

Micu Secuiu

Mirajul puterii

- Roman istoric închinat urcării în
scaun a lui Matei Basarab și a
lui Vasile Lupu -

ISBN 978-973-0-33537-8

Brăila

2021

Tehnoredactare computerizată: Micu Secuiu

Mirajul puterii =
Versiunea C – Nălucirile puterii și-ale măririlor

Capitolul I

Era pe la jumătatea Postului Crăciunului al anului 1631 de la Nașterea Domnului și al 7140-lea de la Facerea Lumii. În ajun ninsese cu îmbelșugare, iar Moldova, de la Galați până la Hotin era căptușită cu un strat zdravăn de nea, care în mai toate locurile ajungea până aproape de genunchi, iar alocuri troienele erau și mai groase. Nu viscolea, dar zilele trecute fiind senine, soarele încercase să muște din omăt, încât acesta, topindu-se pe deasupra și înghețând peste noapte, prinsese pojghiță de gheață. Între timp se lăsase și un ger cumplit încât zăpada trosnea sub tălpi, de întărită ce era. La asemenea frig toate ființele parcă se tupilaseră în culcușuri adânci și ascunse, pierind din calea vederii, încât ținuturile păreau pustii, lipsite de suflare. Pădurile însuși, desfrunzite și potopite de nămeți, păreau o țesătură de arătări ciudate, parcă ieșite dintr-o lume a fantasmelor, atinse de taina unei dureroase pieiri, care lăsase în urmă doar jalnice schelete. Așezările abia de le ghiceai, nu atât după movilițele înzăpezite, care închipuiau casele gospodarilor, cât după vâlătucii de fum ce se ridicau spre tării, fie în chipul unor firișoare urcătoare pe deplin drepte, fie a unor rotocoale învârtejite, mânate aiurea de adierea unui vânticel ușor, care prevestea apropiata venire a crivățului din zările îndepărtate ale răsăritului.

Înfățișarea Iașului nu era mult deosebită de a celorlalte târguri de pretutindeni, numai că movilițele albe

care închipuiau casele și acareturile erau mai multe, alocuri mult mai dese, iar în destule părți mult mai mari și mai întemeiate, fiind vorba de trainice conace boierești, ce duceau cu gândul la putere și îndestulare. Pe latura de miază-zi a târgului, în colțul său dinspre apus, atrăgeau atenția zidurile zdravene de cetate ale Curții Domnești, întrerupte din loc în loc de turnuri de veghe, care se înălțau cu un cat sau două deasupra meterezelor lor. Lințoliul alb, care îmbrăca întreaga priveliște într-un veșmânt uniform, ștergea deosebirile dintre stări și izbutea să ascundă toate urâțeniile, care altfel n-ar fi scăpat ochiului. Nu se mai vedeau gardurile sparte sau lăsate într-o rână și nici tencuiala căzută din delăsare, nu se mai remarcău noroaiile și bălțile care făceau drumurile greu practicabile, nu se mai zăreau acoperișurile șubrede, nu rareori de paie sau de stuf, și nici gunoaiile de tot soiul, adunate prin fundul ogrăzilor. În uniformitatea care se născuse, totul părea curat și nou, plăcut vederii. Pe ulițe însă nu prea se întâlnea suflare. Oamenii preferau să se înghesuie în jurul vetrelor încinse și să povestească de toate cele, începând cu cele ce pătimiseră ei înșiși și terminând cu basme despre zmei, balauri, voinici biruitori, sau hoaste urâte și strâmbe, ce umblau cu vrăji tainice și primejdioase, aducătoare de rău și supărare.

Era tocmai dimineața de marți a ajunului de Sân Nicolae. De undeva în zarea îndepărtată dinspre stânga dealului Buciumului se ivi chipul unui soare palid și vlăguit, dar totuși pe undeva prietenos și îmbietor, care parcă îndemna la redeșteptarea vieții. Când se făcuse deja tâzior, pe ulițe începu chiar oarece foială. Mulțime de sănii boierești, frumos împodobite și trase de doi sau chiar de patru telegari înveșmântați în prețioase valtrapuri și cu tot tacâmul curelăriei bătut cu ținte de argint sau chiar aurite, porniră spre palat în zumzet zglobiu de zurgălăi. Se anunța în acest chip, spre știința obștii, că era orânduită ținerea unui

nou divan domnesc, deși obișnuit în vremea sărbătorilor adunările se cam răreau, ca semn de pioasă smerenie pravoslavnică, ce cată a ierta păcatele aproapelui.

Din țesătura numeroaselor hudițe ale târgului, săniile se adunau fie pe Ulița Mare, fie pe Ulița Sfânta Vineri și de aici curgeau cu grăbire, în pocnet de harapnice, spre turnul porții celei mari a Curții Domnești. Canaturile groase și grele de lemn, bătute cu trainice brăuri de fier care le îmbrăcau fețele aproape în întregime, erau larg deschise, iar zăpada din prag era grijnic curățată, spre a le înlesni slobozirea. Curând, fie venind din față, fie dintr-o latură, săniile începură să pătrundă pe rând în ograda de afară a Curții Domnești, unde măriții dregători erau nevoiți să descindă și, pogorându-se în nămeți, să urmeze cărările săpate de cu noapte de slugi, cărări care duceau toate spre poarta interioară, ce se deschidea spre ograda a doua, zisă pe nedrept cea mică, care adăpostea palatul și acareturile ce țineau nemijlocit de el, precum cuhniile și hambarele cu merinde, care nu puteau lipsi de niciunde. Divaniții urcau apoi scara spre ceardacul cel mare, așezat la oarece înălțime, de unde în sfârșit intrau în largă tindă a palatului, care, din cauza ferestrelor mici, apărate de furi cu grătare de fier și acoperite cu un soi anume de hârtie cerată, era destul de întunecată chiar în zilele însorite. De altfel în cele înnegurate umbra era atât de deasă încât, obișnuit, se aprindeau sfeșnicele sau făcliile spre a o alunga.

Acum sub acoperământul alb, uniformizator și purificator, nu se mai puteau sesiza semnele de delăsare, care loviseră clădirile și fortificațiile înconjurătoare. Ultima restaurare temeinică se făcuse cu numai șase ani în urmă de gospodarul domn Miron Barnovschi, iubitor de lux, de fast și strălucire, asemeni înaintașului său Radu vodă Mihnea, căruia, tocmai din pricina falei, unii îi ziceau „cel Mare”, și căruia era cât pe ce să-i fie ginere. Din păcate însă, în anii

care urmaseră, de tot sârgul său se alesese praful, căci nici unul dintre urmași nu se simțise atât de legat de loc, încât să socotească de a sa datorie de a griji și de starea construcțiilor pe care le locuia. Și cum de atunci totul fusese lăsat de izbeliște, semnele de decădere începură a se face tot mai simțite, pe an ce trecea. Oricum, înzăpezit, palatul părea mai frumos, mai curățel, mai atrăgător, mai îngrijit, lipsit de semnele de părăginire pricinuite de dese schimbări de domnie, care nu lăsaseră vreme celor ajunși în scaun să mai vegheze și asupra părții gospodărești a sălașului lor, grăbiți să-și plătească datoriile de înscăunare și să adune bani pentru zilele negre ce păreau a se vesti cât de curând.

Boierii se adunară în marea odaie care la Iași era numită a divanului, iar la munteni, poate cu mai multă limpezime, spătăria cea mare, pentru a o putea deosebi de spătăria mică, odaia în care domnul împlinea treburile țării singur, sau numai dimpreună cu cei mai mari sfetnici care-l slujeau, în număr de șapte. (Azi am putea numi încăperea „biroul privat al principelui”.) Tot în odaia din urmă erau primiți solii și oaspeții cărora Măria Sa voia să le arate un deosebit respect, odaie care însă în Moldova nu avea o denumire anume, deși uneori era împrumutată aceea folosită în Muntenia, întrucât, și în acest loc, pe masa din mijloc era așezată după obicei spada voievodului. Pe măsură ce soseau, marii dregători nu se opreau deci în tinda palatului, pe nedrept zisă de unii sala divanului celui mare, unde se adunau cei care urmau a fi judecați înaintea sfatului țării și cei care năzuiau să obțină o audiență la stăpânire. Mai departe ei treceau alături, în sala zisă de aceeași „odaia divanului mic”, în care se găsea și tronul. Aici, de-a lungul pereților din laturi, se înșirau stranele dregătorilor și fiecare se grăbea să-și ocupe locul convenit rangului ce-i fusese dăruit.

Încet, stranele se umplură toate, iar într-un târziu apăru și domnul Moise vodă Movilă, om destul de tânăr, ce abia dacă trecuse de treizeci și cinci de ani. Cu pas tihnit, străbătu lungă încăpere de la ușă până spre peretele din fund, unde, așezat pe o estradă largă, împodobită cu covoare persane, înălțată cu trei trepte deasupra podelei, se ridica tronul, cu un spătar înalt, splendid sculptat, având marginea de sus tăiată în semicerc, care prindea în arcuirea sa stema cu capul de bour, având soarele și luna, de-o parte și de cealaltă, iar între coarne o stea.

Ajuns sus, Măria Sa se întoarse cu fața spre cei adunați, se așeză fără grăbire în jețul său căptușit cu catifele și-și potrive cutele veșmântului pe genunchi și pe laturi. Purta un caftan cărămiziu de serasir înflorat, tivit cu blană de cacom și un guler asemenea, pe piept cu ceaprazuri de mătase viu colorată slujind drept încuietori, în ochiurile cărora răsăreau, cu rost de nasturi, niște noduri măiestrit împletite din fir de aur. După ce se făcu a-și potrive mai bine pe cap și gugiumanul domnesc cu fundul alb, vântură din mână către al doilea logofăt, ca semn că poate începe cu înfățișarea celei dintâi pricini care fusese rânduită spre ascultare în acea zi. Fiind răstimp de ispașă și de post – căci în mai puțin de trei săptămâni era așteptat Crăciunul –, divanurile nu se prea țineau, iar dacă se orânduiau totuși, nu se aduceau în discuție cazuri ce-ar fi cerut pedepse drastice, nepotrivite momentului, adică din acelea care nu făceau casă bună cu zilele în care lumea gândea cu smerenie la nașterea Mântuitorului, zile care trebuiau să inspire iubire către aproapele și spirit de iertare. Pentru a se feri de asemenea păcate de intoleranță, de cruzime ori mare asprime se înfățișau înaintea cinstiților dregători spre dezbatere numai cărți de întărire a unor stăpâniri dobândite de petiționari în chip legiuit și deci nu erau contestate de nimeni, neiscând prin urmare nici un fel de gâlceavă. Așa se întâmplă și în

acea zi liniștită de marți, când se hotărâse a se da doritele hrisoave solicitanților care se înscriuseră cu săptămâni în urmă la logofeție.

Șiragul dezbaterilor începu cu o cerere a preafericitului, înalt preacinstitul Atanasie, mitropolit al Sucevei, aflat pe un jilț de alături cu cel al domnului, de pe latura dreaptă a estradei pe care se găsea înălțat acesta. Sfinția sa cerea, precum o mai făcuse și în anii dinainte și cum o va mai face și în cei următori, ca să-i fie iertate de dări niște cârciumi aflate sub oblăduirea scaunului său, deși beția nu era tocmai o virtute pe care s-o încurajeze biserica, cât și iertarea de dajdii a unor poslușnici și vecini pe care-i stăpânea într-un sat uitat de lume de pe malul Prutului, pe care dăbilarii îi cam năpăstuiseră în vremea de dinainte.

Măria sa Miron Movilă, ca bun pravoslavnic și fire săritoare ce se afla, ascultă cu deosebită bunăvoință ruga preacucernicului solicitant, încuviințându-i cu înclinări ale capului spusele, ca fiind peste măsură de îndreptățite. Din aceste gesturi expresive sentința le era clară tuturor. De altfel la urmă ea se concretiză în porunca dată vel logofătului de a slobozi fără întârziere hrisovul dorit de sfinția sa. Va cere chiar în acea clipă diecilor, trimițându-le vorbă chiar din divan, ca până ce vor termina ei treaba aici, să isprăvească și ei scriitura și să i-o înfățișeze cu toate cele trebuitoare spre a o semna și pecetlui după cuviință și a o da pe dată la mâna cuvioșiei sale, spre a sa mulțămire.

În vreme ce domnia sa vorbea cu glas chibzuit și așezat, din tinda spătăriei mari se auzeau bocăniturile slugilor care așezau mesele, băncile și jilțurile trebuitoare pentru ținerea ospățului la care fuseseră poftiți boierii, după ce-și vor isprăvi îndatoririle oficiale.

Până la ivirea următorului pricinaș, Măria Sa ceru vel postelnicului Iancu Costin, cel care va fi tatăl vestitului cronicar Miron Costin de mai târziu, în acea clipă încă

nenăscut, ca să-i înfățișeze noutățile din urmă venite de la capuchehaia de la Stambul, cât și cele aflate prin iscoade sau pe alte căi asupra stărilor din principatele vecine, cel al Ardealului și cel al Munteniei, cât și știrile sosite dinspre tătarii nogai din Bugeac, ce-și aveau primejdioasele sălașe chiar la hotarul de miază-zi al țării.

Sfătosul postelnic, deși necunoscător al scrisului și cititului, era un om înțelept, cu un deosebit simț al măsurii, plin de chibzuială și așezat, fără avânturi de înflăcărare care să-i tulbure perceperea adevărului în toată goliciunea sa. El se puse deci pe povestit. La Stambul nu par să fi survenit prea mari schimbări. Înălțatul și pătimașul padișah Murad al IV-lea, fiind pe cale de a împlini douăzeci de ani, încearcă a se slobozi de sub tutela mamei sale, apriga Kösem Mahpeyker, sultana-valide a acelei clipe, care, la drept vorbind, era adevărata cârmuitoare a Înaltei Porți a Fericirii, și nu cel ce se afla cocoțat de ea în scaunul stăpânirii de mai bine de opt ani. Ca victimă a acestui război pare să fi căzut totuși marele vizir Gazi Ekrem Hüsrev, aflat oricum undeva la hotarul de răsărit al mărutei împărății, pierdut prin întinderile nesfârșite ale îndepărtatului Levant. În locu-i zice-se că ar fi fost numit Müezzinzade Filibeli Hafız Ahmed pașa. Oricum, în rest, la Țarigrad pare a fi liniște și așezare, deci nici o primejdie ce-ar amenința meleagurile Moldovei.

Deși nu comentă cu voce tare cele auzite, pe chipul lui Movilă vodă se putu citi o trecătoare încrâncenare, ceea ce închipuia totuși o mărturisire. Adevărul era că vestea nu i se părea așa ușor de trecut cu vederea, căci în vreme ce aprigul vizir Hüsrev pașa era unul din ocrotitorii săi, nehotărâțul și nestatornicul Hafız nu-i inspira nici un fel de încredere, el fiind foarte ușor de influențat, încât își schimba adesea cuvântul. Pe el nu se putea pune nici un temei... Din parte-i trebuia să te aștepți la orice. El una făgăduia și până

la urmă alta făcea... Deci înlocuirea nu era deloc liniștitoare, și nici lucru neînsemnat nu era, cum socotea celălalt. Noroc că, după câte se părea, lipseau în acea clipă înveninate pâri care să-l ponegrească, căci s-ar fi zis că deocamdată nu s-ar fi ridicat împotriva-i niscai dușmani.

Vel postelnicul, care nu luă în seamă ușorul norișor întunecat ce trecuse peste obrazul stăpânului, continuă netulburat lămuririle. În ce-l privește pe năprasnicul Cantemir Bei, și din partea lui n-ar fi fost temei de neliniște, căci fiind iarnă, și încă una destul de aspră, e îndoielnic că tătarii își vor părăsi sălașele pentru a se deda la jaf, după prostul lor obicei. De bună seamă, până la desprimăvărare va fi liniște și în acest hotar. În legătură cu Muntenia de asemenea nu trebuie să-și facă Înălțimea Sa griji, căci Leon vodă e ros mai departe de necazurile care nu-i dau liniște de la sfârșitul toamnei trecute. Este doar știu că atunci, adică la sfârșitul lunii lui brumărel¹ a anului 1630 de la prea-fericita Naștere a Mântuitorului lumii, o seamă de boieri, chiar din cei de rang înalt, au fugit peste munți în Ardeal, și de acolo tot uneltesc pentru surparea domnului lor, năpădind mărita stăpânire de la Țarigrad cu mulțime de jalbe și pârre împotriva sa, de s-a săturat chiar luminatul vizir de zarva nesfârșită pe care o stârnesc. Precum știți prea bine, chiar în ăst an, pe la sfârșitul lunii lui secerar² pribegii au năvălit cu o armată temeinică în țară, dar n-au izbândit nimic, fiind bătuți ca la fasole de voievodul cel legiuit, într-o luptă din apropierea cetății sale de scaun. Ciudat este că în fruntea răzvrătiților ce-au ridicat armele nu se găseau cei mai înalți în rang dintre boierii pribegi, precum ar fi fost vel banul Aslan ori spătarul Gorgan, ci un agă din Brâncoveni, care pare a fi cel mai îndârjit dintre fugari, dornic de a lua pe

---

¹ Octombrie.

² August.

seama sa domnia, după cum se vorbește la Curtea de la București.

- Ești sigur că râvnește doar la coroana de dincolo, și că din coada ochiului nu aruncă priviri și spre noi, căci sunt mulți aceia care în ultima vreme au trecut dintr-un scaun în celălalt fără prea mare bătaie de cap, căci n-au prea întâmpinat vreo opreliște.

- Dacă preocupările sale se îndreaptă numai spre țara de dincolo, sau năzuiește și înapoi, asta n-aș putea spune. Fapt este că armata pregătită astă vară avea ca unică țintă Bucureștiul. Iar că acel afurisit de Matei agă, și nu altcineva, râvnește la dobândirea scaunului, a dovedit-o însăși divanul muntenesc, care a hotărât confiscarea averilor hainului uzurpator, taman din această pricină. Nici unul dintre ceilalți pribegi nu a fost suspectat c-ar fi fiind animat de asemenea dorință, afară de zisul biv-agă oltean. În războiul pierdut au murit mulți dintre fugari, dar taman acesta, care pare cel mai primejdios a scăpat și, înturnându-se în ținuturile sale de dincolo de Olt, a izbutit să se ascundă mai apoi în dosul zidurilor mânăstirii Tismana, de unde nu a putut fi scos în nici un chip, nici el, și nici nenorociții care-l însoțeau. Așa că până la urmă iar a reușit să scape dincolo de munte, unde se bucură de ocrotirea noului crai, ce-a fost așezat în Ardeal cu un an în urmă. Dar în ciuda înaltei oblăduiri pe care o primește, nu cred că acel agă zurbagiu e o primejdie pentru noi, căci precum știe prea bine Măria Ta, ai semnat o înțelegere cu principele de la Bălgrad chiar în clipa urcării în scaun, care te pune la adăpost. Apoi Rakoczy, isprăvind războaiele cu imperialii papistași, nu mai are în aceeași măsură nevoie grabnică de oaste ca înainte, deci nu mai are pricină de a-i favoriza pe munteni spre a le câștiga sprijinul, deci nu trebuie să ne temem că-i va ajuta împotriva noastră. Cel mult îi va porni împotriva lui Leon vodă, spre a dobândi din parte-i o înțelegerea asemenea celeia semnate de

Luminăția Ta. Când se va ajunge aici, lucrurile se vor liniști de la sine, apele reintrând în matca lor. Deci amenințare de dincolo de munți deocamdată nu cred să ne pască.

Și ca să mă întorc la necazurile lui Leon vodă, trebuie spus că stăpânitorul de dincolo încearcă să-i împace în fel și chip pe cei scăpați din mâna sa, aruncându-le mulțime de făgăduieli, atât de ispititoare, încât cu greu poți crede că sunt adevărate și că le va și ține până la urmă. Pe lângă iertare, se leagă a le dăruii chiar răsplăți pentru învoiala ce ar încheia-o cu dânsul. După știința noastră, ca să-i ademenească să se întoarcă acasă, le-a trimis până acum mai multe solii, dar după cum se zvonește ei nici n-au voit să audă! Nici principele nu s-a lăsat înduplecat ca să-i izgonească. Oricum, după cum arată iscoadele noastre, grosul pribegilor și-a așezat sălașul în cetatea Făgărașului, după ce craiul a luat-o cam silnic în stăpânire, în urma alungării principesei Ecaterina de Brandenburg, proprietara ei de drept. Pesemne că, puși pe pândit, socotesc că de acolo, fiind mai aproape de hotar, pot scruta mai eficient evenimentele care se petrec în Muntenia. Prin urmare nu trebuie să ne facem griji și temeri dinspre nici o parte, căci din toate zărilor se simte adiere de liniște și împăcare.

Așezat într-una din stranele de frunte ale divanului, vel vornicul Țării de Jos, Lupu Coci, zâmbi în sine. Vorba vine că ar fi liniște și împăcare de peste tot. Asta să și-o închipuie postelnicul și era bine să-l încredințeze de asta și pe tântul domnitor, căruia, după cât se pare, îi place să se lase îmbătat cu vorbe dulci, adormitoare. Lucrurile erau însă departe de a sta atât de roz, iar el o știa prea bine decât toți, de vreme ce, cu doar câteva săptămâni în urmă, chiar dânsul expediase la Stambul o nouă pâra împotriva vodă-i. În jalba sa, adică în arzmahzarul ce-l ticluise, îl învinuia pe de-o parte pe domn, că din nemăsurată lăcomie, pentru a-și acoperi datoriile, stoarce neiertător sărăcimea, de se vor

risipi în lume sărmanii locuitori ajunși la capătul răbdării, iar haraciul nu se va mai putea plăti slăvitei împărății. Iar pe de altă parte, cu deosebită înveninare, îi punea în seamă intenția de a fugi în Polonia pe urmele tizului său Miron Barnovschi, cu care de altfel era și puțin neam, trădând astfel interesele Înaltei Porți a Fericirii, pe care nu știuse și nu dorise să le apere vreodată. După câte jalbe și pâre trimisese la împărăție, și mai ales de pe urma pungilor cu bani dăruite cu dărnicie slujbașilor de acolo, era cu neputință ca să nu se întâmple în sfârșit o schimbare. Probabil nu mai era decât o chestiune de zile până la declanșarea răsturnărilor la care năzuia... Totuși lucrurile mergeau supărător de încet, încât în ultima vreme avea momente când își cam pierdea răbdarea. Dar era oricum mulțumitor că domnul și toată liota sa de credință dormeau în tihnă, legănați de frumoase visuri de prosperitate! Astfel puteau fi luați pe nepregătite și zdrobiți mai ușor... Numai de-ar începe odată viforul, a cărui naștere și creștere le hrănise cu atâta sârg de ani de zile...

În cele din urmă, după ce-i plictisise pe toți, însăilând lucruri în fond tuturor cunoscute, postelnicul se retrase în strana sa, mulțumit de ceea ce făcuse și bucuros de ascultarea de care se bucurase.

Judecarea pricinilor orânduite pentru acea zi de marți – a celor trei ceasuri rele – fu reluată la fel de tacticos cum se desfășurase și mai înainte, durând încă mai mult de un ceas. Bocăniturile din tindă încetară între timp, semn că gătitura ospățului era isprăvită. De altfel la un moment dat în crăpătura ușii răsări al doilea stolnic, făcând niște semne spre stăpânul său, dovadă că-și terminase îndatoririle ce-i fuseseră poruncite. Domnul văzu și pricepu și el semnele, drept care se grăbi să încheie întrunirea, poftind pe cei aflați de față să ospăteze cu dânsul. Lumea se ridică, și după ce Moise vodă Movilă se apropie de ușă, ceilalți se orânduiră

după rang în urmă-i, trecând în largă odaie boltită de alături, al cărei tavan se sprijinea pe mai multe coloane masive. Se risipiră în jurul meselor, la locurile convenite după datină fiecăruia. Imediat se iviră și stolniceii cu tipsiile încărcate și așezară înaintea oaspeților mulțime de blide cu fripturi zemoase și aburinde, de-ți lăsa gura apă. Iar odată pornit, ospățul ținu până seara târziu, când, obosit și plictisit, domnul zvârli șervetul pe masă, lângă stiva de blide din față-i, semn că în sfârșit socotea petrecerea încheiată.

Marii boieri se văzură astfel siliți să se scoale în picioare și să se încline adânc înaintea domnului, care se ridicase și el, și se îndreptă spre apartamentele sale, a căror ușă se afla pe peretele opus aceluia al spătăriei mari. Apoi rămânând singuri, sfetnicii se putură grăbi spre ieșire, ca să urce în săniile care îi așteptau în marea ogradă de afară.

Astfel sfârși încă una din trudnicele zile în care luminații boieri se vedeau siliți să se canonească cu severa încătușare a etichetei de la Curte.

În vreme ce domnul îndruma pe îndelete întrunirea divanului și sfătuia tacticos cu ai săi despre pricinile de judecată și despre întărirea averii unora dintre supuși, iar mai apoi se ospăta tihnit, înconjurat de iubiții săi curteni, el habar nu avea, lucrul nefiind știut de nimeni, că la Galați se petreceau lucruri neașteptate, ce-i puneau soarta în cumpănă. Taman în acele clipe pleca în mare grabă, călare, o ceată de turci în frunte cu un capugi-bașă, adică mai marele portarilor seraiului împărătesc, cu gândul de a ajunge la Iași, spre a i se înfățișa cu vești din partea marelui vizir Müezzinzade Filibeli Hafız Ahmed pașa.

Dregătorul otoman, care venea direct din Stambul, trecuse în drumul său mai întâi pe la Silistra, consultându-se acolo în mare taină cu Mehmed Abaza pașa, noul beilerbei al eyaletului. După discuțiile avute, valiul își trimise oaspetele în raiaua Brăilei, cu poruncă răspicată către

dizdarul serhatului să-i dea în ajutor niscai oșteni călări, care să-i fie de ajutor în caz de nevoie, ori de primejdie. Cauze de îngrijorare nu lipseau, căci iernaticii călători puteau fi atacați sau chiar sfâșiați de fiarele flămânde care bântuiau prin codri, căci gerul era parcă mai cumplit ca în alți ani, iar sălbăticiunile, din pricina asta, mai hămesite. Pe deasupra slujbașii țarigrădeni puteau fi uciși de străjerii domnului, dacă acesta s-ar fi împotrivit împlinirii misiunii încredințate lor de la împărăție. După ce ajunsese cu o ghimie la Brăila, căci Dunărea încă nu înghețase, și primise o ceată de beșlii de întărire, capugiul o porni imediat spre Vădeni și, trecând pe aici podul peste Siret, înnoptă la Galați. Cum a doua zi plecase din târg de cu zorile, în ciuda opreliștilor pricinuite de troiene, trudind amarnic, va ajunge după-amiaza târziu la Vaslui. Până la înnoptatul deplin ar fi putut merge poate și mai departe, până la Scânteia, sat în care obișnuit era ultimul conac înainte de a ajunge în cetatea de scaun. Însă înaltul slujbaș împărătesc își făcu socoteala că truda n-ar avea rost, căci plecând dimineață din celălalt loc de popas ar fi ajuns prea devreme la Iași, adică înainte ca sfatul domnesc să se fi așezat în tihnă la treabă. Ori pentru a-și putea împlini îndatoririle, avea nevoie de prezența boierilor, de aceea, pentru a fi sigur că îi va găsi pe toți la palat și că-i va putea lua ca din oală, nu dorea să sosească înainte de ora prânzului, ci chiar vreun ceas după aceea, când activitatea divanului era în toi. De altfel mai era un motiv din care opta pentru o conăcire mai timpurie. Dacă beșlii brăileni, fiind mai de-ai locului, și deci cunoscători ai vitregiilor vremii, își trăseseră peste veșminte cojoace țărănești, iar chiverile mândre le înlocuiseră cu căciuli mițoase, băgând cele netrebuitoare clipei în desagi, însoțitorii săi din Istanbul păstraseră uniformele impuse de regulament și înghețaseră bocnă, în măsura în care nu apucaseră să se învelească cu

cergi prădate în lungul drumului de pe la localnici, cum făcuse el însuși, lăsând fala de-o parte.

A doua dimineață, miercuri, deci chiar de Sân Nicolae, ierarhul cel făcător de minuni³, la Curte lucrurile fură luate de la capăt, exact cu același tipic și cu aceleași

*

personaje. Ba în acea zi, fiind dezlegare la pește, cu toții puteau nădăjdui la un ospăț mai generos decât în ajun, când era zi obișnuită de post.

Dincolo în tindă se simțea deja mișuneală și trebăluială, al cărei rost era însă greu de înțeles, căci mesele fiind rămase locului nedesfăcute de cu seară, nu impuneau o remontare a lor, încât să justifice venirea dulgherilor și a stolniceilor. Dar odaia trebuia să fie totuși plină de lume viermuindă, deși noii jălbași ce-și așteptau rândul nu puteau fi prea mulți, și era prea devreme ca slugile să înceapă pregătirile pentru masă. La ora asta nu aici, ci la cuhnii era pricină de agitație și frământare. Oricum, nici domnul nici divaniții nu se simțeau tulburați de zorul ce se simțea de cealaltă parte a ușilor, pentru ei fiind doar semn că cinstita Curte prinsese viață, iar slugile înțelegeau să-și împlinească datoriile sub îndrumarea vechililor.

---

³ Praznicul cade în 6 decembrie. Ținând seamă de tradiția cronicărească a epocii, toate datele calendaristice menționate în text sunt indicate pe stil vechi, adică sunt prezentate în spiritul calendarului Iulian. Pentru secolul descris în roman (sec. al XVII-lea), pentru a obține echivalentul cronologic din calendarul Gregorian (deci pentru a ajunge la echivalentul în „stil nou”), este necesară adăugarea unui interval de zece zile datei iuliene ce apare indicată în lucrare. Schimbarea numerică nu afectează însă celelalte referiri la dată, precum praznicele religioase, sărbătoarea folclorică sau indicațiile legate de ziua săptămânii.

În vreme ce boierii ședeau tihniți la căldură, capugi-bașa plecat cu o zi în urmă din Galați, urmat de micul său alai de sarigele și beșlii, părăsi în pripă Vasluiul și urcă o vreme în lungul Bârladului, pentru a se abate apoi spre valea Rebricii. Urcând o pantă ușoară, trecu după puțină vreme prin satul Scânteia, iar curând, trecând cumpăna creștelor, începu a coborî o coastă atât de lină încât înclinarea ei nici nu se putea simți. Ar fi zis că umbla pe loc drept. Călăreții își croiau cărare prin nămeții proaspeți, prelingându-se în lungul firului unui pârâu, care mai mult se bănuia sub cerga acoperitoare de nea, datorită împrejurării că albia sa puțin adâncită provocase apariția unei îndoituri pe fața troienelor, altfel netedă. Era vorba de firavul firușor de apă al Nicolinei, pe care-l urmau pe această ultimă parte a drumului. De-o parte și de alta și ridicau niște coline cu povârnișuri blânde, acoperite de întinse dumbrăvi, care le închideau zarea în lături, aceasta rămânându-le deschisă doar înaintea.

Aproape de ora prânzului călătorii se apropiaseră tare mult de cetatea de scaun fără să fi fost simțiți de cineva, care să înștiințeze stăpânirea de grăbita lor venire. Curând trecură prin dreptul locului numit Valea Adâncă și după puțin ceata moslimului traversă pârăul înghețat al Nicolinei, care cotea la stânga, în vreme ce călăreții urcară malul scund de dimpotrivă al apei. De aici, fiind la oarece înălțime, cât până la genunchiul broaștei se putea spune, capugi-bașa putu în sfârșit zări în față un șes întins ca în palmă, care se sfârșea undeva foarte departe printr-o buză de râpă destul de joasă, de cel mult trei caturi înălțime, ale cărei margini abia se puteau distinge din cauza depărtării, a țesăturii ramurilor desfrunzite ale pomilor ce stăteau în calea vederii, dar mai ales a stratului alb de zăpadă, a toate nivelator.

După atâta fugă zorită capugi-basa își îngădui o clipă de răgaz ca să iscodească mai îndeaproape zarea. Cei din urmă se opriră și ei, însă nedumeriți că deodată goana li se

frângea fără să fi primit poruncă de oprire, încât, luați pe nepregătite, se cam învălmășiră, iar unii care se vedeau îmbrânciți începură chiar a sudui.

Moldoveanul care slujea de călăuză, întinzând degetul către zare, lămuri turcului oaspete:

- Petele întunecate ce se văd în susul coastei sunt zidurile Curții domnești. Din cauza zăpezii, acoperișurile palatelor, care sunt de țiglă, nu se pot recunoaște acum. Vara li se vede însă măreția. Mai spre dreapta sunt dughenele negustorilor de pe ulița Rusească, iar mai încolo casele chervăsăriei.

Popasul dură doar câteva clipe, după care goana se reluă de-a curmezișul șesului. Uităndu-se cu atenție spre stânga, măritul capugiu zări foarte departe, pe profilul colinei joase din acea parte, turlele unei biserici. Urmărindu-i privirea, călăuza se socoti datoare de a-i da o nouă lămurire:

- Acea de acolo este mănăstirea Galata, care și-a împrumutat numele de la acela al mahalalei creștinești din Țarigrad, de unde vine Luminăția Ta.

Turcul pufni în sine auzind că pe aceste meleaguri chiar târgul ce este inima slăvitei împărății se legă de un loc de păgânism și rătăcire. Ghiaurii la care era mânat ca să-i îndrume și să le dea învățătură erau peste măsură de greșiți în credința lor, dar nu se putea face nimic împotriva-le, căci prea înaltul padișah îngăduise raialelor sale să se închine la oricine le era pe plac, greșeală care însă era greu de trecut cu vederea. Dar nici nu-și termină bine cugetarea, că pe un dâmb din dreapta sa, printre crengi, zări altă turlă cu o cruce în vârful. Asta i se părea culmea. Nu scăpai de-o biserică și dădeai de alta! De altfel și asta era o mănăstire, aceea zisă a lui Balica, care o ctitorise cu nu prea multă vreme în urmă, lucru pe care însă el nu avea cum să-l știe. De altfel chiar

dacă l-ar fi știut, aceasta nu i-ar fi schimbat simțămintele de indignare și îngrețșare.

Locul pe care-l străbătea părea atât de oblu încât n-ar fi sesizat că ei coborau totuși, dacă la un moment dat n-ar fi zărit în stânga sa un dig zdravăn de pământ întărit cu grinzi de lemn, a cărui înălțime creștea cu încetul, închizând în spatele său apele unui uriaș heleșteu, ale cărei ape nu se puteau zări, căci peste stratul gros de gheață, drept ca oglinda, ce-l cuprinsese, se așternuse un strat și mai gros de omăt, care dădea simțământul că te-ai afla în fața unei alte trepte a șesului pe care tocmai îl parcurgeau. Ciudat era doar că întinderea din dreapta sa era înțesată de tufe și pomi, iar cea din stânga, oablă și largă până la poala măgurilor din vecinătate, fiind pe cât de netedă, pe atât de pleșuvă, fără urmă de copac. Până în clipa în care călăuza ce-l însoțea și era cunoscătoare a locului nu-i atrase atenția asupra zăgazului și a rostului său, nici nu-și dăduse seama de existența iazului. Cum călăreau cu oarece grăbire, după puține clipe ajunseră în dreptul podului peste apa Bahluiului, care era și ea înghețată, dar nu întru totul. Aici înălțimea stăvilarului din stânga lor trecea cu mult de înălțimea unui cal cu călăreț cu tot. Printr-un scoc larg de blăni de lemn, de sus se revărsa cu șopot răsunător o vână bogată de apă, închipuind o adevărată duruitoare. Era apa de prisos, ce era adusă fără încetare de râu, și care trebuia slobozită fără contenire, ca să nu strice cumva îndiguirea. Stropii răspândeți în jur de șuvoi atinseseră și podul, înghețând pe lemnăria zdravăna a înjghebării, încât pe grinzi apăruse un veritabil ghețuș, greu de trecut cu piciorul.

De partea cealaltă a podului, la o depărtare nu prea mare, se înălța o clădire trainică de lemn pe temelie de piatră, o ditai hardughie, care închipuia neîndoielnic o moară cu apă, dovadă stând uriașa roată cu palete care se zărea pe o latură a zidurilor, dar era oprită, parcă odihnindu-

se. Ulucul care trebuia să-și reverse puhoiul asupra-i secase, desigur fiind închis cu bună știință, spre a preveni stricăciunile pe care le putea pricinui înghețul.

După ce trecură de moară, călăreții se văzură siliți să ia în piept priporul de dinainte-le, o buză de râpă de cel puțin vreo șase – șapte stânjeni înălțime⁴, care pe deasupra era și destul de abruptă. Noroc că de-a coasta povârnișul fusese puțin săpat, spre a da naștere unui drum mai puțin prăvalnic, ceea ce putea înlesni suișul. Dar în ciuda lucrărilor efectuate, urcușul le dădu totuși serios de furcă, căci zăpada înghețată devenise peste măsură de lunecoasă, iar copitele trăpașilor fugeau când într-o parte, când în alta, dezechilibrând călăreții, lucru tot mai supărător pe măsură ce urcau, mai ales că în stânga lor se deschidea hăul dinspre râu, în care amenințau să se prăvale.

În sfârșit ajunseră la temelia zidului împrejmuitor al Curții și imediat după aceea zăriră turnul unei porți mai mici. Cotiră într-acolo, cu gândul de a dobândi învoirea de a intra. Dar cum fură zăriți de sus, li se strigă că trebuie să meargă mai departe, spre poarta următoare, Poarta Gospod, adică Poarta cea Mare, singurul loc pe unde era îngăduit străinilor de a pătrunde în ogradă. Capugi-bașa, nedumerit se uită spre tâlmaci, care într-o clipă răsări alături, și-i desluși lămuririle date de străjerii de la metereze.

Pufnind, omul dădu pinteni trăpașului, privind cu dușmănie zidurile întunecate de piatră, parcă mai negre din cauza contrastului cu albul scânteietor al nămeților. Trecu de un turn înalt, rotund și cu ferestre mici cât pumnul, încât prin ele să poată fi scoasă țeava muschetei, fără însă a putea vedea cumva și chipul trăgătorului. Mai încolo zidul se încovoia spre dreapta, îngăduind să se zărească turnul următor, care adăpostea poarta către care fuseseră îndrumați.

---

⁴ Un stângen în Moldova este egal cu 2,23 m.

Aici tălmaciul lămuri străjii că vin cu o solie grabnică de la Țarigrad, trebuind să se înfățișeze neîntârziat Măriei Sale cu vestirile pe care le aveau de adus. După ce canaturile grele de stejar, bătută cu brăie late și groase de fier le fură slobozite, capugi bașa dădu năvală în ogradă, de parcă ar fi voit să pornească la asalt. Oștenii de pază se repeziră să-l ajute să descălece la piatra de la poartă, unde erau datori chiar marii dregători să se pogoare din șa, pentru a merge mai departe pe jos spre poarta dinlăuntru și de aici spre palat. Fără a ține seamă de ei, deși stăteau cu mâinile ridicate ca să prindă frâul dobitocului, slujbașul Înaltei Porți o porni de-a curmezișul ogrăzii în trap, încât nu mai putu fi oprit. Cum poarta a doua era deschisă, se repezi spre ea, iar oștenii de gardă care o privegheau, nedumeriți foarte de cele întâmplare și de nemăsurata îndrăzneală a turcului, neștiindu-i nici rangul, care li se părea însă a fi destul de înalt, nu cutezară să i se împotrivescă, deși numeroși fiind și pe deasupra înarmați ca de luptă și apărați cu platoșe și coifuri, ar fi putut s-o facă.

Capugi bașa putu deci ajunge fără prea mare dificultăți până la scările palatului, urmat de vreo trei dintre însoțitorii săi. Aici se opri o clipă ca să descălece sub privirile uimite și nedumerite ale aprozilor, care așteptau în ceardacul palatului celui mare, spre a priveghea de acolo buna rânduială din ograda dinlăuntru, preîntâmpinând orice necuviință care s-ar fi putut petrece spre supărarea măritului domn.

În răstimpul acelor clipe de zăpăceală de ambele părți, și a turcilor pe de-o parte și a moldovenilor de cealaltă, un aprod mai inimos din ceardac se repezi spre ușa palatului, o împinse de perete și intră în tindă, iar de aici se repezi în odaia divanului, unde domnul stând tihnit în jilțul său, sfătuia cu boierii pricina ce le era înfățișată de egumenul de la Galata. Bufnitura ușii îi făcu pe toți să

tresară și să se întoarcă spre cel care intra, înmărmuriți de necuviința celui care năvălea înăuntru. Dar spre uluirea generală, necuviința sa nu se opri aici, omul repezindu-se de-a dreptul și fără vreo clipă de ezitare spre estrada tronului. Până să fie oprit de șiragul de postelnicei, de aprozi și de armășei aflați în preajmă, bărbatul ajunsese pe ultima treaptă și, aplecându-se la urechea lui vodă, îi șopti câteva cuvinte, rămase neînțelese celor din jur. Totuși toți cei din sală putură observa schimbarea la față pe care o suferi voievodul. Era un amestec de surpriză, de nedumerire, de uimire chiar. Parcă nu-i venea să creadă ceea ce auzise. Asemenea solii repezite ale Porții, știa el prea bine, nu erau de bun augur. Dar nici nu apucă să-și ducă gândul până la capăt că se și repezi în picioare și din câțiva pași coborî treptele estradei.

Între timp postelnicei, dezmeticindu-se în sfârșit, reușiră să-l prindă de veșminte pe îndrăznețul care tulbura cinstitele rânduiele ale Curții, și sucindu-i brațele la spate mai să i le frângă, încercau să-l târâie, nici ei nu știau încotro. Omul privea îngrozit și rugător spre domnitor, în vreme ce acesta, întors cu spatele, cobora viforos treptele, cu gând de a se îndrepta spre ușă. Zarva stârnită în urmă de slujbașii care se îmbrânceau, chipurile pentru că îi săriseră în apărare, îl făcu să întoarcă într-o doară capul, și privirile i se încrucișară cu ale bărbatului cetluit. Vântură din mână a lehamite, cerând ca omul să fie lăsat slobod și în bună pace.

Dar în aceeași clipă prin ușa rămasă întredeschisă, care fu din nou izbită cu putere de perete, stârnind o sumbră bufnitură, năvăli capugi bașa.

Domnul Moise Movilă vodă îl privi năucit pe îndrăznețul intrus, nevenindu-i parcă să creadă în veridicitatea scenei la care asista. Ocolind masa din mijlocul încăperii pe care erau așezate însemnele puterii voievodale, adică buzduganul și spada domnească, străinul se repezi

spre principe, și smulgând din buzunar o năframă neagră, i-o așeză pe umăr, rostind răsunător verdictul:

- Mazil!!

Lumea era năucită, nimeni nemaînțelegând nimic. După câte se știa pâre împotriva blândeii domnii a lui Movilă nu existau. Atunci ce determinase oare alungarea sa așa pe nepusă masă? Asistența trecea de la o nedumerire la alta, nici unul dintre cei aflați de față neîndrăznind să sară în ajutorul măritului domn, care rămăsese neajutorat și fără grai în mijlocul odăii, cu năframa osândeii sale pe umăr. Deschise gura voind parcă să spună ceva, dar glasul nu i se auzi, parcă lovit de muțenie.

În atmosfera de uluială generală care-i năucise pe toți, un singur chip rămase senin, calm, netulburat și deloc surprins, ba zâmbitor chiar. Era cel al marelui vornic al Țării de Jos, un anume Lupu Coci⁵ pe nume, bărbat înalt, bine legat, cu barba rotunjită la lungime de cel mult o palmă depărtare sub fălci, cu niște mustăți lungi și răsucite fuior, care stăteau țepene în lături, de parcă ar fi fost scrobite. Avea obrazul roșu și cam lucios și o privire plină de semeție și dispreț superior. Îi plăceau veșmintele prețioase și podoabele scumpe. Purta un caftan de brocart sângerieu, pe care erau brodate cu fir de aur niște flori de crin, iar pe dinăuntru era căptușit cu blană de samur. Din aceeași blană era croit atât gulerul lat, revărsat pe umeri, cât și tivul de pe margini. În partea superioară a pieptului veșmântul se încheia cu niște ceaprazuri groase de mătase împletită, în ochii cărora ieșeau la iveală, în chip de nasturi, bumbi de aur încrustați cu diamante. Prin despicătura din față a caftanului se zărea o dulamă verde de atlas cu țesătura înflorată, strânsă pe mijloc cu o cingătoare lată de mătase de culoarea chilimbarului. Pe cap avea un gugiuman cu fundul roșu, îmbrăcat pe laturi cu blană de vulpe neagră muscălească.

---

⁵ Este vorba de viitorul domn Vasile Lupu..

Prin strălucirea și prețul straielor, se putea zice că-l întrecea chiar pe domn.

Dânsul nu era chiar fiștecine. La cei vreo treizeci și opt de ani ai săi se putea lăuda cu o carieră mai mult decât onorabilă, încercând numeroase dregătorii. În Moldova fusese adus din Muntenia cu vreo douăzeci de ani în urmă de Radu Mihnea, care părăsea scaunul bucureștean în folosul celui ieșean. Pe atunci era un simplu un copil de casă princiar, un icioglan cum i se zicea slujbei sale la acea vreme, deși, din pricina tatălui său, răposat între timp, era ținut la mare preț de vestitul domn, fiind unul din favoriții acestuia. Dar peste măsură de descurcăț și isteț, izbutise în timp destul de scurt să-și croiască un loc aparte în lumea bună a cetății de scaun. La asta îl ajutase cu deosebire însurătoarea. O luase de soață pe Tudosca, una din fiicele puternicului boier Costea Băcioc fost mare vornic, naș fiindu-i chiar un voievod, și anume Gaspar Grațiani. Astfel ajunsese să se înrudească cu cele mai de văză neamuri ale țării, iar înrâurirea sa crescuse peste măsură de mult, primind dregătorii și ranguri din cele mai de seamă și de fală. În domnia lui Movilă devenise deci boier cu mare trecere și greutate, deși mulți îl considerau doar un venetic venit de undeva de din jos de Dunăre. Unii credeau că e grec, iar alții, care formau de fapt majoritatea, îl bănuiau că ar fi albanez, pricină din care îl și porecliseră „Arvanitul”, apelativ destul de răspândit atât în timpul vieții, dar păstrat îndelung și mai târziu. Nu mai departe decât Dimitrie Cantemir îi va zice astfel, închipuindu-și-l venit tocmai din ținutul Epirului, adică chiar din vechea Eladă. Dar aserțiunea nu avea nici o îndreptățire, omul fiind nu albanez sau grec, ci aromân după tată, dar moldovean după mamă. Iar de născut nu se născuse dincolo de Dunăre, cum zvoneau clevetitorii, ci în Muntenia, unde în acea clipă tatăl său era mare dregător. De altfel, dacă era să ascuți binevoitorii,

trebuia să accepte că nici părintele său nu văzuse lumina zilei de cealaltă parte a Dunării, ci dincoace de ea, abia bunicul fiind acela care venise cu treburi negustorești de undeva de prin depărtările Balcanilor. Adevărul se dovedea însă greu de deslușit între atâtea bârfe și zvonuri, dar lucru sigur era că vornicul crescuse ca fecior recunoscut și neîndoielnic al jupânului Coci Nicolae, fost vel postelnic și ban în vremea lui Mihai vodă Viteazul. Asta nu-l împiedica însă ca în ultima vreme să pretindă că ar fi totuși scoborător din os domnesc. Cum înrudirea nu putea fi pusă în seama tatălui, cunoscut chiar moldovenilor ca străin, căci ținuse boierii și dincoace de Milcov, Lupu începu a însăila povești despre maică-sa, care ar descinde din Aron vodă, cel ce domnise pe vremea bunicilor săi. Uneori spunea că dânsa i-ar fi fost voievodului chiar fiică, deși nimeni nu auzise până atunci de așa ceva, iar bătrânii nu-și aminteau s-o fi văzut-o vreodată în casa răposatului și nici să le fi ajuns la ureche vreo vorbă de întărire de-a părinților lor. De altfel nici cei doi frați ai lui Lupu nu pomeniseră vreodată de asemenea obârșie aleasă, deși, dacă ar fi știut de ea, ar fi fost firesc să se fălească cu stirpea. Oricum, cei care obișnuiau să-și petreacă vremea prin casa vel vornicului Coci, avuseseră în destule rânduri prilejul să asculte povestea, ba chiar să-l audă pe amfitrion mărturisind că, în temeiul zisei vițe, se socotește îndreptățit să urce în scaunul țării.

Deci măritul dregător era singurul care-și păstrase calmul, privind imperturbabil la cei din jur, ca la niște găze care se zbuciumă fără rost în jurul unei lumânări aprinse. Dacă ceilalți, nedumeriți, se întrebau ce vini putuseră fi puse în seama blândului, bunului și înțelegătorului Moise Movilă, vornicul era singurul care putea răspunde, căci știa prea bine cuprinsul pârelor ajunse la Istanbul, întrucât el le scrisese. De mai multă vreme pusese ochii pe scaunul domnesc, la care începuse a râvni cu înfierbântare și nu tocmai în taină.

Dar până în acea clipă nimeni nu-l crezuse în stare să făptuiască și vreo josnicie pentru a-și atinge țelurile, de aceea era deocamdată în afară de orice bănuieli, lumea închipuindu-și că și dânsul împărtășește grijile, neliniștile și întrebările care-i frământau pe toți. El zâmbea în sine încântat, trăgând nădejde că în urma lucrăturilor sale tainice și înveninate, visul de domnie i se va împlini în sfârșit. Socotea că, după ce se vestise mazilirea, se va citi și beratul care va face cunoscut numele înlocuitorului celui alungat, adică se va arăta că scaunul i-a fost dăruit lui. Aștepta deci cu nerăbdare ca să se treacă peste formalitățile destituirii, spre a ajunge la cele ale investirii, în ciuda de încetineala cu care se desfășurau demersurile începute de sfetnicul împărătesc. Se gândi, cuprins de o ușoară înfiorare de plăcere, la clipa când i se va rosti numele, iar el va trebui să se prefacă mirat și surprins, și, simulând modestia, va mărturisi în auzul adunării că nu știe dacă merită cinstea cu care este copleșit, și dacă va fi în stare să facă față cerințelor. Totuși în ciuda bucuriei ce-i tresălta în suflet, se strădui ca să nu se trădeze, conformându-se a lehamite comportamentului general de derută și năuceală.

Osmanlâul făcu semn însoțitorilor săi opriți în ușă să vină mai aproape și să se așeze lângă domn, spre a-l priveghea ca să nu facă vreo mișcare neașteptată. Astfel încadrat, voievodul trebui să privească cum străinul scoase din sân un sul de hârtie pe care-l derulă astfel încât pecetea imperială să fie cât mai vizibilă, dovadă că ține în mână un hatt-i hümayun, adică un hatișerif, ieșit chiar din mâna prea slăvitului padișah de la Stambul, căruia toți îi erau datori de oarbă supunere.

Cu voce gravă vestitorul începu a citi firmanul de mazilire, scris în limba turcă, limbă pe care prea puțini din cei prezenți o cunoșteau. Oricum, chiar și fără a prinde înțelesul fiecărui cuvânt în parte, oamenii pricepură prea

bine despre ce era vorba. Străinul își încheie cuvântul poftindu-l pe cel osândit să se supună fără crâcnire voci mărîtului padişah, slăvită fie țărâna pe care o călca, și cu supunere și cumiņtenie, să purceadă în trei zile, după obicei, pe calea cea cunoscută a Stambulului, spre a săruta cu recunoștință poala și urmele pașilor aceluia care îi este iubitor și înțelegător ocrotitor.

În liniștea sepulcrală care se așternuse, se auzi deodată vocea calmă și cumpătată a vel logofătului Ionașco Ghenghea:

- Dar de acum încolo cine ne va fi domn?

Vel vornicul Coci simți dintr-o dată o violentă tresărire a inimii. Lucrurile ajunseră taman acolo unde voia el. Caprigi bașa, puțin surprins, se întoarse spre stranele marilor boieri, ieșirea dregătorului părăndu-i-se pesemne prea îndrăzneată, un soi fel de contestare actului pe care tocmai terminase a-l citi. Drept care îl repezi fără menajamente:

- Asta va hotărî înălțimea sa prealuminatul și preaslăvitul nostru padişah, prea cinstit fie-i numele! Asta nu e treaba voastră. Voi grijii de paza celui osândit de Strălucirea Sa, și nu mai cutezați a crâcni. Iar de va ieși vreo împotrîvire din parte-vă, sau de vă va scăpa fostul vodă de sub pază, să nu uitați că veți fi voi înșivă aspru pedepsiți, pentru că în viitor să pricepeți bine ce înseamnă supunerea necondiționată față de măreția Înaltei Porți a Fericirii.

Vel logofătul, marele vornic al Țării de Jos și cel al Țării de Sus se apropiară, luând locul celor doi turci care-l încolțiseră din părți pe domn, și-l poftiră să treacă în iatacul său, unde să înceapă a se găti de plecarea din țară, căci în cel mult trei zile era stabilit de datină că trebuia să părăsească cetatea de scaun, iar cea dintâi dintre ele trecuse deja aproape pe trei sferturi.

Blândul Moise Movilă, năucit încă, se supuse mașinal, nemaifiind în stare de nici o împotrivire, care de altfel ar fi fost și zadarnică. Celor trei li se mai alăturară încă o seamă de boieri, și urmat de micul alai constituit spontan, domnul ieși din spătarie cu pas moale, vlăguit, traversă imensa anticameră, în care, în chip obișnuit, așteptau cei care urmau să i se înfățișeze și intră în odăile zise dinlăuntru, adică apartamentele sale private. Iar cei care-i fuseseră până atunci slugi supuse și credincioase deveniră temnicerii săi.

După vreun ceas lumea se mai dezmetici, iar slugile se dezlănțuiră într-o febrilă trebăluială, împachetând în boccele, desagi și sipete avuțiile pe care urma să le ia cu sine fostul domn. Obișnuit vestitorii mazilirii puneau sigiliul pe vistierie și pe cămările cu felurite alte comori, ca nu carecumva să fie luate de cel izgonit și unele din bunurile cuvenite padișahului. Pare-se însă că de astă dată înaltul slujbaș împărătesc nu primise instrucțiuni în acest sens, încât nu se amestecă în făcutul bagajelor princiare. După ce-și împlini datoria așa cum crezuse el de cuviință, măritul capugiu ceru să fie dus la beilicul unde erau găzduiți trimiși Porții, spre a se hodini după truda năprasnicului drum pe care fusese silit să-l facă în cea mai mare grabă, după grozavul ger pe care-l înghițise în ultimele zile și mai ales după emoțiile iscate de ducerea până la capăt a ingrateri misiuni ce-i revenise, care se putea termina dramatic dacă Movilă s-ar fi gândit cumva să ceară sprijinul gărzilor sale. Din fericire însă acesta nu încercase să i se ridice împotrivă, încât avea toate motivele de a răsufla ușurat, căci scăpase ușor.

Între timp voievodul parcă își mai revenise și el din zăpăceală și cu îngăduința boierilor care-l păzeau în iatacul său, se amestecă între cămărașii și fetele de casă, spre a-i îndruma ce să adauge calabalăcului său, lucrurile fiind

nenumărate. Mulțimea lor începea cu veșmintele prețioase, cu cușmele scumpe, cu blănurile aduse de pe îndepărtate meleaguri, cu covoare fine venite din îndepărtatul Levant, la care se adăugau multe alte mărunțișuri precum vesela și tacâmurile de argint și de aur, felurite bijuterii, ori arme aurite încrustate cu pietre prețioase. Nu pomeni nimănui de adunatul banilor din vistierie în putini, de acest lucru voind să se ocupe personal, fiind mult prea gingaș ca să nu ducă în ispită pe cei ce-ar fi umblat pe acolo. Ori pentru a preîntâmpina furțișaguri, trebuia să fie de față. După ce isprăvi cu împărțitul poruncilor, își dădu seama că ar trebui s-o înștiințeze și pe doamna sa de cele petrecute, deși era încredințat că dânsa aflase deja noutățile. Dar se cuvenea totuși să-i facă o vizită, chipurile ca să se sfătuiască și s-o îndemne să înceapă pregătirile de plecare. Ceru deci învoire boierilor păzitori ca să poată trece în palatul de alături, zis palatul mic sau al haremului, în care locuia soața dimpreună cu suita ei de jupânese și slujnice, căci de copii nu putea fi vorba, întrucât aceștia încă nu se născuseră, căsătoria fiind recentă, iar consoarta se arătase prea puțin grăbită ca să-i accepte avansurile și să-i satisfacă plăcerile, încât relațiile lor rămăseseră destul de reci și de depărtate, deși trecuseră totuși destule luni de când se luaseră, fără însă să se fi împlinit un an.

Marii divaniți, ajunși de nevoie temniceri, se învoiră pe dată, ba se grăbiră să-l însoțească până în tinda palatului de alături, unde se opriră plini de cuviință, lăsându-l pe Moise să treacă singur în iatacul soaței.

Fostul domn părea puțin stânjenit când păși pragul odăilor nevastei sale, căci știa bine că nu se va bucura de o primire prea bună, ca de obicei de altfel. Dar n-avea încotro, trebuia să dea ochii cu ea, împrejurările impunându-i-o. Ciudățenia relației lor își avea totuși o explicație, care nu era greu de înțeles. Ecaterina, soața lui Moise vodă Movilă, era

fiica lui Radu Mihnea, principe foarte bine văzut la vremea sa, drept care mulți îi ziceau plini de respect și considerație „cel Mare”. El domnise plin de fală în fruntea unei Curți căreia știuse să-i dea strălucire și grandoare, înconjurându-se cu o nemăsurată pompă și un lux fără egal. Dar în urmă cu aproape șase ani murise în scaun. După cum ziceau clevetitorii, înainte de a-și da duhul, tatăl năzuise s-o mărite cu un favorit al său, Miron Barnovschi pe nume, dar acesta se grăbise să facă altă alegere, încât fata rămăsese încă o seamă de ani nemăritată. Între timp cel care o ofensase refuzându-i mâna fusese alungat din tron și înlocuit chiar cu fratele ei, Alexandru Coconul, la care ea ținea peste măsură de mult, fiind sigura ființă din familie care mai trăia, căci ambii părinți se stinseseră demult. Într-un fel era cât se poate de mulțumită. Nu numai că soarta o răzburasese, lovindu-l pe Barnovschi, dar o făcuse răsplătindu-l cu o coroană tocmai pe acela care închipuia sufletul ei.

Frățiorul iubit, nu părea totuși un favorit al destinului, căci, deși primise de copil coroana Munteniei, fiind leat cu sultanul Murad al IV-lea, nu se descurcase prea grozav cu treburile cârmuirii, mai ales după moartea mamei sale, care-i slujise câțiva ani de sfătuitor. Mulți îl socoteau de altfel de tot incapabil, nesuferind comparație cu tatăl sau, de a cărui anvergură nu se apropia nici pe departe. Asta ar fi fost pricina pentru care fusese alungat din scaunul de la București. Cu toată proasta impresie pe care o produsese prima sa domnie, în urmă cu vreo doi ani și jumătate izbutise să înduplece împărăția să-l numească din nou voievod, de astă dată în Moldova, unde părintele său își sfârșise puțin mai devreme zilele. Din păcate însă faima sa rea spori curând după încoronare, nepriceperea și pătimașa părtinire pe care le dovedea fiind prilej pentru potrivnici de a se jelui împotriva-i atât înaintea marelui vizir, cât și a slăvitului padișah. În urma toptanului de pâri ajunse la

Țarigrad, stăpânirea îi era destul de compromisă, încât mulți vorbeau de curânda sa mazilire sub acuzația de cruntă incapacitate.

Ecaterina era deznădăjduită la vederea necazurilor ce se abăteau asupra nefericitului ei frate și-ar fi făcut tot ce-i stătea în puteri ca să-l ajute. În aceste clipe dificile i se oferi prilejul unei căsătorii cu feciorul lui Simeon Movilă un vestit domn de odinioară. Neamul Movelștilor era cunoscut ca având mare trecere nu numai în Țara Moldovei și cea a Munteniei, dar era prețuit și la Înalta Poartă, ba găsisese și o temeinică ocrotire pe lângă craii Rzeczpospolitei leșești. Alesul ce-i picase la îndemână avusese nu numai tatăl domn, dar chiar și frați de-ai săi, un unchi, cât și niscai veri ajunseseră în scaunele principatelor românești, încât părea un ins cu ceva trecere, ce-ar fi putut fi de ajutor frățiorului ei adorat, care cam ajunsesese într-un amarnic impas, întrucât stârnise mari nemulțumiri la Înalta Poartă. Tocmai în nădejdea disperată de a-și ajuta protejatul, se grăbise să accepte măritișul, nunta având loc la Stambul cu ceva mai mult de un an în urmă.

Numai că socotelile de acasă ale miresei nu se prea potriviră cu cele ale proaspătului ei soț, iar acesta în loc să-și ajute noul cumnat, întărindu-i domnia șubrezită, nu se sfii să-i zorească prăbușirea, ba chiar să-i ia și locul, spre ciuda consoartei sale, care, deși prin asta ajunsesese mare doamnă, stăpâna unei țări, nu putea totuși uita că lucrul se petrecea prin jertfirea fratelui ei, la care ținea mai mult decât la acela cu care se măritase, nu în temeiul iubirii, ci al unor calcule meschine. De aceea, de când venise la Iași, sentimentele tinerei femei erau cam împărțite, ba cel mai adesea de-a dreptul încurcate și contradictorii, încât uneori nici măcar ea nu se putea înțelege pe sine. Evident că-i făcea plăcere să fie onorată ca mare stăpână a țării, situație pe care n-ar fi putut-o însă obține fără Moise Movilă, dar nu putea uita nici de

necazul suferit de frate din pricina soțului, motiv pentru care o încerca și o oarecare vrăjmășie față de acesta. Oricum, relațiile dintre cei doi erau deci chiar din primul an al căsniciei foarte tensionate, iar încercările bărbatului de a-și intra în drepturile firești de soț se cam loviseră de împotrivirea iubitei sale jumătăți, care le respingea cu atât de înverșunată dușmănie, încât nici nu-l primea în patul ei.

În clipa când măritul voievod i se înfățișă ca să-i împărtășească știrea mazilirii, Ecaterina, care o aflase deja, era tocmai pradă trăirilor contradictorii care o chinuiau de un an încoace. Ar fi mințit dacă nu ar fi recunoscut că se bucura că Movilă al ei o pățise în sfârșit, primindu-și răsplata pentru reaua sa credință și pentru necazurile făcute frățiorului ei. Dar pe de altă parte parcă îi părea rău că pierdea statutul de întâie doamnă a țării, de principesă a Moldovei, de stăpână de țară, statut pe care nu l-ar fi putut dobândi vreodată fără de cel pe care-l detesta atâta. Nu era nici o plăcere pentru dânsa ca din slăvită principesă, căreia i se închinau toți, să redevină iarăși o coană jupâneasă oarecare, o femeie de rând, cum erau cu duiumul peste tot, ce nu erau prin nimic de băgat în seamă. Dar regretele se împleteau în chip foarte ciudat și greu de priceput cu satisfacția că prin mazilirea soțului, iubitul ei frate fusese răzbunat. Dumnezeu, care nu doarme, făcuse dreptate, iar cel rău, nelegiuitul uneltitor, își primise din plin pedeapsa și fusese învățat minte, ca întărire a credinței că nici un rău nu rămâne nerăsplătit.

Când fostul domn se apucă să-i explice ce i s-a întâmplat, ea îl întrerupse, zâmbind răutăcios:

- Lucrurile astea le-am mai trăit odată acum un an, când mi-ai uzurpat fratele. Deci situația mi-e cunoscută. Nu mi spui nimic nou.

Bărbatul înghiți în sec, dar se strădui să continue calm:

- Va trebui să ne pregătim de plecare, deci să ne strângem lucrurile... Căci e păcat să lăsăm atâta bogăție în urmă. Am dat deja poruncile trebuitoare ca totul să fie încărcat în chervane.

- Eu nu cred că vreau să plec undeva. O să rămân la Iași, să aștept revenirea fratelui meu în scaun...

- Nu mi se pare tocmai prudent... Iar pe de altă parte soția e datoare să-și urmeze soțul și la bine și la rău... făcu ezitant Moise Movilă, negăsind o formulă mai dură prin care să se impună ca bărbat în casă. Rămânând, există riscul pierderii averii, iar dacă ajungem la Stambul ne vor dijmui slujbașii padișahului.... Cel mai sigur, pentru a ne păstra avuțiile, ar fi să ne tragem în Lehia!

- În nici un caz! pufni ea, dar se opri, căci i se păru rușinos să-și termine gândul care-i săgetase prin minte.

Voise să adauge: „Adică ai vrea s-o iau pe urmele lui Miron Barnovschi, care a profitat de pe urma morții părintelui meu, iar pe mine m-a ofensat, lăsându-mă cu buzele umflate?! Nici nu mă gândesc să mă înjosesc, stând alături de un asemenea om!” După o clipă, parcă spre a îndrepta sau a dosi gândul nerostit, care, mărturisit, ar fi sunat umilitor, adăugă dârză:

- Dacă e să nu rămân în Iași, apoi singurul drum pe care voi merge este cel al Stambulului, unde mă așteaptă frățiorul meu mic.

- Poate e cazul să nu te pripești și să mai judeci lucrurile puțin. Ai de ales între sărăcie și bunăstare... Deci gândește bine pentru ce optezi... Te las să chibzuiești...

Cu aceste vorbe fostul domn întoarse spatele soaței sale îmbufnate și pornite pe harțag și ieși în tindă la boierii care-l așteptau. Împreună se înturnară în palatul divanului sau în selamlâc, adică în încăperile de la curtea domnească destinate bărbaților. După aceasta, socotindu-și datoriile încheiate și semnele de curtoazie arătate fostului domn

îndestulătoare, boierii orânduiră pentru paza celui mazilit slujbași de rangul al doilea ori al treilea și se traseră și ei pe la casele lor, lăsând palatul în părăsire.

Vel vornicul Lupu Coci, care ar fi dorit ca să se vadă cât mai repede așezat în tronul rămas vacant, indignat că slujbașul Porții nu anunțase numele noului domn, fiersese toată ziua de nerăbdare în căutarea unui mijloc de afla când, în sfârșit, turcul va catadicsi să împlinească și această parte a ceremoniei, încheindu-și astfel misiunea. După-amiaza târziu, când ajunse acasă după atâta frământare și caznă în pustiu, chemă imediat la sine pe Palade, unul din oamenii săi de încredere, și-i porunci să plece deîndată la beilâc, ca să-i iscodească pe otomani asupra clipei când vor înfățișa divanului firmanul de numire a noului domn, și, de va fi cu putință, să afle chiar numele acestuia. Tânărul, foarte săritor și descurăreț, se așternu deîndată pe treabă, iar pe înserat se înfățișă și cu răspunsurile.

- Capugiul ce cârmuiește solia nu a primit și berat de înscăunare. Porunca dată lui se mărginește doar la aducerea lui Movilă vodă la Țarigrad. Ce se va petrece după aceea nu e treaba lui. Dar întregul pogheaz de păgâni e în alertă, așteptându-se la o împotrivire din partea voievodului, și nu prea știu cum s-o preîntâmpine, dacă aceasta chiar se va întâmpla.

- Dar atunci când și cum mi se rezolvă mie dorințele? se scăpă vornicul cu glas tare, destăinuindu-și fără voie gândurile ascunse. Oare ce s-o fi întâmplat la Stambul de survin atâtea amânări și ocolișuri? Lucrurile se puteau dezlega mai de-a dreptul... Dar neavând încotro, oi aștepta...

*

După plecarea boierilor de întâiul rang, în ogrăzile Curților nimeni nu mai dormi. Slugile roboteau toate la lumina făcliilor și a lumânărilor, adunând în sipete grele, ferecate cu cercuri de fier, postavuri fine, cusute cu fir, veșminte neprețuite precum caftane, cabanițe și contășuri de urșinic, de serasir, de brocart sau adamască, căptușite cu piei de samur, cacom ori zibelină, dulame de canavăț ori tafta, cu nasturi bătuți cu pietre prețioase și multe altele asemenea. Iar în putini îndesau nu numai galbenii scoși în grabă din haznalele domnești, ci și mulțime de giuvaeruri de aur și argint, încrustate cu mărgăritare, rubinuri, smaragde și olmazuri. Se adăugau apoi mulțime de saci și desagi în care se îndesau felurite alte ciorcioabătii, iar răbojul calabalăcului cărat de acest furnicar trudită putea fi continuat cu încă multe alte cioveie, căci câte lucruri nu se pot găsi într-o casă și încă într-una așa de bogată. Și în ciuda sânguincioasei lor roboteli, slugile nu vor izbuti să isprăvească adunatul și căratul atâtor avuții fără de preț decât abia după miezul celei de a doua nopți. Dar și atunci domnul trebui să privească cu părere de rău cum unele covoare prețioase de Mosul sau candelabre rămâneau în urmă, nemaiîncăpând în mulțimea de sănii și harabale strânse în ograda dinăuntru, după ce fuseseră încărcate cu vârf și li se puseseră și coviltire pe deasupra, precum la chervanele negustorești.

Câteva sănii erau trase mai într-o parte, în fața ușilor marii case a haremului, cea menită adăpostirii măritei principese a Moldovei. Abia înainte de înserare doamna Ecaterina ieșise în foișorul palatului ei și, rezemată de parmaclâc, se făcea a priveghea, chipurile, slujnicele care cărau în sănii sipetele cu veșminte, cu sulemeneli și tot soiul de odoare de mare preț, deși era vădit că îi păsa prea puțin de ceea ce se petrecea sub ochii săi. Era mai departe cufundată în vâlmășagul simțămintelor încercate în clipa când își înfruntase mai devreme soțul. Amestecul încurcat al

trăirilor ei sufletești i se zugrăvea deslușit pe obraz, putând fi citit cu ușurință de orice privitor atent. Iscodindu-i chipul, deslușeai în el mai degrabă un soi de bucurie decât de părere de rău, deși împrejurările ar fi îndreptățit mai degrabă o dezlănțuire de furie și dezamăgire. Noroc că nimeni nu avea vreme s-o cerceteze și s-o judece, căci, dacă ar fi făcut-o, ar fi fost foarte contrariat și ar fi trebuit să mărturisească stânjenit că nu o poate înțelege. Ieșirea ei trecea dincolo de hotarele firescului. Ai fi zis că judecata îi mergea pe dos, sau că îi lipsea cu totul. Adevărul era că dacă de necazul soțului se bucura, o durea totuși sufletul știind că de acum jupânesele divaniților nu-i vor mai săruta pios mâna, socotind îngăduința asta o deosebită favoare ce li se făcea, ci se vor uita la ea de sus, cu milă și cu dispreț, văzând-o coborâtă între ele. Ba i se rupea inima și atunci când privea cum îi erau înghesuite și aruncate la grămadă prețioasele ei lucruri, precum rochiile scumpe de tul, dulămile de atlas venețian, căciulile de vulpe neagră muscălească, blană ce închipuia o raritate, lucruri de care era tare mândră, căci cu ele se putea fâli în lume, socotindu-se prin portul lor înălțată față de însoțitoarele ei, nevestele unor boieri altfel de toată fala. De aceste veșminte și podoabe atârna tot prestigiul ei de soață de voievod.

După ce mai certă slujnicele că nu sunt destul de grijulii, ca să se vadă că este o stăpână drastică, de voia căreia trebuie ținut seamă, strângându-și mai bine cojocul de urșinic, cusut cu flori din fir și căptușit pe dinăuntru cu samur, se trase în cele din urmă în palat, de unde, sărind peste ziua următoare, nu va mai răsări decât târziu în a doua dimineață, cu puțin înainte ca surlarii să dea semnul de plecare a convoiului. Atunci va urca într-o sanie închisă, de tot neobișnuită la înfățișare, anume gătită pentru ea asemenea unui rădvan, în așa fel încât, în lăuntrul ei, să fie

ferită de vremuieli, și mai ales de șfichiuirile vântului și de ciupiturile gerului.

Deci dacă după miezul nopții mișuneala din ogrăzile Curții încetă, iar roboteala se întrerupse, truda fu reluată încă de la primele ore ale dimineții, când nici nu se luminase bine, lucru care, datorită anotimpului și așa se petrecea cu oarece întârziere. Noroc că zăpada, deși cam călcată în picioare, prin albul ei desăvârșit, ilumina oarecum văzduhul, îngăduindu-ți să privești fără prea mare greutate în jur, ochiul putând să pătrundă bezna străvezie. Iar începută așa devreme, munca se urmă cu aceeași râvnă până la miezul nopții următoare, când se așternu pentru a doua oară liniștea asupra Curții.

Fostul domn, după două nopți aproape nedormite, coborî el însuși din palat cu gândul de a se convinge cu ochii săi că pregătirile erau încheiate și toate averile sale așezate cu grijă, ca să nu se piardă sau să se strice pe drum. Lucrurile se cam precipitau, căci deja ajunsese în ziua de vineri a săptămânii, adică se împlineau taman trei zile de la vestirea mazilirii, în care, conform datinii, era dator să-și gătească plecarea. Deci până-n seară, răstimpul de ședere expirându-i-se, trebuia să se aștearnă la drum, nemaifiind loc ce amânări, ori de tergiversări.

Se apucă deci a cerceta fiecare sanie și fiecare chervan în parte, spre a vedea cât de temeinic sunt încărcate și cât de bine sunt legate sipetele, butoaietele și sacii, încât să nu cadă la zdruncinături. Apoi trecu la a încerca tăria coviltirelor întinse pe deasupra încărcăturii, trăgând de marginea lor spre a se încredința că sunt zdravăn legate de loitrele chervanelor și de cele ale săniilor, dacă laturile acestora din urmă puteau fi tot astfel numite, și se arăta destul de mulțumit de ceea ce vedea. Îl însoțeau în preumblarea sa căpitanii și iuzbașii trabanților de la curte, pe care îi tocmise ca să înfăptuiască paza convoiului său de

băjenie, căci nu se putea încrede în lăcuiitori, care, în ciuda bunătății sale, nu-l prea sufereau, căci cămătarii care, împrumutându-i bani, îl ajutaseră ca să cumpere coroana, își cam dăduseră în petic cu abuzurile, dijmuint până la jefuire bietii creștini dăbilari, silindu-i la plăți nedrepte prin tot felul de tertipuri viclene sau prin acte de violență, iar sârmanii nu găsiseră niciodată ocrotire și dreptate la scaunul țării. De altfel domnul nu-i primise și nu-i ascultase niciodată, cei din gloată neputând trece cu pricinile lor de vornicii de poartă, care cercau a împărți dreptatea pe maidanul de dinaintea intrării în Curte, orându-i în stânga turnului porții celei mari, în umbra spânzurătorilor gătite pentru răufăcătorii de rând, ce se aflau înălțate de cealaltă parte a turnului, dar tot în fața zidurilor de apărare și a șanțului de la temelia lor. Ori oropsiții aceștia, văzându-l acum în nevoie și alungat, desigur că vor fi ispitiți nu numai ca să se răzbune pentru răul suferit, ci vor voi chiar să-și recupereze o parte a pagubei suferite. Apoi desigur că alții, chiar fără să fi pătimit în vreun fel, doar din deșartă lăcomie, simțindu-l lipsit de apărare, nu se vor sfii să-l jefuiască, ispitiți de comorile sale. Drept aceea era firesc ca să-și organizeze și o apărare ostășească pentru convoi și având mai mare încredere în nemții ce făceau parte din gărzile palatului, îi năimise ca să-l însoțească pe drum, iar căpeteniile acestora roiau îndatoritoare în jurul său încă din clipa când se ivise între sâni și căruțe.

În sfârșit, când se luminează de-a binelea, începură să sosească la curte, fie călare, fie cu săniile, boierii de divan, care erau datori să-l petreacă după obicei până dincolo de marginea târgului, adică cel puțin până la mănăstirea lui Balica, loc ce închipuia capătul drumului Galațiului, și să se încredințeze astfel că a pornit neabătut pe calea Stambulului. Ceasul la care soseau în acea dimineață era pentru ei însă foarte timpuriu, căci obișnuit pentru divan nu se sculau așa

de devreme, ca să nu-și strice tihna în plină iarnă, când nu se afla pricină de pripă, ziua crăpându-se târziu. Dar știind că în acele clipe în seama lor cădea paza domnului mazil, având a da socoteală pentru el capugiului venit cu câteva zile în urmă, se căzniseră să se arate de astă dată totuși ceva mai zeloși și mai matinali. Cu tot sârgul de care chipurile dădeau dovadă, dregătorii se adunau greu, iar ajunși în ograda de afară se uitau stânjeniți la gătirile de plecare, mai ales că fostul vodă se plimba deja între oștenii și slujitorii aleși ca să-l însoțească. Surugii și ajutoarele lor începură să înhame caii și să încerce tăria ștreangurilor și a pielăriei hamurilor, în vreme ce cei vreo sută-două de trabanți, tocmiți pentru străjerie, își cercetau și ei trăpașii ce le fuseseră orânduți, ca să poată însoți fără dificultăți convoiul. Toată lumea era în așteptare, și, parcă spre a spori încordarea, începu să fulguiască ușor, ceea ce putea fi semnul unei îngreunări a călătoriei.

Taman când gătirile de plecare erau în toi, pe neașteptate, în poartă răsări altă ceată de osmanlâi, călări și încotoșmănați în cojoace mițoase de nu li mai vedeau veșmintele lor turcești de slujbă, putând fi luați drept niște ciobani de-ai locului, dacă pe capete n-ar fi purtat niște chivere înalte, răsfrânte spre spate, ca acelea ienicerești. Nimeni nu pricepu rostul noilor veniți, el deslușindu-se pentru curteni abia peste câteva ceasuri, când aflară că în fruntea lor sta cel de-al doilea imbrotor împărătesc, ce căpătase rang de ischiemne-agasî, adică de „agă de înscăunare”, deci fusese împuternicit de măritul vizir să grijească de aridicarea noului domn. Înaltul dregător, văzând însă lumea risipită prin ogradă, pricepu că trăsese la Curte prea devreme, căci vechiul voievod încă nu apucase să plece. De altfel și tălmaciul se grăbi să-l lămurească asupra încurcăturii. Drept care neașteptatul oaspete socoti potrivit să iasă din învâlmășeală și să se tragă într-un loc mai liniștit

până se vor limpezi lucrurile. Chemă prin urmare pe moldoveanul ce-i servea de călăuză ca să se sfătuiască cu el unde s-ar putea duce vremelnic, încât așteptarea să nu-i fie prea supărătoare și mai ales să nu mai fie silit să stea nemișcat în ger.

Vel vornicul Coci, în temeiul deslușirilor primite cu câteva zile în urmă de la Palade, omul său de casă, intui imediat rostul noului venit. Acesta trebuia să fie purtătorul hatt-i hümayun-ului prin care se făcea numirea noului domn, adică prin care se hotăra aridicarea sa în scaun. Nu putea fi vorba în nici un caz de altcineva, căci cu puțin în urmă izbutise să-l cumpere pe kızılar-agasî, adică pe mai marele eunucilor care păzeau haremul sultanului, iar acesta îi făgăduise că va pune o vorbă pentru el, lucru devenit mai lesnicios acum când, de vreo lună, căzuse vizirul care-l proteja pe feciorul lui Simeon Movilă. Triumfător, privi plin de îngâmfare în jur, cuprins de un profund dispreț pentru micimea și neștiința celorlalți, o simplă gloată mișunând zadarnic. Nerăbdător de a-și și înfăptuit visul, se simți ispitit să-l tragă de limbă pe străin, ca să i se confirme cu o clipă mai devreme împlinirea năzuințelor.

Înfiorat plăcut de gândul deliciilor ce-l așteptau, se strecură lângă trăpașul căpeteniei otomane, încercând s-o tragă de limbă în legătură cu îndatoririle ce le avea. Văzând că omul îl privește cam nedumerit, ba poate chiar puțin iritat, îi lămuri cine este, convins că, dându-și seama că-l are în față pe viitorul domn pe care de altfel era dator să-l slujească, celălalt va deveni mai limbut. Însă slujbașul împărătesc, ca răspuns la încercările sale de apropiere, se închise într-o carapace de tăcere ostilă, și nici nu-l luă în seamă, așteptând să plece și să nu-l mai tracaseze, oprindu-l din împlinirea grijilor sale. Neavând încotro, Lupu se retrase, dar, nemulțumit de eșec, își propuse să nu uite ofensa adusă și hotărât, ca atunci când i s-o ivi prilejul, să i-

o plătească pe măsură îndrăznețului care-l sfida cu atâta degajare, de parcă nici măcar n-ar fi fost vrednic de a fi privit. Iar vrăjmășia sa nu era tocmai un lucru care să merite a fi trecut cu vederea, căci, fiind ros de-o nemăsurată mândrie și îmboldit de ambiții și orgolii nemărginite, devenea necruțător cu cei care-i nesocoteau simțămintele și impulsurile și nu li se închinau lor cu smerită supunere. Pe aceștia era în stare să-i strivească sau să-i spulbere. La fel de neiertător și nimicitor se arăta și față de cei care-l zădărau în vreun fel, ori cutezau să-i stea altcumva împotriva. În clipa când se confrunta cu asemenea oameni, era aidoma unei fiare ce-și pândește prada, gata să se repeadă asupra ei ca s-o sfășie. Unii, dornici de a-i preamări și justifica intoleranța cât și firea crudă, știind că asta i-ar face chiar plăcere dacă ar afla-o, înlocuiau termenul de „fiară” cu cel de „leu”, de „rege al animalelor”, lucru care dădea noblețe neîndurării sale și chiar lipsei sale de scrupul, de care nu era ferit în înțeleștări de acest soi.

Întors în furnicarul din ogradă, Lupu se afundă în mulțimea fremătândă, pierzându-se în mijlocul ei. Unii alergau într-o parte, alții în alta, nimeni neștiind bine ce are de făcut, dar fiecare dorind totuși să participe la înfrigatele pregătiri. Jupânul privi cu dezgust la această gloată pe care peste câteva ceasuri o va cârmui, stăpânind-o cu un pumn de fier. Va fi crâncen cu ea, sătul de zbuciumul fără rost ce-o cuprinsese și de vaietele ei pe seama nenorocirii care, vezi Doamne, ar fi lovit așa pe neașteptate și pe nedrept țara.

Imbrohorul, după sfatul ținut cu tălmăciul și cu călăuza sa, fără a da cuiva deslușiri, se trase înapoi și-o porni spre beilâcul care fusese înălțat în chipul unui conac falnic undeva în partea de răsărit a Iașului, dincolo de valea Cacainei, nu departe de Podul Măcelarilor. Înainte de a ieși pe poartă trimise vorbă vel logofătului să fie înștiințat când

s-o întruni divanul, încât să poată fi primit cu pompa cuvenită unui emisar imperial de talia sa.

Dacă ceata de otomani, avându-l în frunte pe ischiemne-agasî, atrase tuturor atenția și iscase nedumeriri și întrebări, alți doi turci amestecați în mulțime trecură neobservați. Erau de fapt iscoadele capugiului venit cu câteva zile în urmă, trimise să cerceteze ce se întâmplă la palatul domnesc, căci slujbașului i se părea ciudat că nu numai că nu fusese înștiințat de plecarea lui Movilă vodă, care trebuia să se petreacă neîntârziat, căci timpul său de ședere îi expirase, dar nu i se făcuse nici vreo pofțire de însoțire, deși se aștepta la asemenea invitație. În dosul acestor abateri de la rânduieli simțea că se ascunde ceva nefiresc, așa că se pregătise să dea semnalul de declanșare a plănuirilor urzite împotriva voievodului dimpreună cu Abaza pașa, când trecuse pe la el.

După ce domnul își încheie preumblarea prin ogradă, se trase din nou în palat. Iscoadele capugiului, privind cu luare aminte gătirile ce se făceau sub ochii lor și în temeiul deslușirilor primite la plecare, pare-se că priceuseră că Moise vodă s-ar gândi să nu urmeze drumul Stambulului. Și în temeiul acestei convingeri se întoarseră să-și înștiințeze mai marele. Turcul nu se arătă nici surprins și nici impacientat, ci se mărgini să zâmbească viclean. Apoi porunci alor săi să se încoloneze și s-o pornească la Curte, după ce trimise și o solie grabnică la Țuțora, pe Prut. Ajuns în ograda de afară nu ceru să fie primit de domn și nici nu încercă să intre în palat, ci, călare, se trase foarte pașnic spre hogeacurile seimenilor, ca simplu privitor, de parcă nu prea i-ar fi păsat de cele ce se petreceau în jur. Pesemne că alege locul de oprire anume, întrucât seimenii, prin veșmintele lor roșii și prin baratele cu fundul lung revărsat într-o parte, i se păreau mai apropiați la înfățișare cu ienicerii, cu care era obișnuit de acasă și de aceea se simțea mai în largul său alături de ei.

În ciuda frigului nu se mișcă de acolo, ci rămase răbdător în așteptare.

În sfârși, abia cu vreun ceas înainte de miezul zilei, fostul domn ieși pentru a doua oară din palat. Îmbrăcat de astă dată de călătorie, se opri în ceardac de unde încerca să cuprindă cu privirile starea celor din Curte. După ce întârzie puțin rezemat de parmaclâc, șovăind parcă, o porni spre scară și coborî cele șapte trepte. De aici coti într-o parte spre piatra de încălecat, aflată alături de perete și se sui în șa. Era semnalul așteptat de toți ca să-și ocupe în grabă locurile, pricină de amarnică vânzoleală, căci unii se repeziră înainte, iar alții înapoi, după rosul ce era orânduit fiecăruia în alai.

Pesemne și doamna fusese înștiințată, căci taman la aceeași vreme ieși și ea pe ușă. Fără a băga pe nimeni în seamă, coborî nepăsătoare din foișor și urcă în sania gătită anume pentru ea în chip de rădvan și se înfundă în pernele laviței din spate, încât nu mai putea fi văzută de afară.

Surugii puseră mâna pe hățuri în așteptare. Moise Movilă trecu pe sub poarta lăuntrică spre ograda de afară, la prima vedere spre a cerceta săniile și oștenii orânduiți acolo. Cel puțin așa își ziseră boierii, adunați ciopor lângă palatul cel mare, zis al divanului. E drept că se mirară puțin de ocol, căci obișnuit domnii mazili erau datori de a ieși nu pe Poarta cea Mare, Poarta Gospod cum i se zicea, aflată pe partea de miazănoapte a Curții, locul spre care plecase, ci pe Poarta cea Mică, zisă a Seimenilor, ce se găsea pe latura de apus a ogrăzii lăuntrice, și dădea în așa numitul Pod al Gunoaielor, șleah care cobora de-a dreptul pe coastă în valea Bahluiului, pe care, traversând-o, ajungea lângă mănăstirea lui Balica, de unde începea trista cale a Galaților. Ce rost avea deci să treacă în îngrăditura de dincolo, de vreme ce poarta menită plecării se găsea în stânga palatului, unde de altfel așteptau ei cu gândul de a alcătui capătul de început al alaiului. Dar uimirea lor dură numai câteva clipe, căci un paic îi înștiință

că voievodul îi așteaptă la Poarta cea Mare, deci e cazul să se zorească într-acolo. Divaniții se văzură nevoiți să-și croiască drum printre sâni, chervane, surugii, oșteni și slugi, și să se îmbrâncească cu această gloată nevrednică de ființe de rând. Însă nimeni nu comentă nimic, învâlmășeala făcând de altfel orice conversație imposibilă, dar era evident că fostul domn nu avea de gând să plece la Constantinopol, ci năzuia să ajungă la Hotin și de aici în Lehia, unde se știa ocrotit, neamul său bucurându-se din străbuni de o bună primire acolo. De cum i se alăturară, surlele, cu țipăt ascuțit, dădură semn de plecare. Cum canaturile porții erau deja date de perete, convoiul începu să se prelingă pe sub bolțile turnului, revărsându-se pe esplanada din dreptul căreia începea Ulița Mare.

Ciudat era că măritul capugi-bașă care anunțase mazilirea și care, venit nepoftit împreună cu însoțitorii săi se trăsese înaintea cazarmii gărzilor palatului, deși înțelese prea bine intențiile celui plecat în bejenie, nu făcea nimic pentru a-i împiedica fuga, de parcă lucrurile ar fi curs în chipul cel mai firesc posibil și nu s-ar găsi în fața unui act de crasă nesupunere la voința măritului padișah. Dimpotrivă, nemișcat în șa, cu o mână proptită în șold, turcul privea cu un chip impasibil șiragul de sâni și căruțe care se scurgeau alene prin fața sa. Purtarea lui era puțin ciudată și ar fi trebuit să nască unele întrebări și nedumeriri, dar în acele clipe de învâlmășeală și încordare nimeni nu avea vreme și nici poftă de reflecții savante ori de deducții profunde. De altfel inerția ce-l cuprinsese pe slujbașul otoman oferea boierilor un bun pretext ca să-și scuze, ba chiar să-și justifice hotărârea de a-l conduce pe Movilă pe drumul pribegiei la vrăjmaș, hotărâre care închipuia ea însăși un act de trădare și nesupunere față de Înalta Poartă. Oricum, dacă ar fi încercat să-l oprească, s-ar fi ajuns la o ciocnire cu trabanții, deci la o luptă în toată puterea cuvântului,

perspectivă care desigur nu le surâdea, oștenii fiind mai mulți decât ei și mai deprinși cu portul și mânuirea armelor. Deci erau motive îndeajuns ca preacinstiților boieri să li se sleiască îndrăzneala și să-i apuce șovăiala în fața capriciilor fostului voievod, părându-li-se mai comod să nu i se opună.

Divaniții călăreau cârd în urma domnului, cuprinși de o strașnică muțenie, știind că fac ceva ilegal și în dauna Porții, iar nelegiuirea se petrecea chiar sub ochii slujitorilor ei. O bună parte dintre boieri începură a bănuși că osmanlâul care trecuse cu ceasuri în urmă pe la Curte și lăsase vorbă vel logofătului să fie înștiințat în clipa întrunirii divanului, trebuie să fie în legătură cu numirea noului domn, lucru de care atârna soarta fiecăruia dintre ei. Pe toți îi frământa aceeași întrebare: oare ce va fi fost orânduie de stăpânii lumii în legătură cu viitorul ales? Cine putea fi acesta? Dar indiferent cine era, se va face neîndoielnic o nouă împărțire a dregătoriilor și rangurilor, schimbări care-i vor afecta pe toți, fie în bine, fie în rău. Ardeau de aceea de nerăbdare ca să se întoarcă la palat spre a-i afla solia, mult mai interesantă pentru ei decât petrecerea domnului dizgrațiat pe drumul său de pribegie, și încă pe unul care nu putea fi încuviințat de mărimile împărăției, ci le putea fi reproșat chiar lor, fiind învinuiți că nu au făcut nimic spre a-l împiedica.

De altfel după puțin convoiul coti spre dreapta, ieșind din Ulița Mare spre a se abate pe Ulița Podului Vechi. Când ajunseră și la capătul acesteia, și cotiră spre stânga pe ulița Ciubotari, spre a ieși în drumul Hotinului sau al Sării, vel vornicul Lupu Coci nu mai răbdă preumblarea lălăie, care se prelungea neîngăduit de mult, căci pe ulițele cam înguste, devenite și mai neîncăpătoare din pricina curioșilor care ieșiseră la priveală și nu se prea fereau din calea convoiului, înaintarea se făcea pe cât de greu, pe atâta de încet. Drept care boierul, fără să se fi consultat cu cineva, luă hotărârea de a se întoarce la palat. Ieși deci dintre ceilalți

și alăturându-se calului lui Moise Movilă, cu voce tunătoare, arată cât e de mișcat de nenorocirea care-l lovine, lămuri că i-a făcut o deosebită plăcere să-l petreacă pe drumul surghiunului său, deși are inima sfâșiată de durere. Dar lăsând deoparte cazna sufletească și mâhnirea care-l încearcă, boierii nu trebuie să uite de grelele datorii ce le cad în seamă, cea mai trudnică fiind cârmuirea cu responsabilitate a neamului, de aceea în numele tuturor își luă ziua bună spre a se putea întoarce cu toții la palat, ca să grijească de nevoile stringente ale țării, care nu mai îngăduie amânare.

Ceilalți boieri, auzindu-l, făcură fețe-fețe, fără a obiecta însă ceva, deși se găseau înaintea unei noi încălcări a uzanțelor, căci datina cerea ca domnul alungat să fie petrecut până la oarece depărtare de târg, și nu abandonat în mijlocul său. Dar oricum, aflându-se pe drumul Hotinului și nu al Stambulului se abătuseră deja de la rânduiești, găsindu-se deja în semi-legalitate, încât o nouă nesocotire a lor nu mai avea însemnătate, ci cel mult le micșora vina în ochii turcilor. Drept care se supuseră vocii vel vornicului, și atunci când acesta întoarse calul spre a reveni la palat, îi urmară pilda fără nici un fel de obiecții, ba chiar cu o anume ușurare, simțindu-se scăpați de o obidă.

Alaiul, oprit o clipă de intervenția lui Lupu, își reluă alene mersul, în vreme ce boierii, neputând să se strecoare pe lângă mulțimea de sănii și chervane ce venea în urmă, cotiră spre dreapta, pe ulița ce cobora spre Mahalaua Fânăriei, dând ocol târgului pe latura de răsărit. Cu mare greutate își putură croi drum înapoi și pe aici, căci mai puțin umblate, ulițele din partea asta erau parcă mai întroienite, călăreții neputând umbla mai mulți alături. Așa încât, deși depărtarea de străbătut nu era grozav de mare, le trebui un ceas întreg ca să răzbată până în pragul Curții, mai rău decât dacă ar fi mers pe jos.

De cum ajunseră se grăbiră să descalece și să se adune în sala divanului, trimițând vorbă imbrohorului sosit mai devreme că sunt pregătiți să-i asculte solia și-l poftesc înaintea lor. Slujbașul nu se arată însă prea grăbit, dar în cele din urmă, după o îndelungată întârziere, se înfățișă totuși, îmbrăcat nu în cojocul mișos în care apăruse zgribulit la început în poarta Curții, ci într-un strălucit caftan brodat cu fir și închis pe piept cu ceaprazuri lucioase de mătase.

Boierii îl întâmpinară murmurând iritați și plictisiți de atâta ședere în nemișcare fără rost, încât se auzea un susur în întreaga sală, drept care, așteptând să se aștearnă liniștea, omul mai amână o vreme să înceapă a cuvânta, punând la încercare răbdarea adunării, zăbavă de care Lupu socoti potrivit să se slujească neîntârziat, ca să atragă atenția asupra sa și a numirii sale ca domn. Ca să-și provoace confrății ca să-l elogieze, se sculă în picioare și, în ciuda șușotelilor, luă cuvântul cu gravitate, arătând că, având în vedere clipele de grea cumpănă prin care trece muma țară, se cuvine să lase de-o parte toate celelalte griji pe care fiecare le poartă pentru sine și ale sale de acasă și să se unească pentru a rezolva treburile de obște, care au trecere față de oricare dintre necazurile private cu care se confruntă, oricât de dureroase și chinuitoare ar fi ele pentru oricare dintre ei. A venit timpul de a se jertfi fără crâcnire și fără nici un fel de rețineri egoiste pentru binele neamului, al țării și al locuitorilor ei nefericiți, care se văd nevoiți să se lipsească de un domn bun, blând și milos, care însă va fi avut unele păcate față de măritul padișah, cel a toate cunoscător și preocupat de binele supușilor săi, deși greșelile sale lor le-au rămas neștiute. Deci, concluzionă în avântul său vorbitorul, a sosit clipa în care soarta îi obligă să se gândească la acela dintre ei care e cel mai potrivit ca să ia locul celui plecat în pribegie, la acela care prin înaltele sale merite se înalță la însemnătatea slujbei de domnitor și

voievod al sfintei Moldove, la acela în stare să ia asupra sa cumpăna dreptății și frâiele cârmuirii și cu mână de fier să îndrume obștea pe calea bunăstării și a fericirii.

Cum între timp se făcuse liniște, lumea întorcându-se spre vel logofătul Țării de Jos ca să-l asculte, profitând de o pauză a mândrului divanit, turcul, căruia i se tălmăciseră la ureche cugetările însăilate, se hotărî să intervină cu brutalitate, ca să-i curme înflăcăratului orator șiragul de vorbe sforăitoare și înaripate, și după părerea sa total inutile.

- Nu e nevoie să vă canoniți voi cu vreo alegere! Sârgul vă este iertat, căci preamăritul nostru padișah, fie-i zilele fericite și luminate, a avut grijă să vă scutească de trudă, hotărând Luminăția Sa preaslăvită, în multa sa înțelepciune, ce și cum se va face pe mai departe în raiaua sa, a Kara-Bogdanului.

Un nou val de murmure se dezlănțui în încăpere, spre indignarea oaspetelui, care vedea în noul gest o altă tentativă de a pune în discuție trăinicia puterii aceluia pe care el îl închipuia.

Lupu Coci, vel logofătul Țării de Jos, radia și abia aștepta ca străinul să pronunțe numele său, închizându-le la toți gura. Desigur că mulți vor face o față lungă, pizmuindu-l, dar nu vor avea încotro și-și vor înghiți fierea și veninul. După mulțimea banilor pe care-i jertfise și după noianul de pâri pe care le trimisese în numele său și al altora, nu mai încăpea îndoială că alegerea nu putea cădea decât asupra sa.

Furios de atâta nesupunere și lipsă de respect, străinul le vântură prin față un hatișerif împărătesc pe care, când se ivi un nou răgaz de liniște, chiar începu să-l și citească în limba în care era scris, adică în turcă, de altfel și singura pe care o cunoștea. Oricum, lui nu-i păsa de graiul ascultătorilor, socotind că raialele de dinainte-i erau datoare, ca slugi supuse, să cunoască ele limba preaslăvitului lor stăpân, că doar nu acesta era dator s-o învețe pe a lor! Dar

chiar și cei care o cunoșteau, cât și ceilalți, necunoscători, nu erau preocupați să prindă cuvintele de complezență formularistică, pe cât de sunătoare, pe atât de goale, ci așteptau cu nerăbdare să audă un nume, și anume, al aceluia merit să le fie domn, pe care-l puteau înțelege chiar și fără ajutorul dragomanului, care, răbdător, aștepta alături ca să-i vină rândul.

Lupu Coci nu mai încăpea în sine, închipuindu-și ce ochi vor face toți când în sală va răsună numele său. Îl enerva chiar faptul că cetitorul se încurca în tot soiul de formule de politeță specifice scrierilor de cancelarie, bune doar ca să dea satisfacție celor doritori de-o etichetă complicată, în loc să-l indice direct, clar și răspicat, fără ocolișuri de prisos, pe cel ales de padișah spre a lua mândra cârmuire a neamului.

Dar după ceva vreme, între formulele seci ale limbajului de cancelarie, se auzi în sfârșit pronunțat și un nume și încă unul foarte cunoscut celor aflați în divan: Alexandru vodă Iliăș, nepotul lui Alexandru vodă Lăpușeanu, domnul de odinioară, al cărui nume de altfel îl și purta cel ales. Uimirea era generală și nemărginită. Insul le era cunoscut tuturor, căci mai domnise odată cu vreo zece ani în urmă, dar fusese alungat din scaun chiar din porunca Înaltei Porți, ba încă și cu mare rușine. Atunci picase din pricina supărării pe care o pricinuisese însuși sultanului Osman al II-lea, care tocmai pornise o nouă expediție împotriva veșnicilor dușmani ai împărăției din zarea asta, și anume panii polonezi. În seama sa căzuse îndatorirea de a repara drumurile și podurile pentru trecerea lesnicioasă a Luminăției Sale, padișahul, spre hotarele de miază-noapte ale țării. Numai că gătirile sale nu se făcuseră prea temeinic, șleahurile rămânând de tot desfundate și peste măsură de dificil de străbătut. Drept care fusese osândit să fie legat de afetul unui tun, și târât cu mare batjocură în această stare

până la hotarul Poloniei! Dar individul avea pesemne niște protectori foarte puternici printre păgânii de la Stambul și desigur pusese la bătaie și o uriașă sumă de bani, de vreme ce izbutise să obțină iarăși sceptrul după necazurile avute, cu atât mai mult cu cât domnise de două ori și la București, fiind, după puțină vreme de cârmuire, izgonit și de acolo tot din pricina nepriceperii și-a ineficienței. Ori era supărător că tocmai un om ca acesta, care se făcuse atât de amarnic de râs atât pe sine, cât și țara ce-o stăpânea, să fie numit a patra oară voievod!

- Problemele ce vă stau în față fiind deci rezolvate prin grija nețărmurită pe care iubitul vostru padișah vi-o poartă, nu vă mai rămâne decât să alcătuiți cuvenita căimăcămie, din care voi face eu însumi parte în numele celui care urmează a veni, pentru a griji până la sosirea sa de soarta acestei raiale împărătești. Deci truda voastră se va mărgini numai la această mărunță alegere a ajutoarelor ce-mi vor sta alături, ființa fiindu-vă cruțată de mai multă trudă și mai multe alte cazne! Încheie îmbrohorul cu rost de ischiemne-agasî, hotărât ca în scurt, după grăbita organizare a căimăcămiei, să închidă întrunirea divanului și să trimită dregătorii acasă, să-și mestece acolo ciuda pe care o dovediseră în clipele din urmă, când îi înștiințase de cele hotărâte la Stambul.

Lumea era indignată, iar revolta ajunsă la culme. Se stârni o larmă groaznică, pe care măritul ischiemne-agasî nu se văzu în stare s-o înăbușe. Dar nici să schimbe ceva din ceea ce comunicase nu putea, căci cele citite în fața adunării nu exprimau dorința ori voința sa, ci întrupau niște decizii ale măritului vizir și ale luminatului padișah, a căror cuvânt nu putea intra în discuție, el fiind de neclintit. Puțin încurcat și intimidat, turcul rămase neputincios și răbdător în mijlocul sălii, lângă masa acoperită cu un covor mătăsoș, pe care până deunăzi zăcuse buzduganul și spada domnului.

Deodată de afară răzbătu o zarvă și mai mare decât cea stârnită de boieri, de parcă însăși orașul ar fi fost cuprins de-o înverșunată mânie și-ar fi urlat împotriva spuselor agăi de înscăunare. Oaspetele țarigrădean, divan-effendisii, și dragomanul, care-i stăteau alături, făceau fețe-fețe, uitându-se năuciți unul la altul. Dar și cinstiții ocupanți ai stanelor erau la fel de surprinși și nedumeriți, neputând pricepe ce se petrece. Uimirea le era atât de mare încât, fără voie, tăcură, ca să poată trage cu urechea, în nădejdea de a se dumiri. Ca târgoveții să audă cele tăifăsuite în spătăria mare și pe dată să-și arate și dezacordul, alăturându-se divaniților, era cu neputință. Coincidența era neverosimilă. Cum mușenia și înlemnirea tuturor era deplină, hărmălaia de dincolo de zidurile Curții se auzi și mai lărmuit decât înainte. Se părea că mulțimea, cuprinsă de spaimă, era toată în picioare și ieșită pe uliță. Panica păreau atât de mari, c-ai fi putut crede că s-ar fi pus foc târgului.

Primul care se dezmeticii fu marele logofăt Ionașco Ghenghea. Se ridică în picioare, și, în liniștea ce se lăsase, porunci unor aprozi să se ducă iute ca să iscodească ce se întâmplă afară și să se întoarne grabnic ca să dea seamă. În așteptarea celor plecați nimeni nu se mai gândi să reia protestele întrerupte. Pătrunși de neliniște și de simțământul că asupra-le plutește o amenințare nedeslușită, bărbații începură să șușotească între ei, întorcându-se spre cei cu care se învecinau. Își dădeau cu părerea, încercând să-și lămurească fierberea și întărâtarea gloatelor.

Ciudata ponderare a celor din divan nu era tocmai de neînțeles și nu era doar rodul derutării ce-i cuprinsese. Se arătaseră, e drept, nemulțumiți și indignați, dar clocotul lor nu ieșea din granițele formalului uzual, căci la urma-urmei, de multă vreme țara nu-și mai alegea domnia, aceștia fiind impuși direct din seraiul împărătesc, lucru care nu mai îngăduia crâcnire, ceea ce ar fi fost oricum și zadarnic. Deci

izbucnirea clocotindă a cinstiților dregători era un soi de foc de paie, care repede s-ar fi stins oricum, chiar și fără incidentul care se petrecea în târg, care stârnise atâta vuiet.

Însă vel vornicul Țării de Jos fierbea ca o oală înfundată, gata să explodeze. Nu înțelegea cum de era cu puțință ca hatîșeriful citit să facă trimitere la un altul, și nu la el. Doar jertfise o grămadă de galbeni pe lângă înalții dregători ai măritei împărății! De altfel îi plăcuse să creadă că însăși marele vizir Hüsrev pașa fusese săpat și schimbat cu mai bine de-o lună în urmă de către cei pe care îi plătitise, și pentru a-i face lui loc și a-i înlesni urcarea în scaun, căci acesta își arătase preferința pentru voievodul tocmai alungat. Ori, în fața hatt-i hümayun-ului abia ascultat, toate iluziile i se năruiau deodată în chipul cel mai absurd cu puțință. Deci nu fusese singurul care năzuise la tron și uneltise pentru cucerirea acestuia! Ba rivalii se dovediseră mai iscusii și mai puternici decât el, încât îl învinseseră. I se părea de necrezut! De vină era însă chiar dânsul, își zise în ciudat, căci se preocupase doar de a câștiga bunăvoința celor în măsură să-i dăruiască sceptrul, omițând să-i spulbere pe cei care-l puteau concura, eclipsându-l. Pe viitor trebuia să nu-i scape nici pe aceștia din vedere, înlăturându-i unul câte unul, la nevoie ucigându-i chiar. Păcat doar de uriașa avere pe care o cheltuise, risipind-o zadarnic în vânt. Dar oricum, după atâtea peșcheșuri și plocoane, după atâtea speranțe și vise, lucrurile nu puteau rămâne așa. Trebuia închipuit ceva ca piedicile ivite să fie abătute din cale. Dar ce era de făcut pentru anularea hatîșerifului pe care tocmai îl ascultase? Mîntea începu să-i fiarbă și doar că nu duduia ca o oală ce dădea în clocot.

Cum în așteptarea aprozilor încrâncenatele dezbateri se întrerupseseră, iar dregătorii din strane alăturate doar șușoteau discret între ei, vel vornicul Coci se putu adânci în viclene calcule, obișnuite firii sale perfide și ambițioase.

Deci pe cine neglijase? În primul rând pe acest nepot depravat al lui Alexandru Lăpușneanu, ajuns pe neașteptate domn, care, deși fără căpătâi, știa totuși să-și croiască relații trainice printre cămătari și sfetnicii împărătești și să le și exploateze cu mare eficiență.

Apoi mai era nevolnicul fiu al lui Radu vodă Mihnea, domn căruia unii îi ziceau chiar „cel Mare”, pentru firea făloasă pe care o avusese. Feciorul lui zvăpăiat mai domnise de vreo două ori, ba în Moldova, ba dincolo, în Muntenia, deși de capul său nu era nimic! La trup era firav și bolnăvicios, iar mintea îl ajuta prea puțin, fiind cu totul nepriceput în trebile cărmuirii. Dar era dăruit cu îndemnarea de a profita de bunul renume al părintelui său, de gloria și strălucirea căruia se pricepuse să se acopere, deși el în sine nu făcea mai mult de-o ceapă degerată. Oricum și acesta trebuia nimicit, căci dacă un neisprăvit precum Iliăș izbutise să-i fure într-un chip de necrezut locul, nu era exclus ca și un altul s-o facă, chiar dacă nu era cu nimic mai presus acestuia. Din nefericire individul, pe nume tot Alexandru, ca și acela care tocmai îi suflase scaunul, dar care, pentru a fi deosebit de cel din urmă fusese poreclit Coconul, era foarte tânăr, neavând nici 20 de ani, deci îi stătea în față o viață îndelungată fiind ca atare un concurent primejdios pentru multă vreme. Deci pentru a scăpa de el, trebuia ajutat să nu-și risipească bunătate de tinereți cu grijile luptei pentru putere... Iar lucrul se putea făptui isprăvindu-i mai grabnic tinerețea, soluția oferind-o câteva picături de otrăvă...

În afara lui nu trebuia să-l uite nici pe fugarul adăpostit în acea clipă în Polonia. Era vorba de Miron vodă Barnovschi. Acesta dovedise încă de pe vremea când Alexandru Coconul era stăpân la Iași că nu se poate resemna în nici un chip cu pierderea scaunului, deținut până în urmă cu mai bine de doi ani, căci sârguise de pe atunci a năvăli cu oaste în țară, încercare pe care chiar el o înăbușise. Dar era

greu de găsit un mijloc de a scăpa și de dânsul, căci în bârlogul său leșesc nu putea fi lesne ajuns... Trebuia însă găsită o cale de a fi scos de acolo...

Mai era apoi un oarecare Neagu, care plin de fală își lipise la nume și adausul „vodă Basarab”, deși nu domnise nici o zi pe nicăieri, încât să fie în drept să-și ia titlul de vodă, cum însă o făcea. Iar înrudirea cu slăvita dinastie a Basarabilor era mai mult decât îndoielnică. Acesta de bună seamă nu era la fel de periculos ca ceilalți, fiind prea lefter ca să poată cumpăra grația înalților slujbași moslimici, dar nu strica să nu fie nici el scăpat din ochi.

Dar până a scăpa de toți ceilalți, problema imediată era aceea de a anula prevederile hațișerifului tocmai citit în divan, ce dădea câștig de cauză vrăjmașului său, pe care nu avusese prevederea să-l anihileze la vreme... Dar ce era de făcut acum? Desigur trebuia înaintat un protest vehement înaltului serai împărătesc, căci urletele de nemulțumire față de sârmanul ischiemne-agasî, aflat înaintea lor, întrucât nu deținea decât rang de al doilea imbrohor împărătesc, nu aveau nici o valoare și nu aduceau nimănui folos, fiind doar pricinuitoare de zarvă, pe cât de asurzitoare pe atât de inutilă, iscând cel mult dureri de cap. Ce putea face slujbașul, chiar dacă l-ar fi legat și l-ar fi amenințat că-i taie capul? Porunca venea de mult prea sus că să poate schimba fie și un singur cuvânt din cuprinsul ei! La drept vorbind și o simplă jalbă, oricât de sfâșietoare și lăcrămoase i-ar fi fost însăilările, nu l-ar fi ajutat să ajungă prea departe. Trebuia închipuit altceva. Spre pildă mai de efect putea fi o deputăție trimisă la împărăție, care să vorbească cu noul vizir și cu tânărul împărat, ori poate cu mumă-sa, care ca tutore controla cârmuirea. Dificultatea consta în aceea că hatt-i hümayun-ul ieșise chiar din mâna padișahului Murad al IV-lea, a cărui pecete o purta. Deci trebuia să i se ceară acestuia să-și tăgăduiască semnătura, lucru cu care e îndoielnic că se

va învoi vreodată, fiind cunoscut că tânărul cap încoronat era tare pătimăș, ambițios, repezit din fire și foarte sever, chiar crud, neputând ști nicicând la ce să te aștepți din parte-i. Prin urmare era greu de închipuit o cale de a-l îndupleca.

Intrigant versat cum era, vel vornicul Coci simți că e pe cale de a dibui un fir pe care l-ar putea urma. Măritul sultan era la aceea vreme un flăcăiaș de vreo nouăsprezece ani, zurbagiu și cu ieșiri din cele mai imprevizibile, ținut strașnic în hățuri de apriga sa mamă, Kösem Maypeyker Sultan, în mâinile căreia, la drept vorbind, se găseau în acea clipă cu adevărat frâiele puterii și nu în ale feciorului ei, care însă începuse de puțină vreme sârgul de a ieși de sub poala maică-si, spre a deveni un cârmuitor de sine stătător. Din pricina dorinței de emancipare a tânărului, cei doi se aflau la cuțite, fiecare voind să precumpănească în exercitarea stăpânirii. Deocamdată însă truda sultanului îi rămăsese zadarnică, tot muma sa slăvită păstrând cuvântul hotărâtor. Prin urmare deputăția ce va ajunge la Stambul va trebui să se slujească de această dezbinare și să dea de înțeles înălțatei sultane că dacă li se dă satisfacție, moldovenii vor fi de partea ei în confruntarea cu băiatul. Astfel manevrată, femeia putea fi determinată ca însăși ea să ceară schimbarea hotărârii și, prin autoritatea de care se bucura, chiar s-o și impună.

Gălăgia de afară, în loc să se domolească, se întetise. Era vădit că tot târgul era în fierbere. Rămânea totuși de neînțeles de ce lumea se înfierbântase într-atâta pentru plecare unui voievod amărât, care nu se remarcase în fond prin nimic.

Dar de abia ajunse Lupu la prima sa concluzie care să-l mulțumească oarecum, că-și văzu întrerupt șirul gândurilor de întoarcerea intempestivă a aprozilor trimiși în cercetare. Cu sufletul la gură și panicați peste măsură năvăliră în sală, uitând ușa deschisă în precipitarea lor.

- Ei?! îi luă din scurt vel logofătul.
- Nenorocire, prealuminate!! urlară disperați, într-un singur glas, cei doi. Dau tătarii și ne-au luat pe nepregătite.
- Auleu, ce ne facem? răbufniră mai multe voci din părți.
- Porțile au fost zăvorâte, deci aici la Curte suntem cumva la adăpost, numai de nu ne-ar pune foc, că atunci se schimbă treaba, adăugă aprodul mai vârstnic, care pare-se își stăpânea mai bine emoția.

Divaniții săriră îngrijorați în picioare, dând năvală spre ușă. Chiar vel vornicul Lupu uită de grijile de mai devreme și urmă stolul celor care fugeau afară, îmbrâncindu-se pe scări ca să le coboare cât mai repede. Unii se repeziră la metereze spre a se încredința cu ochii lor asupra situației din târg, iar alții cerură să li se sloboade porțile ca să ajungă mai iute acasă, să-și pună la adăpost familia și averile, și să se înarmeze, căci nu erau de fel pregătiți de luptă, fiind îmbrăcați în contăse ori cabanițe, în cap cu gugiumane fine de cacom, adică înțoliți de sfat și nu de război. Trebuia să-și schimbe grabnic veșmintele de curte cu pieptare de oțel și coifuri trainice de fier.

Singurul care în toată această zăpăceală generală își păstrase calmul era imbrohorul, care stătea ca și mai-nainte în mijlocul odăii aproape goale, privind amuzat când la stranele pustiite, când la tronul princiar, văduvit de cel în drept ca să-l ocupe. Deși i se tălmăciseră vorbele de panică ale celor care se risipiseră ca potârnichele, deci știa prea bine de ce se înfricoșaseră cu toții, el rămase senin și netulburat, ba chiar zâmbitor, până ce, plictisit de a zăbovi fără rost și fără treabă în odaie, privegheat din colțuri de niște postelniciei și aprozi speriați, care nu prea știau ce trebuiau să facă în acea împrejurare, se întoarse și ieși cu gând să tragă la beilic, spre a se odihni. În ceardac dădu nas în nas cu acel capigi-bașa sosit cu câteva zile mai devreme, care,

dornic de a se reîntoarce cât mai repede la Țarigrad, voise să se mai sfătuiască odată cu confratele pe care-l lăsa în urmă, spre a ști ce răspunsuri să poată da celor de acasă, când va ajunge. Și, deși prin ogrăzi oștenii urlând fugeau în jur de colo-colo, cuprinși de un zor grozav, nici acest turc nu părea să-și fi pierdut cât de cât cumpătul. Era liniștit, intrând tacticos în vorbă cu fârtatul său. S-ar fi zis că amândoi știau ceva mai mult decât putuseră afla ceilalți.

Când ajunsese acasă, Lupu n-o mai găsi nici pe Tudosca și nici pe copii. Cum îl lămuriră slugile, jupâneasa fugise din prima clipă în care se vestise primejdia, ca să se adăpostească între trainicele ziduri ale Mânăstirii Sfântul Sava, care era cel mai apropiat așezământ cu înfățișare de cetate. Între timp vătaful dosise lucrurile mai de preț în tainița ce era încropită între bolțile beciurilor și pardoseala odăilor de sus, unde desigur nimănui nu i-ar fi putut veni ideea ca să caute și unde cele ascunse erau ferite și de pârjol.

Haosul, panica, țipetele nu încetară în tot răstimpul lungii după-amiezi, ba se prelungiră chiar până târziu în noapte, deși în târg nu intră nici un poghiaz jefuitor, nu se pornise nici un pârjol și nu fusese înțepat ori ridicat în lănci nici un suflet muritor de pravoslavnic. Nu se arată pe nicăieri nici picior de tătar. În fond nu se întâmplă până la urmă absolut nimic care să justifice toată dezordinea debandada creată. Ori vel vornicul era o fire mult prea ageră și pătrunzătoare ca să nu înțeleagă imediat că se petrece ceva ciudat, ba chiar nefiresc, și ca atare se cuvine ca lucrurile să fie cercetate mai îndeaproape spre a fi cât de cât limpezite. Drept care slobozi prin târg o mulțime de slugi în frunte cu vătaful curții, spre a cerceta îndeaproape situația și a descoperi cum și de ce s-a stârnit atâta zarvă. Ba puse la treabă chiar și pe unii din apropiații săi mai de rang, care-i căutau obișnuit casa și ocrotirea și o seamă dintre

icioglanii⁶, care în acele clipe aparent dramatice nu-l părăsiseră.

În sfârșit după câteva ceasuri începu a se dumiri. Puțin după ce convoiul lui Moise Movilă ieșise din târg pe Ulița Hârlăului, mahalagii risipiți dincolo de Târgul Boilor ca să caște gura în urma celor care plecau, au putut auzi lamă mare, țipete de ajutor și spaimă, zăngănit de săbii, împușcături chiar. Unii mai îndrăzneți cutezară ca la închipuitul adăpost al tufelor, la acel ceas cam golașe și deci foarte străvezii, să se apropie ca să iscodească ce se întâmplă. Ei putură vedea un numeros poghiaz de tătari, poate de câteva mii, ce se repezise asupra celor porniți în pribegie. Iar cum aceștia erau apărați de prea puțini oșteni, luați de fostul domn ca să fie ferit de lăcomia mult mai pașnică a țăranilor poftitori la avuțiile sale, iar nu de năvala unei armate temeinice, fură repede dovediți și luați prizonieri, iar săniile îndreptate undeva spre Prut, de bună seamă spre Țuțora, de unde s-ar părea că răsăriseră și prăduitorii, acesta fiind pesemne locul lor de pândă, dacă nu vor fi adăstat în vreunul din codrii care împresurau cetatea mai de aproape. Fără a mai lua seamă la împrejurarea că pogheazul tătar, după ce-l robise pe Moise Movilă, începuse a se îndepărta, privitorii de ocazie din lăstărișuri se întoarseră în târg și istorisiră înspăimântați că tătarii s-au apropiat în taină de oraș și că din clipă în clipă vor da iureș pe ulițe, răzând totul în calea lor, după năprasnicul lor obicei de a nu ierta nimic și de a jefui totul fără cruțare. Deci îi paște un crunt prăpăd. Și atât le trebui ieșenilor ca să intre în panică. Nimeni nu mai stătu să cerceteze dacă tătarii, după ce se îmbuibaseră cu averile domnului fugar, mai erau sau nu lângă așezare. După felul cum se purtasera, s-ar fi zis că știau dinainte de mazilirea acestuia și pesemne îi pândiseră toată vremea plecarea, de bună seamă prin iscoade pe care le

---

⁶ Copil de casă, paj.

strecuraseră în târg, ba poate chiar în Curtea domnească și-și potriviseră desăvârșit mișcărilor la cele aflate. Nimic nu părea să se fi petrecut la voia întâmplării.

Deodată, în timp ce-și asculta trimișii, lui Lupu îi răsări în minte chipul liniștit al imbrohorului în clipele în care toți cei din odaia cea mare a divanului, cuprinși de spaimă și disperare, se frământau și țipau. Era ciudat calmul amuzat al turcului, rămas nemișcat în mijlocul spătăriei. Desigur că omul cunoștea ceva ce era ascuns celorlalți. S-ar fi zis că între el și jefuitorii de afară exista o înțelegere, în temeiul căreia știa ce au de gând aceștia și că nu e nici o primejdie pentru cei din cetate...

De altfel când străbătuse ograda de afară a palatului spre a se întoarce acasă, dăduse peste acel capugi-bașa care anunțase mazilirea. Și el arăta la fel de netulburat, deloc impresionat de înspăimântarea celorlalți. Deci pesemne aflase și el ceva tănuț curtenimii. Deci la mijloc trebuia să se stea o învoială cu aprigul Cantemir Araslanoglu, temutul han al tătarilor nogai din Bugeac. De aceea nu cârtise când îl văzuse pe Moise Movilă că, în loc să coboare cu alaiul său spre miază-zi, cum s-ar fi convenit pentru un supus credincios al împărăției, o pornise spre partea dimpotrivă, pe unde numai la Stambul nu avea cum ajunge. Desigur că dintru început știuse că drumul surghiunitului va fi scurt, el fiind curând întors pe calea cea bună de cei așezați la pândă, de aceea putuse rămâne nepăsător și îngăduitor, bănuind deznodământul. Neîndoielnic că la fel de bine știa până unde vor merge tătarii cu jaful și unde se vor opri, motiv din care nici nu-și făcuse vreun fel de griji.

Deci actul mazilirii nenorocitului de fecior al lui Simion Movilă de odinioară nu se mărginea numai la ceea ce putuseră vedea cu toții și închipuia partea din vechi statornicită pentru asemenea prilej. Dimpotrivă, în umbră părea să se găsească o rețea mult mai vastă, care nu

cuprindea numai pe padişah și pe marele vizir, ci se lățea până la Dunăre și chiar dincolo de ea, incluzându-i și pe zurbagiul pașă de la Silistra, cât și pe năprasnicul mârzac al tătarilor din Bugeac. Când și cum se va fi împletit cuprinzătoarea urzeală era greu de spus. Poate fusese gândită încă de la Topkapi Sarayi, sau poate fusese închipuită de Abaza pașa, beilerbeiul eyaletului de Silistra-Oceacov, în clipa când fusese vizitat de capugi-bașă în drumul său spre Iași, căci valiul⁷ dunărean se socotea un soi de administrator, deci un mai mare, al celor două țări românești de din sus de fluviu, de soarta cărora putea dispune după bunul plac.

Oricum, vel vornicul Coci se putea socoti mulțumit după cele pățite de Movilă, căci odată ajuns în prizonierat tătar și jefuit temeinic de prinzătorii săi, acesta înceta de a mai fi un concurent vrednic de luat în seamă în viitoarele competiții pentru tron. Pe deasupra încercarea neizbutită de a fugi în Polonia desigur că îl compromisese definitiv în ochii turcilor. Deci acesta era eliminat pentru totdeauna de pe lista competitorilor ce-i mai puteau sta în cale.

Dar acum se punea problema de a-l înlătura și pe celălalt rival, cel care tocmai primise firman de domnie. Noul mare vizir, Müezzinzade Filibeli Hafiz Ahmed pașa pe numele său întreg, era un om nehotărât, schimbător și tare influențabil; cel puțin așa se dovedise în primul său vizirat de acum cinci ani. Deci dacă știa să negocieze cum se cuvine cu el și dacă izbutea să-l ispitească cu ceva sunători, desigur că hotărârea odată luată putea fi preschimbată... Prin urmare esențial era ca în mâna măritului vizir să pice niște pâri plăsmuite cu iscusință, care să-l ponegrească temeinic pe acel Iliș care-l înfrunta. Ori pentru ca acestea să ajungă cât mai repede al urechea înaltului dregător și spre

---

⁷ Guvernator al unui vilaiet sau eyalet, adică al unei provincii turcești, al unui pašalâc.

a dovedi că ele închipuie voința și gândirea întregii țări, cel mai potrivit era să se înjghebeze o numeroasă deputație care să se jeluiască de-a dreptul la scaunul său și la nevoie și la acela al prea-tânărului padișah. Era singura cale de a obține un răspuns rapid și deslușit.

Oricum, întrucât deja începuse a se întuneca, divanul nu se putea reîntruni spre a lua convenita hotărâre și a alege pe cei care vor voi să meargă la Stambul ca purtători ai arzumahzarului. Trebuia să aștepte deci dimineața următoare pentru a-și putea duce la îndeplinire plănuirile. Dar se temea că boierii sunt încă îngroziți de cele întâmplare și că a doua zi nu vor cuteza să se ivească la Curte, stând încă ascunși pe acasă, cu zalele trase pe ei, ca să fie gata de luptă. Pentru ca nu carecumva să lipsească mâine de la adunare trebuia să-i liniștească. În acest scop adună în sala mare toți boiernașii ce erau atârănători de curtea sa și din întâmplare nu se risipiseră încă. Lor le lămuri ceea ce înțelesese în legătură cu așa zisa năvală a tătarilor și-i orându-i fiecăruia ce mare dregător trebuie să caute spre a-i desluși adevărul celor petrecute în ceasurile de dinainte.

După ce oamenii săi de casă se răspândiră prin târg se așază tacticos la masă, poruncind să-i fie așezate în față toate bunătățile gătite în cuhnii și un urcior cu vin de Cotnari, unde avea el însuși o crămă. Iar pe vechil îl trimise la mănăstire ca să-i aducă nevasta și progeniturile, înștiințându-i că se speriaseră ca proștii de închipuirile unei gloate smintite și clevetitoare, cu mintea neașezată.

Astfel se sfârșea acea fatidică vineri, în care scaunul domnesc rămăsese gol, trebuind pe mai departe să fie grijit de o căimăcămie, din care nu strica să facă chiar el parte, își zise vajnic și mulțumit vel vornicul Coci, în vreme ce înfuleca o coșcogea halcă zemoasă de friptă de porc, pe care o stropea cu dărnicie cu un vin negru puțin mai acrișor, tocmai bun ca să-i taie greața pe care i-o putea pricinui

grăsimea dumișăilor zdraveni, pe care-i înghișea pe nemestecate, clefăind de poftă.

*
* *

Capitolul al II-lea

În vreme ce prin multele biserici din târg popii și diaconii găteau cele trebuitoare pentru a începe slujbele prin care întâmpinau fericita zămislire a Preacuratei Fecioare Maria de către Sfânta Ana⁸, binecuvântata ei muică, crăpând de nerăbdare, marele logofăt al Țării de Jos se îmbracă ajutat de copii săi de casă și se precipită la sania cu care în chip obișnuit mergea la Curte de când zăpada se îngroșase pe ulițe, încât rădvanele, deși mai elegante, nu mai făceau față. Călare pe calul înhămat pe rândul dintâi, pe latura stângă, surugiul, avertizat mai devreme asupra dorinței stăpânului său de a pleca azi mai devreme, tremura temeinic, fiind pătruns de vânticelul care doar adia, e drept, dar, în ciuda părelnicei sale blândeți, îi ciupea dureros obrazul.

În sfârșit înaltul divanit se ivi în foișorul casei și coborî tacticos scara bine curățată încă de la primele ore, ca nu carecumva înălțimea sa să alunece și, Doamne ferește, să mai și cadă. Tolănit între pături și cergi, o porni plin de nădejdi spre Curte. Toată noaptea nu putuse dormi, făurind tot soiul de planuri de anulare a numirii lui Alexandru Iliăș în domnie. Ca niciodată, fu primul care intra în odaia divanului, care nu se încălzise încă, deși în cuptorul de cahle smălțuite focul prinsese a dudu. Slugile de altfel nu

---

⁸ 9 decembrie, Zămislirea Sfintei Fecioare Maria de Sfânta Ana.

aprinseseră nici toate făcliile, încât în odaie era destul de întuneric, cu atât mai mult cu cât nici afară nu se luminase încă bine, iar ferestrele, după ce erau mici, mai erau acoperite cu un soi anume de hârtie cerată, nu tocmai străvezie, întrucât sticla închipuia încă o raritate chiar la casele mari.

Cum i se păru penibil să șadă de unul singur în strana sa într-o odaie pustie, ieși în tindă și luă la zor slugile ca să grăbească gătirile. De asemenea le iscodi și în legătură cu imbrohorul venit cu o zi în urmă de la Poartă. Astfel află că acesta nu se găsea la Curte, el hotărând să înnopteze la beilicul merit solilor veniți de la împărăție, care se găsea taman într-o mahala din marginea de răsărit a târgului. Desigur că de acolo, turcii oaspeți de dinainte, în frunte cu capugiul, coordonaseră colaborarea cu tătarii care-l loviseră pe Moise Movilă, căci găsindu-se dincolo de valea Cacainei, sub streășina unei braniște, scăpau de orice priveghere severă, fiind mai în largul lor și li se deschidea și perspectiva spre Țuțora, de unde, după toate probabilitățile, năvăliseră nogaii. Iar mai departe, despre același slujbaș află că plecase încă de ieri de la Iași, iar la acel ceas se găsea desigur pe undeva pe drumul Galaților, ca să se întoarcă acasă.

După ce se mai plimbă un timp prin tinda palatului printre coloanele zdravene de zid ce propteau bolțile, dând prețioase sfaturi slugilor care trebăluiau, cu sau fără treabă, pe acolo, se ivi în sfârșit și vel logofătul Ionașco Ghenghea, mult mai vârstnic, dar în puteri, pe care, la drept-vorbind, nu-l agrea peste măsură. Acestuia îi urmase în slujba de mare vornic al Țării de Jos, după ce fusese numit în dregătoria de acum. Dar cum alt interlocutor nu avea, intră repede în vorbă cu el, iscodindu-l în legătură cu noul domn, în nădejdea de a-l ațâța împotriva acestuia. Jupânul însă nu trebui prea mult întărâtat, căci după cât se părea nu se

prăpădea cu firea după cel dorit de stambulioți ca să le stea în frunte. De altfel lucrul nu era chiar de mirare, căci prin nevastă era pe departe rudă cu domnul mazilit, deci avea motiv să-l regrete pe cel plecat.

În vreme ce dâșii stăteau de vorbă, sosiră și ceilalți divaniți, încât putură intra în odaia divanului care se mai încălzise și parcă chiar se mai luminase. Se așezară cu toții în stranele care li se cuveneau după rang, iar până la sosirea turcului trimis de la împărăție, vecinii începură a sușoti molcum între ei. Oaspetele se lăsa însă așteptat, crezându-se mult prea însemnat față de ei, ca să aibă pricină de grabă.

În sfârșit, când soarele se înălțase de-o suliță pe cer, se ivi, fandosindu-se, și imbrohorul, iar sfatul putu începe. Străinul reiterează dorința stăpânilor săi de departe de a-l vedea în scaun pe nepotul lui Alexandru Lăpușeanu, mult plăcut lor, și le aminti celor prezenți că e de datoria lor să instituie grabnic o căimăcămie, pe care o va îndruma chiar el, ca unul care cunoaște mai îndeaproape atât voia stăpânilor săi, cât și dorințele favoritului acestora. Domnia sa, ca bun osmanlâu, vorbea doar limba de acasă și, cum socoti că nu toți l-ar înțelege, chemase alături pe iazagiul fostului domn, adică pe secretarul de turcă al Curții. Acesta, care era un mărunț slujbaș la logofeție, confruntat cu atâția boieri veliți, de mare însemnătate și putrezi de bogați, era atât de intimidat, încât abia izbutea să bâiguie pe românește spusele oaspetelui, care se dădea ca foarte înalt în rang, deși era doar mai marele grăjdarilor împărătești. La drept vorbind nu era nici măcar cel dintâi în respectiva dregătorie, el stând abia pe treapta a doua a ei. (Era al doilea imbrohor, iar clevetitorii cu pliscul mușcător, coborându-l și mai jos, îl ponegreau pe la spate, dându-i porecla de „rândaș cu ifose”.) Cu mijlocitorul ce și-l alesese, de bună seamă turcul nu se bucură de prea multă ascultare. Drept care îi fu cu neputință ca să-și încheie explicațiile, căci chiar din pricina lor se

stârni iarăși rumoare, chiar vocea lui fiindu-i adesea acoperită, fără a mai vorbi de cea a talmaciului, mult mai firavă și mai nesigură.

- Nu avem nevoie de grecotei aice!! Suntem sătui de cămătarii din Fanar, nemiloși și putrezi până în măduva oaselor, buni numai de silnicii și strâmbătăți!! urlau unii, deși Iliăș numai grec nu era, iar cămătar nici atâta.

- Să stea la grecii săi din Galata, nu să ni-i aducă și el pe cap, căci sunt îndeajuns cei care l-au urmat pe cel plecat ieri, și care n-or să vrea să se dea duși, socotind că nu și-au scos părleala împrumuturilor făcute mazilitului. Să vedem cum scăpăm de cei aflați de față, nu să aducem pe alții noi!!! urlau alții, învâlmășindu-și vorba cu aceea a celorlalți dinainte, de nu se mai înțelegea nimic din toată larma.

- Cu firea sa păcătoasă, cu risipa și cu datoriile adunate, cu nepriceperea în cârmuire nu va face decât să ne spargă țara, iar oamenii o să fugă în cele patru zări, de ne-or rămâne moșiile pustii și nelucrate!

- Să ne slăbească acest domn vârat în ghetele noastre drept plocon de Sân Nicolae!

Din mai multe colțuri izbucniră râsete:

- Tare potrivită poreclă „domn plocon de Sân Nicolae!”

Nu lipseau însă și aceia care aduceau alesului și învinuiri mai concrete:

- Nu ne trebuie un incapabil. Cât a domnit mai an la noi, nu a fost bun de nici o treabă, numai noi boierii, sârmanii ce ne găseam, a trebuit să trudem pentru trebile țării și să le descurcăm pe toate, fără nici un ajutor din parte-i.

- Neghiobia și nevolnicia și le-a dovedit din plin când l-a supărat pe măritul sultan de mai-nainte, care taman trecea pe vremea sa pe la noi, încât acesta l-a legat de afetul unui tun, cum leagă țaranul vițelul de codârla căruței ca să nu-l piardă și l-a cărat așa până pe câmpul de luptă de la

Hotin. Nu s-a făcut numai el de rușine, ci prin asta a pângărit și bunul nume al țării!! Iar acum, după ocară ce ni s-a adus din pricina lui, să-l primim înapoi?!

- Unui asemenea om să-i pupăm poala?

- Păcat că la Hotin nu i s-a tăiat capul, așa cum voia prealuminatul padișah Osman. Ar fi meritat-o și astfel ar fi spălat și necinstea făcută nouă! Dar banul să trăiască și să știi cui și când să-l dai, căci astfel nu numai că-ți scapi viața, dar izbutești chiar să urci binișor pe treapta măririlor!

- Să nu cuteze a intra între noi acest sodomit⁹ afurisit, să atragă asupra noastră mânia Domnului, și să pătimim și noi precum aceia din Sodoma și Gomora!! N-avem nevoie de destrăbălați roși până la măduvă de cele mai urâte și rușinoase năravuri, cu atât mai mult cu cât nu va veni singur, ci dimpreună cu liota de otrepele cu care se dedă păcatului său spurcat și tuturor blestemățiilor nevrednice de un creștin pravoslavnic!

Iar învinuirile și injuriile nu se mărgineau doar la atâtea. Bietul imbrohor nu mai apucă rând la vorbă în hărmălaia ce se stârnișe, deși ridicase de mai multe ori mâinile, cerând să se facă liniște. Dar nimeni nu-l mai lua în seamă, firile fiind de tot dezlănțuite și înverșunate.

Vel vornicul Lupu își râdea mulțumit în barbă. Nici nu trebuise să dea prea mult brânci cu sârgul, ca lucrurile să răbufnească în clocot. Dar însemnat era ca, focul odată aprins să nu se stingă înainte de a emite ideea unei deputății de protest trimisă la Stambul, unica soluție pe care o vedea pentru înlăturarea lui Alexandru Iliăș, căci sârmanului imbrohor la care se repeziseră nu i se putea cere să ia o asemenea hotărâre ce era numai de competența marelui vizir și mai ales a înaltului padișah al slăvitei împărății otomane. Lupu așteptă deci încă o vreme, până ce socoti că vorbitorii

---

⁹ Homosexual.

s-au încins îndeajuns, încât să devină receptivi la plănuirile pe care voia să le lanseze.

Când crezu că s-a ajuns îndeajuns de departe, se sculă în picioare și izbucni cu voce atât de tunătoare, încât flăcările făcliilor, care nu fuseseră încă stinse de aprozi, începură a tremura, ca atinse de bufnitura unei volburi. Urletul său neașteptat răsună atât de deslușit peste întreaga larmă, încât întrerupse șopotul vorbitorilor.

- E o zicală din bătrâni, că vorba lungă aduce sărăcia omului, de aceea nu e de ajuns să ne mulțumim cu un noian de cuvinte, oricât de mare ar fi acesta. Vorbele zboară și se sting după rostire. Faptele contează și rămân, iar de vrem ca să preîntâmpinăm răul, trebuie să facem ceva, să găsim o cale de a eradica cele dăunătoare nouă și țării.

Oamenii se mai potoliră și se întoarseră în așteptare spre boierul divanit. Imbrohorul, bucuros de crâmpeliul de liniște ce se așternuse, sperând să aibă spor de astă dată, se grăbi să intervină, dar totuși cu oarece întârziere, căci trebuise să aștepte tălmăcirea ce i se făcuse:

- Drept îi, vorbele multe urlate aici la învălmășeală nu ne vor duce nicăieri, fiind de tot zadarnice, ba chiar dăunătoare, putând fi înțelese ca semn de nesupunere față de porunca și voia preamăritului padișah, lucru care, de-ar fi adevărat, ar trebui pedepsit cu osânda tăierii capului celui zurbagiu! Decât de atâtea țipete, mai bine să trecem la alegerea căimăcămiei care va cârmui Kara-Bogdan până în clipa când noul domn, înfruntând troienele, va putea răzbi până aici.

Omul vorbise turcește și deci prea puțini îl pricepură, căci iazagiul dragoman, aflat în spatele său, nu apucă să scoată vreo vorbă, celălalt nefăcând nici o pauză, ce-ar fi fost de trebuință pentru traducere. De altfel, timorat cum era, nici nu se grăbea să le vorbească înalților divaniți, față de care apărea ca o simplă slugă.

Vel vornicul Țării de Jos, cunoscând limba, pricepuse însă exact ceea ce rostise străinul și se grăbi să-i dea cuvenita replică, înfățișând lucrurile așa cum le vedea el și așa cum îi conveneau lui în acea clipă. Drept care urlă pe românește, ca să fie bine înțeles de cei din încăpere:

- Nu de căimăcămie ducem noi lipsă aice!! Altceva ne arde sufletul! Ceea ce trebuie făcut este un arzumahzar cu toate învinuirile înșirate de voi până acum, ba adăugând și altele, care nu lipsesc, iar pentru ca luminăția sa marele vizir și preaslăvitul padișah să se încredințeze de adevărul celor istorisite și pentru a le da puțința de a se convinge că cele scrise oglindesc nu părerea unui om, ci credința și dorințele întregii obști românești, arzumahzarul trebuie dus la Stambul de o numeroasă deputăție de boieri din cei mai de cinste, încât să se vadă limpede care este pofta deplină a țării.

Imbrohorul dacă ar fi știut românește și ar fi intervenit imediat, ar fi putut poate schimba cursul evenimentelor. Dar el trebui mai întâi să aștepte ca grămăticul să-i traducă spusele vel vornicului, și abia după aceea să încerce să dea răspunsul potrivit, dar o făcu tot în turcă și cu întârziere, încât după ce nu putea fi înțeles de majoritatea, cugetările sale picau prea târziu, după ce se adăugaseră deja alte judecăți, care nu mai aveau legătură cu însăilările sale. Își dădu seama de acest handicap și făcu semn iazagiului să se grăbească. Dar omul nu avea o voce de anvergura celeia a lui Lupu, și pe deasupra era îngrozitor de timorat de împrejurarea de a trebui să cuvânteze unor boieri atât de mari, boieri care nici nu luau vreodată în seamă un diac atât de mic, de teapa sa. De aceea încercările turcului de a abate dezbaterele pe fâgașul dorit de el se dovediră zadarnice, eșuând în cele din urmă cu totul, încât practic slujbașul împărătesc, copleșit, din lipsă de argumente viabile, se văzu redus la tăcere. Omul se simțea cu adevărat

neputincios și se sufoca în sine de ciudă, dar nu vedea nici o ieșire care să-i îngăduie să înfăptuiască cele poruncite lui la Stambul, adică să alcătuiască o căimăcămie pe care s-o și conducă până la sosirea lui Alexandru Iliș la Iași. Dezarmat și strivit de sentimentul de a fi fost învins, privi la marii dregători, care, fără a ține seamă de el, erau întorși spre vel vornicul Lupu, și-i sorbeau sfaturile, iar după câte putea să-și dea seama, acestea le erau pe plac. Oricum, chiar și acesta era deseori întrerupt de huietul unor proteste care răbufneau din toate părțile.

Cineva urla, asurzindu-i pe toți:

- Nu e firesc să meargă numai boierii de sfat, ci pentru a se dovedi că protestul e al întregii obști se cuvine să plece și reprezentanți ai celorlalte stări, fie ele mari sau mici!

- Asta ar fi o prostie, răcnea un altul, căci nu văd cum se vor alege aceia care-i înfățișează pe cei de jos! Apoi, chiar de s-ar găsi o cale de a o face, truda de a duce la capăt demersul va dura prea mult, încât ne pomenim cu domnul pe cap înainte de a ne isprăvi treaba!

- Drept este, de aceea e mai bine să se ducă numai divaniții, ca adevărați purtători ai cuvântului neamului, ce sunt după datină.

- Dar poate că nu toți divaniții vor să facă drumul. De ce să fie obligați la așa corvoadă, fie că le este pe plac sau nu?! Temeiuri sunt destule ca unii să pregete. În primul rând că, fiind iarnă, primejdiile călătoriei sunt peste măsură de mari. Apoi dacă stârnim mânia Porții, ne punem riscăm pielea și încă zadarnic!

- Drept este ceea ce spui! E de neîngăduit ca veliții să fie forțați să se supună vreunei porunci, ca orice opincar de rând! Chiar atât de jos să fi ajuns?!

- Jalba trebuie să apară ca fiind a țării, nu a câtorva veliți, deci nu poate fi vorba ca în deputăție să intre numai

membri ai divanului. Lor e drept ca să li se alătore și mesagerii neamului, deci indivizi ridicăți din pătura acelora de rând. Abia atunci căpeteniile Înaltei Porți își vor da seama că protestul este unanim!!

- Bine, dar cum îi vei găsi pe exponenții stărilor sărmâne, care de bună seamă nu sunt de față și care nu numai că trebuie aleși, dar și întrebați dacă chiar vor să ne urmeze, și dacă se încumetă a sta în fața marelui vizir și a preafericitului padișah?

- Dreaptă e cugetarea! Cum putem ști cine e vrednic de a veni cu noi dintre cei din afara divanului. Apoi de unde știm dacă cei cărora le facem cinstea de-ai primi în deputăție, vor să ne și însoțească, sau dacă nu le este frică și-și tem capetele?

- Adevărat, nu e de ajuns ca oamenii să fie aleși, ci trebuie dobândită încuviințarea lor, întrucât nu toți se vor încumeta la asemenea faptă de împotrivire la cuvântul înaltei stăpâniri a măritului devlet.

- Față cu atâtea greutăți e poate mai nimerit să trimitem doar un arzumahzar prin mijlocirea caimacamului nostru din Stambul și să așteptăm răbdători răspunsul.

- Nu! Iliăș dimpreună cu susținătorii săi, nu poate fi doborât vânturând doar o hârtie, care va fi sau nu luată în considerație, va fi citită sau nu și care s-ar putea să nici nu ajungă destul de sus, oamenii pe care i-a cumpătat punându-i tot felul de piedici în cale. Pentru a ne bucura de succes, e nevoie ca să fim de față și să ne facem auzită vocea. Numai așa putem fi siguri că jalba poposește la locul potrivit, nefiindu-i stăvililit mersul.

- Oricum și deputăția nu va face altceva decât să înfățișeze seraiului împărătesc un arz, deci o scriitură. Nici un dregător nu va voi să asculte o mulțime, și încă una numeroasă și să neguțeze cu ea. Ar însemna să se facă un adevărat divan cu jeluitorii, lucru pe care nimeni nu-l va

accepta. Până la urmă numai frunzașul sau frunzașii deputăției vor fi primiți, ceilalți fiind lăsați probabil undeva pe afară în așteptare, fără să fie luați în seamă. Deci în fața vizirului ori a padișahului va apărea tot un singur om, sau în cel mai bun caz câțiva, ce se pot număra pe degete. Ori e îndoielnic că acest frunzaș abia sosit, fără cunoscuți și legături în Stambul, se bucură de mai mare ascultare și trecere decât caimacamul, care stă acolo de un număr de ani, timp în care și-a țesut relații temeinice în lumea bună țarigrădeană, de care se poate sluji spre a-și atinge scopurile și a trage sforile! Ori prin asta e mai eficient decât un trimis abia apărut în târg.

Lupu sesiză riscul ca protestul pe care-l plănuise, să fie redus la o simplă jalbă colectivă, în fond o opoziție formală, ce-ar fi fost total ineficientă. Asemenea evoluție nefastă a dezbaterilor trebuia oprită cu orice preț, căci îi dejuca socotelile. Prin urmare nu-i rămânea decât să intre din nou în luptă. Drept care se aplecă spre nesuferitul de vel logofăt, care în acea clipă se găsea în dreapta sa și-i șopti destul de tare încât cei din jur să-l poată auzi:

- Trebuie făcut ceva! Nu putem merge așa mai departe, căci nu vom ajunge nicăieri. Însăilăm doar vorbe de clacă, taman ca să ne pierdem vremea! Am ajuns la clipa când trebuie să lăsăm de-o parte pălăvrăgeala și să trecem la fapte!

Logofătul îl privi puțin iritat, conștient că i se cere să ia inițiativa de a schimba cursul discuțiilor, în condițiile în care i se părea că împrejurările nu sunt prielnice unei intervenții din parte-i. Așa încât îi stătea pe limbă să-l repeadă pe vornic, dar în ultima clipă se abținu de la a da un răspuns dur și preferă să se eschiveze printr-o scuză:

- Eu am răgușit și de aceea nu pot stăpâni șleahta asta fremătândă!

- Ei, atunci las' pe mine! se răsti Lupu clocotind.

Tunător ca și prima dată, străfulgeră larma, curmând-o:

- Trebuie să stabilim imediat organizarea unei adunări a persoanelor mai distinse din târg. Să-i chemăm pe cei vrednici de a fi purtători de cuvânt ai țării și să vedem câți dintre ei vor să ne urmeze pilda și să purceadă spre Stambul. Deci să trimitem telali pe ulițe să vestească lumea ca peste câteva ceasuri să se întrunească în ograda de afară a Curții.

- E deja cam târziu pentru azi. Abia pentru mâine am putea face convocarea, protestară fără convingere câteva voci.

Pe neașteptate interveni în discuție și mitropolitului Atanasie, fire mai tăcută și mai reținută, care până atunci șezuse imperturbabil în jilțul său arhieresc, privind liniștit la mulțimea din jur, care se frământa furioasă precum furnicile întărătate ale unui mușuroi stricat de o călcătură de cal.

- Ne aflăm în plin post al Crăciunului! Nu mai sunt decât vreo două săptămâni până la nașterea Domnului și nu se cuvine să abatem oamenii în sfânta Duminică de mâine de la calea bisericii, îndrumându-i să se înfunde în mărunțișurile vieții lumești, împiedicându-le înălțarea sufletească spre ale cugetului și ale credinței în slăvitul Dumnezeu. Ar fi o blasfemie! Adunarea trebuie amânată pe luni, de praznicul sfântului cuvios Daniil Stâlpcul.

Părerea prea-cucernicului ierarh declanșă o nouă erupție de vociferări, majoritatea de aprobare. Nu puteau fi nesocotite cele ale cucerniciei și credinței!

Apoi, urlau alții, mai puțin pătruși de cele religioase, susținând că graba alegerii nu prea avea rost, căci deputăția nu putea pleca spre Stambul până nu primea dezlegarea de trecere de la domnul Leon vodă al Munteniei, ale cărui ținuturi trebuiau traversate, și mai ales până nu se dobânda și binecuvântarea aprigului beilerbei de Silistra,

Abaza pașa, care era un soi de administrator al principatelor Dunărene, în care nu era îngăduit să se întâmple ceva fără înștiințarea și încuviințarea sa. Ori obținerea acordului lor presupunea o călătorie a unor ceauși rezezi de cel puțin câteva zile până la ei și înapoi. Deci până la sosirea unui răspuns din parte-le va trece neîndoielnic o săptămână, răstimp în care e vreme îndestul pentru a convoca adunarea. Prin urmare de ce atâta grabă?! Drept care, oricum s-ar întoarce lucrurile, deputăția nu putea porni la drum decât peste vreo săptămână, iar asta cel devreme și numai dacă Leon vodă și Abaza pașa își dădeau aprobarea! Dacă însă aceștia erau împotriva, jeluitorii n-ar mai fi plecat deloc! Drept care lăcuitorii trebuiau chemați abia după ce se va ști ce vor zice cei doi vecini.

Lupu sesiză din nou că planul răsturnării lui Iliăș risca să eșueze, împotmolindu-se în niște formalități fără de orizont, așa încât nu-i rămânea decât să reorienteze disputele, oferindu-le alte alternative.

Vocea sa tună iarăși în marea sală, încât hârtiile destul de străvezii de la ferestre începură a foșni și trosni ca lovite de suflarea unui vârtej.

- Despre măritul Abaza pașa știu deja că nu se va împotrivi gândurilor noastre, iar Leon vodă nici atâta, arată el, înverșunându-se cu dușmănie împotriva acelor care căutau motive de amânare.

Iar el știa bine ceea ce spunea. Prin mulțimea plocoanelor trimise de curând valiului Silistrei, socotea că îl câștigase de partea sa și nu-i va face greutate în împlinirea plănuirilor pe care le cocea. Dar nu putea mărturisi public pe ce-și întemeia convingerea. În schimb în privința lui Leon vodă putea fi mai explicit, așa că se dezlănțui:

- Domnul muntean nu are decât să se bucure că nu voim a-l primi pe Alexandru Iliăș, căci acesta îi este un aprig vrăjmaș, iar dușmănia lor nu cunoaște hotare. E de

ajuns să ne amintim că cel dintâi l-a uzurpat acum vreo doi ani pe cel din urmă, pricinuindu-i alungarea din București spre a-i lua locul! Și de bună seamă Iliăș nu a uitat ce-a pățimit și nici n-a iertat ceva, iar Leon desigur se teme de răzbunarea sa, care devine mai ușor de înfăptuit din postura de domn al Moldovei decât din aceea de pribeag oploșit la mila autorităților din Țarigrad. Deci dobândirea încuviințării e sigură, fiind doar o simplă formalitate, care nu are de ce să impieteze alegerea deputăției, care trebuie făcută cât mai repede și pornită neîntârziat la drum, pentru a preîntâmpina așezarea și statornicirea hotărârilor, căci odată impuse și finalizate, ele devin mai greu de zdruncinat! Deci trebuie mers ferm înainte cu convocarea grabnică a adunării locuitorilor mai distinși din târg!

Mitropolitul Atanasie, cu chip imperturbabil și insensibil la agitația marelui boier, cum nu se lăsa scos din tiparele judecăților sale arhieresti, mai interveni încă odată, înfuriindu-l de-a binelea pe vel vornicul Coci:

- Adunarea se poate ține oricând în afara zilei de mâine, când la liturghie nu trebuie să lipsească nici un creștin pravoslavnic. E de neîngăduit ca tocmai noi să abatem lumea de la năzuințele de pioasă smerenie...

Lupu, văzând că părerea găsește ascultare între confrăți și temându-se că împotrivirea ar putea duce la născocirea altor piedici, cedă:

- Adunarea se poate face luni, precum voiște Preafericirea Ta, dar pentru asta se cuvine să dăm poruncă chiar acum de slobozire a crainicilor și toboșarilor prin târg, spre înștiințare. Dumneata logofete, prin slujbașii dregătoriei matală, te-ai putea pune chiar acum în mișcare pentru înfăptuirea trebușoarei ăsteia. E de ajuns să dai câteva porunci, și lucrurile se vor înfăptui de la sine, fără a trebui să lipsești dintre noi. Eu am deja pregătiți doi oameni ai casei mele care să se ducă unul la Silistra și altul la București,

precum chiar aici s-a arătat mai devreme că c-ar fi de trebuință. S-ar putea ca olăcarii mei să se fi și așternut deja la drum, după cum m-am înțeles cu ei azi dimineață, înainte de a pleca de acasă. S-ar putea ca în câteva ceasuri să ajungă la Bârlad.

Spusele sale în mod ciudat nu surprinseră pe nimeni și nu iscară obiecții, deși era evident că luase unele hotărâri de capul său, fără consultarea prealabilă a divanului și fără să-i fi obținut aprobarea, cum ar fi fost normal. Ba se părea că înalții sftnici nu numai că nu băgaseră de seamă că voința le fusese ignorată, trecându-se cu dispreț peste ea, dar se lăsaseră chiar convinși de cele auzite și intraseră în jocul pe care-l închipuise, întru atingerea țelurilor sale.

Cum murmurele se domoliseră, imbrohorul, care-și aminti că are rol de ischiemne-agasî, adică agă de înscăunare, socoti nimerit să intervină în discuții, îndrumând divaniții cu părintească îngrijorare spre supunere și cuviincioasă ascultare.

- S-ar cuveni ca divanul să nu se spargă înainte de a se alege o căimăcămie, care să mă ajute la cârmuirea raialei voastre, până ce aceasta își va primi domnul legiuit, întărit cu steagul și tuiuri de la scaunul împărațesc al măritului padișah, stăruie el.

Lupu nu răbdă să-i asculte cugetările, mai ales că le săpau pe ale sale:

- Căimăcămie trebuie într-adevăr aleasă, dar nu ca să-l închipuie pe Iliăș al dumitale, ci ca să îndrume trebile stăpânirii câtă vreme deputăția noastră va fi pe drumul Stambulului. Până atunci însă de țară va răspunde sfatul luminaților boieri, așa cum a făcut-o și până acum, căci din totdeauna greul conducerii pe umerii săi cade. Însă atâta vreme cât toți divaniții sunt prezenți, căimăcămia nu mai reprezintă nici o urgență și nici măcar nu închipuie o necesitate. Zilele următoare putem chibzui asupra alcătuirii

ei. Dar repet, va fi un așezământ al nostru, al cinstitului divan și nu al acestui așa-zis domn Iliăș, ce ne-a fost îndesat cu sila în ciobote, ca dulce dar de Sân Nicolae! De el ne cam putem lipsi, fără a simți vreo pagubă.

Cu atâtea dezbatere înfierbântate se făcuse târziu, ceasurile prânzului trecând demult. În sfârșit vel logofătul hotărî spargerea sfatului, urmând a se revedea luni înainte de adunarea ce se va desfășura în ograda de afară a Curții domnești. Locul nu fusese ales la întâmplare. Se afla acolo un chioșc în care vara voievozii obișnuiau să țină judecăți înaintea târgoveților dornici de a vedea cu ochii lor cum se împarte dreptatea de către un cap încoronat. Ori acesta fiind înălțat pe o estradă destul de înaltă, deschisă pe toate laturile, cei așezați acolo puteau fi zăriți de mulțime și le era lesne să-i cuvânteze fără opreliști.

De altfel gătirile erau în toi, căci logofătul urmasse sugestia lui Lupu și trimisese de o bună bucată de vreme crainici prin târg, iar o ureche atentă, mai ales că se așternuse în bună măsură liniștea în spătarie, putea desluși în depărtare bătăile toboșarilor ce adunau lumea la răscruce, încât telalii să poată citi înaintea ei înștiințarea stăpânirii despre marea adunare a norodului și a rosturilor acesteia.

Boierii se sculară și după ce Sfinția Sa, mitropolitul Atanasie, și ischiemne-agasî, părăsiră sala, se scurseră și ei alene din palat, ca să se întoarne acasă. De altfel, de cum ieșiră, prima grijă a fiecăruia era aceea de a-și înștiința imediat protejații ca aceștia să-i însoțească în calitate de aleși ai celorlalte stări pe drumul către Stambul, căci la drept vorbind, cei luați în călătorie nu puteau fi chiar oareșcine, ci niște cunoscuți pe ale căror păreri să se poată conta, preîntâmpinând apariția la neașteptate a unor opinii neașteptate și nedorite, care puteau veni din partea unor necunoscuți, stricând socotelile.

Vel vornicul Lupu Coci gândea și el la fel, încât se bucură când, ajuns acasă, avu plăcerea de a vedea adunați în odaia cea mare pentru oaspeți pe mai toți aceia care îi alcătuiau obișnuit curtea. Deci era scutit de a mai trimite vorbă celor pe care ar fi preferat să-i ia cu sine la drum, putându-se înțelege de-a dreptul și deîndată cu ei.

Trecu cu privirile de jur-împrejurul încăperii, ca pentru a le lua seama celor aflați acolo, dar fără să se oprească asupra cuiva anume. În lungul pereților, pe lavițe ședeau copiii săi de casă, feciori ai unor mari boieri, care își făceau ucenicia de curte sub privegherea sa. Între ei se găseau risipiți și unii boiernași mai coțiți, care, neputând prinde nici o dregătorie, fie ea oricât de mică, se mulțumiseră a intra în slujba sa. Încă din clipa când pășise pragul, toți aceștia își întrerupseseră șușotelile devenind atenți la el, spre a-i asculta cuvintele și a putea răspunde, dacă va fi nevoie.

Într-o parte a odăii, mai aproape de cămin, era trasă o masă destul de întinsă, în jurul căreia erau așezate mai multe scaune. Aici se strângeau oaspeții mai de soi, adică boierii ce aveau sau avuseseră vreun rang, ori rudele sale apropiate. În acea clipă, lângă jilțul său din capul mesei, tapițat cu catifea roșie venețiană, de-o parte și de alta, ședeau cei doi frați ai săi. Mai încolo stăteau fostul trei logofăt Grigore Ureche¹⁰, Șoldan Dumitrașco, slujbaș pe la stolnicie, biv vel comisul Fortunas Mihai, grec care spre a părea băștinaș își schimbase numele în Furtună, și încă câțiva.

După ce așeză, deschise vorba, istorisind cele dezbătute în divan. Stăruî asupra împotrivirii arătate încercărilor lui ischiemne-agasî de a impune recunoașterea lui Iliăș ca domn. La un moment dat, legat de cele povestite, îi întrebă pe ascultători care dintre ei s-ar încumeta să-l

---

¹⁰ [Cronicarul Grigore Ureche.](#)

însoțească pe el și pe ceilalți divaniți la Stambul, spre a-și arăta nemulțumirea față de marele vizir și față de padișah. Aproape toți, în afara fraților săi, se arătară gata de a i se alătura, ba o declarație chiar cu multă înflăcărare, încât se stârni larmă. Evident nu avea nevoie de toți, mulți dintre ei, simpli copii de casă, chiar dacă erau scoborători ai unor neamuri înalte, mai mult l-ar fi încurcat, nu atât pe drum, cât în fața marilor stăpânitori ai împărăției, fiind lipsiți de darul de a însăila vorbe sunătoare, care să cucerească ascultătorul. Avea nevoie nu de ființe fășnețe, ci de unele care să se impună

Zâmbind mulțumit, mărturisi că e încântat de zelul lor, dar nu-i poate lua pe toți, alaiul devenind prea numeros. De aceea va alege numai pe câțiva dintre dânșii și-i ruga pe ceilalți să nu se supere, căci îi prețuia și pe ei la fel de mult, și-l dorea inima că va trebui să se lipsească de apropierea lor. Oricum în răstimpul nopții se va gândi pe cine să se oprească și pe cine nu, căci în acea clipă nu se simțea pregătit să-i cântărească și să-i selecteze, tocmai din pricina meritelor pe care le poartă fiecare.

Adevărul nu era însă acesta. Motivul real pentru care amâna numirea era altul. Cu cei preferați ca să-l însoțească trebuia să discute despre îndatoririlor care le reveneau pentru pregătirea plecării, iar mai apoi pentru bunul mers al călătoriei. Din nefericire, în urma adunării de la Curte, plănuită tocmai pentru luni, nu era exclus să mai survină unele mici modificări față de ceea ce gândea acum, încât cele hotărâte în acea clipă ar fi fost modificate mai mult sau mai puțin peste două zile. Nu avea deci rost să ia niște decizii, care nu erau ferme și definitive, trebuind să revină asupra lor. Deși incertitudinea creată în acest fel nu-i convenea, vornicul trebuia să se resemneze cu concesiile făcute confrăților și mai ales îndărătnicului chiriarh.

Sporovăind mai departe cu ai săi, află mai apoi cu plăcere că cei doi oameni de credință, cărora le poruncise să meargă în solie unul la Silistra, iar celălalt la București, plecaseră călare încă din zori, și poate că se găseau deja pe aproape de Bârlad sau poate chiar dincolo de acest târg. Desigur că duminică vor ajunge la destinație, își zise boierul. Discuțiilor cu Abaza pașa îl menise pe un anume Palade, un protejat de-al său, fire tare volubilă și abilă, care găsea imediat vorba potrivită unui răspuns, iar pe deasupra mai era și un intrigant fără pereche. Lui nu trebuia să-i dai prea multe explicații în legătură cu misiunile pe care i le încredințai, căci intuia din numai câteva vorbe dorințele pe care le aveai și descoperea pe dată și mijlocul de a le împlini. Tocmai de aceea îl menise legăturilor cu turcul care priveghea de la Dunăre olaturile românești, al căror vătaf se socotea. De altfel tot prin el îi trimisese slujbașului otoman, cu doar câteva săptămâni în urmă, mulțime de plocoane și fâgăduieli de credință și iubire. Chipurile îl felicita pe valiu, pentru că obținuse de curând slujba de beglerbei de Silistra. Vel vornicul Lupu, prin iscusitul său sol, mărturisea cu acest prilej că, chipurile, se bucura peste măsură că dânsul devenise păstorul ținuturilor Kara Bogdan-ului, care se puteau astfel socoti fericite de a fi apărate de toate răutățile și nedreptățile care le amenințau prin tăria unui braț ocrotitor. Ar fi fost încântat să fie primul care venise în față-i ca să-i închine un prinos de urări de bine și de mari împliniri.

Adevărul era însă că Lupu nu se bucurase deloc de apariția sa neașteptată, cum îi mărturisea cu atâta fervoare. Dimpotrivă, din prima clipă îl percepuse ca pe un nod în gât, iar nemulțumirea sa nu era lipsită de serios temei. În lunile de dinainte îl năpădiseră cu mulțime de peșcheșuri pe vechiul valiu, un anume Murteza pașa, umflându-l cu mulțime de pungii de galbeni. Acesta îi primise rușfeturile cu încântare și

era vădit că se lăsase câștigat pentru împlinirea dorinței sale de uzurpare a lui Moise Movilă și de dobândire a domniei. Dar, culmea, tocmai când socotea că și-a atins ținta, află că protectorul atât de bine plătit, pe care abia de izbutise să-l cumpere, a fost scos din funcție și silit să plece, lăsându-l descoperit și cu bănetul risipit în vânt, fără de nici un folos.

La drept vorbind neașteptata schimbare îi zădărnicea plănuirile. Evident că eșecul îl îneciudă, ba chiar îl înfurie, dar nu-l dezarmă. Își dădu imediat seama că nu se putea lipsi de sprijinul valiului Silistrei, fie el cine-o fi. Deci trebuia neîntârziat să se conformeze noii situații, și să reia trudnica și păguboasa mituire. Nu pregetă prea mult, căci timpul devenise scurt, drept care se hotărî să dreagă cumva, și cât mai rapid, necazul picat pe nepusă masă. Cu acest gând, cum s-a spus, nu întârziase să-l trimită la Silistra cu ceva vreme în urmă, pe Palade, omul lui de casă, încărcat cu plocoane și vorbe dulci de lingușeală. Atragerea grabnică a noului beilerbei i se părea deosebit de importantă nu numai pentru a nu-i compromite plănuirile, care erau tocmai pe punctul de a se declanșa, ci mai ales pentru că auzise că se bucură de acces neîngrădită la sultan, fiind un favorit al acestuia. Deci câștigându-l, șansele care i se ofereau erau chiar mai mari și mai temeinice decât acelea la care se putea aștepta din partea alungatului Murteza. Iar Palade, un grec isteț și deosebit de viclean, se descurcase de minune, izbutind să-l tragă de partea sa pe aprigul turc, care dăduse mult de furcă sultanilor pe vremea când slujea imperiul pe undeva în depărtările răsăritului, ca beilerbei de Erzerum; pe atunci se răsculase și luptase vreme de vreo șase ani împotriva stăpânirii țarigrădene. Sforar foarte abil, Abaza, caucazian de felul său, deci de fapt neturc la origine, nu numai că izbutise să dobândească iertarea din partea tânărului sultan Mehmed al IV-lea, cu armatele căruia se încheștase, dar ajunsese chiar un favorit al acestuia, motiv

pentru care era un personaj de care trebuia neapărat ținut seamă când intrau în joc relațiile cu autoritățile supreme ale Înaltei Porți.

De altfel, din totdeauna Lupu se lăsase condus de principiul ce exprima un trist adevăr, și anume că până la Dumnezeu te mănâncă sfinții. Dar având acum în față un ins atât de complex și de imprevizibil, care era totodată peste măsură de influent, trebuia cu atât mai mult să se dovedească nespus de îndemânatic și prevăzător! Oricum își zicea el, numai dacă te pricepeai să urci scara sfinților, să-i ungi cu temeinice rușfaturi, cu pomeni și cu vorbe lingușitoare din cele mai plăcute auzului, aveai toate șansele de a ajunge sus, chiar foarte sus; altfel, nu. Iar proaspătul valiu al Silistrei era unul dintre sfinții care trebuia curtat cu multă asiduitate și galanterie, pentru a răzbate pe spinoasa cale care ducea până la padișah. Drept care sârguise ca să-l îndestuleze pe noul beilerbei cu bani și alte daruri și să-l îmbete cu vorbe de admirație și preamărire, pe care Palade se pricepuse de minune să le mijlocească și să-i gâdile cu multă îndemnare amorul propriu, încât Lupu, deși timpul trecut era scurt, putea socoti că-l câștigase deplin de partea sa pe zurbagiul slujbaș.

La București trimisese un alt om de ispravă, în care avea mare încredere, căci știa a-i executa poruncile rapid și fără greș. Era vorba de un anume Petriceico Toader, bărbat hotărât și de acțiune, pe care dacă-l puneai la o treabă nu trebuia să-l supraveghezi, căci o ducea la capăt fără a se abate nici un pas de la îndrumările primite. Și pe deasupra avea un caracter incoruptibil. Fiind totodată fire cumpătată și scump la vorbă, primejdia de a scăpa vreun secret era exclusă. Deși poate că nu mai era necesar, îl dăscălise temeinic cum să-l ațâțe pe Leon vodă al Munteniei împotriva lui Alexandru Iliș. Se cuvenea să înceapă atrăgându-i atenția asupra dușmăniei ce i-o purta de când îi

luase locul și cât rău îi va face dacă va ajunge în scaunul Ieșilor. Nu se va lăsa până nu se va răzbuna împotriva-i. Era știut că banul Olteniei și o seamă de alți boieri pribegiseră încă din toamna trecută în Ardeal, vrând ca să-l uzurpe. Ba astă vară, în frunte cu un agă Matei oarecare, fugarii năvăliseră asupra-i și abia a izbutit să-i înfrângă. Ori dacă Iliăș devine domn, îi va ajuta pe fugari să se ridice împotriva-i fie cu oaste, fie pârându-l Înaltei Porți, făcându-i prin mijlocirea lor un rău nemăsurat. Asta fără a mai vorbi de alte fapte vrăjmășești ce le mai poate săvârși. De aceea, pentru a preîntâmpina răul, trebuie să sprijine în orice chip stăvilirea drumului lui Iliăș spre Iași. Petriceico pricepuse prea bine ce i se cerea și, zgârcit la vorbă cum era, înclină doar din cap a încuviințare, iar după cum îl știa, Lupu era încredințat că își va face în mod desăvârșit datoria, cum n-ar fi putut-o face nimeni mai bine.

Acum că-și isprăvisе treburile grabnice cu ai săi și cu lupta împotriva lui Iliăș, vornicul își căută o poziție mai confortabilă în jilt, pregătit să asculte păsurile și clevetelile celor adunați, cum făcea de obicei.

Gheorghe Ștefan, poreclit Ceaurul, feciorul logofătului Ștefan, fu cel care deschise în acea sâmbătă răbojul șiragului de bârfe și însăilări ce tocmai umblau prin târg. Deși înfigăreț, îndrăzneț, isteț și dornic de a se face remarcat, la cei peste douăzeci de ani ai săi, nu izbutise să pună mâna nici măcar pe o slujbă de rangul al treilea, rămânând numai cu jinduitul.

- Zvonul că Alexandru Iliăș va fi domn a răzbit deja pe ulițe, începu el. N-o să credeți cine a fost cel mai pornit la aflarea veștii!

- Cine? se arătară curioase câteva voci, dându-i apă la moară.

- Ei bine, cumnatul său, biv vel postelnicul Catargi Gheorghe, care stă în Târgul de Sus. Să crape nu alta, când a

început cleveleala. Nu-l suferă din pricina năravurilor sale rușinoase, care au făcut-o de batjocură pe soru-sa, iar viața i-au preschimbat-o în calvar. Dar de tot răsul e împrejurarea că ibovnicul cel mai gustat al lui Lisandru vodă este jupân Constantin Batiște Vevelli, însurat a doua oară cu altă soră de-a postelnicului. Deci afacerile necurate de pat se petrec între doi cumnați destul de copti, mai ales cel din urmă. Și toate în ciuda celui de al treilea! Iaca un întreg neam de smintiți, în care toți se „pârlesc” între ei, fiecare cum poate și apucă, toată lumea fiind în război cu excepția celor doi amanți focoși. Bietele femei și copiii lor par să fi dezlănțuit lupta, căci nu mai pot răbda sodomia, mai ales că după cum se zice nu se mărginește numai la cei doi! Pare-se că atrag mulțime de flăcăiași frumoși, ispitiți să încerce plăcerea dimpreună ce ei... Să te ții ce s-o petrece la Curte când toată haita s-o abate încoace. Deci dacă om vrea de acuma boierii, trebuie s-o pornim cu fundul gol înainte, glumi el în chip vulgar spre hazul ascultătorilor.

- Dar dacă sunt așa depravați, pot avea copii? se miră cineva.

- Au! Iliăș are un băiat de cel mult paisprezece ori cincisprezece ani, despre care se spune că ar fi foarte frumușel și gingaș, semănând cu ta-său. Iar Vevelli din prima căsnicie are și el unul, iar din a doua vreo trei cel puțin.

- Dar ce s-o petrecând în casa lor?! se minună biv vel comisul Furtună. Nu mai știi cine cu cine! încercă el, care era bătrân, să continue gluma deocheată a celuiilalt.

În vreme asta Lupu, ca să se potrivească mai bine locului, se foia în scaunul său cuprinzător, cumpărat printr-un negustor frânc¹¹, iar privirile i se opriră asupra celor doi frați, pe care-i iscodi, ros de invidie, cu coada ochiului. Nu-l

---

¹¹ Nume generic dat în trecut la noi occidentalilor de origine latină, cu deosebire francezi sau italieni.

înciudau pentru că i-ar fi luat-o înainte, urcând trepte dregătorești mai înalte. La drept vorbind nu fuseseră în stare nici măcar să pătrundă la Curte, deși dimpreună cu el, fuseseră favoriții lui Radu vodă Mihnea, care, din prețuise și recunoștință pentru tatăl lor, îi adusese cu sine din Muntenia. Pricina pizmei era de cu totul altă natură. Cei doi frați, Gheorghe și Gavrilă, aveau niște feciori zdraveni și sănătoși, de mai mare dragul să-i privești. Deși erau încă copii, erau băieți puternici, curajoși, bătauși, cărora nu le puteai sufla în ciorbă. Vedeai în ei viitori bărbați, deși mustața era departe de a le miji măcar! Și asta în vreme ce feciorul său, unicul său băiat, pe care-l botezase Ioan, era ligav, vorbea greu, nu se putea ține pe bine pe picioare, avându-le firave și cam strâmbe, iar mâinile dintru început i se uscau, de parcă erau schiloade, încât îi era greu să ridice ceva cu ele. Flăcăii fraților se puteau zbungui, puteau alerga, sări, se puteau lua la trântă, în vreme ce al său, tot de vreo șase – șapte ani ca și ceilalți, nu putea umbla decât cu greutate, încât fusese nevoit să năimească o slugă ca să-l ajute la mers pe afară. În casă grijeau femeile de el și mai ales maică-sa, Tudosca, tare îndurerată de nenorocirea ce-i lovise pruncul.

De altfel feciorașul fusese, încă de când se născuse, pricină de certuri și reproșuri între cei doi soți. Cu inima îndurerată nevasta își învinuia bărbatul că e prost de sămânță, de aceea sârmanul copil s-a zămislit atât de nenorocit. Furios Lupu îi răspundea că greșeala este a ei, dânsa nedovedindu-se în stare să-l aducă pe lume cum se cuvine, nesforțându-se îndeajuns. Adevărul era că nașterea fusese într-adevăr foarte grea, cele două moașe care o asistaseră se temuseră din capul locului că gravida nu va putea supraviețui chinurilor și-l preveniseră pe jupân c-ar trebui se aștepte la o înmormântare, și nu la urmași.

Când începură durerile facerii, Tudosca se căzni aproape două zile ca să aducă fătul la lumină și numai ea știa cât de mare îi fusese durerea, căci, copilul fiind tare trupeș, nu se putuse la început ivi, iar când prinse a aluneca afară o făcuse îngrozitor de încet și nu se împotmolise doar

*

pentru că babele de ajutor trăgeau cu disperare de trupșorul său. Ele ziseseră de la început că atâta canon va face tare rău noului născut, asta dacă va scăpa cu viață, căci cel mai adesea, la așa trudnică venire pe lume, pruncii nu scapă, după cum nici mamele.

În ciuda prezicerilor nefaste Ioan nu murise și nici Tudosca, dar pe măsură ce creștea sechelele de care suferea deveneau tot mai vizibile spre deznădejdea părinților. Năpasta îngrozitor de împovărătoare care îl lovise pe Lupu, îl făcuse invidios, și în fundul sufletului se încludase împotriva fraților săi. Dar oricât de mare era încrâncenarea ce-l chinuia, deschis se ferea să-și arate simțămintele. De altfel și acum le zâmbi cordial celor doi și cu o bunăvoință părintească îi muștră că le lipsește entuziasmul celorlalți, dornici de a merge la Stambul. Din pricina acestei moleșeli de care s-au lăsat cuprinși de amar de ani, au făcut greșeala de a sta de-o parte până acum, pricină din care rămăseseră fără boierii. Ar trebui să fie mai răzbătători și mai stăruitori, astfel și-ar face un serviciu sieși, dar ar deveni utili și țării și nu s-ar mai pierde în noianul grijilor personale, lipsite de însemnătate.

Duminica trecu îngrozitor de greu pentru Lupu. Fiind captat cu totul de pătimașa pornire împotriva lui Iliăș, inactivitatea lăncezândă a unei zile întregi îi toca nervii, căci era un om de acțiune, care nu era obișnuit să stea o clipă, necum să zacă în nemișcare ceasuri nesfârșite când îl rodea

o grijă, și încă una atât de însemnată pentru viitorul și ambițiile sale!

Luni, chinuit de neastâmpăr, ca și sâmbătă sosi primul la Curte. Se plimba vijelios când prin tinda palatului, când prin sala divanului, care era totodată și sală a tronului, când prin monumentalul ceardac de dinaintea intrării în clădire, spre spaima slugilor și a ceașilor care grijeau de gătirea odăilor pentru activitățile ce urmau a se desfășura în ele. Bieții slujbași se simțeau supravegheați, fiind suspectați că nu și-ar face bine datoria. Lupu însă nu-i băga în seamă, vânturându-se furios de colo-colo, iar sârmanii slujitori nu știau cum să i se ferească din cale. În sobe începuse a duduî focul, iar totul era curat lună, și deși totul era gătat, oamenii se simțeau timorați de prezența lui ce întârzia asupra locului, tot uitându-se în jur parcă în căutarea vreunui detaliu care ar fi putut scăpa atenției lor. În sfârșit începură să apară, câte unul, și ceilalți boieri. Lupu se trase dimpreună cu ei în spătăria mare, spre a sta de vorbă în așteptarea deschiderii adunării din ograda de afară. Din când în când intra câte un aprod ca să-i înștiințeze în legătură cu strângerea lumii la Curte.

Fusese pofțit să ia parte și turcul oaspete, acel ischiemne-agașî în seama căruia cădea înscăunarea vodăi, dar acesta, plin de mândrie sfruntătoare, refuzase invitația încă de sâmbătă. Prezența sa ar fi dat un gir de legitimitate adunării, lăsând impresia că era ținută cu învoirea înaltelor autorități de la Țarigrad, care ar încuviința-o atât pe ea cât și toate plănuirile răzvrătiților de divaniți. Ori el nu putea accepta o astfel de interpretare, cu atât mai mult cu cât era cu totul contrarie adevărului. Desigur ar fi putut totuși veni și cere cuvântul, căci foarte probabil nimeni n-ar fi cutezat să să-l refuze, având în vedere calitatea sa de trimis special al marelui vizir și al slăvitului padișah. Iar vorbind, ar fi putut arăta că adunarea este potrivită poruncilor primite de

el, deci hotărârile pe care le-ar lua sunt ilegale. De altfel încercarea raialei raialei Kara Bogdanului de a-și alege de capul ei voievodul, peste voia padișahului, era mai mult decât o nesupunere, ci o adevărată sfidare adresată împărăției otomane. Dar omul era conștient că asemenea vorbe puteau indigna nu numai boierii aflați alături de el în chioșcul domnesc, ci și mulțimea din ogradă, lucru care putea sfârși cu sfâșierea sa de gloata înfuriată. Era deci un motiv în plus ca să nu dorească să fie de față la cele care se vor întâmpla. Trimisese însă iazagiul să se amestece în gloată, să tragă cu urechea și să rețină toate detaliile dezbaterilor, spre a i le relata mai apoi, pentru a putea întocmi un raport sau mai degrabă o pâră împotriva divaniților, zugrăvind nesupunerea acestora față de Înalta Poartă, lucru care cerea aspra lor pedepsire.

La ceva vreme după răsăritul soarelui, divaniții, făcând șir după mărimea rangului fiecăruia, o porniră spre chioșcul din care urmau se adresa mulțimii. Coborâră tacticos din ceardacul palatului și se îndreptară spre poarta de la mijloc. Din pragul ei se putea vedea că ograda de afară era înțesată de lume. Un iuzbașă de seimeni le ieși înainte și le făcu semn să intre pe coridorul alcătuit de oștenii de sub comanda sa, pentru a putea străpunge învâlmășeala care le stătea în cale. În mândrele lor uniforme de felendreș roșu, pline de ceaprazuri lucitoare și de nasturi sclipitori, ce erau – sau păreau numai – de argint, lefegii, așezați față în față, se înșirau umăr la umăr de la poartă până la chioșc, despiciând în gloata gălăgioasă o cărare largă, pe care măriții boieri puteau pași nestingheriți, feriți de îmbrânceli și înghesuială. De altfel la apariția lor întregul furnicar fu străbătut ca de un fior, huietul șușotelilor, scăzând deodată.

Cel care deschise adunarea cea mare a norodului fu vel logofătul Ionașco Ghenghea. El lămurii mai întâi scopul întrunirii, care de altfel le era tuturor binecunoscut încă de

sâmbătă, când crainicii stăpânirii, convocând târgoveții, li-l împărtaşiseră. Le vorbi apoi despre numirea în scaun a nevrednicului Alexandru Iliaș, picat plocon pe capul lor în chip de dar de Sân Nicolae, ale cărui năravuri deosebit de rele și de dăunătoare obștii le știau din domnia sa trecută, când pentru nepriceperea și neputințele sale își primise osânda chiar din partea slăvitului padișah. De asemenea era cunoscut încă de pe atunci că dumnealui era lovit de aprige păcate ale destrăbălării, făptuind tot soiul de blestemății, de mai mare rușinea. Deci erau pricini mai multe decât îndeajuns spre a-i respinge căftănirea. Încheie, arătând că divaniții hotărâseră ca în număr mare să porceadă la Stambul spre a înfățișa preaslăvitului și iubitului lor padișah un arz în care să prezinte pricinile de nemulțumire ale țării. Iar pentru a împiedica stricarea scumpei lor Moldove erau hotărâți să ceară altă domnie, mai cuviincioasă și mai vrednică decât a aceluia miluit deja cu un firman de înscăunare. După adâncă cugetare, luminații veliți socotiseră că pentru a se întrevedea unanimitatea protestului, ar fi bine să fie însoțiți și de reprezentanții celorlalte stări ale obștii moldovenești. Iar pentru a ușura norodului strâns înaintea-i alegerea unor exponenți, măritul dregător se grăbi să propună câteva nume. Evident, era vorba de câțiva dintre acoliții săi. Încheie, întrebând mulțimea dacă este de acord cu trecerea între aleși a persoanelor pe care le indicase. Cum era de altfel de așteptat, gloata îi încuviință prin urlete cererea. Când se făcu liniște se întoarse spre însoțitorii săi, poftindu-i pe rând ca, asemenea lui, să facă și dâșii propuneri. Începu cu vel vornicul Țării de Jos, a cărui ieșire în față fu salutată cu aplauze și aclamații. Jupânul Coci declară că dintre cei pe care-i cunoaște el, potriviți pentru cinstea de a se înfățișa padișahului ca fruntași ai norodului era jupân Palade, ce se bucura de un bun renume în târg deși nu dobândise vreo slujbă la Curte, cât și boierul Petriceico

Toader, om de toată cinstea, plin de înțelepciune și cu vorba așezată. Din nou izbucniră țipete de încuviințare, care întăriră înscrierea pe răboj a celor pomeniți. După ce mai adăugi vreo două nume, lăsă rând și altor sfetnici, ale căror dorințe întruniră aceeași unanimă încuviințare.

După vreun ceas și mai bine, socotind că și-au făcut datoria față de neam și țară, boierii hotărâră să se retragă. Coborâră din chioșc, și, prelingându-se pe același coridor alcătuit de seimeni, trecură în curtea dinlăuntru, dispărând din vederea mulțimii. Iar aceasta se sparse și ea, înghesuindu-se în neorânduială ca să iasă pe sub turnul porții celeia mari, mai să se sufoce de atâta împinsoare, deși canaturile erau larg deschise și lipite de perete. După ce trecu podul peste șanțul din fața zidurilor Curții, șuvoiul se revărsă o parte spre dreapta, pe ulița Sfânta Vineri, iar o alta în susul Uliței Mari, zisă și uneori Podul Boarilor.

Ajunși din nou în spătăria mare, dregătorii se așezară la sfat, căci încă nu se făcuse nici de ora prânzului, pricină din care socoteau că nu e nici o grabă și puteau tăifăsuși în tihnă. Dacă acum era limpede cine erau aceia meniți a pleca la împărăție, mai rămăsese grija de a stabili cum va fi organizată conducerea țării pe perioada lipsei divaniților. Desigur că dacă boierii de rangul întâi erau plecați aproape cu toții, divanul trebuia ținut cu înlocuitorii lor de rangul al doilea, ori alt treilea, după cum aceștia rămâneau acasă. Iar în locul domnului se cuvenea să fie așezată, după datină, o căimăcămie, adică o locotenență domnească. Multă gâlceavă iscă însă alcătuirea acesteia. Vel vistiernicul Bașotă Pătrașco fu de părere ca slujba să fie încredințată vel logofătului Ghenghea, care, socotindu-se prea bătrân pentru putea face față neajunsurilor călătoriei la Țarigrad, își exprimase dorința de a rămâne acasă. Vel vornicul Lupu Coci, care-l dușmănea, nici nu voi să audă, împotrivindu-i-se cu dârzenie. Cum însă majoritatea îi erau prielnici, văzând că

n-are spor, vornicul cedă, acceptându-l, dar propuse ca, în mod excepțional căimăcămia să se compună de astă dată nu dintr-un singur ins, ci din doi. Avea și o justificare. Neîndoielnic că ischiemne-agasî se va vârî și el cu forța în regență și nu i se va putea sta împotriva. Ori dacă ei alegeau doi inși, discuțiile se vor purta nu unu la unu, ci doi la unu, deci moldovenii aveau preponderență în raport cu turcul și-i puteau îngrădi hotărârile. După multe certuri fu ales și celălalt caimacam, aproape toți găsindu-l potrivit slujbei pe vel postelnicul Iancu Costin¹², alt personaj neagreat de Lupu. Gâlceava reîncepu. Vel postelnicul era însă hotărât să meargă la Stambul și nu voia în nici un chip să rămână acasă, spre bucuria lui Lupu, care întrezărea puțința de a-și pune un protejat de-la său. Dar nu apucă să rostească un nume că postelnicul, om foarte isteț, declară că dacă în divan locul boierilor de rangul întâi, cu titlul de „vel”, adică „mare” e luat de ajutoarele lor cu rang de „vtori” și „treti” și în cazul său să se procedeze la fel și să fie numit vtori postelnicul Enachie, care are o fire foarte colțoasă și încăpățânată, putând fi prin asta de ajutor logofătului, pentru a-l contrabalansa pe otoman. Când auzi, Lupu să crape de ciudă, nu alta. Scăpa controlul asupra locotenentei printre degete. Spre ghinionul său boierii se grăbiră să încuviințeze propunerea, înainte ca el să apuce să mai născocoască un nou pretext de contestare. Abia după ce hotărârea fusese luată, își dădu seama că putea invoca motivul că pentru o funcție așa înaltă rangul său este mult prea mic! Parcă ghicindu-i gândul răuvoitor și parcă spre a-și convinge colegii că n-au greșit, Costin se apucă să-și laude înlocuitorul, arătând că e dăruit cu multă minte și cu un simț diplomatic ieșit din comun.

Când fu vorba să se stabilească data plecării deputăției, spiritele se încinseră din nou, căci mai mulți își

---

¹² Tatăl cronicarului Miron Costin.

mărturisiră dorința de a petrece Crăciunul alături de familie și abia apoi să se aștearnă la drum. Lupu, furios, nu se putu stăpâni și răbufni încă odată:

- Păi dacă amânăm atâta, o să ne pomenim cu nenorocitul de Iliăș la Iași și atunci tare nu văd ce s-ar mai putea face! Trebuie să ne grăbim cât s-o putea. Nici măcar Ignatul porcilor nu trebuie să ne apuce în dosul vetrei!

Destui îi încuviințară obiecția, drept care se stârni o nouă dispută, nu lipsită de aprindere. În cele din urmă se hotărî că două zile sunt de ajuns pentru a finaliza pregătirile de călătorie, deci joi dimineața puteau porni. Drept care se merse chiar mai departe, trecând la detalii. De cum vor miji zorile, doritorii urmau a se aduna pe larga esplanadă din fața porților celor mari ale palatului, de unde vor purcede pe drumul Galațiului, spre a trece Siretul în Muntenia pe podul dinspre Vădeni. Ajunși în raiua Brăilei, se vor scoborî pe drumul Silitrei, pentru a trece pe acolo Dunărea, dând binețe și primejdiosului Abaza pașa, beilerbeiu al Țării Özü-ului¹³, care se credea mai marele țărilor românești și se purta ca atare.

În vremea asta iazigiul nu plecă la beilic spre a da raportul ischiemne-agașî-ului, încredințat că explicațiile sale nu sunt complete, dacă nu înfățișează și ceea ce s-a pus la cale în divan. Ca atare se furișă în tinda palatului, unde se frământa, căznindu-se să afle ce se întâmpla dincolo de ușile închise ale odăii de alături. Fierbând de nerăbdare, încerca să tragă de limbă aprozii care ieșeau din când în când din spătărie. Cu greu și numai aproximativ putu reconstitui din spusele lor cele dezbatute de înalții sfetnici. Când aceștia

---

¹³ Orașul ucrainean Özü sau Ocačov-Ochakov de la gura Niprului, care împreună cu Silistra, erau reședința unui pašalâc/eyalet, desprins din eyaletul Rumeliei pe la începutul secolului al XVII-lea. Provincia cuprindea partea de est a Bulgariei actuale, Dobrogea, Bugeacul de odinioară și Edisanul.

prinseră a ieși ca să meargă acasă, se hotărî și el să plece la beilic spre a-l încunoștința pe oaspetele turc de toate cele iscodite.

Așa se sfârși acea luni de pomină, închinată praznicului Sfântului Daniil Stâlplnicul. Dacă preacuviosul se arătase poporului din vârful de stâlp, preamăriții veliți o făcură din înălțimea estradei domnești de judecată.

Zilele următoare le petrecură copleșiți de pregătirile de drum, căci călătoria era dificilă din foarte multe puncte de vedere. În primul rând prin durată, căci unui călăreț obișnuit îi trebuiau cel mai adesea trei săptămâni pentru a ajunge la Țarigrad, iar asta chiar pe vreme bună! Acum iarna greutățile erau și mai mari! Principala stavilă o închipuiau troienele, care nu erau peste tot despicate, mai ales dacă chiar în răstimpul călătoriei se apuca să ningă și să vremuiască viforos. Nu lipseau nici primejdiile de alt fel. Poate la așa anotimp neprietenos tâlharii se împutășaseră, plăcându-le și lor mai mult după cuptor, dar în schimb fiarele codrilor, și cu deosebire haitele de lupi, tare înfometate fiind, ajunseseră peste măsură de agresive. Iar din pricina omătului cailor nu puteau fi lăsați la păscut, ci era trebuit de a căra fân și ovăz pentru ei, căci a lăsa nădejdea în cele cumpărate pe drum era riscant. Chiar și pentru oameni, mai ales dacă erau mulți, nu era sigur că înainte-mergătorii ce pregăteau popasurile puteau găsi hrană îndeajuns pe la localnici. Deci merinde era bine să fie luate și pentru ei. La așa geruri și înnoptatul tuturor la căldură devenea o problemă. Apoi colindatul fiind îndelungat, iar șederea poate nu tocmai scurtă, erau trebuitoare și multe veșminte, și nu numai de schimb, ci unele se cereau a fi de călătorie, și încă foarte călduroase, iar altele de făleală, cât mai prețioase, spre a se putea înfățișa înalților slujbași împărătești fără a se face de rușine. Deci pentru oricare dintre călăreți, pentru a-și satisface nevoile, nu era îndeajuns

o simplă desagă cu boarfe agățată de șa, ca într-o preumblare obișnuită, ci erau de trebuință mult mai multe. Prin urmare fiecare boier se vedea silit să ia cu sine cel puțin o sanie, dacă nu chiar două sau trei, în care să pună fân, ovăz, merinde, veșminte, arme, bani atât pentru sine, cât și pentru însoțitori, fie ei oameni de casă mai aleși, ori simpli rândași. Iar dacă atâtă amar de vreme cinstiții drumeți nu puteau răbda de foame, de bună seamă că nici de sete nu voiau a suferi. Iar setea nu era de apă, aceasta găsindu-se din destul prin fântânile din cale, ci era vorba de setea după ceva țării, care, supte zdravăn, dădeau și căldură și putere călătorilor, ajutându-i să facă față tuturor dificultăților. Deci pe lângă sacii cu de-ale mâncării nu puteau lipsi nici niscai poloboace cu vin și rachie! Iar toate aceste avuții trebuiau păzite, încât de nelipsit erau și câțiva lefegii zdraveni. Așa încât, deși se aleseră doar vreo cinzeci de boieri în deputăție, numărul celor ce urmau a pleca era de câteva ori mai mare, fiecare divanit fiind însoțit de oameni de casă, de slugi, de surugii și de oșteni. Nimeni nu făcuse o socoteală exactă de câți vor fi până la urmă, dar după părerea celor mai mulți se sădise convingerea că numărul lor va trece binișor de două sute! Ori organizarea unui convoi atât de cuprinzător nu era tocmai treabă ușoară, pe care s-o poți săvârși cât ai bate din palme.

*

Deci, în temeiul înțelegerii făcute, cu vreo săptămână înainte de Ignatul porcilor jeluitorii se adună încă de la primul ceas al dimineții pe întinsa esplanadă de dinaintea porților mari ale palatului, fiind vorba de peste două sute de oameni călare, de zeci de sănii și de câteva chervane, încărcate până la refuz cu furaje pentru dobitoace, cu merinde, cu putini, saci și sipete întărite cu brâuri de fier,

iar de codârle mai erau priponiți și alți zeci de cai de schimb. În învălmășeală se zăreau chiar și câteva rădvane. Călătorii, ca să încapă, se văzură siliți să se înșiruie și în susul Podului Boarilor, ultimii dintre ei ajungând până aproape de temnița așezată alătura cu biserica papistășească de dincolo de fâneața gospod, ce se întindea de cealaltă parte a Curții, pe marginea de apus a târgului, în lungul buzei râpei dinspre iazul domnesc al Bahluiului. În frunte stătea însuși vel vătaful Țării de Jos, aprigul jupân Lupu Coci, călare pe un harmăsar arăbesc înfocat, care trepida sub șa ca un arc supraîntins. Ținea frâul strâns, cu pumn sigur, încât animalul, deși foarte nervos, se supunea fără crâcnire voinței neclintite a stăpânului său.

Alături se frământau cei doi oameni de credință, care se întorseseră cu o zi în urmă, unul de la Silistra, iar celălalt de la București, aducându-i știrile la care de altfel se și așteptase. Leon vodă fusese copleșit de teamă la auzul veștii despre înscăunarea lui Alexandru Iliăș, mai ales că avea deja ceva bătaie de cap cu niște boieri răzvrațiți, care-i fugiseră în Ardeal cu mai bine de un an în urmă, iar astă vară năvăliseră peste el cu oaste și abia de izbutise a-i răzbi. Din nefericire se bucurau de protecția noului crai de peste munți, un grof de prin părțile Ungariei Superioare, pe nume Gheorghe Rákóczi. După înfrângerea suferită nădărduse că pribegii se vor mai liniști întrucâtva, dar venirea lui Iliăș în Moldova desigur că îi va încuraja, îndârjindu-i. Dar era cu putință ca noul domn să le dea chiar un ajutor spre a-i face greutate, lucru la care se vor adăuga și tot felul de alte șicane și uneltiri pe cât de viclene, pe atât de primejdioase. Deci Leon vodă Tomșa nu numai că încuviința plecarea deputăției la Stambul, dar era pregătit să-i dea și tot sprijinul spre a-și înfățișa pâra. Îi sfătuia deci pe moldoveni ca, odată ajunși la împărăție, să nu se sfiiască a colabora cu capuchehaia sa, căreia îi va trimite neîntârziat instrucțiunile

cuvinte, ca să le stea la dispoziție cu toate mijloacele ce le are la îndemână.

Nu la fel de entuziast era răspunsul beilerbeiului de la Dunăre. El declara sec că vrea numai binele memleketului¹⁴ ☪ Kara Bogdanului, iar dacă reprezentanții țării socotesc că Iliș poate dăuna păcii și statorniciei acestor meleaguri, atunci el este gata să stea de pavăză încercărilor lor. Iar dacă dânșii cunosc pe cineva mai vrednic de înscăunare, precum arhon Lupu Coci de care auzise numai vorbe de laudă, atunci el va sărgui să le sară în ajutor ca să-l aleagă pe cel mai destoinic dintre ei. Deci, deși o spunea pe un ton rece și formal, și el era la urma-urmelor binevoitor trecerii deputăției, ba se arăta gata de să-l susțină pe Lupu în lupta sa pentru tron.

Puțin mai încolo, la capătul maidanului, prin dreptul turnului rotund al zidului Curții, aștepta un ciopor de dragoni tocmiți de vornic, care pândeau porunca noului lor stăpân, pentru a da semn de plecare din surlele pe care le țineau în mâini. În sfârșit, după multă foială, răsună țipătul pătrunzător al trâmbițelor, care răzbătu vestitor până dincolo de hotarele târgului. Pe zăpada înghețată, care scârțâia fărâmiându-se sub copitele bidiviilor, convoiul se puse în mișcare. Lupu, călare în frunte, coborî mândru povârnișul spre Bahlui, fără a se opri în dreptul morii ridicate cu ceva vreme în urmă de Miron Barnovschi. Pășii fălos prin fața înaltului stăvilar, reînnoit de același domn, în vremea stăpânirii sale de acum câțiva ani și trecu podul de lemn peste râu, bârnele căruia erau îmbrăcate într-o pojghiță străvezie de gheață, născută din stropii ce pluteau prin văzduh în acel loc, răspândiți de la duruitoarea de la zăgaz, astfel gândită de meșteri aduși din Ardeal, ca să îngăduie

---

¹⁴ Termen folosit în acte oficiale în perioada stăpânirii otomane pentru a denumi Țara Românească sau Moldova. Cu sens general de țară.

apelor de prisos din iaz, să se poată revărsa și curge la vale fără a pricinui stricăciuni.

Mai departe convoiul se îndreptă spre Mănăstirea lui Balica, cu împrejmuirea ei de lemn, și urcă coasta abia simțită spre valea Nicolinei. Stăvilarul aflat pe latura dreaptă a călătorilor devenea tot mai scund pe măsură ce urcau, până ce dispăru cu totul. Călăreții, chiar înainte de a ajunge aici, fiind la oarece înălțime în șa, puteau vedea fața uriașului heleșteu, acum acoperit de o pojghiță groasă de gheață ascunsă sub un lițoliu neted de nea, drept ca oglinda, fără urme de opreliști precum tufe sau copaci, încât privirea răzbea până departe în zare, cunoscătorii putând desluși, dacă erau destul de atenți, pe malul râpei, chiar biserica Sfântul Gheorghe din Feredeie. După puțin depărtarea crescuse într-atâta, încât chiar un ochi ager, abia dacă mai putea deosebi orașul de dincolo de șesul Bahluiului, cu atât mai mult cu cât zăpada uniformiza peisajul.

Astfel începu călătoria care va dura nu mai puțin de trei săptămâni. Ea, deși îndelungată, curse până aproape de Stambul fără nici un fel de peripeții, deși nu lipsiră nici clipele trudnice, pricinuite însă numai de capriciile vremii. Deci după ce trecură șiragul blânderor coline de din jos de Iași, călătorii coborâră în valea Bârladului, urmându-i cursul până la târgul ce-și împrumutase numele de la apă. Mai departe se îndreptară spre Galați, unde nu întârziară, ci trecură podul peste Siret de prin dreptul Vădenilor, care le deschidea drumurile dinspre Muntenia, dar și câmpiile Bărăganului, bătuite de năprăsnițiile crivățului răsăritului. Fără a se opri, străbătură raiua Brailei și coborâră de-a lungul Dunării, luând de-a rândul micile sate și târguri ce se înșirau ca o salbă pe aproape de malul apei, între care doar Târgul de Floci atrăgea luarea aminte, fiind mai mare și mai întemeiat.

Abia după ce ajunseră la Lichirești se ivi ceva bătaie de cap, căci din jos de așezare trebuiau să treacă Dunărea. În alt anotimp ar fi putut-o face cu oarece ușurință, căci obișnuit traversarea fluviului se făcea pe aici cu ajutorul unui bac, al unui „üstü-açik”, cum se numea pe atunci, de mersul căruia se îngrijea valiul însuși, umbletul fiindu-i privegheat chiar din turnurile seraiului său de slujbași anume numiți pentru asta. Acum însă Dunărea era înghețată, iar localnicii îi avertizară că dacă spre mal gheața e trainică și nu le va face greutăți, mai încolo, pe firul apei, este încă subțire, bolta închegându-se abia în zilele din urmă. Deci în acel loc se cuvenea să arate ceva luare aminte, adică să nu umble ciopor, ci cât mai răsfirați și nici cu săniile prea încărcate.

În cele din urmă marii boieri hotărâră să descalece și s-o ia apostolește la picior, lăsând în urmă slugile, care să se descurce cum vor ști, iar de se va sparge gheața cu ele, ghinionul și nesocotința vor fi ale lor! Truda dură toată ziua, până târziu în noapte, cu tot ajutorul dat de sătenii chemați în ajutor. Săniile fură descărcate, lăsate numai cu un singur telegar și străbătură astfel ghețușul fără riscuri. Apoi fură târați peste podul de gheață caii, însă numai câte unul de fiecă rândaș sau surugiu, dar și așa dificultățile nu lipseau căci animalele se cam smuceau speriate în frâie, simțind probabil primejdia de sub copitele lor. În sfârșit bagajele, deloc puține, fură urcate în săniuțe ușoare, trase de oameni, și târate pe malul de miază-zi.

În vreme ce rândașii se căzneau dimpreună cu țărani să treacă telegarii și celelalte poveri peste Dunăre, frunțașii mărișilor boieri fură primiți de slăvitul beilerbei, în vremea ce ceilalți, socotiți mai de rând, fură îndrumați spre caravanseraiurile din târg, spre a se hodini în odăile bine încălzite ale acestora.

E drept că Mehmed Abaza pașa era valiu de Silistra de doar vreo lună sau două, totuși nu era tocmai un necunoscut în lumea otomană. În urmă cu vreo sfert de veac slujise de vizir unui răzvrătit, Canbuladoglu Ali pașa, aridicat împotriva padișahului, care în depărtările Levantului își făurise o împărăție a sa. Foarte abil și lunecos din fire, la înfrângerea mai marelui său, nu numai că izbutise să-și scape de execuție, dar după vreo duzină de ani, învingătorii îl vor promova, încredințându-i la slujba, deloc neînsemnată, de valiu de Erzerum, ținut aflat undeva foarte departe, pe aproape de hotarul cu împărăția perșilor. Văzându-se stăpân deplin și netăgăduit aici, se va răscula împotriva aceluia care-l aridicaseră, pesemne drept dovadă de recunoștință pentru iertările de moarte cu care fusese blagoslovit, și vreme de vreo șase ani va lupta cu încrâncenată dârzenie cu oștirile măritului padișah de la Istanbul, căruia în fond trebuia să-i fie preaplecat supus. Când, în sfârșit, cu vreo trei ani în urmă fusese răzbit și îngenunchat, Abaza nu-și dezminți nici istețimea cu care era dăruit din naștere și nici renumele de viclean mânuitor de oameni și de fire de intrigant de tot imprezvizibil. Așa încât nu trebuie să mire că, în loc să fie decapitat, cum se întâmplă obișnuit cu cei de teapa sa, nu numai că i se iertă din nou viața, dar primi, atât el, cât și cei care-l ajutaseră, o seamă de recompense. El fu înălțat la rangul de beilerbei de Bosnia, loc de unde ajunsese, chiar la începutul iernii, cârmuitor al eyaletului Silistrei de pe coasta Dunării și paznic al malului de miază-noapte al Mării Negre și al dușmanilor împărătești din această parte, dar cu predispoziții de nemilos satrap.

Vel vornicul Lupu Coci, ghicindu-i puterea și înrâurirea, se grăbise să se pună bine cu el, sârguind să-l câștige de partea plănuirilor sale tainice, lucrul izbutit cu câteva săptămâni în urmă, prin îndemnarea lui Palade, trimisul său. Dar în ciuda apropierii apărute, de cunoscut nu-

L cunoscuse personal nici pe înaintaș, și cu atât mai puțin pe proaspătul stăpân dunărean, abia instalat în feudul său. Deci se afla întâiași dată față în față cu slujbașul împărătesc. Dar asta nu era pricină de a se simți intimidat, mai ales că socotea că-l umpluse îndestul pe turc cu bani. De altfel chiar din prima clipă a întrevederii se părea că gazda nu uitase de darurile primite, și era vizibil că dorea să pară îndatoritoare cu oaspetele, întâmpinându-i spusele foarte prevenitor și binevoitor.

Lupu, în calitate de cap al deputăției, îi înfățișă un arz asemănător aceluia pregătit pentru marele vizir și pentru padișah. Nu i se păru însă potrivit să-l plictisească, silindu-l ca să-l și citească sau să-l asculte, așa că se grăbi să-i facă un scurt rezumat. Mehmed Abaza pașa îl îi urmări spusele cu răbdare, de parcă l-ar fi interesat cu adevărat orice detaliu al necazurilor pe care țara le-ar putea suferi de pe urma lui Alexandru Iliăș. Iar în încheiere îl asigură pe vorbitor că e convins de dreptatea jalbei și a cererilor lor și îi va susține din toate puterile pe lângă autoritățile țarigrădene. Își va înștiința și prietenii de la împărăție, rugându-i să le stea alături. După vorbele mari pe care și le spuseră reciproc cei doi, audiența se încheie, beilebeiul trăgându-se în iatacul său, în vreme ce boierii plecară în târg să-și caute gazdă.

La drept vorbind vel vornicul Lupu îi făcuse o foarte bună impresie beifului. În ființa și mai ales în firea acestuia parcă se regăsea pe sine. Boierul era un bărbat zdravăn, înalt și bine legat, nu tocmai subțirel, fără a fi totuși gras. Oricum avea o înfățișare impozantă. Era o apariție care nu putea fi trecută cu vederea. Și te făcea să înțelegi că nu numai că știa bine ce voia, dar cunoștea la fel de bine și mijloacele de a-și atinge țintele. Pur și simplu avea talentul de a-i domina pe cei din jur, dârz și ambițios ca o fiară în plină dezlănțuire. Era într-adevăr un om căruia merita să-i dea tot ajutorul și din partea căruia se putea aștepta la un sprijin eficient, dacă i

l-ar fi cerut. Era clar că dacă-și punea ceva în cap nu abandona până nu-și atingea țelul!

Deputăția nu întârzie însă nici la Silistra. A doua zi de dimineață săniile erau deja pregătite ca să-și reia drumul și ieșiră pe porțile de miază-zi ale cetății. Ele urmară mai departe întortocherile aceluia Sağ kol, adică al „brațului drept” ori a așa-zisei „căi din dreapta”, care pornind de la Stambul ducea călătorul până în străfundurile dinspre miază-noapte ale împărăției, adică până la acel târg al Oceacovului sau Özü, aflat taman lângă hotarul hanatului tătarăsc al Crimeei. Așa străbătură colinele, alocuri mai domoale, alocuri mai repezi, cu care se sfârșeau spre răsărit Munții Balcanici, adică acei Stara Planina, fără a întâmpina vreo opreliște până ce trecură de marginile stăpânirii lui Abaza pașa, ale cărui ținuturi își lărgiseră granițele cu puțin în urmă, pe seama vilaietului Rumeliei. Deci călătorii petrecură în sănii sau în șa și sfântul Crăciun al Nașterii Domnului, cât și praznicul de Sfântul Vasile, care închipuia totodată și întâiași zi a noului an 1632, socotit după Nașterea Mântuitorului.

Abia când trecură de Edirne, stătură în oarece cumpănă și asta din două pricini. Prima izvora din aceea că vremea era destul de blândă, necomparându-se nici pe departe cu gerurile năprasnice de din sus de Dunăre. E drept că frigul se mai asprise față de starea obișnuită a vremii în aceste locuri, ba chiar ninsese de curând, dar zăpada era peste măsură de afânată, iar stratul nu prea gros, încât se întrebară dacă pot merge mai departe cu săniile, sau e mai înțelept să închirieze niște căruțe. Oricum până aici cele câteva chervane și rădvane aduse de acasă le dăduseră ceva bătaie de cap, împotmolindu-se adesea în nămeți, spre deosebire de sănii. În cele din urmă hotărâră să-și continue drumul exact ca înainte, căci desigur căruțele ar fi avut de întâmpinat unele dificultăți în omătul proaspăt.

A doua cumpănă care îi derută puțin, făcându-i să șovăie, fu o neașteptată întâlnire cu o ceată de ceauși conduși de jupân Constantin Vevelli, cumnatul lui Alexandru vodă Iliăș, care, în spiritul distinsei mode occidentale de epocă, își mai lipise plin de mândrie la prenume și adausul de Baptista ori Battiste, vorbă pe care românii, potrivit-o auzului lor, o tălmăciseră în „Batiște”, ce avea pentru ei mult mai pașnicul înțeles de bătătură, ogradă, curte ori ocol. Potrivirea se făcuse demult, căci el își făcuse apariția în Moldova și Muntenia de vreun deceniu și jumătate, nefiind deci nici pentru călători cu care se întâlnea un necunoscut. Acesta deci le tăie calea, încercând să-i oprească de a merge mai departe spre Stambul.

Ce se întâmplase de fapt, încât să se ajungă aici? Alexandru Iliăș fusese înștiințat de mai bine de o săptămână de capugiul întors de la Iași că boierii se răzvrătiseră împotriva-i, când aflaseră că le fusese numit domn. Un sol sosit din partea lui ischiemne-agasî după vreo două zile îi descrie apoi pe larg alegerea deputăției boierești și hotărârea ei de a veni la Țarigrad ca să-i conteste înscăunarea.

Disperat, dimpreună cu prietenii, caută o soluție care să prevină catastrofa. Cel mai apropiat îi era Vevelli, cumnatul și ibovnicul său de peste o duzină de ani, un prosper negustor și cămătar grec, care însă izbutise în lungul vremii să dețină de mai multe ori și felurite dregătorii, fie pe lângă domnii de la București, fie pe lângă cei din Iași. Iar promovarea nu se făcuse chiar fără motiv! Merite avea, căci, pe lângă o nemărginită ambiție, era dăruit și cu o inteligență ieșită din comun, cu o șiretenie, o viclenie și-o abilitate nemărginită, fiind în stare să te ducă cu atâta îndemănare cu vorba, încât să nici nu-ți dai seama că ești mânuit în chipul cel mai grosolan. De aceea fusese folosit de voievozii români în situații extrem de delicate pentru ei și se

descurcase de minune de fiecare dată. De pomină rămăsese chipul cum își jucase rolul în cursul tratativelor de pace de la Hotin din 1621, dintre Împărăția Otomană și Polonia, la care luase parte ca împuternicit al domnului Radu Mihnea și unde, mulțumită deosebitei sale dibăcii, din personaj de mâna a treia, devenise unul dintre negociatorii principali. Tocmai datorită acestui har al vorbirii măiestrite, deși își cam plătea cu întârziere împrumuturile și datoriile față de negustorii cu care colabora, izbutea să sădească întotdeauna atâta încredere, încât să găsească în permanență noi parteneri de afaceri, drept care îi mergea destul de bine și era văzut ca un om de vază, pe care te poți bizui, fiind în stare să te scoată oricând din încurcătură.

Mai ales cu el se sfătui Iliăș spre a găsi o soluție de a împiedica pe boierii cu pâra ridicată împotriva-i să ajungă la marele vizir sau la înaltul padișah. De asemenea, de mare ajutor îi era și un alt grec, Kurt Celebi, care în acea clipă îndeplinea slujba de capuchehaie la Poartă a alungatului Moise Movilă. De altfel după numai câteva luni se va și încuscri cu acesta, însurându-și băiatul Radu cu fata celui dintâi.

După ce chibzuiră îndelung, Vevelli se oferi să dezlege impasul. El cunoștea bine pe ceauș-bași-ul care slujea ca mai mare al ceaușilor, un soi de aprozi de pe lângă marele vizir, și făgădui să-l convingă ca, lăsând impresia c-ar acționa din chiar porunca marelui său stăpân, ajutat de o ceată zdravănă de slujbași de sub ordinele sale, să alunge micul stol de jeluitori care se afla în drum spre ei. Cum turcului i se spuse că e vorba de un grup neînsemnat de boieri români scandalagii, la urma-urmei doar niște beraiale și raiale nesupuse la cuvântul împărăției și care trebuie aduse la ordine, omul se învoi ușor, mai ales că Vevelli îl asigură că îl înștiințase și pe chehaia-bei-ul sau kethuda bey-ul viziresc, care era locțiitorul marelui vizir. Faptul era real,

iar slujbașul chiar se lăsase repede convins de utilitatea acțiunii, care în fond venea în susținerea unui firman dat de măritul padișah cu vreo lună în urmă, lucru care nu putea fi decât încuviințat, întrucât își propunea ca să silească niște robi ai împărăției să se supună poruncilor.

Deci mai marele ceaușilor vizirești, de altfel și bine plătit de Vevelli, socotind că pe deasupra e pe deplin acoperit, purcese cu toată convingerea alături de negustorul grec, care-l îndruma, hotărât ca, dimpreună cu cei vreo treizeci – patruzeci de ceauși pe care-i cârmuia, să-i împrăștie pe cei câțiva răzvrățiți arțăgoși, care cutezau să sfideze poruncile autorităților țarigrădene. Era încredințat că dacă îi va pune pe însoțitorii săi să tragă și câteva focuri de sâneată, ca să se vadă cât e de pornit și neînduplecat, jălbașii, speriați la culme, se vor împrăștia ca potârnicile în toate părțile, de nu se va mai vedea urmă de ei.

Însă atunci când cele două cete dădură nas în nas, opiniile ceauș-bași-ului se schimbă brusc. Avea în față nu câțiva amărăți de pârași neajutorați, umblând cu un arz în vârf de par, ci o grămadă de călăreți de cel puțin trei-patru ori mai mare ca a sa, fără a mai pune la socoteală slugile, surugii și rândașii de prin sănii, care nu erau nici ei puțini. Pe deasupra străinii purtau hangere și junghiere la brâu, iar pe umeri unii aveau chiar arcuri și la spate tolbe cu săgeți. Apoi pe lângă unul dintre boierii din frunte, înconjurându-l parcă spre a-l apăra, putu zări și un pâlț de dragoni înveșmântați după obiceiurile apuse, pregătiți ca de război, purtând chiar muschete și pistoale. În sfârșit, mai încolo se vedeau și alți oșteni, și nu de orice fel, ci bărbați zdraveni, cu chipul aspru, bătucit de lupte. Deci nu era vorba de câțiva pârlți sfioși, pe care să-i poți speria și împrăștia cu câteva împușcături trase în văzduh. Dimpotrivă, exista riscul să se încingă o bătălie în toată puterea cuvântului, al cărei ecou ar fi ajuns neîndoelnic

până la urechea marelui vizir, al cărui acord nu-l aveau. Nu i se părea exclus ca să apară chiar niște pierderi, adică morți și răniți. Atunci cum o să justifice față de stăpânul său cele petrecute și oamenii pieriți? Drept care se dezlănțui împotriva lui Vevelli acuzându-l că l-a mințit, vrând să-l bage într-o ditamai belea, care putea să-l coste nu numai slujba, ci chiar și capul. Strâmtorat, grecul amuți, înghițind fără crâcnire reproșurile.

Fără voie, călătorii erau martori ai certei dintre cei doi, din care chiar prinseră o parte, și, deși se purta pe turcește, unora le fu îndeajuns ca să înțeleagă nu numai cele rostite, ci să priceapă și că încercarea de a-i înfrunta e pornită fără încuviințarea acelora în drept de a o da, ea fiind hotărâtă de slujbași de mâna a doua, cumpătați prin rușfeturile primite. Deci adversarii care le stăteau în față se găseau cumva într-o stare de semi-legalitate.

În fața întorsăturii pe care o luaseră lucrurile, Vevelli, altfel aprig din fire, reveni la gânduri mai pașnice și voi să înceapă neguțări cu cei cărora încercase să le pună stavilă cu forța, în nădejdea de a-i opri de astă dată îmbrobodindu-i cu vorbe dulci și făgăduieli amăgitoare. Boierii, care erau deja peste măsură de supărați de a fi fost întâmpinați cu rea-voință și amenințări, când sesizară că pornirea mai este pe deasupra și neîncuviințată de stăpânire, se simțiră încurajați în împotrivirea lor și se îndârjiră, iar furia lor nu cunoscă margini, dezlănțuindu-se vijelios.

Degeaba sârgui Vevelli să le demonstreze foloasele ce le vor trage în răstimpul noii domnii, degeaba îi ispiti cu dregătorii și alte favoruri, degeaba le zugrăvi primejdiile la care se vor expune dacă vor persevera în încăpățânarea lor. Moldovenii fură de neclintit. Unii erau atât de înverșunați încât mai să-l ia la bătaie pe grec. Ba nu lipsiră nici aceia care, cuprinși de răbufniri pătimașe pline de grosolănie, îi amintiră de blestemățiile la care se dedase odinioară

dimpreună cu Iliaş, de mai mare ruşinea pentru ţară şi Curtea domnească, care apărea în ochii mulţimilor ca un cuib de vicii degradante şi de destrăbălare de tot deşănţată, ce nu se mai pomenise pe undeva! Cehan jitnicerul, poate cel mai încrâncenat dintre vorbitori, nu se sfii spre pildă, ca, între ocările pe care i le adresa, să declare că în Iaşi n-au ce căuta nişte afurisiţi de sodomiţi, care să atragă asupra târgului supărarea şi pedeapsa dumnezeiască, precum odinioară se întâmplase la Sodoma şi Gomora. Numai asemenea nenorociri le mai lipseau! Aşa că mai bine să piară din vederea lor, dacă nu vrea să le cunoască mânia.

Copleşit de mulţimea injuriilor şi a vorbelor grele cu care era probozit, şi cum ceauşii cu care venise nu mişcau un deget pentru a-i veni în ajutor, Vevelli se retrase, pierzându-se în zare cu tot cu ceata de oşteni pe care-o târâse după el. Alexandru Iliaş află de eşec abia a doua zi, când călăreţii ajunseră în sfârşit la Istanbul. Moldovenii rămăseseră mult în urmă, ei poposind înaintea zidurilor cetăţii abia două zile mai târziu.

Noul domn nu era numai foarte dezamăgit, ci de-a dreptul disperat, mai ales când cumnatul îi arătă cât de mare este ceata jeluitorilor, departe de imaginea pe care şi-o făcuseră cu ceva timp în urmă.

Kurt Celebi, negustor şi cămătar faimos de prin **Galata**, nu numai divanit moldovean şi capucehaie, aflat de faţă, zâmbea mulţumit că invidiatul său conaţional nu izbutise să ducă la capăt însărcinarea pe care şi-o luase, dovedind astfel că nu îi este prin nimic mai presus. Drept care se grăbi să ofere şi o dezlegare care să-l evedenţieze. În calitate de capucehaie, îl cunoştea prea bine pe chehaia vizirului, cu care de altfel neguţase şi cu câteva zile în urmă ieşirea ceauşilor asupra moldovenilor. Putea interveni din nou la dânsul pentru a pune piedici jălbaşilor de a ajunge la vizirat, cât şi în faţa măritului padişah. Înciudat că i se ia

meritul salvator al situației, Vevelli îl sfătui pe Kurt Celebi să se grăbească să ajungă la chehaie, ca s-o ia înaintea ceaș-bașei, încât acesta să nu apuce să scape o serie de reflecții nedorite, care puteau să-l întoarcă împotriva-le pe înaltul slujbaș al vizirului.

Celebi nu reuși să ajungă la seraiul acestuia decât pe înserat, găsindu-l în iatac, în vreme ce se pregătea de culcare. Nu-și putu da seama dacă ceaș-bașa i-o luase sau nu înainte. Oricum, fu primit pe dată, mai ales că trimisese vorbă că îl tulbură cu o treabă foarte însemnată. În pus când intră nu fu întâmpinat cu nici un reproș, semn că mai marele ceașilor ori nu apucase să-i vorbească, ori nu-i înfățișase lucruri care să-l irite. Avea deci toate motivele ca să se simtă încurajat.

Începu prin a relate pe scurt cum decursese întâlnirea cu potrivnicii lui Iliăș. Chehaia, îmbrăcat doar într-un anterior subțire, lucios, se așezase pe sofaua din fața patului, în vreme ce cămătarul, vrând să pară îndatoritor, stătea înainte-i în picioare, plecat puțin spre el. Trebuia găsită o altă cale de a pune stavilă pârătorilor, continuă oaspetele. Ei nu trebuie să ajungă în nici un caz până la scaunul marelui vizir, sau mai rău, până la acela al sultanului, cu atât mai mult cu cât acesta în ultima vreme, încercând să iasă de sub poala maică-si care în fond condusese imperiul până acum, prinsese a se schimba. Lupta surdă dintre ei îl făcuse pe tânărul Murad foarte impulsiv și imprevizibil. În vâlmășagul încercărilor sale de emancipare, reacțiile pe care le avea erau greu de prevăzut, încât te puteai aștepta să se ajungă tocmai la contrariul deciziilor la care în mod firesc te-ai fi așteptat. De aceea era mai înțelept ca moldovenii să nu răzbească până la el.

Dus pe gânduri, slujbașul îi încuviință spusele. Oricum, în dobândirea învoirii pentru o audiență la vizir, avea și el un cuvânt de spus, continuă chehaia, mai ales în

acele zile când împărăția trecea prin clipe atât de grele, datorită cugetului de răzmeriță care domnește prin Anatolia în sânul „robilor împărăției”, adică a ienicerilor. Dar și frământările spahiilor erau îngrijorătoare, cârtelile lor fiind pornite nu numai împotriva măritului vizir, ci chiar și a luminatului padișah. Ori în fața unor probleme atât de spinoase și de grave, jalba beraiialelor ieșene e floare la ureche, o prostie lipsită de orice însemnătate și deci nu va fi greu de a abate atenția înaltelor autorități de la ea...

- Poate tocmai nemulțumirile din sânul oștii ne-ar oferi o soluție... cu atât mai mult cu cât în spatele tulburărilor stă fostul mare vizir Gazi Ekrem Hüsrev pașa, destituit astă toamnă și refugiat în clipa de față la Tokat, care în fond este dușmanul măritului Hafiz Ahmed pașa, actualul vizir. Acesta din urmă, după ce i-a luat locul, a dat firmanul de domnie lui Iliăș efendi, ce iscă atâta zarvă, sugeră evaziv Celebi. Deci pârătorii noștri se împotrivesc Luminăției Sale Hafiz pașa, a cărui voie o contestă, slujind în acest chip dorințele de dezbinare ale lui Hüsrev. Deci e vădit că pârășii stau în legătură cu dușmanii măritului sadrazam¹⁵, urzind dimpreună cu acesta...

- Adică? întrebă chihaia puțin nedumerit și surprins, căci, deși foarte versat în a imagina intrigi, nu se gândise la întorsătura pusă de celălalt.

- Cum spahii și ienicerii răzvrățiți sunt chemați în capitală ca să li se facă plata soldelor, am putea sugera că moldovenii, pentru a-și atinge țelurile, au încercat să ia legătura cu căpeteniile celor veniți, spre a ajunge prin dâștii la fostul vizir Hüsrev pașa, în nădejdea că la reînturnarea acestuia, încredințându-l că i-au stat alături, pentru credința arătată, o să primească răsplata dorită, adică oprirea hațișerifului care nu le este pe plac. De altfel nesocotirea unui berat dat de chiar cancelaria împărătească, este, la

---

¹⁵ Sadr-i-a'zam, titlu purtat de marele vizir otoman.

urma-urmei, tot o ridicare împotriva autorității, deci este o prelungire a ceea ce se întâmplă în sânul armatei. Deci simplificând, povestea e simplă. Hüsrev pașa, se găsește în dosul tuturor ațâțurilor la răzvrătire, căci vrea să redobândească ce-a pierdut și pentru asta caută aliați, cărora e dispus să le satisfacă orice soi de cereri. Moldovenii au simțit asta și ca să izbândească, sârguiesc să se lipească de el și doresc să-l vadă întors. Asocierea nu e greu de închipuit.

- Bine, dar nu văd cum pot fi făcuți culpași, căci sunt convins că nici prin cap nu le trec gândurile pe care tu le pui în seama lor, făcu neîncrezător turcul. Iar ei nici n-au ajuns aici spre a putea contacta pe cineva, întrucât sosesc abia mâine sau poimâine! Atunci cum să le scoți vină?

- Las pe mine... Găsesc eu imediat niște martori care pot să certifice o întrevvedere tainică a noilor veniți cu zurbagii, martori pe care îi pot aduce oricând înaintea înălțimii tale ca să juruiască. Treaba poate fi pornită deîndată ce mușterii noștri vor trage în târg.

- Atunci să-i așteptăm pe jălbași ca să intre în cetate, dar să nu-i scăpăm o clipă din ochi, să nu ne facă vreun pocinog neașteptat, ajungând cu jalba pe unde n-am dori. Iar după ce voi primi pâra oamenilor tăi pot da poruncă să fie întemnițați. Dar cum sunt cam mulți, după cum ai spus chiar domnia ta mai adineauri, nu-i pot pune pe toți în obezi, căci vâlva ce s-ar stârni ar fi prea mare. E trebuitor să-mi faci un răboj cu aceia care, fiind căpetenii, sunt mai primejdioși... Celorlalți nu cred că merită să le luăm seama.

- Numai de nu ni s-ar amesteca în urzeli Înălțimea Sa Hafiz Ahmed pașa, stăpânul dumatiale, sau marele muftiu șeyhülislamul Ahizade Hüseyin Efendi... adăugi Kurt Celebi, în care se aprinse deodată un sentiment de temătoare prudență.

- Nici o grijă! Atenția tuturor e îndreptată zilele acestea spre problemele iscate de spahii și ienicerii din

Anatolia și spre găsirea grabnică a unei căi de a-i liniști. Au fost chemați la Stambul ca să-și ia cuvenita plată, ca să-i supraveghem mai îndeaproape, dar prezența lor ar putea produce tulburări chiar aici sub nasul nostru. De altfel după câte știu unele măsuri mai mărunte de preîntâmpinare a frământărilor s-au luat deja. Cine știe ce ne mai așteaptă! Așa că am toate temeiurile să nădăjduiesc că urzeala noastră va trece nebăgată în seamă. Nici măritul vizir Hafiz, având atâtea pe cap, nu va prinde de știre de cele orânduite de noi, chiar dacă lucrurile se petrec chiar în preajma sa. Iar dacă totuși ar răsufli ceva, îi voi da de înțeleș că am făcut-o împotriva unor aliați ai dușmanilor săi și sunt încredințat că nici nu se va mai interesa de întreaga poveste, lăsând-o cu totul în seama mea. Deci nu avem opreliști. Să-i dăm drumul. Aștept să-ți împlinești partea ce-ți revine din înțelegerea ce-am încheiat și apoi mă voi pune eu în mișcare...

- Aurite sunt vorbele Înălțimii Tale, și zic și eu că așa e cel mai potrivit ca să facem. De aceea mâine dimineață voi înfățișa răbojul cerut, iar pesemne peste încă o zi arțăgoșii noștri cârcotași, aprigi căutători de gâlceavă, vor trage în oraș, încât ne vor sta la îndemână ca să-i mai domolim...

*

Moldovenii protestatari intrară curând după aceea în târg, fără să-și facă prea mari griji în privința sortii lor, simțindu-se foarte siguri de sine, mai ales după ce-i văzuseră fugind pe ceaușii trimiși ca să-i alunge. Întrucât Bodan-serai-ul se găsea destul de aproape de poarta ce se deschidea spre drumul Edirne-ului, cea cunoscută sub numele de Edirnekapi, de cum trecură de vechile ziduri ale cetății ridicate de pe vremea lui Theodosiu al doilea, cotiră spre

stânga, coborând coastele destul de line ale colinei Altinci Tepe, adică colina a șasea, în direcția coastelor Cornului de Aur. Pe la jumătatea pantei traseră în ograda cumpărată cu mai bine de un veac în urmă de domnii moldoveni pentru nevoile lor, atunci când se aflau în trecere prin Țarigrad sau care să slujească de loc de găzduire pentru capucehaiele pe care le trimiteau la împărăție. Spre norocul călătorilor zăpada nu se topise încă, dar era cam muiată, încât mersul săniilor mai era cu puțință, dar se făcea nespus de greu. Noroc că distanța de străbătut nu era prea mare. Când ajunseră la serai își dădură seama că fiind cam mulți, deși curtea, palatul și grădinile, fără a mai vorbi de dependențe, erau destul de mari, se dovedeau totuși insuficiente, neavând cum să-i cuprindă pe toți. Drept aceea aici se opriră numai boierii de seamă ai deputăției, ceilalți trebuind să-și caute găzduire pe la caravanseraiurile din mahalale creștine ale târgului. Nimeni nu se întrebă cum de erau toate odăile libere, când, în uriașa metropolă, în acea clipă locuiau și un domn moldovean, cât și o capucehaie.

Din fericire în serai nu erau decât câteva slugi ce îngrijeau de zidire, căci atât Alexandru Iliăș, noul domn, cât și capucehaia Kurt Celebi, amândoi în drept de a se așeza aici, avându-și propriile case, unul în Fanar, altul în mahalaua Galatei de dincolo de apele Cornului de Aur, preferaseră să rămână în locuințele lor. Instalarea se făcu repede, fiind în bună seamă lăsată în seama slugilor, încât boierii mai de frunte putură trece la rezolvarea treburilor pentru care bătuseră atâta amar de drum. Prin urmare se împrăștiară prin târg, căutându-i fie pe cei recomandați drept ajutoare de către Abaza pașa, fie pe aceia indicați de feluriți prieteni sau pe aceia pe care îi știau din întâmplare. Cunoscuții nu lipseau, căci Fanarul, Galata și Pera erau pline de negustori și de cămătari pe care afacerile îi

mânaseră până în fundurile Moldovei, unii dintre ei trecând chiar mai departe spre miază-noapte, până în Polonia.

Și a doua zi trudiră cu aceiași hărnicie întru aflarea acelor care le puteau fi de sprijin, alergând de colo-colo ca niște furnici puse pe mare zor și roboteală în jurul mușuroiului lor. Și, la drept vorbind, se părea că sânțul nu le era tocmai nerodnic, căci unde intrau se bucurau de o bună întâmpinare. E adevărat că prin târg se zvonea că în ținuturile de dincolo de Marea Marmara s-ar simți oarecare frământare printre „robii împăratului”, adică printre oșteni, dar lucrurile nu păreau îngrijorătoare. De altfel mulți dintre ieniceri și spahii de ogeac începuseră a sosi în târg spre a-și primi lefurile care li se cuveneau și le erau făgăduite, și se arătau destul de pașnici de vreme ce era vorba de un câștig, încât clevetelile rău prevestitoare care circulau nu prea păreau întemeiate. Și de altfel boierii socoteau că aceste griji nici nu-i priveau pe ei, neaducându-le nici vreun folos și nici vreo pagubă.

Surpriza surveni însă în ajunul bobotezei. Deși acasă era o perioadă geroasă de crăpau pietrele, pe malurile Mării Marmara vremea era ca de primăvară blândă. Plouase în ajun, iar zăpada se topise cu totul, încât tina se muiase, devenind ca o smântână întunecată în care ți se afundau ciubotele, fără să știi bine când ai ajuns la fund. Boierii care locuiau la Bogdan Serai ieșiseră în ceardacul din față al palatului, aflat la catul al doilea al clădirii. Priveliștea era minunată, mai devale, chiar la picioarele lor, zărindu-se mulțime de acoperișuri roșii de olane, unele mai mari, de adevărate palate, altele mai mici, de căsuțe mai modeste, care coborau în trepte coasta domoală până la malurile Cornului de Aur. Jos, nu departe de zidul de incintă se zăreau cupolele lucitoare ale bisericii patriarhiei ecumenice și palatul patriarhal. Cum în dreapta lor se înălța colina Beșinci Tepe, priveliștea le era închisă spre răsărit, încât

partea cea mai frumoasă a Țarigradului, cu minunatele sale geamii și minarete ce săgetau la cer, ori mărețul palatul împărătesc al Topkapî-ului le rămâneau nevăzute, după cum tot nevăzută rămânea și mahalaua Galata, cea de dincolo de golful din vale.

Soarele tocmai răsărise, dar, deși din cauza colinei de dimpotrivă nu-i puteau încă zări chipul, razele sale aureau coama măruntelor valuri ce frământau fața Cornului de Aur, încât pe albastrul străveziu al apei prinseseră contur mulțime de dungi luminoase, sclipitoare și jucăușe. Vel vornicul Lupu Coci, rezemat de parmaclâc, admira peisajul, în vreme ce din casă se apropiară, alăturându-i-se, Cehan jîtnicerul, Costin postelnicul, Ureche vtori logofătul și Buhuș vistiernicul. Erau cu toții înveșmântați doar în dulame și cu capul gol, căci nu aveau motiv de a se grăbi să se îmbrace cu totul, întrucât intenționau să plece în târg abia peste câteva ceasuri, când puteau nădăjdui că vor găsi trează lumea pe care aveau de gând a o căuta.

Și cum tândăleau ei în ceardac, minunându-se de frumusețea priveliștii ce se oferea ochilor lor, deodată le atrase atenția, zarva de la poartă, însoțită de aprige bocănituri. Privind într-acolo, văzură cu uimire cum canaturile porții zboară în părți, sparte fiind cu bărzile, iar o ceată destul de numeroasă de bostangii împărătești, cu cușmele lor înalte răsfrânte spre spate, năvălesc în ogradă. De altfel nici nu apucă să le treacă nedumerirea, că se pomeniră cu oștenii lângă ei, iar aceștia scoaseră imediat din tăști bucăți de funie dinainte pregătite și le cetluiră mâinile, chiar înainte de a reuși să se dezmeticească. Boierii, luați pe nepregătite, strigară, întrebară, protestară, dar năvălitorii se arătau de tot nepăsători la agitația lor, îmbrâncindu-i în casă, iar de aici pe scară în jos. Fură împinși și închiși într-o odaie de la catul de dedesubt, în care imediat după aceea fură aduși și alți confrăți de-ai lor, care nu apucaseră să se scoale

din așternuturile lor de peste noapte. Erau cu toții descumpăniți, căci nu pricepeau ce li se întâmplă, știindu-se cu totul nevinovați față de autoritățile Înaltei Porți. Din păcate nu aveau cui cere vreo explicație spre a înțelege ce se petrece, iar de jeluți nici atât. Stăteau înghesuiți și muți, uitându-se ca prostiți unii la alții, în așteptare.

De dincolo se auzeau răcnete și bocănituri, semn că bostangii se pusese pe prădat bunurile aflate în casă. Dar dijmuirea îi lipsea pe boieri nu numai de lucrurile prețioase cu care se înveșmântau și se împodobeau, dar pierdeau totodată și poloboacele cu galbeni aduse spre a mitui pe slujbașii Porții, întru dobândirea grației lor.

După ceva vreme ușa fu trântită de perete, iar oștenii, încărcăți cu cele jefuite, îi poftiră în curte, iar de aici fură mânați ca vitele pe ulița desfundată, mergând nici ei nu știau încotro. În orice caz nu o luaseră spre celebra închisoare a celor șapte turnuri, care era undeva peste deal, în spatele lor. Pe drum avură surpriza de a se întâlni cu încă câteva cete de bostangii, care împingeau înaintea lor alți divaniți moldoveni, care fuseseră sălțați în același chip de la gazdele la care se răspândiseră. Nici unul dintre ei nu pricepea ce li se întâmplă și încotro erau târați și nimeni nu încerca să le lămurească ceva.

În cele din urmă recunoscură cu mirare cele patru minarete de la Hagia Sofia, ce se înălțau pe deasupra streșinilor pe undeva pe dreapta lor, ei găsimdu-se în spatele așezământului. Pe stânga se zăreau zidurile de afară ale mărețului palat Topkapî, către care se îndreptau. Curând trecură pe sub mărețele bolți ale porții celei mari, zisă Bâb-i Hümâyun și intrară în uriașa curte a ienicerilor, plină de fântâni. Dar nu apucară a se dezmetici, că hăitașii lor îi mână sub o boltă în fundul căreia se deschidea o ușă îngustă, către care îi împinseră. Înainte de a intra, băgară totuși de seamă că bostangi-bașa-aga, șeful gărzii imperiale

și al închisorii de la palat, ieșit într-un foișor adosat zidului de apărare, priveghea închiderea lor. Abia atunci unii dintre ei, mai experimentați în ale vieții, înțeleseseră în sfârșit că au ajuns în fioroasa temniță Bostangi Bașa-Forno, aflată în subteranele primei porți a seraiului împărătesc, în care obișnuit erau reținuți numai condamnații cu funcții înalte. Pentru a-i zugrăvi grozăvia, temnița era supranumită și „cuptorul de tortură”, iar sub această denumire îi mersese vestea în întreaga împărăție.

La lumina făcliilor cotiră pe întortocherile unor coridoare mucedu, cu bolți joase de piatră, poposind în cele din urmă în niște celule mici, urât mirositoare, fără lumină, cu pereții jilavi și plini de mâzgă. Ca dovadă de favoare și bunăvoință, însoțitorii le arătară prin colțuri niște paie așternute pe jos, pe care se puteau odihni. După ce plecară temnicerii cu făcliile, rămaseră în beznă, buimăciți și înspăimântați. Cei care nu se grăbiseră să se așeze, avură temeinic de furcă până ce izbutiră să dibuie pe întuneric un culcuș. În ceasurile următoare nu se mai întâmplă nimic. Nici măcar mâncare nu li se aduse și nici apă de băut. Miron Costin, cronicarul de mai târziu, care în acele clipe încă nu se născuse¹⁶, va descrie peste mai mult de patruzeci de ani întâmplarea, pe care o cunoștea prea bine din istorisirile tatălui său, care se găsea între cei închiși. Condițiile de detenție erau atât de mizere, încât povestitorul va scrie mai apoi că cei arestați au fost închiși în niște „ieșitori”, adică în niște latrine, emanând mirosuri greu de suportat.

Cei întemnițați nu-și putură da seama cât timp trecuse de când zăceau în beznă, căci nu aveau cum ști când afară era zi sau noapte. Unii mai ațipiseră o vreme, dar majoritatea nu putuseră lipi geană pe geană de frică. Se așteptau ca în orice clipă să fie chemați spre a fi strangulați,

---

¹⁶ Întâmplările descrise aici se petrec la începutul lui ianuarie 1632, iar Miron Costin se naște după toate probabilitățile în 30 martie 1633.

căci erau convinși că se vor bucura de cinstea de a li se tăia capul. Aceasta favoare era rezervată numai celor de rang înalt, ea nefiind acordată chiar oricui! Ori ei nu puteau spera să fie chiar atât de prețuiți...

Oricum, la o vreme, însoțit de temniceri cu făclii, sosi la ei jupân Batiște Vevelli, spilcuit și îngrijit de parcă s-ar fi dus la o recepție la palat. Umbla cu foarte mare grijă, ca nu carecumva să atingă și să șteargă cu caftanul său prețios mucegaiul jilav de pe pereți. Deplânse necazul care-i lovise pe sârmanii boieri, și le mărturisi că simțitorul lor domn, Alexadru vodă Iliăș, a fost foarte mișcat când a aflat de năpasta care-i lovise, și, cum i se rupea inima pentru ei, îl trimisese în grabă ca să le aducă ceva alinare și să cerceteze în ce chip le putea fi de ajutor. Prefăcătorul sa dulceagă era atât de evidentă, că ea putea fi întrezărită chiar și în bezna celulei. Drept care moldovenii îl proboziră și-l poftiră să-i lase în pace, căci nenorocirea care-i lovise le este îndeajuns și nu mai au nevoie și de alte pricini de supărare.

Calculând efectul mai răscolitor al unei atitudini nehotărâte de oscilare între bunăvoință și nepăsare, vicleanul grec nu mai stăruia. Plin de tact hotărât să se retragă, dar fără a da vreun semn de grabă, făgăduind să răspundă chemării lor imediat ce aceasta va veni, căci le împărtășește cazna suferinței și le este doritor de bine, precum și Măria Sa, care-i ocrotește cu toată dragostea și compasiunea creștinească pe care i-a dăruit-o Dumnezeu, deși dânșii îi sunt vrăjmași. Lupu, iritat de cuvintele mari și generoase care cam sunau a gol, îl probozii din nou, luându-l repede, încât Vevelli plecă valvârtej, fără a mai face vreo adăugire.

Vreo două zile Vevelli nu-i mai căută, socotind că lăsându-i să fiarbă în sine, le va măcina cerbicia și-i va face mai cooperanți. De altfel nu se înșela. Atmosfera era greu de suportat nu numai din cauza mizeriei, a mirosurilor pestilențiale, a întunericului, a spațiului închis și foarte

îngust, a umezelii și mucegaiului. Din nenorocire, din vreme în vreme, de pe coridoare răzbăteau niște urlete groaznice, care făceau să ți se încrețească pielea pe spinare, pesemne urmare a caznelor la care erau supuși cei cercetați. Iar bieții moldovenii își vedeau viitorul oglindit în suferința schingiuiților, motiv îndestulător ca să-i treacă de câteva ori pe zi nădușelile. Iar tortura așteptării se lungea la nesfârșit. În afară de vornicul Lupu și de Cehan jitnicerul, ceilalți cam ajunseră a regreta că n-au căzut la învoială cu grecul lui Iliăș, căci poate chiar le putea fi de ajutor și-i putea scăpa cu viață. Iar acum acesta întârzia să revină, deși făgăduise că nu-i va uita.

Cei din temniță nu puteau spune cu precizie câte zile trecuseră până când, în sfârșit, jupân Vevelli își făcu din nou apariția, la fel de spilcuit și la fel de îndurerat de chinul lor și tot atât de îndatoritor ca și înainte, gata de a le veni în ajutor. Îi asigură că arhon Iliăș, vorbise deja cu chehaia vizirului despre soarta lor, cerând îndurare, iar acesta îi făgăduise chiar a-i mijloci o întrevedere cu marele vizir Hafiz pașa, cumnatul prealuminatului padișah, căruia îi putea cere să le dăruiască binecuvântata sa iertare și nădăjduia că va fi ascultat, știind că se bucura de ceva trecere.

Vornicul Lupu Coci și jitnicerul Cehan tăceau ostili, dar nu cutezau să mai obiecteze, căci nu puteau ignora sentimentele celorlalți, dispuși să accepte un dialog.

- Și ce ni se cere în schimbul ajutorului ce ni s-ar da? făcu postelnicul Costin, căruia perspectiva de a fi căznit și ucis în sumbrul „cuptor de tortură” nu-i prea surâdea, mai ales că motivul pentru care risca să se jertfească nu i se părea unul atât de măreț încât să merite sacrificiul.

Vevelli tăcu o vreme, fără să se grăbească cu răspunsul, parcă anume ca să-i mai fiarbă și să-i facă mai cooperanți.

- Ei? făcu nerăbdător și spătarul Ureche, cel care va deveni peste vreun deceniu un renumit cronicar.

- Nimic deosebit! Doar să recunoașteți domnia aceluia care vă sare cu atâta generozitate în ajutor.

- Bine, dar nu se va răzbuna pentru că ne-am ridicat împotriva lui?! îl iscodi neîncrezător Buhuș vistiernicul.

- Nu e cazul să vă temeți. Măria Sa, Alexandru vodă nu e fire răzbunătoare! se grăbi să-i liniștească oaspele. Vă făgăduiesc că dacă veți ajunge la împăcare cu dânsul, nu veți păți nimic.

- Ei, dumneata poți făgădui orice, dar nu văd prin ce legămintele dumatile îl vor îndatora pe arhon Iliăș, făcu prudent Fortunas comisul, un alt grec care se lipise și el pe lângă domnie cu câteva decenii în urmă, cum făcuse de altfel și Vevelli, dar ceva mai târziu. Ce spui dumneata, efendi, nu închipuie o obligație pentru cel în numele căruia vorbești și te juruiești. Dumneata poți grăi una, iar dânsul să facă alta. Nu avem vreo garanție că cele însăilate nouă acum se vor și împlini mai apoi!

- Ei, nu pot zice că nu ai dreptate și dumneata, încuviință concesiv Vevelli, bunul său conațional. Dar ne putem gândi la o ieșire care să te mulțumească și pe matale și pe Măria Sa!

- Care? făcu neîncrezător dar și prevăzător Iancu Costin, postelnicul.

- Ia, spre pildă vă puteți duce și dumneavoastră și Luminăția sa Alexandru vodă la biserica mare a patriarhiei de Constantinopol, și să jurați pe cărțile sfinte, în fața preafericirii sale chir Chiril Lukaris întâiul, că dumneavoastră recunoașteți stăpânirea Măriei Sale, Alexandru vodă, și că vă veți supune deplin și fără crâcnire voinței sale, iar domnia sa va putea jura în același chip că nu vă va purta pizmă pentru răul și supărările pe care i le-ați pricinuit până acum și nici nu vă va pedepsi în vreun fel, ci că vă va da

ranguri și cinstire după merit ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat între dânsul și voi.

- Și dacă ne învoim ce va fi?

- Atunci veți fi sloboziți. Deci putem socoti că ne-am înțeles?

- Păi de la dumneata primim cuvântul și făgăduielile de împăcare? De unde știi că arhon Iliăș nu e de altă părere? V-ați înțeles dinainte? făcu înciudat vel vornicul Coci, care simțea că pe undeva prin spate lucrurile nu sunt tocmai curate, bănuind o uneltire.

Vevelli își dădu seama că s-a grăbit cu trasul concluziilor, așa că se grăbi să se replieze.

- Dumneata ai dreptate. Înainte de a vă da o asigurare limpede și fermă trebuie să cer părerea și încuviințarea Mariei Sale, căci poate domnia sa, cum crezi matale, ar putea gândi altminteri decât noi în clipa asta. Deci pentru ca să nu mai existe și nici să nu se mai nască îndoieli și suspiciuni, cel mai nimerit ar fi ca să plec imediat la Luminăția Sa, Alexandru vodă, să-i înfățișez cele vorbite cu dumneavoastră și să-i cer dezlegare pentru cele ce-ar fi de făcut pe mai departe. Sper să mă pot înturna cât de curând cu un răspuns răspicat.

Vevelli se întoarse și după câteva clipe dispăru în beznă dimpreună cu temnicerii făclieri.

Pentru boieri mai trecură câteva ceasuri grele. În sfârșit Vevelli reapăru. Întemnițații nu-și puteau da seama dacă revenirea se petrecea în seara aceleiași zile, sau în dimineața următoare, căci pierduseră șirul zilelor.

- Puteți spune că ați avut noroc peste măsură. Măria Sa a fost întru totul de acord cu cele cugetate de noi. Domnia sa e hotărât să se împace cu voi și să depună legământ de înfrățire, dacă și voi îl veți face. Dar norocul vostru nu se mărginește la atâta. Taman când să plec încoace, chehaia vizirului l-a înștiințat pe Măria Sa că i-a

obținut o audiență la marele vizir, care era orânduită să înceapă în cel mult un ceas. Deci Măria Sa trebuia să se grăbească să ajungă la palat pentru a jertfi o vorbă în folosul vostru. Pesemne că chiar în clipa asta se află în fața luminăției sale Hafiz pașa și cere iertare pentru voi, punându-se chezaș că nu veți pricinui alte supărări împărăției. Să nădăjduim că veți fi salvați prin generoasa sa intervenție. Deci dacă azi veți fi eliberați, chiar mâine să trimiteți vorbă Luminăției sale Alexandru vodă ca să vă întâlniți în Fanar, la biserica patriarhiei. Să auzim deci de bine, încheie Veveli și dispăru din nou în beznă.

Mai trecură câteva ceasuri grele pentru moldoveni, dar în cele din urmă iar răsunară pași pe coridoare și o cheie se răsuci în broască. Într-o turcească pe care numai o parte dintre prinși o pricepură, un temnicer morocănos și neras îi pofti să iasă.

- Ni s-a pregătit călăul? făcu bănuitor Lupu.

- Mulțumiți cerului că deocamdată ați fost sloboziți, cineva îndurându-se de amărătele voastre suflete.

Poposiră mai întâi în întinsa ograda închisă de ziduri din toate părțile, iar de aici putură trece în uliță. Părea a fi după-amiaza târziu. În curând urma a se însera de-a binelea. Recunoscură din nou maidanul din spatele Hagiei Sofia. O porniră iute spre miază-noapte, parte în care trebuia să se afle Cornul de Aur, împinși de dorința de a ajunge cât mai repede acasă la adăpost. Arătau jalnic, deși zăcuseră în pușcărie doar câteva zile. Hainele le erau jilave și soioase, îmbâcsite de mâzga de pe podelele de cărămidă și de mucegaiul de pe ziduri. Iar de duhnit duhneau groaznic, de parcă abia adineauri ar fi ieșit dintr-un morman de gunoaie dospinde. Din pricina asta oamenii li se fereau cu scârbă din cale, socotindu-i niște cerșetori ieșiți din cine știe ce hrube întunecate și pline de putreziciuni, deși, priviți cu atenție, băgai de seamă că jagoasele lor caftane, deși îmbâcsite de

murdărie, erau croite dintr-o țesătură destul de scumpă, ce ne era chiar de nasul oricui!

Abia după vreo două ceasuri ajunseră la Bogdan Serai, aproape de capătul apusean al Țarigradului și se putură spăla și primeni, înveșmântându-se mai de doamne-ajută. Dar sângul lor de a-și redobândi înfățișarea plină de fală și semeție de dinainte se lovi de neașteptate dificultăți, căci uneori trebuiră să se mulțumească chiar cu țoale de pănură d-ale slugilor, întrucât caftanele, dulamele și nădragii din țesătură scumpă le fuseseră luate de bostangii care-i cetluiseră. În sfârșit când isprăviră cu curățatul se așezară la sfat.

Cei doi mari vornici, cel de Țara de Jos și cel de Țara de Sus, adică Lupu Coci și respectiv Lupu Bucioc, cu care cel dintâi era chiar rudă prin nevastă, se arătară deosebit de îndârjiți, și, de vreme ce se izbăviseră de pușcărie, ziceau ei, trebuie să se înfățișeze muftiului și marelui vizir spre a se plânga de nedreptatea ce li se făcuse și să le prezinte totodată și pâra împotriva lui Alexandru Iliăș, pe care o alcătuiseră încă de la Iași și o purtaseră atâta amar de drum. De vreme ce voievodul contestat de ei izbândise a ajunge atât de repede și de ușor la Hafiz pașa, marele vizir, ei de ce n-ar fi în stare de aceeași performanță, mai ales că în spate le stătea Abaza pașa, unul din favoriții padișahului, și încă unul dintre cei preferați?

Dar ceilalți boieri se cam săturaseră după cele pățite și socoteau mai prudent să nu lungească pelteaua. Dacă scăpaseră odată ca prin urechile acului, nu însemna să-și forțeze din nou norocul, căci „ulciorul nu merge de multe ori la apă”! Însă cei doi vornici și Cehan jitnicerul nu se lăsau convinși și insistau că trebuie să ajungă în fața celor mai înalte autorități, căci însăși arestarea lor e destul de suspectă și nu e de crezut că era urmarea unei porunci venite de undeva de sus. Era rodul unor uneltiri puse la cale între

slujbașii de mai de jos, de mâna a doua, fără știința mai marilor lor, de aceea trebuie să li se ceară pedepsirea. Însă confrății nu se mai învoiră să le urmeze îndemnul, care îi duseseră în pragul execuției. În plus nu trebuia uitat că firmanul de domnie fusese dat neîndoielnic cu încuviințarea lui Hafiz pașa; atunci ce rost avea să-i ceri tocmai lui să-l anuleze, deci să-l silești să recunoască a fi luat o hotărâre greșită?! Mai degrabă reușeau să-l mai supere încă odată, decât să-l înduplece să revină asupra unei dispoziții pe care o dăduse și pe care la timpul ei o socotise bună. Apoi, de vreme ce se legaseră să se împace cu Iliș și să-și jure reciproc credință, nu se vor abate de la cele făgăduite, cu atât mai mult cu cât astfel își obținuseră eliberarea. Văzându-se rămași singuri, cei doi vornici și jîtnicerul trebuiră să se dea bătuți și să accepte opinia generală.

În cele din urmă, Costin postelnicul și Fortunas comisul, ca firi șirete, foarte abile și adaptabile împrejurărilor, fură însărcinați să se ducă la noul domn, ca să stabilească pentru a doua zi o întâlnire la patriarhie, în vederea legământului ce avea a se încheia. Fuseseră aleși cei doi și pentru că îl cunoșteau pe Iliș de pe vremea primei sale domnii, fiind la rându-le bine cunoscuți de acesta.

Imediat după plecarea lor, ceilalți voiră să-și înștiințeze confrății ca să vie după răsăritul soarelui la patriarhie, spre a împlini cele hotărâte. Dar încercarea de a-i ajunge nu se dovedî prea lesne de înfăptuit, căci boierii și boiernașii ce nu fuseseră arestați, se speriaseră atât de tare de cele întâmplare mai marilor lor, încât se ascuseră care pe unde apucase și deveniseră greu de dibuit, de parcă intraseră în gaură de șarpe. Slugile alergară până după ce se întunecă spre a-i găsi, fiind trimise de la o gazdă la alta, de se năuciseră cu totul. Dar până la urmă mai toți aflară ce au de făcut de dimineață. Așa își încheiară divaniții moldoveni chinuită zi a eliberării lor.

A doua zi, la slujba de ceasul al treilea¹⁷, în biserica patriarhală din Fanar nu mai era loc să arunci un ac, spre marea minunare a babelor care obișnuit băteau în ultima vreme cu stăruință calea sfințeniei, întru iertarea păcatelor, înainte de a ajunge la Domnul. În viața lor nu-și închipuiseră că în Fanar sunt atâția greci pioși câți se strânseseră dintr-o dată laolaltă, încercând naosul. Ele nu băgau de seamă că straiile celor adunați nu prea aduceau a veșminte de târgoveți localnici. De fapt mulțimea era compusă pe de-o parte din boierii și boiernașii moldoveni din deputăția venită din țară, iar pe de alta, din favoriții lui Alexandru vodă Iliș.

Cu toții ascultară cu smerenie troparele, ecteniile, chinonicele și predicile ce alcătuiau slujba, deși, fiind isonite pe grecește, nu erau tocmai pe înțelesul tuturor, căci numai o parte dintre cei aflați de față cunoșteau limba. După ce fură încheiate îndatoririle bisericesti curente, prea-fericirea sa, chir Chiril Lukaris întâiul, ieși încă odată prin ușile împărătești din altar și făcu semn spre moldovenii adunați puțin mai încolo, că se pot apropia de un tetrapod pe care era așezată o Evanghelie cu scoarțe de argint încrustate cu topaze și rubine, între care erau frumos meșteșugite, prin ciocănire, chipurile a feluriți sfinți.

Cei poftiți înaintară câte patru spre locul arătat și, punând mâna dreaptă pe Sfânta Scriptură, repetau papagalicește cuvintele legământului citit pe grecește, cu voce nazală, de un diacon înveșmântat într-un stihar cărmiziu. Pentru cei care cunoșteau cât de cât limba, rostirea nu închipuia vreo trudă osebită, dar pentru cei care nu o știau era un adevărat chin de a scoate din gâtlej sunetele pe care le auzeau, încât stâlceau vorbele îngrozitor, care deveneau niște bolboroseli greu de înțeles. Dar nimeni nu lua seamă la cazna lor și nici la faptul că încercau a spune lucruri pe care evident că nici nu aveau cum le

---

¹⁷ Ora 9 după sistemul actual de indicare a timpului.

pricepe, astfel că solemnitatea merse strună mai departe, până ce toți cei cincizeci de mădulari mai de seamă ai deputăției trecură prin fața tetrapodului. Când isprăveau de însăilat în legea lor spusele diaconului, toți încheiau pe limba de acasă cu vorbele: „Așa să-mi ajute Dumnezeu!!” și adăugeau totodată întărirea: „Jur pe fericirea mea și a casei mele!!”. Apoi în chip de binecuvântare patriarhul făcea asupra lor o cruce de blagoslovenie, iar ei se trăgeau într-o parte, lăsând locul următorilor.

Babele care întârziu în strane, închihuindu-și că cele care se petreceau sub ochii lor sunt o continuare a slujbei îndătinată, se minunau de ceea ce vedeau și se mirau de credința pe care o arăta mulțimea de bărbați în putere, care nici măcar nu erau chiar așa de bătrâni ca să aibă temei de a deveni bisericosi! Vremile se schimbă și merg spre bine, șușoteau ele, dacă până și cei tineri își dau seama de tăria sfântului cuvânt al Domnului și se pleacă în fața lui.

Când șiragul de boieri se termină, fu rândul lui Alexandru Iliăș de a le lua locul. Ceremonios și grav, înaintă cu pas măreț până la tetrapod, iar prea-fericitul Chiril, dându-și seama că nu are în față un om obișnuit, cum fuseseră ceilalți, ci chiar pe beiful acelei țări îndepărtate de la hotarul de miază-noapte al împărăției, se apropie de el, voind să pară mai binevoitor, ba chiar îndatoritor. Vodă rosti un jurământ mai lung și mai întortocheat decât al dregătorilor, făgăduind să nu-și persecute supușii, să nu poarte pică acelora care s-au ridicat împotriva-i, ci să le dea ranguri și dregătorii după merit. Legământul și-l încheie și el cu aceleași vorbe de întărire: „Așa să-mi ajute Dumnezeu!!” și „Jur pe fericirea mea și a casei mele!!”, spuse tot pe românește.

După ce patriarhul făcu și asupra lui semnul binecuvântării, ieșiră cu toții în fața bisericii, unde Alexandru vodă îi pofti pe fruntașii foștilor săi adversari să-l

caute puțin mai târziu acasă, pentru a stabili împreună cum vor organiza în bună înțelegere plecarea din Țarigrad, căci drumul spre Moldova desigur că de astă dată îl vor străbate împreună, ca buni prieteni ce se află acum, după jurămintele reciproce pe care și le făcuseră.

Dar taman când stăteau tihnit de vorbă, se zvoni că tocmai a intrat în portul Fosforion Limani o șaică din cele căzăcești, care însă venea de la Cetatea Albă, nu de pe Nipru, trimisă fiind de Cantemir Bei, mârzacul tătarilor nohai din Bugeac, care aducea o parte a familiei lui Miron Movilă, fostul domn al Moldovei, pe care hanul îl capturase cu mai bine de o lună în urmă lângă Iași. Șaica era, e drept, căzăcească, dar fusese luată ca pradă de război de căpetenia tătară într-o bătălie desfășurată cu ceva vreme în urmă.

Când auzi vestea, Alexandru Iliăș făcu fețe-fețe și se grăbi să se despartă de boierii cu care, chipurile, de abia se împăcase. Venirea rivalului, a cărui destituire o pricinuiseră, nu-i pica deloc bine, tocmai acum când era pe cale de a zice că o scosese la capăt cu contestatarii săi, pe care chiar în acea clipă îi avea pe cap. Taman când să răsufla ușurat că a scăpat de un necaz, dădea peste altul și mai amarnic. Impasurile noii sale domnii parcă nu cunoșteau sfârșit. Se întrebă ce supărări i-ar mai putea isca noul venit. Drept care făcu semn lui Vevelli și Kurt Celebi să-l urmeze în grabă pentru ca ajunși la adăpost, să poată sfătui neauziți de nimeni, cum pot anihila eventualele manevre nedorite ale surghiunitului ce le picase plocon, căci desigur acesta nu va sta cu mâinile în sân, uitându-se la ei cum se înfruptă din cele smulse lui.

Dar vestea nu-i lăsă indiferenți nici pe boieri. Cel mai îngrijorat era Lupu Coci, căci își dăduse seama că, încă înainte de a pleca din Iași, Moise Movilă îi ghicise uneltirile viclene pe care le îndreptase împotriva-i. Deci putea fi sigur că prigonitul nu-i purta cele mai bune sentimente, putându-

se aștepta la orice din parte-i, mai ales că acesta avea cam mulți prieteni la Țarigrad și pe deasupra destui încă peste măsură de influenți. Oare ce noi stavile i se vor ridica de acum în cale? Că de bine nu putea fi vorba...

Abia spre seară lucrurile se lămuriră. Șaica o aducea numai pe Ecaterina Movilă, soața lui Moise vodă Movilă, bărbatul fiind mai departe păstrat în prizonierat, probabil pentru că mârzacul socotea că-l mai poate folosi în tainicele sale urzeli, nespuse de multe și de încurcate, care peste câțiva ani, iritându-l până la urmă pe sultan, îi vor aduce moartea. Femeia era fiica lui Radu Mihnea și sora lui Alexandru Coconul, ambii foști domni în cele două țări române, deci o persoană care nu era tocmai de ignorat. Cu toate acestea, hanul tătarilor n-o socotise utilă pentru realizarea manevrelor sale de culise, așa încât, după ce-o jumulise bine de o parte a avuțiilor ei, se lăsase înduplecat să-i îngăduie să se întoarcă la fratele ei mai mic, care stătea în acea clipă la Stambul. Iubindu-l peste măsură de mult, năzuia în taină că se va găsi o cale prin care să poată redobândi unul din scaunele pe care le stăpânise vremelnice și fără prea mare succes în anii trecuți.

Între timp, în temeiul înțelegerii făcute înaintea sfântului locaș al patriarhiei, boierii îl căutară pe Alexandru vodă acasă în Galata și hotărâră ca în cel mult două zile să se aștearnă la drum. Când însă se uitară în calendar, cam începură a se codi, hotărârea părându-li-se rău chibzuită, deci neinspirată. Dacă-și lăsau un răgaz de gătiri de două zile, însemna ca să porceadă la drum taman în sâmbăta de 13 a lunii lui gerar¹⁸, lucru socotit însă de rău augur, pricină îndestulătoare pentru a căuta o cale de a ocoli clipa aflată sub zodia nenorocului. Se făcură noi socoteli și plănuiri.

Ca să plece vineri era prea devreme căci n-aveau timp să-și facă bagajele, mai ales că se ivise și o neașteptată

---

¹⁸ Ianuarie.

încurcătură. La venire, când se apropiaseră de Țarigrad, tocmai ninsese, încât hotărâseră să meargă până în târg cu săniile. Numai că între timp zăpada se topise, ba plouase zdravăn de câteva ori, iar șleahurile erau destul de desfundate, încât să se slujească de sănii nici nu putea fi vorba. Dar nici să se lipsească de ele nu era cu puțință, căci din sus de Edirne zăpadă era abundentă, iarna fiind încă în toi! Apoi nici la bagaje, deși temeinic împuținate de prădarea bostangiilor, n-ar fi renunțat. De altfel, întrucât nu era sigur că pe drum vor găsi hrană îndeajuns pentru câți oameni erau și câte dobitoace aveau, nu strica să ia unele provizii din oraș! După multă chibzuială își ziseră că nu le rămânea decât o singură cale de a ieși din impas: să închirieze câteva căruțe ca să poată ajunge până dincolo de Edirne. Mai departe nădăjduiau că se vor putea înturna la folosirea săniilor.

Ca să plece duminică, în zi de odihnă, li se părea cu totul nepotrivit. Iar ca să amâne tocmai pe luni găseau că e cam târziu, trebuind să stea încă două zile degeaba, răgazul ce le stătea în față fiind cu totul de patru zile!

După multe târguieli hotărâră în cele din urmă să purceadă totuși sâmbătă și spre a-i liniști pe toți sufletește, Vevelli, fire abilă și foarte practică, le atrase atenția că sâmbăta, pentru care se necăjeau atâta și-și pricinuiau atâta bătaie de cap, cădea în 13 numai după stilul vechi, căci după stilul nou al calendarului îndreptat, mai apropiat de mersul soarelui, al lunii și al pământului, și care era obișnuit țărilor papistășești ale apusului, ea era numărată ca fiind a 23-a a lunii lui gerar, deci era o zi ca oricare alta, care nu purta cu sine nici un semn rău-prevestitor. Deși cu oarece îndoială în suflet, boierii cât și vodă primară de bună consolarea oferită de vicleanul grec, și se învoiră cu toții să se aștearnă sâmbătă la drum.

Cum fusese stabilit, convoiul de călăreți și căruțe se adună încă de dimineață dinaintea zidurilor celor vechi ale cetății Țarigradului, ridicate pe vremuri de Theodosiu al doilea, pe maidanul din dreptul porții Edirnekapi, de unde de fapt începea lunga călătorie.

Alexandru Iliăș și Vevelli apărură însă cu oarecare întârziere, iscând ceva iritare între divaniți, care trebuiseră să-l aștepte. Evident, fâțiș de nici o parte nimeni nu zise nimic, de parcă nu s-ar fi iscat nici un fel de nemulțumire, bombănelile celor ce-și pierduseră răbdarea consumându-se în surdină. De altfel noul domn fusese însoțit până la poartă de nevastă, de fecioru-său Radu, care să fi avut cel mult vreo paisprezece sau cincisprezece ani, nu mai mult, și de capuchehaia Kurt Celebi. Dar nici despărțirea de ai săi nu fu lipsită de comentarii și reflecții răutăcioase, dar la fel de ascunse. După ce se pupă de despărțire cu nevasta și băiatul, pe care-i lăsa acasă ca să-i scutească de truda călătoriei și de năprăsnicia gerului din ținuturile de din sus de Dunăre, Alexandru vodă se întoarse spre împuternicitul său, pe care-l așeza ca reazem de nădejde la Poartă, spre a-i șopti ceva. Iar cei din apropiere îl putură auzi spunându-i lui Kurt Celebi:

- Deci înțelegerea dintre noi rămâne în picioare, și sper c-o vom împlini cât mai repede cu putință, spre mulțumirea tuturor!

- Mai încape vorbă?! Un lucru hotărât, rămâne hotărât odată pentru totdeauna!

Cei care izbutiră să deslușească replicile se grăbiră să le transmită și celorlalți, cu toții căznindu-se apoi să le dezlege înțelesul. Oare despre ce înțelegere putea fi vorba, se întrebau îngrijorați cu toții? Oare ce se pusese la cale și spre paguba cui? Prin urmare întâmplarea prezecea o seamă de surprize... Dar care puteau fi acestea? Deci întregul alai se puse în mișcare sub apăsarea acestor întrebări îngrijorătoare. Nu numai data de 13 părea a nu fi de cel mai

bun augur, dar rău prevestitoare puteau fi și urzelile care se puneau la cale în culise, iar dovada că ele existau fusese scoasă la iveală de chiar Alexandru vodă, fără să-și dea seama.

Șleahurile erau desfundate, roțile pătrundeau adânc în noroi, fiind deseori pe cale de a se împotmoli. Fură trebuitoare vreo cinci zile până a ajunge din sus de Edirne, adică Adrianopolul din timpurile îndepărtatului Bizanț. Aici lângă hotarul eyaletului Silistrei, spre deosebire de Istanbul, iarna se făcea încă simțită, iar omățul era de vreo două palme. Schimbarea vremii impunea măsuri speciale pentru a continua drumul, motiv din care popasul trebuia să fie mai îndelungat. Săniile fură coborâte din căruțe, încărcate cu tot calabalâcul, iar căruțașii năimiți, sloboziți ca să se întoarcă acasă. După ce se isprăvi reorganizarea, călătoria fu reluată și parcă se desfășură cu mai mare ușurință și repeziciune, căci riscul împotmolirii dispăruse, săniile lunecând zglopii, în clinchet voios de zurgălăi, pe zăpada încă înghețată.

Mai aveau puțin ca să ajungă la Bazarcik, de unde se desprindea din calea Sağ kol-ului, adică al „brațului drept” al șleahului balcanic răsăritean, o ramură spre stânga, care ducea spre Silistra, că-i prinse din urmă un curier rapid de-al lui Kurt Celebi. Acesta, ferindu-se de privirile iscoditoare ale boierilor care erau risipiți în jur, tăinui îndelung cu Alexandru Iliăș, pășind călare lipit de scara acestuia. Boierii se foiau nerăbdători pe aproape, peste măsură de dornici de a pătrunde tainele pe care și le împărțeau cei doi, mai ales după ciudatele și incitantele vorbe de despărțire pe care și le spusese ră vodă și caimacamul cu zile în urmă, detaliu de care nu puteau separa scena de acum. Spre necazul lor însă le fu cu neputință să priceapă ceva din șoșoteala trimisului, ori din întrebările ascultătorului, încât crăpau de curiozitate văzând că iscodelile le dădeau greș.

După ce omul plecă, înturnându-se întorcându-se la Stambul, Iliaş chemă alături pe divaniții mai însemnați ce-i avea în alai și le istorisi noutățile ce-i fuseseră comunicate. Suspicioși, aceștia în loc să-i aprecieze favoarea, socotiră că de bună seamă nu li se va relata decât prea puțin din ceea ce aflase, și anume doar crâmpeiele mai puțin interesante, lăsând de-o parte taman tainicele urzeli care-i puseseră pe gânduri. Iliaş le povesti că la vreo săptămână după ce-au părăsit Țarigradul, în urmă se petrecuseră multe răsturnări spectaculoase, care afectaseră profund cârmuirea împărăției. Necazurile începuseră când marele vizir fusese bombardat în două rânduri de oșteni cu o ploaie de bolovani, lapidare care te ducea cu gândul la caznele ce pățise cu sute de ani înainte sărman Sfântul Mucenic Ștefan. Câteva zile mai târziu, măritul Hafiz Ahmed pașa, cumnatul padișahului, sfârșise prin a fi decapitat chiar înaintea slăvitului sultan de spahii răzvrățiți. Pornirea lor era atât de năprasnică încât, pentru a-i liniști, prealuminatul Murad al IV-lea fusese silit să-i primească pe răsculați întruna din curțile palatului Topkapı, unde ținuse dimpreună cu ei un „divan în picioare”, cum se numeau pe atunci adunările la care era poftită gloata supușilor de rând, la cererea acesteia. De altfel imediat după aceea fură uciși de tulburători și alți înalți dregători. După toate aceste întâmplări nefericite mare vizir ajunsese un anume Topal Receb pașa, un alt cumnat al padișahului, iar mare muftiu, sau mai precis şeyhülislâm, cinstitul Ahizâde Hüseyin Efendi, fostul kadiasker al Rumeliei. Deci se produsese o grozavă cutremurare în pătura de vârf a stăpânirii otomane, care va pricinui desigur schimbări până jos de tot, la rădăcină...

- Deci tare mă întreb la ce să ne așteptăm în zilele care urmează, oftă trudnic noul domn, gândindu-se că probabil vor pieri și protectorii săi, și asta tocmai în împrejurarea în care, ridicându-se asupra-i atâția adversari,

avea mai mare nevoie de ocrotire. Mersul lucrurilor devine de-a dreptul imprevizibil, încheie el nu numai trist, ci de-a dreptul îngrijorat, dacă nu cumva chiar înfricoșat.

Boierii se priviră între ei cuprinși de muțenie, căci fie că nu cutezau, fie că nu socoteau oportun ca să-și mărturisească sincer părerile și nici nemulțumirea de a nu le fi fost spus chiar totul. Bănuiau ei că vodă le ascundea acele taine care puteau duce acum la surparea sa. Asemenea gânduri și îndoieli, trecute în aceste clipe sub tăcere, și le vor împărtăși pe șoptite abia seara, când se așezară de popas. Adunați în cete, în corturile pe care le ridicaseră, șușoteau tainic, talmăcind după judecata lor cele aflate.

- Uite ce ghinion am avut! Spahii ceia nu se puteau grăbi și ei puțin?! Că dacă-l tăiau pe marele vizir cu câteva săptămâni mai devreme poate nu numai că scăpam de tot necazul ce ne-a lovit, da' poate că nici pe sodomitul ăsta n-am fi fost siliți să-l acceptăm. Doamne, taman în împrejurări d-astea îți dai seama ce înseamnă să te urmărească nenorocul!

După multe alte cugetări de acest fel, se amestecă în vorbă și vel vornicul Coci, dar privind situația mult mai critic decât antevorbitorii și cu o viziune mai pragmatică:

- Poate că n-ar fi trebuit să cădem așa de ușor la învoială cu Iiaș, oftă el, atins de adierea unui regret. Dacă mai așteptam puțin, prin moartea lui Hafiz Ahmed pașa, pierdea sprijinul mărimilor de la împărăție și putea fi dărâmat, zburând odată cu cel care-i ținea partea... La noul vizir de bună seamă că arzmahzarul nostru ar fi găsit ascultare. Eu din capul locului am zis că n-ar trebui să ne pripim! Da' cin' să mă asculte? Că toți ați sărit cu gura pe mine, că, vezi Doamne, nu știu ce vorbesc! Uite că eu știam, iar ăia care nu știau ce spun, erați voi!

- Oare? făcu sceptic postelnicul Costin. Nu cumva amânând împăcarea ne pomeneam cu o scurtare de cap,

înainte de aceea a marelui vizir? De altfel nu cred că arestarea noastră a fost poruncită de acesta... Tare mi-e teamă că era inițiativa unui subaltern de-al său, care, după pieirea stăpânului, a rămas neclintit în slujbă, iar prin asta pericolul nu pieiera pentru noi, în ciuda acestor schimbări...

- Oricum îmi pare tare rău că ne-am pripit! stăruii vel vornicul Coci. Dar acum nu văd cum am putea întoarce lucrurile...

- Deci tot nu te împaci cu situația creată?

- Eu nu sunt omul care să se resemneze! făcu dârz Lupu, hotărât să meargă mai departe cu uneltirile pentru dobândirea domniei.

După două zile, pe la ceasurile prânzului, se găseau pe câmpia din fața Silistei, cetatea de căpetenie a sangiacului. Curând ajunseră în fața latului șanț săpat în jurul târgului cu vreun deceniu în urmă din porunca sultanului Osman al II-lea, în care apa era înghețată bocnă, încât s-ar fi putut intra în așezare chiar fără mijlocirea vreunui pod, ci doar coborând la adâncimea gheții, ce era cu un pas mai jos de buza malului. De altfel din uriașa cantitate de pământ scoasă din săpături se durase și o fortificație împrejmuitoare de lut, destul de zdravănă și de înaltă, întărită cu bârne, iar alocuri și cu împletitură de nuiele. Ba la porți se ridicaseră din grinzi de lemn adevărate turnuri. Trist era că beilerbeilor care urmaseră le păsase prea puțin de aceste trudnice lucrări și le îngrijiseră prea puțin, încât în destule locuri începuseră a se surpa.

Ulițele nu erau chiar înguste, mai ales prin inima târgului, dar erau mărginite cu case cu un singur cat și pridvoare largi și streșini sprijinite pe stâlpi, sub care vara ședeau băutorii de cafea și de narghilele. Dincolo de acoperișurile joase se vedeau cupolele unor moschei și vârfulurile ascuțite ale unor minarete, ce întreceau cu mult înălțimea zidurilor din jur, săgetând cu îndrăzneală cerul.

Alexandru voievod și boierii de rang înalt, care cunoșteau puțin locul din călătoriile făcute mai înainte, o porniră spre colțul de apus dinspre Dunăre al orașului, unde știau că se găsea seraiul măritului valiu al eyaletului de Silistra-Oceakov, lăsând în urmă boiernașii de rând, oștenii însoțitori și slugile care mânau săniile cu bucate pentru călători și pentru telegari. Aceștia urmau a căuta adăpost prin caravanseraiurile întâlnite în cale. Cei dintâi năzuiau să fie primiți de stăpânul ținutului, așa că nu se opriră decât în curtea palatului măritului bei. Aceasta închipuia o ogradă deosebit de largă, împresurată de mulțime de case, marea ei întindere fiind anume dorită, spre a putea sluji pentru „divanhane”, adică pentru adunări ale norodului.

Voievodul, care știa că lui Mehmed Abaza pașa, îi plăcea să se împăuneze cu statutul de epitrop și ispravnic al țărilor de dincolo de Dunăre, dori să se arate cât mai curtenitor față de slujbașul de bunăvoința căruia îi atârna soarta și liniștea viitoare. Drept care îl trimise pe marele postelnic să-l salute preaplecat din parte-i și să-l roage umil să-și jertfească puțin din prețioasa lui vreme spre a-i dăruii cu mărinimie o scurtă întrevvedere. Costin nu putu ajunge până la el, slugile oprindu-l din drum, spre a-l înștiința că înălțimea sa, preamăritul beglerbei, slăvit fie-i numele prealăudat, tocmai se vede cu sangeacbeii pe care-i are sub ascultare și nu-i poate primi deîndată, deci se cuvine să aibă răbdare și să aștepte. Oricum vor avea grijă ca la timpul potrivit să-l înștiințeze de sosirea lor. Cu asta vel postelnicul se văzu silit să se întoarcă în ogradă lângă ai săi, să încalece și să se pună pe adăstat.

În alte anotimpuri, mai ales cele ploioase, zăbava ar fi fost supărătoare, și nu numai din pricina potopului de sus, care-i muia pe cei veniți să cerșească milostenia. Dar chiar după vremuială, mai ales pe anume ulițe mai umblate, era un noroi, în care, dacă nu erau destul de atenți spre a ocoli

ochiurile, călătorii se puteau înfunda și până la genunchi, aducându-i într-o stare care nu le-ar fi făcut prea plăcut statul locului mai îndelung! Norocul era că în acea clipă totul era înzăpezit, iar neaua bine bătătorită, încât caii și oamenii puteau umbla fără să se afunde în tină, uda ori mânji, fiind deci într-o stare bună, care-i ferea de vreun neajuns din cele zugrăvite mai sus.

Cum însă era destul de ger iar așteptarea se prelungea, atât dobitoacele cât și călăreții, din pricina nemișcării, începură să fie pătrunși de frig.

- Dacă mai stăm mult, o să înțepenim de-a binelea! bombăni vel jitnicerul Cehan pe înfundate, ca să nu-l audă decât cei din vecinătate. De slugile seraiului socoti mai prudent ca să se ferească, căci nu se putea ști dacă între ele nu se găsesc și vreunele cunoscătoare ale limbii, care l-ar fi putut pârî stăpânului lor.

În sfârșit, după ceva vreme fură poftiți cu toții în palat, o clădire destul de mare, cu un singur cat, lucrată din lemn după datină otomană și acoperită cu olane. Urcară treptele și pătrunseră într-o tindă foarte largă, dar cam întunecată deși era plină zi, din care trecură alături, unde, pe un soi de sofă îmbrăcată în catifea sângerie, înconjurat de perine, ședea măritul beilerbei. Era un bărbat impozant, cu priviri blânde și deschise, cu plete îngrijite ce-i cădeau în valuri cârlionțate până pe umeri, încununat cu un turban cu o tăietură aparte, ce-l făcea mai șic, deși era greu de spus prin ce se deosebea de celelalte. Cum ținea picioarele încrucișate înaintea sa, cu brațele sprijinite de ele, poalele caftanului verde cu țesătură înflorată erau adunate cam mototol în jurul său, genunchii ceacșirilor roșii ieșind la vedere prin despicătura din față, larg deschisă, a veșmântului. Talia fiindu-i însă întinsă, se putea observa o croială mai elegantă, plină de rafinament, care scotea la vedere zveltețea-i trupească.

La intrarea cetei de moldoveni nu se clinti, privindu-i pierdut, de parcă nu erau vrednici de a fi băgați în seamă. Alexandru Iliăș se simți bruscat de nepăsarea turcului, care rămăsese nemișcat, nevenindu-i prevenitor în întâmpinare, cum ar fi dorit. Se așteptase la o primire mai prietenoasă și mai pompoasă, iar aceasta lipsind, era ușor iritat, deși se străduia să nu-și exteriorizeze sentimentele.

- Bine v-am găsit înălțime! bolborosi el în silă chiar în limba gazdei, căci stând multă vreme la Stambul învățase turcește. Trecând prin olaturile pe care le cârmuiți cu atâta pricepere și dăruire, am socotit de a noastră datorie de a vă da binețe și a vă cere binecuvântarea și învoirea pentru drumul ce-l facem.

- Mă bucur de prilejul de a vă putea vedea! răspuse valiul, fără însă a arăta vreun semn de bunăvoință nici în voce și nici în priviri.

La drept vorbind Abaza pașa socotea că nu are rost să se tulbure pentru cineva care la urma-urmelor îi era slugă. Pe deasupra ghiaurul care încerca să-l lingusească nici nu-i prea plăcea, deși în prima clipă nici el n-ar fi putut spune de ce, căci era mlădios la trup și frumușel la chip deși intrase în a doua tinerețe, fiind îmbrăcat cu mult bun gust. Dar ceva îl supăra. Probabil pentru că omul se arăta puțin cam bățos și nu îndestul de supus și umil, cum i-ar fi plăcut să-l vadă. Nu de alta, dar el avea rang de pașă cu trei tuiuri, în vreme ce celălalt primise investitura a numai două tuiuri, iar pe deasupra stăpânea o țară, adică un „memleket”, care se găsea cam pe aceeași treaptă cu sangeacurile de dânsul atârnătoare, și chiar dacă nu era musulman, nu era deosebit prin drepturi de slujbașii cu care stătuse de vorbă puțin mai devreme. Iar boierii însoțitori nu erau decât niște beraiale oarecare, deci niște supuși mai răsăriți, niște robi împărătești ce se bucurau de oarece îngăduințe și înlesniri, mai multe decât cele dăruite gloatei de rând, lipsiți însă și ei de orice

însemnătate! Deci nu avea rost să se spetească prea mult pentru întâmpinarea lor, mai ales, că, îngăduindu-i în fața sa, le făcuse deja o favoare, pentru care se cuvenea să-i fie recunoscători! Ori se părea că ei nu apreciază îndeajuns grația de care aveau parte. Și mai ales acest vodă abia investit prin voia răposatului vizir, ros de fudulie, se arăta cam semeț.

Posibil ca beiful să fi fost indispus și din pricina veștilor privind schimbările survenite la Stambul, care desigur îi stricau și lui destule socoteli. Oricum, atitudinea sa era deosebit de rece, lucru ce-l dezamăgea profund pe Iliăș.

Discuția continuă deci în termeni seci și formali, ea înviorându-se întrucâtva atunci când valiul dori să afle ultimele noutăți care circulau prin Țarigrad, în clipa când ei plecau. Apoi, drept încheiere, ură stăpânire spornică și fericită noului domn, adăugind că, pentru a fi iertat de așteptarea pe care le-a pricinuit-o, vrea să le prezinte un conațional, care, prin bogăție și prin strămoșii săi străluciți, era om de seamă pe la ei și a cărui întâlnire de bună seamă le va face plăcere.

- Desigur unora dintre dumneavoastră zisul efendi vă este cunoscut, nefiind chiar oricine din sus de Dunăre și neîndoielnic revederea vă va bucura. Dânsul s-a oploșit de curând la mila mea, cerându-mi ocrotirea, pe care i-am dăruit-o din toată inima, încheie valiul și bătu din palme, iar la acest semn se ivi un icioglan tinerel căruia îi porunci să aducă imediat de față pe oaspetele ghiaur pe care-l adăpostea în serai.

Între timp, până la sosirea celui chemat, le lămuri că ține în gazdă de câteva săptămâni pe boier Stenemire de prin Râmnicu Vâlcea, ce este fecior din flori al fostului domn Radu Mihnea, care pare să fi fost cam iubăreț din fire chiar și spre bătrânețe, nu numai în anii năvalnicei tinereți,

călcând adesea alături cu rânduielele căsniciei pravoslavnice dacă întâlnea vreo fată frumoasă ce-i încânta ochii... De, unii cu haremul pe față după datină și lege, iar alții cu el mai pe ascunselea și cu viclenie...

Ascultătorii se priviră nedumeriți unii pe alții și mărturisiră că nu auziseră vreodată de boierul cu pricina. Ei știau că răposatul Radu Mihnea fusese dăruit de nevastă cu doar doi copii: un băiat, Alexandru, zis și „Coconul”, ce-a fost ultima dată oară domn în Moldova acum vreun an, fiind scos din scaun de chiar cumnatul său Moise Movilă, căruia, taman în acea clipă, îi urma Alexandru vodă Iliăș, aici de față. Apoi mai avusese și o fată, Ecaterina pe nume, care în urmă cu câteva săptămâni ajunsese și ea la Stambul lângă fratele ei, după ce stătuse aproape două luni în prizonierat tătarăsc. De alte odrasle nu se știa nimic până în acea clipă.

Abaza nici nu-și termină bine explicațiile că pe ușă intră un bărbat înalt, bine făcut, cu chip plăcut la vedere, cu umerii nespun de lați și mijloc atât de subțire încât însușirea se remarcă chiar prin caftan, prin felul cum îi cădeau faldurile. Pe cap purta un calpac de piele neagră, înviorat de un surguci bătut cu niște safire, care înmănunchea câteva pene de egretă ce se răsfirau în lături. Trupul îi era învăluit cu o cabaniță de urșinic sângeriu, ce se încheia numai la gât, tivită pe margini și la guler cu blană de jder; iar prin despicătura din față se zărea o dulamă lucitoare de adamască, strânsă cu o cingătoare verde, legată în brâu, ale cărei capete atârnav până aproape de genunchi. Trecând pragul, nu-i luă în seamă pe moldoveni, ci înaintă grăbit și puțin umil până în fața sofalei valiului, în fața căruia se plecă adânc, cu mâinile aduse la piept.

- Face-ți deci cunoștință! se adresă pașa oaspeților săi, arătându-l cu mâna pe cel sosit. Domnia sa este deci beizadea Stenemire, care năzuiește a intra în scaunul părintelui și fratelui său.

Alexandru Iliăș schiță fără voie o grimasă nespus de acră, căci nu-și putu stăpâni o reacție spontană. Abia după câteva clipe, conștientizând că-și trădase gândurile și simțămintele, se sili să zâmbească cu inocentă condescendență, potrivită împrejurărilor. Adevărul era că cele auzite nu-i picau deloc bine, ele reprezentând o reală amenințare chiar pentru sine, căci cei doi cărora necunoscutul voia să le urmeze, adică tatăl și fratele, fuseseră domni atât la București, cât și la Iași, urbea către care tocmai se îndrepta. Ori prin pretențiile pe care le emitea, individul se declara pe față ca fiindu-i rival, pregătit să-l înfrunte. Deci avea toate motivele ca să fie îngrijorat de cele care i se înfățișau cu atâta seninătate. Alături de adversarii cunoscuți, precum Moise Movilă, a cărui mazilire tocmai o pricinuise, Alexandru Coconul, Miron Barnovschi, Leon vodă, vedea apărând și un altul, de a cărui existență nici nu știuse.

Dar acest Stenemire nu-i primejduia numai lui statutul, ci era pe cale să-i surpe și niște urzeli tainice, țesute dimpreună cu capucehaia sa Kurt Celebi. De altfel vorbele ciudate schimbate cu acesta la poarta dinspre Edirne a Țarigradului făceau trimitere tocmai la aceste plănuiri și puțin lipsise ca Iliăș să le dea de gol. Noroc că boierii care priviseră scena nu izbutiseră să-i prindă înțeleșul. Dacă ar fi fost în stare să-i pătrundă ascunzișurile, ar fi aflat că, din clipa când Iliăș se văzuse cu firmanul de domnie în mână, fusese atins de ispita de a urma pilda lui Radu Mihnea, care ajungând domn la Iași își pusese feciorul nevârstnic în scaunul de la București, izbutind astfel să stăpânească în același timp două țări.

Orbit de puțința de a-i călca pe urme, împreună cu Celebi, dar și cu Batiște Vevelli, sfătuisse îndelung, în căutarea unui mijloc de a-l scoate din domnie pe Leon vodă, care-l uzurpase în urmă cu câțiva ani, ca să-l aducă în loc pe

Radu, feciorul său, care era chiar cu vreo doi-trei ani mai mare decât acela al lui Mihnea, la vremea sa. Ori după ce treaba era și așa destul de spinoasă, acum i se așeza de-a curmezișul și acest nepoftit, răsărit de niciunde, stricându-i jocul!

- Și care scaun v-ar place? îl sondă pe departe Iiaș pe nedoritul adversar.

Acesta tăcu o clipă, ezitând cu răspunsul. Pesemne fusese prevenit asupra acelor pe care-i avea în față, de aceea încerca să fie cât de cât prevăzător, fără însă a lăsa impresia că ar putea fi clintit din hotărârea sa. Apoi bâigui în doi peri:

- Păi mă gândeam la scaunul în care s-a aridicat și părintele meu iubit...

Iiaș simți eschivarea, de aceea insistă pentru a-i stoarce o mărturisire care să nu lase vreo urmă de îndoială.

- Bine, dar el a fost încoronat și la Iași și la București... Iar domnia ta încotro năzuiești?

Iiaș punea întrebarea de parcă el ar fi fost interesat doar de coroana ieșeană, pe care tocmai o primise. De fapt, având în vedere și cele plănuite pentru feciorul său, chiar opțiunea pentru București nu-i era indiferentă.

Stenemire, care desigur că știa că are în față pe domnul Moldovei, plin de prudență, făcu o nouă pauză. Dacă spunea răspicat că vrea doar scaunul din București, spre a nu-l supăra pe Iiaș, și-ar fi îndepărtat boierii moldoveni, pe sprijinul cărora n-ar mai fi putut conta în viitor. Ori aceștia nu trebuiau îndepărtați în nici un caz, ci trebuia lăsată deschisă o porțiță și spre ei. Drept care adăugi puțin a lehamite, la fel de nedeslușit ca și înainte:

- Eu fiind crescut prin Muntenia, aș trage deocamdată spre București...

Iiaș pricepu cam încotro bătea Stenemire, dar nu era locul potrivit ca să-l repeadă, deși cele auzite i se puseseră

ca un nod în gât, făcându-l gata să explodeze. Nu de alta, dar omul, rostind cuvântul „deocamdată”, aproape că spusese deschis că vrea să-l dărâme cât de curând din domnie, ceea ce era culmea obrăzniciei. Îmbufnat își întoarse privirile spre plăcile de faianță cu desene albastre care îmbrăcau pereții, căznindu-se să-și înăbușe orice răbufnire.

Dar nu numai Iliăș ci și boierii erau peste măsură de înciudați și porniți împotriva noului venit. Boieria de care făcea caz era mai mult decât suspectă, încât faptul că le era opus ca egal, era de-a dreptul indignant. Chipul plăcut și veșmintele scumpe nu puteau ține locul unei veritabile vițe de neam înalt. Fortunas comisul, ce fusese divanit și în Țara Românească și deci cunoștea și lumea de acolo, mirosi că e ceva necurat la mijloc și se făcu purtătorul de cuvânt al fărtașilor săi. Înciudat de a fi silit să primească în cinul lor ales un impostor, fără nici un drept de a se așeza alături de ei, nu întârzie să-l cerceteze imediat și cam neiertător:

- Da' pe unde aveți moșie, arhonda, că până acum n-am auzit de dumneavoastră.

- Bogăția mi-am făcut-o ca și matale, ca negustor, nu ca stăpân de moșii, încercă Stenemire s-o cârpească.

Din întâmplare îl cunoștea pe Fortunas de pe vremuri și-i știa și originea și începuturile, așa că îi făcea plăcerea să-l muște, contestându-i și lui boieria, care era de dată recentă, neîntemeindu-se pe cine știe ce vechime strămoșească.

- Moșii voi cumpăra și eu abia de acum încolo, asemenea dumitale, care ai început a le aduna după ce ai ajuns dregător.

Boierii ceilalți, de băștinașă și de viță veche, zâmbiră subțire, lucru ce nu scăpă privirii ascuțite a greului. Furios, se înroși la față, dar tăcu, nemaigăsind la repezeală o replică tăioasă cu care să-l repeadă.

Convins că nu putea fi dat de gol, Stenemire mințea cu nerușinare, căci el era departe de a fi un negustor de vază, chiar și în modestul târg al Râmnicului Vâlcea, de unde se trăgea. Cei de-ai locului îl știau ca fiind simplu tăbăcar, deci doar un meseriaș, a cărui ogradă o puteai mirosi de departe după duhneala acră a argăselii. E drept că pentru un meșteșugar starea sa putea fi socotită mulțumitoare sau chiar bună, dar câștigurile sale erau departe de a îndreptăți părerea că s-ar scălda într-o nemăsurată bogăție, echivalentă cu a unui mare boier.

Iliaș, nu luă în nici un fel parte la duelul verbal al celor doi. Cuprins de gânduri, părea cu totul adâncit în sine și rupt de realitatea înconjurătoare. Tăcea îndârjit, și îngrijorat, căci își dădea seama că făptuise o gravă imprudență trecând prin Silistra. Valiul putea oricând să-l arunce în temniță spre a pune în loc pe favoritul său, pe care tocmai îl scosese la vedere, vânturându-l prin fața lor. Ar fi trebuit să fugă cât mai repede și mai departe, înainte de a fi prea târziu. Nu se simțea în stare să imagineze o cale de a scăpa din capcana în care tocmai intrase și toate preocupările sale se concentraseră spre găsirea unei ieșiri. Cum audiența era pe sfârșite, după ce mulțumi pentru onoarea ce i se făcuse, fiind primit, ceru îngăduința de a se retrage, cu gândul ca odată ieșit din serai să găsească un pretext în temeiul căruia să poată părăsi cât mai repede târgul.

Abaza pașa, fără a-i lua în seamă încercările de a pleca din fată-i, chemă niște iciogłani, cărora le porunci ca pe noul voievod și pe cei mai apropiați lui să-i ducă în odăile de oaspeți, ceilalți însoțitori urmând a se risipi la caravanseriurile din oraș. Când boierii erau pe cale de a ieși, valiul, fluturând din mână, făcu semn vel logofătului Lupu Coci să mai întârzie o clipă. Alexandru Iliăș, care era tocmai în prag, văzu semnul și se îngrijoră. Oare ce

semnificație putea avea acesta? se întrebă voievodul, căci a bine nu prevestea. Ce înțelegere va fi fiind între turc și divanitul care era capul acelorora care se răzvrătiseră împotriva lui, cerându-i destituirea? Deci primejdiile care-l amenințau din toate părțile deveneau tot mai numeroase, iar rivalii se înmulțeau precum ciupercile după ploaie! Numai în ultimul ceas mai descoperise încă doi, alăturându-se acelorora, deloc puțini, pe care-i știa de mai-nainte. De altfel nici în privința boierilor, cu care chipurile se împăcase, nu era tocmai liniștit. Jurămintele reciproce făcute, nu închipuiau vreo garanție că s-ar fi stins vrăjmășiile, cu atât mai mult cu cât, în fond, legămintele sunt făcute tocmai pentru a fi încălcate de cum se oferă prilejul. Îi va trebui multă putere și îndemnare pentru a putea ține piept atâtor potrivnici, care pe deasupra mai și sporeau pe măsură ce timpul trecea... Pășii în tindă, iar ușa se închise în urma sa, ascunzându-i pe cei rămași locului. Îl chinuia părerea de rău că nu putea iscodi ce vor tăinui cei doi: Abaza și Lupu. Desigur tot în paguba lui se sfātuiau.

Adevărul era că, cu mai mult de o lună în urmă, când îl întâlnise întâiași dată, Abaza fusese impresionat de prezența logofătului Coci. Pe undeva se regăsea în înfățișarea impozantă și firea orgolioasă a acestuia, de om perseverent, care nu putea fi clintit din năzuințele sale, care știa bine ce voia și cum trebuia să acționeze ca să-și atingă țintele. Apoi avea mintea ascuțită și ochiul peste măsură de pătrunzător, încât cu greu îi putea scăpa ceva. Știa să se facă plăcut și mai ales util și mai avea la îndemână mulțime de bani, pe care se pricepea de minune să-i împartă unde trebuia pentru a avea succes.

Când odaia rămase goală vel logofătul, cu gugiumanul cu fund roșu în mână, se apropie de sofa pe care stătea valiul, și cu brațele duse la piept se înclină adânc.

- La porunca luminăției tale, mărite!

- Voiam să te întreb cum a fost la Istanbul...

Lupu înțelese imediat rostul și sensul întrebării. De fapt i se cerea să explice de ce deputăția se împăcase atât de ușor cu Iliș și-l acceptase de domn. Dacă povestea lucrurile exact așa cum se petrecuseră se putea crede că boierii fuseseră slabi și nepricepuți și că se speriaseră ca niște potârnică din nimic, încât nu se putea pune mare bază pe ei... Astfel știrbea buna părere despre ei, lucru care se răsfrângea și asupra imaginii sale. De aceea trebuia scornită o explicație mai încurcată și născocite nenumărate implicații de mare gravitate, încât scuza cedării să fie temeinic justificată, apărând ca singura ieșire posibilă.

- Înălțimea voastră, în clipa sosirii noastre în Stambul lucrurile erau peste măsură de tulburi acolo și, precum cred că știi și luminăția ta, au sfârșit cu uciderea marelui vizir. Ori când sub ochii tăi are loc asemenea omor, când te trezești în mijlocul unei zurbe a întregii oștiri, când nu mai poți fi sigur de capul tău, nu ai teme de a nădăjdui la niște neguțări cu folos. Întrucât înalta cârmuire s-a surpat, iar măritul padișah, pentru a nu fi alungat din tron a trebuit să primească răsculații și să se tocmească cu ei, cum mai puteam nădăjdui ca stăpânirea să mai găsească vreme să ne asculte? Năpasta ce-o lovise era așa de mare, încât necazurile noastre păreau de tot neînsemnate, de neluat în seamă! În învălmășeala iscată chiar noi am fost arestați și băgați în groaznică temniță de la Topcapî, jalba noastră părănd cumva legată de răzvrătirea ce trebuia liniștită. Deci față cu atâta fierbere, care dădea împărăția cu josul în sus, ce mai puteam face noi, niște amărâți? Eram ca niște furnici în mijlocul unui cataclism!

Cu o abilitate ce nu e dăruită oricui, Lupu, după multe întorsături, îl convinse pe valiu că învoiala cu Iliș este în ultimă instanță urmarea răscoalei și luptelor ce se dezlănțuiseră în capitală, încleștările neîngăduindu-le să se

înfățișeze înaltelor autorități imperiale, care de altfel se destrămaseră, fiind zile când practic nu mai aveai cu cine vorbi.

Gravele tulburări evocate reprezentau o realitate incontestabilă, numai invocarea lor pentru a justifica cedarea față de Iliăș închipuia o făcătură, căci ele răbufniseră cu atâta sălbăticie, culminând cu omoruri, abia câteva zile după plecarea moldovenilor, neputându-le deci determina faptele. Greu de spus dacă Abaza pașa sesizase sau nu denaturările și asocierile forțate făcute de Lupu, dar oricum nu adusese nici o obiecție deslușirilor sale, lăsând impresia că a luat de bune toate cele ascultate.

De altfel ajunși la Iași, și boierii, pentru a-și disculpa eșecul suferit, se vor folosi exact de aceleași argumente falsificate, precum cele ale vornicului. Pe deasupra chiar fiul unuia dintre mădularii de seamă ai deputăției, e vorba de cronicarul Miron Costin, le va însăila chiar în letopisețul său, pentru a-și justifica părintele.

În vremea asta, în odaia în care fuseseră duși, Iliăș și Vevelli, omul său de credință, se adânciseră într-o amplă conversație, pe care însă o purtau pe șoptite, de teamă că cineva ar putea trage cu urechea și i-ar putea deconspira. Primele lor temeri erau legate de interesul arătată de beilerbei vel logofătului Coci. Ce putea să-i lege?

- De bună seamă se cunosc și pun ceva la cale! făcu Iliăș suspinând, nu fără îngrijorare. Mare greșală am făcut că ne-am oprit aici, căci ne-am vârat singuri în gura lupului. Deie Domnul să putem scăpa și purcede mai departe... Oricum că între pârașii noștri, în frunte cu vornicul Lupu, și afurisitul de turc e o înțelegere nu trebuie să ne mire, căci în cale spre Sambul doar s-au oprit aici și cine știe ce tocmeli au făcut și ce câștig i-au făgăduit valiului. Că și ăsta pare nesătul. Iar sfatul de acum cu vornicul nu poate fi decât urmarea acelor învoieli încheiate la ducere. Cât ne amenință

cele neguțate nu vom putea afla decât în clipa când vom voi s-o pornim la drum, adică mâine dimineață. Dacă ni se deschid porțile și ne bucurăm de slobozenia plecării, înseamnă că tăria celor convenite, care de bună seamă nu ne puteau fi decât potrivnice, este mică. Dacă nu, zău că nu știu cum ne vom izbăvi.

- Totuși, indiferent de ce au uneltit și oricât de dușmănoși ne-ar fi, nici boierii și nici Abaza nu vor cuteza să se împotrivescă unui firman legal, mai ales acum după tulburările ce-au fost și mai sunt, căci contestarea beratului împărătesc ar fi tălmăcită ca o asociere cu spahii răzvrățiți și cu toate forțele ridicate asupra împărăției. Ori nu cred că ar dori să fie băgați în asemenea frăție. Poate asta ne va feri deocamdată de necazuri... Dar după aceea, când lucrurile s-or așeza, uneltirile, acum înăbușite, vor putea răbufni din nou. Dar până atunci vom fi departe.

- Oricum, de pașă trebuie să ne ferim. Iar asta nu numai pentru că ar putea fi cumva înțeleș cu divaniții cârtitori. La fel de primejdioasă este șederea acestui Stenemire aici, cu absurdele sale vise de mărire. Dacă scăpăm nevătămați din cușca asta, va trebui ca de acum încolo să ocolim pe departe Silistra, cât o mai fi Abaza pe aici stăpânul, căci tare mă mai tem că ne poartă sâmbetele.

- Din pricina zisă, adică posibila asociere cu răsculații, nu cred că valiul se va atinge de noi, la vremea asta cel puțin, făcu plin de viclenie Vevelli. De plecat sunt încredințat că vom fi lăsați a pleca, dar nu-mi pot da seama pe unde ar fi mai bine ca s-o luăm, căci și în jur avem numai dușmani...

- Cam ai dreptate... La asta m-am gândit prea puțin.

- Drumul cel mai scurt și mai bun spre Moldova ar tăia Bărăganul de-a curmezișul, fie pentru a ajunge la Focșani, fie la raiaua Brăilei și de aici, prin Vădeni, la Galați. Dar asta înseamnă să traversăm Muntenia lui Leon

vodă, ori acesta nu ne poartă sentimentele cele mai binevoitoare, știind că-l dușmănim pentru răul ce v-a făcut, uzurpându-vă. Deci nu se poate decât teme de înălțarea voastră în scaunul țării vecine, fiind o primejdie pentru el. Iar de frică și pentru a ne pune piedică, ar putea încerca să ne prindă și să ne întemnițeze. Prin urmare a intra pe olaturile sale ar fi o nesocotință!

- Atunci nu ne rămâne decât să luăm calea Dobrogei, deși pe aici drumul spre țară e mai lung și mai dificil. E drept că astfel, de ne place sau nu, rămânem în sangeacul Silistrei, deci la dispoziția lui Abaza, dar dacă nu va cuteza să ne aresteze până-n deseară, înseamnă că nici în zilele următoare nu o va face, încât vom avea vreme să ajungem în Moldova, se arată optimist Iliăș. O luăm spre Babadag, iar de aici către vadul de la Oblucița, pe unde ne strecurăm în Bugeac, loc în care poate suntem mai feriți. De altfel de aici e o aruncătură de băț până la hotarul Țării de Jos. Deci dacă izbutim să trecem Dunărea, ne putem socoti în bună măsură mântuiți.

- Nu știu dacă Oblucița și serhatul Ismailului sunt destul de sigure pentru noi, pentru a ne socoti salvați acolo, făcu rezervat și prudent Batiște Vevelli. Mi-e teamă că Luminăția ta ești prea îngăduitor cu oamenii, arătându-le prețuire și celor care nu sunt vrednici de nici un fel de încredere.

Iliăș îl privi mirat.

- Măria ta uiți că în sangeacul tătărăsc al Bugeacului, mârzacul Cantemir ține prins de aproape două luni pe Moise Movilă. Chipurile îl cetluisă la cererea Porții spre a-l împiedica să fugă în Polonia, având poruncă să-l ducă cu de-a sila la Stambul. Ori, precum știi și matale, până acum la împărăție a ajuns doar nevasta și asta după multe opinteli ale acesteia și ale fratelui ei. Oare pe potrivnicul nostru pentru ce pricină și în ce scop l-o fi oprit la sine și încă nu l-a

predat Porții, așa cum s-ar fi convenit? Mârzacul o fi sodomit, iar de femei pășându-i prea puțin, o fi vrând să-l adauge pe mazil haremului său, că e încă îndeajuns de tânăr și de frumușel? Sau îl mână vreun alt gând ascuns, pe care nu-l poate duce la împlinire fără a se folosi de-al de Movilă? Doar e știut că are capul plin de năzuințe, de plănuiri și vise, căci îi place să joace la scară mare și te poți aștepta la orice trăsnaie din parte-i! În plus nădăjduiește a deveni mare han al Crimeei, iar pentru asta are nevoie pe de-o parte și de ajutorul Moldovei, iar pe de alta trebuie să exercite unele presiuni asupra autorităților centrale, ca să le silească să-i cânte în strună. Ori poate a dibuit vreo modalitate de a-l folosi pe Movilă ca pion sau monedă de schimb în întreaga poveste. E greu de ghicit cam ce uneltiri îi mai coace mintea. Eu altă explicație nu-mi pot închipui pentru a justifica reținerea fostului domn. Ori dacă urzelile născocite îl fac folositor pe el, întrucât Măria Ta îl înlocuiești, nu cumva povestea ne poate atinge și pe noi? Oricum Cantemir e ocrotitorul vrăjmașului nostru, lucru ce iese în afară de orice discuție. Iar dacă bănuielile mele sunt adevărate, noi s-ar putea să-i încurcăm tătarului în vreun fel oarecare socotelile, și atunci ar putea fi tentat să ne scoată din joc! De aceea nu cred că e bine să trecem pe la Oblucița. E mai înțelept să ne ținem cât mai departe de el, mai ales atâta vreme cât afurisitul de Moise Movilă e în stăpânirea sa!

- Bine, dar vadul nu e pe olatul stăpânit de tătarii nogai. El aparține unui serhat de sine-stătător, cel al Ismailului.

- Asta nu închipuie o garanție. Nu uitați că anii trecuți mârzacul a fost beilerbei de Silitra- Oceaikov, iar mulți îl mai știu de stăpân și nu vor cuteza să-i stea împotriva, mai ales că-i cunosc firea aprigă și sângeroasă, de om care nu prea ține seamă de legi și de rânduiești. Legiuit, înseamnă pentru el tot ceea ce îi este pe plac. Deci nu

îngăduie să-i îngrădească cineva în vreun fel poftele... Iar pe de altă parte o năvală pe un teritoriu străin e floare la ureche pentru el... Doar toată vremea face așa ceva. Numai leahii și noi moldovenii câte am pățit de pe urma iureșurilor pe care le-a pornit din senin asupra noastră, pustiindu-ne olaturile. Apoi nu uitați cum i-a căzut în mână nenorocitul de Movilă! Oare lucrurile nu s-ar putea repeta și cu noi? Deci, dacă află de trecerea noastră, și-l bate vreun gând, poate rezezi în orice clipă un pogheaz împotriva-ne. Prin târg sau cetate de bună seamă suntem feriți. Dar dacă ne prinde pe undeva prin smârcurile mulțimii de bălți ce se înșiruie de-a lungul Dunării, putem pieri fără de urmă și în veci nimeni nu ne va mai găsi.

- Atunci? Cum ar trebui să facem?

- Să ajungem la Măcin și să trecem Dunărea pe la Brăila, iar de aici să cotim pe la Vădeni spre Galați. Riscurile nu lipsesc nici aici, mai ales că nazărul de acolo e tot sub ascultarea lui Abaza, dar, oricum sunt mai mici decât pe celelalte căi ce ne stau la dispoziție.

- Deci acum grija principală este aceea de a nu întâmpina vreo piedică în clipa plecării de aici. Dacă trecem de acest hop suntem scăpați. Oricum trebuie să arătăm că nu ne este frică, că ne simțim în puteri...

Cuprins de temeri și ros de îndoieli, Iliș se întinse în pat, deși era încă devreme și zăcu așa în așteptarea dimineții, cu inima strânsă cât un purice.

Batiște Vevelli se dovedi un consilier foarte realist și obiectiv, în stare să aprecieze corect împrejurările, căci sugestiile sale se dovediră judicioase și se împliniră taman cum le preconizase el. Nici în cursul după-amiezii și nici al serii sau al nopții nu fură nici arestați, și nici amenințați în alt fel. Iar dimineața nu întâmpinară nici un fel de dificultăți în a pleca.

Valiul nu-și făcu însă apariția, călătorii apucând a sta de vorbă numai cu mütesselim-ul, adică cu adjunctul său. Acesta încercă să-și scuze stăpânul, arătând că de cu seară avusese mult de treabă și se culcase foarte târziu și se va trezi abia spre prânz, cum se mai întâmpla uneori. Explicația părea însă o simplă scorneală, căci, chiar în clipa când moldovenii se pregăteau să iasă din serai, dinspre cuhnii veneau mai mulți slujitori cu tăvi cu bucate în brațe, îndreptându-se spre odăile măritului bei. Iar cel care doarme nu poate mânca și deci nu are rost să i se ducă mâncare aburindă... Iliăș mulțumi însă Domnului Dumnezeu că poate scăpa nevătămat și așa, fără să i se arate cinstirile cuvenite unui voievod.

Înștiințați prin curieri, boierii, risipiți pe la felurite caravanseriuri, se adunară în dreptul podului al șaptelea al târgului, care se găsea cel mai spre răsărit. De fapt aici era și o poartă, dar neîngrijită fiind, turnul ei se surpase în parte peste palisadele de alături. Când sosi domnul, convoiul se puse imediat în mișcare la porunca sa, deși se părea că mai lipseau câțiva boieri, care dintr-o pricină oarecare nu ajunseră la vreme. Întârzierea lor închipuia în fond o ofensă la adresa sa, căci era de neînchipuit ca un stăpân să fie silit să-și aștepte umil și nevolnic slugile, de parcă le-ar ruga să se îndure de el! Cum bietul Iliăș nu știa cum să facă încât să dispară cât mai repede din vecinătatea Silistrei și să ajungă cât mai departe de târg, nici prin gând nu-i trecu să mai zăbovească vreo clipă. Drept care, odată porniți, călăreții o ținură tot într-o goană până la primul sat mai de seamă care le ieși în cale. Era vorba de Adaköy, adică Ostrovul de mai târziu. Aici făcură un scurt popas, ceea ce dădu prilej celor rămași în urmă să ajungă alaiul. Noul voievod privi strâmb și plin de reproș la cei ce se iviseră, dar nu le zise nimic, deși era vădit supărat.

Divaniților adunați în jurul său, Măria Sa le prezentă oprirea ca fiind menită odihnirii trăpașilor. Dar cum depărtarea străbătută era de numai jumătate de poștă, adică de cel mult două leghe, explicația nu convinse pe nimeni. Asta cu atât mai mult cu cât principele se trase de-o parte cu unul din oștenii săi, cu care tăinui îndelung, dându-i acestuia, după cât se părea, un uriaș noian de instrucțiuni, punându-l apoi să le și repete, spre a verifica dacă le reținuse exact.

Privitorii fierbeau de curiozitate, neputând să-și închipuie ce anume pune la cale noul lor stăpân și tare ar fi poftit să-i pătrundă tainele, dar nu cutezau să treacă de cercul lefegiilor care-l împresuraseră, oprindu-i de a se apropia. Singurul lucru pe care-l putură pricepe era că olăcarul avea poruncă de a ajunge la Stambul, pesemne la caimacamul rămas acolo. Dar oare ce înștiințare atât de osebită i se făcea acestuia, pe care ei nu trebuia să o cunoască, se întrebau zadarnic cu toții, cuprinși de o aprigă înciudare. Ca și în clipa plecării de la poarta Istanbulului dinspre Edirne, erau martorii unor comportamente ciudate, care duceau cu gândul la niște urzeli ascunse, dar, spre marelor necaz, nu-și puteau da seama despre ce era vorba, oricât își spărgeau capetele.

Adevărul era că Iliăș îl avertiză pe Kurt Celebi asupra primejdiilor ce le amenințau planul de aridicare în domnie a feciorului său din pricina apariției acestui Stenemire, a cărui ascensiune trebuia stăvilită chiar din inima împărăției, punând totodată frâu și lui Abaza, care parcă începea să devină periculos chiar și pentru liniștea sa, căci arăta o suspectă bunăvoință moldovenilor răzvrățiți împotriva-i.

După ce olăcarul porni pe șleahul Bazargicului, principele dădu semnalul de plecare, fără a mai aștepta săniile rămase mult în urmă, deși la acea vreme nu prea

încărcate fiind, ar fi fost firesc să se miște mai repede. Oricum călăreții nu stătură să le aștepte, ci o porniră cu toții vijelios înainte pe drumurile ce coteau strâns în lungul Dunării, fără a se adânci în străfundurile câmpiilor dobrogene.

Așa o ținură până la Măcin, de unde trecură pe gheață în raiaua Brăilei, și de aici o luară spre miază-noapte, către podul Siretului dinspre Vădeni pentru a poposi în Galați, primul târg moldovenesc ce-l întâlneau în cale. Iar după câteva zile întregul convoi, inclusiv săniile, spre ora prânzului, urca râpa dinspre Bahlui, care deschidea calea de intrare în cetatea de scaun a Moldovei.

În sfârșit, „domnul vârat în ghetele moldovenilor în chip de dar de Sfântul Nicolae”, cum râdeau în zeflema ieșenii, pășea plin de măreție pragul palatului său, după un trudnic drum prin nămeți, care se întinsese în întregul său pe răstimpul a vreo trei săptămâni pline.

*

*   *

Capitolul al III-lea

Cum niște curieri rapizi vestiseră deja cu două zile în urmă apropierea alaiului princiar, la Curte se întreprinseseră o serie întreagă de măsuri de întâmpinare. Așa că nu trebuia să surprindă pe nimeni că în clipa când bidiviul noului voievod păși pe podul Bahluiului, de sus de la meterezele palatului răsună zvon ascuțit de trâmbițe ce aducea la știința târgului înghețat mărețul eveniment. Obișnuit în stânga domnului călărea cu asemenea prilej fastuos ischiemne-agasî, ca agent de înscăunare, iar în dreapta sangeac-agasî, adică purtătorul și păzitorul steagului încredințat de împărat. Acum însă alături de vodă se găsea numai cel de al doilea, căci cel dintâi se afla la Iași de aproape două luni, venit ca să „prindă” și să păstreze tronul rămas vacant. Iar mai departe se înșirau cârd boierii călare, rânduiți după rang, ultimii dintre ei găsindu-se tocmai prin dreptul mânăstirii lui Balica. În sfârșit în coadă urmau până în zare săniile și chervanele cu calabâlăcul și slugile. Cei din frunte urcară în trap ușor coasta în care era săpat șleahul, care, ajuns pe loc șes, purta numele, nu tocmai glorios, de „Podul Gunoaielor”, ca falnică intrare în cetatea de scaun. Între timp surlele mai trâmbițară de câteva vestirea, dar nu numai pentru înștiințarea lumii, ci și ca dovadă de preamărire a noului venit și de bucurie a vederii sale.

Pesemne însă că cei doi caimacami nu prea dăduseră brânci cu ridicarea și chemarea orășenilor, căci ulițele erau

cam goale, iar maidanul întins din fața porților mari ale Curții, aproape pustiu. Convoiul cotea spre dreapta, străbătându-l până la întretăierea cu Ulița Mare, zisă și a Boarilor și se îndreptă spre podul ridicător durat peste șanțul săpat în fața zidurilor de apărare, înfundându-se sub bolțile turnului porții. De-o parte a acestuia se vedeau câteva spânzurători cu ștreangurile legându-se pașnic în adierea vântului și estrada din fața lor, iar de cealaltă niște vornici de poartă care tremurau de frig în lipsa unor clienți pe care să-i judece. Noroc că ziua era însorită, iar soarele strălucea prietenos din înaltul bolții, îndulcind gerul care lovise Moldova în ultimele zile.

În ograda din față în care intră, domnului îi veni ră înainte măriții caimacami care cârmuiseră țara în ultimele două luni, vel logofătul Ionașco Ghenghea și vtori postelnicul Enachie, punându-i stavilă. Era vădit că voiau să-i cuvânteze, dar nu se grăbeau să înceapă, pesemne pentru a lăsa vreme celor din convoi ca să intre spre a fi martori fastuoasei primiri pe care o puseseră la cale. De altfel prin galeriile de la metereze, cât și prin fața clădirilor din ogradă se înșiraseră oștenii de gardă și slujitorii curții, ca să dea binețe și să se închine noului lor stăpân. La un semn nevăzut mulțimea răbufni deodată într-un singur glas de se cutremură văzduhul:

- Să ne trăiești Măria ta. Cu toții îți urăm un bine ai venit. Ferice de noi că ne putem bucura de un stăpân atât de iubitor și de milostiv precum Luminăția ta! Domnul Dumnezeu ne-a ascultat ruga de a ne dărui un stăpân vrednic și cu inima bună.

Apoi răsunară urale, vocile învălmășindu-se. Iliăș zâmbi mulțumit și se întoarse în șa în toate părțile, plecându-se ușor spre mulțime, în chip de mulțumire pentru urări.

Între timp, proțâpîit în fața calului noului voievod, vel logofătul Ionașco Ghenghea se ambală într-o lungă cuvântare de salut, mult mai sforăitoare decăt urările simple făcute de curtenii de rînd.

- Cum zilele trecute tocmai ne-am bucurat de minunatul praznic al Întâmpinării Domnului nostru Isus la templu, astăzi, ca prelungire a sfântului praznic, ne putem bucura de Întâmpinarea Domnului nostru Lumesc, Alexandru vodă, în țara al cărei desfăt îl aduce prin venirea sa, care îl întâmpină cu aceeași dragoste nețarmurită cum fusese primit odinioară Pruncul Sfânt!

Adăuga apoi mulțime de urări de bine și de succes, zugerăvînd totodată bucuria încercată de întregul norod al țării în clipa mult așteptatei sale sosiri. Pe cât de pompos începu, pe atît de pompos continuă mai bine de un sfert de ceas, de li se făcu tuturor lehamite nu numai de vorbele mari, umflate și răsunătoare, care însă nu spuneau nimic, ci și de atitudinea sa servilă, la care nimeni dintre cei prezenți nu se așteptase.

În sfârșit, când isprăvi, principele îi zâmbi suav și, topit de încântare, îi mulțumi modest pentru frumoasele sentimente de iubire și prețuire cu care era întâmpinat, cât și pentru faptul că, cu un altruism și o dăruire vrednică de toată admirația, cei doi dregători împuterniciți s-au sacrificat, apărându-i cu strășnicie scaunul și drepturile, lucru pentru care le este deosebit de recunoscător! Apoi, întorcându-se spre boierii adunați în jurul său, cu care de altfel venise, le arată că dânsul e ostenit și voiește să se hodiească oleacă, vreme în care le dă slobozenie să se ducă pe acasă, să-și vadă nevestele și pruncii și să prânzească. Dar îi pofti ca înainte de slujba de ceasul al IX-lea¹⁹, să se reîntoarcă grabnic la Curte, căci fiind acum domnie nouă, vor așeza la

---

¹⁹ Slujba de Ceasul al IX-lea se ținea în jurul orei 15 după sistemul orar actual.

picioarele sale toiagul slujbei ce o aveau dăruită, spre a primi mai apoi o alta, după meritul fiecăruia.

Încheind, voievodul trecu în ograda a doua până la piatra de descălecare de lângă scara palatului, fiind urmat imediat de mai mulți dintre intimii săi, în frunte cu Batiște Vevelli. Se numărau între aceștia mai mulți greci veniți odată cu el de la Istanbul precum Ieronim Hores, Constantin Aseni, Alexandru Mamona și Diamandi, dar și un boier moldovean, Bolea Stratulat, zis și Istratie, cunoscut și prieten din prima domnie, acum peste măsură de vârstnic, care, deși nu avea ce căuta la Curte, întrucât din pricina bătrâneții nu mai primise de câțiva ani nici o slujbă, izbutise să se strecoare între întâmpinatorii lui Iliăș, lipindu-se imediat de ceata favoriților săi, fiind de altfel acceptat între ei fără nici un fel de rezerve.

Boierii, urmând îndemnul ce li se dăduse, se risipiră pe ulițe, vreme în care săniile, ajunse și ele în târg, nu mai trecură pe la Curte, ci cârmiră de-a dreptul la casele stăpânilor lor.

În timp ce urca scara în ceardac, Alexandru vodă porunci unui paic pe care-l zări pe aproape să-l cheme degrabă pe parohul paraclisului domnesc, ce se afla la catul al treilea al turnului Porții celei Mari a Curții. Nici nu ajunse bine în tinda palatului că preotul se și înfățișă, vânturându-și sutana neagră în vârtejul grabei, dar cu potcapul în cap, ceea ce nu plăcu noului principe. Deși puțin iritat, se făcu a nu băga de seamă semeția pe care și-o îngăduia măruntul cleric, și-l luă repede.

- Să te duci ca fulgerul la sfinția sa chir Atanasie și să-l înștiințezi că la slujba de ceasul al nouălea voiesc ca să-mi facă mirungerea ca domn, aici la biserica Sfântul Nicolae de lângă palat. Să binevoiască a rându-i toate cele de cuviință și de trebuință, căci eu cu boierii voi sosi de îndată ce isprăvim cu divanul ce-l vom ține mai devreme.

La prima vedere o încoronare bisericească, chiar mărginită doar la o mirungere, putea părea ciudată, chiar nefirească și nejustificată de vreme ce scaunul era dobândit prin firman împăărătesc cu aproape două luni în urmă, iar hotărârea fusese întărită încă de pe atunci printr-o slujbă de înscăunare la patriarhie, asemenea aceloră închinare odinioară slăviților basilei ce împărățiseră veacuri întregi asupra Bizanțului. Dar Iliăș dorea o confirmare din partea țării pentru numirea sa, cu atât mai mult cu cât drepturile îi fuseseră contestate, ba chiar destul de vehement, de boierime. De aceea o blagoslovire în fața localnicilor i se părea esențială, mai ales că astfel îi și desfidea pe potrivnici, dovedindu-le incapacitatea de a i se opune, și nu era deloc dispus să renunțe la ea, fie ce-o fi.

Preotul dispăru, iar voievodul se trase cu însoțitorii săi în spătăria mică, ce se afla întruna din odăile mai din spatele clădirii. Dar nu apucă să se așeze, că începu a bombăni:

- Nu-mi prea place cum a lăsat mazilul Movilă palatul. Doar faianța de pe pereți n-a smuls-o. În rest văd că a cam golit totul. Oare în vistierie o fi rămas ceva?

- Păi vel vistierul Bașotă Pătrașco e plecat laolaltă cu toți sfetnicii pe acasă... Deci n-avem pe cine întreba, făcu Vevelli.

- Da nu se găsește careva mai mărunț în slujbă, care să ne lumineze în grabă?

După ceva căutare fu descoperit un logofețel de vistierie, ce grijea de scrierea în condici a cheltuielilor pe care le făcea Curtea cu oștenii, cu bucătăria, cu jitnița și toate celea. Ba știa chiar de rostul catastifului în care erau cuprinși cei ce beneficiau de anume scutiri de dări. Văzându-se luat cu zor, omul se zăpăci.

- E drept că în multe izvoade sunt mari neorânduiești se scuză el, dar ele nu sunt săvârșite de mine. Eu scriu doar

ceea ce mi se poruncește și nici o iotă mai mult. Eu am înștiințat de mai multe ori pe înălțimea sa, pe măritul vtori vistiernic, de cele ce-am băgat de seamă, dar din păcate nu s-a făcut vreo îndreptare.

- Deci sunt neorânduiești, zici?

- Din păcate sunt destule încurcături! Spre pildă, le descoperi între altele atunci când cercetezi ceea ce s-a adunat din țară și ceea ce s-a vărsat la vistierie. Capetele nu prea bat. Apoi în unele locuri nu e limpede deloc răbojul cu cei scutiți de plata unor dajdii. Iertările nu apar peste tot ca fiind aceleași...

- Dar cu sumele depuse în vistierie cum stăm?

- Haznaua cu comorile țării se află în catul al treilea al turnului porții, zid în zid cu paraclisul, dar după câte știu e deșartă. Luminăția Sa, Moise vodă Movilă, a secat-o cu totul, luând nu numai ce era al său, ci s-a înfipt și la cele ale țării...

Iliaș se miră, dar nu de afirmația că tezaurul ar fi gol, ci de explicația de ansamblu a micului slujbaș, nepricepând ce anume vrea să spună. El fusese mazilit de trei ori până acum. De două ori se văzuse alungat din București și odată chiar din acest palat din Iași. Evident că de fiecare dată luase cu sine toate lucrurile de preț pe care putuse pune mâna. Nici când nu socotise că ar fi o deosebire între comorile strânse în tezaur, unele fiind ale țării, iar altele ale principelui. Asemenea separație o credea cu puțință doar la moșii ori la braniști, căci existau într-adevăr țarini care nu erau ale domnului, ci ale domniei, care puteau deci trece de la un voievod la altul. Dar în rest, în privința altor bunuri, asemenea diferențe nu remarcase, ba i se părea chiar fără noimă.

- Aș vrea totuși să mă duc să mă uit, făcu Alexandru Iliaș.

- Cheile cred că sunt la luminatul vtori vistiernic, căci până mai adineauri jupânul vel vistiernic a fost plecat la Stambul, laolaltă cu cinstiții divaniți... Doar să spargeți ușa cu bărzile, ca să puteți intra.

- Atunci s-o lăsăm moartă, oftă voievodul fluturând din mână. Amu te du!

Principele se așează în jilțul ce-i era orânduit, ceilalți rămânând în picioare în jurul mesei din mijlocul odăii.

- Acum cu prilejul numirilor în funcții ar trebui să găsim niște pretexte temeinice pentru a îndepărta pe unii cârtitori din slujbe. La drept vorbind din cei cincizeci de boieri ce s-au ridicat împotriva mea doar vreo opt sau nouă sunt cu adevărat primejdioși. Aceștia sunt capetele răzvrătirii, ațâțându-i pe ceilalți. Dacă am putea scăpa de ei, ceilalți s-ar arăta supuși și ascultători.

- Va fi greu să-i îndepărtezi, Luminăția ta, căci ai făcut legământ cu ei, făgăduind că-i vei ierta și-i vei păstra în dregătorii...

- Asta așa-i, de aceea ne trebuie niște motivații solide, care să arate că nu mi-am călcat cuvântul, ci că a trebuit s-o fac împotriva voii mele... Deci din pricini mai presus mie!

- Va fi foarte greu să le găsim vină...

- Păi pe voi de ce vă țin pe lângă mine? Nu ca s-o găsiți și să-mi fiți astfel de ajutor?

O ușoară bătaie în ușă întrerupse sfatul. Intră parohul, de astă dată ținând potcapul sub braț.

- Ei? făcu întrebător voievodul.

- Măria ta, Prea-fericirea Sa chir Atanasie spune că așa în grabă nu poate orându-i slujba. Mirungerea e legată de liturghie, ori liturghia zilei s-a ținut prin biserici... Poate mâine, ori poimâine, ca să fie vreme...

Alexandru vodă Iliș se încruntă.

- Te întorni mintean la dânsul și să-i spui să găsească mijlocul de a se putea. Că dacă n-o găsește, fericirea Preafericirii sale s-ar putea să nu-i mai fie tocmai întregă...

Preotul se făcu mic și, plecat de mijloc, se trase de-a-ndoaselea spre ușă, pierind după câteva clipe dincolo de ea. Vevelli, zâmbind subțire și viclean, reveni la discuția de mai-nainte.

- Cât ne-a tulburat popa, cred că am găsit unuia dintre boieri nod în papură.

- Păcat că numai unuia. Dar, în sfârșit, să-i eliminăm pe toți deodată nu e cu puțință. Trebuie să avem răbdare și să-i scoatem unu câte unu... Dar la care te gândești?

- La vel postelnicul Iancu Costin. El nu știe carte, nu cunoaște nici o buche. Abia a învățat a se iscăli, dar fără a ști de fapt ce scrie. Dar ca postelnic trebuie să trimiți și să primești scrisori, să concepi tratate și câte altele, ori el nu e în stare să facă asta! Atunci cum să-și împlinească îndatoririle?! Ba ne face chiar de râs față de soliile ce ne-ar veni din alte crăii. Deci e limpede că nu mai poate fi tolerat în slujba ce o are.

- Nu e rău chibzuit. Deci de unul am putea scăpa...

- Poate ne-am putea descotorosi și de un altul, dacă ne-am sluji de pâra de adineauri a logofețelului de vistierie. Cică în catastife sunt mari nereguli. Deci cineva nu și-a împlinit pe de-a-ntregul îndatoririle ce-i cădeau în seamă, drept care trebuie înlocuit. Prin urmare ar putea fi scos din socoteli și jupân Bașotă Pătrașco.

- Dar dacă pâra nu este întemeiată, fiind doar o vorbă de clacă a unui neisprăvit? Trebuie găsită o cale de a împiedica verificarea temeiniciei pârii.

- Poate pentru a preveni cercetarea asta, Bașotă ar putea fi trecut la o dregătorie mai mică și mai puțin însemnată.

- N-aș putea spune că asta m-ar mulțumi oftă Iliăș, dar în lipsa unei soluții mai bune, m-aș mulțumi și cu atâta...

Discuția mai continuă un timp, dar, în ciuda eforturilor lor disperate, nici Vevelli și nici ceilalți consilieri nu izbutiră să născocoască noi pretexte prin invocarea căroră să poată înlătura și pe alții. Oricum, Vevelli se dovedise cel mai iscusit dintre ei, fiind singurul care găsisese mijlocul de a scăpa de doi dintre potrivnici. Voievodul, parcă spre a se consola pe sine și pe intimii săi pentru ineficiența osârdiei lor, remarcă plin de resemnare, dar extrem de realist.

- Din păcate, chiar dacă aș vrea să le sting sămânța la toți, n-aș putea, căci nu am cu cine să-i înlocuiesc pe mulți. Deocamdată mai am nevoie de ei. Deci, de-mi place sau nu, va trebui să mai îngădui ceva vreme aceste vipere pe lângă mine.

La un moment dat parohul paraclisului din turnul Porții Gospod se ivi din nou.

- Măria Ta, Prea-fericirea Sa chir Atanasie, după ce a mai stat și-a mai chibzuit, a plecat spre mănăstirea Sfântul Nicolae domnesc, și poate cât vorbim noi aice să fi și ajuns. A zis că până la urmă se va putea face și o liturghie după tipicul lăsat de Sfântul Ioan Gură de Aur, lucru care îngăduie și săvârșirea mirungerii. Domnia sa va găta toate cele de trebuință și va aștepta ca Măria ta, dimpreună cu boierii, să treceți în ograda de dincolo.

- Deci cele cu neputință se pot totuși săvârși cu puțină bunăvoință...

Bietul popă, cu potcapul sub braț, înghiți în sec, simțind bațjocura, dar tăcu, căci nu se putea pune cu un obraz de asemenea însemnătate și după câteva clipe se retrase de-a-ndoaselea, ca să nu mai fie silit să înghită și alte probozeli.

Iliaș, înfășurat în caftanul primit de la împărăție și cu cuca pe cap, se lăfăi mulțumit în jilțul său, rezemându-se mai confortabil de spătar. La urma-urmei putea fi mulțumit de sine. În ciuda dificultăților întâmpinate, frânsese pe rând toate opreliștile, care nu fuseseră nici puține și nici mici, și se putuse așeza în râvnitul scaun de domnie, pentru dobândirea căruia lupta de mai bine de un an. Pas cu pas își atinsese pe îndelete țelurile. În primul rând îi înlăturase din cale pe concurenți: pe Moise Movilă, tocmai aflat în scaun, pe cumnatul acestuia, Alexandru Coconul, oploșit la Stambul și uneltind pentru coroană încă din vara abia trecută, pe Stenemire, descoperit în urmă cu câteva zile, pe Miron Barnovschi care urzea o vicleană țesătură din Polonia, unde fugise la adăpost de doi ani și jumătate. Apoi scăpase ca prin urechile acului în vreme ce, pentru a ajunge în Moldova, se văzuse silit să se strecoare printre dușmani. Îl ocolise cu dibăcie pe Leon vodă, care l-ar fi putut întemnița, și scăpase ca prin minune atât din ghearele lui Abaza pașa cât și cele ale lui Cantemir mârza. Dar, deși ajuns cu bine la Iași, calvarul nu se sfârșise. A avea de înfruntat boierimea, care-i era potrivnică, și mai ales pe cei vreo opt sau zece capi ai ei. Aceștia îi stăteau ca un cui în inimă, dar trebuia să-i suporte și să le zâmbească prietenește. E drept că prin jurămintele de la patriarhia Constantinopolului pusese întregul cin cu botul pe labe, dar totuși mai simțea din când în când mârâiturile acelor pe care vremelnice îi liniștise. Mai avea de luptat cu ei. E drept că datorită iscusinței prietenului său Vevelli putea scăpa de doi dintre acești nedoriți cârcotitori, dar asta nu era destul, cu atât mai mult cu cât unul era îndepărtat numai parțial. Dintre cei rămași mai ales vornicul Coci, pitarul Cehan, trei logofătul Ureche și hatmanul Savin Prăjescu tare îi mai stăteau pe suflet, fiind mai colțoși. Dar nu avea de ales, trebuia să-i tolereze și să-și înghită supărarea și amarul.

Cum în odaie rămaseră din nou numai oamenii de credință și de taină ai domnului, discuția, întreruptă de popă, fu reluată. Când nu se mai aștepta nimeni la un gând salvator, un grec cămătar și negustor, Diamandi pe nume, care crăpa de invidie din cauza succeselor reputate mai devreme de Vevelli, confratele său întru neam și meșteșug, se grăbi să avanseze și el niște propuneri care-l puteau înălța în ochii celorlalți:

- Hatmanul trebuie să fie un om zdravăn și în puterii, căci el grijește, după chiar numele dregătoriei, de treburi ostășești. Ori Prăjescu e foarte bătrân și a început să dea semne de decrepitudine. Deci vârsta poate fi pricină de a fi înlocuit cu cineva mai tânăr și mai destoinic.

Toți salutară cu încântare sugestia. Diamandi, bucuros de biruință, dori să se arate și mai grozav decât îl lăudau fărtații, drept care adăugă:

- Apoi e știut că împărăția turcească e cam supărată pe leși, mai ales din pricina permanentelor hărțuiri pornite împotriva-i de cazaci. De aceea, pentru a nu supăra Înalta Poartă poate nu e prea nimerit a aridica în slujbe oameni ce sunt cunoscuți ca protejați ai craiului Poloniei.

Ceilalți îl priviră mirat pe cămătar, neînțelegând unde vrea să ajungă.

- E știut că treti logofătul Ureche a plecat în urmă cu vreo douăzeci de ani, dimpreună cu părintele său în Polonia, unde a primit indigenatul acelei țări, pentru slujbele aduse rigii de acolo. Ori un ins ce se bucură de prețuirea unui dușman al padișahului, recunoscându-i-se supus și slugă credincioasă, poate fi înălțat în ranguri de-ale împărăției? Eu zic că nu. Deci poate ar fi nimerit să fie scos din slujbă.

- Bine, dar omul e întors de vreo cincisprezece ani în Moldova, obiectă foarte bătrânul Istratie Bolea, fost cu mulți ani în urmă paharnic și vtori paharnic, cunoscut noului

voievod încă din prima sa domnie în Moldova și socotit de atunci un prieten de încredere. Povestea e cam prea veche...

- O fi ea de demult, dar n-au uitat-o toți! De simțămintele filo-poloneze ale logofătului am aflat până și eu, care nu-s de-al locului. Deci zvonurile nu sunt simple vorbe de clacă dacă umblă cu atâta stăruință. Ceva trebuie să fie adevărat și atunci puțină prevedere nu strică! răbufni Diamandi, privind înciudat la moșneagul care încerca să-i știrbească aureola cu care tocmai era pe cale să se încununene.

Alexandru vodă se răsfăța în scaunul său, căutându-și o poziție cât mai confortabilă. Lucrurile evoluau chiar mai bine decât se așteptase. Încă doi dintre vrășmași puteau fi dați de-o parte... Deci cel puțin o treime, dacă nu chiar jumătate dintre cei mai clonțoși puteau fi trimiși acasă. Încântat, voievodul scânci, parcă alintându-se:

- Păcat că lui Coci nu-i putem găsi pricină... La drept vorbind ăsta e cel mai rău dintre toți. Ia mai gândiți-vă, poate născociți totuși ceva.

Dacă puțin mai devreme invidia tuturor se îndreptase împotriva lui Vevelli, acum cel pizmuit era Diamandi. Deodată plin de înciudare sări de la locul său un alt intim al domnului, Constantin Aseni, grec de fel, venit tot din Stambul cu alaiul, care, spre a se împăuna cu iscusința în intrigi, se grăbi să fure o idee a antevorbitorului, în dorința de a-și evidenția și el meritele:

- Dar nu numai hatmanul Savin e peste măsură de bătrân! Aceeași pricină se poate invoca și în cazul vel vornicului Țarii de Sus, Lupu Băcioc. Că și ăsta abia își târaie zilele, fiind și mai vârstnic decât celălalt.

- Iaca, treaba înaintează mai spornic decât nădăjduiam. Am ajuns la al cincilea căruia îi putem face felul. Dar mi-ar place să le găsiți pricină mai ales lui Coci, care-i cam prea bătaios și lui Cehan, care e clonțos, având gura tare spurcată. Și dacă ar fi vorba numai de scârnaviile

ce le rostește, treacă-meargă. Dar din păcate, când se sloboade, mai antrenează și pe alții, ridicându-mi-i pe toți în cap. Pentru el trebuie să găsesc neapărat o cale de a-i închide fleanca...

O bătaie în ușa întrerupse din nou sfatul. Intră un aprod, care din prag anunță pe Măria Sa că boierii s-au adunat în odaia cea mare a divanului și-i așteaptă venirea. Iliăș făcu un semn a lehamite din mână, iar bărbatul ieși, trăgând ușa. Domnul nu se grăbi. Mai făcu câteva glume pe socoteala credincioșilor care dădeau în brânci, dorindu-i prezența, apoi se ridică și-o porni spre spătăria mare.

Când intră, boierii se ridicară în picioare și-și scoaseră gugiumanele pentru întâmpinare. În stranele dintr-o parte stăteau cei care erau dăruiți cu dregătorii, iar în cele din lungul peretelui potrivnic, boierii mai de vază lipsiți de dregătorii, adică veliții. Trecu apoi pe lângă masa din mijlocul odăii, pe care obișnuit era așezat hangerul domnesc și topuzul ce slujea de sceptru, și urcă treptele estradei pe care se înălța tronul. Cu încetineală se întoarse cu fața spre adunare și-i cuprinse pe toți într-o privire în care nu puteai citi nimic, nici iubire sau bunăvoință, dar nici vitregie sau dușmănie. Rămase câteva clipe așa în picioare, parcă spre a-i domina pe ceilalți. La drept vorbind, deși nu mai era chiar tânăr, căci trecuse puțin de patruzeci de ani, rămăsese un bărbat frumos la înfățișare, lat în umeri, înalt și zvelt, fără a fi osânzos și burtos precum majoritatea boierilor veniți să i se închine. Caftanul de serasir cusut cu fir de aur, primit de la Stambul cu prilejul investiției, cădea în falduri drepte, ce dovedeau subțirimea trupului pe care-l înveșmântau. Din această pricină marginile din față, tivite cu blană de sobol, cădeau una peste alta, fără a se putea vedea dulama prețioasă purtată pe dedesubt. Iar cuca înaltă care-i încununa fruntea, primită cu același prilej, îi dădea o distincție deosebită, subliniată de barba neagră, tușinată scurt, cu mult

gust, în lungul fălcilor. După ce-și pătrunse asistența din priviri se așeză, făcând semn că îngăduie și celorlalți să ia loc. Ceremonia depunerii toiigelor dregătorești putea începe. De altfel la sfârșitul oricărui an, dar și la începutul oricărei noi domnii, era obiceiul ca sfetnici să așeze cărja slujbei deținute la picioarele voievodului, cu înțelesul că-și dau demisia, luând sfârșit perioada mandatului lor, îngăduind astfel principelui să numească în loc pe noii săi favoriți.

Primul care înaintă spre tron fu marele logofăt Ionașco Ghenghea, fostul caimacam, care, plecându-se adânc, arată că își făcuse cu conștiinciozitate datoria și că se consideră mulțumit de roadele osârdiei sale. Însemnul puterii logofețești îl așterne la picioarele Luminăției Sale spre a-l putea dăruia pe mai departe altui boier mai vrednic decât el. Așeză toiagul bătut cu foiță de aur și încrustații de pietre prețioase pe estrada tronului și, plecându-se încă odată, sărută mâna domnului, întinsă lui ca semn de grațitudine și recunoștință. În vremea asta Măria Sa îi mulțumi pentru râvna și grija părintească puse în slujba țării și a norodului ei cu atâta jertfire. Apoi fostul logofăt se retrase în strana din care plecase, deși acum nu mai avea rangul cuvenit locului. Un aprod se grăbi să ridice toiagul și să-l pună pe masa, în acea clipă goală, acoperită în chip de față de masă cu un frumos covor de Mosul.

Urmă apoi vel vornicul Țării de Jos, Lupu Coci, un zdrahon vânjos cu înfățișare dominatoare, care păși falnic spre tron, strălucind în veșmintele sale de urșinic, brodate cu fir. Voievodul îi surâse binevoitor, primindu-i închinăciunea cu părelnică plăcere, deși îl avea ca sarea în ochi. Divanitul repetă aproape identic vorbele logofătului, culcă la picioarele domnului toiagul său și-i sărută mâna cu supusă smerenie, reînturnându-se în strana sa.

În locu-i păși vel vornicul Țării de Sus, un anume Lupu Băcioc. Și la fel se urma ră lucrurile încă vreun ceas, după dregătorii de întâiul rang venind cei de rangul al doilea și apoi al treilea. Ceremonia devenise searbădă și plicticoasă, dar domnul se feri să-și arate lehamitea, răbdând stoic să asculte aceleași vorbe înșăilate de zeci de ori la rând.

În sfârșit, când solemnitatea se încheie, voievodul se ridică în picioare și făcu semn postelniceilor înșiruiți lângă scaunul său să se orânduiască spre a-i deschide calea, ca să poată pleca. Se înjghebă un lung convoi, care ieși în tinda palatului, de aici în ceardac, spre a coborî apoi scara spre ogradă. În frunte mergea pâlcul de postelniceii cu toiege de argint în mâini, după care pășea măreț domnul, urmat la câțiva pași de ceata boierilor de curte. După ce traversară ograda dinlăuntru, prin porțița ce făcea trecerea în îngrăditura mănăstirii de alături, se îndreptară spre pridvorul bisericii, unde, pe scări, alaiul era așteptat de mitropolitul Atanasie și de întregul sobor de preoți, în vreme ce din turla clopotniței răzbătea răsunet adânc de clopote, ce aducea la știința obștii fericitul eveniment care tocmai era pe cale de a se săvârși.

Întreaga adunare se scurse apoi în lăuntru sfântului locaș, iar slujba putu începe după rânduială. Se cântară psalmi, condace, tropare, toate imnurile prilejului, precum trisaghion-ul, axion-ul, heruvic-ul și chinonic-ul, împănate într-un val de ectenii de mulțumire pentru domnia nouă și promițătoare dăruită țării și de cerere de împliniri și succese, la care corul răspundea cu hârnicie: „Doamne miluiește”, „Ție, Doamne” ori „Dă, Doamne”.

Față cu atâta râvnă pioasă Alexandru vodă Iliăș sedea liniștit și senin în jilțul domnesc, ce era aurit, având capul descoperit, căci cuca o lăsase în seama unuia dintre postelniceii ce-l împresurau pe laturi. În cele din urmă

mitropolitul ieși în ușile împărătești, ținute deschise de doi diaconi, și-l pofti pe domn în altar. Alexandru vodă coborî cele câteva trepte ale estradei pe care-i era înălțată strana și-l urmă pe slăvitul cap al bisericii moldovenești.

Prin ușile deschise ale iconostasului, toată suflarea din naos și pronaos îl putu vedea pe domn îngenuncheat în fața pristolului, cu fruntea rezemată de tăblia acestuia, timp în care prea-sfântul chiriarh citi asupra-i o rugăciune, pe care o încheie cu o largă cruce de blagoslovenie. Apoi îi unse fruntea cu mir, și-i puse pe cap cuca dăruită de măritul padișah, pe care unul dintre preoți o adusese de mai-nainte la îndemână. Și în vremea asta tot soborul de preoți și diaconi, cât și corul, înălțau un imn de slavă închinat principelui, dorindu-i domnie lungă, fericită, rodnică și plină de bucurii, de biruințe și minunate împliniri, care să reverse bunăstare asupra norodului, trezind în sufletul său mulțumire și recunoștință pentru că se vede în sfârșit scos din neazuri și năpăstii.

Iar în vreme ce domnul se întorcea în palat, urmat de alaiul cu care plecase, Vevelli îl rugă pe fostul mare logofăt Ionașco Ghenghea să înștiințeze boierii că sunt poftiți să se înfățișeze la palat a doua zi, după slujba de ceasul al treilea, urmând ca să fie primiți pe rând de domn în spătăria mică, spre a li se face cinstea de a li se împărți dregătoriile țării în temeiul făgăduielilor și a jurământului făcut înainte de plecarea de la Stambul.

În dimineața următoare anticamera palatului, care era o încăpere uriașă, ale cărei bolți întinse se rezemau pe mai multe coloane, era plină ochi, de nu mai puteai arunca un ac. Erau de față cele mai alese obraze ale boierimii moldovene, în mijlocul căreia se amestecau însă și favoriții lui Iiaș, câțiva greci veniți odată cu el, ce-l aveau în frunte pe negustorul Constantin Batistta Vevelli, zis și Batiște de localnici, care-l cunoșteau, căci împlinise o seamă de

dregătorii pe lângă mai mulți domni de dinainte. Era un bărbat arătos, înalt, plăcut la înfățișare, îmbrăcat într-o cabaniță bogată de brocart, blănită cu piei de cacom.

În acele clipe de așteptare se plimba alene prin mulțime, pândind reacțiile și şușotelile celor care se îngrămădeau primprejur. Înțelegea bine românește, spre deosebire de fărtații cu care venise, care cam băjbăiau limba. De altfel el însuși, deși locuise îndelung atât în Muntenia, cât și în Moldova, mai păstrase o pronunție grecească, care-l făcea să mai stârcească în chip amuzant câte un cuvânt, iscând comentarii răutăcioase ale celor de loc. Avea o minte peste măsură de ascuțită, reușind să se descurce nu numai în ale negoțului, ci și în treburile de stat, dovedindu-se foarte folositor voievozilor pe care-i slujise, și care, zice-se, că-l prețuiseră foarte. Dar toată lumea știa că suferea și de un mare păcat. Era un sodomit recunoscut și înrăit, iar zvonurile stârnite în juru-i, cu sau fără îndreptățire, căci adevărul nimeni nu-l putea ști cu precizie, povesteau că ar fi trecut prin patul mai multor domni pământeni, dar și a unor însemnați pași turci. Chiar prietenia, de altfel mai veche, cu Iliăș fusese de ani de zile prilej de bârfe și zvonuri răuvoitoare și peste măsură de veninoase. Lumea din tindă, cam bănuindu-i rostul, se ferea cu grijă de apropierea lui, căci, cum apărea, șoaptele încetau, așteptându-i îndepărtarea. Dar se întâmpla și invers, adică la venirea sa unele priviri să se îndulcească, spre a sădi convingerea că ar iradia de fidelitate și supunere față de noua stăpânire.

În sfârșit Alexandru vodă ieși din iatac, a cărui ușă se afla pe peretele din stânga al încăperii, aproape față în față cu ușa divanului. Gloata, cuprinsă de freamăt, în foșnet de postavuri, se despică de-a curmezișul pentru a îngădui măritului principe să treacă spre spătăria mică, intrarea căreia se găsea taman pe latura dreaptă a peretelui din fund. Capetele se descoperiră în timp ce voievodul pășea falnic,

fără a privi nici într-o parte și nici în cealaltă. Când dispăru, şușotelile reîncepură.

Primul chemat cămărașul cel de taină fu jupân Diamandi, un cămătar grec tocmai sosit de la Stambul, necunoscut celor prezenți, dar știut de favorit al lui Iliăș. Cum dintre toți tocmai un venetic fără ranguri se bucura de privilegiul de a fi întâiul ales, se stârni un murmur înfundat de indignare. Atenția ce i se arăta nu era însă întâmplătoare. El urma să fie înălțat în dregătoria de mare postelnic în locul lui Iancu Costin. Ori exista din vechi obiceiul ca postelnicul să fie pofțit înaintea tuturor, nu pentru că ar fi fost socotit cel mai de seamă dregător, el fiind cu adevărat abia pe locul al cincilea în rânduiala Curții, ci pentru că lui îi cădea în seamă aducerea în spătăria mică a celorlalți boieri de întâiul rang ce urmau a primi funcții.

De altfel grecul întârzie puțin înăuntru. Ieși curând în mână cu toiagul postelnicesc îmbrăcat în foiță de argint, și-l chemă pe arhon Ionașco Ghenghea. Acesta, cu brațele încărcate de daruri pentru noul domn, ajutat de altfel de un copil de casă de-al lui, își făcu loc spre tinda spătăriei mici, împingându-i în lături pe cei care-i stăteau în cale și nu se fereau destul de repede, dându-se de-o parte. Urmărit cu încordare din priviri de toți, dispăru după ușa care se trânti în spatele său.

Urmă un răstimp îndelung de așteptare, fiecare încercând să-și închipuie ce se petrece dincolo de perete. Desigur că boierul începea prin a mulțumi pentru cinstea ce i se făcea, și ca semn al simțămintelor sale de recunoștință așeza la picioarele domnului plocoanele pe care le adusese cu sine. Apoi desigur Măria Sa îi lauda însușirile și-i arăta ce dregătorie era dornic a-i încredința și încheia oferindu-i cârja slujbei ce i se menea. Mai departe postelnicul pune pe umerii săi un caftan, iar apoi îl împingea înaintea principelui ca, plecându-se, să-i sărute smerit mâna care i se întindea și

poala veșmântului. Apoi se trăgea de-a-ndărătelea spre ușă, în vreme ce paicii adunau darurile pe care le lăsase, spre a le căra într-o odaie învecinată.

După un răstimp de zăbavă destul de îndelungat jupân Ionașco Ghenghea apăru în sfârșit în mijlocul adunării, purtând mândru cărja de vel logofăt îmbrăcată în foiță aurită, cu măciulia bătută cu safire și topaze. Lumea răsuflă ușurată. Deci, deși postelnicul fusese schimbat, în rest domnul nu părea decât să întărească divaniții în vechile dregătorii pe care le deținuseră în vremea lui Moise Movilă. Convingerea se întări mai ales atunci când fu chemat în spătăria mică jupânul Lupu Coci, despre care era știut că nu era pe placul lui Iliăș, fiind capul celor răzvrățiți împotriva-i. Primirea lui dovedea că sârmanul vodă era încă înspăimântat de înfruntarea avută cu prea-curajoșii boieri plecați la Stambul, și nu mai cuteza să-i supere, împăcându-se cu gândul de a-și ține legământul făcut în fața patriarhului Lucaris. Ori dacă judecata era corectă, însemna că lui Lupu i se va înapoia cărja de vel vornic al Țării de Jos. După puțin timp jupânul se întoarse victorios în tindă, vânturând cărja de vornic, ca s-o vadă prietenii. Presupunerea se adevăra. Deci se părea că nu e pricină de emoții. Nu vor fi schimbări majore, care să dăuneze cuiva, își ziceau cei adunați.

În temeiul acestei convingeri după jupân Lupu Coci toți se așteptau să fie chemat la rând jupân Lupu Băcioc, ce fusese până de curând vel vornic al Țării de Sus, dar, surpriză, în locu-i fu poftit Ionașco Cujbă, fost mare sluger mai înainte și care nu se numărase printre aceia plecați la împărăție ca să protesteze contra alegerii lui Iliăș. Se auziră murmure de îngrijorare și chiar de revoltă. Lumea era puțin speriată, gata să răbufnească. Vevelli simțind creșterea pulsului adunării, se grăbi să intervină ca să lămurească celor din jur, dar cu voce destul de ridicată încât să fie auzit de cât mai mulți, că jupân Băcioc e foarte bătrân, și din

pricina vârstei a devenit nevolnic, ba și-a ieșit chiar din fire, nemaiputând cârmui asupra unei jumătăți de Moldovă. Pentru rodnicia acestei trude e trebuitor om bărbat ceva mai tânăr și în puteri și cu mintea întregă, nu roasă de tarele senectuții.

Bombănelile mai zgomotoase încetară, e drept, dar împotriva grecului se întoarseră o mulțime de priviri dușmănoase. Cum câteva voci scăpară niște reflecții privind îndatoririle ce reies din jurământul depus de domn cu vreo patru săptămâni în urmă la Stambul, Vevelli se grăbi să lămurească și acest aspect. Măria sa nu și-a călcat cu nici o iotă jurământul depus, dovadă că a numit în slujba sa veche chiar pe cel ce a condus deputăția ridicată împotriva sa, și anume pe pan Coci. Dacă s-ar fi gândit să calce înțelegerea, de bună seamă că ar fi trebuit să înceapă cu acesta. Așa ar fi fost firesc! Ori nu s-a întâmplat așa!! Dar trebuie admis că unii divaniți, oricât de respectabili ar fi, din pricina vârstei înaintate nu mai pot face față îndatoririlor și e firesc ca să le ia locul persoane mai capabile. Apoi dacă unii au făcut greșeli în slujba lor, precum cinstitul vel vistier, ori nu aveau știința de carte trebuitoare, precum analfabetul postelnic, e firesc să fie înlocuiți cu alții mai buni! Dar asemenea schimbări n-au nici o legătură cu cele făgăduite în fața scaunului patriarhal de la Constantinopol, ele fiind impuse de realitate și de nevoile ei stringente, căroră „nu ne putem împotrivi”. Mai presus de toate se află trebuințele țării și ale norodului ei și ele nu pot fi lăsate pe seama unora care nu le pot apăra. Deci Măria sa nu s-a abătut cu nici măcar un pas de cele făgăduite, fiind neclintit în credința față de cuvântul dat! Alte priviri piezișe îl străpunseră pe favoritul preferat al domnului, dar el se arată imun la veninul lor, întâmpinându-le cu seninătate.

Așa se urmară lucrurile încă destule ceasuri, până ce fură împărțite și slujbele de treapta a doua și a treia. În

vreme ce boierii mai mărunți se risipiră prin ogradă, cei mari se adunară în ceardacul palatului ca să-l aștepte pe domn să iasă, spre a merge la legiuita liturghie ce se făcea cu acest prilej, după rânduiala așezată din vechime. Se vedeau siliți să se grupeze afară, ca să nu împiedice slugile să întindă mesele de ospăț în largă tindă de dinaintea spătariei mari, unde, după datină, era stabilit să se sărbătorească mai apoi înălțarea în slujbe a noilor divaniți ai țării.

*

Cum era mai puțin de o săptămână până la începutul Postului Mare al Paștelui, când județele se suspendă întrucât din pioșenie tradiția impunea întreruperea activității de judecată a divanului, domnul se zori să deschidă primele ședințe, pentru a apuca să mai cerceteze câteva pricini rămase nesoluționate de pe urma plecării grăbite a lui Moise Movilă. Prima întrunire pentru noii divaniți fu stabilită pentru ziua de marți, 6 februarie. Gurile rele, permanent predispușe să caute nod în papură noii cârmuiri, începură imediat să cârtească chiar și împotriva acestei hotărâri de tot nevinovate, dacă nu chiar îndreptățite, căci pretexte de reproș sunt ușor de găsit, dacă există o predispoziție răuvoitoare și o dorință de contestare. Astfel clevetitorii, de cum aflară data, se puseră cu vrăjmășie pe cobit: „Evident, acest început este de rău augur pentru divan, căci e cunoscută vorba străveche din popor: «marți, trei ceasuri rele»! Deci alegere mai proastă nici că se putea!”

Dar, în ciuda înveninatelor cârcote, divanul își începu treaba întocmai precum hotărâse principele. Cea dintâi pricină luată în discuție fu aceea prezentată de Preafericirea Sa chir Atanasie, mitropolitul Moldovei, aflat pe un jilț așezat chiar în dreapta estradei pe care se ridica tronul.

Înaltul chiriarh ceruse ca întregul cler, fără nici un fel de excepție, să fie iertat de orice dare către cârmuire, pentru trudnica slujbă pusă în folosul norodului de rând, care astfel se poate bucura de căile care i se deschid spre fericirile din ceruri. Venerabilul prelat socotea că, pentru favoarea făcută domnului cu miruirea, care cam încălca datinile prin pripa arătată, acesta îi este dator cu o recompensă și nu întârzie să o ceară. Alexandru vodă vedea însă lucrurile altfel, căci nu putea uita că măritul arhieru încercase la început să i se împotrivescă, drept care nu socotea că are vreo obligație față de el. Totuși se feri să obiecteze ceva, socotind inoportun să se pună rău cu biserica, atâta vreme cât nici relațiile sale cu boierii nu erau cele mai bune. Drept care se întoarse zâmbitor spre clericul aflat alături, dând astfel de înțeles că-i încuviințează, cu inima deschisă, fără nici un fel de ezitare, dorința.

La auzul revendicării chiriarhului, deși la drept vorbind ea privea doar dările către stat, unii dregători începură a cărti, căci iertarea de dajdii implica și scutirea preoților de prin satele lor cu vecini²⁰, care erau ei înșiși datori stăpânului pentru pământul primit în lucru. Ori măsura putea fi o rea pildă pentru viitor, scoțându-i pe popi în afara rânduielilor făcute pentru ceilalți săteni. Cu timpul, invocând statutul lor aparte, puteau pretinde, folosindu-se și de protecția mitropoliei, să fie scăpați și zeciuielile rentei feudale către stăpânitorii câmpului pe care-l lucrau. Deci favoarea cerută, peste ceva vreme, le putea pricinui boierilor oarece bătaie de cap, drept care căutară pretexte pentru a i se opune, sârguind însă să nu pară niște pravoslavnici de credință îndoielnică, adică nișteeretici rebeli. Bâjbâielile se prelungiră, rămânând însă fără o temeinică argumentare, întrucât vorbitorilor nu prea le era la îndemână să mărturisească adevărata pricină pentru care se opuneau. În

²⁰ Aici cu înțelesul de țărani dependenți, iobagi.

cele din urmă Alexandru vodă hotărî că rugămintea Preafericirii Sale este justificată, și porunci logofeției ca să-i dea în zilele următoare hrisov la mână, care să consfințească dreptul dobândit de oblăduiții săi.

Evident că încuviințarea primită fu prilej pentru clevetitori de a lansa noi batjocuri și zeflemele pe seama voievodului. „Păi la câte păcate are, e de înțeles că dă în brânci ca să se pună bine cu biserica! râdeau răuvoitorii. E firesc să cumpere popii, că știe prea bine câtă nevoie are de ajutorul lor când o fi să ajungă în lumea de dincolo, că doar el se cunoaște cel mai bine pe sine. Mituindu-i astfel, speră că va determina întregul cler să se roage cu înfocare pentru iertarea sufletului său și-și va pune de-o parte un locșor călduț în rai. Iar dac-o merge așa și pe mai departe, s-o întuneca palatul de mulțime potcapurilor, camilafcelor și raselor cernite! Iar când intri în odăile sale vei avea simțământul nu că ai călcat în casă de om, ci că ai scăpat într-o hrubă în care umblă umbrele unor fantome negre!” Iar născocirea de variații în jurul acestei teme continuă zile în șir.

Un loc unde asemenea vorbe, socotite de duh, fură savurate cu deosebită desfătare, era casa unui boier, pe nume Bașotă Gheorghe, demult ieșit din dregătorie din pricina bătrâneților, fost până cu vreo șase ani în urmă mare medelnicer, iar la o vreme, mai înainte, chiar vtori vistier. Jupânul era un moșneag bine legat, zdravăn se putea chiar zice, cu o față încă frumoasă, destul de netedă și rumenă, pe care vârsta i-o zbârcise prea puțin, iar părul din cap îl avea încă destul de des și negru. Nu obișnuia să-l tundă, încât i se răsfrângea până pe umeri, căzând în plete umflate vâlvoi, dar cu grijă pieptănate. Capătul firelor, pesemne în temeiul unui meșteșug anume de îngrijire, se rotunjeau ușor în sus, dând chipului o distincție deosebită. Fața și bărbia le purta rase, însă nu putuse renunța la o mustață croită după tiparul

celora căzăcești, care, în chipul a două fuioare prelungi, se arcuia adânc de-o parte și de alta a gurii în semicercuri largi, încât vârfurile lor ascuțite ajungeau până din-jos de fălci. Privirea o avea vioaie, deschisă, prietenoasă, ceea ce-l făcuse încă din tinerețe plăcut celor din jur. Fire veselă, îngăduitoare, se pricepuse să glumească și să însăileze istorioare pline de haz, ce trezeau tuturor atenția, pricină pentru care fusese socotit o minte dezghețată și pătrunzătoare. Acum când ajunsese la aproape șaptezeci de ani, mai păstra încă ceva din vioiciunea poznașă de altădată, deși în această clipă se putea socoti un om așezat și sfătos, care nu mai era plecat spre zbențuiri tinerești. De înălțime mijlocie, dar destul de trupeș, de când o terminase cu viața de Curte, obișnuia să se îmbrace în haine simple, răzășești, încât, zărit în târg, ai fi jurat că e un om înstărit, vrednic de toată prețuirea, dar nu ți-ai fi închipuit că fusese într-o vreme boier de întâiul rang, ce-și avusese locul printre marii divaniți ai neamului. În amintirea anilor săi de glorie obișnuia să se iscălească pe hrisoave cu rangul de vistier, dând de înțeles astfel că ar fi fost chiar mare vistier, deși cu adevărat fusese doar al doilea vistier. Ba îi făcea deosebită plăcere, când cei din jur se greșeau și i se adresau cu apelativul de „biv-vel-vistiernice”, prilej cu care se ferea de fiece dată să îndrepte lucrurile, aducându-le la scara lor adevărată. Desigur că avusese destule funcții cărora li se putea asocia titulatura de „vel”, adică „mare”, spre pildă la un timp fusese mare medelnicer; dar slujba de vistier, deși nedeplină, o socotea cea mai de laudă din câte deținuse, având un nume mai răsunător.

În ultimii ani verile și le petrecuse obișnuit la conacul de pe moșie, dar de fiecare dată când se lăsa toamna, după culesul roadelor, își căuta adăpost la casa aridicată în cetatea de scaun, socotindu-se aici mai la adăpost în fața aprigelor vremuieli ale iernii. Și la acest

început de an 1632 de la Nașterea Domnului, sau al 7140-lea de la Facerea Lumii, își urmase obiceiul, și se trăsesse la marile sale namestii din Iași, așezate într-o ogradă largă, plină de o mulțime de alte zidiri, fie ele grajduri, hambare sau felurite adăposturi pentru toate cele de trebuință într-o gospodărie. Ba în partea din dos avea și un petic de livadă, care însă nu suferea comparație cu cea de lângă conacul de la țară, care era de vreo zece ori mai întinsă. Iar în acest an avusese deplină dreptate să-și caute adăpost în târg, căci iarna se dovedise foarte aspră, cu zăpadă îmbelșugată, de se înfundaseră toate căile de ieșire spre împrejurimi. Ba din când în când gerul era atât de cumplit, încât pe drept se putea spune că crăpau pietrele de frig.

Odaia cea mare a casei, care era gândită pentru primirea de oaspeți, era în mai toate zilele plină, cum se întâmpla de altfel încă de pe vremea când era curtean. Deși nu se bucurase de aceeași trecere și același noroc la Curte precum fratele său mai mic, Iurașco, izbutise, mai mult chiar decât acesta, să adune în jurul său mulțime de cunoscuți și prieteni care-l vizitau nu numai frecvent, dar și cu plăcere. Nici acum aceștia nu lipseau, fiind așezați fie pe scaunele din jurul mesei, fie pe lavițele din lungul pereților. Câtiva stăteau chiar în picioare pe aproape de vatra mare de zid din fundul odăii, împodobită cu cale smălțuite, pe fața cărora se puteau distinge, modelate în relief, chipuri de călăreți, de curteni înveșmântați cu cabanițe mândre, ori de războinici, învăluți cu toții în niște vrejuri și frunze colorate în albastru. În lăuntrul căminului se auzeau trosnind cu înverșunare pălălăile unui foc nedomolit. De ce se vor fi dus unii lângă sobă nu era de înțeles, căci în odaie era bine și atât de cald încât o parte dintre oaspeți, pentru lejeritate și ca să nu nădușească, își descheiaseră caftanele și anteriele.

În capul mesei ședea chiar fratele său, care, deși, mult mai tânăr, izbutise să pătrundă la Curte înaintea sa, dar

slujbele cu care fusese cinstit rămăseseră multă vreme destul de neînsemnate. Începuse ca diac la logofeție, ajungând în cele din urmă pârcălab de Neamț.

Alături se afla un văr al lor, care ședea mândru pe scaun, păstrând neatinsă fala veșmintelor sale strălucitoare. Era Bașotă Pătrașcu pe nume. Nu încercase să se descheie, în ciuda zăpușelii care devenise puțin înăbușitoare și nici nu se descoperise cum o făcuseră ceilalți. Purta pe cap, mândru și cu îndârjire, gugiumanul din blană de samur cu fundul roșu, cuvenit rangului său. Își începuse truda tot ca simplu diac la logofeție cu vreun sfert de veac în urmă, dar, mult mai iubit de soartă, ajunsese vel vistier, slujbă de care se bucurase până acum câteva zile, când se făcuse înnoirea dregătoriilor. Cu acest prilej, spre ciuda sa, se văzuse scoborât la dregătoria de vtori logofăt, chipurile, în urma unei pâri ridicate împotriva-i. Cum nu se știa tocmai ușă de biserică, nu ceruse să se cerceteze temeinicia învinuirilor care i se aduceau, ca nu carecumva să fie descoperite altele mult mai grave. Dar deși părelnic se supunea cu resemnare destinului, nu-l putea ierta pe noul domn, Alexandru vodă Iliăș, mai ales că alți boieri cu care fusese la Stambul izbutiseră să-și păstreze rangurile, deși se arătaseră mult mai înverșunați în pornirea lor împotriva voievodului. Abia aștepta ca să i se ivească prilejul să-și poată lua revanșa.

Orgoliul îl împiedica însă ca să accepte că fusese înfrânt și pus la locul său. De câte ori avea prilejul, plin de ifose, mărturisea celor nevoiți să-l asculte că, om de principiu fiind, întrucât plecase la Stambul pentru a-l contesta pe Iliăș, spre deosebire de ceilalți boieri care-și păstrasera dregătoriile, nu voise să-și calce demnitatea și să slujească aceluia împotriva căruia se ridicase, încât refuzase orice colaborare și orice funcție. Dar vodă, și mai ales ceata de laudători aduși cu el din Stambul, știind că rolul său e decisiv în actul conducerii, l-au asaltat cu implorări, ca să

nu-i lipsească de experiența și priceperea sa nemăsurată în mânuirea mulțimilor, încât în cele din urmă a cedat. Dar dacă la o vreme se învoise, acceptase compromisul nu atât din cauza presiunilor exercitate asupra-i de acești impostori venetici, ci numai din dragoste pentru țară și milă pentru norodul ei, ca să-i poată sta mai departe de pavăză, ca și mai înainte. Însă nu voise să primească o funcție înaltă, căci asta însemna să se implice prea mult în susținerea unui regim pe care-l detesta, lucru care l-ar fi compromis, punându-i la îndoială principialitatea, integritatea și incoruptibilitatea. Deci nu mai are vreo slujbă însemnată, nu pentru că nu i s-ar fi oferit, ci pentru că nu a vrut s-o accepte din partea unui asemenea domn! Iar pentru a ajunge aici, trebuise să facă un uriaș efort sufletesc, dureros pentru el!

De altfel chiar puțin mai devreme repetase cu toată convingerea încă odată dulceaga istorioară, dorind pesemne chiar el să creadă în adevărul ei. La drept vorbind ascultătorii nu luaseră niciodată povestea în serios, iar cei din spatele său, pe care nu-i putea zări, zâmbeau malițios, și, făcându-și cu ochiul, își împărțeau o zicală care umbla prin popor și care, după credința lor, se potrivea de minune pentru a zugrăvi împrejurarea: „Vulpea când n-ajunge la struguri, zice că sunt acri!” Pe undeva atât gazdei cât și unora dintre oaspeți nu le părea rău că sorții îi cam păliseră fostului vistier, căci fumul pe care și le dădea îi cam iritau pe mulți.

Mai erau apoi de față o seamă din prietenii din tinerețe ai amfitrionului, cu care-și începuse ucenicia de curtean, de bună seamă cei care izbutiseră să supraviețuiască, înfruntându-și vârsta, căci destui pieriseră deja, ajungând doar niște amintiri. Unii dintre ei, deși anii se scurseră cu duiumul, rămăseseră mărunți slujbași, netrecând de rangul de vornic de poartă, adică în drept de a înfăptui mici judecăți în folosul târgoveților înaintea Porților Gospod

ale Curții domnești. Bașotă însuși împlinise odinioară și această îndatorire, care însă nu-i plăcuse de fel, căci cei ce se îndeletniceau cu acest meșteșug erau orânduți ca să stea de-a stânga turnului Porții Mari, căci de-a dreapta nu se puteau așeza, întrucât în fața șanțului erau rânduite spânzurătorile pentru cei din prostime, când erau osândiți la moarte. Iar uneori leșurile atârnavă în funii zile în șir; drept care, mai ales vara, degajau în jur niște duhori pestilențiale, tare greu de suportat. Iar în Curte, dar tot pe aceeași parte a porții, se găseau butucii pe care se retezau capetele celor de neam, care, din pricina obârșiei lor alese, nu puteau fi executați în rând cu cei de afară, lor convenindu-se mai multă cinstire.

Apoi între cei adunați în odaie se găseau chiar și niște fețe mai tinere. Erau taman aceia care nu cutezau a se așeza la masă cu cei vârstnici, care odinioară fuseseră cineva! Ei pândeau prin preajmă ca să intre în grațiile gazdei sau ale unora dintre meseni, în nădejdea că, folosind înrâurirea acestora sau relațiile pe care le aveau în lumea bună, să apuce și ei o slujbă mai de doamne-ajută. Sărmanii, foarte strâmtorați de osârdia lor, nu știau cum să facă încât să atragă atenția, arătându-se slugarnici față de cei dintâi, doar-doar le vor fi pe plac.

Vărul gazdei, Bașotă Pătrașcu, nu prea îi băga în seamă, ci-i privea doar pe cei de la masă, dar și pe aceștia de sus, și, din când în când, își arunca ochii și asupra zisului „fost vistier” Gheorghe, neamul său, cu niște scrutări cam tăioase. În fond disprețuia această faună nobiliară, dar venea totuși în casa vărului său cu astfel de prilejuri, căci își dădea seama că e util să țină legătura cu niște oameni care se bucurau de oarece trecere, sau puteau deveni în curând așa ceva. Nu se putea ști când va avea nevoie de unul dintre ei, drept care era bine să-i cunoască, ba să le dea chiar

simțământul că și el le va putea fi de trebuință, încât în acest chip să-i îndatoreze, spre a-i folosi în viitor.

În privința bătrânului stăpân al casei își avea părerile sale aparte. Îl socotea o ființă cam fără căpătâi, care dacă ar fi fost mai mintoasă ar fi putut dobândi mult mai mult de la viață. Dar în nedestoinicia sa ratase destule prilejuri de a se ajunge și de a se evidenția dintre ceilalți. De aceea câștigase prea puține pentru sine, risipindu-și prostește anii cei mai buni ai vieții. De altfel chiar aceste mese cu mulți oaspeți îi stârniseră hazul încă de pe când orânduirea lor se afla abia la început, adică în urmă cu vreo douăzeci – treizeci de ani sau chiar mai mult. Atunci îi atrase atenția detaliul că vărul său își înștiințase prietenii că pot trece pe la dânsul, ca să ciocnească o cupă de vin și ca să mai schimbe o vorbă, în zilele de miercuri și vineri ale săptămânii, în care era mai liber. Imediat născocise o batjocură pe seama sa, pe care o împărtășise neîntârziat tuturor cunoscuților, încât veninoasa cugetare făcuse pe vremuri, destul de repede, înconjurul târgului, stârnind râsul tuturor. Dar pare-se că neamul său nu o aflase, căci nu-i reproșase niciodată nimic, deși, dacă o auzea, ar fi avut temei s-o facă, ba chiar să se supere. Spusese atunci: „Știți voi de ce a ales taman zilele de miercuri și vineri? Ei, bine, pentru că sunt zile de post, nădăjduind că astfel poate să dea mai puțin de mâncare și de băut celor veniți în ospetie, făcând deci o strașnică economie, dar pozând ca generos om de lume!” Unii dintre ascultători, după ce au râs și s-au veselit, luând partea celui batjocorit pe care-l plăceau, încercaseră să-l scuze: „De ce nu accepți că omul poate nu și-a făcut asemenea socoteli meschine, nefiind un prefăcut, iar zile cu pricina erau cu adevărat singurele ce-i stăteau la îndemână? Sau poate e chiar habotnic și aceste zile i se par mai remarcabile!” „Păi tocmai asta e! își isprăvisse el înveninarea. Nu dă în brânci cu credința, ci vrea doar să ne încredințeze pe toți ceilalți de

pioșenia sa nemăsurată, ascunzându-și în dosul ei zgârcenia, singura cu adevărat nemăsurată.”

Cum vel medelnicerul Gheorghe Bașotă era o fire foarte plăcută și iubită, încă de atunci aproape toți ascultătorii, după ce se amuzaseră mai mult sau mai puțin, îi luaseră apărarea avansând felurite justificări:

„Nu e fățarnic, ci cu adevărat bisericos! Știu că a citit Sfânta Sriptură din scoarță în scoarță, ba chiar de mai multe ori. Era firesc să aleagă deci zile de post!” Iar alții adăugau: „Are o pricină anume ca să se simtă legat de ziua de miercuri, căci cu decenii în urmă, într-o miercuri i-a murit un prunc abia născut, ceea ce l-a îndurerat foarte și lucrul nu-l poate uita. Suflet tare simțitor fiind, face jertfa aceasta întru amintirea întâmplării aceleia funeste.” Totuși unii le contraziceau presupunerea, declarând că nenorocirea s-ar fi petrecut în zi de joi, deci alegerea neavând nici o legătură cu tristul eveniment. În sfârșit nu lipseau și unii care, ridicând a nepăsare din umeri, fără a-și face cine știe ce gânduri sau probleme, socoteau simplu: „Așa s-a nimerit! Alegerea s-a făcut fără nici un fel de socoteli ascunse!”

Anii desigur așternuseră praful uitării asupra celor petrecute și desigur că nimeni nu-și mai amintea de calamburul pe care-l făcuse odinioară. Cum însă se nimerise ca ziua în care se aflau să fie tot o miercuri, nu se putu împiedica să nu-i săgeteze prin minte spusa sa de duh din tinerețe. Cel puțin el o considerase atunci ca fiind o șagă foarte izbutită, deși poate că alții erau de altă părere.

Tocmai când el căzuse pradă aducerilor aminte un mesean cu înfățișare de moșneag gârbovit, deschisese vorba despre racilele și patimile nu tocmai ascunse și necunoscute ale noului domn, pe care nu-l putea suferi, știindu-l bine încă din prima sa domnie, din urmă cu vreo unsprezece ani. Bătrânul purta o barbă albă revărsată larg peste piept, pe

care noul vtori logofăt Pătrașcu o socotea, după cât era de zbârlită, cam de mulțisor neșesălată.

- Nu pot uita scârba și neplăcerea pe care eram silit să le trăiesc pupând mâna unui sodomit, care mai înainte de a ajunge la gura mea dezmiardase cu desfătare niște buci bărbătești! ofta uncheșul. Și nu mai mică mi-a fost rușinea și umilința când, călare fiind, am fost nevoit să privesc bațjocorirea unui voievod, căruia trebuise să mă închin până atunci cu smerenie! Nu-mi iese din mintea imaginea de atunci, când padișahul Osman a poruncit să fie priponit de afetul unui tun ce era cărat pe front, iar slăvitul vodă era smucit de funia cu care era legat de mâni ca un borfaș de cea mai joasă speță. Arăta mai jalnic ca ultimul țăran vecinit, care, mânat de vechilul osânditor, tropăie prin noroaie, cu piedica la picioare. Și acum mi se strânge inima când îmi amintesc... Mare greșeală au făcut boierii plecați la Stambul ca, în loc să-l înfrunte bărbătește și să-i taie fandoselile, au căzut la învoială cu el, ba încă s-au apucat chiar să-i facă jurăminte... De neiertat asemenea slăbiciune și nehotărâre! Sodomitul ăsta nu trebuia primit în țară, ca să ne-o pângărească!

Vtori logofătul Bașotă, care era singurul din cei de față care făcuse parte din deputăția pornită împotriva lui Iliăș, se simți lezat și, încruntându-se, nu se putu stăpâni să nu-l repeadă pe nevolnicul moșneag, care arăta atât de jalnic, încât nici măcar nu era vrednic de a mai fi luat în seamă:

- Ușor mai e ca să-ți dai cu părerea când habar nu ai despre ce e vorba. Uitați că la vremea când noi luptam zdravăn cu Iliăș, încleștându-ne cu el, la Stambul spahii și ienicerii se răzvrătiseră și tăiau și spânzurau lumea pe stradă. Cum și unde să-ți cauți dreptatea când nu mai departe decât marele vizir, căruia trebuia să ne înfățișăm cu arzmahzarul era scurtat de cap de către tulburători chiar în

fața măritului padișah, în palatul acestuia? E ușor să vorbești și să dai lecții când stai lejer acasă în puful saltelei, și-i judeci pe alții cărora le stă iataganul deasupra capului, soarta lor cumpănind între viață și moarte, putând pieri în orice clipă. Aș fi curios să te văd pe domnia ta, jupâne, câtă bărbăție vei arăta în asemenea împrejurări aspre și nu aici la un poc al de vin!

Evident că vtori logofătul mințea cu nerușinare, dar aceasta era justificarea tuturor acelor care se întorseseră de la Stambul, aducându-l cu ei, drept plocon, pe noul domn. Altă scuză pentru hotărârea lor nu găsiseră, și printr-o mută înțelegere toți recurgeau la ea, deși era cu totul neadevărată, căci răzvrătirea propriu-zisă a oștii otomane izbucnise abia după vreo săptămână sau două după ce ei plecaseră din Țarigrad, capitala imperiului. Ori un eveniment ulterior, nu avea cum fi cauza unei înțelegeri încheiate mai înainte. Totuși explicația era repetată de boierii protestatari cu atâta insistență, încât ajunsese nu numai să fie crezută de cei rămași acasă, nimeni nemaiîndoindu-se de ea, dar raționamentul astfel închipuit va pătrunde chiar și în letopisețele vremii. (O regăsim spre pildă și în cronică lui Miron Costin, dar poate că la el spusa era de înțeles și de îngăduit, căci trebuia să-și justifice tatăl, care se aflate printre aceia plecați în deputăție la Stambul, și care depuseseră până la urmă jurământ de credință lui Iliș.)

Zilele treceau repede, înviorate de bârfe și cleveteli de același soi ca acelea deja amintite. Evident, asta nu tulbură viața de la Curte, unde ședințele divanului curseră nestânjenit, așa cum cerea datina. Trecură pe rând în liniște Duminica Lăsăturii sec de brânză, și apoi luna care deschidea prima săptămână a Postului Paștelui.

Dar în a doua săptămână a Postului sosi la Iași o veste legată de Leon vodă Tomșa, care în sine nu avea vreo însemnătate, dar totuși era sâcâitoare pentru voievod, căruia

îi stârni o vădită înclaudare. Vecinul său din Muntenia era cunoscut ca fiindu-i dușman, întrucât el îi pricinuisese și ultima mazilire spre a-i lua locul la București. Deci nu trebuia să mire pe nimeni că Alexandru vodă Iliș nu-l putea suferi și se bucura de orice necaz pe care acesta îl pătimea și se supăra și crăpa de ciudă la fiecare succes pe care îl repurta. Iar dacă avea prilejul nu ezita să născocească chiar el tot soiul de piedici pe care să i le arunce în cale. Ori pentru a-și duce la capăt răfuielele cu Leon, nu se mulțumea numai să-i spioneze demersurile de la Istanbul, ci infiltrasese iscoade chiar în curtea sa de pe malul Dâmboviței. Iar unele știri îl desfătau, în vreme ce altele îl mâhneau.

Astfel, la doar câteva zile după sosirea în Iași, avu parte de o veste care îi dăduse satisfacție, pentru că putea fi socotită un strașnic afront suferit de Leon. În vara trecută, la sfârșitul lunii lui secerar²¹, domnul muntean fusese atacat de oastea unor boieri răsculați împotriva-i, care-și găsiseră adăpost în Ardeal, la poala principelui Rákóczi. Leon vodă îi învinsese chiar la marginea de miază-zi a cetății de scaun, bătându-i zdravăn, luând și mulțime de prizonieri dintre ei. Imediat o parte a celor capturați îi trimise la Stambul, ca fiind nobili de-ai craiului de peste munți, cu gândul de a-l acuza pe acesta de complicitate cu tulburătorii liniștii împărăției turcești. Noul mare vizir, Topal Recep pașa, la numai câteva zile după înălțarea sa, în urma părilor și plângerilor lui Rákóczi, cât și a peșcheșurilor și rușfeturilor plătite de crai, hotărâse să-i elibereze pe întemnițați și să-i trimită acasă. Decizia era indirect expresia unei dezaprobări a lui Leon vodă și o respingere a acuzațiilor sale, socotite ca neîntemeiate. Iar Iliș tare se mai bucurase când fu înștiințat de caimacamul său Kurt Celebi că rivalul era mustrat în acest chip sfruntător și pus la locul său. „Așa îi trebuie! O merita, ca să-l mai răcorească oleacă! A venit vremea să fie

---

²¹ August .

învățat minte!” exclamase el triumfător, încheind: „O să crape Leon când o afla că sârgul i-a fost zadarnic!”

Iar dacă vestea de la începutul lunii îl unse pe suflet, cea ajunsă la urechile sale în a doua săptămână de post, îi strică dispoziția. Era înștiințat că megieșul său de la miază-zi își serbase victoria din anul trecut asupra înrăiților săi inamici, inaugurând o mare cruce de piatră, înălțată în vârful gorganului sub care movilise leșurile tuturor acelor cazuți în luptă²².

Festivitatea arăta că Leon nu se arăta atât de afectat, pe cât ar fi dorit-o Iliș, de măsura marelui vizir, adoptată cu câteva săptămâni mai înainte. Ba s-ar fi zis că-i merge chiar bine și se simte mulțumit și tihnit. Domnul moldav primi vestea din urmă în clipa când ședea pe perine, după obicei otoman, în jurul unei mese dimpreună cu stafful său, cinstind cu apropiată niște cidru, în vreme ce se căzneau cu toții să născocască noi măsuri de consolidare a puterii sale, îngrădită supărător nu atât de jurământul făcut în urmă cu vreo două luni la Stambul, pe care găsisese mijloace de a-l mai ocoli, cât de neconținută îndârjire a boierilor pe care trebuia să-i țină pe lângă sine. Vevelli, care-i văzu întristarea și-i ghici pe dată pricina, își stoarse în grabă mintea, în căutarea unui motiv care să-l consoleze cât de cât.

- Întâmplarea asta ar trebui să ne îndemne să ne îngrijim mai mult de acești boieri fugari în Ardeal, care s-au ridicat împotriva stăpânirii lui Leon. Trebuie să-i întărâtăm cât s-o putea, pentru ca, nu carecumva, să ajungă la vreo împăcare cu voievodul lor. Măsurile luate de domn astă vară

---

²² Evenimentul este real și s-a petrecut marți, 20 februarie 1632, la București. Crucea lui Leon vodă, vizibilă și azi, se află acum lângă biserica Slobozia, construită ulterior. (Lupta dintre Leon vodă și boierii fugari conduși de Matei Basarab se dăduse în data de 23 august 1631, în șesul viilor de odinioară, în marginea drumului Giurguiului, din jos de M-rea lui Pană vistiernicul, zisă mai apoi Sf. Ecaterina.)

pare-se că au mai liniștit tulburările din Muntenia, de aceea ar fi de trebuință să ațâțăm pribegii, ba poate ar trebui chiar ajutați cu ceva bani pentru a ne atinge ținta.

- Ținând seamă de plănuirea de a-l aduce în domnie pe feciorul Măriei Tale, îndemnul lui arhonda Baptista mi se pare peste măsură de îndreptățit, făcu jupân Ieronim Hores, aflat de cealaltă parte a mesei. Acești divaniți trebuie neapărat atrași de partea noastră. Ar fi nimerit să-i aducem la fierbere și să-i ținem așa, ca să nu adoarmă cumva.

- Poate n-ar fi rău ca Luminăția Ta să scrie câteva cuvinte acestor obraze, să-i amăgească cu niște făgăduieli frumoase, că poate cu puțină viclenie îi putem prinde în hora noastră, se grăbi să adauge alt mesean, un anume Constantin Aseni, și el cămătar care, în nădejdea unui câștig gras, își investise o bună parte a avuției în domn.

- N-aș putea spune că n-aveți dreptate, oftă voievodul cam plictisit, dar ceva nu-mi place în povestea cu ei. S-ar zice că craiul Rákóczi, i-a înhămat zdravăn la carul uneltirilor sale, iar ei îi fac cu supunere jocul. Deci până acum pribegii s-au cam dovedit pionii săi și au luptat alături de oastea lui, ca să se poată înstăpâni în Ardeal, păstrând coroana pe care tocmai a dobândit-o.

- Chiar și așa nu strică să fie încurajați întru nesupunere, dacă nu din altă pricină, cel puțin din aceea de a-i face în necaz lui Leon! stăruie și Alexandru Mamona, alt om de încredere al lui Iliăș.

- Mi-e totuși teamă că plănuirile craiului nu se prea potrivesc cu ale noastre, ba simt că ele ar putea chiar dăuna dorinței de a-l aridica pe Radu domn la București... Apoi pribegii ăștia sunt prea prinși în luptele și mâncătoriile lui Rakoczy, încât nu știu în ce măsură pot fi întrebuițați și de noi. De aceea am tot șovăit, deși, de bună seamă, știam demult, încă de pe când mă găseam la Stambul, de existența acestor zavistuitori și m-am gândit deja la mânuirea lor. N-

aș vrea însă ca să-i hrănesc eu și să-i umplu de bani, iar ei să facă slujii altuia...

- Chiar și așa ne sunt utili, reveni Vevelli. Ba nu strică chiar să ne grăbim, căci am auzit din zvonuri că Leon le trimite felurite solii cu făgăduieli ispititoare și nu este exclus ca proștii să muște momeala, încât să-i pierdem. Decât să dea Leon la pește printre ei, mai bine am face-o noi! Deci să le scriem cât mai grabnic, mai ales acelui agă Matei, care pare cel mai colțos dintre ei.

- Ai dreptate și poate ar fi cazul să duci chiar tu lucrurile până la capăt. Însă înainte de a le trimite răvaș trebuie să aflăm în ce ape se scaldă. În primul rând se cuvine să știm dacă sunt hotărâți să continue lupta sau dacă nu cumva, decepționați de bătaia luată în vară, au abandonat gândul înfruntării. Pe de altă parte m-ar interesa și în ce măsură sunt prinși și încurcați în amestecăturile lui Rákóczi prin care acesta opintește să-și păstreze și să-și întărească crăia. De asta depinde și alegerea clipei potrivite pentru a fi contactați. Ca să ne lămurim asupra-le, să te ocupi de trimiterea unei iscoade la ei, să vedem unde stau, ce mai gândesc și ce nevoi au. De asemenea e bine ca să știm exact cine sânt, care le sunt nemulțumirile și năzuințele.

- Până-n deseară voi împlini porunca, mai ales că am omul potrivit pentru asemenea trebușoară.

- Deci aștept ca în câteva zile să-mi dai deslușit seamă de ei, și după aceea le vom și scrie, cum mă sfătuiești.

*

* *

Capitolul al IV-lea

Odată cu sfârșitul lunii lui făurar²³ începuse a se desprimăvăra de-a binelea. Ghiociei prinseră chiar a se trece și, veștejindu-se, gingașii lor clopoței pierdeau puritatea albului cu care se iviseră pe lume. Tot mai des, sub streșini de pădure, se vedeau albăstrind în locu-le pâcuri de toporași, al căror nume de tămâioare era poate mai potrivit cu praznicele zilelor de dinaintea sfântului Paști. Din păcate, alături de covoarele unor asemenea frumuseți de culoare îmbietoare, topirea zăpezilor pricinuisă și mari necazuri. Șleahurile se desfundaseră cu totul, și în destule locuri se iviseră bălți în care noroaiele erau atât de adânci, încât carele se înfundau până aproape de osii, încât abia de mai puteau fi despotmolite prin nemărginita trudă a dobitoacelor și oamenilor.

În Duminica Sfintei Cruci, adică a treia din Postul care Mare, care în acel an, al 1632-lea de la Nașterea Mântuitorului, pica în primele zile ale lunii lui mărtișor²⁴, spre ceasul nămieșilor, iscoada trimisă în Ardeal se reîntoarce la Iași, trăgând fără nici un ocol, de-a dreptul la casa lui jupân Vevelli, pe care acesta și-o cumpărase prin părțile Beilicului încă de pe vremea domniilor de dinainte. Deși dânsul nu primise nici un fel de dregătorie de la noul domn, avea oricând deschise ușile la acesta, bucurându-se

---

²³ Februarie.

²⁴ Martie.

de o înrâurite covârșitoare în orânduirea trebilor cârmuirii. De cum își văzu omul, fără să-l mai iscodească asupra celor aflate și deși ceasul era de tot nepotrivit, se grăbi să-l înfățișeze voievodului, pe care-l știa nerăbdător.

Bărbatului, altfel fire simplă și fără ascunzișuri, îi plăcea peste măsură de mult să se laude. Iar motiv de mândrie era chiar obârșia sa. Față de toți se grozăvise a fi urmașul vrednic al unor răzeși înstăriți de prin ținuturile Orheiului, care n-a voit să rămână la coarnele plugului, ca orice prost, ci a năzuit să ajungă în lumea aleasă a celor de neam, de aceea venise în cetatea de scaun, unde, pentru însușirile sale alese, fusese remarcat imediat de cei mai de seamă divaniți ai țării, care își dăduseră seama că le poate fi de folos și îl țineau la mare cinste prin preajma lor. Dar e greu de spus cât adevăr se ascundea în vorbele sale, și câtă fudulire era la mijloc.

Deși se găsea în iatac, gătat să se odihnească de prânz, Alexandru vodă Iliș îi primi deîndată. În vreme ce Vevelli fu poftit să șadă pe niște perine, după obicei țarigrădean, chiar lângă domn, sluga rămase în picioare. Era îmbrăcată într-o zeghe de pănură împodobită cu găitane negre și niște ȋtari groși de aba, la care nu purta opinci, ci încălțase plină de semeție niște cizme nemeșesti cumpărate la Brașov. Înaltă, trupeșă, bine legată, avea obrazul ras și părul scurtat în jurul țestei cu strachina. Căciula o ținea în mână, nepreaștiind ce să facă cu ea, drept care o tot frământa între degete.

Îmboldită de plăcerea de a se grozăvi, pentru a sublinia valoarea și întinderea deosebită a cercetărilor sale, se apucă să povestească istoria pribegilor munteni încă de la începuturile ei cele mai îndepărtate.

- Am dat de cei mai de seamă surghiuniți la Făgăraș, în cetatea pe cale de a fi cumpărată de crai de la principesa Ecaterina de Brandenburg, văduva sărmanului Gabriel

Bethlen. Unii stau chiar în lăuntru în întăriturii, alții însă locuiesc la felurite gazde prin târg. Ei se află fugiți din țară de un an și patru luni, dâșii trecând munții prin plaiul Vâlcanelor pe la sfârșitul lui brumărel²⁵ al anului 7139 de la Facerea Lumii²⁶.

- Bine, bine, să lăsăm întâmplările astea îndepărtate, pe care de altfel le cunosc. Iar dacă e să vorbim drept, primii boieri hălăduiți în lume de răul lui Leon vodă nu sunt cei de care vorbești, ci alții care au luat drumul străinătății încă din primăvara anului, deci cu mult mai devreme.

Domnul nu greșea. Deși plecase din București de mai bine de doi ani, cunoștea de-a fir a păr tot ce se petrecuse în urmă, căci unii boieri, după mazilirea sa, socotiseră mai înțelept să nu rupă relațiile cu el, căci nu se putea ști dacă nu va izbuti să se reîntoarcă și atunci prietenia păstrată le putea fi de folos. Aceștia îi slujiseră fără întrerupere de iscoade, prin mijlocirea lor aflând toate noutățile petrecute la Curtea dâmbovițeană. Și nu erau puțini. Între ei se numărau Necula vistiernicul, logofătul Papa din Greci, Hrizea vornicul, aga Vasilache Paindur, Miha spătarul, ba și unii mai mărunți precum clucerul Matei Calotă, ori Andrei vornicul. E drept că veștile, cum își dăduse singur seama la o vreme, nu erau întotdeauna din cele mai obiective, căci solitorii, spre a-i face plăcere, mai tindeau spre exagerări în negativ, dar pe ansamblu avea cunoștința de toate. De altfel pe aceeași filieră primise de curând și știrea despre inaugurarea crucii închinată victoriei de mai an asupra răzvrătiților.

Referirile iscoadei la pribegii olteni din Ardeal și la lupta lor împotriva lui Leon vodă îl făcură pe Iliș să rememoreze involuntar toate cele întâmplăte lui din clipa mazilirii până la acea vreme.

---

²⁵ Octombrie.

²⁶ 1630.

Domnia sa de dinainte din Țara Românească, a treia socotită dacă le avea pe toate în vedere, curgea aparent liniștită, netulburată de nimic, lăsând credința că nu se stârniseră nemulțumiri și pâne ca în cele de mai-nainte, când avusese parte numai de supărări, ba chiar și de nemăsurate umilințe, cum se întâmplase la sfârșitul primei stăpâniri din Moldova, când, din porunca sultanului, fusese legat de un tun și târât așa prin nămoluri până la Hotin, de parcă ar fi fost o vită priponită de codârta unui car.

Deodată prin închipuire îi săgetă imaginea aceluia început de octombrie 1629, în răstimpul căruia, ca un trăsnet din senin, căzu asupra-i firmanul de mazilire. Nimeni nu se așteptase la așa năpastă, iar el cu atât mai puțin. Dar faptul fiind împlinit, nu mai avu a cărti, ci în trei zile își pregăti calabalâcul și luă drumul Stambulului. Mai târziu se dumiri cum se petrecuseră lucrurile. În vreme ce el dormita liniștit și mulțumit în palatul său, la Țarigrad o mulțime de candidați la domnie curtau pe marele vizir Gazi Ekrem Hüsrev pașa, ispitindu-l cu peșcheșuri bogate. Leon Tomșa, fusese numai unul dintre ei, poate cel cu mai mult noroc, având inspirația de a făgădui mai mult. Ajuns la Stambul, Iliăș află că între cei care-l săpaseră se găsea până și un necunoscut, ce nu avea nici o legătură nici cu voievodatele Dunărene, dar nici măcar cu Marele Devlet al Slăvitei Porții! Era un anume Carlo Cigalla, feciorul unui bogat negustor italian din Messina, care năzuia să pătrundă în distinsa castă al aristocrației apusene, însurându-și progenitura cu o cam scăpătată principesă din Boemia, care de nevoie și de spaima sărăciei, ar fi acceptat bucuroasă o mezalianță. Numai că mândra ei familie, spre a nu-și știrbi fălosul renume, nu îngăduia măritișul decât cu un candidat care să se fi bucurat, dacă nu de o ascendență de sânge albastru, cel puțin de niște ranguri care, sunând impresionant în înalta societate, să compenseze lipsa stirpei. Pare-se că

papistașul se arătase cam zgârcit în negocierile cu slujbașii otomani, și, fiind mână prea strânsă, dăduse greș, rivalii luându-i-o înainte.

De altfel mulți se îndoiau că Leon însuși ar avea o descendență princiară. El se lăuda a fi urmașul bătrânului Ștefan vodă Tomșa al Moldovei, numai că nimeni nu-și amintea să-l fi văzut vreodată prin palatul din Iași, iar pretinsul său tată, nu fusese auzit niciodată pomenindu-l. Pentru a lămuri ciudățenia acestei tăceri ce-l împresura, arăta că din voia părintelui rămăsese la înaltă învățătură la Țarigrad, încât în pușinii ani cât domnise acesta, nu apucase a călători până „acasă”, de aceea rămăsese neștiut lumii. Dar în același timp mulți aflaseră că înainte de a urca în scaun era poreclit Strida-bey sau Leon Strida, și-și făceau cu înțeleș cu ochiul. Porecla pare-se că dezvăluia adevărata sa baștină, care ducea la un pescar sau la un negustor de pește și de stridii și nu la o casă dinastie monarhică. Dar culmea era că nu numai relația cu așa-zisul său înaintaș stătea sub semnul îndoielii, dar de decenii, însăși scoborârea din os domnesc a acestuia era controversată de mulți. Adesea se putea auzi părerea că cel numit de cronicari fie Ștefan al IX-lea Tomșa, fie Ștefan Tomșa al II-lea, nu avea nici un fel de legătură cu Ștefan al VII-lea Tomșa, ori Ștefan Tomșa I-ul, care trăise prin veacul al XVI-lea, cel dintâi fiind de fapt un om de rând, un răzeș poate puțin mai răsărit de prin ținutul Putnei, deci la drept vorbind un simplu țăran, dăruit însă cu un teribil spirit de aventură, care bătuse o seamă de țări străine și izbutise să se lipească în cele din urmă pe lângă niște pași turci, care în chip arbitrar îl așezaseră domn, ignorând niște drepturi ale locului, care ar fi trebuit să fie respectate.

Deci impostura lui Leon era dublă, căci după ce nici el nu era fiu al aceluia pe care-l înfățișa a-i fi tată, nici acesta nu se trăgea din acela despre care spunea că i-ar fi strămoș,

nici unul neavând deci nici o legătură cu vița domnitoare moldavă!!

De altfel o motivație dublă avea și aversiunea lui Alexandru vodă Iliăș față de Leon, căci ea nu era inspirată numai de faptul că acesta îl uzurpase în urmă cu vreo doi ani și jumătate din scaunul de la București, ci se împletea cu amintirea înlocuirii sale la cârmuirea ieșeană cu zece ani mai înainte de către așa-zisul său tată. Deci resentimentele față de vecinul de miază-zi, erau pe cât de puternice, pe atât de vechi, ele născându-se chiar înainte de a-l cunoaște pe acesta din urmă, căci simțământul de ură trezit de bătrân, se răsfrânse în mod firesc asupra celui care i se declara progenitură, cu atât mai mult cu cât ivirea sa îi dădea o nouă lovitură!

După cum aflase Iliăș de la foștii săi dregători, Leon nu se bucurase de o prea bună primire în țară. Întrucât numeroși veliți slujiseră și în Moldova, răul renume al pretinsului său tată era destul de cunoscut și îngrijora pe toți cei avuți. Era știut că tătâne-său, de neam prost fiind, în prima sa domnie făcuse prăpăd printre boieri, tăindu-i pe capete, de sădise groaza printre ei. Ori acesta nu era un lucru peste care cei de neam bun și străvechi să poată trece ușor, când erau puși față în față cu unul care mărturisea cu seninătate că e neam de sânge cu amarnicul urgisitor! Dimpotrivă, dezvăluirea închipuia chiar o amenințare! Pe deasupra și felul cum se făcuse numirea iritase divaniții. Nimeni nu-i întrebese dacă vor sau nu mazilirea celui aflat în scaun și cu atât mai puțin dacă nu cumva au alt preferat. Deci, cu sau fără temei, toată lumea bună era pornită împotriva noului domn, pe care, îl contesta. Iar dacă temeiurile adevărate ale nemulțumirii nu prea erau mărturisite, ele neputând fi susținute cu argumente concludente, ele erau înlocuite cu acuzația că venise în țară însoțit de o întreagă șleahță de cămătari nesățioși, cărora le

era dator și care tăiau și spânzurau, nesocotindu-i pe veliții locali, pe care-i scoteau din dregătorii, luându-le locul.

Iliaș, care nu-i putea dori potrivnicului decât tot răul, primise cu satisfacție aceste zvonuri și, deși în fundul sufletului bănuia că sunt poate puțin exagerate de povestitori pentru a-i consola orgoliul, le luase pe toate de bune și se bucurase de ele. Ba își zicea chiar că pornirile se aprinseseră cu mai multă înfocare decât ar fi putut isca el, ațâțându-le.

Contradicțiile se adânciseră pare-se în asemenea măsură, încât pe ulițe începu a se cleveti că, pentru a institui liniștea, pe Leon l-ar bate gândul să urmeze pilda așa-zisului său părinte moldav, ale cărui fapte fuseseră de groază la vremea lor. Astfel se povestea că după ce înfrânsese la Fântâna lui Păcurar boierii răsculați împotriva lui în urmă cu ceva mai mult de șaisprezece ani, nu numai că trăsesse în țeapă chiar la locul luptei pe fruntașul tulburătorilor, dar în cetatea de scaun mai decapitase încă vreo șaptezeci și cinci de divaniți, iar țestele lor, umplute cu paie, le expusese pe estrada spânzurătorilor de lângă poarta cea mare a palatului din Iași, spre a fi de luare aminte și altora care s-ar simți îndemnați la nesupunere. Și zăcuseră acolo până ce duhoarea ce-o răspândeau ajunsese de nesuportat pentru dregătorii care erau siliți să treacă zilnic pe dinaintea lor, spre a se înfățișa la soboarele divanului. Deci fiorii îi treceau pe destui la asemenea amintire. Și desigur că zvonul îngrijoră, deși de răzvrătire nu putea fi vorba, căci toată frământarea din București se mărginea doar la niște cleveteli obișnuite rostite pe la colțuri, nu lipsite, e drept de venin și înverșunare.

Optimiștii spuneau însă că la mijloc nu sunt decât vorbe de clacă, căci nu se putea întâmpla nimic rău, întrucât lipsea chiar și un simplu pretext, nu numai motivul real, pentru o atât de drastică represiune. În plus mai adăugau că, Leon nu va îndrăzni să se atingă de vreun velit, ei fiind

cunoscuți și cu relații temeinice la Poartă, încât persecuția lor putea isca pâri răsunătoare, care i-ar clătina stăpânirea, lucru de care desigur că domnul e conștient și se va abține de la comiterea vreunui abuz de acest gen.

Erau însă și mulți pesimiști, poate chiar mai numeroși decât cei dintâi. Ei se arătau convinși că nu era prea greu ca Măria Sa să nascocoască un motiv prin care să-și justifice o dezlănțuire sângeroasă. Ba ei mergeau și mai departe cu presupunerile, imaginând chiar modul cum se putea pune la cale o provocare acuzatoare. Se putea începe banal cu arestarea și condamnarea zdravănă a unor boiernași bârfitori de mâna a doua, mici și indiferenți Porții, care nu se bucurau de ascultare acolo, de care nu se interesa nimeni, dar care făcuseră greșeala de a-l critica pe principe mai înverșunat în lume, lucru ce putea fi dovedit.

Aspra lor cetluire putea avea o dublă menire; pe de-o parte să servească de avertisment și celor de rang înalt, prevenindu-i asupra a ceea ce li se va întâmpla dacă nu se aliniază, și, sperându-i, să-i liniștească.

Dar pe de altă parte nenorociții puteau fi puși la cazne, până ce, din pricina chinului, vor mărturisi că niște obraze de vază au pus la cale un complot anti-domnesc, la care ei înșiși erau parte, ba vor indica chiar o serie de nume a unor prețiși complici, și taman ale acelor pe care domnul voia să-i elimine. Astfel se va crea pretextul arestării și chiar al executării acestora, și, în ciuda vârvei ce s-ar stârni, Poarta să nu aibă motiv de a interveni, de vreme ce presupusa vinovăție era chipurile dovedită.

În scurtă vreme zvonul prinse, preschimbându-se din ipoteză în convingere. Deci după câteva luni de la începutul domniei lui Leon vodă se vorbea în plină stradă în gura mare de intenția sa de a face prăpăd printre veliți, începând însă cu jertfirea a niscaiva boiernași mai clonțoși. Se avansă chiar numele posibililor nefericiți sortiți a sluji pentru

deschiderea întregii acțiuni. Era vorba de un mic căpitan, pe nume Dumitru Filișanu și de un slujbaș de la clucerie, Mihai Coțofeanul, care era omul de credință al fostului mare clucer Vasile Paindur, scos din slujbă cu vreo lună în urmă. Amândoi erau cunoscuți ca firi clonțoase și guri foarte spurcate. Ei criticaseră public regimul și tot târgul știa acest lucru, deci purtarea lor putea fi folosită drept pretext pentru arestare.

Se povestea chiar că noul vel-armaș Nedelco Boteanu s-ar fi lăudat că a făgăduit domnului că va pune curând boierimea cu botul pe labe și va împlini toate cele puse la cale, începând cu vârfarea la popreală a acelor care urmau să ofere dovada țeserii unui mare complot anti-domnesc, care urmărea uciderea voievodului.

Presupusul plan, despre care nu se știa dacă existase în mod real, va eșua însă curând, căci cei care, în temeiul zvonurilor, trebuiau puși în cătușe vor dispărea într-o bună zi din târg. Cum s-au petrecut cu adevărat lucrurile nimeni nu avea habar. Unii erau convinși că cei cu pricina, prinzând de veste că sunt în primejdie, fugiseră peste hotare, pustiindu-se pe undeva prin străinătăți. Alții socoteau că bejania le fusese însă pregătită de mării boieri, pentru a dejuca planul domnesc de intimidare, de care aflaseră. Aceștia i-ar fi trecut pe cei doi, chiar cu forța, în Ardeal. Ba, spre a-i îndupleca, le-ar fi dăruit și o grămadă de bani pentru a se putea întreține dincolo de munți. Deci înverșunarea lui Leon de a crea aparența organizării unui complot sfârșise chiar prin înfiriparea unuia, care însă nu putea fi dovedit, năruindu-l pe cel dintâi! Însă cât adevăr și câtă închipuire se ascundea în bârfelile care dospeau pe uliță nu s-a știut nici atunci și nici mai târziu. Oricum, dincolo de mulțimea de păreri și presupuneri vânturate cu multă înfocare, cel mai adesea divergente și contradictorii, un lucru rămâne totuși cert: cei doi boiernași de care se făcuse vorbire, dispăruseră

din țară încă de pe la începutul primăverii. Mai târziu se va afla că se ațineau prin ținuturile Hațegului, pe moșia unui anume Miclăuș Bărbat, ce-și avea casa în satul Râu Bărbat. Atunci când Alexandru vodă Iliăș repezise iscoada lui Vevelli, tăind avântul împănatei sale istorii, taman la aceste întâmplări făcea trimitere, pe care le știa de câțiva ani.

După pieirea celor doi năpăstuiți de soartă, liniștea nu se reinstaurase, nemulțumirile, ce nu aveau în fond nici o legătură cu ei, mocnind mai departe în străfunduri. Ele vor răbufni de aceea după câteva luni printr-o răzvrătire împotriva modului cum se strângeau dările din țară. Cum statul nu avea un aparat fiscal propriu, sarcina era încredințată de divanul la fiecă începăt de an unor boieri, rolul și atribuțiile acestora fiind statornicite și acceptate de veacuri.

Procedura era unanim cunoscută. La vistierie exista un catastif în care erau trecute pe rând toate județele, la fiecare precizându-se numărul de sate componente, mărimea acestora apreciată după mulțimea gospodăriilor, și la urmă darea pe care întreaga obște trebuia să o plătească. În temeiul acestor consemnări se stabilea suma pe care o avea de vărsat tezaurului cel care „ținea de bir” ținutul, urmând ca el să-și scoată mai apoi paguba de la plătitori, dar adăugind atât simbria slugilor sale cu funcție de dăbilari, cât și, evident, un câștig, care, obișnuit, nu era tocmai mic. Mecanismul funcționa neschimbat din vechime, încât în chip normal percepții ar fi trebuit să fie obișnuiți cu el, ba chiar mulțumiți că pe această cale li se oferea o posibilitate de îmbogățire.

Numai că în ultimele decenii, din cauza datoriilor mari pe care voievozii le făceau cu prilejul cumpărării tronurilor, dajdiile crescuseră exagerat de mult, iar numeroși țărani erau așa de săraci că nu aveau ce să le mai iei, iar alții,

de altfel nu tocmai puțini, văzând năpasta ce-i lovise, fugiseră din țară și deci ei nu mai puteau fi taxați.

Necazul era că în urma acestor schimbări petrecute în țară nu se făcuseră și îndreptările trebuitoare în condicile vistieriei, ștergând pe cei lipsă, încât strângerea sumei datorate stăpânirii nu se putea face integral, nefiind de la cine o lua, iar de câștigul dăbilarilor uneori nici nu putea fi vorba, ei trebuind să acopere din averea lor diferența pe care nu izbutiseră s-o strângă. Deci cum spuneau letopisețele vremii, Leon îi „punea <pe boierii dăbilarilor> să plătească județele cu sila”²⁷, abuz care nu era nou, ci devenise o practică curentă în ultima vreme. Aceasta era deci și situația în anul 1630.

Pe parcursul verii principele așteptase răbdător să-și primească banii cuveniți, dar odată cu toamna, timpul până la sfârșitul anului, când plățile trebuiau încheiate, fiind pe sfârșite, se neliniști și începuse a stăruii pentru a grăbi vărsarea în tezaur a restanțelor, care nu erau tocmai puține. Cum însă solicitarea sa rămase fără răspuns, după obiceiul așezat din vechime, trimise pe capul datornicilor aprozii pentru scoate de la ei sumele restante, iar în caz de refuz, să-i amendeze pe cei în cauză, luându-le drept „trepede”²⁸ câte treizeci – patruzeci de galbeni”, cum zice cronica. Numai că amenințările și îmboldirile sale avură tocmai efectul contrar celui dorit. Câțiva boieri olteni, ca și în anii anteriori de altfel, se înfățișară lui Leon vodă Tomșa și-i cerură ca datoria înscrisă în izvoade pe seama lor să le fie scăzută, căci satele fugiseră, iar ei nu aveau de la cine lua dările. În fruntea jeluitoarelor se găseau iarăși un anume Gorgan din Criva, fost spătar și un anume agă Matei, ce-și zicea din

---

²⁷ Citat extras din „Letopisețul cantacuzinesc”.

²⁸ Trepede (trepide, treapäd) = amenzi; și acest citat este extras din „Letopisețul cantacuzinesc”.

Brâncoveni, care de altfel, prin soția celui dintâi, erau chiar rude.

Iliaș îi cunoștea prea bine pe amândoi de pe vremea când le fusese domn. Chiar el îi ridicase în dregătorii, cu vreun an și jumătate înaintea acestui demers făcut pe lângă Leon. Pe Gorgan îl înălțase atunci în rang de mare spătar, iar pe Matei în cel de mare agă. Numai că ei, în loc să-i fie recunoscători, îi înfățișară la puțină vreme după boierire aceeași cerere prezentată acum și urmașului său, adică doreau să li se reducă cu aproape o treime câtimea datorată vistieriei. Bineînțeles că, întărâtat de vehemența lor, și cum socotise că vor a se îmbogăți păgubindu-l pe el, nu numai că îi refuzase categoric, dar îi și destituise imediat pe amândoi din dregătoriile cu care abia îi dăruise. Iar cum Gorgan, mai era și rău de „clanță”, și începuse a-l cleveti pe la colțuri, îndemnând chiar la zurbă, ba îl atacase cu vorbe grele și acuze care-i ajunseră în cele din urmă la ureche, îl aruncase și în temniță și ar fi zăcut mult și bine acolo dacă nu era mazilit, iar Leon nu l-ar fi iertat și slobozit. De altfel dacă nu se schimba domnia nu scăpa chiar așa de ușor! Chiar dacă zăcuse în hrubele armășiei doar scurtă vreme, desigur că trecătorul divanit îi purta o aprigă dușmănie.

Dar cu toate că nu-i simpatiza pe cei doi, se bucură aflând că-i pricinuiau necazuri și lui Leon. „Bine-i fac!” jubilă el în sine. De altfel, de cum aflase de eliberarea lui Gorgan, se înciudase, dar când se adăugă zvonul că boierul ajunsese a se jelui voievodului, ba cutezase să-l și mustre, își zise satisfăcut: „Să-l sature și să-i fie de învățatură de minte, ca să mai anuleze pedepsele pe care eu pe drept le-am dat. Acum cred că în sfârșit pricepe ce greșeală a săvârșit, descătușându-l numai ca să-mi facă mie în ciudă! Dacă-l lăsa unde l-am pus eu, ar fi scăpat de o parte a belelelor și bătăii de cap de care are parte.”

Pare-se că în ce-l privea pe Matei, care ținea de bir județul Romanai, la cauza generală de nemulțumire se adăuga și una particulară. Un alt neam al său, însurat cu o nepoată de văr, biv vel vistiernicul Necula din Ianina, îi ceruse să nu-i dijmuiască o seamă de sate, ceea ce îi redusese substanțial încasările. Obiceiul ca unii veliți sau unele mânăstiri să-și scoată poslușnicii de la dajdii nu era un lucru neobișnuit și în mod normal se făcea cu acordul domnului, care anunța vistierul ca, în condica de care îngrijea, respectivii țărani să fie scăzuți din datoria celui împuternicit ca dăbilar. Numai că Necula nu făcuse toate demersurile care a-ar fi convenit și la care era obligat. Anume el nu-l înștiințase pe Leon vodă și nu-i obținuse încuviințarea, fapt neștiut de Matei. Ca atare cei a căror exceptare se ceruse nu fuseseră tăiați în înscrisuri, încât aga, înșelat de buna sa rudă, se văzu silit să acopere din avutul său partea ce s-ar fi convenit s-o scoată de la rumâni²⁹. De altfel relațiile cu acest proaspăt intrat în spița sa nu fuseseră de la început prea grozave, căci chiar din clipa însurătorii îi pretinsese niște sate ca fiind parte din zestrea neveste-si și i le luase în temeiul unor judecăți în divan, slujindu-se de înrâurirea ce o avea pe lângă voievod. Deci resentimentele dintre ei erau mai vechi, dar cu toate acestea Matei îi împlinise voia crezându-l de bună credință și știindu-l unul dintre favoriții lui Leon, care nu i-ar refuza vreo rugă. E drept că în acea clipă nu avea nici o dregătorie, dar, în temeiul trecerii de care se bucura, fusese primit ca velit atât în divan, cât și în sfatul țării, fiind ținut la mare cinste. De aceea probabil, după ce se evocase nemulțumirea generală, când Matei aduse vorba de neajunsurile pricinuite lui de Necula, principele îl ascultă zâmbind amuzat din colțul buzelor și, fără a-i lua în seamă pâra, strâmbând doar din nas, îl muștră că face asemenea înțelegeri păguboase în

---

²⁹ [Aici cu sensul de țărani dependenți.](#)

spatele său, fără a-i cere încuviințarea. Ori cele istorisite dovedeau o cădășie vinovată cu cei de vița sa, care aducea atingere stăpânirii, încheie principele. Deci după ce Nucula îl înșela, el era socotit vinovat!

În final cererea lui Gorgan și a lui Matei de a fi „slăbiți” din chinga datoriilor, nu fu luată în seamă, ei trebuind să se întoarcă acasă cu buzele umflute. Nu era exclus ca dânșii să se fi și temut că o să fie chiar întemnițați pentru îndrăzneala avută, mai ales având în vedere experiența trăită de Gorgan cu vreun an și ceva înainte, când chiar ajunsese la pușcărie pentru asemenea stăruință. Fapt este că, întorși acasă, sfātuindu-se și cu alți fătați de-ai lor, în nădejdea de a se pune la adăpost de eventuale represii, hotărâră să fugă din țară, evident, fără a depune la vistierie banii de dajdie deja adunați. Ba se zvonea chiar că ar fi îndemnat sătenii să nu mai plătească dările, căci va veni domnie nouă, ba i-ar fi și chemat să-i însoțească în Ardeal. Rămâne însă nelămurit până azi la cine se gândeau cei plecați în pribegie că va urca în scaun. Desigur că nu putea fi vorba decât de unul dintre ei...

Oricum, în aceste împrejurări, spre sfârșitul lunii lui brumărel a anului al 1630-lea de la nașterea Mântuitorului, după știința sa se stărnise în Oltenia o tulburare destul de mare, care-l cam pusese în încurcătură pe Leon vodă. Iliăș, pe atunci mazil adăpostit la Stambul, își amintea, nu fără nostalgie, cât se bucurase la primirea veștilor, punând chiar să-i fie repetate de mai multe ori, spre a le savura cât mai deplin. Plecarea în pribegie a boierilor și perspectiva unei avalanșe de pâri la Stambul îi pica nespuse de bine.

De altfel, parcă spre a-i da satisfacție, se zvonea că băjenarii și răzvrățiții alăturați lor ar fi jefuit niște dăbilarci și niște negustori turci de miere, iar pe undeva pe la hotare s-ar fi încins chiar o bătălie în toată puterea cuvântului cu slujitorii domniei, isprăvită cu focuri de sinețe și chiar ceva

răniți. „Mai bine nici că se putea!” își zisese atunci Iliș, frecându-și mulțumit mâinile, ba își încheiase reflecțiile cu tradiționala expresie infantilă obișnuită a fi rostită în asemenea împrejurare: „Întărâtă-i drace, că și mie-mi place!”

Din păcate în lunile următoare neglijase ca să mai supravegheze faptele pribegilor, și asta din două pricini. În primul rând pentru că în Ardeal nu avea iscoade, asemenea acelor de la București. Iar pe de altă parte se angajase cu toate forțele în lupta pentru înlăturarea domnului Moldovei, Moise Movilă, și-și concentrase întreaga atenție asupra mijloacelor ce-i stăteau la îndemână ca să-i pricinuiască mazilirea, încât să-i poată lua locul. Va izbuti să cumpere un muvela³⁰, care-i deschisese ușile marelui muftiu, șeyhülislamul Zakeriyazâde Yahyâ Efendi. Cu același succes abordă și pe vizir-chehaiasi, prin care primise consimțământul de a-și prezenta năzuințele înaintea măritului sadrazam³¹, care la acea vreme era Gazi Ekrem Hüsrev pașa. Din păcate marele vizir îl ascultase cu bunăvoință de fiecare dată când i se îngăduise a i se înfățișa, dar nu mișcase nici un deget spre a-l ajuta, arătându-se mulțumit de slujba făcută împărăției de Moise Movilă la Iași, chiar dacă n-o mărturisise deschis, pesemne pentru a-l mai stoarce de bani. De altfel mai toată vremea înaltul dregător era plecat din Sambul din pricina îndelungatului război purtat împotriva persanilor, dar din păcate cu prea puțină izbândă. Rugile sale păreau a fi mai bine primite de șeyhülislamul³² Zakeriyazâde Yahyâ Efendi, dar nici acesta nu întreprinsese nimic concret pentru a-l uzurpa pe Movilă vodă, încât să-i deschidă calea. Bietul Iliș era disperat de insuccesul demersurilor sale, încât nu e de mirare că o bună

---

³⁰ Muvela = judecător în serviciul muftiului.

³¹ Sadrazam = titlu purtat de marele vizir otoman.

³² Muftiu.

bucată de vreme omisese să se intereseze de soarta fugarilor aridicați împotriva lui Leon vodă.

În acest timp în Transilvania lupta pentru putere se încrâncenase, devenind pe cât de aprigă, pe atât de încurcată. După moartea lui Gabriel Bethlen survenită cu vreo doi ani și trei luni în urmă, cârmuirea trecuse vremelnic în mâna văduvei celui răposat, Caterina de Brandenburg, apoi la scurt timp, în aceea a lui Ștefan Bethlen și în cele din urmă a lui Gheorghe Rákóczi, între cei trei încingându-se însă o înfruntare înverșunată și îndelungată, regizată din culise pe de-o parte de măritul padișah al Înaltei Porți, iar pe de alta de mândrul împărat de la Viena. Din câte știa Iliăș, pribegii, curând după plecarea lor, se alăturaseră lui Gheorghe Rákóczi, sub flamurile căruia nu pregetară ca să lupte, îndatorându-l. Iar alegerea lor se dovedi inspirată, căci preferatul lor va sfârși prin a fi învingătorul în vălmășagul înfruntărilor. Deci se alăturaseră tocmai aceluia care le putea fi de folos! Astfel încât noul crai, prețuindu-le aportul, nu întârziase să le ție partea, spre necazul lui Leon vodă, care-și vedea zădărnice încercările de a scăpa de aceia care-l săpau din străinătate, pârându-l neîncetat la Stambul.

Pentru a face față cheltuielilor cerute de plănuirile sale, Iliăș se îndatorase pe la mai mulți cămătari, cu care de altfel se împrietenise pe acest temei și căroră le mărturisise năzuințele sale de domnie. De altfel împrumuturile le dobândise tocmai pentru că reușise să-i convingă că dorințele sale aveau șansa de a se realiza, deci investițiile făcute în destinul său le puteau aduce câștig. Unul dintre aceia care-l finanțau era și un anume Ieronim Hores, grec de prin Galata, care se îndeletnicea și cu negoțul prin ținuturile de din susul Dunării. Întorcându-se din Brașov pe la începutul verii lui 1631, acesta îi atrase atenția că nepăsarea pe care o arată surghiuniților munteni este nu numai

neîntemeiată, ci chiar păguboasă pentru afacerea pusă la cale împreună.

- Nu are sens să te cramponezi doar de tronul ieșean.

Cel de la București nu e cu nimic mai prejos.

- Bine, dar Leon este unul din favoriții vizirului Gazi Ekrem Hüsrev pașa, deci e greu de dărâmat. Poziția lui Moise Movilă pare mai fragilă.

- Oare? zâmbi viclean și plin de subînțele negustorul.

- Adică? făcu fostul voievod.

- La Brașov am aflat unele noutăți care ar putea să te intereseze și, punându-te pe gânduri, să-ți modifice plănuirile. Pribegii sunt în căutare de bani, împrumutându-i de la oricine e dispus să li-i dea. E vădit că vor să tocmească oșteni. Unul dintre ei m-a abordat chiar și pe mine pentru un împrumut. Eu m-am mărginit doar la făgăduieli, făcute mai mult ca să-l pot trage de limbă pe cel ce mă căutase. Lucrurile par serioase. Se zice că chiar și craiul s-a legat să le dea ajutor ca să poată năvăli asupra lui Leon. Deci în cel mult câteva luni vom avea parte de un război, în urma căruia scaunul din București va rămâne gol! Prin urmare ar putea fi mai accesibil decât celălalt. Eu zic că e momentul ca să-ți îndrepti atenția și asupra acestor băjenari, pregătindu-i pentru a putea fi folosiți. E o alternativă care nu trebuie să ne scape!

Pornind de la sugestia primită, abia întors acasă, se așeză la sfat cu bunul său prieten, Battiste Vevelli, un mare negustor grec de fel de prin Rethimno, un însemnat oraș din Creta, pe care însă îl părăsise demult, aciundu-se în inima împărăției otomane. Cu acesta Iliăș era cumnat de mai mulți ani, căci, după ce primul rămăsese văduv, o luase de soață pe sora neveste-si. Cum cei doi erau sodomiți și ibovnici cunoscuți, încumnățirea asta iscase numeroase cleveteli, mulți văzând în înrudire alte semnificații decât cele firești,

încât, vorbind de ea, își făceau, plin de înțeleșuri, cu ochiul. Scăpându-și din când în când într-o dezmiertare câte-o mână printre coapse, cei doi cercetară răbojul fugarilor, în măsura în care-l știau. Mai multe despre ei aflase Iliăș de la pârătorii ce-i avea la București, decât Vevelli, care, deși își făcea negoțul și prin țările române, nu prea umbla prin Ardeal, căci grosul mărfurilor sale îl îndrepta spre Polonia, drept care era mai bine informat asupra situației din Muntenia și Moldova, pe care le străbătea adesea, și nu asupra aceleia de dincolo de munți.

După o îndelungă chibzuială socotiră ca ar cunoaște numele a vreo zece – cincisprezece dintre cei pripășiți la mila crăiască, dar, cântărindu-i pe fiecare, ajunseră la concluzia că numai trei dintre ei merită de ceva atenție, ceilalți fiind ființe mărunte, fără vreun rost la Curte, iar cei care slujeau totuși domniei erau boiernași de rangul al doilea sau cel mai adesea al treilea, dacă nu chiar mai rău. Deci nu aveau de ce-i lua în seamă, înrâurirea lor fiind prea mică sau lipsind cu totul. Cel mai de frunte dintre toți era jupân Aslan, căruia obișnuit i se zicea vornicul, deși, înainte de a se băjeni, ajunsese la rangul de mare ban al Olteniei.

În privința lui Aslan mai putea trage nădejde de a ajunge la un acord convenabil cu el. E drept că în răstimpul domniilor avute în Țara Românească îl ignorase total și nu-l înălțase în vreo dregătorie, neinspirându-i vreun sentiment de îndatorire, dar pe vremea când stăpânise în Moldova, iar velitul trecuse pe acest meleag, îl făcuse mare vistier, lucru pe care desigur că nu-l uitase și-i era dator de puțină recunoștință, cel puțin atâta cât să-l poată apela. Deci dacă voia să ia legătura cu pribegii și să le câștige bunăvoința, trebuia s-o încerce prin mijlocirea sa, căci cu ceilalți cam slabe speranțe de a ajunge la o apropiere.

Un altul care putea fi socotit cap al fugarilor era spătarul Gorgan din Criva, cel pe care el îl băgase la

pușcărie, la puțină vreme după ce-l făcuse divanit. În sfârșit al treilea personaj vrednic de a fi luat în seamă era un anume Matei, ce-și zice după bunică din Brâncoveni, și pe care, pentru scurtă vreme, îl aridicase la rang de mare agă, dar îl abandonase destul de repede. Cum cu ultimii doi, înainte de a părăsi țara, ajunsese la cuțite, nu putea năzui ca aceștia să-i privească demersul cât de cât cu înțelegere. De la ei, cel puțin pentru început, nu putea spera să dobândească vreun folos. Singurul care-i rămânea la îndemână pentru a deschide un dialog era Aslan, de altfel și el grec, asemenea iubitului său ibovnic. Cu puțină îndemnare și viclenie, prin dânsul, cum arăta Vevelli, se putea ajunge și la ceilalți doi, spre a-i împăca. Drept care, după vreun ceas sau două de chibzuială, negustorul, o minte foarte dezghețată și iscusită, dăruiț și cu o ipocrizie desăvârșită, dar și bun cunoscător de carte, se așternu pe scris.

Începu prin a mărturisi că împărtășea întru totul sfârșirea sufletească pe care o trăia sârmanul vel ban Aslan, care se vedea alungat de un voievod obtuz de la vatra sa strămoșească din fundul Olteniei. Că lucrurile nu stăteau chiar așa cum le zugrăvea, nu avea importanță. Vevelli reciti cu încântare vorbele sforăitoare pe care le așternuse. Sunau destul de frumos și de bună seamă că vor avea cuvenitul răsunset în cugetul cititorului. Apoi adăugi că, spre a nu-i părea spusele simple sporovăieli, este gata să-i sară în ajutor, numai să i se lămurească cum și cu ce i-ar putea fi de folos. Oricum, pentru început, este gata ca să mijlocească transmiterea la marele vizir a pârelor pornite împotriva lui Leon vodă. E de ajuns ca acestea să-i fie înmânate și el le va duce mai departe. De asemenea se arăta încântat să-i cunoască pe fărtații ce-i stăteau alături, care desigur sunt oameni de ispravă, viteji și vrednici, iar el le poartă o deosebită considerație. E nerăbdător ca să-i fie înfățișați și

să încheie înțelegeri cu ei spre a le sta de reazăm în realizarea idealurilor lor.

Când năbădăioasa scrisoare fu isprăvită, Iliăș își desenă semnătura în josul ei și o întări cu o pecete de ceară în care imprimă sigiliul inelar pe care-l purta la deget. La urmă Vevelli împături hârtia și o închise cu o a doua pecete, promițând să o încredințeze unui prieten de negoț, care în zilele următoare urma să se ducă cu harabalele cu marfă în Ardeal.

Începută în acest fel, relația se consolidează destul de repede în lunile următoare, Iliăș obținând chiar performanța unei împăcări cu cei doi vrăjmași ai săi, Gorgan spătarul și aga Matei. În răvașele primite de la ei, aceștia mărturiseau că se bucură nespuse de interesul și compasiunea ce le-o arată și-i sunt recunoscători ca vrea să le stea de sprijin. Dovedea o un altruism de-a dreptul mișcător, pe care dâșzii știau să-l aprecieze. S-ar fi zis că între ei n-ar fi existat niciodată nici cel mai mic conflict, frăția și armonia ce-i unea părănd desăvârșită și nicicând tulburată.

Timpu se scurgea greu, iar încordarea și nerăbdarea lui Iliăș sporeau cu fiecă zi ce trecea. Luna lui cireșar, apoi aceea a lui cuptor³³ se isprăviră fără să se întâmple ceva. Din partea fugarilor îi veneau numai vorbe, făgăduieli, plănuiți, vise și cam atâta. Și asta în vreme ce inițiativele lui Leon îl puneau pe jar, fiind din cele mai neașteptate și mai rodnice, răspunzând peste măsură de potrivit cerințelor clipei. Iscoadele ce le avea, îl înștiințară spre pildă asupra soliiilor trimise în Ardeal spre a ademeni, prin făgăduieli nespuse de ispititoare și prin legăminte de iertare, pe băjenari în țară. Cu un asemenea prilej solii chemaseră pe căpeteniile oltenilor la o judecată în fața craiului, dar aceștia izbutiră să aducă în ajutorul lor, ca martori, peste o mie de suflete, care să jure pentru dreptatea lor. Iar după jumătatea lunii lui

---

³³ Cireșar = iunie, cuptor = iulie..

cuptor Leon dăduse țării două hrisoave prin care osânda grecii asupra țării care pricinuiseră „sărăcie și pustiire țării”, căci „ei nu socotescu să umble după obiceiul țării, ci strică toate lucrurile bune și adaugă legi rele și asuprite”³⁴.

În fața unor asemenea vești neliniștitoare ajunsese la fierbere și-i reproșa lui Vevelli, de parcă acesta ar fi avut vreo vină, că se cam lăsase înșelat de fanteziile deșănțate ale cămătarului Ieronim Hores, care, grăbit ca să-și reprimească înzecit banii împrumutați, începuse a fabula, născocind o șansă, acolo unde nu erau de așteptat speranțe. Nici luna lui secerar³⁵ nu părea să aducă vreo noutate, deși de la Brașov venise vestea că armurierii ar fi vândut pribegilor mai multe duzini de spade, ba chiar și destul de multe sânețe și niște săcălușe. Dar în rest nu se simțea nici o mișcare, deși Postul Adormirii Maicii Domnului, al Sfintei Mării Mici, cum i se zicea în popor, se apropia de sfârșit.

Deodată căzu o veste trăsnet: imediat după praznicul Adormirii Maicii Domnului, oștile răzvrățiților intraseră în țară, după câte se părea prin pasul Vâlcanilor, pe unde, cu aproape un an în urmă, aceștia fugiseră în Ardeal. Iliăș, cuprins de înfrigurare, nu mai putea dormi. În sfârșit, dacă încercarea izbânda, tronul se elibera și i se deschidea calea de a accede la el, căci socotea că tulburătorii nu aveau pe cineva mai potrivit pentru a-l înscăuna. Deci trebuia să fie pregătit să se întoarcă în locul de unde fusese alungat cu puțin în urmă. Pentru a fi neîncetat la curent cu mersul evenimentelor, aranjase astfel ca, prin mai mulți olăcari, să primească zilnic știri din Muntenia. Când unul sosea, un altul era pe drumul de înapoiere spre Dunăre. În același timp, în lipsa marelui vizir Gazi Ekrem Hüsrev pașa, aflat prin părțile de răsărit ale împărăției unde lupta cu perșii,

---

³⁴ Citatele din ghilimele provin din niște documente autentice, care ni s-au păstrat.

³⁵ August.

stăruia pe lângă înlocuitorul său, vizir-caimacam-pașa, fostul kethuda bey sau chehaia-bei, cu care se mai tocmise fără mare folos și mai-nainte, care în lipsa stăpânului se văzuse înălțat în rang.

La început știrile erau încurajatoare. Invadatorii cuprinseseră întreaga Oltenie, nimeni nestându-le înaintea. Ba la o vreme o oaste a voievodului care încercase să le pună stavilă, fusese spulberată pe malul râului Vedea, precum frunzele de toamnă luate de un vârtej de vânt. Biruitorii, în plin avânt, își deschideau drum asupra cetății de scaun. Iliăș, pătruns de optimism, se și vedea domn la București, făcându-i în necaz lui Leon. În ultimele zile cumnatul Vevelli nici nu mai trecuse pe acasă, înnoptând la el, în așteptarea veștilor care curgeau pe cât de vertiginos, pe atât de îmbărbătătoare. E drept că aflând de oprirea sa la casa fostului domn, cunoscuții, știindu-le năravurile, își făceau plin de înțeles cu ochiul, gândind la cu totul altceva decât la nerăbdarea de a dobândi cât mai repede vestea victoriei finale. De altfel în aceleași zile toți creditorii se învâlmășeau la ușa sa, călcându-se pe picioare, grăbiți ca să-l felicite pentru viitoarea domnie. Primul era desigur arhon Ieronim Hores, ca unul care, ca un clarvăzător, intuise primul posibilitatea de a trage foloase de pe urma pribegilor olteni. Lui îi urma Constantin Aseni, care-l laudă pe Iliăș pentru mintea pătrunzătoare cu care fusese dăruit de Dumnezeu, încât întrezărise imediat șansa ce i se oferea așa pe nepusă masă, la care nimeni nu se gândise până la el. Acesta nici nu apuca bine să iasă că în prag se înghesuiau Alexandru Mamona, urmat de jupân Diamandi. În frunte cu Iliăș, care radia, toți erau în culmea fericirii și al avântului și se întreceau în a făuri plănuiri de reîntoarcere la București.

De altfel în acele zile de înfierbântare sosise și vestea că Leon este disperat și nu mai știe ce să facă încât să iasă din impas. Însăpăimântat la culme, încercase să iasă

înaintea vrăjmașilor, dar dându-și seama de marea lor putere se trăsese înapoi, își trimise soața la adăpost în raiaua Giurgiului, și, pentru ca și el să poată scăpa într-acolo, alesese locul de luptă taman pe drumul care ducea la cetatea dinspre Dunăre. Se vedea de la cale de-o poștă că era îngrozit și pregătit de fugă. Iar proscrișii se repezeau victorioși asupra cetății de scaun, într-o zi sau două fiind la hotarele acesteia.

Dar pe cât de mari și luminoase le fuseseră speranțele, pe atât de amar fu deznodământul. Taman de ziua închinată Sfântului Mucenic Lupu, când se nimerea a fi și odovania praznicului Adormirii Maicii Domnului, se întâmplă nenorocirea la care Iliăș și ai săi nu gândiseră. Surghiuniții mult lăudați, în care așezase atâtea năzuințe, fură spulberați, iar Leon vodă ieși triumfător de pe câmpul de luptă.

Mulți dintre cei de care Iliăș își legase visurile pieriră în bătălie, iar cei scăpați cu viață, hăituiți de învingători, își căutară salvarea în Oltenia lor natală. Ascunși în spatele zidurilor de cetate ale mânăstirii Tismana, fugarii nu putură fi ajunși de următori, iar într-o clipă de neatenție a acestora se putură strecura peste hotar, traversând muntele la adăpostul pădurilor, prin niște trecători înguste și ascunse, cunoscute doar localnicilor.

Resemnat și înciudat, Iliăș se reîntoarce la ofensiva pornită împotriva domnului Moldovei. Din păcate marele vizir nu se găsea la Stambul, iar caimacam-pașa, care-i ținea locul, nu îndrăznea să înfățișeze sultanului Murad al IV-lea un firman de mazilire a lui Moise Movilă, mai ales că tânărul monarh turc, care era într-un aprig război cu maicăsa de sub tutela căreia voia să iasă, fusese acela care-l numise. Din fericire pentru Iliăș, după numai două luni marele vizir Gazi Ekrem Hüsrev pașa căzu în dizgrație și fu înlocuit cu Müezzinzade Filibeli Hafiz Ahmed pașa, care era

cumnat al tânărului padişah, dar și favorit al mamei sale Kösem Mahpeyker. Prin mijlocirea noului vizir-chehaiasi, Iliaş izbuti să cumpere bunăvoința noului sadrazam și, după doar o lună firmanul de mazilire a lui Moise Movilă era pecetluit de mühürdar din porunca şahinşahului. Din păcate însă boierii moldoveni nu voiseră să-l accepte și veniseră cu pâră împotriva-i, dar cu puțină viclenie și slujindu-se de protecția cumpărată, izbutise să-i îngenuncheze și așa ajunsese cu vreo lună în urmă la Iași.

E drept că încă de pe drum fusese copleșit de griji nemăsurate, căci aflase că slăvitul său ocrotitor, pe care creditorii săi îl plătiseră cu generozitate, fusese ucis într-o răzvrătire a oștirii. Vestea era nimicitoare pentru el, mai ales că venea destul de repede după aceea a înfrângerii fugarilor olteni, în care-și pusese mari nădejdi. În prima clipă simți că se scufundă și că tot sârgul său din ultimul an se risipește în gol. Se temu chiar că veliții, aflând că oblăduitorul său a dispărut, se vor răzgândi și-și vor retrage cuvântul dat la patriarhie, răzvrătindu-se împotriva-i. Dar iscusitul Battiste Vevelli, ajutat de vicleanul Alexandru Mamona și de îndatoritorul Ieronim Hores, izbutiră să înăbușe orice murmure printre cei care-i alcătuiau numerosul alai. De altfel nedorita schimbare în cârmuirea împărăției îi amenința și planul de a-și încorona feciorul la București. Dar acum acest lucru era de a doua însemnătate, cel mai important fiind acela de a nu pierde el scaunul de abia dobândit, care și așa era să-i scape printre degete din pricina urzelilor vornicului Lupu Coci.

De altfel încă din a doua săptămână de ședere la Iași, capuchehaia de la Stambul, arhonda Kurt Celebi îl înștiință că izbutise să ajungă în preajma noului mare vizir, un anume Topal Recep pașa, și el cumnat cu padişahul, înduplecându-l să fie binevoitor proaspătului voievod moldovean. De altfel acesta era și mai venal și mai coruptibil decât înaintașul său,

fiind deci foarte lesne de mituit, chiar la un preț mai mic decât cel de dinainte. Deci câștigându-l, scaunul nu-i este în primejdie, ba și cu plănuirile legate de ridicarea lui Radu Iliăș în domnia munteană putându-se merge mai departe. Astfel încât, încă din cursul primei săptămâni a Postului Mare, Iliăș putu răsufila ușurat, toate așezându-se iarăși în fâgașul lor tihnit, primejdiile topindu-se încă odată, iar căile viitorului său netezindu-se înainte-i.

Făcând acest bilanț al evenimentelor trăite de el în ultimii vreo doi ani, Iliăș săvârșea însă o greșeală pe care în curând o va plăti foarte scump, ducându-l în final la o catastrofă. Închipuindu-și că răsculații împotriva lui Leon vodă sunt ușor de manevrat și că se vor lăsa lesne cumpărați, nu băgase de seamă că unul dintre ei, acel Matei din Brâncoveni pe care el îl făcuse pentru scurtă vreme mare agă, năzuiește la mai mult decât la scoaterea străinilor din marile dregătorii și la alungarea lui Leon, a cărui descendență voievodală părea discutabilă. Dacă ar fi cercetat cu mai mare atenție spusele divaniților care-l informau periodic asupra celor care se petreceau la București, ar fi putut remarca faptul că Leon stăruia asupra primejdiei închipuite de fostul agă. Acesta arăta foarte răspicat într-un hrisov, pe care-l scrie la nici două săptămâni după dobândirea victoriei, că bătălia în care tocmai învinsese în chip detașat, era pornită din inițiativa lui Matei aga, care „**s-a ridicat asupra domniei mele în chip de domn** ... cu război”³⁶. Deci principele muntean intuise încă la acea dată că Matei năzuiește la tron și că devenise un rival primejdios. Spre ghinionul său, Iliăș ignorase cele observate de adversarul său și va plăti mai târziu, foarte scump, această scăpare.

*

---

³⁶ Citat dintr-un document autentic de epocă (din 5 septembrie 1631).

Deci acestea erau amintirile care-i săgetară prin minte lui Alexandru vodă Iliáš ascultând bâjbâielile slugii lui Vevelli, trimisă pentru scormoniri prin Ardeal. Iar în privința modului cum se petrecuse pribegia celor adăpostiți la poala lui Rákóczi, principele era mai exact informat, direct de la sursă, decât cel de dinaintea sa. Iar în clipa în care îi îndreptase spusa, afirmând că băjenirea începuse încă din primăvara lui 1630, când își căutaseră adăpost peste munți niște boieri mai puțin însemnați, acel Dumitru Filișanu – doar simplu căpitan – și Mihai Coțofeanul, doar clucerul ca și tatăl său, nu greșea de fel, de aceea nu mai simțea nevoia vreunor alte deslușiri, mai ales când acestea nu-i ofereau atâta amănunte câte cunoștea el. Drept care făcu un semn a lehamite din mână, poftindu-l pe vorbitor să treacă la noutățile zilei.

Nu fără ciudă, că nu e lăsată să se desfășoare plener, arătându-și marea știință, deci pentru că i se știrbea fala, iscoada reluă iritată povestea, dar de astă dată rezumativ:

- Până la lupta din vara trecută în tabăra răzvrătiților se puteau număra câteva zeci de boieri mari și mai mici și peste mia de suflete din prostime. Cei din urmă sunt risipiți în multe locuri, mai ales pe latura de miază-zi a principatului, începând din Caransebeș și Hațeg până spre Brașov și fie s-au tocmnit la muncă, fie au luat țarină cu învoială. Dar, deși împrăștiați, la nevoie se pot aduna. Lucrul s-a și întâmplat spre pildă anul trecut prin luna lui florar³⁷, când Leon vodă a trimis solie și pâra împotriva pribegilor, cerând judecarea lor de crai și reîntoarcerea lor forțată acasă, ca hicleni ce-ar fi. Ori atunci, văzându-se strâmtorați, surghiuniții au izbutit să adune peste o mie de capete pe care le-au adus în fața craiului și a unui slujbaş otoman, aflat din întâmplare în trecere prin Alba Iulia, spre a

---

³⁷ Mai.

dovedi că Leon minte, că lucrurile stau dimpotrivă, nedreptățile făptuite de voievod și de cei pe care se întemeiază sunt așa de mari, de a ajuns a fugi întreaga țară. De mulți ce erau, martorii nici n-au încăput în odaia de judecată, acolo intrând numai obrazele de frunte, ceilalți rămânând în ogradă. Asta arată cât de mare era gloata ce le stă la îndemână. Din păcate după lupta pierdută din jos de București au pierit mai mulți boieri de vază, iar alții au picat prizonieri, drept care numărul lor a mai scăzut, dar tot au mai rămas vreo zece mai de seamă, cu oarece înrăurire asupra celorlalți. În afara lor sunt și unii de tot mărunți, de a doua însemnătate. De altfel aceștia-s mai mulți. Însă, întrucât cei dintâi întrupează capul mișcării, doar dâșii contează. Dar în urmă cu vreo două - trei luni lucrurile au început a se strica și mai rău în tabăra fugarilor, ea slăbind foarte mult, căci numeroși boieri s-au întors acasă, socotind că zăbava lor dincolo de munți nu prea mai are rost, întrucât schimbările cerute au fost împlinite de Leon vodă încă înainte de bătălia dată, care deci nu prea a avut temeii, dovedindu-se zadarnică. Cel care a dat tonul reînțoarcerilor a fost biv vel³⁸ banul Aslan, căruia unii îi zic vornicul. Lui i-au urmat pribegii cei mai cunoscuți, mai ales că au văzut că celor reînturnați nu numai că nu li se întâmplă nimic, ci li se dau chiar dregătorii. Între cei rămași, singurii cu adevărat însemnați socotesc a fi numai doi. Unul e aga Matei, celălalt, spătarul Gorgan.

Iliaș înghiți în sec la auzul celor două nume. Erau tocmai inșii care-i stăteau ca sarea în ochi, iar acela la care putea spera a găsi oarece înțelegere și sprijin pentru a continua negocierile, Aslan vornicul, ieșise din joc, abandonându-l. Situația devenise cam încurcată, dar el nu pierdea nădejdea. Cei doi desigur că nu puteau uita că după ce-i boierise, tot el îi mazilise, ba pe Gorgan îl băgase chiar

---

³⁸ Biv vel = fost mare ... Biv vel banul = fostul mare ban.

în temniță. În vară, în urma corespondenței cu Aslan, ajunsese la o relativă împăcare și cu ei, nu mult, dar îndeajuns ca să poată relua legăturile.

Oricum, prin dispariția lui Aslan, șansele unei înțelegeri trainice se diminuaseră, încât vestea plecării acestuia nu-i picase bine. La drept vorbind se socotea chiar în parte vinovat de ea. Din păcate, din cauza necazurilor pe care le avusese în toamnă cu dobândirea propriului tron, pentru vreo câteva luni neglijase problemele surghiuniților și, necontrolându-le îndeaproape, evoluaseră într-o direcție nedorită, ducând la împăcarea lor cu Leon vodă. Acum trebuia să îndrepte stricăciunea ivită prin nepăsarea și neamestecul său, își zise în ciudat, exagerându-și rolul în povestea cu pribegii.

Iscoada, nebănuind calculele care se făceau în temeiul spuselor sale, continuă netulburată:

- Acum fugarii nu mi s-au părut deloc pregătiți pentru a da o nouă luptă, mai ales că am rămas cu credința că sunt cam strâmtorați cu banii. Ciudat este că, deși printre boieri se mai află și unii mai de seamă, fiind de cea mai aleasă spiță, deci oameni cu mare greutate, între ei câștigă tot mai multă ascultare un boiernaș nu grozav de bogat și pe deasupra nici prea tinerel, care a fost doar vremelnic mare agă, cel mult jumătate de an, ridicat fiind în slujbă chiar de Măria Ta. E vorba de unul ce-și zice mândru Matei aga. Întemeindu-se pe cele moștenite de la bunică-sa, își alipește la nume și apelativul „din Brâncoveni”, dar nu atât pentru că are moșie acolo, ci pentru a da de înțeles că prin ea ar fi scoborător din neamul domnitor al Basarabilor de odinioară. Adevărul este însă că ta-său era de prin Caracal, unde se răsturnă, după zicală, carul cu proști, iar nu cel cu voievozi.

Cum el îl boierise și tot el îl mazilise, îl cunoștea prea bine pe acest Matei, nepotul lui Vâlsan din Caracal, dar nu-i dăduse prea mare însemnătate cât fusese domn. Insul

ținea, e drept, de o viță boierească vrednică și de renume, aceea a Craioveștilor, dar ajunsese într-o fundătură de tot lăturalnică a arborelui genealogic, ce-și pierduse strălucirea. Părea deci un boier de provincie oarecare, mai potrivit ca să-și petreacă zilele cu gospodăritul moșiei, iar nu ca să ia parte la tumultuoasa viață de curte, situație cu care de altfel se împăcase cam până la patruzeci de ani, pricină din care nici nu dobândise vreo dregătorie mai de soi până când se îndurase el să-l scoată din anonim. Iar dacă n-ar fi fost slăbiciunea trecătoare ce i-o arătase, deși era deja puțin cam bătrâior, Matei ar fi rămas un necunoscut, rătăcit pe la periferia societății.

- Și afară de acest agă asupra căruia tot stăruie, care mai sunt capii vrednici de luat în seamă? întrebă voievodul, în speranța de a găsi pe altcineva cu care să poată corespunda, fără a stârni reticențe.

- Păi între cei scăpați cu viață din războiul din vară se numără în primul rând vel spătarul Gorgan.

Auzind numele acestuia, Iliăș nu-și putu stăpâni o strămbătură, pe care iscoada o zări și avu sentimentul că i se adresează ei, drept care își frământa mintea ca să ghicească cu ce l-o fi supărat sau scârbit pe domn.

Reînnoarea legăturilor cu băjenarii devenise deci destul de spinoasă, dar ea trebuia înfăptuită cu orice preț. Însă pentru a izbuti nu era de ajuns să cunoască doar starea lor materială și cea de spirit, ci era util de știut și de ce forțe militare reale dispuneau la acea vreme. Totodată trebuia găsit și momentul potrivit contactării lor, care atârna de măsură în care erau încurcați și reținuți în luptele lui Rakoczy cu imperialii, care nu-i agreau acestuia urcarea pe tron. De aceea întrebările adresate iscoadei mergeau în acest sens.

- Eu nu-i văd în stare să poarte o altă bătălie, mărturisi neîncrezător bărbatul. O seamă dintre ei sunt

cuprinși de îndoieli. Mai ales după plecarea în iarnă a bivvel banului Aslan, tot mai mulți sunt cei care șovăie și nu se mai prea îndemnă să întreprindă ceva. Vor fi greu de pus în mișcare. N-au un țel care să-i însuflețească.

Pentru Iliăș și vestea aceasta era proastă, totuși, chiar dacă lucrurile păreau a-i fi potrivnice, trebuia să încerce, neavând altă soluție de a-și ajuta feciorul. Oricum, dacă nu puteau fi antrenați într-un nou război, era nimerit ca să fie cel puțin determinați să asalteze Înalta Poartă cu o avalanșă de arzuri, de pâri și jalbe, care să strice atmosfera favorabilă lui Leon, cu atât mai mult cu cât, după spusa capuchehaiei Celebi, noul vizir se lăsa lesne cumpărat, dacă îi ofereai un preț care să i se pară potrivit.

- Apoi printre boierii mai de rând sunt unii care se întrebă dacă nu le-ar fi mai de folos o împăcare cu Leon vodă. Iar dacă pregetă nu o fac pentru că n-ar voi să se reîntoarne acasă și la poala voievodului lor, ci pentru că se tem că făgăduielile de iertare, cu care îi ispitește, sunt fățarnice și de îndată ce-i va prinde îi va scurta de cap, după chipul cum făcuse ta-său în Moldova, acum aproape douăzeci de ani. Deci numai frica îi ține deocamdată pe mulți departe de țară... Dar rândurile s-ar putea rări, căci cei plecați în iarnă în țară n-au pățit nimic, ba unii au fost primiți chiar la Curte, iar Aslan, spre pildă, a recâștigat bănia. Asta dă multora curaj și trezește nădejdi, îndemnându-i să-și încerce norocul...

Reflecțiile omului începură să-l cam irite pe domn, care ar fi dorit niște vești care să-i fie mai pe plac, ori, pe măsură ce vorbea, sluga îi prezenta tot mai multe motive de dezamăgire. Vevelli îi observă schimbarea de dispoziție și trăgându-se mai într-o parte, în așa fel încât Iliăș să nu-l poată zări, făcu semn slugii sale să schimbe vorba, sau, de nu poate, să tacă. Bărbatul înțelese că greșise și intui încotro i se cerea să bată. Era vădit că se dorea ca starea de revoltă

și dorința de luptă a pribegilor să fie prezentate ca fiind mai vii. Drept care încercă s-o dreagă:

- Desigur că scăderea avântului și delăsătoarea care i-a cuprins pe olteni sunt trecătoare, iar dacă ar fi puțin ațâțați și nițeluș ajutați cu unele mijloace, neîndoielnic că se vor înviora... Iar luptele craiului din Ardeal pentru a se înstăpâni pe deplin sau cam isprăvit, încât pribegii sunt disponibili de a fi folosiți altminteri.

Vevelli zâmbi mulțumit omului său. Acesta îi înțelese pe deplin vrerea, iar completările pe care avusese inspirația să le facă, îi veneau în ajutor, pregătind terenul intervenției pe care și-o schițase mental. După ce, la cererea domnului, îi înfățișă acestuia o listă cât mai detaliată al celor rămași încă în pribegie, Vevelli îi făcu semn iscoadei să iasă.

- Ce mă sfătuiești să fac? oftă voievodul gânditor.

- Zic că e cazul să nu ne pripim. Să așteptăm un semn din partea prietenului nostru Kurt Celebi, că a ajuns la o deplină înțelegere cu acest Topal Recep pașa. Eu îl cunosc destul de bine pe bosniacul ăsta și știu că e pe cât de fățarnic, pe atât de mincinos. Un prefăcut fără pereche, căruia nu trebuie să-i crezi nici un cuvânt fără să-l verifici. E pus toată vremea numai pe uneltiri și tare mi-e teamă că uciderea lui Hafiz Ahmed pașa e opera lui. Perfidia îi e fără margini și rămân la credința că a fost amestecat și în tulburările armatei, dornic de a le folosi în câștigul său. Deie Domnul să n-am dreptate, dar eu mă tem că în curând vom avea parte de noi frământări... Urzelile sale nu pot duce la o pace așezată și trainică. Dar asta ne privește mai puțin, neavând însemnătate pentru plănuirile la înfăptuirea cărora trudem. Nouă ne-ar fi îndeajuns ca prietenul ce-l avem la Stambul să-l prindă temeinic de nas și să-l preschimbe în ocrotitorul nostru. O să-i scriu chiar azi cu sfaturi și îndemnuri ce i-ar putea fi de ajutor în împlinirea trebșoarei

ăsteia. Sau mai bine îi trimit vorbă prin viu grai, căci hârtia ar putea încăpea pe mâini nedorite și ne-ar pricinui neazuri. Iar când vom avea slobozenie din această parte, o să ne așternem pe treabă și cu nenorociții ăștia de olteni, care au dat destul de furcă și Luminăției Tale pe vremea când le erai domn. Trebuie să-i aducem la ascultare, punând în joc toată viclenia de care suntem în stare.

*

*   *

Capitolul al V-lea

În răstimpul Postului Mare, activitatea divanului se restrângea drastic, căci toate activitățile penale erau suspendate până după Paști, pentru a nu impieta asupra amintirii suferințelor Mântuitorului, și pentru a nu păta cu niște osânde crude de temniță, sau, mai rău, de vărsare de sânge, simțămintele creștinești de smerenie și pietate, ce se cuvenea a le trăi în asemenea clipe de tristețe sfâșietoare orice credincios sincer. Cuvioșenia acestui răstimp de reculegere îndemna la iertarea păcatelor, la înțelegerea și iubirea aproapelui și nu la prigonirea sa. De aceea divanul se mărginea numai la acțiuni de drept civil, precum întărirea de vânzări, de cumpărări, de moșteniri, de danii, de recunoaștere a unor stăpâniri străvechi și îngrijea totodată de treburile curente și urgente ale cârmuirii, lăsându-le pe celelalte de-o parte. Drept aceea întrunirile începeau de obicei mai târziu și se încheiau mult mai devreme, rar trecând de ceasul prânzului.

Dar, deși era ajun de praznicul măcinicilor, închinat și celor patruzeci de mucenici din Sevastia Armeniei, ce se nimeri a pica în acel an în joia celei de a patra săptămâni a Postului, vel vornicul Țării de Jos, Lupu Coci, se trezi cu noaptea-n cap, și încă de la primele ceasuri ale zilei se grăbi călare la palat, urmat de o întregă suită, care să-i pună în valoare măreția și puterea. De altfel depărtarea era mică, el locuind pe Ulița Mare, zisă și Podul Boarilor, în casa

moștenită cu mai bine de doisprezece ani în urmă de la socrul său, imediat ce acesta fusese tras în țepă de Skender pașa.

Apropierea nu prea îndreptăța nici precipitarea și nici mulțimea de însoțitori care-l împresura, copiii de casă strălucind în veșminte lucitoare de atlas ori urșinic, aburcați pe caii îmbrăcați în valtrapuri înzorzonate cu mărgăritare și cusături din fir de argint, întregite cu ciucuri de mătase colorată. Ai săi își puteau permite o ținută atât de aleasă, căci Ulița Mare spre deosebire de alte hudițe mai dosnice, era bine podită, iar bălțile erau ascunse, încât trăpașii nu se înfundau în ele, rămânând destul de curați. Rar, călcând pe câte o grindă care se clătina, jetul de noroi care țâșnea în sus, ajungea până la pânțele dobitoacelor. Dar mândria sa era prea mare ca să dea atenția unor amănunte atât de mărunte. Însemnat era ca strălucirea straielor roșii, verzi, galbene sau albastre, îngăitănate pe piept, cu mâneci lungi până aproape de genunchi, despicate de la cot și cu nasturi de argint lucitor, să lase prostimea cu gura căscată a minunare la trecerea sa, și, intimidând mulțimile, să le determine ca, involuntar, să se simtă datoare să i se închine, impresionate de nemăsurata sa bogăție și putere.

Pricina pentru care vornicul se grăbea în acea dimineață era însă simplă. Încă din ziua dinainte fusese înștiințat că Măria sa îl pofteste la un sfat în odaia sa de taină, care în Muntenia purta numele de spătăria mică, urmând a se întâlni acolo și cu Prea Fericirea Sa, chir Atanasie, măritul mitropolit al Sucevei, cât și cu vlădica Hușilor, Sfinția Sa Mitrofan.

Când ajunse, rădvanele celor două capete bisericești tocmai erau pe cale de a intra și ele pe sub bolțile turnului mare al Curții, încât făcu semn însoțitorilor săi să se dea cuviincios de-o parte, spre a face loc alaiului întunecat de sutane.

Cu toții fură siliți să se oprească un răstimp în tinda mare a palatului, căci Luminăția Sa, Alexandru vodă, abia coborâse din pat și era ajutat să se înveșmânteze. În vremea așteptării, din iatacul domnesc ieși arhon Battiste sau Batiște Vevelli și, după ce se închină cu smerenie către obrazele alese pe care le întâlnește în cale, se îndreaptă spre odaia de taină a voievodului, pesemne spre a verifica dacă a fost rânduită pentru întrevvedere ce urma a avea loc, căci dispăru pe ușa din dreapta a peretelui din fund.

În sfârșit, după vreun sfert de ceas își făcu apariția și principele, cu gugiomanul tras adânc pe frunte și învelit strâns, a înfrigurare, în prețioasa sa cabaniță blănită pe dinăuntru, deși în odaie atmosfera era plăcută. Primi cu nepăsare, parcă abia luându-o în seamă, închinarea capilor bisericii și pe aceea a vel vornicului și, când să treacă pragul spre odăița de dinaintea spătăriei mici, făcu semn celor din tindă ca să-l urmeze. În cămăruța de taină cei trei avură neplăcuta surpriză de a da de doi dintre intimii voievodului, care, socoteau ei, nu-și prea aveau rostul acolo unde se aflau ei pentru a-și da cu părerea. Unul era Vevelli, celălalt Ieronim Hores. Ei nu fuseseră dăruiți cu nici un fel de dregătorii, dar erau totuși primiți nu numai în divan, dar și în sfatul domnesc, lucru îngăduit în afara boierilor de rangul întâi numai celor veliți, care, chiar fără slujbe fiind, erau ținuți la mare cinste întrucât se impuneau prin bogăția lor deosebită și prin scoborârea dintr-o spiță aleasă și veche a țării. Ori, chiar dacă Vevelli ocupase odinioară unele ranguri pe lângă domnii demult pierite, cei doi, deși aveau ceva bani pe la diferite bănci venețiene, deci erau totuși bogați, nu îndeplineau, nici ca avere și nici ca ascendență, condiția de a fi asimilați unor veliți autentici. Totuși nimeni cu cuteză să ridice nici o obiecție, deși atât boierul, cât și clericii clocoteau, căci favoriții princieri cutezau să-i sfideze, așezându-se deopotrivă cu ei.

Pricina pentru care fuseseră convocați era aceea că vlădica Hușilor voia să scoată de la dări pe unii protejați de-ai săi. Era vorba de un cojocar, un măcelar, un cârciumar, un croitor, un curelar și doi olari. Lupu, ca unul ce era vornic al Țării de Jos, în cuprinsul căreia intra și târgul Hușilor, se grăbi să încuviințeze cererea, deși nu-și putu stăpâni și o doză de răutate mușcătoare, întrebându-se în auzul celorlalți, dacă un măcelar, ucigător de suflete nevinovate, și mai ales un cârciumar, care ispitește lumea la beție și săvârșirea a tot felul de blestemății când mintea clienților e tulburată de aburii vinului și-al țuicii, sunt tocmai persoanele cele mai potrivite spre a se bucura de grația unor înalți prelați, datori mai degrabă a proteja comunitatea de păcatele destrăbălării, decât de a o îndemna să se lase ademenită de ele.

Chiar înaintea vlădiciei, cel care se grăbi să scuze, ba chiar să justifice situația fu însuși mitropolitul, care lămuri că toți sunt pravoslavnici, sinceri și cinstiți, și măcelarul și cârciumarul, dacă se închină cu inima curată și fără fățarnicie Domnului Dumnezeu. Drept aceea trebuie primiți și ajutați de biserică fără a lua în seamă meșteșugul pe care îl practică pentru a-și putea ține zilele. Vornicul zâmbi subțire, dar nu mai adăugi nimic, deși îi stătea pe limbă cugetarea că unde se simte sclipirea arginților, adică al ochiului dracului, dau năvală nu numai mireni, ci și cei ascunși sub sutane. Dar i se păru nepotrivit să-și aridice împotrivă pe cei doi chiriarhi, ajutorul cărora îi putea fi în curând trebuitor, încât nu avea sens să-i întărate.

- Aș voi să fie iertați acești poslușnici ai mei de angaralele mai mari sau mai mărunte ce cad în seama celorlalți târgoveți, precum joldul, podvoadele, caii de olac, priveghii și câte altele ce mai sunt. Ei să fie datori numai de a asculta și de a sluji în trebile și poslușania sfintei Episcopii, stăruind vlădica Mitrofan.

Vel vornicul socoti că poate folosi prilejul spre a-și împlini o dorință mai veche, care nu-i dădea pace și pe care se ferise să și-o mărturisească până atunci.

- Maria Ta, în urmă cu aproape cinci ani, Miron vodă Barnovschi mi-a luat satul Răucești de prin ținutul Neamțului, cu vatră mare, cu iaz bun și loc de mori, și l-a dat în folosul Cetății Neamțului. Ori poate ar fi vremea să mi se înapoieze bunul ce mi se cuvine, stărostia întăriturii având acum din altele venituri îndeajuns.

- Tăria cetății nu trebuie în nici un caz slăbită, se băgă în vorbă, nepoftit, Ieronim Hores, din dorința de a veni în ajutorul lui Iliăș, spre a-i înlesni un refuz. Veniturile ei nu trebuie nicum diminuate, ci dimpotrivă!

Ochii lui Lupu scânteiară furioși. Ce drept avea acest zaraf grec, care nici pe departe nu era așa de bogat ca el, să se amestece în spusele sale, ba să-l mai și contrazică! Totuși tăcu, așteptând răspunsul autorizat al domnului.

Voievodul se arăta însă nehotărât și șovăitor, adâncindu-se într-o prelungă tăcere. Nu era prea limpede dacă-l deranja apelul clericului sau cel al vornicului. Oricum, se vedea cât de colo că nu-i prea venea la socoteală să încuviințeze cele înfățișate, dar că nici să le refuze categoric și răspicat nu-i era la îndemână. Vevelli, văzând încurcătura domnului, se grăbi să intervină, propunând o amânare:

- Cererea sfințiilor voastre, care doriți a ușura viața unor sărmani creștini, este lăudabilă, dar socotesc că nu pică într-o clipă potrivită. Ducându-le vestea ușurării stării lor acum, ar trebui s-o asocieze cu imaginea caznelor sărmanului nostru Mântuitor, de aceea bucuria favorului care li se face nu ar putea-o gusta pe deplin. Dimpotrivă, dacă acest dar venit de la Măria Voastră ar pica după bucuria Învierii Lui Iisus Hristos, slobozirea lor ar fi parte a izbânzii dumnezeirii, iar înțelesurile i-ar fi mai adânci, căci

fericirea li s-ar împleni cu însăși praznicul cel minunat al Sântului Paște, întărind deci pravoslavnică credință în pronie! De aceea socotesc că ar fi nimerit ca să nu discutăm acum în divan despre aceste dorințe, ci abia după Sărbători, care și așa nu mai sunt prea departe, picând peste vreo trei săptămâni, adică în ziua de întâi a lunii ce vine. Iar strângerea dajdiilor oricum nu se face deîndată, ci abia peste ceva vreme, încât nici vlădicia și nici meșterii pe care-i ocrotește nu au de pierdut de pe urma amânării.

Domnul se însenină, căci i se oferea o ieșire care-l scutea de obligația oricărei decizii. De altfel, chiar înainte de a apuca să mai zică ceva, se auzi o bătaie discretă în ușă și, primind încuviințarea, intră un aprod care îi înștiință că în spătăria cea mare boierii s-au adunat, divanul putând începe când va socoti potrivit Maria Sa. Iliăș, dornic să scape de insistențele cu care era asaltat, se sculă din jilțul domnesc și se grăbi să iasă, urmat imediat de cei cu care stătuse de vorbă până atunci.

Lupu, furios că nu a primit în fond vreun răspuns, demersul său fiind torpilat de protejații domnului, ajuns în sala divanului, se așază îmbufnat în locul ce-i era orânduit. Ciuda îi era cu atât mai mare cu cât, de pe partea potrivnică a sălii, din stranele boierilor veliți, îi văzu zâmbindu-i, lui i se păru sfidător, pe Battiste, sau mai pe românește Batiște, Vevelli, pe Ieronim Hores, Constantin Aseni, Alexandru Mamona, care, nici unul nu avea ce căuta în acel loc, rezervat fiind celor de spiță înaltă, care închipuiau niște nume strălucite prin vechime și boierie în trecutul și prezentul neamului. Nădăjduia însă că domnul se va răzgândi, mai ales că prilejul de a o face nu lipsea. Știa că fratele său mai mic, Gavril, obținuse îngăduința de a se înfățișa sfatului, spre a-i fi întărită ultima achiziție făcută cu luni în urmă, prin care dobânda un sat fost la unui boiernaș necunoscut, Pavel Prăjescu, care, nebeneficiind de nici un

fel de dregătorie, își petrecea viața undeva pe la țară. La poftirea vel logofătului, aprozii chemară pe cei doi – vânzător și cumpărător – în sală, ca să-și prezinte pricina. De altfel hrisovul fusese deja scris după canoanele cancelariei, iar al doilea logofăt îi dădu doar citire. Divaniții, care urmau să-l semneze și să-l pecetluiască mai apoi ca martori, trebuiau numai să se încredințeze că vânzătorul își primise dreptul convenit și că deci întăreau o afacere corectă ce era pe deplin legală, lucru pe care jupân Prăjescu îl confirmă.

Așteptarea lui Lupu fu însă zadarnică, căci domnul, deși îl avea în față pe fratele său, se făcu a nu-și aminti cele vorbite mai-nainte în odaia de taină, spre a se întoarce la cererea sa și să-i dea satisfacție. Mai degrabă îi dădu de înțeles că hrisovul acordat fratelui său este un fel de favoare făcută familiei sale în chip de compensație pentru refuzul cererii de mai devreme, lucru încuviințat neîntârziat cu gesturi slugarnice de favoriții din stranele din partea de vizavi, parcă spre a-i face în necaz vel vornicului. Acesta fierbea în sine, dar tăcea. Nu-i mai putu de aceea băga de seamă pe ceilalți care mai fură înfățișați adunării. De altfel șirul lor fu foarte scurt, iar partea gospodărească a treburilor divanului se încheie repede. Iliăș nu se sculă totuși din scaun, cum se așteptase lumea.

Judecata fiind terminată, fu chemat în față sa vel postelnicul Diamandi, un cămătar grec din Galata pe care-l adusese cu sine și-l boierise. Pe acesta îl pofti să explice adunării ultimele noutăți pe care le aflase în legătură cu tulburările de la Stambul, cărora le mersese vestea și iscau îngrijorare. Întregul sobor deveni dintr-o dată foarte atent, căci era știut că vorbitorul avea în capitala imperiului o strașnică rețea de prieteni, ce pătrundeau cu iscoditul până cercurile cele mai înalte, fiind în stare de a afla tare multe, și desigur că va istorisi lucruri vrednice de toată atenția, deși

nu vor lipsi nici ascunzișurile și nici judecățile cu dublu înțeles.

- După uciderea cu vreo lună și jumătate în urmă a vizirului Hafiz Ahmed pașa de spahii răzvrățiți, lucrurile sunt departe de a se liniști, arată sftenicul. Răsculații umblă prin marele târg cu dârmonul și trec totul prin ciur, gândind să mai prindă și pe alți sftenici împărătești pe care-i dușmănesc. Pe lângă marele defterdar Mustafa pașa și de aga ienicerilor, au ucis chiar și pe muftiu, lucru nemaiauzit, dar și pe mulți alți slăviți membri ai măritului divan imperial. În spatele tuturor relelor pare-se că stătea marele vizir de mai-nainte, Hüsrev pașa, destituit încă din luna octombrie a anului trecut, adică al 1631 de la nașterea Mântuitorului după socoteala noastră, sau al 1041-lea al higiretului, după credința musulmanilor. Acesta se refugiase la Tokat, de unde ațâța nesupușii și nesupunerea. Cu puține săptămâni în urmă a fost trimis împotriva-i valiul de odinioară de la Silistra, adică înaintașul lui Abaza de mai an, acel Mürteza pașa bine cunoscut moldovenilor, care i-a pus intrigantului lațul de mătase la gât și la sugrumat, aducându-i apoi capul la Stambul, spre a-l așeza la picioarele slăvitului padișah Murad, ca dovadă de supusă ascultare, cum ne-a înștiințat ultima solie care ne-a sosit mai ieri la Iași.

Postelnicul se întrerupse prudent, dând de înțeles că, în afară de cele ce se cleveau pe la toate colțurile și răspântiile Țarigradului, și de aceea se pot spune fără teamă în gura mare, mai sunt unele de care poate n-ar trebui vorbit, fiind taine primejdioase... Iliăș se încruntă, iar dregătorul, strâmtorat, începu a șovăi, băjbându-se.

Cei inițiați știau spre pildă că în ultima vreme se ducea o adevărată luptă între sultanul Murad al IV-lea, și maică-sa, apriga Kösem Mahpeyker, ce-i era tutore. Padișahul, care se apropia de vârsta de douăzeci de ani, își dorea emanciparea, ori cea care-l ținea sub obroc nu era

dispusă să renunțe la dreptul pe care și-l luase asupra-i. Numai că feciorul, care avea o fire violentă, impulsivă, dură, greu de stăpânit și deseori crudă, care nu accepta discuții și explicații prea lungi, nu mai avea răbdare și începuse a răbufni. Dar nici maică-sa, în ciuda poreclei gingașe și dezmiertătoare pe care-o purta, devenită nume după atâta vreme, aceea de Mahpeyker, adică „chip de lună”, nu era o fire tocmai blândă și smerită, plecată să se resemneze. De aceea, deși surdă, ba chiar ascunsă, înfruntarea era destul de înverșunată și neiertătoare. Cunoscătorii susțineau chiar că Sultana Valide, adică mama Kösem Mahpeyker, mersese atât de departe, încât ar fi căzut la învoială cu noul vizir Topal Recep pașa, ca acesta să-l înlăture pe padișahul Murad IV și să-l înlocuiască cu unul din frații săi, pe care tânărul, dintr-o greșală de neiertat, la urcarea în scaun, nu-i ucisese, cum de altfel era obiceiul. Scăparea putea acum să-l coste nu numai tronul, ci chiar capul. Pare-se că noul sadrazam Topal pașa izbutise să câștige de partea complotului chiar o bună parte a oștii răzvrătite, încât împărăția ajunsese la o grea cumpănă și era anevoie de ghicit cine pe cine va învinge, mai ales că sultanul era totuși destul de tânăr și fără prea multă experiență... Totuși, în ciuda acelor care se îndoiau de el, Murad al IV-lea părea hotărât să cam pună piciorul în prag potrivnicilor. Unele zvonuri dădeau de înțeles că ar avea de partea sa chiar o seamă de rebeli, care se temeau că, mergând mai departe pe acest drum al înfruntărilor de la vârf, s-ar putea surpa împărăția, care și așa avea destulă bătaie de cap cu perșii la soare răsare, ba chiar și cu , polonezii la apus.

Cămătarul divanit știa prea bine toate aceste detalii, dar nu-i prea venea la socoteală să vorbească așa deschis despre ele. De altfel se prea putea ca o bună parte dintre ele să fie simple scorneli, iar răspândirea lor să fie tălmăcită ca dorință de a ține partea vreunora dintre cei prinși în

încleștare, ceea ce putea isca porniri dușmănoase dinspre apărătorii celorlalți. Ori nu avea rost să se vâre singur în mijlocul unui conflict inutil, pe care era mai înțelept să-l cerceteze deocamdată de la distanță ca simplu spectator, trecând de-o parte sau de cealaltă abia când se putea întrevădea în seama cui va pica victoria finală.

- Vremile sunt nesigure în clipa de față și-ar putea aduce tulburări și la noi, bâigui postelnicul în cele din urmă și iar își curmă vorba.

Se întoarse spre domn și, în vreme ce ridica neputincios din umeri, îl privea cu disperare și rugător în ochi. Apoi, plecându-și capul într-o parte, făcu semn către spătăria mica, cu înțelesul că mai multe poate mărturisi doar când vor fi dincolo între patru ochi. Iliș îi pricepu deznădejdea cât și îndemnul, drept care nu mai stăruie, punând capăt soborului. Se ridică măreț din jilț și, foșnindu-și caftanul de urșinic ce cădea în juru-i în cute largi, păși grav spre ușa mării odăi a adunării, ocolind masa din mijloc, pe care, pe un prețios covor de Mosul așezat în chip de scoarță, zăceau spada și topuzul, însemnele sale de domn și voievod al țării.

Boierii se înșiruiră după rang și se prelinseră și ei peste prag, având grijă ca nu carecumva, cei mai mărunți să treacă înaintea celor de treaptă mai înaltă, stricând rânduiala așezată de datinile Curții. Lupu ieși printre primii, și, după ce traversă ograda dinlăuntru, adică aceea în care se găsea palatul, trecu în cea din față, unde-l așteptau copiii de casă ce-i alcătuiau suita. Zărintu-l, aceștia încălecară în grabă, în vreme ce grăjdarul îi ducea de căpăstru trăpașul spre piatra de lângă turnul porții celeia mari, menită să-l ajute să urce în șa. Era roșu de mânie și însoțitorii remarcară imediat indispoziția sa și se orânduie smirnă în juru-i, îngrijați că să nu-i sporească supărarea, care se putea sparge în capul lor, chiar dacă nu aveau vreo vină.

În vreme ce călărea molcum în susul Uliței Mari, Lupu își dădu seama că se nimerea să se afle într-o joi, adică tocmai ziua în care ținea casa deschisă pentru oaspeți. Aceștia îi mai lipseau, își zise boierul, pufnind în sine, dar nu avea de ales. Privi cerul, căutând soarele, spre a-și da seama cât este de târziu. Astrul era abia ajuns în crugul bolții, încât de bună seamă trecuse prea puțin de nămiezi. Deci nu va găsi lume străină în casă. Aceasta îi va trece pragul abia peste câteva ceasuri, încât avea un răstimp de odihnă și de liniștire, ca să-și ogoiască necazul.

Depărtarea ce o avea de străbătut era mică, căci locuia pe aproape de palat, dar drumul nu l-ar fi parcurs vreodată pe jos, căci umblând ca un târgoveț oarecare și-ar fi știrbit măreția ieșirilor în public.

Ajuns acasă, boierul porunci scurt nevestei să-i poftescă pe cei de la cuhnii să-i aducă mâncarea în odaia cea mică a iatacului, căci dorește să fie câteva clipe singur. În vreme ce slugile îi trăgeau cizmele, el rămânând în meși, i se alătură vechilul și-i șopti că puțin mai devreme a venit solie de la Stambul de la zaraful venețian Tommaso Gritti, căruia mai nou i se zicea bancher, iar frâncul ajuns în casa lor ține zor-nevoie să i se înfățișeze.

- Să vină și el în iatac! hotărî Lupu, renunțând la ideea singurătății care să-l liniștească până la venirea oaspeților.

În vreme ce sorbea ciorba din blide, Lupu asculta solitorul care i se înfățișase și stătea umil în picioare dincolo de masă.

- Stăpânul nu mi-a dat răvaș, temându-se ca aceasta să nu cadă în mână străină și să vă dăuneze. Toate vestirile mi-a fost orânduit să le fac prin viu grai și atât.

- Te ascult! făcu ursuz vel vornicul.

- Arhon Gritti vă asigură că banii care i-au fost trimiși au fost depuși la cuvenitele bănci din îndepărtata

Venție, spre a fi la adăpost. I-a fost teamă să trimită chitanțele prin mine, din aceeași pricină pentru care nu mi-a încredințat o scrisoare. Însă în curând va sosi la Iași un convoi de neguțatori care le vor aduce, căci printre vălătucii de pânzeturi hârtiile sunt mai lesne de ascuns și mai greu de descoperit de răuvoitori. Luminăția Ta să nu ducă grijă, toate sunt tocmită taman așa cum a fost învoiala și nu e nici o lețcaie pierdută. Domnia sa mai cunoaște un bancher ce locuiește la Viena și dorește a vă înștiința asupra lui, căci s-ar putea serviciile sale să vă intereseze. Înțelege prea bine că nu e nimerit să pui toate ouăle într-un singur coș și vă poate fi de ajutor încă un ascunziș, după cum veți socoti potrivit dumneavoastră.

Lupu clătină posac din cap, fără să răspundă.

- După această veste bună trebuie să vă împărtășesc și una mai proastă. Arzurile trimise de Luminăția Ta împotriva lui Alexandru vodă nu prea și-au atins ținta. Pare-se că marele vizir Topal Recep pașa a primit peșcheșuri grase de la domnul din Bogdan Ifalk, încât este de tot cucerit de acesta. Se pare că e în bună înțelegere și cu capucehaia Kurt Celebi, care mijlocește legătura, încât va fi greu a dăuna ceva lui Iliăș atâta vreme cât va mai fi în scaun. Noul muftiu, şeyhülislamul Ahizade Hüseyin Efendi, pare a fi mai accesibil stăpânului meu, dar mazilirea nu atârnă de dânsul. Oricum nu strică să-l dăruieți generos, căci vă poate fi cât de curând de mare folos.

- Voi avea grijă...

- Arhon Gritti a mai băgat de seamă că acel grec turcit, Kurt Celebi, care e capucehaie a Moldovei, curtează cam stăruitor nu numai pe marele vizir, cum am mai spus, dar a vizitat de mai multe ori pe kethuda bey-ul de acum, încât s-ar zice că în ascuns se pune ceva la cale. Din păcate stăpânul meu nu a izbutit a afla despre ce ar fi vorba și nici nu și-a putut da seama de vreunul dintre dedesubturi. Dar

crede că la mijloc e mai mult decât doar dorința de a da niște rușfaturi de lungirea și întărirea domniei. Ce se unelțește este încă greu de ghicit. Poate bagă Luminăția ta ceva de seamă la Curtea domnească de aici...

- Da, între vodă și grecul turcit de care vorbești este neîndoielnic o înțelegere asupra ceva nedeslușit. Nu pot uita că atunci când să plecăm spre țară, și-au luat ziua bună în chip foarte ciudat la poarta dinspre Edirne a Țarigradului. Și-au șoptit atunci ceva ce părea a avea un înțeles cu totul aparte pentru ei. Din păcate nimeni nu a putut afla despre ce ar fi vorba. Poate o fi în legătură cu cele ce se uneltesc cu marele vizir și omul său de încredere.

- De asemenea se arată semne negre și din alte părți și e trebuitor să fiți cu mare băgare de seamă, domnia Moldovei fiind ochită cam de mulți poftitori.

Lupu se întrerupse din sorbit și-l aținti din priviri, devenind mai atent. Solitorul, văzând că se acordă o mai mare considerație spuselor sale, continuă mai grav.

- Unul dintre cei care visează la înălțare este Alexandru Coconul, feciorul lui Radu Mihnea ce-a mai fost domn în ambele țări românești. Cred că-l cunoaște Luminăția Ta.

- Îl știu, căci am fost divanit și pe vremea sa și a lui tătâne-său. Un om prost, fără de căpătâi, boliac și neputincios...

- De când i-a venit sora din prizonierat tătărăsc s-a cam înviorat. Stăpânul meu se teme să nu se fi ajuns la cine știe ce înțelegere cu Cantemir bey, mijlocită de această soră... E știut doar că acestei căpetenii a nogailor îi cam place să se vâre în treburile voievodatelor vecine. Nu poate uita că a fost valiu de Silistra, fiind deci stăpânul lor... Coconul ar putea primejdui gândul Luminăției Tale și ar trebui să-ți fie scos din cale... Fiind cam de-o vârstă cu

padişahul, ar putea să fie pe placul acestuia, de-i va fi înfăţişat.

- Din păcate eu sunt aici, iar el e acolo, la sorginte...

Greu deci să lupţi cu el şi să-l mai şi biruieşti!

- După câte se aude Rákóczi craiul are nişte favoriţi pentru ambele scaune de din afara munţilor, iar cei doi se bănuieşte că sunt chiar neamuri. Unul ar fi un anume Neagoe Basarab, care năzuieşte tot la scaunul de la Iaşi...

- Am auzit...

- Partea bună a lucrurilor este că nu pare a avea cine ştie ce avere. Ori fără bani nu va ajunge prea departe la mărimile Porţii... Celălalt e un agă fugit de la Bucureşti, ce-şi zice Matei din Brâncoveni, care chipurile ar fi tot scoborător din Basarabi, deşi la mijloc e cam multă năzăreală. Pe el craiul l-ar dori înălţat în Muntenia, dar nici pe asta nu-l dă bogăţia afară din casă, după câte se vorbeşte... Iar de trecere pe lângă cămătarii ţari-grădeni nu prea se bucură. De altfel după bătaia mâncată astă vară, mulţi cred că s-a cam lecuit de pofta de domnie, iar Rákóczi l-a cam lăsat de izbelişte. Cel puţin așa se cleveşte la Stambul. Oricum craiul se războieşte în pâri şi jalbe cu Leon vodă şi asta dă unele nădejdi pribeagului, dar banul este acela care vorbeşte, nu arzurile...

Ascultându-l pe străin, Lupu îşi aminti un zvon auzit zilele trecute, după care Iliaş ar voi să scrie pribeagului oltean cu pricina, fângăduindu-i ajutor, ba chemându-l chiar în Moldova. Desigur se punea ceva la cale, dar deocamdată nu era limpede despre ce putea fi vorba.

- La Stambul a sosit veste din Polonia că fostul voievod Barnovschi, netrăgând cuvenita învăţătură din cele păţite anul trecut de aga Matei, s-ar pregăti de un nou atac asupra Moldovei. Oricum, se pare a fi făcut unele înţelegeri cu nişte pani de-ai regelui Sigismund al III-lea de Vasa şi poate şi cu cazacii, oricând dispuşi să provoace tulburări în

împărăția turcului. Nici acesta nu trebuie scăpat din vedere, căci vă poate pricinui supărare, vârandu-se în cele voite de Luminăția Ta. Cam aceștia ar fi potrivnicii de care se cuvine să vă feriți, vă sfătuiește signor Gritti. Ei vi se vor pune în cale, deci să fiți cu mare grijă, căci potrivnicii Luminăției voastre nu sunt nici puțini și nici nevolnici, și au în spate bănetul unor zarafi, care, prin puterea lor bănească și prin relațiile pe care au știut să și le croiască, nu pot fi ignorați!

- Pesemne din pricina asta nici n-am izbândit în încleștarea cu amărătul de Moise Movilă... Am fost prea încrezător în steaua mea norocoasă...

Între timp Lupu trecuse la a înfuleca o halcă zemoasă, bine rumenită, pe care o presăruse cu mujdei de usturoi. Tăcea, iar străinul, terminând ceea ce avea de împărtășit, se frământa stânjenit, trecându-și greutatea de pe un picior pe altul, neștiind cum să facă spre a primi îngăduința de a se retrage. Lupu nu-i luă în seamă neastâmpărul, ci, căzut pe gânduri, se afundă în sine. Deodată ridică privirea din blidul de argint din care mânca și-l ținti atât de stăruitor pe musafir din ochi încât acesta se intimidă.

- La venire ai poposit cumva pe la Silistra?

- De bună seamă. Prin acel loc am trecut Dunărea.

- Se mai afla acolo în gazda pașei un boier muntean zis Stenemire?

- Am auzit, c-ar mai fi. Eu nu l-am putut zări. Am stat prea puțin în târg. Un neguțător care i-a vândut niscai veșminte mai de preț zicea însă că ar ținti să-l sape pe Leon vodă de la București, năzuințele sale nemergând mai departe...

- Abaza pașa cum se arată față de el?

- N-aș putea spune, căci n-am întârziat îndeajuns în cetate, spre a avea vreme ca să mă apropiu de seraiul pașei și a vedea ce zvonuri mai umblă pe acolo. Dar oricum, din câte

am înțeles de la negustorul cu care am prânzit, omul e ținut ca oaspete de preț... Mai multe nu știu.

- Acum poți ieși, dar să nu pleci de la curtea mea până nu-ți lămuresc știrile pe care le vei duce lui signor Gritti.

După ce se ospătă, vel vornicul Țării de Jos a Moldovei se așeză la odihnă, ca să-i tihnească masa pe care tocmai o savurase. După un somn scurt și adânc, al cărui sforăit sănătos se auzea din tindă, se sculă vesel și bine dispus, hotărât să-și reia trebile. De cum se sculă, vechilul îl înștiință că, fiind joi, zi orânduită pentru primirea de oaspeți, în odaia cea mare se adunaseră deja ceva invitați. Zâmbi în sine mulțumit, căci se dovedea din nou marea trecere de care se bucura în sânul lumii bune. Alesese anume joia pentru vizită, căci, după o veche superstiție, era ziua ce aducea noroc mai ales în dragoste, iar el, cum era cam iubăreț din fire, plăcându-i femeile frumoase și focoase, socotise nepotrivit să ignore părerea, căci poate avea oarece temeii și era păcat ca să-i piardă predicțiile. Oricum, evitase miercuria și vinerea, care nu i se păruseră vrednice de luat în seamă, fiind zile de post, ce îngădesc plăcerile bărbătești, iar marțea, pentru că se zicea că e aducătoare de ghinion și de ceasuri rele; în sfârșit cea de luni i se păruse nefastă, căci dacă dădeai bani sau altceva, sufereai pagubă întreaga săptămână. Apoi sâmbăta era menită pomenilor, fiind deci închinată morților, ca atare nepotrivită pentru veselirea celor vii și doritori de a trăi bucuriile și plăcerile vieții. Deci singura nimerită țelurilor sale i se păru a fi joia, deși în călindarul popular se numărau și așa-zisele „joi oprite”, în răstimpul cărora orice muncă este interzisă. Dar numai truda câmpului și a meșteșugului nu era îngăduită, zisese el, nu și cea a petrecerii și a distracției.

De vreme ce primii dintre musafiri sosiseră înainte de a se trezi, nu se mai putea pune problema de a le ieși în

întâmpinare, dar se cuvenea cel puțin ca să-i salute pe cei care îi trecuseră pragul.

De cum intră, băgă de seamă că odaia cea mare a casei era rânduită ca pentru primiri, așa cum stabilise el dintru început, de când așezase obiceiul. Întinsa masă, de regulă trasă mai într-un colț, în fața lavițelor înșirate în lungul pereților, era acum așezată în mijlocul odăii, în jurul ei înșiruindu-se scaunele cu spătar cioplit, pentru oaspeții mai de soi, ceilalți mai mărunți și copiii de casă trebuind ca să-și găsească loc pe lavițele lateralnice. Pe tăblia mesei, pe scoarțe frumos vârstate, se înșirau pocale de argint și ulcele mari cu mied, ori cu vin nărămziu de Cotnari sau rubiniu de Odobești, care adesea din vișiniu aproape că bătea în negru, ca să se poată ospăta fiecare după gustul său. Dar pe lângă vinul și țuica obișnuite locului, fiind băuturi băștinașe sănătoase pentru bărbați zdraveni și întregi, dar din păcate cam grosolane, uneori, spre a-și dovedi rafinamentele și cultura, cât și cunoașterea obiceiurilor din mediile mai distinse din străinătate, Lupu, la unele prilejuri, mai servea oaspeților, în filigene scumpe aduse de peste hotare, și cafea, după moda de la Țarigrad, spre nedumerirea fărtașilor săi moldoveni, care nu prea știau cum să umble cu micuțele păhărele fierbinți și aburinde ce li se așezau înaintea, pline de o zeamă amară și neagră ca smoala. Dar astfel dovedea că știa să aprecieze obiceiurile mai acătării ale aristocrației din alte capete de lume, căreia nu îi este mai prejos.

De altfel, din aceeași dorință de a da simțământul înălțării la subtilitatea vieții din seraiurile împărătești, erau așezate într-un colț, în vecinătatea mării vetre, și două narghilele, din care pare-se nu prea se găsiseră de multă vreme amatori ca să sugă, încât se cam prăfuiseră de atâta stat zadarnic. Pe deasupra, pentru a întregi aerul de palat din depărtările răsăritului, în același colț erau așternute niște perine dintr-o țesătură precum catifeaua, frumos brodate cu

mulțime de cusături ornamentale, adesea de fir, pentru cei care ar dori să stea pe podele, nu pe scaune sau pe lavițe. Pentru a fi însă răsfățul atmosferei orientale deplin, ar mai fi trebuit să fie adăugate niște lulelele și ceva tutun, a căror a căror interdicție padișahul nu apucase s-o decreteze în cafenelele, cum va face în curând.

Până în momentul când intră, nu se oferise oaspeților decât vin și țuică, desfătătoarele delicatesele din împărăție fiind lăsate deocamdată de-o parte. Între cei aflați de față recunosc numai pe obișnuiții care-i stăteau neîncetat alături. Erau mai întâi cei doi frați ai săi, mai puțin ambițioși și orgolioși decât fusese el, încât, deși de-o vârstă apropiată, nu izbutiseră să dobândească vreo dregătorie, cu toate că neamul său se bucurase de protecția unor domni, pornind de la Radu vodă Mihnea încoace, bun prieten al părintelui lor, pricină pentru care li se arătase peste măsură de binevoitor în orice împrejurare.

Nu lipseau apoi unii boieri care-i țineau partea în orice împrejurare, încât se putea întemeia fără rețineri pe ei. Erau spre pildă biv vel comisul Mihai Fortunas, ce-și românizase numele, iscăbind adesea Furtună, Grigore Ureche, fost treti logofăt, om deosebit de învățat, biv vel paharnicul Catargi Apostol, apoi stolnicul Șoldan Dumitrașco, ce-i era un soi de unchi prin nevastă, și mulți alții, tot oameni de toată încrederea, care nu-l înghițeau pe vodă și făcuseră parte din deputăția care plecase lunile trecute la Stambul spre a se protesta împotriva numirii sale. În fața lor își putea împărtăși gândurile de mărire care-l frământau și pe care de altfel aceștia i le cunoșteau deja de ceva vreme.

Cea mai ciudată putea părea prezența biv vel paharnicului Catargi, întrucât acesta era rudă apropiată cu soția domnului, fiica biv vel banului Ianachi Catargi, vărul său. Poate în urmă cu decenii, imediat după cununie,

relațiile dintre Iliăș și noile sale neamuri s-ar putea să fi fost bune, cel puțin până când, cu vreo opt ani în urmă, socrul răposase. Până atunci pesemne nu-și dăduse pe față plecările sale întru sodomie, dar după aceea, vădindu-și păcatele, atitudinea rubedeniilor față de el se cam schimbase, plângând-o pe biata soață, că fusese oropsită cu așa bărbat. „Nenorocitul îi face femeii un iad din viață cu năravurile sale! Câtă rușine trebuie să înghită, sărmana! Cred că sărăcan de ta-său s-o fi răsucind în mormânt de atâta batjocură pe câtă e silită să înghită fiică-sa! Să te ferească Dumnezeu de așa ginere!”

Cum asemenea cugetări ajunseseră și la urechea lui Iliăș, evident și în sufletul său se născu o înverșunată aversiune față de clevetitori, încât aceștia nu se mai bucurară de vreun favor din parte-i, nici unul dintre ei nemaiajungând la vreo dregătorie în vremea domniilor pe care le mai avu. Antipatia ajunsese deci reciprocă. Dușmănia față de el și teama față de răzbunarea sa era atât de mare încât, în clipa când se zvoni că în locul lui Moise vodă Movilă va veni Alexandru Iliăș, biv vel vistiernicul Necula, unchiul nevestei, își luă copiii, pe Gheorghe și pe Alexandra, și fugi grabnic în Țara Românească la adăpost, căutând ocrotire la Leon vodă, dușmanul și rivalul aceluia tocmai urcat în scaun! De altfel el fu curând urmat de fratele doamnei, adică de cumnatul noului principe, un anume Gheorghe Catargi, fost mare postelnic. Ori dacă cei mai apropiați ca rudenie intraseră în panică și se grăbiseră să fugă la vrăjmașul lui Iliăș, ieșirea răuvoitoare a biv vel paharnicului Apostol Catargi, văr cu socrul domnului, nu trebuie să surprindă. E drept că el nu părăsise Moldova, socotindu-se mai puțin expus, însă nu numai că nu încercă să-i caute grația, dar se dădu de partea boierilor împotriviți, ceea ce explica apariția sa la curtea vornicului Coci, unde, cunoscându-i-se simțămintele, se bucurase de o bună primire.

Lupu se așează în capul mesei, în jilțul înalt cât o strană, cioplit măiestrit și pe alocuri aurit, ba încrustat și cu așchii plăcuțe de sidex, ce luceau în felurite culori la lumina jucăușe a lumânărilor și făcliilor care fuseseră aprinse deja. Ascultă cu răbdare discuțiile ce se înfiripaseră, așteptând prilejul de a putea intra și el în vorbă, însă cu o cugetare cu greutate, care să-l aridice deasupra celorlalți, ca unul care judecă lucrurile cu mult mai mare adâncime decât ei.

Pornind de la amintirile călătoriei făcute de cu iarnă la Țarigrad, cei adunați prinseră să-l hăcuiască pe domn, pe care oricum nu-l înghițeau, drept care nu-i găseau decât păcate și cusururi, pe care le subliniau cu stăruință nu numai din plăcerea de a-l ponegri pe cel nesuferit lor, dar poate și pentru că astfel nădăjduiau să facă plăcere amfitrionului.

- Mari blestemății se aude că se mai petrec la Curte, oftă plin de ciudă și amar biv vel paharnicul Catargi. Tare își mai bate joc, afurisitul, de fata lui văr-meu, nu l-ar mai răbda pământul!

„Cum poate și ce se petrece la Curte, de vreme ce, scos din boierie, n-a mai trecut de luni întregi pe acolo!?” se întrebă Lupu, zâmbind răutăcios în sine. „Bine că tocmai el își dă cu părerea!” Parcă ghicindu-i gândul, fostul paharnic adăugi:

- Nu mai departe decât azi dimineață mă întâlnii cu părcălabul Hăbășescu, cel ce cârmuiește Hotinul, și-mi istorisi cum se dezmierdau, ca niște ibovnici proaspăt luați, vodă cu de-al de cumnatu-său, Vevelli. Mai mare scârba, când ascultă asemenea povești... E tare trist că s-au statornicit în lumea noastră asemenea obiceiuri noi și stricătoare...

- Obiceiuri noi?! Nu prea pricep la ce te referi! făcu biv vel comisul Furtună, care și el fusese îndepărtat dintre sfetnici, deși era grec, iar Iliaș era socotit ocrotitor al grecilor.

- Ei, na! Îl repezi indignat paharnicul Catargi. Parcă n-ai fi văzut drăgălelele deșănțate dintre Ilieș și Vevelli încă de pe când ne înturnam de la Stambul. Se dezmiardă în văzul tuturor și fără de nici o perdea, de mai mare rușinea, și-ți crapă obrazul dacă întâmplător te nimerești să fii de față! Nici nu-ți mai vine să treci pe la Curte și să te mai și pleci a mare cinstire în fața lor! Ba auzii că ieri seară fu mare petrecere în iatacul domnesc, cu niscai cadâne și niște feciorași focoși și tinerei de tot, anume aduși de prin seraiurile Stambulului pentru asemenea chefură de taină, încinse în ascunzișul iatacului, cu cântec dulce de cobze și alăute din dosul perdelelor. S-ar fi dezlănțuit atât de aprige pofte trupești, de nu mai știai care-i femeie și care-i bărbat pe acolo, după felul cum se alegeau între ei...

- Bine, dar unde-i noutatea de care vorbești? făcu din nou, a zeflemea, comisul Furtună. Ceea ce spui nu sunt nici lucruri noi și nici neobișnuite! Și când zic asta nu mă gândesc la vremile mai apropiate, precum Elada spartanilor sau bunele deprinderi ale moșilor din împărăția Râmului, care știau să-și trăiască viața din plin, cu vârf și îndesat! Dar te porți de parcă n-ai fi auzit nici de Sfânta Scriptură, în care, în partea de început, se istorisesc isprăvile celor din Sodoma și Gomora. Ce se petrece la noi e joacă de copil, față de ceea ce săvârșeau cei de pe vremea lui Noe! Așa că nu văd de ce te indignezi și te mai agiți atâta!

- Ei, zău și tu acum! Trăsni i-ar doamne de moși! La vârsta lor, obișnuit, oamenii sunt firi așezate, cu simțul măsurii...

- Și dacă erau tineri era mai bine? Apoi nici nu sunt așa bătrâni, ba se țin încă foarte bine, și-s bărbați mândri și destul de frumoși! Pe de altă parte nici slăbiciunea dintre ei nu e tocmai nouă! Ehei, se țin unul cu altul încă din timpul când ție abia îți creșteau tuleiele în mustață! Și repet deci, dacă obiceiul e strămoșesc, unde e noutatea pe care o

invoci? Apoi în ce fel putem vorbi de noutate în relația celor doi, de vreme ce ea s-a înnodat de cel puțin două decenii!

Stând mai spre capătul mesei, între cei mai mărunți îngăduiți totuși între cei mari, intră în vorbă și Erali Dumitrașco, feciorul agăi Iarali de odinioară, însurat cu o verișoară de-a gazdei. Fiind mai tânăr și umblat prin Împărăție, ce cunoștea, ca grec autentic, și istoria vechii Elade, voi să se arate nepărtinitor, tolerant, înțelept, om cu vederi largi, cunoscător de mersul lumii, neîncătușat de prejudecăți obișnuite oamenilor încuiați și necunoscători. Drept care caută temeieri de dezvinuire pentru principe:

- Desigur că vodă, ca orișice om, are și o seamă de cusururi, dar să nu-i uităm totuși și calitățile. E om rafinat, cu o înaltă cultură, cu o temeinică experiență de viață, dar și cu destulă pregătire dascălească, fiind șlefuit la înalte curți Țarigrădene. Nu e ca mulți boieri țărănoi și înghesuiți de la noi, ce n-au văzut cum e omenirea de dincolo de hotarul țarinilor pe care s-au născut, și care nu se ridică deasupra prejudecăților gloatei neștiutoare de cele ale lumii alese și ale trăirilor superioare ale slăviților sortii. Aceștia din urmă ducându-și existența în sfere înalte văd lucrurile dintr-o perspectivă mai largă, în temeiul unei gândiri mai profunde. La Țarigrad a avut parte de experiențe ce nu se pot căpăta în altă parte și a primit o învățătură mai pretențioasă decât a noastră!!

- Da, aici ai dreptate, a primit altă învățătură pe unde a crescut, se prefăcu a ceda în părerile sale paharnicul Catargi. I-au fost de învățătură păcătoasele năravuri ienicerești, deprinse prin hogeacurile unde aceștia își petrec nopțile, căci numai bunul Dumnezeu mai poate ști ce se petrece la fundul lor, de nu mai poți deosebi care dintre ei e în slujbă de bărbat și care în cea de femeie. Pesemne că nici ei nu mai au idee de ce parte să se așeze.

- Domina ta ești nedrept cu cei care suferă de asemenea apucături. Nu știu cum se face dar bărbații ăștia sunt foarte plăcuți la chip, bine legați și zvelți la trup, dar pe deasupra îs foarte dotați la cele ale minții. Sunt deștepți, culti, învățați, artiști, umblați, prețuiți pe unde au fost, descurcăreți, dezlegând lucruri tare grele. Degeaba zâmbiți. Gândiți-vă la voievodul muntean poreclit Petru Cercel. El a bătut tot apusul și a adus și pe meleagurile noastre unele din realizările și frumusețile civilizației frâncești. Știa o grămadă de limbi, ba se pricepea chiar să scrie și versuri! Dar să nu uităm cât de îndemânatoc s-a dovedit Vevelli pe vremea lui Radu Mihnea când, la negocierile păcii de la Hotin din 1621, dintre Lehia și Înalta Poartă, a venit cu o seamă de soluții deosebit de inteligente, la care nu se gândise nimeni și care au dus la o îndelungă împăcare în acest colț de lume. Asemenea minte mai rar! Deci dincolo de păcat, pentru a fi drepti, trebuie să vedem și altceva... Pot fi oameni foarte capabili și de ajutor, care pot scoate chiar țara din impas în clipe grele, cum am și zis în povestea cu leșii.

- Nu este însă cazul lui Iliăș, căci de domnie dânsul nu grijește deloc, numai noi boierii trebuind să ne spargem capul cum să le potrivim pe toate, cum să le cârpim, spre a fi cât de cât bine neamului...

- Apoi să nu uităm că vodă nu e chiar sodomit deplin. E însurat, și are un băiat mare, iar pe vremea tinereților era chiar tare iubăreț, plăcându-i femeile frumoase, interveni un alt boier, încă tânăr, așezat pe o laviță de la fereastră, un anume Ștefan Gheorghe, poreclit și Ceaurul. Deși foarte îndrăzneț din fire, n-ar fi cutezat totuși să se bage în vorbă împotriva paharnicului Catargi, dacă înainte-i nu i-ar fi deschis calea Erali Dumitrașco.

Auzindu-i pe cei doi bărbați în floarea vârstei apărându-l pe domn și mai ales păcatul de desfrânare de care

era învinuit, frații Coci, care se simțeau deasupra unor asemenea cusururi meschine și de batjocură, își zâmbiră cu subînțeles unul altuia și-și făcură chiar cu ochiul peste masă, fiind, chipurile, ușor de priceput că de ce Gheorghe Ceaurul, feciorul logofătului Ștefan Dumitrașco, cam afemeiat de felul său, și Erali Dumitrașco, cu nimic mai bun, iau apărarea destrăbălării și al homosexualilor. „Că de, cine seamănă se adună!” grăiau privirile lor de complicitate. Nu bănuiau atunci că feciorii lor, după numai vreo zece - cincisprezece ani vor ajunge spaima Moldovei prin chipul sălbatec cum înțelegeau să-și împlinească poftele trupești, stârnind dușmănia a o mulțime de familii a căror cinste și demnitate le-a fost dureros lezată, fără pic de remușcare. Răsunetul abuzurilor comise de ei a fost atât de mare, încât chiar și călătorii străini aflați în trecere prin țară, deși nu puteau pricepe limba locului, vor afla de grozăvia blestemățiilor făptuite de nepoții vornicului Lupu Coci, ajuns între timp voievod al țării. Așa spre pildă, o seamă de urgii ne va relata un călător venit prin anii '50 tocmai din îndepărtatul Orient Apropiat, un anume chir Paul, arhidiacon de Damasc, Alep și al tuturor țărilor arabe. De altfel trăitorii acelei vremi nu au cele mai frumoase cuvinte nici pe seama unchiului domnitor, care nici el nu accepta să pună hotar desfrânării sale, cum zice spre pildă Miron Costin, cronicarul de mai târziu, care l-a cunoscut prea bine pe Vasile Lupu, aflându-se adesea la Curtea sa. El povestește că „nepoții lui Vasile vodă, ca mai mare sile făcea, luându băieții oamenilor în silă la curvie”³⁹.

Dar, nebănuind sumbrul viitor, care va face ca depravarea cea mai cruntă să se abată din casa lor asupra țării, cei doi frați Coci, din înălțimile unei creșteri ce se voia fără cusur, cu aer superior și moralizator, zâmbeau batjocoritor pe seama lui Iliăș și a tainicelor petreceri ce le

---

³⁹ Citatul este extras din cronica lui Miron Costin.

dădea în ascunzișul iatacurilor domnești, cu tineri feciorași aduși din Țarigrad, ba chiar și unii aleși dintre cei de baștină.

- Pe vremea când urcase întâiași dată în domnie în țara de din jos de Milcov, continuă a istorisi Gheorghe Ștefan, nefiind însurat, zice-se că i se aprinseseră călcâiele după o prea-frumoasă și faină cojocăriță, pe care era gata s-o ia de soață spre indignarea cuconeturilor de la Curte, care-și vedeau fala umbrită de ridicarea deasupra lor a unei codane de mahala. Ghinionul fetei și norocul aleselor jupânesse fu acela că tăbăcarul, care ce era și cojocar, și se vedea deja socru princiar, făcu greșeala de a veni la palat, unde nu se închină după rânduială unor boieri de întâiul rang. Iar la atenționarea acestora avu nechibzuința să răspundă că „atunci când voi fi socru de domn, tare aş vrea să văd cine la cine se va căciuli”. Vorba, auzită de mulțime de oameni ce se nimeriră să fie de față, făcuse deîndată înconjurul și deliciul târgului, dând satisfacție gloatei de rând, care îi vedea în sfârșit sfidați și așezați la locul care li se cuvenea cu adevărat pe cei pe care-i ura și-i invidia. Cugetarea meșteșugarului stârni însă indignarea boierilor, care dezlănțuiră un atac viforos asupra domnului, pe care jupânessele nu izbutiseră să-l provoace, cu tot sârgul lor de a nu îngădui unei amărâte de fetișcane din prostime, numai din pricina farmecului ei, să le-o ia înaintea taman lor, care, după ce erau bogate, mai erau și de viță veche și aleasă! Iar pentru a stinge sfada stârnită, tânărul domn se văzu nevoit să se însoare imediat după aceea urmând rânduiala, luând de soață o boieroaică adevărată, nevasta sa de acum, acea Elenă a biv vel banului Ianachi Catargi. Deci el și cu fustele a avut treabă, lipindu-se și de ele. De altfel fiind frumușel și ademenitor a plăcut multor femei și a trezit de la început unele pofte... Nu mai departe decât favorita marelui vizir Damad Mehmed pașa, care se putea socoti a-i fi acestuia

nevastă, s-ar părea că l-a îndrăgit atât de mult încât l-a ajutat să ia întâiași dată domnia. Fără ea n-ar fi ajuns așa departe....

- Mi-e teamă că, flăcăiaș fiind, tocmai pârguit pentru desfătările trupești, a fot mai drag lui Damad Mehmed pașa decât cadânei sale, poposind mai degrabă în patul celuia dintâi și în nici un caz în cel al alesei acestuia, la care oricum nu se putea ajunge fiind strașnic păzită de eunucii haremului! i-o reteză paharnicul Catargi, zădărnit de a se găsi atâta împotrivire la părerile sale; și din partea cui? A unor mucoși fără slujbă și cu caș la gură!

De altfel îl agasa și împrejurarea că interlocutorul adusese vorba de vărul său, socrul principelui, al cărui nume îl purta și el, iar referirea poate intenționată la acesta îl putea privi, fiind debitată cu intenția unui reproș ascuns.

În odaie se simți creșterea încordării și unii se așteptau chiar la o răbufnire mai aprigă a fostului paharnic, care nu părea să-și fi vărsat toată furia pe cei doi tineri. Pentru a preîntâmpina adâncirea harței, mai ales că disprețuia orgoliile lui Catargi, fostul treti logofăt Grigore Ureche încercă să împingă conversația spre altă temă.

- Ieri stăteam de vorbă cu prostul de jupân Asene, care, amețit de nemăsurata sa poftă de a se lăuda, din prostie, mai trădează unele tainele puse la cale de vodă. Acum cică tot cioporul său de grecotei uneltește trudnic să-l sape pe Leon Tomșa, spre a se răzbuna asupra-i întrucât i-a pricinuit acum doi ani și jumătatea mazilirea. Pentru răfuială voiesc a se sluji de fugarii olteni adăpostiți în Ardeal. Ori dacă vodă asta dorește, poate că domnia ta, vel vornice Lupu, s-ar cuveni să-i fii de ajutor lui Leon, găsind o cale de a lovi în surghiuniții ăștia și în craiul Rákóczi, care-i ocrotește. Cred că la asta ar trebui să chibzuim aici și nu se ne certăm pentru barba împăratului.

- Logofătul Ureche zic eu că greșește, se grăbi comisul Fortunas, devenit Furtună, să accepte devierea discuției. Eu cred vel vornice Coci, că nu e de ajuns să strici jocurile vodă-i! Trebuie să mergi hotărât mai departe. Nu ne putem mărgini doar să abatem din calea lor niște meschine uneltiri, când ne trebuie o domnie tare și bine întemeiată. La asta ar fi mult mai înțelept ca să chitim cu toții. Iar de stau și mă gândesc, poate că domnia ta ai fi cel mai potrivit dintre toți ca să urci în scaun, având înțelepciunea și priceperea cârmuirii și însușiri de stăpânitor. Apoi nici scoborârea din os domnesc nu-ți lipsește, precum cunoscătorii știu.

- Cugetările tale, comise, sunt foarte îndatoritoare, dar nu știu dacă chiar sunt vrednic de atâta înălțare! făcu modest vel vornicul, deși era vădit că întorsătura discuției îi făcea o deosebită plăcere.

- Cum nu, cum nu! se grăbi stolnicul Șoldan Dumitrașco să-l contrazică lingușitor. Om ca domnia ta mai rar și-i păcat ca să-ți risipești însușirile cu mărunțișuri! Matale ești menit de ursită unor înfăptuiri mărețe!

- Poate singur nu m-aș încumeta să încerc, dar la imboldul vostru zău dacă nu încep să mă gândesc... Ba mă simt chiar dator să dau ascultare rugilor voastre! cedă Lupu, chipurile la insistența suitei sale.

Ideea fu imediat preluată și multiplicată de cei din jur, încât îndemnurile de a lua domnia, și elogiile la adresa vornicului se încinseră odată cu trecerea timpului, ele încetând abia atunci când adunarea se sparse, iar oaspeții plecară pe la casele lor.

*
*   *   *

Capitolul al VI-lea

Ultimele trei săptămâni ale Postului Paștelui trecură pe nesimțite și într-o liniște desăvârșită, Curtea urmând cu strictețe toate prescripțiile cultice și participând la slujbele bisericești specifice acelei părți a anului, nu atât din cauza unui exces de pioșenie de care ar suferi Măria Sa, ci pentru că pe această cale principele găsea puțința de a se sustrage oricăror obligații gospodărești legate de cârmuirea țării, lăsând toate grijile în seama dregătorilor săi. Dar „sfințenia” preocupărilor sale era, după cum circulau bârfele, numai de suprafață, pentru a putea lipsi de la divanuri, care erau lăsate sub îndrumarea Prea-fericirii sale chir Atanasie, mitropolitul țării, care în absența domnului, de voie – de nevoie, trebuia să-l suplinească. Se zvonea că în vreme ce boierii se căzneau ca să rezolve problemele curente ale administrației de stat, voievodul se dezmiarda cu Vevelli prin iatac, iar seara se hârjonea cu o întreagă ceată de slugi și copii de casă anume aleși, dedându-se celui mai nemăsurat dezmaț, și asta tocmai când Mântuitorul era căzut în amarnică suferință!

Totuși Alexandru vodă nu lipsi la nici unul din serviciile divine ale acelor săptămâni de adâncă spășenie, și cu deosebire de la cele din Săptămâna Sfântă, cu care de altfel se și încheia luna lui mărțișor⁴⁰ a anului curent. Pe toate le petrecu la biserica Sântul Nicolae, al cărei ocol era

---

⁴⁰ Martie.

gard în gard cu cel al curții domnești. În Vinerea Patimilor, la vecernie, în fruntea unui lung alai de boieri, trecu pe sub masă, iar mai apoi, făcu înconjurul bisericii, urmând soborul de preoți ce purta epitaful, în vreme ce prostimea îngăduită în ogradă se minuna de atâta smerenie și cucernicie și se îngrămădea, care cum putea, ca să poată privi ceremonia, încercând chiar s-o urmeze întrucâtva, călcând astfel în picioare straturile de trandafiri îngrijite cu multă dăruire de monahi. Iar sâmbătă noaptea, când alaiul domnesc ieși cu lumânările aprinse din sfântul locaș, înghesuiala era atât de mare încât șirurile de seimeni abia de reușiră să-i deschidă calea pentru a putea trece spre palatul princiar, aflat în vecinătate.

A doua zi, duminică de întâi aprilie, ca semn de bucurie pentru Învierea Domnului, în tinda palatului și în sala cea mare a divanului se întinseseră mese, la care fuseseră poftiți toți boierii de seamă ai țării, de toate rangurile, spre a ciocni dimpreună ouă roșii și a se bucura de minunea biruinței Mântuitorului asupra morții.

Spre necazul voievodului, în luna care tocmai se deschidea praznicele se răriră, iar el se vedea nevoit să revină la treburile obișnuite ale divanului de gospodărire a țării, corvoadă care nu numai că nu-l bucura, ci îl îngrozea de-a dreptul! Dar din păcate pentru el, nu mai găsea pretexte ca s-o arunce asupra dregătorilor, spre a se slobozi și a scăpa de angarale. De altfel se deschisese răstimpul în care tot mai supărătoare și mai stăruitoare devenise problema adunării dajdiilor. Desprimăvărându-se, zarafii, deveniți nerăbdători, socoteau că a apărut puțința de a dijmui supușii, deci domnia putea procura banii trebuitori pentru a-și achita datoriile, nemaieexistând pricini de amânare a plăților. Din păcate însă vistieria era cam goală, căci fostul domn luase cu sine cât putuse, iar, în urma capturării sale de Cantemir mârza, tot avutul țării ajunsese la tătarii din Bugeac, iar din

județe, în ciuda noului anotimp, banii nu începuseră încă să curgă.

De altfel încă din luna de dinainte se auziseră unele voci de-ale cămătarilor, care cereau despăgubirile care li s-ar fi convenit, dar voievodul, lipsind din divan mai toată vremea, nu prea apucase să le audă. Însă acum, de față fiind, nu mai putea ocoli darea unui răspuns și se uita cu disperare la stranele din stânga sa, unde, printre boierii veliți, ședea favoriții săi. Numai că de astă dată nu prea găsea sprijin pe această latură a odăii, cum se întâmpla obișnuit, căci tocmai cei cărora le arunca priviri deznădăjduite închipuiau fruntea creditorilor, și acum își cereau dreptul. Iar din partea cealaltă, a divaniților, nici vorbă de vreun sprijin. Dimpotrivă, vocile ce se ridicau de aici îi zugrăveau dificultățile întâmpinate în adunarea dărilor, deci greutatea de a storce banii ce-i erau trebuitori și încă în grabă.

Vevelli era singurul din mijlocul zarafilor săi care îi sări în ajutor, arătând că există puțința de a grăbi strângerea birului. După părerea sa, lucrul era realizabil pe două căi. Domnii dinainte, când se vedeau la ananghie, obișnuiau să creeze așa-zisele „slobozii” sau „sate de milă”, de la care se puteau scoate mai ușor banii de răscumpărare. Dar grecul nu izbuti să-și isprăvească lămuririle, căci toți divaniții săriră cu gura asupra-i, încât vocea i se pierdu în hărmălaie.

Boierii însă, care la auzul propunerii se înfuriară imediat, arătară că pe această cale se obține un câștig mai mare numai pe moment, dar în anii de mai apoi, satele cu pricina bucurându-se de unele privilegii, venitul de ansamblu al țării va scădea, încât încasările viitoare sunt grav afectate. Prin urmare creșterea prinusului de care se face atâta vorbire este falsă, doar o aparență de-o clipă, iar nu o stare îndelungată și statornică, de folos și celor ce-or veni! Ori ei, fiind încasatori nu numai în anul în curs, ci și în cei următori, au toate motivele să se plângă, căci învoindu-

se cu asemenea măsură își minează viitorul. De altfel ca divaniți ce poartă pe umeri lor răspunderea pentru țară nu se pot gândi numai la ziua de azi, ci trebuie să chibzuiască și la împlinirile celei de mâine și de poimâine, pe care le vor trăi și vor fi siliți să găsească rezolvări și pentru ele. Deci rânduielele de acest soi se dovedesc cu dublu tăiș și nu sunt de încuviințat.

În divan se stârni o aprigă controversă, toți dregătorii fiind împotriva părerii, în vreme ce, din cealaltă parte a odăii, „veliții” cămătari o încuviințau, chiar cu deosebită încântare. În larma iscată, signor Vevelli nu putu zugrăvi și cea de a doua cale de ieșire din impas, la care se gândise. De altfel cearta pe care o dezlănțuise se va prelungi încă multă vreme.

Abia după câteva zile izbuti să-și ducă gândul până la capăt. Vicleanul rettimiot arată că la urma urmelor și mânăstirilor li se poate cere să-și dea obolul pentru împlinirea birului pe care țara îl are de plătit împărăției păgâne. Din nou „veliții” cămătari se înfierbântară, sânguind a dovedi grozavele foloasele ce le-ar dobândi Moldova pe această cale. Împotriva lor se ridicară nu numai boierii divaniți, dar cel mai înverșunat se arătă chir Atanasie mitropolitul de Suceava, ce-și avea și el locul în sobor.

- Cum este cu puțință de a gândi numai la blestemăția de a dijmui pe cei ce nu precupețesc nici o clipă din viața lor ca să se roage pentru binele neamului, pentru ocrotirea acestui pământ strămoșesc, și fără de binecuvântarea căroră nici un suflet nu și-ar putea găsi fericirea pe lumea aceasta și un loc ocrotit în lumea de dincolo. Unde s-a mai auzit de așa batjocură adusă bisericii mume și credinței în Dumnezeu?! Nemaipomenită blasfemie! În loc ca societatea să răsplătească efortul neprecupețit al duhovnicimii pentru dobândirea iertării și

mântuirii semenului, acesta, în micimea sa mărginită, se gândește cum ar putea s-o jefuiască!

Pentru zilele următoare mitropolitul își exprimă dorința de a fi însoțit în divan de cei trei episcopi ai țării și de o seamă dintre egumenii mănăstirilor mai de seamă, care se distingeau prin sfințenie și învățătură, cerând ca și cuvântul acestora să fie ascultat. Iliș nu avu puterea să-i refuze cererea, cu atât mai mult cu cât Atanasie insistă că îi este îngăduit să intre în adunare însoțit de o suită a sa, asupra componenței căreia nimeni nu e în drept să decidă în afara sa. De altfel, o hotărâre de asemenea însemnătate nici măcar nu este de competența divanului, căci divanul conduce treburile de gospodărire curentă a țării, dar nu e în măsură de a schimba obiceiurile ohabnice ale neamului. Asta numai împuțerniciții întregului norod ar putea face, arată chir Atanasie.

Iliș clocotea împotriva-i, dar și a tuturor vlădicilor care-i țineau hangul și care, culmea, fiind știutori de carte, cunoșteau atât legile și obiceiurile țării, dar în bună măsură și pe cele vechi bizantine, elinești și romane, pe care se pricepeau să le invoce în chip meșteșugit taman la momentul potrivit, dând peste cap toată elocința „veliților” din stanele din stânga sa. În plus voievodul nu putea uita nici că, atunci când ajunsese la Iași și ceruse mirungerea, mitropolitul i se împotrivi și fusese nevoie de amenințări ca să-l poată scoate din îndărătnicia care-l cuprinsese. Era un lucru care nu putea fi trecut cu vederea și nici iertat! Se dovedea a fi alături de boierii vrăjmași, care se duseseră în iarnă cu pâră la Stambul și erau cât pe ce să-i surpe domnia pe atunci neînceptută, dacă n-ar fi izbutit să câștige de partea sa pe cei din preajma marelui vizir, aruncându-i în temniță pe potrivnici. Și, așa cum pe unii dintre aceștia îi îndepărtase de la Curte, se cuvenea să scape și de acest chiriarh incomod

și chiar de unii dintre nesuferiții episcopi, căci prea se socotesc mari și puternici, cutezând a-l înfrunta.

Scânteile aprinse în divan spre sfârșitul Săptămânii Luminate, răbufniră ca o uriașă pâlălaie în săptămânile următoare, când patimile se încinseră, iar domnul nu se simțea în stare să țină piept uriașei avalanșe care se declanșase împotriva-i. Spiritele erau atât de înfierbântate încât era de mirare că divaniții nu se luaseră încă la bătaie. Iliăș dădea din colț în colț, nemaștiind pe unde să scoată cămașa.

Ca să calmeze conflictul, propuse acordarea unor compensații pentru preoți, în nădejdea de a-i îmbuna pe arhierii.

- Precum am făgăduit încă în iarnă vlădicii Mitrofan, o să dau cerutele scutiri de dări poslușnicilor episcopiei Hușilor. Putem ierta de dajdii și de slujbe și pe preoții și diaconii din Iași, iar de mai sunt cereri, pot fi izbăviți și slujbașii sfintei biserici pravoslavnice din alte târguri.

- Aceste câteva mici ușurări pe care le făgăduiești Măria Ta, sunt departe de a echivala uriașa pagubă ce se dorește a se face mănăstirilor. Îs mizilicuri de mânjit la ochi. Iar pe de altă parte hatârurile făgăduite ni se cuvin la urmarmelor de drept, încât ele nu pot fi considerate o favoare sau o despăgubire pentru așezămintele noastre. Ele sunt lucruri ce ni se cad de la sine. Deci să nu încurcăm judecățile. Anume înlesniri făcute duhovnicilor sunt una, iar dajdia pe daniile primite de mănăstiri de la credincioși sunt cu totul alta. Moșia dăruită de un suflet pios din dorința de a ne ruga pentru primirea sa în rai nu poate fi dijmuită, căci se știrbește dreptul celui răposat de a-și dobândi locul în lumea de dincolo, parte a darului său intrând la vistierie, fără a mai merge spre ceruri. Deci jăcuirea a sute de mănăstiri nu este de îngăduit din respect pentru sufletele celor dispăruți!

În mod neașteptat îi sări în ajutor vicleanul Constantin Aseni, care obișnuit nu era prea bătaios, și rar se băga în vorbă, mai ales când la mijloc era cam multă înverșunare. Spre nedumerirea confrăților săi și a lui vodă însăși, ridicându-se din strană, își începu lămuririle prin a încuviința spusele lui chir Atanasie.

- Prea-fericirea sa, măritul mitropolit al țării, are dreptate. Într-adevăr, divanul nu e în drept să schimbe de capul său vreo legiuire sau datină din cele străvechi ale neamului.

Vevelli, care ședea alături, mai să-l sfășie. Întinse mâna și-l smuci de caftan, în nădejdea de a-l aduce cu picioarele pe pământ. „Oare nu-și dă seama că-și sapă singur groapa? se întrebă el furios. Parcă n-ar face parte dintre aceia ce vor a lua bani de la vistierie. Asemenea negliobie mai rar!” Aseni se întoarse senin spre el și-i zâmbi cu o asemenea serafică neprihănire, încât îl dezarmă cu inocența sa. Vevelli mai să leșine de indignare. Divaniții din stratele aflate de cealaltă parte a odăii se priveau nedumeriți și mirați, căci nu se așteptau la o încuviințare de dincolo. Surpriza le era mare. După o scurtă pauză, făcută parcă din dorința de a crea un moment de suspans, Arseni reluă:

- Deci dacă noi, divaniții, nu suntem în drept a hotărî într-o trebușoară ca aceasta, eu propun convocarea unei adunări a stărilor țării în chiar ograda din față a Curții. Vremea este bună și lumea se poate strânge cu ușurință, iar acolo se poate stabili în chip legiuit punerea la bir a mânăstirilor.

Vevelli, pricepând în sfârșit încotro bătea confratele său, răsuflă ușurat. Era într-adevăr o soluție, căci, făcând o întrunire cât mai largă, la ea luau parte și unii dintre cei supuși la dări, precum răzeșii sau unii târgoveți, iar aceștia puteau fi convingși că situația lor se va ușura dacă sarcina se distribuia și asupra altor plătitori de dări. „Veliții” lui Iliăș,

care intuiră imediat avantajele ce le câștigau, se grăbiră să încuviințeze în cor.

Chir Atanasie și cei trei episcopi grupați în jurul său simțiră însă primejdia și se grăbiră să se împotrivescă. Convocarea unei adunări a stărilor e un lucru neobișnuit și probabil nu s-a mai făcut de pe vremea alegerii lui Ștefan cel Mare! Un asemenea sfat de obște are rost să se întrunească pentru lucruri cu adevărat însemnate pentru destinul pământenilor. Ori acum nu e vorba de soarta acestora, ci doar de aceea a monahilor și a lumii duhovnicești, complet separată de cea mirenească. Iar cele două lumi nu trebuie amestecate, fiecare având legile și rânduielile ei.

Din nou se dezlănțui o îndelungată dispută în legătură cu necesitatea și îndreptățirea ținării unei adunări a stărilor, care abătu dezbateră de la povestea perceperii birului și a celorlalte dajdii, temă care trecu pe un plan secund.

Iliaș clocotea. Iar dacă în divan sârguia pe cât posibil ca să se abțină, în spătăria mică, față de intimii săi, de credința cărora nu se îndoia, se dezlănțuia furibund.

- Toți chiriarhii ăștia, ridicați în rang după rânduielile lor, se cred prea independenți și puternici față de scaunul stăpânirii temporale, ba tind să se socoată chiar superiori acesteia. În mândria lor nemăsurată, uită că la investire sfârșesc prin a săruta ei mâna domnului pe care l-au miruit, și nu invers. Trebuie să li se mai taie din avânt și din trufie, ca să-și cunoască bine locul pe acest pământ.

- Din păcate este însă foarte greu să li se puie frâu... oftă Arseni.

- Oricum, se impune să imaginăm un mijloc de a-i aduce la supușenie și ascultare, se îndârji voievodul. Mi-ar place ca mitropolitul să fie înlocuit cu un om mai servil și mai maleabil, care să știe de frica voievodului și nu încearcă

să-i treacă înainte. E vremea ca să se curme rânduiala după care chiriarhii urcă în scaunul arhieriei lor pe un făgaș neabătut, de ei statornicit. Ei știu că odată ajunși în scaunul Rădăuților vor trece în cel al Romanului și de aici în cel de mitropolit al Sucevei, fără ca să poți să te atingi de ascensiunea lor ierarhică, care e mai presus de puterea domnească. Trebuie găsită o modalitate de a se pune în sfârșit capăt practicii. În rangurile arhieresti ar fi mai nimerit să avanseze nu cei doriți de biserică, ci cei voiți de mine! E nevoie de a născoci o cale de a aduce chiar în slujba de mitropolit un om mai de jos, dintre monahii de rând, care ajuns dintr-o dată sus, să se simtă îndatorat stăpânirii și prin aceasta timid și ascultător, ca toți cei ridicați din prostime. Atunci nu va mai cuteza să mă înfrunte plin de sine.

- Din păcate nu se poate să scăpăm de cei aflați deja în felurite funcții. Pretexte de caterisire sunt greu de găsit. Dacă le-am putea născoci ne-ar putea sluji mai mult împotriva episcopilor, căci aceștia pot fi numiți numai cu învoirea domnului și a mitropolitului. Deci povestea s-ar săvârși mai mult între noi. Cu mitropolitul e însă mai greu, căci pentru urcarea sa în scaun e trebuitoare încuviințarea patriarhiei de Constantinopol, făcu Ieronim Heres gânditor. Deci pentru a-l caterisi, trebuie scornită o motivație foarte serioasă și credibilă, care să nu lase loc de îndoieli. Dar nu mi pot închipui ce i s-ar pune în seamă lui Atanasie.

- Odinioară, adică acum trei ani, Barnovschi vodă a făcut ceva similar și-ar trebui luat de pildă. Atunci a adus schimbări de seamă în conducerea bisericii, numind numai pe cei ce-i erau cu adevărat prielnici, remarcă Vevelli, care cunoștea mai îndeaproape starea lucrurilor în cele două țări românești, căci fusese mai multă vreme divanit și din sus și din jos de Milcov.

- Din păcate ce a făcut el nu se potrivește dorințelor mele. El doar i-a schimbat între ei, după placul său, pe cei

existenți în arhierii. Deci a făcut doar niște rocade, iar dacă pentru Rădăuți nu a găsit pe cineva pe gustul său, a lăsat locul neocupat, interveni indispus Iliăș. Iar pe de altă parte a avut norocul ca mitropolia să rămână liberă, murind chir Anastasie. Deci voia nu-i mai era îngrădită! Eu din nefericire nu mă pot bucura de asemenea șansă! Atanasie, cu care am de furcă, deși bătrân și el, pare a mai avea din păcate destule zile! Oricum, mult mai multe decât i-aș dori! Iar pe deasupra aș vrea să ridic în loc oameni noi, culeși mai de jos! Firi din plebe, care să fie sfioase și supuse...

- Dacă nu poate fi scos din scaun, Atanasie ar putea fi totuși îndepărtat cel puțin din divan, ca să nu mai născocoască atâtea piedici pe care să ni le pună în cale, interveni Alexandru Mamona care până atunci tăcuse, mărginindu-se să-i asculte pe ceilalți.

Toate fețele se întoarseră interesate spre el, în așteptare.

- Mitropolitul e de Suceava, acolo îi este scaunul de drept. S-a încetățenit de ceva vreme obiceiul ca să stea la Iași, pentru a fi lângă domnie. Prin aceasta ar putea fi învinuit că își cam neglijează treburile eparhiei, lăsată pe seama unor subalterni. Trebuie să ne gândim temeinic cum i-am putea făuri vină din șederea pe lângă palat, împrejurare care ar prejudicia activitatea duhovnicească din dioceză. Iar pentru a îndrepta reaua stare a lucrurilor să fie trimis înapoi, acolo unde îi este locul! Astfel nu va mai putea lua parte la întrunirile divanului și ale sfatului.

- Ar putea fi o idee bună, încuviințată voievodul. Încercați să aflați sau să născociți tot soiul de nereguli ce s-ar petrece în târgul Sucevei, pentru a avea pretext ca în cel mult o lună sau două să scăpăm de el.

- Este și nu prea, o soluție, se arată rezervat Vevelli. Nu trebuie să scăpați din vedere că eparhia sa și-o fi având sediul la Suceava, dar ea nu se mărginește doar la acest

județ. Tot sub nemijlocita sa ascultare intră și județul Iași. Deci, deși nu e chiar în scaunul strămoșesc, e totuși în hotarele eparhiei sale. Va fi deci greu de găsit un pretext pentru a-l trimite acasă...

- Oricum, poate reușiți să scorniți ceva, ca să ne descotorosim cumva de el. Și asta cât mai repede.

Și de parcă necazul pe care i-l producea mitropolitul în divan n-ar fi fost îndeajuns, după vreo două zile Vevelli îi șopti tainic voievodului că iscoadele sale l-au înștiințat că prea-cucernicul chir Atanasie în chiar seara de dinainte, fiind în trapeza mănăstirii Sfântă Măria laolaltă cu vlădica de Huși și cel de Roman, și cu o seamă de egumeni din târgul Ieșilor, nu s-a putut abține ca să nu însăleze vorbe grele de afurisenie pe seama sa și a Măriei sale, învinuindu-i pe amândoi că în plin Post al Paștelui s-ar fi destrăbălat cu niște feciori aduși anume din Turcia, rostind și tot soiul de alte lucruri la fel de urâte, arătând că cetatea de scaun a ajuns asemenea Sodomei și n-ar fi exclus ca bieții poporeni să pătimească aceleași osânde ca moșii lor din Sfânta Scriptură, deși sârmanii nu sunt nici pătați și nici vinovați în vreun chip oarecare. Dar vor păți toate cele rele pentru că îngăduie în mijlocul lor un hulitor al celor dumnezeiești, care spurcă tot ce atinge, în loc să-l alunge ca pe o piază rea, aducătoare de nenorociri. Era vădit că chiriarhul îl dușmănea la fel de mult ca și boierii care ridicaseră pâra la Stambul împotriva-i, fiind una cu aceștia. Dar cum nu putuse scăpa de toți aceia din urmă, căci mazilise de la Curte prea puțini dintre ei, trebuia să-l rabde și pe afurisitul de arhieru, ba să-i și surădă când se întâlneau în odăile palatului. Și numai el știa câtă stăpânire de sine îi trebuie ca să poată îndura asemenea cazne, dar nu voia să calce legământul făcut la patriarhia de la Constantinopole, căci din păcate alungându-i pe toți cei care greșiseră față de el i s-ar fi golit Curtea și n-ar mai fi avut cu cine guverna țara.

Totuși sârguise să aleagă pe cât cu puțință dintre aceștia numai pe cei mai puțin vinovați, adăugând alții din rândul acelor ajunși de puțină vreme la boierie, căci o vorbă din bătrâni spune că la domnie nouă se cuvin și boieri noi. Iar numai în caz extrem mai admise și pe unii dintre dușmanii declarați și înrăiți.

Dar viața mergea înainte, fiecare urmându-și făgașul pe care soarta i-l croise. Astfel zarafii, față de care domnul era dator vândut, au devenit tot mai insistenți, cerându-și dreptul, încât în divan disputele legate de procurarea banilor se amplificară. Iar pe de altă parte și conflictul cu boierii se acutizează. Dar cum și discuția punerii mânăstirilor la bir continuă, disensiunilor cu divaniții li se adaugă o tot mai clară ruptură dintre domn și conducerea bisericii. Astfel relațiile din sânul clasei suprapuse se diversificară și deveniră tot mai tensionate, stând parcă gata să plesnească.

Dar pe lângă atâtea vești proaste și săcăieli, pe cât de supărătoare, pe atât de măcinătoare, apărură și câteva știri îmbucurătoare, care-i mai descrețiră fruntea Măriei Sale. Cea mai prețioasă era cea adusă de solul venit de la capuchehaia de la Stambul, Kurt Celebi efendi, cel despre care se spunea că, dimpreună cu arhon Scărlet Saigiul și signor Bartolomeo Minetti, făceau și desfăceau la acea vreme domniile din principatele dunărene, vasale Porții.

Olăcarul era plin de colbul drumului, căci șleahurile se zvântaseră și se umpluseră de praf, încât avea pielea obrazului cenușie de la pospaiul ce i se lipise de șuvoaietele nădușeală. În graba ce-o avea întru împlinirea îndatoririlor sale, se grăbise să se înfățișeze voievodului chiar așa cum venea de pe drum, deși veșmintele și el însuși miroseau a acreală din pricina jilăvelii. Alexandru Iliăș, aflat ca de obicei în odaia sa de taină, adică în spătăria mică, avându-l alături numai pe Vevelli, îl primi deîndată. Omul privi cu neîncredere spre bărbatul aflat lângă domn, pe care nu-l

cunoștea. Era vădit că șovăia, pesemne socotind că știrile pe care le aducea nu trebuiau să ajungă la urechi străine.

- Poți vorbi liniștit, dânsul este sftetic de încredere!

Străinul, tot cu ochii la italianul din insula grecească Creta, în acea clipă controlată însă de venețieni, duse mâna la piept spre a scoate din sân o hârtie împăturită și pecetluită, pe care o întinse principelui. Și ea era udă de nădușeală, încât Iliăș, scârbit, îi făcu semn lui Vevelli să o ia el.

- Este cartea înălțimii sale Kurt Celebi, prin care vă salută și vă dorește de bine și de sănătate, înștiințându-vă că și dânsul este ferice, iar trebile țării sunt grijite și apărute, încât puteți fi liniștit dinspre această parte. E doar un șirag de vorbe frumoase, scrise numai pentru cazul că aș cădea prins în mâna vreunor vrăjmași, să se creeze credința că n-am nimic de seamă și primejdios a vă înștiința, misiunea mea fiind fără de nici o însemnătate.

- Însă vrei să spui că nu e tocmai așa, zâmbi subțire vodă.

- Precum zice chiar Măria Voastră! Cele însemnate am a vi le împărtăși prin viu grai. Așa a fost porunca.

Voievodul zâmbi a înțelegere și prețuire pentru prevederea capucehaiei sale. Ridică din sprâncene a întrebare, iscodindu-l din priviri pe slinosul curier.

- Celebi efendi era disperat după ce marele vizir Müezzinzade Filibeli Hafız Ahmed pașa fusese descăpățânat în fața padișahului de spahii răzvrățiți, căci vârase o grămadă de bani în dânsul pentru a dobândi încuviințarea ca fiul Măriei Voastre să poată primi firman de domnie pentru București. Și taman când lucrurile erau orânduite, înaltul pașă a pierit atât de crâncen. Jupân Celebi se temea că nimic nu mai este de făcut, iar cele hotărâte dimpreună cu Luminăția ta vor cădea baltă. Nici nu știa cum te-ar putea înștiința de surparea plănuirilor făcute înainte de plecarea

spre Moldova. Acum lucrurile s-au îndreptat. Noul vizir, acest Topal Recep paşa, nu este doar mai venal decât înaintaşul său răposat, dar se lasă cumpătat mult mai uşor şi la preţ mult mai mic. Într-un cuvânt, Celebi efendi, a dobândit din parte-i făgăduiala că în cel mult o lună sau două îi va dăruia hatişeriful de mazilire a lui Leon vodă Tomşa şi firmanul de domnie pentru feciorul Măriei Tale. De aceea stăruie măritul caimacam ca să fie grăbită încuscrirea plănuită. Fiică-sa este gătată de nuntă, iar soaţa şi odorul Luminăţiei voastre aşteaptă doar încuviinţarea din parte-vă spre a se alătura împreunării. La patriarhie s-a plănuit chiar slujba pentru cel târziu începutul lunii viitoare, asta dacă Măria Voastră nu va socoti altfel.

Iliaş râse mulţumit către Vevelli.

- Ei, ce zici? Le dăm binecuvântarea?

- Mai încape vorbă?! se grăbi italianul să încuviinţeze.

- De altfel, fără voie şi fără să ştie dedesubturile, craiul Ardealului ajută demersurile luminatei voastre capucehaie. În nemărginita ei credinţă, a aflat pe căi numai de dânsa cunoscute că serenisimul Rakoczy a trimis o nouă pâra Porţii, prin care arată strâmbătăţile şi stricăciunile făcute ţării şi norodului ei de către Leon vodă Tomşa, şi cere scoaterea sa din funcţie. Roagă să se ţină seamă de dorinţa oltenilor fugari aflaţi sub ocrotirea sa în cetatea Făgăraşului, care de atâtea năpaste nu se pot întoarce acasă, deşi ard de dorinţa de a-şi revedea locurile de baştină şi neamurile de care au fost atât de crud despărţiţi.

- Adică ce înseamnă „să se ţină seamă de dorinţa oltenilor fugari”? Întorsătura asta a pârei nu prea sună a bine, făcu suspicios jupân Vevelli. Ba miroase chiar urât.

- Ei, prea eşti cusurgiu... Ce puteau cere aceştia mai ales după înfrângerea din vara trecută? Se mulţumesc cu alungarea lui Leon şi venirea unui domn nou, mai

înțelegător cu ei! făcu liniștit voievodul, simplificând lucrurile.

- Oare?! făcu Vevelli, cuprins parcă de-o îndoială neliniștitoare. Nu cumva vor înlocuirea anume pentru dâșșii și în folos propriu?

- Ai o părere prea bună despre ei. După înfrângerea din vară cârdășia lor s-a cam spart. Până în iarnă grosul s-a înturnat la București, și taman cei mai însemnați au luat calea împăcării și a întoarcerii. Eu mă temeam mai ales de vel banul Aslan, care, după ce a dobândit mulțime de ranguri înalte și se bucura de o mare trecere, mai este neîndoielnic și de os domnesc. Deci avea temei de a năzui la scaun. El era singurul ce putea fi un contracandidat nedorit pentru fecioru-meu. Ceilalți sunt doar ciurucuri, niște boiernași fără prea mare trecere, de care n-a auzit nimeni.

- Oare? făcu din nou, neîncrezător, venețianul. Din zvonurile ce le știu eu, Leon nu era prea speriat de vrăjmășia lui Aslan. Aș zice mai degrabă că nu-l socotea un rival deosebit de primejdios, ci dimpotrivă. Dovada ar fi că, decum s-a întors astă iarnă în țară, a fost aridicat iarăși la rangul de vel ban. Deci Leon nu vede în el un dușman de care ar avea motive de a se teme.

- Poate că are dreptate. Nici măcar Aslan, cu toată împăunătoarea sa obârșie coborâtoare din voievozi, n-a avut nici gândul și nici puterea de a ne știrbi plănuirile.

- Da, însă din aceleași zvonuri am aflat că Leon învinuiește nu pe Aslan că ar vrea să-i ia locul, ci ar fi zis că cel care vrea a dobândi coroana ar fi acel Matei de prin Brâncoveni, pe care Măria Ta l-ai ridicat pentru scurtă vreme la rangul de agă și pe care a trebuit să-l alungi de la Curte din cauza cererilor sale obraznice și nepotrivite.

- Ce drept poate avea acest boiernaș la asemenea înălțare? Prin vinele sale nu curge picătură de sânge

voievodal, iar în trupul său nu găsești fărâmbă de os domnesc!

- N-ar fi primul care, fără a avea o ascendență princiară, a ajuns în scaun! Gândește-te Măria Ta la Grațiani, de la moartea căruia n-au trecut nici doisprezece ani. El nu avea treabă nici măcar cu țara pe care a cârmuit-o! Era moldovean cum sunt eu muscal⁴¹. Moșii săi erau de aiurea.

- Ai ajuns să te sperii și de umbra ta! făcu disprețuitor Iliăș. Între pribegii din Ardeal nu mai e unul vrednic de a fi luat în seamă. Pentru noi ei prezintă interes doar prin aceea că pot fi ațâțați să mai trimită o serie de pâri la Stambul, spre a da apă la moară capuchehaiei noastre și a-i oferi prilejul de a cerere mazilirea lui Leon. Numai în această direcție trebuie mânați! E de ajuns ca să se vaite cât mai lărmuitor, încât răsunetul să răzbată până în seraiurile țarigrădene.

- Deie Domnul să ai dreptate, cedă în sfârșit Vevelli ridicând din umeri, iar cei doi ascultători se întoarseră din nou spre solitorul ce stătea smerit și tăcut în fața lor.

Iliăș clătină din cap a reproș către Vevelli. Încingându-se la vorbă, uitaseră de străin și scăpaseră cam multe taine în auzul acestuia, lucru care nu era deloc bun, căci nu se putea ști unde și în fața cui omul își mai putea vărsa sacul de știri.

- Deci noul vizir a fost câștigat de jupân Celebi, iar craiul Rakoczy, într-o prostia sa, vine în întâmpinarea nevoilor noastre, zici, răsă voievodul, cerând o confirmare din partea solului. Și o face și fără plată...

- Cam așa, dar lucrurile sunt și mai încurcate, crede Celebi efendi. În Stambul umblă zvonuri și mai teribile, care, de-ar fi să fie luate în serios, par a vesti mari schimbări între măriile împărăției.

---

⁴¹ Rus.

- Care ne-ar tulbura plănuirile? răbufni dintr-o dată speriat Iliăș.

- Înțeleptul meu stăpân nădăduiește că vor spre binele domniei sale. Este neîndoielnic că s-a iscat o oarecare mâncătorie între tânărul padișah Murad și muica dumisale, temuta sultan valdide, Kösem Mahpeyker, care, la drept vorbind, conduce de ani de zile împărăția. Feciorul, care e impulsiv, violent, grosolan, brutal și crud, ajungând la douăzeci de ani, vrea să iasă de sub poala ei. Iar aceasta nu prea pare încântată de eventualitatea de a fi dată de-o parte, și, pentru a-și păstra locul, e gata de a profita de tulburările ostășești din Țarigrad, sfârșite mai deunăzi cu uciderea vizirului, de care de altfel aveți știință de astă iarnă.

Cei doi se uitară puțin mirați la vorbitor.

- Din ce a aflat stăpânul meu, între slăvita sultană valdide și vizirul Topal Recep pașa s-ar părea să se fi ajuns la o înțelegere tacită, în temeiul căreia padișahul ar putea fi înlăturat printr-o nouă răzmeriță și înlocuit cu unul din frații săi, pe care a făcut greșeala de a nu-i tăia la urcarea sa în scaun, urmaș cu care Kösem Mahpeyker nădăduiește a se împăca mai bine decât cu feciorul pe care tot ea l-a ridicat la cârmuire cu vreo nouă ani în urmă. Se vorbește de niște învoieli secrete între căpeteniile răzvrătiților, neguțări îndrumate, ocrotite și acoperite chiar de marele vizir. Lupta pentru putere se încinge undeva sus de tot, dar atâta vreme cât măritul Topal Recep pașa rămâne la locul său, nu există pricină de temere pentru cele plănuite de stăpânul meu, gândește acesta. Dimpotrivă. Dacă vizirul înalță alt padișah, înrâurirea sa crește, căci cel nou va avea nevoie de sprijinul său, iar, pe deasupra, temuta Kösem Mahpeyker îi va fi recunoscătoare că a reșezat-o în drepturile ei. Deci acordurile deja încheiate cu măritul Topal Recep pașa rămân în picioare cât va trăi acesta! Cam acestea sunt știrile pe care a orânduit stăpânul meu să vi le împărtășesc.

- În cazul ăsta poți pleca, dar să aștepți câteva zile până ce-ți vom încredința răspunsul. Însă până atunci, vezi că în dosul casei străjilor e un butoi cu apă pentru spălat. Poate treci pe acolo înainte de a te reîntoarce la noi, pentru a asculta ce avem a-ți porunci.

Olăcarul se înclină adânc și se retrase de-a-ndoaselea spre ușă. Când canatul se închise și era sigur că nu mai poate fi auzit de afară, voievodul se întoarse spre Vevelli.

- Dacă aici în țară ne descurcăm mai greu, întâmpinând multă împotrivire și având parte de nenumărați ponegritori, la Stambul afacerile văd că ne merg strună. În curând, asemenea lui Radu vodă Mihnea, voi putea stăpâni două țări, mă voi putea bucura de două coroane și de un număr îndoit de slujitori și sfetnici. Atunci să văd pe unde vor scoate cămașa cei care mă clevetesc cu atâta venin, în frunte cu acest popă îngâmfat ce nu se mai încape în el de atâta semeție, și ni s-a băgat în divan, iar la adăpostul mitrei sale își îngăduie să ne dea sfaturi, ba chiar să ne și mustre!

Dacă dezvăluirea planului dobândirii tronului muntean nu i se părea deocamdată oportună voievodului, putându-i pricinui dificultăți prin opoziția ce s-ar isca, vestirea căsătoriei feciorului său Radu, deși cam prea tânăr pentru împlinirea unei asemenea năzuințe, cu fata capuchehaiei Moldovei o socoti potrivită de a fi adusă la cunoștința publicului, fie și numai pentru că astfel își putea intimida adversarii. Kurt Celebi era cunoscut ca mare făcător și desfăcător de domnii în țările române, iar înrudirea cu acesta era o dovadă lămurită că stăpânirea i se întărise, iar defăimătorii nu vor mai avea spor cu pârele înaintea autorităților Înaltei Porți, riscând chiar să cadă în dizgrație dacă perseverau în a-i sta cu îndărătnicie împotrivă.

Drept care, în temeiul unui asemenea calcul, Alexandru vodă Iliăș însuși, într-una dintre ședințele divanului din zilele următoare, anunță cinstita adunare că în

săptămânile ce vor veni se va întâmpla nunta feciorului său cu fata capuchehaiei de la Țarigrad, iar evenimentul se va petrece în capitala imperiului, unde, de altfel, se aflau în acea clipă mirii. În încăpere se stârniră murmure de surpriză și abia atunci boierii ce fuseseră în iarnă la Stambul spre a se opune numirii sale, înțeleseră rostul șușotelilor dintre el și Celebi la poarta dinspre Edirne a cetății, în clipa când își luau rămas bun. În sfârșit se dezvăluia taina dintre cei doi, care lămuria în parte și motivul pentru care deputăția boierilor nemulțumiți nu se bucurase de succes. Deci poziția domnului devenea tot mai redutabilă, iar încercările de a-i face opoziție ajungeau tot mai riscante. Dar nu numai divaniții pricepură avertismentul, ci însuși mitropolitul Atanasie înțelese că primea o replică la cârtelele sale împotriva măsurilor proiectate de domnie, încât înghiți în sec, gândindu-se la o cale elegantă de repliere, dar care să nu-i știrbească prestigiul. De altfel încă din cursul aceleiași zile zvonul posibilei nunții se răspândi în tot târgul, devenind în scurt principalul subiect de bârfă al clipei.

Întâmplându-se a fi tocmai într-o joi, evident că proiectata nuntă deveni și tema preferată de discuție pentru cei adunați după amiază în salonul de oaspeți din casa vel vornicului Lupu Coci. Lumea era destul de contrariată, întrebându-se dacă în spatele știrii nu se ascundeau și alte intenții decât cele mărturisite fățiș.

- Nu cumva în umbra dorinței de înrudire cu grecoțelul se dosesc și alte dedesubturi, dincolo de nevoia de a face rost de bani și de a-și spori înrâurirea? făcu la o vreme biv vel paharnicul Catargi, uitând că gazda era poreclită nu numai „arvanitul” sau „arbănașul”, adică albanezul, ci foarte adesea și „grecul”, ba că și româneasca o vorbea cu un pronunțat accent grecesc. Dar în clipa când întrevăzu riscul ca Lupu să considere că apelativul „grecoțelul” s-ar putea cumva referi și la el, se întrerupse

brusc, nemanducându-și gândul până la capăt. Ieșirea sa era însă ciudată nu numai în raport cu stăpânul casei, ci și din cauză că nici dânsul nu era român, deși vorbea românește mai curgător decât acesta. Atât el cât și verii, prin care se înrudea cu Iliăș, erau tot greci, dar împământeniți încă din primii ani ai veacului în Muntenia, de unde se mutaseră după vreun deceniu și jumătate cu toții în Moldova.

Gazda nu luă seamă posibila interpretare intuită de celălalt și, de fel supărat, se grăbi să-l iscodească pe fostul divanit, deși cam bănuia unde bate acesta:

- Adică la ce te gândești?

- Păi, zic eu, lucrurile se arată destul de limpezi. Iliăș ar cam voi să calce pe urmele lui Radu vodă Mihnea, care, cum e știut, acum vreo nouă ani și-a pus feciorul domn la București, în vreme ce el cârmuia aicia la noi, la Iași. Și totuși tot cu o înșurătoare a pornit, pe atunci între Alexandru Cuconul, care să fi avut vreo paisprezece ani, deci era oleacă mai tânăr decât băiatul lui Iliăș, și Ruxandra, de numai treisprezece, fata lui Scărlet Saegiul, altul care învătea domniile românești pe degete. Numai că Radu vodă Mihnea era om sânguincios și muncitor, și avea darul cârmuirii în sânge. Curtea sa era învăluită de strălucire, el bucurându-se de o fire înaltă, crăiască, iar judecățile sale de adânc temei, fiind peste măsură de chibzuite, ceea ce nu e cazul acum! Iar tot ce hotăra era de neclintit, taman prin îndreptățirile pe care-și sprijinea opiniile. Iar între cel răposat și Iliăș e o deosebire ca de la cer la pământ. Și pe deasupra cel din urmă ne spurcă cetatea și țara cu plecările sale de sodomit și petrecerile deșucheate pe care le face cu tot soiul de destrăbălați, chiar dacă acestea se vor a fi tainice! Da' asta-i o taină ce-a aflat-o o lume întreagă! Până și babele de mahala au ajuns a cleveti pe seama ei...

- A știut afurisitul de Iliăș pe cine să aleagă de cuscu, reflectă și fostul treti logofăt Grigore Ureche. Și mie

mi-e tare teamă că vodă nu vrea doar să-și căpătuiască feciorul cu o fată bogată, mai ales că e și cam prea crud pentru așa ispravă, încât să fie pricină de mare grabă. Și eu sunt plecat să cred că țintește mai mult, precum socotește luminăția sa, pan...

- Ehei, se auzi o voce șoptită dinspre lavițele de lângă perete. Poate nici nu e așa rău ca aceste două țări să se apropie. Doar chiar și domnia ta, jupâne Coci, ești legat de țara de dincolo, unde a și răposat tatăl matale... De altfel hotarul nu a închipuit nicicând o despărțire deplină, de nepătruns, ci dintotdeauna s-a dovedit foarte penetrabil, căci mulți domni și mulți divaniți au cârmuit și aici și dincolo. Iar, la drept vorbind, poate că lucrul nici nu pică rău.

Lupu se întoarse spre vorbitor și descoperi că acesta era un boier mazil, destul de tânăr și neajuns până atunci la vreo slujbă la Curte, un anume Gheorghe Ștefan, poreclit cu tot neamul și Ceaurul. Îl remarcase mai demult ca fiind un cap destul de dezghețat, om de acțiune și plin de idei, care se putea dovedi destul de util în împrejurări dificile. Având o bună impresie despre el și, nevoind să-l îndepărteze, se abținu să-l repeadă, așa cum ar fi făcut dacă ar fi fost vorba de vreun altul, care i s-ar fi părut mai puțin folositor.

- Nu știi dacă se cuvine ca apropierea, îndreptățită poate, să se realizeze prin asemenea înstăpânire a progeniturilor dincolo, își încheie blând reflexiile, ca o nedeslușită împotrivire la asemenea plănuire, care i se părea nefericită pentru țară.

În acea clipă nici chiar el nu gândea că doar peste vreo patru – cinci ani va încerca taman același lucru, în câștigul nevolnicului său băiat, cam de aceeași vârstă, dar ros de o groaznică molimă. Însă din nenorocire pentru visul său o face fără succes, ci numai cu o uriașă cheltuială. Dar acum când își înfățișa părerea critică despre Iliăș, nici prin cap nu-i trecea să-și scruteze și să-și judece viitorul.

- Oricum, fie că avem în vedere doar această nesăbuită plănuire, fie că privim la chipul de desfășurare al cârmuirii în ansamblu, nu putem decât să ne arătăm nemulțumirea și părerea de rău că deputăția pornită împotriva-i nu a găsit înțelegere la cei în drept de a ne hotărî soarta. Ba foarte supărător este faptul că, după ce trăiește doar pentru plăceri trupești, fie că e vorba de îmbuibat cu mâncăruri alese, fie de desfătări ale simțurilor, vodă ne mai cere să-l laudăm și să-l preamărim, fără să ne zgârcim vreodată cu semnele de slugarnică și umilitoare supunere! Și barem de ne-ar sta în față o capacitate, iar nu o nulitate!

Înveninatele critici ce se scorneau pe seama sa în casa vel vornicului Coci nu-i rămaseră necunoscute lui Iliăș. Cei obișnuiți să ducă vorba de la unul la altul nu lipsesc la nici o curte, încât principele știa destul de exact cine și ce spusese despre el, spre a-l defăima. Așa încât nu e de mirare că în spătăria mică, la rându-i, domnul împreună cu apropiații săi închipuiau mijloace de răzbunare și de răfuială.

- Afurisiților de boieri nu le-a fost de învățătură de minte lecția primită la Stambul. Nu s-au cumițit, ci dimpotrivă. Ce le-am făcut acolo nu pare să fie îndeajuns, mai ales că pe unii n-am găsit temeiul de a-i îndepărta de la Curte, curățind dregătoriile de ei, ofta Iliăș în vreme ce asculta acrit istorisirea clevetelilor care umblau pe seamă-i prin târg.

- Din păcate cârtesc și mulți dintr-aceia ce n-au ajuns vreodată la Țarigrad, își arată indignarea Constantin Aseni, care, din cauza tergiversărilor din divan își vedea primejduită puțința de a recupera banii împrumutați voievodului pentru cumpărarea domniei.

- Cel mai ticălos dintre aceștia e nenorocitul de mitropolit! Boșorogul, în loc să îngrijească liniștit de bătrânețile sale, se bagă în cârd cu toți cârtitorii, pe care-i

mai și ațâță. S-a făcut una cu boierii răzvrățiți. Trebuie neapărat să găsim ac de cojocul său, încât să-l scoatem din divan. Ideal ar fi să dibuim mijlocul de a-l înlocui cu cineva mai supus... Voi încă n-ați putut născoci un pretext de caterisire? îi luă la rost domnul.

- Necazul este că după legiuirile bisericești, de-l scoatem din scaun, locul îi va fi luat automat de episcopul Dionisie de Roman. Ori asta mi se pare și mai îndărătnic decât Atanasie. Încât, dacă-l înlocuim cu el pe cel dintâi, dăm din lac în puț. Încercarea e un cuțit cu dublu tăiș, stărui postelnicul Diamandi.

- Deci e cazul să revenim la un gând de-al meu mai vechi, oftă vodă cu năduf. Se impune să fie schimbată rânduiala după care în scaunul mitropolitan urcă obligatoriu vlădica de Roman. Trebuie îndătinat obiceiul ca înaltul chiriarh să poată fi ales dintre egumenii mănăstirilor mai de seamă din țară. Ar fi vorba de a-l căuta dintre vreo două – trei duzini de oameni. Ori este cu neputință ca între atâția să nu găsești pe unul mai smerit și mai supus, pe care să te poți întemeia și care să nu se înhăiteze cu veliții.

- Dar poate că și împotriva boierilor ar trebui luate unele măsuri mai drastice. Să nu uităm că nu mai departe decât nașul Grațiani vodă nu s-a mulțumit numai ca să-l bage la temniță pe finul Lupu Coci, ci a poruncit călăului să-l ardă și cu fierul roșu, lucru pe care de altfel îl merita după cum i se vedește firea, interveni din nou Constantin Aseni. Exemplul ar cam trebui să-l urmăm și noi, fără să ne abatem cu nici măcar o iotă de la cele făptuite de înaintași. Dacă vrem ascultare și supunere trebuie să fim neîndurători, altfel nu le vom da de capăt cărcotitorilor.

- Cu dreptate grăiești, îl aprobă Alexandru Mamona, un alt intim al domnului. Iar cu vornicul Lupu ar trebui începută campania de represiune. El e capul tuturor răutăților. Dreptate a avut Gaspar vodă Grațiani când l-a

osândit, căci uite cum îi umblă gura și nu se ferește să uneltească împotriva-ne chiar în văzul lumii. Avem pilda lui Ștefan Tomșa, care acum vreo douăzeci de ani nu s-a sfiit să taie mulțime de capete, dobândind în schimb liniște în țară. Oare noi n-am putea face același lucru? Să fim mai nevolnici și mai neajutorați decât el?

Deodată jupân Mamona își dădu seama că s-ar putea înțelege că dânsul ridică osanale tatălui lui Leon vodă din Muntenia, recunoscut ca aprig rival și dușman al lui Ilieș, de aceea se grăbi s-o cotească cumva și, ca să nu-și supere stăpânul, se întoarse spre el, adăugind:

- Sau poate mai potrivită ar fi pilda bunicului Luminăției Tale, slăvitul Alexandru vodă Lăpușneanu, care, atunci când a descoperit nesupunerea boierilor săi, i-a poftit la un ospăț, iar în toiul petrecerii a băgat peste ei o seamă de oaste, tăindu-i pe toți și zvârlindu-le mai apoi hoiturile afară pe fereastră.

- Ei, poate că a merge așa departe e puțin cam prea mult, deși... îl întrerupse șovăitor voievodul.

- Dacă ar fi în joc numai unul singur, și mă gândesc la Lupu, atunci poate că o otrăvire ne-ar scoate din impas, reluă cinic jupân Mamona, dar fiind vorba de mai mulți, singura ieșire ce se oferă este aceea găsită odinioară de bunicul Măriei Tale. Acea niciodată nu dă greș și rezolvă pe deplin și pentru totdeauna întreaga dilemă.

După alte câteva zile Alexandru vodă Iliaș avu din nou pricină de înciudare. Se găsea singur în iatac, când i se anunță jupân Vevelli. Evident că îl primi imediat, fiind un obișnuit al odăilor sale intime.

- Am primit din nou vești din Ardeal prin iscoadele mele și din păcate nu unele care să mă mulțumească. E drept că este întărită știrea că craiul Rákóczi a înfățișat o pără împotriva lui Leon vodă, cerând mazilirea sa, dar lucrurile nu par a se fi mărginit la atâta. S-ar părea că alteța sa a pus o

vorbă în folosul aridicării în scaun a celui pribeag oltean, pe care Măria Ta l-ai înălțat cu ani în urmă la rangul de agă. Ori luând partea celui agă Matei, jalbele craiului nu vin în sprijinul nostru, ci ne pot perturba plănuirile, subminându-le, căci oferă o altă alternativă autorităților de la Stambul, dându-le putința de a alege între mai mulți candidați la tron.

- Nu cred că e cazul să te neliniștești. Cuscrul Kurt Celebi ne-a asigurat prin ultima solie că a cumpărat pe deplin pe noul vizir, și că acesta este la cheremul său. Și are făgăduiala sa că va obține din partea padișahului firmanul de domnie dorit de noi. Ce mai poate face craiul în situația asta?! În plus craiul e la Bălgrad în Ardeal, iar Kurt Celebi la poarta seraiului împărătesc Topkapi.

- Nu trebuie totuși ignorat faptul că acel Ștefan Szalánczi, capuchehaia ungurului, e un om foarte abil și lunecos, care știe tare multe și se pricepe de minune ca să bage intrigă, încât o surpriză nu mi se pare exclusă. Cred că arhon Celebi ar trebui sfătuit să-l cumpere pe acest grof, încât poruncile pe care le primește să le cearnă prin sita intereselor noastre. Pe de altă parte socotesc că e vremea să luăm legătura cu pribegii olteni fugiți din Vlahia, deși din iarnă numărul lor a scăzut foarte mult. Ar fi nimerit să-i ajutăm, ca să dăm vigoare răzvrătirii lor, căci răsunetul ei e în amarnică scădere, încât pentru autoritățile otomane s-ar putea ca fugarii să nu mai pară vrednici de a fi luați în seamă. Iar pe de altă parte trebuie ca acel agă Matei să fie, ori înlăturat, ca să nu ne mai stea în cale, ori câștigat, cumpărându-l cumva. Boierul, deși nu pare de mare însemnătate, ne poate totuși băga bețe în roate, dacă-l scăpăm de sub control. S-ar cuveni să-i punem cumva piedică, încât să nu zburde mai mult decât îi îngăduim noi. Poate o solie vicleană trimisă cât mai repede lui, ne-ar putea lămuri exact în ce ape se scaldă, ce năzuiește și cum am putea să-l atragem.

- Să nu ne grăbim zadarnic. Suntem destul de aproape de ținta pe care ne-am propus-o, și nu are rost să ne luăm prea multe angajamente față de unii care oricum sunt foarte cârcotași, încât odinioară nici eu nu m-am putut înțelege cu ei. Nu se cuvine să le dăm nas, căci Radu, prea tânăr și lipsit de experiență fiind, ar putea avea supărări din parte-le, dacă-i încurajăm. Poate ne descurcăm și fără ei, încercă voievodul să-și liniștească interlocutorul.

- Totuși... încercă să obiecteze rettimiotul, dar Iliăș nu-i lăasă rând la vorbă.

- Chiar tu ai spus că pribegii au rămas foarte puțini, încât forța lor a ajuns prea firavă ca să merite să mai fie luată în seamă. Nu ne mai pot sluji ca oaste de ajutor. Numai zarva pe care sunt în stare să o facă cu jalbele lor ne mai este utilă. Deci nu socotesc că are rost să ne dăm prea mult în vânt pentru ei. Iar Rákóczi, dacă le ia partea, vărsând grămadă de pâri la Stambul, fără să-și dea seama nu-l susține pe netrebnicului de Matei, ci se pune fără voie în slujba noastră. Așa că lasă-l în apele lui.

- Deie Domnul ca dreptatea să încline în partea părerilor Luminăției Tale, deși eu am unele temeri și presimțiri rele... Dar cuvântul vostru este cel hotărâtor și n-o să mă împotrivesc lui.

*

*   *

Capitolul al VII-lea

Dacă luna lui aprilie se sfârșea sub cununa unor augure extrem de fericite pentru domn, luna lui mai se părea că se deschide sub semnul unor auspicii de tot neprielnice, ce amenințau să spulbere tot efortul celor puse la cale de atâta amar de vreme. Veștile îngrijorătoare le aduse tot solul lui Kurt Celebi, care intră în Iași la vreo două zile după joia Înălțării Lui Iisus Hristos la ceruri. Fiind seară, Alexandru vodă tocmai se trăsesese în așternut după ce se despărțise de obișnuiții săi prieteni de iatac, clipă în care fu înștiințat că sosise om din Stambul, care voiește să-i vorbească grabnic, căci s-au ivit amarnice neazuri. Voievodul, deși aflat doar în cămașă de noapte, coborî din pat și, așezându-se într-un jilț, îl pofti pe străin să i se înfățișeze. Prăfuit și nădușit, omul i se prăvăli în chip de închinare la picioare. Din genunchi, gâfâind, izbucni copleșit parcă de panică:

- Nenorocire, doamne; groaznică nenorocire!!

Surprins de mina dramatică a solului, voievodul i se adresă puțin agasat, socotind că acesta exagera, jucând teatru.

- Da' ce s-a mai întâmplat așa de grozav, încât voiești să mă sperii?

- Luminat, acum câteva zile în palatul Topkapî i s-a luat viața marelui vizir al slăvitei împărății moslemice, chiar în fața padișahului! La porunca acestuia i s-a pus înaltului

sfetnic lațul de mătase pe după grumaz, fiind sugrumat fără nici o cruțare.

- Și când s-a întâmplat asta?

- În a doua dimineață de după Duminica Orbului⁴². Iar eu, după învățătura ce mi s-a dat, m-am repezit deîndată încoace spre a vă înștiința. Măritul Celebi efendi, slăvitul meu patron, e disperat. E al doilea vizir pe care l-a cumpărat cu bani grei și care piere în condiții cumplite, lăsându-l păgubit și zvârlit la voia întâmplării. În locul răposatului a fost înălțat un anume Tabaniyassi Mehmed pașa, mai puțin cunoscut stăpânului meu, de aceea porțile spre el încă nu-i sunt deschise, iar cele făgăduite domniei voastre nu știe de se vor mai putea înfăptui. Deci nădejtile sale sunt pe cale de a se nărui, iar toate cele hotărâte vor trebui oprite în așteptarea unor clipe mai prielnice.

- Adică, vrei să spui că s-ar putea ca Radu să nu mai dobândească firman de domnie? răbufni domnul, gata să-l ia la rost pe sol, de parcă acesta ar purta vreo vină.

- Mai rău, Luminăția Voastră. Chiar nunta cinstiului dumneavoastră fecior va trebui să fie amânată...

- Bine, dar de ce a fost găduit așa deodată, pe nepusă masă, Topal Recep pașa?

- Se zvonește că urzise năruirea padișahului Murad, iscând o nouă răzvrătire a ienicerilor, în urma căreia să-l aridice în scaun pe unul din frații acestuia. Urzeala pare-se că a răsuflat, întrucât silihtar-aga ar fi făcut unele mărturisiri sultanului Murad, iar acesta, care este o fire peste măsură de aprigă și impulsivă, n-a pregetat de fel, ci l-a chemat pe învinuit la palat, înainte-i, și-a pus pe baltacilar-chehaiasi⁴³ să-lucidă, fără să-i mai asculte lămuririle. Imediat după aceea și chehaia-bei, care-i era mâna dreaptă, i-a împărțit

---

⁴² În anul 1632 Duminica Orbului – a VI-a după Paști – cade în 6 mai.

⁴³ Comandantul regimentului de baltagii, adică soldați halebardieri din vechea gardă a haremului imperial.

soarta. Seraiurile împricinaților au fost mai apoi strașnic jefuite, găsindu-se în urmă-le avuții uriașe, între altele și pungile dăruite de stăpânul meu, încât acestea s-au pustiit în gol. Deci măritul Celebi efendi nu mai poate nădăjdui la nici un sprijin dinspre partea asta și nu mai știe ce să facă pentru a drege stricăciunea. Oricum, dânsul făgăduiește să nu stea cu mâinile în sân, ci să făptuiască tot ce-i stă în puteri ca să ajungă în preajma lui Tabaniyassi Mehmed pașa și a slujitorilor săi. Va începe deîndată cu aceștia din urmă, încercând să-i sature, căci, după cum e știut, până la Dumnezeu te mănăcă sfinții...

- Deci mai putem trage vreun fel de nădejdi, sau totul e pierdut?

Solul ridică neputincios din umeri. După câteva clipe, cât cugetase la soarta feciorului său, Alexandru vodă se întoarse cu gândul la sine:

- Nu cumva și domnia mea e primejduită? S-ar putea ca boierii jeluitori, care mi s-au împotrivit dintru început, să găsească ascultare la noua stăpânire?

Olăcarul săltă din nou neputincios din umeri.

- Prea-înțeleptul Celebi efendi n-a pomenit nimic despre aceasta. Dar după credința mea până acum boierii n-au putut declanșa vreo încercare dușmănoasă, căci desigur că încă n-au avut vreme ca să afle de schimbările care s-au petrecut la Țarigrad, întrucât este cu neputință să fi ajuns vreo solie înainte-mi. Prin urmare, neștiind de nimic, vor mai sta o vreme liniștiți...

- Deci în săptămânile ce-or veni va trebui să priveghez cu mare atenție hotarele dinspre împărăție, ca să nu le treacă solitori nedoriți, nici dintr-o parte, nici din cealaltă.

A doua zi, în spătăria mică, după ce însăși Măria Sa îi relată noutățile venite din împărăție, Vevelli, scuturând

sceptic din cap, își arată îndoielile față de concluzia la care ajunsese de cu seară domnul:

- Dar pentru a preîntâmpina scurgerea unor pâri din țară către Înalta Poartă nu este de ajuns închiderea granițelor, lucru de altfel greu de înfăptuit, căci sunt mulțime de genuni tainice care înlesnesc trecerea dincolo, genuni ce nu le putem pecetlui. Mai însemnat și mai cu folos mi se pare să trimitem neîntârziat haraciul și o seamă de peșcheșuri la Stambul. Aurul are o putere de convingere superioară ce o întrece pe a oricărui cuvânt, oricât de chibzuit ar fi acesta. El atinge simțirea tuturor ascultătorilor mai mult decât o poate face orice vorbitor. Desigur că și noul vizir e la fel de setos de bani ca și înaintașii săi, încât, în afara rușfeturilor, nu văd alt mijloc de a-i ajunge la inimă. Drept care se cuvine să fie grăbită strângerea dărilor, haznaua vistieriei aflându-se acum cam goală. Deci, în ciuda împotrivirii divanului, se cuvine să întemeiem cât mai multe „slobozii”, adică „sate de milă”, de la care să stoarcem banii care în această clipă ne lipsesc. Iar asta cât mai repede. De asemenea chiar de azi trebuie stabilită convocarea adunării stărilor, care să încuviințeze punerea mănăstirilor la plata birului. Iar treaba trebuie isprăvită încă înainte de Rusalii!

Indispus de opiniile ibovnicului său, Alexandru vodă voi să se scoale ca să treacă în odaia divanului, unde desigur boierii divaniți se adunaseră deja, dar Vevelli îl opri:

- Măria ta, rogu-te mai acordă-mi câteva clipe. Ar mai fi o seamă de știri pe care este bine să le cunoști.

- Prin stăruința asta devii nesuferit! Uți că, supărând-mă, riști să pici în dizgrație, făcu voievodul iritat, dar se întoarse spre el și se așeză, pregătit să-l asculte totuși.

- Aseară am primit o iscoadă de-a mea, pe care o trimisesem prin Ardeal, dar și veștile din partea asta, din păcate, nu sunt din cele mai bune. N-aș vrea să vă măhnesc

chiar înainte de a purcede la treaba de azi, însă cred că s-ar cuveni totuși să aflați noutățile...

- Ah Doamne, cu ce ți-oi fi greșit, ca să primesc atâta osândă?! Parcă n-ar fi fost de ajuns calvarul de a conduce o ședință a divanului, în loc să-mi văd de ale mele; acum pe deasupra vrei să mă torturezi și cu niște vești proaste...

- Iertare, Luminăția Voastră, dar voi fi scurt! Dieta ardelenească și-a deschis lucrările la Cluj încă de la sfârșitul lunii trecute și taman în ziua de armindeni⁴⁴ și-a făcut apariția în fața ei o solie a lui Leon vodă. Ca de obicei s-a cerut extrădarea boierilor olteni fugari, deși numărul lor a scăzut drastic, după ce grosul lor s-a întors astă iarnă din pribegie. Jalba n-ar fi deci o noutate, dacă n-ar fi fost urmată și de o propunere mai deosebită. Voievodul muntean s-a oferit să dea un tribut de 5 000 de florini craiului Rákóczi, ca semn de supunere față de acesta. Solitorii nu au zis c-ar fi o răscumpărare plătită în schimbul fugarilor, dar mulți cam asta au înțeles. De altfel, auzind de solie, capii pribegilor veniseră și ei în grabă la Cluj, iar vestea i-a cam pus pe gânduri, mulți temându-se că vor fi legați și predați voievodului muntean. Mulți sfătuiau să se întoarcă de bună voie, trăgând nădejde că astfel se vor bucura de iertarea domnului. Deci există riscul ca Leon vodă să scape de pârători, devenind astfel mai greu de clătinat din scaunul dorit de domnia ta, pentru beizadeaua Radu.

- Oricum, planurile mele în acest moment sunt compromise, și din păcate nu de măruntele urzeli ale lui Leon, ci de nenorocirile ce se petrec la Sambul. Cele povestite de tine sunt fleacuri față de cele arătate de jupânul Kurt Celebi.

- Totuși dispariția cetii de pribegi pârători ne va aduce neajunsuri, care nu se cuvine să fie ignorate.

---

⁴⁴ Armindeni = sărbătoare populară care pică în ziua de 1 mai, zisă și ziua pelinului, sau ziua bețivului.

Alexandru vodă vântură plictisit din mână, dând să se scoale. Vevelli iar îl opri.

- Ar mai fi ceva. A doua zi s-a zvonit că, în cursul unei audiențe private la crai, unul din pribegi, acel agă Matei de care am mai vorbit, pentru a contracara demersurile solului, ar fi făgăduit un tribut de 6000 galbeni dacă va fi ajutat să ajungă domn al Țării Românești, încât craiul a căzut la grea cumpănire.

- Deci primejdia de care te temi, aceea ca pribegii să fie prigoșiți, s-a șters de la sine, iar de presimțirile tale se va alege praful, neîntâmplându-se nimic semnificativ.

- Mi-e teamă că Luminăția Voastră este prea optimistă. Foarte probabil Rákóczi va accepta prima ofertă, care e sigură și neîndoielnică. Leon este în scaun și are bani. Matei îi poate da numai dacă va fi domn, încât făgăduiala e doar o însăilare de vorbe frumoase. Deci văzând riscul de a fi vânduți, boierii se vor grăbi să cadă la învoială cu voievodul bucureștean, potrivit săi dispărând.

- De vreme ce s-ar putea ca fecioru-meu nici măcar să nu se mai însoare și nici să nu mai dobândească domnia, reîntoarcerea oltenilor mă lasă rece. Nu prea mai are de ce să-mi pese de ei. Devii tot mai agasant cu acest dar al contrazicerii pe care-l vădești. În toată povestea ta nu găsesc nici un motiv de temeri, dar nici de bucurii. Boierii pribegi să facă ce-or voi până ni se descurcă problemele la Stambul.

- Dar grijile nu trebuie să ni se mărginească numai la pierderea pribegilor. Nu se cuvine să fie scăpată din vedere nici afirmația acelu agă din Brâncoveni. El, făgăduind tributul, ar fi zis: „dacă voi fi domn”. Deci dânsul năzuiește la tron! Prin urmare poate fi un rival nedorit pentru beizadeaua Radu, de aceea nici cugetarea sa nu trebuie ignorată.

- Iarși te arăți prea prăpăstios! Cine e acest agă Matei? De unde să aibă parale ca să cumpere coroana? Prea

bogat, după câte știu, nu este, încât să poată mitui un mare vizir din avutul său. Iar în târgurile din Ardeal nu sunt zarafi atât de bogați, ca aceia din Stambul, încât să aibă de unde împrumuta banii trebuitori. Deci năzuința sa de domnie e un vis de smintit! N-are rost să ne îngrijorăm pentru năstrușniciile sale. De altfel, după câte știu, chiar înainte de a primi solia, Rákóczi a mai trimis o pâra împotriva lui Leon la Stambul și ea a ajuns. Din păcate ea a picat în mâna răposatului vizir, cu care noi eram înțeleși și care desigur ar fi folosit-o în favoarea noastră. Poate va mai scrie vreuna, iar faptul nu poate decât să ne bucure.

- Oare? oftă neîncrezător venețianul.

- Iar începi cu îndoielile tale? Chiar vrei să-mi strici ziua? Dacă izbutești să mi-o pui pe chituci, zău dacă te-aș putea ierta. Așa că ia aminte.

- Am auzit și eu de pârele de care vorbește Luminăția Voastră. Numai că, după ce-l ponegresc pe Leon, îndeamnă la alegerea agăi Matei ca voievod. Deci nu știu dacă ne slujesc cu adevărat.

- Gânduri și temeri inutile. Toate pârele de până acum au ajuns oricum la gunoi odată cu tăierea celor doi viziri din urmă. Deci nu ne mai pot folosi, din păcate nici nouă, nici lui Matei, ăsta, care văd că a ajuns să te obsedeze. Iar după tributul făgăduit de Leon, cum zici tu că s-ar fi întâmpat, craiul s-ar putea ca oricum să nu mai scrie vreo pâra, încât ajutor din partea asta tot n-am avea. Iar dacă va mai trimite totuși vreunele, nu pot fi decât spre folosul nostru, chiar dacă el pune la urmă o vorbă pentru nenorocitul de Matei. Întrucât aga e lefter și nu are cum să cumpere scaunul, rămân vrednice de luat în seamă numai învinuirile aduse lui Leon. Iar acestea ne slujesc nouă, care avem banii ce lipsesc celuilalt. Deci Rákóczi, fără să-și dea seama, se pune în slujba noastră și nu a lui Matei. În întreaga poveste, îmi poate fi cel mult ciudă că îi merge prea

bine lui Leon. Atât. Deci tot răul spre bine și nu mă mai cicăli cu prostii!

- Deie Domnul ca înțeleptele judecăți ale Luminăției Voastre să se adeverească cât mai curând. Mă închin pătrunderii cu care străpungeți înțelesul celor ce se petrec în jurul nostru.

- Decât să-ți mai faci atâtea gânduri zadarnice, mai bine i-ai pune pe confrății tăi să caute prin țară niscai țărani cu ceva parale necheluite, ca să-i punem să ni-i dea nouă, spre a-și răscumpăra satul în chip de „slobozie”. Iar pe de altă parte, azi să stăruie în divan pentru organizarea unei adunări a stărilor, dându-mi prilej de a slobozi poruncă întru aceasta, încât cel târziu săptămâna viitoare să avem învoirea obștii de a pune bir pe mânăstiri.

- Vă voi împlini neîntârziat voia, căci înțelepciunea și șiretenia vă sunt nemărginite, oferindu-ne puțința de a ieși din orice impas.

Spre a ajunge în divan, Iliș ieși în tinda cea mare a palatului, unde era strânsă grămadă de lume, oameni care fie că erau datori a se înfățișa în vreo pricină înaintea divaniților, fie voiau să obțină o audiență la Măria Sa, sau așteptau ca să iasă din adunare vreun anume dregător cu ajutorul căruia nădăjduiau să-și rezolve vreo problemă. Erau strănși de-a valma boieri de toate rangurile, aprozi în slujbă, seimeni din straja lăuntrică, slujitori feluriți de la curte, episcopi și egumeni în trecere. Gloata închipuia o aglomerație pestriță în care se amestecau mintene roșii cu ceaprazuri lucioase, chivere înalte cu fundul căzut în afară, caftane viu colorate, din țesătură mai ieftină adusă din Ardeal, sau alta mai scumpă neguțată din Flandra sau Veneția, multe cu tiv de blană, și gugiumane cu fundul de mătase roșie, lucioasă, ori veșminte mohorâte, călugărești. Respectuos, mulțimea deschise cărare largă, încât voievodul să poată trece nestingherit, urmat la vreo doi - trei pași de

Veveli. Pe măsură ce se îndepărtau, coridorul se închidea în spatele lor, iar cei care se apropiau unii de alții își dădeau ghionți și, pe seama celor doi, își făceau cu ochiul semne pline subînțelesuri străvezii, căci ieșiseră dimpreună din aceeași odaie.

Când intrară în sala divanului, în vreme ce voievodul se îndrepta alene spre treptele pe care se înălța tronul, italianul se opri în dreptul stranelor în fața cărora stăteau în picioare confrății săi „veliți”, cărora le împărtăși imediat, pe șoptite, dubla poruncă a domnului, spre ciuda dregătorilor aflați de cealaltă parte a încăperii, care nu puteau desluși ce tănuia vajnicul sfetnic cu cei de teapa sa. După ce se așeză, Alexandru vodă Iliăș făcu un gest măreț de îngăduință, îndemnând boierii ca să ia loc. La o nouă vânturare a mâinii ieși înainte vel logofătul Ghenghea Ionașco, spre a-l înștiința pe domn care era rânduiala judecăților din acea zi.

- Prima pricină asupra căreia urmează să chibzuim ne-a fost aridicată de sfinția sa, arhimandritul Varlaam, ce păstorește ca egumen la chinovia de la Secu, care roagă pe Înălțimea Voastră să iertați de toate angaralele dinspre domnie pe patru poslușnici ai mânăstirii, spre a le da puțința de a sluji, din toate puterile și nestânjeniți de slujbași, sfântului locaș la toate nevoile ce s-ar ivi.

Voievodul încuviință printr-o înclinare a capului, iar un aprod ieși în tindă, spre a chema în fața scaunului pe starețul cu pricina. În ușă se ivi un monah de cel puțin patruzeci și cincizeci de ani, înalt, impozant, cam uscățiv, îmbrăcat în obișnuita rasă a tagmei sale, care arăta însă peste măsură de îngrijită, fiind croită dintr-un postav negru lucios, parcă mătăsos, aducând a atlas. Cum era zvelt, veșmântul, care aproape că mătura pământul, părea cam prea larg, căzând în juru-i în cute adânci, elegante. Purta un comănac învăluit de o camilafcă cernită, care flutura și foșnea la fiecare mișcare a capului. În chenarul dintre camilafcă și

comanac se zărea un chip luminos, ușor de citit, de răzeș dârz și încăpățânat, care, în limitele statutului său, își cunoaște bine locul și drepturile în lume, fiind pătruns totodată de un respect nativ pentru ordinea socială existentă și pentru ierarhie, pe care nici în ruptul capului nu le-ar fi contestat.

Arăta a om dintr-o bucată, pe cuvântul căruia se putea pune temei, care, nefiind animat de gânduri perfide, n-ar fi fost ispitit să te sape pe la spate în vreme ce-ți zâmbea dulce, blând și inocent. Privirea deschisă, fără ascunzișuri și mărunță viclenie, inspira încredere, dând totodată simțământul că te afli în fața unui bărbat cult, cu o judecată profundă și deosebit de maleabilă, în stare să pătrundă dincolo de aparențe, deslușind înțelesurile adânci ale întâmplărilor cărora le era martor. Părea o fire dreaptă și recunoscătoare, care nu te-ar fi înșelat, spunându-ți răspicat ceea ce gândea, dar în așa fel încât să nu te supere. Dar nu arăta totuși a ființă lipsită de simțul realității, care nu și-ar fi cunoscut și protejat interesele. Dimpotrivă, s-ar fi zis că întrevedea cu repeziciune și foloasele și pagubele pe care le putea trage asupra-și într-o împrejurare sau alta, fiind gata de a para, plin de prevedere, ieșirile ce nu i-ar fi fost oportune. Nu părea nici o făptură dispusă de a ieși din cuvântul acelora pe care-i știa ca fiind deasupra sa și de care-i atârna starea și ascensiunea.

Înaintă până la câțiva pași în fața scaunului domnesc și se închină cuviincios, fără însă a se pleca prea mult, încât gestul să pară servil. Domnul nu avea de unde ști că distincția sa nu era tocmai întâmplătoare, întrucât pe undeva era obișnuit cu viața și rânduielile de la curte, căci pe vremuri trăise în preajma voievodului Miron Barnovschi, care-l prețuise și se folosise în felurite împrejurări de serviciile sale.

Bun vorbitor, zugrăvi în puține cuvinte, dar foarte limpezi și răspicate, pricina pentru care se înfățișase. Iscodindu-l din ochi priviri, Alexandru vodă îl plăcu. Părea taman omul de care avea nevoie în acea clipă spre a supune poftelor sale biserica, frângându-i cerbicia, care se întrupa atât de grăitor în atitudinea sfidătoare a lui chir Atanasie, mitropolitul, aflat puțin mai jos, pe jilțul din dreapta sa. Mitropolia și episcopiile ar trebui date în seama unor asemenea oameni noi, accesibili și deloc năzuroși, cu care să se poată discuta fără dificultăți necazurile ce se ridicau atât de des înaintea cârmuirii. Păcat însă că nu avea temei de a caterisi pe vreunul dintre cei aflați în arhierii, spre a-i înlocui cu unii pe care-i agreea.

Când monahul își încheie cuvântul, voievodul se întoarse spre logofăt și-i porunci să alcătuiască hrisovul cerut și să-l aducă mai apoi pentru a-l semna și pecetlui. Dar egumenul nici nu apucă să iasă, că jupân Constantin Aseni sări din strana veliților și se plecă adânc spre scaunul domnesc:

- Măria Voastră, pricina pe care tocmai ați avut bunăvoința de a o judeca mi-a amintit că atât în luna aceasta, cât mai ales luna trecută, ați făcut mulțime de înlesniri slujbașilor duhovnicești pravoslavnici, fie ei vlădici, stareți, popi sau diaconi, cât și poslușnicilor lor. Drept ar fi ca în compensația numeroaselor favoruri primite și biserica să ajute la împlinirea grelelor îndatoriri ale domniei către Înalta Poartă. De aceea zic c-ar fi de grabnică trebuință ca să se convoace adunarea stărilor țării spre a hotărî ca și sfintele mânăstiri să fie puse la plata birului ce apasă greu asupra vistieriei țării.

Din mai multe părți răbufniră brusc murmure de indignare. Grăbindu-se ca să nu piardă prilejul oferit, domnul nu numai că le ignoră, dar se prefăcu chiar că le-ar

tălmăci drept semn de încuviințare. Drept care, îndreptându-se în scaun, rosti solemn:

- Mare adevăr este în ceea ce spuneți, boieri dumneavoastră. Trebuie să ne supunem cu smerenie cererilor și îndatoririlor venite din partea Împărăției, către care suntem ascultători, cereri cărora vistieria noastră nu prea mai răzbește să le facă față. De aceea, spre a vă împlini voia, încuviințez ca, în chiar joia viitoare, să se țină un mare sobor al țării, și duhovnicesc și mirenesc, pe la cel de al patrulea ceas al zilei⁴⁵, iar, pentru ca lucrurile să se făptuiască în bună rânduială, poruncesc ca toți crainicii și toboșarii însoțitori să iasă prin târg spre a anunța lumea. De asemenea vor fi trimiși și ceauși prin țară spre a înștiința toți boierii, fie ei mari sau mici, pe toți mazilii, precum și pe toți curtenii și slujitorii ce-i avem, ca să se înfățișeze înainta noastră, spre a-și putea da încuviințarea. Locul cel mai potrivit pentru strângerea celor ce vor a veni socotesc a fi ograda din față a Curții noastre, în jurul chioșcului de judecată folosit de domnie în răstimpul verii. Deci vornicii să grijească de încunoștințarea tuturor obrazelor în drept de a lua parte la așa însemnată adunare, ca să avem alături a întreaga țară și să-i aflăm voia.

Isprăvind, după o scurtă pauză se întoarse spre vel logofăt:

- Bre jupân Ghenghea, acum putem merge mai departe cu pricinile de judecată pe care le-ai orânduit pentru astăzi. Deci cheamă pe jălbașii următori, ca să terminăm odată și să n-o mai lungim, că pierdurăm vreme îndeajuns, încât am început chiar a osteni de atâta trudă.

Cele întâmplăte în divanul țării avură deîndată răsunset în întregul târg, încât vor stârni destule comentarii răutăcioase prin cârciumi, pe la colțurile răspântiilor și mai

---

⁴⁵ După sistemul actual de apreciere al ceasurilor, este vorba de ora 10 ante meridiem.

ales în casele boierilor, pe la sindrofii. Astfel, în odaia de oaspeți a vornicului Coci, biv vel comisul Furtună va remarca sarcastic:

- La început vodă se arată darnic, iertând în stânga și-n dreapta de dări pe toți cei care se învoiau să i se închine. Dar în ultimele săptămâni a cam început să strângă cureaua! De, s-a reîntors cu picioarele pe pământ, întrevăzând nevoile imediate și pricepând că fără bani nu se poate face nimica. Atât zarafii cât și Împărăția își cer drepturile, iar pricină de amânare nu se mai află. Acum să te ții la stoarceri, de vreme ce voiește a pune și mănăstirile la bir! Doamne păzește-ne de ce ne așteaptă, oftă el, de parcă și boierii ar fi plătit dări.

- Cinstite comise ai numai în parte dreptate. El nu dădea înlesnirile chiar de-a valma, precum zici, ci nu mai prididea să le dăruiască cinului sutanelor în întregul său, îndemnând astfel toată popimea țării să se roage pentru iertarea păcatelor sale, făcu fostul al treilea logofăt Ureche. Și, slavă Domnului, astea nu erau tocmai puține, încât truda și sârgul trebuiau să fie temeinice... Deci blagoslovenia ce-o revârsa nu era tocmai lipsită de țintă și de folos. Dar până la urmă, după cum pe drept băgai de seamă, realismul și nevoile practice au învins, și a lăsat de izbeliște duhovnicimea, numai bani să iasă... Că de, și creditorii și haraciul trebuiesc plătite. Deci cele ale spiritului și ale sufletului mai pot fi lăsate și deoparte, că până să-ți asiguri un loc în rai, trebuie să ți-l dobândești aici, pe pământ!

- Ești nedrept, îl corectă stolnicul Șoldan Dumitrașco. Uitași că, taman în clipa când cerea punerea mănăstirilor la bir, a împlinit totuși și pofta arhimandritului de la Secu. Deci n-a abandonat chiar de tot ideea de a deschide pentru sine porțile raiului, ci încearcă să le potrivească pe cele cerești cu cele de pe pământ, păstrând o porțiță deschisă spre țării, fie ea oricât de mică.

- Deci cu o mână dă pentru înălțarea sa, iar cu două ia pentru vistierie, conchise comisul Furtună urzicător. Încearcă deci a împăca și pe Dumnezeu și pe turci. Doar că, dacă alergi după doi iepuri, riști să nu-l prinzi pe nici unul...

*

Spre sfârșitul lunii mai împrejurările vor cunoaște o nouă răsturnare, la fel de radicală ca și cea de la începutul lunii, doar că închipuită în sens invers față de cea dintâi, schimbare vestită la Iași tot de solul lui Kurt Celebi. Fiind vreme caldă și uscăciune, acesta ajunsese la palat prăfuit și nădușit ca întotdeauna. E drept că, după ce trimise veste de sosire domnului, voise să se spele și se dusesese la butoaiile de apă din dosul hogeacului roșiilor de curte. Dar Alexandru vodă nu-i lăsă vreme nici cât să-și scoată mundirul, ci, peste măsură de nerăbdător, îl pofti deîndată în fața sa. Cam stânjenit de mirosul acru al soiului jilav ce-i acoperea pielea și veșmintele, bărbatul se grăbi să urmeze porunca. Strâmbând din nas, căci în odaia mai îngustă a spătăriei mici duhoarea respingătoare se simțea mai puternic, voievodul îi făcu semn bărbatului oprit la ușă să se apropie, ca să-l poată auzi mai bine, fără primejdia de a fi ascultat și de cineva care ar trage de dincolo cu urechea.

- Iar vești proaste?! îl întâmpină principele, luându-l repede, parcă încă supărat de întâlnirea anterioară.

- Dimpotrivă, Măria Ta, necazurile s-au sleit.

Alexandru vodă ridică a întrebare din sprâncene, ca îndemn de a nu-l mai ține pe jar.

- Chiar de data trecută lucrurile nu se înfățișau chiar așa de amarnic pe cât crezuse arhon Celebi. Marele muftiu, cumpărat încă din iarnă, nu fusese schimbat după uciderea vechiului vizir, încât stăpânul meu nu pierduse orice reazem. Apoi și alții dintre slujbașii împărătești, deja năimiți cu

peșcheșuri, au rămas pe locurile lor, deschizând stăpânului uși care pentru mulți rămâneau zăvorâte. Apoi luând-o domol și cu răbdare de jos, Celebi efendi a putu ajunge din nou până sus. A început prin a cuceri pe mûhûrdarul lui Tabaniyassi Mehmed pașă, adică pe grămăticul de taină al acestuia, cunoscător al tuturor aranjamentelor ce se țeseau la curtea mai marelui său. Părelnic rangul său e de tot neînsemnat, insul putând trece drept un hârțogar oarecare. Dar el în orice zi se află în prejma înaltului vizir și-i poate sufla câte o vorbă, câte un zvon, câte o părere, chipurile nevinovate și netendențioase, care însă repetate stăruitor îl pot înrâuri pe ascultător, chiar fără ca acesta să-și dea seama. Apoi Luminăția sa, capuchehaia voastră, nu s-a mulțumit doar cu a câștiga prietenia acestui mic slujbaş. Domnia sa a găsit mijloacele de a se apropia și de divan efendisi, de ceaușlar-chiatip, de ciododarii vizirești și cu deosebire de satâr efendi, ajungând în cele din urmă la kethuda bey, care e mâna dreaptă a marelui vizir, ținându-i în multe treburi locul! De aici până la cucerirea lui Tabaniyassi Mehmed pașă n-a mai fost decât un pas, pas făptuit acum câteva zile, când chir Celebi i-a putut dărui înaltului obraz câteva mii de taleri, ca arvună pentru unele hatișerifuri prielnice nouă. În cancelarie zac încă din lunile trecute o seamă de pâri ale craiului Ardealului și ale boierilor pribegi împotriva lui Leon vodă, dar Celebi efendi socotește că ar fi foarte potrivit ca acestea să fie întărite prin jalbe noi, care să sporească povara păcatelor ce apasă asupra beiului de la București, încât să îndreptățească mazilirea acestuia. Deci dacă Măria Ta întreveđe vreo cale de a ațâța pe potrivnicii domnului muntean ca să se jeluiască de nedreptățile sale, să nu zăbovești o clipă în a-i întărâta.

- Deci trebuie să înțeleg din spusele tale că drumul feciorului meu spre scaunul dâmbovițean s-a redeschis?

- Da, Prea-înălțate! Acum nimic nu-i mai stă în cale. Ar mai fi nevoie de câteva pări, spre a da apă la moară Strălucirii Sale, Tabaniyassi Mehmed pașa, ca să aibă temeii de a se pune în mișcare. Trebuie să poată și dânsul să invoce niște acuze credibile în talhâșul de mazilire a lui Leon vodă, pe care îl va înainta măritului padișah!

- Dar cu însurătoarea cum rămâne?

- Celebi efendi ar fi voit s-o facă cât mai grabnic, căci ce-i în mână nu-i minciună. Din păcate însă s-au ivit unele piedici nedorite. Peste mai puțin de-o săptămână, adică luna ce vine, începe anul ăsta postul Sâmpetrului. Ori în post nunțile nu sunt îngăduite. Stăpânul meu, care-l cunoaște bine pe prea-fericirea sa chir Chiril Lucaris, Înaltul patriarh al Constantinopolului, a stăruit pentru a dobândi o dispensă, pentru a o făptui totuși în ciuda interdicției. Se pare că de-a lungul timpului s-au mai dat asemenea îngăduințe. Chir Chiril Lucaris, în ciuda tuturor pildelor înfățișate de stăpânul meu spre a-și întări părerea, nu a voit să se învoiască în nici un chip. Domnia sa are ceva supărare cu sfântul sobor pe care-l cărmuiește, căci aproape jumătate dintre mădularii săi îi sunt potrivnici și abia așteaptă să-i găsească pricină ca să-l dea jos. A mai păți-o de vreo două ori până acum, dar noroc că cei înălțați în locu-i erau tare vârstnici și-au răposat curând după alegere, încât el s-a putut reînturna în scaun, dovedindu-și dușmanii. Ori și acum aceștia stau la pândă, căutându-i pricină ca să-l surpe din nou, și nu are rost ca să le dea apă la moară.

- Și pe când a fost amânată cununia? făcu îmbufnat voievodul.

- În prima duminică de după praznicul de Sâmpetru, care anul acesta cade în chiar ziua de întâi iulie. Poate până atunci se adună și mormanul de jalbe trebuitoare care să poată fi înfățișate înaltului padișah Murad spre a-l îndupleca să îngăduie măritului nișangiu al palatului împărătesc să

aștearnă pe firmanul de mazilire monograma sa. Deci în luna lui cuptor se vor rânduie toate după voia Luminăției Voastre, vă asigură stăpânul meu. Deci vă mai e trebuitor un dram de răbdare, dar altă cale de dezlegare nu se poate găsi.

- Nenorocirea este că în pârrele lui, Rákóczi propune ca în locul lui Leon vodă să fie înălțat un fost agă de-al meu, pe care l-am scos din slujbă cu ani în urmă, pe nume Matei din Brâncoveni. Știe stăpânul tău acest lucru, căci tot văd că vorbește de foloasele ce ni le-ar aduce craiul cu răvașele sale.

- Domnia sa cunoaște prea bine cuprinsul scrisorilor și nu este deloc îngrijorat. Acel Matei de care face vorbire Măria Ta nu se poate pune cu mijloacele bănești aflate la îndemâna sfetnicului vostru. Acesta a plătit deja mii de taleri feluriților slujbași ai Înaltei Porți, ajungând cu peșcheșul până la marele vizir. Ori zisul agă nu va putea nicicând să țină piept ofertelor sale, căci nu are resursele necesare. Iar în doilea rând, fiind departe de Stambul, nu are cum intra în legături cu cei care îi pot fi de folos. Adesea pentru a ajunge sus, trebuie să cunoști și să te pui bine cu slujbași mărunți de rangul doi, trei sau chiar mai mici, care apoi îți deschid ușile celor mari. Vorba aceea, până la Dumnezeu te mână sfinții. Ori din îndepărtatul Ardeal e greu să cunoști toată această pleavă de slujitori, spre a o putea mânui rodnic... Iar din pârre măritul vizir va alege numai partea care zugrăvește reaua stare a țării, nemulțumirea locuitorilor, pustiirea lor prin străinătăți și primejdia ca plata haraciului să nu se mai poată face. Deci cărțile crăiești ne sunt folositoare în ciuda unor cugetări proaste ce mai scapă printre rânduri. Deci îndemnul stăpânului meu e acela ca izvodirea cât mai multor plângeri să fie ațâțată cât s-o putea de mult.

Puțin scârbit de duhneala oaspetelui său, Alexandru vodă îi făcu semn că poate pleca și se lăsă adânc în jilțul său, căzut pe gânduri. Bătu din palme, și când se ivi un

icioglan, îi porunci să deschidă ferestrele ca să iasă mirosul greu din odaie.

- Eu trec în iatac și să mi-l trimiți acolo și pe pan Vevelli.

După puțin se ivi și cel chemat.

- Ia grămăticul meu de taină și dimpreună să-mi tocmiți grabnic o scrisoare către boierii olteni fugiți în Ardeal, îndemnându-i să-l mai pârsască pe Leon Tomșa Porții. Arătați-le de asemenea că și noi suntem gata să le stăm de ajutor, chiar cu bani de va fi nevoie. Făgăduiește-le câte-n lună și-n stele, numai să-i îndupleci să se frământa cât mai mult. Poți să-i chemi și încoace pe cei ce le sunt căpetenii, ca să ne învoim mai pe îndelete cu ei, și să le împlinim poftele, atât lor cât și soților lor, ce-i au adunați în jurul lor. Jurămintele prin care s-au legat de aceștia vor rămâne nestrămutate, încât cei de rând să fie liniștiți că-și primesc răsplata din partea noastră, taman cum a fost făcută înțelegerea. Deocamdată nu le scapi vreo vorbă despre plănuirile ce le avem în legătură cu fătul meu Radu. Asta încă nu se cuvine să știe cineva, ci să fie o surpriză pentru toți. Până-n deseară rogu-te să-mi aduci răvașul ca să-l pot iscăli și pecetlui. Și nu uita că trebuie să dovedești o deosebită viclenie, căci avem de a face cu niște oameni foarte suspicioși și dificili, cu care am mai avut supărări și cu ani în urmă taman din cauza acestor cusururi ale lor. Și ține seamă și de împrejurarea că pe spătarul Gorgan l-am aruncat chiar la pușcărie, lucru pe care desigur acesta nu l-a uitat! Deci fii cu băgare de seamă cum îi ieși, ca să-i poți mânui și îndupleca. Încearcă să stabilești legături și cu Matei și copleșește-l cu promisiuni ademenitoare. Dar nu le da de înțeles că vrem să-i punem în slujba fiului meu! Deslușește-le gândul că le aprob răzvrătirea și lupta, căci, ca fost domn în Țara Românească, le înțeleg nemulțumirile și năzuința de a-și obține dreptatea sub un domn mai bun, care să le stea

aproape. Îndeamnă-i să-și păstreze dârzenia și să trimită cât mai multe jalbe la turci. Dar cel mai însemnat rămâne ca pribegii să nu fie lăsați să întrevadă că e vorba de a pregăti prin mijlocirea lor terenul pentru instalarea beizadelei Radu, ci e mai nimerit să fie făcuți să creadă că sunt încurajați să acționeze de capul și după voia lor, fără intenția de a ne amesteca în vreun fel în treburile ce le urzesc.

Vevelli se plecă ceremonios, în vreme ce Iliăș îl strânse prietenește pe după umeri, ca semn de iubire și prețuire deosebită.

*

Scrisoarea voievodului moldovean îi găsi pe frunțașii proscrișilor olteni în cetatea Făgărașului. Aceștia locuiseră în vremea fugii lor, care se întindea pe un răstimp mai lung de un an și jumătate, în diferite părți ale Ardealului. La început se adăpostiseră prin Țara Hațegului, cu deosebire prin satul Râu Bărbat. Dar apoi se abătuseră vremelnic și prin Sebeșul Săsesc, pe la Bălgrad⁴⁶ la judecata craiului, la Brașov sau prin părțile Inidioarei⁴⁷. De pe la jumătatea primăverii aleseseră să stea aproape numai la Făgăraș, deși statutul cetății nu era tocmai deslușit. Ea, după urice, era încă aparținătoare alteței sale Ecaterina de Brandenburg, văduva lui Gabriel Bethleen și vremelnic principesă a Transilvaniei. Dar noul crai o cotropise, înstăpânindu-se în fapt asupra ei, mai ales că adevărata stăpână părăsise țara. Rákóczi, deși își vârase oștenii între zidurile întăriturii, era conștient că drepturile sale, impuse cu forța, puteau fi contestate, mai ales că proprietara de drept se bucura de protecția imperialilor de la Viena, care-și ziceau cu nemăsurată mândrie împărați romani, spre a sublinia marea

---

⁴⁶ Bălgrad = Alba Iulia.

⁴⁷ Inidioara = Hunedoara.

vechime a așezământului lor, care prin urmare îl întrecea în strălucire și măreție pe acela al monarhului moslemic.

Drept aceea, pentru a nu-i mai da ducesei nemțoaice prilejul de a se amesteca în treburile Ardealului, craiul, deși întăritura încăpuse pe mâna sa, începuse neguțări pentru a o cumpăra, dar până în acea clipă nu se ajunsese încă la nici o înțelegere scrisă. Totuși fugarii se simțeau aici cumva mai în siguranță, fiind, în fond, sub protecția oștilor serenisimului principe, și pe deasupra la numai doi pași de hotarul țării lor de obârșie. Erau deci două pricini pentru care își petreceau de preferință vremea aici.

Solul voievodului moldav ceru îngăduința de a se înfățișa biv vel spătarului Gorgan, ca mai mare al tuturor pribegilor. Boierul, înștiințat, coborî dintr-un ceardac de la catul de sus, oprindu-se în ograda împrejmuată și se apropie de străin. Acesta se aștepta să fie pofțit în vreo odaie, într-un loc ferit de ochi indiscreți, spre a-și duce misiunea la capăt undeva la adăpost. Dar nu se întâmplă așa. Spătarul îl scrută severitate, așteptând.

- Am poruncă de a vă înfățișa un răvaș din partea măriei sale Alexandru vodă al Moldovei, șopti mesagerul, privind descumpănit, a cercetare, în jur.

- Foarte bine, atunci s-o vedem! hotări boierul.

Curierul căută din nou cu disperare primpřejur, în găsirea unui loc mai dosit. Dar semnele sale de îngrijorare pare-se că nu făcură nici un fel de impresie asupra olteanului, care întinse nepăsător mâna spre el. Neavând încotro, bărbatul scoase în sfârșit la iveală din sân scrisoarea pe care o purta și o așeză în palma spătarului. Acesta rupse tacticos pecetea și o străbătu în grabă din priviri. Între timp solitorul îl înștiință că va trage la hanul Iancului, din inima târgului, unde va aștepta ca să primească răspunsul.

Vel spătarul se încruntă:

- Deocamdată nu se află nici un răspuns de dat. Vom chibzui în zilele ce-or veni la spusa stăpânului tău, iar de va să fie un răspuns, vom găsi noi mijlocul de a-l face să ajungă la Iași. Tu te poți întoarce la ai tăi.

Puțin descumpănit, căci nu se așteptase să fie luat repede, omul se retrase spre bolțile porții de intrare, lăsându-l pe Gorgan singur. Acesta se întoarce și se îndreptă fără grabă spre scara care ducea la catul al doilea. În ceardac, de după o coloană groasă de zid răsări și aga Matei, care, după cât se părea, îl pândise de sus.

- Iaca un răvaș plin de făgăduieli și ademeneli din partea lui Alexandru Iliăș. Poate s-ar cuveni să-l citești și domnia ta.

Matei luă coala și-i parcurse cuprinsul dintr-o ochire.

- Ne vorbește ca unor buni prieteni, cu care n-ar fi avut vreodată pricină de gâlceavă. Răbufnirea asta de nemăsurată frăție, ba iubire chiar, după tot cea fost între noi, e mai mult decât suspectă, sugerând un scop ascuns, pesemne păgubos pentru noi. Un ipocrit, care cu cât se arată mai prefăcut, cu atâta devine mai primejdios. Vorbele sale nu fac nici cât o ceapă degerată! Nădăjduiesc că n-ai de gând să le iei în seamă.

- În clipa de față suntem cam strâmtorați și cu banii, dar și cu susținătorii, așa că, oricât ar fi de fariseu, nu cred că e înțelept să-i refuzăm colaborarea. Acum poate e mai util ca să ne fățărăm a ne învoi cu el, după aceea, om vedea noi ce vom face mai departe ca să scăpăm de orice angajamente. Doar cunoști vorba aceea că, până treci puntea, te faci frate și cu dracu’.

- Dar să nu uiți nici o clipă că omul ăsta te-a băgat la pușcărie! Împrejurarea ar trebui să te facă peste măsură de prevăzător. Să n-o pățești din nou!

- E drept că nu e bine să te joci cu focul, ca să nu te pârlești. Dar uneori pălălăile pot fi totuși folositoare, căci îți

dau și căldura atât de trebuitoare iarna... încheie spătarul, luând scrisoarea din mâna fostului agă, ca s-o vâre în buzunar.

În aceeași zi Matei, însoțit de un slujitor, porni în grabă spre Bălgrad, cu gândul a se întâlni cu craiul Rákóczi, în temeiul unei mai vechi înțelegeri pe care o avea cu acesta. Scopul său era dublu. Pe de-o parte să-l întărească pe principe împotriva lui Leon vodă, încât să mai trimită câteva pâre învinuitoare la Stambul, în care să-și exprime totodată dorința de a-l vedea aridicat pe el în domnie în locul celui aflat la cârmă. Iar pe de alta să juruiască din nou plata unui soi de tribut către cârmuirea Ardealului dacă va fi sprijinit să ajungă în scaun, făgăduială prin care să compenseze și să anihileze oferta făcută cu o lună în urmă de Leon vodă, în nădejdea de a-l îmbuna pe crai, câștigându-i priința și sprijinul.

Principele îl primi deîndată în audiență, arătându-i o deosebită bunăvoință, și se legă să-i împlinească neîntârziat dorința, pe care o găsea pe deplin întemeiată.

Și într-adevăr serenisimul crai se ținu de cuvânt, căci câteva săptămâni mai târziu, Kurt Celebi, făcând o vizită la seraiul capucehaiei Ardealului, István Szalánczi, aflat undeva în mahalaua Fanarului, în josul coastelor colinei Beșinci Tepe, foarte aproape de țărnul Cornului de Aur, putu asculta jelania gazdei care se plângea că în ultima vreme a fost năpădit cu mulțime de pâre împotriva voievodului de la București, atât din partea stăpânului său, cât și a celor câțiva pribegi olteni ce nu se învoiseră să se întoarcă acasă.

- Zău dacă mai știu ce să fac! Nu pot ca în fiecare săptămână să înfățișez Înălțimii sale, Tabaniyassi Mehmed pașa, niște pâri care zugrăvesc aceleași și aceleași abuzuri și nedreptăți. Câtă răbdare poate avea și omul ăsta ca să mă asculte de fiecare dată? De altfel în ultimele dăți nici nu am

încercat de a ajunge cu hrisoavele până la Înălțimea sa, ci m-am mulțumit să le înfățișez doar lui kethuda bey, urmând ca acesta să ducă înștiințarea mai departe...

- Dimpotrivă, se înverșună cu mare aprindere Kurt Celebi, eu cred că toate aceste jalbe trebuie grabnic înfățișate măritului vizir Tabaniyassi, pentru a griji temeinic de acel sărman memleket⁴⁸ al Kara Iflakului⁴⁹, care se zbate în amarnice necazuri, amenințând să se pustiască de lăcuiitori, în urma multelor rele ce le pătesc, iscându-se totodată mari tulburări. Trebuie să avem ceva înțelegere creștinească și pentru acel norod și să-i sărim plini de milostenie în ajutor. De aceea înștiințarea nemijlocită a măritului sadrazam, mi se pare nu numai potrivită, ci chiar o îndatorire stringentă, izvorâtă dintr-o firească omenie, ce nu ne poate lăsa reci!!

Iar turcitul zaraf grec, pătruns, chipurile, de un altruism mișcător și de o nețărmurită mărinimie, stăruie mai departe pentru înaintarea pârelor, până ce-și plictisi gazda, ajunsă la exasperare, dar avu grijă să ascundă interesele egoiste și meschine care stăteau la temeiul insistențelor sale. Taina plănuirilor viclene și perfide pe care le uneltea nu trebuia în nici un caz dezvăluită, și încă unui împuternicit al craiului!

Stăpânul casei îi mărturisi de asemenea că alteța sa, principele Rákóczi, ține partea unui necunoscut, un oarecare agă botezat Matei din Brâncoveni, cerând, nici mai mult, nici mat puțin ca acesta să fie înălțat la rang de domnie, lucru ce i se părea fără noimă, omul nebucurându-se după știința sa, de vreun renume în lumea autorităților turcești și nici nu se putea lăuda cu o răspicată scoborâre din os voievodal. De ce l-o fi oblăduind stăpânul său nu prea

---

⁴⁸ Memleket = țară, provincie, principat.

⁴⁹ Kara Iflak = Țara Românească.

înțelegea, dar dacă e poruncă nu-i loc de tocmeală... oftă unгурul, într-o grecească pe care o vorbea destul de corect.

- Aici cred că ai dreptate. Nici eu nu văd de ce ai lua partea acestui agă necunoscut. Însă, pentru ați împăca pe deplin conștiința, poți înainta pârele așa cum au fost ele scrise la Bălgrad, fără a face pomenire de amărâtul acela de oltean, ci lăsându-l în plata Domnului. Desigur că nu are el banii trebuitori spre a putea cumpăra grația celor în drept de a hotărî asupra sorții memleketurilor dunărene, de aceea orice vorbă pusă pentru el nu e numai zadarnică, ci adevărată pierdere de timp. Prin urmare nu cred că are rost să stărui asupra-i. Iar dacă numele îi e totuși menționat în răvașele pe care le primești, desigur că nu-l poți scoate de acolo, dar asta nu e pricină să nu înfățișezi cui trebuie cărțile stăpânului pe care-l slujești.

Bineînțeles, știrile, pe această cale aflate, fură imediat trimise la Iași, unde fură primite cu deosebită satisfacție de Alexandru vodă. Plănuirile de înscăunare ale lui Radu păreau intrate în linie dreaptă, fiind numai o chestiune de timp ca ele să se înfăptuiască. Capuchehaia stambuliotă era încercată de o sigură insatisfacție și anume că afurisitul de Post al Sfântului Petru și Pavel impunea amânarea măritșului fiicei sale cu tânăra beizadea a domnului moldovean. Farafastăcurile astea bisericești, care interziceau petrecerile, din păcate nu puteau fi nesocotite, deși îi încurcau socotelile și meritau de aceea să fie înlăturate din datini, socotea zădărât cămătarul. Dar, la urma-urmei, deși supărător de stânjenitoare, ele nu puteau fi piedică în săvârșirea celor urzite, ci cel mult le întârziiau. Dar irosirea zadarnică a vremii închipuia totuși și ea un neajuns păgubitor.

Însă destinderea ce părea a se anunța pentru Alexandru Iliăș și pentru cuscrul său în devenire nu se mărginea la atâta. La orizont se contura pentru ei și altă

schimbare îmbucurătoare a instituțiilor otomane, care le făgăduia un viitor mai luminos. Înălțarea în vizirat a lui Tabaniyassi Mehmed pașa avea o semnificație mult mai profundă, decât aceea a unei simple înlocuiri de sfetnic. Practic numirea sa punea capăt îndelungatului război început de sultanul Murad pentru a ieși de sub tutela autorității sale mame, sultana valide Kösem Mahpeyker. Toți vizirii anteriori încercau să-l domine pe padișah, ca prelungire a pretențiilor de tutelă ale bătrânei. Noul dregător nu mai avea asemenea năzuințe, el acceptând să se supună necondiționat monarhului său, a cărui autoritate o recunoștea pe deplin. Astfel se punea capăt regimului zis „kadinlar saltanati”, adică domnia femeilor. Deși biruită, sultana nu voi însă să se dea bătută și, pentru a recâștiga terenul pierdut, va ațâța tulburările armatei, care începuseră cu ani în urmă. Încurajându-i pe spahii să se opună, aceștia organizează în ultimele zile ale lunii mai o largă adunare a cinului lor, cerând ca să fie recunoscuți în funcții cei propuși de ei. Ca răspuns, pentru a le curma vânzolelile, padișahul va convoca un mare „divan în picioare” al oștirilor ienicerești și spahiești răzvrătitoare și izbuteste să le silească să i se supună și să-i depună un strașnic jurământ de lealitate, care nu mai lăsa loc de nici un fel de crâcnire.

Până în acest moment, din pricina frământărilor, împărăția fusese sfâșiată de o neîntreruptă stare de tulburare, generatoare a unei mari instabilități a instituțiilor, încât autoritățile centrale nu se puteau apleca asupra chestiunilor mai mărunte cu destulă atenție, ele trebuind să se îngrijească de propria soartă, care le era pusă în joc, iar hotărârile pe care le luau erau urmate numai în parte și doar de aceia plecați spre ascultare. Dar odată cu instalarea noului vizir și cu jurământul armatei situația se schimbă radical, padișahul impunându-și definitiv și deplin puterea, care nu îi mai este

contestată. Prin aceste măsuri Murad putea în sfârșit să-și instaureze crâncena stăpânire.

Desigur pentru unii întorsătura însemna asfințitul carierei lor. Nu însă și pentru Celebi. Lucrurile limpezindu-se, atât vizirul cât și cei din jurul său, lipsiți acum de alte griji și temeri, aveau puțința și vremea de a se ocupa lejer de chestiuni mai neînsemnate, precum împlinirea uneltirilor sale. Ca atare putea socoti că mazilirea lui Leon vodă și instalarea în tron a lui Radu intrau în linie dreaptă. Deci avea toate temeiurile de a se vedea socru și cuscru de domn, trăgând cuvenitele foloase. Evident că raționamentul din urmă nu-l putea încredințata în toată nuditatea sa nici voievodului ieșean și cu atât mai puțin solului, dar pentru toate celelalte judecăți nu exista pricină ca să le treacă sub tăcere, drept care le împărtăși pe larg trimisului său spre a fi duse mai departe, laudându-se chiar cu abilitatea de care dăduse dovadă.

Principele, ascultând mesajele, triumfa în sine. Dorințele sale tainice erau la un pas de deplina lor înfăptuire. În curând va fi stăpân asupra a două țări, iar principalul său vrăjmaș, care-l săpase atât de dureros, va fi pus la pământ, putând călca mândru pe pieptul acestuia.

E drept că o solie venită cam în aceleași zile de la București, de la unii prieteni ce-i avea acolo, îi cam umbrise bucuria. Muntenii îl înștiințau că e liniște și împăcare în țara lor, iar de când grosul fugarilor olteni, în frunte cu vel banul Aslan, reveniseră acasă, frământările cam încetaseră, iar postul de Sâmpetru, se anunța ca o vreme de tihnă și adâncă mulțumire, cuprinsă de-o cuminte pioșenie. De când, din luna trecută, Leon vodă făgăduise un mic tribut lui Rákóczi, pare-se că până și craiul îi devenise binevoitor, arătându-i chiar unele semne de prietenie. Deci domnia feciorului lui Tomșa părea să fi depășit criza care începuse cu două toamne în urmă, pozițiile sale întărindu-se considerabil... Se

dovedise deosebit de îndemânat în manevrarea împrejurărilor în folosul său.

Observațiile legate de crai din agasantele zvonuri muntenești, îi dădură prilej lui Alexandru Iliăș să se îndoiască de obiectivitatea acestora și să le respingă, ogoindu-și întrucâtva ciuda pe care i-o stârniseră, căci din ceea ce aflase mai înainte de la solul lui Celebi, știa că în ciuda tributului făgăduit, cârmuitorul Ardealului nu încetase să-l părăsască, deci părerile iscoadelor, care credeau contrariul, erau neîntemeiate. Și, ca să se consoleze, își zise că dacă și celelalte vești primite din Muntenia sunt la fel de exacte ca și acestea, nu are motive ca să-și facă sânge rău, ci dimpotrivă.

Dar bucuria nu îi era umbrită numai din pricina celor aflate din Țara Românească. O iscoadă trimisă în Lehia, la întoarcere, îl înștiință că în crăia vecină umbla zvonul că Miron Barnovschi, cel care domnise cu mai bine de doi ani și jumătate în urmă, uneltea din nou pentru a redobândi scaunul. Știrea nu avea de ce să mire, căci de când se găsea în pribegie încercase de mai multe ori să se reîntoarcă. Curând după alungare chiar năvălise asupra celuia care-i luase locul, numai că fusese biruit și alungat, iar în anul trecut uneltise dimpreună cu hanul tătarilor crâmleni⁵⁰, cu cazacii și cu unii pani din Lehia, dar înfrângerea lui Matei aga în încercarea de a lua tronul muntean îi cam descurajase pe cei care-l susțineau, determinându-i să-l prevină ca să nu se pripească, atâta vreme cât nu e destoinic pregătit, căci riscă un eșec similar. Ori după cât se părea, în ciuda sfaturilor cumpătate pe care le primise, nu abandonase ideea revenirii în Moldova, încercând, după cât se zvonea, chiar unele neguțări cu autoritățile stambuliote.

Singurul lucru pe care Alexandru vodă îl văzu cu puțință de făptuit, pentru a preîntâmpina ori anihila

---

⁵⁰ Crâm = peninsula Crimeea. Crâmlean = din Crimeea.

primejdia dinspre fugar, fu acela de a-și preveni capuchehaia, viitorul său cuscu, ca să ia cuvenitele măsuri de a-i descoperi lucrăturile de la împărăție și de a le dezrădăcina. Îl sfătuia deci să fie cu mare luare aminte la soliile ce veneau din Polonia și de asemenea să bage de seamă cam ce năzuiesc și urzesc tătarii crâmleni.

Iar ca să pună capac supărării sale, află că prin târg, atât mitropolitul cât și boierii care se duseseră la Stambul ca să-i conteste numirea, murmurau cu felurite prilejuri împotriva-i, hăcuindu-l în fel și chip. Din nepriceput în gospodărirea țării și sodomit nu-l mai scoteau, iar asemenea spuse, din pricina ațâțărilor lor, ajunseseră tema obișnuită de discuții chiar și prin cârciumi, deci încăpuseră și în gura gloatei, neștiutoare la urma-urmei de cele ce se puteau petrece la Curte.

Deci în Moldova tihna și spășenia sfântului post, care se întindea asupra întregii luni a lui cireșar⁵¹, nu era chiar așa de deplină, cât putea părea unui ochi superficial. Sub crusta de părelnică liniște se ghiceau clipind bulgării încinși ai jarului de sub cenușă.

Poate că acela care-l irita cel mai rău pe principe era însă mitropolitul Atanasie, mai ales după ce în ograda de afară a Curții se ținuse soborul duhovnicesc și mirenesc, în care dimpreună cu toată țara, cu boierii mari și mici, cu roșii și mazilii și toți slujitorii se hotărâse punerea la bir a mânăstirilor. De atunci chiriarhul devenise peste măsură de veninos și nu pierdea nici un prilej de a pune bețe în roate tuturor măsurilor întreprinse de divan, fie că ele priveau sau nu biserica și foloasele ei. O făcea numai din plăcerea de a se arăta împotrivor. Din păcate, cu tot sârgul acoliților săi, voievodul nu putuse născoci pretextul pentru a-l îndepărta din Iași și deci de la Curte și se vedea silit să-i înghită nazurile. Ori îndărătnicia sa îi îmbărbăta și pe boieri, care

---

⁵¹ Iunie.

din pricina asta deveneau tot mai îndrăzneți în vrăjmășia lor. Nenorocirea era că, pe zi ce trecea, în asemenea împrejurări, favoriții săi le țineau din ce în ce mai greu piept celorlalți, încât libertatea de a hotărî totul după pofta sa se vădea tot mai îngădită. Suferea dar răbda, în nădejdea că va veni totuși și clipa răfuieiilor, când își va putea lua revanșa cu vârf și îndesat! Nu se putea ca în cele din urmă să nu se ajungă aici!

*

*   *

Capitolul al VIII-lea

Deîndată ce trecu marele praznic închinat Sfinților Petru și Pavel, cinstitul jupân Kurt Celebi se așternu temeinic pe treabă pentru a organiza nunta fiicei sale cu Radu, feciorul măritului domn al Moldovei, Alexandru vodă Iliăș. Cum însă socrul mare era departe de Stambul, iar soacra mare, deși aflată la fața locului, era depășită de eveniment, toată greutatea preparativelor pica pe umerii socrului mic, care de altfel fusese nu numai inițiatorul noului mariaj, ci și cel mai înfocat susținător al înfăptuirii sale. Biata capucehaie era în asemenea măsură prinsă de treburi, încât se văzu silită să lase de-o parte toate celelalte griji. Măritișul urma să aibă loc în chiar prima duminică de după praznic, care în acel an, al 1632 de la nașterea Mântuitorului, ori al 7140 de la Facerea Lumii, pica chiar în ziua de întâi iulie. Însă, cum aceasta se nimeri a fi totodată și a șasea duminică de după Rusalii, adică aceea a vindecării slăbănogului din Capernaum, gurile rele socoteau că asemenea coincidență este de rău augur pentru tinerii însurăței. Iar pornind de aici, clevetitorii lansau mulțime de reflecții, care, aflate, puteau fi nu numai supărătoare, ci și jignitoare, dacă nu chiar de-a dreptul dureroase, pentru împricinați. Însă nimic, nici cea mai veninoasă bârfă, nu mai putea opri cursul evenimentelor, odată declanșat.

Deci, în ziua hotărâtă, toată lumea bună din părțile Fanarului, în cap cu mirii, cu socri de ambele păți, câți se

aflau în târg, cu nașii, se adunaseră în biserica patriarhiei din Constantinopol spre a asculta Sfânta Liturghie, care preceda plănuita cununie. În fruntea soborului popesc al clipei, în care intrau și niște episcopi și mitropoliți tocmai aflați în trecere prin oraș, se găsea însăși Prea-fericirea sa, chir Chiril Lucaris Întâiul, prea înaltul deținător al slăvitului scaun al măritei chiriarii. Din nefericire, la predică fu nevoit să citească totuși părți din Evanghelia lui Matei, legate de „slăbănogul” ajuns înaintea lui Isus, dar o făcu în așa fel încât lucrul să poată fi trecut cu vederea, fără a prilejui răstălmăciri răuvoitoare pe seama mirilor, aflați în fața tuturor.

Când slujba propriu-zisă se mântui în sfârșit, putu începe proiectata căsătorie. Cei doi sărbătoriți erau mai degrabă niște copii; fata, puțin negricioasă, cu fața smeadă și părul ca pana corbului, subțirică și mărunțică, plină de gingășie, avea cel mult treisprezece ani. Băiatul, ceva mai înalt, foarte zvelt și el aflându-se în plină creștere, o întrecea cu cel mult vreo doi - trei ani. Vocea îi era în schimbare, fiind cam pițigăiată, iar tuleiele abia începeau să-i răsară prin mustață, ca o umbră greu de deslușit, în vreme ce în barbă nu se vedea încă urmă, obrazul rămânându-i de tot spânatec. Cuminți, se supuseră tuturor rânduielilor, începând cu cele ale logodnei și sfârșind cu așezatul pirostriilor și ocolitul mesei.

Când datinile se isprăviră, ieșiră cu toții în fața bisericii, și în mijlocul urărilor, noii soți urcară într-un rădvan și-o porniră, urmați de ceilalți, către seraiul socrului mic, unde era stabilit să se țină petrecerea care încheia nunta, căci casa în care locuia mama mirelui ar fi fost de tot neîncăpătoare. Dimpotrivă, dincolo putură intra într-o largă grădină plină cu răzoare de flori, trecând printre bolți de iederă și trandafiri urcători, în acordurile de întâmpinare ale unei orchestre ce se instalase în fața mărețului palatul cu

două caturi al gazdei, astfel încât zvonul gingașelor cântări să pătrundă prin ferestrele deschise, în așa fel încât cântăreții nici să nu stânjenească și nici să nu răpească oaspeților din spațiu prin prezența lor. Iar ospățul, cu desfătătoare bucate, cu zicături și jocuri încântătoare, cu feluriți măscărici și saltimbanci se prelungi până în ziua următoare.

Taman în clipele în care se petreceau aceste evenimente la Stambul, ele erau sărbătorite cu aceeași bucurie, fast și desfătare și la Iași. Din porunca domnului, în aceeași zi de întâi a lunii iulie, Prea-fericitul mitropolit fu invitat să conducă slujba de duminică din biserica Sfântul Nicolae de lângă palat, la care urma a lua parte însăși Măria Sa și întreaga Curte, spre a ridica slavă mirilor ce-și puneau pirostriile în capitala măritei împărății a semilunii.

Și la Iași totul începu cu Sfânta Liturghie a praznicului zilei, numai că dacă, pentru a nu supăra asistența, înaltul chiriarh constantinopolitan făcu în așa fel încât să nu stăruie asupra detaliilor referitoare la „slăbănogul” înfățișat înaintea Mântuitorului spre a-i cere ajutorul, la Iași, chir Atanasie, dimpotrivă, citi cu deosebită luare aminte, cu voce deosebit de răsunătoare, mai ales aliniatul biblic: „și iată, I-au adus înainte un slăbănog zăcând în pat.” Apoi se apucă să explice pe larg celor adunați înțelesul cuvântului „slăbănog”, care închipuia cumva emblema zilei, arătând că starea celui pomenit în Evanghelie nu era rodul flămânzirii, ci este vorba de o nevolnicie trupească ieșită din secarea vlagăi din ființa omului, deci de o neputință izvorâtă dintr-o amară boală lăuntrică, urmare a unor grele păcate strămoșești ce apasă asupra bietului muritor, poate în sine nevinovat. Aluzia era destul de străvezie și toți o pricepură, râzându-și în barbă. Prin nevolnicul sărman, de bună seamă se făcea trimitere la nevârstnicul mire, căruia îi era închinată slujba anume poruncită de voievod, iar prin „strămoșeștile păcate ce apasă

asupra bietului muritor” ierarhul făcea evident referire la părintele acestuia, adică la principe, măcinat de numeroase metehne și rele năravuri, cel mai cunoscut fiind sodomia. Alexandru vodă pricepu și el prea bine unde bătea arhierul, dar se făcu a nu înțelege, străduindu-se să-și păstreze cumpătul, dar plăsmuind în minte aprige planuri de răzbunare.

În sfârșit, după ce toate cele orânduite pentru slujbă se isprăviră, preafericitul părinte Atanasiu ieși iarăși din altar, și, în vreme ce ușile împărătești se închideau în urma sa, arătă că dorește multă fericire, nemăsurate împliniri în căsnicie și droaie de copii tinerilor însurăței, care pesemne chiar în acea clipă își uneau destinele în depăratele ținuturi ale răsăritului.

- Fie-le viața senină și ușoară, căsnicia rodnică și îmbelșugată în toate celea, și să petreacă, până ce vor încărunți, împreună o viața, pe cât de fericită și presărată de nemăsurată mulțumire, pe atât de îndelungată. Iar casa să li se umple de urmași, care să le bucure sufletul și să le ducă amintirea mai departe, spre a dăinui în veci.

Mai apoi, după cum fuseseră înștiințați de dinainte, divaniții, dar și ceilalți boieri aflați de față, ieșiră după domnitor și-l urmară la palat, spre a lua parte la petrecerea ce fusese orânduită de socrul mare în cinstea cununiei feciorului său, tânăra beizadea Radu.

În clipa când Alexandru vodă se ivi în pragul sfântului locaș, de undeva, pesemne din ograda de afară a Curții domnești, aflată peste zid, începură a bubui săcălușele, de se zguduia văzduhul, iar imediat după aceea, din același loc, se auzi răsunând asurzitor meterhaneaua.

În pas solemn, alaiul trecu fără grabă din îngrăditura mânăstirii în aceea alăturată a Curții și se îndreptă spre scările palatului celui mare, unde, într-un colț al pridvorului, era grămadit un taraf de lăutari pământeni, în vreme ce în

cel potrivit se găseau mai mulți cântăreți în veșminte turcești. Când meterhaneaua încetă cu trâmbițatul și bubuitul tobelor și al chimvalelor, lăutarii dădură zvon mai gingaș de lăute, cobze, cetere, de nai, caval ori copuz, spre a desfăta urechile simțitoare ale oaspeților domnești, care se apropiau.

Ospățul se desfășura în spătăria mare, unde la masă se așezase domnul, dimpreună cu mitropolitul, dregătorii de întâiul rang și veliții, cât și în marea tindă a palatului, unde mesele fură întinse pentru ceilalți boieri de rang mai mic. Ferestrele și ușile erau larg deschise, încât de afară putea pătrunde lumină îndeajuns, chiar din când în când și câte o adiere ce aducea parcă un abur de răcoare în zăpușeala zilei, dar răzbea și susurul îmbietor al tarafului de afară.

Imediat se iviră slugile cu uriașe tipsii de argint, purtând pe ele talgere aburinde ori carafe cu vin. Iar de sub ferestre cântatul lăutarilor se înteeți, spre a spori pofta de mâncare a celorla înșirați în jurul meselor. Totuși oaspeții nu se putură dezlănțui asupra bucatelor, căci sfinția sa, preafericitul chir Atanasie se ridicase în picioare și, înainte ca să fie îngăduit cuiva să îmbuce ceva, făcu semnul binecuvântării asupra bunătăților ispititor mirositoare și mai rosti și o rugăciune, ca toate să fie bine primite de Cel de Sus. După aceste clipe de cucernică zăbavă, ospățul se dezlănțui.

Noi bubuituri de tun, pornite din ograda de dincolo, vestiră servirea domnului cu cele ale mâncării și umplerea cupei sale cu vin. La o vreme, când oaspeții începură a se cam scăpa într-ale beției, pocalele cu licori amețitoare golindu-se tot mai repede, cu sau fără închinări către Măria sa, și prinseră a se auzi ici colo și niscai vorbe cam deșucheate, sfinția sa, așezată în stânga domnului, loc care după datină otomană era mai de cinste decât celălalt, socoti de a sa datorie să se ridice și ceru îngăduința Măriei Sale de a părăsi cinstita adunare, care o luase pe calea unor prea

lumești slăbiciuni, ce nu se cuvenea să fie patronate de niște fețe duhovnicești obișnuite cu o viață mult mai aspră și mai austeră, plină de abstenențe și de prea-cuviincioasă spășenie. Iar pentru a nu strica cheful petrecăreților desigur era mai înțelept ca ei să se retragă. Cum primi îngăduința cerută, chir Atanasie făcu un larg semn de blagoslovenie asupra tuturor mesenilor, adăugind chiar și câteva vorbe care să ajungă la inima celor care-l ascultă și, urmat de întregul stol duhovnicesc ce-l însoțea, se trase spre ușă în fâlfâit de sutane și camilafce cernite.

După plecarea sfinților păstori, care cam zăgăzuiau pornirile petrecăreților prin severa lor cumpătare, cheful se putu dezlănțui fără de îngrădire, în toată grozăvia sa, cu atât mai mult cu cât nu fuseseră poftite și jupănesele mărișilor divaniți, căci slăvita voievodeasă nu venise la Iași, aflându-se alături de feciorul ei la Stambul. Lipsind deci femeile și fețele duhovnicești, nu trebuie să fie de mirare că chiuiturile, țipetele, vorbele cu dublu înțeles, ori glumele fără de perdea se întetiră cu deosebire în tindă, de unde domnul nu se zărea. Hărmălaia devenise de nedescris.

De altfel, pentru a spori veselia și desfătul, pe lângă tarafurile de lăutari, fuseseră tocmiți feluriți pehlivani pricepuți în a face tot soiul de giumbușlucuri, fie pe pământ, fie ca umblători pe frânghie, ori șezători pe cuie. Nu lipseau nici înghițitorii de flăcări, ori de săbii, dar nici cei dăruți cu îndemnarea de a mânuși prin văzduh un cerc de bile colorate, ce se învârteau nebunește primprejurul lor. Neîntrecuți erau și măscăricii care însăilau tot soiul de ziceri, de snoave cu multe subînțelesuri, uneori chiar rușinoase, ori poezioare și cântecele vesele dar cam deocheate, potrivite numai între bărbați.

Dar poate că tocmai pentru că, în capul mesei, scaunul din stânga domnului rămăsese gol după plecarea mitropolitului, cel din dreapta sa, pe care ședea preacinstitul

boier velit Constantin Batiște Vevelli, atrase cu atât mai mult atenția, oferindu-se astfel celor adunați un nimerit prilej de bârfe și cleveteli pe seama Măriei Sale și a favoritului său preferat, încât, pe măsură ce beția creștea, pe șoptite, hăcuielile se încinseră, devenind tot mai înverșunate și mai mușcătoare.

- Totul aduce a nuntire și aici, nu numai la Stambul! șopti medelnicerul Gheuca Simion la urechea pitarului Cehan Ionașco, aflat alături, vorbe la care cel din urmă zâmbi plin de înțeles. Uită-te numai cum se privesc cei doi. Parcă se sorb din ochi, nu alta. Bine că n-au început a se dezmierda aici în văzul nostru.

- Totuși eu am o nedumerire, căci nu știu pe cine să socotim mire și pe cine mireasă, glumi acesta, și nici nu văd cum ne-am putea da seama de asta!

- Nu cred că lucrul ar avea prea mare însemnătate. Știu că dascălul meu de greacă de odinioară, istorisindu-mi trecutul imperiului râmlean⁵² de pe vremea moșilor noștri îndepărtați, spunea despre unul din cârmuitorii acestuia că s-ar fi lăudat că ar fi fot soț atâtor femei, câtor bărbați le-a fost soție. Așa încât în treburi de astea nu are rost să încercăm a stabili niște delimitări prea riguroase.

- Luând dară pilda aceluia împărat râmlean, poate s-ar cuveni să ne întrebăm ce-o fi fost dânsul mai adesea, bărbat, sau mai degrabă soață? Înțelesurile iubirilor sale sunt deci tare greu de deslușit. Poate nici lui nu i-ar pica prea ușor să aducă limpezire în ele. Ehei, cine știe câte nu știm noi și nici nu le vom afla vreodată!

Mai încolo, dar mult mai aproape de scaunul domnului, vel vornicul Țării de Jos, Lupu Coci, se aplecă spre omologul său din Țara de Sus, Cujbă Ionașco, și, mergând pe fâgașul acelorași gânduri, îi șopti acestuia cât se poate de ferit la ureche:

---

⁵² Imperiul râmlean = Imperiul roman.

- Nu cred eu că asta i-ar fi vodă-i prima nuntire. Socotesc că viața asta dezvățată a început-o mult mai demult, deprinzându-i deliciale prin tainițele seraiurilor stambuliote. De altfel gura lumii, care le știe pe toate, spune că încă din tinerețe era foarte iubăreț, nestând prea mult pe gânduri în a alege, dacă în față-i se afla fie o fecioară frumușică și ademenitoare, fie un fecior chipeș, care să-i fi stârnit poftete. Doar se povestesc atâtea despre aventurile sale amoroase...

- Păi chiar relațiile cu Batiște nu sunt, după știința mea, tocmai noi. De îmbătrânit au îmbătrânit împreună, fiind ibovnici de-o viață, încât nici nu-și dau seama cât de moși și de ridicoli au ajuns...

Vornicul Coci, de-o vârstă apropiată cu cei doi, întrucât se socotea încă tânăr și în puteri, căci nu împlinise nici patruzeci de ani în vreme ce cei bârfiți abia trecuseră de acest prag, se simți atins de cugetările de vârstă ale confratelui și se grăbi să-l corecteze:

- Ei, nu putem socoti că-i cu adevărat bătrân, căci trupește e încă bine legat și pe deasupra arată destul de chipeș, atrăgând atenția asupra-și... Dar în ciuda vârstei puține, ibovnicii nu par a-i fi lipsit mai ales pe timpul când era un flăcăiandru dăruit cu un dram de vină-ncoace, care pe atunci putea ademeni pe mulți, cu atât mai mult cu cât obiceiurile ienicerești erau destul de răspândite și chiar prețuite. Nu cred să-și fi început pornirile și plăcerea cu Batiște! Să nu uităm apoi că atunci când fu numit întâiași dată domn, pleca taman din casa vizirului Öküz Kara Mehmed pașa. Oare cum crezi că l-a înduplecat pe acesta ca să-i dea coroana, că bani ca să și-o cumpere de bună seamă nu prea avea?! Nu cumva a dobândit-o pe ochi dulci și trudă sârguincioasă în iatac? Mai ales că la acea vreme, foarte tânăr fiind, nu era încă însurat... De altfel nici n-ar fi primul care a urcat treptele măririi prin ușițe dosnice. Uți spre

pildă pe Radu cel Frumos sau pe Petru Cercel. Au știut prea bine cum să-și exploateze ademenitoarea chipoșenie și firea lunecoasă, pricepând totodată și cu care parte a trupului să-și facă un loc vrednic în lume...

Pe partea cealaltă a mesei, ascunzându-se după stiva de blide de argint adunate în față-le, şușoteau vel stolnicul Șoldan Dumitrașco cu marele comis Condilo din Albești.

- Nunta asta nu ți se pare cumva cusută cu ață albă? făcu cel dintâi, arcuindu-și sprâncenele interogativ.

Comisul, care asemenea tuturor celor aflați de față, vedea în sindrofie mai mult o consfințire a legăturii domnului cu ibovnicul său decât o reeditare a sărbătoririi din Țarigrad, îl privi a mirare, neputând pricepe încotro bătea. Drept care meseanul își întregi vorba spre a se face înțeles.

- Nu mă gândesc la bairamul de aici, ci la aceea de la Stambul. Încuscrirea cu de-al de Kurt Celebi, cunoscut ca făcător și desfăcător al domniilor din ținuturile noastre, n-o ascunde cine știe ce plănuire care ne-a rămas necunoscută? Parcă-l văd pe vodă încercând să-l imite pe Radu Mihnea, care-și înfipsese feciorul domn la București, în vreme ce el ne era stăpân aici la Iași.

- Și chiar vezi ceva rău în astă unire a cârmuirilor? Chiar nu crezi că apropierea celor două țări ne poate aduce și o seamă de faloase? Nu uita că eu însumi sunt de fel de dincolo, unde o vreme am fost chiar vel postelnic! Iar dacă dai ocol mesei din priviri, ai să bați de seamă că nu sunt singurul! Uită-te nu mai departe decât la vel logofătul Coci, aflat pe partea de dimpotrivă. Taică-său tot de dincolo a pornit-o, iar el acolo a copilărit. E moldovean de nici măcar douăzeci de ani! Apoi însăși domnul a mai cârmuit de vreo două ori în țara megieșă. Iar de vei avea răbdare ca să stai să cercetezi, vei găsi și în odaia asta, cât și în tindă, destul de

mulți ce-au hălăduit încoace, după ce-au trăit sau au avut chiar boierii din jos de Milcov. N-o să stau să ți-i înșirui!

- Totuși nu uita că feciorașul e doar un copil. Nu cred să aibă nici cincisprezece ani! Cum poate stăpâni o țară? Cum îi va face pe boieri, toți oamenii în toată firea, dintre care unii i-ar putea fi și bunici, ca să-l asculte pe el un nevârstnic, care nu știe nici unele din trebile cârmuirii, pe care abia de acum, de-l va duce mintea, ar urma să le învețe. Cum ar putea da el sfaturi ori porunci divaniților, care știu de o sută de ori mai bine decât el ce au de făcut?

- Eu cred că băiatul e mai mare cu câțiva ani. Deci nu-i chiar fraged. Pe deasupra adu-ți aminte că Coconul lui Radu Mihnea, când l-a pus domn în urmă cu nouă ani la București, abia împlinise paisprezece ani. Iar așezarea sa a fost precedată tot de-o nuntă, pe atunci cu fata jupânului Scărlet Saegiul, unul dintr-aceia care, cam trăgând sforile, orânduiau domniile pe la noi. Ori uitași? Deci dai prea mare însemnătate vârstei!

- Dar nu-i vorba numai de asta, deși lipsa de deprindere și de învățătură a cârmuirii poate fi și ea o piedică. Însă Alexandru vodă Iliăș e departe de a se bucura de o minte atât de strălucită pe măsura aceleia a lui Radu Mihnea! Acesta avea destoinicia de a cârmui chiar o ditai crăie precum a Poloniei, nu numai o țărișoară mică, precum a noastră. Deci ca să țină în frâu două stăpâniri mărunte era floare la ureche pentru el! Ori nu același lucru se poate spune și despre voievodul de colo, care mai că s-ar dezmiarda cu fârtatul ce-i șede alături, de față cu toată lumea! Judecata nu-l duce mai departe!

- Poate că pe undeva ai dreptate, dar desigur și în Muntenia se vor găsi boieri asemenea nouă, care să suplinească lipsurile, nepriceperea și neputințele domnului, încât până la urmă treburile să meargă bine. Putem cel mult să ne jelim că vodă, după ce nu poate cârmui ca lumea o

țară, acum e pe cale de a nenoroci două! Oricum, pentru a izbândi, gândește-te ce bănet trebuie cheltuit pentru a cumpăra autoritățile din jurul împăratului. Iar până să poată fi storși de fecior în Muntenia, îi va da tătucul, paguba spărgându-se în spinarea noastră. Deci dă-ți seama ce sărăcie ne paște!

- Totuși nu cred în putința de a o aridica în domnie pe beizadeaua lui vodă. Leon, în răstimpul anului trecut, și-a întărit temeinic puterea. În primul rând, cu întărirea întregului sobor al țării, a dat două hrisoave de osândire a cămătarilor greci, învinuindu-i de toate relele întâmplăte pe meleagurile sale. Apoi i-a bătut măr pe răzvrătiții fugiți în Ardeal, care-i contestau autoritatea și le-a confiscat averile, lăsându-i lefteri, ceea ce le-a secătuit mijloacele și avântul. Speriați de aceste osânde, dar convinși și de soliile domnești ce-i căutau, majoritatea pribegilor s-au întors în țară, în frunte cu cei mai însemnați, ajungându-se la o împăcare socială generală. Au mai rămas pe afară doar niscai boieri de mâna a doua, care, pe deasupra, sunt și cam scăpătați! După cum se zvonește, pare-se că Leon a ajuns la înțelegere chiar și cu Rákóczi, căruia i-a făcut tot soiul de făgăduieli ademenitoare de supunere. S-a legat totodată să i se arate ca un fiu ascultător care nu iese din vorba părintelui său iubit, ba să-i plătească și un tribut în bani! Deci nu văd vreo pricină ca să-i ceară cineva mazilirea și nu cred să existe vreun temei ca vizirul sau padișahul s-o încuviințeze, când toate merg atât de bine, iar tributul și celelalte peșcheșuri sunt plătite la vreme.

- Ei, noi doar ne putem da cu părerea. Dar care va fi adevărul poate că nu vom izbuti să aflăm vreodată! Cine poate ști unde zace și ce chip are?

*

Două zile mai târziu, la seraiul lui Kurt Celebi din Stambul se înfățișă umil și servil, tot plecându-se și închinându-se, un zaraf de mâna a doua, care recunoștea însemnătatea deosebită a confratelui său, căruia i se socotea mai prejos, întrucât de el putea atârna chiar înflorirea afacerilor sale.

- Cu ce prilej pe la noi, arhon Zafirudis? întrebă sincer mirată gazda, care nu se aștepta la vizită, nefiind atât de apropiată de oaspete.

- Ieri după-amiază a trecut pe la mine feciorul lui Radu Mihnea, cel ce-a fost voievod la Dunăre, ca să mă întrebe dacă nu-i pot împrumuta niscai bani. Firesc, l-am iscodit la ce-i trebuie, că să pot fi sigur că mi-i poate înapoia, alăturând și cuvenita dobândă. Spre uimirea mea mi-a mărturisit că năzuiește să dobândească unul din scaunele domnești pe care le-a stăpânit de altfel și mai înainte vreme, pricină din care se și socotește îndreptățit să se întoarcă în ele. Nu am putut din păcate afla din spusele sale, dacă năzuiește a stăpâni Kara Iflak sau Kara Bogdan⁵³, căci domnia sa a fost stăpânitor în amândouă. Cunoscând însă că înălțimea ta ești cuscu și capuchehaie a voievodului din Kara Bogdan, am socotit potrivit să te avertizez, ca să poți preîntâmpina eventuale necazuri ce ți-ar pricinui o nedorită bătaie de cap.

- Îți mulțumesc că te-ai gândit la interesele mele și nu voi uita acest lucru. Astfel încât, dacă vei avea nevoie de vreun ajutor din parte-mi, nu te sfii să mi-l ceri.

După plecarea oaspetelui, Kurt Celebi căzu pe gânduri. Povestea legată de acest fiu al lui Mihnea, cunoscut tuturor sub numele de Alexandru Coconul, îi atrăgea atenția că plănuirile pe care le făcuse, nu le închipuise cu destulă prevedere. Se preocupase numai de a dobândi grația autorităților otomane pentru domnia ginerelui său, neglijând

---

⁵³ Kara Iflak și Kara Bogdan = Țara Românească și respectiv Moldova.

cu totul riscurile care puteau veni din partea unor adversari potențiali. Iar aceștia nu lipseau și, culmea, nu erau tocmai puțini. Pe unii îi știa mai demult, însă îi ignorase, deși amenințau să ajungă primejdioși; nu mai departe decât Coconul. Desigur că în afara de amărâțul de Zafirudis, care nu era destul de bogat ca să-i poată oferi toți banii trebuitori, apelase neîndoios și la numeroși alți zarafi, mult mai pricopsiți. Ori nu era exclus să fi obținut chiar unele împrumuturi, ajutorul primit transformându-l într-un vrăjmaș redutabil, care-i putea răsturna toate urzelile în curs, pe care până în acea clipă le socotise izbutite și sigure. Deci trebuia să găsească o un mijloc de a-l înlătura din cale pe acest nedorit și concurent, cu atât mai mult cu cât amenința chiar două tronuri: atât pe al cuscrului, cât și pe al ginerelui.

Chibzuielele rostogolindu-i-se pe povârnișul acestor temeri, făcu un tur de orizont asupra tuturor potrivnicilor ce stăteau la pândă, primejduindu-i urzelile. La Istanbul socotea că în acea clipă doar Coconul i se ridica împotriva, în târg neaflându-se vreun alt fost principe sau fiu de principe, ce-ar năzui la măriri voievodale dunărene. Dar după cum aflase de la capuchehaia ardelenească, de dincolo de munți scaunul ginerelui său era jinduit de un agă oltean, care însă, după știința sa, nu avea nici pe departe bani îndestulători ca să poată plăti grațiile vizirilor și a slujbașilor din jurul acestora. Cam aceeași era și situația aceluia Stenemire, dosit la Silistra, de care îi vorbise cuscrul în corespondența lor. Acesta dobândise prin făgăduieli bunăvoința unui valiu, dar pentru a ajunge la marele vizir și la padișah, niște promisiuni ale unui slujbaș oarecare de provincie nu erau îndestulătoare. Pentru a răzbi până la cei mari erau necesari sunători, și nu tocmai puțini! Deci cei doi, cam lefteri fiind, nu erau vrednici de a fi luați în seamă.

Mai multă îngrijorare putea stârni Moise Movilă, cumnatul Coconului. Acesta, răpit de tătarii nogai, se găsea

în acea clipă în Bugeac, în stăpânirea lui Cantemir mârza. Ori dacă moldoveanul în sine nu închipuia o primejdie, neliniștitoare era păstrarea sa de mârzac. Ținerea sa în prizonierat putea fi indiciul că hanul pune ceva la cale, plănuire în care socotea că-l poate folosi. Ori dacă era așa, atunci neîndoielnic că era vorba de o urzeală care viza și amenința scaunul Ieșean. Era însă greu de întrevăzut țesătura jocurilor urzite de tătar, încât să le poată contracara în vreun fel. Până nu intuia dedesubturile, avea mâinile legate și nu-i rămânea să stea la pândă. Eventual putea trimite și iscoade prin Bugeac, ori urmări soliile ce-ar fi venit din această parte.

De la cuscu mai aflase și de niște uneltiri pe care un alt domn de altădată al Moldovei le-ar pune la cale dimpreună cu hanul crâmlean. Era vorba de Miron Barnovschi, aflat în pribegie în Polonia, pe care-l cunoștea prea bine. Nici în privința acestuia nu putea întreprinde nimic altceva decât să urmărească mersul urzelilor, supraveghind îndeaproape soliile ce veneau de la leahi, ori din Bakcisarai.

Deci în concluzia scrutărilor sale, putea constata că dintre toți potrivnicii, singurul aflat la îndemână și singurul care amenința să devină primejdios, era Alexandru Coconul, la acea vreme un tânăr trecut de vreo douăzeci și trei de ani, care locuia într-un serai nu prea departe de al său, așezat pe coasta dinspre Cornul de aur al colinei Beșinci Tepe, nu prea departe de țărmul apei. Stătea acolo dimpreună cu sora sa, de curând întoarsă din prizonierat tătarăsc. Părinții le muriseră demult, dar moșteniseră averea lor, care nu era tocmai de nesocotit. Bătrânul Radu Mihnea, om foarte ager la minte, cu o bogată experiență, căruia îi plăcea traiul „împărătesc”, cum singur spunea, și care izbutise nu numai să strângă o mare avuție, dar avusese și prevederea de a o ascunde, ca unul priceput de a ține piept pungășelilor la care

se dedau adesea slujbașii otomani. După câte știa avea depuse conturi însemnate pe la bancherii venețieni, fără însă a putea spune exact despre cât era vorba. Oricum, nu părea o sumă de neglijat! Era însă greu de ghicit cât de departe mersese cu mituirea; poate că ajunsese numai până la kethuda bey sau alți slujbași de mâna a doua. Dar nu era exclus să fi răzbit până la muftiu, sau până la înaltul sadrazam. Ori, neștiind ce izbândise, era cu neputință să-i anihileze demersurile. Pentru a-l împiedica să-i mai primejduiască cuscrul și ginerele nu vedea decât o singură soluție: aceea de a-l înlătura. Cum? Desigur că o doză de otravă ar fi rezolvat definitiv impasul. Iar cum plănuirile sale erau foarte avansate, pentru a nu i le compromite, nu-i rămânea decât să acționeze cât mai grabnic. Chiar o întârziere de numai câteva zile putea duce la o catastrofă.

Și în vreme ce ginerele și fiică-sa se hârjoneau în catul de sus al palatului, el trimise grabnic după un anume Kemal, om de spaima căruia tremurau toate mahalalele din Stambul. Când bărbatul se înfățișă, o namilă cu un turban uriaș pe țeasta rasă, cu ceacșiri largi și roșii, vârați în tuzluci galbeni, încins cu un sileaf lat, sub care avea înfipt un jungher și un pistol, îl luă de-o pare într-o odaie dosnică, unde îi lămuri în puține cuvinte dorința de a scăpa de Alexandru Cuconul, dar fără a stârni zarvă, fără sânge, fără bătaie. Lucrurile trebuiau să desfășoare într-o liniște desăvârșită. Bărbatul să se culce de cu seară bine sănătos și să nu se mai scoale, beneficiind de o moarte cât mai firească. Jumătate din plată o putea primi acum, cealaltă parte după ce i se va vesti decesul... Otrava era mijlocul cel mai nimerit de a fi folosit în aceste împrejurări și nu îl va învăța el cum s-o mânuiască. Tâlharul nu stătu la prea multe tocmeli și făgădui că peste câteva zile se va reîntoarce ca să ia și restul plății ce i se cuvine, în temeiul învoielii făcute.

După plecarea sa, Kurt Celebi, frecându-și mâinile plin de mulțumire, urcă în catul de sus ca să-și roage soața să grijească să i se aducă un șerbet, o cafea și-o narghilea, căci voia să petreacă câteva clipe de tihnă după zbuciumul ultimelor zile, în care nu avusese clipă de răgaz, ca să răsufle măcar.

De altfel nu se împlini nici praznicul Sfântului Cuvios Sisoe cel Mare⁵⁴, că fiorosul Kemal se înfățișă să-și ia prețul trudei sale, întrucât înfăptuise porunca pe care o primise.

- Acum se ține priveghiul, stăpâne! mârâi neprietenosul oaspete, privindu-l încruntat pe zaraf. Nădăjduiesc că nu mai încape îndoială că s-a pristăvit. De aceea am venit.

Zâmbind, Celebi îi întinse tașca în care pregătise dinainte bănetul făgăduit. Bărbatul, neîncrezător, îi dezlegă gura și-i cercetă conținutul, săltând-o totodată ca să-i audă răsunetul.

- Văd că te îndoiești de mine, lucru care nu-mi prea place. Eu am o vorbă: la afacere cinstită, plată dreaptă! Iar de la principiul ăsta nu m-am abătut niciodată în viață. Așa că n-ai de ce să mă suspectezi de înșelăciune! Ți-ai făcut treaba, meriți răsplata. Când oi mai avea nevoie de tine, ți-oi trimite vorbă.

Omul se întoarce scurt și plecă, fără a vădi însă slugărnicie. Celebi se așeză greoi într-un jilț, zicându-și, parcă spre a-și liniști cugetul:

- Dumineca următoare este a șaptea de după Rusalii, adică aceea dedicată celor doi orbi și a mutului din Capernaum, parcă anume aleasă ca să semnifice așternerea tăcerii asupra a tot ce s-a petrecut în zilele din urmă ale săptămânii ăsteia nenorocite ... Totul e sortit de destin ca să rămână nevăzut și neauzit. Facă-se deci voia Domnului,

---

⁵⁴ Praznicul Sf. Cuvios Sisoe cel Mare se serbează în 6 iulie.

dacă așa a hotărât ursita, chiar și numai prin această fericită coincidență...

*

În cea dintâi săptămână a lunii iulie, la Iași se lansă o fulminantă campanie de cleveteli și bârfe pe seama petrecerii ținute la palat, care se răspândi fulgerător nu numai între boierii care vizitau casele unor mari dregători și care știau cât de cât despre ce este vorba, întrucât majoritatea lor fuseseră de față la sindrofie, ci se întinse și prin cele mai amărâte cârciumi de mahala, iscând aprinse discursuri. De altfel ciudat era că tocmai aici se găsiră cei mai aprigi osânditori ai domnului și a presupuselor sale plănuiri secrete. În ultimă instanță toate forfecările se învârteau în jurul a două teme. Prima era aceea a însoțirii pe față a Măriei Sale cu vechiul său ibovnic, lucru nemaiauzit până atunci. Păcatul sodomiei era departe de a fi o noutate, de vreme ce până și Sfânta Scriptură, veche de mii de ani, îi făcea pomenire. Dar s-o întărești și printr-o nuntire în toată regula, avându-l alături, drept complice, chiar pe mitropolit, care mai face la urmă și semnul blagosloveniei asupra păcătoșilor, întruchipa o culme a răului, greu de închipuit de o minte sănătoasă și întregă. Apoi lumea se întreba ce rost ascuns va fi având însurătoarea tânărului fecior domnesc, cu codana capuchehaiei Kurt Celebi, căci numai de o dragoste năvalnică și de nestăpânit, care să fi izbucnit așa pe nepusă masă între cei doi, nu putea fi vorba! Iar ca răspuns la această nedumerire se ridica noian de presupuneri și acuze, care mai de care mai năstrușnice, cea mai răspândită fiind aceea că amărâțul și nevolnicul de Iliăș vrea să-l imite pe marele voievod Radu Mihnea, despre care lumea spunea pe drept cuvânt că avea înaltă fire împărătească, ridicându-se cu mult deasupra semenilor săi încoronați!

Dar în ciuda acestei agitații răuvoitoare, care, în parte cel puțin, ajunse și la urechile voievodului stricându-i dispoziția și întărâtându-l împotriva boierilor săi, nu lipsiră nici pricinile de bucurie. Una dintre acestea era sosirea unei noi solii de la Stambul din partea lui Kurt Celebi. Zaraful îl înștiința că în cel mult una sau două săptămâni la București va sosi firmanul de mazilire a lui Leon vodă, totul fiind deja aranjat și definitiv stabilit, întârzierea datorându-se procedurilor greoaie prin care cancelaria împărătească înțelegea să-și împlinească îndatoririle. Confirmarea veștii îi venise nu numai din partea defterdarului și a kethuda beyului, deci din partea celora în drept de a o cunoaște, fiind în parte chiar de ei atârătoare, ci ea îi ajunse la urechi și de unde nici nu s-ar fi așteptat, adică din partea capucehaiei crăiești. Chiar zilele trecute, întâlnindu-se cu István Szalánczi, acesta i se plânsese că ultima dată când se înfățișase cu noi jalbe împotriva lui Leon vodă, în care Rákóczi recomanda pentru domnie pe acel agă Matei, chehaia-beiul viziresc îl sfătuisese să înceteze cu a-l năpădi pe mai marele său cu noianul de pâre din Ardeal, căci „luminăția sa, măritul Tabaniyassi Mehmed pașa se cam plictisise de atâta zarvă iscată în jurul domnului din București, care nu e vrednic de atâta atenție”. Bietul slujbaș ardelean era de tot năucit de sfatul primit și-și arătă nemărginita încredere pricinuită de acest răspuns, mai ales că stăpânul său încoronat îi promisese un dar substanțial dacă e în stare să determine mazilirea lui Leon vodă. Ori cum să izbutească, dacă nu mai putea înfățișa nici o plângere împotriva domnului muntean?

Răspunsul chehaia-beiului viziresc, al cărui înțeles celălalt nu-l pricepuse, indignându-se și mirându-se de el, dovedea însă limpede că soarta lui Leon fusese hotărâtă în cercurile înalte și orice insistență devenise nu numai inutilă, ci de-a dreptul agasantă, iar gândul înscăunării acelu

boiernaș oltean dorit de Rákóczi nici măcar nu era luat în calcul. Deci căftănirea lui Radu se putea socoti intrată în linie dreaptă, fiind vorba de doar câteva zile sau de cel mult câteva săptămâni până la înfăptuirea ei deplină. De bună seamă urzeala trebuia să rămână deocamdată tainică, pentru ca nu cumva, răsuflând, să dea prilej răuvoitorilor să mai născopească niște opreliști, care ar putea să pricinuiască amânări și poate și alte supărări. Alexandru vodă nu se mai încăpea în sine de încântare la auzul veștii și-i era ciudă că trebuia să-și înăbușe bucuria, ascunzând-o în fața lumii. Ah, cu câtă plăcere s-ar fi lăudat cu marele viitor care-l aștepta, care în ultimele zile devenise o certitudine!

Dar izbânda ce i se vestea de la Sтамbul îl duse cu gândul și la cei câțiva pribegi olteni rămași în Ardeal, pentru care craiul tot ridica pâră la împărăție, cerând căftănirea aceluia agă Matei, care-i dăduse odinioară și lui destulă bătaie de cap. Cel mai nimerit era să scape de el, căci, chiar după mazilirea lui Leon, nu se va sfii să-l sâcăie și pe feciorul său. Deci pentru a-i asigura acestuia liniștea era bine ca să-l facă să dispară pe boierul zurbagiu. Drept care îi porunci lui jupân Vevelli să i se înfățișeze în spătăria mică.

- Știu că ai iscoade care umblă prin Ardeal. Cred e vremea să mai scriem odată pribegilor fugiți de sub poala lui Leon vodă. Cum în curând domnia va fi a lui Radu, aceștia, și cu deosebire acel agă Matei, care pare-se că se visează domn, îi vor pricinui necazuri și băiatului meu. Ar trebui să scăpăm de ei. Scrie-le deci neîntârziat, făgăduiește-le câte-n lună și-n stele, numai ca să-i ademenești încoace, să ne putem socoti cu ei. Răvașul către ei să plece chiar azi. Poate vor cădea în cursă.

- Porunca Luminăției Tale va fi împlinită imediat! făgădui venețianul și se grăbi să coboare la odăile grămăticilor de curte.

Pentru a înlesni înfăptuirea planurilor tainice pe care le cocea, atât pe acelea care-l priveau pe flăcăul său, cât și pe acelea legate de pribegii scăpați de sub privegherea lui Leon, Alexandru vodă socotea că ar fi nimerit să atragă de partea sa boierimea și biserica prin hotărâri care să le dea satisfacție, și, liniștindu-i, să creeze aparența instalării unei depline armonii sociale, care ar reuni într-un cuget pe toți lăcuiitorii țării, fie ei de ce rang ar fi. Animat de acest gând, în chiar primul divan ce urmă, hotărî să mai facă o concesie bisericii, pentru a-l mai îmbuna pe afurisitul de mitropolit, care, de când marele sobor al stărilor țării decise punerea mânăstirilor la bir, nu pierdea nici un prilej de a-l șicana, născocind tot soiul de temeieri de împotrivire, spre a-i face zile amare. Drept care propuse divanului ca preoții din Moldova, în întregul lor, să fie iertați de toate dările către vistierie, afară de birul steagului, de care nu erau scutiți decât duhovnicii de la bisericile domnești. Bineînțeles că toată suflarea dregătorească se grăbi să-i încuviințeze neîntârziat dorința. Vorbitorii o laudară, decretând-o cu voce tare ca însuflețită de o înaltă simțire creștinească, iar în taină înfățișând-o ca pe o nouă încercare a vodă-i de a-și cumpăra intrarea în rai printr-o porțiță dosnică. Mitropolitul, în loc să se bucure și să mulțumească cu entuziasm pentru favoarea făcută slujitorilor săi, murmură ceva nedeslușit în lunga-i barbă, care, în chipul mai multor fuioare cărunții, îi ajungea până la jumătatea pieptului. Se vedea că nu se simțea chiar în apele sale, iar obrazul, cât i se putea distinge printre șomoioagele de păr, arăta cam pământiu. De altfel și privirea îi era cam stinsă, iar vocea, de obicei răsunătoare, acum părea cam firavă și lipsită de vlagă. Oricum răceala sa îl cam indispușe pe domn, căci se așteptase din parte-i la exprimarea câtorva considerații de recunoștință pentru generozitatea dovedită.

După vreo două zile de altfel chiriarhul nici nu mai apărură la Curte, referendarul mitropolitan înștiințându-l pe voievod că prea-fericirea sa se simte cam slăbit și a hotărât ca, până ce-i va fi din nou mai bine, să rămână zăvorât în chilia sa din mănăstirea Sfântă Măria, cea ctitorită de Miron Barnovschi, ce rămăsese neisprăvită, în urma plecării precipitate a principelui ziditor. „Nici o pagubă! Deie Sfântul să zacă acolo pentru totdeauna, ca să scăpăm odată de pisălogeala lui!” își zise domnul în gând, în vreme ce, cu voce tare, își mărturisii regretul:

- Trista veste mă îndurerează! Să dea Domnul ca Prea-fericirea sa să se bucure de grabnică înzdrăvenire și de atâta sănătatea pe câtă îi doresc eu în clipa asta!

Surpriza mare fu vineri, deci cu două zile înainte de Duminica a opta de după Rusalii, cea închinată „Înmulțirii pâinilor”⁵⁵ spre mulțămirea norodului înfometat, când Alexandru vodă fu înștiințat înainte de prânz că Prea-fericirea sa, cucernicul chir Atanasie, își dăduse ultima suflare, cugetul său curat înălțându-se plin de neprihănire către cerul ce stătea deschis înainte-i, ca unui adevărat sfânt ce se afla.

- Dar azi e zi de 13, care e prezicătoare de rele, nu de bune! nu-și putu stăpâni domnul prima reflecție ce-i veni pe limbă.

Toți tăcură stânjeniți, nefiind cea mai inspirată formulă de condoleanță. În chip de doliu, hotărî suspendarea imediată a divanului, ușurat că i se oferă un motiv de a se sustrage unei trude nesuferite. Oricum graba retragerii nu avea nimic de a face cu vreun sentiment de regret ce l-ar fi încercat, trezindu-i nevoia unei spășite recluziuni în cursul căreia să-și regăsească liniștea sufletească, tulburată de

---

⁵⁵ Duminica a opta de după Rusalii, cea închinată „Înmulțirii pâinilor”, cade în anul 1632 în 15 iulie, iar mitropolitul Atanasie moare în 13 iulie 1632.

ideea sfârșitului. Fuga sa nu izvora din vreun imbold de pioșenie, ci era rodul unei socoteli mărunte. Acum că se ivise prilejul, trebuia să se sfătuiască neîntârziat cu intimii săi spre a-și înfăptui planurile de supunere a bisericii, de frângere a cerbiciei mai marilor ei, care cutezau adesea să-l admonesteze. Drept care se trase în odaia sa de taină, poftindu-i acolo pe toți pe care se putea întemeia, dovedindu-se de încredere.

- A venit în sfârșit mult așteptata clipă în care ne putem răfui cu chiriarhii. De drept mitropolit, după datină, ar trebui să urmeze vlădica de Roman, adică chir Dionisie. Dar acesta este chiar mai rău decât răposatul. E prea mândru, prea plin de sine, prea plin de ifose și pe deasupra mai îndărătnic decât un catâr! Vom avea mult de furcă cu el dacă nu-l împiedicăm să urce în arhierie. Nu ni se va supune și va cârți toată vremea... se înverșună principele împotriva-i. Deci ne va sta veșnic în cale, ca o piedică greu de depășit. Trebuie găsit un pretext de a călca rânduiala și de a aduce la mitropolie pe cineva mai de înțeleș, care să-și știe locul în raport cu scaunul nostru. Ne trebuie un om de rând, simplu, mai de jos, o ființă cu mai puține pretenții, care să-mi fie recunoscător pentru înălțare și să se arate mai timid, dovedindu-se totodată mai maleabil, nu un încăpățânat înrăit. Dar trebuie să ne mișcăm tare repede, ca s-o luăm înaintea ierarhilor, care ar putea ține un sobor ale cărui hotărâri să ne dejoace socotelile.

Discuțiile se încheagă greu, cei prezenți fiind destul de derutați de problema care le era pusă în față spre dezlegare. Li se cerea nici mai mult, nici mai puțin, decât să schimbe o datină veche de veacuri, până acum de nimeni contestată, intrată adânc în obiceiuri, pricină din care rezistența la înnoire era de așteptat să fie uriașă. Nimănu-i era prea clar ce-ar fi de făcut în neașteptata împrejurare. Se emisera diferite păreri, dar toate se mărgineau la niște

bâjbâieli încâlcite, care nu ajutau la atingerea scopurilor țintite de domn. După o vreme, codindu-se parcă, interveni cu oarece reținere Batiște Vevelli:

- Zilele trecute vtori logofătul Pătrasco Bașotă s-a întors de la Secu, mânăstire căreia i-a hotărnicit un sat, care cred că se numește Vânători, iar chipul în care s-a săvârșit lucrul tare l-a mulțumit pe stareț, un arhimandrit pe nume Varlaam. El s-a arătat foarte îndatorat domniei pentru binele făcut așezământului său. Pentru plecarea sa către cinstirea puterii lumești, pe care după câte știu a dovedit-o și pe vremea lui Miron Barnovschi, care l-a prețuit pentru asta, ar putea fi potrivit țelurilor noastre...

- Parcă mi-l amintesc și eu. Cu câteva săptămâni în urmă i-am iertat de dări niște poslușnici și mi s-a părut și mie o fire recunoscătoare și supusă, încuviință Alexandru vodă Iliăș sugestia favoritului său. Dar cum să justificăm celorlalți numirea sa în locul aceuia îndreptățit de datini ca să urmeze în scaunul eparhiei de Suceava? Trebuie să găsim niște argumente temeinice pentru a frânge cerbicia capilor bisericii. Episcopii ni se vor împotrivi desigur cu multă îndărătnicie și trebuie să le opunem niște raționamente strașnice, care să nu poată fi clătinate cu una, cu două.

Spiritele se încinseră, iar dezbateră se prelungi câteva ceasuri, vorbitorii uitând până și de prânz, deși vremea acestuia cam trecuse. În cele din urmă hotărâră că noul mitropolit să fie ales de divan peste câteva zile dintre cei mai cunoscuți arhimandriți, care să se fi remarcat prin desăvârșirea sfințeniei lor, prin știința adâncă asupra înțelesurilor afunde ale Sfintei Scripturi, prin darul vorbirii și al cântului bisericesc, prin curățenie sufletească, prin smerenie și adâncă iubire a aproapelui. Iar la adunare vor fi poftiți toți stareții din țară, adunați în grabă și lor li se va da întâietate în a-i indica pe cei mai vrednici dintre ei, dăscălindu-i în chip convenit, ca să priceapă că acum au

prilejul de a o lua înaintea arhierilor ce le sunt capete și pe care desigur îi pizmuiesc; ori nu e cazul să-l piardă, căci nu se știe când li se va ivi din nou. De asemenea vor trebui dăscăliți ca numele cel mai des citat să fie cel al egumenului de Secu, încât alegerea domnului să poată cădea asupra sa. Apoi trebuie scris la rezezeală hrisovul către înalta patriarhie de la Constantinopol, pentru a cere înaltului păstor patriarhalicesc, Chiril Lucaris Întâiul, să-i dea binecuvântarea celui ales și, după obicei, să ridice la rang de exarh pe unul din mitropoliții vecini țării, aflat sub ascultarea sa, și să-l trimită ca să facă convenita hirotonie, încât țara să nu fie văduvită prea îndelungă vreme de un cap duhovnicesc îndrumător, lipsind nărodul de lumina care să-i arate calea de urmat în izbăvirea sa sufletească.

Cele cu atâta migală plăsmuite nu curseră însă după dorința acelor care le închipuiseră. E drept că la nici două zile după îngroparea lui chir Atanasie, cărat din Iași tocmai la mânăstirea Bistrița, unde-și avea metania⁵⁶, se deschise divanul plănuț de Iliăș și de acoliții săi. După cum se stabilise, voindu-se să fie un sobor predominant duhovnicesc, fuseseră chemați vreo douăzeci sau treizeci de arhimandriți de prin mânăstirile din țară și de bună seamă și cei din Iași, pe care jupânii Constantin Asene, Alexandru Mamona ori Ieronim Heres avură grijă să-i dăscălească temeinic în prealabil, lămurindu-i că acum pot aridica pe unul dintre ei în scaunul mitropolitan în locul vlădiciei de Roman și că ar fi proști dacă ar pierde prilejul de a instaura o nouă datină, care le va fi prielnică și în vremurile ce-or veni, cu atât mai mult cu cât ea se putea chiar extinde cu vremea asupra tuturor arhierilor de pe orice treaptă a

⁵⁶ Metanie sau mătanie = (sens învechit) Mânăstire în care a fost călugărită o persoană și de care aceasta depinde din punct de vedere religios.

așezămintelor pravoslavnice, deschizându-li-se în viitorul apropiat șanse largi de afirmare, cum nici n-au visat vreodată. Și li se dădu de înțeles că smeritul stareț de Secu, întrucât mai fusese pe vremuri la curte, deci era deprins puțin cu treburile stăpânirii, este agreat de Măria Sa și deci, alegându-l, există șansa de a-l îndupleca pe domn să pună temei unei noi rânduiei, făcându-i deîndată începătura. Prin urmare numai de îndârjirea cu care vor stărui, depinde instaurarea sau neinstaurarea noii datini.

Deci în dimineața de marți 17 iulie odaia divanului se umplu de rase, potcapuri și camilafce cernite. Neobișnuiții oaspeți fură grămădiți în picioare între cele două rânduri de strane boierești aflate în părți, dincolo de masa din mijlocul odăii, pe care erau culcate spada și topuzul domnesc. Înaintea lor fuseseră rânduite trei jilțuri pentru măriții vlădici ai țării, la mijloc pentru chir Dionisie al Romanului, iar în părți pentru Evloghie, al Rădăuților, și Mitrofan, al Hușilor.

Domnul dădu cuvântul prea-cucernicului Dionisie spre a vorbi despre felul cum se petrecuse sfârșitul cuviosului Atanasie și cum fusese așezat în gropnița ce-i i se orânduise. Înaltul arhieru zugrăvi în cuvinte sfâșietoare chipul în care cel pierit își dăduse duhul, și cum fusese transportat la mănăstirea sa și îngropat. Apoi încheie lămurind că după datină, de sute de ani, în locul rămas văduvit de un cap cârmuitor este numit neabătut vlădica de Roman. O spuse cu deosebită modestie, ca și cum n-ar fi fost vorba de sine și se așeză spăsit, așteptând ca principele să-i încuviințeze spusele din urmă și să-l consfințească în noul rang.

Numai că Alexandru vodă, după ce-și mărturisi durerea ce-i apăsa sufletul de pe urma pierderii pe care obștea moldovenească o suferea, arătă că pe scaunul rămas gol socoate că trebuie adus cineva care se bucură de o mare

înălțare sufletească, care s-o întrecă pe a tuturor acelor de dinainte. Și poate că fețele bisericesti aflate de față, cunoscându-se bine între ele, pot aridica asupra-le pe cel mai vrednic dintre ei.

În ceata cernită din spatele jilțurilor vlădicești izbucniră murmure, care-i făcură pe cei trei frunțași pravoslavnici să se întoarcă agasați spre gloata obraznică din spatele lor, sperând că prin ochiturile lor aspre vor restabili liniștea. Dar nu se întâmplă așa.

- Prea-smeritul arhimandritul Varlaam ne întrece pe toți prin știința întru Sfânta Scriptură și prin cucernicia sa nemăsurată. Poate fi socotit un adevărat sfânt, ce se bucură de o mare ascultare în ceruri! se auzi în cele din urmă deslușit o voce, ce se ridică deasupra șușotelilor.

Reflecția fu imediat reluată de alte glasuri, și deseori cu adăugiri.

- Adevăr se grăiește aice, iar el trebuie urmat fără preget!

- Așa-i, așa este! Arhimandritul Varlaam este o pildă de credință și bunătate creștinească! Dânsul este poate cel mai vrednic de a fi înălțat în locul celui răposat!!

- Sfinția Sa s-a bucurat de prețuirea unor domni de dinainte. A fost de mare ajutor luminatului Miron vodă Barnovschi. Ba a ajuns chiar înaintea marelui împărat al muscalilor, cu care a putut sta de vorbă! Ori asemenea cinste nu e dată oricărui muritor!

Abia în această clipă vlădiciei întrevăzură că lucrurile nu mergeau pe făgașul celor obișnuite, iar socotelile li se cam încurcau. Ar fi vrut să izbucnească, dar nu puteau totuși declara despre egumenul de la Secu că n-ar fi o persoană meritoasă, plină de virtuți și de credință. Bombăniră doar:

- Dar obiceiul pământului a lăsat ca episcopul de Roman să fie urcat neabătut în scaun, dacă acesta rămâne liber.

Vocile lor stinghere și răzlețe se pierdură însă în talazul glasurilor din spatele lor, care stăruiau că mai presus de ranguri și trepte sunt însușirile întru credință ale celui care trebuie aburcat în arhierie. În vacarmul stârnit nu se mai putea înțelege nimic. Și boierii, deși mireni, începură și ei a vocifera. Dregătorii aflați în stranele din dreapta domnului încercau să ia apărarea vlădicilor și a respectării datinilor străvechi. Apropiatii voievodului, așezați în stânga sălii se arătau prielnici alegerii celui mai vrednic dintre obrazele bisericesti aflate de față. Zâmbind în sine, principele lăsă ca spiritele să se încingă. Nu se temea de urgia unui scandal, căci era convins că clericii, oricât se vor gâlcevi, nu vor cuteza totuși să se ia la bătaie. Cu cât însă înfierbântarea va fi mai năvalnică, cu atât intervenția sa va apărea ca mai obiectivă și mai imparțială și deci mai salutară.

Când aprecie că cearta a ajuns îndeajuns de departe, ridică o mână asupra adunării, cerând liniște.

- Chibzuind la dorințele arătate de voi aicea, cred că sfinții păzitori ai chinoviilor noaste au dreptate. Nu vreau să mă așez ca mirean mai presus de slujbașii duhovnicești, sădind credința că le-aș porunci cumva. Dimpotrivă, sunt gata să le urmez cu sfințenie voia, ca unii ce înțeleg mai bine decât mine nevoile cinului lor. Iar dacă ei hotărăsc că mai vrednic este un arhimandrit, darurile sale sufletești prețuind mai mult decât rangurile, așa să fie! Mă înclin în fața părerii voastre, lăsând de-o parte gândul meu și datinile învechite! Deci înțeleg că poftiți a alege pe cel mai destoinic dintre voi. Ei bine și cine să fie acesta? zise într-o doară, de parcă n-ar fi auzit numele invocat de câteva ori mai devreme.

- Chir Varlaam, de la Secu!! se auziră mai multe voci.

- Facă-se voia voastră! Mă supun dorinței ce o exprimați cu atâta fervoare. Nu voi să vă supăr sau să vă dezamăgesc! Jupân Ghenghea, rogu-te ca deîndată să poruncești grămăticilor matale să scrie patriarhiei de la Țarigrad și să ceară exarh care să hirotonească pe alesul cucernicelor obraze aflate aici de față. Și să subliniezi că la mijloc nu este porunca noastră, ci libera alegere făcută de cele mai de seamă mădulare ale sfintei noastre biserici, pe care noi o cinstim din adâncul inimii, fără gând de a-i pricinui vreo știrbire!

Apoi întorcându-se spre ceata oaspeților cerniți adăugă:

- Îl rog deci pe chir Varlaam să se înfățișeze înaintea noastră, ca să-l cunosc și eu și să mă închin cucerniciei sale.

Monahul ieși din mijlocul mulțimii de rase și, ocolind masa din mijlocul odăii, se îndreptă spre tron.

- Rogu-te să te așezi în jilțul aflat lângă scaunul meu! Îl pofti principele pe cel care se apropia.

Varlaam urcă cele trei trepte ale estradei ce-l ridica pe voievod deasupra celorlalți și se plecă înaintea lui, sărutând smerit mâna care se ridica spre el.

- Rog pe înălțimea voastră să mă ierte că nu pot împlini porunca pe care mi-ați dat-o. Dar de vreme ce nu sânt încă hirotonit, ar fi o impietate ca să mă așez pe acest jilț. Până ce voi primi cuvenita blagoslovenie, mă voi mulțumi să stau în picioare alături de el. Oricum țin să-mi arăt toată recunoștința pentru nemăsurata cinste ce mi s-a făcut și vă voi rămâne pentru vecie îndatorat.

Cu aceste cuvinte monahul coborî treptele, se trase alături de scaunul mitropolitului și rămase țeapăn, privind în gol. În vremea asta cei trei episcopi, aplecați unii spre ceilalți, șușoteau ceva nedeslușit, cuprinși de furie.

Domnul, socotind că cele plănuite și dorite de el s-au împlinit, se ridică din scaun, și cu fastul cuvenit, înconjurat

de postelniceii, ieși din odaie, iar imediat după aceea întreaga adunare se împrăștie.

La prima vedere s-ar fi zis că Iliăș ar fi învins biserica și-ar fi reușit în sfârșit s-o supună voinței sale, dar nu era așa. În chiar aceeași după-amiază în trapeza mănăstirii Sfântă Maria, cea ctitorită de Miron Barnovschi, în care locuise până de curând chiriarhul abia răposat, se adunară cei trei vlădici, ierarhii aflați în slujba lor, care-i însoțiseră în călătoria în capitală, cât și slujbașii celui pierit, care-i stătuseră până atunci în preajmă, și făcură mare sobor, ca să dezbata cele întâmplate de dimineață în divan. Fiind acuma numai între ei, adică doar aceia care apărau ierarhia existentă și lipsind păturile mai de jos, închipuite de stareții și monahii obișnuți, cei adunați se putură dezlănțui cu toată furia. Era de neiertat că se batjocorea o tradiție seculară, respectată cu sfințenie de toți voievozii de dinainte. Iar mârșăvia era cu atât mai mare, cu cât cel ce-o călca în picioare se găsisese a fi un nărăvit precum nenorocitul de Iliăș! Lucrul nu putea fi nici iertat și nici trecut cu vederea! Abuzul trebuia neîntârziat reclamat patriarhiei și înfierat neiertător, iar pentru zădărnicierea sa Prea-fericirea sa, chir Chiril Lucaris Întâiul se cuvenea să fie lămurit asupra adevăratei stări a situației și convins ca să nu dea curs cererii voievodului care dorește hirotonirea acestui fariseu de la Secu, care poștește să treacă înaintea celor în drept de a se bucura de legiuita avansare! Era nevoie să se explice foarte limpede că la mijloc e o gravă încălcare a legiuirilor și a intereselor bisericii, din dorința de a o supune puterii temporale, lucru care nu trebuie să se întâmple.

După îndelungate dezbateri, vlădica Dionisie porunci economului mitropoliei, aflat de față, să scrie o scrisoare măritului patriarh Lucaris în care să cuprindă concluziile la care ajunseseră după atâta povățuit. Ba, uitându-se peste umărul său, ca să vadă ce migălea atât de trudnic, se apucă

să-l îndrume, arătându-i ce și cum să aștearnă pe hârtie. La urma-urmei soarta sa era în joc și nu avea de gând să-și piardă dreptul, admițând să fie călcat în picioare. Resemnarea și spăsenia erau simțăminte frumoase și bune de pomenit la predici și de dat pildă credincioșilor, dar de neluat în seamă când îți erau în joc interesele și puterea! Și apoi i se răscolea sufletul numai gândindu-se la cei care-i stăteau împotriva. Pe de-o parte un stareț amărât al unei mănăstiri uitată de lume dintr-un vârf de munte, iar pe de alta un domn putred până în măduva oaselor! Trebuia să le pună piedică!

În vreme ce ceilalți vlădici își așezau pecetea pe cartea abia isprăvită, chir Dionisie îl chemă alături pe sachelarul Sofronie și-l rugă să-i găsească cât mai repede în mânăstirile din oraș doi monahi tineri, dar de ispravă, fie ei chiar novici sau rasofori, care să poarte scrisoarea la Stambul, spre a o încredința neîntârziat Luminăției sale Chiril Lucaris. Dorea să-i fie înfățișați până-n deseară ca să-i dăscălească, urmând ca a doua zi de dimineață să se aștearnă la drum, încât peste vreo săptămână sau cel mult două să ajungă la împărăție.

- Trebuie s-o luăm înaintea domnului, stăruie el. Astfel vocea ni se va face auzită înainte ca patriarhia să apuce ca să ia vreo hotărâre ce nu ne-ar fi pe plac. Chir Lucaris trebuie să știe că noi suntem împotriva celor statornicite de domn!

Alcătuirea scrisorii prin care se cerea exarh pentru ungerea lui Varlaam va fi isprăvită la logofeție abia câteva zile mai târziu, adică taman spre sfârșitul săptămânii. Întârzierea dădu prilej ca între timp domnul și fideliile săi să afle și zvonul despre „conclavul” tainic ținut la mânăstirea Sânta Maria. Cel care dibuise uneltirea era, ca de obicei, tot vicleanul și iscoditorul Vevelli, care-și vârâse „limbi” peste

tot. Auzind noutatea, indignarea lui Iliaş nu cunosc margini.

- Trebuie să-l avertizăm neîntârziat pe Kurt Celebi ca să intervină pe lângă Lucaris, pe care-l cunoaşte destul de bine. Să ia toate măsurile ca să contracareze scrisoarea popimii. Din păcate ne-am mişcat tare încet, încât sutanele ne-au luat-o înainte! Acum suntem siliţi să ne căznim amarnic ca să recuperăm terenul pierdut. Dar însemnat rămâne să nu ne dăm bătuţi şi să mergem neînduplecaţi înainte! Varlaam, chiar aşa neîntărit, va trebui adus la toate divanele, să se obişnuiască lumea cu el şi cu rolul lui ca mitropolit! Aveţi grijă să nu înceapă a cârni! Asta ne-ar mai lipsi.

Şi într-adevăr lucrurile se făptuiră aşa cum le dori principele. Lui Kurt Celebi, nu i se trimise o scrisoare, ci două. Una era aceea pentru patriarh, prin care se i cerea acestuia trimiterea grabnică a unui exarh pentru hirotonirea lui Varlaam şi o a doua, în care i se vesteau cămătarului uneltirile vlădicilor şi porunca de a căuta mijloace de a le zădărnici.

Pe deasupra arhimandritul de la Secu fu reţinut la Iaşi şi obligat să participe la toate soboarele divanului, lucru care pare-se că nici nu-i plăcea, ci dimpotrivă, încât se lăsa uşor convins. Dar formalist, deci ca unul ce ţinea exagerat la aparenţe, spre a nu da confrăţilor motiv de a-l acuza, punându-i în seamă o meschină sete de mărire şi orgolii vinovate şi păcătoase, nu se va aşeza pe jilţul mitropolitului, ci va sta alături în picioare, deşi întrunirile durau deseori ceasuri întregi.

*

Solul negustorului Batişte Vevelli îi găsi tot în cetatea Făgăraşului pe cei doi boieri olteni aflaţi în surghiun,

al căror nume în avea înscris pe fața scrisorii pe care o purta cu sine. Degeaba erau încondeiate cu litere de-o șchioapă pe hârtie, căci el oricum nu le pricepea, ci urma îndrumările ce-i fuseseră date prin viu grai.

De cum intră pe sub bolțile strașnicei porți, un trabant îl luă sub pază, însoțindu-l până la odaia celor căutați, nescăpându-l o clipă din ochi, căci nu-i inspira nici un fel de încredere, având simțământul că vrea cumva să-l viclenească. Olăcarul fu dus într-o încăpere mică din catul de jos, unde nu se vedea decât o masă, câteva scaune căptușite, două paturi acoperite cu scoarțe, iar pe o latură a zidului o laviță scurtă, dar destul de lată. După soarele puternic de afară care-l orbise, nu-i putu recunoaște imediat pe cei doi bărbați pe care-i căuta. Unul se ridicase în picioare, parcă spre a-l întâmpina, în vreme ce celălalt rămase nepăsător pe laviță, băgându-l prea puțin în seamă.

- Aduc un nou răvaș din partea Măriei Sale, Alexandru vodă, prin care, după câte am înțeles, vă poștețe să treceți pe la domnia sa, căci dorește să vă fie de ajutor, lămuri străinul, scoțând din sân o hârtie groasă împăturită, pe dosul căreia se vedea o pecete roșie de ceară, care-i zăvora cuprinsul. Citind-o, veți înțelege mai afund îndemnurile ce vi le face Luminăția Sa, decât aș putea eu să le zugrăvesc.

Cel aflat în picioare, care era biv vel spătarul Gorgan din Criva, se apropie și luă coala împăturită, cântărind-o nehotărât în mână.

- Până ce nu o vom ceti și cumpăni asupra ei, nu putem a-ți da un răspuns. Așa că du-te la un han în târg și înnoptează acolo, iar mâine pe la ceasul prânzului poți veni ca să primești mesajul nostru.

Omul se înclină în tăcere și ieși.

Aga Matei din Brâncoveni, cu vreo zece ani mai bătrân decât spătarul, întrucât nu încuviința legăturile cu Iliăș, își privi fârtatul a dezaprobat:

- Sper că nu-l iei în serios pe moldovean! Doar îl cunoști prea bine și știi că din două vorbe pe care le spune, nu poți crede nici una. Iar făgăduielile nu sunt decât un praf ce ți-l aruncă în ochi ca să te zăpăcească.

Cei doi erau foarte apropiați, fiind chiar rude. Mulți îi socoteau cumnați, lucru care însă nu era adevărat, spătarul fiind însurat nu cu sora lui Matei, ci cu o nepoată a acestuia.

- Totuși cam suntem la ananghie! Mai ales ceva bani ne-ar fi tare trebuitori. Și apoi e o vorbă: până treci puntea, te faci frate și cu dracu'! Așa că pe Iliăș, care nu-i chiar dracu', poate că nu se cuvine să-l lăsăm nebăgat în seamă. O fi el viclean și în stare să înșele pe alții. Dar nici noi nu suntem așa de proști, încât să nu ne pricepem să-l ducem cu vorba și să-l sucim pe degete!

- Uiți că pentru niște cuvinte care nu i-au plăcut te-a aruncat în pușcărie, iar dacă n-ar fi fost mazilit, cine știe ce mai pățezi. D-aia zic că e mai bine să i te păzești din cale. Ocolește-l pe cât de departe poți.

- Să citim totuși scrisoarea, căci nu se poate ști de unde sare iepurele...

- Bine, citește-o, dar cu voce tare ca s-o ascult și eu.

După ce isprăvi, fostul spătar se întoarse spre fostul agă:

- Ei, acum ce zici?

- Frumoase vorbe, dar amăgitoare ca de obicei și nimic mai mult.

- Dar e vorba de banii ce ni-i promite și de care avem nevoie ca de apă.

- Bine că te lași îmbrobodit atât de ușor! Nu uita că și eu i-am făgăduit lunile trecute craiului un tribut de șase mii de florini de voi fi domn, deși prin pungă îmi șuieră

vântul a pagubă. Leon i-a făgăduit la rându-i alți cinci mii, din care însă nimeni nu a văzut nimic până acum și nu știu de se vor vedea vreodată. Deci a făgădui e foarte lesne și poate fi chiar ispititor pentru ascultător, dar de la vorbă la fapte e cale lungă, care deseori nu se mai străbate... Iar Iliș e un mincinos recunoscut, pe care nu poți pune nici un temei. Cel mai nimerit ar fi să ne ferim din calea sa.

- Eu aș fi totuși tentat să mă duc să stau de vorbă cu el, căci nu poți ști de unde sare iepurele...

- Drept îi, nu știi nici de unde sare, dar nici cu ce fel de iepure ai de a face. Am auzit că pe la începutul lunii, deci acum câteva săptămâni, ar fi nuntit fecior-său, luând-o pe fata lui Kurt Celebi, care cred că știi ce învârteli face pe la Stambul. Parcă povestea aduce pe undeva cu nunta Coconului lui Radu Mihnea, când mireasa se putea socoti tot de talia acesteia de acum, că era progenitura lui Scărlet Saegiul, mare învârtitor de domni, parcă leit Clebi. Nu crezi? N-ar putea fi la mijloc aceleași dedesubturi? Eu rămân cu simțământul că și cu căsătoria asta e ceva necurat la mijloc.

- Ei, când cu Coconul erau alte împrejurări. Radu Mihnea trecea cu scaunul la Iași și-l lăsa liber pe cel de la București, fiind la îndemâna feciorului. Acum acesta din urmă e ocupat, iar Leon pare destul de greu de mazilit, de vreme ce atâtea pâri nu l-au putut clinti. Are el pe cineva acolo sus...

- Să nu ne pripim cu entuziasmul. Să mai chibzuim și să vedem încotro cumpănește mersul evenimentelor. Abia când s-o limpezi zarea viitorului să luăm o hotărâre, ca să nu greșim ca vara trecută.

- Vinerea ce vine este deja praznicul de Sfântul Ilie⁵⁷. Deci timpul s-a cam scurs și-am putea zice că am trecut de miezul verii și-ar fi păcat să irosim și anul acesta.

---

⁵⁷ Praznicul cade în 20 iulie. În 1632, pe stil vechi, el pică într-o vineri.

De aceea sunt ispitit să dau o fugă până la Iași. Dacă oi vedea că pot aranja ceva pe acolo, oi mai zăbovi, dacă nu, mă întorc și ne-om descurca numai cu puterile noastre.

- Eu nu te pot împiedica să faci cum ți-e voia, dar te sfătuiesc să nu mergi. Poftirea asta, făcută cu atâta stăruință, nu-mi miroase a bine. Prea vrea Alexandrel ăsta să ne vadă încăpuți pe mâna sa.

- Ei, ce poate să-mi facă? În fond sunt un dușman al vrăjmașului său. Deci între noi nu e decât pricină de apropiere și prietenie. Dacă văd că nu-i loc de înțelegere, fac pe dată cale-ntoarsă.

Aga Matei ridică din umeri a neputință, dar și a neîncuviințare, frecându-și cu palma barba tușinată scurt în jurul fălcilor.

- Nepoate, faci precum ți-e voia. Eu ce mai pot zice?

- Trimit vorbă solului ca să ne întâlnim mâine dimineață, spre a purcede dimpreună către pasul Oituzului.

- Deie Domnul ca hotărârea să-ți fie binecuvântată și așezată sub cununa unor auspicii fericite.

Biv vel spătarul ajunsese la Iași abia după vreo două zile de umblet, cu câteva zile înainte de Sân-Ilie, căci nu avea pricină de grabă. De cum îi fu vestită sosirea, fu poftit în spătăria mică unde îl întâmpină însăși domnul, declarându-se încântat de vederea sa. Se așezară amândoi pe perne în jurul măsuței dinspre fereastră, gustând niște vin de cidru, care le fu adus grabnic de niște slugi. Voievodul, care începuse a vedea în Matei și cei din jurul său niște concurenți nedoriți, își mărturisi părerea de rău că a venit singur și că nu l-a însoțit și vrednicul său unchi, pe care-l prețuia de asemenea nespus de mult. Spătarul se uita cam mirat, dacă nu cumva chiar prostit, la principe, căci acesta le arăta, lui și agăi, atâta prietenie, de parcă ar fi uitat că îi alungase cu mare ocară din slujbă, iar pe el chiar îl zvârlise

și în fundul pușcăriei, din care numai din întâmplare scăpase nevătămat.

Spătarul, care, deși fusese prevenit de fărtați că stăpânitorul moldovean ar putea plănui ca, asemenea lui Radu Mihnea, să-și pună feciorul domn în Țara Românească, mai ales după nunta făcută la începutul lunii, dar nu crezuse zvonul, respingând-ul, încercă să întoarcă astfel vorba, încât voievodul să-i descrie chipul în care crede că i-ar putea ajuta împotriva hainului de Leon vodă. Alexandru Iliăș, dornic de a-l purta cu vorba și de a-i înșela buna credință, îi mărturisi că nu s-a oprit la niște mijloace anume, întrucât încă nu știe ce au ei de gând și cât de departe au ajuns cu pregătirile. După ce-i va desluși starea lucrurilor și le va întrevedea șansele de succes, îi va putea da și dânsul un răspuns categoric, care să-l mulțumească. Drept aceea va trebui ca de acum încolo să stea de mai multe ori vorbă, spre a se desluși. De altfel pentru ca lămurirea să fie deplină, s-ar cuveni să-l poftescă și pe unchiul său, vel aga, spre a pune dimpreună la cale cam cum pot să-l răstoarne pe Leon. Deci deocamdată dânsul să înceapă prin a-i scrie neîntârziat jupânului Matei ca să-l înduplece să vină neîntârziat la Iași. Din păcate el nu mai poate zăbovi la discuții, fiind chemat să dezlege trebile țării, încât mai departe se vor povățui într-una din zilele următoare, când va fi mai liber. Până atunci îi dă găzduire într-unul din iatacurile palatului mic de alături, cel zis al haremului, deci al doamnei, care acum era liber, întrucât soția sa neprețuită nu apucase încă să ajungă în Moldova. Acolo va fi strașnic păzit, spre a fi ferit de răul potrivnicilor lor, trimiși în taină de Leon, care desigur mișună la curte. Grija pentru el va fi atât de mare încât nu are de ce să-și teamă viața, fiind mai la adăpost aici, decât fusese în Ardeal.

Zicând acestea Alexandru vodă se ridică și ieși, iar Gorgan nici nu-l va mai revedea vreodată. De altfel ajuns la

sălaşul de găzduire, biv vel spătarul se pomeni pur și simplu sechestrat. Își dădu seama de acest lucru în clipa când voise să iasă în târg, căci străjile îl repeziră scurt, arătându-i că trebuie să rămână la adăpost, dându-i răspunzând cu capul pentru ocrotirea neprețuitei sale ființe. Nu-l pot scăpa nici o clipă din ochi, ca nu carecumva să pățească ceva, necaz pentru care ei ar plăti cu viața.

Lui Gorgan îi devenea tot mai limpede că odaia de găzduire, deși de palat, devenise o temniță, din care nu mai putea ieși. Neîndoielnic căzuse într-o capcană, dar era prea târziu ca să se mai poată împotrivi în vreun fel. Oricum, pușcăria avea înfățișarea unei strălucite colivii de aur, ce-ar fi putut fi încântătoare, dacă nu era păzită strașnic, încât nu putea trece de ușa ei. Însă în afară de pierderea libertății nu se putea plânde de nici un neajuns. Era înconjurat cu mult respect, i se vorbea frumos, cei care-l slujeau și-l păzeau își făceau mari griji ca să nu-l supere sau să nu-l mârhească cumva, să nu-i pricinuiască vreun necaz; se dezvinuiau cerându-și scuzau dacă li se părea că i-ar fi adus vreo ofensă, se arătau ascultători și supuși, cinstitori și cuviincioși peste măsură, aveau grijă să nu-i lipsească nici mâncarea și nici băutura, toate să-i fie îndeajuns, ba chiar să-i prisosească. De altfel nici nu înțelegea ce anume dorea domnul de la el și nici ce rost putea avea zăvorârea sa, de vreme ce era dublată de un fast nemăsurat. Ce folos putea aduce? Trăind într-o deplină izolare, în doar câteva zile pierdu orice legătură cu lumea, nemaștiind ce se petrece afară, deși evenimentele începură curând să se reverse vâlmășag. Toate schimbările îi rămaseră însă străine și nici una din marile tulburări ce învâlmășeau cugetele celor din jur nu va ajunge la urechile sale, încât bolta claustrării sale rămăsese senină și sclipitoare, asemenea unui cer înstelat de vară, dominat de o lună plină atât de luminoasă, că parcă preschimba noaptea în zi.

Sosirea biv vel spătarului oltean fu, bineînțeles, remarcată, ca de altfel și misterioasa sa dispariție întruna din odăile așa-zisului harem princiar. Totuși dacă la Curte lumea se ferea să vorbească prea multe despre cele petrecute, care la prima vedere erau de neînțeles, ba se ferea chiar de a iscodi prea mult dedesubturile întâmplărilor, la sindrofiile boierești din târg clevețea se dezlănțui cu deosebită înfocare, iscându-se mulțime de nedumeriri. Astfel între oaspeții adunați în odaia cea mare a conacului vornicului Lupu Coci, întrebările pline de mirare curgeau cu nemiluita, rămânând de obicei fără răspuns, dar născând mulțime de bănuieli și presupuneri.

- Oare de ce-o fi venit boierul acela străin la Iași? Ce-o urmări?

- Dar dacă e vrăjmaș lui Leon vodă, cum umblă vorba, de ce e ținut așa strașnic sub zăvor, nefiind lăsat să schimbe vreo vorbă cu cineva?

- Prin ce l-o fi mâniat pe vodă atât de rău, încât acesta să se arate atât de neîndurător? Ce-o fi având de gând cu el, că doar nu degeaba la pus la prinsoare...

- Fiind unul din pribegii olteni fugiți în Ardeal, voiește a ajuta înstăpânirea lui Alexandru vodă la București prin fecior-său, ori năzuiește a lua puterea pentru sine? Ce înțelegeri s-or fi încheiat?

- Ori poate părerile de-o parte și de alta nu s-or fi potrivit, ajungându-se la o gravă neînțelegere, unii încurcând năzuințele celorlalți...

- De bună seamă că vodă nu și-a însurat chiar degeaba odrasla, nevoindu-o să intre în ograda lui Celebi. Se pun desigur multe la cale, fără să le știm noi. Pilda lui Radu Mihnea și a Coconului său e încă proaspătă în mintea multora și o cam înfierbântă... Deci te poți aștepta la orice. Iar nenorocitul ăsta de boier muntean pică precum musca în lapte în țesătura intrigilor lui Iliș vodă.

- Chiar gândești că ambiția îl duce așa departe pe vodă? se îndoia fostul comis Furtună. Parcă nu-mi vine să cred. Oricum nu pribegii îi stau în cale, ci Leon însăși, care după izbânzile de anul trecut și-a întărit temeinic stăpânirea. Nu văd ce pricină de mazilire i se mai poate găsi, mai ales că a reînturnat în țară aproape toți boierii fugiți, care-l săpau cu pârele la Poartă.

- Povestea cu beizadeaua nu mi se pare de fel vreo exagerare, stăruii fostul logofăt Ureche.

- Ba eu zic că vorbim despre lucruri închipuite, care nu au existat vreodată și nu există nici acum!

- Oare? Eu am îndoielile mele. De altfel nădăjduiesc că o să aflăm chiar foarte curând de greșesc, sau ba.

Dar nedumeririle nu-i frământau numai pe ieșeni. La fel de înciudat și surprins era și aga Matei în odaia sa din cetatea Făgărașului. Nu înțelegea de ce întârzia nepotul său. Desigur se întâmplase ceva, dar nu-și putea da seama ce anume. Avea motive de a presupune că zăbovește, căci și-ar fi dat seama că, dacă stăruie, o să-l înduplece pe voievod ca să le stea alături. Dar rămânea inexplicabil de ce nu dăduse nici un semn de viață vreme de aproape o săptămână de când plecase. Firesc ar fi fost să-l înștiințeze cam cum se desfășoară neguțările pornite... Matei nu mai știa ce să creadă, căci tare ciudată i se părea tăcerea fârtatului său, care, în chip firesc, dacă treburile mergeau bine, ar fi trebuit să-i trimită veste prin vreo slugă. Iar dacă ar fi debutat prost, desigur că s-ar fi înturnat deja.

*

* *

Capitolul al IX-lea

Luna iulie a celui de al 1632 an de la Nașterea Mântuitorului se cam apropia de sfârșit, iar cele două săptămâni previzionate ca termen până la care Leon vodă urma să fie mazilit se cam apropiau de sfârșit fără ca să se întâmple nimic semnificativ, încât Alexandru vodă Iliăș, măritul voievod al Moldovei, începea să fie cuprins nu numai de nerăbdare, dar chiar și de ceva neliniște, căci cele prevestite nu se îndeplineau. „Să fi fost doar un șirag de vorbe goale, scăpate de capucehaie în clipele ei de prea mare exuberanță, când era pusă pe laudat?” se întreba el cam dezamăgit.

În vremea asta la București, în platul său de pe malul Dâmboviței, Leon vodă ducea o viață senină, tihnită și plină de mulțumire, socotind că, datorită norocului avut în luptă în anul trecut, datorită legiuirilor și așezămintelor antigrecești pe care le dăduse în vara dinainte, și întrucât, cu excepția a vreo doi-trei, frânsese cerbicia celorlalți boierilor olteni pribegi, pe care-i întorsese în țară și-i liniștise, își tocmise domnia temeinic, stăpânirea sa fiind sortită să mai țină încă mulți ani de acum încolo. Era departe de a bănui urzelile care se țeseau de luni de zile pe seama sa în depărtările Țarigradului. Necazul care socotea că-l mai paște, credea el că se mărginea la acela ce venea din partea craiului Rákóczi și a afurisitului de agă Matei. Dar în urma făgăduielii de prin luna mai, de a plăti un tribut craiului, socotea că pe acesta îl

câștigase de partea sa, singurul inamic rămânând olteanul din Brâncoveni, dar care, lipsit fiind de bani, căci îi confiscase toate averile din țară, trecându-le pe seama domniei, nu prea mai avea mijloace de a-i sta temeinic împotriva, fiind doar o nălucă de primejdie, iar nu o primejdie adevărată! În cel privea pe Alexandru Iliș, îl scăpase din vedere, fără să-și dea seama că astfel îi lăsa libertatea de unelti nestânjenit uzurparea sa. Iar la vreo amenințare ce-ar veni dinspre Radu Iliș nici nu se gândea, mai ales că acesta, la urma-urmei, nu era decât un adolescent cu prea puțină experiență de viață, care să-i îngăduie să năzuiască la o domnie. Desigur că flăcăul era atât de neștiutor, încât, ajuns în scaun, nici n-ar fi avut habar ce-ar trebui să facă mai departe, căci crescuse agățat de poalele maică-si și nu avea în fond nici măcar deprinderile elementare, trebuitoare pentru a răzbi în încercările cele mai obișnuite ale vieții de Curte! Știa mai puțin chiar decât un copil de casă, crescut în preajma unui dregător!

Desfătându-se cu astfel de convingeri liniștitoare, Leon vodă Tomșa își concentrase deci toate eforturile și toată atenția asupra puținilor pribegi rămași pe lângă fostul agă Matei din Brâncoveni, ignorând cu totul primejdia ce putea veni dinspre Moldova lui Alexandru Iliș, încât uneltirile acestuia îi scăpară, iar acesta putuse mâna netulburat împotriva-i pe Abaza pașa de la Silistra, ori pe cuscru-său de la Stambul. Iar acesta din urmă izbutise să ațâțe toată curtea imperială, adevărat stup de viespi, împotriva munteanului pierdut în savurarea succeselor zdrobitoare pe care, sărmanul, își închipuia că le-ar fi dobândit în ultima vreme, devenind invincibil!

Adevărul este că neatenția asta îl va costa scump pe bietul Leon vodă, care, din pricina ei, își va încheia lamentabil și definitiv cariera domnească, dispărând în banalitatea anonimatului și chiar în sărăcie.

Abia fecioru-său, Radu, care, după presupusul tată își zicea și Leon, deși era poreclit de răuvoitori „Stridia bei”, căci se dedicase onorabilului comerț cu scoici, treabă din care chiar se și îmbogățise, a încercat să remedieze întrucâtva lucrurile, străduindu-se să reabiliteze memoria bătrânului, după ce va izbuti să ia domnia. Dar asta se va întâmpla abia peste mai bine de vreo trei decenii!

Deci pe fondul acestei stări de dulce farniente, instalată la Curte în temeiul automulțumirii ce-l cuprinsese pe Leon vodă, în dimineața zilei de Sân Ilie⁵⁸, care se anunța blândă și senină, fără tunete și fulgere cum se socotea a-i fi datina, ajuns la București știrea că la Silistra s-ar fi oprit un ischiemne-agasî, care, în drum spre Ardeal, va trece în curând și prin cetatea sa de scaun, având îndatorirea de a-l împăca pe noul crai Rákóczi cu nobilul David Zolyomy, pe care primul era pe cale de a-l arunca în temniță, învinuindu-l că, prin mijlocirea pașei de Buda, ar fi încercat să neguțeze cu padișahul surparea sa, spre a-i lua locul. Ori solul voia să dovedească netemeinicia unui asemenea zvon, cerând îndurare pentru osândit, căruia i s-ar fi căutat pricină fără nici un temei, tratativele incriminate neavând niciodată loc.

Leon vodă, auzind de necazurile ce-l loveau pe groful Zolyomy, nu putea fi decât încântat, căci cu aproape doi ani în urmă, când boierii olteni se răzvrătiseră împotriva-i și fugiseră în Ardeal, ungurul se grăbise să-i întâmpine ca pe niște neprețuiți prieteni și să le dea tot ajutorul pentru a ajunge în fața craiului, spre a-i dobândi grația, ceea ce, mulțumită lui, se și întâmplase. Deci Leon nu avea pricină ca să-i plângă de milă, iar, dacă ar fi fost după voia sa, chiar l-ar fi sfătuit pe sol să nu-și ducă misiunea la îndeplinire, ci, dimpotrivă, să facă tot ce-i stătea în puteri spre a-l întina cât mai mult în fața lui Rákóczi. Își dădea însă seama că nu avea cum să-l înduplece pe mesager, și, din păcate, spre

---

⁵⁸ Praznicul Sfântului Slăvit Prooroc Ilie Tesviteanul cade în 20 iulie.

ciuda sa, acesta avea să înfăptuiască totuși cele poruncite, mijlocind o împăcare. Deci, neavând încotro, trebuia să se resemneze în fața sortii, care-l nedreptățea. În rest, străinul era bine venit la curtea sa, concluzionă domnul după ce primise știrea.

Motivul adevărat al călătoriei solului era însă cu totul altul. Oprindu-se puțin la Silistra, în seraiul lui Abaza pașa, i-l va înfățișa stăpânului locului, spre a-l ruga să-l ajute să-și împlinească îndatoririle. Valiului îi mărturisii fără ocol că nu pentru salvarea lui Zolyomy bătuse atâta drum, ci aducea cu sine firmanul de mazilire a lui Leon vodă; numai că, pentru a izbândi, misiunea sa trebuia să rămână tainică până în ultima clipă. Iar popasul său în târgul de la Dunăre nu era tocmai întâmplător; la plecare fusese sfătuit să roage pe beglerbei să privegheze asupra întoarcerii lui Leon la Stambul, ca nu carecumva cel destituit să fugă cine știe unde la adăpost, scăpând astfel din mâna slăvitului padișah.

Bineînțeles că gazda făgădui imediat să țină seamă de cele ce-i fuseseră orânduite de mai marii săi din Stambul, dar vestea avu pentru ea și alte implicații, ba încă unele din cele mai neașteptate, inspirându-i mulțime de griji și aprinzându-i în minte nenumărate plănuiuri. Încă din iarnă, puțin după numirea în noua slujbă, în fața ei se înfățișase un anume Stenemire, care-i arătase unele hrisoave care dovedeau, chipurile, c-ar fi fost feciorul din flori al unui voievod de odinioară, și-i ceruse să-l ajute să ajungă domn, făgăduindu-i în schimb nu numai o răsplată bogată, dar și puțința de a cârmui prin el asupra țării. Legămintele chilipirgiului erau cu adevărat ispititoare și-i treziseră tot interesul, dar zapisele prezentate i se păruseră dintru început cam dubioase, la mijloc nefiind decât o potlogărie, drept care nu prea luase lucrurile în serios, mai ales că nu vedea cum ar fi putut proceda ca să-l înalțe domn pe cel ajuns în fața sa. Dar deși îl bănuia ca fiind un impostor hotărât să-l

înșele, nu-l refuză, socotind că poate în cele din urmă va putea trage vreun folos din escrocheria pusă la cale de celălalt. Însă din clipa când auzise vestea mazelirii, văzu lucrurile din cu totul alt unghi. Ceea ce păruse la început imposibil, devenea dintr-o dată lesne de îndeplinit. De vreme ce scaunul rămânea gol, așezarea fățăritului coțcar în el devenea cu puțință și i-ar fi fost chiar de mare folos. Deci prețul lui Stenemire creștea dintr-o dată, devenind vrednic de a fi luat în seamă și întrebuițat.

Lui Abaza i se încinse mintea de mulțimea plănuirilor ce-i săgetară dintr-o dată prin cap la gândul că putea deveni stăpânul unic și absolut al ținuturilor de la Dunăre, mai ales că și în Moldova se simțea tare. În acest din urmă memleket Alexandru Iliș era la cheremul boierilor, care la drept vorbind ascultau de vel vornicul Lupu Coci, cu care el avea deja unele înțelegeri.

Izbânda sa atârna în acea clipă de cum se pricepea să-și împingă în față protejatul. Că era sau nu un mincinos nu mai conta. Însemnat acum era ca să ajungă domn! Pentru a-și atinge telurile trebuia ca să se pună deîndată în legătură cu sprijinatorii săi din Stambul, spre a-i îndupleca să-i stea de reazem pentru a-și înălța în locul dorit ocrotitul. Plecarea lui ischiemne-agasî spre București, nu numai că nu liniști tulburarea sufletească a beiului dunărean, ci dimpotrivă o ațâța și mai mult, căci rămâneau o mulțime de treburi de pus în grabă la punct, ce nu îngăduiau zăbavă.

Sâmbătă, deci a doua zi după Sân Ilie, solul stambuliot ajunsese spre prânz pe Colentina, prin dreptul vadului Obileștilor. Plin de grijă, spre a se dovedi gazdă bună, Leon vodă îi trimise turcului întru întâmpinare pe marele portar, ca să-i înlesnească intrarea în cetatea de scaun cu pompa cuvenită. Acesta mulțumi ceremonios pentru primire și cu alaiul sporit, își urmă drumul spre palat, grăbind chiar pasul.

Ajuns aici taman în vreme ce adunarea divanului nu se încheiase încă în acea zi, ceru domnului îngăduința de a i se înfățișa spre a-i transmite salutul mai marilor săi de la Stambul. Lăsându-și însoțitorii în tindă, slujbașul intră în spătăria mare și se apropie de estrada pe care se înălța tronul, ca și cum ar vrea să se închine mai de aproape domnului. Ajuns înaintea treptelor, țâșni neașteptat în susul lor, oprindu-se în stânga scaunului lui Leon vodă și, în străfulgerarea unei clipe, smulse din buzunar năframa neagră a mazilirii și o așternu pe umărul voievodului, rostind sacramental:

- Mazil, ghiaure!!

Totul se petrecuse atât de repede, încât nimeni nu avu vreme să reacționeze, dar consternarea era generală. Oamenilor nu le venea să-și creadă ochilor, iar lui Leon cu atât mai puțin, căci nu se știa prin nimic vinovat Porții. Rămăsese împietrit pe scaun, neștiind bine ce ar trebui să facă, nedumerirea sa fiind nemăsurată. Turcul îl prinse de braț, silindu-l să se scoale în picioare.

- Nu se mai cade să stai acolo. Nu mai este locul tău cel legiuit. De altfel acum voi citi firmanul prea-măritului padișah, fie-i numele lăudat, iar tu ghiaure ai datoria de a-l asculta smerit în picioare și de a i te supune fără crâcnire.

Târât de braț, Leon, care știa turcește și deci înțelesese prea bine cele spuse, coborî treptele, oprindu-se zăpăcit pe podeaua spătăriei, deci la înălțimea celorlalți. Ischiemne-agasî scoase din sân firmanul împărătesc și-l despătură, privind cu severitate în jur, spre a băga de seamă dacă se mai găsește careva care să nu se fi ridicat în picioare, cutezând astfel a sfida cuvântul slăvitului sultan, pe care urma să-l facă cunoscut. Mulțumit, constată că toți se conformaseră dorinței sale, așa că se apucă de citit. Mulți dintre cei aflați de față nu știau însă limba în care era scris beratul împărătesc, încât cele auzite nu aveau nici un înțeles

pentru ei. Asta nu-i împiedica însă ca să priceapă sensul și gravitatea momentului. Din acea clipă Leon Tomșa, căruia i se plecaseră adânc până adineauri și-i sărutaseră smerit mâna, nu mai era domn, ci un muritor oarecare, asemenea lor, lipsit de orice însemnătate, amenințat de a ajunge chiar în temuta închisoare a celor șapte turnuri de la Stambul! Ce schimbare neașteptată!

- Astăzi, până-n deseară și mâine, duminică, îți poți găti chervanele, grămădindu-ți în ele toată avuția, iar de luni să faci bine și să porcezi pe drumul Stambulului, spre a te închina acolo milostivului nostru padișah, mulțumindu-i pentru mărinimia ce ți-a arătat-o până acum, lăsându-te în viață. Iar voi boieri dumneavoastră, în frunte cu vel vornicul vostru, cu postelnicul și cu spătarul, ajutați și de marele armaș, să grijiți ca acest rob al slăvitei împărății să nu se abată de la calea care i-a fost hărăzită a o urma. Îl las deci în seama voastră spre a-l păzi și veți răspunde cu capul dacă cutează să nu se supună poruncilor venite de la Țarigrad.

După ce solul plecă, Leon, stânjenit, ceru învoirea divaniților să iasă ca să înștiințeze și doamna de cele petrecute și să înceapă împachetarea bagajelor pe care urma a-l lua cu sine, îndesându-le în desagi sau sipete. Ori bunurile de adunat erau nenumărate: veșminte și încălțări de preț, felurite blănuri scumpe, bijuterii, vălătuțe de postavuri aduse din alte zări, covoare, tacâmuri și veselă de argint sau de aur, putinele cu gălbiori și câte altele.

Imediat și dregătorii, afară de cei cu îndatoriri de pază, se risipiră, trecând în ogradă, unde, după prietenii, se împărțiră în cete, spre a se sfătui și a hotări ce aveau de făcut în noile împrejurări care erau destul de confuze, căci nu se știa cine va fi viitorul domn, nici un nume nefiind pomenit de străinul sosit între ei.

O seamă dintre boierii care fugiseră prin toamna lui 1630 în Ardeal, iar de câteva luni se reînturnaseră în țară,

făcură ciotcă lângă pridvorul bisericii domnești și, privind grijulii în jur ca să nu fie cumva pândiți de cineva, prinseră a se sfătui.

- Trebuie să-l înștiințăm neîntârziat pe aga Matei că scaunul s-a slobozit și că poate veni ca să se așeze într-însul, zise Barbu Brădescu, care părea a se erija în conducător al adunării.

- Ceea ce noi n-am putut izbândi cu războiul, Dumnezeu a făptuit cu mila! Mare ți-e puterea Doamne!! oftă Mihai Coțofeanu, aflat și el de față.

- Eu zic să coborâm devala la curțile jupânului Preda Brâncoveanu de dincolo de ostrovul Dâmboviței, ca acolo, feriți de ochi și urechi indiscrete, să ne putem povățui în tihnă asupra a ceea ce ne rămâne de făcut, stăruind Dumitru Filișeanu.

Sugestia fu urmată, și întreaga ceată ieși din Curtea domnească pe Poarta de Sus și coborî coasta blândă ce ducea spre gârla ce șerpuia alene în vale prin prundișuri. După ce trecură apa cea mare, iar mai apoi Gârlița, în stânga, dincolo de zăplaz, putură zări conacul căutat, așezat taman în hotarul de miază-zi al târgului, dincolo de el începând așa-zisul șes al viilor.

Când boierii îi apărură în ceardac, gazda făcu fețe-fețe, neștiind cum să facă încât să scape mai repede de oaspeții nechemați, ce-i picaseră pe nepoftită masă pe cap. Avea toate motivele ca să fie îngrijorat de ivirea acestor fărtați ai săi, dimpreună cu care se răzvrătise împotriva lui Leon vodă și fugise cu aproape doi ani în urmă în Ardeal. Venirea lor în ceată așa mare putea fi socotită de clevetitori ca o nouă încercare de a vicleni stăpânirea și atâta îi mai lipsea, ca să se aleagă din nou, și încă fără temei, cu o gravă învinuite de nesupunere! După cele pățise în vara trecută, când trecuse la un pas de moarte, nu știa ce să mai facă spre a-și apăra pielea și a abate orice bănuieli de la sine. Atunci

alăturându-se unchiului său, aga Matei, participase la războiul pornit împotriva lui Tomşa, însă acesta biruise, iar el avusese ghinionul de a cădea prizonier. Învingătorul voise în prima clipă să-l taie, osândă primită de altfel de mulți fărtați aflați în situația sa. Fiind însă fire foarte lunecoasă și abilă în a-i duce pe cei din jur cu vorba și de a-i mânui, izbutise să-l înduplece pe Leon vodă ca, în loc să-i reteze capul, să-i îngăduie să-și răscumpere viața în schimbul unei plăți uriașe. Voievodul se învoise, iar dânsul se legase ca de acum înainte să nu se mai apropie de dușmanii domnului, să nu se mai unească cu cei care-l vorbeau de rău, ci să stea cuminte de-o parte și să grijească liniștit de moșiile sale, fără a se mai vâri în vălmășagul luptelor politice de la Curte. Ori apariția acestor oaspeți nedorți și neașteptați putea fi tălmăcită ca o încălcare a celor făgăduite, încât pe drept intră în panică, întrevăzând primejdia pe care o risca. Iar dacă odată izbutise să-și scape capul, dar peste măsură de scump, nu era convins că o va putea face și a doua oară cu aceiași sorti de izbândă.

Încercă deci să-i înduplece pe musafiri să plece cât mai repede, mai ales că de la unele din ferestrele de la catul de sus al palatului, fiind așezat pe o buză de coastă înaltă de cel puțin vreo două-trei staturi de om, se putea vedea limpede în ograda sa, doar frunzișul unor pomi, oferind alocuri adăpost de priviri indiscrete venite de sus.

Dar cei intrați în ogradă, privindu-l compătitor, nu se lăsară duși, ci, căznindu-se, încercară a-l lămuri că, cu nici măcar un ceas în urmă, Leon fusese mazilit și deci nu mai închipuie nici o primejdie. Preda însă, știind că Poarta nu avea pricină de a fi nemulțumită de domn, mai ales de când frânsese cerbicia celora care se jeluiau împotriva-i, nu pricepea sau nu putea crede ceea ce i se explica. Fu necesară ceva vreme ca în sfârșit să pătrundă înțelesul spuselor pe

care le asculta năucit, mai ales că oaspeții turuiau de-a valma din toate părțile, luându-și unul altuia vorba din gură.

În sfârșit, când se dumiri, hotărî să intre în acțiune, ca om de inițiativă ce era. Ieși la parmalăcul foișorului și, răsucind capul, privi în sus spre palatul domnesc. Parcă îl mai încerca umbra unei îndoieli. Apoi se întoarse spre prietenii care-l înconjurau.

- Nu cred că aici, în văzul tuturor, e locul cel mai potrivit ca să povătuim despre cele pe care mi le vestiți. Pofțiți în casă, ca să ne așezăm la masă și să discutăm tihnit la o ulcică cu vin.

Sfatul fu scurt, căci lucrurile erau limpezi pentru ei. Se știa demult că Matei aga dorea coroana. Încă de când fugiseră, ideea circula, căci pe cei lăsați în urmă îi îndemnaseră să nu mai dea dările căci le vine domn nou, iar rânduielile se vor schimba. Când și cum ajunsese să le fie fruntaș era cu neputință de spus. Totul se petrecuse pe nesimțite, el reușind să se impună prin personalitatea sa deosebită, prin care se făcea imediat remarcat între semeni. Nu se putea spune că l-ar fi ales cineva într-o anumită clipă, dar toți se obișnuiseră să vadă în el învățătorul ale cărui povețe e înțelept ca să fie urmate. Nu mai departe decât în vara trecută, când îi chemase să lupte pentru înălțarea sa, nu numai că nimeni nu-i tăgăduise dreptul, dar toți îl urmaseră cu convingerea că fac taman ceea ce se cuvine. Din păcate lucrurile sfârșiseră tare prost pentru ei, suferind o înfrângere zdrobitoare.

Ori dacă în urmă cu un an tronul era ocupat și lupta trebuia dusă împotriva unui voievod și a forțelor sale, acum el era slobod și putea fi luat în stăpânire fără nici un fel de efort. Singura problemă era că după instalarea în el, trebuia cerută învoirea otomanilor, dar asta însemna doar o seamă de negocieri, iar vorba și banii de obicei nu omoară, ci, dacă lucrurile sunt mânuite cu vicleană îndemnare, izbâdesc fără

primejdie și vărsare de sânge, ba chiar cu mult folos. Deci Matei trebuia avertizat cât mai grabnic asupra neașteptatei șanse apărute, spre a profita de ea.

- Unul dintre noi trebuie să treacă deîndată munții ca să-l vestească, conchise Mihai Coțofeanu. Să tragem la sorti, să vedem în seama cui cade îndatorirea...

Preda Brâncoveanu care nu avea numai o minte foarte pătrunzătoare, dar era și de o viclenie diabolică, întrevăzând imediat posibilele implicații ce puteau surveni, se împotrivi:

- Nu este bine să plece unul dintre noi, căci nu putem intui ce ne rezervă viitorul. În asemenea clipe tulburi pot interveni schimbări neașteptate și e bine să fim puși la adăpost. Noi suntem cunoscuți ca boieri de seamă și totodată ca răzvrățiți împotriva domnului, ca unii ce am luptat împotriva-i și am avut un cuvânt de spus în făurirea sorții țării. Orice mișcare a noastră va fi remarcată și pârâtă unde trebuie și ne poate pricinui supărări, ba poate anula chiar demersurile pe care le-am întreprinde. E mai nimerit ca vestea să fie dusă de cineva de mare încredere, cunoscut agăi, dar care, neînsemnat fiind, să nu atragă cuiva luarea aminte.

Toți îi dădură dreptate și începură a căuta pe cel potrivit pentru așa misiune delicată. Până la urmă tot Preda veni cu o soluție.

- Zilele trecute sosiră la mine la curte niște chervane cu merinde, aduse de la o moșie a mea din Oltenia. Cel care a grijit de convoi este un anume Drăgușin din Deleni, ce a servit odinioară de vechil la niște moșii de peste Olt ale agăi, dar care, după ce acestea au fost confiscate de domnie, îmi slujește mie acuma. E bine cunoscut unchiului meu, a cărui mamă e puțin neam ce el, de aceea acesta are încredere în cuvântul său. Pe deasupra e de o discreție desăvârșită; nu-l ia niciodată gura pe dinainte, fiind foarte scump și chibzuit

la vorbă. Și nu e prost deloc, dimpotrivă. Cred că el ar fi cel mai potrivit pentru nevoile noastre de acum. Iar dacă pleacă deîndată, și cu un trăpaș bun, poate să ajungă până mâine la Făgăraș, unde am înțeles că se aține în ultimul timp unchiul meu.

- Poate că omul e foarte destoinic, dar vremile de azi sunt destul de nesigure, mai ales că vara lotri din codri se înmulțesc tare mult, iar cârmuirile, cum se vede, îs tare nestatornice. De aceea poate ar fi nemerit să-i dăm cel puțin un însoțitor, opină Barbu Brădescu.

- De ce nu doi? se grăbi să adauge Dumitru Filișeanu, parcă din dorința de a-l lua în răs pe vorbitor.

Preda Brâncoveanu primi însă cu seriozitate presupunerea.

- Gândul nu e rău. I-aș pune alături un copil de casă de-al meu, pe un anume Giurcă din Mehedinți, care-i foarte ascuțit la minte și cu ochi de vultur, încât nu-i scapă ceva. Ba i-aș da de ajutor și pe căpitanul Necula din Glogova, care are pumnul greu și spada tare ascuțită...

Propunerile fură acceptate fără rețineri. Dintre cei trei, fostul vechil fu însă singurul chemat spre a fi instruit în detaliu asupra misiunii ce-i stătea în față, lămurindu-i-se cât mai deslușit ce avea de transmis. Nu i se va da nici o scrisoare, căci aceasta putea cădea în mână străină și deveni mai târziu dovada unei vinovate uneltiri, ajungând a fi folosită de eventualii inamici. Dar fiind cunoscut lui Matei, desigur că lipsa hrisovului nu va stârni suspiciuni și va fi crezut pe cuvânt.

În mai puțin de-un ceas, îmbrăcați țărănește ca niște moșneni de rând, cu câte o mică desagă potrivită la oblânc, cei trei, ce puteau fi socotiți slugi boierești, ieșeau pe poarta ogrăzii marelui boier, apucând grabnic căile dinspre miază-noapte. De altfel, după ce urcară malul Dâmboviței, dispărură printre case, pierzându-și urma.

Dar în vreme ce boierii credincioși lui Matei nu se zoreau, ci își continuară sfatul chiar și după plecarea mesagerilor spre a cumpăni asupra implicațiilor neașteptatei schimbări de domnie, în alt capăt al târgului, la namestiile⁵⁹ unui mare boier velit, Hrizea din Bălteni, grijile acestuia se îndreptau într-o altă direcție. Acesta era unul din foștii sfetnici de credință ai lui Alexandu vodă Iliș în răstimpul domniei dinainte, când stăpânise asupra Munteniei. Iliș, cu vreo șase ani în urmă, îl moștenise de la înaintașul său, Alexandru Coconul, în rang de vel logofăt. Dar mai apoi îl apreciasse atât de mult, încât îl ridică la slujba de mare vornic al Curții. După mazilirea lui Iliș, om viclean și descurcăreț, uns cu toate unsoarele, divanitul se pricepuse să intre și în grațiile noului principe, Leon vodă, care-l va păstra ca vornic. Dar deși se arăta foarte fidel și ultimului stăpân, căruia nu-i ieșea din vorbă, nu-l uitase nici pe cel de dinainte, încât, din timp în timp, mai ales de când Iliș ajunsese domn megieș, îi trimitea vorbă despre cele se mai puneau la cale prin țară. Dar, cum știa că acesta îl dușmănea pe Leon, ca pe unul care l-a uzurpat, avea grijă ca de fiecare dată cele povestite să fie astfel înfățișate încât să pară că el nu ar fi de acord cu hotărârile proaspătului ocârmuitor, dar li se supune de nevoie, spre a-și ocroti viața și rangul, dar în taină el ar păstra alte simțăminte, pe cele vechi, prielnice lui. De altfel el cunoștea destul de bine și problemele Moldovei, căci cu ani în urmă slujise ca vistier acolo, fiind luat cu sine de Radu Mihnea, când trecuse dincolo, spre a lăsa Muntenia în seama feciorului său. Acum, în urma celor petrecute cu câteva ceasuri în urmă, socoti că e grabnic de trebuință ca să-l înștiințeze pe Alexandru vodă Iliș de mazilirea lui Leon, ca să se bucure de meritul de a fi fost primul care-i face vestirea. Cum nu avea habar de plănuirile legate de Radu Iliș, credea că

---

⁵⁹ Clădire cu toate dependențele ei. Gospodărie.

împărtășindu-i noutatea, doar îi va face o plăcere domnului moldav și, încântându-l, îi va păstra grația. Nu avea cum să-și închipuie că informația avea înțelesuri mult mai profunde pentru voievod, care vedea realizându-se o nouă treaptă a uneltirilor puse la cale dimpreună cu vestitul Kurt Celebi. Drept care Hrizea așternu pe hârtie câteva rânduri lămuritoare, iar, după ce-o împături și sigilă cu pecetea sa inelară, o încredință unui grăjdar de-al său, trimițându-l să o înfățișeze grabnic domnului de la Iași.

Astfel a doua zi, duminică 22 iulie, însă câteva ceasuri mai târziu decât Matei, vestea fu aflată nu numai de cel dintâi, ci și de Alexandru Iliăș, care tresăltă în sine de bucurie. Deci, își zise plin de reproș cel din urmă, văzând întârzierea, se îndoise fără îndreptățire de seriozitatea spuselor cuscrului său, socotind că doar s-ar fi lăudat, vorbind de închipuite izbânzi, care în fapt n-ar fi avut loc. Dar acum se dovedea că toate la care se referise erau pe deplin adevărate, numai că el se pripise, judecându-l. Iar dacă cele prevestite până aici erau întemeiate, însemna că și dobândirea firmanului de domnie pentru Radu întruchipa o realitate, numai că trebuia să mai aibă un dram de răbdare.

La Curtea din București totul curse cum era orânduit. Femeile adunară de prin odăile palatului toate ciorciobâtiile vrednice de a fi băgate în seamă, le închiseră în sipete sau le îndesaseră în saci, înghesuindu-le apoi în chervanele ce așteptau înșiruite în ogradă. Din haznalele vistieriei, paicii și vistierniceii scoaseră putinile cu galbeni și cu odoare de aur și argint încrustate cu pietre prețioase și alte lucruri de preț de același fel precum paftale, cheutori sau nasturi sclipitori și le pitiră sub bolțile coviltirelor. Calabalâcul era însă așa de numeros că slugile robotiră nu numai sâmbătă după amiază, ci și întreaga duminică, fără a putea isprăvi.

Luni, când nici nu se luminase bine de ziuă, o luară de la capăt, în vreme ce boierii, după slujba de la cel de al

treilea ceas al zilei⁶⁰ se adunaseră în divan, fără domn însă, la cererea veneticului venit de la Istanbul. Acesta îi pofti să aleagă o căimăcămie care să ia cârmuirea neamului asupra ei, până ce măritul padişah, stăpân al întregii lumi, al cărui nume este laudat de însuși Alah, se va milostivi să numească un bei la Bükres, cum numea dânsul cetatea de scaun în care se afla. Până la urmă hotărî nu numai că el însuși va face parte din căimăcămie, ci că o va și conduce, fiind ajutat de vel vornicul Hrizea din Bălteni, de vel logofătul Papa din Greci și de vel spătarul Miho Racotă, poftind însă și pe ceilalți divaniți să-i stea alături, îndrumând ca și mai înainte trebile ce erau de resortul dregătoriei lor, încât stăpânirea împărăției asupra memleketului lor, să nu sufere în nici un fel.

De altfel curând, după nici măcar două ceasuri, adunarea se sparse, veliții plecând pe la casele lor, iar slugile domnești continuă trudnica lor râvnă de a strânge și a încărca avuția fostului stăpânitor al țării, ajuns acum un băjenar cu oarece stare, și atât. Munca se încheie târziu după amiază, ceas la care apoi toți, în frunte cu domnul și cu doamna, se așezară la odihnă, spre a putea purcede întremați la lungul drum care-i aștepta și care nu va fi lipsit de greutate, deși șleahurile se anunțau bune și lesnicioase, căci în ultimele săptămâni nu plouase, deci nu se întâlneau în cale bălți, în care chervanele să se afunde, fiind greu de scos din găvanele lor.

Abia când se așternu înserarea, frământarea reîncepu la Curte. În sfârșit rădvanul domnesc, cel cu stâlpii auriți la colțuri și cu herbul domnului zugrăvit pe portiere, ce fusese cumpărat cu vreun an în urmă de la Viena, trase la scara palatului, iar doamna, însoțită de câteva din slugile ei, coborî treptele și se așeză pe lavița din fund, căpțușită cu

⁶⁰ Slujba de la ora nouă dimineața (după sistemul orar actual), care în evul mediu este socotită parte a slujbei zise de prânz.

catifea roșie. Imediat la piatra de încălecare, aflată la câțiva pași mai încolo, fu adus harmăsarul cel negru al domnului, iar fostul stăpân al țării săltă în șa, însă fără mândria de altă dată, pornind alene, alături de butca soaței, spre bolțile Porții de Sus, ce dădea către Podul Calicilor. Încet, în urmă-i, unul câte unul, se puseră în mișcare și chervanele. O ceată nu prea numeroasă de oșteni în mundire roșii și pantaloni negri strâmți ca niște ițari, cu chivere tot roșii, cu fundul lăsat în afară peste o ureche, aflați și ei călări, se puseră agale în mișcare, încercând să împresoare din părți convoiul, ce era pe cale de a se înjgheba. Bolțile porții fiind înguste, nu îngăduiau decât trecerea vehiculului, însoțitorii trebuind să se orânduiască fie înaintea, fie în urma sa. Abia când scăpau pe uliță se puteau așeza alături pentru a putea înfăptui privegherea de pe laturi, așa cum aveau orânduit.

Obișnuit călătorii ce porneau de la palat spre Dunăre, fie spre raiaua Giurgiului, fie spre Cocănești și Silistra, ieșeau pe Poarta de Jos, mergând pe o uliță ce urma malul stâng al Dâmboviței, tăind de-a curmezișul mahalaua zisă a Căldărarilor. După ce se drumul se apropia de cel de al doilea braț al Bucureștioarei, el se bifurca în două ramuri, prima urmând malul mai departe, spre a coti apoi după ceva vreme spre răsărit, iar a doua se îndrepta răspicat spre miază-zi, trecând apa, și se înfunda în așa-zisul șes la viilor. Leon Tomșa găsisse mai potrivit însă celălalt drum, care, pornind de la Poarta de Sus a Curții, era folosit cu deosebire de călătorii care năzuiau să ajungă la Craiova. Pricina era aceea că astfel ieșea mai repede dintre casele târgului, riscul de a fi huiduit la plecare de localnici fiind, după credința sa, mai mic.

Alaiul se scurse domol la vale, pe Podul Calicilor, luând deci răspicat calea Giurgiului. Leon vodă prefera să treacă Dunărea pe la cetatea Rusciucului, fiind evident că evita un ocol prin Silistra și pe la beitul de acolo. De ce o va

fi făcut-o este greu de spus. Poate pur și simplu nu avea nici un fel de încredere în valiu, pe care-l știa mare zurbagiu și foarte nestatornic în purtări, schimbător din fire și capricios, cunoscut ca atare încă de pe când pricinuisse mari răzvrătiri și tulburări prin părțile de răsărit ale împărăției. Sau poate auzise și el de Stenemire, protejatul pașalei, al cărui rost în seraiul ei nu era prea limpede, pricină care îi putea trezi suspiciuni și temeri.

Scârțâind din greu, chervanele, cu înaltele lor bolți de coviltir, trecură cu încetul apa Dâmboviței, străbătură de-a curmezișul ostrovul de din jos de Curte căutând după puțin vadul celui de al doilea braț al gârlei și apoi se scurseră prin fața zaplazurilor marilor namestii ale lui Preda Brâncoveanu, care în acea clipă erau cufundate în beznă. Mai departe se afundară în întinsele vii care acopereau șesul până departe. Noaptea fiind destul de luminoasă, curând zăriră zidurile mănăstirii Sfânta Ecaterina, a lui Pană vistierul. Din jos de ea Leon putu distinge gorganul ce-l înălțase deasupra morților căzuți în august anul trecut în lupta ce-o dăduse cu oștile conduse de aga Matei. Luna dădea destulă lumină ca să vadă, ca un schelet albicios, crucea de piatră pe care o așezase cu multă mândrie la sfârșitul iernii în vârful movei, împlinire cu care se lăudase atâta. Câtă zădărnicie, câtă micime a lumii! Cu un an în urmă socotise izbânda o clipă de nemăsurată glorie, care schimba și soarta lui, dar și pe cea a țării, o clipă când i se deschideau alte perspective către viitor, când se nășteau noi speranțe, mărețe și luminoase, iar acum totul se năruise și nu mai avea nici o însemnătate, nici un preț, devenind amarnică deșertăciune. Strivit de tristețe întoarse capul, încercând să străpungă întunericul din priviri, care devenea mai opac din pricină că în jur începură să apară ici-colo copaci ce-și bolteau frunzișul pe deasupra șleahului, umbrindu-l.

În tropote de cai, în şușoteli surde de voci nedeslușite, în scârțâit de osii convoiul se adâncea în noapte, pierzându-se în vălurile beznei. Bucureștiul adormit rămânea tot mai departe în urmă. De altfel va fi ultima dată că Leon Tomșa va mai vedea țara, iar țara va mai auzi de el. Nu va mai avea prilejul de a mai reveni vreodată. După pribegia acum începută va pieri în negura vremilor, iar în împetrițătura Stambulului amintirea i se va stinge, iar soarta nu i se va cunoaște. E drept că peste vreo treizeci de ani se va ivi un pretins fiu al său⁶¹, de care până atunci nimeni nu știuse, care va voi să-i ducă numele mai departe, dar nici acesta nu a putut lămuri ce se întâmplase cu închipitul său tată după această fatidică noapte de băjenie.

Martți, în zorii zilei de douăzeci și patru iulie, Țara Românească se trezi lipsită de domn, dar nu și fără o cârmuire. Aceasta încăpuse pe mâna unei căimăcămii în frunte cu veneticul ischiemne-agasî sau ischiemne-ceauș ce venise să „prinză scaunul”, cum zice un hrisov al vremii, care din întâmplare ni s-a păstrat.

*

În sâmbăta de după Sân Ilie, la Făgăraș cerul se înnourase din nou ca și în ziua praznicului din ajun, dar nici acum nădejde de ploaie nu era. Ușoara înnegurare, așternând puțină umbră asupra târgului, făcea totuși zăpușeala mai ușor de suportat. Aga Matei, rămas singur în mica sa odaie, se cam plictisea și nu știa ce să mai înceapă ca să-i treacă vremea. După multă șovăială, hotărî să iasă din cetate și să se ducă la hanul Cocoșul Pintenat, aflat ceva mai încolo, chiar pe o latură a șleahului Sibiului. Pe aici trecea multă lume și-i plăcea să zăbovească pe acolo, mai ales prin odaia largă a cârciumii, căci, venind călători din toate părțile, erau

---

⁶¹ Radu Leon, decembrie 1664 – martie 1669.

mulțime de noutăți de aflat. Ca de obicei se așează la una dintre mese, lucrată din blăni grosolane și, în timp ce sorbea alene dintr-o ulcică, trăgea cu urechea la pălăvrăgeala celor din jur, cercând a desluși spusele călătorilor. Așa află că, chiar la masa din stânga sa, ședea, între alții, un cupeț sibian sas, care tocmai se înturna acasă, după ce trecuse prin Iași, unde-și vânduse vălătucii de postav și cumpăraseră în loc doar câteva putini cu miere, spre a le neguța acasă, încât chervanele îi rămăseseră cam goale, aducând a pagubă. Matei ceru îngăduința de a i se alătura și-l întrebă dacă în vreme cât șezuse în cetatea de scaun a Moldovei n-ar fi auzit să fi trecut prin târg niscai boieri români din Ardeal, spre a se închina domnului de acolo.

- Ba, cum nu. Auzii c-ar fi venit în ospetie un spătar de seamă primit de-a dreptul la Curte, al cărui nume însă nu mi-l mai amintesc. Hangiul la care trăsesem tare se minuna ce-o fi căutând solia aceea, căci, deși venea neîndoielnic dinspre Oituz, nu era totuși crăiască! Atunci care să-i fi fost rostul? Încurcată treabă, cu dedesubturi greu de deslușit...

- Nu cumva spătarul acela își zicea Gorgan din Criva și să nu fi avut mai mult de patruzeci de ani?

- Apăi numele cred să fi fost acesta, însă vârsta n-aș putea-o ști, căci eu nu l-am zărit pe om. Dar în zilele de după aceea se zvoni că străinul ar fi fost primit din capul locului cu mare cinste la Curte, de însăși Măria Sa. Dar mai apoi nimeni nu-l mai văzuse și nu-i mai putuse vorbi, el dispărând, deși se zvonea c-ar fi găzduit chiar în palatul cel mic, cel al doamnei, întrucât aceasta nu venise încă alături de soțul ei, clădirea fiind deci goală. Acolo cică locuia singur, lăfăindu-se în huzur și strălucire, ca un oaspete de seamă.

Matei îl asculta de-a dreptul năucit, neștiind dacă se cuvine să-l creadă sau nu. Însă desigur că neguțătorul era sincer, neavând în fond pricină de a-l minți. Neîncrezător, îl

mai iscodi totuși puțin, până ce se încredință că povestirile pe care i le însăilase se refereau după toate probabilitățile la Gorgan și nu de la altcineva. Însă cele auzite erau de-a dreptul de neverosimile, dacă nu cumva chiar absurde. Iar dacă spătarul era înconjurat cu atâta considerație, de nu catadicsise să-i trimită prin vreo slugă o veste oricât de mică. Tăcerea fârtatului său era tare ciudată, se nedumeri aga, în căutarea unei explicații pe care nu o putea găsi. Între timp sasul se ridicase și ieșise în ogradă, poate cu gândul de a purcede mai departe. Matei, căzut pe gânduri, rămase cu coatele pe masă și bărbia proptită în palme, fuioarele bărbii tunse scurt curgându-i printre degete.

De undeva din spate auzi pe cineva care istorisea necazurile pe care i le pricinuia craiului un anume Prépotsvary, susținut de imperialii de la Viena, după ce încercările acestora de a i-o opune pe principesa Ecaterina de Brandenburg eșuaseră cu ceva vreme în urmă.

Din cele auzite, lui Matei îi atrase atenția referirea la nemeșul ungar, care îi putea înrâuri din nou soarta. Dacă înfruntarea cu acesta se întetea și se isca un război, risca să fie silit să se alăture din nou lui Rakoczy, ca în luptele de la Rakamaz din anul trecut, și să se abată din nou de la preocupările de dobândire a scaunului Ungro-Vlahiei, perspectivă care evident nu-i prea făcea plăcere. Totuși, apăsător de supărare și de rele presimțiri, îi fu lehamite să se scoale și să se îndrepte spre masa cealaltă, ca să ceară și de acolo unele deslușiri. După ce nu putea pricepe ce se petrece cu Gorgan și ce poate ascunde purtarea sa ciudată, se mai vedea silit ca pe deasupra să se oștească, lăsându-le deoparte pe ale sale, oftă el cu năduf.

Între timp doi bărbați nădușiți îi cerură îngăduința de a se așeza la masa sa, căci, în odaie fiind cam aglomerație, nu găsiseră alte locuri libere. Din spusele lor se putea înțelege c-ar veni dinspre Bălgrad, după ce trecuseră însă

mai întâi pe la Cluj. La început Matei nu le arată vreo luare aminte, dar dintr-o dată auzi rostindu-se numele grofului David Zolyomi și deveni atent. Matei îl cunoștea destul de bine pe ungur, căci mai demult trecuse chiar pe la curtea acestuia, unde fusese primit cu deosebit respect. La urma-urmei mulțumită lui fusese acceptat de crai și îngăduit în suita sa. Deci îi era îndatorat. Cel mai vârstnic dintre călători, cu o barbă răvășită și jilavă de nădușeală, îl căina pe nobil, întrebându-se dacă va mai scăpa cu viața de s-o întâmpla să fie cumva prins și judecat pentru trădarea craiului, pe care s-ar zvonii că ar fi voit să-l uzurpe. Matei, care se putea socoti protejat al celuiia împrișinat, dacă nu chiar prieten al său, tresări aproape speriat, gândindu-se la sine. Oare acuzațiile aduse ocrotitorului său nu s-ar putea extinde și asupra lui? Totuși nu se știa cu nimic culpaș, pricină din care ar fi trebuit să se simtă liniștit. Dar când la mijloc intervine lupta pentru putere te poți aștepta la orice! Nu mai e loc de a te încrede în nimeni și în nimic.

Oricum pricină de supărare avea. Chiar dacă lui nu i se va găsi vină și nu va fi vârat în hora care-l scufunda pe Zolyomi, pierdea unul din stâlpii pe care se întemeiase în vremea șederii în Ardeal. Și poate tocmai pe cel mai puternic. Ciudat era că până de curând era socotit unul din cei mai credincioși sfetnici ai lui Rákóczi, fiind foarte apropiat acestuia. Cine și-ar fi putut închipui că va cădea așa dintr-o dată?! Schimbarea era pur și simplu de necrezut. Zarea sorții sale părea a se întuneca de la un ceas la altul.

Ieși în ogradă. Era plină de harabale largi și chervane acoperite cu coviltire înalt arcuite, lângă care telegarii, iar alocuri boii, ronțăiau mărunț fânul proaspăt ce li se așternuse înainte. Mirosul său dulce și aromat se împletea cu duhneala acră de nădușeală și de balegă încinsă și dospindă.

Aga dădu să cotească spre poartă, când zări o ciotcă de bărbați ce făcuseră cerc în jurul unei babe care, învelită

pe asemenea căldură cu o broboadă subțire ce-i trecea peste cap, ședea pe pământ cu picioarele încrucișate sub ea și scutura de zor, cu multă râvnă, o sită în care era risipit un pumn de fasole. Era vădit că se gătea de datul în bobi, mai ales că bolborosea descântecul trebuitor ca prezicerea să se împlinească.

- Patruzeci și unu de bobi, patruzeci și unu de frați, bine știți, bine ghiciți, să alergați, să căutați, pe unde știți și să-mi ghiciți. Așa cum a știut plugarul să vă semene, și voi ați știut să încolțiți, să creșteți și să vă-nmulțiți. Așa să-mi arătați voi patruzeci și unu de bobi descântați. Iar de nu, să vă risipiți câte unul și doi, să nu se aleagă nimic din voi.

Apoi cu o smucitură răsturnă boabele pe o scoarță mică așezată în fața genunchilor ei, începând apoi să le adune în grămăjoare, după o regulă numai ei cunoscută.

- Chiar te pricepi babă, sau doar te faci? răsese aga, privind-o neîncrezător.

Surprinsă, bătrâna se uită în sus spre boier, măgulită că un om de seamă, mult deasupra surugiilor ce-o împresurau, o baga în seamă.

- Maică, asta cu bobitul e joacă de copil. Să mă vezi la ghicitul în palmă! Acolo sunt neîntrecută, nu mai găsești pe altul care să-mi fie pe măsură! Dacă scapi încoace câteva firfirici, să vezi câte ți-oi spune și din trecut și din viitor, de n-ai să-ți crezi urechilor!

- Nu-i locul potrivit aici, față cu atâta lume! Dar dacă chiar vrei să dobândești niscai băncuțe, vino mai încolo la cetate. La poartă să întrebi de aga Matei din Brâncoveni și-om sta de vorbă.

Boierul se răsuci pe călcâie și ieși în uliță, ca să se reîntoarcă în odaia pe care după plecarea lui Gorgan o mai împărțea numai cu Teodosie Corbeanu spătarul, pe care-l știa plecat încă de dimineață prin târg. Nici prin gând nu-i trecea că baba îi va lua în serios poftirea, dar vreo câteva

ceasuri mai târziu se pomeni cu ea în prag. În prima clipă nici nu știu ce să facă, s-o primească, deși arăta cam soioasă, sau s-o alunge. În cele din urmă curiozitatea învinse.

- Ei hai, intră, dacă tot ai venit, făcu el concesiv. Da' poate mi te faci de rușine cu știința ta și atunci nu ți-a fi de bine cu ce-ți voi zice!

Țața Frosa, îndrăzneată, se apropie:

- Pentru a putea sta în tihnă, eu zic să binevoiești a te așeza colo pe laviță, iar eu mi-oi găsi loc alături. Iar matale, mărite să-mi întinzi mâna dreaptă și-ți voi zice toate după rânduială, de-ai să te crucești.

Aga se supuse, iar femeia se lăsă pe podea în fața genunchilor săi, adunându-și din nou picioarele sub ea, după cum se părea că îi este obiceiul. Îi cercetă câteva clipe în tăcere podul palmei și apoi izbucni zgomotos:

- Hauleu, așa mână zău că n-am mai văzut! Dumneata ești om tare mare, iar soarta ți-e cu totul deosebită de-a celorlalți ce-i cunosc.

Matei tresări plăcut surprins, căci în fundul sufletului păstra nădejdi de mărire pe care cei din jur de altminteri le cunoșteau, deși poate nu li se destăinuise niciodată chiar răspicat, dar aceștia le putuseră totuși lesne întrevedea din unele fapte și aluzii străvezii, ori chiar din gesturile ale sale de fiecare zi. De altfel cu vremea, pe nesimțite, cei din anturaj se obișnuiseră cu ideea că ar fi așezat undeva deasupra lor, gând pe care nu numai că-l încuviințau, dar începuseră chiar să-l împărtășească și altora, îndemnând chiar la înfăptuirea sa.

Deodată fură întrerupți de spătarul Teodosie Corbeanu care se reîntorsese acasă din peregrinările sale prin târg. Baba se uită puțin stânjenită spre noul venit, apoi întrebător spre Matei, căci puțin mai devreme acesta arătase că n-ar dori ca prezicerile ce i se fac să fie ascultate de

urechi străine. Aga pare-se că înțelese sensul ezitării, așa că socoti potrivit s-o îndemne să-și urmeze vorba.

- Dânsul e prietenul meu, încât n-am a mă feri de el. Așa că poți merge mai departe.

- Hăulică mamă, zărește înălțimea ta dunga aista ce se coboară de la rădăcina arătătorului spre încheietură? Hapăi, vezi matale ce lungă și adâncă este, tăindu-le necruțator și fără abatere pe cele ce vin de-a curmezișul?! Linia ista este semnul destinului. La matale nu-i ca la alții. Ai să ajungi mare și nespus de bogat. Avuția ți-o prisosi ca unui șahinșah din Halima! Ai să te scalzi în aur, nu alta! Vei avea parte de putere și de nemăsurate măririi, de aridicare în slujbe alese pe care acum nici nu ți le închipui. Înălțarea matale parcă aduce a crăie, ori ceva de soiul ista! Să mă bată Dumnezeu dacă mint și mă abat cu o iotă de la cele ce se zăresc aici.

- Vrei să mă perii, ca să-ți dau cât mai multe firfirici! Dar pe mine nu mă dovedești cu lauda și cu lingușeala. Mie-mi place adevărul verde, așa cum este el, fie bun sau rău! o repezi Matei, căruia spusele babei îi plăceau totuși, căci în sine visa să ajungă domn cât de curând. Ba chiar trebuia să se grăbească, întrucât prinsese a cam îmbătrâni.

- Apăi eu voi să-ți fac bucurie, spunându-ți mai întâi de cele bune, lăsându-le de-o parte pe alea rele, că și astea-s destule, bătule-le-ar Dumnezeu, că pentru nimeni nu se sfârșesc, ca să ne fie fericirea deplină. Nici matale nu duci lipsă de ele.

Matei se întunecă, reflecția nemaifiindu-i pe plac. Tăcu totuși și așteptă.

- Matale văd că ai jupâneasă tânără și frumoasă, foarte gospodină și dragăstoasă, ba ești și tare iubăreț, cum se vede, dar nu prea bun de sămânță. N-ai noroc de copii. Avui unul singur, în ciuda sârgului dovedit cu fumeia, dar și aista ți se prăpădi și nu vei mai avea parte de altul, lucru

care văd că-ți apasă sufletul. Dar ursitei nu-i poți sta împotriva. Asta ți-e crucea pe care o vei duce până la capătul zilelor! Și să nu zici că nu-i adevărat, că nu te cred. Ce citesc aici e literă sfântă.

- Ca să fiu sincer, ce spusei, e adevărat. Nu am copii, deși alții la vârsta asta au casa plină, mai ales când nevasta e tânără și focoasă. Iar cel ce mi-a fost dăruit a pierit!

- Ei vezi? Deci ai temeii să mă crezi și când îți zic de bine, și când mă scap la cele rele!

- Și ce mai citești acolo?

- E cineva care ți se dă de prieten, dar vrea să te piardă. Pare a fi cap încoronat, nu fitecine! Așa că ai grijă de te păzește. Ba aș zice că chiar acum ai temeri pentru cineva primejduit de același... Dar nu sunt cam sigură. Da' eu zic că te încercă unele îndoieli...

- Mă gândesc toată vremea la un nepot al meu plecat în Moldova, care nu-mi dă nimic de știre.

- S-ar zice că din partea asta vine primejdia și pentru luminăția ta. Oricum, pentru a fi siguri, dacă ai răbdare, putem da mai apoi și-n bobi.

- Și se mai vede ceva?

- Aș zice că vei fi sortit să dai o luptă aprigă, deși ar putea fi chiar un șirag de mai multe bătălii.

- Da, auzii chiar mai devreme când trecui pe la han că craiul va fi silit să se oștească din nou și de bună seamă ne va chema și pe noi de ajutor.

- Războiul ce-l văd eu aice nu-i în folosul unui străin, ci a-l matale. Va fi foarte greu și va pieri mulțime de bărbați, dar matale scapi, ba chiar vei izbândi cu mare bucurie și petrecere. Taman de aici ți-ar veni mărirea...

Matei se lăsă prins de preziceri și cerea tot altele. Femeia nu se lăsă mult îndemnată. Scoase din desagă ciurul și un pumn de fasole și-i citi în bobi. Apoi aruncă niște pietricele pe țolul pe care și-l așternuse în față. Unele erau

albe, iar altele negre, și, după cum căzură, le tălmăci așezarea. Ba mai apoi scoase niște oscioare, pesemne de pasăre, pe care le împrăștie înaintea ei. După ce le descântă și le răsuci în diferite feluri, nu putu decât repeta cele spuse despre războiul ce va veni, război tare sângeros și trudnic, pe care însă îl va sfârși cu mulțămire, de-l va închina Domnului. Visele sale cele mai tainice i se vor împlini în chipul cel mai fericit, neavând a mai duce grijă din partea asta.

- De altfel, sfârși bătrâna, pesemne în numai câteva zile vei primi niscai vești ce-ți vor schimba soarta. Deși, la urma-urmelor, sunt rele, vor fi spre mulțumirea și binele tău, să nu duci grijă. Neajunsul ce-ți iese acuș în întâmpinare se va întoarce într-un câștig neașteptat.

- Când asta? întrebă Matei într-o doară.

- N-aș putea spune așa precis. Poate fi mâine, sau poate în răstimpul săptămânii viitoare. Oricum într-un timp scurt!

Aga era încântat că aceste ziceri de bine le asculta și prietenul său, căci pentru acesta se constituiau într-un îndemn de a-i sta și pe mai departe alături. Iar baba îl atingea taman la coarda sensibilă a sufletului său, căci într-adevăr își făurise mulțime de vise ce cumpăneau în jurul dorinței de a ajunge domn, și asta nu de azi de ieri. E drept că, la început cel puțin, nu-și mărturisise deschis gândurile apropiatilor, dar aceștia i le putură citi destul de deslușit încă demult, din gesturile sale, iar uneori chiar din cugetări cu înțeles dublu sau nedeslușit, chiar dacă erau rostite numai cu jumătate de gură.

Unul din semnele vechi care atrăsese atenția asupra năzuințelor sale era un destul de banal inel sigilar, pe care-l purta pe deget cu mult înainte de fuga în Ardeal din toamna anului al 1630 de la nașterea Mântuitorului. Pe fața peceteii se putea desluși un bărbat, privit dintr-o parte, ce ședea într-

un jilț, deasupra spătarului căruia se înălța o cruce. De bună seamă mobila semnifica un tron. Iar toiagul nedeslușit pe care omul îl ținea într-o mână nu putea avea decât înțelesul de sceptru sau de spadă. Și ca să nu mai încapă îndoială asupra identității celui reprezentat, deasupra scria deslușit „Mateiu”⁶².

Pentru toți cei care văzuseră pecetea, era limpede că, de mai bine de un deceniu, de când aceasta fusese meșterită, aga era atras de gândul domniei. E drept că o seamă dintre apropiați, voind să-l absolve de vina de a suferi de o ambiție deșartă și meschină, încercau a dovedi că inelul ar fi o moștenire de familie, neavând nici o legătură cu dorințele sale de a se ajunge, cugetul ridicându-i-se cu mult deasupra unor asemenea mărunțișuri josnice. Deci, ziceau ei, pecetea nu înfățișa vreun voievod, ci doar un simplu judecător. Iar cum orice dregător se bucura și dreptul de judecată, podoaba putea proveni de la tatăl său sau de la oricare dintre strămoșii care fusese vreodată divanit.

Un singur lucru le contrazicea însă explicațiile, punându-le sub semnul îndoielii. Era vorba de inscripția săpată pe latura de sus a micii reprezentări, care indica clar numele agăi, nume diferit de al tatălui, care era Danciu, și de neregăsit la vreun neam mai apropiat, pe care să-l fi moștenit. De altfel dovada că lămuririle erau o născocire cârpită silnic, lipsită de orice temei, se va face ceva mai târziu. Un gravor venețian, Marcus Boschinus, va trece peste mulți ani pe la curtea din București și va face un portret al lui Matei Basarab. Chipului princiar îi va alătura și stema țării, care închipuia îndătinatul corb cu o cruce în cioc. La prima vedere nimic neobișnuit. Dar un ochi vigilent va băga de seamă că pe pieptul păsării se poate recunoaște un scut pe care distingem bărbatul văzut dintr-o parte, așezat

---

⁶² Pecetea, cu descrierea făcută, închipuie un fapt real, atestat de un document istoric autentic, care din fericire ni s-a păstrat, datat în 1618.

într-un jilț, ținând un toiag în mână, deci pecetea boierească din tinerețe a lui Matei, din care lipsește însă crucea de deasupra scaunului și numele. Dar crucea e în ciocul păsării...

Însă ce sens avea ca în medalionul său de eternizare, dar menit totodată ca să-l facă cunoscut crailor străini, să așeze peste stema țării un blazon dregătoresc sau judecătoresc de rând, care să-l închipuie?! Fie el chiar moștenit de la tată! Acest adaos n-ar fi însemnat o scoborâre a domnului la statutul unui boier obișnuit, pe care se punea ostentativ accentul? Nu era deci un pas în jos pe care-l făcea Matei? N-ar fi fost o recunoaștere că prin obârșie provine dintr-o categorie socială inferioară, neîndeplinind condițiile unei ținute princiare? Adausul nu sugera că s-ar declara descendent al unui simplu dregător?! Ori Matei, deja încoronat, asta putea dori? Să se prezinte lumii ca fiind mai prejos statutului de domn și voievod cu drepturi depline, la care ajunsese?! Evident că e absurdă asemenea presupunere! Este mai degrabă de crezut că era preocupat să-și legitimizeze scoborârea din străvechea familie domnitoare, întemeietoare a țării, nefiind nici o clipă plecat să se laude a fi feciorul unui dregător oarecare, al cărui modest și ne semnificativ blazon l-a moștenit. Deci dacă stema sa inițială este suprapusă peste cea a țării pe care o stăpânește, e evident că i-a dat din capul locului o cu totul altă semnificație, decât aceea de blazon al unui umil dregător! Care să fi fost această semnificație? Acela că, de la început, prin desen și-a afirmat răspicat drepturile voievodale. Deci sigiliul reprezenta de la bun început o stemă menită să evidențieze ascendența sa băsărăbească!

Apoi pregătirea luptelor din răstimpul anului de dinainte, scosese în evidență rolul său de conducător al tulburătorilor răzvrățiți împotriva domnului Leon! Și nu numai apropiații îi ghicesc intențiile și dorințele, cât și rolul

de comandant al lor. Dar până și voievodul potrivit, Leon vodă Tomșa, o va constata. La cel mult două săptămâni după luptele din vara lui 1631 el va scrie într-un document „Matei aga ... s-a ridicat asupra domniei mele **în chip de domn**, cu oaste din Țara Ungurească și cu războiu”⁶³. Deci dubii asupra visurilor sale nu mai existau pentru nimeni de mai mult de un an, fie că era vorba de prieteni, ori de dușmani. Asta dacă nu cumva lucrurile fuseseră clare pentru destui chiar cu mult mai-nainte!

În plus aga încerca să dovedească obârșia sa din os domnesc, demonstrând că Neagoe Basarab îi era străbunic, iar acesta ar fi fost la rândul său nu fiul lui Pârvu Craiovescu, în casa căruia se născuse și crescuse, ci feciorul nelegiuit al lui Basarab cel Tânăr, poreclit Țepeluș, care în urmă cu vreo 150 de ani s-ar fi greșit în împrejurări nedeslușite cu stră-străbunică-sa, Despina Brancovici. Povestea era destul de încurcată, iar firul înlănțuirii cam firav și frânt alocuri. În primul rând era greu de dovedit cum intrase Basarab cel Tânăr în casa Craiovescului, ajungând să se culce cu soața acestuia. Iar dacă voievodul o făcuse totuși, era numai tatăl lui Neagoe, nu și al celorlalți copii ai lui Pârvu Craiovescu, care deci nu aveau în sine os domnesc. Ori era știu că bunicul său, Vâlsan din Caracal, nu era feciorul lui Neagoe, ci al surorii sale vitrege, Marga ce Bătrână. Ori străbunica nedescinzând din Basarab cel Tânăr, precum se socotea fratele ajuns domn, ci din Pârvu și din soața sa, nu avea cum să prindă picătură de sânge domnesc în trupul ei, care rămânea numai al fratelui! Totuși Matei, întrucât după mai bine de un veac se cam așternuse praful uitării asupra amănuntelor, se grăbea să le potrivească și, cum nimic nu mai putea fi dovedit, spunea răspicat că Neagoe Basarab este neprețuitul său moș, căruia voia să-i

---

⁶³ Citatul este extras dintr-un document autentic din 5 septembrie 1631, care ni s-a păstrat.

calce pe urme. E drept că mai târziu, când va voi să-i fie scrisă cronica domniei, va angaja niște genealogi iscusiți, care se vor strădui din răspuțeri să încropească și să cârpească lucrurile în așa fel încât scoborârea să pară cât mai reală și mai consistentă. Însă stăruitoarea invocare a acestei înrudiri era și ea, încă de pe acum, o dovadă pentru anturaj că năzuia să ia domnia, dar totodată și dovada că avea, chipurile, și o justificare pentru asta. Oricum numele „Basarab”, pe care și-l va lua, devine suportul obsesiei unui drept asupra tronului, dinamizându-l și mobilizându-i toate forțele spre a-și atinge țelul.

Fapt este că Matei ajunge în fruntea pribegilor, dar ar fi absurd să credem că asta s-a întâmplat exclusiv ca o lină prelungire a visurilor sale. Mulți năzuiesc la bogății, la preamăriri, la grandioase cinstiri, visează să ajungă undeva sus în admirația publică, să urce în vârful piramidei sociale, dar sfârșesc în anonimatul unei vieți banale. Însă, spre deosebire de asemenea visători idealiști, Matei ajunsese totuși să-și materializeze închipuirile, ajunsese un personaj de prim rang, ascultat și admirat de cei din preajma sa, și nu numai de ei. Era ciudat cum se putuse petrece această metamorfoză, la fel de ciudată ca preschimbarea unui vierme dezgustător, într-un minunat și strălucitor fluture. Totuși o explicație exista.

Adevărul era că Matei, ca și Lupu de altfel, nu fusese ales sau numit de nimeni în postura asta de ocârmuitor al celorlalți. Pe de altă parte era cu neputință de lămurit cum ajunsese la situația asta privilegiată. Lucrurile se petrecuseră în răstimpul unei perioade îndelungate, în vremea unui întreg șirag de ani, începând de undeva de la o dată imemorabilă. El ajunsese singur aici, pe nesimțite. Prin judiciozitatea părerilor, a propunerilor și soluțiilor emise, prin inițiativele sale, prin acțiunile sale, el știuse să atragă atenția asupra-și în cele mai diferite împrejurări, trezind

respectul și ascultarea celorlalți, care se grăbiseră să-l urmeze, să dea curs sugestiilor sale, aprobându-le. Încă de ani de zile opiniile sale erau ascultate cu interes de cei din preajmă, chiar așteptate, ceilalți nepunându-se pe treabă decât după ce aflau ce zicea el, ce socotea dânsul că ar fi potrivit clipei, ce propunea el. Ceilalți nu numai că se zoreau să-i asculte cuvântul, dar, dacă nu se grăbea să se exprime, era întrebat, era consultat, era rugat să mărturisească ce crede, cum vede el lucrurile și ce soluție întrezărește ca fiind mai potrivită împrejurărilor și de bună seamă toți țineau seamă de ce spunea. Așa ajunsese în fruntea pribegilor, ca om cu greutate, așa își dobândise locul aparte între ai săi. Alegerea ca domn de către aceștia, acțiune pur formală, se va face mult mai târziu și va fi urmarea firească a statutului deja cucerit pe această cale. Deci aceasta era situația lui în acest moment, când se bucura de prestigiu în ochii celor care-l înconjurau, care vedeau în el un lider de necontestat. Dacă cei din jur ar fi fost întrebați, nici unul n-ar fi putut explica cum se ajunsese aici, dar realitatea autorității sale era un fapt de netăgăduit și acceptat de toți.

În condițiile preexistenței acestor idealuri de mărire, demult sedimentate în adâncimile sufletului său, și care cunoșteau chiar o anume împlinire prin recunoașterea celor din jur, prorocirile țatei Frosa, mai ales după plecarea acesteia, îl captară pe deplin, răscolindu-l profund, căci cădeau pe un teren fertil, setos de ele, deci gata să le primească și să le dea avânt ca să crească și să rodească. De altfel reflecțiile spătarului Teodosie Corbeanu îi întăriră și ele simțămintele învălmășite de speranță, căci acesta își mărturisii gândurile parcă anume ca să-l ațâțe:

- De unde știa baba de fiică-ta, de moartea ei, de jupâneasa Elina? Precicătoarele astea sunt primejdioase, căci pătrund în taine care n-ar trebui cunoscute de nimeni... Dar dacă și celelalte zise ale ei sunt la fel de adevărate, iar

nu simple sminteli, mai putem sta cu mâinile în sân și ochii în soare ca până acum? Nu se cuvine să începem a ne mișca?

- Și eu sunt impresionat. Cele auzite parcă n-au apucat încă să se așeze în mine. Mai trebuie să reflectez un pic pentru a ajunge la o încheiere...

Nici unul dintre cei doi nu se îndoia de priceperea babei, luându-i de bune toate proorocirile. Nici o clipă nu-și puseră problema dacă femeia nu-l cunoștea de undeva pe agă, dacă nu aflase pe vreo cale oarecare bârfele și clevetelile care umblau pe socoteala sa, a familiei sale, a viselor și năzuințelor care-l bântuiau și care, toate, nu închipuiau chiar un secret, fiind cunoscute unei întregi mulțimi de oameni, unii favorabili boierului, alții răuvoitori. Ori aceștia, istorisindu-le, le disecau în fel și chip, scoțând la vedere fațete din cele mai neașteptate. Deci baba putea să fi auzit multe, iar prorocirile ei să fie simple deducții logice extrase din ceea ce aflase mai-nainte pe felurite căi, deci doar niște potriveli plăsmuite prin împletirea informațiilor care circulau, impresionând însă prin iscusința cu care fuseseră țesute laolaltă, în temeiul îndemnării și învățăturii specifice oricărei prezicătoare-vrăjitoare.

Plictisindu-se de a sta mut în odaie și a-l privi pe agă adâncit în gânduri, spătarul ieși spre a-și găsi de treabă în ograda împrejmuțată de mulțime de zidiri. Matei, fără să se dezbrace, se întinse peste scoarțele unuia din paturi, încrucișându-și mâinile pe pernă, pe sub cap. Privind absent în tavan, în fapt fără să-l vadă măcar, își repeta în gând cele auzite mai devreme, încercând să le tălmăcească în sensul nădejdlor tainice ce-l însuflețeau, pe care, după câte se părea, le confirmau. Deci se putea zice că dorinței sale de a domni nici o opreliște nu-i mai stătea în cale! Trebuia doar să se hotărască să se pună în mișcare. Nimic nu se poate face fără efort și încă unul foarte dârz. Muritorul își croiește

singur soarta, împlinirea ei este în mâna și în puterea fiecăruia, iar atingerea țelului final depinde numai de voința de neclintit și de vrerea de nezdruncinat de care insul dă dovadă.

Decisiv este ca să îndrăznești și să nu te dai bătut orice s-ar întâmpla, oricât de smintit le-ar părea visul tău celor din jur. Nu trebuie să-i iei în seamă, ci să mergi neabătut înainte, oricât de mari ar fi riscurile. Iar pilda cea mai grăitoare a acestui adevăr, absurd la prima vedere pentru o minte obișnuită, o închipuie mărețul Alexandru Macedon, a cărui faimă a răzbătut prin veacuri. Desigur toți l-au socotit nebun, când el, bietul stăpânitor al unui regat pitic, visa să supună strălucitul și uriașul imperiu persan, întins pe mai multe continente! Era un fel de luptă a țânțarului cu harmăsarul. Și totuși, dacă s-a încăpățânat, a izbândit! Deci chiar dacă ești mic, poți face lucruri mari. Pilde se pot găsi până și în sfânta scriptură! Cine nu a auzit de David care l-a dovedit pe Goliat. Numai că-ți trebuie îndrăzneală, curaj și să nu te demobilizezi niciodată; să fii viclean, să știi să te organizezi și să atragi în jur cât mai mulți aderenți. Iar el credea despre sine că are toate însușirile trebuitoare pentru ca să se poată înălța ca un nou David asupra lui Leon și să-l îngenunche. Iar lucrul nu e la urma-urmei chiar așa de greu, căci Leon e totuși departe de a fi un Goliat! Iar dacă în vara trecută avusese ghinion și fusese învins, lucrul trebuie socotit trecător. Și Alexandru Machedon a avut clipe de cumpănă, dar nu s-a lăsat copleșit. Tocmai de aceea a răzbit până la capăt. Nici când nu e îngăduit să te lași păgubaș, orice-ar fi să fie! Acum venise vremea să se jertfească. Era ciudat că, sub înrâurirea unei babe scofâlcite și știrbe, fusese cuprins de un avânt nemăsurat, în mintea sa prinzând a clocoti noian de gânduri înaripate. Nici el nu-și dădea seama ce se petrece în sine, dar răscolirea era profundă, iar sufletul crispat ca de o mare

așteptare. Nu-și putea însă închipui ce-i rămânea de făcut în acea clipă, căci nu avea bani și fusese părăsit de grosul boierilor care până acum câteva luni îi ținuseră partea. Totuși trebuia să meargă dârz mai departe. Cum anume? Încă nu știa... Dar poate ziua de mâine îi va aduce o deslușire...

Se zbătu astfel în sine ceasuri în șir, până ce, ostenit, ațipi. Așa îl găsi spătarul Teodosie Corbeanu, când, pe întuneric, se reînturnă în odaie. Se strădui să facă zgomot cât mai puțin, să nu-l trezească și-și căută sălaș în patul de alături, până de curând folosit de spătarul Gorgan, însă în acea clipă plecat în Moldova. Când acesta mai era în cetate, el dormea pe lavița de lângă perete, dar acum putea să se lăfăie mai la larg. Cât va mai profita de acest avantaj nici el nu avea habar, dar dacă se ivise prilejul, ar fi fost o prostie ca să-l piardă.

A doua zi, duminică, care era a noua de după Rusalii și pica în 22 iulie, vremea se strică dintr-o dată. Bura care începuse înaintea zorilor se înteți curând, încât în ograda închisă a cetății, deși pietruită, începură să se nască bălți, unele adânci până din sus de gleznă, pe care străjile se căzneau să se le scurgă în șanțurile de afară prin grătarele de fier coborâtoare, după ce deschiseră larg porțile, scocul anume făcut pentru prelingerea lăturilor și a noroiului ce s-ar aduna în „piața” lăuntrică a întăriturii, dovedindu-se neîndestulător pentru a face față vremii neprielnice. În jur totul era jilav și mocirlos, încât cei doi boieri nu avură poftă de a pleca pe undeva. Ca oropsiți lânceziră ceasuri în șir în odaie, schimbând din când în când a lehamite o vorbă, în așteptarea înseninării, care le-ar îngădui să iasă afară.

Teodosie Corbeanu, fost cu ceva vreme în urmă spătar de rang mic, neavând în fond ce spune, se legă de prevestirile țatei Frosa, din după-amiaza trecută.

- Ar fi bine ca să iei în seamă îndemnurile babei. Cine nu luptă nu are cum să învingă. Fără bătălii nu se nasc eroi! Nu are rost să aștepti să-ți cadă mura-n gură. Firesc este ca s-o smulgi chiar tu de pe rug. Trebuie să rânduim de un nou război, ca să-ți obții dreptul de singur scoborător de os domnesc dintre noi! Sunt mulți aceia care doresc să ne fii domn, căci, în temeiul însușirilor cu care ai fost dăruit, ești bun de asta! Deci dacă încerci, lumea te va urma!

Adevărul era că fostul mic spătar se simțea peste măsură de atașat de agă și nu se sfiia ca să-i țină partea în orice împrejurare, uneori chiar cu riscul de a fi acuzat c-ar fi prea slugarnic, chiar vinovat de slugarnic, ceea ce i-ar pune și pe ceilalți apropiați în dificultate, căci amenința să extindă și asupra lor aceeași etichetă înjositoare și de neacceptat, lucru care i-ar ofensa, știrbindu-le prestigiul și demnitatea. De altfel cel mai înverșunat în astfel de împrejurări se dovedise biv vel banul Aslan, care cel mai adesea nu numai că-l osândeă scârbit pe vorbitor în gând, cum se întâmpla cu ceilalți, ci nu-și putea stăpâni răbufnirea nici în auzul său. Nu de puține ori, spre ciuda lui Matei, obiectase iritat:

- Sunt și destui alții cu obârșie domnească mai limpede dovedită și mai directă chiar, care însă, din modestie și pentru a nu-și sfida prietenii, nu fac caz de ea, situându-se cu emfază deasupra lor. Ei sunt poate mai în drept de a fi domni!!

Pentru toți era limpede că se referea la sine, fiind știut că era nepotul de soră al domnului moldovean Petru Șchiopu și, culmea, însurat și cu tânăra și frumoasa țiiitoare a unchiului său princiar, ceea ce lui i să părea a-i conferi dreptul unei și mai mari apropieri de spița domnească al cărei urmaș se socotea.

Cum Aslan se întorsese lângă Tomșa încă de pe la începutul iernii abia trecute, riscul unor atât de săcâitoare obiecții dispăruse, încât afirmația că e singurul dintre

pribegi cu drept de a aspira la scaun căpătase deplină îndreptățire, încât Matei avea mai degrabă motive de a se bucura de plecarea banului, decât de a o plânge.

De altfel Teodosie nu putea uita că banul Aslan, furios odată pe el, îl luase de-o parte ca să-l muștruluiască zdravăn:

- O faci atâta pe preacredinciosul care, din fidelitate și altruism, se pune în slujba unor țeluri înalte, deși în realitate, în chipul cel mai josnic, nu urmărești decât profitul personal! Iar lipsa de sinceritate și prefăcătorie tare nu-mi plac. Nu e deloc vrednic să lingi atâta blidele și să pupi toate dosurile cu nețărmită râvnă! Știind că tu nu ai temei de a cere domnia și nici priceperea și îndrăzneala de a lupta pentru ea, ții, zor-nevoie să împingi pe altul în față, s-o faci în locul tău. Iar acela să-și riște averea sau chiar viața, iar la urmă, dacă învinge, tu să culegi de pe urmă-i o dobândă cât mai grasă, poate mai grasă chiar decât a lui! Iar de e bătut și nimic, dând slugarnic din codiță, te furișezi alături de învingător ca să-l tămâiezi apoi pe acesta pentru a primi pomană din parte-i. Așa păcătoasă ți-e firea, ți-am citit-o de mult! Poți poate păcăli și înșela pe alții cu asemenea fățării, nu însă pe mine, căci în ochii mei ești străveziu și pot privi prin tine! Dar nu ți-e de ajuns să slujești de obială la alții. Ca aceștia să învingă și să-ți aducă dobândă, au nevoie de ajutoare, căci singuri n-au cum răzbi! Iar tu, pentru câștigul ce-l țintești, faci tot ce poți ca să aduni gloatele de lingăi în jurul aceluia pe care l-ai ales să-ți fie stăpân, încât prostimea inconștientă să-ți susțină de fapt planurile tale de îmbogățire și mai puțin pe acela pe care-l slugărești.

Spusele vel banului, deși poate exagerate, fiind pătimase și părtinitoare, nu erau totuși prea departe de adevăr, căci în fundul sufletului spătarul nădăjduia că dacă Matei își va atinge țelul și el s-ar alege cu o dregătorie ce n-ar fi de lepădat. Poate tocmai din cauza asta vorbele îi cam

răniseră sensibilitatea, încât pârâse agăi Matei incidentul, însoțind lămuririle cu o seamă de aprecieri ațățătoare. Întâmplarea închipuia deci pentru agă un temei în plus de a răsufla ușurat când nu se mai văzu silit să-l rabde pe ban în preajma sa.

Nu la fel putea privi însă plecarea celorlalți boieri, chiar dacă în sinea lor nu împărtășeau și nici nu încuviințau pe de-a-ntregul purtările umile și felul de a gândi al spătarului Teodosie, socotindu-l prea lingușitor și lipsit de demnitate. Se liniștea însă, spunându-și că aceștia chiar dacă se reîntorseseră la Leon vodă nu scapă din vedere foloasele ce le-ar putea trage rămânându-i credincioși chiar acolo în cuibul vrăjmașului. Ba poate că în bârlogul acestuia erau și mai utili, putându-l iscodi și săpa pe potrivnic chiar la el acasă.

Oricum în acea dimineață de duminică aga primi îndemnurile spătarului Teodosie cu gesturile de modestie ce-i erau în obișnuință cu doi ani în urmă, pe la începuturile pribegiei. Pe atunci, când cei din jur îl laudau și-i vorbeau de drepturile sale la domnie, îndemnându-l să lupte pentru dobândirea lor, aproape roșea, parcă rușinându-se. Cu vremea s-ar fi zis că se obișnuise cu semnele și vorbele de preamărire, încât Teodosie se miră de sfioșenia pe care o arăta dintr-o dată din nou. În fond ajunsese de ceva vreme căpetenia lor necontestată, iar statutul său reieșise clar în răstimpul campaniei din august din anul trecut, când invadaseră Ungrovlahia. De aceea spătarul era puțin dezamăgit de slăbiciunea ce părea a o vădi, purtându-se ca o fată cerută la măritat, care dorește însoțirea, dar se face a sta nehotărâtă pe gânduri, ezitând de a răspunde răspicat.

- Ei, dacă puterea ar fi în mâna mea, multe aș mai schimba, oftă în cele din urmă aga. Numeroase orânduielei nu pot rămâne așa cum se află ele acum... De-ar veni ziua...

Teodosie răsuflă ușurat. Deci în firea și năzuințele agăi nu se schimbaseră nimic, acesta fiind hotărât să meargă mai departe pe calea pe care pornise. Poate că pe undeva baba Frosa să aibă dreptate, mintea ei fiind totuși în stare să pătrundă viitorimea... Dacă era așa, nu greșise rămânându-i alături și încredințându-și soarta în mâna lui, chiar și acum când se părea că ursita nu-i mai este prielnică. Totuși o nedumerire tot îl încerca; după prezicătoare se îndreptau neîntârziat spre o izbândă, deși nici un semn palpabil nu se ivise încă, ba dimpotrivă, Leon vodă părea destul de trainic înfipt în scaunul său...

După câteva ceasuri de pălăvrăgeală ploaia încetă, vremea devenind frumoasă și însorită, și, deși noroaietele încă nu se zvântaseră, cei doi boieri olteni adăpostiți în cetate cutezară în sfârșit să iasă în micul târg ce se înjghebase în jurul întăriturii, spre a se duce la o bisericuță aflată în marginea de miază-zi a așezării, spre a lua parte cel puțin la ultima parte a liturghiei zilei, întrucât încheiaseră oarece prietenie cu popa român care slujea în sfântul locaș.

Ascultară cu smerenie irmoasele, ecteniile, troparele și chinonicele obișnuite rânduiei pravoslavnice, între care sfântul păstor trebui să citească, după rânduiala praznicului acelei zile, partea din sfânta Evanghelie a lui Matei care zugrăvea umblarea pe mare a Mântuitorului, urmată de potolirea furtunii, minuni prin care-i izbăvea pe ucenici de primejdii și de spaime, scoțându-i cu bine la limanul liniștii și-al biruinței.

Aga Matei din Brâncoveni, aflat încă sub impresia obsesiilor iscate de baba Frosa cu o zi în urmă, fără voie, talmăci cetaniile popii după calapodul preocupărilor sale. Vorbele „Și îndată Iisus a silit pe ucenici să intre în corabie și să treacă înaintea lui, pe țarmul celălalt” îi zugrăviră dorința de a străbate din nou cu o oaste creștele până dincolo, spre Muntenia, cum făcuse și în vara trecută, ca să

alunge pe Tomșa din scaun. Iar frântura din scriptură „Iisus a venit la ei umblând pe mare” i se păru a închipui nevoia sau îndemnul de a se așeza plin de îndrăzneală în fruntea celor răzvrățiți împotriva domniei. Apoi crâmpeii citit după aceea: „Și suindu-se ei în corabie, s-a potolit vijelia” îl socoti un semn că va învinge, credință întărită de spusele care încheiau pilda acelei zile: „Și trecând dincolo, au venit în pământul Ghenizaretului”. Numai că, în locul cuvântului „Ghenizaretului”, în minte îi răsună în chip ciudat cel de „Ungrovlahiei”.

Ieși din biserică cu sufletul răscolit, slujba ce se nimerise a se ține tocmai în acea zi i se păru a fi o prelungire a profețiilor ascultate cu puțin în urmă. Soarta părea a i se lumina, aducându-i în față mulțime de făgăduințe. Nu încercă să se deslușească față de fârtatul său, alături de care, cufundat într-o adâncă tăcere, se înapoie spre cetate. Spătarul, cam plictisit de muțenia posacă a însoțitorului, îl înștiință că se va abate pe la hanul din apropiere, spre a afla ce noutăți se mai iviseră în ultimele zile, în care nu se mai trecuse pe acolo.

Matei, fără să se dezbrace, se trânti pe scoarța unuia din paturi, urmându-și șiragul de frământări care-i zbuciumau cugetul. Prin fereastra deschisă se auzea o voce duioasă de femeie ce susura un cântec necunoscut lui. Deodată zvonul cel gingaș fu acoperit de tropăit de cai și niște voci înfundate bărbătești ce se gâlceveau într-o limbă pe care nu o putea desluși, dar care totuși, din când în când, îi aducea în auz și vorbe românești. Se ridică și se uită mirat pe fereastră. Atunci zări prin dreptul porții trei țărani călare, întorși cu spatele spre el, care se certau cu străjile, care, după câte se părea, se căzneau să-i oprească pe străini. Când să abandoneze scena unul dintre moșneni răsuci capul, clipă în care avu surpriza de a-l recunoaște pe Drăgușin, vechilul

de pe una din moșiile sale ce-i fusese confiscată de Leon vodă, vechil care era rudă pe departe cu maică-sa.

- Ce-i Drăgușine? strigă plecându-se peste pervaz.

- Păi năzuiam a veni la Măria Ta, da' straja nu mă lasă. Zic oștenii că ce avem noi, niște țărani amărâți, a face cu un domn așa de seamă, ca domnia ta?

Matei ieși să-și întâmpine oaspeții și să le înlesnească intrarea. După ce încurcătura fu deslușită se înturnă dimpreună cu Drăgușin în odaie, care-i șoptise că ar vrea să vorbească în mare taină cu dânsul, numai între patru ochi. După ce intră, înainte de a-și începe explicațiile, vechilul îi făcu semn din ochi spre fereastra deschisă, care îngăduia să fie auziți de afară.

- Închide-o, dacă lucrul ți se pare așa de însemnat, făcu Matei, cu sentimentul că celălalt e tentat să-și supraliciteze rolul și să exagereze cu măsurile de prevedere.

După ce zăvorî canaturile și se mai uită odată prudent în jur, Drăgușin se hotărî în sfârșit să-și dezlege limba:

- Dandana mare, Luminăția Ta. Ieri Leon vodă a primit firman de mazilire, iar până luni, adică mâine, are poruncă să părăsească cetatea de scaun. După aceea țara nu va mai avea domn. De aceea prietenii domniei tale, în frunte cu jupân Preda Brâncoveanu, ce-ți este nepot, au hotărât să te înștiințeze spre a te grăbi ca să vii și să te așezi în scaunul care s-a slobozit și ți se cuvine ca unuia ce ești scoborător din os domnesc. Eu nimerindu-mă cu niscai merinde la curtea lui jupân Preda am fost ales să-ți aduc vestea și să te zoresc. Deci sprintenește-te prea-luminate ca să treci munții, și să dai satisfacție celor care te așteaptă!!

La auzul îndemnului, fără voie, agăi îi săgetară prin minte vorbele ieșite puțin mai devreme din gura popii, și răstălmăcite în închipuirea sa: „Și trecând dincolo, au venit în pământul ... *Ungrovlahiei*”. Apoi își aminti deodată că

Frosa prezisese că va primi vești despre o nenorocire, care vor fi însă în folosul său, contribuind la înălțarea sa. Deci și popa și baba bătuseră cu vorba în aceeași direcție. Ceva tresări în el, învălmășindu-i simțămintele. Prevestirile abia făcute începeau să se împlinească, mai iute chiar decât nădăjduse. Drept care era dator să se miște și încă repede. Singur însă nu putea porni lupta pentru scaun. Avea nevoie de un aliat și încă unul zdravăn, căci puterile ce-i stăteau împotriva nu erau tocmai mici. Iar cel mai la îndemână era craiul. Nu-i rămânea decât să se sfătuiască de îndată cu acesta.

- Chiar dacă nu v-ați hodinit, o să pornim mintenaș spre Bălgrad, la scaunul crăiei. Așa că gătește-ți fărtații s-o ia de la capăt cu umbletul. Trimit grabnic după spătarul Teodosie Corbeanu, și cum va sosi o să purcedem la drum.

După mai puțin de-un ceas, cinci călăreți o porniră în goană mare în lungul șleahului Sibiului, pierzându-se repede în zare. Abia apucase să înnopteze că se aflau în fața porților deja închise ale cetății Bălgradului. Aga își folosi trecerea spre a obține deschiderea lor, iar mai apoi o audiență imediată la crai, pe care-l înștiință de altfel că vrea să-i încredințeze o taină numai de le știută, care va schimba cu totul cumpăna legăturilor cu țările învecinate. Intrigat de formulare, Rákóczi îl primi de îndată și fu profund impresionat de relatările sale. Iscoadele pe care le avea la București nu apucaseră să-l informeze, încât noutatea era într-adevăr înmărmuritoare, ba chiar cu totul neașteptată.

Se așeză la sfat cu boierul, întrebându-se ce este mai potrivit să facă mai departe. Aga îi ceru să trimită o altă pâră la Stambul în care să zugrăvească reaua stare în care se găsea Ungrovlahia din cauza domnilor de mai-nainte și să-l propună pe el pentru scaunul rămas liber. Spre a-l îndupleca, îi reaminti învoiala mai veche, în temeiul căreia, de cum se va instala la cârma țării, îi va trimite un tribut de 6000 de

florini și se va purta față de dânsul ca un fiu supus și ascultător față de tată, neabătându-se cu o iotă de la îndrumările sale, ba îi va fi de ajutor în orice împrejurare, împotriva oricărui potrivnic, începând cu imperialii, care-l sâcăiau în chiar acea clipă, și sfârșind cu padișahul de la Stambul, care le era stăpân la amândoi. Deci Alteța Sa va stăpâni nu o țară, ci două, ceea ce îi va spori puterile și înrâurirea în olaturile dintre munți și Dunăre, care din pricina așezării la hotarul împărăției, au o deosebită însemnătate.

Craiul era încântat de făgăduieli și ca să-și dovedească simțămintele chemă imediat iazagiul, adică diacul ce grijea de diresurile pre limbă turcească, și-i porunci să scrie deîndată două arzuri, unul în numele său, iar celălalt în numele lui Matei, pe care să le înceapă zugrăvind deznădăjduita stare în care ajunsese țara din pricina unor domni nepricepuți și lacomi, lipsiți de darul gospodăririi temeinice, care au adus locuitorii la paragină, încât aceștia au început a pribegi în masă, iar în curând împărăția nu va mai avea de la cine strânge tributul. Apoi pe cel dintâi să-l încheie cu propunerea de a fi numit în domnie aga Matei, acesta legându-se să dea padișahului un tribut mărit, să i se supună orbește, cum nu s-a mai văzut, să reclădească pe deplin țara și să readucă pe toți cei fugiți.

Anaforaua cealaltă o va tocmi după cum dorește și poruncește boierul român, deci să urmeze îndeaproape indicațiile acestuia. Matei se angajă să trimită frumoase peșcheșuri la Țarigrad dacă i se va dărui scaunul, iar pe deasupra va împlini pe dată tributul la care e datoare țara, ba îl va spori spre folosul padișahului, și nu oricum, ci îndoindu-l de la 50 000 de scuzi la 100 000! Va griji de asemenea de întărirea stăpânirii asupra ținuturilor dunărene, ferindu-le de poftele nesățioase ale Poloniei și ale lacomilor imperiali vienezi, hotarul împărătesc dinspre această parte

devenind astfel de neclintit, mai tare decât dacă ar fi fost durat din piatră.

În final craiul hotărî ca arzurile să fie trimise în chiar dimineața următoare la Stambul capuchehaei sale de acolo, spre a fi înfățișate neîntârziat marelui vizir, slăvitului padișah Murad, cât și muicii sale, crâncena sultană valide Kösem Mahpeyker.

Dar după ce aga Matei ieși din cabinetul său de lucru, craiul rechemă iazagiul să-i mai dea unele indicații, de care oaspetele său nu trebuia să aibă habar. Astfel îi porunci să scrie și un al treilea hrisov, de astă dată unul tainic, menit numai lui István Szalánczi, capuchehaia sa, în care să-i facă cunoscut că trebuie să-i înduplece pe toți candidații la tron, că dacă vor ca el să-i susțină în competiția pentru coroana munteană, trebuie să jure că-i vor plăti un tribut asemenea celui făgăduit lui de Matei, iar mai înainte de Leon vodă. Iar cum, după știința sa, sunt mai mulți aspiranți, va primi scrisori de recomandare pentru fiecare, capuchehaia scoțând-o la iveală la urmă pe a acelaia care pare a avea mai multe șanse de izbândă, spre a-i putea demonstra mai apoi că a ajuns domn și datorită sprijinului primit din Ardeal, lucru pentru care trebuie să-i fie recunoscător. În momentul acela știa că, în afara lui Matei, mai năzuiesc la tron Radu feciorul domnului Iliăș, Moise Movilă, cel tocmai întors de la tătari, care părea a se bucura și de un reazăm din partea acestora, cât și Alexandru Coconul, de moartea căruia, survenită cu vreo trei săptămâni mai devreme, încă nu se declara convins. Nu-l avea în vedere pe această listă pe Stenemire, cel adăpostit la acea vreme în Silistra, de existența căruia nu apucase să afle.

Iazagiul se plecă adânc și se grăbi să iasă, promițând că atât el cât și ucenicii săi vor roboti toată noaptea, încât dimineața, la primul ceas, hrisoavele să fie isprăvite și pregătite de expediție. Deși se minunase și chiar se

indignase de ipocrizia craiului, care cerca să-i păcălească în chip josnic pe candidații la tron, se feri să-și exteriorizeze și cel mai vag sentiment din cele inspirate de ceea ce auzea, supunându-se chipurile orbește poruncilor primite, fără să-și îngăduie ca să le judece sau să le osândească.

A doua zi, luni, când la București Leon vodă nu-și isprăvise încă adunatul avuțiilor în chervane, craiul îl primi într-o a doua audiență pe aga Matei, chipurile spre a-i împărtăși că cele două arzuri, în privința cărora se învoiseră, se găseau deja pe drumul Stambulului, fiind încredințate unora din cei mai buni și mai rapizi curieri ai săi. În câteva zile vor poposi în mâinile aceloră cărora le erau menite. După aceste dovezi de bunăvoință, îl avertiză însă pe boier că, din pricina supărărilor cu împărații romani de la Viena, și a palatinului, fiind amenințat de perspectiva unor noi războaie pentru apărarea stăpânirii sale, nu-i poate pune la îndemână nici un pâlc de oaste și nici bani de împrumut, trebuind să se descurce singur dinspre această parte. Dar cu dragă inimă îi va sta alături cu un cuvânt bun pus pe lângă marele vizir și sultan, putându-se întemeia pe el pentru sprijinul diplomatic de care ar avea nevoie. Parale, dacă are noroc, poate afla pe la zarafii din marile târguri ale principatului, chiar dacă aceștia nu sunt atât de bogați și cu aceeași dare de mână ca aceia din Stambul. Dacă va găsi mijlocul de a-i îndupleca să-l ajute, el este gata să-i îngăduie să-și strângă armată din ținuturile sale câtă va vrea și-l vor ține puterile. În privința asta are deplină libertate din parte-i. Socotind că prin aceste favoruri generoase și-a arătat dărnicia, și și-a făcut datoria față de protejatul său, îl concedie, adăugând totodată îndemnul de a-și urma mai departe planurile cum va crede de cuviință și-l va duce capul.

Matei se va întoarce în răstimpul aceleiași zile la Făgăraș, unde va ajunge după-amiază. Era deosebit de înciudat că tocmai acum își găsisse Gorgan să plece, când ar

fi avut mai multă nevoie de el. Și nu numai că se dusese, dar lipsea de peste cinci zile, fără să se fi gândit măcar să-i dea în vreun fel de știre de ceea ce făcea și fără puțința de a lua cumva legătura cu el, spre a-l rechema. Întârzierea și stupida-i tăcere, îl cam zădărau pe Matei, făcându-l să-și cam piardă răbdarea. Pe Teodosie Corbeanu spătarul îl lăsase la Sibiu, ca să iscodească niște zarafi de acolo, spre a stoarce niște florini de la ei, iar după sosirea în cetate, îi făcu vânt și vechilului său Drăgușin din Deleni la Brașov în același scop, dar abia după ce-l înțoli cu niște veșminte boierești mai arătoase, căci în chip de țaran desigur că nu ar fi putut îndupleca pe nimeni să-l împrumute cu câteva zeci de mii de taleri sau niscai galbeni.

Nici nu apucă bine ca să treacă o săptămână, că aga Matei se pomeni chemat grabnic la Bălgrad din porunca craiului. De altfel în amurgul aceleiași zile micul alai al pribeagului intra pe poarta cetății, iar el se înfățișa la palatul crăiesc unde era primit neîntârziat.

Matei intră în odaia de lucru a lui Rákóczi, pe care-l găsi așezat la o masă, adâncit în treburi, deși ceasurile erau târzii și nepotrivite pentru muncă. Zărindu-l pe boier, se încruntă:

- Vestе proastă. Am primit răspuns la arzurile noastre și nu prea avem a ne bucura. Sultanul ne-a luat cererea în nume de rău și s-a înfuriat, muștrându-ne foarte, în chip destul de neiertător.

Matei se opri puțin surprins, dar fără să-și piardă cumpătul.

- Nu cred că asta ar fi pricină ca să mă opresc din cele pe care le-am pornit deja. Sunt cam prea afundat ca să mai pot da înapoi.

Rákóczi zâmbi aproape amuzat de pornirea și hotărârea de neclintit a celuilalt.

- Poate ar fi mai potrivit să ascuți tălmăcirea firmanului și abia după aceea să alegi ce vei face mai departe...

Principele sună din clopoțel, iar, la ivirea unui paj, porunci să fie chemat iazagiul spre a tălmăci hatihumaiunul⁶⁴ pe care-l știe el. Slujbașul se ivi plecat puțin din mijloc și-și împlini datoria de diac de turcă și totodată de tălmăci din această limbă. Sultanul, care părea să fi fost tare furios când gândise hatișeriful, îi reproșa craiului că se face apărător la unui nesupus Porții, al unui răzvrătitor împotriva bunelor rânduieli ale raialelor împărătești, al unui săditor de zăzanie și tulburător al liniștii și bunăstării memleketurilor⁶⁵. Acesta trebuia neîntârziat prins, pus în obezi și trimis deîndată sub pază strașnică la Țarigrad spre a-și primi osânda și a fi întemnițat, dacă nu chiar scurtat de cap. Toți beii dimprejur au fost înștiințați să nu-l scape și nu se arate iertători, sub amenințarea de a fi ei înșiși osândiți dacă i se arată prielnici. Când slujbașul isprăvi de citit, craiul îi făcu semn să iasă, iar apoi întoarse ochii spre oaspetele rămas în picioare.

- Ei ce zici de asta? Mai ești la fel de hotărât ca adineauri? Chiar vrei să mai continui? îl iscodi craiul.

- Categorie, da! Nu mai pot da înapoi. Am împrumutat o grămadă de bani, mi-am înștiințat prietenii români, urmașii cnezilor de odinioară de prin Țara Făgărașului, a Amlajului, a Hațegului, să înceapă recrutările. Vaida Bona, Miclăuș din Râu Bărbat și alții, după îngăduința primită de mine de la domnia voastră, încă au trimis să înștiințeze bărbații ce pot purta o lance sau o spadă să vină sub steagurile mele. La armurierii din Brașov am

---

⁶⁴ Hatihumaiun sau hatt-i hümayun = „scris împărătesc”, act emanat direct din cancelaria sultanului.

⁶⁵ Memleket = țară, provincie, principat, adesea cu sens de țări românești.

comandat deja sulițe, săbii, spăngi, buzdugane, arcuri și mulțime de alte unelte de luptă. Îmi vor fi aduse cât de curând. Cum să mai opresc talazul pe care l-am stârnit?

Rákóczi zâmbi:

- Îndărătnic și afurisit bărbat mai ești. Cu tine nu-i de joacă!

- Luminăția Voastră, îmi dau prea bine seama că, lipsit de orice apărare fiind, sunt atârnat de bunăvoința ce-mi arătați și sunt gata să mă supun voii ce o aveți. Depinde numai de ce veți decide în legătură cu mine, spre a ști care va fi pasul următor pe care-l mai fac.

Rákóczi clătină gânditor din cap:

- Da, soarta ta este în clipa asta în mâna mea. Iar padișahul poruncește să te pun în fiare și să i te dau spre tăiere.

Matei fu străbătut de un fior. Un sunet de clopoțel urmat de intrarea oștenilor de gardă din anticameră erau de ajuns ca să sfârșească într-una din temnițele palatului. Pe limbă îi stătea întrebarea: „Mă predai, serenissime?”, dar se feri s-o rostească, de teamă că astfel l-ar putea grăbi pe crai să ia o hotărâre care i-ar fi defavorabilă. Rákóczi, parcă citindu-i gândul, zâmbi și ridică din nou privirile spre el.

- Da, ar fi simplu să te cetluiesc. Dar, vezi tu, mie-mi cam place să mă joc cu focul. Dacă n-aș suferi de slăbiciunea asta nu m-aș afla pe scaunul acesta... Deci vino și stai jos ca să mai chibzuim oleacă, să nu ne pripim, căci, cum zice o vorbă, graba strică treaba... Deci s-o luăm pe îndelete. Dacă-ți iau mai departe apărarea eu cu ce mă aleg din parte-ți? Că dinspre Poartă, cam bănuiesc ce-mi va pica pe cap!

- Mulțumesc Măriei Tale, iar toate făgăduielile făcute mai înainte rămân neclintite. Dacă Alteța Voastră socoate că i-aș mai fi dator cu ceva, să-mi spună și putem neguța, spre a fi deplin mulțumită de colaborarea cu mine.

Oricum mă simt vinovat de a vă fi pricinuit neazuri, serenissime!

- Fi liniștit, supărări cu padișahul nu am numai din pricina ta. Ele sunt mai vechi. Precum știi, am supărări cu groful Zolyomi, care la început îmi era tare credincios, dar în urmă m-a trădat moslimilor, cu ajutorul cărora încearcă să mă uzurpe. Când l-am dibuit, apărătorii săi din Țarigrad s-au cam supărat, întrucât cutez a mă atinge de un prieten de-al lor. Așa că de atunci au început a mă bruftului, nu de acum, din pricina arzurilor trimise săptămâna trecută!

- Oricum sunt recunoscător Măriei Voastre și îmi pare rău că vă silesc să înghiți mustărări pentru mine.

- Cred că ești conștient că nu ai unde pleca de aici. În acest moment toți beii din jur, fie ei turci sau de alt neam, au poruncă să te prindă și să te sortească pieirii. Toți au primit hatihumaiunul pe care l-ai ascultat adineauri. Deci alerta e generală, iar poruncile pornite împotriva-ți sunt cunoscute atât vecinului nostru de apus, valiului de Timișoara și slujbașului său, sangeac-beiul de Rușava⁶⁶, cât și valiului de Rumelia și slugii sale de la Vidin, ori valiului Silistrei, furtunosul Abaza pașa, ce se bucură de ascultare chiar la padișah. Vestirea s-a făcut și lui Cantemir mârza, deci tătarilor din sangeacul Bugeacului, cât și hatmanului tătarilor din Crimeea! Și nu în ultimul rând a fost ațâțat împotriva-ți Alexandru Iliș, domnul Moldovei, care mi-e teamă că are și alte temeieri, în afara poruncii, de a-ți dori pieirea!! Deci ești împresurat din toate părțile, fără porțiță de scăpare, și trebuie să fii cu mare băgare de seamă cum te miști, dacă vrei să supraviețuiești! Capcanele pentru tine sunt întinse peste tot.

- Înțeleg prea bine! oftă Matei parcă ostenit. Dar apoi adăugă iute: însă eu tot nu mă las, asta, bineînțeles, dacă Măria Ta îmi îngăduie. Deci totul atârnă de înalta voastră

---

⁶⁶ Orșova.

voință, serenissime. Toți beii ceilalți pe care i-ați înșirat nu contează laolaltă pentru mine, cât contează un singur cuvânt al vostru. Deci numai de acesta voi asculta!

- Supunerea ta e vrednică de a fi răsplătită. Dar să începem cu începutul. Trebuie să avem în vedere că chiar aici, în principatul meu, nu ești pe deplin la în siguranță, căci în jurul nostru s-ar putea strecura niște iscoade cu poruncă de a te prinde și ucide sau de a te răpi și scoate din țară. De aceea de azi am poruncit deja să fii ținut sub pază strașnică, deci să nu te miri dacă, ieșind din cabinetul meu, ești împresurat de o seamă de husari, care nu te vor scăpa de acum din ochi, până ce lucrurile nu se vor limpezi. Răspund cu viața pentru tine, așa că lasă-i să-și facă datoria și nu te pune cu ei. Oricum, nu-ți vor răul. Dimpotrivă!

Matei nu crâcni, dar își dădu seama că libertatea sa nu mai exista. Apărarea care i se oferea cu atâta generozitate și altruism era însă un cuțit cu două tășuri. Îl ferea poate de răpire sau de ucidere, dar îl arunca totodată într-o elegantă stare de întemnițare, ajungând astfel la dispoziția craiului, care putea dispune la orice ceas de soarta lui după toanele sale de-o clipă. Dacă principele se răzgândea în privința lui sa, nu mai găsea loc unde să se ascundă, spre a scăpa de el! Adevărul era că în fapt nu-și mai aparținea și nici nu putea fugi pe undeva, căci oriunde ar fi ajuns în ținuturile din jur, era condamnat. Avea deci toate motivele să fie foarte îngrijorat pentru viitorul și mai ales pentru viața sa, care stăteau într-o cumpănă amarnică.

Oare țata Frosa să fi greșit, ori să fi vorbit într-aiurea? Și nici potrivelile pe care le făcuse pe seama prediciei popii din Făgăraș să nu fi avut temei? Parcă nu-i venea să creadă. Dar apoi, pentru a se încuraja, își zise: „Alexandru Machedon a izbândit pentru că a crezut neabătut în nebunia sa și a mers cu îndârjire înainte, în ciuda tuturor potrivnicilor. Hotărâtor este să îndrăznești și să nu te dai

bătut, orice-ar fi să fie!! Așa trebuie să fac și eu dacă vreau să ajung domn!!” Dintr-o dată îl cuprinsese o adâncă liniștite sufletească, care punea capăt frământărilor de cuget și îndoielilor de dinainte. În temeiul schimbării petrecute în sinea sa se întoarse spre crai, cerând un răspuns răspicat:

- Deci pot pune temei pe grația voastră, serenissime?

- Da! răspunse craiul ferm. Voi merge mai departe cu tine, dar trebuie să nu uiți că nu ești singurul care năzuiește să ia domnia. Deci ai și alți potrivnici în afara sultanului și a marelui vizir, care nu te văd cu ochi buni. De unul se pare că ai scăpat, cineva găsindu-se să-l otrăvească acum câteva săptămâni, cum m-a înștiințat de curând István Szalánczi, omul meu de acolo. Lucrul a devenit sigur, nu mai încape îndoială! E vorba de Alexandru Coconul. Din păcate locul i-a fost luat imediat de cumnatu-său Moise Movilă, abia întors din prizonierat tătar. Mi-e teamă însă că slobozirea sa nu e tocmai întâmplătoare. Am sentimentul că mârza Cantemir l-a trimis la Stambul în temeiul unor urzeli ale căror dedesubturi nu se pot întrevedea ușor. Mă întreb dacă nu știa dinainte de mazilire și nu-și făcuse niște socoteli legate de foloasele ce le-ar trage din împrejurare. Deci ne putem aștepta la surprize din partea asta. Apoi Szalánczi mă avertizează că, după câte i-a ajuns la ureche, Alexandru vodă Iliaș ar fi cumpărat scaunul pentru fecioru-său Radu. Bănuiala pare întemeiată. După câte zic unii, firmanul de aridicare în scaun ar fi fost scris deja și-ar fi fost trimis marelui nișangiu, încât ciracii săi să poată desena pe el tugra, adică semnătura preaslăvitului padișah, iar în cele din urmă mührdarul să-l întărească cu pecetea împărătească. Deci e vorba de o întârziere de doar câteva zile până ce beratul va încăpea pe mâna celuiia căruia îi este menit. Ceremonia primirii beizadelei Radu de împărat mai poate întârzia poate o săptămână. Deci în orice clipă ni se poate opune ca domn! Să te văd cum îi vei face față.

- Eu îl cunosc prea bine. Era la curtea de la București pe când eu eram mare agă. E un amărât de copil, cu care n-are rost să-ți pui mintea. Să-mi fie teamă de un puradeu?!

- Dar au cam trecut anii. Nu mai e chiar prunc!

- Da, nu zic, o mai fi crescut, dar abia dacă-i mijeste mustața. Nu e deci pricină să mă cuprindă spaima...

- Dar în spatele său stau oameni în toată firea și are reazământul vizirului și al padișahului. Ori lupta nu se va da cu nevârstnicul, ci cu cei care pândesc în umbra sa.

- Ca să înving ar fi îndeajuns ca să ajung înaintea lui la București. Dacă apuc să mă așez acolo, nu mă mai scoate nimeni! declamă cam teatral Matei, dar cu asemenea convingere de neclintit, încât craiul avu sentimentul că are în față un fanatic, în stare să șteargă tot ce i-ar sta împotrivă.

- Se mai clevețește apoi că și Miron Barnovschi încearcă din nou să dobândească un scaun, cum a mai făcut cu ani în urmă... Cică a trimis om la Stambul, ce umblă pe acolo cu fâgăduieli către autorități...

- După câte știu țintește Moldova, nu Muntenia...

- Și ivindu-se acest prilej neașteptat, ești sigur că nu se va răzgândi?

- Nimic nu are însemnătate dacă reușesc să ajung primul la București. Ceilalți cad ca popicele. Oare, față de mine, ce alte merite în plus au acești candidați, încât să fie vrednici să stea în scaunul convenit mie?

- Deci acesta e ultimul tău răspuns?

- Da, însă numai dacă am învoirea convenită din parte-vă.

- Dacă ești atât de hotărât, o ai. Atunci să poruncesc iazagiului să tocmească hrisovul de răspuns la hatihumaiunul primit și să-l încredințeze imbrohorului care nu a plecat încă, fiind găzduit în casa beilicului. Ca de obicei voi cere clemență pentru voi. O să scriu că am sfătuit pe toți surghiuniții să se ducă acasă spre a nu ne îngreuna

cârmuirea, mai ales că măritul padişah a grijit să înnoiască domnia. Dar că nu cutezați a vă înturna de teama cruzilor zarafi greci, care umblă cu tot felul de pâri mincinoase și încercări de a strica obiceiurile țării. Rugați deci împărăția de a vă ocroti împotriva nesățioșilor greci jefuitori ce vă amenință averea și viața și implorați pe măritul şahinşah să numească voievod pe unul de al țării, care știe a griji nevoile și năzuințele obștii și să oprească astfel băjenirea lăcuiitorilor, fiind păcat ca pământul să rămână pustiu, lucru care ar aduce pagubă chiar veniturilor datorate Înaltului Devlet.

Audiența se încheiase. Matei se ridică și se trase spre ușă, salutând printr-o plecăciune.

*

Neașteptata mazilire a lui Leon vodă Tomșa stârnise o imensă agitație nu numai în Ardeal. Ea era la fel de mare, dacă nu chiar mai mare, la Silistra, cu atât mai mult cu cât aici știrea se aflase chiar înainte de a fi cunoscută la București, căci ischiemne-agasî, care trebuia s-o ducă la îndeplinire, se oprise mai întâi în seraiul valiului de la Dunăre, spre a-l informa asupra însărcinării ce o avea și ca să-i ceară ajutorul pentru îndeplinirea ei.

Abaza pașa, ca unul ce era socotit un soi de administrator al țărilor române, făgădui imediat slujbașului oaspete că va supraveghea pe Leon vodă, având grijă, ca, în caz de nevoie, să-l împiedice să fugă prin vreo țară creștină și să-l silească să se îndrepte supus către Țarigrad. Dar răspunsul acesta oglindea numai în parte preocupările și grijile reale pe care vestea le stârnise în cugetul pașei. Privegherea ce i se cerea era un lucru de tot lăaturalnic, lipsit de orice însemnătate pentru el. În acea clipă mult mai important era ca să găsească mijlocul de a-și folosi favoritul,

pe Stenemire, oploșit la curtea sa, spre a umple cu el golul rămas, așezându-l în scaun ca pe o marionetă ale cărei sfori să le tragă după cum îi va fi voia, încât ținutul să-i aparțină pe deplin, exact cu statutul unui sangeac oarecare sau poate chiar cu un grad și mai mare de dependență.

Ischiemne-agasî nu apucase nici măcar să treacă Dunărea, că mintea lui Abaza începuse a se înfierbânta de mulțimea calculelor pe care și le făcea. De altfel era atât de preocupat de plănuirile ce le închipuia, încât, după scurta audiență acordată la sosire, nici nu-și va mai lăsa timp ca să se mai revadă cu oaspetele său, care trebui să plece fără a mai primi vreun semn din parte-i, acesta având chiar sentimentul că este alungat.

Abaza era însă total captat de grijile care i se stârniseră, uitând parcă de toate celelalte. Își începu urzelile prin a-l chema în odaia sa pe Stenemire.

- Ghiaure, adineauri am primit vestea că mâine va fi mazilit domnul de la București. Vreau să știu dacă ești pregătit să-i iei locul. O să numesc deîndată un serascher care să conducă corpul de oaste pe care o să ți-l dau de ajutor. Am la îndemână câteva sute de ieniceri, destui serdenghești, o seamă de beșlii, o meterhanea cu surlari și tobe, deci cam tot ce va fi de trebuință ca să poți intra cu toată fala în cetatea de scaun. Nădăjduiesc că te vei descurca și nu mă vei dezamăgi. De altfel treburile militare mai grele și mai încurcate și chiar cele administrative mai complicate le va soluționa serascherul pe care-l voi numi să-ți fie de ajutor. Tu vei urma fără abatere toate indicațiile sale, căci acesta e om cu experiență și știe ce are de făcut în orice situație. Tu să-i ascuți doar cuminte sfaturile. Și sper că nu vei încerca să-mi ieși din cuvânt sau să mă înșeli, căci o să te spulber ca pe un gunoi!

- Vai, Înălțimea Voastră, îmi sunteți mai mult decât un tată, așa că voi fi deplin ascultător și vă voi săruta cu

recunoștință urma pașilor. Cum să vă îndoiiți de mine? Urechile mele vor asculta numai glasul prețios al Măriei Voastre, iar brațul meu va fi în slujba voastră fără de clintire.

Abaza îl privi de sus, scârbit de atâta slugărnice.

- Mi-ar place să cred că vorbele pe care le însăilezi aici nu sunt doar neghină ce dai din tine, ci au în sine și un dram de sinceritate. Ia aminte că dacă greșești cumva față de mine, unde-ți stau picioarele îți va sta și capul. Iar eu nu glumesc!

- Înălțime Slăvită, stăpâne, nu voi face nici un pas fără încuviințarea ta! E de ajuns să aud porunca spre a o și împlini! Voința voastră e sfântă pentru mine!! Și-o să vedeți că o să vă umpleți de aur slujindu-vă de mine!

- Bine, bine. Gătește-te ca să te pot folosi. De altfel tu nici nu ai multe de făcut, decât să ascuți de cel pe care ți-l așez alături. Cel ce va gândi va fi el.

- Și când voi purcede la domnie? făcu plin de optimism Stenemire, cuprins de un entuziasm subit. Nici nu-i venea să creadă că visul i se va împlini așa de repede și neașteptat.

Abaza însă îi cam tăie zelul cu răspunsul sec pe care i-l dădu.

- Asta încă nu pot ști. Trebuie să cercetez mai îndeaproape ce se întâmplă, și, când mă voi dumiri, voi hotărî. Așteaptă deci semnul meu, dar să fii pregătit în orice clipă.

Oricum bietul Stenemire aproape că trepida de nerăbdare și griji. Se retrase în odaia sa și începu să-și deretice veșmintele ca să arate îndestul de falnic când se va înfățișa ca domn boierilor de la București. Și în vreme ce el avea preocupări atât de pașnice, ce se mărgineau numai la cultivarea fuduliei sale, Abaza alese grabnic dintre beșlii săi niște iscoade pe care le trimise neîntârziat la Stambul, spre a

scormoni acolo după adevăr și a vedea în ce ape se scaldă înalta stăpânire împăratească. Ischiemne-agaua îi spusese că numele viitorului domn n-ar fi fost încă ales în clipa când pleca de la Topkapi, lucru pe care el nu-l prea credea. Nimeni n-ar fi izgonit un voievod, fără să se fi gândit și la un înlocuitor. Trebuia să descurce taina ce părea a se ascunde în spatele mazilirii.

Trecură zile întregi până ce iscoadele sale se întoarseră. Își cam pierduse răbdarea așteptându-le. Dar în sfârșit avu parte de unele știri mai palpabile și mai deslușite. Cea mai îngrijorătoare se referea la cele aflate despre uneltirile capuchehaiei Moldovei, Kurt Celebi. Acesta, cu doar câteva săptămâni în urmă, își măritase fata cu foarte tânărul fecior al lui Alexandru Iliăș, și desigur nu o făcuse fără a urmări un folos. Numai un naiv nu și-ar fi dat seama că dorea dobândirea tronului de la București pentru ginerele său. Zvonurile arătau că firmanul de înălțare ca domn era pe cale de a fi scris, dar se împotmolise pe undeva pe la mektupcii care trebuiau să-l redacteze, sau la nișangiii care urmau să adauge monograma lui Murad, ori la mühürdarii datori să-l pecetluiască. Zăbava aceasta era puțin ciudată, neobișnuită chiar, dar nu închipuia o garanție că lucrurile nu se vor realiza în cele din urmă.

Ori numirea ca principe a lui Radu Iliăș nu-i plăcea de fel, și asta din mai multe pricini. În primul rând îi strica socotelile care-l aveau în vedere pe Stenemire, care ar fi fost marioneta lui, pe care ar fi mânuit-o după bunul său plac. Cum Radu era încă un copil, fie el unul chiar puțin mai mare, nu era și el decât o marionetă în tronul dâmbovițean, dar una ale cărei sfori nu le-ar fi tras dânsul, ci beiul de la Iași, săpându-i deci autoritatea. Deci subordonarea lui către altcineva era prima pricină de nemulțumire. Dar se mai întâmpla ceva. El era administratorul vilaietului de Silitra – Oceaov și protectorul principatelor române, de privegherea

căroră răspundea. Din păcate avea deja unele probleme cu nesupunerea sangeac-beilor aflați în subordinea sa, care se cred tari și de aceea înalță capul a cârcotă. Iar pilda cea mai grăitoare o închipuia Cantemir mârza, hanul tătarilor din Bugeac, fost la o vreme chiar vali, care-și îngăduia deseori să-i nesocotească statutul de șef, făcând cam cel tăia capul, fără a ține seamă de vreun ordin. Apoi haniii tătari din Crimeea, care, e drept, nu erau sub autoritatea sa, nu se sfiiu să treacă cu hoardele prin eialetul său, ca să atace Polonia, lăsând în urmă prădăciuni nemăsurate. Ori nu era de ajuns că trebuia să suporte ifosele de independență ale acestora, dar acum se ivea riscul ca să se ridice și alții împotriva sa, căci Alexandru Iliăș, luând stăpânirea ambelor memleketuri extracarpătice, amenința și el să se sumețască, cutezând să înceapă a cârcoti. Deci pentru liniștea sa, cât și a Măritului Devlet planul Iliăș-ilor trebuia contracarat. Prefera să aibă aici oameni supuși, care să-i fie îndatorați.

Apoi nu trebuia uitat că doar cu vreo treizeci de ani în urmă în Muntenia se ridicase acel Mihai care adunase laolaltă țările române, amenințând să iasă de sub ascultarea musulmanilor. Deși era abia venit la Silistra, cunoștea povestea zisului voievod, pe care în tinerețe îl apucase în viață; deci la drept vorbind amintirea îi mai era proaspătă. De altfel îi cunoștea destul de bine istoria, căci porunca padișahului mânându-l din Anatolia în Balcani, înainte de a veni, avusese grijă să se intereseze asupra spiritului și năzuințelor locuitorilor din ținuturile către care se îndrepta, spre a fi pregătit ca să facă față dificultăților pe care le va întâmpina în noua funcție.

Deci, deși profund dăunătoare împărăției, căftănirea lui Radu fusese acceptată din cauza inconștienței aceluia de la Constantinopol. Un vizir corupt, plătit cu dărnicie desigur de socrul Celebi, un împărat de douăzeci de ani, necopt la minte și nepriceput, ce luptă disperat pentru putere, o

sultană valide, muiere vicleană și urzitoare, care ține cu ghearele la epitropia ce amenință să-i scape printre degete. La ce să te aștepți din partea unor asemenea inși care nu sunt în stare să vadă adevăratele interese ale Devletului, ci visează doar la o căpățuială grabnică, mâncându-se ca fiarele între ei pentru putere, singura lor grijă fiind aceea de a beneficia de ultimul cuvânt. Avea deci pricini din cele mai temeinice de a se împotrivi plănuirilor lui Kurt Clebi și al lui Alexandru vodă Iliș, căci îi periclitau statornicia și deplinătatea autorității.

Deci va face tot ce-i va sta în puteri ca să se opună lui Radu, chiar dacă acesta era dorit de padișah, și-l va înlocui cu Stenemire. Dacă cei de la Stambul, necunoscători ai situației de pe teren, erau pe cale să comită o imensă prostie, el nu va tolera săvârșirea ei. Cineva trebuia să apere trebuințele împărăției, iar în aceste împrejurări era hotărât să ia asupra sa această îndatorire de îndreptare, chiar dacă astfel ar fi fost socotit nesupus și răzvrătit împotriva autorităților centrale. Oricum n-ar fi fost prima dată că se răscula contra stăpânilor săi din dorința de a face bine țării. O mai încercase pe când obləduia o parte a Anadoliei și avusese succes, iar sultanul Murad chiar îi înțelese și-i apreciasse sârgul. Desigur că o va face și de astă dată, își zise mândru valiul.

Dar știrile legate de Radu nu erau singurele care-i amenințau plănuirile. Și alții doreau acapararea tronului muntean. Un pribeag oltean, un agă Matei oarecare, aflat sub poala ocrotitoare a craiului ardelenesc, cutezase să ceară coroana pentru sine, făgăduind dublarea tributului și amenințând că dacă nu va fi numit, în țară se vor produce mari tulburări. Noroc că acesta trăia departe de Stambul, deci în afara vetrei unde se coceau domniile și căftăniirile și pe deasupra părea lipsit și de bani îndestulători, căci cămătarii ce-i avea la îndemână erau de mâna a doua, deci

cam scăpătați față de cei din Țarigrad. Prin urmare nu închipuia o primejdie reală, dar era sâcâitor ca un bărzăune, care-ți tot bâzâie pe la urechi.

În plus la Stambul sosise de câteva săptămâni Moise Movilă, fostul domn al Moldovei, cumnat cu Alexandru Coconul, de curând răposat, fost domn și în Muntenia. Nu era exclus ca și acesta să năzuiască să ajungă la București, mai ales că fusese de curând eliberat din prizonierat tătarăsc și trimis la Stambul de Cantemir mârza. Ori mârzacul era mare uneltitor și desigur că dacă-l dezrobise pe moldovean n-o făcuse la întâmplare, ci cu un scop anume. Dar ce putea să fi urmărit? Să-l ridice domn, pentru a avea prin mijlocirea sa control asupra Ungrovlahiei, știrbindu-i lui drepturile? Dar socotelile tătarului puteau fi chiar mai întinse și mai încurcate. Era știut că cu vreo doi ani în urmă era sprijinitorul lui Miron Barnovschi. Iar acestuia i se redeschisese pofta de a domni, dând chiar mai multe dovezi în acest sens în ultima vreme. Se zicea chiar că la Stambul umbla o solie a marelui hatman al coroanei, Stanislav Koniecpolski, care sârguia să pună o vorbă pentru el, deși împrejurările din Polonia erau peste măsură de încurcate, căci încă din primăvară murise pe neașteptate de inimă regele Sigismund al III-lea de Vasa, iar seimul, de luni întregi, pregeta ca să-l aleagă în loc pe fi-său, Ladislau-Vladislav, amânând la nesfârșit luarea unei hotărâri. Dar amintindu-și de prietenia dintre Cantemir și Barnovschi își puna involuntar întrebarea dacă nu cumva Moise Movilă nu fusese descătușat și trimis la Stambul spre a fi de sprijin solului leah, iar nu ca să lupte pentru sine. Totuși, pentru oricine ar fi uneltit, Moise Movilă trebuia neutralizat, iar lui Barnovschi, să i se taie craca.

După acest grăbit tur de orizont, conștientizând starea lucrurilor, îndatoririle ce-i stăteau în față i se limpeziră. Nu-i rămânea decât să înlătore toți candidații care

începuseră a se îngrămădi în jurul marelui vizir și să netezească drumul lui Stenemire. Iar cel mai înțelept era să-l înzestreze cu o oaste și să-l trimită deîndată la București. Puse în fața faptului împlinit, autoritățile nu vor avea încotro și se vor vedea nevoite să-i dea satisfacție, acceptându-l pe cel pe care-l voia el.

Nu socoti însă util să-i mai explice lui Stenemire întreaga împletitură a urzelilor ce se țesea la Țarigrad în jurul scaunului dâmbovițean, căci el nu trebuia să înțeleagă evenimentele la care participa. Era de ajuns să asculte de poruncile pe care le primea din parte-i sau de la serascherul pe care i-l stabilise de ajutor. Oricum, după sosirea iscoadelor îl înștiință încă odată să-și gătească frumos veșmintele, încât să fie gata de a porni spre București. Să nu uite însă să se încingă cu hanger și jungher, iar pe cap să-și pună un coif cu un mândru penaj domnesc. Bietul Stenemire era cuprins de o adevărată euforie, ce se revărsa asupra-i ca o nemărginită fericire. Triumfa. Nici în visele sale cele mai frumoase nu-și închipuise că el, un tăbăcar oarecare din Râmnic, pe care nu-l știa nimeni, va deveni atât de ușor domn asupra unei întregi țări! Cine s-ar fi gândit cu un an în urmă, când cu prețul a cinci porci cumpărase niște hrisoave vechi de la un măcelar sas din Sibiu, un oarecare Merten Pals, că va putea trece drept autentic scoborător din os voievodal! Și totuși, deși de necrezut, lucrurile se întâmplaseră și era la un pas de a se încorona în bubuit de tobe și țipăt ascuțit de surle! Având în vedere izbânda dobândită, putea spune că jertfa făcută cu porcii meritase din plin. În transa în care căzuse, era în stare să îngenunche, să bată mătâni, să pupe orice mână ce-i putea sluji de reazâm, să se umilească în chipul cel mai jalnic, să facă orice ca să placă! Cum nu știa nimic de firmanul ce se pregătea pentru Radu Iliăș, nici de demersurile agăi Matei la Stambul, ori de uneltirile nedeslușite ale lui Cantemir mârza împletite cu

cele ale lui Moise Movilă și Miron Barnovschi, mulțumirea sa nu cunoștea margini, căci nimic nu-i clătina credința că în scurtă vreme, pesemne în cel mult două-trei săptămâni, va urca treptele tronului, cu caftan împărătesc pe umeri și cucă scumpă în cap, împodobită cu un surguci prins într-o agrafă de aur, bătură cu un rotocol de diamante. Iar somațiile repetate ale pașei Abaza de a fi pregătit pentru măriri princiare îl transportau parcă în alte sfere. Oricum, fremăta de nerăbdare, iar încordarea îi dădea simțământul că e pe punctul de a plezni.

Dar nu mai trecură decât vreo două zile de febrilă agitație că valiul Silistrei se pomeni pe cap cu un imbrohor venit de-a dreptul din seraiul Topkapî cu porunca de a-l prinde deîndată pe aga Matei, ce se ascundea sub poala necredinciosului crai. Ghiaurul trebuia ademenit într-o capcană și legat, după care să fie trimis sub pază strașnică în închisoarea Edikule, unde să fie scurtat de cap pentru a se dobândi un dram de liniște în memleketele dunărene.

Abaza socoti că i-a venit apa la moară, oferindu-i-se pretextul în virtutea căruia putea scăpa de acest stânjenitor oltean, care-i primejduia plănuirile. Era unul din pionii care trebuiau eliminați cât mai repede.

Neîntârziat chemă doi beșlii de credință în odaia sa și le orânduie să pornească neîntârziat în solie la Bălgrad, ca să-l ceară lui Rákóczi pe Matei sau barem să impună alungarea sa în altă parte, de unde eventual să-l poată recupera. Ca să se facă ascultați, olăcarii aveau poruncă să fie neîndurători și neînduplecați și să-l sperie pe crai descriind furia nemărginită ce-l încerca pe pașă, care era atât de viforoasă, că nu mai lăsa loc de neguțări sau alte tocmeli, iar dacă întâmpină împotrivire, să amenințe cu cele mai drastice măsuri de represiune.

Călărind toată noaptea, cei doi oșteni ajunseră chiar a doua zi la porțile palatului princiar din Bălgrad. Deși era

târziu, craiul le făcu favoarea de a-i primi, căci se aștepta la surprize, mai ales după perdaful ce-i fusese tras prin ultimul hatihumaiun împărțesc. Solii se dezlănțuiră în amenințări, așa cum aveau poruncă. Rákóczi se înfurie și el și-i întrebă dacă nu pot vorbi ceva mai așezat, căci răsteala lor îi tulbură auzul, iar dacă nu pot, îi va ajuta cu deosebită bunăvoință ca să poată, chemând gădele ca să le mai scurteze puțin din limbă. Înțelegând că craiul nu glumește și le este pielea în joc, cei doi se mai potoliră. Așa că Rákóczi le putu lămuri că boierii pe care ei îi acuză sunt niște oameni foarte vrednici, care însă se tem să se întoarcă acasă întrucât acolo viața le este amenințată, iar el nu voiește să persecute niște creștini fără de vină, numai în temeiul unor pări mincinoase făcute de dușmanii lor din țară, care ei ar merita să fie pedepsiți. Iar pentru a-i convinge cât de vrednici sunt împlicinații, hotărî ca solii să aștepte în altă odaie venirea acestora, ca fugarii înșiși să le deslușească motivele pribegiei lor și temerile care îi încearcă încă, împiedicându-i să se întoarcă acasă, așa cum este porunca. Solii nu apucară să refuze întâlnirea cu băjenarii olteni, care le era impusă de crai, întrucât acesta ieși furtunos din odaie, lăsându-i în seama străjilor, fără putință de împotrivire.

Matei aga nu apucase să plece din târg, așa încât Rákóczi îl putu convoca imediat la palat. Îi explică pe cine primise de oaspeți și ce năzuiau aceștia, și-i ceru ca, la întâlnirea cu turcii, să recurgă la toată viclenia de care era în stare, spre a născoci niște pretexte prin care pe de-o parte să poată amâna darea unui răspuns, iar pe de alta să găsească un mijloc de a-l mai potoli întrucâtva pe Abaza pașa, abătând furtuna cu care acesta amenința, care putea deveni incomodă pentru principatul Ardealului, mai ales în împrejurarea în care imperialii vienezi își arătaseră dorința de a ridica un alt candidat împotriva-i. El nici nu bănuia că îndârjirea beiului dunărean era pornită din dorința de a

curăța drumul favoritului său Stenemire spre scaunul domnesc și nu era doar urmarea poruncilor primite de la Stambul, cum dăduseră de înțeles solii.

Matei, care pricepea prea bine că în primul rând viața sa este în joc, mulțumi pentru încrederea ce i se acorda și se învoi să discute cu străinii. Însoțit de spătarul Teodosie și de doi străjeri orânduți să-i fie de gardă, o porni spre odaia în care beșlii se aflau în așteptare. În clipa când intră, aceștia se arătară extrem de încurcați, căci nu se așteptaseră să neguțeze chiar cu aceia pe care-i pârau și a căror pedepsire o cereau. Văzându-le deruta Matei se hotărî să intre direct în subiect:

- Am înțeles că aveți poruncă de a cere punerea mea în cătușe, spre a fi dus stăpânului vostru, iar pe ceilalți dintre noi îi poftiți ca să se întoarcă acasă, fiind voia slăvitului nostru padișah, lăudată fie-i înalta înțelepciune. Din păcate nu putem urma îndrumările, căci peste munte ne pândesc cruzii zapcii greci prădalnici, ce sunt în stare să scoată și sufletul din noi. De aceea, ca biata țara să-și poată acoperi toate datoriile către Măria Poartă și să se reclădească, noi zicem că ar fi mai potrivit să se aridice domn un om cunoscut și iubit de norod, care să grijească cu adevărat de nevoile obștii ca un bun părinte. Alegerea va fi de folos și gliei noastre strămoșești, dar și luminătei împărății, cât și măritului vostru stăpân, Abaza pașa. De altfel pentru dânsul aș avea și un mesaj special, care însă nu trebuie cunoscut de altcineva decât numai de domnia sa, fiind cu mare primejdie.

Beșlii se priviră mirați de cele auzite, după cum mirați erau și de însoțitorii lui Matei, al căror rost nu-l pricepeau și cu deosebire pe al celor doi oșteni, înarmați până în dinți, pe care-i socoteau aduși împotriva lor. Cum nici nu încuviințară, dar nici nu respinseră vorbele agăi, acesta își urmă deslușirile:

- Eu îl socotesc pe stăpânul vostru ca pe un tată înțelept și înțelegător, care ar avea numai de câștigat de pe urma mea. Eu cred că Înălțimea Sa n-ar putea fi decât mulțumit dacă pe tronul din Kara Iflak ar avea omul său, care să-i asculte orbește poruncile. Ce-și poate dori mai mult decât să conducă cu mână de fier și acest ținut. Ei bine, dacă mă numește domn acolo, își va împlini această dorință legitimă.

Beșlii, în ciuda rangului neînsemnat ce-l aveau, nu erau totuși niște naivi, încât să nu întrevadă imediat că în spatele poveștii cu care se înfruntau, se ascundea un joc complex de interese, față de care mai marele lor din Silistra ar putea să nu rămână indiferent. La urma-urmei orice dregător ar fi fost ispitit de puțința de a-și spori puterea și înrâurirea, de aceea nu li se păru cu neputință ca și stăpânul lor să împărtășească asemenea simțăminte. Dar dacă suspendau discuțiile, oțărându-se ca mai-nainte, ocazia neașteptată de speculații ce se ivise ar fi fost ratată, lucru care, dacă se afla, nu le-ar fi fost de bună seamă iertat de pașă! Numai acesta era în drept să hotărască dacă socotea sau nu potrivit să urmeze calea ce se deschidea. De aceea era mai înțelept să se potrivească împrejurărilor și să-l asculte cu răbdare pe boier, abandonând pornirile ostile dintru început. Ca atare, împlânzindu-și glasul, intrară în vorbă:

- Nu înțelegem care ar fi cerința voastră, și cum aceasta ar fi spre folosul măritului valiu de Silistra.

- Cum spuneam, lucrurile sunt simple. Eu voiesc scaunul de la București. Dacă slăvitul Abaza pașa, binecuvântat fie pământul pe care-l calcă, m-ar ajuta ca să-mi împlinesc dorința, nu are decât de câștigat.

- Și anume? stăruirea turcii.

- Cum am spus, voi fi mâna lui dreaptă la miază-zi de Dunăre, întărindu-i puterea nu numai asupra Vlahiei

Negre, asupra căreia aş domni, ci l-aş ajuta să aducă sub înrâurirea sa şi ținuturile învecinate. Deci brațul meu va sluji măririi sale! Apoi, ajuns în scaun, nu numai că-l voi răsplăti cu nenumărate peșcheșuri, dar sunt pregătit să-i plătesc un tribut în fiecă an, asupra mărimii căruia ne vom putea tocmi, încât domnia sa să fie deplin mulțumit.

- Bine, dar pentru a izbândi în asemenea plănuiri vă trebuie niște mijloace, căci din nimic, nimic nu iese. Pentru a putea începe, e nevoie de-o temelie...

- Ei bine, am aceste mijloace. Afară de avuția mea, care nu e puțină, se laudă Matei, am împrumutat mulțime de pungii cu florini, taleri, aspri și galbeni de pe la zarafii din Ardeal. Cu banii pe care-i stăpânesc, am început deja a tocmi o oaste, care în scurt timp va fi destul de mare ca să pot porni războiul. În plus, chiar prin slujbele deținute odinioară, am dobândit o vastă experiență militară, care-mi garantează succesul! insistă așa, făcându-se a uita teribila înfrângere suferită cu mai puțin de un an în urmă.

- Deci ajutându-mă, măritul vostru stăpân, se va bucura de un uriaș câștig de putere, de renume și de bani. Spuneți-i acest lucru și poate va fi interesat, încheie boierul plin de convingere.

- Dar de unde știm noi că cele pe care le însăilezi nu sunt decât vorbe de clacă?

- Dacă întârziți până mâine prin târg, vă pot da și un legământ scris din parte-mi, prin care-mi întăresc toate făgăduielile făcute și lămuresc de asemenea starea și dorințele noastre.

Beșlii își dădură seama că cele discutate nu erau chestiuni tocmai lipsite de importanță, încât să nu atragă atenția pașei. Evident, ei nu puteau lua vreo hotărâre în numele său, aprobând sau respingând vreuna din propuneri. Era greu de întrevăzut reacția sa. De aceea poate era mai potrivit ca pe moment să se mărginească la rolul de simpli

mijlocitori și purtători ai știrilor, lăsându-i stăpânului libertatea de a decide.

- Atunci așteptăm ca mâine să ne dați scrisoarea voastră, după care vom pleca, dacă nu cumva măritul crai nu ne va mai întârzia în vreun fel.

Matei se prezintă imediat lui Rákóczi și-i istorisi cum au decurs negocierile, pomenindu-i și de răvașul venit valiului. Apoi îl rugă pe crai să amâne de a da vreun răspuns pașei, până ce el nu va obține unul din partea turcului la cartea ce i-o va trimite, spre a vedea dacă nu va accepta cumva propunerile sale. De altfel nici Matei și nici craiul nu știau de existența lui Stenemire și nici nu bănuiau plănuirile pe care Abaza și le făcuse în legătură cu acesta, încât aveau motive să spere că pot încheia o înțelegere convenabilă lipsind orice piedică în cale. Abia după ce vor cunoaște cât de cât care e atitudinea pașei, dacă se lasă sau nu atras de plănuirile lor, e cazul să-i dea un răspuns, potrivit împrejurărilor ce le vor sta în față.

Craiul acceptă propunerea și în aceeași seară înștiință solii că problemele ridicate de ei fiind de prea mare importantă, de vreme ce de ele se interesează însăși sultanul, el nu le poate expedia în doar câteva cuvinte scăpate în grabă, fără prea mare băgare de seamă, ci trebuie să chibzuiască temeinic și îndelung asupra lor, iar în clipa când va ajunge la o concluzie va trimite beiului o întregă solie, alcătuită din oamenii cei mai de seamă ai țării, spre a lămuri pe larg hotărârea luată. Deci, cinstindu-l din adâncul inimii pe măritul vali de Silistra, nu poate trece în fugă și cu ușurință peste ruga sa, ci voiește a-i da toată atenția, pentru ca răspunsul său să oglindească deplin simțămintele de prețuire ce i le poartă, iar fiecare cuvânt ce-l va spune să fie bine chibzuit și de netăgăduit. Ori pentru a nu greși în vreun fel și a înfățișa o părere dreaptă și răspicată, are nevoie de timp de gândire mai îndelungat.

Beșlii se întoarseră după vreo două zile la Silistra, Abaza pașa primindu-i neîntârziat, deși era puțin furios, căci, întorcându-se singuri, își dădu seama că demersurile sale rămăseseră infructuoase, Matei scăpându-i printre degete. Dar pe măsură ce-și asculta slugile, se adâncea în gânduri. La plănuirile legate de Stenemire vedea opunându-se acum o altă alternativă care-l avea în centru ei pe Matei și era firesc să se întrebe care era mai avantajoasă pentru el.

Apoi citi și scrisoarea pribegilor a căror pedepsire o ceruse. Văicărelile lor privind persecuțiile care-i amenință dacă se întorc în țară erau evident răsuflăte, căci chiar pe vremea lui Leon vodă, dușmanul lor declarat, celor întorși, încă înainte de a ajunge el valiu, nu li se întâmplase nimic, fiecare recăpătându-și boieria deținută înaintea fugii. Iar acum, când de mai mult de-o săptămână țara era lipsită de domn, de bună seamă primejdia unor represiuni era și mai mică! Deci lamentările lor erau de tot gratuite, menite numai ca să justifice refuzul de a se întoarce acasă. Argumentația însălată închipuia doar praf în ochii proștilor și deci nu era vrednică de a fi luată în seamă.

În schimb partea răvașului care se referea la făgăduielile aceluia agă Matei, devenea extrem de interesantă. Legămintele și propunerile pe care le avansa erau mai avantajoase decât perspectiva pe care i-o oferea Stenemire, iar câștigul, mult mai mare și imediat. Pe deasupra Matei părea a avea în afară de bani și unele forțe armate și nu era silit să se mărginească numai la acelea pe care era el dispus să le pună la bătaie.

Ba așa îi aducea chiar unele foloase în plus. Dacă se mărginea la utilizarea lui Stenemire, forțele de instalare în scaun fiind exclusiv ale lui, implicarea sa era mai mult decât evidentă și nu putea fi contestată în nici un chip. Dacă însă Matei avea trupuri de oaste proprii, se putea crea impresia că el nu i-a oferit vreun ajutor militar, întronarea făcându-se

fără o contribuție din parte-i, el asistând doar la evenimente, lipsit de putința de a interveni, căci puterile sale ar fi fost depășite de ale răzvrătitului. Deci putea apărea în postura unui inocent privitor, chiar dacă totul era înfăptuit cu acordul și chiar cu sprijinul său. I se înlesnea astfel un excelent joc al ipocriziei.

Da, hotărî el după câteva ceasuri de chibzuieli, va merge pe cartea aceluia agă mazil din Ardeal, dar avea nevoie de garanții mai temeinice din parte-i, decât scrisoarea pe care i-o trimisese deja. Trebuia să găsească însă un mijlocitor de încredere, care să poată fi totodată destul de apropiat sufletește și de cei cu care urma să trateze, pentru a-i putea pătrunde până în adâncul sufletului, ferindu-l de riscul unor vicleniri care i-ar putea pricinui neajunsuri sau chiar l-ar primejdi. Își aminti că la primirea slujbei din Silistra, dorind să găsească pe cineva prin care să controleze comunitatea creștină din târg, îi fusese recomandat să ia legătura cu un anume Ignatie, popă de mir, român de felul său, care însă știa la fel de bine, pe lângă limba părintească, și turca, bulgara și greaca, putând lesne intra în legătură cu oricare din mulțimea de neamuri care umpleau târgul, nu numai foarte diferite, dar nu rareori ajunse în conflict. Când îl cunoscuse, Abaza pașa fu mulțumit de firea sa. I se păru om de cuvânt, în care putea avea încredere. Era incontestabil tare isteț și iscusit la vorbă, dar și destul de lunecos, ceea ce impunea și o anume prudență când aveai de a face cu dânsul. Oricum, preotul cucerise inima beglerbeiului, încât, cum spuneau cunoscuții, „avea voia vegheată la pașa”⁶⁷, putând oricând ajunge în fața lui. Înainte de a se culca, Abaza trimise după el, înștiințându-l că mâine la prima oră să i se înfățișeze.

Ignatie, poreclit de munteni mai apoi „Sârbul”, întrucât era român sud-dunărean, îl întâlnise deja de câteva

---

⁶⁷ Expresia e extrasă din cronici.

ori pe Abaza și-și dăduse seama că avea de a face cu o fire hotărâtă, impulsivă, plină de inițiativă, îndrăzneată, căreia nu era bine să i te împotrivești, căci devenea neiertător. Când primi poftirea la serai, prima grijă fu să afle dacă se petrecuse vreo tulburare prin târg, pe care putea fi pus să o liniștească. Deși era târziu, dădu o fugă la mitropolia din târg, spre a iscodi după noutăți. Găsi monahii gătiți de culcare, alegându-se doar cu bombănelile lor. Nimeni nu știa de nici o neorânduială care să se fi petrecut în ultimele zile. Se întoarse neliniștit acasă, neputându-și închipui ce i se va cere a doua zi. Chiar îl cuprinse puțin teama, încât noaptea dormi destul de puțin.

Dimineața se înfățișă conștiincios și îngrijorat la poarta seraiului. Fu îndrumat de-a dreptul în iatacul măritului valiu, lucru care nu se mai întâmplase niciodată până atunci. Atenția ce i se arăta dovedea că motivul chemării era unul de oarece însemnătate, încât se simți ușor intimidat. Nu-și da seama ce i se poate cere. Pașa, văzându-l, îl luă repede:

- Știi că scaunul de la București e gol de câteva zile?

- Am auzit Înălțime...

- Știi că în Ardeal se ascund niște boieri răzvrățiți împotriva domniei, care vor a dobândi scaunul.

- Am auzit Înălțime, însă aceia nu sunt răzvrățiți, ci doar niște sârmani pribegi care în toamna de acum doi ani au fugit peste munte. De altfel grosul lor s-a și întors între timp în țară. Dincolo de hotare au mai rămas doar câțiva, care sunt mai dârzi...

- De un agă Matei ai auzit?

- Auzit Înălțimea Voastră. De altfel chiar îl și cunosc puțin. Mai an, când slujeam la Nicopole, dânsul ținea de bir județul Romanați, aflat pe malul de dincolo al Dunării... Trecând apa spre a ajunge la o mică mănăstire pe aproape de

Jiu, cea de la Sadova, a trebuit să traversez județul de care grijea dânsul și m-am întâlnit cu alaiul dăbilarilor săi. Pesemne că trecând vremea, dânsul m-a uitat, dar eu nu. Mi s-a părut un bărbat foarte hotărât, căruia nu-i prea poți sufla în ciorbă. Nu obișnuiește să vorbească mult, bătând câmpii, iar cuvântul său e neclintit. Dacă ți-a făgăduit ceva, apoi lucrul se va împlini, orice-ar fi să fie!

- Deci zici că ți s-a părut om de încredere?

- Eu așa zic, și rar mi s-a întâmplat să mă înșel asupra cuiva.

- Îmi dai o veste bună, sau mai degrabă una care îmi este pe plac. Aș vrea să te întâlnești cât mai curând cu el, să-i duci un răvaș de la mine.

- Apăi nici nu știu unde l-aș putea găsi acum.

- Nu-i nimic, știu eu. Mi-a trimis vorbă că poate fi găsit în cetatea Făgărașului. Aș vrea să-mi fi sol la el.

- Cum poruncește Luminăția Ta, efendi!

Mai departe Abaza îi explică în ce consta misiunea pe care i-o încredința. Acest Matei voia să se aleagă domn în Kara Iflak și pentru a hotărî dacă are sau nu rost să-i țină partea ar dori să cunoască anume lucruri despre el. De ce mijloace dispune, adică de câți bani și câtă oaste are la îndemână? Cât este de pornit în a-și pune pielea la bătaie? Apoi ar vrea să afle deslușit care va fi dobânda pe care o va primi dacă îi dă ajutorul trebuitor pentru a ajunge în scaun. Toate făgăduielile să fie scrise pe hârtie, semnate și pecetluite, și să-i fie înmânate. Trebșoara este însă deosebit de gingașă și nu trebuie să știe nimeni de ea, afară de trei oameni: primul ar fi el însuși, adică beiul, apoi aga Matei și în sfârșit mijlocitorul, adică popa. Deci taina trebuie să rămână deplină între ei.

Ignatie ca semn că a înțeles făcu plecăciunea cuvenită, ducând totodată mâna la inimă, la buze și la frunte, după obicei otoman și se retrase. În aceeași zi, călare pe un

șarg, înveșmântat în sutană și cu potcap în creștet, fără camilafcă, cu o desagă legată de oblânc, trecu cu podul umblător pe malul românesc de dincolo și-o porni spornic spre Lichirești. După vreo două zile descindea la porțile cetății Făgărașului, în chip de popă umil, plecat să ceară de milă semenilor, pentru nevoile bisericii pe care o slujește cu smerenie.

Neguțările nu ținură mai mult de-o zi. Matei încuviință toate cererile valiului și se legă în scris de a le împlini pe toate până la ultima centimă. Deci Abaza putea avea deplină încredere în cuvântul său. El va fi stăpânul deplin al Dunării și al ținuturilor până la munți, fiindu-i aliat în orice împrejurare și împotriva oricui, chiar și a măritului padișah dacă e nevoie. Popa se împotrivi ca ultima frază să fie trecută pe hârtie, fiind de mare primejdie, putând aduce după sine învinuirea de hainire a împărăției, dar Matei insistă să fie adăugată, ca dovadă supremă de credință și a unei hotărâri de neclintit în lupta la care se angaja. Șovăind, Ignatie se învoi în cele din urmă, deși scrisoarea, dacă era prinsă asupra lui, îi putea pricinui mari neazuri, mergând chiar până la scurtarea de cap pentru trădarea sultanului și adâncă nesupunere față de cârmuire.

Era în primele zile ale lunii lui august, cu puțin înainte de praznicul Schimbării la Față a Domnului⁶⁸, când Ignatie purcese pe drumul de întoarcere, suind coastele pieptișe ale Branului. Curând se putu înfățișa valiului, care-l aștepta cu nerăbdare. Cum cartea agăi era scrisă în limba lui, turcul o putu citi fără dificultăți și lipăi mulțumit când ajunse la ultimele rânduri. Nevoit fiind să aleagă între Stenemire și Matei, evident avea toate motivele să-l prefere pe cel din urmă, care-i oferea mai multe avantaje, pricinuindu-i totodată mai puțină bătaie de cap, căci îl implica în mai mică măsură în întreaga poveste. Oricum,

---

⁶⁸ Praznicul Schimbării la Față a Domnului se serbează în 6 august.

nici de primul nu avea de gând să se lipsească, acesta putând fi un bun înlocuitor, dacă Matei l-ar fi dezamăgit. Dar trebuia să-l privegheze cu mare atenție, ca nu carecumva, simțind că e dat de-o parte, să-l bată gândul, spre a recâștiga locul pierdut, să aibă vreo inițiativă care i-ar putea dăuna. Dânsul îi mai era trebuitor și pentru că închipuia o păpușică pe care o putea arăta în chip de pisică lui Matei, dacă acesta nu se dovedea destul de ascultător. Deci tăbăcarul din Râmnic trebuia păstrat și păzit temeinic, ca o jucărie prețioasă.

După o scurtă clipă de gândire Abaza pașa se întoarse spre popă:

- Te vei întoarce imediat la Făgăraș și-l vei înștiința pe Matei că-i încuviințez cererea și-i voi da tot sprijinul trebuitor. Deci se poate așterne pe treabă, iar cu cât mai repede, cu atât mai bine. Dar mai este o cerință din parte-mi. Înainte de a urca în scaun va trebui să vină să mi se închine, să putem sta de vorbă de-a dreptul, întărind astfel înțelegerea. Abia după aceea va putea fi voievod.

Ignatie se temeni din nou plin de obidă, ducând, după obiceiul gazdei, mâna la inimă, la buze și la frunte, și plecă să îplinească noua poruncă. Vestea ajunsă la Făgăraș îl va dinamiza pe agă, care se va așterne cu și mai mare însuflețire pe treabă. De asemenea boierul îl înștiință pe Rákóczi asupra izbânzii repurtate, arătându-i că acum poate trimite solia de răspuns către Abaza, dar fără să se trădeze că a fost înștiințat asupra înțelegerii secrete încheiate, care trebuia să rămână părelnic neștiută de nimeni, pentru a nu-l supăra pe turc și a-l determina să se răzgândească.

Craiul va da curs îndemnurilor lui Matei, însă o va face cu oarece întârziere, el răspunzând pașei abia pe la jumătatea lunii, urmând indicațiile de prudență ale agăi.

În vremea asta Stenemire băgă de seamă ivirea repetată a popii Ignatie în seraiul stăpânului său, cu care, în

chip ciudat ajunsese a tăinui. Și creștin fiind și el, se întrebă de ce s-o fi interesând pașa atât de mult de ghiaurii pe care în fond îi disprețuia, dar nu putu găsi răspuns.

Imediat după ultima trecere a popii, se nimeri să sosească din Istambul știrea că în marțea de șapte august, adică a doua zi de după praznicul Schimbării la Față, ieșise firmanul prin care Radu Iliăș era numit domn al Țării Românești, iar în acest scop acesta fusese primit cu mare alai și fast în palatul Topkapî, spre a se înfățișa și ploconi măritului padișah pentru căftănirea îndătinată. Era prima dată că Stenemire se dezmetici întrucâtva din euforia care-l cuprinsese și-l stăpânise în ultimele două săptămâni. Începea să simtă primejdia și-și puna firesc întrebarea cum va putea să se așeze domn la București de vreme ce scaunul fusese dăruit beizadelei principelui moldav, de care dânsul auzea întâiași dată. Se înfățișă imediat lui Abaza spre a-l înștiința de cele aflate, închipuindu-și că acesta nu auzise de catastrofa întâmplată, care compromitea planul instalării sale.

Ascultându-l, Abaza începu să zâmbescă amuzat:

- Știu demult de urzelile acestui Radu. Și nu e singurul care-mi strică socotelile. Mai e și Moise Movilă, ori Barnovschi, iar în Ardeal un anume agă Matei.

Stenemire tresări îngrijorat. Viclean și fățarnic din fire fiind, era încredințat că și ceilalți sunt asemenea lui, deci trebuie să se ferească să creadă în aparențe și în sinceritatea declarațiilor pretins cinstite ale celor din jur. Dacă poate în privința altora nu avea motiv de suspiciuni, în privința turcului nu se înșela defel. Ori la auzul ultimelor cuvinte ale acestuia, în minte îi sună ca un clopoțel de alarmă.

Își aduse aminte că popa Ignatie, după întrevederile cu pașa, trecuse Dunărea spre miază-noapte, deci putuse apuca drumul Ardealului. Oare cu ce scop? Ce putea ținti? De ce-l căuta pe acela care-i era potrivnic? Începu a intra la

bănuieli. Nu cumva Abaza voia să-l abandoneze în favoarea unuia dintre ceilalți candidați la scaun? Iar dacă Ignatie purcese spre Ardeal, lucrul chiar să aibă legătură cu vreo învoială cu acest Matei, de existența căruia nu știuse până atunci? În noaptea ce urmă nu putu așipi, ros de negre presimțiri. Elanul i se topi. Dimineața se sculă amețit și cu dureri surde în tâmple. Capul îi clocotea. Parcă nici nu mai vedea deslușit în jur.

Prima grijă fu să-l caute pe măritul valiu, ca să-l întrebe ce s-a mai făcut pentru înscăunarea sa, căci de la mazilirea lui Leon trecuseră mai bine de două săptămâni, iar a treia era deja pe sfârșite! Abaza îl asigură că pregătirile merg strună, fiind chiar pe cale de a se încheia.

- Când? îl întrerupse suspicios tăbăcarul.

Abaza începu să se bâlbâie, încurcat. Lui Stenemire i se păru limpede că nu avea un răspuns, ci improviza, căznindu-se să le potrivească. Neîndoielnic mințea. Deci sentimentul că a fost părăsit și abandonat nu era izvorât dintr-o închipuire bolnavă, care bate câmpii. Se întemeia pe tălmăcirea unor detalii la prima vedere fără însemnătate, dar care dezvăluiau niște dedesubturi tainice.

Îngrijorat, începu o adevărată pândă, încercând să surprindă alte reacții suspecte ale beglerbeiului, care ar putea să-i trădeze gândurile ascunse. Pentru a-l provoca și a stoarce din pare-i noi judecăți care să-i dea de gol năzuințele, îl năpădi cu aceleași insistențe și în zilele următoare. Concluziile la care ajunsese în final erau aceiași: Abaza îl părăsise, alegând în locu-i un rival. Dar care putea fi acesta? Desigur era unul dintre cei pomeniți cu zile în urmă.

Încercă să-l iscodească mai întâi în legătură cu Radu Iliăș, spre a se încredința dacă nu cumva se alăturase acestuia. Răspunsurile primite îl încredințară însă că valiul era foarte pornit împotriva beizadelei și va face tot ce va

putea spre a-i pune piedici. Dușmănia pe care i-o purta, deși n-o mărturisea deschis și nu i se putea întrevădea pricina, era totuși evidentă pentru orice ochi pătrunzător. Deci dacă fusese abandonat, lucrul nu se întâmplase în folosul acestuia. Atunci noul oblăduiit nu putea fi decât acel agă adăpostit la poala craiului.

Dar pentru a se desluși pe deplin trebuia cu tot dinadinsul să afle ce uneltise popa Ignatie în drumurile sale. De altfel numai de la acesta putea nădăjdui să stoarcă vreo informație, căci desigur pașa nu-i va spune nimic, oricât ar stăruii. Pe deasupra devenise chiar destul de greu ca să-i ajungă în preajmă spre a-l trage de limbă, căci nu avea îngăduința de a-l aborda când ar fi avut poftă.

Însă nici ca să răzbească până la popă nu era ușor, și încă în așa fel încât acesta să nu-și dea seama ce ținte. Trebuia să născocoască o pretext plauzibil în temeiul căreia să se poată apropia de el fără să bată la ochi. Își stoarse cu disperare mintea. Deodată își dădu seama că în mai puțin de-o săptămână era statornicit praznicul Adormirii Maicii Domnului. Era un bun prilej de a merge la biserica unde păstora părintele Ignatie, chipurile, spre a lua parte la liturghia zilei, pentru ca apoi, ca din întâmplare, să poată intra în vorbă cu duhovnicul.

În ajunul sărbătorii ceru îngăduința pașei de a se duce la mica bisericuță cu hramul Sfântului Nicolae, unde chipurile se slujea pe românește, limbă pe care o cunoștea cel mai bine. Pașa se cam miră, știind din auzite că prin Rumelia slujbele se țineau obișnuit în slavonă, acolo unde nu se făceau în grecește. Totuși nu stăruii spre a-și lămuri ciudățenia, ci-i dădu îngăduința cerută și, ca să-l liniștească, îl înștiință că-l vor însoți doi ieniceri care să-i fie de pază, să nu i se întâmple ceva, căci acum, în calitate de candidat la tron, putea isca patimi și pizme care să-i primejduiască viața, încât ocrotirea sa devenise trebuitoare. Stenemire

înțelese însă că era privegheat ca să nu fie scăpat din mână, și nu pentru că pașa s-ar fi temut pentru viața sa, pricină în plus de a deveni și mai suspicios. Totuși nu-și trădă gândul, ci mulțumi spăsit cu o adâncă plecăciune pentru nemăsurata grijă părintească pe care i-o purta slăvitul pașa, în dorința de a-i pune la adăpost mărunta viață, ce era lipsită de însemnătate.

Miercuri, în dimineața praznicului, porni fără grăbire spre sfântul locaș, făcându-și calcule cum ar putea determina pe popă să i se mărturisească, dezvăluindu-i ce anume trebăluise în zilele în care lipsise din târg. Când ajunsese, slujba începuse deja. Se așeză într-o strană mai lăturalnică, pândind de acolo lumea, care de altfel era destul de puțină. Doar o ceată de babe cucernice se grămădea în naos, iar duhovnicul grijea cu deosebire de ele, fiind pesemne credincioasele obișnuite ale așezământului. Mai apoi, ca să nu pară lipsit de pioșenie, se ridică și se apropie de pravoslavnicele cele râvnitoare, oprindu-se în spatele lor. De atâta stat în picioare simțea că-i trece os prin os, dar dacă voia să-și atingă ținta trebuia să rabde.

În sfârșit serviciul religios se isprăvi și popa se pregăti de plecare. I se alătură. Fiind convins că dacă-l va întreba direct și pe îndelete ceva despre cele săvârșite în zilele plecării sale, nu va putea obține vreo mărturisire, socoti că trebuia să-l ia repede și fără ocol, ca să-l zăpăcească:

- Cum a fost vremea în Ardeal?

Surprins, Iganatie se opri nedumerit și îngrijorat, iscodindu-l neliniștit din ochi. Nu înțelegea de unde știa celălalt prin ce ținuturi umblase.

- A fost vreme bună, cum e obișnuit în luna lui secerar. Caldă și uscată...

Deodată omul își dădu seama că făcuse greșeala de a se da de gol, dezvăluind fără voie ce drumuri bătuse, drept care încercă s-o întoarcă:

- Cel puțin așa cred că a fost peste tot, și aici și din sus de Dunăre. Să nu uităm că e luna când se seceră grânele și când ploaia devine o nenorocire. Iar Domnul are grijă ca credincioșii săi să aibă bucate pentru iarnă și le dăruiește la timpul ăsta vreme bună...

Stenemire însă nu se lăsă înșelat de această încercare de a-i abate atenția. Era limpede că popa recunoscuse că se dusesse în Ardeal din porunca pașei. Deci se uneltea ceva necurat în spatele său cu acest Matei. Ori dacă se dădea priință acestui oltean, soarta sa era pecetluită. Nu-i rămânea decât să fugă spre a-și scăpa pielea...

Se despărți de duhovnic și se întoarse la seraiul pașei, strașnic păzit de cei doi ieniceri, care, în veșmintele lor roșii, veneau alene în urma sa, în vreme ce vântul le fâlfâia lunga revărsare de pânză, care, pornind din fundul chiverei, se revârsa spre spate până la înălțimea umerilor.

În zilele următoare nu avu decât o singură preocupare, aceea de a găsi un mijloc de a scăpa de sub privegherea paznicilor săi. De altfel prilejul i se oferă în prima vineri care urmă. Aproape toată slujitorimea curții era plecată la „cuma namazi”⁶⁹ ținută în geamia cea mare a târgului. Stenemire se strecură în ogradă, care spre Dunăre era apărată de un zid nu prea gros și nici prea zdravăn. Observă că portița spre apă nu era privegheată și se strecură fulgerător prin ea, ieșind pe mal. Se părea că nimeni nu-i dibuise trecerea, dar apărea primejdia de a fi zărit de la metereze, dacă cineva trecea întâmplător pe acolo. Cum în acel loc coasta spre râu era râpoasă, la rădăcina ei ar fi fost ferit de priviri. Drept care, văzând că prin preajmă e pustiu, lunecă rapid în josul povârnișului până aproape de oglinda

---

⁶⁹ Slujba de vineri.

apei. Aici se putea simți la adăpost de orice ochi indiscreți. Uitându-se încă odată în jur, ca să fie sigur că nu e urmărit, o luă la goană până la un pâlc de pomi ce-și plecau frunzișul asupra apei. Se afundă în desiș și dispăru din vedere.

Întorși de la geamie, străjerii nu-i simțiră lipsa, socotind că doarme în odaia sa, căci îi sta în obicei să lenevească uneori ziua întregă. Abia în dimineața următoare, când un eunuc intră cu o tavă cu mâncare în odaie, i se descoperi fuga. Abaza se înfurie, aruncă străjerii în temniță, dar nu mai avea ce face. Dădu poruncă să fie găsit și readus. Dar sârgul îi fu zadarnic; trecu o întregă săptămână de cercetări, fără să i se poată da de urmă. Înciudat, valiul se resemnă. Nu mai avea rost să-l caute. Și așa nu-i mai trebuia, Matei fiind mult mai prețios pentru el, ținându-i mai desăvârșit locul.

Multă vreme nu se știu unde putuse dispărea tăbăcarul. Abia spre sfârșitul lunii o iscodă îl înștiință pe beglerbei că favoritul pe care până de curând îl ocrotise cu atâta grijă, ba chiar îl și răsfățase, ar fi fost zărit în cetatea Vidinului, în societatea sangeac-beiului de acolo, care nu atârna însă de eialetul Silistrei, ci de cel al Rumeliei, pricină din care, din păcate, ghiaurul nu putea fi „recuperat” fără a se isca gâlcevi. Abaza pufni înciudat, aflând știrea, dar vântură a lehamite din mână. La drept vorbind păcătosul nici nu-l mai interesa, așa că nu era vrednic de a-și mai pierde timpul din pricina lui. „Ducă-se” pufni el încă odată și se înturnă la griji socotite mai însemnate.

În răstimpuri acestor zile de aprigă dar sterilă căutare a lui Stenemire, Abaza pașa avu parte de o singură consolare. Primi în sfârșit răspuns la solia trimisă cu săptămâni în urmă craiului Rákóczi. Acesta se scuza că nu-i poate nici alunga și nici preda lui pe „nefericiții boieri” munteni, groaznic de spăimântați de negustorii și de cămătarii greci care-i pândesc de acasă, ca să-i prade de

ultimele bunuri care le-au rămas, amenințându-le chiar viața dacă aceștia ar încerca să se apere, împotrivindu-se abuzurilor lor. „Bucuroși s-ar întoarce ei acasă, căci amară este pribegia printre străini, dar spun că nu cutează câtă vreme acei străini greci sunt lângă voievod.”⁷⁰ Ori craiul se dezvinuia că nu are tăria sufletească de a le refuza sprijinul când vede atâta deznădejde și teamă. Nu poate fi lipsit de inimă, chiar dacă prin asta îi poate stârni mânia, atât lui cât și măritului padișah. Nădăduiește că și măritul Abaza va manifesta înțelegere pentru ei, mai ales că, după câte știe, sârmanii pribegi îi trimiseseră prin chiar solii săi o scrisoare în care îi explicaseră starea nenorocită în care se aflau și-l rugau să se arate îndurător.

„Nu a fost scăpată nici o vorbă despre tratative sau acorduri tainice” remarcă mulțumit Abaza, drept concluzie. „Matei aga știe să fie discret atunci când se cuvine. Este deci de încredere și se poate pune temei pe el. Nu m-am înșelat în privința lui și pot merge fără teamă până la capăt cu cele convenite!”

*

*   *

---

⁷⁰ Citatele din ghilimele, precum și celelalte referiri rezumate, sunt extrase dintr-un document autentic al cancelariei ardelene datat în 15 august 1632.

Capitolul al X-lea

Taman în zilele în care Leon Tomșa purcese pe drumul fără de întoarcere al bejeniei, iar Matei aflate vestea mazilirii, soseau la Țarigrad și cei doi rasofori trimiși de vlădicii moldoveni. Intrarea lor în târg se nimeri a se întâmpla taman în miercurea de 25 a lunii iulie, când se prăznuia Adormirea Sfintei Ana, mama Preasfântei Născătoare de Dumnezeu. În chiar aceeași după-amiază, măritul patriarh Chiril Lucaris, după ce i se citi scrisoarea adusă, îi primi pe cei doi purtători ai ei spre a-i asculta, după cum ceruseră. Unul dintre dâșii, care bâjbâia cât de cât greceasca, întregi și prin viu grai cele așternute pe hârtie, așa cum fusese instruit de vlădica Dionisie. El arată că sodomitul de Alexandru vodă Iliș, voiește să supună instituțiile sfintei biserici pravoslavnice năzuințelor deșănțate ale puterii temporale. Deci simplificând, se putea spune că la mijloc se afla lupta dintre atotputernicia bisericii și poftele de stăpânire, neîngrădite și hrăpărețe, ale cârmuirii lumești. Ori, cum în această luptă de întâietate nu trebuie să de dea câștig de cauză mirenilor, se cuvine să fie apărate interesele spiritualității, încât cele duhovnicești să rămână predominante față de cele pământești! Patriarhul nu putu decât să încuviințeze asemenea reflecții, cu care era de acord până în adâncul sufletului, socotindu-le îndreptățite, mai ales atunci când era vorba de un potrivnic pe măsura lui

Iliaș, al cărui renume infamant îl cunoștea, cu atât mai mult cu cât el ținuse slujba prin care acesta fusese investit domn, iar mai apoi în fața lui se depusese jurământul de împăcare dintre el și boierii care veniseră la Stambul ca să-i conteste numirea. Deci îl știa prea bine, căci în urmă cu câteva luni chiar stătuse de vorbă cu el, încât nu avea nevoie de prea multe explicații ca să înțeleagă pornirea ce se dezlănțuise împotriva-i și starea de tensiune născută în Moldova, care nu era lucru nou! În încheiere le spuse celor doi mesageri cerniți să tragă într-una din chiliile așezământului ce-l păstorea și în câteva zile va pune să se alcătuiască hrisovul de hirotonire a lui chir Dionisie de Roman, cum cerea datina, și va numi și un exarh⁷¹ care să-i împlinească porunca.

Numai că lucrurile, care păreau clare și simple la prima vedere, se încurcă după numai câteva zile, când, chiar în ziua de lăsata secului de dinaintea Postului Adormirii Maicii Domnului⁷², la patriarhie se ivi cinstitul Kurt Celebi, aducând scrisoarea cuscrului său, prin care se cerea hirotonirea ca mitropolit al Moldovei a starețului unei mânăstiri de care nu auzise. Fiind deja avertizat de solia vlădicească anterioară despre ce este vorba, avea părerea formată și socotea că nu trebuie să dea câștig de cauză lui Iliș; dar cum ar fi putut să-i explice asta lui Celebi, fără să și-l ridice în cap, când avea deja destui dușmani? Unul în plus tocmai îi lipsea, și încă unul peste măsură de influent! Drept care, spre a scăpa din încurcătură, dând din colț în

---

⁷¹ Exarh = (Bis; înv) Demnitate în ierarhia ortodoxă, superioară celei de mitropolit și inferioară celei de patriarh, conferită, prin delegație, de patriarhia din Constantinopol cât și persoana ce-a primit această demnitate.

⁷² Lăsata secului pentru Postul Adormirii Maicii Domnului pică în 31 august 1632, zi în care are loc și înainte-prăznuirea scoaterii Sfintei Cruci. Postul începe deci pe 1 august, odată cu Scoaterea Sfintei Cruci.

colț, căută disperat pretexte în temeiul cărora să poată sustrage unui răspuns deslușit. În lipsa unor argumente concludente cu care să-și justifice refuzul, le preluă pe cele sugerate de moldoveni. Arată deci că legile seculare de organizare bisericească nu pot fi ignorate ori încălcate, ele trebuind să fie urmate fără de nici o abatere. Deci numirea în așa arhierie înaltă a unui stareț de provincie în locul unui episcop recunoscut și slăvit, sărind peste treptele pe care orice ierarh e dator să le străbată înainte de a se bucura de o înălțare în rang, nu e nici legiuită și nici de îngăduit, căci mergând pe această cale se va știrbi respectul pe care gloatele trebuie să-l arate față de ierarhia și ordinea socială stabilită.

După ce ascultă cu răbdare explicațiile, capuchehaia stăruie, arătând că hotărârea e luată nu de domn, ci de un adevărat sinod al fruntașilor bisericii moldovenești și e nefiresc ca toți aceștia să fie dezamăgiți, nesocotindu-li-se dorința și voința. Deci pentru a nu isca tulburări taman la hotarele eparhiei patriarhale, ispitindu-i pe credincioși să chitească la cultele ce încep a se răspândi prin vecinătate, cel mai cunoscută fiind calvinia, e de trebuință să se țină seamă și de părerea și de năzuințele lor. Deci Prea-fericirea Sa să nu uite nici de această primejdie care amenință de dincolo de hotare...

În fața acestor argumente patriarhul începu să șovăie, mai ales că adversarii, care-i determinaseră deja odată destituirea, îl învinuiau că el însuși s-ar abate de la ortodoxie, având aplecări calvine. Refuzându-l pe Celebi dădea apă la moară acelor care luptau pentru înlăturarea sa. Dar ca să-i încuviințeze cererea, însemna să-și calce convingerile pe care și le formase definitiv cu câteva zile în urmă, după ce discutase cu trimeșii moldoveni. Deci cumpănea între o atitudine de principiu, care presupunea să dea dreptate clericilor, și simțul practic, impus de nevoia de

a face față acelor care-l atacau constant de ani de zile, voind să-l scoată iarăși din dregătorie.

Cum nu se putea hotărî nici într-o direcție, nici în cealaltă, socoti mai prudent să ceară o amânare. Se scuză ca atare că nu are pe cine trimite ca exarh la așa depărtare, dar că deîndată ce va avea pe cineva disponibil îl va meni acestei ingrate îndatoriri. Celebi se grăbi să-l atenționeze că nu se pune problema expedierii cuiva din capitală până la marginea imperiului, căci în mod obișnuit exarh e numit cel mai apropiat mitropolit de Moldova și anume cel de Dârstor⁷³, pentru care truda călătoriei nu este prea mare. Prins la strâmtoare, Chiril Lucaris începu să se bâlbâie încurcat și, nemaigăsind o cale de a eluda adevărul, mărturisi că, întrucât a primit și o pără din partea bisericii moldovenești, îi trebuie mai multe zile de reflecție ca să poată lua o hotărâre, acum fiind pus în situația ingrată de a conduce o judecată între cele două părți, iar asta îi va răpi ceva vreme până ce va putea ajunge la o concluzie. Oricum promise că va găsi o rezolvare mulțumitoare, însă nu are rost să fie zorit în acea clipă, fiind deocamdată foarte ocupat, dar va ține seamă de îndemnurile, propunerile și sfaturile cinstiului arhon Celebi. Cu această încheiere în coadă de pește puse capăt audienței pe care i-o dăruise zarafului grec.

În aceeași zi trimise vorbă celor doi rasofori, pe care-i pusese să aștepte alcătuirea hrisovului de numire a mitropolitului și a exarhului, să se întoarcă acasă, în lipsa lor dânsul îngrijindu-se de toate cele dorite de mai marii lor. Dar din păcate va surveni o întârziere, căci au apărut unele încurcături care nu-i mai lasă vreme să vadă imediat de cererea lor. În plus, începând și postul Sfintei Mării, slujbașii patriarhiei sunt prea captați de treburi, ca să se mai aibă timp de cele pământești. Deci o hotărâre se va putea lua

---

⁷³ Silistra.

abia peste câteva săptămâni. Ei nu mai au prin urmare temei de zăbavă, drept care să meargă cu Domnul, iar stăpânii lor să aștepte răbdători și încrezători scrisoarea pe care o va trimite la timpul potrivit, adică cât de repede va putea. Oricum, va face tot ce îi stă în puteri spre a le fi pe plac.

La mijloc nu erau însă decât vorbe goale, menite să-l scoată cel puțin vremelnic din impas. Cum Chiril Lucaris era prins între cererea episcopilor moldoveni, cea a lui Celebi și atacurile neîncetate ale vrăjmașilor de la patriarhie, pentru el nu se mai punea problema împărțirii unei dreptăți absolute, aflate dincolo de orice urmă de părtinire! În împrejurarea cu care se confrunta, spre a se alege cu cele mai puține supărări și ponoase, nu-i rămânea decât să-i cântărească pe potrivnici și să-l refuze pe cel care i se părea mai inofensiv și deci mai puțin vătămător pentru soarta sa. Nu se simțea însă în stare să-l deosebească pe acesta, încât hotărî să trăgăneze răspunsul cât mai îndelungă vreme, amânându-l, de s-o putea, la nesfârșit.

Năzuința sa se lovi însă de insistența plină de încăpățănare a lui Celebi, care pe parcursul lunii august se întoarse de nenumărate ori spre a-l bate la cap, devenind astfel extrem de sâcâitor. Ca să scape îi servi și lui argumentația legată de îndatoririle postului închinat sfântului praznic de la jumătatea lunii pe care o străbăteau, dar zaraful nu se dădea bătut, și la fiecă două sau trei zile se ivea din nou, cu același obraz spăsit și milogitor, și-și îmbospăta ruga. Găsirea unor noi justificări de amânare deveni însă și mai dificilă după praznicul Adormirii Maicii Domnului, căci practic nu mai era nici o sărbătoare care să poată fi invocată ca pretext de tergiversare.

Văzând că intrau în luna septembrie cu amânările, Celebi trecu la amenințări și presiuni. Arată că foloasele primite de patriarhie de la domnie și de mănăstirile închinete ar putea fi oprite dacă răspunsul dorit de principe

mai întârzie mult. Deci pentru binele tuturor cam este vremea să se ia o hotărâre și aceasta să fie hirotonirea lui Varlaam, așa cum se ceruse. Chiril Lascaris înțelese că nu prea mai avea scăpare și că trebuie să întreprindă totuși ceva, ieșind din mușenia cu care se împresurase ca într-o fortăreață. Și cum nu-și putea lipsi scaunul de venituri, nu-i rămânea decât să încuviințeze cererea lui Alexandru vodă Iliăș, chiar dacă era pornit împotriva acestuia. Dar cum nu găsea în sine-și puterea de a-și călca pe inimă, tot mai trăgea de vreme, în nădejdea vană că s-ar putea afla o dezlegare mântuitoare, sau că în ultima clipă s-ar putea întâmpla ceva neprevăzut, încât să i se deschidă o cale de a da satisfacție clericilor de la hotarul împărăției.

În tot acest lung răstimp, de mai bine de două luni de zile, de băjbâieli ale patriarhului Lascaris, Varlaam, deși nehirotonit, se văzu silit să participe la toate divanele și la toate sfaturile domnești ca mitropolit, spre marea indignare a slăviților episcopi, care-l văd pe stareț trecându-le înainte, prilej de invidii, de ciudă și de comentarii înveninate. Din luna iulie de altfel, mitropolia devenise un adevărat viespar mișunând de nețărmurită înfocare, vechii slujbași suportând cu greu pe noul lor stăpân, în care vedeau un instrument străin de interesele bisericii, aflat în mâna lui Iliăș și îndreptat împotriva lor.

*

Încă din primele zile ale lui august, în cetatea Făgărașului se stârnise oarece frământare. În fiecare dimineață se aduna la poartă mulțime de bărbați dornici de a se înscrie la oaste, de alcătuirea căreia se dăduse știre prin româtime. Matei întâmpina îndatoritor pe cei veniți să-l caute și le făgăduia soldă bună, cerându-le însă să meargă în

ținutul Hațegului, căci acolo, în Râu Bărbat începuseră a se înjgheba cetele sale. Oamenii își luau ziua bună și porneau fără grabă spre locul indicat, până la care aveau de mers preț de mai multe zile.

Fostul agă devenea tot mai nerăbdător:

- Uite, a început și luna lui august și Gorgan nu mai dă semn de viață, deși acum aș avea mare nevoie de dânsul, căci trebuie să aleg căpeteniile pe care să le așez în fruntea pâlcurilor care tocmai prind a se încropi.

- Păi atunci trimite-i veste ca să se întoarcă, lăsând în plata Celui de Sus neaguțările cu Alexandru vodă, căci acum acestea nu ne mai sunt de vreun folos, sugeră spătarul Teodosie Corbeanu.

- Ai dreptate, este singurul lucru înțelept pe care-l pot face.

Drept care aga chemă pe Drăgușin și pe căpitanul Necula din Glogova și-i pofti ca, sub pașnica și nevinovata înfățișare de negustori, să se ducă la Iași și să-l caute pe spătarul Gorgan, poftindu-l să se întoarcă grabnic, fiind de mare trebuință în aceste clipe de restriște. Dar îi sfătui să fie cu mare băgare de seamă și să umble cu fereală, căci tăcerea spătarului este cam suspectă și-i trezește o seamă de semne de întrebare, mai ales după cele pe care i le însăilase un călător sas, întors din Moldova cu zile în urmă.

Cei doi reveniră osteniți după vreo cinci zile. Nu putuseră ajunge în preajma lui Gorgan. Acesta era ținut la curtea domnească. Se zvonea c-ar sta chiar în palatul doamnei, adică în „harem”, cum se obișnuia să i se zică zidirii, dar nimeni nu-l mai văzuse de săptămâni întregi, încât nu se putea ști cât adevăr și câtă închipuire se ascunde în spatele clevetelilor în circulație. Cei doi se temeau însă ca boierul să nu fi ajuns în temniță, iar nu în vreo odaie luxoasă a palatului, de vreme ce nu i se mai putea da de urmă. Dar, fie că se lăfăia în strălucire, fie că zăcea într-o hrubă

mucedă, se afla neîndoielnic într-un loc unde era strașnic păzit. Matei pufni nemulțumit și înciudat:

- Și doar l-am sfătuit să nu plece, că nu se poate avea încredere în cuvântul lui Alexandru vodă! Știa doar bine c-a mai înfundat odată pușcăria din pricina nazurilor lui! Dar povățuiește, dacă ai pe cine...

Însă aceasta nu fu singura veste proastă care-l ajunsese. După doar câteva ceasuri află că, încă din ziua ce urmase praznicului Schimbării la Față a Domnului⁷⁴, Radu Iliăș dobândise firman de domnie asupra Ungrovlahiei. Știrea iscă o ieșire de furie nu numai valiului de Silistra, care o află primul, ci stârni o răbufnire clocotindă de ciudă și supărare și la Făgăraș. De altfel și la Bălgrad nu bucură pe nimeni, ci dimpotrivă, în frunte cu craiul, mai toți sftencii pufnind iritați. Stăpânirea lui Iliăș asupra a două țări nu era de bun augur, căci schimba echilibrul politic al zonei, sporind îngrijorător înrăurirea moldoveanului.

Acum aga Matei își cam închipui și ce i se putuse întâmpla lui Gorgan. Desigur că spătarul ceruse ajutor în bani și oaste lui Iliăș. Acesta, tocmai pregătind înscăunarea feciorului său, neîndoielnic că se grăbise să-l arunce în temniță, ca pe un dușman ce-i strică plănuirile. Și cine știe dacă mai era în viață!

Dar totodată Matei își vedea amarnic primejdute socotelile. Dacă nu voia să-i fie date peste cap și zădărnice, trebuia să se pună neîntârziat în mișcare. Porunci ca în dimineața următoare să pornească cu toții spre Țara Hațegului, zorind strângerea oștirii. Era singurul lucru pe care-l mai putea face cu folos.

Ciudat era că pregătirile sale avură ecou chiar dincolo de munții dinspre miazăzi. Aici situația politică era ceva mai încurcată. Cârmuirea era lipsită de câteva

---

⁷⁴ Schimbarea la Față a Domnului se prăznuiește în 6 august, Radu Iliăș e numit domn în 7 august 1632.

săptămâni de îndrumarea unui domn, puterea găsindu-se în mâna unei căimăcămii ce avea în frunte pe acel ischiemne-agași venit să anunțe mazilirea lui Leon Tomșa. Dacă în privința dregătorilor ce alcătuiau căimăcămia lucrurile erau limpezi, toți fiind de partea ceaușului trimis de Poartă și a domnului care le va fi orânduie, unii știind tainic că acesta nu era altul decât Radu Iliăș, în legătură cu boierii de sfat și mai ales a acelora de divan, mult mai numeroși de altfel, lucrurile nu erau la fel de deslușite și răspicite. În rândul acestora din urmă se constituiseră două grupări. Prima dintre ele se conforma pe de-a-ntregul părerilor și indicațiilor căimăcămiei, fiind una cu aceasta. A doua era aceea alcătuită din pribegii reîntorși de câteva luni din Ardeal, care, deși de nevoie se închinaseră fostului principe, țineau la Matei și la năzuința sa de a domni. De altfel ei izbutiseră să mai atragă de partea lor o mulțime de alți fărtați, ceata lor ajungând destul de cuprinzătoare, influența ei sporind de la o zi la alta. Dânșii țineau legătura cu aga, înștiințându-l de tot ce se punea la cale în divan și în sfatul țării și de cele care se mai petreceau prin olaturile Munteniei și ale Olteniei. Datorită schimbului neîntrerupt de solii cu cei de peste munte, ei cunoșteau cum le mergeau acestora gătirile de război și deseori îndemnau la grăbirea invaziei, împrejurările fiind prielnice, căci vremelnica stăpânire abia așezată nu adunase vreo armată care să le poată fi pusă împotriva. În vreme ce dânșii știau tot ce se întâmpla prin Ardeal, caimacamii și apropiații lor trăiau cu nădejdea că, speriați încă de înfrângerea suferită anul trecut, fugarii rămași în străini nu vor cuteza să pornească un nou iureș asupra Bucureștiului, credință pe care cei dintâi se grăbeau să o întărească, pentru ca, făcându-i să dormiteze liniștiți, să poată fi luați prin surprindere, lucru care în fond înlesnea înfrângerea lor.

Din păcate, în ciuda sârgului părtaşilor lui Matei de a-și amăgi potrivnicii cârmuitori, la doar câteva zile după praznicul Schimbării la Față, chiar cu puțin înainte de a le sosi din Stambul vestea îmbucurătoare a căftănirii lui Radu Iliș ca domn, aceștia aflară că fostul agă ar fi dat ordin de recrutare pentru înjgheizarea unei ordii care să stea sub cârmuirea sa. În privința rosturilor acesteia părerile erau însă împărțite. Unele iscoade erau încredințate că se viza o invazie în țară, dar altele erau de părere că, precum și în anii dinainte, fugarii năzuiau doar să-l ajute pe craiul Rákóczi împotriva împăratului nemțesc, care cerca să așeze în scaunul Bălgrădean pe groful Prépotsvary. Dar care era adevărul nu-și puteau da seama, mai ales că o bună parte a divanului, adică taman aceia care unelteau dimpreună cu aga, susțineau sus și tare că iscoadele din urmă aveau dreptate, căci după bătaia luată în anul de dinainte, Matei face pe el de frică chiar și atunci când se gândește numai ca să treacă crestele dincoace.

Ischiemne-agasii și mărita căimăcămie socotiră totuși trebuitor să lămurească lucrurile. După ce ținură un îndelung sfat, alcătuiră o scrisoare către primarul Brașovului, spre a-i cere acestuia să-i ajute ca să deslușească adevărul. „Eri, vineri, avgust 10 deni, scriu boierii, venitu-ne-au cuvânt de la oamenii noștri den sus, zicând cum va să pugoare Teodosie spătaul cu oaste pre la Târgul Jiiului, ear ceilalți pribeagi, Matei va să pugoară pre la Rucăr cu oaste, Gorgan pre Teleajnu cu alte oști. De care lucru numai ce stăm de ne mirăm și nu știm: acesta lucru poate să fie cu știrea Mării Sale Crai, au nu easte? ... Că fiindu aicea Schimniceauș carele au prinsu Scaunul, și, deacă au văzut un lucru ca acesta, nu l-am mai putut ținea, nici l-am mai putut opri, ce numaidecât au trimis oamenii lui la Cantermir (mârza), la tătari și la Măria Sa Veziriul și la alți Pași, să le dea de știre și să-i pornească asupra lor.” Iar în final grămăticul încheie

cu rugămintea ca „să ne dai știre dumneata de toate lucrurile și de toate veștile ce vor fi dentr'acia”.⁷⁵ Deci pregătirile lui Matei stârniseră ceva spaimă între aceia care țineau să păstreze scaunul pentru cel hotărât de padișah.

Însă cât de reală era alarmarea vizirului, a hanului tătarilor din Bugeac sau al aceluia al crâmlenilor, a lui Abaza, și a altor pași, ca să-i pornească asupra eventualilor invadatori e greu de spus. Poate că autorii scrisorii, prin asemenea vorbe, voiseră doar să dea de înțeles că mărita cârmuire este pregătită ca să întâmpine cu forțe temeinice dușmanii ce-ar cuteza să se ridice împotriva-i, lucru pe care aceștia e de dorit ca să-l afle, în speranța că perspectiva unor contraatacuri îi va descuraja, determinându-i să-și abandoneze planurile.

Drept răspuns, primarul Cristofer Hirschel nu putu decât să le mărturisească boierilor munteni că dânsul aflate de recrutările întreprinse de aga Matei, căci curierii acestuia trecuseră prin târg cu doar vreo săptămână în urmă, dar nu-i era limpede dacă se viza trecerea munților pe trei coloane, cum știau ei, sau dacă nu cumva noii oșteni erau meniți de a fi puși în slujba craiului, în acea clipă amenințat de nemți. Oricum, chiar de-ar fi ca aceia chemați la luptă să fi fost îndreptați împotriva Munteniei, se îndoia că pătrunderea peste creste era plănuită să se facă pe la Bran, ori pe la Tabla Buții, căci de câteva zile atât aga cât și spătarul Teodosie erau plecați în Hațeg, deci taman în ținuturile de apus ale hotarului. Deci dacă judeca după locul unde se aflau în acea clipă căpeteniile, probabilă nu i se părea decât o invazie prin pasul Vâlcanului, pe unde de altfel răzvrățiții intraseră în țară și cu un an înainte. Pe deasupra, dacă nu se înșela, spătarul Gorgan era dus de câteva săptămâni în Moldova, de unde nu se întorsese încă, semn că atacul, dacă era cu

---

⁷⁵ Citat dintr-un document autentic care ni s-a păstrat, datat în 11 august 1632, stil vechi.

adevărat dorit de cineva, nu va avea loc prea curând. Răspunsul derută căimăcămia și pe divaniții care-i stăteau alături, căci nu le deslușea situația, ci dimpotrivă!

Ba lucrurile se încurcă și mai rău, căci exact în aceste zile de năuceală sosi și o solie de la principele Rákóczi, care pretindea căimăcămiei să-i plătească de îndată tributul de 5000 de florini, făgăduit de Leon vodă cu câteva luni înainte de mazilire. Craiul era disperat, căci amenințat de un război cu imperialii, avea o stringentă nevoie de bani, și se făcea luntre și punte ca să-i dobândească, fiind hotărât să-i stoarcă prin orice mijloace, fie ele oricât de meschine, fără să-și facă scrupule! Cum în aceeași vreme se vorbea și de o invazie a pribegilor adăpostiți în Ardeal, caimacamii puteau socoti că prin solie li se propune un fel de târg: dacă dați banii sunt de partea voastră și-i opresc pe cei care vor să sară asupra-vă; dacă refuzați, le dau deplină slobozenie să-și urmeze voia și să vedem cum o să vă descurcați cu ei. Aveți deci de ales. Spiritele se încinseră în divan, iar discuțiile cu împuțerniciții crăiești se prelungiră mai bine de două săptămâni, încât solii se văzură siliți să zăbovească în târg în tot acest răstimp. Partea comică, ba chiar tristă, a întâmplării, pe care boierii nu o vor afla însă, era că în vreme ce lor li se cerea atât de stăruitor un tribut, la Stambul capuchehaia Ardealului se trudea să-l smulgă și lui Radu Iliăș! Noul domn, ca să-și netezească drumul spre tron, se grăbise să accepte învoiala, dar plata o va face numai după ce va ajunge la București, făgădui el.

În vreme ce căimăcămia din București se agita în gol, neputând găsi niște soluții care să preîntâmpine problemele care începeau să se ridice aspră-i ca niște fatalități noptose, Matei, după ce trecu prin Sebeșul Săsesc, ajunsese în sfârșit în țara Hațegului, alăturându-se nemeșului Miclăuș, feciorului său Mateiaș, amândoi din Râu Bărbat, și lui Vaida Bona sau Bunea voievodul cum i se mai zicea, fost

prim jude al Caransebeșului, iar mai apoi tricesimator suprem al Caransebeșului, Lugojului și Zăicanului. Aceștia grijiseră până atunci de înscrierea în oaste a doritorilor. Odată cu venirea agăi recrutările se accelerară, căci boierul aducea cu sine și câteva putinele cu bani, vederea cărora întări credința câștigului în cugetul viitorilor războinici. De bună seamă sunătorii nu erau luați din avuția sa, care-i fusese confiscată de Leon vodă încă din anul trecut, și nici nu erau dați de crai; ei închipuiau tot ce putuse împrumuta în pripă de la cămătari. În scurt se înscrieră sub stindardele sale mai multe mii de bănațeni, cărora li se împărțiră totodată armele și merindele de trebuință. Numărul celor adunați ajunsese așa de mare, încât nu mai putură afla găzduire prin sat, drept care în curând din jos de așezare se închegă o tabără de sute de corturi de felurite culori, între care fremăta o numeroasă mulțime de bărbați în floarea vârstei, care, spre a-și spori îndemnarea, mânuiau parcă în joacă lănci, spade, arcuri, sânețe, junghere, buzdugane și felurite alte unelte de luptă. Din când în când mișuneala era întreruptă de șuierat ascuțit de surle, de bubuituri adânci de tobă, ori de clinchet asurzitor de chimvale.

Apariția agăi în Banat iscă îngrijorare și dincolo de granițele Caransebeșului. Astfel valiul Timișoarei, care primise și el hatîșeriful padișahului ce orânduia prinderea neîntârziată a agăi, porunci grabnica întărire a apărării, închizând hotarul, încât nimeni să nu se mai poată strecura dintr-o parte în alta. Se temea că românii pe care-i păstorea ar putea să se furișeze în ținutul învecinat, punându-se în slujba nelegiuitului de ghiaur, care stârnise mânia măritului sultan. De asemenea, socotind că din Banat se poate ajunge în Oltenia numai pe două căi, anume prin pasul Vâlcanului, ori de-a lungul văii râurilor Țimiș și Cerna, porunci sangeacbeului de Rușava⁷⁶ să închidă strașnic cu ienicerii trecerea

⁷⁶ Orșova.

din urmă, care se afla sub privegherea sa, străbătând de-a curmezișul olaturile ce-i fuseseră încredințate. Pasul Vâlcanului, fiind prea îndepărtat, nu aveau decât să-l păzească temeinic muntenii, cu atât mai mult cu cât, de drept, străjuirea strâmtoarei cădea în seama lor.

Întruna din primele seri de după praznicul Adormirii Maicii Domnului⁷⁷, în mijlocul taberei de corturi, adunați pe niște buturugi, ședea în jurul unui foc Matei, Teodosie spătarul, nemeșul Miclăuș și fostul jude Vaida Bona. Stăteau de vorbă, gustând alene din ulcele niște vin de Țelna, spre a ușura înghițitul îmbucăturilor smulse cu dinții dintr-o friptură de carne de porc aburindă, cu miros îmbietor de prăjeală, care le picase cam greu după postul de două săptămâni, care abia de trecuse.

- Parcă mi se strânge inima când mă gândesc că trebuie să atacăm din nou țara, oftă mâhnit Teodosie spătarul.

- Nu cumva a început să-ți fie frică?! Îl repezi cam iritat aga.

- Nu! În nici un caz nu e vorba de frică. Departe de mine așa simțământ, dar nu pot uita ce-au pățit satele mele la trecerea chiar a unor oști prietene. Nu mai vorbesc de cele vrășmașe, ce voiau să-l pedepsească, chipurile, pe voievodul țării. În asemenea împrejurare curg uciderile, schingiurile, pârjolurile, prădăciunile, robiriile, violurile și felurite alte mârșăvii. Iar toate lovesc niște oameni sărmani, lipsiți de orice vină, afară de aceea de a se fi născut pe acest pământ nenorocit.

- Bine, dar dacă vrei să dobândești ceva în viață, trebuie să lupți! Așa e bărbătește! Așa e firesc! Dacă nu cucerești tu un lucru pentru tine, îl va lua un altul! Ori prin ce este acesta mai bun sau mai merituos decât tine? izbucni din nou aga Matei.

---

⁷⁷ Cade în 15 august.

- Nu zic că n-ar fi așa... Dar totodată nu pot s-o uit pe biata nevastă-mea dintâi și chipul îngrozitor în care i-a fost dat să piară în urmă cu mai bine de douăzeci de ani. Și tare o mai iubeam. Ea a fost unul dintre nefericiții care au plătit amarnic certurile dintre craiul Gabriel Bathory și Radu vodă Șerban. Mercenarii celui dintâi au intrat în plină iarnă în Ungrovlahia noastră, după ce făcuseră prăpăd prin ținutul Bârsei, adică în propria lor țară. Iar dacă nici pe aceasta n-au iertat-o, vă puteți da seama ce urgie au făptuit dincoace de munți, chipurile pe meleag vrășmaș, spre a-l pedepsi pe voievodul de aici. Ce vină avea biată Mara pentru gâlcevile celor doi, ca să fie batjocorită și ucisă de oșteni? Eu am ajuns acasă după trecerea ardelenilor și am găsit conacul și toate namestiile din jur făcute scrum, animalele furate din grajduri, pe nevastă-mea cu hainele smulse de pe ea și plină de vânătași, aruncată ca un hoit oarecare printre alte ciorciobătii și leșuri. Până și cimitirul din dosul curții, în care erau îngropați moșii mei, era răscolit în căutarea odoarelor cu care aceștia fuseseră înmormântați. Bieții răpoșați au fost pângăriți într-un chip greu de închipuit. Moaștele le-au fost scoase din pământ, fiind fărâmate și împrăștiate! Ce vină aveau morții, ori sărmana femeie, dar și slugile mele, ca să fie pedepsiți cu toții așa crunt pentru supărarea pricinuită de Radu vodă lui Gabriel crai? Pentru ce plătea dânsa cu batjocura, dar și cu viața?! Ori așa se întâmplă întotdeauna. Cel mai rău pățimesc nevinovații!! Iar mulți dintre cei ce plătesc, o fac pentru un voievod al cărui nume și chip nici nu-l știu și nu-l vor cunoaște vreodată.

- Deci vrei pace mai presus de toate! făcu disprețuitor Miclăuș, urmaș de cneaz hațegan, ajuns între timp nemeș. Numai că asta nu se poate. Lumea de când e lume a pus la temelia ei războiul. Numai prin el oamenii au ajuns mari și de neuitat. Gândește-te la vestitul Alexandru

Machedon. A pornit dintr-o țară la fel de mică precum a noastră și a pus temeiul unei uriașe și vestite împărății!

- Drept este, iar pentru cronicari e „Mare”, și nu mai prididesc a-l potopi cu laude, făcându-l slăvit erou, lipsit de seamăn. Dar nu cumva, fără el și fără imperiul pe care l-a ctitorit-o, fără cuceriri și fără războaie, lumea ar fi fost mai fericită și viața mai bună? Sau, oricum, ar fi suferit mai puțin? Chiar a fost necesară omenirii năpasta atâtor ucideri inutile, ori chinurile și torturile ce s-au urmat? Ce folos au avut ființele pașnice care nu trăiau din jaf, ci din truda meșteșugului pe care-l deprinseseră de la înaintași? Gândiți-vă la sărmanii locuitori ai cetății Tyr-ului și la felul în care le-a fost sfârșitul. Am auzit odată o vorbă, care m-a impresionat profund încă de atunci, bântuindu-mă mai apoi ca o stihie. Un înțelept de odinioară era de părere că omul trebuie să se roage ca Dumnezeu să-l ferească de a trăi în perioade istorice grandioase, deci să viețuiască sub stăpânirea unor împărați măreți, care se socotesc datori să făurească istorie! Nenorocire mai mare n-ar fi fost pe pământ, care să strivească fericirea simplă a omului de rând.

- Prea vezi lucrurile în negru și prea le minimalizezi, știrbindu-le fala și scoborându-le în mocirlă! Vitejia rămână virtutea cea mai prețioasă și cea mai de cinste pentru un bărbat adevărat! Oricum, nu gândești ca un războinic adevărat și mi-e teamă că te-ai cam muiat în ultimul timp, încât nu se mai poate pune temei pe tine, interveni judele Vaida Bona cu un aer de superioritate, hotărât să pună capăt unor cugetări care i se păreau jalnice prin micimea lor sufletească, ele tinzând să coboare slava în noroiul gloatei de rând.

Teodosie Corbeanu, retrăindu-și dezamăgitoarele amintiri, mai oftă odată din adânc și tăcu, afundându-se în sine.

*

Cum urcarea în scaunul muntean al lui Radu Iliaş era plănuită de tatăl său dimpreună cu chir Kurt Celebi încă dinainte de plecarea sa din Stambul, evident, voievodul cunoştea toate demersurile efectuate, sau cele în curs de a se săvârşi în acest scop, şi, din Iaşi, le urmărea cu încordare desfăşurarea pe mai departe, aşteptând nerăbdător înfăptuirea lor până la capăt. Deci, spre deosebire de boierii care-l slujeau, el ştia dintru început fiecare pas care se făcuse şi se mai făcea întru atingerea ţelului. Nu la fel se întâmpla însă cu mulţimea de curteni aflată la pândă. Sfetnicii, în ciuda încercărilor sale de tănuire, simţiseră că se punea ceva la cale, dar nu cunoşteau totuşi nimic precis, încât se vedeau siliţi să se mărginească la presupuneri făcute cel mai adesea la întâmplare, hazardându-se în ipoteze şi speculaţii, în credinţa vană că, născocind potop de judecăţi în temeiul observaţiilor făcute, ar putea intui uneltirile care le erau cu grijă ascunse. Dar cele aflate întâmplător erau neîndestulătoare spre a ajunge la o concluzie, încât iscoditorii orbecăiau precum nişte exploratori rătăciţi în bezna unei peşteri.

Alexandru vodă Iliaş nădăjduise că dorinţa i se va împlini încă de la începutul primăverii, însă răzvrătirile spahiilor şi ale ienicerilor din Stambul, schimbarea a trei viziri în doar câteva luni, lupta sultanului Murad pentru a se elibera de sub tutela mamei sale Kösem Mahpeyker au făcut ca deznodământul să fie amânat, lucrurile bătând pasul pe loc, ca împietrite. Neîntâmplându-se deci nimic palpabil, lipsind prin urmare fapte ori dovezi observabile, clevetitorii se zăpăciseră, căci li se îngreuna putinţa de a întrevedea ce se urzea, toate opiniile fiind în primele luni destul de nesigure şi îndoielnice. Era clar chiar pentru un nepriceput că se cocea ceva, dar neputându-se totuşi dibui nimic,

bârfele nu-și găseau sâmburele în jurul căruia să-și închege substanța.

În pragul primăverii deruta protipendadei era de aceea deplină, presupunerile cele mai năstrușnice curgând de-a valma pe fondul acestei nemărginite confuzii generale. Amploarea stării de surescitare la care ajunsese tagma moldovenimii alese, se putea aprecia cel mai deslușit după încrâncenata încrucișare a clevetelilor din saloanele de oaspeți ale conacelor celor mai însemnați boieri ai vremii. Înverșunarea cu care se înfruntau părerile reda în chipul cel mai fidel măsura agitației ce frământa „lumea bună”. În aceste locuri era ușor de urmărit întreaga evoluție a mișunelilor orbecăinde ale clevetitorilor, în desperata încercare de a descoperi ceea ce li se ascundea cu atâta grijă.

Iar cel mai cunoscut și mai frecventat loc de acest gen era „salonul” vel vornicului Țării de Jos, Lupu Coci. Animația atmosferei de aici oglindea fidel oscilațiile în vâltoarea cărora se zbăteau reflecțiile neostenite ale măriștilor neamului de un an încoace. În iarnă, dominate de buimăceală, supozițiile emise aici se mărgineau la un șir de întrebări și nedumeriri legate de plănuirile vodăi, întrebări pline de veninoase subînțelesuri și insinuări, dar în care se includeau totodată și un noian de laude aduse năzuinței, chipurile ascunse, dar de toți cunoscută, a gazdei, de a dobândi domnia.

„Oare ce-și vor fi șușotit Celebi și vodă la poarta dinspre Edicule a Istanbulului în clipa când își luau ziua bună?” se întrebau spre pildă acei musafiri care făcuseră parte din deputăția ajunsă cu câteva luni în urmă până aproape de scaunul padișahului, fără a izbuti însă ca să i se înfățișeze.

„Oare care sunt știrile aduse de numeroasele solii ce vin de la capuchehaia Celebi, căci agitația și îngrijorarea primitivului par suspect de mari?” se nedumereau alții.

„Ce tot tănuiesc vodă dimpreună cu favoriții săi, în frunte cu Batiște Vevelli în tainele spătăriei mici? Că doar de dezmierdări nu poate fi vorba, căci pe acestea și le împart cu dărnicie chiar în văzul lumii!”

Iar interogările pe marginea acestor teme continuau la nesfârșit, e drept că uneori cu mici variații, care însă nu modificau în esență înțelesul și dedesubturile presupunerilor. Oricum, o seamă de vorbe scăpate întâmplător de vodă sugerau unora că Iliăș ar fi ispitit să-l imite pe Radu Mihnea, atunci când acesta își înălțase Coconul în scaun. În ciuda bănuielilor lor, mulți alții se îndoiau totuși de asemenea predispoziție, deși n-o excludeau cu totul, dar li se părea ciudată lânzezeala dovedită întru împlinirea gândului, amânările dând mai degrabă de înțeles că, fie nu se dorea așa ceva, fie împotrivirea întâmpinată e prea mare ca să se poată ajunge la vreun rezultat.

În legătură cu laudele închinare gazdei, atunci când nu mărgineau la simple osanale lingușitoare, ele se rosteau cu vocea întreagă și fără fereală. Lupu era declarat „înțelept”, „minte luminată și pătrunzătoare”, „fire dreaptă și nepărtinitoare”, „iubitor al aproapelui”, „cu aplecare către nevoile și necazurile poporului, de care era nespuse de iubit și prețuit” „bun cârmuitor al Țării de Jos, locuitorii căreia îi sunt adânc recunoscători pentru bunătatea și nemărginita sa înțelegere, pentru ocrotirea cu care îi înconjoară”, „bun creștin și plin de milă și dărnicie, în stare să-și jertfească și cămașa de pe el pentru cel care suferă”. Iar corul aplaudacilor și lingărilor nu cunoștea contenire, imaginația acestora părănd nesecată, în stare de a născoci noi și noi elogii.

În ce privește comentariile privind dorința de a domni, atât Lupu cât și lăudătorii săi se arătau mai prudenți, reflecțiile exprimându-le pe ton mai scăzut și cu oarece fereală, deseori mai pe ocolite sau prin simple aluzii ce se

voiau ascunse, dar erau destul de străvezii, încât să le poată pricepe oricine. De altfel îndemnul pentru asemenea teme de discuție îl dăduse chiar Lupu însuși. Spre pildă, în ultima vreme dânsul încerca să le dovedească celor care-l vizitau că e scoborător din os domnesc, mama sa trăgându-se chipurile din spița lui Aron vodă, feciorul lui Alexandru Lăpușeanu. Înrudirea cu măritul ei înaintaș nu era însă prea limpede statornicit, ea fiind când fiica, când doar o nepoată de soră a zisului cârmuitor, lucrurile plutind într-o negură a nedeslușirilor. Numai naivii mai puteau crede că la mijloc n-ar fi fost decât o inocentă poftă de grozăveală. Pentru toți ceilalți era clar că spusa oglindea dorința, dar și dreptul de a accede la tron, năzuință pe care era hotărât s-o și înfăptuiască. Partea comică a poveștii era aceea că prin aceste afirmații, fie ele sincere și reale sau nu, se recunoștea neam apropiat cu mult criticatul principe tocmai aflat la stăpânire, căci Iliș era fiul lui Ilie, fratele lui Aron vodă și implicit nepotul lui Alexandru Lăpușeanu, dar un nepot autentic, direct, în privința spiței căruia nu mai încăpea nici urmă de îndoială fiind pe de-a-ntregul dovedită, și nu ipotetică, precum se întâmpla în cazul lui Lupu! Ba pe deasupra scoborârea celui dintâi era și mai vârtoasă, curgând pe o zdravănă linie bărbătească, iar nu una firavă, fiind pe de-o parte femeiască, iar pe de alta și cam îndoielnică. Oricum obârșia domnească a lui Iliș nu era doar mai evidentă, dar în fond și mai apropiată decât aceea nedeslușită, pe care o evoca printre opinteli vel vornicul.

Mai departe, în zorul de a stârni vâlvă în jurul năzuințelor sale, jupânul arăta că principii trebuie să fie dăruți cu viziuni largi, împrumutate de la împărații Bizanțului de odinioară, care să aducă strălucire și renume tronului, și nu să se mărginească a fi niscai spirite mărunte ca până acum, dornice doar de a stoarce bani ca să poată trăi mai apoi comod, înconjuțați de un lux mediocru. Deci

voievozii trebuie să fie adevărați basilei, precum aceia din mileniul de dinainte, iar în amintirea acestora se cuvenea să-și zică Vasile, nume cu adevărat împărătesc, iar nu Radu, Alexandru, Moise, Leon sau în alte chipuri de acest soi, ce sunt lipsite de răsunet, având chip de mărunte și ridicole porecle, ce nu stârnesc ecou de măreție monarhică!

Urmând trendul epocii, își arată clocotinda indignare împotriva grecilor care-i înconjoară de decenii pe domni și asupresc crâncen și neiertător sărmana țară, sărăcindu-o și stricându-i bunele datini de iubire și dreptate, lăsate din străbuni. Sunt adevărate căpușe care sug nesățios vloga norodului, se dezlănțuiau el avântat. Iar favoriții lui Iliăș, toți greci și venețieni, deci venetici nenorociți, se înverșuna el, sunt o pildă dureroasă a acestei nefericite spoliери a neamului și a acestui pământ atât de rodnic și de darnic cu toți, care nu e prețuit la valoarea sa, ci stors fără de cruțare!

Ciudat era că-și exprima indignarea față de invazia veneticilor sud-dunăreni într-o limbă română greu de înțeles, fiind stâlcită printr-un groaznic accent pițigăiat grecesc și pe deasupra împănată de o mulțime cuvinte străine, cu deosebire tot grecești, deși, după cum singur spunea, dulcea moldovenească era scumpa lui limbă părintească! „Problema răutății grecilor de la noi și a amestecului lor în trebile noastre ar trebui rezolvate în chipul în care a făcut-o moșul meu, Aron vodă, spre sfârșitul domniei”, declama el plin de emfază, referindu-se la împrejurarea că în 1594 pretinsul său strămoș ar fi chemat la palat pe creditorii levantini, sub pretextul că li se vor face plățile restante, dar, prinși laolaltă, au fost uciși cu toții, până la ultimul.

Dar când vorbea de invadatorii sud-dunăreni oploșiți prin ținuturile valahe, pare-se că uita că însăși tatăl său venea de pe acolo, ba chiar unii dintre cei aflați în acea clipă în casa lui clevețeau că nu numai părintele său, ci chiar el însuși n-ar fi văzut lumina zilei în țară, ci pe undeva prin

Balcani, supoziție poate neîntemeiată, căci, la vremea când venea pe lume, zămisliitorul său slujise deja de ceva vreme ca dregător atât în Moldova, cât și în Țara Românească! Iar dacă el locuia de ani de zile din sus de Dunăre, nu e de crezut că, după ce-și lăsase nevasta grea, iar acesta era pe cale să nască, o trimisese tocmai în cine știe ce sat de pe coclauri balcanice ca să dea viață copiilor săi pe acolo, de unde apoi s-o reîntoarne la el cu noile progeneruri!! Oricum, datorită acestor pete întunecate ce-i umbreau trecutul, pete rămase toată viața sa nelămurite, el însuși era bănuț a fi venetic, în ascuns fiind adesea poreclit „grecoteiul” sau „arbănașul”.

Însă noianul bunelor păreri ale lui Lupu despre sine nu erau tocmai noi. Mai fuseseră auzite de destule ori în ultimii ani, iar când răsufleseră la domnie chiar îi pricinuiseră unele necazuri. Unii presupuneau spre pildă că Gaspar Grațiani vodă, nașul său de cununie, nu-l înfierase numai pentru neregulile descoperite în treburile vistieriei pe care o cârmuia, nu numai pentru că se opunea politicii sale filo-creștine, ci și pentru că i-ar fi dibuit dorința de a-i lua tronul, devenind un rival nedorit, chiar primejdios prin firea sa bătaioasă și impulsivă. Deci e greu de precizat clipa când s-a trezit în sufletul lui Lupu dorința de a domni. Dar existența ei în ultimii ani era o certitudine, lucru care nu mai trebuia demonstrat. Oricum, parcă pentru a-și ilustra hotărârea nestrămutată de a se prinde în lupta pentru coroană, obișnuia să debiteze din când în când sloganul: „soarta și-o croiește singur omul; ea e în mâna sa și depinde numai de sine ca s-o împlinească!” Era parcă un angajament față de cei din jur, că nu se va lăsa doborât în lupta pentru mărire, ci va merge până la capăt!

De altfel lăudătorii, ca să-i facă pe plac, obișnuiau să spună cu subînțeles străveziu: „Zău că e tare păcat că n-avem domnitor ca lumea. Ne-ar trebui un cârmuitor

autoritar, dar care să fie totodată muncitor, iute la minte, capabil, inteligent, răzbătător, să se bucure de bun renume și să fie iubit de norod! Ori asemenea oameni sunt rari și-i recunoști imediat, căci, de cum îi vezi, îi distingi chiar dintr-o mie! Ar trebui ca ei să smulgă sceptrul din mâna celor nevolnici și să se înstăpânească asupra puterii, spre fericirea tuturora!” La drept vorbind reflecția constituia un îndemn explicit de a lua cât mai repede domnia, bucurându-se de sprijinul lor necondiționat!

La întrunirile din casa vel vornicului Coci, încă din iarnă se ivise și un oaspete neașteptat, a cărui prezență nedumeri, ba chiar miră, pe mulți, deși nimeni nu cârti în vreun fel împotriva-i. Era Bașotă Pătrașcu, cel care fusese și el la Stambul pentru a protesta contra numirii lui Iliăș în scaun, fiind și el aruncat în temniță laolaltă cu ceilalți. Ca urmare, dovedindu-i-se dușman, noul domn, la întoarcerea în țară, îl pedepsise, scoborându-l de la rangul de mare vistiernic, la cel de vtori logofăt. Datorită acestor împrejurări vitrege prin care boierul trecuse, vel vornicul Lupu Coci ar fi putu să-l considere un aliat potențial, fiind în fond un oropsit al regimului și prin aceasta o ființă care-i împărtășea simțămintele. Dar totuși, cunoscându-l prea bine, avea unele rezerve față de el și asta chiar din mai multe pricini. În primul rând boierul era dăruit cu o fire foarte critică și cu o gândire independentă, ceea ce făcea ca uneori să dea replici mușcătoare, sau de-a dreptul rebele, ieșind astfel în chip nedorit din rândul lingușitorilor care, pentru a-i câștiga grația, nu pridideau cu laudele și cu ploconelile. Bașotă avea convingerile sale, și adesea trebuia să ții seamă de ele, drept care devenea incomod pentru vornic, căci îi îngrădea cumva libertatea de acțiune. Oricum era greu de determinat ca să se alinieze cuminte celorlalți din suită. Totuși, prin înrăurirea ce o avea în cercurile înalte, nu era bine ca să-l îndepărtezi, dar nici să ai de a face cu el nu era

prea la îndemână, dovedindu-se adesea un nesupus înverșunat și îndărătnic. Întru-un cuvânt jupânul, deși cunoștea prea bine însemnătatea lingușelii dacă năzuia să avansezi, nu era o fire destul de servilă încât să-și poată stăpâni răbufnirile și să se manifeste în permanență ca o ființă agreabilă și ușor de răbdat.

Pe deasupra, după câte aflase Lupu, oaspele nu era numai un clevetitor împătimit, care nu prea ierta nimic, dar obișnuia și să ducă vorba de la unul la altul, adesea înfierându-i cu înveninare pe cei luați în târbacă. Ori în calitate de vtori logofăt, era adjunctul lui Ghenghea Ionașcu, mare logofăt, bine văzut de Iliăș; iar în ultima vreme Bașotă pare-se că începuse să se apropie de mai marele său, în încercarea disperată de a se împăca cu stăpânirea și de recâștiga pozițiile și avantajele pierdute. Ori devenindu-i, pe zi ce trecea, tot mai favorabil principelui și omului de credință al acestuia, puteau răsufli prin el la Curte unele detalii despre cele care se discuta în casa sa, lucruri care desigur n-ar fi stârnit prea mare încântare în sufletul voievodului, ci dimpotrivă. Desigur că nu avea temeii să-l bănuiască în stare de a se scobori întra-atât încât să-l pârască, sau că s-ar preta la alte mârșăvii la fel de mărunte! Avea mult prea multă demnitate ca să se înjosească în asemenea chip. Dar poate, chiar fără intenția de a-i face rău, se putea scăpa față de logofăt, iar acesta, la rându-i, putea repovesti domnului cele auzite, lucru evident de nedorit. Lupu ar fi preferat de aceea să nu-l mai vadă pe jupân în suita adulților săi, mai ales că, prin aerele sale de independență, putea înrâuri și pe alții ca să se sumețască. Dar în ciuda resentimentelor pe care i le purta, nu vedea cum i-ar putea face vânt, încât, neavând încotro, scrâșnind din dinți, se vedea silit să-l tolereze.

De altfel vel vornicul Țării de Jos nu era singurul care nu se bucura de prezența sa, ci chiar și unii dintre

adulatorii gazdei nu se simțeau în largul lor, știind că jenantele lor lingușeli și acte de umilire sunt privite de cineva cu ochi critic și adâncă dezaprobare.

Adevărul era că Lupu se înșelase în parte în privința lui Bașotă, când se temuse că-l va trăda principelui, fie și din greșală. Boierul prea îl ura pe Iliș ca să nu-și cântărească permanent cuvintele scăpate la Curte, astfel încât să nu răzbată în sus, ceea ce domnul nu trebuia să afle. Chiar dacă ar fi aflat de un asasinat ce-ar fi fost pus la cale pentru surparea stăpânirii, ar fi tăcut mâlc, sperând că prin muțenie ajută la împlinirea sa. Dar dacă vtori logofătul nu povestea nimic jupânului Ghenghea, în schimb se dezlănțuia împotriva vel vornicului față de oaspeții vărului său, Bașotă Gheorghe, la masa căruia apărea regulat în fiecă săptămână cel puțin odată. Aici avea prilejul de a comenta cu sarcasm cele auzite în casa lui Coci și nu prea ierta nici o cugetare a acestuia, oricât de nevinovată ar fi fost, căci el oricum îi găsea cusur. Purtarea sa la prima vedere putea părea nefirească, dar nu era lipsită de noimă, întrucât, dacă nu-l suferea pe Iliș, nu-l înghițea nici pe Lupu, care de altfel, pretinzându-se urmaș lui Aron vodă, poate fără să-și dea seama, se recunoștea pe undeva văr bun cu detestatul voievod și deci prin nimic mai bun decât acesta.

De altfel într-una din zile, stând în capul mesei și avându-i alături pe cei doi veri ai săi, în dreapta stându-i înșăși bătrâna gazdă, vtori logofătul se dezlănțui furibund:

- Luminatul jupân Coci se și vede măreț cârmuitor peste noi!! Se crede urmașul lui Aron vodă, el, un venetic venit de nici unde pe capul nostru, oameni vechi ai acestor meleaguri!! Uită că numele său nu are iz de sânge domnesc, ci de cocină, cum se și aude de altfel sunând! Nici românește nu știe bine, el care ne dă lecții de înaltă simțire moldovenească!!

- Bine, dar dânsul e om școlit, a avut aleși dascăli greci, iar el fiind învățacel conștiincios, a trudit cu deosebită râvnă, trăind o vreme numai în lumea înaltă a cărturarilor, încât s-a rupt de cele ale vieții de zi cu zi, cât și de limba noastră proastă, mult prea săracă încât să poată exprima o înaltă gândire filozofică, făcu Prăjescu Nicoară, cuscrul gazdei, în încercarea de a se dovedi un judecător obiectiv.

- Ei, zău! îl întrerupse vtrori logofătul Bașotă. Tare nărod trebuie să fie cineva dacă, din pricina celor nou învățate, uită vorba de acasă, prinsă de la mă-sa. Asta o poate crede doar unul pe care judecata nu-l prea dă afară din casă! Ori chiar atât de netot să fie încât învățând ceva azi, să uite ce știa ieri? O fi având el destule cusururi, dar, după felul cum le învărtește pe toate, de prostie nu cred că suferă, ci dimpotrivă! Deci stâlcirii limbii trebuie să-i cauți altă pricină. Nu degeaba zic unii c-ar fi la fel de venetic, ca aceia pe care-i osândește, îndemnând a lupta împotriva lor!

- Este român după mă-sa, aici nu încape îndoială, îi luă acum apărarea treti postelnicul Ionașco Prăjescu, ce-i era ginere gazdei. Sau dacă e să-l cântărim după ta-său, nu poate fi, în cel mai rău caz, decât aromân. In nici un chip nu se află pricină de a-l socoti grec sau arvanit⁷⁸! Bag mâna în foc pentru asta.

- Vezi să nu te frigi! Eu oricum te-aș sfătui să nu încerci! reluă Bașotă imperturbabil. De altfel în toate poveștile lui mai descoperi și alte ciudățenii. Nu mai departe decât acum câteva zile, când se lăuda cu scoborârea din Aron vodă, cei doi frați ai săi, aflați de față, se uitau cu nemărginită mirare și nedumerire la el, căci pesemne dânșii nu-și descoperiseră încă asemenea strămoși! Nu e nefiresc că obârșia asta strălucită e cunoscută numai lui Lupu, nu și fraților săi, deși se trag din aceeași părinți? Cum se poate întâmpla că ei n-au dibuit încă cât de sus le ajunge origina?

---

⁷⁸ Albanez.

Vouă povestea nu vă miroase a ceva? Poate că într-adevăr cuvântul miroase nu e potrivit, căci povestea duhnește de la cale de-o poștă a minciună!

- Dar totuși are dreptate când se ridică împotriva căpușelor care ne vin de la Stambul. Și bine a făcut Aron vodă când i-a stârpit; și mi se pare frumos că Lupu zice că voiște să pășească pe aceeași cale! se amestecă din nou în vorbă bătrânul Prăjescu Nicoară.

- La prima vedere s-ar putea zice că ai dreptate. Dar dacă făgăduiește că vrea să facă precum bunul său, lucrurile se cam schimbă. Aron i-a căsăpît pe cămătari abia în ultimele luni ale domniei, ca să scape de datorii, nu pentru binele Moldovei, căci, dacă o făptuia pentru bunăstarea ei, n-ar fi stors-o zdravăn până atunci, slujindu-se tocmai de cei pe care-i osânda așa de amarnic. Uitați acest lucru.

- Jupâne, dar neiertător mai ești cu el. Însă, tot atacându-l, nu cumva vrei să ne dovedești că Iliăș e mai bun? Că acesta ne-ar aduce fericirea?

- Nu iau apărarea lui vodă, că n-am de ce, că și eu trag ponoase de pe urmă-i. Dar să nu amestecăm trebile și să nu dăm din lac în puț. Căci dacă Alexandru e mai aprig și mai pustiitor decât o catastrofă, nu înseamnă că Lupu trebuie socotit neapărat ca fiind mană cerească! De altfel chiar spusele sale ar trebui să ne îngrijoreze... Deci se consideră nu numai scoborător din Aron, ci și continuatorul politicii acestuia, luându-și-l ca model de guvernare. Ori dacă vouă vi se pot părea liniștitoare asemenea vorbe, mie îmi inspiră groază! E drept că numai bunicii și părinții mei au apucat vremile sale, eu necunoscându-le nemijlocit. Dar de la ei am aflat că Aron era poreclit pe timpuri fie „Tiranul” fie „cel Cumplit”! Și nu încapе îndoială, că nu fără temei i se zicea astfel! Așa că păzea de viitorul cu care ne amenință Lupu!

Spre norocul lui Bașotă vel vornicul Coci nu va afla vreodată cugetările cu care celălalt îl probozea în casa vărului său, încât boierul va fi primit și mai departe de cel din urmă, chiar dacă aparițiile sale nu încântau pe nimeni.

De altfel odată cu luna iulie chiar subiectul bârfelilor cunoscute oarecare schimbare, năucitoarea derută de până atunci diminuându-se întrucâtva. Dacă mai devreme se bănuia doar existența unei uneltiri, al cărei obiect era însă greu sau cu neputință de definit, odată cu însurătoarea lui Radu Iliăș lucrurile păreau a se limpezi puțin, supozițiile căpătând oarecare consistență și o direcție. Obișnuit comentariile se învârteau în jurul reflecției: „De bună seamă că nunta asta nu s-a făcut la întâmplare, sau pentru că mucosul de Radu murea de dorul fetei lui Celebi. Neîndoielnic rostul e altul și desigur nu poate viza decât urcarea în scaunul muntean a feciorului vodă-i. Bănuielile nedeslușite de până acum, încep să se dovedească reale.”

Reflecția era întoarsă, e drept, pe toate fețele, dar nu prindea concretețe, căci în fapt nu se întâmpla nimic de natură a dovedi că se întreprindea ceva palpabil în acest sens. Totuși era prima dată când se vorbea în public, în chip explicit, de așezarea lui Radu în torn, deși acesta era ocupat, iar situația lui Leon vodă părea să se fi consolidat după actele antigrecești date cu un an înainte și după victoria ostășească ce urmase. Cum mazilirea celui în slujbă, precum și căftănirea preconizată întârziiau, clevetitorii aveau deseori senzația că poate judecățile lor n-au totuși temei, ci că, în taină, se țintea să se obțină altceva, lucru pe care ei nu erau în stare a-l intui. Dar ce?! Nedumeririle inspirate de această lungă amânare, creșteau, ațâțând curiozitatea, neliniștile, dar și suspansul.

În fața acestei stări de confuzie, cel mai adesea lumea cel mult se indigna de propria ei reacție, socotită prea moderată, de neiertat având în vedere gravitatea acelor care

se petreceau. „Acum vreo șase ani, când cu alegerea lui Barnovschi, divaniții l-au preferat pe acesta, tocmai pentru că nu avea coconi și deci nu putea călca pe urmele înaintașului său, Radu Mihnea. Ori dacă atunci n-am voit pe unul care ar fi pășit pe calea deschisă de Mihnea, acum pare-se că nu suntem iertați de asemenea deznodământ! Deci, de ce ne-a fost frică, n-am scăpat, vorba zicalei! Dar ce-i de făcut pentru a scăpa din impas?”

Întrebarea deși rămasă fără răspuns, pricinui totuși o anume dezmeticire, presupunerile sporind asemenea unei avalanșe în plină dezlănțuire, cuprinsul lor tinzând chiar să se apropie tot mai repede și tot mai mult de adevăr.

Bârfele legate de viitorul ce părea a se întrezări se împleteau tot mai adesea cu unele de imoralitate. Astfel clevetitorii făceau haz nu atât de nunta de la Stambul, încheiată la drept vorbind între niște copii, dar care era totuși rațională și nu ieșea din tiparele firescului, cât de sindrofia din Iași, petrecută numai între bărbați, în absența oricărei mirese sau soacre, sau a vreunei alte femei. Deși la petrecere participaseră toți boierii de seamă ai țării, pe lângă marii divaniți și veliți fiind poftiți chiar și cei de starea a doua și a treia, ospățul era socotit un zaiafet al sodomiților, penibil dacă nu chiar rușinos pentru participanții la chiolhan. „A nuntit vodă cu Vevelli, nânași și nânașe fiindu-le logofătul Ghenghea, Alexandru Mamona, Constantin Aseni și Diamandi postelnicul”, râdeau a batjocură răuvoitorii.

Spre sfârșitul lunii însă, într-o luni, în această atmosferă încă destul de confuză, căzu de la București trăsnetul mazilirii lui Leon vodă, lucru la care, în ciuda bârfelor deloc puține, totuși nimeni se așteptase cu adevărat, puterea și pozițiile acestuia părând să se fi întărit foarte mult după victoriile din anul precedent și după ce majoritatea boierilor pribegiți în Ardeal se întorsese în țară, ajungându-se la o împăcare aproape generală. Cei rămași în afara

hotarelor erau așa de puțini că se puteau număra pe degetele unei mâini. Și totuși, în chip de necrezut Leon Tomșa căzuse! La mijloc nu puteau fi deci decât uneltirile lui Iliăș și ale lui Kurt Celebi, lucru ce devenea tot mai evident! Drept care nu mai încăpeau îndoieli: scaunul din București va ajunge neîntârziat în mâna lui Radu, drumul fiindu-i în sfârșit deschis, iar viitorul, previzibil. Era noutatea zilei, aflată pe buzele tuturor. Un singur lucru era ciudat. Se dăduse firmanul de mazilire, dar nu și cel de căftănire a unui nou domn, cum se întâmpla de obicei. Căci obișnuit, când pleca unul, știai deja cine era următorul, cele două hațișerifuri fiind isprăvite dimpreună! Acum, în mod curios, survenea o neobișnuită desincronizare, temeii pentru iscarea de noi contrașicri, presupuneri și ipoteze, care, încrucisându-se, aproape dezlănțuiră certuri între oaspeții lui Lupu, fiecare voind să-și impună punctul de vedere, socotit de el singurul valabil.

- Era firesc să zboare după câte jalbe au curs din țară împotriva-i și după ce i-a fugit norodul în Ardeal. Se temeau turcii că li se strică raiaua și nu vor mai trage folos de pe urma ei!! obiecta biv vel paharnicul Catargi Apostol, care era cumnat cu Alexandru vodă Iliăș, dar cu toate acestea foarte pornit împotriva-i din pricina înclinațiilor sale homosexuale, care aruncau batjocura asupra surorii sale.

De altfel nici Iliăș nu-i rămăsese dator fratelui neveste-si pentru ura pe care i-o purta, încât, în toate domniile avute până atunci, nu-i încredințase nici cea mai neînsemnată dregătorie. Iar timpul nu făcuse decât să adâncească dușmănia dintre ei, boierului alăturându-i-se toți cei din neamul său, care deveniseră astfel vrăjmașii cei mai înverșunați ai principelui. Ori aceste sentimente nu făcuseră decât ca toți Catargieștii să se apropie de Lupu, în funte cu biv vel paharnicul, extrem de legat sufletește de vel vornicul Coci.

- Mult le mai păsa turcilor de pâre, dacă își primesc regulat tributul și peșcheșurile! îl contrazise Grigore Ureche, fost treti logofăt.

- Cu adevărat l-au căsăpît cămătarii, iar nu turcii, căci, după câte auzii, nu era la zi cu plățile către aceștia, după învoielile făcute cu ei, încercă o corectare Iarali Dumitrașco, zis de unii și Erali.

- Aș! Rákóczi a întărâtat cugetele și pe nevârstnicul padișah și mai ales pe crunta sa mumă Kösem, acea aprigă sultan valide, căreia ia mers vestea de rea ce este! fu de părere biv vel comisul Mihai Fortunas, grec de neam, dar care, pentru a părea mai român, obișnuia să-și rostească numele „Furtună”, având în acest chip rezonanță mai băștinașă. Craiul a scris la Stambul, vorbind de necazul și cazna muntenilor ajunși la poala sa! A fost ascultat, că, de, Ardealul e altceva, și pe deasupra sultana, știindu-l nou în slujbă, a socotit că-l poate câștiga de partea ei, cu unul mai vechi în scaun izbânda dobânzii fiind mai grea! Nu trebuia numai tras de sub înrâurirea papistășească, ci era nimerit să fie ademenit în tabăra ce și-a încropit-o, mai ales că, după cum se zice, se cam mîncă cu feciorul pentru întâietate. Norocul femeii e că progenitura ce-a zămislit-o e cam beteagă.

- Nu știu cât de beteag o fi padișahul, dar auzii că e tare pătimaș și crunt, că tremură vizirii și caimacamii înainte-i, sări cu gura biv vel paharnicul Catargi Apostol, din dorința de a acapara discuția.

- Ei, na! Dă-l încolo pe boanghen! îl întrerupse cu pătimașă și răutăcioasă înverșunare Erali Dumitrașco. Nu e el chiar așa grozav! Alex Iliăș l-a mătrășit pe Leon, ca să-i facă loc feciorului, că nu se sătura cu stăpânirea unei singure țari, ci voia, asemeni lui Radu Mihnea, să cârmuiască două! Că-l rodeau ambițiile și poftetele de mărire! Nesățiosul! Din păcate nimic nu-l mai satură, bătu-l-ar Dumnezeu!!

- N-avea el atâția bani și atâta influență! S-o crezi tu că el poate învăța trebi de asemenea amployare! se arată sceptic biv vel paharnicul Catargi Apostol, care toată vremea era pus pe contrazicere.

- N-avea, e drept punga așa groasă, dar a știut să se învătească și mai ales cui să dea! A împrumutat de la cămătari pe spinarea noastră și-a țării, sărmanii de noi! oftă cu năduf Erali Dumitrașco. Nu era de ajuns cât trebuia să plătim cu vârf și îndesat pentru datoriile ce le făcuse ca să ia el coroana. Acum suntem siliți să scoatem bani și pentru fecior-său!

- Da' tu de ce te-oi plânge? Că doară nu dai bir și nici alte dajdii, ca să ți se subțieze cheagul! îl înțepă răutăcios biv vel paharnicul Catargi Apostol, parcă dornic să-l provoace. Prostimea plătește, și, dacă-i proastă, n-are decât să dea!

- Da, dar dajdiile trebuie să le adun eu, și de nu izbutesc să le pun grămadă la vistierie, sunt silit să le împlinesc din avuția mea! i-o reteză fără chef Erali Dumitrașco. Deci cum să nu-mi pese!? Fără a mai vorbi de împrejurarea că, dacă vodă îmi jumulește țărani cu dări și gloabe, eu cum mai pot să-mi iau de la ei partea ce mi se cuvine?! Deci pricini de supărare am îndeajuns și, numai pentru că îi ții parte pungașului, nu vrei să le vezi și să le pricepi!

- Te rog să nu mă jignești! Eu nu fac parte din gașca lui Iliăș. Iar tu chiar n-ai pricină de jale și temei de a te plânge! Când ai ținut tu județ de bir?! răbufni supărat biv vel paharnicul Catargi Apostol, pus de-a binelea pe ceartă. Poate în vis, că doar ești prea mic în rang încât să te ia stăpânirea în seamă! Iar ca să ajungi dregător de treapta întâia, sau a doua măcar, nu te prea văd în stare. Poate alții mai mari s-ar putea jeli de pricinile de care faci vorbire... Dar mi-e teamă că știu ei a se descurca și altminteri, încât nu

ies în pagubă! Nu pentru dâșii trebuie să ni se rupă sufletul!

- Bine să zicem că-i așa, cedă îmbufnat Erali Dumitrașco, dar sărăcia vecinilor⁷⁹ îmi aduce în mod neîndoielnic atingere! Dacă e jecmănită gloata, noi cum ne mai scoatem dările care ni se cuvin. Că atâta vreme cât omul nu mai are nimic de dat, ce poți să-i mai iei? Dajnicul nu trebuie stors până la sânge. E mai rațional să i se lase totuși ceva vlagă. Dacă vrei să ai câștig la lână nu iei blana oii cu totul, ci doar o tunzi cu grijă să n-o rănești, că pe cicatrice nu mai crește păr. Da' lăsând de-o parte trebșoara asta, tot nu pricep la ce i-or trebui două coroane? Una nu îi este îndeajuns? Nu crezi că se voiește prea mare?

- Bine, dar astfel ni se unește neamul! interveni pe ton savant, de ființă a toate știutoare, biv vel comisul Mihai Fortunas. Unde-s mulți, puterea crește, și dușmanul nu sporește! răstălmăci el iute un proverb care îi pica bine în șiragul de judecăți pe care tocmai le debita.

- Mult îi pasă lui Iliăș de grijile neamului și de dorințele de slobozenie ale norodului! ținu să sublinieze biv vel paharnicul Catargi Apostol, știind că, negând orice merit celuilalt, îi va fi pe plac lui Lupu. Iar legat de neatârnare aș zice mai degrabă că numai capul plecat sabia nu-l taie! Și e și mai ferit, de-l ții bine ascuns sub caftanul marelui vizir sau al padișahului...

- Eu aș zice mai degrabă, cu cât îl vâri mai adânc sub poala sultanei valide și al întâii vizirese! nu se lăsă mai prejos biv vel comisul Mihai Fortunas, hotărât să-l domine pe vorbitorul potrivit.

- Poate, dar oricum vodă țintește doar să se îmbuibe și să-și facă plăcerile, dezmiardându-se în văzul lumii, ca un nesimțit, cu de-al de Batiște, deși amândoi sunt de-a dreptul

---

⁷⁹ Aici cu sensul de țărani dependenți.

moși! Încercă să abată vorba biv vel paharnicul Catargi Apostol.

- Î-s cam copti, e drept, dar moși încă nu! De altfel sunt încă foarte arătoși ca bărbați! Își corectă biv vel comisul Mihai Fortunas cu îndârjire fârtatul, căci nu era dispus să-l lase pe celălalt să-i treacă înainte. De ce să n-o recunoaștem?! Pe de altă parte amândoi sunt și foarte mintoși, neîntrecuți chiar când e vorba de urzeli și păcătoase învoieli! Al naibii de lunecoși! Știu să te poarte cu vorba! Nu uita cu câtă îndemnare i-a mănuit Vevelli în anii trecuți pe leși, de i-a adus la pace cu moslemii! Ehe, una ca asta nu e în stare oricine să facă!!

- Bine că te-ai găsit să-i lauzi, că de laudele tale duceau lipsă! pufni din nou biv vel paharnicul Catargi Apostol, și cum se cam înfuriase, voi să-i zică ceva chiar de niscăi „linge blide”, dar se stăpâni, căci i se păru zădarnică și deșartă o gâlceavă cu un prieten. Pentru atâta lucru nu avea rost să-și știrbească niște vechi relații amicale, care-i mai puteau fi utile.

Nu mai apucă însă ca să adauge unele cugetări ce-i stăteau pe limbă, că interveni fostul treti logofăt Grigore Ureche, care, contrazicându-l, îi abătu atenția de la biv vel comisul Mihai Fortunas.

- Degeaba clevețești și încerci să le minimalizezi însușirile! Uiți cum s-au mai învârtit deunăzi ca să facă rost de bani! Și nu e numai meritul lui Iliș, ci de bună seamă la mijloc e și sfatul șiretului grecotei! Că tare multe și iscusite viclenii le mai clocește mintea! Cum, necum, vodă a izbutit să-și însoțească feciorul cu fata lui Kurt Celebi. Și știa el bine de ce năzuia la așa cuscu, în beciul căruia banii stau purcoi! O fi dânsul cămătar hapsân și apucător, dar după măritiș, desigur că, precum orice părinte ce ține la binele copiilor săi, a mai lăsat din cărpănoșenie, ba desigur a și pus temeinic umărul pentru domnie nouă la munteni, ca să se

alegă și cu bună dobândă la afacerea făcută. Să vedeți numai ce s-o petrece mai departe! Vom avea și alte surprize, la care nici nu gândiți mintenaș. De altfel tare mă tem că tocmai dumnealui i-a venit de hac lui Leon Tomșa, iar nu cei înșirați de voi mai-nainte!! Ehei, multe nu știm și nu vom afla vreodată, dar se întâmplă totuși sub nasul nostru!!

- Vorbești de nunta de la Stambul de deunăzi? făcu biv vel paharnicul Catargi pe neștiutorul, negăsind pe dată o replică potrivită.

- Mai încape îndoială?! reluă imperturbabil logofătul Grigore Ureche. Doar s-a petrecut și la noi temeinic, chit că mirii lipseau! Destule guri ziceau pe bună dreptate că și la Iași s-ar fi întins nunta, numai că aici pirostriile și le-ar fi pus domnul și Vevelli al său. Lucrurile le-au fost limpezi la toți, unul singur rămânând poate nedeslușit. Lumea n-a putut pricepe până la urmă care dintre cei doi era ibovnicul și care ibovnica! râse în batjocură fostul dregător.

- La așa blestemății diavolești nici nu are vreo însemnătate! Sărman Ieșul nost ajunse altă Sodomă, ca aceea din Preasfântele Scripturi, se tângui biv vel paharnicul Catargi. Gaius Iulius Caesar, cel ce-o pus temelie împărăției la Râm în cele vremi de demult, de i-a rămas numele ca semn de preamărire împărătească, se știe, după cum singur ar fi zis, c-ar fi fost soț tot atâtor femei, câtor bărbați le-ar fi fost soție! Și asta s-a petrecut în alte timpuri, ce-au urcat prin măreția lor în slăvile istoriei. Dar e cunoscut de atunci că la așa păcătoasă învălmășeală nu se mai poate desluși cu limpezime care e rostul fiecăruia! Depinde cum de apucă fieștecare! La blestemățiile d-astea pofditorii nu se încurcă în fleacuri!

- Vorbe de clacă! Pălăvrăgeală multă, sărăcia omului. Adevărul e altul. Nu ăștia l-au doborât pe Leon, cum credeți voi! Căderea i-a venit chiar din împărăție! își dădu cu părerea biv vel comisul Mihai Fortunas, cu aere de

înțelept sfătos. Beiul de Silistra i-a făcut felul, așa să știți, căci nu-l plăcea pe cel ce-și zicea fecior al Tomșii. De altfel înrudirea cu voievodul pe care și-l ținea de moș era la fel apropiată ca aceea dintre mine și Adam! Iar cuvântul Abazii-pașa are greutate în serai! Ascultați-mă pe mine, căci eu rar greșesc în ceea ce spun!

- Câte capete, atâtea păreri! La drept vorbind adevărul are atâtea fațete încât te vezi silit să te întrebi dacă, de fapt, în spatele lor se ascunde vreunul! cârti biv vel paharnicul Catargi, care nu voia lase impresia că ar ceda în vreun fel la părerile sale, deși în fond celălalt nu-i contrazicea ultima afirmație.

- Nu absolutiza! mârâi cu același ifos de înțelept tolerant biv vel comisul Mihai Fortunas. Chiar dacă mănuchiul de păreri este uneori foarte larg, încât temeiul lor devine - sau pare doar - îndoielnic, există și adevăruri certe, de neclintit în tăria lor, care nu pot fi nici contestate, nici ignorate, nici trecute cu vederea! În cazul pe care tocmai îl dezbatem, această temelie de adevăr de netăgăduit e una singură și anume împrejurarea că Leon vodă a ajuns pe fâraș. Cred că de asta nu se mai îndoiește nimeni dintre voi. Cum s-a ajuns aici? De ce? Sunt povești lăturalnice, fațetele de adevăr părelnic, cum s-a pomenit mai adineauri, ce pot fi înșelătoare, îngăduind răstălmăciri. Dar ele oglindesc un sâmbure care prin vârtoșenia sa e dincolo de îndoieli. E drept că acest sâmbure, acest miez, în astă clipă îmbracă doar chip de zvon, dar până mâine sau poimâine poate fi sau nu confirmat. Deci în zilele următoare vom ști sigur dacă Leon rămâne sau pleacă... Atunci lucrurile vor fi limpezi, iar adevărul deslușit!

Dar în vreme ce boierii nu pridideau prin saloanele lor cu bârfa și clevetelile, Iliăș era frământat de alte griji, nu lipsite de însemnătate pentru el și pentru viitorul feciorului său. Fusese înștiințat de Kurt Celebi că după căderea lui

Leon, capuchehaia Ardealului înfățișase marelui vizir niște arzuri în care nu se pâra doar reaua stare în care ar fi ajuns Ungrovlahia din pricina domniilor dinainte, dar se punea o vorbă pentru ridicarea în domnie a unui pribeag oploșit la mila craiului, acel agă Matei, ce-i dăduse și lui de furcă cu ani în urmă. Ba chiar și acesta scrisese vizirului, oferindu-se a plăti un tribut mărit dacă ar fi numit voievod. Deci cei câțiva olteni fugari neîntorși la Leon, deși foarte puțini, deveniseră supărători, dar, își zicea domnul, noroc că nu erau prea primejdioși, din lipsa banilor pe care i-ar putea da peșcheș, spre a se face ascultați. Erau doar ca niște tăuni care bâzâie în jur, uneori chiar te ciupesc, dar nu sunt în stare să te doboare, ci doar te sâcăie. Nu închipuiau cu adevărat un pericol, dar îți puneau răbdarea la încercare cu stăruința lor ce nu-ți dădea pace. Dar dacă izbuteai să-i prinzi în palmă, îi puteai strivi ca pe o găză oarecare. Unul, Gorgan spătarul, îi intrase deja în mreje și nu-i rămânea decât să-l zdrobească. Dar nu trebuia să se grăbească până ce nu-i captura și pe ceilalți doi: aga Matei și spătarul Teodosie Corbeanu, care mai erau la adăpost, protejați de afurisitul de crai, care, spre a-i face în ciudă, le da ajutor.

Totuși la numai vreo două săptămâni după prosteasca picare în laț a lui Gorgan, Alexandru Iliăș avu parte de noi satisfacții legate de potrivnici. Primi de la împărăție o drastică poruncă de prindere a ghiaurului Matei, care, dacă putea fi dibuit pe undeva, trebuia cetluit imediat și, legat fedeleș, se orânduia să fie expediat la Istanbul, spre a fi închis la Edikule și scurtat de cap, ca unul ce cutează a se sumeți în fața măreției padișahului. Dar dispoziția nu era dată numai lui, ci fu comunicată și valiului de Silistra și celuiia de Timișoara, sangeacbeilor de Vidin și de Orșova, tătarilor din Bugeac și din Crâm, cât și craiului Rákóczi însuși, care-l adăpostea pe impostor, fiind cel mai vinovat de supraviețuirea sa. A doua veste îmbucurătoare îl ajunse cam

în aceeași vreme, ea survenind concomitent atât din Bălgad, cât și din Silistra, adusă prin iscoade. În temeiul celor hotărâte de sultan, în primele zile ale lui august, Abaza pașa trimisese o solie craiului, în care, sub amenințarea unor sancțiuni draconice, îi cerea să i-l încredințeze neîntârziat pe agă. Soarta acestuia părea deci pecetluită, sfârșitul său apropiindu-se grabnic, la mijloc nemaifiind decât un răstimp de câteva zile.

E drept că, în ciuda amenințărilor, craiul nu i-l dăduse turcului pe oltean, dar desigur aspra muștruluiială primită îl avertizase asupra riscurilor la care se expunea dacă îi mai ținea proscrisului partea și neîndoielnic îl mai răcorise, tăindu-i din elan! Deci ieșirea necruțătoare a beiului, care stăruia că toleranța lui Rákóczi față de fugarii olteni închipuie o iritantă sfidare a autorității Porții, pusese zăbală atât craiului, cât și nenorocitului de agă. Deci lucrurile din partea asta prinseră a se liniști, totuși nu trebuia să renunțe la ideea de a pune mâna pe agă și de a scăpa definitiv de el. Evident că, dacă-l înșfăca, nici prin cap nu-i trecea să-l trimită la Stambul, după poruncă, ca să-l dea plocon turcilor, încât acestora să li se ivească prilejul de a-l folosi pentru în cine știe ce scopuri nedorite; dimpotrivă se va grăbi să-i facă de petrecanie. Față de împărăție va găsi o scuză rezonabilă, spre pildă că boierul a vrut să fugă de sub pază și, pentru a-l opri, străjerii s-au văzut nevoiți să scoată spadele împotrivă-i, iar în învălmășeală a pierit.

Nu mai trecu decât încă o săptămână, că Iașul fu zguduit de trăsnetul unei alte vești năucitoare. Cu câteva zile în urmă, într-o marți, pe șapte august, deci a doua zi după praznicul Schimbării la Față a Domnului, Radu Iliăș fusese primit cu mare alai la palatul Topkapi de însăși slăvitul sultan Murad al IV-lea, spre a fi căftănit și a i se da firman de domnie. Iar dacă la Curte Iliăș și ai săi, văzându-și visul împlinit, triumfau cuprinși de nețărmurit entuziasm, în

soboarele boierești știrea pricinui o mișuneală ce aducea cu aceea a unor mușuroaie răscolite. Clevetitorii se întreceau care mai de care în născocirea celor mai năstrușnice tălmăciri și răstălmăciri ale zvonurilor care se întretăiau pe la colțuri. Iar pilda cea mai grăitoare a acestei atmosfere contorsionate o închipuiau ca de obicei adunările din casa vel vornicului Lupu Coci.

- Deci ceea ce bănuiam de luni de zile s-a adeverit, chiar dacă lumea nu voia să ia de bune prevestirile noastre! izbucni biv vel paharnicul Catargi. Acum se dovedește că n-am greșit cu o iotă în ceea ce grăiam. Iliăș, în neroada sa mândrie, se crede de talia lui Radu Mihnea și vrea să-i urmeze pilda. Nu-și dă seama că abia dacă ajunge la genunchiul acestuia!

- Dar căftănirea s-a petrecut într-o marți, trei ceasuri rele, vorba norodului. Deci cele săvârșite n-au început sub o stea tocmai bună! remarcă răutăcios biv vel comisul Mihai Fortunas, luând știrea în zeflema.

- Nu știi cum o fi steaua, dar plănuirile s-au împlinit întocmai cum le-a fost rânduiala și numai asta contează! Restul sunt vorbe de clacă, replică iritat biv vel paharnicul Catargi, care se simți luat peste picior.

- Când pomenii de o stea nefastă, n-am spus-o la întâmplare, se apără biv vel comisul Fortunas. Pe lângă acel Stenemire, pe care l-am cunoscut în iarnă, și care e susținut temeinic de Abaza pașa, la tron mai aspiră și un agă din Ardeal, pe care-l împinge în față craiul. Deci, având de potrivnici pe crai și pe valiul de la Dunăre, nu știi cât de lesne îi va fi flăcăiașului domnesc, căruia nici nu i-a căzut bine cașul de la gură, să le facă față! Bătălia pentru coroană nici n-a apucat să înceapă, fiind încă dincolo de zare. De aceea în această clipă nu putem decât rosti îndemnul „întărâtă-i drace ...!” Poate așa s-ar alege praful de plănuirile lui vodă!

- Da, față cu asemenea adversari s-ar putea să avem parte de ceva surprize, care ar isca multe schimbări la care nici cu mintea n-am gândit, se arată mai concesiv biv vel paharnicul Catargi. Treaba se poate încurca în orice clipă, căci te poți aștepta ca acești doi aspiranți să intre în bătălie prin protectorii lor, care nu-s chiar de colo! La drept vorbind aceștia fac cărțile, nu amărății fluturați înainte-le. Deci să nu ne pripim. Cu un dram de răbdare o să vedem ce iese până la sfârșit.

- Cine râde la urmă, râde mai bine, încercă să facă din nou haz biv vel comisul Fortunas. Iar în privința pribegilor din Ardeal se ridică totuși unele îndoieli, mai ales că unul dintre ei, și pare-se tocmai unul dintr-aceia ce au însemnătate, se află la Iași, iar rosturile sale nu sunt tocmai lămurite în această clipă...

- Să sperăm că fărtații săi n-or fi atât de netoți sau de smintiți încât să se lase năimiți, ori numai mânuiți, intrând din prostie în slujba lui Radu, oftă, nu fără scepticism, trei logofătul Grigore Ureche. Păcat că nu putem afla în ce ape se scaldă cel zăvorât în palatul mic. Dacă am izbuti să-l tragem de limbă, ne-am da seama dacă Iliăș a găsit vreun mijloc de a-i atrage de partea sa pe cei din Ardeal, singurul său potrivnic rămânând Abaza.

- Ar fi culmea ca, după ce nu l-am vrut pe Iliăș, dar a trebuit să-l înghițim totuși, să fim siliți să-i răbdăm și progenitura și să ne închinăm și ei! pufni nemulțumit biv vel paharnicul Catargi, uitând că vorbea de nepotul său, căruia, din dragoste pentru soră-sa, obișnuit îi lua apărarea. Acum însă părea atât de orbit de ura ce-o purta cumnatului, încât i se învălmășeau chiar simțămintele, ajungând de tot încurcate.

În zilele următoare însă clevetelile și semnele de nedumerire se mulară pe o altă ciudățenie care sărea în ochi, și care, la urma-urmelor, atrăsese atenția de câteva luni,

nefiind deci nouă. Era vorba de suspecta încetineală cu care avansau plănuirile presupuse a fi fost inițiate. S-ar fi zis că uneltorii băteau pasul pe loc. Astfel între pupătura viitorilor cuscri de la poarta Edirne – pecete a învoielii, cu atâtea subînțelesuri ascunse – și înfăptuirea încuscrii trecuseră câteva luni. Apoi între nuntă și mazilirea lui Leon vodă se scurseseră aproape patru săptămâni, iar de la mazilire până la numirea lui Radu, alte două, iar acum, în final, venirea în țară a beizdelei era și ea târăgănată, amânându-se pentru nu se știa câtă vreme. Care putea fi pricina atâtor zăticneli repetate, se minunau bârfitorii, când calea părea totuși deschisă și fără de probleme? Ele erau inexplicabile, fiind de-a dreptul neobișnuite și nefirești, și nu puteau decât isca mirare în lipsa unor explicații mulțumitoare. Ce se ascundea oare în spatele atâtor tergiversări? Că doar chiar nemotivate n-or fi fost, dar pricina era cu neputință de întrevăzut! Nenumăratele târăgănări vor deveni deci pretext pentru dezlănțuirea unor aprinse dispute, și numeroase întrebări vor rămâne pentru mulțime fără răspuns.

Dacă în saloanele boierești acestea erau subiectele obișnuite ale dezbaterilor, la Curte, între apropiații domnului, grijile erau puțin diferite, ei, ca inițiați, cunoscând tainele ascunse celorlalți. Dar nici aici oscilațiile și bâjbâielile nu lipseau.

Astfel spre pildă, la început, iscoada lui Velessi își înștiință stăpânul că Matei a dat, e drept, sfoară în țara Ardealului că adună oșteni, dar, după cum se zvonește, o face pentru a ajuta din nou pe Rákóczi, aidoma cum se întâmplase și cu mai mult de un an în urmă, în timpul luptelor de la Rakamaz de pe Tisa. Astfel formulată, știrea nu trezise interesul nici lui Vevelli și nici voievodului, ambii socotind că nu au pricină de îngrijorare. Dar curând după ce la Curte ajunsese vestea liniștitoare a căftănirii lui Radu la

Stambul, din Ardeal aceeași iscoadă anunță disperată că se înșelase, căci, chiar în clipa când se reînturnase din Iași spre a-și relua scotocelile, cineva îi șoptise că aga Matei purcesese spre Hațeg ca să strângă oaste nu în folosul lui Rákóczi, ci al său propriu, cu intenția de a năvăli în Oltenia! Omul trimisese doar scrisoare, pentru ca știrea să ajungă cât mai repede, înaintea înapoierii sale, căci zicea el, voia să-l urmeze pe boierul pribeag, spre a-i cerceta mai îndeaproape năzuințele, ca să se lămurească întru totul asupra lor.

Puțin mai înainte, în ajun de praznicul de Sântă Măria Mare, primiseră o veste asemănătoare din București, membrii căimăcămiei de acolo înștiințându-i că pribegii, refugiați încă în Ardeal, ar voi să atace țara pe trei coloane. Alexandru vodă și cei din jurul său, dar mai ales Vevelli, se îndoiau totuși de seriozitatea zvonului, socotind spusele simple cleveteli, de vreme ce se considera că o trâmbă, avându-l în frunte pe spătarul Gorgan, va trece muntele pe la Tabla Buții și va coborî mai departe pe Teleajen. Ori cel numit nu putea face acest lucru, de vreme ce era zăvorât de mai bine de trei săptămâni într-una din odăile de la Curtea din Iași! Deci dacă o parte a bârfelilor era vădit lipsită de temei, pe drept se puteau întreba în ce măsură va fi fiind adevărat restul. Se încinseră aprige dezbateri și controverse, vorbitorii întrebându-se dacă se impune sau nu o intervenție împotriva surghiuniților, care păreau a scăpa de sub orice e control.

O anume teamă se stârni abia când sosi răvașul din Ardeal. De astă dată și Vevelli și Alexandru vodă, până atunci fericiți și încrezători în împlinirea viselor lor, intrară cu adevărat la griji, căci la mijloc nu mai părea să stea doar niște vorbe de clacă însăilate de niște clevetitori cu închipuire bogată. Matei, fără doar și poate, amenința să pătrundă în țară în condițiile în care Radu tocmai fusese numit domn, deci războiul n-ar mai fi fost dezlănțuit, ca

înainte, împotriva lui Leon vodă, ci a fiului său, răbufni Iliș! Deci dacă până acum pribegii din Ardeal putuseră fi tolerați sau chiar ajutați ca să trimită pâre la Stambul, din această clipă deveniseră o primejdie care trebuia stârpită prin orice mijloace, oricât ar fi fost ele de necruțătoare.

Gorgan fu dat imediat pe seama vel armașului Caracaș, spre a scoate de la el deslușiri despre plănuirile lui Matei. Dar, deși supus unor cazne grozave, acesta nu putu da vreo lămurire vrednică de a fi luată în seamă. În clipa când plecase de la Făgăraș, Leon Tomșa nu fusese mazilit, nici Radu Iliș, căftănit, iar urzilele cunoscute lui erau acelea care vizau răsturnarea lui Leon vodă. Despre altceva nu avea știință. În cele din urmă, văzând că nu se poate afla nimic din parte-i, Alexandru vodă abandonă ancheta ca fiind zadarnică, dar nu-l mai întoarse pe prins în palatul cel mic, ci-l închise în temnița înjghebată în beciul din temelia străfundă a turnului porții celeia mari a Curții, așa-zisa Poartă Gospod. Era o hrubă aflată adânc sub pământ, lipsită de ferestre și orice alte răsflători, încât legătura cu lumea de afară era total întreruptă. Dar deși noul loc de detenție era atât de ascuns și de izolat, veștile despre soarta prinsului răsufară, întărâtând noi și aprinse dispute între oaspeții vornicului Coci.

- Cred că la asta Iliș nu s-a așteptat! opină paharnicul Catargi. Dovada o închipuie împrejurarea că l-a mutat în temnița de la poartă pe olteanul aflat în ospeție, găzduit până mai ieri în palatul mic. Evident vestea nu i-a picat bine, căci acel agă rebel, care până de curând se ținea scai de Leon vodă, se răzvrătește acum împotriva feciorului său. Deși nu-s copil, nu pot decât să mă alătur spuselor comisului Furtună de zilele trecute: „întărâtă-i drace, că și mie-mi place!”. Pare-se că dulcele plănuiri pe și le-a făcut vodă încep să se clatine, dând de greu. Sigur gâlceava cu pribegii Iliș n-a prevăzut-o, se bucură velitul aproape

frecându-și mâinile. Sunt curios cum se vor alege lucrurile până la urmă... Cine pe cine?

- Deie Domnul ca fugarii rămași în Ardeal să nu se lase păcăliți și să nu facă nerozia de a veni înapoi, deși de o parte viclenia omenească este nemărginită, iar de cealaltă prostia e asemenea, oftă filozofic fostul treti logofăt Grigore Ureche, cunoscut în veacurile de mai apoi ca un vestit cronicar.

Panica și furia care se presupunea că l-ar fi cuprins pe voievod, erau departe de a fi un simplu zvon născocit de boierii clevetitori. Ele închipuiau o stare de fapt reală, sfâșiată de o nemărginită frământare, care prilejuia îndelungate soboare ce se țineau în ascunzișul spătăriei mici, adică odaia de taină a domnului, unde se adunau toți favoriții acestuia, în nădejdea de a dibui mijloacele de a ieși din impas.

- Trebuie neapărat să scăpăm de zurbagii aceștia. Dacă până lunile trecute ne erau utili și-i îndemnam chiar să scrie la Stambul, acum au devenit mai mult decât o povară. A venit vremea ca să fie nimiciți înainte de a apuca să ne mai facă vreun rău, se avântă zaraful Alexandru Mamona.

- E de necrezut până unde a putut să ajungă acel agă de pripas! Auzi tu, să-i ceară padișahului ca, în schimbul măririi tributului, să-i dea lui domnia! Cine și-ar fi închipuit că visul îi merge atât de departe?! Își arată indignarea și jupân Constantin Aseni.

- S-ar cuveni să născocim un motiv de ademenire, în temeiul căruia să-i chemăm pe pribegii ăștia la noi! Desigur că, până-i avem la mână, e firesc să începem prin a ne lega că le dăruim marea cu sarea... Dar nu-mi dau seama ce ispite le-am putea vântura pe sub nas spre a-i prosti, interveni, după obicei, practic și negustorește Ieronim Hores, după cum îi era obiceiul.

- Nu e vorba de toți. Ar fi de-ajuns să capturăm doar căpeteniile, și cu deosebire doi dintre cei doșiți în Ardeal. Primejdios era și spătarul Gorgan, dar nerodul ne-a căzut singur în capcană, fără nici un fel de bătaie de cap din parte-ne, îl întrerupse corector Bapțiște Vevelli. Mai trebuie înhățat spătarul Teodosie Corbeanu și mai ales aga Matei, care e capul răutăților. Măria Ta, Doamne, ar fi bine să le scrii și să-i momești încoace. E cu puțință să aibă iscoade la curte și să afle că trimisul lor a fost întemnițat. Atunci tot sârgul ne-ar fi zadarnic. De aceea aș zice ca să-l întoarcem pe Gorgan în palat, copleșindu-l cu toate semnele de cinstire, dar în așa fel încât întreaga curte să bage de seamă fala și prețuirea cu care-l înconjurăm. Ba să-i cerem iertare pentru greșeala, pe care, chipurile, am făptuit-o, bănuindu-l de gânduri potrivnice nouă. Deci să-l potopim cu lapte și cu miere și poate i-om păcăli și pe fărtații săi...

- Mare adevăr grăiește arhon Vevelli! făcu Constantin Aseni admirativ. E un gând cât se înțelept de a întoarce fugarii în țară, așa cum voise de altfel și Leon Tomșa. Astfel va dispărea acuzația că se risipește țara și se pierd plătitorii de dări, se topește apoi și învinuirea că neamul ar fi măcinat dezbinare și dihonie. S-ar putea dovedi în ăst chip că s-a făcut împăcarea și unirea gliei, că s-a restabilit armonia și buna înțelegere între creștini, ce se apleacă înaintea Porții cu deosebită smerenie, lumea fiind în sfârșit mulțumită și chiar bucuroasă de a se aduna în jurul tânărului ei domn, Radu vodă, slăvit fie-i numele și în jurul noii sale stăpâniri! Deci e bine ca să răzbată la Stambul zvonul că nemulțumirile vechi s-au soluționat și s-a instaurat liniștea și bunăstarea pretutindeni.

Sfatul se lungi și în ziua următoare, când, în sfârșit, Alexandru vodă Iliăș la stăruința prea-credinciosului jupân Bapțiște Vevelli se lăsă înduplecat să mai scrie încă odată un răvaș surghiuniților pripășiți în Ardeal, deși el socotea

încercarea lipsită de rost și se îndoia de succesul ei, după ce aceștia aflaseră desigur că fârtatul lor e închis în palat, trecând vremelnic și prin pușcăria de sub poarta gospod. Contrar la ceea ce gândea cu adevărat, va scrie oltenilor răzvrățitori că, copleșit de o nețărmurită iubire, îi pofteste să treacă pe la curtea sa, spre a-i putea răsplăti pe măsura meritelor lor.

Cerneala nici nu apucase să se usuce bine, că înscrisul fu încredințat unui olăcar, care plecă deîndată în Ardeal. Ce s-a întâmplat cu scrisoarea și cum fusese întâmpinată de primitori, Alexandru vodă va afla abia peste câteva săptămâni, când lucrul nu va mai avea nici o însemnătate.

Epistola era adresată direct celor doi boieri socotiți stânjeneratori pentru așezarea domniei lui Radu Iliăș la București, numele lor fiind menționat explicit chiar pe îmbrăcătoarea scrisorii, nemailăsând astfel loc de interpretări în legătură destinația acesteia. Era evidentă încercarea disperată de a-i atrage pe amândoi în cursă, spre a-i întemnița alături de fârtatul deja picat în mreje. Dintru început Alexandru vodă mărturisea că le-ar cunoaște intențiile, pe care de altfel le-ar și aproba. Astfel el notează: „am înțeles Domnia Mea cum ați scos o carte de la Măria Sa de la Craiu ca să scoateți toți românii din țara Ardealului să meargă în țară (adică în Țara Românească).” Iar mai departe, pentru izbânda sângului lor, sfătuia luminatele căpetenii: „ear dumneavoastră să nu treceți muntele pe acolo, ci să veniți pre aicea pre la Domnia Mea, cum v-am și mai dat învățătură cu scrisoarea Domniei Meale (de mainainte)” Iar spre sfârșit se arăta că ceilalți pribegi pot trece direct munții, fără a mai da ocol prin Moldova, căci vor fi bine primiți de „schimni ceaușul”, adică acel „ischemne-agasi”, aflat la București pentru apărarea scaunului. Și-i asigura pe fruntași, spre liniștirea lor, că tot „ce ați tocmit cu

dânșii, cu rumânii, pre voe le va hi,” căci nu voiește a dezamăgi masa fugarilor de rând, toate aranjamentele încheiate cu aceștia rămânând în vigoare. În plus „și dumneavoastră earăși deosebi veți avea milă și socotință de la Domnia Mea, pentru slujba ce ați făcut”⁸⁰, stăruia Iliăș, într-o revărsare de nețărnută mărinimie și dărnicie.

Oficial slujbașul care răspundea de înscăunarea domnilor la Iași sau la București purta rangul de „ischemne-agasi”, numai că termenul de „ischemne”, din nevoia de a-l adapta auzului românesc era stâlcit de localnici, care-l transformau în „schimni”. Deci această primă modificare nu era decât rezultatul unei stricte chestiuni de pronunție, deci pe undeva un fenomen obiectiv, fără vreo tentă intențională și fără a exprima vreun resentiment. Dar nu era singura prefacere pe care o suferea titulatura oficială. Deși apelativul legal recunoscut era cel de agă, după cum se vede din documentele vremii, acesta era deseori înlocuit cu cel de ceauș. Iar lucrul nu era deloc întâmplător, folosirea sau nefolosirea sa exprimând de fapt atitudinea vorbitorului față de slujbașul otoman cu pricina.

„Aga”, sau în musulmană „agasi”, echivala în lumea militară cu termenul de „efendi” din lumea civilă. Cuvântul din urmă avea înțelesul de „domnule” sau „stăpâne”, „preamărite” „preainălțate” ori „preacinstite”, deci exprima o atitudine de reverență, era un semn de curtenie, indica o anume umilință a vorbitorului, o dorință a sa de ploconeală, o dorință de a-l flata pe interlocutor, preamărindu-l, arătându-i o deosebită considerație, un nemăsurat respect, spre a-i fi cât mai pe plac, încât să-i câștige grația. Iar în lumea militară, apelativul de agă avea exact aceeași semnificație și justificare când era folosit. În schimb termenul de ceauș indica statutul de funcționar inferior al oricărei curți monarhice răsăritene, deci un slujbaș de talia

---

⁸⁰ Extras dintr-un document din 18 august 1632, care ni s-a păstrat.

unui ușier, curier sau aprod, sugerând o ființă de rând, la nivel de slugă, fie ea și favorită. Prin urmare cel astfel desemnat era mărunțul executor al poruncilor stăpânilor săi. Deci chiar protejat fiind de aceștia, rămânea neînsemnatul împlinitor al unor ordine.

Prin urmare folosirea termenului de agă exprima o atitudine de respect, de recunoaștere a autorității celui în cauză, iar a celui de ceauș se făcea ecoul unor sentimente de desconsiderație, mergând până la un total dispreț. Partea comică era că în față toți îl apelau cu apelativul de agă, nimeni neîndrăznind să-i spună altfel decât „cinstite schimni agă”, fiecare dorind, indiferent de simțămintele ascunse, să se pună bine cu el, să-i obțină grația, deci de fapt toți se grăbeau să-l flateze pe turc.

Numai atunci când se discuta despre el în absență se remarcă o diferențiere în exprimare. Cei ce se doreau să se arate critici și independenți, cei care erau plini de sine și doritori să-și afirme superioritatea, îl denumeau doar „schimni ceauș” privindu-l cu mândrie de sus. Ceilalți, cei slugarnici și umili, care nu doreau să le iasă vorbe ce le-ar putea mai apoi dăuna, îi ziceau plin de respect „preacinstitul schimni-agă, vrednic de toată cinstea”.

Alexandru vodă Iliăș, atunci când scrie surghiuniților din Ardeal, cunoscându-le sentimentele de răzvrătire, spre a fi în ton cu ei, va folosi apelativul disprețuitor de ceauș. De altfel era și o modalitate de a-și arăta superioritatea față de slujbașul otoman, care era departe de a fi deopotrivă cu el.

În seara zilei următoare, adică în duminica din 19 august, deci la patru zile după praznicul Adormirii Maicii Domnului, scrisoarea era depusă în mâna agăi Matei, ajuns în acea clipă la Caransebeș, spre a lua asupra-și comanda oștirii pe care și-o strânsese.

Întâmplarea făcu ca înainte de primirea solului ieșean, purtător al răvașului princiar, întreaga căpitanie a

ordiei abia înfiripate să ia parte la liturghia ținută la o biserică pravoslavnică din marginea târgului. Aceasta, avându-l cap pe Matei, înmănunchea între alții pe spătarul Teodosie, pe comitele Vaida Bona, sau Bunea voievodul, cum era poreclit de unii, pe jupân Miclăuș și pe feciorul său Mateiaș. Iar răbojul se putea întregi cu multe alte nume, poate mai puțin cunoscute. Nimerindu-se a fi a treisprezecea duminică de după Rusalii, după datină, ea era închinată pildei lucrătorilor celor răi din vie. Popa cetise spre deslușire pasaje din Evanghelia lui Matei, iar agăi îi stăruiau în urechi vorbele cu care Mântuitorul își încheia pilda prezentată în Sfânta Scriptură: via „se va lua de la voi și se va da neamului care va face roadele ei.” Deci el era în drept să ia via, adică Valahia, din mâna veneticilor veniți de nici unde, care o stăpâneau, înturnând-o truditorilor de baștină, adică acelor statornici în țară, care „făceau roadele ei”. Deci întâmplarea ce se nimerise a se prăznui în acea sfântă zi justifica invazia pe care tocmai o întreprindea. Se va întoarce în tabără cu sentimentul că e pe cale de a făptui un act de reparare a unor străvechi nedreptăți ce-au urgisit norodul, fiind stăpânit de această trăire chiar în clipa când îl primi pe olăcarul moldovean ce-l căuta cu mare grabire.

Zâmbind subțire după ce străbătu din priviri scrisoarea primită, biv vel aga o întinse spătarului Teodosie Corbeanu, cu rugămintea de a o citi cu voce tare, ca să poată fi ascultată de toți cei adunați în acea clipă în cort.

- Țsta oare chiar ne crede proști? răbufni fostul agă. Își închipuie că noi n-am aflat că el a pricinuit mazilirea lui Leon vodă spre a face loc lu' fecior-său, și că acesta cu vreo două săptămâni în urmă a primit firman de domnie? Ce vrea? Să ne punem slugi beizadelei sale?! Să aștepte!! Adică nu ne-a fost de ajuns un lingău împărătesc, acum să ne ridicăm un altul în cap, apăsător de datorii și mai multe la

cămătarii greci, datorii pe care să le acoperim mai apoi prin sângul nostru?!!

Toți râseră disprețuitor, aprobând astfel cele auzite.

- Dar nu numai că ne vrea slugi, cu grumazul prins în jugul dorințelor sale, dar ne făgăduiește, vezi Doamne, că ne vom bucura de multă milă și de îmbelșugată socotință din parte-i! Pesemne vrea să ne răsplătească cu dărnicia ce a arătat-o spătarului Gorgan, care a fost așa zdravăn zăvorât, că nu a mai putut lua legătura cu noi. Adică ne poștește în temnița în care l-a adăpostit pe fârtatul nostru! Păcat de acesta! Și doar îl sfătuisem să nu se ducă, dar ce să-i fac dacă n-a vrut să asculte?! Acum a pățit-o. Dar noi n-om fi așa nerozi ca să-i călcăm pe urme!! Se vede că-i cam disperat Iliăș vodă!

Din nou lumea râse aprobator. Deodată Matei se întoarse spre sol:

- Deci fuși trimis cu scrisoarea! Dar despre fratele nostru rămas la Iași ce ai orânduit a ne spune? Cum este cu mila și omenia ce i s-a arătat? Ce-ar fi să-ți hărăzim și ție aceeași milostenie? Sau chiar mai multă, scurtându-te de cap, spre pildă.

Bietul moldovean începu să tremure:

- Eu n-am nici o vină... Poruncă am primit și așa am urmat.

- Păi nici fârtatul nostru nu avea vreo vină, decât aceea de a fi fost prost, lăsându-se ademenit... Deci nu văd de ce răsplata nu ar fi aceeași.

Sărmanul sol se înverzi la față. În cele din urmă fu cetluit și dus sub strajă într-o căruță cu coviltir, menită a-i sluji de temniță. Hotărârea era să fie ținut sub aspră priveghere, pentru ca nu carecumva să se întoarcă la Iași și să dea de știre lui Iliăș vodă despre cele ce văzuse și auzise prin tabără, perturbând prin dezvăluirile sale plănuirile de trecere a munților spre Oltenia. De altfel în chiar aceeași

seară, imediat după citirea scrisorii, oștenii fură înștiințați că în dimineața următoare tabăra va fi ridicată și vor porni la drum.

Luni, în dimineața zilei de 20 august, după cum era porunca, un lung convoi, alcătuit din mii de oameni și de cai, se puse în mișcare, pornind agale spre miază-zi, către hotarul sangeacului Orșovei, urmând valea Timișului, în aceste locuri încă foarte largă. În coadă se înșirau nenumărate căruțe cu merinde, cărora li se adăugau și câteva tunuri, târate peste măsură de trudnic de câte o pereche de boi.

*

Prima jumătate a anului 1632 de la nașterea Mântuitorului, sau al 7140-lea de la Facerea Lumii, ori, după datină musulmană, a doua jumătate a celui de al 1041-lea an al hegirei se dovede peste măsură de frământat la Sтамbul, și cu deosebire pentru slăvitele autorități ale împărăției Măritei Porți. Evenimentele se rostogoliseră cu duiumul unele după altele aducând la clocotire ulițele, care deveniseră nesigure pentru omul obișnuit. Se răzvrătiseră în câteva rânduri ienicerii, răsturnând cazanele cu fiertură – pricinuind acele „kazan kaldirmış” cum li se zicea în limba lor. Li se alăturaseră spahii, agravând tulburările, care se extinseră și în Anatolia, iar în palatul Topkapi, chiar în fața înălțatului sultan, fuseseră executați doi mari viziri, fapt peste care se suprapunea și lupta pentru putere dezlănțuită de tânărul padișah Murad al IV-lea împotriva scumpei sale mame Kösem Mahpeyker cât și a oștirii pe care, chipurile, o ocârmuia, înfruntare ajunsă la apogeu în pragul verii, când se puse la cale chiar înlăturarea din tron a măritului suveran. Dar, în toiul încleștării, printr-o atitudine energică și îndârjită, nu lipsită de viclenie și iscusință, în răstimpul unui

divan în picioare, la care fuseseră chemați atât ienicerii cât și spahii, prealuminatul șahișah izbutise să-și impună autoritatea, iar lucrurile se potoliseră în bună măsură.

Dar dacă împăcarea cuprinse întrucâtva autoritățile musulmane, tihna nu se rează și asupra protipendadei creștine din Fanar, a cărei liniște fu tulburată de alte două evenimente, petrecute chiar în sânul ei. Învolverarea și frământările ce-o agită aveau însă cu totul alte pricini decât cele care afectaseră oficialitatea, fiind la drept vorbind mult mai pașnice. Una dintre întâmplări, care stârnise chiar senzație, poate fi socotită chiar fericită și anume însurătoarea cu mare fast a feciorului domnului Moldovei din acea vreme, Alexandru vodă Iliăș, cu fata unuia din cei mai de notabili bogătași din Istanbul, preaputernicul chir Kurt Celebi. Fusese un minunat prilej de veselie, de bucurie și petrecere pentru întreaga obște a celor aleși din vestita mahala creștină a marelui târg împărătesc.

Dar numai după câteva zile urmă un eveniment tragic, care zgudui profund aceeași lume simandicoasă. Se răspândi zvonul că fusese otrăvit feciorul voievodului Radu vodă Mihnea de odinioară, zis de unii „cel Mare”, fecior care domnise deja de două ori din sus de Dunăre, deși abia de împlinise 21 de ani! Taina groazniciei morți rămânând nedezlegată, iscă o vie emoție, urmată de un uriaș talaz de indignare, de întrebări, nedumeriri și de aprinse dispute, în răstimpul cărora se întretăiau cele mai năstrușnice presupuneri, bănuieli, bârfe și cleveteli. Zarva și vânzoleala stârnite întrupau aprigul zbucium sufletesc care cuprinsese cugetele, nu lipsit de îngrijorare. Cine putea fi cumplitul ucigaș, se întrebau cu toții.

Despre cele efectiv petrecute se aflaseră destul de puține. Se știa că Alexandru Coconul fusese scos din scaunul Moldovei de chiar proaspătul său cumnat, Moise Movilă, în aprilie 1630, deci cu doar doi ani și-un sfert în

urmă. Acesta nu putea fi însă socotit implicat în vreun fel în moartea sa, căci din iarnă se găsea în prizonieratul tătarilor din Bugeac, deci la mii de leghe depărtare. Răposatul, înainte de a-și da sufletul, având și banii trebuitori, sârguise, cum era de altfel și firesc, să ajungă din nou în scaunul uneia din țările pe care le stăpânise anterior. Pare-se că îi era indiferent în care anume, numai tron să fie! Din pricina pretențiilor tinerei sale neveste, care nu voia să se despartă de părinți, de care era mai legată decât de soțul luat de nevoie, obișnuit Alexandru locuia la socrul său, Scărlet Saegiul, negustor și cămătar peste măsură de bogat, despre care se spunea că făcea și desfăcea domniile din țările române. De altfel se socotea că cele două căftăniri de care se bucurase până atunci, ginerele le datora tot eforturilor și protecției sale.

În iarnă, deci cu vreo jumătate de an în urmă, tânărul avusese parte și de o altă bucurie, sora sa Ecaterina, căzută în prinsoare tătărească, fusese slobozită și i se îngăduise să se întoarcă la Stambul, lângă iubitul ei frate, singurul mădular al familiei ei de sânge care-i rămăsese după moartea părinților și la care ținea enorm. Femeia era tare pornită împotriva proaspătului ei soț, rămas captiv la nogai, și asta din numeroase pricini. Ea îl luase tocmai ca să-i ajute fratele amenințat cu mazilirea, iar el, nu numai că îi grăbise prăbușirea, dar se și slujise de prilej ca să-i ia locul! Apoi, furioasă din cauza căderii în prizonierat și a faptului că fusese prădată cu acest prilej, îi reproșa că năpasta o lovise exclusiv din pricina lui. Fără dânsul nu i s-ar fi întâmplat nimic pentru că ea nu voise să părăsească Iașul, iar dacă ar fi plecat de capul ei, ar fi urmat drumul Stambulului spre a-și întâlni fratele. Iar dacă-și urma oricare dintre dorințe, n-ar fi avut de a face cu tătarii și i-ar fi fost bine. Numai el stăruise pentru fuga în Polonia, hotărâre care se dovedise nefastă, aducând asupra-le o nemărginită nenorocire! Se căina că

avusese prostia de a-l urma. De mult ar fi trebuit s-o rupă cu mariajul, deși nici datina și nici biserica n-ar fi încuviințat despărțirea lor. Ea, încântată de sine, își zicea că, mult mai iscusită fiind decât tontul ei de bărbat, izbutise să-l convingă pe aprigul Cantemir mârza s-o elibereze. Și plecase bucuroasă din Bugeac, fericită că în curând își va revedea fratele. Că-și lăsa soțul în urmă nici că-i păsa. Din parte-i tătarii puteau să-l și omoare. Asta nu numai că n-ar fi supărat-o, ci, dimpotrivă, asemenea perspectivă chiar ar fi încânt-o, răzbunând-o pentru greșeala ce-o făcuse, măritându-se cu el. În plus, pe această cale, redevenea liberă, iar statul de văduvă de domn chiar îi putea sluji, sporindu-i prestigiul în societate.

Ajunsă la Stambul, nu-i plăcuse să stea singură în „seraiul” moștenit de la părinți, de aceea, obișnuit, putea fi găsită în casa unchiului ei Bartolomeo Minetti, de unde îi era ușor să ajungă la namestiile lui Scărlet Saegiul, spre a-și vedea fratele, adăpostit acolo. De altfel cele două gospodării se găseau în imediată vecinătate, așezate în lungul unei ulițe pline de zidiri strălucite, din opulentul cartier venețian al Fanarului, ce se întindea nu prea departe de zidul dinspre Cornul de Aur al cetății, din sus de poarta Zindankapisi.

Moartea fratelui a zguduit-o profund. În dimineața ce urmase nenorocirii, ea, neștiutoare și fără a băui ceva, plecase veselă și fără de griji spre locuința acestuia, dar când intră, fusese întâmpinată de o atmosferă ghețoasă. Cumnata Ruxandra, care nu se prăpădea cu firea după soț, pe care-l socotea lipsit de personalitate, prin urmare vrednic de tot disprețul, și care de obicei era indiferentă cu ea, de astă dată o luă în brațe și-i șopti duios:

- Trebuie să fii tare! Sunt silită să-ți dau o veste tristă.

Ea zâmbise zeflemitor, închipuindu-și că din nou îi va debita una din naivitățile stupide pe care cam avea

obiceiul de a le însăila cu o seninătate și o distincție dezarmantă. Dar, în chip neașteptat cumnata îi susură la ureche:

- Fratele tău a murit azi noapte! Ne-am mirat că nu se mai scoală, și, mai adineauri intrând în odaia sa, l-am găsit țepăn!

Ecaterina, înlemnită și năucită, se clătină pe picioare și poate chiar ar fi căzut dacă cealaltă n-ar fi sprijinit-o. Fratele ei, mai mic fiind, abia dacă împlinise douăzeci și unu de ani! Nu-i venea să-și creadă urechilor. Când își reveni, cumnata și o slujnică o conduseră la patul răposatului. Acesta zăcea pe spate, senin și roz la obraz, doar la buze se distingea o ușoară spumă sângerie, zvântată. Era singurul semn care ducea la gândul că moartea nu era tocmai naturală.

În orice caz, deși era evident că la mijloc era vorba de un omor, nimeni nu-l va bănui vreodată de făptuirea sa pe Kurt Celebi, care încercase astfel să deschidă drum ginerelui său Radu Iliș către scaunul bucureștean. De altfel, acesta lucrând prin interpuși, ar fi fost cu neputință să se ajungă vreodată la el, indiferent ce s-ar mai fi întâmplat în viitor. Nedumeririle în legătură cu făptuitorul vor isca nesfârșite cleveteli, presupuneri și discuții, fără să se poate ajunge la vreo concluzie. De altfel după câteva luni lucrurile fură uitare sub năvala unor noi evenimente senzaționale, care vor abate de tot atenția lumii de la o moarte care curând nu mai trezi interesul cuiva, intrând în banal. Ecaterina va fi singura care nu va uita și, neconsolată, va trăi drama până la capătul zilelor ei, fiind incapabilă să se refacă sufletește după pierderea suferită. De altfel nici viața ei de mai apoi n-a fost prea lungă, sfârșindu-se destul de trist, după mai puțin de un an.

În zilele următoare socri gătiră toate cele trebuitoare înmormântării, ea nefiind în stare de a se ocupa de ceva.

Zăcea sleită și nemișcată într-un jilț, cu privirile ațintite în gol, parcă semănând cu un cadavru viu. Era cu desăvârșire zdrobită. Din tot neamul ei rămăsese singură pe lume! Răvășită până în rărunchi, simțea nevoia unei mângâieri, a unor cuvinte de încurajare, nevoia de îmbunare, de împăcare, de iubire și înțelegere, dar de la socrii pristăvitului și de la cumnată nu avu parte de așa ceva! Ei priveau cu răceală, chiar cu nepăsare, cele petrecute, acestea pricinuindu-le nu durere, ci doar o neașteptată și nedorită bătaie de cap.

Singurul care o împresură cu o călduroasă simțire fu unchiul ei, bătrânul dar foarte bogatul Bartolomeo Minetti. El îi oferi tocmai sentimentele după care tânjea. Iar biata femeie, copleșită de atâta gingășie și bunătate, de altfel și la sfatul iubitorului ei unchi, a hotărât să-i cedeze acestuia întreaga moștenire care îi revenea de pe urma celui răposat, care închipuia o uriașă sumă de bani depozitată la una din băncile venețiene. Când era atât de nefericită, averea nu mai avea nici un preț pentru ea și-o dăruia cu plăcere cuiva care-i stătea cu înțelegere nemărginită alături. Dar nici acesta nu va apuca să se bucure cu adevărat de câștigul dobândit cu atât de vicleană îndemnare, căci după nici doi ani, ros de bătrânețe, va purcede el însuși pe calea celor veșnice, urmându-și nepotul.

Printr-un ciudat joc al întâmplării, după numai vreo săptămână, sosi în portul Neorion Limani o șaică plecată din cetatea Akkerman, care aducea între altele în capitala imperiului pe fostul domn al Moldovei, Moise Movilă, detestatul ei soț. Imediat cei inițiați în tainele tronului își puseră întrebarea care va fi fost misiunea încredințată noului venit de către Cantemir mârza, căci era greu de crezut că beiul din Bugeac îl slobozise pe moldovean numai din mărinimie ori din dragoste, fără să-i pună o seamă de condiții și fără să-i dea anume însărcinări, cu care acesta, ca

să scape, se învoise desigur, căci căpetenia tătară nu era cunoscută ca o fire prea milostivă și iertătoare, plină de înțelegere față de semeni. Dimpotrivă era știut ca o ființă necruțătoare și foarte setoasă de putere, dar totodată și un mare uneltitor, căruia îi plăcea să se amestece în treburi de mare însemnătate ale țării, pe care să le mânuiască din umbră.

Soția îl primi la început cu neplăcere și răceală, ca pe o persoană nedorită, supărătoare chiar, ca pe un om ce i-a provocat deja un mare rău ce nu poate fi trecut cu vederea sau iertat, care, tocmai când este mai nefericită, nu face decât să-i răcăie durerea, sporindu-i zbuiciumul și chinul. De altfel, cu toată stăruința bărbatului, ea nu se dădu dusă din casa unchiului, încât noul venit se văzu silit să ceară și el găzduire aici.

Movilă intui imediat starea femeii cât și viclenia ocrotitorului ei, dornic de a pune mâna pe toată averea cuvenită nepoatei. Cum nici el nu era tocmai un suflet ingenuu, ba, dimpotrivă era chiar destul de șiret și de ipocrit, înțelese că trebuie să se arate cât mai gingaș, mai blând și prevenitor cu soțioara, luând astfel asupra-și rolul de consolator, deținut până atunci de unchi. În plus, față de celălalt, care era foarte bătrân, el avea avantajul de a fi tânăr și destul de arătos, putând fi deci plăcut unei femei, ba poate chiar ademenitor, dacă-și dădea puțin silința. Nu fu deci de mirare că în câteva zile jupân Moise Movilă își smulse consoarta din brațele unchiului, pentru a o acapara numai pentru sine. Biata Ecaterina se topea când soțul, dușmănit înainte, o cuprindea și-i șoptea la ureche cuvinte dulci și-o mângâia pe toate părțile, așa cum ea nu mai pomenise vreodată. Se simțea atât de bine și de fericită încât voia să se împărtășească tot mai îndelung și mai des din aceste trăiri pline de duioșie și plăceri trupești, necunoscute ei până

atunci. Cei doi petreceau tot mai mult timp împreună, iar noaptea dormeau îmbrățișați, ca niciodată înainte.

Cumătrul Minetti îi pândea în ciudat, îngrijorat că-și pierde influența asupra nepoatei și totodată bogățiile rămase de pe urma celui pierit. Noroc că femeia îi dăduse deja un sinet care-i întărea drepturile asupra banilor depuși în băncile de acasă, din Veneția. Cu urechea lipită de tăblia ușii, asculta tandrele șușoteli ale celor doi, aflați desigur în așternuturi, și, deși nu putea desluși cuvintele, își cam închipuia despre ce putea fi vorba, căci fusese și el odată tânăr și umblase pe la femei. De altfel la o vreme deosebi un fâșăit ritmic, discret, întărit de un scârțăit repetat al patului, semn că bărbatul își intrase în drepturile sale de soț. Oftă, trebuind să se recunoască învins. Dar oricum, dacă mai mult nu mai putea stoarce de la nepoată, era hotărât ca banii nepotului, pe care pusese deja mâna, să nu-i scape printre degete. Va lupta cu toată dârzenia pentru păstrarea lor, căci era convins că potrivit tocmai ivit în calea sa, de cum se va socoti destul de puternic pe poziții, îi va revendica.

Dar cuceritoarele sale întreprinderi pe lângă soție, cât și plăcerile ascunse pe care le împărtășea cu ea nu-l făcură pe fostul domn să-și piardă capul, cum se întâmplă femeii, și nu-i atenuară nici simțul de prevedere, nici luciditatea. Pretențiile unchiului, pe care între timp le dibuise, fără a ști însă cât de departe se ajunsese cu împlinirea lor, trebuiau retezate. Lăcomia moșului era cunoscută și era vremea să-i pună stavilă. Prilejul de a deschide discuția îi fu oferit de Giovanni Capelo, ce era în acea clipă bailo venețian, adică ambasadorul republicii lagunelor la Istanbul. Acesta, într-una din zilele următoare, se înfățișă la seraiul lui Minetti spre a cere deslușiri în legătura cu banii rămași de la răposatul Alexandru Coconu, la rugămintea unui bancher, prieten de acasă. Abia acum află Movilă de sinetul dat de Ecaterina unchiului ei.

Adevărul neașteptat îl făcu să răbufnească cu toată furia. Movilă îl contestă imediat, socotind că banii cu pricina fac parte din zestrea soției, iar ea nu avea dreptul de a-i înstrăina fără a-i cere încuviințarea.

Minetti, care-și văzu primejduită achiziția abia dobândită, se dezlănțui și el, începând a țipa. Ecaterina spre împăcare, căci nu voia să-și supere nici soțul, care în ultimele săptămâni o cucerise, dar nici unchiul, de care se simțea legată de ani buni, propuse ca avuția moștenită să fie împărțită la jumătate între cei doi. Aceștia răbufniră însă imediat, la fel de înverșunat fiecare. Era evident că nu era chip de învoială între ei. Cearta se încinse, întinzându-se pe parcursul câtorva ceasuri, nici femeia și nici ambasadorul Veneției neputând în nici un chip să-i facă pe pricinași să ajungă la vreo înțelegere. În cele din urmă, de amândouă părțile i se ceru oaspetelui ca să anunțe bancherii de peste mări să nu dea bani nici unuia dintre ei, până ce nu se vor limpezi drepturile fiecăruia asupra lor.

Evident, după furibunda ciocnire, soții Movilă părăsiră casa lui Minetti și se refugiară în „seraiul” rămas de pe urma fostului domn Radu Mihnea, aflat mai departe, pe o uliță ce urca dintr-o parte coasta de miază-noapte a colinei Beșinci Tepe. În lunile următoare între cei doi se va încinge un nesfârșit proces, în care se vor risipi de altfel toți banii pentru care se zbăteau înverșunații pricinași. În ce-o privește pe sărmana Ecaterina, ea va muri din pricina unei nașteri dificile cu mult înainte de a se ajunge la vreo încheiere, femeia prăpădindu-se odată cu fătul pe care nu izbuti să-l aducă pe lume. Curând după ea, la mai puțin de doi ani de la începutul gâlcevii, pieri și bătrânul Minetti, răpus de mulții ani ce apăsau asupra-i.

Partea amuzantă a poveștii va fi însă că în aceste împrejurări, nu lipsite de încordare măcinătoare pentru protagoniști, se ivi și un alt pretendent la moștenire,

existența căruia nimeni n-o bănuise până atunci. Era vorba de un anume Nicolachi, chipurile fecior din flori al lui Radu vodă Mihnea, zămislit cu o țigancă, a cărei mândră înfățișare, deși acum nu mai era chiar tânără, făcea de înțeles pricinile din care măritul domnitor de odinioară căzuse pradă ispitei. De altfel nici feciorul, deși poate cam tuciuriu la obraz, nu era cu nimic mai prejos muicii sale, nici la chip și nici la visele de mărire ce-l însuflețeau. De cum îi răposă pretinsul frate vitreg, Alexandru Coconu, bastardul întrevăzu puțința de a face rost de ceva avere, mai multă decât izbutise să strângă maică-sa, punându-și în cumpănă farmecul propriu, dar și farmecele ce știa a le mânui în temeiul meșteșugului învățat de la vajnicele ei strămoașe din satră.

De altfel imediat ce aflase de pieirea închipuitului său frate, intrase ca parte în aprigul proces început de Moise Movilă împotriva lui Bartolomeo Minetti, unchiul soției, și stăruia la fel de îndârjit ca și cumnatul fost domn, să primească cele socotite a i se cuveni. Ba încerca să-l scoată din joc chiar pe acesta și pe soră-sa, rămânând în război doar cu unchiul, sub motiv că Elisabeta își dobândise dreptul cu prilejul măritişului, când i se dăduse zestrea legiuită. Deci acum pretențiile ei nu se mai justificau.

Cum unchiul și sora, singurele rude de sânge recunoscute ale răposatului, vor pieri, se putea socoti că adevărații moștenitori nu vor ajunge vreodată să se bucure de pe urma bogățiilor, pentru ele înfruntându-se niște venetici, adică un pretins frate, de legitimitatea căruia lumea bună se cam îndoia, și un soț rămas văduv, care, spre a-și scăpa viața, se va vedea silit să pribegască după nici doi ani pe meleagurile Poloniei, unde rămâne în exil până la sfârșitul zilelor. Dar în cele din urmă nici unul din cei ce râvniseră la moștenire nu va avea parte de ea, aceasta încapând pe mâna judecătorilor și avocaților, care, chipurile,

se căzneau trudnic ca să împartă dreptatea între înverșunații împetricinați.

Dar, reîntorcându-ne la vara lui 1632, trebuie arătat că Moise Movilă nu era atât de prins de conflict încât să nu conștientizeze că, de vreme ce cumnatul său fusese otrăvit, la mijloc nu putea fi vorba decât de o luptă pentru scaun. Încă nu știa limpede care scaun, căci sosirea sa avusese loc cu câteva săptămâni înainte de mazilirea lui Leon vodă. Atunci când aceasta surveni, se lămurii. Dar rămânea neclar cine erau aceia care, râvnind la stăpânirea Munteniei, comiseseră asasinatul. Oricum, i se părea neîndoios că ucigașul trebuia căutat în primul rând între aceștia.

Din câte aflase chiar înainte de a pleca din Bugeac, deci de pe la începutul lunii, știa că aspiranți la domnie erau Miron Barnovschi, aflat în Polonia, Lupu Coci care-l săpase chiar pe el, dar fără a izbândi, Alexandru Coconul, cumnatul său, acum răposat, Radu Iliăș, aga Matei ascuns în Ardeal și un anume Stenemire, ocrotit de Abaza pașa, de existența căruia Cantemir mârza aflase, ca unul ce fusese cu nici trei ani mai-nainte valiu de Silistra și lăsase în urmă urmașilor săi oameni ce-i rămăseseră fideli și-l informau periodic asupra a tot ceea ce se întâmpla prin locurile pe care le păstorise. În clipa când Leon fu mazilit lucrurile se mai limpeziră. Din lista prezentată de hanul nogailor trebuiau eliminați în primul rând Miron Barnovschi și Lupu, care lăsau impresia că sunt decși să lupte numai pentru coroana Moldovei.

Deci înlăturând pe aceștia doi, suspecti rămăneau numai ceilalți. Dar foarte probabil nu candidații la tron erau cei care inițiaseră crima, ci aceia care stăteau în spatele lor și trăgeau sforile. Spre pildă Radu Iliăș, care era un copil, nu putea avea nici experiența, nici relațiile și nici viclenia necesară pentru a comite omorul și încă fără a lăsa urme! Dar în umbra sa se găseau tatăl, Alexandru vodă Iliăș, și

socrul, Kurt Celebi, două cutre vestite, care strânseseră în jurul lor un păienjeniș de otrepe lipsite de orice scrupul, care nu se dădeau de-o parte de la nici o josnicie, fiind în stare de orice. Iar cel mai apropiat, deci mai primejdios, era cel din urmă, celălalt hălăduind tocmai la Iași, se afla cam prea departe pentru a putea acționa prea lesne, deși trimiterea unor ucigași nu era un lucru tocmai greu de realizat.

În dosul lui Stenemire stătea Abaza pașa, un zurbagiu îndrăzneț și periculos, care cutezase să se răzvrătească chiar împotriva padișahului, dar, fiind totodată peste măsură de viclean și mintos, izbutise să-i câștige încrederea, devenind, din potrivnic, unul din favoriții săi, lucru la prima vedere greu de închipuit!

În ce-l privea pe aga Matei, după câte aflate, acesta era mai în vârstă, mai copt la minte, deci putea acționa pe cont propriu, având experiența trebuitoare. Dar era cunoscut că îndărătul său pândea craiul Rákóczi, care abia dobândise scaunul crăiesc și lupta dârz pentru a-l păstra. Acesta avea la Stambul de capuchehaie pe István Szalánczi, care totuși nu părea omul predispus să se complacă cu statutul de otrăvitor. Drept care suspecti de a fi pus la cale omorul i se păreau a fi numai Kurt Celebi și Abaza pașa. Dacă l-au urzit totuși cei doi din Ardeal, au folosit desigur vreun necunoscut aflat doar în trecere prin târg, deci mai greu de dibuit.

Observațiile acestea îl determinară pe Movilă să devină peste măsură de prudent, căci năzuind în fond și el la domnie, se gândea că ar putea fi victima următoare. Deci trebuia să fie cu mare băgare de seamă la tot ce bea sau mânca, iar pe stradă nu putea ieși decât însoțit de străji care să-i apere spatele.

De altfel chiar a doua zi după praznicul Schimbării la Față, adică marți, în a șaptea zi a lui august, lucrurile se mai limpeziră, căci se răspândi vestea că, însoțit de un mare alai, tânărul Radu Iliaș, se dusesese la palatul Topkapi ca să se

înfățișeze măritului sultan Murad al IV-lea spre a fi cățănit. Movilă, care la auzul veștii coborâse în târg, oprindu-se în Atmeydani – adică în Piața Cailor –, prin apropiere de geamia Sultan Ahmed, de curând ctitorită, putu chiar să-l zărească pe noul domn călărind în fruntea însoțitorilor, în vreme ce se îndrepta spre mahalaua Fanarului, spre a se înturna acasă.

„Deci țângăul s-a preschimbat, din ginere de cămătar devenind principe, reflectă involuntar Movilă, dar nu fără o doză de sarcasm. Păcat că prefacerea s-a petrecut într-o marți, deci într-o zi sortită ghinionului!”

Ceea ce Movilă nu avea cum ști, era că de lângă Aya Sofya spectacolul era cercetat și de capuchehaia Ardealului, Ștefan Szalánczi, care privindu-l ofta din rărunchi a trudă, căci avea de îndeplinit o grea misiune, pe care nu știa cum o va duce la capăt până la urmă. Stăpânul său, craiul Rákóczi, care tocmai se aștepta la un nou război cu imperialii de la Viena, fiind de aceea la ananghie cu banii, îi dăduse niște porunci pe care nu era plăcut să le înfăptuiască, dar nu avea încotro. Primise un mănunchi de scrisori de recomandare pentru fiecare dintre cei socotiți potențiali candidați la tron, urmând s-o scoată la vedere pe a aceluia care va fi numit, în nădejdea de a-l îndupleca pe acesta că alegerea sa se datorează și cuvântului pus de crai, spre a-i stoarce astfel recunoștința. În plus avea instrucțiuni ca aceluia ales să-i pretindă un tribut de 6000 de ducați, tribut făgăduit coroanei Transilvane prin luna lui mai de Leon vodă, pe vremea când mai era în scaun și pe care acesta nu apucase să-l plătească. E drept însă că fostul domn nu vorbise decât de 5000, iar după alții doar de 4000 de ducați, deci suma pusă în discuție era ușor umflată. Ardeleanul habar nu avea de această împrejurare, după cum nu știa că exact în aceleași zile craiul trimisese o cerere asemănătoare și căimăcămiei de la București, care însă, deloc dispusă să plătească închipuita

datorie, tergiversa neguțările, în speranța de a găsi un pretext care să-i îngăduie să se sustragă.

A doua zi, pătruns de jale și adâncă amărăciune, Szalánczi va bate ulițele mahalalei genovezilor, de prin apropierea portului Fosforion Limani, ca să ajungă la luxosul serai al lui Kurt Celebi. Fu primit cu toată cinstea de gazdă, care socotea vizita o recunoaștere și o confirmare a statutului tocmai dobândit de ginerele său. Ascultă cu deosebită considerație perorația ungurului și privi cu recunoștință copia scrisorii de recomandatie pentru protejatul său, deși, în sinea sa, era cam sceptic în ce privește eficiența pe care neprețuitul înscris l-ar fi avut. Totuși nu era tactic ca să-și mărturisească gândurile, așa încât mulțumi din inimă pentru grija părintească purtată ginerelui său, pe care-l chemă de altfel imediat, încât și el să-i înfățișeze aceleași calde simțăminte, cu rugămintea de a le trimite neîntârziat înălțatului crai, care în nețărnumurita sa mărinimie își jertfise o parte a vremii spre a se pleca cu osebuită iubire asupra nevoilor sărmanei sale case. Când veni vorba de tributul făgăduit de Leon vodă, cei doi se grăbiră să chezășuiască plata sa, deîndată ce Radu va ajunge la București. Și ca să nu încapă îndoială cum că nu și-ar ține cuvântul, noul domn trecu la masă și scrise în grabă teșchereaua doveditoare, care să întărească cele convenite. În sfârșit după vreo două ceasuri, după ce sorbise și un filigean de cafea, capuchehaia putu pleca cu sufletul ușurat. Scăpase de penibila însărcinare chiar mai ușor decât își închipuiseră! Nu întâmpinase împotrivirea de care se temuse.

În aceeași vreme la Stambul își făcuse apariția și Leon Tomșa, fostul voievod al Ungrovlahiei, însă sosirea sa rămase nebăgată în seamă, ca aceea a unui oropsit oarecare. Din păcate bogățiile aduse din București, care acolo păreau multe și prețioase, aici în capitala imperiului se dovedeau puține și sărmene, încât se simțea tare nevoiaș, asemenea

unui biet calic. Neavând un serai al său, trăsesse la Vlah-serai, adică la casa gătită pentru domnii munteni atunci când treceau prin Stambul, cât și pentru capuchehaiele țării, palat aflat nu departe de paraclisul cu hramul Născătoarei de Dumnezeu, sau pe grecește Theotokos. Dar împrejurarea că se zbătea în lipsuri nu era singura supărare care-l lovise. Cum va afla mai apoi caimacamul ardelean, István Szalánczi, Leon se plânsese lui kethuda bey, loctiitorul marelui vizir, că, după ce nu se ajungea, Rákóczi cutează să-i mai ceară, fără nici un drept, un tribut de nu mai puțin de 4000 galbeni pe an pentru ultima parte a domniei sale, iar asta după ce dânsul fusese mazilit și nu mai avea nici un fel de îndatoriri ca voievod!

Sărăcia îl apăsa atât de tare încât, chiar de praznicul Adormirii Maicii Domnului, ieșind de la liturghie și dând pe trepte peste fii lui Teodosie Rudeanu, îi opri spre a-i soma să-i plătească o datorie pe care o aveau către Petru Cercel, rămasă de pe urma tatălui lor, și-i amenință că va face convenita teșcherea ca să ceară banii prin judecată, dacă nu s-or învoi să-i dea de bună voie. Curând se strânse cerc în jur, încât, stânjenit, Leon Tomșa se îndepărtă bombănind, dar stăruind că nu e dispus să uite, încât e bine ca boierii să se gândească la spusele sale!

Nu mai trecu nici măcar o săptămână de la incidentul petrecut în pagul sfântului locaș, că în lumea aceloră preocupați de soarta Țărilor Române răzbătu vestea că în Oltenia ar fi năvălit, cu oaste mare, primită ajutor din Ardeal, un anume agă Matei, cu gând de a apuca scaunul, care fusese dăruit de slăvitul sultan lui Radu Iliăș cu vreo trei săptămâni în urmă, dar care, deși trecuse atâta vreme, nu apucase să plece din inima împărăției, trăgându-și neașteptat de mult așezarea sa în drepturile care i se cuveneau. Moise Movilă, dator a urma poruncile și instrucțiunile primite de la tătarii nogai, ce erau legate mai ales de Moldova, privea cu

oarecare mirare la vălmășagul de întâmplări ce se grămădeau ca niște nori întunecați pe bolta Ungrovlahiei. Oare ce se putea alege din vârtejurile năucitoare ce se abătuseră asupra ținutului de din sus de Dunăre? Semnele nu se arătau a fi din cele mai bune...

*

* *

Capitolul al XI-lea

Deci în dimineața lunii de 20 august a anului 1632-lea de la nașterea Mântuitorului, un lung convoi părăsi Caransebeșul, revărsându-se pe șesul de din jos de târg, cu gândul de a apuca drumul Rușavei⁸¹, unde-și avea reședința sangeac-beiul ținutului, într-o cetățuie aflată tocmai la unul din coturile Dunării, după ieșirea puhoaielor din strânsoarea munților. Părea o zi obișnuită de vară, ca oricare alta, caldă, dar nu zăpușitoare, căci arșița era potolită de apropierea piscurilor Cernei. În acea clipă nimeni nu-și închipuia însă că era ziua care va deschide o nouă filă, nu lipsită de însemnătate, din istoria zbuciumată a ținuturilor dintre Carpați și Dunăre. Era deci, cum se va dovedi mai târziu, o luni care va deschide un nou făgaș în viitorimea locurilor!

Beilerbeilor din Banat nu le erau necunoscute evenimentele care tocmai se petreceau chiar lângă chinga hotarului lor. Aflaseră că de aproape o lună un boier oltean, pribeag prin Ardeal, năimea oșteni spre a-și tocmi o armată cu care, după cât se părea, voia să năvălească în

---

⁸¹ Orșova.

Ungrovlahia. Sultanul dăduse chiar poruncă să fie prins și trimis legat la Stambul, iar de curând schimni-ceaușul ajuns la București ca să prindă scaunul rămas vacant, cerea disperat ajutor împotriva rebelului, care, știa dânsul, ar avea de gând să pătrundă în țara pe care era menit s-o ocrotească pe cele trei căi tradiționale de intrare dinspre miază-noapte. Intenția invaziei nu închipuia o noutate, căci boierul făcuse același lucru și cu exact un an în urmă. Atunci pornise cu oștirea tot din ținuturile în care staționa și acum, dar nu tulburase hotarele eyaletului Timișoarei, trecând munții prin Pasul Vâlcanului. De bună seamă socoteau beii bănățeni, și de astă dată va proceda la fel, fiind singurul loc pe unde crestele dinspre Valahia puteau fi mai lesne străbătute spre capătul lor de apus. De altfel scrisoarea schimni-ceaușului din București nu numai că întărea presupunerile lor, dar venea cu o veste și mai liniștitoare, căci slujbașul împărătesc susținea că surghiunitul ar fi ispitit să folosească chiar trecători și mai îndepărtate de Banat, încât ținutul Timișoarei era pus la adăpost de supărări. De aceea pașii de din jos de Mureș socoteau că nu aveau temeii serioase de a se alarma, dar din prevedere era firesc să urmărească cu toată atenția ce se petrece în hotarul lor, pentru a preveni orice surpriză.

În ce privește invazia propriu-zisă, noul vali de Timișoara, un anume Hagi Ayvaz Suleiman pașa, numit în slujbă abia de vreo lună, n-o condamna, ci dimpotrivă se bucura de ea și, dacă ar fi putut, ar fi ațâțat chiar lucrurile, căci îi era ciudă și lui, ca și înaintașilor săi stăpânitori ai ținutului, că țările românești învecinate fuseseră trecute din vechime sub protecția valiului de Silitra, cel de dincolo de Dunăre, și nu a sa, deși ar fi poftit la acest drept, pricină îndestulătoare ca să-i poarte pică fârtatului său și să-i dorească tot răul. Iar acel agă rebel din Hațeg, împotriva căruia însăși sultanul trimisese de curând porunci de aprigă

pedepsire, părea a fi tocmai instrumentul dăruit de Alah, prin care să se poată pricinui necazuri pizmuitalui rival, deci nu era pricină de a-i sta cu adevărat împotriva, în ciuda ordinilor venite de sus. Deci valiul și sangeac-beii din preajmă urmărirea îndeaproape, prin iscoade, gătirile ce se făceau în Hațeg, dar fără gând de a interveni spre a le pune stavilă.

Îngrijorarea se stârni între autoritățile otomane timișane abia în clipa când se vesti că mica ordie trupă de doar câteva mii de oșteni, majoritatea pedestri, nu o luă spre apus, de-a curmezișul Hațegului, spre a ajunge la pasul Vâlcanului, sau la trecătorile aflate mai încolo, ci o porni cu nădejde spre miază-zi, adică spre hotarul eyaletului! Imediat se încrucișară porunci și se concentrară oșteni la graniță, spre a preîntâmpina orice supărare pe care răzvrățiții valahi ar fi putu-o pricinui. Deci în vreme ce aga Matei ieșea din Caransebeș, în ținuturile turcești ale Banatului începu o mare vânzoleală, curieri rapizi bătând în fuga mare căile dintre Timișoara și Rușava, într-un grăbit schimb de știri și de hotărâri.

Nebănuind marele freamăt stârnit, aga Matei călărea calm în fruntea oștii sale de mercenari, secondat de căpitanii ce-i stăteau de sprijin în acele clipe. Ziua era frumoasă, însorită, iar drumul, cel puțin la ieșirea din târg, se vedea neted și lesnicios. Șesul întins, acoperit ici colo de holde, se întindea plat până în zare, unde, la reunirea cu albastrul bolșii, se puteau desluși munții, care însă, din pricina mării depărtări, arătau a mai degrabă ca niște coline cu povârnișuri & blânde. De prânz se făcu întâiul popas. Oamenii se așezară pe iarbă, de-o parte și de alta a șleahului și-și scoaseră merindele din desagi, ospătând pe îndelete cele dinainte pregătite.

După vreun ceas o porniră din nou la drum la fel de tacticos și fără nici un fel de griji. Șesul păru a se îngusta,

crestele apropiindu-se din părți laterale, dar s-ar fi zis că ele scădeau în înălțime, poate din cauza urcușului străbătut, care însă, fiind lin, rămase aproape nesimțit de călători. De altfel în față-le pășea o avangardă călări, care-i înștiințase pe frunțași că nu aveau a întâmpina nici o opreliște, nimeni neaținându-le calea. Drumul le stătea deschis înaintea. La o vreme valea Timișului se strâmtă, pripoarele ajungând până prin preajma șleahului, acoperite de tufișuri și copaci, pentru ca în cele din urmă drumul să fie aproape găuit când ajunge în Cheile Gruului. Aici călătorii fură siliți să treacă chiar prin marginea prundului gârlei, uneori nimerind cu picioarele chiar în undele Timișului. Cum roțile se înfundară în pietriș, se ivi ceva bătaie de cap cu mersul căruțelor și al tunurilor, care trebuiră împinse de oșteni, spre a putea fi urnite din loc. Dar imediat după ce convoiul scăpă dincolo de stâncăriile și repezișurile dinspre Piatra Scrisă, valea se lărgi din nou, iar șleahul redobândi netezime, ajungând iarăși mai ușor de străbătut! Când se lăsă seara oștile ajunseră până prin dreptul satului Teregova, care se afla dincolo de delușorul din dreapta lor. Aici făcură al doilea popas, înălțând tabăra de noapte.

Dimineața devreme surlele dădură semn de plecare, ca oștirea să pornească pe răcoare, împrejurare care ușura mersul, mai ales că oamenii erau cam împovărați. Dar abia merseră câteva ceasuri că din față le veni în întâmpinare avangarda, ce se arăta peste măsură de alarmată. Căpeteniile dădură imediat ordin de oprire și se așezară la sfat. Oștenii care fuseseră în cercetare anunțau că, apropiindu-se de satul Cornu⁸², avuseseră uimirea de a întâlni o întregă oaste de ieniceri care le tăia calea, în fruntea căreia, după câte se părea, stătea chiar sangeac-beiul Rușavei. În mod ciudat însă, potrivit, deși s-ar fi zis că erau pregătiți de luptă, se

---

⁸² Satul Cornea de astăzi.

arătaseră totuși peste măsură de pașnici, căci, deși îi zăriseră apropiindu-se, nu încercară să le pricinuiască vreo vătămare.

Căpitanii nu stătură prea mult la discuții. După puțin Matei hotărî să trimită solie celor care le tăiau trecerea, spre a vedea ce voiau la urma-urmelor. Cu toate riscurile pe care le presupunea o asemenea întreprindere, spătarul Teodosie Corbeanu fu primul care se offeri să plece în cercetare. Împreună cu doi însoțitori, vânturând o pânză albă în vârful unei prăjini, o porni în goană spre satul care le stătea înaintea, dar nu se zărea încă, și care închipuia poarta de intrare în „pământul turcesc” întruchipat aici de sangeacul Rușavei, zis și al Moldovei, după numele unui sat și a unei cetăți aflate mai în sus pe malul Dunării.

Curând spătarul se reîntoarse. Anunță că într-adevăr în calea lor se află însuși înălțimea sa sangeac-beiul ținutului, care însă se dovedește foarte binevoitor și prevenitor. Mărturisește că nu le poartă gânduri dușmănoase, ba arată chiar înțelegere atât pentru necazurile de care se jolesc cât și pentru demersul lor războinic, drept care, nevoind să li se împotrivescă, îl pofteste pe aga Matei la neguțări. De asemenea nu are nimic împotriva dacă armata se va apropia de bulucurile sale, care au tăbărât în marginea satului, dar staționează doar pe „pământ turcesc”, fără a atinge hotarul crăiesc. Ai săi au poruncă să nu sară la bătaie atâta vreme cât potrivnicii sunt pașnici și înțeleg să rămână puțin mai încolo de ei, adică pe „meleag ardelenesc”, de parcă pe teren s-ar fi văzut vreun semn despărțitor deslușit.

Matei își aminti că măritul crai îl prevenise că, atât el, cât și pașii din jur, primiseră poruncă de câteva săptămâni ca să-l prindă și să-l trimită spre osândă la Edikule. În plus și schimni-ceaușul din București ceruse acelorași ajutor împotriva-i, insistând pentru grabnica împlinire a aprigei decizii a padișahului în ce-l privea. Drept

care se întrebă dacă nu cumva poftirea era o încercare de a-l ademeni într-o capcană care să-l piardă. Își înăbuși însă imediat adierea de slăbiciune ce-l încercase câteva clipe. „Numai cine îndrăznește poate izbândi!”, își zise scurt spre a-și da curaj, și, hotărât să riște, convocă iuzbașii, ceaușii și stegarii ce-i numise, și-i instrui ca să-i îndemne pe oamenii din subordine să se despovăreze de desagi și de celelalte felurite merinde, lăsându-le pe la căruțe și să fie pregătiți de luptă, cu armele la îndemână, dar să nu facă nici cel mai mic gest de agresivitate sau de provocare, care să dea potrivnicilor pricină de îngrijorare. Deci să nu făptuiască nici o mișcare fără o încuviințare deslușită din parte-i. Apoi porni călare în fruntea sfetnicilor săi, care-l urmau îndeaproape, așezați împrejur după toate regulile militare. Harabalele și tunurile, după orânduială, rămaseră mult în urmă, ca să fie întrucâtva ferite dacă s-o încinge cumva vreo bătălie și s-o isca ceva învâlmășeală.

Când se apropiară de sat, de începură a se zări corturile taberei beifului, iar mai în spate acoperișurile de paie ale caselor așezării, le ieșiră în întâmpinără sangeactarul și doi subași, care, închinându-se cu deosebit respect lui Matei, îl poftiră pe acesta, și pe cei doritori de a-l însoți, să vină în cortul slăvitei lor căpeteniei, care-i așteaptă. Fără a șovăi și fără a se gândi la riscuri, aga descălecă și-i urmă pe slujbași, însoțit fiind de spătarul Corbeanu, de căpitanul comite Vaida Bona sau Bunea voievodul și de jupân Miclăuș din Râu Bărbat. Când intrară, gazda îi pofti să se așeze pe covorul întins sub largul polog, după care luă el însuși loc, scoțându-și totodată turbanul și așezându-l alături, căci se cam făcuse zăpușeală. Dragomanul rămase de-o parte în picioare, puțin plecat în față ca să audă mai bine ce se va spune, fiind pregătit de a face cuvenitele tălmăciri.

Matei îl privea stăruitor pe turc, chiar cu o anume strângere sufletească nu lipsită de îngrijorare, pe care însă izbuti să și-o ascundă, căci dacă i se ghicea teama, nu putea ști cum o va interpreta potrivit, din partea căruia se aștepta la orice ieșire. Trăirile sufletești și gândurile musulmanului nu erau însă greu de înțeles pentru cineva care l-ar fi cunoscut bine. El, vechi în slujbă, purta pașei de Silistra, datorită extinderii puterii sale asupra râvnitelor țări române, invidia obișnuită, statornicită în inima sa și a înaintașilor de aproape un veac. Dar nu era numai atât. Simțea o pornire nu numai împotriva vilaietului lui Abaza pașa, pentru precumpănirea sa în zonă, ci îl dușmănea pe acesta și personal, ca om, căci valiul, deși se răzvrătise împotriva împărăției, fusese nu numai iertat, dar i se încredințase mai întâi eialetul de Bosnia, pentru a fi mutat mai apoi la Silistra, spre a fi mai aproape de Stambul, căci ajunsese un favorit al sultanului, unul din musahibii⁸³ săi. Deci celălalt, în fond trădător și viclean, beneficiase de mulțime de înlesniri și hatâruri, în vreme ce el, slujbaş conștiincios, supus și ascultător, în permanență fidel, abia la bătrânețe devenise sangeac-bei, ca încununare a sârgului de-o viață, și nu avea temeii ca să nădăjduiască să ajungă de acum încolo la o treaptă mai înaltă pe scara măririlor! Prin urmare era ușor de înțeles de ce purta celuilalt o pizmă strașnică, plină de înveninare și dorea, asemenea mai marelui său de la Timișoara, dacă nu chiar mai mult decât acesta, să-i pricinuiască cele mai amarnice necazuri. Ori prilejul unei răfuiei i se oferea acum și nu era deloc dispus să-l rateze.

Neguțările se înfiripară repede. Pașa îi spuse răspicat, din capul locului, agăi:

---

⁸³ Însoțitor, sfetnic de încredere, curtezan, prieten intim, favorit al sultanului. Musahibii pot vorbi oricând sultanului. Doisprezece eunuci bătrâni au acest titlu.

- In nici un caz nu vă pot îngădui să pășiți mai departe, căci ar însemna să calc cele rânduite de slăvitul padișah care cere să vă iau prinși, și să vă trimit cetluiți la Istanbul. Și nu pot să nu mă supun! De altfel, de ce v-aș deschide calea? Să-mi risc slujba și chiar capul de florile mărilor? Dacă încercați a trece chiar cu un pas mai încolo vă dați seama că va fi război. Și poate nu vă impresionează trupele pe care le am acum la îndemână, părându-vi-se subțirele, dar imediat ce începe lupta vor veni întăriri de la Timișoara. Doriți asta? Pe deasupra, din pricinile pe care vi le-am menționat deja, nici mai marele meu, beglerbeiu eyaletului Timișoarei, nu s-ar învoi să vă ajute. El abia a fost numit de vreo lună. Dânsul a slujit de vizir-chehaiasi lui Gazi Ekrem Hüsrev pașa, cel alungat din vizirat astă toamnă și sugrumat acum câteva luni. De aceea, odinioară aflându-se sub ascultarea unui dușman al prea luminatului șahinșah, spre a i se ierta greșeala, desigur că nu va voi să calce vreun hatîșerif împărătesc. Dimpotrivă, ca să-și arate credința față de sultan mi-e teamă că va face exces de zel în a vă prinde. Deci, pentru a merge pe calea ce-ați pornit-o, ar însemna să biruiți mai întâi oastea mea. Iar dacă ați izbândi, v-ar cădea în spate bulucurile trimise asupra-vă de Hagi Ayvaz Suleiman pașa de la Timișoara. Deci nu aveți cum scăpa! Soarta vă e pecetluită!

Matei, cuprins de elan, se ambală în a-i explica cu înfierbântare că dânsul nu vrea să pricinuiască neajunsuri stăpânilor locului, dar că e dornic să sloboade țara mumă de jugul opresor al cămătarilor greci, care, cu stoarcerile lor, sufocă norodul, aducându-l la disperare.

- Vă înțeleg foarte bine dorința, și o și încuviințez, căci știu ce înseamnă suferința oamenilor de rând. Dar puteți să vi-o împliniți fără să mă siliți a călca cele orânduite mie prin hatîșeriful primit, deci fără a mă primejdui să-mi pierd slujba pentru neascultare!

- Cum? întrebă Matei.

- Trecând în Kara Iflak de-a dreptul din Erdely ili, prin trecătorile folosite și mai an chiar de voi!

- Din păcate, din câte am aflat, căimăcămia de la București, dibuindu-ne intențiile, a întărit paza trecătorilor atât cu plăieșii, cât mai ales cu armatele trimise anume în munți, pe care i-a înșesat cu oșteni. Deci străpungerea acelor locuri strâmte, mai ales dacă au fost dinainte întărite, va fi aproape cu neputință. Pe deasupra sunt și foarte depărtate. Chiar și până la pasul Vâlcanului, care e pragul cel mai apropiat de noi, am avea de bătut nu mai puțin de douăzeci de poște! Am pierde cel puțin o săptămână de mers, pentru a încinge apoi o luptă trudnică pe creste, cu sorți îndoielnici.

De altfel gândul de a străpunge hotarul prin strunga Vâlcanului nu-i făcea de fel plăcere agăi. Poate și din cauza unei doze de superstițiozitate n-ar fi vrut să mai dea pe acolo, căci, după înfrângerea groaznică suferită în anul precedent, avea sentimentul că locul îi poartă ghinion. Dar, evident, nu-și putea argumenta astfel refuzul de a-i primi sfatul, încât spre a ascunde adevărul, va invoca alte motive, nu lipsite totuși de logică.

- Bine dar de ce nu folosiți trecătorile mai apropiate? Acestea nu lipsesc, deși sunt mai puțin vestite și mai rar folosite. Localnicii însă le cunosc prea bine, și se furișează prin ele cu atâta dibăcie, încât nu li se poate da de urmă când strecoară peste hotar o seamă de bunuri fără să le vămuiască! Munții Cernei și-ai Mehedinților, aflați la doi pași, sunt plini de asemenea strâmtori tainice. Pentru a ajunge la ele puteți s-o luați frumușel de-a lungul graniței cu noi, și atâta vreme ce n-o veți trece, rămânând chipurile în Transilvania, nu vă vom pricinui vreo supărare. În prima parte drumul nici nu e prea greu, putându-l străbate chiar cu carele, chiar dacă nu e șleah tăiat, căci șesurile de pe aici sunt oable ca în palmă, îmbrăcate cu pajiști. O călăuză bună

vă poate scoate pe crestele munților. Abia acolo harabalelor li se taie calea, merindele și celelalte poveri trebuind să fie purtate fie în cârcă, fie în greabănul cailor.

- Cunosc locul, căci mai an m-am reîntors în Ardeal pe aici... oftă Matei, apăsător de amintiri nu prea agreabile.

- Nu trebuie să vă temeți de mine. Deși, vă văd încărcăți de poveri și împrăștiați, deci ușor de nimic, făgăduiesc să nu mă ating de voi cât rămâneți dincolo de hotar. De altfel față de mai marii mei am și o scuză pentru neamestec. A năvăli împotriva-vă ar însemna să calc cu oaste ținuturile crăiești, și asta taman când craiul e pe cale de a lupta cu nemții, vrăjmașii noștri. Oricine ar socoti asemenea iureș un ajutor dat acelor ghiauri nemernici, ceea ce nu poate fi îngăduit unui moslem. Nu ne putem trăda țara, sprijinind dușmanii! răsă turcul cu viclenie. Deci nimeni nu mi poate scoate vină. Prin urmare, rămânând dincolo, sunteți la adăpost de orice primejdie din parte-mi!

- Dar traversarea văii Cernei e îngrozitoare. Știu asta din vara trecută, când am umblat pe acolo. Îți stau împotriva niște stânci oable ca niște pereți nemăsurat de înalți, că abia le poți zări creasta! obiectă îngrijorat Matei, conștient și îngrozit de greutatea nemăsurate ale unui asemenea drum.

Văzând că aga, cuprins de o adâncă nehotărâre, șovăie și oscilează între a accepta sau nu, sangeac-beiul se hotărî să-i mai facă o concesie ademenitoare, care să-l determine să primească:

- Nu numai că nu vă voi ataca dacă urmați acest drum, dar sunt dispus chiar să vă ajut. Dacă nu călcați ținutul meu, putem ajunge la un acord prielnic pentru fiecare din noi aducător de câștig de amândouă părțile. Spre pildă vă dau ca merinde de drum toate proviziile oștii mele. De asemenea vă împrumut bani, ca să mai puteți năimi oșteni când veți ajunge dincolo de munți. Dar înțelegerea trebuie să

rămână secretă, căci altfel ne va fi păguboasă. Deci puteți alege între urgiile unui război și potop de dulci foloase.

Matei deveni deodată mai cooperant, arătând mai multă luare aminte, vădit grăbit de astă dată să ajungă la o împăcare. Turcul zâmbi satisfăcut că viclenia sa dăduse rezultate. Pentru a ajunge la o mai mare apropiere, aga se văzu tentat să-i istorisească sangeac-beiului că are o înțelegere ascunsă și cu Abaza pașa, în nădejdea că astfel, dovedindu-i cât de largă e deschiderea sa către osmanlâi, îi va câștiga în mai mare măsură încrederea. Din fericire până la urmă tăcu, zicându-și că, neguțările cu Abaza fiind tainice, nu le putea trăda nici față de cineva care i se arăta favorabil. Fu norocul său, căci dacă se scăpa, foarte probabil, sangeac-beiul, văzându-și înșelate așteptările și zădărnicită răfuiala cu rivalul de dincolo de Dunăre, s-ar fi răzgândit în multe privințe, retractându-și făgăduielile. Oricum, până la urmă neguțările se încheiară cu mulțumiri de amândouă părțile și cu înfocate legămintele de prietenie și nespūsă ptețuire.

Matei, luându-și ziua bună, se înturnă la ai săi și porunci ca oștenii să se tragă mai în urmă, înspre locul unde se opriseră chervanele, făcând conac până a doua zi, chiar dacă mai era îndeajuns vreme până a se însera. Între timp, în temeul învoielii cu beiul, o seamă dintre oamenii săi umblară prin sat pentru a căuta niște călăuze destoinice, bune cunoscătoare ale locului, care să-i deschidă calea spre Oltenia în dimineața următoare.

Încă înainte de nămiezi cetele sale traversară netulburate colinele dinspre valea râușorului Belareca, iar mai departe pe acelea care mărgineau cursul Bolvașniței. Apoi urcară panta blândă spre plaiul Drinovului, ocolind măgura cu acest nume pe la miază noapte, peste niște pajiști mai lesnicioase. În drum făcură un nou popas. Mai încolo însă coastele se dovedeau tot mai pieptișe și pline de

arboret, dar călăuzele găsiră totuși locuri neîmpădurite, încât, deși trudnic, putură totuși să-și urmeze calea chiar cu căruțele.

Dar după încă o zi potecile se îngustară, devenind și mult mai repezi, iar bolțile frunzișurilor tot mai coborâte. A Chervanele trebuiră să fie abandonate. Toată încărcătura fu luată fie în cârcă de oșteni, fie urcată în spinarea cailor, care erau purtați de căpestre. Pentru a duce toate poverile din vechiul loc de popas spre cel nou, oamenii trebuiră să bată drumul de mai multe ori, dus-întors. După multă trudă abia ajunseră pe crestele Munților Cernei, putând de aici privi în hăul despicat la picioarele lor de puhoaietele Cernei. Noua tabără o întemeiară chiar pe malul apei, în dreptul locului unde se revărsau în ea undele Țâșnei. Aici cuprinsul văii era destul de larg, încât putură așeza tot calabalâcul în bună rânduială. Cazna era însă departe de a fi sfârșită, căci mai departe poteca trecea prin strunga peste măsură de îngustă a cheilor Țâșnei, care în limbajul locului nu aveau nume prea frumos, cum îi înștiințară călăuzele. Din pricina strâmtorii, întreaga viroagă, mărginită din ambele părți de pereți stâncoși falnici, era numită „Gaura Fetei”, iar una din crestele învecinate din dreapta lor avea un nume și mai pitoresc, de iz cabalin. De aici începeau de fapt Mușii Mehedinților, călătorii putându-se astfel socoti trecuți în Oltenia. Dar abia după încă o zi de caznă izbândiră să ajungă la un teren cu de oarece lărgime și cu pante mai domoale.

În sfârșit cu vreo patru – cinci zile înainte de praznicul de „Tăierea Capului Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul”⁸⁴ izbutiră să poposească în seliștea Preștii⁸⁵, unde statorniciră conacul de sfârșit de drum, înălțând corturile și prinzând de parii lor flamurile de luptă, spre a se

---

⁸⁴ 29 August.

⁸⁵ Actualul sat Prejna, comuna Balta, județul Mehedinți.

așeza la tihnă. Preparativele de instalare nici nu apucară a se isprăvi, că aga Matei chemă lângă sine toți iuzbașii, ceaușii și stegarii pe care-i așezase și le porunci ca să adune deîndată vreo cincisprezece – douăzeci de luptători pe cât de isteți, pe atât de vicleni și să-i trimită călare prin sate pentru a chema bărbații în stare să poarte o lance, o bardă sau o spadă să se alăture luptei sale de slobozire a țării din mâna cămătarilor venetici, care o storc fără milă, aducând-o în sapă de lemn, de se sparg satele, sărmanii truditori plecând încotro văd cu ochii. De altfel crainicii porniră la drum cu mult înainte ca soarele să cadă pe geana zării. Grosul lor urma să înțese Oltenia, în lăcuiorii căreia Matei își punea mai mari nădejdi decât în cei de dincolo de Olt. Oricum, și într-acolo porniră o seamă de emisari, deși poate mai puțini. De altfel unuia dintr-aceștia din urmă îi dădu însărcinarea specială de a ajunge grabnic la București, ca să ia legătura cu foștii boieri pribegi cu care hălăduise mai an în Ardeal, și care se înapoiaseră în iarnă în țară, împăcându-se cu Leon vodă. Matei îi ierta că-l părăsiseră și-i poftea să vină la Preștna cu inimă deschisă, ca să-i țină partea.

Privind în urma cetei de călăreți care se îndepărta și dispărea în desișul întunecat al codrului din vale, fără voie fostul agă rememora evenimentele petrecute cam la aceeași vreme cu un an în urmă, adică în al 1631-lea leat de la nașterea Mântuitorului. Atunci trecuse hotarul Vlahiei cu câteva zile mai devreme decât de astă dată. În ajunul praznicului Adormirii Maicii Domnului urca coastele Vâlcanului, în nădejdea de a atinge plaiul și a se strecura prin pasul care de veacuri slujea străpungerii creștelor. În clipa când acum abia pleca din Lugoș, mai an, după puține zile după ce se pogorâse din munte, dădea prima bătălie, cea de la Ungureni, în care repurta o strălucită victorie, punând vrăjmașul pe fugă. Iar pe 23 august când acuș pășea peste apa Cernei, odinioară suferea groaznica înfrângere de din

josul Bucureștilor, prin preajma mânăstirii lui Pană vistiernicul. Iar în vreme ce mai ieri se înfunda în valea îngustă a Tașnei, zisă de localnici Gaura Fetei, în anul trecut fugea în avântata goană a cailor spre mânăstirea Tismana, în spatele zidurilor căreia își va găsi o binevenită oblăduire. Aici va fi împresurat de oastea trimisă împotriva-i, care trei zile s-a chinuit zadarnic să pătrundă înăuntru. Zidurile țepene și porțile groase de blăni de stejar bătute cu brăuri de fier s-au dovedit invincibile, încât vel banul Pătrașco Boul, de felul său moldovean, și vel armașul Nedelco Boteanu, înverșunații lui urmăritori, trebuiră să se dea bătuci și să se întoarcă mofluzi la București. E drept că, pentru a-și scoate pârleala, jefuiră groaznic ținuturile Gorjului, stârnind nu atât teama, cât dușmănia localnicilor față de stăpânire. Matei, văzându-și calea deschisă prin plecarea vrăjmașilor, ieși din adăpost și se grăbi spre Isverna, unde un plăieș, moș Stoica pe nume, îl călăuzi spre Ardeal, prin aceeași Gaură a Fetei prin care acum se înturnase acasă.

Auzise că, după ce scăpase peste creste, Leon vodă l-ar fi trimis în urmă-i pe căpitanul Gheorma cu ceva oaste, în nădejdea de a-l prinde totuși, ca acesta să isprăvească ceea ce înaintașii săi nu izbândiseră cu vreo săptămână mai devreme. Și de ciudă că nu-l putuse dibui și noua ceată făcu prăpăd prin cele două județe de hotar, ba chiar și mai departe pe drumul înturnării la București.

Cu inima strânsă, Matei se întrebă ce s-o fi ales de bunul moș Stoica. O fi căzut în mâna năvălitorilor, l-or fi prins și osândit, ori a scăpat? O mai fi trăind oare? Hotărî ca a doua zi să trimită om la Isverna să întrebe de bătrân, iar de l-o găsi, să-i aducă mulțumiri căci, neprecupețindu-și sârgul, la salvat vara trecută. Ba, datorându-i viața, ar trebui, în semn de recunoștință, să-i trimită chiar o răsplată. De altfel datoria sa nu se mărginea numai la vajnicul bunel. În clipele de cumpănă cât stătuse la mânăstire, privegheat și hrănit de

monahi, jurase că, de va scăpa, va griji ca întăriturile locașului să fie sporite, încât să fie pentru vecie de nepătruns, iar pe șezătorii chinoviți să-i răsfețe cu daruri pentru merindele ce i le-au jertfit și pentru rugile pe care i le-au închinat. Iar de-l ține Dumnezeu, nu-și va uita făgăduiala! Dar deocamdată voia să vadă de cel ce-i slujise odinioară de călăuză.

În săptămânile următoare se dovedi că chemarea sa la oaste avu un larg răsunset. Ceas de ceas în tabără soseau cete mai mici sau mai mari de bărbați, fie călare, fie pe jos. Mulți erau simpli moșneni, ba uneori chiar țărani rumâniți⁸⁶. Lor li se alăturau însă și boieri și boiernași de cele mai felurite trepte. Pâlcurile cu care purcesese din Banat prinseră a spori, iar corturile a se întinde pe tot imașul, devenit curând neîncăpător. Veniră din București și o seamă dintre prietenii de odinioară, cu deosebire cei ce nu fuseseră dăruiți cu dregătorii de Leon vodă. Unii dintre ceilalți, ce fuseseră primiți în divan și, în temeiul înălțării lor, aveau acum rosturi pe lângă căimăcămie, îl înștiințară că nu i se vor înfățișa, fiindu-i de mai mare folos dacă rămâneau alături de potrivnici, căci puteau afla ce puneau la cale aceștia și-l puteau preveni asupra primejdiilor, ferindu-l ca să nu cadă în vreo capcană. Dar făgăduiră că atunci când va ajunge la București vor trece imediat de partea sa, ceea de altfel ce va da peste cap apărarea inamicilor, făcându-i mai ușor de învins. Deci să aibă deplină încredere în dânșii, dar legătura lor trebuie să rămână deocamdată tainică dacă voia să-i fie folositoare. Matei avea deci toate motivele ca să fie încântat. Pregătirile pentru viitorul război mergeau strună, poate chiar mai bine decât se așteptase.

Avu parte de o singură surpriză neplăcută, când îl căută o slugă a vel banului Aslan, cel întors la poala lui Leon vodă încă înainte de a se prăznuî anul nou 1632. De

⁸⁶ Aici cu sens de țărani dependenți.

altfel își recăpătase pe dată boieria avută mai înainte, iar acum, în temeiul dregătoriei dăruite, era chiar mădular al căimăcămiei, fiind om de încredere al schimni-ceaușului venit „să prinză scaunul” până la sosirea noului domn, Radu Iliș, cel căftănit de însuși sultanul Murad al IV-lea cu vreo trei săptămâni în urmă. Măritul ban îi explică agăi prin mijlocitor că țelurile pe care și le propuseseră amândoi cu mai bine de doi ani în urmă, când fugiseră din țară, se împliniseră de la sine, prin fericita mazilire a lui Leon Tomșa, fără a mai vorbi de faptul că cruzii și pre-asupritorii cămătari venetici fuseseră alungați chiar mai de dinainte, în răstimpul verii trecute. Deci dorințele fiindu-le împlinite prin voia Domnului, nu mai aveau temeii de a lupta, și ca atare îl sfătuia să se așeze pașnic la moșiile sale din Oltenia și să uite pentru totdeauna de visurile de domnie, așa cum făcuse el însuși, care era nepot netăgăduit al unui principe, căruia ascendența voievodală nu i se putea tăgădui, despărțirea de cel invocat a-i fi strămoș fiind de o singură treaptă! Prin urmare resemnarea cu care se împăcase, dânsul care era mai în drept de a aspira la coroană, ar trebui să-i servească și lui de pildă. Ultima afirmație fu poate aceea care-l irită în cel mai înalt grad pe Matei, căci o socoti un fel de dublu reproș. La urma-urmei și el se declara nepot al unui domn, și anume urmaș al lui Neagoe Basarab. Iar din zisa lui Aslan se înțelegea că obârșia sa, întrucât trecea prin mai multe trepte decât aceea a banului, n-ar fi tocmai veritabilă și validă, fiind cam îndoielnică, neîndreptățindu-i năzuințele! Ori contestarea dreptului său de a accede la tron, chiar dacă lucrurile erau spuse voalat, îl jignea peste măsură, răscolindu-l profund! Apoi chiar și libertatea pe care și-o lua Aslan, de a-l sfătui stăruitor să fie cuminte, nu doar că îl dezamăgea nemăsurat, ci îl zădăra de-a dreptul. De altfel, prin felul cum celălalt își argumenta ascendența, trebuia să-l socotească nu numai un prieten trădător, ci chiar un rival

care-i stătea în cale, dornic să-l uzurpe! Hotărî ca pe viitor să se ferească de jupân, să-l ocolească cât mai pe departe și mai ales să aibă grijă să nu-i ajungă acestuia la urechi vreuna din plănuirile sale tainice.

Adevărul despre cinstitul ban Aslan nu era chiar așa de simplu pe cât și-l închipuia vajnicul boier, abia întors acasă. El era din nou ban, deci stăpân al Olteniei, unde tocmai se preumbla fostul agă, și-i pricinuia tulburări și implicit prin asta greutate în împlinirea îndatoririlor de slujbaș domnesc. Deci pe drept avea un motiv chiar temeinic de a sta îmbufnat de-o parte și de a-i osândi năvala. Apoi Aslan se considera mai îndreptățit decât pribeagul, tocmai întors, ca să primească domnia, căci scoborârea sa din vița domnească era mai consistentă și mai directă decât a celuilalt. Iar dacă aga i-o lua înainte în războiul pentru scaun, acesta îi devenea automat un rival, cu atât mai supărător cu câte era mai puțin îndreptățit la asemenea năzuințe, dându-și fără temeii chiar prea multe ifose princiare! Matei ar trebui să se arate mai modest, mai ales în raport cu dânsul, își zicea ros de pizmă banul. Bizar era că, deși el oricum abandonase lupta pentru tron, îi e totuși ciudă că altul duce mai departe visul la care el renunțase. Ba șansa ca celălalt să se bucure chiar de succes, îi dădea sentimentul că acesta încearcă să-i fure un drept care i s-ar cuveni numai lui. Deci sufletul îi era contorsionat și măcinat de o invidie răscolitoare, care în săptămânile următoare va degenera într-o adversitate pe cât de oarbă, pe atât de pătimașă, violentă și înrobitoare.

Deși Matei era convins că vestea intrării sale în Oltenia se răspândise și din jos de Dunăre, de vreme ce trimisese curieri prin întreaga țară, socoti totuși diplomatic ca să-l înștiințeze personal și cu tot fastul pe beglerbeiu Abaza pașa că se afla în Kara Iflak și că năimea oaste, care

prinsese temeinic cheag, putând în curând porni lupta pentru dobândirea scaunului.

După vreo două săptămâni primi de altfel răspunsul așteptat. Valiul de Silistra i-l trimise din nou sol pe abilul Ignatie Sârbul, la prima vedere un chip de popă blând, naiv, spăsit, smerit, ființă aparent aeriană și fără ascunzișuri de cuget, care însă tănuia în sine o minte pătrunzătoare, vicleană și iscoditoare, căreia nu-i scăpa nimic din ceea ce se petrecea în jur. Cum arăta solitorul, Abaza era cât se poate de mulțumit de tot ceea ce înfăptuise până atunci și făgăduia să-l ajute până la capăt ca să ajungă domn. Tocmai pentru a înlesni lucrurile, îl poftea pe agă să-l caute pe la jumătatea lunii, și, întâlnindu-se, să se sfătuiască cum să acționeze în continuare ca să desăvârșească cele convenite.

- Dar va fi greu să traversez țara de-a curmezișul până la Silistra, obiectă imediat Matei. Ar însemna să dau piept cu oastea căimăcămiei, căci va trebui să trec chiar pe lângă cetatea de scaun a Bucureștiului. Nu știu dacă lucrul e tocmai prudent! Poate e mai înțelept ca să ne învoim tot prin solii, ca și până acum.

- Măritul valiului s-a gândit și la asta. De aceea a hotărât ca la jumătatea lunii lui răpciune⁸⁷ să-și mute sediul în cetatea Nicopolei. Ori aici te poștește pe domnia ta, iar a merge acolo nu este cu primejdie, îl liniști Ignatie. Străbați doar Oltenia de-a latul, rămânând departe de vrăjmașii din cetatea de scaun. Deci luminăția sa te va aștepta acolo.

- Dar nu e la mijloc vreo viclenie ca să mă prindă, cum are poruncă de la împărăție?

- Pașei Abaza îi place să facă jocuri grandioase, pe potrivă unui împărat. De aceea, spre a-și dovedi puterea și abilitatea, spre a-și spori renumele și statutul, ca să nu rămână un valiul de rând, cum sunt cu zecile, te va ajuta să-ți împlinești visul. Mândria și orgoliul său de mărire vor fi

---

⁸⁷ Septembrie.

pârghia aridicării tale, precum voiești. Eu l-am citit pe turc și nu mă înșel asupra lui. Setea sa nemăsurată de deșartă și tumultoasă proslăvire îți va sluji ca să te împingă în sus, dar mi-e teamă că, odată cu trecerea vremii, îl va pierde pe el. Dar asta e altă treabă, care nu trebuie să ne pricinuiască griji acum. Te sfătuiesc să joci până la capăt cartea pe el, și eu zic că va fi bine... Pun capul!

Apoi, după o scurtă tăcere, veni cu o completare plină de subînțelesuri:

- Abaza se visează a fi un general măreț, de nebiruit, căruia să-i meargă vestea pentru nemărginita-i vitejie. Ori pentru a-și atinge țelul are nevoie de un război prin care să se afirme. Iar singurul adversar pe care-l are la îndemână este Polonia, și nu-i rămâne decât să-și încerce norocul cucerind-o pe acesta! Dar pentru asta are nevoie în Moldova și în Țara Românească de oameni pe să se poată întemeia fără nici un fel de rezerve. Nu știu dacă îl place pe Alexandru Iliăș. Mi-e teamă că acolo vrea pe altcineva. Pe cine? Poate pe fostul domn Moise Movilă, pe vornicul Lupu, sau pe un altul. La început pentru Ungrovlahia știu că și-l pusese de-o parte pe unul Stenemire, ce se nimerise prin Dârstor de acum câteva luni. Însă acesta nu pare un priceput în ale războiului, precum domnia ta, și nici destul de capabil ca să stoarcă din țară destui bani, pe care turcul să-și poată rezema cel puțin în parte năzuințele. Așa că, pentru a-l dovedi pe oploșit și a-l câștiga pe bei de partea ta, pedaleză pe aceste două lucruri: sprijinul militar ce i-l poți da, totodată marea ta pricepere în ale războiului, iar pe de altă parte, făgăduiește cât mai multe plocoane, până-i amețești lăcomia. Așa îl dai gata și-l ai la picioare, deși el se crede stăpânul tău. Deci pentru a învinge, trebuie să riști și să îndrăznești!

În vremea febrilelor demersuri de mobilizare de voluntari, la Preștna va ajunge și un zvon în parte

îngrijorător, iar în alta îmbucurător. Se spunea că mărita căimăcămie, care ținea locul prea tânărului domn Radu Mihnea, la îndemnul voievodului Moldovei, Alexandru vodă Iliș, ar fi trimis poruncă prin țară ca slujitorii domnești, care închipuiau temeiul oștirii, să se înfățișeze la cetatea de scaun gătiți de război. Știrea nu era deci una din cele mai bune pentru aga Matei. Dimpotrivă! Dar solitorii adăugau în chip liniștitor, că cei chemați nu au voit să dea ascultare celor orânduite, întrucât chemarea lor nu era inițiată de domn, după datină, singurul în drept de a le face asemenea pofțire, ci demersul era întreprins de boieri, care trimiseseră înștiințarea de capul lor. Deci, în ciuda stăruințelor divanului, la București nu se înfățișase nici picior de dorobanț, de călăraș, ori slujitor din alte bresle! Ca atare încercarea dregătorilor munteni și a lui Alexandru Iliș de a convoca armata dăduse greș.

Dar aceasta nu era singura veste ce-i punea lui Matei la încercare fermitatea și răbdarea. Tihna și bucuria întâmpinării și angajării voluntarilor ce se alăturau oștirii sale va fi tulburată și de o solie ce venea din Iași, aducându-i de acolo două scrisori. Una de la voievodul de pe acele meleaguri, cealaltă de la Gorgan spătarul.

Iliș îl avertiza că, dacă nu se liniștește și nu se trage imediat înapoi în Ardeal, Gorgan, complicele și favoritul său, va fi aspru pedepsit, retezându-i-se capul. În cel de al doilea răvaș, prinsul arata că se află întemnițat, că e disperat că-și va pierde viața și că cere ajutor spre a fi salvat, punându-și toată nădejdea în mintea luminată a agăi, care în înțelepciunea sa va găsi o cale de a ieși din impas.

Matei ascultă vădit iritat cele două mesaje ce i se citeau. Cuprins de nehotărâre, căzu în cumpănă. Oare prin hotărârea ce o va lua îi putea salva viața lui Gorgan sau i-o va primejdi? Dacă se supunea dorințelor lui Iliș și abandona, își scăpa nepotul? Îndoielnic, domnul moldovean

nu era o fire în care să poți avea cât de cât încredere. Nu obișnuia să-și respecte făgăduielile și nici jurămintele, fiind schimbător precum vântul. Apoi a visat și a cheltuit prea mult în ultimii ani ca să renunțe acum când e la un pas de izbândă! A ajuns prea departe ca să se mai poată opri, cu atât mai mult cu cât jertfirea aspirațiilor sale ar fi și zadarnică. Deci va merge cu pregătirile mai departe, așa cum stabilise. După ce-și va fi închegat pe deplin ordia, va porni spre Nicopole...

- Deci, vodă amenință să-l taie pe spătar dacă nu mă trag neîntârziat spre Ardeal, mormăi fostul agă întorcându-se spre sol.

- Ce scrie în scrisoare nu aveam cum ști. Abia aici am aflat și de vreme ce așa scrie, așa s-or petrece lucrurile. Eu nu am cum le înrâuri, lucrul trecând de puterile mele...

- Păi dacă așa a hotărât vodă, eu, ca bun pravoslavnic, nu pot decât să mă leg să urmez sfatul Sfintei Scripturi, de la cuvântul căreia înțeleg să nu mă abat nici cu o iotă. Iar acolo, într-un loc, se zice că în acele cucernice vechimi de mare spășenie se mergea pe principiul de a plăti „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte”. Iar la îndemână fiindu-mi numai tu și fârtatul tău ce m-a căutat la Caransebeș, gândesc că ar trebui să încep cu voi a împlini învățăturile biblice de care pomenii. O să te așez lângă ortacul tău și să vă gândiți împreună cum să faceți spre a vă bucura de cele rânduite cu înțeleaptă chibzuială în Palie⁸⁸.

Năucit, moldoveanul nici nu mai schiță vreo opoziție când fu târât de străjeri în cortul în care zăcea prins în obezi tovarășul său. Nici unul nu mai trăgea nici o nădejde, când, după vreo două zile, fură înștiințați că Matei s-a răzgândit în legătură cu dânșii și-i sloboade, îngăduindu-le să se întoarne acasă. Nu înțelegeau de ce s-au bucurat dintr-o dată de atâta grațitudine și nu puteau decât să se minuneze, căci era greu

---

⁸⁸ Carte care conține Vechiul Testament.— Din ngr. paleá.

de crezut că prin iertarea lor Matei își închipuise că și-ar putea ocroti cumva neamul întemnițat la Iași. Oricum se grăbiră să dispară cât putură de repede, de teamă că, dacă întârzie, aga s-ar putea răzgândi din nou, revenind la nu tocmai cuvioasa intenție biblică inițială.

Totuși eliberarea lor era departe de a fi un capriciu trecător, asupra căruia s-ar fi putut reveni după o clipă. Iertarea și mărinimia dădea bine în ochii nehotărâților din tabăra potrivnică, pe care voia astfel să-i atragă de partea sa. Trebuia să-i asigure că, chiar dacă până atunci nu i se declaraseră prieteni, el nu le poartă pică, fiind oricând dispus să-i primească alături cu brațele deschise. Deci nimeni nu are a se teme de venirea sa, el fiind gata să se împace cu toți și să-i ierte pe toți, singura condiție fiind aceea de a nu se împotrivi dorințelor sale de înstăpânire. Spera că mesajul va fi priceput, și că în urma gestului său altruist, vestea deschiderii sale spre bine se va răspândi destul de repede și atitudinea lumii față de persoana sa se va schimba, devenindu-i tot mai favorabilă.

*

În vreme ce la Preștna Matei tocmea spornic oaste, la București era mare fierbere. Până și târgoveții de rând, tăbăcari, fierari, rudari, zlătari, fără a mai vorbi de cei mai de soi, precum negustorii cu prăvălie la stradă ori cămătarii, intraseră în panică, căci chiar trecerea unei oștiri prietene era prilej de prădăciune, pârjol și omoruri, nu numai aceea a unor vrăjmași. Ori acum nu era nici măcar limpede dacă Matei îi va socoti pe locuitorii târgului prieteni sau dușmani. Deși cu totul nevinovați de certurile iscate, ei puteau fi învinuiți că ar fi adăpostitorii și apărătorii căimăcămiei, potrivnică agăi, iar urmarea ar fi fost o aspră pedepsire a lor pentru asemenea complicitate. Drept care, în toate ogrăzile,

de la cele ale marilor conace, până la cele ale sârmanelor bordeie, oamenii, noaptea, săpau de zor gropi, ca să ascundă acolo bunurile mai de preț de prin casă, cât și proviziile ce le aveau, spre a le pune la adăpost de jaf și stricăciuni, încât, după ce va trece valul năpastelor, dacă vor scăpa cu viață, să nu rămână chiar cu mâna goală.

Ori dacă spaima era așa mare chiar între aceia care în fond nu erau dușmanii năvălitorilor, se poate închipui cât de mare era groaza boierilor care se știau cumva vinovați față de agă datorită gesturilor ostile la care se dedaseră, fiindu-i potrivnici declarați!! În fiecare zi în divan se întretăiau cele mai felurite știri, care deseori se băteau cap în cap, de nu mai știai pe care să le alegi de bune. Spre pildă, cu vreo săptămână – două înainte de praznicul Tăierii Capului Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul⁸⁹, se zvonise că Matei pornise cu o zi – două înainte de la Caransebeș spre Orșova, dar că ajuns la satul Cornu, ce închipuia poarta de intrare în sangeacul Moldovei⁹⁰, dăduse peste puternica oaste a preaviteazului sangeac-bei al locului, care, credincios poruncii primite de la împărăție, se împotrivise pătrunderii nemernicului pribeag în ținuturile sale, fiind pe cale de a-l înfrânge și prinde. Numai că aga, când văzu că încercarea i se înfundă, cuprins de o frică nemăsurată, lăsase grozăveala de-o parte și dăduse dos feței, fugind înapoi în Ardeal de-i sfârâiseră călcâiele, stârnind praful în urmă. Numai goana nebună pe care o pornise îl scăpase de cetluire. Curajosul slujbaş otoman, pentru a nu se certa cu craiul Rákóczi, complicele și apărătorul lui Matei, nu voise să treacă hotarul întru capturarea lașului fugar, deși nu i-ar fi fost greu s-o facă. Deci sârmanul om trebui să-și stăpânească pornirile,

---

⁸⁹ Praznicul Tăierii Capului Sfântului Prooroc Ioan se sărbătorește în 29 August.

⁹⁰ Numele sangeacului provine de la satul Moldova din sudul Banatului, neavând nici o legătură cu provincia istorică a Moldovei.

credincios convingerii că cele legiuite trebuie așezate înainte de toate!

Craiul, înciudat că favoritul i se înturna bătut în chip rușinos, nu-i dădu pace și, izbutind a-i lecui teama, spre a face rău împărăției și a sădi zâzanie în olaturile turcești, îl mână a doua oară asupra Vlahiei. Matei însă, care în lașitatea sa nu avu puterea de a i se împotrivi, dar în care tremura sufletul de pe urma celor pățite, știind că este ceva oaste la pasul Vâlcanului, nu îndrăznise să treacă pe acolo, ci, spre a face pe plac ocrotitorului său, se furișă hoțește dincoace prin strămtorile îngustelor trecători din munții Mehedinților, de te mirai cum de-a putut răzbi pe acolo, fără să-și sfășie hainele de colții stâncilor. Iar în chiar acele zile stătea pitulat printr-o seliște dosită, cu inima cât un purice, îngrozit că i s-ar putea descoperi ascunzișul, și-ar putea fi nimicit.

După câteva zile se auzi însă că Matei a început să adune oaste spre a veni asupra cetății de scaun, cu gând de a spulbera căimăcămia și a lua asupră-și cârmuirea. Era ciudată îndrăzneala sa, în condițiile în care toți pașii din jur, care grijeau de liniștea Ungrovlahiei, adică acela de Rușava, cel de Vidin și cel de Silistra, aveau poruncă strașnică de a-l prinde. Nu trebuia uitat că, în afară de pași, era vânat și de domnul Moldovei și de hanul tătarilor din Bugeac, acel aprig Cantemir mârza și pe deasupra nu era nici dorit de țară, care, prin mila padișahului, fusese dăruită cu domn tânăr și volnic, frumosul fecior al lui Alexandru Iliăș. Era de-a dreptul inconștient de vreme ce nici măcar nu-și dădea seama în ce stare disperată ajunsese, vârându-se între atâția vrăjmași. Oare ce mai putea visa amărătul, adunând asupră-și mulțime de vajnici potrivnici, iar în spate stându-i un singur sprijinitor, craiul, care el însuși nu ședea prea țepăn în tron, căci în chiar acea clipă era în război cu împăratul

țărilor nemțești, ce-și zicea Ferdinand al II-lea, și care voia să-l alunge.

De altfel încă dinainte de praznicul Adormirii Maicii Domnului relațiile cu craiul se înrăutățiseră, căci încă de atunci venise la București o solie care cerea căimăcămiei să plătească cei 5000 de florini făgăduiți ardelenilor de Leon Tomșa cu câteva luni în urmă ca tribut anual. Boierii crezură că Rákóczi le propune un soi de târg; dacă ei se învoiesc să acopere datoria, el nu le va mai trimite pe cap pe Matei. Cum neguțările se prelungiseră din lipsa banilor, căimăcămia se pomeni cu aga la Preștna, iar divaniții socotiră că, întrucât tergiversaseră împlinirea cererii, fugarul le-a fost trimis drept plocon, ca să se învețe minte, forțându-i astfel ca să-i facă ungurului pe plac. Adevărul era însă că Rákóczi nu legase nici o clipă plata tributului promis de fostul principe, de demersurile pentru domnie ale lui Matei. El pur și simplu avea o disperată nevoie de bani pentru lefurile oștenilor, în condițiile în care imperialii amenințau să-l atace din nou, spre a încorona în locu-i un alt candidat. Boierii însă se încăpățâneau să creadă că prin Matei craiul sânguia să-i șantajeze, spre a-i forța să-i facă dorita plată. Drept care, după invazia pribegilor, neguțările se învârtteau în jurul ideii că plata se va face în clipa în care craiul își va retrage favoritul din țară, fiind deci vorba de o compensație pe care o va primi în schimbul concesiilor ce li se va face divaniților prin îndepărtarea nedoriților oaspeți. Dar, cum craiul nu comandase invazia, nu avea nici cum s-o anuleze. Prin urmare discuțiile se vor desfășura în gol până la sfârșitul lunii, deci mai bine de două săptămâni, când, până la urmă, lehametisită, solia se va retrage fără să se fi ajuns la vreun rezultat.

Pe zi ce trecea, problemele căimăcămiei se înmulțeau și se agravau, la cererea de bani a lui Rákóczi și la invazia lui Matei adăugându-se imposibilitatea de a

concentra armata țării, deși se făcuseră mai multe încercări de a o convoca. Din nefericire nici una din breslele de slujitori, fie ei călărași ori dărăbani, și nici roșii aleși, nu răspunseră apelului. Situația devenea dramatică pentru boieri, ei dându-și seama că în afara cetelor lor de acasă nu mai dispuneau de nici un fel de alte forțe. Exasperați de aceste insuccese și de presiunea insistentă și crescândă a solilor lui Rákóczi, dregătorii aflați în slujbe, în frunte cu schimni-ceaușul ce-i cârmuia, scriu disperati la Poartă, reclamând marelui vizir și sultanului, că, prin firea sa infamă și trădătoare, craiul ardelenesc tulbură liniștea și bunăstarea raialelor împărătești, semănând pretutindeni zăzanie și dezbinare.

Părele curgeau una după alta, dar principelui de peste munte nu i se întâmpla nimic, afară de primirea câtorva hatișerifuri de muștrare pentru protecția oferită lui Matei, care îi cereau totodată să-l dea prins pe oltean. Iar Rákóczi răspundea simplu și inocent că el nu poate să-i facă nimic agăi, întrucât acesta nu se mai găsește în ținuturile sale, ci a trecut pe meleagurile aflate sub oblăduirea căimăcămiei muntenești și aceasta n-are decât să împlinească ceea ce împărăția îi poruncește lui, lucrul stând în puterile ei. Iar cinstiții jupâni de la București era mai nimerit să nu mai arunce fără temei vina pe alții, în loc de a-și recunoaște neputința și nepriceperea în treburile cârmuirii și să lase locul unora mai destoinici. Iar spusele craiului erau întărite și de capuchehaia sa de la Stambul, acel István Szalánczi, care lămurea marelui vizir și capuchehaiei acestuia că serenisimul său stăpân nu are nici un amestec în treburile oltenești, el fiind prins până peste cap în războiul cu groful Prépotsvary, susținut și împins din spate de josnicul și perfidul Keiser nemțesc de la Viena, care se socotește și purtător al coroanei ungurești, iar prin asta în drept de a se amesteca în treburile Ardealului, sfidând și

ofensând astfel împărăția semilunii. Și pentru a abate atenția de la stăpânul său bălgrădean, avea grijă să ațâțe pornirile împotriva lui Ferdinand al II-lea, adăugind cu subînțeles că imperialii nemți își ziceau cu nemăsurată mândrie împărați romani, spre a sublinia marea vechime a așezământului lor, care, vezi Doamne, ar întrece în strălucire pe acela al prealuminatului șahișah moslemic, lăudat fie-i numele întru Alah! Căci, de, la ce să te aștepți din partea unor cugete mici, la care numai fudulia e mare?!!

*

Dar nu numai în palatul domnesc de pe Dâmbovița se stârnișe o neobișnuită mișuneală în răstimpul lunii lui august. Frământarea era la fel de nemăsurată și pe Bahlui, adică la Curtea ieșeană, ba acolo parcă începuse chiar mai devreme, întrucât, la urma-urmei, soarta scaunului Țării Românești se juca încă de la începutul anului din acest loc, deși lucrul era cunoscut prea-puținora, cu atât mai mult cu cât faptul era în parte mascat de împrejurarea că celălalt capăt al firului de care se trăgea ajungea la Stambul, în mâna bogatului Kurt Celebi, care îl mânuia de aici după cum poftea. Mazilirea lui Leon și numirea prin firman a lui Radu fură trăite cu intensitate de camarila grupată în jurul lui Iliăș, zbuciumul și colcăiala începând chiar cu câteva zile înainte ca evenimentele să se întâmple efectiv, căci în acest cerc se știa dinainte ce se va petrece, iar clipele de încordată așteptare dădeau evenimentelor o notă și mai palpitantă. Arzurile trimise de Matei la Stambul, prin care acesta cerea domnia și făgăduia ca în schimb să mărească tributul, erau bine cunoscute atât lui Iliăș, cât și lui Kurt Celebi, aflat în inima împărăției, dar ele produsese o mai mică îngrijorare, părând că nu vor fi luate în seamă, mai ales că nu erau susținute de peșcheșuri care să impresioneze înaltele

autorități, făcându-le mai simțitoare la cele însăilate în scrieri.

Cum s-a arătat, o anume teamă se stârnise abia când de la București sosi vestea că pribegii ar voi să atace Vlahia pe trei coloane, știre căreia nu i se acordă totuși prea mare crezământ la început, până ce nu fu confirmată, în parte cel puțin, de o iscoadă ce umbla prin Ardeal. Divaniții munteni vorbeau de o aripă ce urma a fi condusă de spătarul Gorgan, ori acesta se găsea în prinsoare la Iași, detaliu care făcea știrea în întregul ei cam îndoielnică. Iscoada, care după cât se părea nu auzise de zvonul ajuns la urechile cărmuirii vecine, mărturisea că observase parcă unele preparative de mobilizare, nefiind însă prea limpede în folosul cui se întreprindeau. Ori se putea ca Gorgan să nu fi fost socotit indispensabil în atacul preconizat, și atunci poate că zvonul nu trebuia ignorat cu totul. Numai datorită acestei împrejurări Alexandru vodă se lăsă înduplecat să mai scrie odată oltenilor răzvrățitori, spre a-i ademeni la sine.

Nici acum Iliăș vodă nu primi răspuns, cum nu primise nici la cartea de dinainte, dar după vreo săptămână fu vestit că o oaste de câteva mii de oameni, avându-l în frunte pe afurisitul aga de dincolo de Olt, ar fi trecut muntele prin ținutul Mehedinților, stând pitită într-o siliște la care ar fi fost tare greu de ajuns. Gluma părea că se cam îngroașe, și nu mai putea fi luată în șagă, așa cum făcuse până atunci. Trebuia găsită o cale ca întreaga ceată de zurbagii, care tulbura începutul de domnie al lui Radu Iliăș, să fie spulberată, înainte ca băiatul să pornească spre țară, spre a se înscăuna de adevăratelea. Alexandru vodă porunci în vreo două rânduri căimăcămiei ca să adune cât mai iute armata de slujitori și de curteni și să se înfunde în ascunzișul nemernicilor porniți în contra feciorului său și să-i nimicească neiertător. Din păcate cei de la București îl înștiințară că toate încercările făcute se dovediseră

zadarnice, căci nici măcar un singur ostaș nu răspunsese apelului lor.

Neputința dovedită de căimăcămie îl înfurie pe Alexandru vodă Iliăș. Trebuia să găsească cât mai repede o ieșire. E drept că toți spuneau despre el că este un domn total nepriecut și pe deasupra și foarte leneș, delăsător și nepăsător, lucruri care erau în fond adevărate. Dar dincolo de aceste cusururi de toți recunoscute, era un intrigant desăvârșit, dăruit cu multă închipuire și o viclenie nemărginită, priceput să ticluiască niște minciuni atât de verosimile și de convingătoare, încât cu greu li s-ar fi putut dovedi netemeinicia, pricină din care de altfel ajunsese de patru ori domn. După o clipă de gândire, întorcându-se spre Vevelli hotărî:

- Trebuie să-l folosim pe Gorgan ca să-i înduplece pe ai săi ca, ori să se supună, ori să se ducă în lume și să nu ne mai zădărească. Ia-l cu tine și pe Aseni și dimpreună vedeți cum faceți ca să-l înrăuriți pe oltean ca să ne slujească. Dacă nu s-o lăsa, chemați-l pe armașul Caracaș cu găzii săi și căzniți-l în beciul palatului până s-o învoi cu noi.

În acea clipă spătarul Gorgan era zăvorât într-una din odăile așa-zisului harem, unde-l căutară cei doi favoriți domnești. Începură prin a-l iscodi dacă, acum când Leon Tomșa fusese mazilit pe drept, dându-se astfel satisfacție alor săi, nu e dornic să sprijine domnia nouă a lui Radu Iliăș, om cu vederi largi și multă înțelegere, pe lângă care va putea dobândi dregătorii de întâiul rang, cum n-a avut vreodată. Olteanul, care visa să scape din prinsoarea în care se căzuse, se făcu a se învoi. Atunci boierii merseră mai departe, cerându-i să scrie și fărtașilor săi ca să se alătore lui Radu, făgăduindu-le dăruirea unor slujbe din cele mai alese. Ce rost avea să se sacrifice sprijinind o domnie fără sorți de împlinire, ca aceea a agăi Matei, când mai de folos le va fi să se alătore lui Radu, primind neîntârziat răsplată bogată

pentru credința și supunerea lor. Ce-i în mână nu-i minciună, așa că de ce să dea vrabia din mână, pe cioara de pe gard?

Gorgan, care la început, în nădejdea de a scăpa din robie, bâiguise ceva nedeslușit, ce putea fi înțeles drept o încuviințare, acum se vedea strâns cu ușa ca să ducă la îndeplinire cererile care i se făceau, lucru care nu-i prea venea la socoteală. Ca să iasă din impas se prefăcu a chibzui, chipurile, ce argumente și-ar putea alege spre a-și îndupleca ortacii. Cei doi protejați ai principelui pricepură însă repede că la mijloc nu este vorba decât de o încercare de a ocoli darea unui răspuns, recurgând la o nesfârșită tărăgănare. Înțelegând că nu-și vor putea atinge țelul, îl înștiințară pe marele armaș, ca, dimpreună cu gealații săi, să stoarcă de la pricinaș un răvaș prin care, fie să-i atragă pe fărtații săi la Iași, fie să-i înduplece ca să accepte o colaborare cu Radu. Apoi se duseră să se povățuiască din nou cu voievodul, istorisindu-i unde se ajunsese.

- Mi-e teamă însă că scrisoarea pe care i-o cerem este oricum zadarnică, ea neavând alt efect decât acela pe care l-a avut și aceea pe care am scris-o eu în urmă cu vreo săptămână, oftă Alexandru vodă dezamăgit. Nu cred că are rost s-o mai lungim. Ne putem lipsi de ajutorul său. Și așa ne-am îngrijit cam mult de el, oricum mai mult decât merita unul de teapa sa! Înturnați-l în temnița de sub temelia Porții Mari, să mucezească acolo, până vom socoti că-l mai putem folosi la ceva!

Cum în zilele următoare zvonurile istorisneau pline de admirație povestea închegării unei oștiri a lui Matei, arătând că intrusul s-ar pregăti chiar să pornească de-a curmezișul țării, Iliăș se înfurie de-a binelea. Cum nu se putea răfui cu cei oploșiți în munții Olteniei, hotărî să se răzbune pe spătarul ce-i picase în gheare.

- Dați-l pe mâna gădelui, să terminăm odată cu el, răbufni într-o dimineață principele, după ce ascultă iritat știrile sâcâitoare tocmai sosite de la București.

Iar porunca fu împlinită în aceeași după-amiază, scurtarea sa de cap survenind doar la vreo săptămână după praznicul Tăierii Capului Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul, deci taman în primele zile ale noului an bisericesc, al 7141-lea de la Facerea Lumii, care tocmai începuse pe întâi septembrie. Oricum, execuția se făcu cu toată considerația convenită rangului celui osândit. Adică Gorgan nu fu spânzurat de furcile dinspre capătul Uliței Sfânta Vineri, din fața zidurilor Înaltei Curți Princiare, cum se proceda cu oamenii de rând, ci fu dus la butucul gealatului din ograda de afară a palatului domnesc, care era menit numai celor de neam ales. Acesta se ridica pe o podină așezată pe o latură a tunului porții mari, pe aproape de fântână, săpată anume acolo, încât locul să se poată spăla temeinic, pentru ca vara să nu se adune roiuri de muște pe cheagurile de sânge ce rămâneau în urmă, și, murdare și sâcâitoare, acestea să năboiască asupra veliților care năzuiau să ajungă la divan, tulburându-le făloasa trecere.

Înciudat de neizbânda suferită cu boierul oltean, ceea ce dovedea că sforăriile sale nu se bucurau întotdeauna de succes, scrise lui Kurt Celebi la Stambul, reproșându-i zădărnă că întârzie în chip nedorit trimiterea lui Radu la București, zăbava acestuia iscând supărări, căci, spre pildă, curtenii și slujitorii refuză să se conformeze mobilizării. Furios, în zilele următoare se puse pe așteptat, în nădejdea ivirii de la sine a unei dezlegări, apăsător de simțământul că începe să scape din mână evenimentele în plină desfășurare în țara vecină, lucru de rău augur.

Dacă în cercurile camarilei domnești se știa anticipat ce urma să se petreacă, iar discuțiile ținteau mai ales să îndrume mersul lucrurilor pe făgașul plănuit, în rândul

celorlalți slujbași ai Curții și printre târgoveți, evenimentele în curs se aflau abia după câteva zile de la desfășurarea lor, iar comentariile se rezumau doar la simple cleveteli, fie laudative, fie critice. De altfel bârfele care circulau obișnuit prin casa vel vornicului Coci sau a jupânului Bașotă Gheorghe închipuiau o pildă grăitoare a acestei atmosfere. Cum boierii nu agreau ideea ca Iliăș, asemenea lui Radu Mihnea, să se înstăpânească asupra a două țări, și dezaprobaseră tot timpul manevrele ce anunțau ridicarea lui Radu, toată șleahța de zvonști din casele celor doi se bucura acum de necazurile apărute în ținuturile de din jos de Focșani în urma invaziei agăi Matei.

- Nu pot decât să mă veselesc că pribegii olteni i-au făcut-o lui Iliăș vodă și nu s-au lăsat nici ispitiți, nici păcăliți, pufnea mulțumit biv vel paharnicul Catargi. Sper că vor fi destul de deștepți ca să-i dea serios de furcă și lui, dar și feciorului său!! Deie Domnu'!

- Sărmanul Matei, îl căină biv vel comisul Fortunas, pierdu mult din forțele ce le avea la îndemână anul trecut, căci l-au părăsit mulțime de boieri, ce i-ar fi fost acum de ajutor, mai ales că unii erau cu adevărat puternici, precum banul Aslan sau Gorgan spătarul, tăiat zilele trecute! I s-au spulberat tare mulți luptători grozavi, iar dacă cu ei a fost învins anul trecut, oare ce șanse poate avea în încercarea de acum? Se va descurca tot mai greu, mai ales că de astă dată și sultanul e tare pornit împotriva-i, iar Radu Iliăș are deja firman de domnie, deci dreptul său a căpătat întărire. Alta ar fi fost dacă toți pribegii rămâneau alături de el.

- Nu știu dacă are rost să-l plângi și dacă pierderile de care vorbești nu i-au fost mai degrabă un câștig decât o pagubă, interveni cam cinic fostul trei logofăt Grigore Ureche. Spre pildă în privința tăierii lui Gorgan de către Iliăș, nu știu dacă Matei n-ar fi trebuit mai degrabă să se bucure de întâmplare și să-i sărute mâna lui Iliăș, decât s-o

regrete, căci a fost scăpat de un rival care-i putea sta în drum. Nu uitați că Gorgan descinde și el din boierii Craiovești, ca și aga, având aceleași drepturi la scaun. Iar nevastă-sa Stanca e parte a vestitului neam al Brâncovenilor! Deci, rămânând în viață, putea deveni stânenitor, înrudirea sa cu casa domnitoare munteană fiind mai vârtoasă decât a unchiului său, care e cam firavă, dacă nu cumva lipsește cu totul! Asta fără a mai vorbi de banul Aslan, a cărui scoborâre din os princiar e și mai directă, și mai apropiată! Precum știți e neam cu Petru Șchiopul, încât are mai multă și mai temeinică îndreptățire la coroană decât olteanul. Față de aceștia doi Matei n-ar prea fi avut nici un drept! Așa încât dispariția lor închipuie o ușurare, și nu o opreliște!

- Din câte am auzit forțele sale nu sunt atât de scăzute pe cât socotești domnia ta, paharnice Catargi, interveni corector stolnicul Șoldan Dumitrașco. Umblă zvonul că a tocmit câteva mii de bănățeni, iar acum oștenii vlahi, în loc să răspundă chemării căimăcămiei, s-ar înghesui în tabăra sa!

- Poate o fi cu noroc, și Matei ista o învinge, și ne-o scăpa de Iliăș și de tot neamul său, oftă biv vel paharnicul nu fără o urmă de optimism.

*

Întrucât înțelegerile cu sangiac-beiul Orșovei și cu valiul Silistrei erau secrete, pe tot parcursul lunii lui august și până spre jumătatea lui septembrie, autoritățile de la București, de la Iași și de la Stambul au trăit cu convingerea că sigurul responsabil de susținerea agăi Matei ar fi numai și numai craiul Rákóczi al Ardealului, toate acuzele pentru tot ce întreprinseseră pribegii olteni revărsându-se exclusiv în capul acestuia, deși el, prins în războiul cu imperialii

habsburgi, nu sprijinise răzvrățiții din punct de vedere militar sau bănesc, nici împotriva lui Leon vodă, și nici după aceea, ci susținerea sa se rezumase doar la scrierea unor arzuri în favoarea lor, înaintate marelui vizir prin capuchehaia István Szalánczi. Dar oricum, aceste intervenții diplomatice – deși pur formale – fură suficiente ca să fie suspectat, pe nedrept, de un amestec mult mai larg și o implicare mult mai adâncă. Oricum, pârele venite împotriva lui și al presupusei sale pupile iritară îndestul pe tânărul sultan Murad, încât să-l determine să trimită tuturor pașilor din jurul Ungrovlahiei, craiului, domnului Moldovei și tătarilor, niște înnoite porunci drastice de prindere a zurbagiului oltean, cerând ca acesta, pus în obezi, să-i fie predat deîndată. Cum însă, în loc de a-l primi legat, padișahul Murad află că zurbagiul cutezase a năvăli în țara dăruită de el lui Radu Iliăș, indignarea măritului suveran nu cunoscă margini, drept care împrăpătă încă dată porunca slobozită deja de câteva ori cu săptămâni în urmă, mai ales că între timp se plânsese de răul invaziei și acel schimniceaș, venit la București ca să „prindă scaunul” muntean.

În ciuda asprelor porunci pornite împotriva-i, de care Matei avea știință, boierul nu se lăsă abătut de la plănuirile sale. În temeiul înțelegerii încheiate cu Abaza pașa, în luna ce urmă Duminicii de dinaintea Înălțării Sfintei Cruci⁹¹, adică la numai două zile după praznicul Sfintei Mării Mici⁹², aga își puse în mișcare armata, spre a ajunge la Dunăre, la întâlnirea stabilită prin mijlocirea lui Ignatie Sârbu. Cum cu vreo săptămână și jumătate în urmă începuse și un nou an bisericesc, al 7141-lea de la Facerea Lumii, putea socoti că încercarea o pornește sub ocrotirea unor auspicii

---

⁹¹ Praznicul Înălțării Sfintei Cruci se serbează în 14 septembrie, zi care în 1632 cade într-o vineri. Deci luna menționată este cea din 10 septembrie.

⁹² Praznicul Sfintei Mării Mici se serbează în 8 Septembrie.

împrospătate, care nu puteau să-i fie decât prielnice, purtându-l pe laurii lor, spre izbândă finală.

Aga nu avea însă cum ști că taman în același timp, din Stambul pornea spre țară și Radu Iliăș în fruntea unei mici oștiri pe care și-o năimise, în nădejdea de a ajunge grabnic la București, de unde să se îndrepte avântat cu divaniții și cu toți dregătorii împotriva-i, spre a-l alunga din siliștea în care, cum i se făcuse cunoscut, se „oploșise cel răzvrătit asupra-i”. Matei va afla de plecarea concomitentă a lui Radu abia cu vreo săptămână mai târziu, când el trecuse deja Oltul, spre a traversa Dunărea la Nicopole, iar junele său potrivit ajunsese la câteva zeci de leghe din jos de Dobrogea.

Din Preșna pâlcurile de războinici se îndreptă peste coline spre valea râușorului Coșuștea, și coborâră de-a lungul său până la vărsarea în Motru. Apoi, urmând cursul noii ape, se îndreptară spre Jiu, neabătându-se din șleahul care șerpuia în lungul malului. Ordia umbra în tihnă, fără grabă, cu popasuri dese, cu atât mai mult cu cât ea trebuia reorganizată în fiecare zi, căci din toate părțile i se alăturau noi și noi bărbați, dornici de a intra în slujba lui Matei. La fiecare conac de noapte se încropeau noi bulucuri și se numeau noi ceauși, iuzbași și stegari, oastea crescând văzând cu ochii. Matei privea nu fără nostalgie la această creștere năvalnică, și-și amintea cu plăcere predica rostită de un popă pripășit în tabăra sa, în ziua de întâi a noului an 7141. Acesta, în lipsa unei biserici adevărate, urcat pe o estradă de scânduri anume înălțată pentru el, spre a fi scos la vedere, se avântase plin de înfierbântare, asemuind pe „mărețul domn Matei” cu prea-sfântul Cuvios Simeon, al cărui praznic tocmai se sărbătorea⁹³. Prea-cucernicul din

---

⁹³ Pe 1 septembrie se serbează nu numai începutul unui nou an bisericesc, după tradiția bizantină, ci în această zi cade și praznicul Sfântului Cuvios Simeon Stâlpnicul.

vârful stâlpului său pe care se afla înălțat, vedea altfel lumea decât prostimea ce se înghesuia de-a valma la picioarele sale. Asemenea lui, slăvitul Matei, urmaș al minunaților Basarabi întemeietori de țară, din creștetul de munte unde se găseau adăpostiți, din acea seliște împresurată de codrii de nepătruns, privind victorios în jur, are altă perspectivă asupra viitorului omenirii, pe care el însuși îl făurește!

Căimăcămia, prin iscoadele ei, află imediat vestea purcesului agăi și-și făcu socoteala că, ajuns la Craiova, va coti spre Slatina și, trecând Oltul, se va năpusti asupra Bucureștilor, cum făcuse și cu un an în urmă. Deci în câteva zile îl vor avea pe cap, așa că mulți boieri, care se știau vrăjmași ai călătorului, începură a-și găti calabalâcul de băjenie, ca să poată porni în surghiun de cum se va vesti că pogheazurile răzvrătitului se apropie de Rușii de Vede. Ba unii, simțindu-și neputința, își trimiseră deja nevestele, progenerurile și avuțiile la adăpost, fie în Moldova, fie peste munte în Ardeal. Ca să pregătească târgul de apărare nu putea fi vorba, de vreme ce breslele slujitorilor chemate grabnic la luptă, în mai multe rânduri chiar, nu răspunseră poruncilor de mobilizare. Frământarea era mare în cetatea de scaun și printre oamenii obișnuiți, care, pentru a scăpa de prădăciuni și alte supărări, se arătau gata de a-l primi pe agă cu brațele deschise, ca pe un mântuitor.

Dar nu trecură decât câteva zile de panică, după care se răspândi altă veste năucitoare. De la Craiova Matei aga nu apucase șleahul Slatinei, în dorința de a ajunge în cetatea de scaun, cum se așteptaseră cu toții, ci urmase cursul Jiului, îndreptându-se spre Dunăre. Nimeni nu mai înțelegea nimic, nici chiar prietenii din divan ai lui Matei, care, bineînțeles, habar nu aveau de tratativele cu Abaza pașa, care, până acea clipă, fuseseră și rămăseseră învăluite în cel mai desăvârșit secret. Toată lumea socotea că ar comite o nemăsurată nebunie, care însă putea aduce salvarea pentru potrivnicii

săi. Era știut că pașalele din toate sangeacurile vecine primiseră încă din ultimele zile ale lunii lui cuptor, adică de aproape o lună și jumătate, poruncă aspră de prindere, în urma pârelor lui Alexandru Iliăș și ale lui Kurt Celebi, ce-și vedeau plănuirile primejduite, dar și a arzurilor lui Rákóczi și ale lui Matei însuși.

Arzurile cu pricina nu zugrăveau numai reaua stare în care ajunsese Ungrovlahia, acea Kara Iflak, cum o numeau turcii; dar, ceea ce supărase, era că sugerau ca trebuitoare ridicarea în domnie a unui om al locurilor, care să fie acceptat fără rezerve de băștinași și care să grijească de nevoile lor, aducând liniște și mulțumire în raia, în folosul împărăției. Deci jalbele cu pricina vorbeau nu numai de starea țării, ci și de dorința lui Matei de a ajunge în scaun, lucru ce tulbura plănuirile mulțimii de aspiranți la coroană de tot felul, care se grăbiră să ațâțe stăpânirea, înverșunând-o împotriva-i. Pornirea se îndârji cu atât mai mult cu cât clevetelilor și intrigilor celor dintâi li se vor adăuga și chemările desperate de ajutor ale schimni-ceaușului sosit la București cu menirea de a „prinde scaunul” și a conduce căimăcămia ce se statornicise până la venirea legiuitului stăpânitor.

Așa încât nu trebuie să mire că poruncile de prindere a lui Matei fură repetate în mai multe rânduri, termenii formulărilor devenind tot mai duri, de la o dată la cealaltă. Ori, era de neînțeles cum, în chip de tot neinspirat, Matei se ducea pușcă taman în brațele acelora care erau datori să-l prindă și să-l trimită legat în lanțuri la Stambul! În București lumea – și cu deosebire prietenii –, cuprinși cu toții de buimăceală, se minunau de atâta inconștiență, iar dușmanii chiar se bucurau, socotind că, prin nemăsurata neghiobie a agăi, vor putea scăpa dânșii de la pieire. Pe la toate răspântiile și pe la toate colțurile se dezbătea cu aprindere hotărârea stupidă a lui Matei, de a se vârî singur în gura

lupului. Ca să-l scuze, unii încercau a dovedi că făcea acest ocol prin Oltenia spre a recruta o armată cât mai numeroasă și că deci va avea grijă să se ferească de primejdii, venind mai apoi și în București. Deci nu era vorba de vreo renunțare la idealuri, ci doar de o prelungire a pregătirilor pentru înfăptuirea actului final, cel de dobândire a coroanei.

Neștiutor de toată agitația și deruta iscată în cetatea de scaun, Matei cobora liniștit pe Jiu în jos, năzuind să ajungă la Nicopole, unde se știa așteptat de Abaza pașa, care probabil sosise deja în cetate, având deci temei a se grăbi, ca să nu-l supere cu zăbava, însă mulțimea celor care i se alăturau, pe care trebuia să-i organizeze în noi pâlcuri, îi încetinea mersul. Dar nu avea pricină de supărare pentru târăgănarea la care se vedea silit, ci dimpotrivă! Spre a scurta drumul trecu la un vad Jiul și o luă spre Jieț, năzuind să ajungă la Bechet, dorind să cotească de aici de-a dreptul spre vărsarea Oltului. Ținutul nisipos, pe care puhoaietele deseori îl năboiau în revărsările lor, deși oblu și părelnic fără obstacole, era totuși greu de parcurs, fiind plin de bălți cu fundul nestatornic și înșelător, care trebuiau ocolite numai pe grinduri pe care piciorul putea călca mai sigur, de aceea se lăsa îndrumat de călăuze alese din satele de loc.

Ordiile ajunseră până undeva din jos de Mânăstirea Sadova, când avangarda, ascunsă în zare de pâlcurile de tufe și de pomi, năvăli înspăimântată asupra rândurilor ce veneau în urmă. Frunzașul cetei se repezi atât de vijelios spre Matei, că mai să-l doboare din șa. Drept care se văzu silit să tragă așa de tare de frâu ca să-și stăpânească telegarul, încât acesta aproape se ridică în picioarele dindărăt, sperind roibul pe care călărea așa.

- Măria Ta, urlă îngrozit bărbatul. La mică depărtare în față ne ieși în întâmpinare o hoardă de turci, în majoritate pedestrași. După veșminte, unii par ieniceri, iar alții serdenghești, ghionguli și achingii. Cred că sunt cel mult

vreo mie, ori două și nu par a veni cu gând prietenesc. Aș zice mai degrabă că se văd gătiți de luptă.

Urmară câteva ordine scurte și lungul convoi înțepeni locului. Matei căzu pe gânduri. Oare Abaza pașa să nu fi fost sincer, iar popa Ignatie Sârbul un viclean înșelător și să fi uneltit împreună cu turcul ca să-l atragă într-o cursă? Parcă nu-i venea să creadă, mai ales că duhovnicul părea de bună-credință, iar nu un fățarnic. Cu toate acestea trâmba de turci se afla undeva în fața sa, dincolo de perdeaua de răchite și plopî care închideau zarea de miază-zi. Boierul, nehotărât, stătea în cumpănă. Situația erau destul de confuză, încât era greu de stabilit ce-ar fi fost mai potrivit ca să facă spre a ieși din impas. Totuși investise prea mult în planurile sale ca să mai poată da înapoi.

Chemă în grabă iuzbașii și le porunci ca să aleagă vreo cincisprezece oșteni cu înfățișare de moșneni neaoși, dar isteți și lunecoși, și să-i trimită în spionaj prin satele aflate mai deval, spre a trage oamenii de limbă în legătură cu ceea ce au băgat de seamă pe seama turcilor ce se găseau în trecere. Să afle cam câți par a fi inamicii, de unde vin, de cine sunt cârmuiți, cât de bine sunt înarmați. Oricum, cei trimiși în cercetare erau sfătuiți să ocolească oastea străină năvălitoare, iar dacă erau prinși, să se prefacă a fi locuitori de baștină care, în chipul cel mai pașnic și fără gânduri ascunse, se întorceau de la treburi pe la casele lor.

Pe de altă parte hotărî ca întreaga pedestrime s-o pornească grabnic înapoi în susul Jiețului, și să se pună pe undeva la adăpost. De altfel dânsul știa că nu prea departe în urmă se afla o mică mănăstire, zisă a Sadovei, ctitorită de unul din moșii săi cu mai bine de un veac în urmă. Avea ograda mică și era străjuită de o îngrăditură de lemn, care nu te putea apăra decât de sălbăticiuni și de răufăcători răzleți. Deci nu era potrivită pentru adăpostirea unei oștiri, și încă a uneia temeinice, de mii de oameni! Dar în pădurea din dosul

așezământului, printre bălți și mlaștini împrăspătate din vreme în vreme de revărsările Jiului și ale Jiețului, erau grinduri la care un necunoscător al ținutului nu putea ajunge ușor, ele oferind adăpost și apărare față de un potrivit urmăritor. Acolo trebuiau ascunși pedestrașii. Iar pentru a găsi drumul printre ochiurile de apă, fără riscul de a se înfunda în smârcuri, stăruia ca prin satele străbătute să fie cătate călăuze, fie și cu plată. Călăreților le ceru să rămână pe loc, spre a acoperi pe cei care se retrăgeau.

Aga cu ai săi nu apucară însă să ajungă prea departe. După vreun ceas, privind în urmă, pe latura din stânga deșisului pe lângă care de altfel trecea șleahul, dincolo de călăreții care se retrăgeau și ei lent, se putură distinge, veșmintele roșii ale vrăjmașilor care se apropiau. Pe măsură ce ieșeau la vedere, turcii își desfășurau rândurile în părți, iar în mijlocul șiragului ce se lățea, își aflaseră locul niște sânețași care se pregăteau în chip vizibil de tragere.

Se găseau cu toții pe un șes întins, acoperit cu iarbă măruntă, arsă de soare, în parte trecută și îngălbenită de uscăciune, iar alocurea se vedea chiar pământul nisipos, de tot pleșuv. Rar, ici-colo, mai apăreau și pete de buruienisuri cât de cât verzi, mici tufişuri, ori pâlcuri de scaieți. Dacă spre dreapta câmpul deschis se pierdea în zare, spre stânga vederea se împotmolea într-o fâșie de pădure, greu de pătruns cu ochiul, căci printre tulpini se ridicase un lăstăriș des. Hățișul închipuia de fapt lunca Jiețului. Cercetând locul din ochi, Matei vesti călăreții să se orânduiască astfel încât să poată tăia calea turcilor care se apropiau, ba chiar să poată porni harțag împotriva lor.

Căpitanul Vaida Bona se alătură de calul lui Matei. Polcovnicul, pentru ca acasă, în Banat, să poată fi asimilat aristocrației ungurești, aflată la putere, își preschimbase numele strămoșesc de Bunea în cel de Bona. Și-l pocise, cum spuneau gurile rele.

- Luminate, stăruie oșteanul, nu e cazul ca să le lăsăm osmanlâilor vremea de a se desfășura pe deplin, ca apoi să ne atace. Mai bine le-o luăm înainte, sărind asupra-le până ce nu apucă a-și isprăvi operațiile de organizare.

- Ai dreptate! Voi da îndată cuvenitul ordin de începere a luptei. Tu grijește ca cei aflați în aripi să încerce a cuprinde din părți vrăjmașii, pătrunzând, dacă s-o putea, chiar în spatele lor.

După un scurt răgaz de așteptare, trebuitor ca să-i fie transmise poruncile, ridică brațul, semn la care răsunară surlele. În câteva clipe porni năvala. În avântul trăpașilor, copitele smulgeau bulgări de pământ cu iarba arsă de pe ei și-i zvârleau în urmă, stârnind un nor de praf, deși pe o pajiște obișnuită lucrul ar fi fost nefiresc. Din urmă se repezira tălpașii. În scurt spadele se încrucișară, tășurile lor scânteind fulgerător în soare. Se auzea zăngănit de fiare, șuierat de sulite, pocnete de lănci în scuturi, urlate furioase de bătălie de ambele părți. Încleștarea fu scurtă. Moslemii, care pesemne nu se așteptaseră la o împotrivire așa de puternică, începură a ceda, și, pentru a nu fi copleșiți, se traseră în pâlcul de pădure din spatele lor, unde călăreții nu aveau cum pătrunde din pricina crengilor destul de joase ale copacilor.

Cum vrăjmașul se risipise și dispăruse, lăsând în urmă doar niște răniți, niscai unelte de luptă părăsite, și ceva calabalâc, Matei ordonă retragerea spre Mânăstirea Sadova, așa cum de altfel fusese statornicit dintru început. Pe înserat ajunseră. Câțiva monahi săritori se îngrijiră de ascunderea oștenilor pe niște grinduri de la miază-noapte de sfântul locaș, într-un cotlon dosit vederii de niște perdele de răchită plângătoare.

Aga rămase în mica ogradă a așezământului, nu pentru că acesta i-ar fi oferit o mai temeinică apărare, ci pentru că voia să se roage la icoana Sfântului Nicolae,

ocrotitorul bisericii, care-l avea de hram. Cunoștea locul, căci mai fusese pe acolo, întrucât ctitoria aparținând neamului său, fusese silit să mai grijească din când în când de buna gospodărire a treburilor lumești ale chinoviei. Alături se opriseră și căpitanii ce-i ridicase în fruntea oștirilor sale, care încinseseră un foc de vreascuri și ședeau în jurul său, așteptând trecerea vremii.

Când se întunecă de-a binelea sosiră și primele iscoade plecate în cercetare. Oamenii se feriseră din calea osmanlâilor și se mărginiseră să-i iscodească pe sătenii pe lângă casele cărora trecuseră vrăjmașii, întrebându-i de cele ce băgaseră de seamă în legătură cu străinii care se preumblaseră. Știrile erau puține. Ceea ce sta în afară de orice îndoială era că turcii veniseră dinspre Rahova, deci de pe celălalt mal al Dunării, chiar din locul ce le stătea dimpotrivă. Cine îi conducea era greu de spus, căci nimeni nu-i cunoștea pe cei care călăreau în frunte. Oricum, între aceștia se putea distinge, după veșminte, și un creștin. În ce privea numărul, el nu părea să treacă de vreo două mii de luptători, marea lor majoritate pedestrași.

- Dacă potrivnicii vin de la Rahova, nădăjduiesc că nu sunt trimiși de Abaza pașa, de care începusem să mă îndoiesc, oftă încă îngrijorat Matei. Cetatea, după câte îmi este cunoscut, ține de sangeacul Vidinului, care e ascultător de valiul Rumeliei și nu de acela al Silistrei. Dar, oricum, nu știu ce să gândesc și de cine să mă feresc... Poate că până dimineața m-o lumina Dumnezeu dacă e înțelept să mergem mai departe, sau e mai bine ne înturnăm asupra Bucureștiului...

De altfel, parcă fiindu-i ascultată ruga, deslușirea veni spre dimineață. Ațipise într-o chilie pe o laviță, când fu trezit, căci veniseră niște iscoade care cutezaseră a se apropia de tabăra dușmanilor și prinseseră chiar „limbă”. Din păcate nici una dintre ele nu cunoștea graiul

necredincioșilor, iar prizonierul habar nu avea de română, încât nu fusese chip de înțelegere. Fu chemat în grabă un tâlmaci. Bietul turc era tare speriat că-și va pierde viața, așa că răspunse limpede și răspicat la toate întrebările care i se puseră.

Dânsul făcea parte din garda beglerbeiului de Vidin. Cu vreo săptămână în urmă, stăpânul a dat poruncă oștenilor săi să plece la Rahova. Au coborât puhoaietele cu niște ghimii. Aici li s-a alăturat și oastea ce păzea șubreda cetate în care se aciuiaseră și curând după aceea, cu podurile umblătoare, au trecut pe malul românesc. Cu dânșii, între căpetenii, chiar ca om de încredere al beiului, se afla și un ghiaur, căruia însă nu-i știa nici numele, nici rostul. Se zvonea despre el că ar năzui la domnia țării, având unele drepturi. Poate că dânsul îl ațâțase pe bei, ori poate pricina pornirii era porunca venită de la împărăție de a-l prinde, de se va putea, pe boierul răzvrătit ce năvălise fără învoirea padișahului în ținuturile Kara Iflak-ului și le cotropise. Adevărul nu avea cum îl cunoaște pe deplin și deci era peste puterile sale ca să-l deslușească. Iar oșteni să fi fost la vreo două mii două sute cu toții, cel puțin așa aflase el.

După ce străinul fu pus sub pază, căpeteniile începură sfatul. Acum era neîndoielnic că Abaza pașa era de bună credință, sau în orice caz nu era implicat în ambuscadă. Desigur și el primise apriga poruncă de prindere ajunsă și la Vidin. Rămânea însă întrebarea dacă va urma cele orânduite de la Stambul, sau va rămâne credincios făgăduielilor de ajutorare, făcute prin mijlocire popii Ignatie. Era deci primejdios să intre în fieful său, aici putându-se aștepta la orice, fie la temniță, fie la înălțarea ca domn! Totuși nu avea încotro, își zise Matei. Dacă nu risca, nu avea cum izbândi! Nu-i rămânea decât să meargă neclintit mai departe, fără drept de altă alegere. Ca urmare hotărî ca încă de la primele

ceasuri ale dimineații să fie atacate cu toate forțele cetele pașei de Vidin, spre a-și deschide drumul spre Nicopole.

De cum se crăpă de ziuă, oștile începură a se aduna de pe grinduri, coborând spre șleahul aflat mai spre răsărit de mănăstire, unde pământul era vârtos și fără capcane. Apoi, bine orânduite, o porniră la vale, rămânând însă departe de albia Jiețului, ferindu-se de mulțimea corturilor sale înșelătoare și a gurilor ce se deschideau spre Jiu. După câteva ceasuri, pe largul șes zis de localnici „Schela Ciobanului”, cei din avangardă zăriră otomanii orânduți de-a curmezișul câmpului în șir de luptă. Erau pe aproape de locul unde apăruseră și ieri, aripa lor stângă, poate pentru a fi mai temeinic apărată de o împresurare din laturi, se sprijinea pe pâlcul de pădure al dumbrăvii, care închidea într-o parte zarea.

Trâmbițașii olteni dădură deîndată semn de primejdie în urmă, și oștenii fură cuprinși de înfiorare. Având în față, drept pavăză, călăreții, pedestrașii înaintară destul de mult în câmpie, fără ca turcii să se miște din loc. Apoi, printr-o mișcare fulgerătoare, călărimea se despică trecând pe flancuri și deschise în acest chip calea luptătorilor ce umblau pe jos.

Un sunet chemător de surle dezlănțui infernul. Tălpașii lui Matei, urlând de se cutremura văzduhul, se repeziră înainte, vânturând spadele, baltagele, buzduganele, bicele de luptă, lăncile ori furcile. Puțin după aceea se adăugă zăngănitul fiarelor, bubuiturile în scuturi, trosnetul izbiturilor, învâlmășeala lungindu-se până la vreun ceas. Fiind mai puțini, osmanlâii cedară. O parte a lor se revărsară în pădurea de alături, căutând ascunziș în lăstăriș, alții o luară la goană peste șesul deschis. Aceștia din urmă nu avură scăpare, fiind hăituiți îndeaproape de călăreți, care se mișcau mult mai repede decât ei, încât mulți plătiră cu viața ghinionul de a fi ales asemenea cale de fugă. Dar nici pentru

cei porniți spre pădure soarta nu fu tocmai ușoară, căci, dacă cu o zi în urmă călăreții trebuiră să abandoneze urmărirea, neputând intra printre copaci, acum de fugari se ocupă pedestrima învingătoare, pentru care strecuratul prin lăstăriș nu închipuia o opreliște mai mare decât pentru vrăjmaș. Drept care și aici rămaseră destule cadavre în urmă.

O nouă chemare prelungă de surle strânse laolaltă oastea lui Matei. După câteva ceasuri de odihnă sub streășina pădurii, întreaga armată o porni agale spre Olt. Ajunse acolo abia în după-amiaza următoare. Trecerea apei le mai răpi încă o zi, și abia după aceea convoiul își putu face intrarea în raiaua Turnului, întâmpinată, nu fără surprindere, de nazâr, care, deși avertizat de Abaza pașa asupra oaspeților ce-i vor sosi, privea cu neîncredere, dacă nu chiar cu îngrijorare, la miile de bărbați bărboși și nădușiți, ce alcătuiau lungul alai ce mărșăluia spre târg.

În vreme ce oștimea se conăcea în câmp, în marginea cetății, Matei, însoțit de fruntașii pe care și-i alesese, împresurat și de o mică gardă, trecu pe malul de dincolo al Dunării, pogorând în mahalalele de din jos ale Nicopolei, străjuite din laturi de albii și falnicii pereți de stâncă pe care se ridica orașul de sus. Micul stol de călători urcă coasta, spre a ajunge la porțile vestitei cetăți ce străjuia de la înălțime Dunărea, unde-i aștepta beglerbeul ținutului, măritul Abaza. De la creneluri apropierea alaiului fusese remarcată încă de la depărtare, încât acesta găsi porțile larg deschise. De cum intrară în ograda împresurată de ziduri, cei veniți fură poftiți în odaia cea mare, de oaspeți, a seraiului nazârului localnic, unde-i aștepta prealuminatul valiu, așezat tihnit pe o sofa, cu țurloaiete adunate sub sine. În picioare, de-o parte și de alta, se înșirau slujbașii eialetului ce-și urmaseră la poruncă stăpânul, cât și nazârul și ai săi.

Matei, intrat în fruntea alaiului, după datina otomană, se închină plecându-se ușor și ducând mâna la inimă, la buze și la frunte, spre neplăcerea lui Abaza, care ar fi preferat să-i vadă pe ghiauri căzând în genunchi și dând cu fruntea de podele.

Privi puțin încrunțat spre căpetenia oaspeților. Avea în față un bărbat nu tocmai tânăr, care peșemne era de vârsta sa, adică se apropia de vreo cinzeci de ani, pe care de bună seamă nu-i împlinise încă, deși, după cât arăta de obosit, puteai crede că are chiar mai mult. Avea capul descoperit, ținându-și calpacul de samur sub brațul stâng. Părul des și negru îl avea tuns scurt. Începând din dreptul urechilor, de-a lungul fălcilor, purta o barbă puțin cârlionțată, retezată la cel mult lățimea unei palme. Pe deasupra buzei de sus, încondeind-o în arc, îi cădea un șomoioș bogat de mustață, ale cărei vârfuluri se împleteau pe laturi cu șuvițele bărbii. Obrazul și fruntea le avea destul de încrețite și supte, iar pielea cam uscată, i se pungea sub ochi, ale căror găvane arătau adâncite și vineții din pricina istovelii. Purta un caftan de adamască de culoarea căciulii, strâns la gât cu o copcă de argint. Veșmântul se despica peste piept și pânțece, lăsând să se vadă pe dedesubt o dulamă de canavăț înflorat, ce amintea albastrul cerului, încinsă cu un brâu lat de coferie, încheiat cu niște paftale mari, rotunde. În picioare era încălțat cu cizme de călărie, pe care nu catadicsise să le scoată spre a se înfățișa în meși!

Spre deosebire de oaspete, Abaza era mult mai spilcuit, el fiind vestit pentru croiala veșmintelor sale, care înrâuriseră chiar croitorii din seraiul împărătesc de la Topkapî. Până și caftanul sau turbanul obișnuit, arătau puțin mai osebit dacă se urmau îndrumările pe care el le dăduse meșterilor săi. Oricum avea ceva mai acătării, fiind vădit mai dichisite. Iar în clipa audienței ce-o dăruia ghiaurilor nu-și dezmințea renumele. Era ferchezuit până la ultimul

detaliu. Turbanul nu era pur și simplu înfipt în cap drept acoperitoare, ci fusese tras mai ștregărește spre o ureche. Iar tăietura caftanului nu era dreaptă, dând înfățișare de sac hainei, ci pe la șolduri era puțin rotunjită și îngustată, subliniind zveltețea trupească, iar în marginea de sus lățimea umerilor vâjnoși, bărbătești. Părul lung, cârlionțat, cădea în valuri până la înălțimea umerilor, împletindu-se cu barba, ce-i ajungea până pe piept. Obrazul îl avea plin și întins, pilea fără crețuri, arătând a om odihnit și mulțumit de sine, plesnind de sănătate, care știa să-și trăiască din plin viața.

Ușor dezamăgit de slugărnicia neîndestulătoare a oaspetelui, valiul clătină totuși din cap în chip de salut, ca dovadă a unei deosebite favori pe care o făcea celor care i se înfățișau, arătând astfel că-i lua în seamă din înălțimile însemnătății sale. Matei își dădea seama că trebuia să fie foarte abil dacă voia să-l câștige pe orgoliosul pașă, care avea o prea bună părere despre sine și despre rolul său în împărăție. Știind acest lucru, Matei își începu cuvântarea în chipul cel mai lingușitor:

- Mă închin prea-plecat Luminăției Tale, mărite beglerbei Abaza, ce te afli cel mai viteaz și mai vestit pașă din părțile evropenești ale împărăției musulmane, dar adevăr este că bunul tău renume a trecut dincolo de aceste hotare, fiind cunoscut și laudat până în îndepărtata Engliteră, ba chiar și mai departe! Fericită este țărâna ce-ți poate atinge botinele, precum fericiți suntem și noi, aceia care ne putem închina ție, încântându-ne privirea cu slăvitul tău chip, care asemenea unui far, ne arată calea cea dreaptă pe care trebuie s-o urmăm spre a ne împlini visurile și a ne izbăvi viața.

Și așa o ținu aga încă o vreme, mai ales că văzu că chipul, la început aspru și nemulțumit al ascultătorului, începu să se lumineze și să se destindă, semn că umilele sale cuvinte își atingeau ținta, făcându-l mai binevoitor. Imediat începură neguțările, mijlocite ca tălmaci tot de iscusitul

popă Ignatie Sârbul, adus anume de valiu cu sine. Matei făgădui din nou peșcheșuri bogate dacă va fi ajutat să urce în scaun, arătând totodată că, spre folosul măritului padișah, va reclădi sârmana țară, îngrozitor de prădată de domnii ce s-au perindat până acum și de slugile lor venetice, care au călcat în picioare datinile și legile cele bune, stricându-le și aducând năpasta asupra bieților lăcuitori, încât aceștia s-au văzut siliți să-și ia lumea în cap. El se legă că va fi drept și bun, încât va face să înflorească iarăși întinderile Kara Iflakului și va aduce înapoi și fugarii, așternând belșugul și pacea pe meleagul de dincolo de Dunăre, încât împărăția va avea numai de câștigat. Oile trebuie numai tunse de lână, iar nu jupuite de blană, stăruii vorbitorul, dacă voim să tragem mai mult folos de pe urma lor. Iar el va urma pe deplin pilda, spre nemăsurata pricopseală a măriților stăpâni și a pașei însuși. De altfel beiu îi va fi ca un scump părinte, urmându-i îndrumările în toate ca un fiu ascultător și prea-plecat, care nu va ieși cu o iotă din cuvântul tatălui său sufletesc. Deci în Vlahia va fi împlinită fără crâcnire voința înaltului valiu, care va deveni astfel deplin moșia sa.

Abaza părea încântat de cele auzite, mai ales că vicleanul, șiretul și destoinicul tălmaci le potrivea și mai abitir pe limba gazdei, lingușindu-o și mai dihai, decât o făcea Matei, căci îi dibuise slăbiciunea și socotea nimerit să tragă cât mai mult folos de pe urma ei, pentru creștinul pe care apucase să-l placă.

Spre a-și arăta prețuirea față de spusele agăi, mărturisindu-și totodată și hotărârea de a-l ajuta, Abaza o luă pe departe:

- În urma pârelor mele, ale lui Rákóczi, ale lui Alexandru vodă Iliăș, ale lui Kurt Celebi și chiar ale tale, Leon vodă, care nici mie nu-mi plăcea, a fost mazilit. Dar nici pe Radu nu-l vreau, chiar dacă a primit firman. Nu este nici el pe gustul meu...

Ajungând aici, valiul se întrerupse din vorbă, făcând o scurtă pauză. I se păru mai prudent să nu aducă în discuție motivele din care îl nemulțumea înscăunarea lui Radu. Adevărul era că unirea Moldovei cu Vlahia îi displăcea profund, dar socoti nepotrivit să-și mărturisească sincer gândul față de Matei. Neîndoielnic că acesta era interesat de domnie, dar era totuși român și putea vedea chestiunea împreunării celor două ținuturi mai altfel, chiar încuviințând-o. Reacția sa nu putea fi prevăzută cu precizie. În prima clipă pașa ar fi fost ispitit să creadă că, întrucât unirea se făcea în folosul altuia și nu al său, desigur că nu-i putea conveni, deci era de presupus că Matei va fi împotriva-i. Dar fiind băștinaș, nu puteai fi sigur de gândurile și sentimentele sale, de aceea pentru a evita vreo surpriză, era mai înțelept ca problema, fiind prea sensibilă, să nu fie atinsă. După câteva clipe de ezitare reluă:

- De Leon am scăpat, dar vreau să scap și de Radu, căci, deși nu l-am văzut vreodată, omul pur și simplu nu-mi place. Din păcate mi-e cu neputință ca să-l înlătur pe față, căci la mijloc e firmanul împăratesc, pe care nu-l pot încălca fără un temei serios, pe care însă, la drept vorbind, nu-l am. Prin urmare vreau să săvârșesc acest lucru prin tine și nădăjduiesc că nu mă vei dezamăgi. Deci alungarea sa o faci pentru mine, dar și sub stricta mea priveghere. Din păcate ajutor în ostași nu-ți pot da, din aceeași pricină din care nu pot să-i fac vânt în chip deschis. Oricum, forțe otomane nu-ți vor sta împotriva, căci cel ce-ar trebui să intervină sunt eu, ori, cum suntem înțeleși, voi găsi un pretext ca să mă sustrag. Deci temeri legate de amestecul stăpânirii să nu duci. Însă trebuie să-l înfrunți pe fătălău doar cu războinicii pe care ți i-ai adunat singur. Așadar depinde doar de tine și de tăria ta ca să aburci în tron. Dacă-l bați pe Radu, ești și rămâi voievod. Altfel, nu! Nu voi uita să pun și cuvenita vorbă la Stambul. Drept care dovedirea lui Radu să-ți fie

singura țintă! De restul mă ocup eu. Cum sunt singurul răspunzător de buna rânduială la acest capăt de hotar al împărăției, nimeni nu va cuteza să mi se vâre în treburi. Iar de sangeac-beiul de Vidin voi avea eu grijă, încât nu va mai îndrăzni să ni se bage în socoteli, tulburându-ni-le, cum s-a întâmplat zilele trecute! Prin urmare, dacă nu-mi ieși din cuvânt și-mi urmezi neabătut îndrumările, poți conta pe mine! Voi așeza o oaste în raiaua Turnului, iar dacă beiul Vidinului va încerca să se mai lege de tine, trebuie mai întâi să treacă de ea, ceea ce îi va fi cu neputință. Deci din parte-i ești pus la adăpost.

- Așa voi face precum voiești și poruncești Luminăția ta, și-ți voi fi pe veci recunoscător, și n-o să-ți rămân dator nici cu peșcheșurile fâgăduite, se legă din nou Matei, din dorința de a fi cât mai convingător. Nu cer nimic pe degeaba, mărite. Plătesc până la ultima centimă tot ajutorul ce mi se va dărui!

- Mai e o problemă pe care nu trebuie s-o scăpăm din vedere. După câte am fost înștiințat zilele trecute, Radu Iliăș a plecat acum vreo săptămână din Istanbul și vine înapoi.

- Da, așa mi s-a vestit și mie! confirmă Matei.

- Deci năărăul trebuie să se găsească deja undeva în eialetul meu. Prin urmare e cumva în puterile mele. Neisprăviții mei de slujbași din cale, aiani, dizdari, naziri, muhafizri, șehir eminiri, și doar sunt o grămadă, n-au catadicsit să mă înștiințeze de mersul convoiului, încât acum nu știu exact pe unde s-ar afla, putând doar bănuși unde a ajuns. De altfel cu toată șleahta lor o să mă răfuiesc curând, ca să-mi știe de frică, iar altă dată să nu mă lase pe dinafară, că doar nu sunt a cincina roată la căruță în eialetul ista! Dar întorcându-ne la ale noastre, în temeiul aprecierilor mele, cred că fătălăul nu e prea departe de Dunăre. Însă oricum, deși aș face-o cu plăcere, nu mă pot atinge de el, oricât m-ar supăra ivirea sa în ținuturile mele. Deși poate, iscodind, aș

găsi totuși pricină de a-i pune niscaiva bețe în roate. E cu neputință să nu fi făcut niște greșeli pe drum, de care să mă leg, spre a-l mai întârzia. Cum însă deocamdată îmi scapă din mână, zilele astea o să ne pomenim cu el în memleketul⁹⁴ nostru. Deci în scurt o să dați nas în nas. Trebuie să fii pregătit să-i ții piept! Am trimis deja o ceată martalozi în cercetare, ca să-i dea de urmă. Azi-măine nădăjduiesc să fiu mai îndeaproape înștiințat, și-ți voi da și ție de știre. Dar indiferent unde s-o găsi acum, va trebui să treacă Dunărea pe la vadul dinspre Silistra. Pândește-l acolo! Nădăjduiesc că nu mă vei dezamăgi!

- Sunt războinic vechi și încercat, mărite! Iar lupta cu un copil nu mă poate speria! De altfel mă întreb și ce puteri grozave și-a putut tocmi la Țarigrad? Nu prea cred că e de luat în serios...

- Poate, om vedea... Totuși timpul fiind scurt, nu trebuie să-l risipim cu solemnități pline de ceremonii, pe cât de fastuoase, pe atât de zadarnice, decretă morocănos pașa, așa că o să trecem deîndată la investirea ta ca domn, boierule!

Bătând din palme, Abaza pofti niște icioglanii să aducă gugiumanul scump și cabanița pe care le avea pregătite și le făcu semn să-l înveșmânteze pe ghiaurul din fața sa, ca să fie voievod atotstăpânitor peste memleket-ul Kara Iflak-ului, al cărui ispravnic era. Toți cei aflați de față erau trăsniți de uimire, căci la drept vorbind numai sultanul însuși, mai rar și marele vizir, erau în măsură de a înălța în scaun un voievod al ținuturilor românești. Ori acum pașa o făcea nu numai fără a avea măcar vreo învoire din partea celor în drept, dar chiar împotriva poruncii acestora, care încoronaseră deja pe Radu Iliăș și ceruseră prinderea și punerea în lanțuri a nesupusului agă oltean. În încheiere

---

⁹⁴ Țară, provincie, principat. Denumire folosită în special cu referire la Țara Românească sau Moldova.

Matei primi și cele două tuiuri, grăitor însemn al rangului ce i se încredințase, după care i se îngădui să se retragă, spre a-și lua în primire slujba ce-i fusese menită.

În ogradă fu întâmpinat de meterhaneaua pe care i-o dăruise valiul. În chip de salut mădularii ei sunară glorios din surle și bătură cu râvnă din tobe și chimvale, sfârșind prin a se lipi în coada alaiului, nu prea numeros, al noului domn. Îi urmă apoi și o ceată de câteva zeci de beșlii⁹⁵, de ghionguli⁹⁶ și ieniceri.

Prezența acestui adaos la suită apărea ca destul de bizară, ba chiar în totală contradicție cu cele convenite în cursul tratativelor. Pentru a părea cât mai puțin implicat și deci mai puțin culpabil de încălcarea poruncilor împărătești, Abaza declarase limpede și răspicat că nu-i va oferi lui Matei nici picior de războinic dintr-ai săi. Acum se putea zice că-și tăgăduiește spusa, dovedindu-se inconsecvent, căci totuși îi alăturase ocrotitului său un pospai de oaste. Numărul luptătorilor otomani încredințat era însă de tot neînsemnat, încât nu putea fi socotit în nici un caz un ajutor militar real, căci, practic, nu răspundea vreunui folos, întrucât era prea slab ca să influențeze în vreun fel rezultatul luptelor, ce erau de prevăzut.

Deci pretinsul sprijin, prin micime, nu era numai complet inutil în războiul ce se contura, dar putea fi socotit chiar dăunător pentru relațiile pașei cu mai marii săi, căci, la drept vorbind, închipuia un pretext pentru de a fi acuzat de aceștia de complicitate cu răzvrătitul și de nesupunere față de stăpânire. De aceea, la prima vedere hotărârea beifului părea de neînțeles, absurdă chiar, încât s-ar fi putut crede că

---

⁹⁵ Beșlii = soldați turci de cavalerie ușoară; cavalerie, călăreț; corp de oaste (de turci sau tătari) pentru paza localităților ori a piețelor. La români corp de călărași moldoveni care făceau serviciul de curieri și erau sub ordinele marelui postelnic.

⁹⁶ Ghionguli = voluntari turci.

nu numai că nu-și dădea seama de implicații, ci că, dimpotrivă, caută cu bună știință să pună la îndemâna potrivnicilor o pricină de a fi pârât pentru neascultare.

Totuși gestul său, oricât de discutabil părea, își avea rostul și îndreptățirea, fie că era privită din punctul de vedere al pașei, fie din acela al lui Matei. Abaza se implicase deja prea mult în întreaga poveste, ca să mai poată da înapoi. Pentru ca întreprinderile sale să nu se irosească în zadar, trebuia ca aga să învingă. Pe de altă parte, oricum ar fi întors-o, era evident că încalcă poruncile primite de la Stambul, deci se afla în culpă față de superiori. Nu mai putea spera decât să dobândească ceva clemență din parte-le dacă nu exagera și nu-i sfida printr-o atitudine de îndărătnicie extremă. Deci pentru a nu le pierde de tot grația, supărându-i prea tare, trebuia să se mărginească la niște fapte mai mult simbolice față de protejatul pe care și-l alesese. Știa deci prea bine că era sortit, asemenea unui saltimbanc umblător pe-o frânghie, să cumpănească deasupra unei uriașe genuni, ce despărțea două culmi ce trebuiau cu orice preț atinse: pe de-o parte să chezășuiască victoria lui Matei, iar pe de alta să supere cât mai puțin vârfurile stăpânirii împărătești.

Deci dacă socotea imprudent să pună la îndemâna lui Matei grosul oștirii de care dispunea, ca să nu irite peste măsură stăpânii, și așa deja agasați, nu era totuși înțelept nici să nu-i dea vreun însoțitor, căci pământeni ar fi socotit că numirea sa nu are susținerea puterii otomane, încât în ochii lor ar fi trecut mai departe, ca și până acum, drept un răzvrătit osândit de Poartă. Ori ideea trebuia înlăturată, iar lucrul nu se putea înfăptui altfel decât printr-un asemenea gest, oricât de primejdios ar fi fost. Deci Abaza se vedea silit să cumpănească cu abilitate între riscul de a supăra viziratul și pe padișah și acela de a da credibilitate favoritului său. Drept care optă pentru această cale de

mijloc: pusese doar atâția turci în slujba lui Matei, cât erau trebuitori ca acesta să dovedească fărtaților săi că are binecuvântarea împărăției! Iar aga înțelese prea bine sensul chibzuielilor pașei și le încuviință pe deplin, fiind la urma-urmei cea mai bună alternativă de a ieși din impasul clipei, căci nu trebuia uitat că cei de la Stambul îl doreau domn pe foarte tânărul Radu Iliăș, care primise deja firman și steag de domnie, urmându-se cuvenita rânduială pravilnicească statornicită de veacuri.

Ajuns din nou, de vale, pe chei, alaiul urcă pe podul umblător ce aștepta în capătul unei schele și trecu Dunărea. Nu încăpură cu toții, așa că podul făcu mai multe drumuri. Oștenii lui Matei, înștiințați de cele făptuite, își întâmpinară frunzașul cu înflăcărare și lărmuitoare urale și urări de domnie îndelungată. Larma era atât de asurzitoare, că răzbătu până în târgul și în cetatea Giurgiului, aflate mai devale, bângând în sperieți lumea, care, speriată, nu prea pricepea ce se petrece, căci despre mulțimea războinicilor strănși în câmp mersese vestea încă din ajun și stârnise, pe drept, îngrijorare.

- Să ne trăiești, Maria Ta, întru mulți ani și întru fericirea noastră! se auzeau sute de glasuri din toate părțile, în vreme ce, de pe malul celălalt, răzbătea ison de surle, de chimvale și de tobe bătute cu sălbăticie, ca să se audă până departe.

În cortul ridicat pentru noul domn se strânse la porunca sa întreg comandamentul și se orândui ca a doua zi să pornească toată ordia înspre târgul Alexandriei, pentru a ajunge cât mai grabnic la București, în scaunul țării, spre a pune în sfârșit mâna pe frâul cărmuirii.

În dimineața de luni 17 septembrie, a celui de al 1632-lea an de la nașterea Mântuitorului și al 7141-lea de la Facerea Lumii, deci la numai trei zile după praznicul Înălțării Sfintei Cruci, lungul convoi se puse în mișcare în

sunet de surle, de tobe și chimvale, mișcându-se însă destul de trudnic, strivit de multele poveri pe care oștenii trebuiau să le care cu dânșii.

Din pricina încetinelii, în după-amiaza celeia de a treia zi de umblet alaiul abia se apropia de apa Neajlovului. Fu însă clipa unei mari satisfacții pentru călători, căci în întâmpinare le veni o uriașă litanie în legănat de prapuri și răsunet de tropare, ce-l avea în frunte, într-un rădvan, pe însuși mitropolitul Ungrovlahiei, preafericitul Grigore, dornic de a-l felicita pe noul domn pentru căftănirea sa. Înaltul chiriarh era însoțit de un numeros sobor arhieresc, dar și de popi mai de rând, pe lângă o seamă de boieri din cei mai feluriți, începând cu unii înalți divaniți și sfârșind cu alții mai mărunți, precum mazilii lipsiți de orice rang, care, pentru a fi băgați în seamă, dădeau în brânci cu habotnica. Oricum, între cei veniți în întâmpinare, un loc important îl aveau foștii prieteni ai lui Matei, dimpreună cu care hălăduise odinioară în Ardeal, și care, reîntorși de câteva luni la București, îi dădeau zilnic de știre de cele care se petreceau și se puneau la cale la Curte.

Adevărul era că întâlnirea vlădiciei cu Matei era destul de jenantă pentru cucernicul păstor, căci cu puțin în urmă, prin luna mai, condusese ultima solie a lui Leon vodă la Rákóczi, care, după ce făgăduia craiului să-i plătească un tribut anual de vreo cinci ori șase mii de galbeni, îi cerea în schimb să-i alunge din Ardeal pe ultimii pribegi olteni ce se oploșiseră pe la Făgăraș, avându-l în frunte pe aga Matei, care, în nemăsurata lor îndărătnicie, nu voiseră a cădea la împăcare. Ori, după propunerile avansate în primăvară la Bălgrad și după potrivnicia mărturisită atunci, acum era destul de dificil și de neplăcut ca să-i justifice noului domn spusele înfățișate craiului ceva mai devreme. Dar nu avea încotro, trebuia s-o facă și pe asta, chiar dacă se vedea silit să cam dea din colț în colț, spre a ieși din impas.

Înalta față bisericească, purtând ca la slujbă odăjdiile sale prețioase, iar pe cap mitra, bâlbâindu-se puțin, își începu scruta cuvântare de bun venit, bâjbâind ceva despre dorința sa de pace, de împăcare, de unire și de împotrivire la dezbinare, întru fericirea neamului pe care-l păstora cu dragoste, simțiri ce-o însuflețiseră dintotdeauna. Deci tot ce făptuise până atunci, făcuse doar din neprihănită dorință de a sluji binelui de obște, pe căile pe care crezuse și nădăjduise că s-ar putea împlini. După ce isprăvi cazna, scăpând de la strâmtoarea lămuririlor, sfântul ierarh făcu semnul binecuvântării asupra noului domn și-l îmbrățișă cu mare drag, sărutându-l totodată părintește pe ambii obraji. Își sfârși canonul smereniei prin a făgădui că, de cum vor ajunge în cetatea de scaun, va orându-i slujba de miruire, ca și duhovnicește treburile măririi sale să fie așezate în bună rânduială! De altfel până se lăsă înserarea călătorii abia ajunseră pe celălalt mal al apei, fiind siliți să conăcească pe șesul înierbat, ce se întindea neted ca în palmă până în zare.

Dar poate s-ar cere deslușite și cele petrecute în București în ultimele zile, care culminaseră cu înjghebarul alaiului de întâmpinare! Vestea căftănirii lui Matei de către Abaza pașa căzuse ca un trăsnet, nimănui nevenindu-i să-și creadă urechilor. Toți erau năuciți. Vrajmașii nădăjduiseră, iar prietenii se temuseră că, după trecerea Dunării, aga va fi prins de valiul Silitrei și, pus în obezi, va fi trimis la Edikule. Încă de pe când nu-și oprise mersul în josul Jiului cei dintâi se bucuraseră, iar ceilalți se indignaseră de inconștiența sa, care-l mâna ca să se arunce prostește în gura lupului. Deodată tot ce-și închipuiseră și unii și ceilalți se răsturnase cu josul în sus. Nu craiul, sau nu numai acesta, stătea în spatele lui Matei. Un mult mai puternic și mai primejdios susținător se dovedea noul beglerbei de Silistra-Özü, care le dăduse tuturor calculele peste cap. Dar vestea cea mai zguduitoare era aceea că Matei înainta asupra

capitalei în fruntea unei armate falnice, pe cât de numeroasă, pe atât de puternică, căreia căimăcămia nu-i putea sta în nici un fel împotriva, cu atât mai mult cu cât slujitorii și curtenii nu răspunseră în săptămânile dinainte apelurilor de mobilizare. Iar dacă n-o făcuseră până în acea clipă, nu era nici o nădejde de a o face până la sosirea celui căftănit, fiind vorba de un răstimp de doar câteva zile.

În vreme ce prietenii lui Matei tresăltau de bucurie și-i pregăteau primirea, cei care îi erau vrăjmași, sau se știau neagreați se întrebau încotro ar fi mai potrivit ca s-o pornească la rezeală, ca să nu-i cadă cumva jertfă. În casele celor mai de seamă dintre ei se ținură sfaturi aprinse în nădejdea găsirii unor grabnice ieșiri izbăvitoare. Tuturor dușmanilor le era însă limpede că singura soluție de a-și salva pielea îl închipuia bejania. Drept care, dacă n-o făcuseră deja din zilele trecute, își încărcară avuțiile mai de soi în chervane, iar în vârful calabalăcului fură așezate nevestele și pruncii și totul fu trimis fie din jos de Dunăre, fie peste munți în Ardeal. Bărbații însă n-o luară pe aceeași cale a surghiunului. Ei hotărâră că e de datoria lor să înfrunte bărbătește vrăjmașul și să-l îngenunche. Orânduindu-se într-o trâmbă de război, încă pe când convoiul lui Matei abia trecea apa Urluiului⁹⁷, o porniră călare către Buzău, țintind însă spre satele slujitorilor domnești de acolo, dărăbani și călărași, în nădejdea că, venind vijelios asupra-le, îi vor speria și-i vor ridica de partea lor la luptă. Dar cum în târgul ce-l țintiseră nu se simțeau tocmai în siguranță, nu tăbărâră aici, ci-și urmară drumul până la Râmna, ca să fie cât mai aproape de hotarul Moldovei, încât să se poată refugia cât mai ușor acolo, de s-o isca vreo primejdie. Iar cei plecați nu erau nici puțini și

---

⁹⁷ Râul Urlui este un curs de apă, afluent al râului Călmățui, la rândul-i afluent indirect al Dunării prin lacul Suhaia, în care se varsă în dreptul comunei Vișoara.

nici neînsemnați. Între ei se numărau spre pildă biv vel spătarul Necula Catargi, Hrizea vornicul, vel logofătul Papa din Greci, vel vistiernicul Necula, vel slugerul Dumitru Dudescu, aga Neagu și mulți alții, cu nume la fel de cunoscute și răsunătoare. Iar fiecare dintre ei nu pleca nici singur și nici cu mâna goală. Toți erau împresurați de mari cete de slujitori, înarmați până în dinți, încât vederea lor stârnea fiori pașnicilor privitori și mai ales neprihănitelor privitoare.

Schimni-ceaușul, trimis în Muntenia de aproape două luni ca să țină scaunul pentru Radu Iliăș, anunță imediat marelui vizir și padișahului trădarea vicleanului Abaza pașa, care nu era vrednic de mila ce i se arătase, atunci când fusese numit bei la Dunăre, căci nu numai că legase frăție cu un dușman al împărăției, dar batjocorise chiar slăvitul scaun împărătesc, îngăduindu-și să maimuțească un act de investire, acțiune care era de competența exclusivă a preaînaltului sultan, iar acum era adusă în derizoriu! Dar pâra nu-l liniști în nici un fel. Era și el înspăimântat la culme, precum boierii de care se slujise până atunci, și nu știa bine încotro s-o apuce.

În Ardeal nu se putea duce, craiul fiind complice al răzvrătitului care venea asupra târgului. Să fugă la tătari nu-i venea la socoteală, căci nu avea încredere în Cantemir mârza, acesta apărându-i ca o fire foarte odioasă și schimbătoare, mânat de niște interese greu de ghicit, încât era riscant să ajungi în mâna lui, căci era în stare să te folosească în chipul cel mai josnic, dacă socotea că poate câștiga ceva de pe urmă-ți. Putea alege Moldova, unde, protector al fiului domnului fiind, desigur ar fi fost bine primit, dar Iașul i se părea cam departe.

Mai sigur ar fi fost acasă în Turcia, dar trebuia să treacă prin vilaietul Silistrei, iar valiul tocmai ridicase în scaun pe acela pe care el îl pârâse cu puțin în urmă, cerând

ajutor împotriva-i. Mai liniștitor ar fi fost să ajungă la Vidin, căci cetatea ținea de Rumelia, ori beiful de aici părea pornit împotriva lui Matei și dornic de a asculta de porunca de prindere a zurbagiului, numai că, pentru a ajunge la el, trebuia să traverseze de-a curmezișul tocmai ținuturile stăpânite de rebel, ceea ce era cam neprevăzător.

După multă chibzuială, cu inima îndoită, luând cu sine și steagul turcesc de domnie al noului voievod și alaiul său de akingii⁹⁸ și beșlii însoțitori, hotărî totuși să coboare pe șleahul Giurgiului spre Rusciuc, fiind cel mai scurt drum până la Dunăre. Românii nu i se arătasera prea binevoitori în aceste două luni de când stătuse printre ei, încât era mai prudent să iasă cât mai repede dintre ei. Cum însă valiul se afla în acea clipă la Nicopole, deci destul de aproape, nu prea avea motiv de a se simți prea liniștit la Rusciuc, căci se putea aștepta ca acesta să-i pună gând rău. Pentru a fi ferit de primejdii era mai înțelept să-i stea cât mai departe, încât la nevoie să poată scăpa în Rumelia, ori ajunge chiar la Stambul. Dar nădăjduia că, oricum, valiul nu va îndrăzni să-l omoare sau să-i facă vreun alt rău, și nici nu se va încumeta să-i ia steagul încredințat lui din porunca padișahului, spre a-l da răzvrătitului.

În calculele sale trebuia să țină însă seamă și de un alt amănunt. De câteva zile fusese înștiințat că feciorul domnului moldav apucase calea aceluia „Sağ kol”, adică „al brațului drept, sau al brațului din dreapta”, vorbă ce numea drumul care ducea de la Istanbul, prin Dobrogea, până la îndepărtata cetate a Oceacovului, ajungând în cele din urmă în Crimeea hanilor tătari. Ori nu strica să sârguiască să-i iasă înainte tânărului principe, și, tăindu-i calea, să-l prevină asupra neașteptatelor necazuri ivite în calea lor și,

⁹⁸ Akingii = (akângi, akinci) trupe otomane neregulate de cavalerie (nepermanente), formate, de obicei, din țărani și folosite pentru incursiuni peste hotarele Imperiului musulman.

împreunându-se cu dânsul, să găsească un mijloc de a ieși din impas, ferindu-se de pericole și de cursele ce le-ar fi fost întinse. Drept care nu-i rămânea decât să coboare cu mare grăbire de-a lungul fluviului spre Silistra pe malul turcesc, și, fără a se opri acolo, să-l caute pe Radu. Oricum gândul era mai sănătos decât rămânerea pe loc, căci astfel ajungea și cât mai departe de beglerbeiul ce-i putea fi vrăjmaș, punându-și astfel și pielea la adăpost. Fără a mai sta pe gânduri se așternu temeinic la drum și după câteva zile avu norocul ca să-l întâlnească pe voievodul Radu, care, înștiințat deja de părintele său de cele petrecute, ocolise cu grijă Bazarcik-ul, nu se abătuse spre Silistra, cum plănuise inițial, ci, revizuiindu-și călătoria, năzuia acum că să ajungă cât mai grabnic la Kara-su, iar de aici la Tulcea și Ismail, spre a scăpa în Bugeac. Apoi, ocolind iezerile din sus-ul Dunării, să atingă vărsarea Prutului, de unde începea hotarul stăpânilor părintelui său, iar înainte îi stătea orașul Galați și mântuirea.

Cum în două zile potrivnicii lui Matei se risipiră, prietenii, dar și oportuniștii dornici de privilegii, hotărâră să-i iasă învingătorului în întâmpinare, lucru pe care, cum am arătat, îl și făcuseră, târând după dânșii și pe sfântul părinte mitropolit, anume adus de la Târgoviște să le slujească în chip de prapure de împăcare cu cel aridicat silnic în scaun. Dar nu numai cei din urmă, adică lingăii de toate taliile, aveau inima strânsă la gândul întrevederii, care putea eșua, neaducându-le foleasele dorite. Nici prietenii nu-și simțeau conștiința tocmai curată, căci nu puteau uita că unii, încă din iarnă, iar alții abia în primăvară, îl abandonaseră pe rând pe Matei, pe care-l lășaseră singur, și se alăturaseră lui Leon Tomșa, care-i răsplătise pe mulți cu felurite slujbe. Și nu era limpede dacă noul principe nu era cumva supărat de nestatornicia lor, purtându-le o seamă de resentimente, încât o întâlnire cu dânsul nu era tocmai liniștitoare nici pentru ei.

Totuși sârguiau să-și înăbușească temerile, zicându-și că la înscăunare viitorul domn avea nevoie de cât mai mulți susținători și atunci desigur că era dispus să treacă peste simțămintele care-l stăpâneau, nestând prea mult la ales. Deci merita să încerce ca să-l recâștige. În temeiul acestei judecăți negustorești, plină de pragmatism, se înjghebase lungul cortegiul de bucuroasă întâmpinare...

A doua dimineață, cele două mulțimi reunite, o porniră cu elan asupra Bucureștilor, în care intră după prânz, urmând așa-numitul șleah al Craiovei sau al Calicilor. Lucrurile se nimeriră a se petrece în joia de 20 septembrie⁹⁹, care închipuia ajunul Odovaniei praznicului Înălțării Sfintei Cruci și totodată ajunul praznicului Sfântului Prooroc Iona, cel ce a stat trei zile și trei nopți în pântecul cumplitului chit ce-l înghițise, până să fie slobozit la țarm prin nețarmurita milostenie a proniei. Ori smeritul proroc, prin propovăduirile sale, a adus lăcuitorii din Ninive pe calea spășeniei și căinței, iar, prin rugăciunile ridicate Celui de

⁹⁹ Obișnuit lucrările de specialitate indică drept dată a plecării lui Radu Iliăș din Istanbul ziua de 20 septembrie 1632, care ar coincide cu momentul a intrării lui Matei Basarab în București. Autorii studiilor de istorie privind problema omit însă amănuntul că data de 20 a intrării lui Matei în e menționată în Letopisețul Cantacuzinesc, cronică în care toate referințele calendaristice sunt făcute pe stilul calendaristic vechi (deci data indicată este ziua de 20/30 septembrie), în vreme ce data de 20 privindu-l pe Radu Iliăș e extrasă dintr-o scrisoare a ambasadorului ardelenesc la Istanbul, Ștefan (István) Szalánczi. Ori cancelaria transilvăneană mergea din 1590 pe stilul calendaristic nou, deci data indicată de acesta este pe stil nou, corespunzând cu 10/20 septembrie. (Pentru detalii vezi: Micu Secuiu, *Unele corecturi privind cronologia și desfășurarea expedițiilor lui Matei Basarab din anii 1631 – 1632 pentru cucerirea tronului*, pag 110 – 111.) Deci reducând ambele date la același stil (și anume cel vechi, cum se procedează în prezentul text), rezultă că Radu pleacă în 10 sept, deci cam odată cu momentul când Matei Basarab părăsește Prejna, iar nu când acesta ajunge la București (în 20 sept 1632, stil vechi). În anul 1632 diferența între cele două stiluri este de 10 zile.

Sus, a dobândit mila Sa și I-a topit mânia asupra păcătoșilor din cetate. Deci înțelesurile clipei intrării lui Matei în târg se vedeau a ascunde semnificații mult mai profunde decât s-ar fi zis la prima vedere, rădăcinile lor fiind pe undeva transcendente.

De cum se simți apropierea mărețului alai domnesc, începură a bate în dungă, după porunca lăsată în urmă de măritul chir Grigorie întâiul, toate clopotele bisericilor și mânăstirilor, al căror număr trecea de patruzeci. Asurziți de atâta cucernică larmă pravoslavnică, oamenii ieșiră în ulițe, și se traseră pe buza coastei dinspre Dâmbovița, de unde aveau o largă vedere asupra celor care se veneau spre ei. De jos din vale călătorii puteau auzi chiotele și țipetele de uimire, de bucurie și de laudă ale privitorilor de pe dâmb.

Drumul, pe care se prelingea alaiul, cam din jos de mânăstirea Mihai vodă, cobora în șesul Dâmboviței, și se îndrepta spre mägura podgorenilor¹⁰⁰, pe care o ocolea pe la miază-noapte și cotea tot mai mult spre albia apei, traversându-i pe rând cele două brațe, care împresurau un ostrov întins. Pentru a ajunge la poduri mulțimea trebuia să treacă prin mahalaua calicilor, fundătură cu case modeste de chirpici ori vălătuci, cu acoperiș de paie și mai rar de șiță. Doar în depărtare, spre stânga, peste streșini, din înălțimea cailor, se remarcău mândrele namestii de zid ale cantacuzinilor, cu ceardace largi și foișoare avântate, ce erau înălțate pe o temelie foarte înaltă, care ascundea bolțile uriașe ale beciului, încât păreau a avea chiar două caturi.

Locul stârni amintiri dureroase în cugetul lui Matei. În dreapta șleahului se întindea așa-numitul șes al viilor, olat în care cu un an și o lună în urmă, în ziua de 23 august 1631, suferise o groaznică înfrângere, din care abia putuse scăpa cu viață. Cum câmpia era oablă ca un fund de tingire și deci deschisă privirilor până în zare, acoperită fiind doar cu

---

¹⁰⁰ Dealul Mitropoliei de azi.

butuci mărunți de vie, i se păru a distinge foarte departe, cam prin mijlocul ei, gorganul pe care Leon Tomșa îl ridicase deasupra leșurilor celor căzuți în bătălie, în vârful căruia, la sfârșitul iernii, după cum auzise, fostul domn așezase o cruce de piatră mai înaltă de un stat de om. Agăi i se strângea inima privind într-acolo, deși cele întrevăzute nu îi apăreau prea limpezi din pricina depărtării. După puțin coastele măgurii podgorenilor îi închiseră priveliștea, dar răscolirea sufletească pe care o trăise nu se stinse.

Privind înainte, zări sus pe mal palisadele din lemn ale curții domnești. Erau meșterite din grinzi zdravene de stejar, peste măsură de înalte, înfipte în pământ și întărite temeinic pe dinăuntru. Cum se găseau în vale, din locul în care se ajunseseră, pe deasupra lor, nu se putea recunoaște decât vârful acoperișurilor palatului mare, cât și învelișul de cositor al turlei bisericii domnești. Urmându-și drumul, convoiul urcă povârnișul, îndreptându-se fără ocol taman spre Poarta de Sus a ogrăzilor princiare. Astfel Matei se putu așeza în aceeași zi în scaunul care, după zisa sa, era al moșilor-moșilor săi.

*

Din clipa răspândirii veștii despre intrarea lui Matei în Oltenia, evenimentele care se petreceau în Vlahia erau urmărite cu mare încordare de locuitorii din Iași, însă din perspectiva a două puncte de vedere cu totul potrivnice. Pe de-o parte Alexandru vodă Iliăș și favoriții săi trăiau emoțiile unei nemăsurate îngrijorări, care creștea adesea într-atât, încât devenea un adevărat spectru al panicii și al fricii. Pe de alta, vrăjmașii domnului gustau satisfacția de a-i vedea eșuate plănuirile de dobândirea a țării învecinate. Zvonurile se răspândiră repede, răzbătând din casele boierești până în cele mai mărginașe crâșme de mahala.

Astfel, încă din ajunul praznicului Tăierii Capului Sfântului Prooroc Ioan¹⁰¹, pe la toate răspântiile se vorbea în gura mare de invazia lui Matei în țara vecină. Se știa că răzvrătitul era adăpostit într-un loc ferit, greu accesibil, iar căimăcămia nu era în stare să i se opună în vreun fel.

După câteva săptămâni se vorbea de ieșirea sa la larg și de gândul năvalei asupra cetății de scaun muntenestei, motiv de spaimă pentru cei ai lui Iliăș, care vedeau compromisă ascensiunea lui Radu, dar de bucurie pentru clevetitorii din namestiile boierești, care-l socoteau deja înfrânt pe vodă. Urmă apoi vestea năucitoare că Matei se îndrepta vijelios spre Dunăre, nesocotind primejdia de a cădea în brațele pașalelor, căci se știa doar că acestea abia așteptau să-l pună în lanțuri. Nimeni nu mai înțelegea nimic, numai că supărarea unora se prefăcu în bucurie, în vreme ce sentimentele celorlalți se preschimbară altminteri.

Ciudată era cel mult starea de cuget a oaspeților vel vornicului Coci. La început, în frunte cu gazda, toți erau împotriva aridicării lui Radu în scaunul de la București, întrucât asta însemna ca detestatul voievod să se înstăpânească în aceeași vreme asupra a două țări! Curând însă păreri se împărțiră. Cartagieștii, în frunte cu biv vel paharnicul Catargiu Apostol, își aduseră subit aminte că Radu Iliăș, prin maică-sa, este nepotul lor iubit, și-și dădură dintr-o dată seama că sub patronajul său ar putea să se căpătuiască, încât atât ei, cât și o seamă dintre prietenii lor, nu mai văd înălțarea sa la fel de critic ca înainte. Ba dimpotrivă, spre înciudarea lui Lupu, încep să vorbească despre avantajele sprijinirii sale! Nu trebuie să pară deci de mirare că, taman în pragul toamnei, în odaia de oaspeți a vel vornicului spiritele se încing, iar controversile se adâncesc. Împotrivirea celorlalți nu-i va clătina însă pe cartagiești în credința lor. Vor face zid în jurul lui Radu, minunându-l

---

¹⁰¹ Praznicul Tăierii Capului Sfântului Prooroc Ioan - 29 August.

chiar pe voievod prin îndârjirea lor, căci, prin codoșii strecurați acolo, afla destul de multe din cele care se petreceau în casa și în ograda dregătorului său, care-l săpa. Desigur că cele vestite nu-i vor schimba simțămintele față de veninoasele rude ale nevestei sale, care-i rămân la fel de antipatice ca și înainte, dar va privi cu bunăvoință sângele lor, care-i aducea foloase în acea clipă.

„Dacă se înhamă de bună voie la carul meu, lasă-i să tragă! N-am de ce să-i alung!” își zicea plin de simț practic.

Oricum, în acest răstimp frământat, voievodul trimise în grabă feciorului său cât și cuscrului Celebi mai multe răvașe, îndemnându-i ca împreună să iuțească venirea la București, încât răzvrătitul să găsească cuibul ocupat când se va încerca să se înstăpânească asupra-i. De asemenea scrise noi pâre marelui vizir și padișahului însuși, arătând că tulburătorul agă Matei și craiul ardelenesc ce-l sprijină ca un răufăcător ce este, amenință să spargă țara și așa foarte greu încercată de nesocotința unor domni nevrednici ca Leon vodă și înaintașii săi. O spunea cu mare seninătate, uitând că cel mai apropiat înaintaș al celui pomenit era el însuși, fiind chiar predecesorul imediat al aceluia pe care-l acuza! Numai că drumul era lung și chiar un curier rapid, oricât de iute de picior ar fi fost, făcea vreo săptămână până la Țarigrad, încât îndemnul către fecior și învinuirile împotriva agăi și a craiului vor sosi cu oarece întârziere. În același timp scrise de câteva ori și căimăcămiei din București, cerându-i să grăbească mobilizarea dărăbanilor și călărașilor, cât și a celorlalte bresle ostășești, pentru a se putea împotrivi zurbagiului oltean, dacă pașalele de la Dunăre nu vor izbuti să-i vie de hac.

Dar nu mai trecură decât vreo alte trei – patru zile că se auzi că, uzurpând dreptul și atribuțiile sultanului, Abaza pașa l-ar fi căftănit pe zavistnicul boier, care imediat după aceea pornise asupra cetății de scaun din care căimăcămia

fugise. În vreme ce Alexandru vodă era disperat, în odaia de oaspeți din casa lui Lupu domnea veselia. Întreaga adunare hohotea, arătându-și nădejdea că în curând și scaunul moldovenesc se va slobozi, căci era cu neputință ca înfrângerile din Muntenia să nu aibă ecou și la ei. Deci peste puțin trebuiau să cugete la domnie nouă, și se cuvenea să gândească temeinic care dintre ei este mai vrednic spre a urca în scaun. Pentru toți expresia „care dintre ei este mai vrednic” era o aluzie transparentă chiar la gazdă, iar Lupu era în culmea încântării, dându-și seama că cei din preajmă îl și vedeau ajuns în scaun. E drept că cei din jurul paharnicului Apostol Catargiu tăceau cam îmbufnați, întrucât în context se vorbise și de zdrobirea nepotului lor, dar cum în esență se punea problema debarcării lui Iliăș-tatăl, nu aveau de ce cărti, încât, deși erau pe undeva nemulțumiți, nu aveau temei ca să protesteze. Intuindu-le sentimentele învălmășite și amestecate, Lupu nici nu-i prea luă în seamă, mulțumit de reacția măgulitoare și lingușitoare a celorlalți. Tocmai sub înrâurirea lor triumfa, copleșit parcă de propria-i măreție. De aceea, sub impulsul satisfacției care clocotea în sine, se apucă să povestească cu haz ultima noutate care-i ajunsese la urechi:

- Signor Gritti m-a înștiințat că un prieten i-ar fi povestit că Ștefan Szalanzi i s-ar fi plâns că a primit de la crai hrisoave de recomandare pentru toți candidații la tronul muntenesc, urmând să-l scoată la vedere pe acela al insului care pare a avea șanse de a fi numit, pentru a-l îndatora, spunându-i: uite ai ajuns domn în urma stăruinței mele!! De asemenea Rakoczy, deși nu prea are temei pentru asemenea pretenție, i-ar fi poruncit să nu-i susțină decât pe aceia care fângăduiesc a-i da un tribut de 6000 de ducați pe an, sau, de nu s-o putea altminteri, de cel puțin vreo 4000! Ori biata capuchehaie dă din colț în colț, bătându-și capul ca să găsească o cale de a smulge chitanțe de la candidații

potențiali, prin care aceștia să se lege că vor face plata dorită. Mă întreb dacă Radu Iliăș o fi dat și el asemenea teșcherea. Dar nu m-ar mira s-o fi făcut-o, fiind un sârman copil speriat, de la care se cere mai mult decât poate da!

În sfârșit, de praznicul Zămislirii Sfântului Proroc Ioan Botezătorul¹⁰², sosi vestea năucitoare că, cu doar câteva zile în urmă, Matei ar fi intrat în București cu o numeroasă armată, punând mâna pe palatul domnesc. În aceeași vreme primi solie și de la Râmna, fiind înștiințat că o seamă dintre boierii munteni, dimpreună cu oamenii casei lor, s-ar fi adunat acolo la hotar, arătându-și dorința de a intra în slujba lui Radu Iliăș. Era o veste plăcută, dar nu îndestulătoare. Putea fi vorba de doar câteva sute de suflete, de prețuit pentru zelul arătat, dar nu și pentru numărul lor. Drept care, răspunzând, scrise imediat divaniților, îndemnându-i să scoată la luptă slujitorii și curtenii domnești din ținutul Buzăului, în virtutea obligației lor de a ieși la bătalie la porunca voievodului. Din păcate altfel nu-i putea ajuta, căci nu avea bani pentru năimirea altor oșteni.

Dar oricum era disperat, căci, odată cu zisele vești rele din Muntenia, promise solie că fecior-său s-ar fi pornit la drum de mai bine de-o săptămână, găsindu-se într-o amarnică încurcătură față cu schimbătoarea stare a lucrurilor din Țara Românească.

*

Realitatea era că de mai bine de un veac se statornicise obiceiul ca, după ce s-a înfățișat înaintea sultanului, nici un domn român nou numit să nu întârzie mai mult de o săptămână la Țarigrad. Iar obiceiul se respectase cu strășnicie în tot lungul vremii ce urmasă. Radu Iliăș va fi cel dintâi, și de altfel și singurul, care va încălca această

---

¹⁰² 23 septembrie.

regulă sacră, căci va zăbovi în capitala împărăției mai mult de o lună, spre minunarea, dar și indignarea tuturor, și în primul rând a părintelui său, care nu putea nici încuviința și nici înțelege rostul lungii tăragăneli! De altfel rostul nu-l pricepu nimeni, nu numai el.

Feciorul lui Alexandru vodă Iliăș fusese căftănit voievod, cu mult fast încă din a 28-a zi a lunii lui cuptor iulie¹⁰³, deci la o săptămână după ce la București se vestise mazilirea lui Leon vodă Tomșa, dar în chip inexplicabil nu plecase de acasă, de lângă poalele neneacă-si. Ori, deși devenise băiat mare, că aproape că îi apăruseră tuleiele mustăților, tot mai atârna de fustele ei, râdeau răuvoitorii puși pe veninoasă cleveală. Oare se simțea depășit de îndatorirea care i se încredințase, se întrebau ei mai departe? N-ar fi fost de mirare căci maică-sa, cât îi stătuse în puteri, îl ținuse despărțit de tatăl destrăbălat, care îi repugna și pe care-l ura cu înverșunare. Dar ferindu-l cu atâta grijă de părintele său, îl ținuse departe și de viața de curte, lipsindu-l de experiența de a comanda, de a domina pe alții și de a mânui și a conduce oamenii, nu-i cultivase simțămintele de nemăsurată mândrie și superioritate, care să-l facă să se simtă cu mult mai presus celor din preajmă, silindu-i pe aceștia să-i recunoască precumpănirea, ori sfruntându-i cu nazurile și fudulia, să-și scoată la vedere însemnătatea. Flăcăul rămăsese astfel o fire modestă, poate chiar puțin sfioasă, fără clocotitoare vise de măreție. Atunci când, cu vreo nouă – zece luni în urmă, Alexandru vodă plecase spre

---

¹⁰³ Obișnuit data investirii lui Radu e socotită în istoriografia românească ziua de 7 august 1632 stil vechi. În realitate data, provenind dintr-o scrisoare a ambasadorului ardelenesc Ștefan (István) Szalánczi, este pe stil nou. Deci data trebuie reconsiderată, ea fiind ziua de 28 iulie/7 august 1632. (Pentru detalii vezi: Micu Secuiei, *Unele corecturi privind cronologia și desfășurarea expedițiilor lui Matei Basarab din anii 1631 – 1632 pentru cucerirea tronului*, nota 51, pag 34 și pag 110)

Iași, lăsându-și familia la Stambul, lumea crezuse că la mijloc ar fi o înțelegere cu autoritățile, feciorul fiind păstrat de acestea ca ostatic, drept cheazășie pentru buna credință întru domnie a tatălui. Împrejurările dovedeau însă că pricina rămânerii o închipuise voința mamei.

Pus de socru în situația de a alege între viața banală, lipsită de orizonturi, propusă lui de mamă, și puțința de a deveni un om cu vază, un principe strălucit, căpătuindu-se totodată, tânărul ajunge la o grea cumpănă, strivit de o cumplită nehotărâre. Spre a fi cinstit cu sine, trebuia să recunoască fără ocol că perspectiva ce i se oferea deodată nu numai că-l ispitesc, dar trezea în el chiar nerăbdarea de a începe noua existență plină de aventură și neprevăzut, vrednică de un bărbat pus pe fapte mari. Dar pe de altă parte îl încerca o teamă subterană că nu va face față, că e depășit de împrejurări, că e prea slab și nedepins cu îndatoririle ce-i cad în seamă, că se înhamă la o treabă nu numai riscantă, ci la una care neîndoielnic îi întrece puterile, căci nu are experiența trebuitoare... Deci toată vara, încă din clipa când s-au început discuțiile legate de însurătoarea sa, va fi chinuit de gândul obligației de a alege între cele două alternative ce-i stăteau înainte: să încerce, sau să se lase păgubaș? Intimidat de pasul pe care era silit să-l facă, cu inima încleștată de neliniște, șovăind, oscilă zile în șir, fără a se putea hotărî.

Adevărul era că dacă s-ar fi așternut deîndată la drum spre țara pe care o dobândise, și dacă s-ar mai fi și grăbit oleacă, ar fi putut intra în ea chiar înaintea lui Matei, sau, în cel mai rău caz, odată cu el. Cum aga va întârzia însă la Preșna vreo două săptămâni pentru a-și întări armata cu noi voluntari, în mod sigur ar fi ocupat tronul cu mult înaintea acestuia! Nimeni nu înțelegea de ce zăbovea atâta, dând timp lui Matei nu numai ca să treacă nestânjenit hotarul, dar lăsându-i chiar vreme să strângă războinici, să

se căftănească, să se înstăpânească asupra cetății de scaun, ba chiar să alunge boierii potrivnici și chiar pe acel schimniceaș numit de împărăție ca să-i păstreze neatins locul până ce-o veni. Ciudat era că nu pricepea că nemăsurata tărăgănare îl lipsea de sprijinul tuturor forțelor ce-i erau trebuitoare pentru a se putea așeza în dreptul său.

Încă din clipa când ieșise din seraiul Topkapi, unde se înfățișase tânărului padișah Murad al IV-lea, care, împlinind în acea clipă 20 ani, era cu doar vreo cinci ani mai mare decât el, trăia cu mândrie cinstea ce i se arătase, socotind că în vremea din urmă s-a dat imbold tinereții și tinerilor în a se ridica. În 1623, deci cu doar nouă toamne în urmă, însăși sultanul urcase în scaun la numai 11 ani. Iar odată cu el ajunsese domn al Ungrovlahiei Alexandru Coconul, sin Radu Mihni, care însă atunci avea 12 ani. Iar cu trei primăveri în urmă fusese ales domn al Moldovei Moise Movilă, care în clipa încoronării era doar cu puțin mai mare decât slăvitul său stăpân musulman. Deci pe tărâmurile de la Dunăre bătea vânt de înnoire, ori mai degrabă de frăgezire, cârmuirea stăpânilor intrând sub zodia crudității! Ori, privind astfel lucrurile, venirea sa se înscria acestui val împrăștiat, își spunea Radu cu optimism, probabil și ca să-și dea curaj și să sădească o fărâma de încredere în sine, pentru a avea tăria de a purcede la treaba care i se încredințase de părintele și de socrul său.

Dar în ciuda reflecțiilor sale de îmbărbătare, născătoare de nădejdi, Radu nu dădea nici un semn că ar avea de gând să treacă la fapte, spre uimirea și chiar supărarea celor din jur, cu atât mai mult cu cât lucrurile se încurcau tot mai rău în țara ce-i fusese dăruită. La mai bine de trei săptămâni după căftănire, spre exemplu, tatăl și căimăcămia din București îl înștiințară cu îngrijorare că în Oltenia ar fi năvălit un fost agă, care ar fi scris mai înainte chiar vizirului și padișahului, cerând domnia în schimbul

dublării tributului. Iar uzurpatorul era sprijinit la vedere de craiul Ardealului, care nu numai că pâra reaua stare a Țării Munteneste, dar punea cuvânt pentru boierul răzvrătit, care putea aduce un haraci mărit Porții, cum mărturisea el.

La început Alexandru vodă Iliș era disperat din pricina inerției feciorului său, căci nu numai că Matei intrase în Țara Românească și că aduna armată, dar pe deasupra nici slujitorii și curtenii nu voiau să vină gătiți de luptă la chemarea boierilor, nefiind la mijloc, chipurile, poruncă voievodală. Drept care îl asaltă, atât pe el cât și pe cuscu, cu noian de scrisori alarmate, îndemnându-i ca să nu mai zăbovească fără rost la Stambul, ci să se zorească oleacă. Deci pe primul îl grăbea să plece odată spre țară, iar pe al doilea îl certa că stă cu mâinile în sân, în loc să-l încredințeze pe băiat unei cete de slujitori destoinici care să-l ducă, la nevoie chiar cu sila, în scaunul ce-i fusese orânduit.

Pentru a-i încuraja, dându-le inimă ca să se miște, dânsul mărturisea că în zilele trecute făcuse totul pentru a asigura izbânda plănuirilor, căci nu stătuse degeaba, ci sârguise să le sporească sorții de biruință. Astfel trimisese solie tătarilor din Bugeac, și anume lui Cantemir Mârza și omului său de încredere Orac Mârza, și izbutise să-i convingă să se alieze cu Radu, lucru ce nu se dovedise anevoios, căci aveau oricum poruncă de la padișah ca să-i dea tot sprijinul, ba să-l și prindă pe uzurpator și să-l trimită încătușat în lanțuri la Țarigrad.

De asemenea în Moldova dânsul recrutase ceva armie de ajutor, dând de înțeles că aceasta închipuia chiar o forță temeinică, deși gurile rele spuneau că, din pricina împotrivirii boierilor săi, n-ar fi adunat decât oaste proastă, alcătuită cu deosebire din glotași, deci lume de rând, slab înarmată, prea puțini din aleșii neamului alăturându-i-se. O făcură numai aceia ce-i erau pe undeva rude, și mai ales

aceia legați de soața sa, cărora Radu le pica de nepot, deci aveau o datorie față de dânsul. Dar aceste detalii penibile erau trecute sub tăcere, domnul adăugând în schimb în răvașele din ultima treime a lunii septembrie, că adăpostea la hotarul de miazăzi o seamă de boieri munteni împresurați de o mulțime de slugi, care sârguiau să aridice de partea lor călărășii și dărăbanii din județele răsăritene ale țării.

Apoi, pentru a-l determina pe craiul Rákóczi să le devină binevoitor, trimisese solie acestuia, legându-se să-i plătească tributul făgăduit de Leon vodă cu câteva luni mai-nainte, ba îi dăduse chiar o arvună, spre a-l încredința că nu se mărginește doar la vorbe, care ar putea fi înșelătoare! Ori citind rândurile din urmă, Kurt Celebi zâmbi subțire. Asemenea făgăduieli făcuse încă de acum câteva săptămâni atât el, cât și Radu, în fața lui István Szalánczi, căruia îi dăduse chiar o chitanță prin care recunoștea datoria. Ba Radu, pentru a fi cât mai convingător, adăugise că-l socotește pe crai ca pe un iubit și scump părinte, iar ca fiu supus se leagă să-i arate o oarbă ascultare; ba, fiindu-i totodată și „slugă preacredincioasă, o să-i caute în toate voia, neieșindu-i din cuvânt”. Dar din păcate, deși repetase făgăduielile și legămintele chiar de mai multe ori, iar acestea erau nespuse de servile, pare-se că nu prea schimbaseră atitudinea craiului, care, și după ce le primise, trimisese vizirului jalbe în care, pe lângă zugrăvirea relei stări în care ajunsese țara, stăruia pentru numirea în domnie a lui Matei! Deci cuscrul Alexandru își făcea iluzii deșarte când însăila grozavele pregătiri pe care le întreprinsese cu atâta sârg!

Voievodul ieșean, nebănuind reflecțiile ironice pe care le inspira, în alte răvașe arăta că își susținuse fiul și cuscrul și prin foarte multele arzuri scrise marelui vizir, măritului muftiu, sultanei valide Kösem Mahpeyker, ba chiar și padișahului însuși, în care pâra pe aga Matei și pe pribegii săi că stricaseră țara și că se aflau sub nefasta

oblăduire a fățarnicului crai din Ardeal, de la care primiseră oșteni și bani, dovadă de netăgăduit că unгурul hiclenește Împărăția, nesocotind poruncile venite de la Stambul. Îndemnase și pe boierii munteni fugari, adăpostiți din sus de Focșani, să facă la fel, sfat pe care aceștia îl urmaseră, spurcându-l tare rău pe stricătorul năvălitor. Iar mai apoi, după ce Abaza căftănisise pe Matei, avusese grijă să-l dea în vileag și pe acesta. Pasajele acestea de răvaș fură pentru Kurt Celebi un nou prilej de a rânji disprețuitor, dacă nu chiar cu oarece scepticism. Era îndoielnic că sărmanul său cuscu și amărății de boieri maziliți putuseră face mai mult decât făptuise el însuși, cu relațiile uriașe pe care le avea, în condițiile în care era zi de zi la Stambul și avea toate ușile deschise. Iarăși noul său neam din Moldova dovedea că are o prea bună impresie despre sine și cele pe care le împlinește, umflându-le fără de temeii în pene, ca un lăudăros ce se afla.

Ori, își încheia Iliăș multele scrisori, față de atâtea pregătiri temeinice făcute, care implicau și o cheltuială destul de mare, era de neînțeles de ce Radu zăbovea în nemișcare, în moile și călduțele așternuturi ale maică-si, uitând că acum era bărbat în toată puterea cuvântului, însurat și cu îndatoriri de obște.

Kurt Celebi era lehametisit de atâtea reproșuri, mai ales că știa prea bine ce se petrecea la București, fiind informat și direct asupra evenimentelor de iscoadele sale. Iar dacă întârzia, pricina o închipuia chiar tânărul sau ginere, care-l dezamăgea tot mai mult, de la o zi la alta, dovedindu-se o fire prea slabă față de marile plănuiri ce i se puseseră înainte. În cele din urmă, uitându-se cu jale la sumele uriașe investite în aridicarea soțului fiică-si, care amenințau să se risipească în van, Kurt Celebi decise că trebuie să facă ceva. Paguba pe care i-o pricinuia inactivitatea flăcăului se vestea peste măsură de mare. De altfel și fata nu părea prea

încântată de tânărul ei consort și de împlinirea prestațiile sale domestice. Chemă de aceea la sine pe chir Stavros, omul său de încredere, care, ca vechil, îi ținea casa de amar de ani și se dovedise bun la toate:

- O să umbli prin târg să tocmești vreo sută - două de lefegii de orice neam or fi, numai să pară zdraveni și buni de bătaie. Vei avea conducerea asupra-le. Apoi îl iei pe ginere-meu pe sus și-l așezi în șa, oricât ar sudui și s-ar împotrivi. La nevoie îl legi de trăpaș și-l duci așa lu' ta-său, ca să se spele pe cap cu el, că mie mi-a scos peri albi și mi-a pricinuit pagubă cât nu se mai încape! În vreo două zile vreau să vă văd plecați.

Așa se întâmplă că, presat din depărtare de tată, iar de aproape de socru, spre disperarea mamei, la vreo lună și aproape două săptămâni de la căftănire, și vreo două zile după praznicul Măriei Mici¹⁰⁴, Radu Iliăș, mai de voie, mai de nevoie, se văzu nevoit se să pornească pe drumul zis de otomani „Sağ kol”, adică „brațul drept” ori „calea din dreapta”, care ducea de la Istanbul spre cetatea Oceacovului și la Bakcisarai-ul Crâmlean, tăind Dobrogea de-a curmezișul. De altfel Kurt Celebi, plin de mândrie, se grăbi să-l anunțe pe Iliăș că i-a expediat feciorul plocon, pe care acum se cuvine să-l întâmpine cu toate cele trebuitoare pentru deplina încoronare.

Cum, în clipa plecării, Celebi și Radu știau că Matei era ascuns într-o siliște din munți, crăpând de frică acolo, în vreme ce tătănele pregătise o armată puternică în cetatea sa de scaun, mobilizase pe Cantemir și pusese boierii munteni să adune slujitorii și curtenii, intenția inițială era ca alaiul să răzbată până la Silitra, iar de aici să treacă Dunărea spre a ajunge la Lichirești sau eventual la Târgul de Floci, unde să întâlnească ajutoarele venite din Moldova, de la tătarii nogai, cât și pe divaniții munteni credincioși, dimpreună cu

---

¹⁰⁴ Pe 8 septembrie se prăznuiește Nașterea Maicii Domnului.

oastea adunată de ei și s-o pornească cu toții asupra siliștii din Oltenia ce adăpostea pribegii răzvrățitori, spre a-i spulbera.

Întâmplarea va face însă ca exact în aceleași zile Matei să plece de la Preștna, în nădejdea de a ajunge la Nicopole. Dar acest lucru va fi cunoscut de Radu abia peste câteva zile, după cum și Matei va afla de purcesul nevârstnicului său potrivit doar după aproape o săptămână după ce acesta avusese loc. De aceea plănuirile pe care și le făcuse fiecare dintre ei vor trebui curând regândite.

În ce-l privea pe Matei, știrea primită nu impunea vreo schimbare radicală a celor puse la cale. În mare ele rămâneau cum fuseseră stabilite dintru început, dar, pentru a reuși, trebuiau poate zorite puțin, spre a se încheia înainte de sosirea lui Radu, încât acesta să fie pus în fața faptului împlinit.

Nu la fel de simple se înfățișau lucrurile pentru domnul moldav și pentru feciorașul său. Cel dintâi, aflând de purcesul lui Matei, fu îngrijorat că băiatul ar putea cădea în mâna afurisitului de oltean, cu atât mai mult cu cât planurile acestuia deveneau tot mai greu de întrevăzut. Cum tocmai cobora din munți, la început toți bănuiră că boierul va ataca Bucureștiul, ajungând la hotarele sale cu mult înainte de Radu și prin urmare un război pentru cetatea de scaun era de presupus. Apoi urmă vestea derutantă că Matei nu trece Oltul spre a-și împlini gândul, ci că a cotit-o în chip inexplicabil spre Dunăre, parcă dornic să cadă în mâna pașalelor de acolo! Evident nimeni nu bănuia că la mijloc ar fi o înțelegere cu Abaza pașa, încât cele ce se petreceau păreau fără noimă. (Nu încapе îndoială că de învoiala cu beiful Orșovei autoritățile nu vor afla nicicând. Doar mai târziu, peste ani, când Matei va decide să i se scrie cronica, spre a fi preamărit, domnul va îngădui sau chiar va porunci răspicat ca informația să fie înserată în relatare. Numai în

urma acestei împrejurări, ea ajunge la cunoștința noastră, lumea de atunci neavând însă habar de ea.)

Alarmat deci la culme de cele auzite, Alexandru vodă Iliăș se va grăbi să-și prevină feciorul asupra primejdiei de a cădea în mâna lui Matei. Îi trimite în întâmpinare o solie și-l sfătuiește să nu mai intre în Țara Românească. Întâlnirea de la Lichirești sau de la Târgul de Floci nu mai putea avea loc. Va merge doar la Silistra spre a cere protecția, binecuvântarea și ajutorul lui Abaza pașa, iar de aici va traversa Dobrogea, și, ocolind de dincolo de fluviu Bărăganul, va trece Dunărea pe la vadul Obluciței, intrând în Moldova pe la Galați.

După câteva zile va afla de căftănirea lui Matei de către Abaza pașa. Spaima sa va ajunge la culme, știind că feciorul se afla deja de zile întregi în sangeacul Silistrei, pe care tocmai îl străbătea, fiind deci la cheremul valiului zurbagiu, intrat în cărdășie cu Matei. Deci se putea aștepta în orice clipă ca beiful să-l pună în obezi. Dar pe uscat nu avea altminteri cum ajunge în Moldova decât prin nenorocitul de eyalet al Silistrei. Ar mai fi fost o cale, mai puțin primejdioasă, aceea de a veni pe mare. Acolo nu avea cum încăpea pe mâna slujbașului musulman ce păzea Dunărea. Dar din păcate era prea târziu ca să mai poată recurge la această soluție. Deci nu rămânea decât ca odorul, nesimțit de străjerii lui Abaza, să izbutească să se furișeze prin Dobrogea până la vadul Obluciței. După trecerea Dunării, pătrundea în Bugeac, ținut ținând tot de Silistra, dar care se afla sub înrâurirea lui Cantemir mârza și a tătarilor săi; ori cu aceștia având o înțelegere, putea socoti că, intrat pe tărâmul lor, băiatul era cât de cât izbăvit de amenințări. Deci alt rând de curieri rapizi fură expediți lui Radu spre a-l preveni asupra schimbărilor survenite. Sfatul era să nu mai tândălească pe drum, să se ferească de a intra în cetăți sau locuri închise unde putea fi prins, să ocolească târgurile și

locurile unde erau concentrate unități militare, să se strecoare cât s-o putea pe furiș, eventual să renunțe chiar și la odihna de noapte, mergând neîncetat, până va ajunge la Ismail. Oricum nu va mai putea avea încredere nici în turcii ce-i întâlnea în drum, deși se găsea sub ocrotirea unui firman împărătesc!

De altfel după ce ocoli din depărtare târgul Bazarcicului, Radu avu norocul de a întâlni mica ceată de akingii a schimni ceaușului fugit din București, care-l căuta nu fără îngrijorare de vreo două zile. Întâmpinarea noului venit se făcu din mers, fără nici un fel de fast. Turcul se alătură lui Radu și lui Stavros, spre a ține sfat. Veștile pe care le aducea le erau deja cunoscute călătorilor, așa că nu le rămânea decât să grăbească pasul spre a ajunge cât mai departe în inima Dobrogei.

La Curtea din Iași alarma și tensiunea vor ajunge în acele zile la cote maxime. „Oare tânărul principe va izbuti să scape, sau va fi prins?” era întrebarea ajunsă la ordinea zilei. Cu sufletul la gură, întreaga camarilă domnească trepida de înfrigurare, cu atât mai mult cu cât nu putuse afla exact nici unde anume ajunsese Radu. Sigur era că se găsea în pe cuprinsul sangeacului Silistrei, fără a ști cât mai avea de mers până la Vadul Oluciței, locul de unde părăsea sangeacul, dar nu și olaturile eyaletului Silistrei – Oceakovului.

Copleșit de emoție, la răstimpul de doar câteva ceasuri, Alexandru vodă Iliăș mai trimise câteva solii de întâmpinare cu multe și îngrijate sfaturi de prevedere. Își înștiință feciorul să ocolească cât mai departe târgul Silistrei, și să străbată cât mai grabnic și mai ferit Dobrogea, să se păzească de capcane și felurite mreje pe care i l-ar putea întinde Abaza pașa. Să facă tot ce-i stătea în putință ca trecerea sa să atragă cât mai puțin atenția. Oricum oastea ce o avea trebuia să stea pregătită să facă față în orice clipă

unui atac din partea valiului, care era de așteptat și în nici un caz să nu iasă din mijlocul ei!

Și înainte vreme călătorii merseră cu destulă grabire, mânați cu îndârjire de aprigul jupân Stavros, omul de credință al socrului, în temeiul poruncii primite de la acesta. Deci chiar mai dinainte călăreții, înarmați până în dinți, își dădeau ultima suflare de atâta sânge. Ba Radu, destul de ostenit de amarnica trudă, cam începuse a cârți, cerând oarece încetineală, ca să-și poată trage sufletul, dar grecul, ce-i stătea chipurile de ajutor, nici nu voi să audă de vreo îngăduință, fiind de neînduplecat, cu suflet de piatră, parcă. Dar după veștile primite, atât Radu cât și ceilalți însoțitori nu numai că nu mai protestau la îndemnuri, dar, cuprinși de spaimă, își îmoldeau chiar ei fărtații să iuțească pasul, de parcă i-ar mai fi ars cuiva de tândăleală după cele aflate. Oricum, în răstimp de cel mult trei – patru zile după ce Matei intrase în târgul Bucureștilor, Radu va pași în Galați, putându-se socoti ajuns la sânul părintelui său, pe care-l înștiință imediat de izbândă, liniștind astfel vârtoarea iscată la Curte.

*

Odată cu întâi septembrie începuse un nou an bisericesc pravoslavnic, și anume cel de al 7141-lea de la Facerea Lumii. Dar patriarhul nu apucă să se bucure prea mult de acest fapt, căci după numai câteva zile, taman de praznicul Sfântului Prooroc Zaharia, tatăl Sfântului Ioan Botezătorul¹⁰⁵, la sacrul așezământ ce-l patrona se ivi din nou, pentru a nu se mai știa a câta oară, prea-puternicul chir Kurt Celebi. Chiril Lascaris, care cam bănuia ce voia cămătarul, și anume investirea lui Varlaam ca chiriarh, încercă să scape de pisălogeală, trimițând în locu-i pe vicar,

---

¹⁰⁵ Se serbează în 5 septembrie.

pretextând că e peste măsură de ocupat și nu-i poate acorda o audiență. Celebi pricepu sensul refuzului și se înfurie. Drept care îi spuse răspicat monahului că, lipsind un mitropolit al țării, mănăstirile închinată nu pot trimite contribuțiile lor către așezămintele proteguitoare de afară, domnul interzicând vărsarea acestora.

Vicarul, auzindu-l, făcu fețe-fețe, neputându-și da seama dacă vorba era o răbufnire accidentală, scăpată din întâmplare într-o clipă de oțăreală, sau chiar era o dispoziție reală a domnului moldovean. Socoti de aceea mai prudent ca să-și vestească superiorul, drept care îl rugă pe zaraf să aștepte puțin, ca să-l înștiințeze pe patriarh, situația fiind mult prea gravă, și dispăru. Pare-se că în dosul ușilor închise se încinse o amplă consfătuire, căci vicarul întârzie destul de mult până să-și facă iarăși apariția. Cămătarul râse în sine, căci, după câte se părea, popii se speriaseră de amenințarea sa, deci dacă voia să izbândească, trebuia s-o țină mai departe tot așa.

Patriarhul se ivi el însuși după câteva clipe, și, după ce-l ascultă cu multă atenție, îi făgădui că va căuta pe cineva pe care să-l aridice la rangul de exarh și-l va trimite la Iași. Celebi îi interpretă spusa ca pe o nouă încercare de a-l duce cu vorba, drept care își repetă amenințările, accentuându-le chiar. Iar la urmă propuse ca, în temeiul obiceiului lăsat din vechime, să fie numit exarh mitropolitul de Dârstor, care, ca vecin, efectuase de veacuri, de mai multe ori, acest oficiu. Văzându-se prins la strâmtoare, Chiril Lucaris vântură a negare din mână:

- N-aș dori o treabă făcută de mântuială. Aș vrea să vină cineva care să sădească în chipul cel mai convingător credința că mă reprezintă pe deplin, iar zisele sale întrupează voința mea neclintită. Mă gândesc de aceea la cineva despre care se știe că mi-e foarte apropiat. Spre pildă mi-ar place să meargă chir Meletie Syrigos, dar nu pot făgădui ceva în

numele lui de vreme ce nu am apucat să vorbesc cu el. Oricum, până mâine te înștiințez asupra cui m-am oprit.

Cu aceste cuvinte audiența se încheie din nou în coadă de pește, spre nemulțumirea oaspetelui, care se așteptase la un răspuns deslușit. Putea părea ciudat că patriarhul insista să trimită pe cineva de la Țarigrad, deși folosirea mitropolitului Silistrei era mult mai lesnicioasă, mai simplă și necesita mai puțină vreme și trudă, dânsul găsindu-se la o depărare de Iași de cel mult două-trei zile făcute cu rădvanul. Dar prin această hotărâre sfinția sa preafericită urmărea ceva anume. Cel în cauză, adică Meletie Syrigos, era om de mare încrederea al arhiereului. Se născuse ca și acesta tot în Candia, oraș din insula Creta, dar în 1586, adică cu 14 ani în urma protectorului său. Studiase teologia în universitățile din Italia, ca și mai-marele său. Când terminase, revenise în Creta, și, pentru a nu fi arestat fugi la Alexandria, în Egipt. Cu cel mult doi ani în urmă, adică prin 1630, preafericitul Chiril Lascaris îl adusese la Constantinopol, dându-i mărunțul rang de dascăl și predicator la parohia Crisopighi.

Cum nu voise să renunțe la ideea a sabota planurile lui Iliăș, hotărâse să-l trimită pe învățatul protosinghel la Iași cu două hrisoave de hirotonire, unul pe numele lui Varlaam și celălalt pe numele lui Dionisie. Cercetând starea lucrurilor la fața locului, împuternicitul său trebuia să uneltească astfel încât să-l impună pe cel din urmă, în detrimentul celui dintâi, starețul fiind acceptat numai dacă el își dădea seama că nu se află nici o posibilitate de a-l aridica în scaun pe celălalt. Deci funcție de situația pe care o va constata, să scoată la vedere, din cele două hrisoave, pe cel pe care îl va socoti potrivit împrejurărilor. Ori nu putea cere oricui să se implice într-un joc la două capete, pe cât de complicat, pe atât de fățarnic și de viclean. În primul rând avea nevoie de un bărbat peste măsură de iscusit și nespus lunecos din fire.

Apoi urzeala trebuia să rămână tainică, ascunsă tuturor! Ori dacă apela la mitropolitul Silistrei, discreția nu i se părea garantată, iar pe deasupra i-ar fi fost foarte greu să-i explice acestuia îndatorirea ce-i cădea în seamă și perfidia sforărilor la care trebuia să se dedea. Asemenea detalii le putea definitiva numai cu un om de încredere, foarte cumpănit, de tăcere căruia să poată fi sigur și cu care să poată sta față în față, spre a se lămuri pe deplin cu el. De aceea avea nevoie de Meletie Syrigos, școlitul său concetățean.

Așa cum de altfel făgăduise cămătarului Kurt Celebi, a doua zi, deci în joia de 6 septembrie, îl înștiință că cinstit protosinghelul Meletie Syrigos a fost investit cu rangul de exarh și că până la sfârșitul săptămânii alesul va porni spre Moldova, unde va împlini neîntârziat cele dorite de biserica locală. Deci lucrurile se petreceau cam în ajunul purcesului lui Radu Iliăș către scaunul valah.

Cu câteva zile înainte de praznicul închinat Sfântului Proroc Iona¹⁰⁶, adică taman când Matei Basarab bătea drumul dintre Nicopole și cetatea de scaun de pe Dâmbvița, rădvanul cuviosului Meletie Syrigos intra în Iași. Aici urmară câteva zile aprige pentru el, căci trebui să stea de vorbă cu cei trei episcopi moldoveni, veniți anume ca să-l întâmpine, cu slujbașii lor și cei ai mitropoliei, dar și cu Varlaam și cu protosinghelii și arhimandriții mai de seamă ai țării. Zadarnic încercă să-i înduplece pe ultimii să nu se abată de la respectarea tradiției strămoșești și să renunțe la alegerea abuzivă făcută în divan cu două luni mai-nainte. În trapeza mănăstirii Sfânta Maria, organizează câteva zile la rând adevărate sinoade, ascultând, chipurile răbdător, dar și plin de înțelegere și bunăvoință, dorințele reprezentanților bisericii pământene. Însă încercările sale nu dădură rezultatele pe care le dorise. În loc ca numărul susținătorilor

---

¹⁰⁶ Se serbează în 21 septembrie.

episcopilor să sporească, cuvântul lor devenind precumpănitor, mulțimea lor începu să scadă, căci, chiar destui dintre slujbașii vlădiciilor și mai ales ai mitropoliei, prinzând a se obișnui cu aparițiile în postura de chiriarh ale lui Varlaam, începură să treacă de partea acestuia. Nădăjduiau poate că astfel își vor conserva statutul, pe care altminteri riscău să-l piardă.

După mai multe dezbateri, pe cât de lungi și pătimase, pe atât de inutile, Meletie se dădu bătut și scoase la vedere hrisovul prin care se hotăra hirotonirea lui Varlaam, care primea blagoslovenia înaltului chiriarh ecumenic din Constantinopol. E drept că arhieriei, nici cei prielnici, nici cei potrivnici lui Varlaam, nu pricepură rostul îndelungatelor stăruințe ale protosinghelului, de vreme ce purta în buzunar porunca de sfințire a starețului dorit de domn, dar nimeni nu cuteză să pună întrebări, încât taina celui de al doilea hrisov nu fu aflată de nimeni, atitudinea oaspetelui părând doar un soi de toană, izvorâtă din dorința de a-și exagera rolul.

Oricum, în duminica de 23 a lunii septembrie a anului 1632 de la nașterea Mântuitorului, de praznicul Zămislirii Sfântului Proroc Ioan Botezătorul, deci a doua zi după sosirea la Iași a veștii că Matei intrase în București, lucru întâmplat pe 20, înaintea celor mai cucernici ocârmuitori ai bisericii, protosinghelul oaspete îl hirotoni pe arhimandritul Varlaam în rangul de mitropolit al Sucevei, ținând în încheierea slujbei și o minunată cuvântare asupra îndatoririlor ce cădeau în seama noului ales al Lui Dumnezeu ca păstor al sufletelor acestui colț de lume. Deci după două luni și zece zile, cât lipsise un cap al bisericii moldovenești, se ridica în sfârșit un cârmuitor al ei, pe care destui îl priveau însă chiorăș, în fruntea nemulțumiților cârcotitori stând cu cei trei episcopi. Ei nădăjduiau că, deși era încă în floarea vârstei, ar putea urma calea spre țării, pe

care pășise puțin mai devreme înaintașul său, al cărui loc îl moștenea. Dar dânșii visau totodată că, dacă nu va răposa destul de iute, să izbutescă a născoci un mijloc de a-l înlătura cumva pe impostor. Dar vanele lor speranțe se vor destrăma curând. De altfel cei trei arhieriei contestatari, ce închipuiau capul opoziției, fiind mult mai vârstnici, vor pieri pe rând în anii următori, nemaiapucând să se bucure de vreo izbândă asupra dușmănitului lor potrivnic. Pe de altă parte, poziția lui Varlaam, om foarte cult, se va întări atât de mult, încât la un moment dat, ca urmare și a ambițiilor împărătești ale lui Vasile Lupu, fu cât pe ce să ajungă chiar patriarh de Constantinopol!

Deci pentru Alexandru vodă Iliăș, și el prezent la slăvita slujbă de sfințire a oblăduiului său, acea duminică reprezenta ziua în care o veste rea, primită chiar în ajun, legată de izbânzile lui Matei, care luase în stăpânire Bucureștiul, se împletea cu una bună, închipuită de așezarea omului său în fruntea bisericii, care era astfel biruită și supusă voinței sale.

Merită a fi pomenită împrejurarea că la această găselniță a lui Iliăș, aceea de a schimba modul de alegere a mitropolitului, extrăgându-l dintre stareți, iar nu dintre episcopi, se va mai recurge cel puțin încă odată în istoria neamului, și anume cam peste șaisprezece ani, dar nu în Moldova, ci în țara megieșă. Numai că atunci va fi puțin întoarsă pe dos, adică ea nu va fi întrebuițată de domn pentru a frânge îndărătnicia semețului cin arhieresc, ci dimpotrivă, de această tagmă pentru a se împotrivi principelui și a pune stavilă voinței sale.

Lucrurile se întâmplau deci în anul al 1648-lea de la Nașterea Mântuitorului, adică al 7156-lea de la Facerea Lumii, când răposa mitropolitul Țării Românești, precucernicul întru Domnul, chir Teofil. Firesc în slujbă trebuia să urmeze vlădica de Râmnic, care pe atunci era un anume

Ignatie zis Sârbul, un favorit al domnului Matei Basarab, dar de tot nesuferit tagmei duhovnicești, tocmai din pricina protecției venite dinspre voievod, pe care-l ajutase să ajungă la tron. Pentru a împiedica urcarea sa în scaun, ceilalți vlădici se grăbiră să se strângă într-un sobor al cinului lor, unde, amintindu-și precedentul creat de Iliăș pentru alegerea noului mitropolit, care tocmai în acel moment era în funcție la Iași, își propuseră și ei ca, în chip asemănător, viitorul chiriarh să fie aridicat nu după vechea rânduială, ci căutat printre cucernicii cuvioși arhimandriți risipiți prin țară, oprindu-se asupra aceluia care putea fi socotit cel mai vrednic și mai destoinic dintre ei, care se distinge în tagma sa prin sfințenie, tăria credinței, râvnă, smerenie și știința deosebită a înțeleșurilor tainice zăvorâte în textele Sfintelor Scripturi. Încropiră deci un răvaș în care înscrișeră numele a trei stareți, pe care-l trimiseră în grabă patriarhiei, cerând acesteia ca dintre cei numiți, să-l aleagă pe acela pe care-l va socoti a fi cel mai potrivit înaltei slujbe. Cum, de bună seamă, nici unul nu era cunoscut înalților ierarhi din îndepărtatul Țarigrad, atenția sfinților părinți din depărtările orientului se opri asupra aceluia aflat din întâmplare în capul listei, și anume egumenul mănăstirii Tismana din fundul munților Olteniei, de care ei de altfel nu auziseră vreodată, un oarecare chir Ștefan, nume destul de răspândit de altfel. Matei Basarab, pus în fața faptului împlinit, înghiți cu amar gălușca, dar se învăță minte ca pe viitor să fie mult mai prudent, iar atunci când, cu cinci ani mai târziu, i se va ivi prilejul, nu va întârzia să se răzbune pe arhieriei, fără însă să-l poată atinge în vreun fel pe chir Ștefan, un alt Ștefan, fostul episcop al Buzăului, care pusese la cale vicleana urzeală, căci acesta răposase la mai puțin de câteva luni după ce-i izbutise sforăria, ajungând de nevătămat ...

Deci necazurile cu cinul duhovnicesc putându-se socoti în bună măsură descălcite, Alexandru vodă Iliăș se

putu întoarce cu toată râvna și luarea aminte la grijile legate de înălțarea în scaunul de la București a tânărului său fecior, care după câteva zile va sosi și el la Iași. Dar, deși captat de noile probleme ivite în față-i, nu va uita însă de îndărătnicia bisericii, care nu trebuia scăpată din ochi nici chiar după izbânda dobândită, căci mai marii așezământului se dovedeau pe cât de nestatornici, pe atât de lunecoși, urzitori și vicleni.

*

* *

Capitolul al XII-lea

Încă din seara zilei în care trecuse pragul palatului domnesc, aga Matei, care de acum încolo își va zice Matei vodă Basarab, va convoca în odaia cea mare a divanului toți boierii care i se alăturaseră, spre a-i consulta în legătură cu problemele grabnice pe care le avea de rezolvat în primă instanță. El ședea în scaunul domnesc, plasat pe o estradă înaltă de trei trepte, iar alături, dar mai jos, îl așezase pe preafelicitul chir Grigore Întâiul. Îi orânduise jilțul anume în dreapta sa, întrucât partea aceasta era mai de cinste după datina creștină decât stânga, căci Fiul se găsea de-a dreapta Tatălui Său Ceresc. E drept însă că partea potrivnică era mai de cinste la curtea împărătească păgână de la Stambul, încât mulți se întrebau dacă măsura este un semn de cinstire, sau mai degrabă unul de ostracizare. Noul domn voia însă ca prin acest gest să demonstreze că e hotărât s-o rupă cu obiceiurile rele, venite de din jos de Dunăre, de la necredincioși.

În lunga sală erau adunați atât foști divaniți, care nu pribegiseră, cât și dregători cu slujbe mărunte, sau chiar boiernași fără de nici un rang, dar care doreau să fie socotiți prieteni ai aceluia abia înscăunat. Nu numai că stranele menite divaniților, cât și cele ale veliților, erau încărcate

până la refuz, dar mulți stăteau smirnă în picioare în fundul mării spătării, în nădejdea că li se va remarca râvna și fidelitatea. Între cei de față atrăgeau atenția Teodosie Corbeanu spătarul, Barbu Brădescu paharnicul, Dumitru Filișeanu căpitanul, Petru slugerul, Preda Brâncoveanu spătarul, Mihai Coțofeanu clucerul, Barbu ot Poiană postelnicul, zis și Poenaru, Ionașco ot Gaia, Gherghie din Măgureni comisul, feciorul lui Lupu, Ivașco vornicul Băleanu, Oprea căpitanul, Lupu căpitanul și mulți alții.

Cei adunați se grăbiră să-i pârască pe cei fugiți în ajun, arătându-le numele și pricinile pentru care nu voiseră a da ochii cu „Măria Sa”, lucruri care închipuiau vini de neiertat, și stăruiră totodată că acești răufăcători au întemeiat tabără la Râmna, de unde sârguiesc să răscoale călărașii și dărbanii din județele Buzău, Saac și Slam Râmnic, stârnind tulburare la hotar.

Matei, socotind că puținele ceremonii de întâmpinare și de instalare desfășurate de cu seară erau suficiente, hotărî ca în dimineața următoare să pornească cu toată armata asupra nemernicilor aciuiți la hotarul dinspre Milcov, spre a-i împiedica să-și ducă până la capăt răzvrătirea și, dacă nu i-o putea prinde, să-i împingă cel puțin afară din țară. Va pleca neîntârziat cu întreaga călărime, din urmă venind și pedestrașii, chiar dacă aceștia vor sosi cu câteva zile mai târziu. De asemenea, în această vreme se vor răspândi în întreaga țară crainici, purtând asupra-și scrisori care să vestească pretutindeni încoronarea sa, chemând totodată sub arme pe toți bărbații în putere.

Așa cum statornicise, încă de la primele ceasuri ale răsăritului, ordonă cavaleriei să încalce și se așternu temeinic la drum. Târziu după amiază poposea deja în arhondaricul mănăstirii banului Andronic Cantacuzino din târgul Buzăului, taman pe când cucernicii monahi se găteau să mai facă de vecernie o pomenire a Sfântului Prooroc

Iona¹⁰⁷, a cărui amintire tocmai se nimerise a se prăznuî în acea zi. Adevărul era că cel sărbătorit era unul din prorocii mici ai Sfintei Scripturi, dar cum noul voievod voi să ia parte la slujbă, popii avură grijă să-i sporească însemnătatea și rosturile. Ei arătară că fusese trimis de Domnul la Ninive, ca să reîntoarcă la ascultare, credință și spășenie pe cei greșiți întru cele sfinte, asemenea Măriei Sale, care e chemat de pronie pe aceste binecuvântate meleaguri, ca să ușureze de năravul mârșăviei pe fugarii uzurpatori băjeniiți din București de câteva zile, și care, în nimicnicia lor, nu-și dau seama de răul uriaș pe care-l pricinuesc neamului. Asemenea sfântului ocrotitor al zilei, măritul Matei vodă vrea să mântuiască de păcat pe acești rătăciți, deloc deosebiți de cei de odinioară, chiar dacă de atunci au trecut mai bine de două milenii, și vrea să lumineze calea cea dreaptă, ce-i va duce la fericită izbăvire. Cu deosebită pioșenie, dând brânci cu zelul și bunăvoința, popii o mai ținură tot așa o îndelungă vreme, stăruind asupra asemănării dintre cei căzuți în greșală pe vremuri și cei porniți acum la nesupunere, dar făcând și o măgulitoare apropiere între prorocul de altădată și mântuitorul cel nou, aducător al unei binefăcătoare iertări.

Cârcotașii, în taină, își aminteau însă că Iona era totodată cel osândit să fie înghițit de chit¹⁰⁸, nevoind, de frică, să se supună voinței divine, cum va păți și Matei, dacă se repede fără chibzuință și gătire îndestulă asupra potrivnicilor. Lăudătorii, auzind tălmăcirea acestora din urmă, pentru a potrivi lucrurile spre bine, arătau că Biserica socotește năpastele trăite de proroc ca prevestind minunea învierii Mântuitorului, cum și venirea lui Matei pe meleagurile răsăritene prevestește o întoarcere spre bine și lumină a acestor locuri.

---

¹⁰⁷ 21 septembrie.

¹⁰⁸ Balenă.

Între timp oastea tăbărî în marginea oraşului dinspre Iazul Morilor, unde se ţinea în fiecă săptămână şi târgul neguţătoresc, însă se aşeză pre locul domnesc al căpitaniei dorobănţeşti, care ajungea până în acea parte de hotar. Sfatul căpeteniilor se ţinu însă în ograda sfântului locaş, Matei Basarab arătându-se hotărât să meargă până la capăt, în chip necruţător, cu cei care nu voiau să i se supună, mai ales că între aceştia erau unii pe care-i duşmănea aprig. În fruntea vrăşmaşilor stătea Necula vistiernicul, de fel grec din Ianina, ce-i era chiar puţin rudă prin nevastă-sa, dar care-l ruinase, punându-l să nu ia dările de la o seamă dintre satele sale din judeţul Romani, pe care odinioară Matei îl ţinuse de bir, dar sate pe care boierul, deşi ca velit şi mădular al sfatului domnesc al lui Leon vodă, nu le scosese din catastifele vistieriei de la dări deşi o putea face, dar nici nu-l prevenise pe Matei, încât acesta trebui să plătească birurile ce le cădeau în seamă din buzunarul său, ceea ce-l adusese în sapă de lemn! Iar cu banii astfel dobândiţi prin silnicie, Necula îşi cumpărase noi sate, deci averea şi-o întregise pe spinarea agăi. Apoi un al doilea băjenar ce-i stârnea ura, era un alt Necula, de fel din neamul Cartagieştilor, care era unchiul mamei lui Radu Iliaş, cel care primise în urmă cu mai bine de o lună firman de domnie de la padişah!

În dimineaţa următoare însă, un curier al avangărzii, care răzbătuse până în judeţul Slam-Râmnicului, vesti că cei pe care-i urmărea Măria Sa, simţind apropierea oştirii, se speriaseră şi ca să nu fie cumva capturaţi se grăbiseră să treacă în răstimpul nopţii hotarul în Moldova, oploşindu-se pe undeva din sus de Focşani, deci deveniseră de neatins. A-i urmări în continuare presupunea să se declanşeze un război cu Moldova, de aceea polcovnicul cerea grabnice desluşiri, ca să ştie cum să procedeze mai departe, căci nu-şi putea lua răspunderea unui act cu implicaţii atât de grave.

Matei, în fața știrii primite, nu mai părăsi târgul, ci, cuprins de nehotărâre, își chemă boierii la sfat. Aceștia, îngrijorați de perspectiva unui război cu Moldova, socotiră că misiunea propusă fusese îndeplinită, dușmanii fiind alungați, drept care se puteau întoarce liniștiți la Curte spre a purcede la gospodărirea țării, care de aproape două luni era lipsită de domn, încât aducea cu o corabie în derivă, ce trebuia grabnic adusă la un mal de statornicie.

Matei însă era conștient că nu va avea liniște, mai ales acum când domnia încă nu-i era consolidată, dacă nu va reprima neiertător împotrivorii. Cum era prea aprins în pornirea sa, se arăta hotărât să meargă până la hotar spre a prinde boierii, iar, dacă aceștia se adăpostesc deja dincolo, să declanșeze chiar o invazie în Moldova, pentru a-i prinde și nimici pe cârcotași, care încă nu sunt mulți și deci nu pot avea o armată prea mare, căci n-au apucat s-o organizeze și nu trebuie să le lase vreme să se pună la punct – ajutați cu bani și porunci chiar de Iliăș, căci atunci devin puternici și-i vor da o mai mare bătaie de cap. Voi să pornească imediat asupra-le, fără să mai aștepte infanteria rămasă în urmă, care nu era nici măcar la jumătatea drumului și-l făcea să zăbovească, întârziere ce era în câștigul vrăjmașului. Dacă în cele din urmă sosesc și tălpașii, îi va trece și pe aceștia în principatul vecin, nelăsând vreme băjeniiților de mobilizări și organizare, ba la nevoie, se avântă el, va sângui să ajungă chiar la Iași, alungând și pe tatăl rivalului său!

Fiind sfătuit de intimi să nu meargă totuși mai departe și mai ales să renunțe la atacul asupra Moldovei, Matei se încăpățânează, arătându-se dornic să amplaseze cel puțin un puternic corp de oaste la hotar, care să-i intimideze atât cei plecați în surghiun, cât și pe Iliăș, ba chiar și pe Cantemir mârza, hanul tătarilor din Bugeac, cu care vecinul său, după cum se zvonea, ar fi încheiat o alianță în ciuda lui Abaza pașa.

Spătarul Teodosie Corbeanu, care știa că are oarece înrâurire asupra domnului, bucurându-se de încrederea sa, insistă însă:

- Nu e bine Măria ta! Abaza pașa ne-a zis încă de la Nicopole să stăm blânzi, căci se străduiește să obțină aprobarea Porții măcar pentru investirea ta. A zis clar și răspicat să nu ne băgăm în Moldova împotriva părintelui lui Radu, chiar rival fiindu-ne, pentru că atunci îi va fi greu să ne apere, căci pe lângă vina unei încoronări care iese din tiparele datinii, are de justificat și tulburările produse de invazie. Ori după ce îi va fi greu să dobândească recunoașterea căftănirii, cum să mai înduplece Turcia să-l ierte și pentru neorânduielile ce le pricinuim cu atacul? Trecerea hotarului chiar că nu crede ca va reuși s-o mai scuze față de vizir și s-o acopere cumva. Dacă mergem mai departe există riscul de a pierde și confirmarea investirii tale, boroboața fiind prea mare, căci ar fi dublă. Deci mai bine ne lipsim de foloasele răfuielii la care năzuiești și hai să ne întoarcem fără a întinde prea tare coarda, să nu plesnească. Să ne mulțumim cu ce avem. Pelteaua nu trebuie lungită prea mult, căci ar putea strica celelalte aranjamente. Nu ignor primejdia venită dinspre cei pribegiți, iar împotriva lor este într-adevăr de trebuință să luăm niște măsuri pentru a preveni o surpriză. Socotesc însă îndeajuns să lăsăm în zonă ceva oaste de pază, dar nu atâta încât să bată la ochi, închipuind pricină de pără la stăpânirea împărătească, dar îndestulătoare ca să împiedice atragerea de către băjenari a slujitorilor de aici și primejdia unei invazii moldovene, iar noi să ne tragem înapoi, chipurile ocrotind pacea cu vecinii, supunându-ne voii Abazei pașa, arătându-i că, în ciuda patimii noastre, ne stăpânim pentru a-i fi pe plac, căci ținem seama, ca buni supuși, de pofa sa.

Barbu Brădescu paharnicul interveni și el ponderator:

- Prea multă oaste îndesată aici ne poate fi chiar dăunătoare. În vălmășagul unei mulțimi prea numeroase, greu de privegheat în lipsa noastră, unii soldați ar putea fi ademeniți prin cine știe ce făgăduieli de moldoveni sau de vânzătorii răzvrătiți împotriva-ne! Deci căpeteniilor lăsate în urmă să le încredințăm doar atâția oameni câți pot ține temeinic în mână, fără de scăpări. Apoi n-are rost să ne irosim puterile în mărunte operații de hărțuială, care la drept vorbind nu ne duc nicăieri, mai ales că trupele ne-ar putea fi mult mai folositoare ținându-le la îndemână, ca să putem în orice clipă dificilă recurge imediat la ele. Noi trebuie să fim toată vremea temeinic păziți. Iar spătarul are mare dreptate când stăruie că nu se cuvine să-l supărăm pe Abaza pașa, care în această clipă e singurul nostru reazăm adevărat.

- Cavaleria nu se poate angaja singură în operații prea ample, adăugă prudent clucerul Mihai Coțofeanu, căci din păcate nu e multă, iar infanteria merge prea încet, ea abia peste patru-cinci zile, în cel mai fericit caz, ne va ajunge din urmă.

- Apoi, Maria Ta, primejdia ca boierii răzvrătiți să izbutească a aduna slujitorii domnești din județele Buzăului, Saacului ori ale Slam-Râmnicului, nu este atât de mare pe cât crezi, îl asigură căpitanul Dumitru Filișeanu. Am iscodit iuzbașii slujitorilor din Buzău, ce-și au sălașele chiar lângă tabăra înălțată de noi aseară, iar ei ni s-au juruit că nu se vor lasă atrași nici de Iliăș, fie el tată sau fecior, și nici de divaniții aflați în surghiun, care, la drept vorbind, nici n-au căderea de a-i mobiliza, căci nu pot așeza înainte-le o scrisoare cu poruncă domnească de ridicare. Ori și dărăbanii și călărașii din alte așezări gândesc la fel, fiind hotărâți să-ți fie credincioși!

Dacă în privința observației din urmă Matei era cam sceptic, făgăduielile fiind la fel de ușor de făcut, pe cât era de ușor ca să fie încălcate, argumentele de mai înainte nu i

se păreau de ignorat sau de respins. Își amintea astfel prea bine că Abaza pașa, la întrevvedere avută, îl avertizase ca să nu intervină în Moldova, deși poate astfel se frângea și avântul lui Radu Iliăș, văzând coroana tatălui amenințată. Lupta trebuia să se mărginească, după părerea turcului, doar la o confruntare exclusivă cu feciorul. Deci aveau dreptate cei care se pronunțau nu numai împotriva unei invazii dincolo de Milcov, ci chiar împotriva unei puternice concentrări de forțe la hotar.

Drept care, deși era conștient că plecând, lasă deschis drumul unor invadatori ce-ar veni dinspre Moldova, după o scurtă reflecție, le dădu dreptate vorbitorilor. Însă nu-și abandona chiar de tot gândul de a se feri cumva de primejdia ce adia dinspre miază-noapte. Din prevedere deci orându-i pe clucerul Mihai Coțofeanul și pe jupân Radu Desa ca să rămână cu ceva oaste în urmă, spre a scotoci bine ținuturile dintre Buzău și Focșani după iscoade de ale boierilor, puse ca să recruteze în ascuns slujitori pentru folosul lor, preîntâmpinând totodată și tulburările pe care le-ar putea isca pribegii de dincolo de hotar, cât și înjgheburile vreunei urzeli din parte-le. Totodată cei doi trebuiau să-i împiedice pe uneltitori să treacă cumva hotarul, spre a face tabără pe Râmna sau prin vreun alt loc din ținut.

După încheierea consfăturirii, Matei se așeză tihnit la prânz în trapeza mănăstirii, dimpreună cu cei aflați din întâmplare alături de el, hotărând ca în dimineața ce-o veni să se întoarne în cetatea de scaun, spre a griji de cele de trebuință țării.

Dar nici nu apucă să se instaleze bine în palat, că primi un curier de la beglerbeiul Abaza pașa, care-l vesti că trimisese mare solie la Stambul în frunte cu vicecăpitanul Nicopolei, un anume Ali Celebi, pe care domnul apucase să-l cunoască în momentul când fusese căftănit. Abia după ce se încredințase de plecarea slujbașului, a hotărât să se

întoarne la Silistra, îl asigură măritul valiu pe protejatul său, în nemăsurata-i generozitate, spre a-i potoli temerile și îngrijorările.

Matei se grăbi să-i răspundă că el însuși nu întârziase în nelucrare, ci trimisese niscai arzmahzaruri înaltului vizir, sultanei valide, crâncena Kösem Mahpeyker, cât și lui silihtar-aga, ce era un soi de mareșal al palatului Topkapi, pe care izbutise chiar să-l cumpere de curând. Cum slăvitul său ocrotitor avea știință de toate demersurile sale, căci, vrând – nevrând, toate soliile muntene spre Înalta Poartă trebuiau să treacă prin eyaletul ce-l cărmuia, acesta îl sfătui să meargă chiar mai departe. Nu socotea îndeajuns înfățișarea unor simple jalbe lăcrămoase înalților stăpânitori. Cuvintele scrise pe hârtie și citite în răspăr zboară și se uită cu ușurință, atunci când nu sunt de-a dreptul nesocotite dintru început. Trebuiau trimiși niște vorbitori buni și răzbătători, ce știau a înfățișa primejdiile ce se vor isca dacă nu li se dă localnicilor domnul dorit de ei, dar s-o spună fără a supăra, ba să aibă grijă de a îndulci împotrivirile cu mari făgăduieli de bani, întărite prin ademenitoare peșcheșuri dăruite pe loc ca arvună, care să dovedească slujbașilor că vorbele ascultate nu sunt spuse în van, ci că legămintele vor fi împlinite până la ultima para.

Matei nu luă sfatul în deșert și, după numai câteva zile, organiza o numeroasă deputăție, compusă atât din boieri și cât și din arhierii, în frunte cu Drăghici logofătul și Ianiu postelnicul din Pleșoi, pe care o trimise imediat la Stambul, spre a cere întărirea celor decise de legiuitul ispravnic al Semilunii la Dunărea de Jos. Graba îi fu atât de mare că mesagerii săi ajunseră la numai patru zile după intrarea în capitala imperiului a lui Ali Celebi, vicecăpitanul de la Nicopole.

Dar schimbul de solii cu ocrotitorul său și nici deputăția trimisă la Stambul nu-l abătură de la celelalte griji.

Iar prima dintre ele o închipuia și împlinirea datinii mirungerii, care să consfințească aridicarea sa în scaun și prin mijloace pravoslavnice, recunoscute de norod ca legiuite. Ceremonia se desfășură, cu tot fastul cuvenit, în biserica Curții, imediat după întoarcerea în capitală, sub îndrumarea preafericitului chiriarh Grigorie Întâiul, rămas anume în târg în acest scop, deși, după obiceiul lăsat din străbuni, scaunul său se găsea la Târgoviște.

Apoi pentru o bună gospodărire a țării avea grabnic nevoie de un sfat și de un divan, bine orânduite și alcătuite din boieri de bună credință, pe care să se poată întemeia fără rezerve. În mai puțin de-o săptămână și aceste așezăminte fură înfiripate, Curtea umplându-se de sftelnici. În alegerea acelor pe care-i dăruia cu slujbe arătă precădere cu deosebire neamurilor sale, care nu erau puține, dar nu-și uită nici prietenii, cărora le încredința soarta sa. Oricum în acele zile de sfârșit de septembrie domnea o confuzie generală în palat, noii sftelnicii, deși se cunoșteau de ani de zile, nu știau unul de rostul și căderile celuilalt, încât le trebui ceva vreme ca să se dumirească pe deplin care era locul și menirea fiecăruia dintre ei. Abia pe la începutul lui octombrie lucrurile începuseră a se limpezi, reaşezându-se cât de cât rânduiala în administrație, încât nu numai că fiecare ajunsese să știe ce avea de făcut, dar avea habar și ce îndatoriri pică în seama unuia sau altuia dintre fârtați.

Nu fură uitate nici tratativele cu vecinii ce-i erau prielnici, cele mai însemnate și mai grabnice fiind soliile schimbate cu protectorul de la Silistra, cum s-a arătat de altfel mai sus. Nu numai că-i primi sfaturile fără să crâcnească, dar pe multe dintre ele la trată ca pe adevărate porunci. Mai mult chiar, nu doar că avu grijă să-l lingusească pe înaltul slujbaş otoman, observând că e foarte sensibil la tămâieri și laude, dar se strădui ca, din puținul ce-l prinsese din vistieria rămasă de pe urma lui Leon vodă

Tomşa, să-i trimită chiar unele peşcheşuri, deşi trebuise să dea grămadă de bănet şi solilor trimişi la Țarigrad. De altfel pentru a se ajunge cu cheltuielile, aceştia erau sfătuiţi să nu ocolească zarafii, ci, dimpotrivă, să stoarcă de la ei cât s-o putea, spre a umple pe nesăţioşii slujbaşi de la Stambul, care era ştiut că umblau numai după chilipiruri cât mai grase.

La rândul său nici Abaza nu-i rămase dator. Aşa cum făgăduise, încă de la începutul lunii octombrie trimise nişte oştiri la Giurgiu. Nu era însă prea clar cu ce scop. Putea s-o fi făcut-o pentru că aflase că Radu Iliaş se pregătea să plece cu oastea din Iaşi spre a-l ataca pe Matei, ori poate pentru că simţise vreo mişcare a sangeac-beiului din Vidin, dispus să ducă la îndeplinire noile porunci împărăteşti de prindere a agăi. Oricum era neîndoielnic că lua măsuri de prevedere, deşi hotărâse să nu intervină deschis şi direct în războiul ce sta să izbucnească. De altfel câteva săptămâni mai târziu va suplimenta bulucurile turceşti trimise din sus de Dunăre, lucru asupra căruia avu grijă să-l înştiinţeze pe noul domn, ca să-i stoarcă mulţumiri pline de recunoştinţă.

În termeni la fel de prevenitori, umili şi rugători, ca cei adresaţi valiului dunărean, Matei îi scrisese şi craiului Rakoczy, căruia îi jură credinţă de „fecior din tot trupul şi tot sufletul”, legându-se să-i fie supus şi devotat toată viaţa, căci, după Dumnezeu, numai lui i se mai închină. Cum însă cuvintele i se părură neîndestulătoare, dimpreună cu răvaşele îi trimise şi o parte a tributului făgăduit cu luni în urmă, iar în temeiul dărnicii ce-o dovedea, îşi îngădui să-i ceară principelui ardelean ca, prin capuchehaia sa, să pună o vorbă pentru el pe lângă marele muftiu, marele vizir şi, de s-o putea, chiar pe lângă înălţatul padişah.

Nu-l omise nici pe sangeac-beiul de Orşova, pe care-l rugă să-l mai păsuiască cu întorsul datoriei, făgăduind că îi va înapoia în curând totul cu bună dobândă, încât măritul

pașă va avea toate temeiurile de a fi mulțumit de frățeasca lor colaborare.

*

Abaza pașa, după ce, cu mai puțin de un an în urmă, fusese mutat din Bosnia în vilaietul Silistra-Oceakovului, începu a visa să devină un adevărat serdar-i-ekrem al Europei de răsărit, rang care echivala în graiul apusenilor cu cel de „generalisim”. De altfel ciudatul cuvânt de peste țări, ajuns la urechile sale, îi suna în auz chiar mai bine și mai fălos decât cel de acasă, dându-i parcă o cunună de măreție, în vreme ce cel autohton emana din sine un iz de banal, ce-l cobora între ființele de duzină.

Dar pentru a-și atinge grandiosul țel avea nevoie de un război de răsunset, căruia să-i meargă vestea în toate cele patru zări, dar și de un potrivnic pe măsură, care să-i îndreptățească faima. Pe acesta nici nu-i trebui mult ca să-l găsească: era Polonia, țară vecină cu eialetul său, putere vestită până atunci, dar care în ultima vreme începuse să decadă, devenind de tot șubredă și vulnerabilă, mai ales că din răsărit era amenințată de poftele de cotropire ale unei alte împărății, aceea a țărilor moscoviți ai muscalilor¹⁰⁹. Deci roasă pe dinăuntru de slăbiciuni și hărțuită de afară de un vrăjmaș puternic, putea deveni o victimă accesibilă, îndreptățindu-i speranțele într-un succes lesnicios. Iar pentru viitoarele izbânzi își începuse deja pregătirile.

Hotarul împărăției otomane cu acest nefericit vecin, predestinat pieirii, începea din dreptul Ardealului, se continua apoi pe toată latura nordică și de răsărit a Moldovei, spre a se isprăvi de cealaltă parte a ținuturilor Edisanului. Deci îi stăteau în față trei interpuși ce-l

---

¹⁰⁹ Muscal = rus.

despărteau de acest căutat potrivnic, dar, la drept vorbind, nu era mulțumit de nici unul dintre ei.

Cel dintâi era craiul Rákóczi, ajuns la tron cu un an înainte de venirea sa la Dunăre și care, teoretic cel puțin, trebuia să-i fie subordonat. Din păcate pe sprijinul acestuia nu putea conta din cel puțin două motive, dacă nu cumva chiar mai multe. În primul rând pentru că tindea să nu-i recunoască autoritatea ca extinzându-se și asupra-i. Pe deasupra era prins într-un lung război cu imperialii habsburgi, care năzuiau să așeze în locu-i un favorit de-al lor, pe un anume grof Prépotsvary. Prilejul i-ar fi îngăduit poate ca să sape de el, venind împotriva-i din partea cealaltă, dar exista riscul ca nemții să se profite de uneltirile ce le-ar fi pus la cale, așezându-și în loc omul lor, pe care nu numai că nu l-ar fi putut folosi pentru înfăptuirea plănuirilor închipuite, ci i-ar fi stat chiar împotriva, fiindu-i mai vrăjmaș decât nesuferitul de Rákóczi. Ori atunci paguba ar fi fost mai mare decât câștigul nu numai pentru interesele împărăției, ci chiar și pentru ale sale, așa încât insul, deși îl îndispunea, trebuia eliminat din calculele ce și le făcuse, fără să se atingă totuși de el.

În părțile Edisanului precădere aveau tătarii, aflați sub înrâurirea lui Cantemir mârza, ce-și întemeiase sălașele însă în Bugeac. Acesta era de multă vreme în conflict cu polonezii, cărora le invadea periodic ținuturile spre a le jefui, inspirând, asemenea unei stihii, o nemărginită spaimă localnicilor. Era însă îndoielnic că, într-un amplu război, cu o complicată și sistematică strategie, i s-ar putea folosi hoardele ca unități subordonate, care să răspundă prompt lu corect la ordine. Tătarul era prea orgolios și ambițios ca să accepte să primească porunci, ori să se supună cuiva. De asemenea nu era o ființă controlabilă, mai ales că, setos de preamăriri, nu putea uita că, nu cu mult în urmă, fusese el însuși valiu de Silistra, deci de-o seamă cu Abaza pașa, deși

el se socotea din capul locului mai presus de acesta. De altfel se zvonea că năzuințele sale ar merge mult mai departe, el urzind să surpe hanii din Bahcisarai, spre a le lua locul. Cu astfel de visuri și fandoseli nu putea spera să-l aducă la cheremul său. Putea cel mult nădăjdui să-l convingă ca să-i susțină bătăliile prin invazii de pradă concomitente.

Deci singurul ajutor pe care putea conta spre a-și înfăptui mărețul vis, era cel din Moldova. Deci avea nevoie cel puțin aici, dacă în celelalte regiuni nu-i putea găsi, de niște pioni docili, de niște marionete ascultătoare, care, fără să-i iasă din cuvânt, să se dovedească totuși eficiente. Ori chiar dacă la audiența de instalare Alexandru Iliăș, când acesta trecuse spre țara ce-i fusese dăruită, se dovedise extrem de slugarnic, deci o posibilă marionetă, nu avea încredere în el, suspectându-l pe de-o parte de nemăsurată fățarnicie, iar pe de alta de o deplină nepricepere în trebile militare. Nu i se părea o capacitate potrivită nevoilor sale; nu era ceea ce dorea el. Apoi îi displăcea și dorința de a-și așeza progenitura la București. Era parcă o încercare de a-și spori puterile și de a scăpa de sub ascultarea sa. Nu-i rămânea decât să-l înlăture atât pe el, cât și pe fecior. Lucru pe care de altfel îl și pornise. Dar acesta era doar primul pas din ceea ce urma să înfăptuiască. Iar cum forțele memlechetului Kara-Bogdaniei¹¹⁰ nu erau prea grozave, era nimerit să le alăture și pe cele ale Kara Iflakului¹¹¹. Deci dacă se învoise să-l ajute pe Matei, nu o făcea din altruism, din filantropie, din simpatie sau din sentimentalism, ci în temeiul plănuirilor sale tainice ce era pe cale de a le înjgheba, nimănui dezvăluite până în acea clipă, dar gândite cu migală întru mărirea faimei și renumelui său.

---

¹¹⁰ Moldova.

¹¹¹ Țara Românească.

Oricum, beglerbeiu nu mințea atunci când își asigura protejatul de la București că, prin oamenii săi, asaltase autoritățile centrale de la Stambul cu mulțime de pâre și de explicații. Între alții, cum s-a arătat deja, îl trimisese cu arzuri către vizir și sultan chiar pe vice-căpitanul Nicopolei, Ali Celebi, la care tocmai fusese în gazdă, îndrumându-l îndeaproape cum, unde și în ce fel să stăruie, mai ales că se aflase că el îl căftănisese pe Matei, uzurpând tare grav datinile, care nu-i dădeau acest drept. Ori acum el trebuia să-și justifice gestul în modul cel mai credibil. De aceea sârguia să demonstreze că Valahia Neagră este foarte vătămată de mulțimea neorânduinelor ce-au secătuit-o sub nevredniciei săi de înaintași, iar târgurile și satele sunt sparte, mulțime de lăcuitori fiind băjenii pe coclauri străine, iar ceilalți, prinși de spaimă în fața năpastelor nenumărate ce-i lovesc zi de zi, sunt pe cale de a pricinui tulburări, care slăbesc stăpânirea asupra întregului memlechet.

Oamenii se plâng nu numai de vechiul bei, ci și de cel nou, întrupat de feciorul lui Iliăș. Săracii păstrează o rea amintire tatălui și se tem că odrasla e la fel, căci așchia nu sare departe de trunchi. Deci ei nu doresc să-l aibă domn, fiind sătuli de atâta obidă care a pustiit țara, raialele plecând în lume, încotro au văzut cu ochii, să scape de nesățioșii stăpânitori, pe cât de tiranici pe atâta de jefuitori, care, prin slugile lor, negustorii și cămătarii greci, au adus asupra-le o nemărginită sărăcire, au stricat obiceiurile, înlocuindu-le cu legi rele și asuprite, au amestecat domniile, au prădat nemilos sărmanii, silindu-i să se înstrăineze, încât aceștia, loviți de nenumărate nevoi, tremură de teamă pentru viitorul lor!

Iar după ce încheie zugrăvirea jalnicei stări a olatului al cărui ispravnic era, Abaza pașa arată că e sortit să cârpească ce au ponosit alții, iar pentru a izbândi a trebuit să

caute un bărbat puternic, capabil a liniști omenirea din provincie și a înăbuși răzvrătirile ce sunt pe cale a se isca, care să pună temei unei rodnice gospodăreli, să aducă săracul memleket la înflorire, să întoarcă fugarii, și să reînfrizeze satele. Deci are nevoie de o mână tare, în stare să ție în frâu frământarea și mișuneala gloatelor, o mână în stare să restatornicească pacea de obște, are nevoie de un ajutor pe care să poată pune temei. Ori în acel agă Matei dânsul a găsit tocmai omul care întrunește aceste calități. De aceea l-a ales și i-a încredințat raiaua de care el e răspunzător. Ori e absurd ca unei asemenea ființe vânjoase, care-ți putea împlini o poruncă oricât de dificilă ar fi fost, să i se opună un copil moale, slab și nepriceput, de care nimeni nu va asculta și pe care nimeni nu-l va lua în serios, care pentru a se descurca trebuie să primească sfatul unui matur și care, pe deasupra, din cauza prostului renume al tatălui său, e urât de supuși, căroro nu le inspiră nici un fel de încredere! Deci tocmai ca apărător al intereselor măritei împărății, ca vajnic slujitor al luminatului padișah, urmele pașilor căruia le sărută cu smerenie, a susținut pe acel Matei, pe care numai voitorii de rău îl hulesc, căci nu văd cu ochi buni reinstaurare ordinii și binelui public, lucru care-i împiedică să-și mai facă de cap.

Vorbele sale sfărăitoare începură să clatine părerile multora, dar cum nici potrivnicii nu tăceau, era firesc ca pașa să nu izbândească dintru început să înduplece pe deplin pe mai marii stăpânirii, trebuind să stăruie în chip repetat, chiar dacă și spusele craiului băteau în aceeași direcție, luându-i partea.

Oricum părele lui Iliăș și Kurt Celebi împotriva lui Matei, a craiului și a lui Abaza pașa, întărâtau mai departe cugetele, cu deosebire pe cele din jurul padișahului, liniștea fiind încă departe de a se așeza. Dovadă că ecoul jalbelor lor mai răsuna pe undeva, chiar dacă începuse a se stinge în

multe minți, era faptul că în prima săptămână a lunii octombrie sultanul va da încă un aprig hatîșerif, prin care porunca ca Radu Iliăș să fie recunoscut domn și ajutat să-și dobândească drepturile, iar vicleanul agă Matei să fie prins viu sau mort, pus în cătușe și vârat în temniță. Ceaușul Iusuf va poposi cu asemenea firman la Bălgrad, cerând craiului să pună mâna pe nesupus deîndată ce va intra în memleketurile sale, iar un imbrohor, ajuns la Nicopole, va porunci răspicat lui Abaza același lucru. Răspunsul hainului pașă fu însă unul prin care acesta arăta că el are nevoie aici de un bărbat cu virtute și nu de un nevolnic, cu minte puțină de copil nedepins cu truda de cârmuire a unei țări! Dânsul are trebuință de slugi destoinice, nu de oameni de nimic! De altfel porunca împărătească va fi trimisă și tătarilor din Bugeac, ce-l aveau în frunte pe Cantemir mârza, cât și domnului Moldovei.

Cam în aceleași zile capuchehaia István Szalánczi va scrie stăpânului său Rakoczy că a izbutit să câștige prietenia noului vizir Tabaniyassi Mehmed pașă, el începând a găsi ascultare la înălțimea sa și chiar ceva bunăvoință față de Matei. Preschimbarea părerilor slujbașului otoman se făcea și sub înrâurirea cugetărilor și stăruințelor lui Abaza pașă, care voia un braț tare în memleketul Kara Iflacului. În temeiul acestei dorințe valiul a găsit înțelegere la marele vizir, acesta socotindu-i rugile cât se poate de întemeiate, cu atât mai mult cu cât pașaua dunăreană scosese la iveală lucruri care până acum fuseseră scăpate din vedere. Ori tocmai din lumina proaspetelor știri și acestui fel nou de a judeca împrejurările, vizirul e incredințat că Ardealul nu a dat oștire răzvrătitului de la București, acesta bucurându-se doar de sprijinul valiului de Silistra, care are nevoie de un bărbat adevărat în Valahia, pentru a așeza aici pacea și buna rânduială și o stăpânire dreaptă și de neclintit. Răvașul

ungurului este dovada de netăgăduit că sângrul lui Abaza dădea roade la acea vreme.

Cum beiful înțelesese și el că se află pe drumul cel bun, care-l va duce la izbândă, îl îndemnă pe Matei să-și îmboldească solii aflați la Țarigrad să devină mai îndrăzneți și mai darnici, neocolindu-i mai ales pe vizir și pe muftiu, cărora să le mărturisească of-urile sale și mai ales să le făgăduiască peșcheșuri cât mai grase și mai ademenitoare. Acum, dacă oamenii săi de vor ști să fie convingători, are șansa de a câștiga de tot bunăvoința vizirului, care li se arată prielnic în ciuda părerilor și credinței măritului sultan, care încă înclină spre Radu.

Noul domn nu așteptă să i se repete îndemnul de două ori, ci pe dată dădu noi îndrumări boierilor aflați în inima împărăției. Logofătul Drăghici și postelnicul Ianiu din Pleșoi, cârmuitorii soliei, oameni cu minte dezghețată și buni cunoscători al limbii musulmanilor, se înfățișară marelui vizir și muftiului, împlinindu-și în chip strălucit misiunea.

Ei se plâng mai întâi de excesele domnilor străini, care, slujindu-se de slujbași greci, au mâncat tara răzvrătind norodul, care a e ajuns la desperare. Apoi arătară în numele lui Matei că Radu Iliăș e un copil cu mintea necoaptă, care nu va putea să facă față greutăților pe care le ridică o țară atinsă de tulburare și de spargere. Prea tânăr fiind, nu e lipsit numai de orice experiență într-ale cârmuirii, dar pe deasupra, nici pronia n-a fost prea darnică cu el, încât, și ca minte și ca învățătură, se dovedește cu totul nedestoinic, ori, mai de-a dreptul spus, era cam tânt.

Din fericire deputăția nu izbuti să răzbată până la măritul sultan, căci dacă ar fi ar fi ajuns în fața sa argumentul tinereții lipsite de orice experiență în ale stăpânirii ar fi fost primit destul de prost, pricinuind chiar o reacție inversă celeia scontate, căci sultanul Murad, care

tocmai împlinise 20 de ani, după ce urcase la tron la unsprezece, era într-un aprig război cu maică-sa pentru a cuceri pe deplin puterea, pe care bătrâna nu voia să i-o cedeze, dorind a-și prelungi tutela, pretenție justificată până atunci tocmai de vârstă!! Ori cugetările legate de numărul mic de ani împliniți de Radu puteau fi socotite o încercare de a-i pune la îndoială drepturile pe care tocmai le revendica! Din fericire jalba lui Matei, în care se avansa argumentul tinereții nepricepute, nu va ajunge vreodată sub ochii săi, căci atunci poate multe lucruri care s-au petrecut mai apoi, ar fi avut o altă înfățișare.

Mai departe solii arătau că locuitorii țării își aminteau destul de bine de stăpânirea tiranică a tatălui lui Radu, Alexandru Ilias, care domnise înaintea lui Leon vodă Tomșa, și-și manifestau teama că fiul va călca pe urmele părintelui, cu atât mai mult cu cât nu cunoscuse decât experiența de viață a acestuia. Apoi încheiau cu argumentul care era poate cel mai convingător, întrucât atingea coarda sensibilă a oricărui ascultător. Matei se lega ca, în schimbul confirmării ca domn, va dubla tributul, încât haraciul o să ajungă de acum încolo la 100 000 de taleri! Ba va dăruia slujbașilor și o mulțime de alte peșcheșuri în aurul cel mai curat. Ori toate aceste făgăduieli, care se așterneau peste cele avansate de Abaza pașa, pare-se că vor mișca sufletul simțitor al mai marilor împărăției, înduioșându-i până la lacrimi, încât vor încuviința cerințele boierilor, deși apăsarea necazului că, după știința lor, Alexandru vodă gătise deja oaste pentru feciorul său aflat în drum spre Moldova, încât un război era greu de împiedicat, așa că, până la urmă armele vor hotărî în seama cui va cădea dreptatea.

Oricum, cu acest răspuns, care la urma-urmei putea fi socotit bun, solii se întoarseră la București cam la patru zile după praznicul Sfintei Parascheva¹¹², bucurând sufletul

---

¹¹² Ziua ei de pomenire este 14 octombrie.

noului domn chiar în clipa când era înștiințat că Radu Iliăș, care tocmai intrase în țară cu armata, trecuse binișor de târgul Râmnicului Sărat.

*

Săptămânile ce urmau întoarcerii lui Matei vodă de la Buzău, atât de încărcate de treburi și griji, se scuseră cu repeziciune. Alături de înfăptuirile deja enumerate mai sus, domnul se preocupă și de trimiterea unui nou val de scrisori prin țară, pe de-o parte ca să-și vestească înnoit „prima instalare în tron” – cum va numi chiar el mai apoi înțelegerea cu Abaza pașa –, iar pe de alta, ca să cheme sub arme pe toți bărbații în stare să lupte. De altfel toate satele și târgurile fură cuprinse de freamăt, mulțimi întregi, însuflețite de elan și înfierbântare de speranțe de mai bine, îndreptându-se fără încetare spre cetatea de scaun, pentru a răspunde chemărilor. Ori pentru atâta lume trebuiau adunate provizii îndeajuns, treburile gospodărești devenind de-a dreptul copleșitoare, încât toți slujbașii curții nu-și vedeau capul de atâta trudă câtă li se cerea dintr-o dată.

La palat trebuiau numai bărbații, femeile și copii boierilor, chiar și ai prietenilor noului domn, găsindu-se încă puși la adăpost, fie pe la moșii, fie prin mănăstirile întărite, cu deosebire cele de la munte, fie chiar trimiși în Ardeal, căci vremurile rămâneau tulburi, iar în viitorul imediat se anunța declanșarea unor lupte, atât împotriva lui Radu Iliăș, cel care era domn numit chiar de padișah, cât și poate a unor vrăjmași care ar fi fost preocupați de a duce la îndeplinire porunca de prindere, viu sau mort, a lui Matei. Deci primejdiile pândeau pe toate drumurile, nesiguranța era nefârșită, de aceea cei neputincioși trebuiau ascunși în locuri ferite. Din această pricină însăși voievodul n-o adusese cu sine pe tânăra sa soață, sora prea-învătatului

Oreste sau Udriște Năsturel, ce slujea Curții de ceva vreme ca vtori logofăt. Câtă vreme fostul agă fusese fugit în Ardeal, Elena, iubita lui nevastă, se zicea că ar fi locuit pe moșia din Brâncoveni, al cărei conac, ridicat în vârful unui colnic, fiind întărit cu o împrejmuire de zid, iar pe dinafară și printr-o palisadă de stejar, oferea în acele timpuri nestatornice oarece adăpost de furi și alți făcători de rele. Gurile rele adăugau însă, că de când a năvălit în țară, temându-se de războiul ce va să vină, Matei nu a mai crezut în tăria apărării curții sale de baștină, de aceea și-ar fi trimis doamna la un adăpost mai sigur. Ținea mult prea mult la ea, fiind de altfel și mult mai tânără decât dânsul, care la acea vreme se apropia de cincizeci de ani, de aceea voia s-o ferească de orice primejdie, ținând-o departe de vatra încinsă a evenimentelor în curs. Unde anume se afla ascunsă nu se știa, totul fiind învăluit de cea mai adâncă taină. Lucru neîndoielnic însă, era că doamna nu se găsea la București alături de soțul său. Lumea era convinsă că hălăduise pe undeva prin Ardeal, deși unii bănuiau că ar fi rămas totuși în țară. Greu de deosebit însă adevărul în vălmășagul clevetelilor.

Adevărul era că soața noului principe era refugiată la o mică chinovie de maici de sub piciorul munților Căpățânei, aridicată chiar la ieșirea din Cheile Oltețului, zisă de localnici Mănăstirea Polovragi, după numele unei peșteri aflate undeva mai sus de așezământ, chiar într-unul din pereții cheilor, la care era destul de trudnic de ajuns, pe o potecă foarte întortocheată, ce se cățara printre mulțime de colți de stâncă înțesați de lăstărișuri greu de pătruns. Locul nu fusese ales întâmplător. În caz de primejdie localnicii se puteau ascunde fie în peșteră, fie în dosul întortocheatelor chei ale apei, nespus de înguste și de întunecate, încât e greu de crezut că vreun vrăjmaș ar fi cutezat să se vâre prin ele, mai ales că în acea parte puhoiul era și destul de vijelios,

făcând alocuri adevărate vâltori. Pereții de stâncă erau atât de apropiați, de înalți și de colțuroși, boltindu-se deasupra văii, încât în destule locuri nici cerul nu se mai putea zări din pricina strâmtorii. De altfel toate bunurile de preț de la conacul din Brâncoveni fuseseră aduse cu chervanele aici și, cărate pe steiuri în spinare, fuseseră ascunse în hăul neguros al peșterii. Proprietar al satului și al micii mânăstiri, mai veche de un veac și-un sfert, era un anume Hamza din Pârâiani, zis uneori și Pârâianul, care era cumnatul surorii lui Matei, pe nume Calea. Deci Elena era găzduită de un cumnat al cumnatei ei. Legătura era destul de depărtată, Hamza, stăpânul locului, fiind însurat cu Capla sora lui Calotă din Lipov, bărbatul legiuit al Calei.

Noua principesă, mutată pe aceste meleaguri dosite încă de pe la sfârșitul lunii august, va rămâne ascunsă aici până la vreo săptămână înainte de Crăciun, când își va face apariția în București, spre a lua frânele cărmuirii. Abia din această clipă își va intra în drepturile de întâia doamnă a Țării Românești, rol ce și-l va păstra până la sfârșitul zilelor ei. De altfel începutul în această calitate și-l face instaurând o regență feminină, lucru destul de neobișnuit pentru acele vremuri și nemaiîntâmpnat până atunci în istoria Ungrovlahiei. Deși mult mai tânără decât bărbatul ei, își va găsi totuși sfârșitul cu un an înaintea acestuia, dar pieirea celor doi se va petrece abia peste vreo două decenii.

*

În vreme ce la București se petreceau cele relatate mai sus, feciorul lui Alexandru vodă Iliș se apropia de sfârșitul aventuroasei sale călătorii, care părușe că-l va costa libertatea, dacă nu chiar viața. Când primise știrea că Abaza pașa l-a căftănit pe Matei, împotrivindu-se poruncilor împărătești de prindere, intrase destul de adânc în eialetul

Silistrei, nemaifiind cale de întoarcere spre Rumelia, unde s-ar fi simțit mai în siguranță. Nu-i rămânea decât să se furișeze mai departe, în nădejdea de a putea scăpa de gărzile valiului devenit dintr-o dată un dușman feroce, care-i tăgăduia dreptul dat lui de padișah și de întreaga cârmuire otomană.

Matei, care fusese înștiințat în legătură cu călătoria sa imediat după plecarea de la Preștna, pusese pe urmă-i mai multe iscoade care se schimbau între ele, trimițându-i la fiecare câteva zile vești despre drumul parcurs, despre locul unde ajunseseră între timp și dădeau totodată seamă de tot ce mai băgaseră de seamă, sau putuseră afla prin alte mijloace. Aga era înciudat că, deși ar fi putut-o face, valiul Abaza refuzase să organizeze o ambuscadă, căreia să-i cadă victimă tânărul său potrivnic. Acesta era însoțit de un număr destul de mic de oșteni, forțele de care dispunea fiind neglijabile, încât a-l răpune n-ar fi fost tocmai greu. Ciuda sa ajunse la culme când află că schimni-ceaușul fugit din București îi închinase lui Radu steagul de domnie ce-l avea în seamă. La o vreme fu tentat să întreprindă chiar el un atac și crease un corp de intervenție, care, travestit în uniforme turcești, ar fi trebuit să treacă în Dobrogea și să taie drumul hoinarului. Datorită îmbrăcăminteii schimbate, vina nici n-ar fi căzut asupra lui, bănuți fiind cel mult niște tâlhari achingii puși pe jaf, sau, în cel mai rău caz, valiul. Dar până la urmă renunță. Desigur că autoritățile de la Stambul ar fi pus totul în seama lui Abaza, dar acesta, cercetând lucrurile la fața locului, ar fi putut afla adevărul și s-ar fi supărat. Ori beiful era singur-i sprijin real în acel moment, tot viitorul său depinzând de bunăvoința turcului, de aceea nu trebuia în nici un caz să-l indispuină. Cu sufletul sfâșiat de regrete, își zise consolator că pentru a scăpa de Radu trebuia să găsească altă cale...

Cum tot șovăia, află că pe când el se întorcea din Buzău spre a se înturna în palat, Radu Iliaș izbutise să traverseze cu bine Dobrogea și scăpase în Bugeac pe la Vadul Obluciței, intrând în serhatul Ismailului. Apoi, ocolind mlaștinile și iezerele alipite Dunării, se îndreptase spre cetatea Reni-ului și după nici două zile trecuse Prutul spre a poposi în Galați. Aici devenise de neatins, fiind ajuns sub ocrotirea părintelui său. Chiar iscoadele sale se opriseră din cale, întrucât nu cutezaseră să-l urmărească mai departe.

Noroc că în Moldova trimisese deja alte iscoade, care să-i cerceteze pe pribegii băjeniți pe acele meleaguri de spaima sa. Acestea îl înștiințară că, pe când el își făcea miruirea, Radu, găzduit în Galați, voise s-o pornească neîntârziat pe drumul Iașilor, care urca în lungul văii Bârladului, spre a ajunge cât mai repede la domnie, dar un olăcar îl vestise că boierii munteni ce fugiseră din București îl așteaptă pe malul Siretului, în satul Movilă¹¹³, și-ar fi dornici să stea de vorbă cu dânsul, spre a stabili condițiile unei alianțe, ei fiind hotărâți să se pună în slujba sa. Tânărul domn, poftitor la de tihnă și odihnă după istovitoarea sa călătorie, la început încercase să-i refuze, căci ocolul mai însemna o întârziere de vreo zi sau chiar două. Dar zice-se că o slugă greacă, un anume chir Stavros, se împotrivi, arătându-i că boierii nu puteau nici refuzați și nici ignorați, căci forțele lor erau extrem de utile în războiul ce se întrededa, căci în acea clipă ei nu avea practic o armată. Stăruise atât de mult, încât Radu, care se dovedea o fire slabă și fără influențabilă, acceptase să-și schimbe drumul, făcând ocolul cerut. Deci tânărul se supuse cuminte celor orânduite de străjerul său, ceea ce putea fi un semn bun pentru soarta bătăliilor ce se conturau la orizont, căci se arăta a fi un bărbat șovăitor și oscilant, cumpănind prea

---

¹¹³ E vorba de satul Movileni de pe malul de est al Siretului, la sud de Tecuci.

îndelung până să ia o hotărâre, la care adesea nici nu mai ajungea după prea multă chibzuială. Pe deasupra se lasă mânuit de ajutoarele ce le avea la îndemână, fiind sluga slugilor sale. De altfel în dimineața următoare alaiul său intra în tabăra fugarilor, cum fusese orânduit în ajun. Aici se încheiau veștile ajunse la Matei.

Ceea ce domnul muntean nu va afla vreodată, era că Radu Iliș fu primit cu deosebită căldură de surghiuniți, iar asta nu numai pentru că în sfârșit răzvrățiții găseau o flamură sub care să se înroleze, dar și pentru că cel sosit era rudă cu unii dintre cei adunați acolo. Astfel, spre pildă, nu mai departe decât cel mai însemnat dintre pribegi, biv vel spătarul Necula Cartagiul, era fratele bunicului dinspre mamă al tânărului principe, iar bătrânul ținea foarte mult la nepot, deși nu apucase să-l vadă decât odată sau de două ori de când se născuse.

De altfel relațiile de familie în mreața căroră era prins Radu, erau destul de încurcate. În urmă cu mai bine de cincisprezece ani Alexandru Iliș, pe atunci domn în Țara Românească, se căsătorise cam de nevoie cu Elena, fata banului Ianachi Catargi, deși de fapt el plăcea la acea vreme o frumoasă fată de jococar, la care trebui să renunțe sub presiunea boierilor săi, ațâțați de cuconeturile lor, care nu admiteau să le treacă înainte o fată din gloată, numai pentru că era mai fâșneată și mai dăruiță de pronie. De gura lor trebui deci să se însoțească cu o scoborătoare de neam, care o fi fost ea de soi ales, dar era departe de a se bucura de dulcile și răscolitoarele mlădieri ale aceleia părăsite. Drept care căsnicia nu începu sub cele mai fericite auspicii, socrul fiind nemulțumit de noul ginere, simțământ împărțit și de neamurile sale, cu atât mai mult cu cât o răzvrătire a boierilor, condusă de Lupu Mehedințeanu, îl va alunga pe Iliș curând după aceea din țară, el fugind la Brăila, iar tânăra sa soață, cu copilul abia născut, la Rusciuc. Casa,

spartă deci din primul an, va rămâne însă destrămată, chiar dacă soții se vor mai împreuna din când în când, căci domnul cade curând în patima homosexualității. Plecărilor sale păcătoase alterară și mai rău relațiile cu cei din spița Cartagieștilor. Aceștia să văitau că bietul Ianachi desigur se răsucește în mormânt, văzând ce-i face ginerele sărmanei lui fiice. De altfel, dacă neamurile nevastei îl osândeau și-l porcăiau în fel și chip, nici Alexandru nu voi să le rămână dator, încât, în nici una din domniile sale de mai apoi, nu mari ridică pe careva dintre ele în vreo dregătorie. Astfel că Alexandru Iliăș și Cartagiești ajunseră la cușite, neînțelegerile adâncindu-se de la un an la altul.

Acum însă se crease o situație mai complicată pentru Cartagiești. Dacă lui Alexandru vodă nu aveau de ce să-i țină partea, ci dimpotrivă, pe Radu, feciorul Elenei, ruda lor iubită, nu-l puteau abandona! Deci în mod ciudat în atitudinea lor se împletea vrăjmășia față de tată, cu obligațiile pe care le aveau față de mamă. Iar în cugetul bătrânului Necula Cartagi, această neobișnuită împletire de sentimente se zugrăvea cel mai grăitor. El o iubea pe fata fratelui său și pe băiatul ei, dar îl ura pe cel ce-i era bărbat, pricină pentru care trecuse de la Râmna în Moldova cu o strângere de inimă, dacă nu chiar cu o anume ciudă, dar nu prea avusese de ales în fața copoilor lui Matei, care, încă din ultima săptămână a lunii lui septembrie, cutreierau ținuturile Buzăului și ale Slam-Râmnicului, trecându-le prin ciur.

Văzându-și nepotul după mulți ani de despărțire, ajuns acum un mic flăcăuș, căruia parcă îi răsăreau chiar primele tuleie de mustață, i se muie inima când îl mai și strânse la piept. Ce vină avea bietul de el dacă avea un tată atât de nenorocit?!

Boierii se așezară imediat la sfat cu tânărul voievod. Numai că acesta, de tot nepriceput în treburile ce-i stăteau înainte, cam tăcea, ascultându-i pe ceilalți cum își dădeau cu

păreră, și mulțumindu-se ca, din când în când, să încuviințeze cele auzite. În locu-i vorbi de fapt chir Stavros, om așezat și tare priceput în multe. Dânsul arată că, deși foarte utilă, armata răzvrătiților e totuși puțină, fiind trebuitor să recruteze în grabă călărașii și dărăbanii de peste hotar. Boierii se plânseră că o încercaseră de mai multe ori, încă de pe vremea când făceau parte din căimăcămia țării, fiind de altfel îndemnați și de Alexandru vodă Iliăș. Însă slujitorii se împotriviseră să iasă cu armele, punând pricină că datina era ca porunca să vină prin hrisov semnat și pecetluit de vodă, iar nu să se mărginească la un îndemn al unor simpli divaniți. Ori ei nu avuseseră cum procura o scrisoare domnească de mobilizare.

Chir Stavros, asprul păzitor al tânărului principe, privindu-i mirat, zise simplu:

- Păi dacă doar asta e pricina neizbânzii, putem găsi neîntârziat ieșire. Măria Sa, Radu vodă, aici de față, vă poate da înscrisurile trebuitoare, dumneavoastră urmând a vă pune deîndată pe treabă cu ajutorul lor, trimițând dincolo emisari care să le arate slujitorilor domnești.

De altfel grămăticul însoțitor alcătui la repezeală scrisorile, le semnă și le pecetlui în numele lui Radu, și apoi le încredință băjenarilor spre a le folosi, dânsii urmând a alege din rândurile lor curierii care să le poarte.

Cum toate problemele invocate fură soluționate, alaiul noului domn se așternu din nou la drum, îndreptându-se spre Tecuci, iar de aici pe Bârlad în sus. De altfel după vreo trei zile, în ultima joi a lunii septembrie, Radu trăgea în palatul domnesc din Iași, fiind primit cu nemărginită bucurie de tatăl său, care nu se mai sătura să-l strângă în brațe și să-l sărute, fiind singura lui progenitură, de dragul căreia, la drept vorbind, se topea, fiind frumușel, zvelt și bine legat.

În vremea asta pribegii de la Movilă aleaseră doi boieri dintre ei, și anume pe Calotă clucerul din Popești și pe

Andrei vornicul, și-i trimiseră în Muntenia cu scrisorile lui Radu, spre a scula dărăbanii și călărașii din satele din apropierea hotarului. Cum însă ținuturile erau îndeaproape privegheate de clucerul Mihai Coțofeanul și de jupân Radu Desa, așezați de Matei încă de pe vremea când trecuse pe aici, îndată după căftănire, nepoftiții oaspeți căzură imediat în prinsoarea lor. Legați în lanțuri, fură trimiși la București ca să-i judece Matei vodă, dimpreună cu divanul său.

Postul agă nu se grăbi să-i osândească. Executându-i nu făcea decât să înlătore doi vrăjmași, ceea ce era prea puțin față de sutele pe care Alexandru vodă le va îndrepta asupra-i; în schimb, ucigându-i, îi speria și-i întărâta pe ceilalți, ceea ce făcea împotrivirea lor mai dârză, deci mai greu de înăbușit. Dacă se arăta însă clement, nu era exclus să poată ademini pe unii potrivnici ca să se întoarcă la el. În temeiul acestei judecăți le vorbi prietenește celor doi prinși și se arată foarte binevoitor față de ei, doar că nu-i mângâie părintește pe frunte. Apoi sfârși redându-le libertatea și îngăduindu-le să se întoarcă la ai lor în Moldova cu mesajul că-i va ierta pe toți aceia fugiți care se întorc cu inimă curată la el și-i va cinsti cu felurite boierii, pe fiecare după drepturile sale. Deci în termeni moderni putem spune că promite o amnistie politică generală, amnistie începută la Preștna, când cruțase viața solilor lui Iliăș, și continuată acum cu iertarea celor doi boieri răzvrătiți, veniți să recruteze slujitorii la oaste. Aceștia din urmă, cum își temuseră gâturile, răsufară ușurați și se legară să ducă prietenilor lor cuvântul noului voievod. Însoțiți de o gardă, care să-i ocrotească de supărări din partea acelor care păzeau ținuturile din răsărit și-i prinseseră, merseră până în fața schelei Focșanilor, de unde li se dădu drumul ca să treacă hotarul.

Boierii de la Movilă nu se lăsară însă înduplecați de făgăduielile lui Matei. Unii se știau prea vinovați față de

noul domn, ca să poată nădăjdui, în ciuda promisiunilor, la o iertare reală. Era spre pildă cazul biv vel vistiernicului Necula. Acesta, deși era chiar și puțin rudă cu Matei, știa că-i pricinuisse agăi necazuri mult prea mari încât să poată fi uitate, de aceea socotea imprudentă o întoarcere, de care nici nu voia să audă. Adversitatea agăi o știa atât de intensă, încât numai un naiv putea crede într-o mărinimoasă amnistiere! De altfel nici lui Papa Greceanu, sau lui Dumitru Buzica nu prea le venea la socoteală să dea ochii cu Matei, cu care fuseseră deseori în conflict. Alții, precum Necula Catargi, se temeau că, fiind rude cu Radu, celălalt domn, vor fi socotiți iscoadele acestuia și în cele din urmă vor fi pedepsiți, chiar nevinovați fiind. Apoi nu-i lăsa inima să-și părăsească neamurile, spre a trece de partea unui străin.

Oricum se stârni o oarece dispută între pribegi, căci, cu deosebire în rândul aceluia mai mărunți mulți nu se simțeau expuși unui risc, fiind prea puțin implicați în acte ostile lui Matei, încât puteau spera într-o iertare sinceră și o împăcare sigură, numai că dânșii nu cutează să se opună prea categoric celor de seamă, ci umili, ca să nu supere, stârnind adversități împotriva-și, se vor supune hotărârii majorității influențate de căpetenie. În surdina controverselor vor continua totuși zile în șir, ele neîntrerupându-se nici măcar în timp ce Radu cobora din Iași spre Focșani. Dar până la urmă Matei trebui să recunoască întristat că stratagema nu dăduse rezultat. Însă nu-i păru rău de gestul său tolerant. Meritase ca să încerce, căci astfel îi liniștise cel puțin pe cei rămași în jurul său, căci destui dintre ei se știau cu conștiința nu tocmai curată și erau încercați de temeri, dar purtarea sa înțelegătoare le spulberase îngrijorările. Că iscodirea băjenarilor eșuase, era altă poveste... Dar nu mai avea însemnătate, de vreme ce astfel se spulberaseră spaimile apropiaților. De altfel în anul următor, după ce

revine biruitor de la Stambul, va mai face o încercare de acest gen, încununată poate de ceva mai mult succes.

Cum am arătat deja, începând cu ultima săptămână din august, la Iași atmosfera Curții era peste măsură de încordată, căci se aflase că Matei intrase în Oltenia și strângea de zor oaste, în vreme ce căimăcămia nu izbutea să adune în jurul ei nici picior de luptător. Alexandru vodă trimisese el însuși curieri prin ținutul Buzăului, al Râmnicului și Saacului ca să mobilizeze dărăbanii și călărașii în numele fiului său numit domn, dar zbaterile sale deznădăjduite se loviseră de un refuz categoric al celor chemați. Dacă în Muntenia încercările sale nu se bucurară de succes, își îndreptă atenția spre tătari, cu deosebire către cei din Bugeac, mai apropiați cu sălașele. Discută cu Cantemir mârza, hanul acestora din urmă, și cu deosebire cu cei din jurul său, între care se numărau fratele său Salman-Șah-mârza, Orac-mârza, Veli-Șah-mârza, Nebzed-mârza, Cutlug-mârza, Inaiet-Șah-mârza, Ali-bec, Ai Demir, Chemal-bec. Iar tratativele se încheiară în chip fericit, Orac-mârza făgăduind în mod solemn că se va afla lângă Radu Iliaș, orice-ar fi să fie, mai ales dacă, în afara prăzilor pe care le va putea lua în lungul drumului, va fi și bine răsplătit pentru bunăvoința sa.

În același timp Alexandru vodă se căzni să mobilizeze oștirile Moldovei, spre a le pune la îndemâna feciorului său. Surpriza fu însă mare când constată că divanul i se împotrivește cu îndârjire. Dregătorii, în frunte cu vel vornicul Țării de Jos, Lupu Coci, marele spătar Șoldan Dumitrașco, vel pitarul Cehan Ionașco, și chiar cu vel logofătul Ghenghea Ioanșco, altfel supus și ascultător, dar pesemne întărâtat de trei logofătul Buhuș Dumitru, prinseră a obiecta că armata moldovenească nu are de ce se implica în conflict, țara neavând nimic de câștigat dintr-un asemenea război. „De ce să ne băgăm unde nu ne fierbe

oala?” stăruiau ei mai departe. „La urma-urmei ce ne privește pe noi Matei și ambițiile sale de înălțare? Ne-am vârî în niște disensiuni ce nu au legătură cu nevoile noastre, epuizând fără rost resursele țării!”

„Pe deasupra în această clipă nici n-am putea suporta cheltuielile, căci ne lipsesc banii trebuitori, întrucât dările pe anul în curs nu s-au vărsat încă în sîpete.” Iordache Cantacuzino, treti-vistier, aflat de față, confirmă și el marile lipsuri ce se evidențiau în condicile vistieriei, de completarea cărora răspundea. De năimirea unor legegii nici atâta nu putea fi vorba, căci plățile ar fi fost și mai mari decât acelea pentru celelalte bresle, iar banii trebuitori, cum s-a zis, lipseau. Sumele existente nu puteau acoperi nici măcar nevoile legate de tributul ce urma a se dăruî Înaltei Porți, fără a mai vorbi de obligația de a acoperi creditele către cămătarii care-i finanțaseră urcarea în scaun. Apoi mai erau zarafii mai vechi, care stăruiau să-și recupereze datoriile făcute de unii domnitori de mai-nainte. În sfârșit, nu trebuiau ignorate nici cheltuielile curente de întreținere a Curții, care pe cât sunt de urgente, pe atât de greu sunt de acoperit în ultima vreme, răul sporind neîncetat, și numai sărmanii dregători știu ce exhibiții trebuie să facă pentru a se descurca! Să întrebe paharnicii, stolnicii, clucerii, pitarii, jitnicerii ori slugerii!

„Chiar de-ar fi chemați numai slujitorii domnești, călărași și dărăbani, care trebuie să se înfățișeze cu desaga încărcată de acasă și cu armele pe care le au în dotare, și tot ar apărea niște cheltuieli uriașe, căci nu se știe cât va dura expediția. Aceasta se poate lungi cine știe cât, iar atunci trebuie strânsă o rezervă de provizii și muniție! Nu se poate lăsa totul numai pe seama resurselor aduse de slujitori din gospodăria lor! Merindele se vor epuiza destul de repede și trebuie împrăpătate!”

„Deci în această clipă țara este în imposibilitate de a investi bani într-o inutilă expediție împotriva Munteniei, în folosul lui Radu. Acesta nu avea decât să se finanțeze de la zarafii țarigrădeni, așa cum făcuseră toți domnii de dinaintea sa. Cămătarii de altfel abia așteptau să găsească clienți, căci, în lipsa acestora, banii, oricât de mulți ar fi fost, n-ar fi adus nici un câștig. Deci posibilități de a ieși din impas existau îndeajuns și nu se mărgineau la stoarcerea fără rost a nefericitei Moldove.

Pentru voievod ținta potrivnicilor era clară: doreau să-i îngrădească puterea, să-i pună piedici în guvernare și să iște tot felului de greutăți, în speranța de a putea găsi, sau mai degrabă de a confecționa, pricini de mazilire! Iar cap al împotrivorilor părea a fi vornicul Coci, rău de gură și peste măsură de mușcător prin tot ceea ce spunea.

În toiul luptei pentru mobilizarea oștirii, văzând împotrivirea boierimii, încearcă să atragă bunăvoința bisericii, în speranța că un cuvânt al noului mitropolit Varlaam, la recunoștința căruia începuse a trage nădejde, ar putea schimba cumva starea de spirit din divan. Pe deasupra nu uita că, orice favoare acordată duhovnicimii, întărea poziția și influența noului său favorit în raport cu masa arhierilor, dintre care mulți nu se simțeau împăcați cu situația, mai ales că episcopii cărcotași rămaseră neclintiți în scaunele lor. Drept care, la nici măcar o săptămână după intrarea lui Matei în București, va interzice autorităților laice să se mai amestece în treburile bisericești¹¹⁴, motiv ca în surdină divaniții să bombăne între ei: „Vrea să se pună bine cu Dumnezeu, că știe el ce știe de păcatele ce-l apasă, făcând o nouă Sodomă aici în palat!!” Dar adăugeau apoi ca o concluzie: „Dar după cum se vede și dincolo i se înfundă, nu numai la noi, căci vloga uzurpatorului oltean se întărește

---

¹¹⁴ Actul, care e autentic, datează din 26 septembrie 1632 (7141).

pe zi ce trece, iar iscoadele sale nu pot scoale la luptă nici măcar slujitorii buzoieni!”

Cu toată îndârjirea dovedită și cu tot sprijinul dat de camarila sa, cu toată făgăduiala cămătarilor că vor mai aștepta până ce li se vor achita datoriile, Alexandru vodă nu i putu determina pe divaniți să se aprobe ridicarea întregii sale oștiri de slujitori domnești. Degeaba stăruie că le-a venit poruncă de la sultan ca să-l ajute pe Radu ca să urce în scaun și să-l prindă pe Matei, iar apoi, legat, să-l trimită la Edikule. În cele din urmă trebui să se mulțumească cu învoirea de a strânge doar ceva gloată, iar dintre boieri să se mărginească numai la aceia care i se vor alătura de bună voie. Scrâșnind din dinți, dar hotărât ca să se răzbune, neavând de altfel încotro, Iliăș se supuse hotărârii divanului.

Dar supărarea nu i se restrângea numai la aceea venită din partea asta. Înțelese foarte bine că între primii dintre aleșii neamului care se alăturau de „buna lor voie” lui Radu se numărau de fapt rudele sale dinspre nevastă, adică tot neamul Cartagieștilor și protejații lor, cu care însă el era la cuțite, căci ei îl acuzau că prin plecările sale către sodomie își batjocorește soața și totodată pe ei, spurcându-le bunul renume, pricină din care îl porcăiau cum le venea la gură. De aceea de altfel îi îndepărtase de la Curte și nu le dăduse nici un fel de dregătorii în nici una din domniile sale. Ori acum Cartagieștii și toți ai lor îl sileau să se umilească și să-i primească în palat, cu bunăvoință chiar, ba zâmbindu-le și dulce, să se poarte curtenitor, și să le mai și mulțumească pentru că sunt singurii care sunt dispuși ca să-l ajute, trebuind să le fie recunoscător! Era culmea că divanul îl aducea în această situație pe cât de jalnică, pe atât de umilitoare. Apoi, pe acest fond se mai ivea și un alt necaz. Fiind împresurat de Cartagiești, exista riscul ca Radu să treacă sub controlul lor, astfel încât, în loc ca să ia el cârmuirea Ungrovlahiei, cum visase și plănuise, aceasta să

încapă pe mâna dușmănilor sale neamuri, fiindu-i adusă chiar împotrivă. De dragul băiatului însă și cu speranța că acesta nu va ieși de sub ascultarea sa, ceea ce i-ar fi îngăduit să ajungă domn a două țări deodată, nu avea încotro și era silit să se accepte împrejurările, chiar dacă o făcea cu noduri în gât. Dar în sine se jură că la vremea potrivită va avea grijă să-și ia revanșa, dezbărându-se de toată această șleahță de nedoriți ce-i cădea pe cap, nerămânând nimănui dator nici cu o centimă!

Acestea erau deci toate realizările cu care tatăl își putu întâmpina feciorul în acea ultimă joi din luna septembrie, când tânărul trase la palatul din Iași.

Dacă în divan împotrivirile sftnicilor se voiau ponderate și se căutau motivări care să pară cât de cât credibile și obiective, la adunările boierilor de prin casele lor din târg, vorbitorii nu mai încercau să se abțină de la nici o acuză sau invectivă, redându-și pe șleau și până la capăt simțămintele răuvoitoare. Dacă până la venirea lui Radu, adversitatea față de Iliăș și toți cei care într-un fel sau altul erau legați de el era unanimă, după aceea se produse o anume sciziune în cinul celor de neam, fără a se ajunge totuși la o ruptură profundă și ireconciliabilă. Cu toate acestea se vor contura mai multe grupuri de interese și păreri, între care se vor genera tensiuni și atacuri ce dezvăluiau aversiuni deseori mai vechi, însă ascunse până atunci. Iar cele ce se petreceau în odaia de oaspeți a vel vornicului Lupu Coci puteau sluji drept pildă pentru a ilustra această atmosferă contorsionată, poate puțin ciudată, care s-a răspândit prin Iași încă din ultima săptămână a lunii septembrie.

Între obișnuinții casei se puteau remarca în primul rând fideliile gazdei, pe care o urmau orbește în orice ar fi făcut, gândit sau intenționat. Pentru ei Lupu era mai presus de orice. Evident, între ei, întâi și întâi, trebuiau pomeniți cei

doi frați, Gheorghe și Gavrilă Coci, care-și admirau fratele pentru însușirile sale deosebite și nemăsurata sa ambiție de a se ajunge și a fi mai presus celor din jur, imbold care lor le lipsea. Apoi era tare învățat și citit, dovedind o inteligență ieșită din comun. Și chiar ca ființă era vânjos la chip și la trup, un uriaș, pe care aveau pricină de a-l pizmui, deși nici ei nu erau chiar de colo! Deși lipsiți de orice dregătorie, ca rude apropiate ale gazdei, aveau dreptul de a sta la masa din mijlocul odăii atunci când oaspeții se adunau la sfat.

Lor li se alătura la masă, ca respectat boier de Curte, stolnicul Șoldan Dumitrașco, ce-i era un soi de unchi prin nevastă lui Lupu, deci nici el tocmai un străin. Apoi, susținători la fel de fervenți erau oamenii casei, precum Iarali sau Erali Dumitrașco, feciorul agăi Iarali, însurat cu o verișoară de-a lui Lupu, ori Palade și Petriceico Toader, amândoi fără de dregătorii în acea clipă, dar nelipsiți din anturajul vel vornicului, căruia îi îndeplineau fără crâcnire poruncile, stându-i de ajutor în înfăptuirea tuturor îndatoririlor ce-i cădeau în seamă în viața de zi cu zi. Fiind mai tineri și de rang mic, dânșii, la sfaturi și adunări, ședeau obișnuit pe lavițele din lungul pereților, de unde însă, din când în când își făceau totuși auzit glasul.

Ei erau aceia care, știind că-i fac plăcere patronului lor, nu se sfiiu să-i laude „fîrea împărătească” și mândra înfățișare, ce aminteau de basileii de odinioară care cârmuiseră cu destoinicie dispăruta împărăție a Bizanțului. De aceea i s-ar fi potrivit mai degrabă numele de Vasile, nume ieșit din grecescul „basileios”, adică „regesc”, decât banalul apelativ de Lupu, dat cu prea mare ușurință și nesocotire a adevărului de sărmanii lui părinți. Ascultându-i cum îi aduceau astfel de osanale, vornicul vântura plin de modestie din mână, ca și cum le-ar respinge sugestia, care însă devenise de la o vreme o dorință care-l obseda. Văzând că pică pe un vis tainic, pe care jupânul îl hrănea în adâncul

sufletului, dâșii stăruiau cu asemenea vorbe, repetându-le de fiecare dată când se ivea prilejul. Ba nu uitau să evoce faptul că dâșul ar fi chiar nepotul legiuit al lui Aron vodă, feciorul vestitului domn Alexandru vodă Lăpușneanu de odinioară, deci că are netăgăduite temeuri de a accede la tron, și-i reproșau că nu face nimic pentru a-și dobândi dreptul, mai ales când împotriva îi stătea Iliăș, care nu avea nici un soi de merite care să-i îndreptățească pretențiile și statutul. Pe de altă parte se făceau a uita că, asemenea lui Lupu, Iliăș însăși se socotea scoborător din Alexandru vodă Lăpușneanu, care i-ar fi fost bunic, în vreme ce, celuia dintâi, i-ar fi fost străbunic. Deci cei doi ar fi fost pe undeva veri, dacă li se luau în serios aserțiunile genealogice ce le vânturau de zor.

- Ba, dimpotrivă, pretenția organizării unei vaste expediții în slujba lui Radu, ce-ar implica cheltuieli nemăsurate, pe care vistieria nu are cum să le suporte, și care ar arunca o povară mult prea mare pe umerii norodului, care și așa e peste măsură de năpăstuit, ar fi chiar un motiv de a-l pârî Înaltei Porți și a-i cere mazilirea! se dezlănțui stolnicul Șoldan Dumitrașco. E regretabil faptul că divanul privește plănuierea cu oarecare îngăduință, mulțumindu-se doar să n-o susțină. S-ar impune o atitudine mult fermă și mai intransigentă de condamnare a unei asemenea inițiative hazardate! Chiar Luminăția ta, vel vornice Coci, ar trebui să pui piciorul în prag și să-i faci vânt lui Alexandru vodă! Ar fi chiar o cale de a-i lua locul și a-ți face cunoscute drepturile și meritele! Deci nu văd rostul atâtor bâjbâieli și tergiversări!

În acest cor până atunci pe de-a-ntregul unitar în împotrivirea sa la poftele domnului, încă de pe la jumătatea lunii septembrie, când Radu se afla pe drum, spre a-și lua în primire scaunul, apăruseră unele voci distonante, ce tulburau dulcea armonia de mai-nainte. Odată cu începutul lui

octombrie, deci după sosirea lui Radu în capitala Moldovei, ele deveniseră chiar mai lărmuitoare, din dorința de a se face auzite. Chiar în acea clipă, ca replică la zisa stolnicului, se ridică plină de zădărnice una dintre ele. Era aceea a biv vel paharnicului Catargi Apostol, frate al Elenei, fostă și ea Catargi, ajunsă cu ani în urmă, datorită împrejurărilor, nevasta lui Iliăș, aflată încă la Stambul. Înainte vreme boierul fusese un pățimaș adversar al cumnatului său, pe care nu-l putea ierta pentru plecările sale homosexuale, care închipuiau o amară batjocură pentru sărmana sa soră. Deci până acum câteva săptămâni împărtășise întru totul părerile celorlalți, de condamnare a lui Iliăș și de proslăvire a lui Lupu. Intrând însă în joc Radu, nepotul dinspre soră-sa, atitudinea îi deveni dintr-o dată mai nuanțată, pornirile mai puțin pățimașe, iar pe undeva părerile sale păreau contradictorii, parcă fiind neîndestulător chibzuite, la prima vedere un noian de vorbe fără șir. Situația apărută nu era însă lipsită de logică, căci dacă pe părinte îl detesta profund, pe fiu îl iubea în chipul cel mai sincer. Deci dacă făcea tot ce putea împotriva tatălui, nu ar fi voit să-i aducă nici cea mai mică atingere băiatului. Ori aici rezida tot absurdul situației, căci orice făptuia prielnic pentru fecior, era automat și un gest în favoarea tatălui, lucru care în fond îl înclina, dar nu vedea nici o ieșire din impas. Nu putea să-i refuze nimic lui Radu.

De altfel nu numai dragostea pentru nepot îl dinamiza, fiind pricina izbucnirilor sale răsucite. Ceea ce îi dădea ghes ca să se pună cu atâta râvnă în slujba nepoțelului nu erau doar niște gingașe și înălțătoare sentimente, cum dădea obișnuit de înțeles prietenilor și cunoscuților. Dincolo de aceste subțiri simțăminte ce-i înfiorau ființa și care poate că erau chiar sincere, stăteau și niște socoteli, de tot lumești, pe care le cântărea rece și negustorește, ca orice om ce trăiește cu picioarele pe pământ și trebuie să se gândească la

binele și bunăstarea sa. Astfel nu-i era străin gândul că Radu putea fi atras de partea lor și ridicat împotriva tatălui. Iar dacă era înălțat domn la București, Țara Românească putea deveni fiiful lor și nu al detestatului cumnat. În felul acesta nu numai că-i dejuca planurile, dar se putea căpătui și neamul Cartagieștilor, care cam de mulțișor nu prea mai prinsese dregătorii, mai ales în Moldova. Acum i se deschideau toate perspectivele dincolo de hotarul de miazăzi, de aceea prilejul nu trebuia ratat. De altfel ca să nu-l supere pe Lupu, la grația căruia ținea, dându-și seama că-i putea fi de folos, încercase dintru început să-i explice acestuia calculele pe care și le făcuse și care în fond nu-l păgubeau în vreun fel și nici nu-i încălcau interesele! Stăruise cu deosebire să-i demonstreze că-i rămâne un fidel susținător și un adversar implacabil lui Iliăș. Iar vel vornicul Coci, tolerant, pare-se că-i înțelesese gândul și-l aprobase chiar, de aceea avea îndrăzneala de a stăruii și mai departe pe marginea lui, chiar de față cu patronul său.

- Să nu ne pripim! îl întrerupse pe stolnic. Împotrivirea față de Iliăș mi se pare firească, precum și pârârea sa la Poartă. Dar asta nu e pricină de a nu duce la îndeplinire o poruncă a padișahului, care a dăruit firman de domnie nepotului meu. Trebuie să ne supunem Împărăției, să-i urmăm îndrumările, nu s-o mâniem nesocotindu-i dorințele, ceea ce ar pricinui pedepsirea noastră. Deci dacă slăvitul Murad al IV-lea ne poruncește răspicat să sprijinim așezarea lui Radu în scaunul de la București, nu se cuvine să nu-i luăm în seamă voia, ci dimpotrivă. Deci eu cred că e de datoria divanului să se învoiască grabnic cu chemarea la oaste a călărașilor și dărăbanilor! Și Luminăția Ta, mărite vornice Coci, n-ar trebui să te împotrivești aridicării ordiilor noastre. Îmi pare rău că acum nu am parte de boierie ca să-mi pot spune părerea dimpreună cu aceia care hotărăsc

destinul țării. Dar poate până la urmă și glasul meu se va face auzit!

Bineînțeles că imediat răbufniră voci indignate din mai multe colțuri ale odăii:

- Adică vrei să ne înhăăm de bunăvoie la carul vodă-i?! Credeam că ai o judecată mai sănătoasă. Ceea ce spui cam miroase a trădare a cinului nostru în folosul veneticilor lui Iliăș!

- Dar eu nu vă cer să-l ajutăm pe principe! De unde scoateți nerozia asta? Este vorba doar de a apăra dreptul nepotului meu de sânge. El n-are nici o vină că e feciorul cui nu trebuie! Și e cât se poate de bine pentru Moldova ca să aibă în Muntenia un domn care să-i fie binevoitor și să se bucure de înrâurire acolo. Iar paguba ce ni s-ar face la vistierie va fi oricum acoperită de Radu, de cum va fi voievod dincolo. Deci nu avem temeii de a ne plânge de cine știe ce pierderi. Toate se vor drege în cele din urmă. Iar lupta pentru dărâmarea tatălui poate continua și o voi susține și pe mai departe! Iar dacă sunt partizan al fiului, ceea ce recunosc, nu sunt și apărător al părintelui!

- Eu nu prea văd cum vei separa lupta pentru fiu, de cea pentru tată! făcu neîncrezător stolnicul Șoldan.

Din cauza grijii exagerate de a nu brusca sensibilitățile stăpânului casei, bâjbâitele demonstrații ale de biv vel paharnicului deveneau tot mai confuze și mai contradictorii, și prin asta mai greu de acceptat.

În ciuda a ceea ce știa deja din spusele mai vechi ale paharnicului, Lupu însuși fu puțin iritat de cele auzite, căci el fusese unul dintre aceia care se împotrivise cu cea mai mare înverșunare finanțării unei expediții în Muntenia, iar acum se vedea judecat fără înduplecare chiar în casa sa, ceea ce era chiar culmea.

- Nu mă așteptam ca tocmai tu, paharnice, să încuviințezi nazurile vodă-i! Deci ceri să suspendăm lupta

împotriva lui Iliăș până după victoria lui Radu. Dar dacă-și pune feciorul dincolo în scaun, nu crezi că-și va întări propriul scaun, devenind mai greu de surpat? Atunci cum poți despărți lupta pentru fiu, de cea pentru tată? Mă dezamăgești, socoteam că mă pot întemeia mai mult pe tine...

- Arhonda, rămân și mai departe sluga credincioasă a domniei tale, dar nu pot să-l părăsesc pe feciorul lui soru-mea. Vă dați seama că dacă mi-aș trage mâna de deasupra sa, nici soru-mea și nici taică-meu, acolo în mormântul în care se află, nu m-ar putea ierta. Am și eu niște datorii omenești pe lumea asta, de la care nu mă pot sustrage, lăsându-le de izbeliște, de parcă n-ar fi! Apoi la București Radu va fi înconjurat de noi, care vom avea grijă nu numai ca să-l rupem de părintele său, ci chiar să-l ridicăm împotriva acestuia. Deci înscăunarea sa nu-l va întări pe Iliăș, ci dimpotrivă. Prim urmare Luminăția ta nu are nimic de pierdut. Trebuie să mă înțelegeți, încercă jupân Catargi s-o dreagă, încât să nu se pună rău cu protectorul său.

Lupu bombăni ceva nedeslușit în barbă, nesatisfăcut de răspuns, dar negăsind niște argumente cu care să respingă raționamentele ca neîntemeiate, nu mai stăruia. Dar, parcă spre a-l irita și încurca și mai rău, intră în vorbă biv vel comisul Fortunas:

- Aici nu-i vorba numai de chemările de sânge ale lui chir Catargi! Nu trebuie să uităm că în spatele lui Radu stă arhonda Kurt Celebi, care la Stambul nu e chiar oricine! Lui îi sunt deschise o mulțime de uși, al căror prag pentru noi e de neatins. El îi are la mână pe toți cei din jurul marelui vizir și a muftiului, la care se bucură de intrare liberă când pofteste. Apoi am auzit că a dobândit o bună trecere și pe lângă slăvita sultană valide Kösem Mahpeyker. Deci nu știu dacă e cazul să ne punem cu el, stricându-i socotelile cu ginerele. Faptul de a-i sta împotriva ne-ar putea costa pe

mulți. Iar ajutându-i oblăduitul nu știu dacă chiar riscăm cu adevărat ca să-i întărim lui Iliăș scaunul. Cele spuse de biv vel paharnic mai adineauri, ne pot liniști în privința asta. Catargieștii, cum fâgăduiesc, vor avea grijă ca vodă să nu se aleagă cu vreun folos din isprava asta. Și, după cum îi cunosc, sunt convins că vor fi destul de uniți și de hotărâți, încât să-i tragă principelui clapa, lăsându-l cu buzele umflate.

- Cum să nu fie întru dobânda domnului?! Ar fi o adevărată trădare față de stăpânul nostru, se revoltă de pe laturi tânărul Iarali Dumitrașco, feciorul agăi Iarali, pe care îl luă gura pe dinainte, uitând pentru o clipă că, în chip necuviincios, repede nu numai cu un velit de seamă, ci totodată un bărbat mai vârstnic decât el, care se mai bucura și de ceva vază! Imediat după aceea își dădu însă seama că a cam întrecut măsura, că încălcase eticheta, drept care se întrerupse, deși ar mai fi avut unele de adăugit, care îi stăteau în gușă.

Biv vel comisul Fortunas se arătă însă netulburat, de parcă n-ar fi auzit nimic și încheie:

- Eu rămân la credința că se cuvine ca Radu să fie ajutat temeinic, însă trebuie totodată să i se ceară un angajament prin care să se lege că va plăti toată datoria ce s-ar pricinui la vistieria Moldovei!

- Poate că judecata dumitale e cea mai cumpătată din câte am auzit azi, îl aprobă fostul treti logofăt Grigore Ureche¹¹⁵, om destul de școlit și bun cunoscător în ale scrisului.

- Așa-i, așa-i! nu se putu abține foarte tânărul slugerel Gheorghe Ștefan¹¹⁶, zis și Ceaurul, să-i încuviințeze spusa, în vreme ce Lupu cam strâmba din nas.

---

¹¹⁵ E vorba de cunoscutul cronicar Grigore Ureche.

¹¹⁶ Viitorul domn Gheorghe Ștefan, care va lua locul lui Lupu.

Taman în toiul disputei, în odaie intră vtori logofătul Bașotă Pătrașcu, cel tocmai scoborât în dregătorie de Iliăș. Lupu, care și așa era indispus din pricina ultimelor păreri pe care se văzuse silit să le asculte, îi privi sosirea ca pe o cireașă amară pe care trebuia să-o înghită. Noul oaspete era însă peste măsură de pornit împotriva domnului, încât răbufni furtunos:

- Bine că născociți tot soiul de pretexte pentru de a trece de partea lui vodă și, ca niște lingăi ce sunteți, vă grăbiți să-i faceți pe plac. Nici el și nici nenorocitul de fecioru-său nu merită nici un fel de înțelegere! De altfel nici nu pricep de unde până unde un mucos ca Radu se voiește să fi domn! Bine că au început puradeii să ne dea lecții nouă, bărbați așezați și cu ceva glagore la cap, dobândită în amarul atâtor ani de trudă... Nu trebuie să-i dăm nici picior de oștean! Să și-i tocmească singur dacă poștește la ei.

Lupu, care până în acea clipă îi purtase anume resentimente lui Bașotă, întrucât știa sigur că-l bârfise în diferite case, bătându-și joc de visul său de domnie, râzând spre pildă de pretinsa sa scoborâre din Aron vodă, văzându-l cum îi ține partea, parcă se mai îmbună și-i mai iertă păcatul de a-l fi clevetit. Oricum, satisfacția încercată la auzul cugetărilor sale îi muie simțământul de potrivnicie, încât ajunse a-l privi cu mai mare înțelegere decât înainte. Ba Lupu merse până acolo încât își zise că, în ciuda vorbelor proaste pe care logofătul le mai scăpase pe alocurea, parcă era mai aliniat nevoilor sale decât Catargi, prea angajat față de interesele nepotului său!

Radu va întârzia doar vreo săptămână la Iași, adică numai atâta vreme câtă fu trebuitoare ca să fie convocate pe șesul de din sus de Mănăstirea lui Balica gloatele care urmau să-l ajute în luptă, cât și cetele boierești chemate de Cartagiești. Acestea din urmă erau alcătuite mai ales din neamuri, mai apropiate sau mai depărtate, dar și din prieteni

și din cei care le erau îndatorați în vreun fel oarecare. Mobilizarea polcurilor se făcea în temeiul celor stabilite de tatăl său, de divan și de rubedeniile sale dinspre mamă, încă înainte de a sosi el în târg. Celor chemați în șesul Bahluiului li se va alătura și ceata de akingii și beșlii ce-l însoțise pe schimi-ceaușul oprit inițial la București, spre a prinde scaunul domnesc, și care, din marginea Dobrogei, se alipise alaiului lui Radu. De asemenea în câteva corturi se adăposteau și lefegii tocmiți de Kurt Celebi la Țarigrad, care-l aveau în frunte pe aprigul chir Stavros.

Pe măsură ce tabăra se înjgheba în preajma mânăstirii lui Balica, cei adunați erau inspecțați și de două - trei ori pe zi de cei ce alcătuiau înaltul comandament, adică de prea tânărul voievod Radu Iliăș, de schimni-ceaușul Ibrahim, de bătrânul Catargi Apostol și de fratele său Gheorghe, unchii celui dintâi.

Ibrahim, înaltul slujbaş moslemic în grija căruia se găsea și steagul de domnie dăruit de padișah lui Radu, era însă tot mai rău impresionat de prestațiile tânărului principe, care să fi avut doar vreo cincisprezece ani. Poate că „rău impresionat” era prea puțin spus. La drept vorbind era profund decepționat. Din păcate tânărul crescuse prea puțin la o curte princiară încât să-i fi întrevăzut dedesubturile și deprinderile, să-i cunoască eticheta și toată organizarea, să devină destul de independent și autoritar în raport cu ceilalți, și să știe să se facă ascultat fără crâcnire de ei. Într-un cuvânt spus, nu căpătase obișnuința de a-și impune rangul și însemnătatea. El trăise mai mult la Stambul, lipit de poalele maică-si, într-un cerc care-i indusese o doză timiditate, încât se obișnuise să fie supus și ascultător față de cei mai în vârstă decât el, să le ceară aprobarea în cele puse în gând, să le primească sfatul și deseori chiar să-l ceară, neputând sau neîndrăznind să găsească singur soluția cea mai adecvată împrejurărilor. Avea deci fire de copil prea dependent de cei

maturi. Poate din pricina asta și tergiversase atâta cu plecarea spre Valahia, simțind în adâncul sufletului că ceea ce i se cerea îl depășea, neavând talente de cârmuitor. Ori timiditatea, lipsa de îndrăzneală i se vedeau și cu prilejul vizitelor în tabăra acelorora pe care urma să-i conducă. Dânsul nu avea niște opinii aparte, pe care să le impună celor din preajmă, ci asculta supus ce porunceau ce-i doi unchi care-l secondau, întorcând capul când spre unul, când spre celălalt, după cum vorbea fiecare, și nu făcea decât să încuviințeze hotărârile lor, de care lua act fără a le face vreo adăugire sau corecție, care de altfel nici nu-i treceau prin minte. El era doar o prezență mută între cei doi, care bâțâia din când în când din cap. Iar dacă era întrebat ceva, se întorcea încurcat spre cei doi ocrotitori, cerându-le ajutorul din ochi cu priviri disperate, întrebătoare și rugătoare, răsuflând ușurat abia când aceștia interveneau cu răspunsul salvator. Iar dacă în sfârșit cuteza să-și expunea vreo părere proprie, privea puțin descumpănit și jenat în jur, în așteptarea aprobării bătrânilor din preajmă. Într-un cuvânt, nu era numai lipsit de inițiativă, ci era totodată nehotărât și ezitant, nesigur pe sine, neștiind bine ce vrea și ce trebuie să facă, neavând tăria de a porunci cu asprime, încât să se facă ascultat, drept care poruncile sale păreau mai degrabă umile rugăminți, rostite cu jumătate de gură.

În temeiul celor stabilite cu înfrigurare în răstimpul de așteptare, în cinci octombrie, adică cu o zi înainte de prăznuirea Sfântului Apostol Toma - Necedinciosul, trupele se puseră în mișcare, urcând valea domoală a Nicolinei, spre a se abate apoi peste colinele din stânga lor, și a coborî în satul Scânteia, vechi loc de popas – și ultimul de altfel – pentru toți cei ce năzuiau să ajungă dinspre miază-zi în cetatea de scaun. Apoi mai departe o luară în josul Bîrladului, în nădejdea de a ajunge pe aproape de vărsarea

sa, spre a se întâlni cu pribegii munteni aflați la Movilă, unde de altfel urmau să sosească și tătarii lui Orac-mârza.

În tabăra fugarilor munteni intrară în seara miercurii de lui zece octombrie, adică a doua zi după prăznuire lui Avraam, moșul vechilor neamuri din Sfânta Scriptură. Aici se alăturară comandamentului constituit la Iași încă o seamă de boieri, în frunte cu biv vel spătarul Catargi Necula, fratele bunicului lui Radu, cât și Orac-mârza, căpetenia tătarilor nogai, care ajunsese cu o zi în urmă. De față cu atâția bărbați în toată firea, bărboși, duri și autoritari, bietul Radu se simțea pierdut, așteptându-se ca ei să hotărască de capul lor tot ce era de făcut, el rezumându-se doar să asculte și să execute, clătînând cuminte din cap a încuviințare. Sărmanul băiat, în nemăsurata-i cumițenie, dispărea pe de-a-ntregul între membrii căpităniei, sfatul său devenind cu totul inutil, încât nici nu mai era luat în seamă de cineva. Dânsul era doar un soi de flamură în jurul căreia războinicii aveau motiv de a se uni, dând o țintă pornirii lor. Deci era cinstit doar ca un simbol, ca o simplă stemă sau o pecete. Drept care, după ce i se închinau ceremonios, ceilalți îl ignorau, cel mai adesea întorcându-i chiar spatele spre a se putea sfătui în tihnă în legătură cu înjghebarea planurilor de război.

La Movilă convoiul zăbovi numai o zi, după care trecu Siretul pe niște poduri umblătoare închiriate din vreme, năzuind apoi spre micul târg al Focșanilor, pe lângă care trecu fără a mai conăci, și se revărsară puhoi în țara vecină, de năboi ținuturile Slam-Râmnicului, până dincolo de albia Râmnei. Lucrurile se petreceau în ajunul praznicului Sfintei Parascheva¹¹⁷ sau a Sfântei Vineri, o mucenică grecească, la vremea aceea aproape necunoscută poporenilor. Abia peste nouă ani moaștele ei vor fi aduse la Iași, ea ajungând mai apoi protectoarea Moldovei.

---

¹¹⁷ Se serbează în 14 octombrie.

Pentru Matei trecerea hotarului nu era o surpriză. Iscoadele sale pândeau de zile întregi de la Măxineni toate mișcările boierilor pribegi care i se declaraseră dușmani, deseori ele trecând în ascuns pe celălalt mal al Siretului, chipurile, ocupându-se doar cu ale pescuitului, meșteșug practicat de mulți dintre localnici, între care de altfel se și ascundeau, fiind greu de deosebit de aceștia ei. Astfel, încă de săptămâni în urmă, domnul fu înștiințat din vreme de trecerea lui Radu prin Galați, mai apoi de primirea la Movilă, de înțelegerile încheiate cu acest prilej, de purcesul său spre cetatea de scaun, iar după aceea de sosirea tătarilor, și în cele din urmă a convoiului oștenilor ce cobora din târgul Ieșilor. Află totodată și cât de numeroși erau vrăjmașii, dar și cine le erau căpeteniile, așa că avea timp îndestul la îndemână ca să se gătească de înfruntarea care se apropia.

El înțelese destul de bine că războiul nu era al timidului și neajutoratului Radu Iliăș, care, sârmanul, nu avea nici pe de departe alură de voievod, ci că se înfrunța cu Cartagieștii și ceilalți vrăjmași ai săi, hotărâți să-și apere și să-și păstreze privilegiile și statutul, la care nu erau dispuși să renunțe.

Totuși, în ciuda presiunilor și a amenințărilor care-i întunecau tot mai sumbru orizontul, Matei știu să păstreze la curte o tihnă deplină, divanul desfășurându-și trebile ca în vremurile bune de pace, de altădată. Întrunirile se țineau după datină, judecățile se făceau neabătut, iar logofeția dădea tuturor la timp hrisoavele cerute. Seninătatea era surprinzătoare, de parcă războiul n-ar fi stat să se dezlănțuie în doar câteva zile.

*

* *

Capitolul al XIII-lea

Aparent, până ce Radu Iliăș se înturnă la boierii munteni ce-l așteptau la Movilă, în București viața se desfășura tihnit, de parcă țara n-ar fi fost amenințată de nici o primejdie. Dar dincolo de aceste aparențe înșelătoare, clădite și întreținute cu bună știință, Matei nu ignorase nici o clipă pregătirile de război. De altfel el păstrase toată vremea în jurul său o oaste puternică, care era cantonată din jos de cetatea de scaun, în șesului viilor, dincolo de mânăstirea vistiernicului Pană. La vremea când fu înștiințat de iscoade că Radu a plecat din Iași, declanșă o nouă mobilizare generală. Mulțime de curieri rapizi se răspândi cu iuțeală pe toate coclaurile, chemând urgent pe toți cei ce puteau purta o armă ca să se alătore oștenilor pe care-i ținea pe lângă sine.

După vreo săptămână, fiind înștiințat că domnul numit de sultan trecuse hotarul la Focșani, fără a-și pierde calmul, pe care se străduia să-l impună și celorlalți, închise divanul și puse capăt tuturor treburilor civile și trecu la organizarea rezistenței. Un puternic corp de pedestrași, arcași și sinețași, dublat de un pâlcc de călăreți și sprijinit și de câteva bombarde și mai multe săcălușe, fu așezat la vadul de peste Colentina, de din jos de mânăstirea Plumbuita, pe

unde trecea drumul Moldovei spre cetatea de scaun. Era locul unde era aşteptată curânda ivire a lui Radu. Scopul acestei stavile era dublu. Pe de-o parte domnul dorea să oprească năvala vrăjmaşă pe aici, ferind astfel capitala de prădăciunile şi pârjolul unui război. Pe de altă parte dânsul hotărâse ca să dea bătălia în largul şes de din sus de satul Dudeştilor, loc întins şi deschis, ce i se părea prielnic pentru o înfruntare şi, instituind opreliştea dinspre miază-noapte, de la Plumbuita, silea potrivnicul să intre în sistemul pe care-l imaginase, căci acestuia nu-i mai rămânea la îndemână, pentru a ajunge în cetatea de scaun, decât podul Obileştilor, care-l împingea tocmai în mijlocul câmpului de bătălie pe care şi-l propusese.

Pentru grosul oştirii sale aşezase tabăra pe malul răsăritean al Dâmboviţei, cam prin dreptul primului din cele două ostroave pe care gârla le făcea după ce trecea de Mănăstirea Radu vodă, aflată din jos de oraş, stabilind totodată rostul şi îndatoririle fiecărei cete în parte. De altfel din locul de popas, dacă sârguiai cu puţină luare aminte, se puteau zări chiar cocioabele Dudeştiului, aflate la cel mult vreo trei mii cinci sute de paşi depărtare.

Pentru a lămuri pe deplin intenţiile sale boierilor, principele îi convocă pe aceştia în spătăria mică, spre a le înfăţişa gândurile ce-l frământau:

- Deci, cum azi-măine ne pomenim pe cap cu tot neamul Catargieştilor şi odorul lor ce ni-l aduc plocon, voiesc să vă desluşesc chipul cum vă desfăşurându-se bătălia cu nevârstnicul fecior al lui Lisandru vodă Iliaş, cel ce ne pândeşte hoţeşte din târgul Ieşilor de pe Bahlui, năzuind a mă descăuna. Dar le vom arăta noi acestor neprieteni cum să dea dos feţei şi să fugă înapoi ca milogii la cel care i-a trimis asupra noastră, ca şi acesta să le plângă de milă pentru ruşinea ce-au păţit-o. Şi deie Dumnezeu ca şi pe fecior să-l doară dosul, ca şi pe tătână-său. Numai că

dacă pe cel din urmă îl doare de prea multă desfătare a plăcerilor sodomiei¹¹⁸, pe fecior o să-l doară de împunsătura spadelor noastre!

Deci spre a înfrunta cu bine potrivnicii, o să statornicesc mai departe rostul și îndatoririle fiecăruia dintre dumneavoastră în răstimpul bătăliei ce vom da peste câteva zile. Dumneata jupâne spătar Teodosie Corbeanu, cârmui-vei peste călărașii domnești ce mi s-au alăturat și vei sta cu ei pre aripa dreaptă a oștirii noastre, cam pre locul de aproape dinspre podul Obileștilor. Dar chiar de v-ar fi la îndemână să loviți vrăjmașul, să-l lăsați să treacă nestingherit în bună pace vadul Colentinei, spre a se orându-i în fața ordiei noastre. Deci nu-i veți pune stavilă sau piedici până nu se dă semn le luptă din surle. Ajutat fi-vei de prea cinstit spătarul Gherghie sin Lupul logofăt. Deci împreună veți cârmui mișcările călărașilor noștri.

În aripa astălaltă, cea dinspre târg, a armiei noastre așeza-vom pre roșii aleși. Grija pentru dânșii o vei purta domnia ta, vornice Ivașcu Băleanul. Iar de ajutat te va ajuta paharnicul Barbu Brădescul. Îmi pun toată nădejdea în priceperea voastră și nu mi-o-ți face de rușine încrederea pusă în voi.

Iar între cele două aripi, mai spre târg, vom așeza toată mulțimea dorobanților ce ne slujesc. Asupra lor vei cârmui domnia ta aga Oprea, și te va ajuta, fiindu-ți însă sub ascultare, Lupul căpitanul. Iar mai încolo, dar tot la mijloc, între aripile zise, vom așeza credincioșii de ardeleni ce m-au însoțit peste munți, petrecându-mă până la București. Iar domnia ta căpitane Vaida Bunea vei avea ca și înainte putere asupra lor, îndrumându-le vitejeasca împotrivire. Deci în domniile voastre, ca ajutoare ale mele de mâna întâia, îmi pun toată nădejdea și vă încredințez viața și tot viitorul meu. Deci dovediți-vă la înălțimea cinstei pe care vi-o fac.

---

¹¹⁸ [Homosexualitate.](#)

Nădăjduiesc că fiecare dintre dumneavoastră a priceput unde îi este orânduit locul, cât și rostul și îndatoririle pe care i le-am încredințat. Dovediți-vă la înălțimea clipei ce ne așteaptă, ca să-l spulberăm pe nevolnicul fecior al sodomitului moldav, trimițându-l acolo unde îi este locul picului, adică la poalele mă-si.

Dar înainte de a pleca ar mai fi de deslușit o treabă. Precum poate ați aflat și luminățiile voastre pe felurite căi, iscoadele noastre au supravegheat fiecare pas făcut de boierii beizadelei lui Iliăș. Cele care au sosit aseară la palat mi-au arătat că oastea lui Radu tocmai a trecut de micul târg al Bârsâneștilor, îndreptându-se spre Afumați. Azi-mâine ajunge aici, lângă București. Deci trebuie luate măsuri ca să poposească pe câmpul Dudeștilor, așa cum am plănuit eu. Bătălia nu trebuie dată în altă parte. Chemați-l pe nepotul meu, spătarul Preda Brâncoveanu. El să rânduiască o stavilă la trecerea vadului Colentinei de din jos de mânăstirea Plumbuita. Nici pasărea să nu poată răzbate peste pod prin acel loc!! Bine că mi-am adus aminte să vă atrag luarea aminte și asupra acestei anevoințe. Deci trebuie să așezăm acolo cei mai buni sânețași și arcași ce-i avem, dar și un trup de oaste călări, pentru a răpezi pe cei ce s-ar putea strecura printre oștile de strajă. Să punem la vad și niște săcălușe și chiar niște balimezuri, să-i spulbere pe cei care ar încerca să treacă pe malul de dincoace. Matale Corbene, să-l îndrumi pe nepotul meu în alegerea luptătorilor potriviți locului acela anevoios. Dacă vrăjmașul ar scăpa pe aici, ne-ar strica toate socotelile. Deci Corbene, ajută-l temeinic pe nepotul meu. Celor tineri trebuie să le fim reazăm și nădăjduiesc că nu trebuie să ți-o poruncesc de două ori, spre a-mi împlini voia odată. Apoi ar mai fi una pe care e bine ca s-o știți și voi. Azi noapte niște iscoade ce mi s-au înfățișat mi-au adus chiar limbă de la potrivnici. De la aceasta am aflat că oastea năvălitoare e cârmuită de spătarul Necula Catargi, fratele

bunicului lui Radu. Dar acesta e nespun de bătrân încât și cârmuirea sa e de tot bătrânească și greoaie. E un câștig pentru noi. Apoi Radu e privegheat îndeaproape de unchiul săi, cu deosebire de biv vel postelnicul Gheorghe Catargi, care nu-l scapă o clipă din mână, și în fața căruia nevârstnicul voievod stă smirnă, de parcă el ar fi supusul și unchiul stăpânul, iar nu altminteri, cum stau lucrurile cu adevărat. De altfel pe Radu nimeni nu-l ia în seamă acolo între ai săi, căci abia de are vreo cincisprezece ani, fiind de tot copil, deși acum câteva luni ai săi l-au însurat cu sila, să pară om cu așezare!! Oricum flăcăiașul e doar un soi de stindard în jurul căruia s-au adunat potrivnicii. Și asemeni oricărui sindard, după ce l-ai fluturat în vânt îl înfigi în pământ și-l lași acolo de capul său, iar tu-ți vezi de treabă, nemailându-l în seamă! Așa e și bietul Radu. Toți chipurile luptă pentru el, dar el, sârmanul, nu are cuvânt între ei! El se întemeiază pe o seamă de boieri moldoveni și dușmanii noștri munteni, ce-au hălăduit dincolo. E vorba de fratele bunicului, cum am mai zis, apoi de Necula vistiernicul, de logofătul Papa din Greci, de Hrizea dvornicul, de Mihu spătarul de aga Neagu Vasilachi sau de vistiernicul Dumitru Dudescu. Lor li se alătură și un trup de tătari, îngăduit de Cantemir pașa. În fruntea lor stă Orac mârza, om aprig din fire, ce nu cunoaște nici milă, nici omenie. În oastea ce vine asupra-ne se găsesc și o seamă de războinici turci, de-ai schimni ceaușului ce are în grijă steagul de domnie dăruit lui Radu. Nu-s mulți și nici luptători de soi. Ei sunt mai mult cu fala slujbei ce o au, ca strajă de prapur împărătesc. Unii par ieniceri, alții serdenghești, ghionguli ori achingii. Între ei se găsesc și unii tocmiți de Radu la Țarigrad, înainte de plecare. Mai e și un trup de seimeni, dar aceștia sunt vrednici de a fi luați în seamă, căci par buni luptători.

Deci peste câteva zile o să-i avem aici, pe capul nostru. Dar să aveți grijă mare să nu treacă vadul de la

Plumbuita, ci, neputând răzbi într-acel loc, să caute scăparea dincolo, pe la Obilești.

Acum sunteți liberi să vă înturnați la trebile voastre, priveghiind însă dacă cei care vă sunt orânduți s-au conăcit în tabăra ce am așezat-o în josul Dâmboviței, pe partea Dudeștilor. Trebuie să fim gătiți de întâmpinarea oaspeților ce se arată în zare!!

În vreme ce lumea aștepta cu inima strânsă apropierea dușmanului, răzbăteau vești din cele mai cumplite. Se zvonea că năvălitorii, și cu deosebire tătarii, făceau jaf, pârjol și robiri pe unde treceau, lăsând pustiu în urmă, de băgaseră spaima în bieții poporeni, care, spre a-și scăpa viața, se ascuseră prin păduri, iar unii se adăpostiseră chiar pe la poalele munților, prin văile cărora își pierduseră urma. Iar zilele de așteptare treceau greu, calmul de la început preschimbându-se cu încetul într-o încordare crescândă.

În ajunul praznicului închinat Sfântului Apostol și Evanghelist Luca¹¹⁹, când se vesti că, cu vreo zi-două în urmă, oștirile năvălitoare ale lui Radu tocmai trecuseră prin târgul Buzăului, pe care-l păraginiseră, Matei coborî în odăile logofeției și hotărî să scrie două scrisori ocrotitorilor săi, Rákóczi și Abaza pașa, fără de sprijinul cărora n-ar fi izbândit să ajungă unde se afla. Deși era încercat de temeri, cum o dovedesc răvașele dictate grămăticilor, principele se străduia să mențină aparența de calm și siguranță de sine, simțăminte care nu s-ar fi clintit în sufletul său.

Cele două epistole le închipui după același tipar. Mulțumea din adâncul sufletului pentru grija ce i se purtase în vremurile de restriște și făgăduia să rămână veșnic recunoscător binefăcătorilor săi, cărora se socotea a le fi „fecior cu trup și suflet”, având nețărmurită credință în

---

¹¹⁹ Praznicul se sărbătorește în 18 octombrie.

părinții săi de cuget, cărora le jura că le va fi întru veșnicie supusă slugă și ascultător cirac. Știa că vrăjmașii neprieteni erau pe aproape, făcând nemăsurată „spaimă săracilor”, dar dânsul nu avea a se teme, căci „toată boierimea țării” îi sta neclintită alături, încât va putea „pune jos” nemernicii care-i calcă olaturile. În încheiere ruga pe fiecare din cei doi „să nu fiu uitat de către Măria ta, ce să nevoiești cu scrisori dăspră împărăție ... și de în toate părțile, că eu sântu al Măriei tale”¹²⁰ prea-plecat și credincios slujitor. În esență mesajul scrisorilor era simplu. În primul rând arătau că amenințarea este iminentă, dar, întâmpla-s-ar ce s-o întâmpla, el era pregătit sufletește pentru orice, și hotărât să meargă până la capăt.

Iar când isprăvi, cele două scrisori fură imediat pecetluite și expediate, ca să ajungă la aceia cărora le erau destinate chiar înainte ca bătălia ce se anunța, să fi început.

De altfel dacă craiul, mult prea preocupat de conflictul său cu împăratul nemțesc, nu făcuse nici o mișcare cu oastea în favoarea sa, Abaza pașa se arătă mai interesat. Matei află astfel că se mutase de curând în cetatea Rusciucului, ca să fie mai aproape de București, unde bănuia că se va da lupta, ba trimisese chiar și ceva oaste, niscai ieniceri, seimeni, ghionguli și gebegi în raiaua Giurgiului, deci pe malul românesc al Dunării, deși arătate răspicat că el nu se va alătura vreunei părți în bătălia ce se va da între alesul său și cel al slăvitului sultan, căci o intervenție deschisă din parte-i putea fi socotită o sfidare mult prea îndrăzneță a însăși măritului padișah Murad al IV-lea. La prima vedere bulucurile trecute din sus de Dunăre puteau stârni nedumerire, de vreme ce declarase că va rămâne neutru. Dacă era stăpânit de asemenea gânduri pașnice, de ce-și mânase totuși oamenii pe malul românesc?

¹²⁰ Din întâmplare scrisoarea către Rákóczi, datată 17 octombrie 1632, ni s-a păstrat. Din ea provin citatele menționate în text.

Gestul nu era însă lipsit de logică, căci el nu putea uita cele petrecute cu vreo lună în urmă la Schela Ciobanului. Ori dacă atunci nu prevăzuse și nu prevenise amestecul beifului de Vidin în treburile sale, acum era hotărât să-i taie pofta oricărei inițiative nedorite. Vecinul trebuia să priceapă că dacă va încerca să intervină cumva din nou, va trebui mai întâi să înfrunte oastea sa, care era net superioară forțelor de care putea dispune celălalt. Deci hogașurile ajunse din sus de fluviu nu închipuiau vreun ajutor în perspectivă pentru Matei, ci doar un mijloc de a-l speria și intimida pe sangeac-beifului vecin, aparținător de Rumelia, dar poate și pentru a descuraja pe tătarii din Bugeac, care, la drept vorbind, ar fi trebuit să se afle sub ascultarea sa, dar făceau cam ce îi tăia capul în frunte cu zurbagiul de Cantemir mârza, fost el însuși mai-nainte valiu de Silistra.

Sărmanul Radu, care era blând din fire, iar alături de poala maică-si nu fusese martorul unor scene sângeroase, sau prea violente, se simțea oripilat de ceea ce îi era dat să vadă după ce intrase în țara pe care urma s-o cârmuiască cu milă și dreptate, întru fericirea ei. Peste tot oameni uciși fără pricină, numai pentru nu apucaseră să se ascundă, fete violate sălbatec și chinuite înainte de rușinare în cele mai neînchipuite feluri, pentru ca mai apoi, adesea, să sfârșească ridicate în sulite în chip de trofee, bordeie aprinse, cu flăcările ridicându-se până-n țării, gospodării sparte, pereți surpați și toate săracele bunuri dinăuntru risipite în batjocură prin ogradă. Timid și strâmtorat, la popasuri încerca să-i înduplece pe maturii săi sfătuitori, care-i conduceau expediția și luau hotărâri în numele său, să fie mai temperați, mai omenoși, mai înțeleghători, căci ce vină puteau avea sărmanii săteni că asupra-le se aridicase un voievod, care, din porunca prea-luminatului sultan, trebuia alungat. De ce trebuiau pedepsite gloatele, de vreme ce nici

nu știau cine este cel înstăpânit asupra-le! E păcat de Dumnezeu, ce se petrece!

Iar dacă Orac mârza, necunoscându-i limba, nu-l putea înțelege, privindu-i doar cu milă și dispreț văicărelile, Necula Catargiu, fratele bunicului, care, fiind de altfel și cel mai bătrân, se socotea cel mai îndreptățit dintre toți de a deține comanda supremă, vântura a lehamite din mână, semn că atâta cicăleală îl zădăra, abătându-l de la lucruri de mult mai mare însemnătate, ce nu trebuiau nesocotite. Asemenea fleacuri nu-și aveau locul în răstimpul sfaturilor serioase de război!

- Ce știi tu copile, ce este aceea o bătălie pentru o țară?! Așteaptă să ajungi bărbat în puteri și atunci ai să vezi că asemenea ieșiri aprige sunt firești pentru un viteaz și cutezător luptător. Cei slabi nu au nici un drept la existență! Ei sunt datori să mulțumească smeriți celor puternici când le îngăduie să-și găsească vreun cotlon pe fața pământului! Altfel trebuie șterși din lume!

Bietul Radu, luat repede, tăcea, mărginindu-se doar să asculte ceea ce decideau ceilalți, fără să-l mai ia în seamă. Ei stabileau încotro se vor îndrepta a doua zi, cât de departe vor merge, asupra căror orașe sau sate vor năvăli, care era conducerea bulucurilor și ordinea lor de marș. Nici măcar nu i se mai cerea vreo încuviințare. Ar mai fi zis uneori și el ceva, dar frații mamei sau bătrânul lor unchi nu-i mai lăsau rînd la vorbă, încât rămânea cu gura deschisă și mâna ridicată, ca unul ce voia să intervină, dar care nu apuca să rostească vreun cuvânt.

Vestea plecării lui Radu vodă Iliăș spre București și a pătrunderii sale în Muntenia va ajunge după vreo săptămână și la Istanbul, numai că, grație răstălmăcirilor lui Kurt Celebi, se va alege cu un înțeles de tot schimbat. Astfel, în loc de a se afirma că el a intrat în Muntenia ca să-l înfrunte pe Matei, se va zice că în sfârșit noul bei a ajuns în

stăpânirea scaunului său, după atâta zăbavă lipsită de rost, fiind primit cu dragoste de supușii săi, care i se închină plini de bucurie și recunoștință! Chiar în marele divan împărătesc domnea năuceala, însuși vizirul și muftiul neștiind bine ce să aleagă de bun din cele care se cleveteau. Deci Abaza pașa și craiul Rákóczi dădeau de înțeles că domnia încăpuse pe mâna unui boier, bărbat în toată firea, care cu mână tare cârmuia deja, în vreme ce capuchehaia Kurt Celebi arăta că ginerele său, cel ce se bucura de firman împărătesc, tocmai își intrase în drepturile de stăpânitor. În toiul acestei stări de confuzie generală, padișahul va trimite o nouă poruncă de prindere a lui Matei, arătând că, de vreme ce dânsul a dat un hatișerif, înțelege ca porunca să-i fie urmată cu sfințenie și nu va îngădui vreodată ca cineva să se aleagă singur voievod asupra unei raiale ce-o stăpânește! Cum impostorul cică era pe punctul de a fi alungat, vecinii erau poftiți să-l prindă neîntârziat, de cum va încerca să treacă hotarul la ei, să-l încătușeze și, așa înlănțuit, să-l trimită la Edikule.

Dar dincolo de vâlmășagul de bârfe, cleveteli și născociri fără șir ce se puteau auzi atât la Stambul, cât și la Iași sau la București, armata, ce se putea zice că era a lui Radu vodă Iliăș, înainta ferm prin ținuturile Munteniei, sub cârmuirea neclintită a căpeteniilor ce i se nimeriseră. De altfel, după ce cu vreo două zile în urmă scurtase drumul prin sătucul Urzicenilor, zis și al Bârseștilor, sâmbătă, în 20 octombrie, avangărzile ei călări atinseră vadul Colentinei.

În prima clipă, din cauza pomilor din luncă, deși aveau frunzișul rărit din pricina ciupiturilor toamnei, năvălitorii nu zăriră oștenii așezați în așteptare pe celălalt mal al apei și se repeziră plin de avânt peste podul de din jos de mânăstirea Plumbuita, ce se afla ridicat acolo. Dar abia prinseră a urca coasta blândă de dincoace de râu, că se auziră pocnind sânețele. Trăpașii, unii răniți, alții speriați, se cambrară și se ridicară în picioarele dindărăt, fiind gata să

dea înapoi. Călăreții nu se lăsară însă dominați de spaima dobitoacelor, ci se avântară vitejește asupra celor tupilați în iarbă. Prin văzduh se auzi șuierând un întâi nor de săgeți, iar imediat după aceea trosniră și câteva săcălușe și niște tunuri mai mari, iar primele victime se prăvăliră de pe cai. Din urmă năvăli încă un trup de călăreți, acoperiți cumva de cei de dinaintea lor.

Bătălia se încinse de-a binelea. Sulițele și spadele se încrucișau, scânteind în lumina orbitoare a soarelui. Strigăte de luptă, urlete de durere, zvâcnitul lanțurilor de luptă, pocnetul lor și al buzduganelor în scuturi, vâjâitul toporiștilor și al baltagelor, zângănitul de fiare lovite, alte bubuituri de tun se împleteau într-o hărmălaie învălmășită și căznică, care ținu câteva ceasuri. La un moment dat un pâlă de călăreți năvălitori păru a răzbi spre miazăzi, în lungul luncii Colentinei, strecurându-se pe lână apărătorii vadului. Dar nu fu decât o părere, căci deodată le răsăriră în față niște călăreți, care-i siliră să bată în retragere, împingându-i înapoi spre pod.

Straja moldovenească, având simțământul că se găsește în fața întregii oștiri a lui Matei îngrămădite dincolo de vad, pe care singură nu avea cum o copleși, hotărî să se tragă îndărăt, mai ales că suferise pierderi destul de mari. Cum călăreții, împulzindu-se fie pe pod, fie chiar prin albia apei nu prea a adâncă în acel loc, se întoarseră pe malul de dincolo al Colentinei, lupta încetă, deși nu erau nici măcar ceasurile prânzului.

Oștenii lui Matei își reasezară rândurile, de astă dată apropiindu-se de vad, căci, după cât se părea, stătuseră prea departe de el, ceea ce încurajase năvala inamicului, dându-i chiar avânt. Iar mai departe era de așteptat o înfruntare și mai puternică, căci din urmă venea desigur grosul ordiei vrăjmașe, care neîndoios că va relua încercările străjii,

neavând cale mai lesnicioasă de a pătrunde în cetatea de scaun.

Corpul de avangardă moldovenesc, ce-l avea în frunte pe biv vel postelnicul Gheorghe Catargi, se repezi să dea de știre trupurilor de oaste ce veneau din urmă asupra celor petrecute. La învolburata apariție a cercetașilor, lungul convoi se opri. În jurul fostului postelnic se adunară fratele său mai mic, un văr, unchiul său, Orac-mârza și mai mulți dintre boierii moldoveni și munteni care conduceau oștirea lui Radu.

- La vadul Colentinei e adunată toată oastea nenorocitului de agă. Era prea numeroasă ca s-o putem dovedi singuri. N-am putut aprecia cam câți oameni să fi fost, dar socotesc că erau destul de mulți, deci lupta va fi grea. Ar trebui născocită o viclenie spre a copleși potrivnicul.

Bătrânul vel spătar Catargi Necula, de felul său muntean, deci mai bun cunoscător al locurilor decât ceilalți, până în urmă cu două luni chiar mădular al divanului, căzu pe gânduri.

- Aga știa bine că pe aici vom veni și e firesc că a încercat să ne iasă înainte. Și eu în locu-i aș fi făcut la fel. Dar tu nepoate ai dreptate. Mai de seamă și mai spornică decât forța brutală, e viclenia! Iar dacă aga a făcut greșeala de a-și aduna oastea la Plumbuita, i-am putea veni de hac, picându-i din spate.

- Dar cum? Și din sus de pod și din jos, Colentina e greu de trecut, căci apa face în multe locuri ghioluri și bălți, în nămolul și smârcurile cărora te înfunzi fără de scăpare... făcu postelnicul Gheorghe Catargi puțin cam sceptic. Apoi mai încolo și coastele sunt cam oable, greu de urcat pentru cai...

- Puțin mai devale, prin dreptul Obileștilor, e un vad lesnicios și un pod zdravăn, făcut de jupân Hrizea din

Bălteni, aici de față. Măritul vel vornic, ca bun cunoscător al locurilor, că are moșie pe aici, ne va îndruma ca să ne furișăm nesimțiți într-acolo. După ce ajungem pe celălalt mal, e lesne să ne strecurăm în sus pe după mânăstirea Mărcuța, ca să cădem taman în spatele oștilor adunate la podul Plumbuitei. Esențial însă, este ca mișcarea noastră să treacă neremarcată. Trebuie să ne prelingem în așa fel încât trecerea să nu poată fi observată de străji, sădindu-le credința că ne-am speriat și ne-am oprit locului aici, dincoace de Afumați.

Boierii români, înțelegând stratagema, o aprobară imediat. După ce lămuririle fură traduse lui Orac mârza și schimi-ceaușului putător al steagului împăărătesc, și aceștia își dădură acordul. Drept care, fără a face zgomot, slujindu-se și de adăpostul streșinii pădurii Gradiștea, pe lângă care tocmai treceau, din păcate pentru ei cam desfrunzită la vremea aceea, cotiră spre satul Fundeni și de aici spre Dobroești și apoi Obilești, unde ajunseră la câteva ceasuri după prânz. Dar când straja, ca să deschidă drumul grosului, trecu podul și urcă malul, găsindu-se în marginea unui șes întins ca în palmă, acoperit cu o pânză scundă de iarbă, care îngăduia privirii să pătrundă până departe, avu o surpriză. Undeva în zare, dincolo de un sat ce se distingea mai pe aproape, pe latura stângă, se puteau zări pe fundalul mai întunecat al lăstărișului unei lunci, niște pete viu colorate, care nu puteau fi decât niște corturi. Călăreții se întoarseră și înștiințară înaltul comandament. Ceea ce li se arătase nelămurit în capătul câmpiei nu putea fi decât o tabără. Dar era curios că Matei, dacă-și conăcise oastea aici, nu pusese strajă și la acest al doilea pod, precum făcuse la cel dintâi. Oare ce se putea ascunde în spatele ciudățeniei? Să fi avut nu o tabără, ci două? Ce rost gândise Matei pentru fiecare dintre ele și cât de mari erau? Se iveau deci dintr-o dată mai multe întrebări la care era greu de găsit un răspuns...

Spătarul Necula Catargiu, care în virtutea împrejurărilor se vedea ajuns comandantul suprem al expediției strănepotului, porunci iscoadelor să încerce să se apropie, spre a verifica mai îndeaproape ceea ce zăriseră străjile în fugă. Până ce se vor primi deslușiri, hotărî să se facă popas. De altfel în stînga locului unde se opriseră, se ridica o măgură destul de întinsă și de înaltă, care îngăduia o largă cuprindere cu privirea a împrejurimilor, încât acolo fură așezați niște pândari, spre a băga de seamă dacă nu se apropia cumva cineva.

După puțin lucrurile se lămuriră. Întra-adevăr, în zare se găsea o tabără lui Matei și după câte se părea în ea erau cantonați zeci de mii de oșteni. Deci socotelile făcute mai devreme, cu lovitura dată prin spate, se dovedeau neîntemeiate și trebuiau abandonate. A trece nesimțită toată oastea moldavă în susul Colentinei, pe malul drept al apei, era evident cu neputință! Desigur că și potrivnicii zăriseră deja că se petrecea ceva mișcare neobișnuită la podul Obileștilor și pândeau. Ciudată era însă liniștea pe care o dovedeau. S-ar fi zis că nu le păsa de apropierea vrăjmașului, ci se așteptau la ea.

Pe de altă parte, pentru moldoveni era totodată prea târziu ca să se înceapă lupta, căci peste câteva ceasuri prindea să se însereze, iar noaptea și întunericul nu puteau fi prielnice unei bătălii. Ea trebuia amânată pentru a doua zi. Drept care năvălitorii hotărâră să așeze tabăra exact în locul în care se opriseră.

Ceea ce iscoadele nu avuseseră cum afla era că Matei fusese în permanență informat asupra apropierii vrăjmașului de cetatea sa de scaun. El știuse când ordiile năvălitoare trecuseră de Afumați, sau când străjile lor atinseseră podul dinspre Plumbuita și dezlănțuiseră lupta. Urmărise înfruntarea din spătăria mică, încredințat că cei așezați vadul Colentinei își vor face datoria de a respinge

potrivnicul chiar fără intervenția sa nemijlocită. Alesese pentru asta ostași și căpitani din cei mai destoinici. Iar curierii făcuseră fără întrerupere drumul dus – întors, încât cunoștea în orice clipă mersul cumpănit al înfruntării.

El făcuse din ajun niște plănuiri de luptă și priveghea din palat, cu cea mai mare grijă, împlinirea lor întocmai. Din două pricini hotărâse oprirea năvălitorilor la Colentina. În primul rând voia să ferească cetatea de scaun de jafuri și pârjoluri, împiedicând oastea, și mai ales hoardele tătare, să se apropie de târg. Apoi, cu câteva zile mai înainte, el alesese șesul de din sus de Dudești drept câmp de luptă și plăsmuise un plan al înfruntării potrivit aceluși loc, drept care, prin stavila de la Plumbuita țintise nu numai să ferească orașul de prăpăd, ci totodată să determine potrivnicul să coboare la vale, și să-l îndrume ca să intre sistemul de luptă pe care îl imaginase. Deci străpungerea apărării de la Plumbuita i-ar fi năruit toate plănuirile înjghebate cu atâta migală, punând sub semnul îndoielii chiar șansa unei victorii. Știind deci însemnătatea deosebită a reușitei aici, urmărise cu mare înfrigurare, cu emoție chiar, înfruntarea ce se da la capătul șleahului ce venea dinspre Afumați.

Când fu înștiințat că straja moldovenească izbutise să se furișeze în lungul luncii spre miază-zi, scăpând în câmpie, fusese pe punctul de a încăleca spre a se rezezi într-acolo, ca să ia personal comanda. Dar nici nu apucase să-și încătărameze platoșa, că sosi o nouă ștafetă, care-l înștiință că moldovenilor li se tăiase înaintarea, iar aceștia se retrăseseră. La auzul veștii se întoarse în palat și se așeză liniștit în jilț, răsuflând ușurat.

Deci primul talaz al năvălirii fusese oprit, dar neîndoielnic urma revărsarea celui de al doilea, de astă dată susținut de întreaga oștire vrăjmașă, atac care desigur se va dezlănțui peste doar câteva ceasuri. Rezistența la pod avea

prea mare însemnătate, ca s-o mai lase pe seama altora, cum făcuse până atunci. Trebuia să se ducă să privegheze el însuși lucrurile, așa că orându-i să plece imediat după ce va prânzi.

De altfel pregătirile pentru plecare sa începuseră deja, când fu înștiințat că oștile lui Radu prinseră a se strecura în ascuns prin hățișurile pădurii Gradiștea în josul Colentinei, taman cum dorise să se întâmple. Păreau a cădea mult mai ușor în capcana pe care le-o întinsese, decât îndrăznise a spera. Zâmbi mulțumit, frecându-și barba gânditor. Inamicul, fără să-l fi forțat prea mult, începea să intre în sistemul de luptă pe care-l concepuese.

De altfel iscoadele dosite prin ascunzișurile luncii, prin pădure și prin satele din drum, se înfățișară pe rând, zugrăvind-i până în mărunțișuri descriindu-i în detaliu și forțele vrăjmașului, nu numai calea pe care apucaseră. În frunte cu doi mârzacii, coloana era deschisă de călăreții tătari, în număr de doar vreo două – trei mii. Urma apoi un trup de seimeni, bine rânduți, dovadă a disciplinei cu care erau obișnuiți și a priceperii lor ostășești. Aceștia desigur că îi vor da ceva bătaie de cap. Iar în urma lor se înșira, cam de-a valma, o gloată de mai multe mii de pedestrași, ce păreau cam de adunătură, deci soi prost ca luptători. Mai veneau niște pâlcuri de călăreți moldoveni, între care se puteau recunoaște niște boieri de din sus de Milcov, cei mai de seamă dintre ei fiind Catargieștii, ce făcuseră zid în jurul lui Radu, ruda lor. Acestora li se alăturau apoi, tot călări, boierii munteni ce pribegiseră peste hotar, însoțiți de toate slugile ce le târâseră după ei. De altfel în ceata acestora din urmă cercetașii recunoscuseră niscai achingii, serdenghești, ghionguli și beșlii, cât și o seamă de ieniceri, adică o mică oștime otomană, parte adusă cu sine de Radu de la Stambul, parte închipuind oamenii ce slujeau sub ascultarea schimni-agăi care ținuse scaunul muntean până cu vreo lună în urmă.

Lămurit asupra potrivnicului și a gândurilor sale, domnul socoti că nu mai are pricină de grabă. Așa că mai zăbovi un răstimp, căci abia peste câteva ceasuri ordiile lui Radu puteau ajunge la Obilești, unde-i aștepta. În cele din urmă porunci să i se aducă a doua oară platoșa și coiful și, după ce se încetărămă, coborî în ogradă. Urmat de o mică gardă, se îndreptă fără a se zori spre tabăra pe care o așezase din jos de Mănăstirea Radu vodă, dar pe malul de dimpotrivă al Dâmboviței.

Ajuns, adună în jurul său toate căpeteniile cetelor, steagurilor și căpităniilor și, după cum zice letopisețul, „tocmi pre fieșcare la ceata lui”. Astfel pe spătarul Teodosie Corbeanu, în care avea mare încredere și-și pusese mari nădejdi în el, îl orânduî în fruntea călărașilor domnești, ce-i așezase taman în aripa dinspre răsărit a trupurilor sale de bătaie, adică în spre partea ce venea pe aproape de podul Obileștilor, dar îi porunci să nu pună vreo opreliște moldovenilor la trecerea vadului Colentinei, deși acolo ar fi poate mai ușor de zăgăzuit. Dar nu trebuiau alungați sau risipiți, ci lăsați să intre netulburați pe câmpul de bătaie. Deci chiar dacă s-ar ivi împrejurări prielnice unui atac, să șază blând în așteptare până ce se va da semnalul de luptă, ferindu-se de a cădea în ispita vreunei vitejii. Dânsului îi va sta de ajutor spătarul Gherghie din Măgureni, feciorul fostului mare logofăt Lupul, care va urma și el cu aceeași strictețe porunca stăpânirii de sine și a cumpătării. Dânșii vor sta cu spatele spre vatra Dudeștilor și spre Dâmbovița, astfel încât vrăjmașii să fie siliți a se orânduî la miază-noapte de ei, încât în răstimpul bătăliei să fie siliți a privi în soare, razele căruia, bătându-le în ochi, desigur că-i vor orbi.

Alături, în stânga lor, îl orânduî pe căpitanul Vaida Bunea voievodul, cu ardelenii pe care-i adusese de dincolo de munți, din Țara Hațegului. Nici el nu trebuia să sperie

moldovenii până nu se vor scurge cu toții pe câmpul de bătălie.

În mijlocul liniilor sale de luptă îi orânduie pe dorobanți, înstăpânind asupra lor pe aga Oprea din Bucu, ce era dinainte vreme iuzbașă asupra unor cete ale breslei lor, arătându-i și cum să-i țină din scurt. Iar pentru a nu-i scăpa cumva din mână îi așeză alături pe căpitanul Lupu, din aceeași tagmă ostășească.

Iar aripa stângă a șiragului oștirii sale, ce închipuia latura ei dinspre târgul Bucureștiului, o încredință roșilor aleși, trupuri foarte destoinice de oaste călări. Asupra lor îi înălță cu depline puteri pe vornicul Ivașco Băleanul secondat de marele paharnic Barbul Brădescu.

Iar după ce lămuri locul în care va sta fiecare ceată, în încheiere le dădu tuturor cuvenita învățătură asupra a ceea ce aștepta de la ei, deci, altfel zis, le dezvălui în detaliu planul de luptă plăsmuit pentru a doua zi.

Ieșirea principelui din palat și din cetate fu imediat remarcată de târgoveți, ceea ce spori agitația și neliniștea ce se iscaseră încă de dimineață, când se aflase că luptele începuseră din jos de Mănăstirea Plumbuita și mulți așteptaseră încă de atunci cu sufletul la gură ca să vadă deznodământul. De altfel atmosfera era destul de tensionată chiar din ajun, căci se zvonise că, prin târgurile prin care trecuseră, oștile năvălitoare prădaseră, pârjoliseră și ucisuseră, lăsând numai paragină în urmă. Cu deosebire femeile se arătau înspăimântate, căzând jertfe cu duiumul, drept care pe tot parcursul zilei își luară copii de mână și, cete-cete, o porniră cu grăbire spre codrii Grozăveștilor și ai Cotrocenilor, aflați la apus de cetate, în nădejdea de a se putea ascunde acolo până ce va trece năpasta războiului, iar luptătorii se vor liniști. Plecarea domnului nu făcuse decât să accelereze bejenia pornită încă de la primele ceasuri ale

răsăritului, căci scoborârea sa în tabără nu făcea decât să întărească convingerea apropierei primejdiei ce le amenința.

De altfel aceeași panică domnea și în satul Dudești, aflat cam la un ceas de mers pe jos, dacă purcedea din poarta Curții Domnești către răsărit. Oamenii văzuseră de câteva zile întemeierea taberei nu departe de vatra lor și înțeleseseră că luptele sunt orânduite de a se da pe aproape, dar la început vecinătatea bătăliei nu-i prea sperie, căci o tabără ostășească stătea de mai bine de-o lună pe undeva din jos de Mănăstirea lui Pană vistierul, în șesul viilor, iar lucrul nu păgubise pe cineva, încât mutarea ei dincoace de gârlă nu părea să aducă vreo schimbare în rău pentru nimeni.

Dar în zilele din urmă devenise tot mai limpede că lucrurile nu evoluau la fel de pașnic ca până atunci, căci și ei auziseră de nenorocirile pricinuite de năvălitori, iar de dimineață aflaseră de luptele petrecute sub zidurile Plumbuței, deci destul de aproape, la nici două ceasuri de mers pe jos, încât pe drept fură copleșiți de frică. Roadele secerate cu puțin în urmă avuseseră grijă să le ascundă încă de câteva zile în gropi arse, unde dosiseră și lucrurile mai de preț din casă, precum veșmintele, scoarțele și cergile, cojoacele și opincile cele noi.

Dar, acum când bătălia începuse în sus-ul Colentinei, nu mai era vorba doar de dosirea avutului, spre a-l pune la adăpost, ci intra în joc și canonul apărării vieții, așa încât, cu mic cu mare, coborâră coasta la Dâmbovița și, pe la vadurile ce le cunoșteau, trecură apa dincolo, urcând coastele povârnite dinspre părțile Văcăreștilor, nădăjduind că, din cumpăna dealului de acolo, să poată priveghea satul lăsat în urmă, fiind cumva la adăpost, căci li se părea îndoielnic că vrăjmașii ar fi ispitiți să urce după ei râpele cam prăpăstioase din acea parte, mai ales că în drum ar fi întâlnit mulțime de bălți și mlaștini pline de stufărișuri, ce le-ar fi stat piedică.

Aici, pe buza coastei, îi prinse friguroasa noapte de sâmbătă, fără ca să se fi întâmplat ceva, afară de faptul că dincolo de podul Obileștilor li se păru a vedea ceva frământare, care însă era greu de deslușit din pricina depărtării. Abia după întunecare zăriră scânteierile unor pălălăi, pe care de bună seamă că oștenii le încinseseră spre a se încălzi. Dimineața de duminică îi găsi pe oameni, femei, bărbați și copii, tremurând degerați și jilavi de brumă, înghesuiți unii în alții, deși în parte erau acoperiți de cergi.

Când prinseră a miji zorile, deci înainte de a apărea soarele, în tabăra lui Matei vodă se auzi trâmbițatul surlilor. Dacă cei de pe coastele Văcăreștilor nu le putură auzi din pricina depărtării, răsunetul lor răzbătu în târg, stârnind bărbații rămași acasă în nădejdea de a-și putea apăra avutul de răul năvălitorilor ce amenințau să pătrundă în lungul ulițelor. Ascultând chemarea goarnelor, cei de prin mahalalele Sfânta Vineri, a Oltenilor și chiar a Măcelarilor, așezate taman în hotarul răsăritean al târgului, mânați de curiozitate, se urcară pe garduri, în căruțele lăsate prin ogrăzi, pe pătule, iar unii chiar în turlele clopotnițelor, spre a vedea ce se întâmplă.

Din locurile pe unde se cățărara, putând privi în tabăra domnului, băgară de seamă că aici începuse mișuneala, oștenii adunându-se în pâlcuri spre a ieși apoi în câmp în bună rânduială, așezându-se în locurile ce le fuseseră poruncite încă în deseară.

Același lucru se petrecea de altfel și în tabăra de dincolo de Colentina, aceea despre care se putea spune că era a lui Radu vodă Iliăș. Și aici sunară trâmbițele de sculare, și aici începură a se rândui oștenii după breslele de care țineau, numai că, din cauza depărtării, și mahalagiilor bucureșteni și plugarilor din Dudești, gătirile acestea le rămaseră necunoscute.

Dar, deși era duminică, iar soarele se înălțase de-o suliță pe cer, în tot târgul nu bătu nici un clopot pentru a chema lumea la utrenie, cum era obiceiul, ci o tăcere apăsătoare strivea împrejurimile, puținii oameni rămași pe acasă, cățarați pe unde apucaseră, pândeau cu sufletul la gură cele ce se petreceau pe întinsul șes din răsăritul așezării. De altfel nici nu prea avea cine ține slujbele, căci mulți preoți și diaconi fugiseră odată cu băjenia femeilor și copiilor, și se ascuseseră prin codrii din împrejurimi.

Nu era însă și cazul popii Tatu de la biserica agăi Niță, cea cu hramul Sfânta Vineri, așezată cam în capătul de jos al hotarului de răsărit al târgului. Dânsul, care nu cunoștea lașitatea, rămăsese alături de bărbații hotărâți să țină piept vrăjmașilor, și, încă de dimineață, urcase în clopotnița de lângă biserică, ce era o turlă destul de înaltă din lemn, închisă cu scânduri pe de lături, ce avea sub un acoperiș țuguiat de draniță, ce acoperea clopotele, un foișor deschis spre toate cele patru zări, împrejmuit de un parmalâc de grinzii zdravene de stejar. De altfel cucernicul părinte, de pumnul zdravăn al căruia era înțelept să te ferești, nu era singur în ceardacul în care, de sus, din tavan, atârnavă funiile de care se trăgeau clopotele. I se alăturaseră șoltuzul și doi dintre pângari, îngăduiți acolo ca semn de deosebită considerație pentru niște respectați fruntași ai vrednicei obști a comunității. Numai că nu le fu dat să stea în tihnă la priveală, cum nădărduseră, căci după puțin năvăliră peste ei mahalagii din împrejurimi, nemulțumiți că ulucii pe care se cățăraseră nu erau destul înalți și nici destul de zdraveni ca să-i țină, încât să poată iscodi de acolo gătirile oștii lui Matei vodă. Înghesuiala ajunsese așa de mare, încât onoratele notabilități abia de mai puteau respira, gloata uitând parcă de vaza de care erau înconjurați.

De la înălțime se putea vedea destul de deslușit orânduiala oștenilor lui Matei. Din ceastă parte, șiragul lor

Începea la depărtare de vreo jumătate de ceas de mers cu piciorul, dacă porneai de la malul Dâmboviței spre răsărit, de undeva de din jos de Mânăstirea Radu vodă. Chiar în capăt se vedeau, micșorați de depărtare, asemenea unor jucării, pâlcurile de călăreți de roși aleși, ce se întindeau în adâncime mai multe sute de pași. Dincolo de ei se deslușeau, ca o masă compactă, veșmintele vineții ale dorobanților, ale căror chipuri însă nu se puteau cunoaște. Lipiți de ei era așezată o mulțime care se osebea de cei dintâi prin straie croite din țesături vopsite în culori mai vii. Cunoscătorii, care mai trecuseră pe lângă tabăra așezată în șesul viilor de din jos de mânăstirea lui Pană vistiernicul, recunoscără într-înșii lefegii tocmiți din Ardeal. În sfârșit în zare, dincolo de marginile satului Dudeștilor, se vedea o îngrămădeală, ca un nor cărămiziu mohorât, în care era greu să mai deosebești oamenii de cai, dar îți puteai da seama, după culoare, că e vorba de călărașii domnești.

Așteptarea oștenilor munteni nu fu prea lungă, căci destul de curând apărură dinspre podul Obileștilor o ceată de călăreți ce purtau niște cojoace de culoarea fumului și cușme de piele lucioasă. Erau ușor de recunoscuți temuții tătari, care deschideau calea celorlalți războinici, înșirați într-un lung alai în urma lor. Pășeau încet, prevăzător, temându-se pesemne de a nu fi atacați. De altfel își făcură intrarea cam la o bătaie de săgeată de frontul muntenesc. Lor le urmă un talaz de veșminte stacojii, ce nu puteau fi decât seimenii moldoveni. Mult mai numeroși erau cei ce veneau după ei, ce alcătuiau un val negricios și nu puteau fi decât glotașii strânși cu trudă de Alexandru vodă pentru feciorul său. În sfârșit, mișcându-se mai vioi, lungă coloană era încheiată de o ceată ce nu putea fi decât de călăreți. Aceștia erau înveșmântați în haine de cele mai felurite culori, de bună seamă prețioase, și apărați de coifuri și pieptare lucioase de oțel care, în bătaia razelor de soare, scoteau niște

străfulgerări de lumină ca niște oglinzi. Neîndoielnic pâclul era compus din boierii alăturați lui Radu, atât cei moldoveni, cât și cei munteni ce pribegiseră. Printre ei și dincolo de ei se cunoșteau însă și niște pete albe și stacojii mai osebite, care păreau a fi turcii schimni-ceaușului venit de la Stambul.

Tătarii se opriră în fața roșilor lui Matei și rămaseră o vreme nemișcați, așteptând pesemne orânduirea aceloră din urma lor. Deodată, fără a putea spune din ce parte venea, răzbătu sunet ascuțit de trâmbițe și imediat se dezlănțuiră urlete sălbaticе, fără înțeles. Ca împinși de un arc, muntenii, de la un capăt la celălalt al șirurilor lor, se repeziră asupra vrăjmașilor, aflați la oarece depărtare de ei. În foișorul popii Tatu lumea fu cuprinsă de înfiorare, căci vălmășagul bătăliei începuse.

În primele ceasuri ale dimineții îndârjirea boierilor moldoveni și a pribegilor munteni pare să fi fost deosebit de aprigă, căci pata pestriță și plină de fulgerătoare sclipiri argintii, ce închipuia boierii potrivnici călare, împinse încet-încet norul cărămiziu mohorât al călărașilor în jos spre Dâmbovița cu cel puțin vreo mie sau două de pași. Privitorii erau înmărmuriți, căci muntenii erau acolo la grea cumpănă. Abia când se apropiară ceasurile prânzului vrăjmașul păru a slăbi, căci el începu să se retragă spre miază-noapte, pierzând câte puțin locul dobândit mai devreme.

În aceeași vreme privitorii putură băga de seamă că, pe măsura trecerii vremii, tătarii deveneau tot mai aprigi și mai îndârjiți. Dacă la primele ceasuri cam bătură pasul pe loc, când se ajunse la vremea ținerii liturghiei de duminică, roșii se dovediră copleșiți de năvala impetuoasă a hoardelor din Bugeac și prinseră a aluneca ușor spre Dudeștiul aflat în spatele lor. Dar slăbiciunea lor nu ținu mult, ci se dovedi trecătoare, ei izbutind nu numai să țină piept potrivnicilor, ci chiar să-i silească să se întoarne spre locurile de unde plecaseră. Adunarea din turlă răsufală ușurată văzând

schimbarea, ba scoase chiar chiote de încântare. Dar nu apucă să se bucure prea mult, că nogaii își luară din nou avânt și-i aduseră iarăși la strâmtoare pe roșii, care iar dădură îndărăt. Din nou privitorii înmărmuriră, cu răsuflarea tăiată. Dar taman când totul părea pierdut, roșii lui Matei își redobândiră vloga, încât tătarii fură aceia care se văzură nevoiți să caute scăpare în urmă. Iar cumpănirea aceasta, repetată din vreme în vreme, ținu așa până spre seară, punând la grea încercare tăria sufletească a spectatorilor, care treceau de la clipe de spaimă, la oftat de ușurare. Era greu de întrevăzut dezlegarea, puterea celor două tabere părând cam deopotrivă, ceea ce făcea ca bătălia să se lungească la nesfârșit, potrivitii neputându-se dovedi unul pe celălalt.

Cei din turla clopotelor uitară și de foame și de sete, fiind numai ochi la priveliște, deși din cauza depărtării nu era ușor ca să deslușească pe deplin ceea ce se întâmpla. Spre exemplu li se păru că vrăjmașii par deseori stânjențiți în răstimpul înfruntării și nu puteau pricepe ce se petrece. Dar ei ignorau un amănunt la care Matei se gândise și de care ținuse seamă, deși mulți l-ar fi găsit fără de însemnătate. După felul cum își așezase oastea, cu spatele spre Dudești și spre albia Dâmboviței, silise vrăjmașul să stea cu ochii spre soare, încât luptătorii lui Radu erau orbiți de revărsarea de lumină, ceea ce le dădea de furcă atunci când trebuiau să pareze loviturile îndreptate asupra-le, căci în luptă nu-și puteau ține palma streășină deasupra sprâncenelor, ca să poată privi fără stingereală la cel din fața lor.

Soarele trecuse demult de înaltul bolții și începuse a coborî spre valea Argeșului, aflată dincolo de zarea apuseană, când privitorii trăiră fiorii unor noi clipe de emoție. În rândul trupurilor de luptă vrăjmașe din capătul de răsărit, care abia se puteau desluși, se pricinui o ciudată frământare, cu rosturi greu de înțeles. O mulțime, care arăta

ca o pată în care albul se amesteca cu sângeriul, se revărsă în mijlocul norului cărămiziu ce-i stătea împotriva. Nici popa Tatu și nici mahalagii nu pricepeau cum să tălmăcească ceea ce zăreau atât de nedeslușit. Abia a doua zi vor afla că fuseseră martorii clipei în care schimni-ceaușul, purtătorul steagului împărătesc venit lui Radu Iliăș, dimpreună cu însoțitorii săi, se dădură prinși călărașilor spătarului Teodosie Corbeanu. De altfel imediat după aceea aceștia cuprinseseră trupul de călăreți al pribegilor fugiți în urmă cu vreo lună din București, mulți dintre cei învăluți căzând prizonieri. Văzând năpasta, ceilalți ce nu fuseseră încercuiți o luară la goană spre Colentina, căutând scăpare dincolo de pod. Practic aripa stângă a moldovenilor se năruise.

Nedumerirea și neînțelegerea celor din clopotnița bisericii agăi Niță nu apucă să se lămurească în legătură cu cele zărite în depărtare, că aici, în marginea dinspre târg a frontului, se petrecu altă ciudățenie. Roșii aleși, care erau în plin avânt, părură brusc apucați de frică și se despicară, unii fugind spre dorobanții din dreapta lor, iar alții apropiindu-se de coastele dinspre Dâmbovița, cam prin dreptul locului unde se înălțau corturile taberei. Mișcarea era de necrezut, întrucât ai fi zis că în acea clipă păreau cuprinși de elanul asaltului. Astfel lăsară nogaii să pătrundă cu spadele scoase în mijlocul lor, ca să-i spintece dinlăuntru. Dar nu trecu un sfert de ceas că privitorii avură surpriza să descopere că, încetișor, capete celor două șiruri lăturalnice ieșite în urma despicării pâlcurilor de roși aleși cercau a se apropia în spatele tătarilor, spre a-i prinde la mijloc. Deci nu tătarii se dovediseră mai puternici, ci ei fuseseră ademeniți într-o capcană, spre a fi împresurați și nimiciți. Pare-se că nogaii, care pierduseră în vâlmășeală și pe cei doi mârzacii care-i cârmuiau, simțiră primejdia și se grăbiră să se retragă, și când se văzură scăpați din strânsoare, făcură un arc prin

spatele seimenilor moldoveni din coasta lor și, înconjurându-i, se repeziră și ei năvalnic spre podul Obileștilor, căutându-și într-acolo mântuirea.

Pedestrașii lui Radu vodă, după ce văzuseră mai întâi pierind reazămul din stânga lor, închipuit de călărimea boierilor moldoveni, asistau acum și la dispariția ajutorului din dreapta lor, întrupat până atunci de tătari. Deci se ivea riscul de a fi încercuiți, încât războinicii intrară în derută. Cum călărimea de ambele părți pierise, sărmanii tălpași moldoveni, împresurați din toate părțile de vrăjmași, căzură la grea năpastă și încercară să se strecoare și ei spre Colentina, spre a se izbăvi dincolo de apă, pe urma celorlalți. Din nefericire pentru ei nu se puteau retrage cu aceeași repeziciune precum călăreții, așa încât căzură pe capete pe câmpul de luptă, dacă încercau a se împotrivi. Cei care preferaseră să depună armele ajunseră în prizonierat, lucru ce nu închipuia o fericire, dar barem așa își salvaseră viața.

De altfel fugarii aceștia din urmă întâmpinau greutăți în a se mântui nu numai prin pricina încetinelii cu care se puteau risipi. Spre ghinionul lor întregul vad, nu numai podul, era cuprins o învălmășeală de nedescris, căci peste moldoveni, fie ei călare sau pe jos, se repezeau deja călărașii lui Matei, ca să ia urma celor scăpați mai devreme, în nădejdea de a-i prinde pe cât mai mulți dintre ei, fie cu arcanul, fie năruindu-i de pe cai cu spadele. Deci în scurt lupta se mută pe malul apei, învinșii și învingătorii amestecându-se de-a valma în asemenea măsură, de nici nu se mai puteau recunoaște între ei. Apa începuse a colcăi din pricina mulțimii ce se zbătea disperată în undele ei. Curând roșii aleși munteni trecură Colentina cam cu toții și se puseră pe urmărirea potrivnicilor care-și căutaseră mântuirea în pădurea din vecinătate.

În urmă rămăsese întinsul șes cuprins de înserare, presărat de câteva mii de leșuri, de arme și alte numeroase ciorciobâtii, ori de cai părăsiți.

La drept vorbind, atâta vreme cât îi cercetaseră pe cei ce se aflau mai pe aproape de hotarul târgului, curioșii din turla clopotniței mai pricepură întrucâtva cum se desfășura lupta. În clipa în care tot vâlmășagul se mută în zarea dinspre Colentina, călăreți și pedestrași amestecându-se, privitorii nu mai putură înțelege nimic, cu atât mai mult cu cât nu mai puteau deosebi nici oamenii și nici caii, cetele preschimbându-și înfățișarea într-un soi de talazuri vâscoase, mișunătoare în lăuntrul lor, care se osebeau între ele doar în chipul unor pete de culoare, care cumpăneau când într-o parte, când în alta. De altfel ceața depărtării și începutul de amurgire făceau zarea și mai greu de străpuns cu ochiul. Era vădit totuși că Matei biruise, iar Radu cu ai săi fugiseră iepurește. Totuși nici popa, nici șoltuzul și cu atât mai puțin mahalagii nu se îndurau să coboare din turlă, mai ales că pe câmpie mișuneala nu încetă, cum se păruse la prima vedere. De sus se vedea limpede cum învingătorii mânau spre tabăra lor cete-cete prizonierii, care-și târșăiau picioare, în mersul lor împleticit și amărât.

Oricum, încă înainte de a se însera pe deplin, după o zi de luptă strașnică, peste largă câmpie prinse să se aștearnă tăcerea, căci zvonul foielii dinspre tabără nu mai răzbătea până la turlă, cum se întâmplase cu urletele și zăngănitul fiarelor de peste zi.

Deci cei căzuți în robie fură mânați spre tabăra lui Matei de pe malul Dâmboviței, fiind împărțiți în cete mai mici spre a fi mai bine privegheați, iar mulți fură legați de mâini și chiar de picioare, ca să nu se mai poată împotrivi în vreun fel. Ba unii fură chiar înșirați de-a lungul unei funii, ce li se petrecuse pe după gât, ca să nu se poată desprinde din pâlcul căruia îi fuseseră meniți.

Turcii, în frunte cu schimi ceaușul rămas păstrător al scaunului lui Radu, priveau cu jale la ce se întâmplă celorlalți și, cu inima cât un purice, așteptau ca să le vie și lor rândul. Dar tocmai atunci se ivi călare Matei Basarab, urmat de garda sa și de un stol de boieri. Privi cu mirare la musulmani, iar slujbașul Înaltei Porți, simțindu-se scrutat, i se închină după obicei otoman, ducând mâna la inimă, la buze și la frunte.

Voievodul se apropie. Schimi ceaușul, aflat pe jos, se întoarse spre ceata alor săi, mulți ținându-și caii de căpăstru, și le făcu niște semne disperate. Cei din straja domnului, ca de altfel și domnul însuși, nu pricepură ce gând are turcul și, temându-se ca de-o primejdie, scoaseră spadele. Dar după o clipă dintre beșlii răsări unul care purta într-o prăjină cu capul arămit, atârnat în niște inele, două cozi de cal.

- Măria ta, zise schimni ceaușul pre limba lui, îți închin domniei tale tuiul împărătesc ce mi-a fost încredințat ca să-l dăruiesc voievodului ce stăpânește aceste meleaguri!

- Dar ... ți-a fost încredințat pentru mine? se miră Matei, după ce i se tălmăciră vorbele.

- A fost menit acelaia ce va fi în stare să ia în mâna sa frâiele puterii. Iar ziua de azi a hotărât, și trebuie să ne închinăm sorții. Așa au voit niște puteri ce sunt mai presus de noi și nu are rost să ne împotrivim lor. Alah stă deasupra noastră întru vecie, iar dacă el hotărăște într-un chip, noi, ca drept-credincioși smeriți, nu putem decât să ne supunem Lui! Deci El te-a ales și nu mai e loc de cârteală. Deci și eu mă supun, așa cum a fost scris.

Matei făcu semn unuia din icioglanii însoțitori să ia tuiul și, zâmbind prietenos turcului, adăugi:

- Nu se cuvine ca un sfetnic credincios al măritului padișah, precum ești domnia ta și toți cei care te slujesc, să zăboviți între acești răufăcători, ce-au adus stricăciuni raialei

slăvitului împărat, păgubindu-l astfel în avutul său. Drept care îngăduie-mi să te poftesc a merge la beilic, ca să te poți hodini după truda și năpăștile zilei de azi, care desigur ți-au pricinuit și domniei tale supărare. Și ca să nu mai ai parte de vreun necaz, îngăduie-mi să-ți ofer o strajă, ca să grijească de liniștea și bunăstarea unui slujbaș atât de prețuit la curtea noastră.

Turcul zâmbi subțire, căci înțelese prea bine că paza ce i se dăruia ca să-l ocrotească de răuvoitori nu avea rost de apărare, ci închipuia un soi ceată de temniceri meniți să-l țină sub priveghere, ca, nu carecumva, să comită vreun gest nedorit. Totuși se prefăcu a crede în bunele intenții mărturisite de voievod și se închină din nou în chip de adâncă recunoștință, ducând mâna la inimă, la buze și la frunte. Chipurile, mulțumea astfel pentru grija deosebită ce i se purta.

După ce turcii fură îndrumați spre târg, Matei se întoarce spre oștenii săi, cercetând prizonierii. Nu-l interesau oamenii de rând, ci căuta boierii din tabăra potrivnică, cu care avea el niște vechi răfuieli. Erau destui și dintr-aceștia.

Într-un târziu, când prinse a amurgi de-a binelea, porunci să fie găsite câteva căruțe, și, încă din răstimpul nopții și a doua zi, cele câteva mii de leșuri, ce se întindeau până dincolo de podul Obileștilor, să fie adunate grabnic, căci, deși era toamnă, mai erau destule muște și nici frig nu era îndeajuns, încât hoiturile, fiind și însângerate, într-o zi - două ar fi prins miros și viermi, din pricina duhorii fiind mai apoi greu să te apropii de ele. Toate se vor strânge și stivui între răchitele din ostrovul Dâmboviței ce se află în dreptul taberei, unde, în acea împărăție de liniște și împăcare, se va clădi o movilă mare din ele, fiind acoperite de pământ. Iar dacă neamurile vor voi să-și ia apropiații, să li se îngăduie ca să și-i astruce precum vor dori. Pentru ceilalți să se cheme preoții din oraș pentru a face toate parastasele cele

orânduite pentru asemenea trist prilej de pomenire și iertare a răposaiților. Să fie puși toți laolaltă, fie prieteni, fie vrăjmași, căci în lumea în care au ajuns nu mai e loc de dihonie și de răcă. Chiar și păgânii ce s-ar afla, să nu fie lepădați prin altă parte în scârbă, fiind și ei oameni sărmani.

Și în vreme ce unii oșteni porniră cu făcliile aprinse spre câmpul de luptă întru împlinirea poruncilor, Matei, înconjurat de paici și icioglani, în trap lent, se întoarse la Curte, pierzându-se în întuneric. Dar liniștea nu se așeză deplin, căci târziu în noapte niște iscoade vestiră că vrăjmașii, după ce trecură de pădurea Obileștilor și de bălțile râului Pasărea, se adunaseră în jurul Cartagiștilor și a lui Radu Iliăș prin prejma Afumaților și a Ștefăneștilor, oprindu-se din fugă. De vreme ce zăboveau acolo, păreau preocupați de gândul de a se reorganiza, deși tătarii, mai iuți de picior, îi părăsiseră, ajungând pesemne la aceeași vreme până dincolo de Bârsești, dimineața țintind să ajungă la Buzău, spre a lua apoi calea raialei Brăila, ca, pe la Vădeni, să treacă Siretul spre Galați, și să scape în cele din urmă pe la Reni în Bugeacul lor de sălaș.

Auzind vestea, Matei se încruntă. Era o dovadă că oștile sale nu hăituiseră îndeajuns potrivnicul, încât să-l bage în sperieți. Chemă imediat la sine pe spătarul Teodosie Corbeanu, îi explică situația și-i ordonă să scoale neîntârziat călărașii ca să ia urma fugarilor, spulberând și nimicind pe toți aceia pe care-i va putea prinde din urmă.

Dar fie că zvonul nu era adevărat, fie că moldovenii prinseseră cumva de veste de apropierea spătarului, căci atunci când acesta ajunsese la Afumați, satul, cu casele dărăpănate și zăplazurile sparte, era pustiu și cufundat în beznă. Localnicii se trăsaseră la adăpost prin pădurile din împrejurimi probabil încă din ajun, și nu cutezaseră să se întoarcă acasă. Iar fugarii în trecere o luaseră deja la picior. Nici măcar pedestrași nu se zăreau pe nicăieri. Pesemne erau

ascunși prin preajmă, căci spre deosebire de călăreți, desigur că fiind mult mai înceți, nu se putuseră depărta prea mult. La lumina lunii se vedeau în jur numai zidurile de chirpici, în parte dărâmate și văduvite de acoperișurile de paie mistuite de pălălăi.

Nehotărât, spătarul nu prea știa ce să facă. S-ar fi întors, încredințat că nu mai avea împotriva cui lupta, dar se temea să nu fie acuzat că nu și-a făcut pe deplin datoria, așa că porunci cetei sale de călăreți să pornească mai departe până pe malul Mostiștei, unde ajunse spre dimineață. Cum nici pe aici nu întâlni pe nimeni în drum, se întoarse la București.

Zilele imediat următoare fură închinare astrucării celor răposai. Se ținură molifte prin cele patruzeci de biserici ale târgului, iar soboare întregi de preoți țineau slujbe de pomenire și de iertare în fața uriașei grămezi de leșuri stivuite în ostrovul Dâmboviței, care nu erau deloc puține. Cei care le strânseseră de pe câmp vorbeau de mai bine de cinci mii de răposai. Pentru a înăbuși mirosul, trupurile, așezate straturi – straturi, erau deja acoperite cu pământ, încât atunci când se ținu parastasul, la care luă parte tot târgul, zidirea gorganului era încheiată. Deasupra fu înălțată o cruce uriașă de lemn, ca semn de creștinească izbăvire, care, după cum făgădui Măria sa, urma să fie înlocuită curând cu una din piatră, ce fusese dată la cioplit, încât amintirea jertfei celor pieriți să dăinuie peste vreme.

Abia când aceste pioase datorii pravoslavnice se încheiară, fu întrunit divanul țării, spre a chibzui asupra săvârșirii grijiilor celor lumești ale gospodăririi țării. Dar chiar și în acele zile de spășită și sfâșietoare tristețe Matei nu-și uită simțămintele și pornirile. Era hotărât să nu-și ierte dușmanii care se înverșunaseră împotriva-i, venind chiar cu armele asupra-i și în acest an, și în anul trecut. Numele lor îi erau întipărite în minte și nu avea de gând să scape pe

vreunul! Grămăticiei primară drastică poruncă de a căuta cu de-amănuntul averile acestora și să treacă totul deslușit la răboj, iar apoi să întocmească hrisoave de confiscare a tuturor bunurilor lor, începând cu satele și moșiile ce le aparțineau. Între cei astfel încondeiați se numărau Papa din Greci, Mano postelnicul, sau tot neamul Catargieștilor, adică fratele bunicului, unchii și verii alungatului Radu vodă și încă câțiva. Iar în fruntea tuturor era așezat Necula vistierul din Ianina, socotit de domn cel mai aprig dușman al său, cu care însă era chiar și puțin înrudit. Acesta însă își găsisse sfârșitul în lupta de la Dudești, și-și primise locul de veci în stiva de leșuri vârfuite în movila din ostrovul Dâmboviței, căci nimeni nu cutezase să-l ia de acolo, spre a-l astruca la Golgota, mănăstire ce o rezidise din temelie cu vreo opt – nouă ani în urmă, anume spre a-i sluji ca adăpost de veșnică odihnă. Dar deși pierise, voievodul nu putea trece cu vederea suferințele pe care i le pricinuiseră, și se va răzbuna împotriva-i chiar dincolo de moarte. Merse atât de departe, încât nu se mulțumi să treacă în seama domniei toate moșiile sale, dar, pentru a avea temeii de a-i lua unele sate, se grăbi să le slobozească din rumânie¹²¹, lucru totuși neobișnuit, mai ales că țărani de loc nici nu-i ceruseră asemenea favoare și nici nu-l ajutaseră în lupta pentru dobândirea puterii.

Pornirea fiindu-i așa de pătimașă, chiar clipele de ispașă nu-l abătura de la gândul răfuielii cu vrăjmașii cei mai învederați. Drept care, în întunecimile cancelariilor logofetei, grămăticiei trudiră din răspuțeri, ca, în numai câteva zile, să întocmească hrisoavele de confiscare cuvenite, care fură primele înfățișate soborului noului divan, chiar din clipa când acesta își reîncepu lucrările.

După citirea acestor urice, cumva răcorit, Măria sa porunci să se treacă la răsplătirea acelor care se jertfiseră pentru izbânda sa. Ei primiseră frânghii de moșie din cele

¹²¹ Termenul e înțeles în sensul dependenței iobăgești.

confiscate „pentru rea hiclesie” boierilor vânzători, care se așezaseră în slujba lui Radu Iliăș, năvălind dimpreună cu acesta mișelește în țară.

Între primii răsplățiți se numărau și Drăghici logofatul și Ianu postelnicul din Pleșoi, care, deși doar boieri de rangul al doilea sau al treilea, ca soli ai săi la Stambul, izbutiseră să câștige grația marelui vizir și a altor slujbași ai Înaltei Porți, deschizându-i calea domniei. Chiar în zăpădul dăruit lor li se arăta recunoscător pentru „pentru direapta și credincioasa slujba ce au slujit domnii mele și țării la Împărăție, în Țarigrad”¹²².

Numai că nici răsplățile nu erau fără de prihană, căci gurile rele ziceau că Matei ar fi fost cam părtinitor la împărțirea lor. Se dădeau de pildă cele pățite de rumâni¹²³ din satul Parapani, aflat pe aproape de Dunăre, puțin mai la apus de raiaua Giurgiului. Țăranilor li se făgăduise că dacă vor lupta sub flamura lui Matei vor fi trecuți în condica vistieriei la breasla dărăbanilor sau călărașilor, adică vor deveni slujitori domnești, deci oameni liberi. Drept care toți bărbații din sat porniseră cu râvnă la război, o parte a lor pierind chiar în măcel. Numai că după doar vreo lună se pomeniră pe cap cu călugării Mănăstirii Radu vodă, cea zisă și Sfânta Troiță, căreia îi fuseseră rumâni până atunci, care le cereau să-și plătească dajdiile, lucru cu care plugarii nu se învoiră. Pricina fiind înfățișată de spășiții monahi în chip de pâra voivodului, acesta dădu o hotărâre ciudată, prin care își călca de fapt legământul făcut. El anunță sătenii că „v-am dat iar rumâni, că de-ați stătut împotriva vrăjmașilor, pentru

---

¹²² Din întâmplare documentul, dat în 24 oct. 1632 la București, ni s-a păstrat, din el fiind extras citatul menționat. Cei doi primesc satul Stejarul din județul Mehedinți.

¹²³ Cu sens de țărani dependenți, termen specific Munteniei și Olteniei, echivalent cu cel de vecin din Moldova sau iobag, din Ardeal.

casele voastre ați stătut, să nu vă robească tătarii feciorii”¹²⁴. Ori justificarea dată încălcării promisiunilor princiare este de-a dreptul halucinantă, aducând pe undeva a grosolană minciună. Casele și feciorii împričinaților nu fuseseră nici o clipă amenințați de tătari, căci se găseau departe de drumul pe care umblaseră aceștia, necredincioșii netrecând nici o clipă la sud de București! Pe deasupra tătarii nici n-ar fi hălăduit vreodată prim preajma satului lor, întrucât însemna să se apropie amenințător de mult de raiaua Giurgiului, ceea ce l-ar fi putut supăra pe valiul de Silistra, căci acesta vedea că niște bei supuși autorității sale, ceea ce erau nogaii din Bugeac, amenință liniștea olaturilor sangeacului în care viețuia. Deci locuitorii din Parapani nu aveau temeii să se teamă pentru că le-ar fi fost primejduită viața sau gospodăriile, ci se alăturaseră lui Matei fără vreun câștig din partea asta, ci o făcuseră doar din altruism, și din dorința explicită de a fi de ajutor noului domn. Deci a-i învinui că se sculareră din alte pricini decât zelul de a-i fi reazem lui Matei, era o adevărată blasfemie! Și totuși strâmbătatea s-a întâmplat, oamenii jertfindu-și viața în zadar! Și din păcate, după cât se pare, nu numai ei au pățit-o! De, aveau și ei parte de legiuita dreptate și recunoștință de dintotdeauna a stăpânirii...

Dar nu numai țărani cu pricina oftau cu amar după lupta de la Dudești, înghițindu-și înveninați ciuda. În celălalt capăt al țării, într-un conac din fundul Olteniei, biv vel banul Aslan se arăta la fel de dezamăgit de mersul evenimentelor. După ce Matei Basarab pusese mâna pe scaunul țării, el se trăsese la una din cele mai îndepărtate moșii ale sale, unde socotise că se poate ascunde de învingător, de care începuse să se teamă și nu fără pricină. Între ei fusese dintotdeauna un soi de rivalitate. El, ca fecior al Alexandrei, fiica lui Mircea

---

¹²⁴ Extras dintr-un document autentic de epocă, dat de cancelaria domnească în 27 noiembrie 1632.

al III-lea al Ungrovlahiei și sora lui Petru Șchiopul al Moldovei, nu se ferise niciodată să-și afirme drepturile la tron, lucru care evident nu-i făcuse vreodată plăcere lui Matei, care aspira și el la asemenea înălțare. Ba nu se ferise să arate răspicat că drepturile sale sunt mai mari și mai temeinice decât ale fârtatului cu care plecase în pribegie. În vreme ce el era curat nepot de domn, atât prin bunic, cât și prin unchi, scoborârea celuilalt era mai mult decât îndoielnică, chiar de ar fi fost luate de bune pretențiile și argumentele sale. Pe deasupra legăturile cu casa domnitoare nu numai că erau îndoielnice, dar, chiar luându-le de bune, erau și mult mai îndepărtate!

Matei, spre pildă, se voia descendent al lui Neagoe vodă Basarab, dar acesta era legiuit fecior al biv vel vornicului Pârvu Craiovescu, boier sadea, ce nu făcea parte din casa domnitoare, în ciuda aerelor pe care și le dădea, el și tot neamul. Iar Neagoe, pentru a-și justifica veleitățile domnești, își renegase tatăl, socotindu-se făcut din flori de maică-sa, care, deși măritată, înșelându-și soțul, s-ar fi încurcat cu Basarab al IV-lea cel Tânăr. Deci chiar drepturile lui Neagoe erau puse sub un mare semn de întrebare, neputându-se ști sigur ce era chiar adevărat și ce scorneală din întreaga poveste. Pe deasupra nu trebuia uitat că-și și ponegrea mama. Deci chiar luând de bună istoria cu infidelitatea femeii, încheierea la care se ajungea era aceea că din toată casa Craiovescului, singur lui Neagoe i-ar fi picurat, chipurile, în vine sânge princiar. Deci frații și surorile sale, fiind copii trupești ai lui Pârvu Craiovescu, nu aveau nici un nici un ram care să-i apropie de casa domnitoare, ci erau boieri sadea. Ori Matei erau strănepotul unei astfel de surori vitrege a lui Neagoe, cea cunoscută cu numele de Marga cea Bătrână. Deci femeia, fiind o simplă fată de boier, nu avea nimic princiar în sine, iar urmașul ei de a treia treaptă, cu atât mai puțin! Ori Matei desigur îl

auzise lansând asemenea acuzații și desigur nu-i picaseră bine, încât acum, era de așteptat să se răzbune. În plus era desigur supărat că la sfârșitul anului trecut îl părăsise și se împăcase cu Leon vodă, ba se apucase chiar să-l înduplece pe agă ca să lase de izbeliște visurile de mărire și să cadă la învoială cu domnul de atunci, așa cum făcuse el însuși, năzuințele sale fiind lipsite de temei și îndreptățire. Desigur acum Matei își amintea toate cele sfătuite și nu i le va ierta. Cum mersese zvonul că se apucase să confişte averile acelor pe care nu-i agreea, putea să se aștepte ca și lui să i se ia o seamă de moșii, dacă nu chiar toate, deci avea pricină de a fi îngrijorat.

Toate aceste gânduri și griji care-l frământau de câteva săptămâni, bătrânul, fost vel vornic și ban al Craiovei, le înșirui feciorului său Petru, tocmai venit în vizită. Până atunci le frământase în sine, neavând cui să le împărtășească. În sfârșit acum găsise un ascultător, care nădăjduia că-l înțelege și față de care se putea ușura, încât le despica pe toate de-a fir, a păr.

Pentru a-și pune în lumină statutul și drepturile la tron, băiatului îi dăduse numele unchiului său încoronat, lucru pentru care acesta ar fi trebuit să-i fie recunoscător, socotea fostul divanit. Însă flăcăul, care începuse el însuși a îmbătrâni, îi asculta lehametisit jelaniile, căci toate poveștile pe care i le însăila îi erau prea bine cunoscute, căci i le repeta poate a zecea oară. Cunoștea mândria cu care părintele său își etala ascendența, dar și indignarea că cei din jur îi apreciază prea puțin veleitățile. Îi știa dezamăgirea și regretele ce-l rodeau pentru că nu izbutise să se afirme, rămânând un boier oarecare. Era plictisit și acrit de istoriile sale de om ratat, ce nu-și putuse atinge idealurile în viață, dar nu avea încotro și trebuia să le rabde. El își căutase tatăl în nădejdea a mai stoarce ceva bani de la el, căci în ultima vreme căzuse în patima beției și a plăcerilor trupești, și,

pentru a-și împlini poftele, își secătuiseră cu totul rezervele, încât, ajungând lefter, țiitoarele îl trimiseseră la plimbare, ele nemaiavând nevoie de el. Singura nădejde era acum ca să izbutească să-și tapeze tatăl, dar pentru a izbândi trebuia să-i fie pe plac, să-i facă sluji și să-i asculte toate vechile povești, de auzul cărora se cam săturase demult. Iar bătrânul, ros de ciudă, nu mai isprăvea cu istorisitul și cu bocetele, recunoscând că niciodată nu fusese în stare să se impună, încât să fie recunoscut ca potențial domn. Tot timpul stătuse tânt în umbră și se văitase, în loc să lupte pentru un statut vrednic în lume.

Aslan, nebănuind gândurile ce săgetau prin mintea odorului său, socotind că-l ascultă și-i dă dreptate, continuă înecat de năduf:

- Matei are neobrăzarea de a se pretinde, prin această străbunică fără statut voievodal, parte a casei princiare românești, uzurpându-mă pe mine, cel neaoș, furându-mi avantajele ce mi se cuveneau, dovadă de cât de nedreaptă poate fi soarta omului. Iar acum a început cu confiscarea averilor unor sărmani, în temeiul urii sale. E prea multă patimă și răutate în jurul nostru. Oare când o să mă jertfească și pe mine? Când mi-o veni rândul?

În ciuda temerilor, lui Aslan nu i se întâmplă nimic în cei vreo doi - trei ani ce-i mai trăi. Se stinse în singurătate, ros de pizmă și înciudare. Petru, care ajunsese la mila lui, răsuflă ușurat când îl văzu întins pe catafalca. Moștenind râvnita avere a bătrânului, i se redeschidea calea plăcerilor interzise, în vălmășagul cărora se aruncă cu dezlănțuire. Ca să facă rost de bani se apucă să vândă, una câte una, moșiile ce-i reveniseră, deseori chiar sub preț, din graba de a-și umple punga. Din păcate însă, căzut pe toboganul slăbiciunilor, va toca destul de iute sumele încasate, risipind în doar câțiva ani toată avuția părintească.

De altfel ros de aceste patimi și sărăcit de pe urma lor, va muri el însuși curând, lăsându-și soața văduvă și fata, Alexandra, orfană. Dar când se stinse, bietele femei răsuflară ușurate și nu-l regretară. Pieirea lui era și pentru ele o eliberare. Cum erau ajunse din pricina lui în pragul unei amarnice sărăcii, încercară să se căpătuiască cât mai repede, și cam în aceeași vreme se măritară amândouă, nevăzând altă cale de a de a scăpa de la ananghie.

*

Oricum, deși biruința era deplină și de necontestat, Matei înțelegea prea bine că valoarea și greutatea ei erau extrem de limitate. Alungase un rival, dar nu obținuse încuviințarea Porții de a domni, căci căftănirea lui Abaza, era departe de a-i conferi cu adevărat asemenea drept. Semnificația celor petrecute era mai mult simbolică. Avea, e drept, și cele două tuiuri împărătești legiuite pentru recunoașterea rangului său, dar nu și împuternicirea de a se sluji de dânsule, încât ele nu aveau decât prețul unui lucru jefuit. La drept vorbind, degeaba furi o coroană, căci prin asta nu devii rege, chiar dacă porți cununa în creștet!

Deci după victoria întemeiată pe tăria brațului, avea nevoie de o izbândă a cuvântului, a minții și a vicleniei. Drept care hotărî să trimită la Stambul noi arzmahzaruri în care să zugrăvească reaua stare în care a ajuns țara din pricina acelor care au jăcuit-o, lucru care acum stârnește tulburări greu de stăpânit, iar mulți dajnici au fugit peste hotare, încât împărăția nu-și va putea primi drepturile, stăpânitorii nemaivând cui le lua. Cămătarii străini, punând mâna pe dregătorii în schimbul datoriilor către ei, în nemăsurata lor lăcomie, au stricat legile, au stârnit neorânduială, au nemulțumit lumea, iscând dihonie care macină pe dedesubt așezămintele stăpânirii. Deci pentru a

drege răul și a reinstaura pacea e nevoie de o mână forte și totodată de un cârmuitor care să trezească încrederea supușilor, fiind plăcut lor. Domnul trimis în țară, adică acel Radu Iliăș, nu este însă dăruit cu priceperea trebuitoare pentru mânuirea mulțimilor, căci nedetținând vreodată o dregătorie, neprimind vreodată învățătura vieții de curte, nu avea cum ști cum se puteau dezlega gâlcevile ce frământau și dezbinau raiaua. De altfel nevolniciile sale s-au dovedit și în războiul în care a fost spulberat, fiind pentru totdeauna alungat de norodul țării care nu-l dorește, căci socoate că ar călca pe urmele tatălui său, ce-a domnit mai-nainte aici și a trezit ura localnicilor. Apoi lumea era îngrijată căci îl vedea venind împresurat de un roi de cămătari din soiul acelor care mai an năpădiseră și năpăstuiseră ținuturile odinioară fericite ale Kara Iflakului! Deci suflarea memleketului nu îl dorește pe Radu, iar înstăpânirea sa silnică va stârni mare răzvrătire și spargerea satelor! Victoria dobândită asupra nevrednicului vânător de coroane nu trebuie deci nesocotită, ea exprimând voința neamului.

Mai departe însă se săvârșea din nou greșeala făptuită și cu prilejul soliei de pe la începutul lunii, care înduplecase pare-se pe vizir, dar mâniase padișahul, încât acesta poruncise atât lui Abaza, cât și craiului sau hanului nogailor din Bugeac să-l captureze viu sau mort pe Matei, spre a-l trimite la Stambul. Nesocotița pornea de acolo că o pricină pentru care se contesta numirea lui Radu o închipuia vârsta sa cam crudă. Matei scăpa din vedere că sultanul Murad al IV-lea urcase în scaunul înaintașilor săi la numai unsprezece ani, deci era absurd ca tocmai lui să-i spui că un copil n-are dreptul de a primi pe mână frâiele cârmuirii, căci la urma-urmei prin asemenea cugetări i se tăgăduia chiar lui dreptul la guvernare și asta taman când se înfrunta cu maică-sa pentru dobândirea puterii depline! Evident că pentru vizir, care se apropia de cincizeci de ani, motivația era

întemeiată și o încuviința, îndemnându-l să-l prefere pe Matei, mai apropiat ca vârstă de el. Împrejurarea aceasta făcea deci ca arzmahzarul să fie primit diferit de vizir și de padișah. Deci în vreme ce primul era încredințat de temeiu judecăților înfățișate, cel de al doilea le asculta cu deosebită indignare, dacă nu chiar cu ceva întărâtare și ciudă, iar recunoașterea căftănirii atârna tocmai de cel din urmă! Deci jalbele lui Matei, din pricina acestei mărunte scăpări, nu prea și-au atins nici de astă dată pe deplin ținta.

Noroc că cei doi ocrotitori ai săi, craiul și mai ales Abaza pașa, urmându-i rugile, scriseră și ei Înaltei Porți, stăruind pentru recunoașterea sa în scaun, dar cu motivări care stârneau mai puțină supărare. Abaza arăta că l-a ales pe Matei anume, pentru că numai pe el îl vedea în stare să dregă răul pricinuit Kara Iflakului, un copil precum Radu, neiubit de țară din pricina lui tătâne-său, n-ar putea îndrepta nimic, tocmai în temeiu acestei vechi aversiuni, chiar dacă, bine sfătuit și îndrumat, ar încerca totuși s-o facă. Deci nu-l poate folosi, oricâtă bunăvoință ar avea față de dânsul și oricât ar dori să împlinească voia padișahului. Dar fiind sub înrâurirea tatălui, care în fapt va conduce în locul său, nădejde de schimbare oricum nu se află!

Iar spusele lui Abaza nu erau chiar de colo, căci având între slujbașii stăpânirii împărătești o mulțime de prieteni ce-i erau îndatorați, cuvântul său găsi destul de repede ascultare, cu atât mai mult cu cât el arăta că dânsul, ispravnic pentru ținuturile Kara Iflakului fiind, pentru a-și putea îndeplini îndatoririle, are nevoie de un om tare, pe care să se poată întemeia. Unul moale și nepriceput nu-i era de folos, căci doar i-ar fi pricinuit bătaie de cap, silindu-l pe el să dezlege năpăștile din raiaua pe care era dator a o priveghea și care în ultima vreme o cam năpădiseră. Iar vizirul îi da dreptate, căci știa prea bine ce însemna să ai la îndemână o slugă îndemânatică, isteță și de nădejde, căreia

i te puteai încredința, sau una nepricepută și nedescurcăreață, în locul căreia numai tu să trudești, și care să-ți mai și încurce cele făptuite de tine. De altfel marele vizir Tabaniyassi Mehmed pașa fusese convins de temeinicia cererii lui Abaza încă pe vremea soliei lui Ali Celebi, pe care-l ascultase cu vreo lună în urmă, încât nu se mai cerea să fie înduplecat. Cel care se împotrivise fusese padișahul, mai ales după ce primise și solia lui Matei, care, cu referirea la tinerețea lui Radu, îi atinsese amorul propriu și resentimentele pe care le încerca de aproape un deceniu, cât stătuse sub tutela maică-si. În rest nici el n-ar fi avut ce obiecta, dacă se lăsa de-o parte împrejurarea că, tăgăduindu-și firmanul ce-l dăduse lui Kurt Celebi pentru ginerele său, putea socoti că își știrbește cumva mândria, căci se pleca în fața părerii altora, de care se putea zice că ascultă, deci nu e pe deplin independent. Deci stăruința în refuzul retractării firmanului dat lui Radu putea deveni o chestiune de orgoliu.

Pe deasupra plocoanele primite de la Matei îl îndemnară pe vizir chiar să stăruie pe lângă sultanul Murad al IV-lea, încercând să-l înduplece. De altfel era ajutat și de silihtar-aga, mareșalul palatului Topkapi, care fusese chiar de mai-nainte cumpărat, și acum se simțea îndatorat agăi și sânguia temeinic în folosul său. „Pare-se că și marele muftiu și-a primit partea, de-i stă cu atâta osârdie alături”, își zicea în gând Tabaniyassi Mehmed pașa, fără însă ca să-și exteriorizeze cugetările care-i săgetau prin minte.

Adevărul este că, asaltat de cicăleala înalților săi sfetnici, dar și de zelul altor slujbași mai mărunți, bine răsplățiți și ei, după nici măcar o săptămână de la primirea vestii biruinței lui Matei, padișahul cedă și încuviință ca neghiobul plăcut de Abaza pașa să fie înștiințat că cererile sale au fost ascultate și primite cu bunăvoință, voia fiindu-i împlinită. De altfel imediat ce primi încuviințarea, vizirul se grăbi să trimită la București caftanul și buzduganul domnesc

dăruite cu asemenea prilej, cât și hatișeriful de numire și porunca de a i se dăruia noului voievod steagul împărătesc ce fusese făgăduit lui Radu și care de altminteri încăpuse de o aproape o lună în mâna lui Matei.

Capugiul, purtător al acestor daruri, ca să ajungă în Țara Românească, trebuia de bună seamă să treacă prin eyaletul Silistrei, neavând pe altundeva pe unde răzbate spre miază-noapte. Astfel că, vrând – nevrând, trebui să facă o vizită și lui Abaza pașa, beifului locului. Când valiul află de însărcinarea oaspetelui, nu-i mai îngădui să meargă mai departe. Nu era să-i lase lui privilegiul reinvestirii lui Matei, ca acesta să-și arate recunoștința față de mărunțul slujbaș, ci hotărî ca și a doua împuternicire în scaun a agăi s-o împlinescă tot dânsul. Dar să se coboare, ducându-se el însuși la București, i se păru o știrbire a prestigiului său de mai mare al celui alt, drept care hotărî să-l cheme pe Matei la sine, ca să se vadă limpede cine e stăpânul și cine sluga supusă și ascultătoare. Își aminti însă de necazul pățit de Matei la Schela Ciobanului din pricina sangeac-beifului Vidinului. Ori dacă Matei venea până la Silistra, la vreo cinci-șase poște depărtare de scaunul său de domnie, nu i se părea exclus ca zurbagiului pașă de Vidin să-i dea prin cap să facă o nouă năvală prin țară. De aceea Matei nu trebuia silit să se depărteze prea mult de palatul său și de locurile întărite ce le avea, iar pe de altă parte, dacă s-ar întâmpla ceva nedorit, Abaza socoti că e nimerit să se afle pe aproape, ca să se poată repezi neîntârziat spre a limpezi lucrurile.

În temeiul acestor aprecieri, beiful dunărean îi trimise vorbă lui Matei că în ziua de joi 15 noiembrie îl pofteste la o audiență pe care i-o acordă la Ruș, cum îi zicea el târgului, adică în cetatea Rusciucului, ce se afla față în față cu cea a Giurgiului, însă de cealaltă parte a Dunării. De fapt era locul cel mai apropiat de București, ce-i stătea slujbașului turc la

îndemână, iar venind aici nu-și călca nici mândria, lucru însemnat pentru fala sa, căci lăsa impresia că nu el se duce la Matei, deși la urma-urmei asta făcea, ci că acesta vine umil și plecat la picioarele sale.

Primind beșliul pașei cu neobișnuita poftire, Matei se îngrijoră puțin, mai ales că nu i se lămurea de ce era chemat așa pe neașteptate și atât de grabnic, cu atât mai mult cu cât întâlnirea se nimerea să pice pe deasupra taman în prima zi a postului Crăciunului! Se temu că Abaza pașa l-ar suspecta că ar vrea să se sustragă de a-i face plățile făgăduite, întrucât i se pare că a trecut cam multșor timp fără să-și fi primit peșcheșul pentru sprijinul dat. Drept care căută prin rămășițele lăsate de Leon Tomșa în haznaua vistieriei și încropi câteva răclițe cu galbeni și-și concepu totodată cu grijă scuzele potrivite pentru a-și justifica întârzierea, ca să îmbuneze supărarea înfumuratului de turc, ale cărui nazuri trebuia totuși să le înghită, căci viitorul îi atârna de toanele acestuia. Isprăvindu-și pregătirile, se așternu cu nădejde la drum, iar în seara zilei de 14 noiembrie, cu inima sfâșiată de teamă, trăgea în cetatea Giurgiului, pentru ca a doua zi de dimineață, de cum s-o lumina, să poată trece cu niște ghimii pe malul de dimpotrivă, cu întreaga suită care-l însoțea. Noaptea fu peste măsură de îngrijorat de pierderea banilor atât de amarnic strânși, încât porunci ca neprețuitele răclițe să-i fie aduse în odaia în care dormea, ca să le ție sub ochi.

Abia a doua zi își putu în sfârșit găsi liniștea, când pe malul de dimpotrivă al Dunării îi ieși înainte dizdarul Rusciucului cu mulțime de beșlii, care în cuvântul de întâmpinare îl felicită pentru izbânda dobândită de stăpânul său, prea-măritul valiu Abaza pașa, care-l înduplecase pe sultan să-i întărească, prin binecuvântarea sa, domnia. Matei răsuflă ușurat și-i păru rău că, speriindu-se, adusese cu sine răclițele cu bani. Dar acum era prea târziu ca să le mai poată ascunde, căci turcii le zăriseră deja și nu mai vedea ce

lămurire ar putea născoci pentru a le răstălmăci rostul, căci, sincer vorbind, i-ar fi făcut plăcere să mai amâne o vreme plățile, ca să nu rămână de tot lefter. Oftând plin de ciudă, urcă coasta alături de defterdar în fruntea pomposului său alai, îndreptându-se spre seraiul în care îl aștepta pașa.

În odaia cea mare, înconjurat de toate notabilitățile locale, care trebuiau să dea fală împrejurării, preamărindu-i totodată măreția, Abaza îl primi pe domn. Se găseau de față, alături de dizdar și de chehaia sa, șehir emini, muhtesibul, mola-ul și cadii din kazalele din jur, nakibul, o seamă a ulemalelor din sangeac, bumbașiri și mai mulți subași, încât abia de era loc să arunci un ac, mai ales după ce intrară și boierii lui Matei.

Voievodul făcu închinarea obișnuită cu mâna la inimă, la buze și la frunte și, în cuvinte răsunătoare, înfățișă răclițele cu aur pe care le adusese cu sine, punând să fie ridicate capacele, ca să se poată vedea pungile doldora aflate înlăuntrul lor. Lucrul pare-se făcu plăcere pașei, căci laudă râvna deosebită a robului său de a-și plăti datoriile. Asta îi dădu poate și mai mult imbold în ceremonia pe care urma s-o patroneze, care va deveni astfel peste măsură de spumoasă.

Pentru început, la semnul măritului valiu, ieși în față capugi-bașa sosit zilele trecute din Stambul cu porunca împărătească. El scoase din sân firmanul ce-i fusese dat în grijă și-l citi cu mare aplomb, conștient de rolul aparte pe care-l juca în acea clipă. După ce isprăvi, făcu din nou sul beratul, pe care-l dădu lui Matei, care, după ce sărută cu smerenie marea pecete atârnată de un șnur, îl încredință marelui logofăt, aflat la nici un pas mai în spate, întorcându-se pe jumătate spre el.

Mai departe conducerea ceremoniei fu preluată de Abaza, dornic de a făptui tot el și a doua investire a lui Matei, spre a se putea arăta ca mai mare al său, cel căruia

olteanul îi datora pe deplin înălțarea în scaun. Îl îmbracă în caftanul trimis de la Stambul, ținut desfășurat de doi icioglani. De fapt aceștia îl învăluiră pe Matei cu veșmântul, beiful, spre a-și arăta bunăvoința și favoarea ce o făcea din înălțimea măreției sale, doar se apropie ca să-i potrivească, chipurile, gulerul de samur și să-i îndrepte un ceapraz ce-i lunecase oblic peste piept, nefiind încheiat. Apoi îi înmână spada și buzduganul, însoțind fiecare dar cu urări de bine și de împliniri, la care Matei răspundea mulțumind prin închinarea obișnuită, adică ducând degetele la inimă, la buze și la frunte. Ba îi oferi și lancea de care atârnau cele două tuiuri albe, pe care de fapt Matei le primise imediat după luptă de la schimni ceaușul care le chivernisise pentru Radu Iliăș. Pașa le ceruse însoțitorilor lui Matei înainte de ceremonie, pentru a i le dăruia încă odată, însă acum cu îndreptățirea de a le folosi fără îngrădire, dovedindu-și prin ele statutul dobândit.

După ce solemnitatea se încheie, Abaza îl primi pe Matei și pe câțiva dintre însoțitorii săi mai de seamă într-o odăiță alăturată, unde, așezați pe perine în jurul unei mese joase, se puteau sfătui în voie, chibzuind care dintre mărimile din Stambul mai trebuiau cumpărate și cam cu cât, spre a le putea păstra predispoziția binevoitoare. După ce le tocmiră pe îndelete pe toate, Matei se înturnă la Giurgiu, de unde plecă deîndată spre cetatea sa de scaun, deși începuse a se întuneca. Aici va ajunge spre dimineață.

Acum, după această a doua investire, putea spune în sfârșit că este cu adevărat domn, adică întărit prin firman și prin tuiuri dăruite lui chiar de padișah. Deși înfumurat și plin de ifose, Abaza pașa își vădise totuși puterea și înrâurirea, dobândind pentru el ceea ce un altul n-ar fi fost în stare.

Cuviincios era ca, după mărinimia care i se arătase, să mulțumească vizirului și padișahului, ba poate și altor

ocrotitori care nu ieșiseră la vedere, dar al căror cuvânt atârnase în cumpănă. Însă Matei știa prea bine că în orânduiala vremii sale cuvintele nu erau de ajuns, ele nesatisfăcând pe nimeni dacă nu erau însoțite și de ceva sunători. Drept care, deși era foarte strâmtorat, găti pentru fieștecare, despre care sfătuiseră cu Abaza pașa, peșcheșurile trebuitoare și tocmi o solie care să plece la Stambul în frunte cu bătrânul biv vel paharnic Nedelco din Bucov, om înțelept și așezat, foarte iscusit și lunecos în ale cuvântului.

Trimisul sosi la împărăție în ultimele zile ale lunii curente sau pe la începutul lui decembrie, fiind de altfel bine primit, mai ales datorită plocoanelor pe care le aducea cu sine și care, de bună seamă, nu supărară pe nimeni. Matei și solul său erau priviți cu deosebită bunăvoință și înțelegere de toți, noua domnie părănd definitiv așezată.

Nenorocirea era însă că, fără ca paharnicul Nedelco să știe, făcuse cruce pe drum cu o solie trimisă lui Matei de marele vizir. Imbrohorul Suliman aga, care o conducea, va trage în București cam la aceeași vreme la care muntenii intrau pe poarta dinspre Edirne a vestitei cetăți a Constantinopolului. Iar vestirea, deloc bună, era cu atât mai dezamăgitoare cu cât, cu numai vreo două săptămâni în urmă, când îi făcuse Abaza reinvestirea, Matei era convins că izbânda sa era deplină și de neîntors.

Trimisul împărătesc, imbrohorul Suliman aga, se înfățișă de altfel imediat la palat și-l înștiință pe voievod că s-au primit numeroase pări împotriva-i de la boierii munteni ce pribegiseră în Moldova, de la Radu Iliș și de la părintele său, ce arătau că fusese batjocorită voința padișahului, cât și de la o seamă de greci și turci din Stambul, care se plâneau că neamurile lor fuseseră fie ucise, fie prădate în vremea războiului purtat cu vreo lună în urmă. Matei știa însă de la Abaza pașa că în spatele uneltirilor pornite împotriva-i stătea socrul lui Radu, un anume Kurt Celebi, un grec foarte

bogat, cămătar și negustor, dar totodată divanit moldovean, care în acea clipă slujea de capucehaie cuscrului săi de la Iași, om care, foarte viclean fiind și având relații întinse în lumea bună a Porții, se bucura de o uriașă înrăuire. Desigur că el mânuia și pârătorii ale căror jalbe răzbiseră până la marele vizir Tabaniyassi Mehmed pașa, și pentru care acum i se cerea socoteală. Pentru a da seamă, Matei era poftit să se înfățișeze neîntârziat el însuși măritului padișah, ca să-i sărute mâna.

Domnul se înspăimântă, căci după necazurile pricinuite împărăției prin împotrivirea la firmanul padișahului, după poruncile de a fi prins viu sau mort ca să fie trimis în lanțuri la Sтамbul, plecarea într-acolo nu putea fi de bun augur, mai ales dacă împotriva-i se ridicau atâtea jalbe acuzatoare. Ca să scape de a da un răspuns răspicat, arată imbrogolului că este slugă prea plecată a împărăției și va urma poruncile primite, deși toate învinuirile sunt lipsite de temeii, simple cleveteli de guri păcătoase, însă o asemenea călătorie, mai ales în miez de iarnă, este peste măsură de trudnică și necesită o îndelungată pregătire, deci lucrurile trebuie amânate până spre primăvară, când vremea va fi mai îngăduitoare, iar piedicile mai mici. Deci nu are de gând să se abată cu nici măcar o iotă de la cerințele sacre ce i se fac, el ascultând orbește de tot ce i-a fost orânduit, dar în acea clipă nu vede cum s-ar putea așterne la drum, însă va face tot ce-i stă în puteri spre a împlini cât mai iute voia prealuminatului padișah, ale cărui urme le sărută cu smerenie.

Cu astfel de însăilări bâjbâite îl slobozi pe curier, trimițându-l să se odihnească la beilâc, până ce îi va putea da un răspuns mai deslușit.

Străinul nici nu ajunsese bine la poarta curții, că Matei vodă, disperat, și expedie un mesager la Silistra spre a-i cere sfatul lui Abaza pașa și a-i istorisi cele petrecute și

ce i se pretinde. Cu sufletul la gură așteaptă răspunsul. Până ce să sosească, domnul se zbuțumă amarnic, cumpănind între a primi sau nu poftirea, ros de o nemărginită nehotărâre. Până de curând se poruncise să fie dus legat fedeleș la Stambul, iar acum să se ducă de bună-voie la tăiere?! De altfel mulți dintre boierii de sfat, care fuseseră de față la primirea străinului, stăruiau ca să refuze, căci își riscă neîndoielnic capul, fiind știut că fără prea mare judecată și cu mare ușurință îl retează măriții padișahi, mai ales când la mijloc sunt creștini. Alții însă stăruiau că n-are încotro, căci întărirea făcută cu câteva săptămâni în urmă poate fi cu ușurință tăgăduită, iar fără binecuvântarea vizirului și a sultanului nu va putea sta în scaun, oricât s-ar îndărătnici și desigur nici Abaza pașa nu-l va mai putea acoperi. Apoi amenința o primejdie și din partea Moldovei, căci umbla zvonul că Iliașii nu vor să se dea bătuți și ar putea porni o nouă năvală de cum se vor topi zăpezile. Dovadă că nu se resemnau de pe urma înfrângerii suferite era chiar chemarea aceasta, care se datora în primul rând pârelor și uneltirilor lor ascunse și perfide.

Spre a ieși din impasul clipei, Matei vodă Basarab se gândi că mai poate diminua cerințele ce i se făceau, atenuând valul reclamațiilor lansate împotriva-i de boieri munteni pribegiți la Iași și le trimise noi solii, promițându-le o deplină amnistie politică și o înălțare în ranguri dacă i se vor alătura. De altfel se ținu de cuvânt, și primii dintre ei care cutezară a se întoarce, primiră imediat dregătorii la Curte. Iar pe aceia pentru care nu găsisse la îndemnă o slujbă liberă, să grăbi să-i dăruiască cu un loc în divanul țării, în temeiul statului lor de veliți.

Valiul Silistrei nu se arată la fel de îngrijorat. Îl îndemnă să-l sloboade pe imbrohor cu făgăduiala că se va duce, așa cum i s-a poruncit, căci nu va nesocoti o poruncă a prealuminetei stăpâniri pe care el o iubește și îi este prea-

supus rob. Dar din păcate anotimpul, dar și necazurile moștenite de la înaintașii săi, pe care încă n-a izbutit să le dezlege, pe care trebuie să le rezolve totuși înainte de a pleca, îl silesc, spre regretul său, să mai întârzie câteva săptămâni. Dar în mod neîndoios va veni de cum va putea lăsa în urmă o țară cuprinsă de pace, de așezare și împăcare.

Cam atâta trebuia împărțășit slujbașului înaltei stăpâniri. Dar sfaturile pașei nu se opreau aici, numai că celelalte spuse trebuiau să rămână tainice. El făgădui lui Matei că va trimite deîndată iscoadă la Stambul ca să vadă ce s-a întâmplat cu adevărat și care sunt dedesubturile chemării. Lămurindu-se, va scrie apoi acelora pe care se poate întemeia, ca să contracareze cele puse la cale de potrivnici. Când lucrurile vor fi aranjate, nemaiplutind asupra-le vreo primejdie, îi va da semn de plecare. Însă până atunci să născocoască cât mai felurite și mai convingătoare pricini de amânare. Cu inima strânsă de temeri, Matei împlini sfatul primit.

Urmă o săptămână de calvar pentru el, mai ales că imbrohorul Suliman aga nu se arăta prea grăbit de a se înturna, apărând aproape în fiecare zi la Curte, parcă cu gândul de a-l pândi și grăbi! Dar tocmai când credea că totul e pierdut, sosi vestea salvatoare. Abaza pașa îl înștiința că marele vizir și muftiul le-au rămas binevoitori, silihtar-aga e de bună credință, iar o nouă răsplătire a lor îi va câștiga definitiv, deci poate pleca fără grijă la Stambul, dar cu sacul de peșcheșuri plin până în gât, căci nu va avea nici o nevoie din nici o parte. Între timp, adăugă liniștitor valiul, a mai scris și altor prieteni care le vor sări în ajutor. La plecare să treacă pe el ca, pe de-o parte să-i mai dea o seamă de răvașe către aceștia, dar și către alți slujbași care o să-i fie de reazăm, iar pe de alta ca să se mai sfătuiască și prin viu grai pentru deslușirea altor împrejurări.

Deci încă nu se făcuse de jumătatea lunii lui decembrie că hotărârea era luată: în cel mult o săptămână se va așterne cu râvnă la drum.

Dar acum avea două mari probleme de rezolvat. În primul rând se cuvenea să stabilească pe cei pe care urma să-i ia cu sine în deputăție. Aceștia trebuiau să fie cât mai mulți, dar în același timp oamenii cei mai de văză ai neamului, încât, prin greutatea lor, să fie vrednici de a fi luați în seamă. Iar pe altă parte era nevoie să instituie și o căimăcămie de încredere, care să nu fie ispitită de a-l trăda pe la spate, dar care să se dovedească totodată îndestul de dibace încât să poată împlini treburile cărmuirii, lucru pentru care era silit să lase și în țară boieri din cei mai destoinici. Deci erau greu de separat cei pe care gândea să-i ia de însoțitori, de cei pe care-i va sorti să rămână acasă.

Apoi se vedea confruntat și cu dificultățile unei alte decizii. În seama cui putea da comanda căimăcămiei, încât să fie sigur de desăvârșita ei fidelitate? În împrejurările atât de tensionate cu care se confrunta, primejdia de a fi livrat potrivnicilor nu putea fi ignorată, asemenea unui mărunțiș oarecare, riscul vânzării fiind în acele clipe de cumpănă mult mai mare decât de obicei! În situația confuză în care ajunsese, trădarea nu i se părea deloc exclusă, deci se cuvenea să fie deosebit de prevăzător!

- Ce-a mai potrivită ar fi doamna Elina! își dădu cu părerea vel spătarul Teodosie Corbeanu, când trecură în spătăria mică, unde erau de față numai intimii.

- O femeie?! se minună Matei. Crezi că se va putea face ascultată? Obișnuit bărbații nu prea vor să le ia în seamă, ele fiind socotite, după datină, doar menite treburilor casei și grijilor gătelii, lucruri deasupra cărora nici nu se pot ridica...

- Uiți că pe la începutul veacului s-au înfruntat, cu o dârzenie mai abitir decât cea bărbătească, soațele fraților

Jeremia! Mai ales Elisabeta Movilă a fost peste măsură de aprigă! Nici nu suferea comparație cu un bărbat, căci îi întrecea pe toți prin firea ei cumplită! Ajunsesese spaima vremii ei. Tremura Moldova când porunca ceva! De altfel eu zic să-i pui doamnei tale alături și fratele, pe vtorii logofătul Udriște Năsturel, dar și tatăl, destoinicul socru al domniei tale, jupân Radu Năsturel. Și mai poți găsi de reazem câțiva bărbați pe cât de vrednici, pe atât de destupați la minte.

Matei nu privea însă lucrurile cu aceeași senină detașare. Nu că n-ar fi avut încredere în soața sa. Ea nu era numai o fire foarte dezghețată, îndrăzneată, și plină de inițiativă, ci era și nespus de școlită și de iscusită. Dar știa că Ilieșii și boierii care le țin partea au gând să reia lupta împotriva-i. Dacă pleca și-o lasă pe Elena la cârmă, se temea că acești potrivnici dinafară, dar și cei dinăuntru, care desigur nu lipseau, chiar dacă încă nu-i știa, vor fi încurajați să ridice capul și să atace. Oare o femeie singură și neajutorată, poate și neîndestul de vicleană, o să le facă față, mai ales că, luând mulți boieri cu sine la Stambul, doamna rămânea cu rândurile rărite? Deci avea mulțime de temeieri de griji și temeri, încât pe drept avea de ce să ezite. Dar apoi își zise că, fiind iarnă grea, iar drumurile închise, Alexandru vodă nu va cuteza să facă vreo mișcare, mai ales că se zvonea că nu era prea bărbătos de felul său. Mulți cleveteau că e laș și fricos, și-și compensează aceste cusururi prin perfide intrigi, exact cum procedase și acum, spre a-i pricinui chemarea la Înalta Poartă. Nu era soiul de om pus pe fapte mari, care să alegă o înfruntare deschisă, care să primească o luptă piept la piept, ci doar o ființă ascunsă, mică la suflet, un meschin uneltitor din umbră. Numai pe asemenea uneltiri insidioase își întemeiasse izbânzile de până acum. Deci poate nu avea rost ca să pregete atâta...

- Dacă stau să mă gândesc mai temeinic, aş fi ispitit să-ţi dau dreptate, cedă în cele din urmă înduplecat Matei, întorcându-se spre spătar. O să trimit un pâlc de roşii chiar astăzi după dânsa. E ascunsă în mica mănăstire a Polovragilor, stăpânită de cumnatul soru-mi, Calea. O să-i poruncesc să lase toate avuţiile noastre ascunse în peştera tainică de acolo, până ce se vor limpezi trebile şi să vină numai dânsa grabnic încoace.

Urmară câteva zile de mare agitaţie, mişuneală şi alergătură, mulţime de lume apărând la Curte şi, după scurte întrevederi cu domnul, sfârşind prin a se învoi să pornească la greu drum de iarnă al Stambulului. Suita pe cale de a se alcătui era nespus de numeroasă. În fruntea ei stătea însuşi mitropolitul Grigorie Întâiul, cel care, ca însemnătate, îşi avea locul imediat după voievod. Lui i se alătura vlădica Teofil de Râmnic, care, în cârmuirea bisericii pământene, urma în rang înaltului chiriarh. Cei doi erau împresuraţi de un întreg sobor popesc, alcătuit mai ales din cei mai de seamă egumeni ai ţării. Pentru toate aceste feţe duhovniceşti, mai simandicoase de felul lor, mai puţin deprinse cu mersul călare, şi pe deasupra, destule dintre ele şi mai vârstnice, fu trebuitoare chiar gătirea unor rădvane. Iar asta, mai cu seamă că se socoteau a sta cu mult deasupra netoşilor de mireni cu care erau nevoiţi să se însoţească, şi pentru mântuirea sufletească a căroră erau siliţi să-şi jertfească o parte a nepreţuitei lor vieţi. Ori osebita însemnătate de care se bucurau trebuia să se oglindească şi în mândreţea mijloacelor ce li puneau la îndemână pentru călătorie, care să fie pe măsura falei lor. Deci, deşi zăpada era destul de groasă, iar nişte sănii ar fi lunecat mult mai uşor, ierarhii cerură să le fie orânduie nişte butci, şi nu tocmai din cele oarecare, trase fiecare de cel puţin patru cai. Iar cererea le fu împlinită cu sfinţenie, căci nu era îngăduit ca taman dânşii să fie supăraţi, neluându-le în seamă smerita

rugă. Deci, dintre toți fruntașii duhovnicimii, unul singur rămase acasă, ca să privegheze treburile bisericii. Era episcopul de Buzău, chir Efrem Trufășel.

Cinstitelor obraze arhieresti li se alăturau mulțime de boieri mari, ce avuseseră dregătorii de seamă sub domniile de mai înainte, ori le dobândiseră sub noua stăpânire, apoi feluriți boieri mici și mazili, cât și slugile lor, fără a mai vorbi de numeroșii oșteni care trebuiau să slujească de strajă, cu deosebire roșii și călărași, avându-și de căpătâi căpitanii, iuzbașii și stegarii, fieștecare după breasla sa.

De altfel nu lipsea nici Suliman aga, imbrohorul venit cu poftirea la împărăție, și întreaga lui ceată, uimit și el de amplexarea întreprinderii, cu atât mai mult cu cât fusese încredințat că Matei nu se va învoi să dea ascultare poruncii și va trebui să ducă la Stambul vestea refuzului, lucru care i-ar fi pricinuit neazuri, căci ar fi nemulțumit pe vizir și mai ales pe năprasnicul sultan Murad al IV-lea, de la care nu știai niciodată la ce să te aștepți. Deci nu trecu săptămâna, că pentru deputație se rânduiseră de drum nu mai puțin de șase sute de suflete!

Se adunară apoi stive zdravene de provizii pentru lunga călătorie, care nu putea fi mai scurtă de două - trei săptămâni. Și cum la vremea asta caii nu puteau fi lăsați nici peste noapte la păscut, pe lângă tainurile pentru oameni, trebuia luat și mulțime de fân și ovăz pentru dobitoace. Și cum iarna era abia începută, iar gerurile deja năprasnice, toți avură grijă să-și facă boccele cuprinzătoare, încărcate cu veșminte groase și cergi de lână, să le ție de cald la nevoie. De altfel, cum valtrapurile erau neîndestulătoare pentru protecția trăpașilor de frig, și în cazul lor velințele erau de nelipsit. Pe deasupra, poverilor, și așa uriașe, trebuia să li se adauge și grămadă de arme din cele mai felurite, ori butoiașele cu praful de pușcă. Apoi nu puteau fi lăsate de-o

parte polobocele doldora cu pungi de galbeni, pentru a face față peșcheșurilor, care desigur numai puține nu vor fi!

Calabalâcul fiind enorm, boierii mari își luară cu sine cel puțin o sanie sau două, iar cei mai de rând se învoiră să-și pună ciorciobâțiile mai mulți laolaltă. Convoitul, care nu se alcătuisese încă, se vestea deja gigantic.

Dar lumea nu înțelegea de ce, deși hotărâse plecarea neîntârziată, voievodul tot mai zăbovea prin palat, cu toate că trecuse deja de jumătatea ultimei luni a anului. S-ar fi zis că adăsta ceva. Lucrurile se lămuriră marți, în răstimpul celei de a optsprezecea zi a lunii decembrie¹²⁵, când se apropie cu mare zarvă de cetatea de scaun un pâlc mare de roșii, în mijlocul cărora se putea zări unul dintre prețioasele rădvane princiare, cumpărat taman de la Viena de careva dintre voievozii de dinainte. După ce întreaga ceată trăsese la curte, din butcă se văzu coborând doamna Elina, mult mai tână soață a noului stăpânitor al Ungrovlahiei.

Cum sfatul țării nu se spărsese încă, Matei, înștiințat de sosire, porunci ca mărita principesă să fie adusă neîntârziat înaintea sa. Femeia, ca să poată înfrunta gerul, era înveșmântată pe deasupra într-o ghiordie de catifea de Venția de culoarea paiului, căptușită cu blănițe de samur, care ieșeau la vedere la guler și la tivuri, răsfrângându-se în afară. Cum veșmântul îl avea descheiat la intrarea ei în spățaria mare, prin despătură se vedea o dulamă, al cărei

---

¹²⁵ Conform cronicii, Matei Basarab ar fi plecat din București pe 16/26 decembrie 1632, însă în realitate plecarea s-a petrecut cu câteva zile mai târziu. S-ar putea ca și alte date citate în textul romanului să surprindă, întrucât le contrazic uneori pe cele menționate în cronici. Pentru explicații și pentru a înțelege temeiul eventualelor neconcordanțe cronologice legate de începutul domniei lui Matei Basarab, vezi Micu Secuiu, *Unele corecturi privind cronologia și desfășurarea expedițiilor lui Matei Basarab din anii 1631 – 1632 pentru cucerirea tronului*, Brăila, 2018. Pentru datarea plecării spre Istanbul vezi de exemplu p. 174 și următoarele.

urșinic sângieriu, era strâns cu un brâu lat cu luciri de atlas. Din rochia purtată dedesubt se zărea numai puțin din horbota albă a gulerului și o fâșie îngustă din poale, care băteau pe vârful cizmelor de piele gălbuie. Pe cap avea îndesat un gugiuman călduros, îmbrăcat pe laturi în pielicele fine de cacom, de sub marginile căruia abia se vedeau ieșind firele negre ale părului ei bogat, strâns la spate într-o coadă ascunsă de veșminte, sau făcută colac sub acoperământ. Luată repede fiind, nu apucase să se descingă, încât se ivi foarte stânjenită și încurcată înaintea soborului divaniților.

Matei, netulburat, se ridică în picioare și coborî cele trei trepte ale estradei pe care era înălțat jilțul său și-i ieși în întâmpinare. O luă de mână și-o duse în capătul odăii, urcând-o în fața scaunului său, după care se întoarse spre adunare:

- Voiesc a vă înfățișa pe soața mea, de altfel cunoscută vouă, care de mâine va cârmui asupra căimăcămiei ce va griji de trebile țării până ce eu mă voi înturna de la Țarigrad. Deci faceți bine de vă închinați de acum ei și să nu cutezați a-i ieși din cuvânt. Spusa dânzei are tăria de neclintit a poruncii mele. Boierii ce i-am ales deja și le-am dat convenitul sfat îi vor sta alături și-i vor fi reazem credincios, împlinindu-i fără crâcnire voia. În fruntea lor l-am așezat pe socru-meu, prea cinstitul logofăt Radu Năsturel ot Fierești și pe cumnatul domniei mele, vtori logofătul Udriște, aflat aici de față.

Apoi întorcându-se spre soață continuă:

- Din clipa asta, cinstită doamnă, veți ședea aici în locul meu, iar boierii de divan, care din păcate vor fi împruținați față de cei pe care-i vezi acum, ți se vor închina ție, așa cum au făcut-o față de mine. Rogu-te deci să iei loc în scaun și să fi doamnă și stăpână țării mele.

Totuși Matei nu plecă chiar a doua zi, cum nădăjduseră cu toții. Hotărî să mai zăbovească câteva zile

alături de soață, pe de-o parte ca să-i lase vreme să se deprindă cu noul ei statut și noile îndatoriri ce-i cădeau în seamă, iar pe de altă parte, mai ales ca să-i obișnuiască pe îndărătnicii dregători să se supună unei femei, lucru nu tocmai obișnuit la vremea aceea. La drept vorbind aceasta din urmă era pricina adevărată pentru care nu se zorea, căci socotea trebuitor ca mai întâi să le frângă cerbicia acelor pe care-i lăsa acasă.

Abia de Ignatul porcilor, cum i se zicea sărbătorii în popor, zi ce închipuia totodată Înainte prăznuirea Nașterii Domnului¹²⁶, în încheierea întrunirii divanului Măria Sa rosti porunca așteptată de ceva timp:

- Deci, de cum plecați azi de la Curte, dați de știre tuturor acelor cu care sunt învoit ca să-și isprăvească toate gătirile, căci de mâine după răsăritul soarelui ne vom aduna cu toții în marginea târgului, în capul drumului Ciocăneștilor, unde vom închea convoiul cu care ne vom îndrepta către cetatea Silistrei, spre a ne închina pașei Abaza și a-i cere sfatul și binecuvântarea pentru purcesul nostru, așa cum suntem înțeleși. Iar la biserica Curții, popii și diaconii noștri să facă bine și să înceapă deîndată a ceti molifta de binecuvântare a călătoriei noastre, încât smerita lor citanie să ne fie de ocrotire împotriva tuturor relelor ce ne-ar pândi în trudnicul nostru drum. Și să se roage temeinic și pentru izbânda care să ne încunune sângul, păzindu-ne de primejdiile care ne-ar putea amenința viața.

A doua dimineață uriașul convoi, strâns în hotarul cetății de scaun, se puse în mișcare. Până la Dunăre, deși era ger, călătoria se dovedi o plăcere, ea fiind o revărsare de bucurie, de veselie, de râsete și de clinchet zglobiu de zurgălăi. Ziua era minunată, soarele strălucea luminând zărilor, iar zăpada curată orbea pe toți cu albeața ei desăvârșită.

---

¹²⁶ Sărbătoarea cade în 20 decembrie.

Abia pe buza apei începu necazul, căci Dunărea era înghețată numai pe jumătate, adică o crustă zdravănă de sloiuri îmbrăca fluviul, și la un mal și la celălalt, dar numai pe o lățime de câteva sute de pași. Mijlocul, adică tocmai acolo unde șuvoiul era mai adânc, nu avea nici urmă de pojghiță! De altfel era chiar primejdios să te apropii de aceste capete de boltă pe cale de a se închega, căci, subțirimea lor, greu de ghicit, se putea oricând frânge, chiar dacă greutatea ce apăsa asupra-le nu era prea mare. Din fericire corăbierii se dovediră foarte dibaci și născocitori și aruncară de pe ghimii un soi de punți până la oarece depărtare de nave, ferind oamenii și animalele de a se apropia de marginile ce se puteau fărâma. Truda străbaterii râului se prelungi până a doua zi, dar din fericire nimeni nu scăpă în unde și nu se îneacă.

Matei, dimpreună cu cei apropiați, trecu între primii, ca să poată sta la sfat pe îndelete cu Abaza pașa, încât să poată isprăvi până vor veni și ceilalți, căci erau tare multe de pus la cale. Dacă zăbovea, așteptând ca toți ca să ajungă dincolo, neguțările începându-le abia după aceea, plecarea mai departe s-ar fi amânat câteva zile, lucru ce nu era de dorit.

Întrevederea cu valiul fu îndelungată. Slujbașul otoman se arătă cam dezamăgit când află cu cât bănet plecase oblăduitul său.

- Cam puțin, oftă el. Tare puțin. Oricum, nu îndeajuns! Cu atâta nu vom putea răzbi. Va trebui să cauți degrabă cămătarii stambulioți și să-i îndupleci să te împrumute... Asta să-ți fie prima grijă când vei ajunge în inima împărăției.

Apoi schimbând vorba, adăugă râzând:

- De la voi ghiaurii am învățat temeinic o zicală, care, deși s-a născut în lumea voastră, și-a găsit bună încuibare în lumea noastră, căreia i-a dat tristul chip de

astăzi. Ea zice că până la Dumnezeu te mănca sfinții! Ori deși în credința noastră nu sunt sfinți, seraiurile de la Stambul s-au umplut de ei, iar la Topkapi parcă au făcut stup. Nu uita asta! Deci pentru a ajunge la cei mari trebuie să răzbești prin gloata celor mici, tot slujbași de rangul doi sau trei, tare puși pe născocit a tot soiul de piedici pe care să ți le arunce în cale, tocmai ca să-i bagi în seamă și să le mai scapi și lor ceva gălbiori. Ei trebuie săturați și îmbunați mai întâi, ca să poți ajunge mai sus! Nu-i neglija, nici nu-i ocoli, căci riști să ți-i ridici în cap. Dacă treci de ei lucrul devine mai lesne, căci, spre deosebire de șleahța lor, Dumnezeii cunosc ades mila, înțelegerea și măsura. Cum îți spuneam, vizirul, muftiul și chiar sultanul sunt câștigați, dar sfințișorii iștia să nu ne bage strâmbe! Deci fii atent la ei!

Cum o simplă expunere de principiu pe marginea înțelesului și dedesubturilor zicalei creștinești nu i se păru îndestul de lămuritoare, pașa îi înșiră lui Matei toți slujbașii de mâna a doua sau a treia pe care ar fi nimerit să-i îmbuneze înainte de a ajunge la vizir ori padișah. Începu cu kethuda-bey-ul ce-i era prieten și pentru care îi dădu și o scrisoare, continuând cu vizir-chehaiasi, cu silihtar-aga, cu caraculac-ul, cu divan-efendisi, cu ceaușlar-emini, și o ținu așa până se înseră, atrăgându-i totodată luarea aminte și asupra unei mulțimi de prieteni de-ai săi, care nu trebuiau ocoliți, nici cu ruga, dar nici cu banii, iar a doua zi, cât trecutul săniilor încă nu se isprăvisese, o luă de la capăt, e drept potopindu-l și cu un vraf de scrisori de recomandare, pofțindu-l să le folosească, dar cu mare luare aminte, având grijă să nu-i încurce pe destinatari, lucru care i-ar pricinui ceva supărări, căci într-o seamă dintre ele îi lăuda pe unii, pe care, după caz, în altele îi critica. Sfătuiră deci îndelung în cine putea avea încrede și de cine să se ferească, cine era de partea lor și cine împotriva, neuitând să chibzuiască cui să dea peșcheș și cât anume, ca toată lumea să fie mulțumită.

Iar în final, ca nu carecumva Matei să încurce sau să încalce cele chibzuite, neavând probabil deplină încredere în el, Abaza hotărî să-i dea un capugiu însoțitor, chipurile să-i fie de ajutor, dar cu adevărat ca să-l privegheze și să-l strunească dacă va fi nevoie, când va vedea că românul se cam abate de la cele poruncite. Matei, care însă ghicise de la bun început și rostul ascuns al slujitorului primit, se grăbi să mulțumească pașei pentru deosebita sa generozitate și pentru multele semne de nețărmită iubire.

În plus valiul îi atrase atenția voievodului că între pârâși se numără și unii zarafi ai lui Radu Iliăș, care nu-l urmaseră pe băiat în Moldova spre a-și dobândi banii de la tatăl său, ci rămăseseră în Stambul, iar acum, după bătălia pierdută de datornicul lor, se temeau că-și vor pierde avutul pe care i-l încredințaseră, pricină pentru care se alăturaseră aprigului Kurt Celebi, care ridicase o întreagă haită de jălbași împotriva-i. Ori era înțelept ca să-i împace pe aceștia, ascultându-le și împlinindu-le cererile, oricât de nelalocul lor ar fi fost, pentru a-l lipsi pe potrivnic de martori pârători. Deci să făgăduiască tuturor acelora care împrumutaseră bani lui Radu, că va lua pe seama sa datoriile și le va plăti până la ultimul lețcaie și bineînțeleș și cu dobânda cuvenită!

Domnului muntean i se zbârli părul când văzu ce socoteli îi face Abaza, dar nu cutează să cârtească, nădăjduind că poate la Stambul dracul n-o fi chiar așa de negru și de însetat de bani, precum i-l înfățișa beiu. Acestuia îi era desigur ușor și la îndemână să fie peste măsură de darnic pe punga altuia.

A treia zi, încă dis de dimineață, în vreme ce săniile și slugile se înșiraseră deja în convoi în lungul drumului ce ieșea pe poarta dinspre Bazarcik a cetății Silistra, boierii lui Matei, cât și călărașii și roșii aleși, toți călări și tare ferchezuiți, ca să arate cât mai mândru și mai strălucit, umplură întinsul maidan din ograda seraiului slăvitului

valiu, închipuind o măreață priveliște de risipă de țesături scumpe și lucioase, deosebit de pestrițe la culoare, de-ți luau ochii.

Odată cu Matei și cu dregătorii săi cei mai de credință, ieși în ceardacul palatului și Abaza pașa însăși. Se arătă plăcut surprins de priveliște, ba chiar îl felicită pe Matei pentru mândrețea alaiului său, care desigur va face o bună impresie și mărimilor din Stambul, dovedind că are întreaga țară de partea sa. După ce încălecă și domnul, mulțimea se scurse pe uliță și se prelinse către săniile ce așteptau în afara târgului de ceva vreme. Cum însă gerul era extrem de aspru, boierii, scăpați de privegherea târgoveților pe care trebuiau să-i uimească prin strălucirea lor, se grăbiră să-și dezbrace hainele de fală, trăgând pe ei cojoace și căciuli țărănești, mai puțin mândre, dar mult mai călduroase, și abia după aceea o porniră mai departe. Drumul Stambulului începuse acum cu adevărat.

*

La Iași lunile din urmă, nu fuseseră tocmai liniștite. O anume frământare începuse a se simți încă din clipa când Radu intrase întâiași dată în Iași, împresurat de făloasă ceată ostășească cu care venise de la Țarigrad, ceată ce-i fusese angajată de socrul Kurt Celebi, încrezător în sorții săi de înălțare. Cu el veniseră, pe lângă ienicerii și seimenii tocmiți, și vreo șase – șapte cămătari, ce-și investiseră banetul în sorții său de stăpânire, nădăjduind la bună dobândă pe seama sa. De altfel, ca să fie siguri că nu vor rămâne în pagubă, fiind lăsați cumva de-o parte, nu răbdaseră să aștepte la Stambul reîntoarcerea împrumuturilor, ci veniseră dimpreună cu datornicul lor, să nu-l scape de sub priveghere și să-l stoarcă de parale de cum va prinde ceva cheag. Când Radu plecase spre București la

război, cum în dâșii nu clocotea vitejia, rămaseră prevăzători la Iași în așteptarea veștii marii victorii care le va aduce un gras câștig.

De altfel nu numai ei, ci partea curții moldave aservită lui Iliaș, căruia îi făcea umile slugi, trăise săptămânile următoare într-o dulce revărsare de vise și speranțe îmbătătoare, toată această lume slugarnică fiind încredințată că falnica oaste rânduită de vrednicul voievod tată va spulbera pe nemernicul moșneag care se încuibase în chip mârșav în Muntenia. Cu sufletul clocotind de bucurie, lăudătorii stăpânitorului de pe Bahlui primeau cu încântare veștile glorioase despre înaintarea armatelor lui Radu cel Viteaz, ce-o pornise bărbătește spre meleagurile din miazăzi. În fiecare zi sosea la Iași câte un curier care arăta plin de înfierbântare că mărețele oștiri sunt în plin avânt asupra dușmanului, dovedind o putere nimicitoare, deși ele se găseau încă pe teritoriul Moldovei, unde, evident, nu le stătea în față nici un potrivnic care să le îngreuneze drumul. În vreme ce cărcotitorii își râdeau în barbă a batjocură, lingăii salutau cu urale, ca pe mare succes, știrile de soiul acelora care învederau că războinicii au trecut în chip strălucit de Târgul Frumos, de Roman, de Bacău, coborând mai apoi din jos de Adjud și poposind în cele din urmă la Focșani. Multe comentarii entuziaste stârni vestea că în acest loc Radu vodă primise temeinice întăriri, căci i se alăturaseră pribegii munteni, cât și hoardele tătărăști, devenind astfel de nebiruit.

Iar mășuirea victorioasă nu se mai oprea! Solii istoriseau plini de înaripată însuflețire că ar fi căzut pe rând Râmnicu Sărat și Buzăul, de parcă s-ar fi dat vreo aprigă luptă pentru cucerirea lor, deși cele două târguri nu făcuseră nici cel mai vag semn de împotrivire. Acum nestăvilita năvală se revărsa necruțătoare asupra Bucureștiului, care va fi zdrobit în zilele următoare. Aceasta fu de altfel ultima

știre îmbibată de izul victoriei ce ajunsese la Iași, căci imediat după aceea urmau câteva zile în care nu mai veni nici o veste, lucrurile amuțind dintr-o dată.

Abia în marțea de 23 octombrie sosiră la Iași primii călăreți dintre cei scăpați cu viață după lupta de la Dudești. Arătau jalnic. Erau zdrențăroși, cu veșmintele sfâșiate nu atât din pricina tăieturilor de spadă, cât mai ales din aceea a ghimpilor tufelor prin care vajnicii supraviețuitori trebuiseră să-și croiască drum, ca să-și poată mântui viața printr-o fugă rușinoasă. Arătau murdari, năclăiți de sânge, de noroi, de nădușeala zvântată de câteva zile pe ei. Se vedea cât de colo că ultimele nopți le petrecuseră prin lăstărișuri, prin scorburi sau chiar ascunzișuri jilave, cu miros greu de hrube mucedde, atinși de bruma nopților răcoroase. Marțea intrării lor în târg pare-se că-și merita supranumele de zi aflată sub semnul a trei ceasuri rele, căci vestea adusă era năprasnică.

De altfel disperării fugarii se iviră la podul de peste Bahlui tocmai ceasul la care popii slujeau praznicul sfântului Iacov, fratele vitreg al Domnului Isus, cel căruia cărturarii și fariseii, după ce-l prăvăliseră de pe aripa bisericii, îi fărâmară capul cu un ciomag, mucenicească pătimire în urma căreia prea-cucernicul și-a dat duhul. Nenorocita lui jertfire aducea parcă pe undeva cu trista știre care tocmai copleșise suflarea cetății.

Jerpeliți și flămânzi, primii seimeni și glotași vor ajunge abia după o săptămână. De altfel grosul pedestrașilor nici nu trecu pe la Curte, ci, amărâți și înghețați cum erau, traseră de-a dreptul la casele lor. Lumea le privea jalnica trecere cu o ușoară înfiorare, închipuindu-și caznele care-i loviseră.

Radu, împreună cu unchii și fratele bunicului, se găsea chiar în mijlocul primei trâmbe de fugari. Cu capul gol în ciuda frigului, căci își pierduse cușma încă din timpul bătăliei, zgâriat și plin de vânătăi, cu veșmintele zdrențuite,

numai pete de năclăială și slin, se opri la curte spre a se înfățișa părintelui său, în vreme ce boierii însoțitori, neamuri neagreate de Iliăș, ce nu arătau mai bine, se risipiră pe la casele lor din târg, nevenindu-le la socoteală să dea ochi cu domnul, căruia nu era plăcut să-i împărtășească ce pățiseră. Văzând starea în care se găseau, vodă desigur s-ar fi bucurat, deși la mijloc era și nenorocirea ce-i năpăstuiuse feciorul, lucru ce i-ar mai fi tăiat din încântare.

Ajuns în fața tatălui, care în ciuda orei târzii nu ieșise încă din iatac după noaptea albă petrecută în chiolhanuri cu prietenii de pat și de pahar, se arătă copleșit de tristețe și necaz, cât și foarte înciudat și rușinat de insuccesul pățit. Principele îl învălui însă într-o privire binevoitoare și înțelegătoare, chiar drăgăstoasă și, strângându-l în brațe, ca să-l consoleze cumva, adăugi cugetând filozofic:

- Ei dragul meu, așa ți-a fost ursita! Ceasul rău, de... Domnia și fericirea nu-s pentru cine se pregătește, ci pentru cine se nimerește! De altfel nu tu ești vinovat de cele petrecute, căci tu mai ești un copil. Greșeala e a mea. Am făcut nemăsurata prostie de a te da pe seama neamurilor dinspre maică-ta! Ori de ani de zile am zis că toată haita lor e o hoardă de neisprăviți, că doar nu degeaba i-am ținut toată vremea departe de scaunul meu și m-am tot lepădat de dânșii. Nu știu ce mi-a venit de astă dată, de i-am îngăduit pe lângă tine, lăsând nădejdea în ei. Prea se înghesuiseră în juru-ți cu mari făgăduieli de ajutor ostășesc și de bani și am fost impresionat de râvna lor. Amarnic m-am înșelat! De altfel o să am grijă să-i pun pe cartagiești să plătească toate oalele sparte, că merită să fie trași în țeapă sau ridicăți în furci!

Însă odată cu noii veniți o ciudată frământare cu iz de răfuială se iscă în jurul domnului și a apropiaților săi. Niște tensiuni nu lipsiseră nici înainte și existența lor le era

tuturor cunoscută. Dușmănia dintre voievod și boierii care-i contestaseră numirea era departe de a se fi stins vreodată, în ciuda jurămintelor și făgăduielilor făcute de ambele părți. Dimpotrivă ea crescuse în ascuns, fiecare tabără pândind slăbiciunile potrivnicilor, spre a se folosi ele ca să le vină în cele din urmă de hac. Ba sporirea pornirilor dinspre veliți era legată și de îngrijorarea că înstăpânirea lui Radu în Muntenia va crește puterea tatălui său, care se vedea ajuns stăpân chiar a două țări, devenind astfel mult mai greu de dovedit! Totuși împotrivirea răzvrătiților, care se sculaseră asupra-i încă de la început, de la Stambul, nu numai că nu-i dăunase, dar parcă chiar îl întărise. Ba în toamnă, spre a face în ciudă divaniților cârcotitori, fusese pe cale de a se ridica la un statut mai înalt decât al înaintașilor săi, putându-se asemui în năzuințe numai lui Radu vodă Mihnea, care însă avea cu adevărat fire crăiască măreață, încât își merita pe drept apelativul de „cel Mare” pe care mulți i-l dădeau, sinceri impresionați de personalitatea copleșitoare cu care era dăruit.

La aceste adversități mai vechi se adăugase apoi vrăjmășia dintre aristocrația pământească, ce-l avea în frunte pe vornicul Lupu Coci, cel ce se trăgea dint-un oploșit venit de din jos de Dunăre, și ceata de cămătari și prieteni greci pe care Alexandru Iliăș îi târâse după sine când părăsise Istanbulul, în fruntea cărora se ridicase dintru început istețul Constantin Battista Vevelli Rettimiotul, care avea darul de a atrage simpatia tuturor acelorora cu care avea de a face, fiind o fire peste măsură de agreabilă, dublată de un chip încântător. Pare-se că unui singur boier nu izbutise să-i câștige grațiile, deși încercase să-l cucerească și pe acesta. Anume, cel care rezistase farmecelor sale era vel vornicul Țării de Jos, jupân Lupu Coci, adică tocmai căpetenia potrivnicilor.

Când, la sfârșitul lui septembrie, Radu Iliăș ajunse prima dată la Iași, lucrurile se complicară și mai rău, căci

acesta era însoțit de o altă ceată de zarafi eleni, cărora flăcăul le era profund îndatorat. Culmea era că ivirea acestora îi supăra mai mult pe fărtații lor de aceeași origine, prieteni ai voievodului, decât pe sfetnicii pământeni, căci cei dintâi vedeau în noii veniți niște concurenți ce le puteau sufla cheagul, întrucât trebuiau și ei mulțumiți, ceea ce le putea crea probleme în a-și recupera propriile investiții. Deci înțelegând că le putea fi primejduit câștigul, priveau cu ostilitate la conaționalii lor, pe care nu-i socoteau deloc bine-veniți! Totuși toată luna lui octombrie, până la revenirea lui Radu de la București, adversitatea rămăsese mocnită și nedeclarată, căci proaspeții oploșiți închipuiau doar o primejdie potențială, ei urmând a pleca în Ungrovlahia după victoria lui Radu. Toți, atât ei, cât și Vevelli și ai săi, dar și Iliăș și lingăii ce-și legaseră soarta de el, erau în așteptarea biruinței asupra lui Matei vodă, la care năzuiau încrezători și plini de optimism, închipuindu-o ca pe un lucrul sigur. Dar deși antagonismul era la acea vreme înăbușit, au fost împrejurări când a ieșit totuși la suprafață, generând situații de-a dreptul ridicole.

Un exemplu poate fi ilustrativ pentru zugrăvirea acestei stări a lucrurilor. Datorită tensiunii cu care era urmărit mersul invaziei în Muntenia, sfaturile domnești se răriseră, ținându-se doar din când în când și atunci în mare grabă, încât palatul era mai toată vremea pustiu, lucru până atunci cam neobișnuit. Întruna din zilele în care Radu tocmai trecuse de Focșani, Vevelli, însoțit de Ieronim Hores, de Constantin Aseni, și de Alexandru Mamona intră în tinda palatului mare spre a se îndrepta spre spătăria mică, odaia sfatului de taină al domnului. În vreme ce străbătea imensa sală, de după una din coloanele ce sprijineau bolțile tavanului, se iviră doi dintre zarafii lui Radu, care pesemne mișunau pe acolo în nădejdea de a obține o audiență la domn. Din pricina semiîntunericului, căci ferestrele erau

tare mici, Veveli nu-și dădu imediat seama pe cine are în față. Când se dumiri, nu se putu stăpâni să nu mârâie printre dinți către Constantin Aseni, care întâmplător se găsea în dreapta sa:

- Unde te miști, unde te întorci, dai toată vremea de împutuții ăștia de cămătari grecotei. Nu mai e cale de a scăpa de ei. Le miroase pe aici a bani, cum îi miroase corbului a hoit și dau năvală peste noi, împingându-ne de-o parte, nu i-ar mai răbda pământul!

Arseni, ca să nu-l supere, clătină a încuviințare din cap, dar răsese cam mânzește, căci reflecția nu-i pica tocmai bine. Nu putea uita că amândoi erau tot greci, tot cămătari și se găseau la Iași tot pentru a-și recupera banii împrumutați domnului.

Alexandru Mamona, aflat de cealaltă parte, auzi și el vorbele, deși erau cam șoptite, numai că el nu era prea frământat de probleme de conștiință ca celălalt, așa că se grăbi să adauge la fel de încet:

- Ar trebui să găsim o cale de a le face vânt de aici, să nu ne strice afacerile, că prea își bagă nasul în toate. Nu văd ce vor de la Alexandru vodă. Ei n-au decât să se socotească cu Radu. Lui i-au dat bani, de la el să-i ia!

- Ei, probabil că într-o săptămână – două, după ce Radu se va întrona, s-or duce la București, așa că poate nu are rost să ne facem prea mari griji din pricina lor, încercă Aseni să potolească supărarea celor doi.

- Ducă-se pe pustii și cât mai repede! bombăni Mamona în vreme ce treceau pragul anticamerei spătăriei mici, adică biroul privat al principelui.

Deci dacă până la reîntoarcerea lui Radu de la București frecușul dintre cele două cete de zarafi era înăbușit, imediat după aceea, când pierderea scaunului muntean deveni neîndoioasă, lucrurile se schimbă, căci creditorii voiră să dobândească de la părinte banii

împrumutați feciorului și-l asaltară în odaia sa de taină, unde își cam petrecea zilele de când divanele deveniseră rare. Însă aici dădeau obișnuit de Vevelli și de prietenii acestuia, care aveau oricând ușile deschise la domn. Ei alcătuiau la drept vorbind pavăza ce-l ocrotea pe Iliăș de orice stăruințe supărătoare, încât nedoriții oaspeți nu apucau să deschidă gura, că acești vigilenți străjери se repezeau asupra lor, dovedindu-le că numai dâșșii au drept la banii voievodului. Ceilalți n-aveau decât să se consoleze cu gândul de a se fi vârat într-o afacere păguboasă și nu le rămânea decât să tragă ponoasele nepriceperii lor. La urma-urmelor înțelegerea o încheiaseră cu Radu, chitanțele erau semnate de acesta, deci de la el să ceară datoria sau de la socru-său cu care se tocmiseră. Cu Alexandru vodă nu aveau nici o învoială.

Certurile de acest fel înteuindu-se, Vevelli, cu învoirea lui Iliăș, porunci străjilor să împiedice pe cămătarii lui Radu să mai intre în palat. Numai că aceștia scriseră la Sambul și se plânseră înaltului vizir că domnul Moldovei îi năpăstuiește, încercând să-i jefuiască, lipsindu-i de drepturile lor bănești.

Vizirul Tabaniyassi Mehmed pașa îl chemă la sine pe Kurt Celebi, capucehaia Moldovei, cerându-i lămuriri. Acesta se grăbi să arunce vina asupra lui Matei, cel care încălca firmanul împărătesc de numire a lui Radu, păgubindu-i pe bieții greci stambulioți, asta după ce în războiul abia încheiat o mulțime de femei din Țarigrad și-au pierdut soții, fii sau tații, uciși în chip mișelesc. De altfel capucehaia prezentă cu acest prilej și un vraf de jalbe împotriva noului domn muntean, ajuns cu sila la cârmă, aducându-i mulțime de învinuiri.

Dar în aceeași vreme Kurt Celebi își certă cuscrul, avertizându-l că trebuie să găsească un mijloc de a-i împăca cumva pe cămătarii lui Radu, încât aceștia să înceteze cu

părele, pe care el cu greu le poate respinge, în condițiile în care vizirul tocmai pare cucerit de lămuririle lui Abaza pașa și de făgăduielile lui Matei, care a trimis solie la Stambul. Sfatul său puse însă în mare încurcătură o anume parte a Curții ieșene, căci oprirea cămătarilor din valul din urmă de către străji, ca să nu-l mai tulbure pe domn, se dovedea a nu fi soluția cea mai potrivită pentru a ieși din impasul ivit.

Soboarele de taină din spătăria mică se aprinseră. Vevelli și ai săi se vedeau strânși cu ușa ca să-i accepte alături de ei și pe investitorii lui Radu, ceea ce le scădea șansele de a-și recupera sumele vârate în înălțarea lui Alexandru vodă, motiv pentru care cam bombănea și bufneau, căutând tot soiul de pretexte pentru a amâna luarea unei hotărâri. Iiaș era plecat să urmeze sfatul capucehaiei și stăruia ca apropiații să se arate totuși înțelegători, ori aceștia nu se puteau împăca cu riscul de a nu-și recupera datoriile. Dânșii, împotrivindu-se, stăruiau că, dacă în război Radu a fost învins, pentru a lua totuși tronul, va trebui să înlocuiască puterea armelor cu puterea cuvintelor încărcate de viclenie, a părelor la Poartă răzâmate pe înrâurirea galbenilor dulce sunători.

Dar de unde noi bani, le întrerupea domnul perorațiile, când chiar din pricina lor nu poate scoate lețcaie pentru ceilalți? Cum vor putea fi găsiți noi zarafi, dacă în primul rând ei nu-i dau o mână de ajutor, deși se pretindeau a-i fi prieteni devotați. Și în acest chip controversalele continuară zile în șir în tainițele palatului.

Ori se apropia sfârșitul lunii octombrie, iar întrunirile divanului nu fuseseră reluate, încât pe bună dreptate erau tot mai mulți aceia care se plâneau că, lipsind o cărmuire legiuită a țării, treburile se împotmoliseră și nevoințele de zi cu zi se adună și aduc neajunsuri tuturor lăcuitorilor, păgubindu-i și în afaceri și în dobândirea dreptății. Așa că, vrând – nevrând, în ciuda riscului confruntării cu adversarii,

din lipsa oricărui pretexte de amânare, divanul trebui în cele din urmă redeschis, și, cum de altfel era de prevăzut, primi care cerură îngăduința de a i se înfățișa la judecată erau creditorii lui Radu, în frunte cu bătaiosul și gălăgiosul Iani Tsakiris. Acesta ceru, nici mai mult, nici mai puțin, decât ca el și fărtații săi să fie despăgubiți de tată din vistieria Moldovei, căci, atunci când fuseseră înduplecați să verse bani feciorului, li se înfățișase făgăduiala garantării împrumuturilor ce le vor da de părintele celuia cu pricina, iar acum se cuvenea ca cele legate cu jurământ și scrise în chitanțe să fie duse la împlinire.

„Veliții” lui vodă, așezați în stranele din stânga odăii, începură a murmura destul de zgomotos, încât îl întrerupseră de câteva ori pe vorbitor. Vevelli, pe care-l aveau în frunte, de altfel la îndemnul alor săi, se sculă cerând domnului să-i dea și lui cuvântul. Strâmtorat, căci nu vedea ieșire din impas, Alexandru vodă îi făcu semn că poate vorbi. În taină nădăjduia că bunul său prieten îi va sări în ajutor, născocind vreo chichiță ce putea sluji de pretext de amânare a unui răspuns răspicat, ceea ce i-ar îngădui să scape pentru moment de a indica vreo soluție. Cum era însă vorba de banii pe care i-ar putea pierde din pricina cauza unor eventuale despăgubiri date lui Iani și alor săi, Vevelli se opuse oricărui plăți din vistieria Moldovei. Din capul locului fusese vorba ca prinosiurile să vină din Muntenia, arătă el, unde Radu urma să domnească. Deci cum să fie năpăstuit sărman norodul moldav! De altfel nu înțelege de ce zarafii se impacientează, vrând înapoierea datoriilor de acum, când lucrurile sunt departe de a se fi încheiat. E drept că voievodul Radu a fost bătut, dar cărțile nu s-au jucat până la capăt! Neîndoielnic că prealuminaatul padișah, slăvit fie-i numele, nu va putea îngădui să i se calce cuvântul și voia, exprimate prin firmanul de domnie dăruit acum câteva luni tânărului principe, încât va urma o ripostă neiertătoare, ce-l

va spulbera pe Matei. Deci să aibă un dram de răbdare și să aștepte intervenția Înaltei Porți, care desigur nu va întârzia. Sunt deci șanse ca să-și dobândească dreptul de acolo de unde s-au învoit dintru început. Vistieria Moldovei nu are nici un amestec în toată povestea.

Din stranele aflate în partea potrivnică a sălii se auzi deodată vocea răsunătoare a vel vornicului Țării de Jos, care-i făcu pe toți să tresară și să se întoarcă spre el plini de surprindere. Cum era cunoscut ca un dușman învederat al lui Vevelli, se așteptau ca să-i arunce acestuia o replică usturătoare, cum de altfel avea obiceiul, între ei încingându-se de fiecare dată aprige certuri atunci când vreunul se găsea să ia cuvântul. De astă dată însă, reacția sa lăsă întreaga adunare fără glas, cufundându-o într-o profundă nedumerire.

- Mare dreptate are cinstit jupânul Batiște și se cuvine să ne închinăm strălucitei sale judecăți. Iar eu nu voi întârzia să-l laud și să-i țin partea. Nădăjduiesc că și dumneavoastră, luminați divaniți, îmi veți urma pilda!

Boierii mai să-și facă cruce de minunare ascultându-l pe Lupu cum aduce osanale cu atâta gentilețe dușmanului. Nnicicând Vevelli nu fusese „cinstit” în gura sa, nnicicând nu avusese „dreptate” și nnicicând vornicul nu se plecaseră înaintea „strălucitei sale judecăți”, lăudându-o chiar! Deci îi ieșise din gură șirag de vorbe nemaiauzite! La rândul lui Vevelli se întoarse cu fața spre vorbitor, și, ridicând a mirare din sprâncene, înclină a mulțumire din cap spre el, deși se întreba îngrijorat ce surpriză se ascunde în spatele ciudatei și neașteptatei bunăvoințe.

Mai departe căzură cu toții de acord că Alexandru vodă nu trebuie să plătească datoriile lui Radu din tezaurul țării, ci o poate face din punga sa, dacă cuprinsul acesteia îi ajunge și e dispus la asemenea sacrificiu! În fond cămătarii știau destul de bine în clipa când făceau împrumuturile că despăgubirile trebuiau achitate de țara vecină și era

ghinionul lor dacă deocamdată lucrul nu era cu putință. Țsta e riscul oricărei afaceri: poate ieși sau nu! Acum nu aveau decât să lupte cu mijloacele ce le aveau la îndemână pentru ca alesul lor să izbândească în ciuda înfrângerii suferite. Voiau câștig și prinosuri, nu aveau decât să sârguiască pe lângă stăpânirea țarigrădeană să nu țină seamă de izbânda de pe câmpul de luptă, ci să împlinească cele mai-nainte statornicite.

În fața hotărârii unanime a divanului, creditorii lui Radu, deși disperăți, nu avură de ales, ci trebuiră să se resemneze vremelnice, în nădejdea că se va ivi vreun alt prilej de a aridica din nou cererile lor de despăgubire. Spre necazul lor erau siliți să rabde amânarea la stăruința scumpilor lor conaționali, de la care s-ar fi așteptat să primească un ajutor, iar nu un refuz categoric. De altfel peste măsură de sâcâitor mai era că aceștia își exteriorizau triumful extrem de sfidător, răsul batjocoritor pe care li-l aruncau din stranele veliților, închipuind o umilitoare jignire ce li se zvârlea în obraz. Dar trebuiau să înghită înjosirea, până ce sorții se vor schimba și ei vor fi aceia care să-i poată zeflemisi pe ceilalți.

Totuși Iliăș era mult prea viclean din fire și mult prea obișnuit cu perfidia celor din jur, oricând gata să-l înșele, ca să nu-l îngrijoreze ciudata împăcare a boierilor care-i contestaseră numirea cu prietenii săi greci. Simțea că „înfrățirea” asta neașteptată ascunde un dedesubt necurat, că în spatele ei se pune ceva la cale și era indignat că partizanii săi se lasă așa de ușor mânuiți, unindu-se dintr-o dată cu boierii, deși era vădit că Lupu vrea să ajungă la un rezultat greu de întrevăzut în acea clipă, dar neîndoielnic nefast

Iar Alexandru vodă nu se înșela, având cu adevărat pricină de temeri atunci când socotea că cele hotărâte nu-l vor scoate din impas, ci dimpotrivă. Că victoria grecilor săi asupra potrivnicilor lor de același neam și împăcarea

neașteptată cu boierii neaoși nu năștea o pace de obște, fie ea chiar fragilă și temporară, ci sădea doar iluzia unei ieșiri, se dovedi după numai vreo două zile, când sosi la Iași o solie de la Cantemir mârza, hanul tătarilor din Bugeac. Acesta cerea o despăgubire pentru pierderile suferite în războiul de la Dudești, unde îi pieriseră doi mârzaci și mai bine de o sută de călăreți din cauza nepriceperii celor care cârmuiseră lupta și se dovediseră nevolnici și nătângi, ducându-i prin nesăbuinta lor, și pe ai săi la pierzanie! Iar Alexandru vodă era vinovat de toate, căci neguțările nu se purtaseră cu Radu, ci cu tatăl său! Deci acordurile fuseseră semnate de acesta, și ca atare el trebuia să plătească. Iar dacă domnul nu se va învoi cu despăgubirea, ei, tătarii, vor năvăli în Moldova spre a-și lua singuri dreptul ce li se cuvine pentru nenorocirile suferite din vina nechibzuiților de moldoveni. Ori cu necruțătorul Cantemir nu era de glumit, căci nu degeaba îi ieșise supranumele de „Sapie sângeroasă”! Nici chiar boierii nu cutezară să ridice obiecții, deși erau dornici de a-i pricinui vodă-i necazuri și greutate. Dar hanul putea afla că îndrăzniră a murmura împotriva-i și desigur că dacă i se ivea prilejul s-ar fi răzbunat. Așa că, scrâșnind din dinți, divanul încuviință cererile nogailor, dar cedarea întârâtă și mai rău spiritele împotriva domnului.

De altfel, ca nu carecumva învoiala plății din vistieria țării să fie interpretată și ca o îngăduință de cuprindere a vreunecia din celelalte cheltuieli legate de isprava lui Radu, vornicul Lupu Coci se grăbi să atragă atenția soborului că cele stabilite în zilele de dinainte rămân neclintite, adică nici unul din cămătarii tânărului principe nu va fi plătit din haznaua Moldovei, ci doar din averea personală a lui Iliaș, dacă dânsul dorește acest lucru și și-l poate îngădui.

După plecarea solilor tătari, divaniții porniră asaltul asupra voievodului. În frunte cu vel vornicul Lupu Coci

dânșii îl acuzară că a băgat țara în necazuri ce nu o privesc, încheind acorduri ce-i sunt potrivnice și care pricinuesc pierderi uriașe vistieriei, aducând totodată și știrbire bunului renume al acestor meleaguri. Spre pildă, nu mai departe decât învoiala neinspirată cu nogaii arată lămurit că de acum încolo principele trebuie supus strașnicului control al divaniților și nici o hotărâre să nu mai poată fi luată fără învoirea lor expresă! Deci, pentru ca să nu se mai ajungă la tocmeli păguboase ca aceea zugrăvită, se dovedește trebuitoare supunerea domniei către divan, principele fiind nevoit să dea în toate seama boierilor, a căror încuviințare e silit s-o dobândească înainte de a întreprinde ceva. Chiar și vistieria trebuie grijită cu aceeași luare aminte, căci precum se vede a fost silită de necredincioșii din Bugeac la plăți ce-o păgubesc fără temeii. Iar cămătarii lui Radu vor să sporească răul, care deja s-a făcut simțit, și n-a putut fi evitat în nici un chip. Ori se cuvine a găsi toate mijloacele ca pe viitor să nu se mai poată petrece asemenea nenorociri.

Deci într-o totală unanimitate dregătorii hotărâră că Măria Sa nu va mai putea face nici un fel de cheltuieli, nici măcar pentru nevoile de zi cu zi ale Curții, fără învoirea lor. Prin urmare în fiecare lună vistierul va fi nevoit să înfățișeze adunării o listă a încasărilor și cheltuielilor, pentru ca aceasta să fie cercetată și încuviințată. Și numai plățile îngăduite de sftnici se vor face, celelalte fiind anulate.

Dar măsurile restrictive luate împotriva voievodului și a apropiaților săi nu încetară nici după această izbândă, ci dimpotrivă, se întetiră! În chiar zilele următoare divanul născoci un nou mijloc de a lovi în ocrotiții principelui și prin ei, indirect, în stăpânul lor.

Animată de asemenea porniri meschine, adunarea hotărî să cerceteze cu câtă dreptate și omenie strângeau dăbilarii birul în județele încredințate lor, și cât de corect își achitaseră îndatoririle față de vistierie, dacă aveau sau nu

restanțe la plăți, iar controlul fu început, chipurile „din întâmplare”, cu de-al de Constantin Aseni, Ieronim Hores, Alexandru Mamona și Battiste sau Batiște Vevelli, adică taman cu cămătarii greci, prieteni neprețuiți ai voievodului, fără intenția de a ajunge vreodată și la boierii pământeni ce arendaseră și ei acest privilegiu din primăvară, odată cu cei dintâi. Deci după înfocate și îndelungi dezbateri se hotărî verificarea catastifelor spre a vedea limpede ce și cât a strâns fieștecare și cât a virat vistieriei, cât a păstrat și dacă partea rămasă dăbilarului lor nu e prea mare față de aceea dată tronului, având cumva iz de abuz.

Discuțiile din divan erau de-a dreptul ciudate, dacă nu chiar absurde, căci erau în totală contradicție cu datinile stabilite de veacuri. Obiceiul din vechi era ca vistieria să statornicească pentru fiecare județ un bir, pe care cel care lua aspupră-și adunarea dării trebuia să-l achite, la nevoie chiar din punga sa, el urmând a strânge apoi de la contribuabili atât suma avansată stăpânirii, cât și un frumos câștig, care însă, nu era îngădit în nici un fel, mărimea sa depinzând doar de lăcomia perceptorului și de îndemnarea sa în a-i stoarce pe plătitori, el putând fi oricât de mare. Neobișnuit era că dintr-o dată prea-luminatului sobor al neamului i se rupea sufletul pentru spolierea cislașului, și-i lua apărarea, sânguind pentru menajarea capacității sale de plată! Măriții sftnici vorbeau despre un profit rezonabil, care să nu ruineze țărani, încât în viitor să ajungă ca să nu poată împlini nici cele datorate domniei, și nici cele cuvenite stăpânilor lor de drept! Erau gânduri care nu se mai auziseră rostite până atunci sub aceste bolți și era mai marea mirarea să-i vezi pe boieri jelindu-și vecinii¹²⁷, zugrăvind cu deosebită simțire nevoia de a nu lua amărățului mai mult decât era „rânduit”, încât să i se jupoaie pielea. Ori niciodată

¹²⁷ Vecin cu sensul de țăran dependent, de iobag, opusul statutului de răzeș.

nu fusese „rânduit” prin vreo lege sau vreun hrisov cât de mare este contribuția ce poate fi luată platnicului, sau cât de mare poate fi profitul dăbilarului în raport cu partea cuvenită stăpânirii! Cum legile nu instituiseră nicicând asemenea îngrădiri, încercările de a scoate vină de abuz prietenilor voievodului nu aveau nici un temei și nici o justificare, toate considerațiile făcute neavând decât valoarea unor vorbe de clacă. Unii divaniți, înverșunându-se împotriva celor pe care nu-i sufereau, merseseră până acolo încât îi învinuiră nu numai c-au strâns mult prea mult pe seama sărmanului norod oropsit, dar pe deasupra au făcut dispărute sume cuvenite vistieriei, deși ei vărsaseră exact cât era stabilit în catastife, unde nu era înregistrat a se da un procent anume din încasări, ci un număr fix de pungi, dinainte hotărât, ce rămânea invariabil față de ce se aduna. Alții mai sinceri, știind că însăilările fărtașilor nu au acoperire, nu vorbeau de vreo încălcare a celor legiuite, ci doar de călcarea creștineștii iubiri și milosârdii față de seamăn și de o cumplită neîndurare, obișnuită doar sufletelor avane, lipsite de orice urmă de omenie.

Că la mijloc era doar o făcătură, închipuită anume ca să lovească în domn și să-l sâcâie, se vedea cel mai limpede din aceea că, așa cum s-a arătat deja, cercetările nu se porniseră împotriva tuturor aceluia care luaseră în arendă strângerea dajdiilor, ci numai împotriva grecilor lui Alexandru vodă care se învoiseră cu vistieria.

Bietul vodă vedea că întreaga urzeală țintea în el, năzuind nu numai să-i îngrădească voința și puterea, ci să-l și sărăcească, drept care spumega în sine, dar nu avea alta a face decât să înghită în sec. Domnii de odinioară, precum bunicul Lăpușeanu, al cărui nume îl purta, atunci când boierii deveneau prea îndrăzneți și dornici de putere, reășezaseră repede lucrurile pe făgașul firesc retezând câteva capete, eveniment după care se așternea liniștea și

împăcarea în societate. Și el ar fi trebuit să facă la fel, dar din păcate înfrângerea lui Radu și uneltirile lui Abaza pașa și ale lui Matei la Stambul iscau la împărăție o anume stare de incertitudine ce-i putea dăuna, de aceea se cuvenea să fie prudent, atmosfera fiind extrem de sensibilă și dificilă. Abia după ce dezrădăcina urzelile țesute de acești potrivnici îndârjiți, călcând pe urma bunicului, se putea socoti cu boierii răzvrățitori, care nu-i dădeau o clipă de răgaz.

Oricum, în ascunzișul spătăriei mici, unde se știa ferit de urechi indiscrete și unde putea sfătui nestingherit în cu oamenii săi de credință, gândul crâncenei osândiri a cârcotașilor era pe deplin lămurit, hotărârea fiind luată chiar de ceva vreme. Trebuia doar pândită starea de cuget de la Topkapi, și de cum s-o băga de seamă că tăierea boierilor potrivnici nu va stârni măritului sultan cine știe ce supărare și nici nu va pricinui cereri prea mari de despăgubire, aceștia puteau fi așezați neîntârziat pe butuc! De altfel lista acelor care se cuvenea să fie scurtați de cap era demult alcătuită, ei fiindu-i cunoscuți ca vrăjmași încă de pe vremea când merseseră la Stambul spre a cere să nu fie numit domn. În frunte lor stătea vel vornicul Țării de Jos, Lupu Coci, pe care nu izbutise să-l îmbuneze cu dregătoria pe care i-o dăduse, ci mai degrabă îl îndârjise și-l împuternicise. Alături de el se numărau Cehan Ionașco pitarul, Savin Prăjescu hatmanul, tretii logofătul Buhuși Dumitru, Ureche Grigore, fostul logofăt, și încă câțiva.

Dar valul de necazuri și nenorociri nu se opri aici pentru sârmanul Iiaș. Încă înainte de jumătatea lui noiembrie sosi o solie de la capuchehaia Kurt Celebi care îl înștiință că în temeiul sârgului lui Abaza pașa și în ciuda trudei sale potrivnice și a jalbelor pe care le înfățișase, marele vizir a hotărât să-l întărească pe Matei în scaun și, după cum îi ajunse la ureche pe căi tainice, în câteva zile îi va trimite munteanului însemnele de domnie printr-un

imbrohor. Dânsul va face tot ce-i stă în puteri spre a împiedica pornirea soliei, dar nu e deloc sigur că încercarea sa se va bucura de izbândă.

Oricum avea nevoie de un nou val de pâri și jalbe, de martori și mărturii care să vorbească împotriva lui Matei, învinuindu-l de silnicii, de stricarea și risipirea țării, de jefuirea locuitorilor, de pricinuirea de tulburări și nesupunere, de stricarea raialei împărătești. Mai departe trebuia dovedit că în războiul trecut au murit mulțime de supuși credincioși ai împărăției, jertfiți în chip nesăbuit de olteanul uzurpator pentru a-și împlini pofta nesănătoasă de a domni cu orice preț și în dispreț față de voința împărătească. Dacă nu va putea opri solia, va încerca însă în urmă-i să-i spulbere roadele, făcându-i pe cei de la Stambul să se răzgândească. Deci are grabnic nevoie de înscrisurile cerute, prin urmare să se pună toți pe scris și pe pârât. S-o facă boierii munteni fugiți în Moldova, exact așa cum făcuseră mai înainte pribegii adăpostiți de Rákóczi în Ardeal, plângându-se de Leon vodă până s-a ajuns la mazilirea sa. Să se jăluiască boierii moldoveni că-și pierduseră neamurile în războiul de aplicare a firmanului împărătesc, sau că apropiatii lor fuseseră luați prizonieri și sunt puși silnic la cazne. Să se vorbească despre confiscările arbitrare de averi, despre jefuirea lăcuitorilor, de fuga în pustii a plătitorilor de dări, de stricarea țării, de tulburările din județe, de nesupunerea lăcuitorilor față de noua stăpânire și de nădejdea de a scăpa de năpastă prin venirea mântuitoare a beizadelei Radu. Să se plângă și cămătarii, dar nu de faptul că nu li se dau banii la Iași, cum făcuseră până atunci, ci să se lege de împrejurarea că împiedicându-se aplicarea hațișerifului împărătesc dăruit ginerelui său, ei sunt aduși în sapă de lemn, afacerile lor fiind păgubite prin răzvrătirea boierului din Brâncoveni. Să stăruie că ceea ce se petrece în Muntenia nu este de îngăduit, căci unde s-a mai pomenit ca

un ghiaur, nesocotind voia preaînaltului padişah, să se pună sigur domn?! Deci cine de cine a ajuns să asculte? Stăpânul cel slăvit de sluga sa slinoasă, ori altminteri?!

După vreo săptămână, vestea rea o află și din gura iscoadelor sale din Muntenia, care-i confirmă știrea că aga Matei din Brâncoveni a fost întărit a doua oară în scaun de Abaza paşa, de astă dată la Rusciuk, folosind un caftan trimis anume de la Stambul de marele vizir Tabaniyassi Mehmed paşa!

Lupu și ai săi jubilau, ei devenind tot mai îndrăzneți și mai mușcători în aridicarea lor împotriva voievodului, care se vedea silit să tacă și să înghită șicanele pe care i le pricinuia divanul, neavând îndrăzneala de a strivi necruțător împotrivirile, întrucât vedea că, după înfrângerea lui Radu, Înalta Împărăție se arăta mai favorabilă potrivnicului, decât lui.

Astfel pe la jumătatea lunii boierii au mers atât de departe cu măsurile restrictive, încât îi făcură domnului tain chiar la mâncare și băutură. Ba îi mărginiră în asemenea măsură cheltuielile Curții, încât până și deșănțatele chiolhanuri nocturne cu flăcăiașii turci, anume aduși pentru petrecere, nu se mai putură ține decât pe punga prietenilor săi greci și mai ales în temeiul prinoaselor jertfite de Vevelli. Justificarea invocată era aceea că averea din vistierie este a țării, iar nu a domnului, de aceea se poate folosi de ea numai cu măsură și cu încuviințarea divanului și sub vajnica priveghere a vistierului. Iar la rândul său, lună de lună, slujbașul va trebui să dea socoteală adunării de toți banii intrați și ieșiți din tezaur. În aceste condiții, Iliș se vedea nevoit să ceară încuviințarea sfetnicilor săi chiar pentru cheltuielile cele mai obișnuite ale Curții, precum acelea pentru mese sau veșminte, ori alte mărunțișuri. Până și carnea, vinul sau făină îi erau drămuite cu zgârcenie, trebuind să le cerșească dregătorilor.

Ba într-una din zile, pornind de la o discuție legată de împotrivirea de a achita datoriile făcute de Radu Iliăș la Constantinopol, adunarea țării arată răspicat că nici nu se pune problema de a îngădui cămătarilor tânărului principe de a lua vreun județ ca să-l țină de bir! Cu acest prilej se stârni însă și o amplă controversă despre împărțirea județelor către boieri spre a le dijmui, lucru de mirare, căci în chip firesc asemenea tocmeli se făceau abia în primăvară și nu în pragul iernii! Divaniții cerură în cor ca, pentru a preîntâmpina silniciile sesizate în ședințele anterioare, dreptul de a stânga dajdiile să nu se mai dea zarafilor, fie ei cămătari vechi sau noi, dar oricum abia veniți de la Stambul, ci numai boierilor de viță, ce s-au bucurat de ranguri și cinste și care au dovedit de-a lungul vremii o pravoslavnică iubire și înțelegere a aproapelui, lucru ce este cheazășie că în viitor nu o să se mai petreacă samavolnicii și prădăciuni, din nemăsurata lăcomie a răilor străini. Era vădit o aprigă pornire împotriva favoriților domnești, dar Iliăș se vedea din nou silit să asculte fără crâcnire cele dezbătute și să înghită în sec. La drept vorbind în acea clipă lucrurile îl și atingeau prea puțin, căci în fond nu se hotăra nimic concret, învoielile propriu-zise legate de biruri urmând a se încheia abia peste câteva luni. Deci la mijloc nu era decât o pălăvrăgeală răuvoitoare, iscată anume ca să-l întărate, spre a-l înciuda și a-i face sânge rău. Câteva guri spurcate, cum le taxă mintal Iliăș, arătară că dările sunt nespuse de mari, pricină din care, sărăciți, dajnicii se risipesc, satele se sparg, iar dăbilarii nu au de la cine lua birurile, încât rămân păgubași și trebuie să acopere lipsurile din puținul lor avut, strâns cu sârg și trudă, lucru care-i secătuieste, aducându-i în sapă de lemn, de nu mai știi încotro s-o apuce. Iar necazul pornește de la proasta gospodărire a neamului, trebile căruia sunt lăsate de izbeliște de domnie, toate necazurile spărgându-se în capul sărmanilor dregători, care se văd siliți să se facă luntre și

punte pentru a scoate la liman cârmuirea, cârpind și ei pe ici și colo ce se mai putea cârpi, să-i fie cât de cât bine țării și norodului.

Deși în sine clocotea, Iliăș tăcea îmbufnat și înveninat, căznindu-se să se stăpânească. Cocea cele mai negre gânduri de răzbunare, înregistrând cu grijă numele tuturor aceluia care-l hăcuiau fără cruțare, preocupat să nu scape din vedere pe vreunul dintre cei care-l împroșcau cu cele mai deșănțate și nedrepte învinuiri. Era vădit că picase sub papucul divanului, care-i așezase talpa pe grumaz, instaurând o adevărată dictatură a boierimii, al cărei frâu îl scăpase din mână. Trebuia să se supună, căci atmosfera din Istanbul, în acea clipă de tot neprielnică pentru el, nu-i îngăduia să dea vreo replică. Era nevoit ca deocamdată să rabde totul ca un mucenic, așteptând resemnat vremea când sorții se vor schimba în folosul său și va putea începe dorita răfuială, în răstimpul căreia era hotărât să fie necruțător, capetele căzând ca la popice.

De altfel spre sfârșitul lui noiembrie se părea că clipa mult așteptată s-a apropiat, căci Kurt Celebi îl înștiință că, folosind noianul de păre primite din Moldova de la pribegii munteni, de la boierii cărora li se confiscaseră averile, de la rudele celor pieriți în lupte, de la boierii moldoveni care voiseră a împlini firmanul împărătesc de numire a lui Radu, dar fuseseră împiedicați, de la cămătarii rămași păgubași prin alungarea debitorului lor, a găsit ascultare la marele vizir. De altfel, pentru a ajunge la el, îl cumpărase pe kethuda bey-ul lui Tabaniyassi Mehmed pașa, adică pe locțiitorul său, poate cel mai înalt dregător din preajma sa. Ori, întemeindu-se pe acest reazem, putuse înfățișa toate jalbele primite de la Iași, la care adăugase și o mulțime de altele din Stambul. Izbutise spre pildă să-i determine pe zarafii ce nu plecaseră în Moldova să scrie și ei o mare jalbă, în care să se plângă de uriașa pagubă suferită din

pricina nesăbuitei răzvrățiri al lui aga Matei, care-și îngăduia să nesocotească voia înaltului pașah, exprimată prin firmanul dăruit lui Radu încă din vară. Apoi pusese o seamă de grecoaice și turcoaice să se plângă cum că în răstimpul războaielor cu ghiaurul agă, le-au pierit frații, fii, soții și tații, ei luptând alături de Radu, dimpreună cu care plecaseră în Moldova, încât bietele femeii ajunseseră la grea nevoie, nemaiaivând din ce trăi, sărmanele!

Ori, ca urmare a nemăsuratului său sânge, slăvitul Tabaniyassi Mehmed pașa, după ce dăduse în urmă cu vreo două – trei săptămâni o întărire în domnie lui Matei, a fost silit să se răzgândească și să trimită o nouă solie la București, prin care să-i ceară agăi să vină grabnic la Stambul, spre a da socoteală pentru vinile pe care el i le pusese în seamă. Iar în situația că va refuza să se înfățișeze, făgăduielile de domnie primite îi erau retrase. Deci pe calea uneltirilor, ceea ce fusese stricat de înfrângerea în război, era pe cale de a se drege și mai era vorba de doar câteva săptămâni până când domnia o să se întoarcă la Radu, scumpul său ginere. Era limpede că lucrurile nu se puteau întâmpla altfel, căci Matei avea de ales doar între două alternative: fie să vină la Stambul, fie să nu o facă. Dacă refuza, consecința era răspicat exprimată în hrisovul marelui vizir: întărirea în domnie convenită cu câteva săptămâni în urmă era anulată, iar el pierdea scaunul care redevenea liber, deci disponibil pentru primirea lui Radu. Dacă accepta călătoria, soarta îi era pecetluită, căci era știut că încă din vară, de prin luna august, se dăduse porunca prinderii și așezării sale în lanțuri, spre a fi adus viu sau mort la Stambul și, dacă rămânea în viață, să fie închis pentru vecie la Edikule, ca un răzvrățitor nelegiuit ce era. Ori din vară, porunca dată atunci nu fusese în fond schimbată, ci, dimpotrivă, reluată chiar în mai multe rânduri, prin chiar firmele slăvitului pașah Murad al IV-lea. Deci sfârșitul

lui Matei era aproape. Mai trebuia doar puțină răbdare și supărările se vor stinge de la sine, de parcă nici n-ar fi fost, totul isprăvindându-se în chip fericit. Probabil e vorba de doar câteva săptămâni de așteptare, căci imbrohorul Suliman aga fusese deja slobozit pe drumul Munteniei și de bună seamă în câteva zile va ajunge la București. Matei nu mai avea ieșire. Picase într-un impas fără scăpare!

Alexandru vodă Iliăș era atât de încântat de veste, încât, deși îi fusese adusă în chip tainic, se grăbi s-o facă cunoscută divanului chiar de-a doua zi, nădăjduind că astfel va domoli boierii care în fiecă zi ce trecea născocceau un nou pretext în virtutea căruia să hotărască îngrădirea puterilor și drepturilor sale. Dar acum era convins că în curând îi va pune cu botul pe labe, împlânzindu-i, mai ales după ce s-or rostogoli și câteva capete pe podele palatului, ca pe vremea bunicului Lăpușneanu.

După doar trei zile, iscoada ce-o ținea la Curtea de la București îl înștiință că imbrohorul Suliman aga fusese primit de Matei, care intrase imediat în spaima mari și, disperat, scrisese Abazei pașa, cerșindu-i sfat și ajutor. Se vedea cât de colo, după teama ce-l cuprinsese, că de astă dată i se îmfundase. Sfârșitul i se anunța aproape, căci, știind că de câteva luni se dăduse porunca de a fi dus legat la Edikule, murea de frică la gândul de a lua calea împărăției. Desigur că nu va cuteza să facă drumul, și soarta îi e pecetluită, valiul de Silistra neavând puterea de a se împotrivi mărimilor din Stambul.

Iliăș sorbea cu nespusă încântare vorbele solului pe care-l primise în spătăria mică, unde se afla la sfat tainic dimpreună cu prietenii săi aduși din Istanbul, între care cel mai de seamă și cel mai prețuit era Batiște Vevelli. Toți zâmbeau și se veseleau la auzul știrilor. În sfârșit, după săptămâni lungi de restriște, începea să le vină și lor apa la moară.

- Acum trebuie să ne gândim cum putem scăpa de boierii scandalagii! ŷuieră crâncen Vevelli, după ieşirea solului. Poate că trebuie să ne amintim de Ştefan Tomşa, care în urmă cu vreo nouăsprezece ani a tăiat la un ospăţ nu mai puţin de şaptezeci şi cinci de boieri potrivnici. Poate s-ar cuveni să facem la fel, chiar dacă n-om ajunge la acelaşi număr spornic.

Constantin Aseni, aflat de cealaltă parte a măsuţei scunde din mijlocul odăii, îl privi mirat. Ştefan Tomşa era tatăl lui Leon vodă Tomşa, a cărui alungare din scaun tocmai o pricinuiseră în vară, spre a face loc lui Radu. Ori Leon era aprig duşmănit de Alexandru vodă Iliaş, căci îi luase în urmă cu câţiva ani locul în Ungrovlahia. Ori era ciudat că Vevelli nu putuse invoca decât numele unui duşman, când la îndemână îi stăteau atâtea alte pilde mai plăcute! Astfel, chiar Alexandru Lăpuşeanu, moşul iubit al lui Iliaş, organizase un astfel de ospăţ funest, e drept însă cu un număr mult mai mic de jertfe. De ce trebuise să amintească tocmai de Tomşa, se indignă grecul în sinea sa.

- Poate că ai dreptate, făcu Alexandru vodă, zâmbind, fără să împărtaşească cugetările lui Aseni. La asemenea petrecere m-am gândit şi eu.... Ba m-am gândit chiar şi la aceia care ar trebui să se bucure de ceva luare aminte din parte-ne.

- În capul răbojului trebuie trecut cu deosebire vel vornicul Lupu Coci, căci prea are clonţul mare, făcu pornit jupân Aseni. Lui i se cuvine cinstea de a fi cel dintâi.

Vevelli, devenit nerăbdător, întrerupse înşiruirea pe care ceilalţi se arătau dornici de a o întregi, adăugându-i pe toţi aceia pe care-i duşmăneau.

- N-are rost să înşirăm întreg răbojul acelora de care trebuie să scăpăm. Îi ştim din divan. Mai sunt însă câţiva şi fără de slujbe, ori pentru aceştia trebuie să născocim un pretext credibil pentru a-i putea pofti la palat. Apoi mai e o

trebușoară la care trebuie să chibzuim cu mare luare aminte, ca să-i putem prinde pe toți în mreje. Care ar putea fi prilejul cu care i-am putea momi la ospăț? Că dacă simt ceva necurat o să se risipească precum potârnichile, și atunci, ia-i dacă ai de unde!

- Deocamdată orice hotărâre trebuie amânată, interveni voievodul, potolindu-le avântul. Se cuvine să așteptăm mai întâi numirea lui Radu și câștigarea bunăvoinței și încuviințării marelui vizir. Cât poate dura, greu de spus. Oricum luna noiembrie e pe sfârșite. Deci dacă e să întreprindem ceva, nu o putem face decât pe la sfârșitul lui decembrie. Clipa ar fi potrivită, căci boierii pot fi chemați la Curte, fie divaniți, fie mazili, sub pretextul numirii noilor dregători în slujbe... Iar dacă până atunci lucrurile la Stambul nu vor fi pe deplin limpezite, Paștele poate fi un al doilea prilej de chemare, care nu ar bate la ochi...

- Paștele este însă abia prin aprilie, la anul. Deci e foarte îndepărtat, făcu Ieronim Hores. Ar trebui folosite gătirile de anul nou, cu tot tacâmul de cuviință...

- Drept îi, dar lucrurile nu depind numai de voia noastră, reintră în vorbă ponderator domnul, domolindu-le râvna. Și mie mi-ar conveni să restabilesc cât mai repede ordinea, dar nu trebuie să nesocotim atitudinea împărăției. Să vedem cât de repede și cât de departe poate ajunge cuscrul Kurt Celebi cu demersurile pe lângă marele vizir... În clipa când ne dăm seama că suntem priviți cu ochi buni, putem dezlănțui valul răzbunărilor!

Dar nu trecură nici două săptămâni că o nouă veste năuci Curtea ieșeană. Aceași iscoadă de la București înștiința că Matei s-a răzgândit dintr-o dată și-a hotărât să plece la Stambul. În această situație a hotărât să organizeze o deputație uriașă care să-l însoțească și să-i țină partea. Cei ce-l petreceau trebuia să fie atât de mulți încât să

impresioneze autoritățile otomane, creând sentimentul că întreaga țară s-a ridicat alături de noul domn. Alexandru Iliăș nu-și putea crede auzului. Fusesse încredințat că Matei, înfricoșat că va fi tăiat, nu va cuteza să se înfățișeze împăratului și prin aceasta își va pierde dreptul de a domni, fiindu-i retras, tronul revenind astfel, fără alte piedici și opreliști, fiului său. Dintr-o dată toate socotelile pe care și le făcuse erau date peste cap. Nu putea pricepe pe ce se întemeia Matei atunci când prinsese asemenea îndrăzneală. Situația devenise greu de înțeles și de crezut. Desigur că în spatele neașteptatei hotărâri se ascundea o taină, o urzeală pe care nu putea s-o întrevadă și care devenea îngrijorătoare. Deci se pusese ceva la cale, lucru pe care nici el nici Celebi nu-l putuseră afla. Dar despre ce putea fi vorba? Era întrebarea cu care-și spărgeau capul atât domnul, cât și intimii săi, slobozind o mulțime de iscoade care să scormonească după aflarea adevărului. Dar răspunsul întârzia...

Deși în fundul sufletului era nespus de neliniștit, îngrijorat chiar, Alexandru vodă, ascundu-și temerile, în divan se grăbi să sublinieze că lui Matei i se înfundase de astă dată, iar nefasta hotărâre de a se înfățișa împăratului îi va fi fatală. Se ducea drept spre butucul călăului și astfel îi slobozea în sfârșit calea lui Radu, triumfa el cu aere de biruitor.

În apropiați se treziră iarăși speranțele: desigur că în scurt timp va veni vestea că olteanului i se tăiasse capul! De bună seamă și toți zarafii tresăltau însuflețiți de nădejdi. Banii vârați în ursita lui Radu nu erau pierduți! În curând vor aduce o dobândă grasă.

Pe de altă parte potrivnicii lui vodă, în frunte cu vornicul Coci, intrară cu adevărat la griji. Desigur că Matei fusese chemat ca să dea socoteală, iar lucrul nu putea fi decât de rău augur. Spusele vodă-i li se păreau îndreptățite,

iar hotărârea lui Matei de tot nesăbuită, încât, fără îndoială, nu putea decât să-i aducă pieirea. De altfel, sincer vorbind, ei nu puteau nici măcar spune ce-ar fi fost mai bine să facă. În fond nu-i stăteau la îndemână decât două alternative ambele la fel de păguboase: fie să se ducă la Stambul, fie să nu se ducă. Dar pentru orice soluție opta alegea, rezultatul era la fel de nefast, sfârșind cu pierderea coroanei. Numai că dacă se lipsea de călătorie, avea barem șansa de a scăpa cu viața, iar dacă se îndârjea să ajungă la împărăție, categoric își pierdea capul. Era ciudat că Matei preferase tocmai soluția cea mai rea pentru el. I se urâse pesemne cu viața...

Măritul jupân Lupu Coci nu se putea însă resemna să-și vadă năruite toate visele și toate uneltirile de surpare a lui Iliăș. Începură să-i fiarbă creierii în nădejdea aflării unei soluții de a-l salva pe Matei, zădărniciind toate plănuirile voievodului său de a-și normaliza relațiile cu viziratul și padișahul, spre a-și redobândi puterea, care tocmai îi fusese temeinic îngrădită de divan.

Ajuns acasă întruna din zile, nimeri în mijlocul adunării oaspeților săi, strânși în odaia cea mare a conacului.

- Dacă Matei ajunge la Stambul și va fi descăpățânat, toate izbânzile pe care le-am dobândit în divan asupra lui Iliăș vor fi spulberate, și toată truda noastră din ultimele luni va fi zădărnicită, oftă el indispus. Tare mare păcat. Afurisitul ne va sfida din nou cu întreaga sa nerușinare, ațâțând împotriva-ne toată haita sa de lingăi. Și greu le vom mai putea face față...

Biv vel paharnicul Catargi Apostol, care ocupa un loc de cinste în dreapta mesei, reflectă cu voce tare în chip neașteptat:

- Nu pot decât încuviința dorința de a i se reteza lui Iliăș toate ifosele, dar pe de altă parte nici dreptul nepotului meu nu trebuie nesocotit!

Lupu tresări, căci nu se așteptase la așa replică. Deodată își dădu seama că nu putea avea încredere în toți cei pe care-i adunase în jurul său. Cum se vădea în acea clipă, unii îl susțineau numai în parte și condiționat, lucru pe care nu-l avusese în vedere. Tăcu derutat, neștiind cum era mai bine să reacționeze. Să încuviințeze, era exclus, dar nici să-l repeadă pe fostul paharnic nu i se părea potrivit, deși ar cam fi meritat-o. Dar acesta se dovedise întotdeauna un om foarte util și eficient și n-ar fi voit să-l îndepărteze, dar nici pieirea lui Matei nu-i venea la socoteală, din pricina câștigului pe care l-ar fi dobândit Iliăș. Deci ce putea zice? Noroc că în discuție interveni biv vel comisul Mihai Fortunas, aflat în coasta celuilalt, ceea îl scuti de a răspunde.

- Trebuie totuși să găsim ac de cojocul lui Iliăș, chiar și în această împrejurare nefastă pentru noi. Deși tare mi-e teamă că prea multe posibilități de a ieși din impas nu ne stau la îndemână... Afurisită întorsătură! Cine și-ar fi putut închipui acum o săptămână că asemenea opreliște ni se va pune în cale? Ascunse și întortocheate mai sunt căile Domnului.

Iritat că nu poate afla găsi o modalitate de a împăca cele două fâgașe de gândire, unul inspirat de cugetarea paharnicului Catargi, celălalt de nevoia de a-l scăpa pe aga Matei, vornicul Lupu sări deodată în picioare.

- Dumnezeule mare, era să uit că am de împlinit grabnic o îndatorire a slujbei mele. Iertați-mă cinstiți oaspeți, dar va trebui să plec pentru puțină vreme.

Se sculă din jilț, împingându-l de-o parte, și-o porni cu pași mari și vijelioși spre ușă. În prag se opri însă și se întoarse spre cei din odaie:

- Jupâne comise Furtună, n-ai vrea să vii oleacă cu mine, să mă ajuți?

Cel chemat se sculă greoi, ca om ce era foarte împlinit la trup, și-l urmă în tindă. Se opriră tocmai în iatacul gazdei.

- Uite de ce te-am chemat, comise. Cred c-ai băgat de seamă ce grăia jupân Catargiu. Nu te poți atinge de nepotul său fără să-i stârnești împotrivirea. Însă de dragul lui nu înseamnă să ne jertfim țelurile. Iliăș trebuie biruit și pentru asta aga Matei trebuie să izbândească la Înalta Poartă. Iar noi suntem datori a îngriji de asta. De aceea m-am gândit ca să-i punem la îndemână niște jalbe venite dinspre boierii moldoveni, în care să ne plângem de răul făcut de Alexandru vodă și de feciorul său, raialelor împărătești. Trebuie să-i născocim cât mai multe vini, chiar și aceea de a unelti dimpreună cu leșii, cu Barnovschi vodă ori Movileștii. Trebuie să vorbești de risipirea satelor, de sărăcirea platnicilor, de jaful cămătarilor celor doi și câte îți vor mai trece prin minte. Și să fie cât mai multe jalbe, venite chipurile din cât mai multe părți. E bine să te sfătuești și cu de-al de logofătul Grigore Ureche, care-i iscusit la scris, cu de-al de Petriceico Toader, ori jupân Palade, ultimii tare pricepuți în țeserea de tainice uneltiri, fiind de mare încredere. Vedeți de alcătuiți mai multe scrisori, care e bine să-l ajungă pe acel agă muntean încă de pe drum, încât să-i fie la îndemână când o intra în târgul Stambulului. Las toată nădejdea în domnia ta și în cei pe care ți i-am orânduit de ajutor. Sper să nu mă dezamăgiți.

- Voi face precum poruncești luminate, căci sunt încredințat că ceea ce e spre binele tău, va sluji și binelui meu. Iaca o să-i iau deîndată de-o parte pe cei orânduți, dar poate și pe alții, și mă aștern pe scris. Și de ce-om însăila acolo nu s-o spăla Iliăș nici cu toată apa Dunării! Las' numai pe mine! se laudă comisul râzând.

Și într-adevăr, marele alai al lui Matei nici nu apucă să intre în marele târg dinspre Edirne, că-l ajunse din urmă

un sol moldav care-i înmână noului domn muntean o tolbă întreagă de scrisori, care spurcau cu vorbe din cele mai grele tot neamul Ilieșesc, zugrăvind în chip zguduitor tot răul și tot jaful pe care biata țară trebuia să-l sufere de pe urma lăcomiei, a nepriceperii și nesăbuinței sale. În țară sunt frământări din pricina asta. Una din jalbe mergea chiar mai departe. După ce-l învinuia pe Alexandru vodă că prin fecior-său năzuia să domnească peste 2 țări, în paguba împărăției turcești, îi puna în seamă tot soiul de planuri suspecte. Se dă cu polonii asemenea lui Movilă, înaintașul său, pe care numai tătarii l-au împiedicat ca să nu fugă în Polonia. Poartă neguțări tainice cu vânzătorul Miron Barnovschi, adăpostit în crăia de la miază-noapte. Deci nu e deloc fidel împărăției otomane. S-a dovedit slab războinic încă din domnia anterioară, când a sfârșit legat de tun, ca un bou, din chiar porunca înaltului padișah. Seamănă nemulțumiri în țară, pe care prin Radu, dacă acesta ar lua scaunul de la București, le-ar extinde și în Muntenia.

Matei era nespus de surprins de acest neașteptat ajutor, la care, sincer vorbind, nu se așteptase. Deci unii boieri moldoveni îl săpau pe el, în vreme ce alții îl atacau pe Iliăș. Solul îl lămuri însă că la Iași sunt mulți boieri vrednici, care-l iubesc tare mult, înțelegând marele bine ce-l face neamului său, și vor să-l împiedice pe Alexandru vodă și pe fătălăul său să știrbească fericirea de care se pot bucura poporenii de din jos de Milcov din parte-i, și-i doresc nemăsurată izbândă asupra potrivnicilor săi, purtători de năpaste și silnicii.

De altfel fusese înștiințat că niște scrisori ale lui Rákóczi și altele ale lui Abaza pașa sosiseră deja la curtea împărătească, căci solii care le purtau trecuseră pe lângă alai său și, grăbindu-se să-l salute și să-i ureze o răsunătoare izbândă, îl înștiințaseră de îndatoririle cu care fuseseră împuterniciți, încredințați că vorbele puse de stăpânii lui îi

vor netezi calea visatelor măririi. Deci primirea sa era pe undeva deja pregătită, îl asigurau ei.

La Iași călătoria lui Matei era urmărită cu mare încordare, domnul și apropiații săi fiind disperați că aceasta se desfășoară mult prea încet, lucru care întârzia și dezlegarea sorții feciorului princiar moldav. Dacă Matei ar fi ajuns odată, își ziceau plini de convingere aceștia, ar fi fost desigur arestat și decapitat, sau în cel mai rău caz pentru Iliăș, doar pus la popreală în taințele întunecate de la Edikule. Dar, oricum, lucrurile s-ar fi limpezit, însă așa trenau la nesfârșit, punându-le răbdarea la grea încercare. În ajunul praznicului de sânt Vasile alaiul muntenesc abia de se apropia de hotarul de miază-zi al eyaletului Silistriei fără să fi intrat în ținuturile Rumeliei. Drumul peste munți cursese fără peripeții, în lărmuit vesel de zurgălăi, dovedindu-se, în ciuda gerului deseori năpraznic, chiar o preumblare plăcută, mai ales că drumeții umblau în tihnă, iar zilele, deși friguroase, erau senine și foarte însorite. Singura bătaie de cap o pricinuiseră nopțile, căci, alaiul fiind cam mare, era greu de a găsi prin sate adăposturi pentru atâta lume, iar ca oamenii să doarmă în corturi, ori sub cerul liber, doar la un foc de vreascuri ca vara, nu putea fi vorba. De altfel, deși pădurile se găseau din belșug în jur, nu era tocmai lesne de a face rost de vreascuri, căci când și cum să le adune, totul fiind acoperit de un strat gros de zăpadă? E drept însă, dobitoacele erau sortite să sufere, ele fiind lăsate afară în răstimpul somnului, și, deși erau învelite cu cergi, velințe și alte țoale, aveau de îndurat mușcăturile ghețoase ale frigului.

Ori, parcă anume ca să pună la încercare răbdarea lui Iliăș, în apropiere de Edirne se produse chiar o împotmolire a călătoriei, căci, frigul scăzând, zăpada devenise tot mai puțină, în destule locuri neajungând nici măcar la grosimea unei palme, încât mersul săniilor încărcate vârf cu felurite merinde și ciorciobății se arăta tot mai dificil. Astfel

vremea, preschimbată dintr-o dată într-una nespus de prietenoasă, cu adevărat primăvăritică, le apăru muntenilor ca o piedică și nu ca o înlesnire, cum s-ar fi așteptat aceștia. Rădvanele popimii, care până atunci, târâte prin zăpadă, fuseseră socotite o povară, se dovedeau acum mai avantajoase decât săniile. Destui dintre călători începuseră a regreta gerul cumplit întâmpinat la trecerea munților Balcani, care le dăduse parcă mai puțină bătaie de cap decât dulcea boare a Mării Marmara!

În cele din urmă, după multe băjbâieli, săniile fură abandonate și înlocuite cu harabale ori chervane închiriate de la localnici, iar aflarea și tocmita lor răpi și ea câteva zile lui Matei. Alături de săniile fu lăsat chiar și o parte a calabalăcului, fiind vorba în primul rând de cojoacele și veșmintele groase și mai grosolane de iarnă, devenite netrebuitoare. Se păstrau doar straietele mai mândre și de fală, cu care să poată părea oameni de toată cinstea. De altfel capuchehaia țării, care le venise în întâmpinare, le sugera să se ușureze în acest chip, căci la Stambul nu mai era nici urmă de zăpadă de multă vreme, căci pospaiul căzut cu luni în urmă abia dacă ținuse câteva zile. Acum greul îl închipuiau noroaiele și gropile de care șleahurile erau pline. Deci săniile și cele netrebuitoare fură lăsate la gazde, boierii luându-și cu sine numai veșmintele prețioase de ceremonie, armele și bineînțeles pungile cu bani și praf de pușcă și unele tainuri. Deci desagii se împușinaseră simțitor, mulți fiind ridicați de slugile săritoare în spinarea cailor lor, încât destui se putură lipsi chiar de folosirea carelor. Reorându-i, după câteva zile de popas, alaiul se putu din nou așterne la drum.

Întârzierea al lui Matei îi strică în mod evident planurile și lui Alexandru vodă Iliș. Astfel în clipa când anul socotit după nașterea Mântuitorului se apropia de sfârșit, iar numirea noilor dregători urma să se petreacă în

doar câteva zile, Matei nici nu ieșise din eyaletul Silistrei, găsimdu-se pe undeva dincolo de trecătorile munților bulgărești. Cum în acea clipă soarta sa era departe de a putea fi socotită pecetluită, voievodul moldav trebuia să recunoască chiar față de sine, că însăși destinul său și al fiului pluteau într-o deplină nehotărâte, el nefiind pus la adăpostul ocrotirii înalților slujbași ai Înaltei Porți. Abia când potrivnicul va fi răpus, iar el pe deplin stăpân pe situație, putea înfăptui masacrul uneltit dimpreună cu apropiații. Deocamdată lucrurile nefiind încă coapte, era silit să amâne taman la Paști urzita ucidere de la ospăț. Până atunci trecerea sa și a lui Radu pe lângă vizirat și înaltul padișah va fi desigur restatornicită de cuscrul Kurt Celebi, iar Matei nimic.

Nedându-și seama pe lângă ce groaznică primejdie trecuseră, de care scăpaseră numai din întâmplare, din pricina încetului mers al alaiului muntenesc, boierii moldoveni urmară cu sfințenie toate rânduielile obișnuite a se petrece după Crăciun. Adică, în cea din urmă zi a lui decembrie, toți dregătorii cu slujbe se înfățișară la Curte, strângându-se în întinsa odaie a adunării țării, zisă uneori, mai ales după obiceiul muntenc, spătăria cea mare. Numele din urmă venea din aceea că pe masa din mijlocul sălii, acoperită cu un prețios covor de Mosul, era așezată, pe lângă alte însemne ale puterii domnești, și spada principelui.

Cuminți, cei veniți se rânduiră după rang în stratele aflate în lungul peretelui din stânga scaunului voievodal, care însă, în acea clipă, era gol, căci măritul cap încoronat, călcând tradiția, nu catadicsise să se înfățișeze în divan, dezmiardându-se desigur prin spătăria mică cu Vevelii și tinerii și ademenitorii slujitori turci, aduși anume pentru petrecere de la Stambul.

Sub privegherea marelui spătar Șoldan Dumitrașco, pe rând, slujbașii ieșiră în față și, închinându-se jilțului gol,

așezară toiegele slujbei lor pe podina pe care se înălța acesta, deci cumva la picioarele domnului, dacă ar fi fost de față. Astfel se putea zice că ieșeau din slujba avută, dând Măriei Sale libertatea de a-și alege pentru noul an alți dregători sfetnici.

A doua zi, adică de întâi ianuarie, de praznicul sfântului Vasile cel Mare, Arhiepiscop al Cezareii și Capadociei, încă înainte de ivirea zorilor, toți boierii din cetatea de scaun, fie ei foști divaniți, fie veliți, fie mazili, se strânsesă după obicei ciopor la Curte, umplând ograda dinlăuntru, iar cei mai de seamă urcară chiar în largul ceardac al palatului celui mare, așteptând ivirea domnului pentru utrenie. Iiaș îi avea în acea clipă pe toți la îndemână, fie ei mari sau mici, și închizând porțile, i-ar fi prins ca într-o capcană, nici unul neavând scăpare. Ar fi fost de ajuns să poruncească sinețașilor¹²⁸ și archebuzierilor să deschidă foc asupra-le, ca să-i termine pe toți. Era deci un prilej ideal de a scăpa dintr-o dată de toți potrivnicii care-l sâcăiau, încercând să-l surpe. Din păcate, din cauza zăticnelilor lui Matei, prilejul era ratat.

Când Alexandru vodă se ivi în sfârșit precedat de o ceată de postelnice, ce purtau spre recunoaștere și fală lungi toiege bătute cu fâșii de argint, se înșirară și ei în urmă-i, în orânduiala rangului avut, pășind cu smerenie, prin porțița despărțitoare, în ograda Mânăstirii Sfântul Nicolae Domnesc, lipită de cea a Curții. Cei mai de seamă dintre boieri, deși acum lipsiți de dregătorii, urmară pe domn în sfântul locaș, în vreme ce ceilalți rămaseră în tindă, în pridvor, sau chiar în ogradă.

După slujbă domnul se înturnă în palat și se trase în spătăria mică unde primi pe rând pe boierii cărora hotărâse să le dea dregătorii. Celora de rangul întâi le dăruie chiar și un caftan, cât și toiagul slujbei cu care erau împuterniciți,

---

¹²⁸ Pușcaș.

toiag prețios, care era bătut fie cu fâșii de aur, fie de argint, după însemnătatea purtătorului.

Cum spre prânz ceremonia de investire luase sfârșit, tot în spiritul bunelor datini strămoșești, voievodul ieși a doua oară din palat și se duse din nou la biserică, de astă dată spre a lua parte la Sfânta Liturghie orânduită pentru praznicul zilei. Acuma boierii se orânduiră în urma sa după rostul și rangul dregătoriilor primite, în sfântul locaș, dimpreună cu el, intrând însă numai aceia care fuseseră cinstiți cu slujbe. Ceialți rămaseră afară. Însă nu lipseau nici aceia care nu mai așteptaseră înălțătoarea clipă a slujbei divine, ci se risipiră prin târg, supărați de a nu fi fost băgați în seamă, în ciuda nădejzilor pe care le traseră până atunci.

După slujbă toți boierii ce primiseră dregătorii, fie ele de orice rang, au fost poftiți la ospăț în tinda palatului, unde, încă din ajun, slugile așezaseră mese întinse și bănci. Iar a doua zi, cu prilejul Înaintea prăznuirii Botezului Domnului, aceiași boieri se înfățișară din nou la Curte, de astă dată purtând cu sine unul sau mai multe daruri pe care, prin mijlocirea vel postelnicului, să le închine domnului ca semn de mulțumire pentru alegerea în dregătorii.

De altfel șiragul sărbătorilor nu se va opri aici, căci câteva zile mai târziu urma Boboteaza, când întregul târg, în frunte cu domnul și noul mitropolit al Moldovei, chir Varlaam, va coborî la marele iaz al Bahluiului pentru aruncarea și scoaterea crucii din ape.

*

* *

Capitolul al XIV-lea

În vreme ce la Iași se desfășurau cu tot fastul obișnuitele ceremonii de investire și reinvestire a boierilor, în condițiile în care Alexandru vodă abandonase ideea execuției adversarilor săi politici, Matei vodă se apropia alene, de Istanbul. La porțile dinspre Edirne ale zidurilor cetății, cele ridicate încă de pe timpul împăratului Theodosiu al II-lea, adică cu mai bine de o mie două sute de ani în urmă, alaiul muntenesc ajunsese, după calendarul creștin ortodox, taman înainte de prânzul din ajunul Bobotezei, adică în ziua de cinci ianuarie a anului 1633 de la nașterea Mântuitorului. În vreme ce acasă crăpau pietrele de ger, la Stambul vremea era de-a dreptul primăvărarică, lucru care îngădui călătorilor ca încă de dimineață să înlocuiască veșmintele grosiere de drum, păstrate ca să le țină de cald, cu straie mai mândre de ceremonie, care să le evidențieze rangul și făloșenia, straie croite din țesături lucioase, fine, de cele mai felurite culori, precum serasir, urșinic, brocart, damască și multe altele, la fel de scumpe și de alese, în care se împleteau și fire de aur sau argint. Oștenii însăși și slugile își pusese și ei hainele lor cele mai bune, pline de găitane groase, împletite din fir lucios de mătase, în ochiurile cărora se zăreau bumbii nasturilor de argint sau cel puțin argințați, ori chiar aurii. Așa gătit, alaiul luă ochii târgoveților, care priveau cu gurile căscate de uimire la sutele de inși ce se

prelingeau în lungul ulițelor în trâmbițat pătrunzător de surle și bubuit asurzitor de tobe.

Poarta dinspre Edirne se afla pe creasta „altinci tepe”, adică în creștetul celei de a șasea coline a cetății. Dar călătorii urmară puțină vreme drumul venind dinspre ea, căci chiar din dreptul cisternei lui Aetius convoiul se abătu spre stânga, coborând pantele dulci ale colinei spre mahalaua Fanarului, cu gândul de a ajunge la Iflak-serai, adică palatul capuchehaiei muntenești. Cum pe aproape era și „casa ardelenescă”, Ștefan Szalánczi, împuternicitul lui Rákóczi pe lângă Înalta Poartă, zări și mai ales auzi apropierea cortegiului, încât se grăbi să-i iasă înainte.

- Luminăția ta, i se adresă lui Matei, care călărea în frunte, flancat de o ceată de mândri postelnice, rogu-vă să alegeți dintre dumneavoastră pe cei mai de seamă sfetnici, și dimpreună cu dânșii să vă înfățișați pe la ora prânzului la seraiul pașa-capisi¹²⁹ a strălucitului vel vizir Tabaniyassi Mehmed pașa, căci am izbutit să-l înduplec să vă primească în semn de cinstire de cum veți intra în cetate. Am pus o vorbă, căci aflasem de ieri de apropierea dumneavoastră. Povața mea e să vă grăbiți, căci nu se cuvine să întârziati, făcând pe înălțimea sa să vă aștepte. Mai bine adastă strălucirea voastră la poarta seraiului său până ce-și va găsi vreme să vă primească, decât să vă adeste el.

Matei vodă pofti în grabă pe mitropolit, pe vlădica de Râmnic și pe câțiva veliți să-i fie alături la anunțata audiență și-o porni valvârtej la vale spre inima târgului. Pentru fală porunci însă oștenilor, meterhanelei și celorlalți boieri să-l însoțească, încât trecerea să impresioneze lumea nu numai prin strălucire, dar și prin imensitatea cortegiului, încât să stârnească vâlvă și aprinse comentarii. Domnul își dădea prea bine seama că numai astfel își putea pune în

---

¹²⁹ Pașa-capisi (pașa capusi) este palatul (reședința) marelui vizir din Constantinopol.

lumină bogăția, puterea, însemnătatea și înrâurirea de care se bucura în țară, rolul său nefiind unul care să poată fi ignorat. Doar slugile și calabalâcul își continuară drumul spre reședința capucehaiei muntenești.

Capugiul lui Abaza pașa, văzându-se omis, fu cuprins de îngrijorare, temându-se să nu fie acuzat de stăpânul său că nu și-a îndeplinit destul de conștiincios îndatorirea de supraveghere a valahului, așa că îi atrase principelui atenția că ar fi bine ca și el să-i stea alături, ca măritul vizir să întrevadă protecția de care se bucură, iar la nevoie să o dovedească chiar el cu câteva vorbe bine țintite. Matei Basarab îi înțelese teama și prevederea, încuviințându-i dorința printr-o simplă înclinare a capului.

Larma stârnită pe ulițe răzbătu până în odăile din lăuntru pașa-capisi, încât strălucitul vel vizir Tabaniyassi Mehmed pașa ieși întru-un ceardac ca să iscodească ce se petrece afară, de s-a iscat atâta zarvă. Văzu uimit și nedumerit o mulțime de străini ce veneau țintă spre palatul său și trimise slugile să cerceteze ce se întâmplă. Așa află de sosirea beiului de la hotarul împărăției, din acea îndepărtată Kara Iflak, bei al cărui nume nu și-l mai amintea, dar despre care știa că e obləduitul valiului de Silistra, Abaza pașa, care pusese niscai vorbe pentru el.

În vreme ce grosul alaiului rămase în uliță, Matei vodă, dimpreună cu cei pe care și-i alesese ca fiind mai de vază, intră în ogradă, de unde fu destul de repede chemat în arzodasî, odaia de primiri a înaltului dregător. Aici cămărașii și ceilalți slujitori vizirești stăteau aliniați după rang în lungul pereților pe amândouă părțile încăperii, în vreme ce stăpânul ședea în fund pe o sofa nu prea lată. Voievodul, smerit, făcu toate plecăciunile de închinăciune cuvenite, în vreme ce marele vizir îl cerceta curios, întrebându-se mirat ce-o fi găsit valiul dunărean așa osebit la el. În cele din urmă măritul slujbaș spre a-i arăta că-l ia în

seamă, îi adresă câteva cuvinte, laudându-i frumusețea și mărimea alaiului, care-i face cinste, semn că în țara sa se bucură de multă trecere și de dragostea supușilor săi, iar pe deasupra nici bogăția nu-i pare tocmai puțină. Bătând din palme chemă niște ceauși care îi înfățișară două caftane. La semnul făcut, într-unul fu îmbrăcat voievodul, în vreme ce cel de al doilea fu așezat pe umerii capugiului lui Abaza, ca mărturie a grației purtate beiului de Silistra, de care sftnicul dovedea că nu uitase. Apoi îi făcu lui Matei favoarea de a-i da adresa chiar unele sfaturi de bine și a-i face câteva urări binevoitoare, după care audiența se încheie, iar oaspeții, zărind ușoara înclinare a capului către ușă a kethuda beyului¹³⁰, înțeleseră că a venit vremea să se retragă în ogradă.

Buna primire făcută lui Matei vodă nu-i liniști însă pe însoțitorii săi. Ei nu puteau uita ceea ce pățiseră cu doar un an în urmă, tot în toiul iernii, boierii veniți la Stambul pentru a se împotrivi alegerii ca domn a lui Alexandru Iliăș. După ce la început se păru că vor fi îngăduiți de autorități, fuseseră arestați și întemnițați, fiind eliberați abia în clipa când se împăcaseră cu acela pe care-l pârau. Ori acum e vorba de a-l înfrunța pe fiul lui Iliăș, adică pe feciorul aceluia contestat de moldoveni mai an, opunându-i-l pe Matei. Deci lucrurile nu erau prea departe de ceea ce fuseseră cu doar câteva luni în urmă!

Cum era ajuns de Bobotează, pesimiștii din rândul însoțitorilor rămași în uliță, gândindu-se la datina aruncării crucii, își ziseră că Matei a intrat în serai precum înotătorii care sar după sfântul simbol în nădejdea de a-l recupera, dar rămânea întrebarea dacă va ieși cu crucea în dinți, sau va prins în hățușul din adâncul undelor, căci, oricum, de intrat la apă, cam intrase, și încă destul de temeinic. Ca atare, cu

¹³⁰ (Zis și chehaia-bei) locțiitorul/adjunctul/intendentul marelui vizir, însărcinat mai ales cu afacerile interne și militare, având rangul unui pașă cu trei tuiuri.

inima cât un purice, cei neîngăduiți în ogradă așteptară cu nerăbdare revenirea principelui și răsuflară ușurați când în sfârșit îl văzură nu numai nevătămat, ci purtând pe umeri, peste veșmintele de dinainte, caftan nou. Părea un semn încurajator, dar nu și o garanție că nu li se întâmpla până la urmă nimic. În câteva zile multe se puteau schimba și nimic nu putea oferi certitudinea izbânzii. Oricum, la ieșirea din seraiul pașa-capisi domnul fu primit cu urale, iar meterhaneaua făcu mare zvon de întâmpinare, spre supărarea luminatului vizir, care, intrat în iatac, se simți deranjat de lărmuiala pe care trebuia s-o suporte, din partea unui fitecine, după pomana ce i-o făcuse.

Mulțimea se înturnă în Fanar la fel de fălos și cu tot atâta zarvă ca și la venire, oprind detunătorul huiet abia când ajunse la Vlah-serai. Slăviții nobili din suită așteptară cu mare nerăbdare că Matei vodă să-i oprească la „casa muntenească”, deși aici aveau să locuiască mult mai înghesuți decât la chervanseraiele din târg. Dar se bucurau în schimb cinstea de a fi lângă principe, ca ființe de rang, băgate în seamă. Deci reținerea lor fiind pricină de mândrie, lipsa confortului nu mai avea nici un fel de însemnătate. Ceilalți boieri, fie ei mari sau mici, egumenii, oștimea, afară de cei intrați în pază, slujitorii și căruțașii se împrăștiară la caravanseriuri, năpădind târgul. Mulțimea noilor veniți era așa de mare că ceilalți călători ce se nimeriră a trece prin oraș cu greu mai putură găsi un loc în care să se hodiească sau să-și adăpostească trăpașii.

În ciuda nerăbdării noilor veniți, în următoarele două săptămâni nu se mai întâmplă nimic. Nimeni nu-i mai luă în seamă. Nu mai fură îngăduiți să se înfățișeze cu vreo pără sau vreo rugă nici marelui vizir, nici marelui muftiu, iar de a fi primiți de măritul padișah Murad al IV-lea la palatul Topkapi nici nu putea fi vorba. De niciunde nu se mai auzi

nici un zvon, nici un îndemn, nici o încurajare. Muțenie desăvârșită din toate părțile.

Dar Matei vodă Basarab nu stătea degeaba. Dânsul stabilise dimpreună cu Abaza pașa treburile ce le avea de împlinit și avu grijă să le urmeze pas cu pas, așa cum se convenise. În primul rând puse un roi de iscoade în jurul casei lui Kurt Celebi, ce era cuscru și capuchehaie lui Alexandru Iliăș, dar și în jurul Bogdan-seraiului, spre a afla pe toți cei care intră și ies, de unde vin și cu ce îndatoriri se găsesc în trecere. Și oricât se ferea cunoscutul zaraf, primind deseori solii cuscrului pe la prieteni, puține știri scăpară domnului muntean.

Cum Celebi adunase în jurul său toți cămătarii tânărului său ginere care nu plecaseră în Moldova și care, la îndemnul său, se plânseseră autorităților că au fost sărăciți de răzvrătirea din memleketul Kara Iflacului, care împiedică împlinirea firmanului dăruit lui Radu, Matei vodă hotărî să-i atragă pe aceștia de partea sa, căci pe de-o parte erau foarte vocali, iar pe de alta, datorită bogăției, aveau trecere pe lângă mai marii împărăției, bucurându-se de o largă ascultare. A-i câștiga ar fi însemnat o lovitură zdravănă dată lui Celebi și urzelilor sale josnice. Drept care îi chemă pe rând la sine și, tăinuind cu ei, le făgădui să le plătească el banii dăruiți potrivnicului, dar în schimb să nu mai ridice pâri împotriva-i. Și, ca să-i încredințeze că nu aruncă vorbe în pustiu, se grăbi să le dea chitanțe pentru datoriile pe care le pretindeau, fără a verifica măcar dacă ei chiar vărsaseră sumele invocate, și dacă nu cumva le umflaseră, ca să le fie câștigul cât mai mare. Oamenii au înțeles imediat că e singura șansă de a nu rămâne în pagubă și, văzând chilipirul, ca să nu-l scape, se grăbiră să accepte propunerea, încât în doar câteva zile trecură în masă de partea sa și înfățișară lui kethuda bey, spre a-l face să ajungă marelui vizir, un hrisov prin care laudau pe Matei, ca ființă plină de dragoste de țară

și de cei necăjiți, pe care îi ajută și-i ocrotește de rele, încât va fi un domn peste măsură de potrivit pentru Kara Iflak, el grijind ca nici unul din supușii săi să sufere de vreo pagubă sau vreun jaf.

Kethuda bey-ul, nu cuteză să oprească arzul, dar fiind plătit de mai-nainte de Celebi, se consideră dator să-l pună în gardă în legătură cu neașteptatul demers, dându-i vremea și puțința de a închipui niște contramăsuri. Zaraful, desperat, se strădui să-i recâștige pe cei care-l trădaseră, făgăduindu-le în numele ginerelui o dobândă mai mare decât aceea oferită de Matei. Dar cămătarii i-o cam rețezară. Nici prin gând nu le trecea să dea vrabia din mână pe cioara de pe gard. Radu nu prea mai avea cum ajunge domn, deci legămintele făcute în numele său, fie ele chiar scrise, nu valorau nici cât o ceapă degerată. Nemaigăsind vreo soluție de a ieși din impas, îi scrise cuscrului, solicitându-i grabnic un nou morman de jalbe cât mai acuzatoare.

Totuși, parcă spre a le face în ciudă, atât lui cât și cuscrului din Moldova, pe la jumătatea lui ianuarie, soarta le aruncă în față și un alt necaz. Cămătarii lui Radu ajunși la Iași, care potopiseră cu puțin înainte palatul domnesc și divanul cu cereri de plată și înțelesesă prea bine că domnul nu are de unde le achita împrumuturile, mai ales că divaniții fac tot ce pot ca să împiedice scoaterea oricărei parale din vistierie, aflară că Matei făgăduise să ia asupra-și datoriile tânărului Iliăș. Deci după ce pierduseră orice speranță de a-și revedea averea cheltuită, dintr-o dată se ivea o rază prevestitoare de câștig. În nădejdea de a se căpătui, lăsară de izbeliște pe Radu și pe taică-său și se repeziră la Stambul unde ajunseră după vreo săptămână. Erau sârmanii tare grăbiți, îngrijorați că Matei vodă s-ar putea răzgândi, sau, întârziind, că ar rămâne pe dinafară, banii neajungând pentru toți.

În prima clipă plecarea lor putea părea o ușurare atât pentru vistierie, cât și pentru Iliăș și Vevelli, care scăpau de insistentele lor cereri. Dar avantajul scăderii presiunii era doar o înlesnire aparentă, ea trăgând după sine nedorite implicații. Astfel la Iași, după plecarea lor, se înteeți lupta dintre grecii lui Alexandru vodă și tabăra lui Lupu și a partizanilor săi, căci dispariția concurenților, făcuse ca ei să le rămână singura țintă disponibilă. Nu era măsură a domnului care să nu stârnească înverșunate critici și o imensă împotrivire în divan.

Iar cealaltă urmare era că la Stambul, cei plecați se zoriră să întărească tabăra lui Matei vodă. De altfel, abia ajunși, primul drum îl făcură la Ifalk-serai și nu fără folos, ei fiind primiți imediat, ba chiar multă cu bunăvoință, dându-li-se la mână chitanțele cerute pentru bănetul împrumutat lui Radu. Deci dispăruse riscul de a rămâne în pagubă, dar numai cu condiția ca fostul vel agă să fie ajutat să păstreze tronul. Drept care se angajară cu toată convingerea în slujba acestuia, hotărâți ca, în temeiul averii, a înrâuririi și a relațiilor pe care le aveau, să-l scoată pe necunoscutul boier domn cu orice preț. În ce măsură dreptatea era sau nu de partea sa, nu avea vreo însemnătate, de vreme ce avuția le era salvată. Astfel peste noapte, din aprigi dușmani, îi deveniră înfocați laudători, găsindu-i numai prețioase merite, după ce vreme de câteva luni nu făcuseră decât să-l porcăiască cum le venea la gură, aruncându-i acuzele cel mai absurde. După obținerea teșcherelelor descopereau dintr-o dată că acest vrednic voievod mulțumește țara, că aduce pace și împăcare, că oprește spolierile, că e iubit de norod, care-l dorește, că rezolvă toate trebile rămase de ani de zile nedezlegate și așa mai departe. Iar asta în vreme ce Radu, total nepriceput în ale cârmuirii, mai rău decât taică-său, nici măcar nu-și plătește la vreme datoriile, cum a făgăduit, semănând pagubă și paragină în jurul său. Prin

urmare câștigul apărut prin plecarea lor din Iași, dacă se putea vorbi de vreun câștig, era anihilat de paguba pricinuită de schimbarea taberei pe care o apărau. Iar paguba era catastrofală!!

Dacă până la urmă cu cămătarii lucrurile se descurcă mai lesne, mai greu îi fu lui Matei vodă ca să atragă de partea sa mulțimea de grecoaice și turcoaice care, plătite de Celebi, îl învinuiseră că le-a ucis feciorii, soții, frații sau tații în războiul petrecut cu aproape trei luni în urmă, lăsându-le muritoare de foame, fără de nici un sprijin din nici o parte. Drept care cereau stăpânirii să li se facă dreptate și să li se dea despăgubiri. Pentru a le astâmpăra, principele muntean ar fi căzut neîntârziat la învoială cu ele, împlinindu-le dorințele, dar îi fu greu să le afle pe cele cu pricina, deși pornise trudnice cercetări ca să le dea de urmă. Oricum, cele descoperite se lăsară repede înduplecate când li se vântură prin fața ochilor un pumn de guruși și și-ar fi schimbat imediat declarațiile, dar zaraful ce le năimise le cerea înapoi banii dați deja pentru a-l pâri. Matei vodă făgădui să le acopere și această datorie, dar unele femei, în nădejdea de a storce și mai mult din parte-i, trăgănară răspunsul, fie pentru că, chipurile, le muștra conștiința pentru că-și schimbă cuvântul dat, fie pentru că le irita atâta hărțuială. Deci practic, între principe și Celebi se dezlănțui un adevărat război al mituirilor, fiecare sporind de la o zi la alta sumele puse la bătaie pentru a cumpăra martorii celuilalt. În toiul aprigei concurențe dezlănțuite între cei doi, spre înciudarea sa, Celebi trebui să constate că, pe zi ce trecea, pierde grosul clienților adunați cu trudă în lunile dinainte, când izbutise să pricinuiască chemarea lui Matei. Rândurile nefericitelor „victime” ale războaielor din toamnă începură să se subțieze într-atâta, încât până la urmă se topiră cu totul.

Dar în ciuda pierderilor, Celebi, nici nu se gândea să se dea bătut, căci investise prea mulți bani în ginerele său, căruia i-o dăduse chiar și pe fiică-sa, în nădejdea de a dobândi nu numai un uriaș câștig, ci și cu speranța de a deveni mânuitorul și mai marele unui domn, stăpânind o țară prin el. Drept care, pentru a răzbi, Celebi năimea zi de zi noi trâmbe de jeluitori și pârători și-i ducea la vizir, spre a se plânge de strâmbătățile săvârșite, chipurile, de hainul oltean împotriva-le. Era de mirare de unde izbutea să-i scoată, cu atât mai mult cu cât trebuia s-o facă în ascuns, încât potrivnicul, aflându-i mânuielile, să nu i le zădărnicească. Cu asemenea prilejuri, ațâțând orgoliul funcționarilor turci, în nădejdea că vorbele sale vor ajunge cât mai sus, stăruia totodată că măritul sultan și o împărăție ce-și întinde stăpânirea asupra întregii lumi nu pot admite ca micile raiale robite să-și aleagă singure conducătorii și milita pentru execuția răzvrătitului ce s-a ridicat la asemenea semeție nerușinată, stăruind totodată ca meleagurile dunărene să fie transformate în pașalâcuri.

Deși demersurile lui Celebi erau tainice, datorită iscoadelor presărate nu numai în jurul zarafului grec și a prietenilor acestuia, ci și primprejurul seraiurilor mai marilor împărăției, Matei vodă cunoștea toate cele ce se puneau la cale împotriva-i, urmărindu-le cu destulă îngrijorare, căci în fața nestatorniciei înalților slujbași, peste măsură de corupți, nu se putea ști dacă insinuările strecurare cu vicleană îndemnare nu-i vor fi în final fatale, pricinuindu-i întemnițarea sau chiar decapitarea. Dar riscul nu-l descumpăni și nici nu-l descurajă, ci dimpotrivă îl îndârji. În lipsa altor mijloace, urmând de altfel sfatul dat de Abaza pașa, recurse și la puterea banilor, oferiți cu multă generozitate fie direct, fie mai ales prin intermediari, tuturor slujbașilor Porții, începând cu marele vizir, ori înaltul muftiu, continuând apoi cu slujbași de mâna a doua precum

kethuda bey-ul sau ceașlar-chiatip, și terminând cu cei de tot mărunți, precum feluriți ciohodari, iazigii sau o seamă dintre ulemale.

Dar deși peșcheșurile fură bine primite, faptul nu-i micșoră lui Matei în nici un chip îngrijorarea, căci nimic nu păru se să miște, nefiind nicăieri chemat și neprimind nici un fel de mulțumiri sau făgăduieli. Oricum, până una-alta principele se putea bucura cel puțin că nici el și nici însoțitorii nu fuseseră încă arestați, pățind precum protestatarii moldoveni din iarna trecută, care tăgăduiseră numirea lui Iliăș. Putea fi un semn bun, dar destul de vag și prin nimic liniștitor. Experiența moldovenilor de mai an continua să planeze amenințător, ca un vis rău, asupra muntenilor. Astfel curseră primele două săptămâni petrecute de vodă la Stambul, răstimpul având înfățișarea unui război ascuns și înăbușit între el și aprigul Kurt Celebi.

*

În vremea asta și la Iași se desfășura un război, dar acesta nu era nici nou, și nici ascuns, precum cel stambuliot. Era războiul pornit de boierii care-l contestaseră cu un an în urmă pe Iliăș la numire, iar de atunci nu-i mai dădeau pace, divanul devenind câmpul lor de bătălie. Orice gând, părere sau propunere a lui Alexandru vodă era întoarsă pe toate fețele, era cântărită, măsurată, deseori recroită și ciumpăvită, înainte de a fi respinsă sau acceptată. De altfel deseori mulți socoteau că în divan nu este o luptă cu vodă, ci cu eminența cenușie, adevărată fantasmă, ce cârmuia din umbra sa, acel temut, dar peste măsură de inteligent, Baptiste, Battiste sau mai simplu Batiște Vevelli. Era într-adevăr un cuget pătrunzător, a cărui inegalabilă inteligență și viclenie ieșiseră cu deosebire la iveală încă de pe vremea tratativelor de pace dintre Polonia și Turcia din 1621. Dar pe cât de

strălucit îi era darul minții, pe atât de diabolice îi erau urzelile pe care le născocea, toată vremea țesând gânduri și plănuri din cele mai odioase și mai hidoase...

De altfel mulți îl bănuiau animat de dorințe și vise de mărire nemăsurate. Întruna din zilele de după bobotează se încinse spre pildă o discuție aprinsă pe tema asta în salonul de oaspeți al vel vornicului Coci.

- Nu știu cât întruchipează cu adevărat răul amărățul de Alexandru vodă, făcu disprețuitor vel pitarul Cehan Ionașco. El, sărmanul, nu e decât păpușa lui Vevelli, care l-a pus domn și-i trage sforile. Grecoteiul e destul de deștept ca să-și dea seama că nu poate domni prin sine și atunci a hotărât să domnească prin altul. Orgoliul său e nemărginit, ca și al lui Kurt Celebi, celălalt grecotei care ne mănâncă. Și ăla se vrea domn, dar nu poate lua vreo coroană, neavând nici un soi de drepturi sau temeieri, și atunci a împins drept păpușă în față, pe feciorul lui vodă! Rău e cu cei puși în față la vedere, ca să-i blesteme lumea, dar mai primejdioși și mai răi cei ce stau ascunși în umbra lor!! Mai ales de ăștia să ne ferească Dumnezeu!

- Poate că ai dreptate. Așa gândeam și eu! făcu biv vel comisul Mihai Fortunas.

Boierul era grec de felul său, dar împământenit de atâta vreme că vorbea româna curgător, fără s-o stâlcească, încât în ochii lumii trecea de moldovean de baștină. De aceea obișnuit nimeni nu-l numea Fortunas, în pronunția originală de acasă, ci rostirea era adusă mai pe românește, fiind preschimbată în neaoșul „jupân Furtună”.

- Alexandru nu e decât pionul lui Vevelli, pe care grecoteiul îl plimbă după voie pe tabla lui de șah! Vodă nu vrea răul nimănui, dacă lui îi e bine și îi e îngăduit să-și facă poftetele. E deci foarte cumsecade și săritor, mai ales dacă omul pune fundul la bătaie, făcu fostul comis a batjocură, gândindu-se la înclinațiile sale homosexuale. Vicleanul de

Batiște i-a descoperit slăbiciunile și se pricepe din plin ca să se folosească de ele. Plăcerile trupești l-au pierdut pe vodă...

Cum mai devreme jupân Cehan se referise și la nepotul său Radu, biv vel paharnicul Catargi Apostol nu răbdă să tacă, simțindu-se cumva atins în onoarea familiei sale. Nu putea însă nega că, în mersul evenimentelor din ultimele luni, băiatul nu era decât o unealtă total inconstientă, el fiind cu totul înafara celor care se petreceau, chiar războiul ducându-l alții în numele său, spre folosul lor, dar simțea nevoia unei explicații cu valoare de scuză.

- E adevărat că jupân Celebi l-a împins pe nepotul meu de păpușă în față! Dar dacă izbuteam să-l batem pe Matei, i-am fi retezat-o noi, Catargieștii, căci luam noi frâiele stăpânirii și-l lăsam cu buzele umflate. Dar n-a fost să fie nici pentru noi, nici pentru el. Acum dacă izbutește cu pârele, și-l frânge pe Matei cu viclenia și urzelile, pică plănuirile noastre și ies ale sale. Nu vom cârmui noi, ci el, nemernicul!

- Din nefericire nici la cârmuit vodă nu se pricepe, făcu cărunțul vel spătar Șoldan Dumitrașco, întorcând discuția la principe, ignorându-l cumva pe antevorbitor. Prin nevestă, moșneagul îi era un soi de unchi vornicului Lupu Coci. Vodă e cu adevărat doar un sărman om de paie. Noroc că noi divaniții le mai cârpim pe ici pe colo, că altfel s-ar duce țara de răpă. Oricum, cu așa om în frunte suntem sortiți să ajungem în hăurile pierzaniei.

- Ce să ceri din parte-i dacă nu e în stare decât să se dezmierde în odăile ascunse ale palatului cu Vevelli, cu frumoșii puștani turci anume aduși din Stambul, ori cu femeii pierdute, care dănțuiesc laolaltă la grămadă ca să-i satisfacă simțurile și vicioasele pofte trupești care-l macină, iar trebile țării sunt lăsate de izbeliște! adăugă tretii logofătul Buhuș Dumitru.

- Da, dar asta se petrece tocmai când dincolo, la București, o muiere cârmuiește țara și încă cu mare folos și câștig pentru ai săi. Deși muiere și fără de experiență într-ale guvernării, știe ce are de făcut, poate s-o facă, ba chiar o și face temeinic și cu mână de fier! sări cu vorba de pe lavița de lângă perete tânărul Gheorghe Ștefan, zis și Ceaurul, ce era mic sluger la Curte. Doamne și o amărâtă de muiere se dovedește mai vrednică și mai vâjnoasă decât el!

- Dară el e altceva? Să fim noi sănătoși, câtor bărbați le-a slujit el de femeie! Ehe, de-am ști noi... râse în batjocură jupân Gavril Coci, fratele cel mic al gazdei.

- Povestea nu e tocmai nouă, și s-a purtat și la case mai mari, așa că n-avem de ce ne mira, făcu fostul trei logofăt Grigore Ureche, cunoscut mai apoi ca unul din cei mai de seamă cronicari ai timpului său. Îmi aduc aminte c-am cetit într-un loc că chezarul râmlenilor se lăuda c-a fost soț atâtor femei, câtor bărbați le-a fost soție. Deci de sus, obiceiul s-a coborât în zilele noastre între ciurucuri...

- Oricum, chezarului de acum un mileniu, năravul nu i-a slăbit brațul, încât a rămas năprasnic la război! Asta în vreme ce lui Lisăndrel al nost îi țâțâie fundul în fața unei muieri, pe care nu cutează a o ataca! se amuză postelnicul Lupu Prăjescu, răzemându-se gospodărește de spătar.

- Păi ar fi mai mare râsul să se ia la bătaie! Ar arăta ca două țate de la țară care s-au luat la harță și se păruiesc peste gard! îi întregi zeflemitor observația Gheorghe Coci, celălalt frate al gazdei și el așezat la masă.

- Nu-i chiar așa. Căci femeie întregă și adevărată ar fi numai una și aceea ar fi adevărată nu numai prin poalele ce le poartă, ci și prin tăria cuvântului ei, de care și bărbații trebuie să ție seamă și să se teamă. Dincoace ce avem? Un simulacru, un fals în nădragi, o arătare pe care nimeni n-o ia în serios... chicoti biv vel paharnicul Catargi Apostol. Nici

n-ar fi în stare să-i țină piept unei potrivnice îndârjite, precum fata lui Năsturel.

- De altfel chiar de-ar voi, nu poate porni împotriva jupânesei, se arată convins biv vel comisul Furtună. În primul rând, după câte am aflat, aceasta stă sub pavăza pașei de Silistra. Nu prea îl văd înfruntându-l pe turc! Apoi nu are cum aduna oaste la vremea asta. Iarna e în toi și nu i-ar răspunde nimeni la chemare. De altfel nu cred că divanul i-ar încuviința să adune dărăbanii și călărașii pe cheltuiala vistieriei, iar de mercenari n-are bani. Rămâne de văzut ce-l sfătuiesc intimii. Aici ar putea apărea o surpriză. Nu m-ar mira dacă chir Vevelli sau Aseni l-ar îndemna să făptuiască cine știe ce nebunie, iar el să se lase antrenat în cine știe ce poveste stupidă. Cuvântul ăstora are greutate și deseori ei ne joacă soarta, voia lui vodă pe lângă a lor, cel mai adesea nici nu mai contează.

- Boieri dumneavoastră, intră în vorbă plin de gravitate gazda, așezată mândră în capul mesei; deci chiar dumneavoastră dați de înțeleș că lupta trebuie dusă în primul rând nu împotriva lui vodă, cât a păpușarilor care-l mânuiesc din ascunzișul spătăriei mici, în fruntea cărora s-a înălțat acest blestemat de Velleli.

- Dar nici vodă nu poate fi trecut cu vederea sau iertat, căci, din gura sa ieșind cugetările celuiilalt, se face la fel de vinovat față de țară ca și păpușarul său, căci spusele sale sunt poruncile hotărâtoare pentru toată suflarea moldovenească, ce se urmează de fiecare dintre noi, se grăbi să remarce fostul treti logofăt Ureche, îngrijorat că atenția s-ar putea abate de la domn, care să fie lăsat cumva de-o parte, la adăpost.

Iar comentariile de acest gen continuară încă multă vreme. Circulând asemenea impresii despre domn și pupila sa, care-i era mai puțin protejat, cât protector și stăpân, nu

trebuie să fie de mirare că în divan certurile cu principele și cu camarila sa se țineau lanț.

De altfel la acel început de ianuarie Alexandru vodă se simțea tare strâmtorat de restricțiile născocite de boieri și care deveneau tot mai multe, îngreunându-i chiar accesul la proprii săi bani, lucru pentru care trebuia să ceară încuviințarea vistiernicului și chiar a divanișilor. Drept care prima sa dorință ar fi fost aceea de a scoate vistieria de sub controlul hapsânilor săi dregători. Dar năzuințele sale nu se mărgineau la atâta. Tezaurul era marcat și de alte neajunsuri și anume se simțeau golurile provocate de pe urma măsurilor de mobilizare și înarmare a gloatelor și a seimenilor trimiși să-l ajute pe Radu în lupta cu Matei din Brâncoveni, goluri rămase de atunci neacoperite, pe care însă Alexandru vodă ar fi vrut să le vadă cumva cârpite.

Însă cum iarna nu era potrivită pentru așezarea unor noi dări și nici pentru strânsul acelora vechi, treburi care se cam isprăveau cu sfârșitul toamnei, pan Vevelli se gândi la găsirea unor noi surse de bani, iar mintea sa iscoditoare le și identifică imediat. Se puteau rupe noi sate din ocoalele unor târguri, pentru a le neguța mai apoi, ori se puteau ipoteca câteva săliștile care în ultima vreme parcă se și înmulțiseră. De asemenea se putea încuviința crearea unor noi „sate de milă”, care să-și răscumpere o seamă de privilegii și libertăți, în forma unei slobozenii parțiale. Multe dintre aceste soluții fuseseră încercate încă de la începutul domniei, dar stârniseră de pe atunci mare împotrivire, neajungând de aceea să fie aplicate. Când principele aduse iarăși vorba de aceste căi de a scoate vistieria din impas, în divan se dezlănțui o adevărată furtună. Răbufnirea fu atât de violentă încât frunțașii satului ce se dorea preschimbat în „slobozenie”, și cei doi boieri chemați ca să zălogească niște săliști, deși sosiseră din vreme în tinda palatului, nu putură fi primiți în fața adunării spre a-și înfățișa cererile, ci, în cele

din urmă, trebuiră să fie trimiși acasă, fără măcar să fie ascultați.

Voievodul clocotea. Cărtelile boierilor întreceau orice închipuire, ele adăugându-se supărării pricinuite de contestarea domniei sale încă de la începuturile ei, lucru pe care nu putea, dar nici nu voia să-l uite. I-ar fi sfâșiat, dar se dovedea neputincios în fața împotrivirii lor. Furios se sculă din scaun și se repezi ca o vijelie în lungul sălii, trecând în spătăria mică, urmat de apropiații săi. Rămas numai cu ei în spatele ușilor închise, izbucni:

- Mare greșală din parte-ne că de sfântul Vasile n-am ținut ospățul însângerat pe care-l proiectasem. Dar de Paști ne-om duce gândul la împlinire, cum ai propus tu, măi Batiște. Va fi un Paște roșu, dar nu numai din pricina ouălor vopsite... O să fie un Paște de pomină, istorisit de toți letopiseții. Din păcate însă mai avem de așteptat trei luni în cap, adică din nenorocire un sfert de an. Dar răbdarea ne va fi răsplătită. Ne vom lua revanșa! Și la urma-urmei nici nu sunt așa mulți. Lupu vornicul, Cehan pitarul, Savin hatmanul, logofătul Grigore Ureche, tretii logofătul Dumitru Buhuș, Costin postelnicul și încă câțiva. Sunt atâta de puțini că nici nu ne apropiem de făloșenia bunicului nostru, măritul Lăpușneanu vodă. Parcă mi-e și rușine față de el!

- Acum suntem la cheremul acestei haite, dar o să ne vină și nouă rândul, concluzionă Vevelli în râsul mulțumit al fărtașilor săi. Dar taina trebuie să rămână deplină, să nu răsufle în nici un chip.

- Dar să nu scăpăm din vedere sfatul cinstitului chir Kurt Celebi, le reaminti jupân Asene. Trebuie să-i trimitem cât mai multe jalbe. Ba cred că s-ar cuveni să-i silim pe pribegii munteni să se ducă ei înșiși la Stambul, să se jeluiască de-a dreptul padișahului. Căci una e o scrisoare și alta o ceată de oameni disperați ce ridică glasul!

- Nu cred că vor putea străpunge eyaletul Silistrei, dacă sunt în ceată, se îndoie Ieronim Hores. Vor atrage luarea aminte. Știi doar cât de greu se strecoară solii către capuchehaia noastră, și solii ei către noi, deși părelnic trec de călători nevinovați, de negustori cinstiți. Valiul de Silistra a întins o rețea de pândari prin toată Dobrogea, încât e tare anevoios ca să răzbești fără încuviințarea sa prin acest cordon. Iar un ocol prin Muntenia e și mai imposibil, căci nimeni venit din Moldova nu poate trece prin sita întinsă de Matei prin județele Slam Râmnic, Buzău ori Ialomița, care are ochiurile și mai dese decât cele ale păienjenişului închipuit de turc.

- Cum, necum, trebuie să ajungă, decise categoric Vevelli. N-au decât să găsească la Galați o ghimie care să facă drumul pe mare în ciuda vremii. Să scoată și ei ceva bani, că doar nu ne-om pune numai noi avutul la bătaie. Oricum, chiar de azi trebuie să ne punem cu gura pe ei! Până la sfârșitul săptămânii aș vrea să-i văd plecați.

Cele plănuite se realizează în chiar zilele următoarele, căci signor Battiste Vevelli nu era omul care să pregete șovăie sau să amâne o hotărâre odată luată. Cu dobândirea pârelor, lucrurile se dovediră mai lesnicioase. Găsi mulțime de boieri munteni pribegi, de moldoveni și de stambulioți în trecere, dispuși să se jelescă, însăilând drept motive de nemulțumire cele mai fanteziste scorneli. Plângerile porneau de la unele ușor de crezut, precum datoriile mari făcute de pricinași și rămase neplătite, la care se adăuga o închipuită paragină suferită de Valahia de pe urma nesupunerii răzvrătului Matei, sau violarea nevestelor și fiicelor lor de oștenii olteanului zurbagiu în vremea războaielor, deși acestea nu ajunseseră vreodată în preajma câmpului de bătaie. Sporul lui Vevelli într-ale scrisului era atât de mare, încât îi umplu solului tolba cu purcoi de arzmahzaruri în

doar două - trei zile, încât acesta putu pleca la drum încă înainte de sfârșitul săptămânii.

Nu la fel de rodnică fu încercarea de a încropi o deputație de pribegi munteni, care să se înfățișeze sultanului spre a i se jelui de-a dreptul. Deși împărtășea resentimentele lui Iliăș față de rudele nevesti-si, care erau și rudele celei de a doua soții ce o avea, începu prin a se înfățișa biv vel spătarului Necula Catargiu, căruia Radu Iliăș îi era nepot de frate și care în vremea expediției contra lui Matei fusese adevăratul coordonator al războiului, prin calitatea sa de comandant suprem al întregii oștiri. Nădăjduise că bătrânul, în temeiul înrudirii cu nevastă-sa și mai ales cu feciorul nepoatei, va primi cu entuziasm propunerea călătoriei la Stambul, ba se va grăbi să adune el în jurul său pribegii, cruțându-l pe cămătar de această trudă. Dar spre dezamăgirea sa, moșneagul, pe care toți îl socoteau căpetenia surghiuniților, nu știu cum se eschiveze mai repede de la orice angajare. Se dezvinui față de grec că era prea bătrân pentru un drum așa lung în toiul iernii, apoi era lipsit de puteri din cauza vârstei, lucru ce nu-l împiedicase să participe la luptă în urmă cu câteva luni, apoi nu avea relațiile trebuitoare la Stambul, și mai însăilă și multe alte scuze, la fel de îndoielnice toate. Era vădit că nu voia să primească propunerea și născocea doar pretexte ca să poată refuza. Desigur că îi era frică să treacă prin Dobrogea, unde se știa că Abaza pașa organizase o strajă strașnică la drumurile spre Stambul, ca să-i dibuiască pe toți aceia care ar fi voit să ajungă în inima împărăției spre a depune mărturie împotriva protejatului său. Ori spătarul Necula Catargiu întrevedea riscul de a cădea prins și de a sfârși prin fundul unei temnițe din Silistra, uitat de lume. Iar asemenea perspectiva desigur nu-l încânta, în condițiile în care ducea o viață comodă și îndestulată în Moldova, unde de mai-nainte avea conace și moșii. Apoi nu putea uita că primejdiile nu

lipseau nici la Stambul. Cu exact un an în urmă boierii ce se duseseră să se plângă împotriva lui Iliăș fuseseră întemnițați, iar slobozenia le fu dăruită numai după ce se împăcaseră cu noul domn și fuseseră iertați de acesta. Ori fostul spătar nu prea trăgea nădejde la o împăcare cu Matei și nici la iertarea acestuia, așa că avea destule motive ca să prefere să rămână acasă, după cuptor.

Pe cât de înciudat, pe atât de înverșunat, Vevelli, se duse la alt fruntaș de seamă al pribegilor munteni, la biv vel vornicul Hrizea din Bălteni, care fiind aridicat în boierie în Modova încă de pe vremea lui Radu Mihnea, avea casă mare în Iași. Dar și acesta se dezvinui cu cele mai năstrușnice explicații că nu poate participa la asemenea deputăție. Pesemne era încercat de aceleași temeri, că ar putea sfârși într-o închisoare din Silistra sau Stambul, de unde să nu-l mai scoată nimeni în vecii vecilor. Ori nu era dispus să dea o viață tihnită pe una căznită și asta numai în nădejdea de a-l surpa pe Matei, lucru pe care nici nu era chiar sigur că l-ar putea pricinui. Spre deosebire de fârtatul său Catargiu, se dovedi totuși mai cooperant. Dacă el se simțea prea slăbit ca să pornească la așa drum trudnic, asta după ce participase la luptele de la Dudești, pentru care găsisse forța trebuitoare, se oferi să trimită în locu-i niște boiernași care-l slujeau. Era vorba de doi logofeți de-ai săi, care-i grijeau namestiile din Muntenia și un vâtaf ce priveghea asupra satelor unei moșii apropiate din județul Neamț. Cei trei, chemați în fața stăpânului și luați din scurt de acesta, se învoiră să facă drumul la împărăție, dar încuviințară scrâșnind din dinți, încât nu se putea pune mare nădejde în râvna lor.

Vevelli era profund dezamăgit. De ce trecere se puteau bucura niște boiernași de mâna a cincea?! Neavând încotro, mulțumi recunoscător vornicului Hrizea din Bălteni

pentru bunăvoință și nemăsuratul ajutor ce i-l dăduse, care făgăduia un bun început.

Până la urmă, întrecându-se cu sârgul, izbuti să mai alipească celor trei încă trei boieri, care însă, față de cei dintâi, erau totuși mai de Doamne-ajută. Între ei se număra în primul rând, fiind de altfel mai de soi, vistiernicul Dumitru Dudescu. Lui i se alăturară aga Vasilache Paindur și pitarul Mitrea din Stănești. Deci, la drept vorbind, toți, boieri de a doua însemnătate. Și lui Dudescu i se potrivea prea bine asemenea apreciere, căci, deși își zicea cu fală „vistiernic”, nu fusese decât vtori vistiernic, iar cel mai înalt rang deținut vreodată ca „vel¹³¹” dregător, era doar acela de vel sluger, adică mare sluger. Iar Vasilachi pe lângă vel agă, mai fusese clucer și comis, lucru ce nu-l scotea la urma-urmelor dintre boierii de rangul al doilea.

Ca să cârpească puțin lucrurile, mai adăugă cetei câțiva boieri moldoveni. Din păcate nici din rândul lor nu găsi niște figuri de clasă înaltă, care să-i primească jocul.

După multă stăruință, plini de obidă, asemenea unor osândiți, cei care se învoiseră cu Vevelli se așternură în sfârșit la drum. La Stambul vor ajunge abia în 20 ianuarie, după ce izbutiseră să scape ca prin urechile acului de pândarii lui Abaza pașa, puși la mai toate răscrucile. Spre norocul lor, din pricina gerului și a crivățului aprig, străjile trăseseră deseori la adăpost, încât mulți călători scăpară necercetați în ciuda strașnicei privegheri instituite de beiu Silistrei.

Deși cei sosiți erau puțini și fără mare trecere, apariția lor va schimba totuși natura războiului purtat de Matei vodă la Stambul, din surd el devenind un război

---

¹³¹ Mare. Vel este apelativul pentru titularul unei dregătorii. Primul adjunct al său avea apelativul de „vtori” (=al doilea), iar următorul de „treti” (=al treilea). Deci vel vistier era titlul titularului funcției, ajutoarele sale purtând titulatura de vtori și respectiv de treti vistier.

deschis, o înfruntare fățișă, necruțătoare, lipsită de menajamente.

*

Greutățile începură pentru doamna Elena încă din clipa în care Matei nici nu trecuse bine Dunărea. La numai câteva zile de la plecarea principelui, negustorii otomani ce târguiau oi pentru îndestularea cu carne a locuitorilor Țarigradului și o seamă de slujbași împărătești, aflați în cetatea de scaun dâmbovițeană spre a strânge zaharele și alte dări cuvenite stăpânirii, începură să-și facă de cap, socotind că, lipsind un stăpân cu mână de fier, nu mai au de cine se teme. Doar nu erau să tremure din pricina unei femei, care pe deasupra nici nu era prea vârstnică, abia fiind trecută de vreo treizeci de ani. Astfel gelepii moslemi încercau a sili ciobanii să le vândă mioarele pe mai nimic, iar de întâmpinau împotrivire, asmuțeau asupra lor slugile, luându-le silnic tot avutul. De altfel și balgii, negustorii de miere și ceară, se grăbiră să urmeze pilda fărtașilor lor. Dar nici cei dintâi și nici ceilalți nu prădau doar avutul amărăților de păcurari sau prisăcari lipsiți de apărare și de putința de a se plânga mai marilor țării. Ci cel mai adesea toate cele luate cu japca aparțineau stăpânilor celor în cauză, adică unor boieri ce se bucurau de trecere, având relații trainice în sânul păturii suspuse.

Dar situația ajunsese și mai supărătoare, întrucât cârdului de negustori venetici li se alăturară și feluriți slujbași musulmani.

Unul dintre aceia care-și îngădui să-și dea între primii în petic era mumbaegi-aga, adică trimisul Înaltei Porți care grijea de cumpărarea de grâne și de oi pentru hrana lăcuitorilor din Constantinopol, care neguța și el la prețuri de batjocură marfa luată. La prima vedere n-ar fi fost mult

deosebit de gelepii obișnuiți, el desfășurând la urma-urmei aceeași îndeletnicire ca și ceilalți, ba chiar și în același mod, adică făcând tranzacțiile cu plată. Numai că dânsul, știindu-se a închipui întrucâtva stăpânirea, deci având cumva spatele acoperit, se arăta mult mai îndrăzneț și mai avan în comiterea de samavolnicii, fiind încredințat că, datorită statului său aparte, nimeni nu va cuteza să-i ceară socoteală.

Dar alături de cei de soiul său, mai existau și împuterniciții Înaltei Porți însărcinați să adune dajdiile cuvenite cârmuirii împărătești, dajdii care constau, la drept vorbind, tot din mărfuri de genul acelora pe care cei de dinainte le cumpărau, doar că bunul reținut ca zaherea se lua fără a da vreo plată în schimb. Iar aceștia din urmă, socotindu-se a întrupa mai deplin stăpânirea împărătească, deci având puteri mai întinse, se dovedeau și mai aprigi și mai neîndurători decât cei de dinainte, încredințați că nimeni nu va cuteza să pună stavilă abuzurilor lor. Drept care începură să-și depășescă plini de îndrăzneală atribuțiile ce le cădeau în seamă.

Astfel saingiu, în înțelegere cu koyun emini, un soi de intendent al oilor menite curții împărătești, strânga beilicul sau oieritul nu după cele legiuite, ci după ochi, luând mai mult decât era cuvenit de la cei pe care-i socotea lipsiți de apărare. Iar balgi-pașa, sau bal agasî, adică așa zisul „aga pentru miere”, care aduna pentru seraiul înaltului padișah dajdia din miere și ceară, numită «balgi-başlâc», prin mulțimea slujitorilor săi, ajunsese să dijmuiască prisăcile după pofta sa și nu după rânduilele așezate.

Între cei păgubiți nu se numărau însă numai oameni de rând, ci deseori și o seamă de case de neam. Ori chiar dacă însăși capul gospodăriei plecase cu Matei vodă, rămăseseră în urmă neveste, feciori și alte neamuri, ce grijeau de avuție. Deci nu se așternuse pustiul după purcesul stăpânului. Ori aceștia nu erau lipsiți de relații și înrâurire,

încât știrile despre strâmbătățile care-i atinseseră ajunseră destul de repede la auzul sfatului și al divanului țării, atâta cât mai rămăsese din el, spre ajutor a fi de doamnei. Dregătorii, văzându-și amenințată chiar propria avere, jeluindu-se de necazurile pățite de ei ori de prieteni, se grăbiră să înceapă a căuta un mijloc de a dezrădăcina anevoința căzută pe capul lor, cerând doamnei să închipuie ceva întru ocrotirea lor, căci, numai dansa, în temeiul căderii ei de caimacam, putea slobozi cuvenitele porunci. Cereau deci măsuri, dar, după cum ei înșiși recunoșteau, nu vedeau calea de a ieși din impas, încât se mărgineau la văicăreli.

- Parcă voi ați fi muieri, nu eu, se înfurie doamna, după ce-i ascultă o vreme. Unde vă e bărbăția?

- Dar mărită doamnă, dânșii sunt slujbași împărătești aflați sub ocrotirea padișahului. Oare ne putem împotrivi lor fără a supăra stăpânirea de la Stambul, iar asta taman când luminatul Matei vodă merge într-acolo spre a cere milă, făcu puțin speriat logofătul Udriște Năsturel, fratele Elenei, care fusese lăsat locului, să-i fie de reazem în clipele grele.

- Tu ce zici? Măria sa ar îngădui asemenea silnicii dacă s-ar afla aici? îl repezi sora sa.

- Bănuiesc că nu... Dar noi suntem mici...

- Ei bine, dacă Maria sa nu îngăduia, nu voi îngădui nici eu! Ia n-ascultă la mine jupân agă Gheorghe. Până mâine la slujba de ceasul al șaselea¹³² vei strânge în temnița Curții toți balgii, toți gelepii și pe slujbașii sainguiului, ori ai balgi-pașei împotriva cărora s-au aridicat pâre. De se vor împotrivi, îi pui în obezi.

- Dar slăvită doamnă, ei sunt turci. S-ar putea crede că ne răzvrătim împotriva măritei Împărății, interveni de astă dată ponderator Radu Năsturel, tatăl celor doi, peste măsură de prevăzător dar și sincer îngrijorat. Gândea că s-ar

---

¹³² Ceasul al VI-lea este slujba de prânz, care începea la ora 12:00.

cuvini să-și mai potolească fiica, oprind-o de la comiterea unei nesăbunițe.

- Nu se va crede nimic, și veți face precum poruncesc! Mi-i veți înfățișa după ce voi ieși de la biserică.

Nimeni nu mai îndrăzni să crâcnească, iar a doua zi cele orânduite fură împlinite întocmai.

Când doamna fu înștiințată că prima trâmbă de gelepă a fost adusă în ogradă, urcă în foișorul palatului și de acolo privi în ogradă la bogații negustori îmbrăcați în caftane de urșinic și serasir precum boierii, ce pășeau mândri spre palat, nevenindu-le încă să creadă că vor fi întemnițați. De cum o zăriră turcii, incredințați că datorită înaltei protecții de care se bucură la Stambul nimeni nu va îndrăzni să se atingă cu adevărat de ei, și cu atât mai puțin o muiere, cuprinși de îndrăzneală, prinseră a vocifera spre ea:

- Noi suntem bărbați, și nu ne vom supune în veci poruncilor unei femei! Doar nu s-a întors lumea pe dos.

De la înălțimea catului al doilea, sprijinită cu mâinile de parmalac ca să poată privi mai bine în jos, doamna Elena tună spre surprinderea tuturor, căci nimeni nu se aștepta la asemenea ieșire furtunoasă din parte-i:

- Bine că aici sunteți tare viteji, dar acasă vă scăpați în ceacșiri. Aș vrea să-l văd pe acela dintre voi care ar cuteza, nu să nu se supună, ci doar să obiecteze în vreun fel la spusele slăvitei sultane valide Kösem Mahpeyker! Ei vitejilor, ia să-l aud pe acela care are bărbăția de a rosti, aici, la sute de mile depărtare de palatul împărațesc, vreo vorbă împotriva dânseia! Ascult deci, curioasă ca să-l cunosc pe îndrăzneț! Ei?! Ați amuțit?! Va pierit limbuția? Păi ziceați că nu dați ascultare unei femei, iar eu văd că acasă o faceți cu deosebită smerenie cu mult dinainte de a ajunge eu doamnă!

- Dar noi suntem reprezentanții împărăției, iar a ne aduce atingere înseamnă răzvrătire împotriva stăpânirii.

- Dar silniciile pe care le faceți nu aduc atingere stăpânirii, împiedicând-o de a-și lua dreptul și în anii următori? Vă las vreme până poimâine dimineață să îndreptați toate neorânduielele făptuite, altfel veți fi puși în lanțuri și duși ca niște furi la Silistra să vă judece Măritul beglerbei Abaza pașa cu cadii și naibii săi și să vă dea convenita osândă, că stricați raiuaa pentru care dânsul este ispravnic. Și, când îi voi înfățișa jaful pe care l-ați făptuit, mă îndoiesc că vă va ierta; ba mi-e teamă că pedepsele mele pe lângă cele pe care vi le va da Luminăția sa vi se vor părea o blândă dezmiardare! Deci grăbiți-vă să îndreptați strâmbătățile și răul făptuit ca să vă iert, altfel osânda vă va fi nemăsurată. Iar pentru a vă lăsa vreme de a cugeta mai adânc la spusele mele, câteva ceasuri vă poftesc a primi găzduirea prietenoasă a beciurilor temniței noastre de la Curte. Sub bolțile lor liniștite și pașnice veți putea gândi în tihnă la îndemnurile pe care vi le-am dat.

Dinspre pâlcul celor adunați și împresurați de slujbașii agiei se auziră doar murmure înfundate.

- Ce aștepți jupâne agă? se întoarse Elena spre scara ce ducea în ogradă, la mijlocul căreia stătea destul de stânjenit vel aga Gheorghe din Drăghinești, nici el prea dispus ca să asculte de o femeie. Pune slugile să intre cu gârbaciul între cârcotași, ca să învețe ce înseamnă supunerea. Sau vrei să dau eu în locu-ți poruncă?!

Harapnicele începură a pocni, iar în ogradă se așternu liniștea.

- Peste trei ceasuri, după ce se vor smeri, le puteți da drumul să-mi împlinească porunca. Iar poimâine să-i strângeți pe toți aceia ce-au cutezat a nu ne da ascultare, să-i trimitem legați în fiare peste Dunăre, spre strașnică judecare și osândire. Dar băgați de seamă, să nu aud că vreunul a izbutit să treacă hoțește hotarul și să scape, căci veți plăti cu capul asemenea greșeală.

După aceste aprige vorbe doamna se întoarce și intră în palat, în vreme ce negustorii fură îmbrânciți spre locul de popreală. Curând fu adus un al doilea pâlc, pentru privirea căruia doamna nici nu se mai deranjă. Ei vor afla abia de la fărtașii lor din beci cele întâmplare mai devreme, și cele poruncite lor.

Vestea celor petrecute la palat se răspândește în câteva ceasuri în întregul târg, iar în zilele următoare chiar prin țară, încât în lunile care urmară nu prea se mai semnalară tulburări, dar nici nu se mai auziră bărbați care să se laude că nu vor sta sub poalele unei muieri, cum se zvonise în zilele dinainte.

E drept că la Curte nimeni nu mai cutează să pună la îndoială tăria căimăcămiei păstorită de doamna Elena. Pușinii bărbați rămași în divan, cei mai mulți de rang mic, stăteau smirnă când o zăreau ivindu-se în ușă. Înțeleseseră că nici cu ea nu era de glumit, exact ca și cu bărbatul ei. Voința ei era de neclintit.

Dar dincolo de fermitatea și spiritul ei dominator se ascundea o mare teamă și nesiguranță pricinuită de primejdiile de afară. Matei îi scrisese de câteva ori, încercând s-o încredințeze că trebile sale sunt în bună rânduială și că nu e pândit de nici o primejdie. Însă în ciuda vorbelor liniștitoare cu care era potopită, înțelegea că lupta surdă dusă cu arhon Celebi era tare grea, viclenia acestuia fiind nemăsurată, iar relațiile sale întinse te prindeau ca o nesfârșită pânză de păianjen, care nu-ți lăsa prea multe putinți de scăpare. Apoi tăcerea autorităților, mușenia lor necurat de suspectă i se părea și ea rău prevestitoare.

Dar nici dinspre vecinii apropiați nu avea parte de tihnă. Beglerbeiu Abaza pașa și craiul Rákóczi, deși cu toate prilejurile se pretindeau a-i fi prieteni și ocrotitori, nu uitau să-i amintească în scrisori de îndatoririle bănești pe care Matei le avea față de ei, dându-i de înțeles că s-ar

cuvini să le împlinească ea în locul soțului. Ori asemenea presiuni pline de aluzii străvezii o aduceau la disperare, vistieria fiind goală, căci, atunci când plecase, domnul luase cu sine și ultimele putinele cu galbeni, lăsând-o fără lețcaie. Din păcate însă, deși luase totul, banii erau departe de a-i fi îndeajuns. Iar ea de unde să scoată alții? La asemenea anotimp strânsul dărilor se încheiase demult, și o nouă dijmuire se putea face abia în toamna următoare... Deci de unde să plătească? Drept care, strâmtorată, răspundea numai cu făgăduieli și vorbe frumoase. Dar își dădea seama că atâta nu prea era îndeajuns. Totuși nu-i rămânea decât să caute noi pretexte de amânare, lungind la nesfârșit discuțiile, împănându-le cu vorbe dulcele de prietenie, de supunere și recunoștință.

Dacă neliniște îi pricinuiau chiar preținșii prieteni, e de închipuit câte griji îi iscau dușmanii. Iar aceștia nu lipseau. Pare-se că tătarii lui Cantemir mârza, bătuți rușinos la Dudești, nu puteau uita umiliința și mai ales paguba suferită, căci după alungarea din țară pierduseră tot ceea ce jefuiseră în lungul drum până la câmpul de bătaie. Din Bugeacul lor nu tocmai depărtat, tot râcăiau vecinătățile, căutând sămânță de galceavă, căci socoteau pesemne că o femeie nu le putea sta împotrivă. Elena îl înștiințase și pe Abaza în privința știrilor pe care i le aduseseră iscoadele, dar acesta încercase s-o liniștească, asigurând-o că a luat măsuri ca aceștia să nu cuteze a trece Dunărea în Muntenia, având chiar pregătită o oaste la Rusciuc, pe care o poate trece oricând la Giurgiu și rezezi până la București în ajutorul ei. Deci dânsa e înafară de orice amenințare, nogaii nepunând-o în nici un fel în primejdie!

Dar nu era numai atâta. Zvonuri îngrijorătoare veneau și dinspre Moldova. Ațâțat de pribegii munteni, pare-se că Alexandru Iliș se gândea la o revanșă, în absența grosului dregătorilor socotind-o singură și neajutorată, deci

ușor de doborât. O iscoadă istorisea chiar că boierii Catargieștii ar fi refuzat să se ducă la Stambul, deși signor Battista Vevelli i-ar fi îndemnat s-o facă spre a se plânge de Matei, întrucât s-ar fi gândit să reia războiul nepotului lor și-ar fi adunat chiar ceva forțe în acest scop. Ori dacă luptele reizbucneau, ea, lipsită de orice experiență militară, ce-ar fi putut face? Să conducă o oaste și să încrucișeze spada cu un bărbat?! Trecea prin clipe de coșmar chiar și atunci când doar își închipuia asemenea scene. În fiecare zi aștepta cu emoție iscoadele ce mișunau pe Râmna și la Măxineni din porunca soțului ei, pândind să vadă ce se petrece dincolo de hotar, și răsufla ușurată când i se împărtășea vestea că nu se simte apropierea vreunei oștiri, din sus de Milcov și Siret fiind o tihnă deplină.

Aflase că la Iași, spre a-l întărâta și ambiționa pe Iliăș, boierii făceau haz în gura mare, anume ca să fie auziți, că e rușinos că nu îndrăznește să atace o muiere slabă și nepricepută, pe deasupra lipsită de armată! Zice-se că în divan i s-ar fi spus în obraz că e un fricos, un laș, că e lipsit de orice bărbăție, de vreme ce nu cutează a trage de poalele unei femei! Întrebarea era cât va putea să mai reziste acestei presiuni. Te puteai aștepta ca în orice clipă să-și iasă din sărite și să se dezlănțuie. Dar din fericire pentru Elena la hotar nu se simțea nici o mișcare. Fie Iliăș era cu adevărat fricos, fie moldovenii își dădeau seama că la acel timp un atac e extrem de dificil, iarna fiind grea, iar drumurile înzăpezite, deci impracticabile, anotimpul fiind cu totul nepotrivit unei bătălii.

Oricum, în ciuda veștilor liniștitoare aduse de iscoade, biata doamnă tremura toată vremea de îngrijorare și-l tot descosea pe fratele ei și pe taică-său, ce-i erau sfetnicii cei mai apropiați, cum ar putea face să adune lângă București câteva mii de oșteni, adăpostindu-i în tabăra ținută de Matei în toamnă din jos de mânăstirea lui Pană

vistiernicul. Cei doi sŃtăuitori, în ciuda nemăsuratelor ei temeri, încercau s-o abată de la asemenea gând, arătându-i că din pricina frigului oamenii nu pot fi adunați în tabără, căci ar degera în chip zadarnic în corturi. Apoi la Curte nu aveau nici merinde îndestule pentru a hrăni luni de zile câteva mii de guri. De altfel sârgul ar fi fost și de prisos, căci dacă s-ar fi ivit vreo primejdie dorobanții, călărașii ori seimenii puteau fi chemați în grabă din satele lor, unde aveau hrană și căldură, fără a mai fi trebuitoare o cheltuială a Curții, pe care oricum nu aveau cum o acoperi. Pe deasupra Abaza pașa făgăduise că dacă va băga de seamă că s-ar isca vreun pericol, fie el de orice fel ar fi, va trimite la București bulucurile ce le are pregătite la Rusciuc, spre a apăra cetatea de scaun, alungând orice năvălitor. Deci atâta vreme cât nu părăsește târgul, se poate socoti pusă la adăpost.

*

Deși aga Matei se văzuse chemat în mare grabă și cu multă stăruință la Istanbul spre a săruta poala Strălucirii sale, Înaltul padișah al slăvitei împărății, în afara primirii în prima zi înaintea vizirului, și asta se pare doar la insistența capuchehaiei Szalánczi, în primele două săptămâni de ședere nu se mai bucură de nici un fel de atenție, prezența fiindu-i total ignorată de autorități, de parcă nici n-ar fi existat, iar venirea nu i-ar fi fost stăruitor cerută! Dar dincolo de aparenta nemișcare și nepăsare care-l împresura, în subteran se dezlănțuise o aprigă luptă între apărătorii săi și tabăra sprijinitorilor învinsului Radu vodă. Era o întregă țesătură de urzeli tainice, de sforării și fățarnicii păcătoase, pline viclenii dezgustătoare, de intrigi perverse, de tratative înșelătoare, de făgăduieli ademenitoare, de cumpărări de

conștiințe, de șantajе perfide, ori josnice manevrări din umbră.

De mai-nainte Kurt Celebi înfățișase înaltului vizir un toptan de arzmahzaruri de învinuire a lui Matei vodă Basarab, cum s-a arătat deja. Unele erau scrise de boierii munteni pribegi, care arătau că țara e prădată și părăginită, iar averile le sunt confiscate în mod abuziv. Altele erau închipuite de o seamă de divaniți moldoveni, care deplângeau batjocorirea prea-înaltului padișah de robul oltean, care-și îngăduia să nesocotească un firman întărit cu însăși pecetea Stălucirii sale, socotindu-se prin aceasta deasupra sa. Lor li se adăugiseră părele cămătarilor lui Radu, care mărturiseau că se vedeau păgubiți prin neîntoarcerea banilor pe care-i împrumutaseră, dar care, revenind între timp la Stambul, se răzgândiseră, alăturându-se lui Matei. În sfârșit destule erau alcătuite concepute în numele grecoaicelor și turcoaicelor ce-și jeleau feciorii, soții, tații sau frații pieriți în războiul de la Dudești. Un loc aparte îl aveau apoi jalbele tătarilor, care-și plângeau mândrii mârzacii uciși de nemernicul din Kara Iflak, care a făcut ca să piară niște oameni credincioși împărăției, al cărei reazem îl închipuiau, iar prin stingerea lor se zdruncina tăria tronului prea-slăvitului șahinșah.

Evident nici Matei vodă și nici susținătorii săi nu stătuseră degeaba în această vreme. În primul rând se puseră pe mituitul tuturor slujbașilor turci la care putuseră ajunge și pe care-i socotiseră în stare să-și înrăurească cumva mai marii. Cum balercile cu bani aduse de acasă erau neîndestulătoare, vizitară toți cămătarii mai de seamă din târg, spre a mai ciupi ceva sunători de la ei. Domnul muntean plătise apoi zarafii rămași în pagubă de pe urma înfrângerii lui Radu, dar cumpărare și o seamă dintre martorii, aproape toți mincinoși, tocmiți mai înainte de Celebi și nu se zgârci în privința lor, ci dimpotrivă, pentru a-

i câștiga, se cam întrecu chiar pe sine cu mărinimia. Creditorii din Moldova, care aflară de generozitatea lui Matei, se grăbiră, cum am spus, să vină și ei ciotcă la Stambul spre a-și recupera părleala, pe care până în acea clipă o văzuseră spulberată în vânt. Sosirea lor nu schimbă nici caracterul ascuns al înfruntărilor dintre cele două tabere încleștate, nici tehnica lor de luptă. Loviturile și le dădeau pe înfundate, mărginindu-se la a cumpăra pe unul sau pe altul, potopindu-l cu un purcoi de plocoane. Cel mult după venirea lor raportul de forțe începuse a înclina în mod evident în favoarea lui Matei, care părea să câștige tot mai mult teren în detrimentul lui Kurt Celebi, spre disperarea grecului turcit care, în deșarta sa vanitate se vedea mânuind atât pe domnul Moldovei, cât și pe viitorul domn al Țării Românești, ca un adevărat voievod al voievozilor.

Dintr-o dată însă lucrurile se vor schimba. Imediat după jumătatea lunii lui ianuarie, în Istanbul se ivi aproape o duzină de boieri călări, care, fără a face zarvă, traseră de-a dreptul la Bogdan serai, casa menită din vechime capuchehaielor moldovenești, căreia în termeni moderni i-am putea zice palatul ambasadei moldovenești din capitala Turciei. La prima vedere cei veniți păreau niște persoane șterse, lipsite de însemnătate, ce nici nu meritau de a fi băgate în seamă. Iscoadele îl înștiințară totuși pe Matei vodă neîntârziat de sosirea lor. Domnul muntean era consternat că putuseră ajunge. Nu înțelegea cum de izbutiseră să se strecoare până-n Țarigrad. Să fi trecut prin Muntenia era exclus, căci înainte de a pleca închisese strașnic granița dinspre Moldova, încât nici pasărea n-ar fi putut-o străpunge fără a fi băgată de seamă. Rămânea doar să fi răzbătut prin Dobrogea și întregul sangeac al Silistrei, deși Abaza pașa făgăduise să așeze și aici o pază strașnică, încât nimeni să nu poată călători spre Stambul fără știința și învoirea sa. Deci cum se putuseră furișa boierii veniți din Moldova? Era un

mister inexplicabil. Să fi venit totuși cu vreo ghimie, în ciuda vremii de tot neprielnice, care făcea ca, după știința sa, navigația să fie vremelnic întreruptă? Înciudat, înștiințat în cele din urmă pe Abaza, ca să cerceteze întâmplarea și, deslușindu-i dedesubturile, să preîntâmpine repetarea ei.

Dar indiferent de calea urmată și de mijloacele prin care izbutiseră să se strecoare nesimțiți, cei veniți poposiseră în târg și se dovedeau hotărâți să-i stea împotriva. Dacă în prima clipă îi era neclar cum îl vor ataca, după aceea fu cuprins de spaimă, căci în mod ciudat, după numai două – trei zile străinii primiră învoirea de a se înfățișa însăși padișahului Murad al IV-lea, lucru nemaiauzit, cu atât mai uimitor cu cât el, Matei, deși ocrotitorul său, beglerbeiu Abaza, se lăuda de a fi cunoscut și prieten al sultanului, deci în stare de a-i deschide uși pentru ații zăvorâte, nu izbutise în două săptămâni să atingă performanța pe care ceilalți o realizaseră atât de iute!!

Succesul, aparent inexplicabil, avea totuși o justificare. Biv vel spătarul Necula Catargiu, care nu voise să-și riște pielea călătorind la Istanbul, aflând că se găsiseră totuși niște ființe de sacrificiu, se hotărâse să le dea o mână de ajutor. Îl cunoștea bine pe capugilar-chehaiasi¹³³ aflat în slujbă, căci odinioară acesta făcuse niște călătorii prin Valahia. Adresându-i o scrisoare, argumentată cu un plocon ispititor, îl ruga să-i ajute pe prietenii săi – purtătorii răvașului – să ajungă înaintea înaltului padișah pe care el îl slujea. Rangul celui în cauză nu era la drept vorbind prea înalt, el împlinind în activitatea de zi cu zi îndatorirea de a înfățișa sultanului jalbele petiționarilor, iar la ceremonii deținea funcția de mareșal al palatului Topkapi. Deși slujba sa era la urma-urmelor de tot neînsemnată, dânsul avea

---

¹³³ Era chehaia (șeful) capugiilor (ușierilor, portarilor seraiului împărătesc), fiind cel mai mare dintre capugi-bași; el preda sultanului jalbele, iar la solemnități îndeplinea funcția unui mareșal de curte.

totuși puțința de a se înfățișa aproape zilnic sultanului și de a-i vorbi. Catargi spera ca la stăruința sa, dregătorul, ar putea scăpa o vorbă de grație stăpânului său, care ar deschide calea jeluitorilor. Și boierul nu se înșelă, căci capugilar-chehaiasi nu-i luă în van apelul. De altfel demersul său fu înlesnit și de împrejurarea că Kurt Celebi, după ce află de posibilitatea ce li se oferea oaspeților, își aminti că el îl cunoaște pe rechiptar-agasi-ul împărațesc și se grăbi să-l asalteze cu aceeași rugăminte, de a sprijini primirea boierilor de sultan. Nici acesta nu închipuia un slujbaș cu o mare autoritate la palat, deși mulți îl socoteau între înalții demnitari ai seraiului. Îndatoririle sale erau însă destul de modeste, el fiind acela care ținea scara calului când sultanul încăleca sau descăleca. Dar și el, găsindu-se zilnic în preajma stăpânului, îi putea scăpa câteva cuvinte bine țintite. Adevărul era că cei doi slujbași, deși în fond lipsiți de însemnătate, izbutiră acolo unde alții mult mai puternici și mai influenți se împotmoliseră.

Oricum, primirea pribegilor munteni trimiși de Vevelli fu orânduită, după prescripțiile curții înaltului șahinșah, imediat după încheierea primului divan împărațesc care urma a se ține. Aceste adunări de judecată erau programate la palatul Topkapi numai în zilele de duminică și de marți, iar cea dintâi dintre ele pica în 20 ianuarie, deci la o dată nu prea îndepărtată.

Aflând știrea, pe Matei vodă și pe însoțitorii săi începură a tremura nădragii, știind că tânărul sultan Murad al IV-lea, care era o ființă imprezvizibilă și impulsivă, putea, sub imperiul unei crize de furie ce-i stăteau în fire, să-i osândească, fără a cerceta mai adânc lucrurile și fără a ține seamă de sfatul înalților sfetnici ce-l înconjurau, care fuseseră mai toți cuceriți de noul domn prin dărnicia plocoanelor și bacșişurilor puse la bătaie. De altfel asaltul peșcheșurilor nu-i ocolise nici pe slujitorii mărunți din

preajma imediată a sultanului. Astfel de mai bine de-o săptămână Matei vodă izbutise să cumpere un musahib¹³⁴ de-al padişahului, care-i istorisea cu de-amănuntul tot ce se discuta și se petrecea în jurul împăratului. Dar era îndoielnic că acesta putea schimba mersul lucrurilor, anihilând efectul pârelor pribegilor munteni, de aceea principele bucureștean avea destule temeuri de a se teme că potrivnicii vor găsi ascultare, și că de astă dată a cam încurcat-o. Deci penultima duminică din ianuarie a leatului al 1633-lea de la nașterea Mântuitorului era așteptată cu mare încordare de cele câteva sute de ungrovlahi, putându-le pecetlui soarta în chipul cel mai nefericit și fără puțința de a abate cât de puțin nenorocirea.

Murad al IV-lea fu însă destul de dezamăgit după ce-i primi pe boierii în parte munteni, în parte moldoveni, căci înțelese de la dragomani că avea în față nu niște înalți reprezentanți ai țărilor în numele cărora vorbeau, ci doar niscai beraiale¹³⁵ de cel mai mic rang, câțiva putându-se chiar socoti a nu se ridica nici măcar deasupra statutului unor raiale de rând. Le ascultă plângerile în fugă, grăbindu-le vorba cu vânturări nerăbdătoare de mână, căci își aminti de observațiile beifului de Silistra, care mergeau pe linie contrară. Pe acesta-l cunoștea, căci în urmă cu vreo patru ani îl iertase de a-i tăia capul, socotindu-l un om foarte de ispravă, pe care, în ciuda faptului că se răsculase, își putea totuși întemeia puterea, mai ales acum când trebuia s-o smulgă din mâna mamei sale. Iar dacă beglerbeiful preferase la domnie pe un altul decât cel căruia el îi dăduse firman, pesemne că avea pricini temeinice de a fi de altă părere. Iar cea mai însemnată dintre ele era desigur aceea că dânsul

¹³⁴ Însoțitor, sfetnic, curtezan, prieten intim, favorit al sultanului.

¹³⁵ Beraia, beraya = supuși otomani privilegiați, precum boierii români, în opoziție cu raia, raya = termen ce denumește între altele și omul din popor, de religie creștină, supus Porții, dator să plătească tribut.

trebuia să gospodărească ținuturile dunărene și pentru a o face avea nevoie de un bun administrator. Ori față cu asemenea trebuință nu avea de ce să-i vâre pe gât pe cineva nepotrivit pentru slujbă, mai ales când susținătorii acestuia erau de o condiție atât de joasă.

Pe deasupra nici nu avusese motive speciale pentru a-i da beratul¹³⁶ lui Radu, ci o făcuse pur și simplu la stăruința celor din jur, în frunte cu marele vizir, pentru a scăpa de cicăleala lor. Iar dacă până atunci nu-și regretase gestul, pricina era aceea că băiatul ce-i fusese înfățișat ca să-i sărute poala era de o frumusețe răpitoare, subțirel și gingaș, încât tare i-ar fi plăcut să-l păstreze lângă sine ca să se desfete cu vederea sa și chiar cu nureii săi. Dar acum având de optat între acel copil atrăgător și părerile beifului Silistrei, nu-i era ușor să ia o hotărâre, mai ales că strâmbătățile de care-i vorbeau cei de dinainte-i îi erau total necunoscute.

Cumplit de plictisit, și ca să scape de a da un răspuns care-l putea angaja în vreun fel, hotărî în cele din urmă să pună capăt audienței, poruncind ca pricina să fie înfățișată divanului împăratesc, în fața căruia marele vizir să cerceteze cu de-amănuntul pricina, cu martori și hrisoave și toate cele de cuviință, și să vadă de partea cui pică adevărul, el neavând vreme ca să intre în toate aceste amănunte banale.

Când, în după-amiaza duminicii, muntенii aflară că pricina a fost încredințată spre soluționare marelui vizir, răsuflară ușurați. Lucrurile încăpeau pe făgașul pe care ei îl unseră dinainte, încât primejdia scădea, deși eliminată cu totul nu se putea socoti, căci nu se știa ce mărturii vor prezenta potrivit. Ori temeuri de învinuire se puteau găsi, căci Matei vodă luase cu adevărat o seamă de măsuri de osândire a potrivnicilor, iar destule nu erau tocmai obiective și legale!

---

¹³⁶ Diplomă sau brevet de investiție dat de Înalta Poartă, mai ales domnilor Țărilor Românești, la instalarea în domnie.

Dacă la vizirat atmosfera era în general prielnică principelui ungrovlah, iar primejdia redusă pentru el și ai săi, îngrijora eventualitatea unei noi intervenții a padișahului, care nu trebuia socotită ca exclusă. Dacă, în chip cu totul neașteptat, moldovenii izbutiseră odată să ajungă până la tron, puteau izbândi și a doua oară, încât un cuvânt venit de aici putea fi neprielnic. Pentru a preveni o reacție nedorită din partea sultanului, partizanii lui Matei vodă socotiră potrivit ca să-l pregătească cumva, stârnindu-l împotriva pribegilor jălbași. Astfel Szalánczi stăruie pe lângă vizir și pe lângă dragomanul de limbă ungurească, Zulficar, care-i era bun prieten, ca să-i fie trimisă padișahului o tălmăcire a arzmahzarului lui Rákóczi, sosit la Țarigrad încă de la începutul lunii, prin care craiul lua apărarea lui Matei și a tuturor faptelor sale de până acum. Sârgul capuchehaiei nu fu în zadar, căci doar câteva zile mai târziu, adică joi, hrisovul era citit lui Murad, care însă nu se arată prea interesat de conținutul său, socotind că cei din jurul vizirului n-au decât să-și bată ei capul cu înțelegerea și dezlegarea pricinii și găsirea celei mai potrivite ieșiri, lucrul, față de înaltele sale griji, fiind mult prea mărunț ca să fie vrednic de a-și pierde vremea cu el.

De altfel trei zile mai târziu, adică în duminica următoare, ce pica în 27 ianuarie, cele două părți aflate în conflict fură poftite în fața divanului împărătesc, spre a-și înfățișa nemulțumirile și a-și dovedi dreptatea. Vizirul de-o parte, muftiul de alta, ședeau confortabil între perne pe niște sofale spre a asculta mulțimea jeluitorilor, înconjurați de o seamă dintre sfetnicilor lor, care roiau îndatoritori în jur, în frunte cu divan-efendisii, ceauș-bași și numeroși capugii de felurite ranguri. Aceștia trebuiau să mânuiască împrecinații, arătându-le când să vorbească, ori când să tacă.

De-o parte și de alta a celor doi, în lungul pereților stăteau înșirați o mulțime de alți mândri slujbași împărătești

precum cei doi cadiascheri, viziri de felurite ranguri, agalele ienicerilor, ienicer agasî, silahtar-agasî și mulți alții, iar din spatele unui ferestruici zăbrelite cu gratii dese de aur, nevăzut celor din odaie, pândeau însăși înaltul padișah.

Matei era cumva liniștit căci atât pe vizir cât și pe muftiu îi copleșise cu plocoane și trăgea nădejde că, socotindu-se îndatorați pentru cele primite, o să-i țină partea, chiar dacă nu o arătau, ca să pară cât mai nepărtinitori, cum se cuvenea să fie la o judecată dreaptă și cinstită, ținută în fața împăratului, chiar dacă era ascuns vederii muritorilor de rând.

Înainte acestui ales sobor se înfățișară împetricinații, care de astă dată închipuiau o mulțime uriașă. Pe lângă cei câțiva boieri munteni și moldoveni Kurt Celebi adunase și câteva zeci de grecoaiice și turcoaiice guralive, care, deși nepoftite de nimeni, se porniră pe jeluit, pe plâns și blesteme de cum trecură pragul odăii, de stârniră o hărmălaie de nu se mai înțelegea om cu om. Cum Matei vodă îi risipise cămătarului cu zile înainte un întreg ciopor de femei, pe care le cumpăraseră, se minună zărindu-le, și se întrebă de unde mai fuseseră scoase acestea fără știința sa. De altfel îl încercă bănuiala că între ele s-ar putea afla unele care iau plată dublă, și de la el, și de la grecotei, încercând să-i stoarcă pe amândoi. Dar nu apucă să-și răspundă, căci jăluitoarele, care se arătau de nepotolit, ca să dovedească pesemne că-și merită banii primiți, nu-ți lăsau răgaz și tihnă de gândire. În ciuda sârgului ceaușilor și capugiilor de a le stăpâni, fu cu neputință să li se pună stavilă la gură.

De cealaltă parte Matei venise cu doar vreo treizeci – patruzeci de boieri mai de frunte, ceilalți însoțitori, câteva sute, lăsându-i în curte, după ce-l înștiință însă pe măritul vizir Tabanyassi Mehmed pașa, că se vede silit să se lipsească de grosul jeluitoarelor săi, rămași afară, odaia fiind de tot neîncăpătoare pentru ei. Vizirul, care-și avea deja

păreră formată, zâmbi subțire ascultându-l și declară că va ieși pe prispă ceva mai târziu, spre a-i asculta și pe aceia care nu avuseseră puțința de a i se înfățișa direct.

În hărmălaia stârnită de femeile strânse de Celebi, acesta lămuri că aga Matei trebuia pus în obezi și bine cetluit în lanțuri spre a fi trimis la temnița Edikule sau mai degrabă la aceea zisă „cuptorul de tortură” spre a-i stinge sămânța, căci aducea grea atingere însăși renumelui slăvitului padișah al cărui cuvânt, el simplu rob al împărăției, îl lua în batjocură, nesocotind beratul ce purta sfânta sa semnătură. Dar nelegiuirile săvârșite de această nărăvită raia a Înaltei Porți erau mult mai multe. Pustiise țara, din ea surghiunindu-se grămadă de norod, dovadă stând chiar boierii aflați de față, care de răul răzvrătitului trebuiră să-și găsească mântuirea hălăduind peste hotare. Iar pe ei îi urmase mulțime de prostime, disperată de năpasta ce-o lovise prin înstăpânirea nelegiuitului aflat de față. S-au împrăștiat în pustie deci satele, încât împărăția va fi păgubită, nemaiaivând de la cine aduna birurile care pe drept i se cuvin. Apoi nărăvitul răufăcător a pus mâna pe tot memleketul dunărean, acea minunată grădină împărătească, și a prăduit-o, încât acum arată a paragină. Chiar beraiatele de față pot pune mărturie că averile lor dobândite în chip cinstit și legiuit au fost jăcuite, bieții de ei rămânând săraci lipiți pământului, că abia viața și-o putuseră scăpa, băjenindu-se încotro au văzut cu ochii. De altfel silnicul și lacomul cotropitor, ca să răpească avutul acestor sărmani și să pună mâna pe putere, a ucis mulțime de suflete nevinovate care năzuiau numai la dreptate și viețuire în cinste și bunăcuviință. De câteva luni oamenii trăiesc cu frica în sân, nefiind siguri că apucă ziua de mâine. E greu de închipuit spaima pe care o încearcă zi de zi amărății de lăcuitori. Marea nenorocire ce-a lovit norodul și omorurile nenumărate deja petrecute sunt bine zugrăvite de femeile ale

căror bocete deznădăjduite mărimile împărăției le pot asculta și cerceta, spre a le vedea îndreptățirea. Iar acuzele mai curseră încă o vreme, cuvântul luându-l și unii dintre boieri, ba fură ascultate și câteva dintre pretinsele văduve ale căror soți ar fi pierit în războiul de la Dudești.

În sfârșit veni rândul lui Matei și al apărătorilor săi. Între primii luă cuvântul însăși chir Grigore întâiul, mitropolitul țării și Theofil, vlădica de Râmnic, iar dâșii arătară că clevetelile celor șase boiernași munteni nu spun în fond nimic. Dovadă că mărturia lor e lipsită de greutate este faptul că ei sunt atât de puțini, numai șase, iar pe deasupra sunt și de rang atât de mic, încât glasul lor nici nu e ascultat în divan. Iar jumătate dintre ei nu sunt cu adevărat nici măcar boiernași, ci doar niște slugi boierești. Iar împotriva-le stă o deputăție de o sută de ori mai mare, care ține parte lui Matei și care din pricina numărului ei uriaș nici nu a putut intra în marea odaie a cinstului divan. Și cărui cuvânt trebuie să i se dea ascultare? Celui rostit de șase inși, din cei mai neînsemnați din neamul lor, sau celui rostit de șase sute de glasuri, între care se numără boieri de întâiul rang, nu simple ciurucuri! Pe deasupra jăluitoarii sunt fugiți tocmai pentru că, știindu-se vinovați de niște strâmbătăți săvârșite sub domniile dinainte, ce-au pricinuit numai sărăcire și pustiire, spre a scăpa de pedeapsa meritată, și-au căutat adăpost în străinătăți, iar acum, însăilând minciuni, încearcă să redobândească nedreptele foloase de care se bucuraseră înainte, spre paguba neamului. Reîntoarcerea lui Radu Iliăș în tron, îi va reînturna la cârmuire pe cei care au târât țara în nevoi și sărăcie, ar aduce în frunte pe cei care au călcat obiceiul țării, pe cei ce-au amestecat domniile, pe cei ce-au așezat legi rele și asuprite în locul celor strămoșești bune și drepte, urgisind săracii fără milă, încercându-i cu năpăști și semănând pizma între ei. Și câte alte rele s-ar pricinui de-ar veni Radu și cămătarii săi, pe lângă faptul că,

asemenea părintelui său, e cu totul nepriceput în treburile cârmuirii! Aducerea lui ar pricinui tulburări și o aprigă rezistență, căci cei ce sunt cu el sunt prea puțini, iar cei care nu-l rabdă sunt nespuse de mulți, cum se vede chiar privindu-i pe bărbații ajunși la județ, de-o parte și de cealaltă. Ori împărăția are nevoie de vânzoleli, de răzvrătiri, de pustiirea raialelor sale, sau mai de folos îi este pacea și împăcarea supușilor? Deci păstrând lucrurile așa cum s-au orânduit de la sine va fi tihnă la Dunăre, iar de nu, va fi mare frământare, iar Înalțul Devlet va trebui să trimită o expediție de pedepsire întru înăbușirea neorânduielilor, ceea ce înseamnă noi lupte și o imensă risipă, iar zbuciumul s-ar putea prelungi cine știe câți ani! Deci, dacă s-ar da dreptate potrivnicilor, stăpânirea și-ar pricinui singură supărări.

S-a vorbit și de transformarea memleketului dunărean în pašalâc, dar asemenea așezământ nu va aduce atâtea peșcheșuri și chilipiruri câte oferă candidații la tron voievodal. Va fi numit un pașă și nimeni nu poate dobândi nimic din asta. Are nevoie împărăția de așa ceva? Apoi dorește pâra și gâlceavă? Ce rost are a ațâța lucrurile în ținuturile Kara Iflacului, când deocamdată e liniște, iar plata tributului, certă?

Vorbi apoi și imbrohorul lui Abaza pașa, care arată că stăpânul său, care e ispravnic pentru țările de la Dunăre, are nevoie aici de oameni pricepuți și de încredere, care să știe a ține supușii în ascultare, care să știe a păzi pacea și a împiedica tulburările, care pot crește bunăstarea și mulțumirea lăcuiitorilor. Ori nevârstnicul Radu e cu totul nepriceput în toate acestea, și pe deasupra seamănă cu totul cu desfrânatul său părinte, ros de cele mai păcătoase vicii și lipsit de orice căpătâi.

Vizirului Tabaniyassi Mehmed pașa îi era silă de tot acest bâlci, nu numai din pricina hărmălăii stărnite de turcoaicele lui Kurt Celebi, ci și pentru că părerile sale se

cristalizaseră deja. Argumentele lui Abaza și ale lui Matei le cunoștea din jalbele lor mai vechi și le împărtășea chiar de câteva luni, în ciuda opiniilor sultanului, care fusese puțin iritat de aluziile la vârsta cam crudă a lui Radu, cugetări care i se păru că-i aduc și lui atingere. Pe deasupra, prin imbrohorul Suliman aga, în clipa când îl chemase pe Matei la Stambul, vizirul îi făgăduise acestuia că îl va confirma în domnie dacă se va prezenta la Poarta și era hotărât să-și respecte cuvântul dat. Muftiul părea mai interesat de treburile judecății, fiind parcă mai atent la mărturiile părților, deși țipetele femeilor îl iritau și pe el.

În cele din urmă vizirul puse capăt întrevederii. Hotărî să amâne cercetările pe a doua zi, urmând ca judecata să se continue în chiar palatul său, la pașa-capisi, cum se numea, pentru a nu-l mai reține pe măritul padișah în spatele gratiilor aurite ca să asculte atâtea mărunțișuri, ce-l abăteau de la soluționarea unor treburi mult mai importante ale cârmuirii de stat. Cu acest prilej vor fi ascultate și celelalte argumente ale împlicinaților, dar vor fi poftiți în odaie numai frunțașii, cei de rând urmând a aștepta afară, fiind chemați numai dacă mărturia lor este cu adevărat de trebuință.

Celebi, care era încântat de hărmălaia stârnită de femei, căci durerea și disperarea lor părea să fi impresionat asistența, atingându-i la inimă pe cei mai slabi cu duhul, își dădu seama că restrângerea numărului celor îngăduiți la proces închipuia o lovitură care i se da. Era conștient că argumentele pe care le invoca nu erau peste măsură de convingătoare și concludente, mai ales că se avansau în numele cuiva înfrânt în luptă. Ori era știut că întotdeauna învingătorii au dreptate, iar nu învinșii! Lipsa corului de femei, care cu larma lor acopereau acest neajuns, avea deci toate motivele ca să-l îngrijoreze, dar nu putea obiecta, așa că, ducând mâinile cruce la piept, se plecă plin de smerenie

și, pășind de-a îndărătelea, se retrase odată cu ceilalți. De altfel și boierii pribegi pârători se arătară la fel tulburați de reducererea celor îngăduiți la întrunire. Cele trei slugi ale lui Hrizea vornicul, care nu erau decât niște logofeți de moșie, deci nu se ridicau nici pe departe măcar la rangul de mici mazili, spuseră răspicat însoțitorilor lor că a doua zi nu aveau de gând să vină la divan. De ce să rabde rușinea de a fi dați afară ca niște obraze de rând ce-și încalcă statutul, vârandu-se plini de fudulie, dar fără temei, între cei ce închipuie fruntea neamului? Ceilalți, rămași numai trei, și toți numai boieri de rangul al doilea, trebuind să înfrunte niște veliți de toată cinstea și totodată pe mitropolit și pe un vlădică al țării, care stăteau mult deasupra lor, începură ei înșiși să șovăie. Celebi încercă să-i încurajeze, dar îndemnurile sale, în loc să le sporească zelul, îi descurajară cu totul.

Oricum, a doua zi în divanul viziresc nu mai ajunseră decât Matei și susținătorii săi. De partea cealaltă era singur Kurt Celebi.

Cei din deputăția muntenească vorbiră plini de aprindere despre silniciile făcute de grecii aduși de domnii de teapa talia lui Leon vodă Tomșa, Alexandru ori Radu Iliăș. Aceștia „au spart grădina împăratului” comițând jafuri nemăsurate și multe alte rele, au pustiit târgurile și satele, căci luau bieților dajnici tot ce puteau găsi în ograda lor, iar aceștia nu mai aveau în anii următori cheagul din care să mai scoată câștig. Dânșii nu se mulțumeau să tundă oile, ci se lăcomeau jupuindu-le blana cu totul! Boierii amenințară că emigrează dacă cumva le vine alt domn, căci sunt sătuli de silnicii și-și vor căuta liniștea și bunăstarea în alte zări, deși le va părea rău că trebuie să pribegească aiurea, părăsind acest minunat colț de rai.

Matei vodă, luând din nou cuvântul, arată că dacă i se va dărui tronul este dispus să mărească chiar și de trei ori

haraciul, încât Înaltul Devlet nu are decât de câștigat de pe urma păstrării sale. Vizirul păru încântat de ofertă și mărturisi că se bucură de nemăsurata credință pe care noul domn o arată față de stăpânul său și îl asigură că va fi răsplătit pentru frumoasele sale simțăminte.

Celebi încercă să mai cârpească puțin lucrurile, dar vorbitorii potriviți arătară că chiar el se număra printre stricătorii bunelor obiceiuri ohabnice, numai că ținuturile Kara Iflac-ului fuseseră ferite de reaua sa înrâurire până acum, nimerindu-se ca dânsul să fi fost în legături numai cu domnia Moldovei. De aceea, necunoscând pe deplin realitățile muntenesti, e ciudat că se vâra în treburile lor, dând povești acolo unde dânsul e străin și neștiutor, deci ar fi mai potrivit să tacă, cu atât mai mult cu cât pârătorii de neam ungro-vlah de mai ieri, dându-și seama de lipsa de temeinicie a învinuirilor lor, nici n-au mai cutezat acum în urmă de a se înfățișa luminatului divan, înțelegând că acesta va întrevădea adevărul în deșănțatele lor minciuni și se vor alege cu o meritată osândă.

După toate probabilitățile însă și un alt argument, care nu fusese pomenit de vreunul dintre vorbitori, va influența această judecată ce se pretindea nepărtinitoare. Era vorba de peșcheșurile grase ale lui Matei vodă, care, fiind mai mult decât ispititoare, desigur că au cântărit zdravăn în formarea unor păreri, și nu era greu de bănuțat încotro băteau acestea. Dar plocoanele închipuiau o temă mult prea gingașă ca să se poată face vreo referire privitoare la ele, încât au fost trecute sub tăcere de parcă n-ar fi existat.

Vizirul mărturisi că, după ce a ascultat părerile tuturor împričinaților, mai simte nevoia să se sfătuiască și cu ceilalți viziri, cu muftiul și cu alți sftnici, încât, chibzuind împreună asupra celor auzite, să poată separa adevărul de neadevăr; drept care un răspuns îl va putea da abia peste câteva zile de cumpănire. Dar de fapt pretinsele deliberări,

chipurile necesare pentru a lua o hotărâre, nici nu mai avură loc, căci după această întrunire lucrurile se cam limpeziseră, căci potrivnicii lui Matei vodă bătuseră în retragere, deci nu mai avea sens ca să fie luați în considerație.

După alte două zile, adică pe 30 ianuarie, într-o miercuri, domnul Ungro-Vlahiei se înfățișă din nou marelui vizir și soborului pe care-l cârmuia, spre a afla cele hotărâte în privința sa. De astă dată nu se mai ivi nici un potrivnic. Nu mai apăru nici măcar Kurt Celebi. Vizirul Tabaniyassi Mehmed pașa arătă că în urmă cu vreo două luni îi trimisese caftan, spadă, topuz și tui de domnie, iar acum nu poate decât să întărească cele stabilite atunci, căci darurile primite i-au fost încredințate pe merit și este în drept de a le păstra cu toată cinstea. Deci să aibă parte de tot folosul ce i-l pot aduce și să aibă grijă de a cârmui cu chibzuință și cumpătare raiaua dată lui în grijă, încât lumea să fie mulțumită, iar grădina împăratului să înflorească și să rodească în chipul cel mai fericit, iar lăcuiitorii să se bucure de domnia nouă, prețuind mila ce li s-a arătat de Înalta Poartă prin alegerea făcută. Prin urmare să facă tot ce-i stă în puteri să nu dezamăgească pe cei ce au avut încredere în înțelepciunea, în priceperea și cinstea sa! Iar în zilele următoare chiar înaltul padișah va fi înștiințat printr-un talhăș de hotărârea divanului și rugat ca s-o încuviințeze și s-o pecetluiască cu greutatea cuvântului său. La drept vorbind această cuvântare sfărăitoare trebuia să țină locul obișnuitei ceremonii de investire în domnie, care însă nu mai avea rost, de vreme ce ea se săvârșise deja în toamnă la Rusciuk.

Dacă în arzodasî, adică în odaia de primiri a vizirului, procedurile fură simplificate și ciuntite, în afara seraiului ele se urmară cu toată fala îndătinată. Imbrohorul, adică mai marele grajdurilor, îi pregăti domnului un harmăsar arăbesc de soi, ce-l aștepta la poartă, purtând șa și frâu împodobit cu ținte de aur și argint bătute cu pietre

prețioase și valtrap cusut cu fir de aur. Apoi împresurat de înalții slujbași vizirești și urmat de boierii și oștenii săi înveșmântați în hainele lor cele mai prețioase și de o tabulhana lărmuitoare, ce se auzea peste zece ulițe, ieși în târg, pe care-l străbătu de-a curmezișul, spre a ajunge la biserica patriarhiei din Fanar. În vreme ce musulmanii îl așteptau afară, principele intră în sfântul locaș. Aici, deși fusese miruit deja la București, i se citi rugăciunea orânduită odinioară la încoronarea împăraților bizantini. Iar priplul merse mai departe cu un larg ocol, încheindu-se în poarta seraiului capuchehaiei muntenești.

În duminica următoare, care cădea în 3 februarie, fu orânduită primirea la slăvitul padișah Murad al IV-lea, întredederea urmând a se petrece după încheierea divanului împărătesc ce era stabilit a se desfășura în acea zi. Pentru sprijinatorii și laudătorii lui Matei vodă evenimentul părea a purta în sine chiar un înțeles mistic, căci venea imediat după praznicul creștin de Întâmpinare a Mântuitorului, ce pica în 2 februarie, când Hristos era dus la templu spre a fi afierosit lui Dumnezeu în a patruzecia zi de la naștere.

- Matei e înfățișat măritului padișah imediat după ce Iisus e închinat Domnului! Asemenea nimereală nu poate fi trecută cu vederea! Ea are o adâncă semnificație pentru cei a căror pricepere trece dincolo de firea și cugetul omului de rând, remarcă de la bun început, când se află știrea, chiriarihul Grigorie întâiul, mai marele bisericii Ungro-Vlahiei. O spunea la casa capuchehaiei, în așa fel încât să fie auzit de cât mai multă lume, care să se minuneze de pătrunderea sa. De altfel nu strica de fel ca judecata să ajungă și la urechile principelui, față de care se șimțea încă îndatorat, după cele însăilate pe seamă-i craiului Rakoczy cu un an în urmă, din porunca lui Leon vodă.

Cu sufletul înfiorat de asemenea gânduri, Matei vodă și boierii săi, dimpreună cu mitropolitul și cu vlădica de

Râmnic, se înfățișară alături de pricinașii chemați la judecată în acea zi, în ușa odăii divanului împărațesc. Trebuiră însă ca să aștepte mai bine de trei ceasuri până ce divanul isprăvi de ascultat pe cei care se gâlceveau, cerându-și dreptatea.

Abia după aceea se iviră muhzur-agasi, căpetenia ienicerilor de pe lângă vizir, și tefterdarul cel mare, anume pentru gătirea acelor ce vor fi duși înaintea măritului stăpân al lumii și trebuiau orânduți pentru asemenea cinste după canoane. Astfel cel dintâi înfipse lui Matei Basarab pe cap o cucă din pene de struț, iar celălalt îi așeză pe umeri un caftan prețios, căptușit cu blăni de samur. Cel din urmă dădu apoi caftane și boierilor însoțitori, numai că acestea erau de al doilea rang, nefiind la fel de prețioase. Apoi ieși capugilar chehaiasi, adică portarul cel mare, urmat de mai mulți capugi bași, care-i prinseră de subțiori pe domn și pe vreo patru mari boieri îngăduți a intra la audiență, și-i purtară cam târâș până în odaia în care sultanul ședea în tron.

Tânărul Murad al IV-lea nici nu-l luă în seamă pe bărbosul Matei, ci, întorcându-se spre marele vizir, îi făcu semn ca să-i explice ghiaurului că i-a făcut pomana de a-i accepta candidatura. Prin mijlocirea marelui dragoman principele mulțumi pentru cinstea care i se făcuse, și, târât de cei doi capugi-bași ce-l țineau de subțiori, fu scos de-a îndărăteala din odaie. Cu acest scurt schimb de cuvinte întrevederea se sfârși.

Totuși pentru ca Matei să se poată sluji de făloșenia împrejurării, i se înlesni alcătuirea unui alai și mai falnic decât cel rânduit la vizirat. Marele imbrohor împărațesc îi pregăti iarăși un harmăsar din cei mai prețioși din grajdurile palatului, și după plecarea vizirilor de la curte, împresurat de paicii și acchiulahlîii sultanului și de mulțime de alte slugi împărătești, și urmat de boierii și sutele sale de oșteni aduși din țară, cât și de tabulhana, o porni iarăși spre monumentala

biserică a patriarhiei, iar de acolo spre seraiul caimacamului Ungro-Vlahiei.

La trecerea unui convoi atât de lung și de luxos, cum parcă nu se mai văzuse niciodată, oamenii se opreau din treabă și, ducând mâinile cruce la piept, se închinau mândrilor trecători. Iar oștenii sau slujbașii întâlniți în cale își slobozeau de la cingătoare poala de dinainte a veșmântului și-o coborau în semn de cinstire a trecătorilor. Atâta preamărire arătată unui ghiaur stârni nețarmurită uimire, încât vestea se răspândi ca fulgerul în întregul târg, iar în cafenele și la răscruci nu se mai discuta despre altceva decât despre minunățiile văzute și marea trecere pe lângă slăvitul împărat a acestui venetic necredincios.

După amiază în seraiul căimăcămiei ungro-vlahe fu mare agitație și îmbulzeală, căci o mulțime de musafiri își anunțară dorința de a se înfățișa proaspătului principe spre a-l felicita pentru succesul repurtat. În primul rând se grăbiră să-l salute numeroșii săi zarafi, spre a-i aminti de existența lor și de datoria ce o avea față de ei, așteptând să fie despăgubiți cu prioritate. Voievodul se grăbi să le mulțumească pentru urări, laudându-i că, e prea frumos din parte-le că, din prea multă gingășie sufletească, sau gândit să-i împărtășească bucuria, mărturisindu-i acest lucru în cuvinte atât de simțitoare. E pătruns până în adâncul sufletului de nemărginitul și înălțătorul lor altruism, care-l mișcă până la lacrimi. Se simte atât de minunat știind că are în preajmă atâția prieteni dezinteresați ce-i poată de grijă, fiind gata să se jertfească pentru nevoile sale.

După ce izbuti să scape de ei, nu apucă să răsuflă ușurat că se pomeni pe cap și cu un pământean, pe care de altfel îl știa destul de bine de vreo două-trei săptămâni. Era un anume Neagu, ce-și zicea plin de mândrie și „Basarab”, ca să arate că s-ar trage din casa domnească a Țării Românești. Cum Matei vodă începuse el însuși să-și

alipească de curând în coada numelui și apelativul „Basarab”, pretenția celuiilalt îl cam irita, trebuind pe undeva ca să fie chiar neamuri, ceea ce însă nu reieșea de nicăieri de prin genealogii, ei aflând unul de existența celuiilalt abia acum, după ce se întâlniseră. La început, când i se înfățișase întâiași dată, voievodul fu pe cale să-l repeadă și să-l îndeapărteze, socotindu-l un concurent supărător ce i se așeza în cale, căci un Basarab nu putea aspira decât la tronul pe care el tocmai îl dobândise. Probabil că celălalt îi întrevăzuse temerile și iritarea, așa că din capul locului se grăbise să-i arate că nu țintește să ajungă la București, ci ar fi gata să-i fie de ajutor în lupta cu Alexandru Iliăș și cu fecioru-său. Dacă e ajutat să urce în scaunul de la Iași, se învoiește neîntârziat să se jertfească în bătălia cu cei doi nemernici detestați. Față de asemenea declarație tranșantă Matei se stăpânise, socotind că nu strică să-l păstreze în cercul său de intimi, în ideea că poate în viitor se va ivi prilejul de a se folosi în vreun fel de el. Nu strica să aibă la îndemână pe cineva cu care să-l poată presa pe voievodul moldovean. Drept care îi făgădui tot ajutorul și-l poftise să-l mai caute, căci poate cu vremea se va găsi un mijloc de a înlésni înfăptuirea dorințelor sale. Neagu nu întârziase să dea curs invitației și-și făcuse deja de mai multe ori apariția în seraiul căimăcămiei, unde era tratat drept un cunoscut acceptat, care găsea întotdeauna ușile deschise. Adevărul era însă că principele nu-și pusese prea mari nădejdi în el. Prin iscoade îi cercetase îndeaproape soarta, spre a-i afla exact starea și năzuințele. Așa descoperise că omul era înstărit, e drept, dar avuția îi ajungea doar ca să ducă o viață de huzur și îndestulare, dar era departe de a ajunge pentru cumpărarea unui tron. Deci visurile sale erau doar niște năluciri himerice, dar, oricum, acesta nu un motiv de a-l îndeapărta, căci, ca scoborător domnesc, nu se putea ști când mânuirea sa putea deveni folositoare, chiar dacă era mai scăpătat.

Și de astă dată Matei vodă îl primi cu deosebită bunăvoință și-l îndemnă să născocească un mijloc de a-l doborî pe Iliăș, totul atârând de fantezia sa. Oricum îi făgădui că acum la întoarcere, cum va fi silit să treacă pe la Silistra, îi va pomeni pașei de acolo de dânsul, și poate că turcul se va îndura să-l ajute și pe el ca să ajungă la Iași, exact cum îi fusese și lui de ajutor ca să urce în scaun la București. După ceva sporovăială, principele se bucură când celălalt se hotărî în sfârșit să plece.

Dar de liniște nu avu parte, căci, în timp ce oaspetele cobora scara, fu anunțat că un altul așteaptă de ceva vreme ca să fie primit. Era fostul domn moldovean Moise Movilă. Matei îl cunoștea prea bine și pe acesta, deși avusese mai puțin de a face cu el, celălalt căutându-l o singură dată de când era la Stambul. Știa însă destule despre dânsul și-și dăduse seama putea fi un personaj interesant și util prin înrăurirea și cunoșcutii săi, încât rugă să-i fie trimis imediat sus în sacnasiu¹³⁷, unde tocmai se găsea. Fusese premergătorul lui Iliăș și neîndoielnic că acesta îl săpase, făcându-l să piardă scaunul. Când se văzuse mazilit voise să fugă în crăia Poloniei unde avea mulțime de neamuri, dar căzuse prizonier la tătari, care din porunca lui Cantemir bei îl pândiseră, bănuindu-i intențiile. În vara abia trecută se întorsese la Stambul și se împăcase cu nevasta cu care fusese certat. Puțin înainte de a sosi murise pe neașteptate tânărul său cumnat, Alexandru Coconul, fost și el domn, care lăsase neveste-si o avere uriașă, care i-ar fi îngăduit să cumpere din nou coroana. Fiind certat însă cu soața, aceasta în loc să-i treacă lui bănetul cu care se pomenise în urma

---

¹³⁷ Încăpere mică la catul de sus al caselor orientale de altădată, ce era ieșită în afară în raport cu fațada clădirii și era închisă cu geamlac sau cu obloane, permițând o mai bună supraveghere a uliței peste care se boltea, motiv pentru care era preferată de femei. Apărea și la noi la unele case domnești și boierești prin secolul al XVIII-lea și al XIX-lea.

moștenirii, îl dăruise unui bătrân unchi, Bartolomeo Minetti, ea socotind că nu-i trebuiește. Prima grijă a lui Movilă după ce revenise din prizonierat și se împăcase cu nevasta fu aceea de a recupera avuția pierdută prostește și dezlănțui un uriaș proces împotriva unchiului nevestei. Ori dacă izbutea să-l câștige, devenea destul de bogat încât să poată redobândi tronul pierdut mai an în folosul lui Iliăș. Deci privindu-l din perspectiva moștenirii ce-i putea pica în orice clipă, mai ales că Minetti părea cu un picior în groapă, putea fi socotit o forță redutabilă de care trebuia ținut seamă, de aceea era să-i bine să-i facă puțină curte. Prin urmare, față de musafirul anterior, ale cărui vise nu prea aveau șanse de a se înfăptui vreodată, năzuințele acestuia se puteau transforma în orice clipă în realitate, deci trebuia tratat cu mai mare atenție, fiind un om ce putea deveni în curând foarte util.

De cum intră, Matei se scuză că l-a făcut să aștepte, dar nu fusese informat asupra sosirii sale, căci i-ar fi făcut mai repede vânt jupânului Neagu, om lipsit de însemnătate, plicticos și cicălitor. Moise vodă Movilă, bărbat tânăr, căci abia trecuse de jumătatea vârstei lui Matei, răsese modest și înțeleghător. Principele, care stătuse de vorbă în picioare cu Neagu, tocmai ca să-l silească să plece mai repede, îl pofti pe fostul domn moldav să se așeze pe unul din jilțurile evropenești căptușite cu catifea roșie, rânduite pe dinaintea mesei din odaie, ca să poată tăifăsuși mai pe îndelete.

Moise vodă își mărturisi din nou înciudarea pricinuită de mătrășile lui Iliăș, care duseseră la mazilirea sa. Se cuvenea să-i vină de hac josnicului intrigant, administrându-i o lecție pe măsură. Năzuia să se întoarne curând în scaunul ieșean, lucru pentru care începuse deja unele demersuri, ce păreau a se bucura de o bună primire. Cum voievodul tocmai se pregătea să se întoarcă în țară, îl rugă să pună o vorbă pe lângă Abaza pașa, încât turcul,

ispravnic și al Moldovei, să fie convins că găsește în el omul de care are nevoie, loial și expeditiv, căruia nu trebuie să-i spui de două ori un lucru pentru a-l face. Dacă îl va ajuta să-și răpună rivalul, se lega să-i fie un aliat pe cât de statornic pe atât de săritor.

Foarte îndatoritor, Matei vodă făgădui că va vorbi beiului de la Dunăre de gândurile sale și de oferta înlocuirii lui Iliăș.

Dacă unii se grăbeau cu felicitările, dornici să intre în grațiile principelui, nu lipseau nici aceia care clocoteau de ciudă. În fruntea lor se găsea evident Kurt Celebi, sentimentele fiindu-i împărtășite de toți simpatizanții lui Iliăș. Dar nu erau singurii care oftau cu năduf, înghițindu-și amarul pizmei. Între ei se număra și Leon vodă Tomșa, fostul domn muntean, venit și el din miezul verii trecute în inima împărăției. Desigur că se bucurase aflând că Radu Iliăș fusese învins în luptă, iar tronul îi fusese smuls. Vestea îl mai răcorise la suflet, căci se putea socoti răzbunat. Ilieșii îl săpaseră, făcând să fie alungat, dar nu apucaseră să-și guste izbânda, care se întorsese împotriva-le, triumfase el cu un an în urmă! Dar mulțumit nu se putea declara, de vreme ce coroana încăpuse pe mâna unui vechi și înrăit dușman. Acesta se ridicase deocamdată pe val, dar lucrul nu putea dura o veșnicie. Va trebui să născoască un mijloc de a-l prăvăli de pe soclul pe care se cățăraseră. Din păcate până acum făcuse prea puțin pentru a-l dărâma. Nădăjduise că pârele lui Kurt Celebi îl vor clătina, pricinuindu-i căderea, încât nu socotise necesar să intervină, putând lăsa lucrurile să curgă în voia lor. De altfel se temuse că urzind împotriva-i ar putea, nu să-și dobândească dreptul, ci să-l ajute pe Radu să ia el scaunul, deci sărgul să-i fie zadarnic. Dar cum în această clipă feciorul lui Iliăș părea cu totul scos din joc, putea să pună umărul, căci pierise primejdia ca, surpându-l pe aga din Brâncoveni, să-i deschidă calea celuiilalt. Dacă

olteanul cădea, în noile împrejurări i se deschidea lui drumul spre coroana de la București. Deci se putea așterne pe treabă, născocind mijloacele de a-l surpa pe învingătorul acestor zile. În acea după-amiază încă nu știa cum va face, dar avea timp să pună la cale niște urzeli și să cumpere niște slujbași. Iar adevărul va fi că, odată gândul venit, nu-l va mai părăsi, încât în toamnă iscoadele îl vor înștiința pe Matei vodă că voievodul de altă dată se pusese zdravăn pe uneltit întru redobândirea domniei, aruncând în jur grămadă de bani.

Dar în afara ambițioșilor însetați de putere și măririi, căroră izbânda victoria lui Matei vodă le strica socotelile, mai era cineva care privea cu mâhnire și adâncă sfâșiere sufletească la cele care se petreceau în acele zile în târg. Era Elena Catargiu, nevasta lui Alexandru vodă Iliăș, mama lui Radu. Femeia locuia singură într-un frumos serai de pe coastele domoale ale Galatei, petrecându-și mai tot timpul în sacnasiu, cu ghergheful în poale. Moștenirea părintească îi îngăduia să ducă o viață tihnită și îndestulată, înconjurată de mulțime de slujnice.

Sărmana ducea dorul chipeșului ei băiat, după care era topită. El închipuise singura străluminare a pustniciei triste în care se pomenise scufundată după ce fusese silită să fugă din București, ca să nu cadă în mâna celor răzvrățiți împotriva bărbatului ei. Se bucurase să-l vadă crescând și devenind bărbat. Din totdeauna se dovedise un copil minunat, de o frumusețe îngerească, semănând leit cu taică-său, împrumutându-i chipul și silueta, iar acesta, pe cât era de vicios, pe atât era de bine făcut, aducând cu minunatele sculpturi din marmură din vremile de demult apuse ale celebrului Pericle, lucru pe care femeia trebuia să-l recunoască, deși pe bărbat nu-l suferea de fel. De altfel băiatul era parcă chiar mai desăvârșit, întrecându-și părintele! Pe deasupra era și de o cuminenție și-o

neprihănire exemplară, neieșindu-i vreodată mamei din cuvânt. Tot timpul trăsesese cu coada ochiului spre ea, ca să vadă dacă dânsa încuviința sau nu ceea ce el tocmai avea de gând să facă. Iar pruncul creștea, devenind parcă din zi în zi mai frumos, iar acum când mergea pe cincisprezece ani și prinseră să-i dea tuleiele, începuse a arăta a bărbat, făcând fetele și femeile să întoarcă pofticioase capul după el. Maică-sa zâmbea mulțumită sorbindu-l din ochi, și nu s-ar fi despărțit pentru nimic în lume de micuțul ei, ce era mai mult decât o jucărie pentru ea.

Avea o singură părere de rău, că nu rămăsese fătul nevinovat de altă dată, care se putea mulțumi numai cu prezența ei și cu modul ei restrâns de viață, searbăd, închis și monoton. Dar din păcate crescuse și în fundul sufletului începuseră a-i răsări alte imbolduri și aspirații, alte vise și gânduri. Maică-sa îl surprinse tot mai des cuprins de ciudate nostalgii, ori de dorinți nedeslușite și înțelese că era tot mai apăsător de viața lăncedă, uniformă și plicticoasă pe care o ducea. Îl iubea prea mult ca să ignore asemenea semne și să li se împotrivescă.

Desigur că începuse să-i miroase a fete și ea trebuia să se împace cu gândul de a-l împărți cu o fătucă cu care să se drăgălească spre înviudarea ei. Așa că, în clipa când Kurt Celebi îi propuse să-și căsătorească copiii, ea era pregătită să facă pasul acestei jertfe, ba își zise chiar că soluția ce i se oferea pe neașteptate era mai bună decât oricare alta, de care ar fi putut avea parte. E drept că din prima clipă întrevăzuse că viitorul cuscru închipuise niște planuri mai vaste în legătură cu băiatul, dar își zise că nu acest lucru e cel mai rău pentru dânsa, ci că trebuia să împartă odorul cu viitoarea noră și că el ar putea ține mai mult la aceasta decât la ea. Gândul era dureros, dar ca mamă iubitoare, de dragul lui, trebuia să rabde.

Curând însă lucrurile se dovediră mai rele decât crezuse. Celebi voia să-și preschimbe ginerele în voievod, trimițându-l undeva la capătul lumii! Elena i se plânse că n-ar putea suporta despărțirea, dar cuscrul o liniști, asigurându-o că nimic n-o împiedica să-și urmeze feciorul. Să nu uite că pe vremea când Alexandru Coconul fusese întâiași oară domn în Ungro-Vlahia, el fiind nevârstnic, mai mic chiar decât Radu, maică-sa îl ajutase temeinic în treburile cârmuirii. Pe ea picaseră toate greutatețile. De ce n-ar încerca și dânsa să calce pe urmele acelei mame vrednice, ce-i poate servi de pildă... De altfel urmându-l, se va întoarce în țara fericii ei copilării.

Dar nu cuscrul o înduplecă. Își dădu și singură seama că băiatul, chiar dacă nu i-o mărturisea deschis ca să n-o supere, era dornic să evadeze din chingile înăbușitoare ale vieții lăncede, fără perspective, banale și uniforme dusă lângă ea. Era limpede că visa la puțină aventură, la niște experiențe palpitate, că voia să-și asume riscuri, să întâlnească neprevăzutul în mijlocul trepidând al mulțimilor, să dobândească faimă și ceva trecere în lume, căpătând greutate între ceilalți și pospai de vază, inspirând respect și considerație celor din jur. Iar ceea ce îi putea oferi cuscrul răspundea acestor deziderate, atrăgându-l mai mult decât ceea ce îi putea da ea, adică o viață ștearsă, fără realizări și perspective.

Nici acum nu avu puterea de a se împotrivi dorințelor sale nemărturisite deschis, dar ghicite de ea. Așa încât cedă din nou, încântată că îi mai poate dărui o plăcere odorului ei iubit, ba în vară fu cuprinsă de o nemăsurată mândrie când află că măritul sultan îi dăduse firman de domnie. Începu chiar să se gândească la gătirile pe care se cuvenea să le înceapă spre a se muta la Curtea din București. De dragul băiatului fusese toată vremea asta alături de cuscrul, sprijinindu-l în tot ce întreprindea. E drept însă că

atunci când Radu începuse să șovăie, amânând fără pricină călătoria spre îndepărtata sa țară, nu numai că îi luase partea, dar chiar se bucurase că-l mai poate reține o vreme lângă sine, încurajându-i îndărătnicia. Cum proaspătul cuscru stăruia ca să plece, intră de-a dreptul în război cu acesta, apărându-și ca o leoaică înfuriată puiul, spre disperarea zarafului, îngrijorat că banii investiți în afacere nu vor apuca să se fructifice.

Dar până la urmă Radu, cicălit din toate părțile, văzând că nu mai are încotro, se decise să se aștearnă la drum. Cum el o dorea, ea îi dăduse binecuvântarea. O făcea cu adâncă sfâșiere în suflet, căci era prima dată că se despărțeau pe deplin, neștiind dacă și când se vor mai revedea.

Dar nici nu ieșise bine din Țarigrad, că începură să curgă veștile rele, ce-o aduseră la disperare. Tronul îi fusese acaparat de un moșneag nesuferit, ce nu se dădea dus din memleketul dăruit frumosului ei fecior. Mai rău, un pașă din preajmă se dăduse de partea urzitorului și-i primejduia odorul. Dintr-o pricină pe care n-o putea pricepe, toți erau împotriva iubitului ei copil, care era un suflete atât de bun, de gingaș și de curat, cum rar se mai găsește.

Când primi știrea că băiatul ajunsese cu bine lângă tatăl său se mai liniști, dar mulțumită nu putea fi, știind cât de păcătos îi e bărbatul, care-l putea înrâuri cu viciile sale. Dar supărarea asta se dovedî un fleac față de vestea care urmă: fusese hotărât ca Radu să meargă la război! Ori nenorocire mai năprasnică nici că se putea întâmpla, căci îi era primejduia viața. Noroc că frații ei și un unchi se legau să-i poarte de grijă și, urmându-l la luptă, aveau să-i stea de pavăză. Urmărind tot șiragul lungului său periplu, sărmana femeie, înfrigurată, o dusese din emoție în emoție. Dar acum războiul le punea vârf la toate.

Cu sufletul la gură pândea venirea olăcarilor cu vești despre bătălie. Toată vremea ședea la ochiurile obloanelor din sacnasiu în nădejdea de a vedea un călăreț care ar căuta-o. Știrile o tulburau atât de mult, că în mai multe rânduri își zisese că va muri de teamă și emoție. Îndurerată și tremurând de supărare, află că în ciuda sângelui lor, frații și unchiul nu putuseră obține victoria pentru minunatul ei fiu, care se văzuse nevoit să se întoarcă umilit și rușinat la părintele său. O străbătea o nesfârșită sfâșiere numai gândindu-se la simțămintele îngrozitoare pe care sărman băiatul ei era nevoit să le trăiască din pricina afurisitului de moșneag pornit împotriva-i și a socrului, care, în setea sa de bani, îl vârâse în toate încercăturile ce fuseseră pe cale să-i răpească viața.

Dar cel puțin acum, fiind ajuns la Iași, era pus la adăpost, își zicea ea, spre a se liniști. Numai de n-ar lua deprinderile rele de la taică-său se îngrijoră din nou, încât nici măcar gândul că nu îi mai este primejduită viața nu apuca să-i tihnească. Deci de când intrase la învoieli cu Kurt Celebi lucrurile merseră din rău în mai rău, încât nu putea decât să-l urască și să-l blesteme pe cuscru, care-i târâse odorul din năpastă în năpastă. De altfel nici pe noră nu avea de ce s-o placă, de vreme ce-i furase feciorul. Și crăpa de ciudă când se gândea că la început se bucurase de încuscrirea cu zaraful. Acum își dădea seama cât de amarnic se înșelase.

Și ca să pună vârf necazurilor cu care se căznea, aflase că în chiar acea zi nesuferitul moș care-i furase băiatului coroana fusese primit cu mare fast la palatul împărătesc și căftănit, parcă anume ca s-o zădărească! Nu-i rămânea decât să constate că era înconjurată peste tot numai de oameni răi, dușmănoși, prefăcuți și nerecunoscători, care, fără nici un motiv, nu-i dădeau pace nici ei și nici odorul ei.

Nu putea înțelege de ce toți acești străini erau porniți împotriva-le, că doar nu le făcuseră nici un rău.

Ca de obicei ședea la fereastră cu ghergheful în poale și prin tăieturile înflorate ale obloanelor privea pe uliță la lumea care trecea, frământând în gând grijile legate de scump ei copil, aflat atât de departe și amenințat de atâtea primejdii și atâtea suflete veninoase, ce stăteau la pândă cu gând de a-i face neajunsuri.

În aceeași seară, după plecarea oaspeților mai de vază, în chip furișat și temător i se înfățișară lui Matei vodă și cei trei boieri munteni ce ridicaseră pâra împotriva-i, adică vel slugerul Dumitru Dudescu, aga Paindur Vasilache și vel pitarul Mitrea din Stănești. Căzând în genunchi, își cerură iertare pentru greșeala de a fi ridicat glasul împotriva sa și jurară că, dacă vor fi iertați, de acum încolo se vor arăta slugi credincioase, așternându-se cu spăsenie, precum colbul, la picioarele sale.

Principele îi întâmpină cu bunăvoință, arătând că dintotdeauna a înțeles să ierte pe cei care în chip sincer, cu sufletul deschis i se pleacă, căci greșeala este omenească, iar dacă e îndreptată, făptuitorului i se cuvine a i se arăta deplină îndurare. Dânsul, cu brațele deschise, așteaptă ca și alți boieri fugari să se întoarcă la poala sa, iar ei trei pot fi mesagerii mijlocitori, care să-i aducă și pe ceilalți rătăciți la picioarele sale.

Cele trei slugi ale lui Hrizea vornicul, anume logofeții Danciu și Damaschin și vătaful Radu ar fi voit și ele să se împace cu Matei și să se întoarcă împreună cu ceata acestuia în țară, simțindu-se mai în siguranță dacă făceau drumul dimpreună cu mulțimea, decât dacă mergeau singuri, mai ales că știau că îi pândeau străjile valiului de Silistra. Numai că dânșii nu erau veniți în nume propriu, ci ajunseseră la Stambul ca împuterniciți ai vornicului Hrizea, iar ca simple slugi, nu puteau lua o hotărâre pe seama

stăpânului rămas la Iași, hotărâre prin care să-l angajeze pe acesta! Deci fiind doar putătorii unei porunci pe care nu o puteau călca fără a-și pricinui supărări, nu aveau dreptul de a-și exprima vreo părere. Prin urmare, în ciuda dorinței de împăcare cu noul domn ce-i îmboldea, se vedeau siliți să stea spășiți deoparte, putând fi mulțumiți dacă nu erau băgați în seamă, iertându-li-se slujba ingrătă ce-o împlineau. De altfel ca oameni din popor ce erau, se îndoiau c-ar fi putut ajunge în fața principelui spre a-i vorbi. Nu numai că, de bună seamă, nici n-ar fi fost primiți, dar pe deasupra părerea lor nici n-ar fi fost socotită vrednică de a fi ascultată, ea necontând în ochii cuiva.

Cei trei boieri foști pribegi, când se văzură iertați și primiți în suita domnului, fiind aproape noapte, se închinară, mulțumiră, sărutară mâna și poala lui Matei vodă și se întoarseră la Bogdan-seraiul unde găzduiau. Deși ar fi trebuit să se bucure că-și rânduiseră cumva viitorul, urcau coasta spre mahalaua de la Chitab Hamâm din Fanar cu obidă, oftând amar.

- De ce-am luptat și ne-am riscat viața acum două luni, dacă în final am ajuns la închinare? Ce rost a avut încăpățânarea noastră? Mi-e teamă c-a fost prostească și păguboasă, căci vreme de aproape jumătate de an ne-am transformat viața în calvar, chinându-ne zadarnic cu niște himere, cugetă cu mâhnire biv vel pitarul Mitrea din Stănești.

- Oare cu cât este mai bun acest Matei vodă, pe care ne-am legat să-l slujim, față de Leon vodă, stăpânul de odinioară sau de Radu, feciorul lui Lisandru vodă? se întrebă biv vel slugerul Dumitru Dudescu. Cel dintâi este învinuit de cel de acum c-ar fi vândut țara cămătarilor greci și musulmani pentru a putea cumpăra scaunul. Dar cum ați aflat și dumneavoastră zilele trecute, Matei a făcut aici datorii și mai mari decât el pentru a păstra coroana. La care

trebuie adăugite datoriile făcute acasă, când a mituit pe pașa Rușavei și pe Abaza de la Silistra, fără a mai vorbi de tributul făgăduit de anul trecut craiului Rákóczi! Iar astea sunt numai plățile de care noi am auzit. Dar cine știe câte sa-au făcut tainic! Prin urmare cheltuielile de cumpărare a scaunului sunt cel puțin duble față de cele făptuite mai-nainte!! Deci tare mult bine va cădea pe capul țării având așa datorii uriașe, cum n-a mai avut vreodată în istoria ei.

- Când spui că datoriile s-au îndoit, să știi că greșești cumplit, slugere, se amestecă în vorbă aga Paindur Vasilache.

Acesta, încruntându-se indignat, se opri din mers, silindu-i și pe ceilalți doi să stea locului.

- Cum adică? Vrei să spui că ceea ce se vorbește e minciună? N-a dat bani lui Rákóczi, lui Abaza, muftiului, vizirului mare și vizirilor de rând și mai știu eu câtora? Zvonurile sunt fără de îndoială adevărate! Cum poți crede că la mijloc ar fi o minciună?! A plătit pentru scaun mult mai mult decât oricare domn de până acum! Deci l-a întrecut și pe Leon de câteva ori cu datoriile! Și, culmea, ăluia îi găsea vină și-l acuza de câte rele, deși a cam îndreptat multe!

- Eu n-am vorbit de minciună! Îl corectă aga. Eu am zis doar că aprecierile tale sunt greșite! Ai uitat că omul s-a legat față de cămătarii lui Radu Iliăș să le înapoieze și lor împrumuturile făcute, ba încă dându-le și dobânda convenită! Deci numai cheltuielile făcute pentru sine sunt poate mai mari decât duble. Dacă le adăugăm și pe ale lui Radu, datoriile sunt cel puțin întreite!! Deci cred că accepți că ai greșit, reducând arbitrar imensitatea cheltuielilor!

- Chiar că ai dreptate! făcu jupân Dudescu, reluându-și mersul. Datoriile sunt într-adevăr cel puțin întreite, dacă nu cumva chiar mai mari. Mă înspăimânt numai dacă mă gândesc! Deci am vrut domn pământean, fără cămătari greci și fără datorii nețârmurite și uite cu ce ne-am ales! Oare în

câți ani s-or putea plăti toate, dacă datorii mult mai mici abia de s-au putut achita într-o domnie de doi-trei ani, cum au fost stăpânirile din urmă? Mă ia groaza.

- Dar lucrurile stau mult mai rău, interveni din nou pitarul Mitrea. Boierii ce-au fost de față miercuri la înfățișarea înaintea vel vizirului au mărturisit că aga Matei s-a legat să mărească și de trei ori haraciul. Față de cei 45 000 taleri dați de Leon vodă mai an, Matei a făgăduit a da 130 000!! De unde i-o mai scoate, Doamne? Și se mai laudă că aduce bielșugul, bunăstarea și slobozenia în țară! Atunci unde e câștigul pentru lăcuiitori, căci pentru el acesta e limpede. Ce să mai crezi oare față cu aceste socoteli?

- Nu înțeleg cum toate făgăduielile pentru dobândirea împrumuturilor au fost luate de bune. Principii dinainte, în scurta lor cărmuire, abia puteau acoperi învoielii mult mai mici. Dar cât își închipuie zarafii că va putea rămâne la cârmă Matei, încât să-și achite toate datoriile? Pentru a le înapoia și a da și camătă la ele îi trebuie nu o domnie obișnuită, ca acelea de până acum, ci una de cel puțin cinci șase ani, dacă nu mai mult!¹³⁸ remarcă sarcastic Dudescu. Nu pot pricepe cum i-a putut convinge pe creditorii, care nu-s chiar proști de felul lor! Oare ăștia nu-și dau seama că se vâra într-o afacere fără acoperire. Eu sunt la Curte de aproape douăzeci și cinci de ani. Iar în răstimpul ăsta aproape toate domniile au fost de cel mult doi – trei ani. E drept că pe la început au fost și principii mai longevivi, precum Radu Șerban, ce-a șezut în scaun chiar de două ori, odată opt, apoi nouă ani. Iar oleacă mai târziu Radu Mihnea

---

¹³⁸ Aprecierea nu trebuie să pară exagerată sau neîntemeiată. Una din cronicile țării, scrisă în secolul al XVII, ne povestește că „zicea bătrânii noștri că în șase ani în vistieria lui (Matei vodă) grămadă de bani n-au strâns, până ce au plătit datoriile și cheltuielile ce le făcuse până ș-au așezat domnia” (Vezi Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ediție C. Grecescu, Ed. Acad. RPR, Buc., 1963, pag. 98.).

și fecioru-său, Alexandru Coconul, au cârmuit câte cinci ani la rând fieștecare. Dar aceștia sunt excepții! Ce-o fi având în sine Matei, de stăpânește forța de a-i convinge pe toți! Până și pe noi ne-a muiat, făcându-ne să ne închinăm lui.

- Vezi tu, mai e și alt lucru neobișnuit. Până acum cămătari erau doar negustorii, bancherii și samsarii din Stambul, dar acum însăși vizirul s-a băgat zaraf lui vodă, căci, după cum istorisesc cei din preajma sa, însăși Tabaniyassi Mehmed pașa l-a împrumutat pe oltean ca să poată vărsa anticipat tributul Țării Românești, după cum se legase. Lucru într-adevăr de necrezut! Nu se poate tăgădui că are totuși darul de a cuceri oamenii. Cum o face, numai bunul Dumnezeu știe. Ori poate umblă cu niște farmece, căci în uriașa gloată ce-l însoțește se pot lesne dosi și o seamă de magi, care îi fac vrăji și descântece de bine!

- Învingătorii au întotdeauna dreptate, și ne supunem și noi acestei legi vechi de când lumea, oftă din nou aga Vasilachi. Vai de capul nostru! Dacă sub Leon vodă nu puteam aduna banii dajdiilor datorate vistieriei din județele luate de bir, cum ne-om putea descurca acum? Om fugi și noi ca banul Aslan în urmă cu mai bine de doi ani!

- Dar chiar dacă n-om ține județe de bir, n-o să ne fie bine și va trebui să ne pribegim! Dacă ne stoarce atât de neîndurător rumâni¹³⁹, cum o să scoatem de la ei dijmele ce ni se cuvin. Că de unde nu e, n-ai ce lua. Vai de noi! Bine că din partea moșiei ce cade în seama noastră¹⁴⁰ nu ni se cere nimic; de aici tot ce crește, ne rămâne, iar robota nu poate fi răpită de stăpânire, încât țăranul poate fi pus la muncă oricât de stors ar fi. Atâta nădejde ne mai rămâne.

- Oare? E drept că puterea de muncă nu i se poate smulge unui rob, iar ea e nesfârșită! Dar timpul i se poate împovăra cu felurite datorii, de nu-i mai rămâne vreme

---

¹³⁹ Cu sens de țărani dependenți, iobagi.

¹⁴⁰ Rezerva feudală.

pentru noi! Uîți de cositul la fânul domnesc, de felurite căraușii, de lucrul la cetății sau la ocne și de câte altele! Deci nu-l poți mâna pe rumân la treabă chiar când vrei și ai nevoie, căci e chemat la îndatoririle domnești! Deci e al nostru dacă mai are când, altminteri... Uite așa o să ne fure și din clacă.

- Ei, totuși oricâtă muncă s-ar cere rumânilor, ne rămâne destulă și nouă. Aici paguba e mai mică pentru de-al de noi.

- N-aș zice! Necazul e că, chiar dacă scăpăm la anu' de Matei, bine nu va fi, chiar de-ar rămâne neplătite datoriile iar cămătarii ar fi alungați. Deci chiar dacă pleacă dimpreună cu zarafii săi, rămâne noul obicei de el așezat, adică tributul întreit, care va apăsa amarnic pe noi. De nenorocirea asta nu ne mai mântuim în veci.

- A luat domnia sub cuvânt că va scăpa țara de asupreală, de stoarceri, de silnicii și de sărăcie, că a venit pentru a ne face bine și a ușura norodul! Și uite ce s-a ales. Am vrut chipurile domn pământean, nu noi trei, ci alții, și acum ne iese pe nas! Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o! Cu ce e mai bun aga față de cei de dinainte-i? Ne-a îndatorat mai rău decât Leon! Unde e milosârdia cu care zice că ne-a potopit? Păi hulitul Leon a făcut nemăsurat mai mult pentru mișelul plătitor de dări, decât Matei, care, prin făgăduielile sale, a prăduit până și banii ce nici n-au apucat să fie luați ca dajdie.

- Poate că am dobândit totuși o anume libertate de a ne alege domnii, întorcându-ne la o stare de dinainte!

- Libertate dobândită?! În primul rând nu e prea scump plătită? Apoi pentru câtă vreme va dăinui? Mi-e teamă că imediat după el domnii vor fi numiți ca și înainte, oftă sceptic vel slugerul Dumitru Dudescu. Așa că halal câștig! De altfel mă întreb cine l-a ales. Că la drept vorbind s-a ales singur cu binecuvântarea lui Abaza pașa, adică din

voia unui necredincios. Când vor înțelege oare și ceilalți boieri nenorocirea în care ne-a târât acest oltean în nemăsurata-i sete de putere?

Spre norocul lor, sporovăiala celor trei nu fu auzită de nimeni. Dacă gândurile le-ar fi fost cunoscute, cei din alaiul princiar ar fi cugetat plini de spirit critic: vai cât de puțin înseamnă pentru un om închinarea și legămintele, căci după aprige jurăminte de ascultare, fățarnicul nu prea dă în brânci cu credința! Dar unii mai mușcători și cu limba ascuțită, luându-le apărarea, ar fi adăugat poate: da, căci mai sunt unii care își păstrează luciditatea, chiar dacă, din nevoia de a supraviețui se complac în compromisuri.

*

Obișnuit, după primirea la sultan, în răstimpul unei săptămâni, noul principe era obligat ca să plece acasă. Având însă în vedere situația mai aparte a investiției lui Matei, termenul de întârziere îngăduit fu lungit la două săptămâni. I se lăsa astfel vremea să plătească toate plocoanele, peșcheșurile și bacșișurile pe care le făgăduise și să definitiveze acordurile cu cămătarii de la care trebuise să împrumute mulții bani trebuitori, pe care nu avusese cum îi scoate din haznalele vistieriei de acasă și să efectueze toate vizitele de despărțire ce le avea de făcut, cea mai însemnată dintre ele fiind aceea la marele vizir, căruia se cuvenea să-i mai mulțumescă odată pentru bunăvoința arătată.

În sfârșit, plecarea fu fixată în luna de 18 februarie a anului al 1633-lea de la nașterea Mântuitorului și al 7141-lea de la Facerea Lumii. În acea dimineață, încă înainte de a se crăpa bine de zi, în fața seraiului căimăcămiei de Kara Iflac începu a se înjgheba un uriaș convoi, căruia i se adăugau neîncetat noi călători. Dacă la venire alaiul cuprinsese doar vreo 600 de participanți, acum, întrucât să

adăgaseră o mulțime de slujbași vizirești și împărătești cu suitele lor, cât și niscai oșteni otomani, numărul celor ce umpleau ulița trecea binișor de 700! Iar modul rânduiri lor era statornicit foarte riguros de străvechi canoane, încât să dea fastului nemăsurată măreție.

Pe coastă, din sus de casa ambasadei muntenești, se așezaseră călărașii și roșii aleși înveșmântați în mândre mundire strânse pe piept, cu găitane groase și lucioase, purtând spade la brâu sau lănci în mână și având în frunte steagul de domnie al principelui. Mai apoi își află locul o meterhanea creștinească în spatele căreia urmau, tot călări, boierii, îmbrăcați în caftane de brocart cusute cu fir de aur și gugiumane de samur cu fund roșu, care se înșirau după rădvanul mitropolitului și cel al vlădicii Theofil de Râmnic. Mai departe se vedeau cei șapte harmăsari ai domnului, ținuți temeinic de căpestre din ambele părți spre a fi stăpâniți, ca să nu strice rândurile. În mijlocul unui gol anume lăsat ca să atragă atenția privitorilor, o ceată de paici și edecii se căzneau să țintuiască locului calul arăbesc ce urma a fi încălecat de Măria Sa, care lovea nerăbdător țărâna cu copitele, zvârlind bulgări în jur. Era peste măsură de împodobit, frâul și șaua de piele gălbuie fiind bătute cu ținte de aur, cu capul încrustat cu câte un diamant sclipitor, iar valtrapul roșu înflorat era cusut cu fir de aur și argint. În părți adăstau venirea principelui înalții demnitari numiți de vizir ca să-l însoțească până la scaunul său. Pe-o latură călărea ischiemne-agasî, dregătorul care în mod obișnuit purta scăunelul de argint pe care sultanul punea piciorul la încălecat sau descălecat. Pe cealaltă se aținea sangeac-agasî, care era purtătorul și păzitorul steagului dăruit de împărat. La oarece depărtare venea o tabulhana moslemică, care începuse deja să lărmuiască, tunând din tâmpine, teasuri și tobe. Apoi, pe la coada celor adunați, fură grămădite laolaltă slugile sfetnicilor otomani și ale boierilor din alai, unele

călări, iar altele suite în chervanele cu merinde. Deși cu o zi înainte fuseseră deja trimiși în lungul drumului mai mulți ceauși care să grijească de popasurile de noapte și de bucatele trebuitoare călătorilor, harabalele nu lipseau, căci alaiul fiind neobișnuit de mare, era greu ca să se găsească în răstimpul călătoriei, mai ales prin sate, chiar toate cele de necesare pentru atâta lume.

În sfârșit pe la ceasul al treilea¹⁴¹ al dimineții își făcu apariția și domnul Matei, în chiotele mulțimii ceaușilor, în bubuitul tobelor și țipătul surlilor și al fluierelor, ceea ce stârni asemenea larmă, că ecoul ei răzbi până la Hagia Sophia, geamia cea de dinaintea palatului împărațesc al Topkapi-ului. În această rânduială plină de strălucire alaiul sui coastele colinei a cincia, Beșinci Tepe, urcând mai departe spre creasta colinei a șasea, Altinci Tepe, în culmea căreia se găsea poarta ce deschidea calea spre cetatea Edirne. După ce se depărtă de târg, rânduiala se mai strică, rândurile încurcându-se, dar la intrarea în orice localitate mai de soi ea se reazeza, spre a nu știrbi măreția preumblării.

Când poposiră în ținuturile Adrianopolului de odinioară, adică în prejma cetății Edirne din vremea lor, regăsiră săniile abandonate cu mai mult de o lună în urmă și tot calabalâcul din ele. Nu s-ar prea fi îndemnat să le ia, căci în aste locuri se mai simțea adierea primăvăratecă a Stambulului. Dar fură preveniți că pe la hotarul de miază-noapte al Rumeliei vremea nu mai e așa de prietenoasă, iar mai încolo iarna chiar mai este în toi. Așa că toate cele lăsate în custodie fură recuperate cu grijă și luate la drum. De altfel când trecură în eyaletul Silistrei prevestirile se adevăriră, vremea răcindu-se strașnic. Pe măsură ce se apropiau de Dunăre avură de întâmpinat geruri năprasnice și zăpadă îmbelșugată, încât săniile și veșmintele groase se

---

¹⁴¹ Ora 9 de dimineața.

dovediră binevenite. Călătoria curse la fel de tihnit ca și la venire, încât convoiul atinse târgul Bazarcikului abia pe la sfârșitul lunii lui februarie.

De aici până la Silistra străbătutul șleahurilor se dovedi însă nespus de dificil, căci, zăpada topindu-se, acestea se desfundaseră cu totul, încât roțile se adânceau până la osii în nămol, iar căruțele și rădvanele se împotmoleau, rămânând mult în urma călăreților, care răzbeau mai ușor. De folosirea săniilor nici nu mai putea fi vorba, ele înțepenindu-se în tina cleioasă!

Duminica de lăsata secului de brânză călătorii o petrecură cale de două conace de cetatea Silistrei, chir Grigorie întâiul, ajutat de vlădică și de egumenii din alai, făcând o slujbă sub cerul liber, într-o dimineată însorită și prietenoasă, în marginea unui întins izlaz din hotarul satului în care înnoptaseră.

Ajunși în cele din urmă în cetatea de la Dunăre, Matei vodă fu primit din nou în seraiul pașei, unde, în odaia de taină a gazdei, căreia hotărâse a-i da binețe, îi putu împărtăși acesteia chipul cum izbândise a înfrânge potrivnicii și-i mulțumi pentru ajutorul primit, făgăduind în chip înnoit a-i da drept recunoștință toate peșcheșurile restante, ba chiar făcându-le și unele suplimentări. Abaza, mustăcind subțire prin măturoiul bărbii sale stufoase pline de cârlionți, îi atrase atenția că îi scrisese doamnei Elena despre datoriile ce le avea către dânsul, iar ea se făcuse a nu pricepe și nu-i trimisese în atâtea luni nici un sfaț.

- Trebuie s-o înțelegeți și s-o iertați, Luminăția voastră, căci o lăsasem cu vistieria goală. Ca să-mi scap viața am luat cu mine toți banii ce i-am putu găsi. Dar acum, întrucât se desprimăvărează, voi putea pune noi dăjdii pe țară, încât nu vă voi rămâne cu nimic dator.

- Așa nădăjduiesc și eu, căci altminteri m-aș putea mânیا și nu-ți va fi bine... bombăni el, privind cam

încruntat spre popa Ignatie Sârbu, care în acea clipă le slujea de dragoman.

- Doamne păzește! făcu involuntar Matei, punându-l în dificultate pe slujitorul bisericesc mijlocitor, care nu știa pe dată cum să tălmăcească cugetarea românească în așa fel încât s-o potrivească credinței musulmane.

Sporovăiala se mai lungi o vreme, pașa dând oaspetelui o seamă de sfaturi legate de felul cum vedea legăturile ce le-ar ține cu Alexandru vodă Iliăș, vorbindu-i totodată de îndatorirea ce o are dacă se va isca vreo harță cu crăia Poloniei, ce se arată cam prea semeață față de dorințele împărăției. Când se lehametisi de vorbit, beiful îi îngădui să se tragă în iatacul ce-i fusese pregătit, în vreme ce însoțitorii fură siliți să-și caute loc de hodină la hanurile din Târg.

Dar vodă nu apucă să adoarmă, că unul din cămărașii ce-l veghea se apropie de pat și, trăgând de-o parte una din perdelele baldachinului, îi șopti tainic că o iscoadă se arată dornică de a-i vorbi. Vodă încuviință printr-o înclinare mută a capului, ridicându-se într-un cot în așteptare. Intră un bărbat scurt și îndesat, cu o mustață groasă cât vrabia. Se apropie prevăzător, uitându-se parcă speriat în jur, ca să nu-l simtă cineva.

- Măria ta, eu m-am învățit toată după-amiaza prin curtea seraiului măritului bei, trăgând de limbă slugile. Așa am aflat că aici se află găzduit un ghiaur de-al nostru, bucurându-se chiar de mare cinstire. E însă tare mândru din fire și în temeiul fuduliei cam ia în batjocură slugile, care din pricina asta nici nu-l prea suferă și-l hăcuiesc în fel și chip, de aceea am aflat multe despre el. S-a aciuiat de vreun an la Curte, dar o vreme dispăruse, iar lumea nu prea știe unde și de ce a fost plecat. Dar cu puțin în urmă a reapărut, iar pașa l-a primit cu multă bunăvoință, dându-i toate foloasele de mai înainte, deși e ținut cam în ascuns și păzit strașnic.

- Nu cumva cel cu pricina se numește Stenemire și-i măcelar de prin Râmnicu Vâlcea? îl întrerupse voievodul pe vorbitor, căci își dădu seama că ar putea fi vorba de insul de care i se mai pomenise cu câteva luni în urmă ca năzuind la scaunul domnesc, pe care el tocmai îl dobândise. Din câte se bârfea, ar fi fugit prin vară la Vidin, și ațâțându-l pe sangeacbeiu de acolo, îl determinase să organizeze ambuscada de la Schela Ciobanului, care-i dăduse puțin de furcă în răstimpul drumului spre Nicopole. De atunci nu mai auzise de el, încât crezuse că i-a pierit urma, încetând de a mai închipui o primejdie. Ori acum răsărea atât de neașteptat, unde nici nu se aștepta...

- Da, numele este cel arătat de Măria voastră, dar după cum se zice n-ar fi măcelar de prin olaturile Vâlcei, ci obraz ales de viță înaltă, domnească, având vraf de hrisoave doveditoare. Deci nu este om de rând... Unii palavragii, întrecându-se cu bârfa, grăiau c-ar năzui la scaunul de la București, fie-mi iertată gura păcătoasă, dar așa umblă vorba pe aici și de aceea am socotit potrivit să înștiințez neîntârziat chiar pe Măria voastră...

- Iar beiu îl împresoară cu cinstiri... făcu voievodul dus pe gânduri.

- Așa arată clevetelile... Dar e foarte bine păzit, ca un odor prețios... Nimeni nu se poate apropia de el.

- Ai făcut foarte bine că m-ai înștiințat. Era un lucru ce este bine ca să-l știu. Acum te du și trage cu urechea și vezi ce mai poți afla și orice noutate să mi-o vestești de îndată de-a-dreptul... Te aștept.

Matei vodă nu mai putu adormi până dimineața, întrebându-se ce înțeles trebuie să dea celor aflate. Avea simțământul că Abaza pașa joacă la două capete, neputând avea pe deplin încredere în el. S-ar fi zis că pune ceva la cale și nu tocmai spre câștigul său... Dar unde voia să ajungă turcul nu îi era limpede deloc. Îl păstra pe măcelar

numai pentru a avea o rezervă la caz de nevoie, adică pentru clipa când n-ar mai fi fost mulțumit de prestațiile sale? Sau voia să-l folosească drept sperietoare spre a-l face cât mai supus și ascultător? Trebuia deci să fie pisica pe care să i-o arate din când în când spre a-l presa și șantaja, ținându-l sub tensiune? Ori plănuirile sale mergeau mai departe, tințind altceva, niște împrejurări în care el să fie eliminat? Oricum în timpul audienței Abaza nu scăpase o vorbă despre străin, ceea ce sugera că deocamdată față de el voia să-l păstreze în ascuns. Deci tăinuindu-l, Matei avea toate temeiurile de a bănuși că se gândea să-l folosească împotriva-i. Dar în ce fel și cu ce scop? Unde oare nădăjduia să ajungă? Ce foloase îi putea aduce măcelarul, foloase pe care el nu le putea oferi? Oricum cel mai înțelep era ca Stenemire să piară. Dar fiind strașnic păzit, era de neatins... Pentru a se feri de o nedorită surpriză și ca să nu poată fi luat pe nepregătite, chiar din zori trebuia să instituie o strașnică supraveghere asupra curții valiului, spre a dibui din vreme eventualele gânduri dușmănoase pe care i le-ar purta, căci era limpede că încredere deplină nu putea avea în el, țelurile sale fiind pe cât de greu de întrevăzut, pe atât de tenebroase.

A doua zi până seara, slujindu-se de mai multe ghimii, întregul convoi izbuti să treacă Dunărea, dar făcu conac la Ciocănești, unde călătorii întârziară până după prânzul următor, spre a face o nouă organizare a alaiului. De altfel mai departe mulțimea merse alene, căci Matei vodă hotărâse că nu se cuvine să intre oricum în cetatea de scaun. Era nimerit ca s-o facă cu prilejul unui praznic, deci a unei zile de sărbătoare mai deosebite, încât lumea, fiind liberă, să poată admira nestingherită mândra sa reînturnare acasă, minunându-se de strălucirea și fălnicia sa și a însoțitorilor săi. Iar prilejul nu lipsea: în chiar duminica următoare, care pica în 10 martie, începea în acel an Postului Paștelui. Deci la porțile cetății nu trebuia să ajungă mai devreme, lucru de

care o înștiință și pe soață, ca să-i orânduiască primirea. Cum va zice chiar Matei vodă mai târziu, era a treia sa întronare. Întâiași dată lucrul se întâmplase la Nicopole în vară, a doua oară în toamnă la Rusciuk, iar acum în primăvară, pica după reînturnarea biruitoare de la Stambul.

Intrarea în cetatea de scaun fu cu adevărat fastuoasă, fiind exact așa cum și-o dorise principele, stârnind vâlvă nemăsurată. Zarva se dezlănțui încă din zori, căci doamna Elena, după cum se înțeleșese prin niște răvașe în ajun cu soțul, porni în întâmpinarea sa dimpreună cu boierii ce-i fuseseră lăsați de ajutor. De-o parte și de alta a ușilor rădvanului ei cu stâlpii auriți călăreau pe-o latură fratele Udriște, de cealaltă, tatăl, Radu Năsturel. Marea litanie, în fluturat de prapuri și în dangătul clopotelor tuturor bisericilor din târg, ieși pe porțile de jos ale palatului domnesc, tăind marginea Mahalalei Căldărarilor, spre a se revărsa în întinsul șes de din josul de mânăstirea Mărcuța. Zarva stârni toți bucureștenii, scoțând toată lumea în uliță, cu mic cu mare, ca la urs. La casele mari boierești și pe la hanuri, pe balustrada ceardacelor sau chiar pe uluci se atârnară covoare viu colorate încât priveliștea de întâmpinare să fie cât mai sărbătorească.

Cei mai vrednici și mai curioși din fire, privind șirurile de călăreți scurgându-se alene afară din târg, nu se putură stăpâni și-o porniră în urma lor, să vadă cu ochii lor ce se va petrece pe câmp. Cei mai leneși nu se depărtară de case, socotind că urcați pe garduri, în turlele clopotnițelor, ori în alte locuri mai înalte, vor putea scruta zarea, zărand apropierea distinșilor boieri ce purtau pe veșminte pospaiul împărăției din care tocmai se reînturnau. Deși convoiul doamnei ieșise binișor din târg, clopotele tot mai sunau în dungă, cutremurând văzduhul și sporind nerăbdarea așteptării.

În temeiul înțelegerii din ajun cu bărbatul ei, luminata principesă se opri la podul Obileștilor ce făcea trecea peste apa Colentinei. Aici așteptă vreun ceas, până ce se iviră călătorii ce veneau dinspre Ciocănești. Împreunarea se făcu în bubuitul răsunător al tobelor și chimvalelor și în tipătul pătrunzător al fluierelor și surlilor. Apoi reorânduindu-se cu toții, o porniră asupra târgului ce se zărea în zare, de unde mii de ochi urmăreau plini de uimire și minunare făloasa apropiere a frunțașilor neamului, care se întâlneră chiar cu slăvitul împărat, căci li se dăruise cinstea de a fi lăsați să i se închine. Clopotele, care de la primele ceasuri ale răsăritului nu mai tăcură, pe măsură ce călătorii se apropiau parcă se îndârjeau în zvonire, făcând să clocotească văzduhul de lărmuirea lor dezlănțuită.

Șoltuzul și pângarii și un întreg sobor popesc așteptau venirea Măriei sale la Poarta de Jos a Curții, ei nefiind primiți în alaiul doamnei în primul rând pentru că nu aveau cai și deci nu se puteau înfățișa călare, asemenea boierilor. Și oricum, chiar de-ar fi fost îngăduiți, locul le-ar fi fost cumva pe undeva pe la coadă, ceea ce pe mulți nu i-ar fi încântat. Pe când așa sperau că înainte de a intra în Curte, Măria sa le va face cinstea de a se opri înaintea lor spre a le primi salutul de întâmpinare, ba poate le va adresa chiar câteva cuvinte de cinstire, remarcându-le rolul mai aparte față de ceilalți concetățeni.

Emoția înfrigurată a așteptării se prelungi câteva ceasuri, căci, deși călări ori în rădvane, călătorii nu se grăbeau, umblând în pasul domol al dobitoacelor, pentru a se lăsa admirați cât mai îndelungă vreme de cei de pe margini, ca să-și crească astfel valoarea în ochii gloatei fremătânde, căzută în minunare. Tândăbind acest fel, deși distanțele nu erau mari, alaiul ajunsese la porțile palatului domnesc abia în spre prânz, când agitația luă sfârșit, iar

oamenii, adunați la răscruci ori prin cârciumi, își istoriseau plini de uimire minunățiile văzute mai devreme.

Luni se întruni divanul, de astă dată însă întregit cu toți boierii, de la cei de rangul dintâi, până la cei de rangul al treilea. Cum se înfățișară și cei reînțorși acasă, se iscă nu numai oarece învâlmășeală, ci chiar și ceva încurcătură, căci în lipsă rangul lor fusese dăruit altor fărtați. Destui nici nu încăpură în spătăria mare, încât se văzură nevoiți să se oprească în anticamera sălii, cercând a privi spre tron prin ușile larg deschise.

În fața numerosului sobor, Matei vodă, care de câteva luni își adăugase supranumele de Basarab în amintirea moșului său Neagoe Basarab, mulțumi doamnei Elena pentru destoinica ei cărmuire și nemăsurata bărbăție de care dăduse dovadă în lunile lipsei sale. Apoi arătă că de acum el va lua în mână frâiele stăpânirii, făgăduind să fie o căpetenie pe cât de bună, pe atât de blândă și de iubitoare, dar va fi neînduplecat și neiertător cu cei ce se vor arăta stricători. Deci ferească-se din calea sa cei puși pe rele și pe viclene uneltiri, căci nu-i va cruța de fel. Apoi făgădui că în zilele care vor urma va răsplăti cu dărnicie pe boierii care l-au ajutat cu atâta sârg la Țarigrad, căroră le este mulțumitor și le rămâne îndatorat. Le va dărui moșii și ranguri, după meritul fiecăruia.

Apoi, așa cum se legase față de cei trei boierii care i se închinaseră la Țarigrad, arătă că va ierta pe toți aceia care i se vor alătura cu inima deschisă și sufletul curat. Nu le va clinti vreun fir de păr din cap căci nu le va lua în nume de rău clipele de rătăcire prin care trecuseră și nici nu se va atinge de ocinile și drepturile lor, ba le va dărui dregătorii și alte foloase, spre a fi mulțumiți și ca să-i simtă milostenia. De altfel, după cum fusese înștiințat încă din zori, cinstit jupân Dumitru Dudescu vistiernicul, dimpreună cu prietenii săi, pornise grabnic spre Iași, spre a-i chema și pe ceilalți

vrednici jupâni ce se băjeniseră lunile trecute din sus de Milcov, ca să-i stea alături. Nu le putea dori decât mult noroc în înfăptuirea gândului la care ținteau. În termeni moderni am putea spune că anunța încă odată amnistia politică făgăduită și anterior.

În încheiere înștiință că se vede silit a încălca puțin un obicei lăsat neamului de veacuri, acela al investirii dregătorilor. Obișnuit slujbele se împărțeau cu prilejul anului nou, în ajun de Sân Vasile, dar ei fiind în călătorie lucrul nu s-a putut face după lege, soața sa fiind silită să-i păstreze alături pe cei pe care el îi îngăduise să rămână acasă de strajă scaunului său. Acum, ajungând cu toții la vatră, alegerea este cu puțință și o va face grabnic, încât Paștele să-l prindă cu rândurile cârmuirii primenite și întărite, iar aceasta să ajungă de neclintit.

Astfel își începu Matei vodă lunga domnie despre care mai apoi letopisețul va scrie că „și așa au domnit în chip fericit Matei vodă ani 21, fără luni 5 și zile 11, spre bucuria și mulțămirea norodului, ca domn bun, milostiv tare și creștin pravoslavnic smerit.”

Dar, în ciuda acestor răsunătoare elogii, pare-se că lucrurile nu s-au înfățișat chiar atât de trandafiriu pe cât le zugrăvește, lingușindu-se, cronicarul. Fiscalitatea a fost extrem de apăsătoare și, cum prevăzuseră de altfel și boierii cârcotași dintru început, chiar Curtea domnească, nu numai norodul, a dus-o vreme de șase ani în amare restricții, în post și sărăcie¹⁴².

*

* *

---

¹⁴² Pentru sfârșitul lui Matei vodă Basarab și al lui Vasile vodă Lupu vezi Micu Secuiu, romanul „Crepusul voievodal” ori „Studii de istorie” ediția a II-a.

Capitolul al XV-lea

Cum începuse Postul Paștelui, după datină, întrunirile divanului se țineau mai rar și se dezbăteau numai pricini ce nu aduceau știrbire clipelor de smerită cuvioșenie ale momentului pe care tocmai îl străbăteau. Boierii fiind deci mai liberi se întâlneau mai des pe la casele lor cu prietenii, cu apropiații și mai ales cu neamurile, vizitele cunoscând o simțitoare sporire în această parte a anului.

Cam pe la jumătatea celei de a treia săptămâni de post, deci spre sfârșitul lunii martie, odaia de oaspeți a vel vornicului Țării de Jos a Moldovei, Lupu Coci, era de aceea plină de lume. Ca de obicei, boierii mai vârstnici și mai cu fală ședeau pe jilțurile din jurul mesei, în vreme ce oamenii de casă și boierii tineri ori mai mărunți în rang se înșirau pe lavițele de lângă perete. Atmosfera era destul de animată, căci se vânturau ultimele noutăți și bârfele zilei, care toate erau știri palpitante ce făceau senzație, multe punând în cumpănă chiar destinul țării.

- Ieri s-a confirmat informația că aga Matei s-a înturnat acu o săptămână în București, fiind recunoscut ca domn. Deci zvonul că luna trecută era primit de sultan se adeverește. Nu mai încape îndoială! îi atenționează biv vel comisul Mihai Fortunas pe cei prezenți.

- Asta așa-i, dar remarcând doar la atâta, nu se relevă esențialul, adică aspectul care contează pentru noi, făcu parcă înciudat jupân Grigore Ureche, fostul treti logofăt. Se vedea că era tare pornit împotriva domnului, în ciuda faptului că după cea dintâi nevestă, acesta îi era cumnat. Sau poate tocmai asta era una din pricinile înverșunatei sale adversități. Oricum, cei doi nu se înghițeau reciproc și nu pierdeau niciodată prilejul de a-și mărturisi vrăjmășia.

- Care e acela? se auziră mirate mai multe voci din părți.

- Păi căftănirea cu tãmbãlau a olteanului dovedește că atât Kurt Celebi cât și Ilieșii, tată și fiu, au cam intrat în dizgrație! Deci se ivește un prilej fericit de a ne putea ridica din nou împotriva lor. Păcat că nu mai am nici un cuvânt de spus la Curte... Iar divanul e cam slugarnic și nu cutează a înălța capul împotriva-i, tăindu-i craca, cum de altfel s-ar cuveni.

- Alexandru vodă ar trebui alungat din scaun, întări și biv vel paharnicul Catargi Apostol, care în lunile dinainte nu prea se amestecase în vorbă când venea vorba de domn, căci de fiecare dată numele acestuia era asociat cu cel al fiului său Radu, ce-i era nepot, și la care ținea. Cum însă șansele lui Radu de a mai ajunge domn în Muntenia erau total compromise, deci ieșea oricum din calculele ce se făceau pe seama coroanelor aflate în joc, nu mai avea motive de a-și stăpâni dușmănia față de tatăl acestuia, simțămintele sale putând acum izbucni fără îngrădire. Dar pare-se că nu a pierdut numai la Stambul orice sprijin. Chiar și beglerbeiuul de Silistra, ce isprăvnicește și țara noastră, desigur că nu-l are la inimă, de vreme ce toată vremea a ținut partea lui Matei. Deci și pe el ne putem întemeia în ridicarea noastră.

- Împrejurarea e un îndemn de a nu mai sta cu mâinile în sân, așteptând să ne pice din cer un hârzob cu

minuni, interveni din nou pătimaș logofătul Ureche. E vădită nevoie de domn nou, mult mai destoinic și pus pe fapte!

- Ar trebui să îndrăznim, căci Alexandru vodă e un fricos fără pereche! Își dădu cu părerea fostul vtorii vistiernic Buhuș Dumitru. Aproape trei luni țara de dincolo a fost pe mâna unei muieri, lipsită de pricepere în ale războiului și de orice armată, iar el n-a cutezat să pornească împotriva-i ca s-o spulbere. E un om de tot slab, iar acum, când Matei s-a întors, nu mai poate avea nici o nădejde, căci îi stă împotriva un bărbat zdravăn, care i-a mai zdrobit odată ordia.

- Tu îl vezi bărbat?! se miră stolnicul Șoldan Dumitrașco, adăugând apoi plin de sarcasm: Păi după cât se știe bărbatul e jupân Vevelli, Alexandru fiindu-i doar muiere... Așa că ce să te aștepti de la el?

Lumea râse zgomotos a încuviințare, toți cunoscând slăbiciunile trupești ale domnului și plecarea sa spre sodomie¹⁴³, petrecerilor sale tainice din iatac, cu femei destrăbălate și feciori nărașiți, anume aduși din Stambul, ducându-li-se vestea în întreaga țară.

- Ei, frăține-meu, făcu Gavrilă Coci, aplecându-se asupra mesei în direcția lui Lupu, ar cam trebui să te gândești ca tu să-i iei locul. Dintre toți boierii, cred că ești cel mai potrivit după mintea-ți largă și sufletul mare. Văd că te tot gătești în ultima vreme, ba ți-ai luat și numele de Vasile, ca ecou al bazileilor bizantini de odinioară, dar la fapte n-ai trecut încă! Ce mai aștepti? Ce îndemn îți mai trebuie? Ori te încearcă și pe tine temerile, ca pe fricosul de vodă?!!

- Ești nedrept, se apără vornicul Lupu. Chiar degeaba n-am stat. Moise Movilă doar s-a mazilit și de pe urma demersurilor mele. Din nefericire în acea clipă n-am remarcat uneltirile lui Vevelli și ale lui Kurt Celebi, dornici de a-și pune în scaun pionul lor. Deci dacă trebuie să mă

---

¹⁴³ Homosexualitate.

răfuiesc cu cineva, acela nu e amărățul de Alexandru vodă, ci aceia sunt păpușarii care-i trag sforile. Din păcate dintre cei doi, unul singur, fiind la Iași, îmi stă acum la îndemână, și făgăduiesc să nu-l iert! Vai lui! Vevelli trebuie nimic și atunci se năruiește și domnia.

De pe margine ridică vocea Gheorghe Ștefan, zis și Ceaurul, mic slujbaș pe la slugerie, ce abia trecuse de vreo douăzeci de ani, dar era foarte băgăreț și îndrăzneț, dornic de a se remarca. Era feciorul biv vel-logofătului Dumitrașco Ștefan, având mintea destul de ascuțită, ba fiind și îndeajuns de școlit.

- Mare adevăr grăiește fratele domniei tale vel vornice Vasile! Luminăția ta, ca preacinstit urmaș al măritului Aron vodă, ești singurul din țara asta în drept de a urca în scaun! Ai însușiri osebite, ne iubești neamul, de aceea datoria noastră sfântă este aceea de a te silit să faci acest pas măreț spre binele și fericirea tuturor!

Bătrânul comis Furtună, care nu vedea cu ochi buni amestecul tinerilor de pe laviță în vorba bătrânilor cu rang, zâmbi subțire când auzi pomenit numele lui Aron vodă. Dânsul știa că prin mamă vornicul se socotea scoborător din acest domn, un soi de nepot sau strănepot al acestuia, lucrurile nefiind însă prea clare nici chiar în explicațiile sale. Dar Aron era frate cu Ilie, tatăl lui Alexandru Iliș. Deci, luând de bune aceste aserțiuni, Lupu ar fi fost un soi de văr cu principele aflat la cârmuire, de a cărui surpare tocmai se vorbea. „Încurcate sunt căile Domnului!” reflectă involuntar și nu fără sarcasm, ca încheiere la concluziile despre înrudirea celor doi, înrudire pe care însă Lupu părea s-o ignore chiar cu totul, deși tăgăduirea ei punea sub semnul îndoielii chiar scoborârea domnească cu care se lăuda. Și, în ciuda a ceea ce tocmai gândea, comisul încuviință cu voce răsunătoare și râzând larg:

- Ești cu adevărat om mare și înțelept, vel vornice și meriți ca să te ridici în fruntea noastră. Deci să ne grăbim să-l alungăm pe nevolnicul Alexandru și să te aridicăm pe domnia ta în locu-i, să ne fii ca un soare! Iar prin vrednicie să dobândești nume mare și bun precum regele David din Sfânta Scriptură!

- Nu ca David aș voi să fiu, ci precum basileii de Constantinopol, mai apropiati de noi, precum Constantin cel Mare, ori Iustinian întâiul. De aceea în amintirea basileilor o să-mi zic Vasile, lucru pe care l-am mai spus deja. Și voi fi un vrednic urmaș al bunului meu Aron vodă și al bunului-bunului meu Alexandru Lăpușneanu, făcându-le cinste în veacul nost.

- Să te audă Dumnezeu și să-ți împlinească voia! se grăbi să-i ureze de pe margine Petriceico Toader, unul din oamenii săi de casă. Va fi întru fericirea și mulțumirea noastră, a tuturor! Să ne trăiești întru mulți ani!

Văzându-se lăudat, ba chiar lingușit și slăvit, îndemnat de nemăsurata-i mândrie ce-i stătea în fire, Lupu se socoti în măsură să facă chiar o făgăduială celor aflați de față, spre a le spori sentimentul de îndatorare, încât să se socotească mai legați și mai dependenți de el.

- Mă leg să nu vă dezamăgesc vreodată! Voi fi tot împreună cu boierii țării, vă voi ține pe toți în cinste și ranguri, voi umbla cu dreptate și nepărtinire, voi fi iertător și iubitor, voi alunga străinii stricători ai obiceielor noastre, declamă el grav și nu fără voită modestie, într-o română cam stâlcită de un pronunțat accent grecesc, el fiul lui Nicolae Coci, negustor de prin ținuturile Rumeliei, oploșit în Ungro-Vlahia în urmă cu câteva decenii.

Dacă cei din casa lui Lupu nu mai pridideau cu preamăririle și îndemnurile, nu toți se prăpădeau cu firea după vornic. Nu mai departe decât aceia care se adunaseră la bătrânul Bașotă nu dădeau în brânci după el. Cam în

aceleași zile în care acasă era ridicat în slăvi, dincolo visurile sale erau privite cu reținere, dacă nu chiar cu îngrijorare și teamă.

- Jupânul Coci, după câte se zvonește, ar cam vrea să ne încalce și să ne strunească temeinic, făcu vel vornicul Țării de Sus, Cujbă Ionașco, unul dintre aceia care se împăcaseră cu noua cârmuire, fiind socotit chiar unul dintre fideliîi principelui. Se visează a fi un basileu, ca aceia de odinioară de la Constantinopol. Lucrul la urma-urmei nu-i de mirare, căci doar vine din ținuturile de miază-zi, deci de pe la ei! Auzii că apropiații, întru ogoirea poftelor sale basilești, îi zic Vasile vornicul, iar nu Lupu vornicul, cum ar fi firesc! Numele cică și la scornit chiar el. Oricum fudulia îi e cam mare și nu e de bun augur... Decât vin oțet plin de bulbuci ce pocnesc, mai bine oțet cinstit.

- Mai rău! se grăbi să intervină vel logofătul¹⁴⁴ Ghenghea Ionașco, un alt divanit care se împăcase cu noul stăpânitor, căruia îi cânta în strună. Zice, nici mai mult nici mai puțin, decât că ar fi neam cu Aron vodă. Tocmai el, un venetic, un arvanit, ajuns aici de cine știe unde! Doar e cunoscut că ta-său era negustor de din jos de Dunăre, pripășit pe la noi abia pe la începutul veacului. Deci de unde până unde să fie fecior sau nepot lui Aron vodă, cum dă de înțeles! Scorneli ca să prostească lumea, sădind în mințile puține închipuirea unor drepturi ce le-ar avea asupra scaunului.

- Mă-sa e însă moldoveancă neaoșă de-a noastră, lucru ce nu poate fi tăgăduit! Iar dânsa ar fi fata lui Aron vodă, și deci nepoata lui Alexandru Lăpușneanu! Încercă să-i ia apărarea vel medelnicerul Gheuca Simion, om ce avea darul de a se pune bine cu toți, motiv pentru care mulți îl

---

¹⁴⁴ Vel = mare; vel logofăt = marele logofăt; vel medelnicer = marele medelnicer.

socoteau cam lingău, în stare să se gudure pe lângă oricine, numai lui să-i fie bine.

- După câte știu, nimeni n-a văzut-o în casa lui Aron vodă, bombăni mai departe logofătul Ghenghea Ionașco, stăruind întru îndărătnicia sa. Așa că înrudirea asta e cam adusă din condei. Cine știe ce născocire smintită a unor arhondologi bine plățiți... De altfel cât de moldovean este, ne arată și limba ce-o grăiește. Că nici românește nu știe bine! Pocește vorbele, că uneori ți-e și greu să-l pricepi.

- Ei, are la bază temeinică învățătură grecească, dobândită cu cărturari eleni, anume aduși pentru el. De aceea stâlcește puțin limba după accentul dascălilor săi. Da' altfel graiul nostru îl cunoaște bine, încercă din nou să-l scuze marele medelnicer, după cum îi era obiceiul și firea, plecate spre ploconeli.

- Poate te-o afla Iliăș că-l iubești pre vornic, că atunci tare nu te văd bine, răsse în batjocură vornicul Cujbă, care nu putea crede în asemenea explicații cusute cu ață albă.

- Dacă ar fi vorba numai de graiul său, ar fi încă bine, dar pare-se că chiar năzuiește la domnie. Asta nu e închipuire! stăruie mai departe logofătul, urmărindu-și gândul. Unii zic că chiar ar unelti de ceva vreme... Moise Movilă n-ar fi fost mazilit numai de dragul lui Iliăș! Umărul pare-se l-a pus zdravăn și vornicul Lupu, numai că socotelile i-au dat greș. Nu-i întotdeauna pentru cine se pregătește...

- Nu avem de unde ști adevărul! încercă din nou s-o cârpească medelnicerul Gheuca. Vorbe și doar vorbe, dar nici o dovadă!

- Fără foc nu iese fum! nu se lăsă abătut de la judecățile sale logofătul Ghenghea. Că-i taler cu două fețe, e știut demult! Că doar nu la ars fără temei cu fierul roșu chiar

nașu-său de cununie¹⁴⁵! A simțit omul ceva... Că chiar degeaba nu s-a pornit împotriva-i... Iar pricina nu erau banii lipsă din hazna, cum s-a zvonit spre a-l dezvinui... La mijloc erau niște urzeli mai josnice... Ia aduceți-vă aminte ce se clevetea pe atunci. Doar toți am apucat acel timp.

Logofătul Ghenghea se așteptase să-i fie iarăși contestate afirmațiile și mânat de o anume poftă de gâlceavă, se pregătise pentru o discuție în contradictoriu, concepând un răspuns în măsură să anihileze orice argumente contrarii. Numai că de astă dată medelnicerul Gheuca socoti inoportun de a-l mai dezvinui pe Lupu, conștientizând că, persistând, riscă să-și strice relațiile cu cei din jur, lucru care nu-i stătea în fire, el fiind dornic de a se afla de-a pururi în prieteșug cu toți. Ori în afara sa nimeni nu mai încerca să-i caute vornicului vreo scuză. Negăsind pe nimeni cu care să încingă controversa, explicația pe care și-o confecționase nu-o mai putea însăși, neavând de ce reflecții debitate de vreun interlocutor s-o lege. Deci, nefiind întrerupt, și-ar fi putu continua nestânjenit cugetările, însă lipsa oricărei împotriviri îl descumpăni, încât tăcu câteva clipe încurcat, timp în care să-și poată regândi replica, potrivit-o neașteptatei tăceri a ascultătorilor.

- Dacă ar ajunge domn, multora dintre noi nu ne va fi bine! zise el cu ifose de proroc, bâiguind însă niște prevestiri în care nici el nu credea, socotind în sinea sa că, zicându-le, exagerează. Sărmanul, nu-și dădea seama cât adevăr rostea în acea clipă. Omul ăsta nu uită, nu iartă, nu cruță, n-are suflet și nu cunoaște mila! E silnic, încredințat că poate face tot ce-i place, fără de îngrădire și fără a ține seamă de nimeni, că lui i se cuvine totul, fiind deasupra legii și

---

¹⁴⁵ Conform cronicilor, fiind vistiernic în vremea lui Gaspar Grațiani, care îl și cununase cu Tudosca, fiica marelui vornic Bucioc, întrucât i-ar fi lipsit „o samă de bani a visteriei”, domnul îl bagă la închisoare, ba îl și „muncește”, arzându-l „pe piept cu fierul roșu”.

dreptății. E tiranic, părtinitor, pățimaș, răzbunător, nesățios, semeț nevoie mare și prefăcut peste măsură! În fața iconostasului pupă icoanele și li se închină, chipurile tare smerit, dar cu adevărat e o ființă fără de Dumnezeu și fără scrupule! Nu iubește pe nimeni, în afară de sine, și calcă în picioare semenii dacă nu-i aduc folos. Mândria, lăcomia și huzurul fără margini dau măsura neomeniei sale. Pe deasupra mai e și tare iubăreț, cam plăcându-i femeile altora, cu care ajunge până la dezmaț. Așa că păziți-vă bine casele!! Să te ferească Dumnezeu să te pui cu el, că e vai și amar când te are la mână! Are o fire care ar trebui să ne provoace frisoane pe șira spinării! Tare se mai crede! Atâta făloșenie ca a sa, mai rar!

- Ferească-ne Dumnezeu de așa rele! făcu vornicul Cujbă, împletindu-și inelarul și arătătorul mâinii drepte, spre a abate de la sine efectele nefastei proorociri.

*

În fața unei varietăți așa de mari de păreri și interese, cu tendințe deseori divergente, care fărâmițau aristocrația moldovenească, nu e de mirare că în divan se dezlănțui o permanentă și necruțătoare luptă, deși, intrându-se încă din primele zile ale lunii lui martie în răstimpul Postului celui Mare al Paștelui, reuniunile soborului se țineau mai rar și doar în fugă, iar din motive religioase, din prea adâncă evlavie, pentru a nu impieta amintirea suferințelor Mântuitorului, nu se judecau pricini ce-ar fi presupus condamnări prea aspre sau sângeroase.

De altfel tema disensiunilor rămăsese cea din totdeauna, și anume, nevoia de bani a domnului și a camarilei sale. După eșecul din iarnă, acum la început de primăvară, principele hotărî să facă o nouă încercare de a rupe unele sate din ocoalele orașelor mai mari din Țara de

Sus, unde vornicul îi era mai prielnic, și de a amaneta o seamă de săliști, treabă pentru care cămătarii de care se înconjurase găsiseră chiar clienți. În a doua jumătate a lunii îi aduseseră chiar la Curte, pregătindu-i în tinda palatului spre a fi primiți înaintea aleșilor țării. Nădejde zadarnică, căci grosul dregătorilor, în frunte cu vel vornicul Lupu Coci, se împotrivă iarăși cu îndârjită încăpățănare oricăror cedări.

În zilele următoare vodă aduse vorba de impunerea unei noi dări. Din nou opoziție crâncenă, pretextul fiind acela că sărăcimea este oricum mult prea apăsată, iar ea trebuie ocrotită. Altruismul, vădit fățurit, îl irită pe Vevelli, care sări din strana sa, repezindu-se spre cel care arăta cea mai mare înverșunare:

- Vornice Lupu, parcă vara trecută chiar tu ai cerut o asemenea dare, iar divanul s-a învoit! Atunci era bună, căci slujea pentru întărirea cetății Neamțului, iar acum a devenit stricătoare?

- Nevoile țării se schimbă dintr-un timp în altul! i-o reteză la întâmplare dregătorul, așezat în stranele de pe zidul potrivit al odăii.

Răspunsul nu spunea în fond nimic, dar curmă controversa.

Prin jur de 4 aprilie, adică în joia în care la pavecerniță se cântă Canonul cel Mare a lui sfântului Andrei Cretanul, joie zisă în popor și Joia Pocăinței, în divan se deschise discuția despre împărțirea județelor către cei care urmau să le țină de bir. Amatori de chilipir se arătară și veliții așezați în partea stângă a odăii, în frunte cu Vevelli. Cei de dimpotrivă nici nu voră să audă de împuternicirea vreunuia dintre ei. Astfel când Constantin Asene ceru învoirea pentru județul Tutova din Țara de Jos, vornicul Coci, care cârmuia partea țării de care ținea ținutul cu pricina, se dezlănțui împotriva-i:

- Strânsul dabilei¹⁴⁶ nu se poate încredința unor venetici ce n-au moșie și sălaș legiuuit în țară! Când vor fi șezători aici, om mai discuta asupra dreptului lor, dar până atunci de acceptarea lor în funcție de dăbilari nu poate fi vorba!

Asene nu se lăsă, și făgădui a vărsa vistieriei o sumă chiar mai mare decât aceea cerută în temeiul celor înscrise în catastife. Cearta se înteți, replicile urzicătoare săgetând dintr-o parte în cealaltă a sălii, mai ales că învinuirile sporiră. La un moment dat Lupu merse atât de departe, încât exclamă mânios și poate nu tocmai cu dreptate:

- De altfel jupân Arsene, în contul datoriei Măriei Sale către matală, ai luat silnic cam mulți bani din țară, iar Luminăția sa, fiindu-ți îndatorat, ca să te ocrotească și să nu te supere, se face a nu vedea abuzurile ce le făptuiești!

Auzindu-l, Asene își ieși din sărite, ochii i se bulbucară, mai să-i plesnească, iar în colțul buzelor îi apărură ușoare firișoare înspumate de salivă. Nemaiputându-se stăpâni, răbufni furios, spre uimirea și indignarea fătaților săi, rămași fără grai:

- Nu vine odată Paștele, ca domnul să vă cheme pe toți ciopor la Curte și, prinși în capcană, să vă scurteze de cap, cum îl sfătuieste de câteva luni bune chir Vevelli, că exact asta meritați: să fiți tăiați și zvârliți pe grămada de gunoi scoasă din staule!

După o clipă de năuceală și stupoare, în odaie se stârni o larmă de nedescris. Boierii din stranele din dreapta scaunului săriră în picioare și începură a urla pe zeci de voci, cuprinși de furie:

- Cum așa, traiul ne este primejduit?
- Adică o să fim hăcuiți ca dobitoacele?
- Viața ne este pusă în joc?!!

---

¹⁴⁶ (Înv.) Dare, bir, impozit.

- O să fim uciși la grămadă, ca pe vremea nenorocitului de Lăpușneanu?

- Care va să zică domnul vrea s-o ia pe urma bunicului său de pomină?! Tradiție de familie, de... Așchia nu sare departe de trunchi!!

- Trebuie să ne păzim! Nu putem lăsa lucrurile așa!

- Să ne gândim la închipuirea unor măsuri prin care să ne salvăm viața!! Să facem ceva!!

- Să plecăm!

- Ne amenință moartea, pieirea!!! Vai nouă!!

- Dumnezeule, în ce țară trăim!!

Pe de altă parte Vevelli și ai săi erau la rândul lor muți de uimire, neînțelegând cum Aseni putuse face nemăsurata greșeală de a dezvălui planul tainic al masacrului în masă pus la cale împotriva boierilor potrivnici. Străpuns de privirile fărtașilor săi cuprinși de indignare, Aseni întrevăzu imensitatea gafei pe care o săvârșise. Dar era prea târziu ca să mai poată retracta ceva. De altfel, după cele rostite, orice încercare de negare nu numai că nu-i anula spusele, ci dimpotrivă, le sublinia, atrăgând atenția asupra-le. Așa că tăcu și se așeză cuminte în strană, uitându-se vinovat către ortaci, parcă cerându-le iertare. Aceștia mai să-l sfășie, dar era în zadar. Răul fusese făcut și nu se mai putea drege.

În stranele de dimpotrivă larma, și așa nețărmută, se întetea pe măsură ce timpul trecea, încât nu se mai înțelegea om cu om. Boierii ieșiseră din locurile lor și se preumblau bombănind prin mijlocul odăii. Iliăș se foia disperat în scaunul său înălțat pe estrada de trei trepte, și nu era în stare să-și închipuie ce-ar putea imagina pentru a înăbuși, sau cel puțin controla, situația peste măsură de tensionată. Deschise de mai multe ori gura să zică ceva, sperând că printr-o cugetare bine ținută ar reuși să pună capăt agitației, dar abandonă de fiecare dată, căci nu-și

dădea seama ce-ar putea spune. Așa că rămase țeapăn în tron, parcă așteptând o minune, care nu se mai petrecea. Iar țipetele se întretăiau tot mai asurzitor.

- Deci de azi nu mai venim la Curte! Hălăduim în lume!

- Să grijească de țară cine o voi!! Ne-om băjeni chiar în noaptea asta, că mai scumpă ne e viața!

Lupu, cu vocea-i tunătoare, acoperi dintr-o dată larma, făcându-i pe toți să tacă și să se întoarcă spre el:

- Țara nu poate fi lăsată de izbeliște! Asta e o prostie! Țara e a noastră, deci noi răspundem pentru ea!!

- Dar libertatea, ba chiar viața ne sunt puse în cumpănă, răspunseră mai multe voci.

- Asta nu e pricină de a dezerta de la îndatoririle care ne revin, căci nu suntem niște lași amarnici. Trebuie să ne facem datoria până la capăt, cu orice risc! Doar suntem bărbați întregi, nu cârpe!

În primul moment Alexandru vodă Iliăș, care tresărise și el la răgetul vel vornicului, speră că, prin acest îndemn la împlinirea datoriilor, Lupu vrea să restabilească ordinea în adunare și prin aceasta să-l reașeze în drepturi. Cum zarva încetă pentru un răstimp, fu pătruns de convingerea că în scurt lucrurile vor reintra în normal, iar el se va putea ridica dominator în picioare și ieși netulburat din odaie, ca în orice zi obișnuită. Doar că Lupu nu se opri din vorbit, iar urmarea discursului său nu numai că îl dezamăgi profund, dar îl înspăimântă de-a dreptul, făcându-l să înlemnească în jilt:

- Dar împlinirea datoriilor față de neam nu o putem face decât punându-ne viețile la adăpost! Pentru asta să hotărâm ca de azi înainte să intrăm în Curte și în palat fără a mai lăsa armele în camera străjilor de la poartă, cum era obiceiul de până acum. Vom purta în permanență asupra noastră spadele, jungherele și pistoalele. Vom intra cu ele la

brâu chiar în spătăria mare. Ba, n-ar fi rău să ne așezăm sub veșminte cămăși de zale, ori chiar platoșe. În temeiul acestor măsuri nici un ucigaș nu va cuteza să ne atingă. De asemenea slugile noastre, și ele înarmate temeinic, să primească dreptul să ne aștepte în ceardacul mare și în tinda palatului, ca să le putem chema la orice ceas în ajutor, dacă am avea nevoie de ele. Deci boieri dumneavoastră, sunteți de acord cu toate spusesele mele?!

- Ne învoim! Ne învoim! Astfel ocrotiți putem îndrăzni de a veni la Curte! Și o vom face!!

- Atunci așa să fie, precum am hotărât cu toții, ce suntem capi ai țării! încheie Lupu. Iar acum, spre a nu ni se întâmpla nimic rău din cele puse la cale împotriva-ne, să spargem deîndată divanul și să plecăm acasă, dar nu răzlețiți, ci adunați mai mulți laolaltă, în cete cât mai mari. Iar de mâine prudența să ne fie cuvânt de ordine! Deci când ne vom întoarce, vom veni nu numai înarmați până în dinți și împresurați de slugi, ci în pâlcuri cât mai mari! Niciodată nu vom mai umbla singuri! Așa vom fi puși la adăpost, căci nimeni nu va cuteza să se mai atingă de noi! Dacă s-a voit război, apoi război să fie!!

Rigurozitățile etichetei de Curte impuneau de veacuri ca să iasă din spătăria mare mai întâi domnul, în vreme ce boierii se ridicau cuviincioși în picioare și își plecau frunțile în semn de supunere și închinare, abia după aceea putând urma și dânșii. Acum însă, fără a mai ține seamă de aceste reguli străvechi, divaniții, întorcând ostentativ spatele la tron, se buluciră în ușă, și, îmbrâncindu-se mojicește, năvăliră în graba spaimei în tindă, iar de aici în ceardacul cel mare, repezindu-se pe scări în jos.

Astfel după doar câteva clipe măritul voievod și apropiații ai săi se pomeniră singuri în larga spătărie mare. Asemenea neobrăzare nu se mai pomenise vreodată la Curte! Vodă și oamenii săi de casă se priveau consternați în

jur și nu le venea să-și creadă ochilor că blasfemia fusese posibilă. Nu puteau concepe că scena la care fuseseră martori era cu adevărat reală. Și totuși rămăseseră numai ei în uriașa sală... Era poate cea mai ciudată Joi a Pocăinței pe care o trăiseră vreodată, iar de pocăință nici urmă.

A doua zi Curtea rămase aproape goală. Apărură doar boierii care se știau agreați de Alexandru vodă și de Vevelli, precum vel logofătul Ghenghea Ionașco, vornicul Țării de Sus Cujbă Ionașco, marele medelnicer Gheuca Simion, marele șătrar Bolea Stratulat, zis și Istratie, și încă câțiva. Divanul astfel subțiat se ținu totuși, dând chiar hrisoavele de întărire a unor vânzări de ocini, rânduite a se cerceta în acea vineri.

Când îndatoririle oficiale se isprăviră, Alexandru vodă ieși falnic din spătăria mare, spre a trece în cea mică, fiind de altfel urmat imediat de oamenii săi de casă, în frunte cu nelipsitul Vevelli. Se așezară turcește pe perine în jurul unei mese scunde, spre a ține sfat.

- Ce-i de făcut ca să aducem iarăși divaniții la Curte? rosti retoric principele, deci fără să aștepte răspuns de la cei din jur.

- Mă îngrijorează mai mult armata, decât ifosele jupânilor veliți, mărturisii dus pe gânduri Vevelli, aflat în stânga voievodului.

Zaraful era un grec turcit, purtând însă un nume italian, de nici nu mai știai bine de ce neam putea fi. Dar lucrul era explicabil căci era rethymniot de felul său, adică născut și crescut în Rethymno, port situat pe coasta de nord a Insulei Creta, deci neaoș ținut grecesc, aflat însă pe atunci sub stăpânire venețiană. După veșminte nici nu ți-ai fi putut închipui că e totuși creștin, căci purta turban, caftan cu colțurile din față răsfrânte în brâu, ceacșiri roșii, tuzluci și meși.

- Până săptămâna viitoare nobililor o să le treacă burzuluiala, continuă el, nu fără o doză de dispreț. Foc de paie nimic altceva. Mai neliniștitoare e reacția moscăliei¹⁴⁷, care poate fi neșteptată, datorită înrâurilor la care e supusă. Deși pe biv vel hatmanul Savin Prăjescu l-am scos din slujbă și l-am mutat pârălab de Roman, se mai bucură de mare trecere printre oșteni, cuvântul său fiind ascultat de mulți căpitani și hotnogi, pe care i-ar putea ridica împotriva-ne. Și nu e singurul în care nu am pic de încredere. Să nu uităm apoi că vtori spătarul Racoviță Cehan e frate cu pitarul Ionașco Cehan, aprigul nostru dușman! Oare el să nu fi fost atins de aplecările lu' frățâne-său? Mă tem că da! Iar dânsul e unul dintre aceia care au un cuvânt de spus legat de armată. Ca atare putem spera că oștenii aflați la porunca sa ne vor rămâne credincioși până la capăt? Eu tare mă îndoiesc! Iar hatmanul Bașotă Iurașco, deși nu ne e chiar dușman, nici prieten nu ni se poate socoti! Eu nu m-aș bizui pe el nici cât negru sub unghie.

- Dar lefegii ascultă orbește de cei care-i plătesc! Deci ei atârnă de domn mai mult decât oricare altă breaslă ostășească! reflectă optimist Ieronim Heres, spre a-i liniști temerile.

- Dar uiți că divanul a hotărât ca vistiernicul să verse soldele numai cu învoirea sa, îl întrerupse Vevelli. Iar lefegii au aflat că plata lor atârnă de bunul plac al boierilor, iar nu de Măria sa... Deci și ei devin nesiguri... Apoi te-ai întrebat vreodată de câți bani dispunem cu adevărat în clipa asta?

- Deci trebuie să găsiți mijlocul de a deveni din nou stăpânii neîngrădiți ai vistieriei. Băteți-vă capul ca să descoperim o cale de a le pune căpăstru boierilor... interveni mohorât voievodul

- Poate, dând slujbe bune unora dintre cârtitori, îi câștigăm de partea noastră, făcu Vevelli.

---

¹⁴⁷ (Moldovenism învechit) Militărie, serviciu militar, cătănie.

- Cu cine am putea începe?

- Mă gândesc spre pildă la biv vel postelnicul Costin! Are o mare înrâurire asupra boierilor și, dacă e ajutat, l-ar putea contrabalansa chiar și pe vornicul Coci, care este capul potrivnicilor, de la el pornind toate supărările care ne vizează. În plus, dându-i hătmănia, am putea recâștiga prin el și înrâurirea asupra armatei. Deci dintr-o singură mișcare am putea nimeri două ținte...

- Chemați-l imediat la Curte și să vedem ce putem dobândi din parte-i, hotărî voievodul.

În urma sugestiei cămătarului, fostul postelnic ajuns mazil de țară, fu poftit grabnic la palat. Jupânul, deși se găsea pe undeva prin capătul de miazănoapte al județului Putnei, în a cincia Duminică din postul Paștelui, cea închinată Sfintei Mării Egipteanca, se înfățișă la Curte, unde, în tinda așa zisei „case mari”, se întinseseră mesele pentru a face îndătinatul ospăț de după reînturnarea domnului de la liturghia ce urma a se ține în biserica Sfântul Nicolae domnesc.

În clipa când se ivi, principele, tocmai înturnat de la slujbă, amână începutul petrecerii, trăgându-l în spătăria mică, unde, dimpreună cu Vevelli, îl înștiință că voiește a-i da din nou rang de înalt dregător, știindu-l credincios și plin de merite alese și e păcat ca acestea să se risipească în zadar. Pentru a-i folosi însușirile și a le pune în slujba prosperității țării, voiește a-i da pe mână hătmănia. Spre dezamăgirea celor doi, postelnicul Costin îi ascultă fără a se arăta prea entuziasmat.

- Cinstea ce mi-o arătați mă onorează, dar pică atât de neașteptat, încât nu știu ce să răspund. V-aș ruga să-mi lăsați o zi - două de gândire, să mă dezmeticesc.

Amânarea dovedea de altfel că foarte probabil boierul nu se va lăsa mânuit și că de bună seamă nu va putea fi folosit așa cum era plănuit, încât avansarea nu prea mai

avea rost. Deci nădejdiile puse în el se spulberau și orice insistență nu se mai îndreptătea. Fiind simplu mazil, nici la ospăț nu fu reținut, omul înturnându-se la caravanseraiul la care trăsesse. De fapt, intuind că pofirea nu era tocmai curată, ci ascundea ceva, nu-și adusese cu sine soața, venind călare, însoțit doar de niște argați. Dar poate nu numai din cauza suspiciunilor renunțase la nevastă. În acea clipă femeia era gravidă în câteva luni, și n-ar fi putut suporta ușor deplasarea din cauza zdruncinăturilor, căci șleaurile erau pline de hârtoape. Deci bărbatul n-o târâse cu el, voind și ca s-o ferească de necazuri. Va naște abia spre toamnă, iar pruncul ce se va ivi pe lume în aceste împrejurări încurcate va fi nimeni altul decât vestitul cronicar Miron Costin de mai târziu.

Refuzul fostului postelnic nu era însă dictat nici de vreun exces de virtuozitate și corectitudine, care nu i-ar fi îngăduit să se complacă în urzelile dubioase și în deșănțarea voievodului și a clicii sale, dar nici expresia unei atitudini absurde, de a face opoziție cu orice preț. Deși era plecat de câteva luni din cetatea de scaun, cunoștea prea bine atmosfera lăsată în urmă. Auzise de frecuşurile neîncetate din divan și înțelesese prea bine dedesubturile lor. Întrevăzuse taberele care se născuseră și pricepuse și ce ținea fiecare.

Căzând la învoială cu vodă, își dădea seama că intra în ciotca acestuia, fiind folosit însă spre a lovi în vrăjmași. Deci cumva pica la mijloc, poziția cea mai ingrată ce se putea închipui, căci era cal de bătaie și pentru unii și pentru ceilalți. Iar la urmă învingătorii, indiferent care erau aceștia, s-ar fi dispensat deîndată de el, fiind compromis în ochii lor de neguțările și înțelegerile încheiate cu potrivnicii. Oricum o întorcea, ar fi încăput în pielea pionului de sacrificiu, util domului pentru a trece de impasul la care se ajunsese, postură pe care însă nici prin gând nu-i trecea ca s-o accepte.

Nu vedea de ce și-ar pune pielea în joc într-o lupta în care era singurul care nu avea nimic de câștigat, ci doar de pierdut. Înălțarea în rang care i se propunea, după ce ar fi fost de tot efemeră, închipuia un cuțit cu două tăișuri, și oricât de prevăzător ar fi încercat să fie, ar fi sfârșit prin a fi rănit. Deci o prevedere elementară îi dicta să se țină cât mai departe de amestecăturile ce se puneau la cale, fie de-o parte, fie de cealaltă, spre a nu ajunge o jertfă stupidă a împrejurărilor.

Făcându-și astfel socotelile, nici nu se mai gândi să se înfățișeze peste câteva zile la Curte pentru a da vreun răspuns, cum făgăduise. În aceeași seară puse să i se înșeueze calul și se întoarse la soață, în ținutul refugiului său. De altfel, deși departe de Iași, nici acolo nu se simți în siguranță, căci, după scurta vizita în cetatea de scaun, auzise ce se clevea prin cârciumi, văzuse agitația de pe ulițe și înțelese că în scurt timp va izbucni un adevărat război nimicitor, care va sfâșia neamul și care se va lăsa cu mulțime de morți și averi jefuite. De aceea, pentru a fi ferit de primejdiile ce se întrezăreau de orice minte pătrunzătoare, socoti că ar fi mai înțelept să se găsească cât mai aproape de hotar, spre a putea trece dincolo dacă amenințarea ar deveni prea mare.

Deci din ținutul Putnei se mută mai spre miază-noapte, pe o moșie pe care o avea nu departe de cetatea Hotinului. Aici își târî și nevasta, urcată sub coviltirul unui chervan încărcat cu fân proaspăt, a cărui moliciune să amortizeze întrucâtva smuciturile, încât călătoria să dăuneze cât mai puțin femeii și fătului aflat în dospire. Drumul, de altfel destul de lung, tăind Moldova în lungul ei, ținu cam multe zile, mai ales că, din pricina împovărării cu cea suferindă, trebuia mers destul de încet, iar pe de altă parte se cuvenea să fie făcut un ocol cât mai larg Iașilor. Ajuns în cele din urmă la acest conac de margine, fostul divanit

rămase în așteptare, spre a pândi ce se mai petrece în țară și, funcție de împrejurări să hotărască ce va face mai departe. Oricum, în ogradă ținea neîncetat un trăpaș înșăuat pentru sine și un chervan încărcat cu fân pentru soață, încât să se poată băjeni la orice ceas din noapte sau din zi.

*

Din nefericire pentru Iliăș, în vreme ce oamenii săi de casă nu găseau o modalitate de a pune șaua pe boieri, aceștia din urmă năpădiseră autoritățile de la Înalta Poartă a Fericirii cu toptan de arzmahzaruri în care descriau în vorbe sfâșietoare marea primejdie care le amenință viața și averile și cereau grabnic ajutor și ocrotire luminatului vizir și preaslăvitului padișah, dâșii fiind ajunși la disperare și pe picior de plecare. În urma nestăvilitei lor râvne, la nici măcar o săptămână de la vorbele scăpate de Asene în divan, amenințarea cu masacrul în masă al boierilor era cunoscută la Stambul, pricinuind mare stupoare și indignare în sânul înaltei cârmuiri împărătești.

Dar lucrurile nu se sfârșiră aici, fiind departe de a se mărgini la câteva jalbe trimise măriților oblăduitori țarigrădeni. Vel vornicul Coci, care printre apropiați începuse a-și zice Vasile Lupu, se puse pe ațâțat lăcuiorii târgului Ieșilor, îndemnându-i să se răscoale împotriva samavolnicilor ce le săvârșea principele. Dacă Alexandru vodă dispunea de armată, cu care putea apăra Curtea de orice asalt, oricât de aprig ar fi fost, mai ales că zidurile de apărare erau de neclintit și de neescaladat, Lupu se gândea să folosească puterea gloatei spre a surpa tronul. Împiedicând printr-un asediu strașnic orice ieșire în târg, se ajungea în cele din urmă la înfometarea celor din întăritură, care ar fi fost astfel siliți să cedeze, deschizând porțile, tăria

meterezelor, oricât de grozavă, nemaifiindu-le de nici un folos.

Oamenii de casă ai vel vornicului, la porunca sa, se răspândiră prin cârciumi și plătiră rânduri întregi de ulcele de vin pentru cei aflați întâmplător acolo, în vreme ce-i îmboldeau să se răzvrătească spre a scăpa de povara grelelor dajdii și de strășniciile agiei și armășiei, care pedepseau neiertător pe toți cei ce se împotriveau strâmbelor rânduieli, gândite împotriva muritorului de rând. Dacă vor dreptate și belșug trebuie să-l alunge pe vodă și pe grecii din jurul său, ridicând în scaun un adevărat iubitor de glie și narod, care să fie de-al locului și să aibă simțire și înțelegere pentru creștinul sărman, ajutându-l să prospere. După atâtea imbolduri, la toate răscrucile lumea nu mai discuta decât despre modul cum își poate dobândi slobozenia și bunăstarea.

Dar trimișii lui Lupu și ai unora dintre boierii ce-i erau obișnuit oaspeți nu se mulțumiră a colinda numai prin cârciumile târgului, ci ajunseră chiar și prin satele din vecinătate, precum Miroslava, Găureni, Galata, Aroneanu, Hlincea, Bucium ori Holboca. Și destui răzeși și vecini¹⁴⁸ începură a se amesteca printre târgoveții din cârciumi spre a asculta ațățările logofeților lui Lupu, la o ulcică de vin plătită de aceștia, deci dobândită fără cheltuială. Și întorcându-se acasă împărțășeau cele auzite fărtaților lor, care-i ascultau cu gurile căscate și cu nădejdiile de viață mai îndestulată stârnită. Dar deși entuziasmul gloatelor prinse a se aprinde ca un licăr de speranță de mai bine, el era departe de a fi unanim. Scepticii nu lipseau nici ei, deși, în cadrul trendului general păreau mai degrabă niște cârcotași obtuzi și mărginiți, care se împotrivesc sângului de dezrobire al celor cu mintea mai deschisă și puși pe fapte.

¹⁴⁸ În sens de țărani dependenți (iobagi) din Moldova.

Astfel pe o un buștean de stejar, așezat în lungul gardului de leasă în chip de băncuță lângă poarta unei ogrăzi din Miroslava, stăteau de vorbă mai mulți bărbați de vârste diferite. Cei tineri, mai avântați și mai focoși, sorbeau cu nesaț veștile aduse din cetatea de scaun, aflată dincolo de dealul după care se găsea dosit satul lor.

- Drept îi ce zic târgoveții ceia! se înfierbântă Bogdan, un fecior însurat mai an, și cu casa mai devală. De, minte mai luminată de târgoveț! Trebuie să-l alungăm pe Iliș și pe oploșiții săi de grecotei și-o să ne fie traiul mai înlesnit. A venit vremea să ne punem în mișcare, să luptăm, căci numai de noi atârnă viitorul nost și al copiilor noștri. Dacă zăcem ca mămăligile, nu dobândim nimic. Nu poți sta toată viața ascultător ca boul la jug și cu ochii în pământ!

- Chiar crezi că o să ne fie mai bine dacă alungăm pe unul cu coroană-n creștet? întrebă Stan, stăpânul casei lângă care stăteau cei adunați.

Era un moșneag ce-și răsucea alene între degete vârfurile mustății, ce-i ajungeau până din jos de fălci.

- Locul nu-i va fi luat de alt încoronat? Căci poți fi sigur că scaunul nu va rămâne gol pentru multă vreme! Și cu noul venit nu ne va fi cumva la fel, precum ne-a fost cu cel de dinainte? Iar dacă omul e mai lacom decât celălalt, nu s-ar putea să ne fie și mai rău, dările fiind mai mari? Ca să ne fie bine altceva trebuie schimbat, nu un singur om, fie el chiar unșul Domnului, deci o ființă cu un cap mai presus de noi! Alungarea nu ne aduce cu adevărat folos, ci poate deschide mai degrabă o altă bortă a năpastelor.

- Nea Stane, eu văd că tu nu vrei să vii să faci ceva să ne fie nouă bine, ci stai ca o stană sfântă la poartă și-i îndemni și pe alții să-ți fie asemenea! Păi așa nu vom ajunge nicăieri nici în vecii vecilor! Nu degeaba lumea te poreclește Stan pățitul.

- Porecla are poate un înțeles mai adânc, căci celui pățit, în chip obișnuit, viața îi dă mai multă învățătură. Așa că porecla poate nu-i de derâdere, ci de laudă. Dar întorcându-ne la vorba ta, te întreb, iar dacă vom face lucrurile fără socoteală vom ajunge undeva?

- Uite, d-aia o ducem noi rău, că sunt de-al de matala care nu fac nimic și stau ca netoții cu brațele în sân, așteptând să le cadă para mălăiață în gură. Răzlesc numai cei care luptă și nu se lasă, nu cei care stau ca boul în jug.

- Drept îi! Ca să izbândești trebuie să stăruiești. Dar degeaba ești cal năvălaș dacă ești în ham. Zadarnic dai din copite la vizitiu! A fi năvălaș nu-i îndeajuns, ci doar te alegi cu un prisos de bice în spinare. Ca să fii liber și să-ți fie bine sunt trebuitoare două lucruri. Întâi să sfășii hamul, iar apoi să scapi în codru, în sălbăticie, asta dacă mai poți găsi azi un loc care să fie al nimănui, ci doar al tău, pe care să poți hălădui în voie, fără îngrădire și stăpâni. Deci pentru a ajunge la slobozenie desăvârșită s-ar cuveni să descoperi o pădure nepătrunsă sau un izlaz fără hotar. Dar în vremile noastre nu mai există pe nicăieri asemenea colț de libertate! Deci întâi și întâi, pentru a viețui după capul și voia noastră, trebuie să scăpăm din chingile care ne înăbușe, iar asta înseamnă să înlăturăm orânduiala în mijlocul căreia suntem osândiți de soartă ca să trăim.

- Vorbe de nevolnic, ce nu știe și nu vrea a lupta pentru bine și dreptate, vorbe ce nu-s vrednice de un bărbat! Fricoase și lașe sunt astfel de ființe și de nimic. Din cauza lăncezelii și inerției lor suntem unde am ajuns.

- Iaca, tulburarea asta ce frământă mulțimile va lua sfârșit în câteva zile, sau cel mult în câteva săptămâni, așa că pot nădăjdui să ne mai întâlnim și după aceea, ca să punem în cumpănă spusa mea și a ta. Și ne-om putea întâlni, dacă cei care v-au atârnat nu vă vor spânzura chiar dânșii pentru că vi-ați îngăduit să treceți cu vâltoarea dincolo de

mărginirile dorite și încuviințate de ei. Deci ne-om revedea la anu', dacă nu veți atârna în vreun ștreang, drept răsplată pentru vitejia voastră întru dobândirea unei închipuie slobozenii. Nu uitați că, răzvrătindu-vă, v-ați atins de suflete ale tagmei celor care v-au îndemnat, lucru care nu vă va fi iertat vreodată, chiar dacă cei vătămați fac parte din tabăra vrăjmașă lor. Mădularii castei privilegiaților voiesc să fie socotiți ființe providențiale, mai presus de creștinul de rând, de parcă ar fi coborâte cu hârzobul din cer! Cei care nu-i privesc astfel trebuie căsăpiți, căci strică orânduiala lumii. E vorba de de-al de voi.

- Cei care ne îndeamnă să ne sculăm ne vor binele, nu vor să ne înșele, cum crezi matale. Iar potrivnicii lor, adică vodă și ai săi, nu sunt un cin hărăzit din țării, pe care să-l apere cineva, cum tot blodogorești, îndemnându-ne la smerită supunere. Iar cei ce ne povățuiesc să ne ridicăm nu ne vor tăia dacă spulberăm aceste scursori, ci o să ne fie recunoscători că i-am urmat, dându-le tărie. Deci trebuie să-i ucidem ca pe niște năpârci pe cei arătați a fi dușmanii neamului!

- Pe câți? Că-s prea mulți ca să-i puteți răzbi pe toți! Cei rămași nu vă vor ierta că ați ridicat mâna asupra cinului lor. Cei mici n-au voie să ridice mâna asupra celor mari, căci cei mari nu le vor trece cu vederea asemenea greșeală, chiar dacă cei nimiciți le sunt vrăjmași. Căci ce-l ce-a dat odată cu pumnul în stăpân poate oricând s-o facă din nou, căci e o fire care cutează, deci trebuie stârpit. Asta-i legea și mersul lucrurilor în lumea de azi.

- Scorneli și exagerări de moș fricos!

- Gândiți-vă, urmă bătrânul, uitându-se și la ceilalți ce se înșiraseră pe butucul de la poartă, că acum câțiva ani, cred că-s mai bine de zece de atunci, niște boieri au ridicat mâna asupra lui Gaspar Grațiani vodă și l-au înjunghiat, iar capul tăiat l-au înfățișat aceluia ce-a fost înscăunat în urma

morții voievodului, nădăjduind la bună răsplată, căci i-au înlesnit încoronarea! Ei bine, văd că ați uitat ce-au pățit cei cu pricina după aceea! Și nu erau chiar niște oameni de rând, de-al de noi! Taman cel care a tras folosul, și care nu e altul decât principele de acum, nu le-a mulțumit celora ce i-au deschis calea sușului, ci i-a tăiat bucățele, aruncându-le trupurile în haznalele umblătorilor pentru slujitori din fundul ogrăzilor Curții domnești, să-și sloboade argații nevoile asupra lor când s-or ușura. Însemnat pentru el nu era că i s-a deschis astfel făgașul măririlor, ci că unii ce erau mai prejos de cinul său s-au atins de cei care sunt mai presus de ei și a căror ființă trebuie să pară tuturor sacră și de neatins. Omorul făptuit de cei doi boieri crea deci un precedent periculos chiar pentru sine. Ei bine, spre a sădi în judecata lumii cât mai adânc ideea sacralității celor așezați deasupra în orânduiala lumii, singura soluție era aceea de a-i nimici în chipul cel mai crunt și de batjocură pe cei ce-au nesocotit acest adevăr. De aceea cei doi ucigași au fost fărâmați fără milă și zvârliți în gunoaie. De aici trebuie să se înțeleagă că cel ce se atinge de un uns al Domnului nu poate sfârși decât în chip nenorocit! Și credeți că dacă veți deschide printr-un omor calea la scaun jupânului Lupu Coci, el va gândi altfel despre voi? Când va băga de seamă că i-ați ieșit din cuvânt și v-ați atins de ființe care nu sunt de nasul vostru se va supăra și el și va socoti că trebuie să învețe gloata să nu se bage cu râțul în breasla celora de sus că altfel o pățește. Vornicul Coci vrea doar alungarea lui Alexandru vodă și a grecilor săi, și atât! Din câte am auzit, doar atâta ziceau cei din târg, care îndemnau la nesupunere. Ori voi vreți să mergeți mai departe și să ucideți. Mi-e teamă că dacă o să încălcați consemnul ce vi s-a stabilit, veți plăti cu ștreangul îndrăzneala avută. Vă înșelați dacă credeți că veți fi iertați pentru sacrilegiul pentru care cei doi boieri ce-i pomeneam adineauri au plătit cu viața!

- Aiurea, moșule. Dacă-l jupuim pe Ilieș vodă, vornicul Coci ne va pupa mâna! Sau în orice caz ne va da bună răsplată.

- Așa credeți voi. Ei bine, cu cei care vor scăpa vii, fie și cu urechile ori nasurile tăiate, oi mai putea sta de vorbă! Și atunci o să vedem dacă am avut sau nu dreptate! mustăci bătrânul, clătînând a jale din cap.

- Vorbe de clacă izvorâte din frică! Judecată de babă, nu de bărbat zdravăn!

- E bine să te ridici, dar înainte de asta e și mai bine să te uiți pentru cine și pentru ce te ridici, căci s-ar putea ca aridicarea să nu fie îndreptată către țelurile dorite de tine, ci dimpotrivă. Apoi nu e de ajuns să dărâmi, ci trebuie să fii în stare să pui și ceva în loc. Ori voi surpați un domn, și atât. În golul rămas ce veți așeza? Va urca în scaun unul din voi, sau împărăția va trimite alt vodă? Nu va fi aceeași orânduială de până acum? Deci ce se va schimba? Nimic! Atunci de ce-ați ieșit la bătaie? Nici voi nu știți bine!

- Ce pricepi matala, moșule?! Om izbândi căci ne ajută cei mari, de-al de măritul Lupu Coci. Îi avem de partea noastră. Și la nevoie pe el îl punem domn, căci e învățat și va ști ce trebuie făcut ca totul să fie bine. Să fi auzit numai ce zicea ieri prin cârciumă vechilul său și ce mai făgăduia!

- Fie pe voia ta, băiete. Oricum într-un an ne-om vedea iarăși aici la poartă, și atunci om putea socoti care dintre noi avu dreptate. Vom cerceta dacă s-a schimbat ceva în bine, sau totul a rămas cum a fost, doar stăpânii sunt alții și gârbaciul mai nou și mai gros. Vitejia poate fi deci și zadarnică nu numai de laudă. Mi-e teamă că ea nu e de ajuns spre a ne mântui, ci mai trebuie lucrat și în alt chip și mai ales cu altă țintă...

- Gură spurcată de cârcotaș... Atâta s-a ales din matala! Bărbăția ți-a rămas doar în amintire!

- Cu bărbăția te poți răzbuna pe cineva pentru un mărunțiș oarecare, sau te poți război pentru împlinirea unei dușmăanii; dar asta nu va aduce obștei o viață mai acătării. Doar cu ea nu se schimbă rânduiala. Noi rămânem cu soarta noastră amară, din strânsoarea căreia nu putem ieși vreodată...

- Atunci, după părerea matală, ce trebuie făcut ca să ne fie și nouă bine?

- Asta chiar nu știu. Dar ceea ce știu e că ceea ce vreți să faceți voi nu ne duce nicăieri, căci nu e îndeajuns! Asta pentru că nu atingeți esențialul. Cum spuneam, te poți răzbuna de ceva sau pe cineva și poți fi chiar mulțumit o vreme cu isprava ta, socotind că ți-ai atins dreptatea, dar din păcate temelia orânduielilor care ne amărăsc viața rămâne așa cum a fost, adică strâmbă și schiloadă, încărcată de dajdii și de slujbași ce umblă cu gârbaciul și cu mâna întinsă.

- Dar spunând asta te osândești singur, căci te învoiești să stai întru vecie ca vita în jug.

- Nu mă osândesc eu, căci dintru început nimic nu a atârnat de voia mea! Am fost osândit de soartă încă din clipa nașterii, căci de atunci n-am putut să aleg nici lumea în care vreau să trăiesc, și nici în ce parte a ei să-mi fie sălașul. Deci viitorul mi-a fost pecetluit de atunci pentru tot restul zilelor... De altfel deseori mă întreb și care e rostul vieții... Cât ești întreg și în puteri zău dacă nu-i păcat să mori. Însă dacă ești măcinat de slăbiciuni, de sfâșieri și neputințe zău dacă nu-i păcat să mai trăiești, căci doar te canonești în zadar.

- O spui de parcă nici n-ai mai vrea să trăiești...

- Viața e atât de trecătoare și nestatornică. Cei apropiați îi vezi cum dispar pe rând. Azi sunt, vorbești cu ei, te bucuri de ei, îți moaie sufletul și mâine nimic... Doar

pustiul se întinde în jur. Simți un îngrozitor gol în suflet și o amarnică sfâșiere.

*

Dar chiar dacă pe alocuri unii erau chinuți de simțământul zădărniceii luptei pentru schimbare, lumea prinse să se miște. Iar semul cel mai grăitor al acestei frământări subterane era acela că dăbilarii se alegeau în multe locuri cu bătaii strașnice, după care erau alungați din sate, iar catastifele le erau luate și sfâșiate. Iar unii sfârșeau chiar prin a fi uciși. Ajunseseră primejdios pentru slujbași, mai ales pentru cei de rang mai mic, ce nu aveau o ceată de însoțitori care să-i apere, ca să mai treacă prin vreun cătun.

Dar nici în marele târg al Ieșilor nu era mai multă liniște. În ciuda celor care îndemneau la supunere și resemnare, care nu lipseau nici aici, focarele de nemulțumire răbufneau în tot mai multe locuri. Întruna din zile se auzi că niște breslași, zădărați din pricina sentințelor date de vorniciei de poartă, ce se ațineau pe o latură a turnului celui mare de intrare în Curtea domnească, îi ciomăgiseră destul de zdravăn pe cei care-i supăraseră, încât în zilele următoare ale Postului Paștelui nici unul dintre judecători nu se mai arătase pe acolo, locul rămânând pustiu.

Ceva mai târziu se zvoni că pe Ulița de Afară, ce mărginea târgul dinspre miază-noapte, s-ar fi pus foc caselor unor cămătari, iar pe Drumul Sării s-ar fi spart câteva dughene, în ciuda privegherii agiești. Clevetelile întetiră în asemenea măsură spaima în sânul negustorimii, încât toate bolțile își traseră obloanele, fiind zăvorâte zdravăn pe dinăuntru, astfel că în ultimele săptămâni ale Paștelui nu mai aveai de unde târgui toate cele trebuitoare pentru sărbătorile care veneau. Asta nu potoli însă răufăcătorii. În chiar Săptămâna Floriilor, spargerii se făcură până și la unele bolți

de pe Ulița Rusească, cea care dădea în poarta lăturalnică de răsărit a palatului domnesc, cea zisă a Dărăbanilor. Deci prădătorii ajunseră cu jaful până în preajma Curții princiare, ceea ce aduse la desperare mai toți negustorii, cât și meseriașii breslași, care nu se mai simțeau în siguranță nici măcar în casele lor, fie și ocrotiți cu șapte lacăte!

Nu scăpară nici casele celorla unora cu stare. Nu mai departe decât namestiile lui Vevelli și ale lui Alexandru Mamona, deși păzite de slugi înarmate, fură călcate, iar grajdurilor celuia din urmă se încercase chiar să li se pună foc. Noroc că se nimerise o zi ploioasă, iar pălălăile fură stinse de vremuiala ce se dezlănțuise mai apoi. Mulți ziceau că lucrul nu e de mirare, ogrăzile fiind așezate în mahalaua Fânăriei din răsăritul târgului, taman în marginea dinspre mahalaua Cacaina, cea rău famată.

Ciudat era că într-o cârciumă de pe ulița Tălpărilor chiar doi logofeți de-ai lui Lupu, după ce-i cinstiră temeinic pe cizmarii de acolo, fură luați la bătaie pentru spusele lor. Vel vornicul Lupu ar fi trebuit să fie îngrijorat de incident, căci putea fi un semn că-i scăpa din mână pe cei pe care-i ațâța, dar aflând de cele petrecute ridică a dispreț și nepăsare din umeri:

- Ceartă între bețivi, ce nu mai știu de sine. În loc să se bată cu cine trebuie, s-au luat la harță între ei, ca proștii... De, minte puțină... De unde nu e, nici Dumnezeu nu cere. Desigur și ai mei or fi fost vinovați, căci nefiind treji, cine știe ce nerozii le-or fi ieșit pe gură...

Cu asta întâmplarea păru a se încheia. Dar numai păru, căci chiar pentru Lupu ea nu va sfârși aici.

Teama îi încerca însă și pe mulți boieri. Și nu era vorba numai de grija de a nu-și pierde viața de pe urma urzelilor voievodului, care pusese la cale măcelul de care mersese vestea până la Țarigrad. De altfel, aflând grozăvia, unii fugiseră din târg și se ascunseră pe la moșii, având caii

și harabalele pregătite de pribegie, în nădejdea de a scăpa dincolo de hotare, dacă i-ar căuta cineva de la Curte. Însă pentru cei rămași în cetatea de scaun frica era și de un alt gen. Devenise primejdioasă orice ieșire pe uliță, gloatele ajungând foarte îndrăznețe și toată vremea puse pe gâlceavă. De aceea boierii puseseră pază la porți și își întăriseră ogrăzile ca în vreme de război. Pentru a umbla prin târg nu mai plecau decât călare și împresurați de cete întregi de slugi înarmate, oricând gata de a scoate spadele din teacă dacă s-ar fi ivit vreo amenințare.

Curios era că, deși toți știau că ațâțările la răzvrătire, care tulburau liniștea târgului, erau pornite și întărite de vornicul Lupu Coci și de oamenii casei sale, vina pentru vâltoare se arunca în seama domnului Alexandru Iliăș și a grecilor care-l împresurau, în frunte cu temutul Batiște Vevelli, care, deși lipsit de dregătorie, era numit adeseori logofăt. De altfel zaraful, pentru care poțile palatului stăteau neîncetat deschise, cu toate că unii îi atacaseră casele, nu se arăta prea îngrijorat de degringolada apărută, având sentimentul că domină situația, de vreme ce se află în grațiile domnului. Deși tensiunile creșteau, era convins că în scurt lucrurile se vor liniști singure, fiind de ajuns să li se lase destulă vreme ca să se resoarbă de la sine. Odată cu trecerea timpului lumea va uita de măcelul proiectat, iar ca ștergerea amintirii să fie deplină lucrurile nu trebuiau nici grăbite, nici forțate.

Iscoadele pe care atotputernicul Kurt Celebi le ținea la Iași își înștiințară deîndată stăpânul cu de-amănuntul despre cele care se petreceau. De altfel capuchehaia lui Iliăș cunoștea lucrurile și din jalbele trimise marelui vizir de boierii ce-și simțeau amenințată viața. Se vorbea de un uriaș masacru, pe care l-ar fi plănuit vodă în înțelegere cu Vevelli, cum îl informase kethuda bey-ul, zis și caimacam-aga, adică loțiitorul marelui vizir, căruia îi putea chiar ține locul.

Acesta îi era prieten și-i împărtășea toate tainele stăpânului său. De altfel tot el îl avertizase că marele vizir Tabaniyassi Mehmed pașa luase foarte în serios plângerile primite și-l bătea gândul de a trimite în inspecție un imbrohor, spre a vedea ce este adevărat și ce nu din tot ce se zvonea. Auzind de asemenea intenție, Kurt Celebi intră temeinic la griji și se grăbi să aștearnă pe hârtie lungi scrisori cu sfaturi către cei de la Iași. Cea dintâi dintre ele era adresată lui Iliăș, iar celelalte lui Vevelli și altor apropiați ai principelui. Prin însășlările sale, capuchehaia încerca a prezenta căile prin care marele vizir putea fi îmbunătățit și, atenuându-i supărarea, se putea preîntâmpina o nedorită dizgrație.

Celebi începu prin a îndemna pe voievod să ia pildă de la Leon vodă¹⁴⁹, și după tiparul sineturilor sale din vara de acum doi ani, să alcătuiască și el niște hrisoave de osândire a grecilor ce asupresc fără milă săracii, aruncând asupra-le tot soiul de năpaste și alte multe rele. Sineturile detensionaseră atunci situația și împăciuiseră boierimea, iar dacă dâșșii nu ar fi uneltit pentru mazilirea lui Leon și aducerea în scaun a lui Radu, cel dintâi ar fi viețuit în pace încă cine știe câți ani. Deci diresele cu pricina nu-i slujiseră lui Leon, nu pentru că ar fi fost năroade sau zadarnice, ci pentru că-l săpaseră ei! Făcând deci asemenea lui s-ar putea reazeza oarece liniște în Moldova și amâna un deznodământ nedorit, închizând gura scandalagiilor, cărora li se tăia apa la moară.

Apoi ceata de greci în frunte cu Vevelli și Aseni, întrucât a stârnit mare înverșunare cu zvonul despre marele masacru de Paști, să fie trimisă grabnic la Stambul, chipurile, sub pretextul de a fi judecați pentru gândul ticălos legat de omorârea cinstiților divaniți, dar de fapt pentru a-i pune la adăpost de tulburările izbucnite în cetatea de scaun. De altfel, sădind credința că sunt duși în împărăție pentru

---

¹⁴⁹ Leon dăduse două hrisoave antigrecești în 15 și 23 iulie 1631.

osândire și aruncare în temniță, se vor liniști și cugetele nemulțumiților, ei nemiavând pricină de a se plânge că ar mai fi strâmtorați de temeri pentru viața lor.

Iar dacă zarafii n-or crede că acesta e temeiul cel adevărat al chemării, să li se arate scrisoarea sa pentru a-i convinge cel puțin pe cei doi, ce pot fi socotiți căpetenii ale funestei plănuiri, îmboldindu-i să se grăbească să vină la liman de scăpare. De altfel le va scrie și lor ca să-l priceapă mai bine, și, lămurindu-le motivul real al poftirii la Stambul, vor înțelege că nu au temeii de teamă și împotrivire, ci dimpotrivă. Ba își vor da seama că e mai înțelept pentru ei ca să renunțe deocamdată la dregătorii sau la alte avantaje și să se pustiească cât mai repede din Moldova. Nădăjduiește că vor întrevedea primejdia ce-i amenință și nu se vor supăra pentru sfatul ce li-l dă, fiind pentru binele și mântuirea vieții lor. El nu voiește decât ca sărmanii să fie feriți de năpasta ce ce e pe cale de a-i lovi, de aceea să-i urmeze povața până o trece furtuna. După liniștirea vânzolelilor se va vedea ce va mai fi și cum se pot drege mai bine lucrurile pentru ei, căci viitorul nu-i bătut în cuie.

Apoi, întorcându-se la principe, îi atrase atenția că, dacă nu vrea să pățească precum Leon vodă, trebuie să ia aminte la contracandidații la tron care s-au oploșit în acea clipă la Stambul. Au fost trei, dar unul s-a dus în lumea dreptilor; e vorba de Alexandru Coconul. Un altul e Moise Movilă venit de mai bine de jumătate de an de la tătarii nogai, cumnatul celui răposat, iar cel din urmă e un anume Neagu vodă Basarab, sprijinit de Matei Basarab, fiind poate neam cu acesta. N-au ei susținerea de care s-a bucurat Radu, dar pot totuși crea neplăceri. De aceea marele vizir nu trebuie în nici un caz supărat, ci dimpotrivă. Drept care e bine să i se respecte întru totul sfaturile, pe care el le-a plămădit din adâncul inimii.

Iar pentru a da o notă cât mai oficială chemării grecilor lui Iliaş la Stambul, în complicitate cu kethuda bey-ul, adică loçtiitorul marelui vizir, care-i era prieten, scrisorile le trimise printr-un capugi-başă, încât să pară expediate chiar de înaltele autorități ale ai Măritei Porți.

Zisul capugi-başă, pe nume Husein, ajunsese la Iași imediat după Florii, deci în primele zile ale Săptămânii Mari – într-o marți sau miercuri. Sosirea turcului stârni oarece vâlvă, părănd împuternicitul marelui vizir, venit în inspecție ca răspuns la jalbele boierilor care se plâneau de masacrul pus la cale de Paști. Ori o solie de asemenea însemnătate s-ar fi convenit să fie primită în divan, în fața căruia să fie citit mehtup-ul vizirului. Dar Husein știa prea bine că avea asupra sa doar niște scrisori ale capuchehaiei, care-l prevenise că acestea se cuvenea să fie arătate exclusiv domnului, iar cuprinsul lor nu trebuia în nici un caz să ajungă la urechile boierilor.

Drept care turcul insistă să fie primit doar de Măria sa în spătăria mică, ceea ce stârni nedumerire și chiar oarece indignare, părănd o încălcare a datinilor. Lumea bănuie imediat că e ceva necurat la mijloc și începu a cleveti, închipuind niște justificări ale ciudățeniei, fără însă a ajunge la vreo concluzie verosimilă.

Alexandru vodă, dădu ascultare rugii și ieși grăbit din adunare, de ifosele căreia era de altfel sătul. După ce rămaseră singuri, slujbașul otoman despături scrisoarea cuscrului și i-o citi. Auzind cererea de chemare a lui Vevelli, nici nu voi să audă de așa ceva:

- Să renunț la Vevelli, omul meu de încredere?! răbufni el furios. Fu cât pe ce să strige „la ibovnicul meu scump?!”, dar în ultima clipă se stăpâni, înăbușindu-și vorba. Nici gând să mă lipsesc de el și nici de prietenii săi. Mai curând ies din scaun, decât să le dau voie să plece. Dânșii închipuie toată puterea mea, mai ales de când o

seamă de boieri, călcându-și jurământul depus mie la patriarhie cu mai bine de un an în urmă, nu fac decât să-mi îngrădească o serie dintre atribuții. Fără Batiște sunt mort. Nu vor îndrăzni boierii să se atingă de protejatul meu, căci îi voi sta pavază. Am destui seimeni de credință care-l vor apăra. Nu-l amenință nici un pericol real. Cuscrul Celebi exagerează. Numai în oamenii pe care mi-i cere el pot avea deplină încredere! Dacă pleacă ei, încap pe mâna unor inși pe care-i detest, căci mă critică în permanență și-mi găsesc numai cusururi! Am nevoie de sftnici cinstiți, de credința cărora să nu am pricină de a mă îndoii vreo clipă și care să nu mă lucreze în chip viclean pe la spate.

Solul, auzindu-i ultima cugetare, zâmbi subțire, căci știa din auzite că voievodul este sodomit¹⁵⁰. Zvonul ajunsese până la Stambul.

Vodă, ca să nu ia o hotărâre de unul singur, porunci să fie chemați toți oblăduiții săi, rămași în spătăria mare, spre a le cere părerea. Ei înșiși să aleagă dacă vor să plece sau nu. Aceștia își părăsiră stranele în indignarea celor câțiva boieri pământeni care se știau a fi socotiți oamenii lui Iliăș. Erau înfuriați că se pune ceva la cale peste capul lor, deși erau cunoscuți de tot târgul ca luând partea domnului, lucru care le pricinuia chiar necazuri, fiind învinuiți că sunt niște lingăi josnici. Tare ar fi vrut să știe ce li se ascunde.

Când zarafii intrară în spătăria mică, Husein le împărți scrisorile care le erau destinate. Le citiră în tăcere, deseori uitându-se și în răvașul celuia ce le stătea alături.

- Ei? făcu nerăbdător Alexandru Iliăș. Vă învoiți să mă părăsiți și să mă lăsați pe mâna lotrilor cu care mă lupt de câteva luni?

- Nu, nu te lăsăm! făgădui grav Vevelli, bărbat de vreo șazeci de ani, deși la înfățișare arăta încă destul de tânăr și de atrăgător, încât nu i-ai fi dat vârsta. Mie nu mi-e

---

¹⁵⁰ Homosexual.

frică de nimeni. Dacă eram fire temătoare nu mă aflam unde sunt acum! Nu eu am pricină să tremur! Boierii tremură și sau ascuns, că destui nu mai apar de zile întregi în divan. Dă-i încolo, niște lași care fac pe ei. Atunci de ce să-mi plec eu grumazul?

- Răspuns de bărbat adevărat! îl laudă Iliăș. Așa îmi placi! E bine să-ți curgă în vine curaj, căci numai dacă îndrăznești poți învinge!

Apoi întorcându-se spre Husein, încheie:

- Deci acesta e răspunsul pe care să-l duci cuscrului. Noi rămânem aici, stăpâni pe țară și pe oameni. Nu ne lăsăm clintii din loc! Altfel vom urma toate celelalte sfaturi, afară de cel de venire la Stambul!

- Cum hotărâți dumneavoastră! Eu nu sunt decât un mesager. Mă voi trage la beilic, iar mâine dimineață pornesc pe drumul de întoarcere, înștiințând pe luminățiile lor asupra hotărârii pe care ați luat-o.

Apoi ducând mâinile cruce la piept se înclină și se retrase, părăsind de altfel imediat palatul.

Știrea venirii sale făcu însă mare vâlvă în târg, mulți socotindu-l pe capugi-bașa Husein ca închipuind un trimis al marelui vizir, sau poate chiar al padișahului, venit în inspecție ca urmare a jalbelor care avertizaseră Poarta asupra intenției voievodului de a organiza un masacru de Paști. Deci boierii tălmăcindu-i greșit rosturile, socoteau că trebuie să-l năpădească pe slujbaș cu noi și noi pâri, spre a-l convinge de primejdia nemăsurată care plana pe deasupra capetelor lor și să-l împoaște cât mai zdravăn pe principe cu tot soiul de acuzații.

De altfel, în aceeași după-amiază, în odaia cea mare de oaspeți a lui Lupu nu se mai sporovăi despre modul cum se petrecuseră Floriile, tema predilectă a conversațiilor din zilele anterioare, ci atenția tuturor se concentrează asupra

vizitei turcului la Curte, toate comentariile încercând a desluși subînțelesurile evenimentului.

- Omul pare hotărât să facă o cercetare serioasă, opină vel vornicul Lupu Coci la un moment dat. Din câte am auzit, când a aflat că taman jălbașii ce-au ridicat pără la Înalta Poartă lipsesc din divan, fiind ascunși de frică, adică din clipa când a priceput că nici jumătate din mădularii soborului nu au venit la Curte, s-a făcut foc, pricină din care nici n-a voit să se mai înfățișeze adunării, socotind că n-are în fața cui citi talhâsul care ne aducea cuvântul marelui vizir. Desigur o va face mâine, dar dacă din nou nu ne înfățișăm, nu va avea cine să-i prezinte adevărul și să întărească spusele arzmahazarelor trimise mai marilor săi. Atunci toată acțiunea va fi compromisă și va eșua, iar vodă iese în câștig. Ori nu trebuie să-i dăm prilejul de a dobândi acest avantaj, precumpănindu-ne! Deci în ciuda riscurilor, trebuie ca mâine toți divaniții să ne înfățișăm grabnic la Curte și să arătăm ce ne doare și ce ne nemulțumește, lămurindu-i turcului ceea ce dorim întru apărarea vieților noastre.

În ciuda faptului că majoritatea celor prezenți erau boieri fără ranguri, deci, oricum, lipsiți de dreptul de a lua parte la întrunirile divanului, discuțiile pe marginea trecerii pe la palat se aprinseră, devenind extrem de pătimașe. Mulți stăruiră că nu e de ajuns ca boierii opozanți să participe la soborul de a doua zi, ci trebuie întărâtați și târgoveții ca să ia Curtea cu asalt, să vadă osmanlâul că nu numai cei de viță îs nemulțumiți, ci că întreaga suflare a țării fierbe și-i pornită împotriva lui Iliăș.

- Aici aveți dreptate! încuviință cu gravitate vel vornicul Țării de Jos. Chiar acum trimit logofeții prin cârciumile din târg, să lămurească lumea ce are de făcut. Dar și domniile voastre, când veți ajunge acasă, să puneți mâna să vă mânâți slugile pe ulițe și prin satele din

vecinătate, să îndemnați oamenii să se scoale și să vină în zori la porțile palatului, ca să-și strige nemulțumirile. Și s-o facă cu cât mai multă îndârjire, zdruncinând chiar canaturile, de parcă ar voi să le spargă spre a intra.

- Ar trebui strivită năpârca, răbufni biv vel paharnicul Catargi. Dacă în cercul domnului ar fi strecurat omul potrivit, cu un jungher s-ar așeza liniștea și s-ar slobozi drumul spre scaun. Lucrul n-ar fi greu de făcut, căci între sodomiți pătrund lesne tot felul de scursori, căci toată vremea sunt în căutare de prospături.

Gazda se grăbi însă să-l întrerupă:

- Să nu ne avântăm prea mult. Vodă trebuie alungat, nu ucis. N-ar fi prevăzător ca mulțimea să-l omoare... Stăpânitorii Înaltei Porți s-ar putea supăra. E cunoscut că măritul padișah e o fire imprevizibilă. Greu de spus cum îi va răstălmăci moartea! Deci e mai înțelept să fie lăsat în viață și chiar păzit ca să nu pățească ceva. Cu ceea ce punem noi la cale, doar să-l aducem la strâmtoare, silindu-l să plece. Atât. Dar trebuie lăsat ca să scape cu pielea întregă... Vă rog să grijiți de asta! Gloata nu se cuvine să fie încurajată ca să se vâre în treburile noastre. Ea trebuie să înțeleagă că asemenea lucruri nu sunt de nasul ei, și că nu are a se amesteca în tagma celor de viță, nefiindu-i îngăduit să se lege de vreunul dintre noi. Cei de talia noastră stau mult deasupra calicimii, în ochii căreia trebuie să părem de neatins. Învățătura asta trebuie s-o priceapă bine, iar noi nu trebuie să stricăm această sfântă rânduială. Turma prostimii nu trebuie lăsată să ne iasă din vorbă și nici să gândească... Ea doar să asculte, fără a trece vreodată de acest hotar. Noi suntem cei care gândim și hotărâm.

Socotind că nu a fost destul de clar, sau că s-ar contrazice, vornicul socoti util să mai adauge o precizare:

- Singurul care poate și trebuie jertfit e Vevelli. El Kurt Celebi, ori Scarlet, unchiul răposatului Alexandru vodă

Cuconul, fac și desfac domniile la Stambul, și fără ei unul ca Iliăș nu ar reprezenta nimic. Dintre toți ne stă la îndemână doar Vevelli. Așa că cel puțin de acesta putem scăpa...

*

A doua duminică, deci taman în Joia Mare – cea menită de Mântuitor spălării picioarelor Apostolilor săi –, Alexandru vodă, când să pășească în spătăria mare, spre nețărnută sa uimire, avu surpriza de a descoperi toate stranele divaniților pline ochi. Nedumerit se opri chiar câteva clipe în prag, neștiind dacă este sau nu prudent ca să meargă mai departe, remarcând că dregătorii purtau spadele și jungherele la brâu. Neputând pricepe ce se petrece, chiar se sperie, fiind pe punctul de a se întoarce din drum. Dar în tindă zări slugile boierești și ele înarmate, cărora până atunci nu le acordase nici o atenție. Deci dacă fugea de tăișurile stăpânilor, amenința să dea în acelea ale argaților! Înțelegând că nu prea are de ales, după un foarte scurt răstimp de șovăială și cumpănire întru nehotărâre, abia observat de privitori, intră totuși, dar se îndreptă spre scaunul său pe latura odăii pe care erau rânduite stranele lui Vevelli și ale prietenilor săi, încercând a rămâne cât mai departe de acelea de pe peretele de dimpotrivă. După ce urcă treptele estradei și se așeză în tron, făcu un semn discret spre Vevelli, pofindu-l să se apropie. Pe șoptite îi ceru ca să întărească garda sălii, sporind numărul fustașilor de pază din tindă, care să fie gata, chiar fără poruncă, de a intra în divan cu spadele scoase dacă se va auzi larmă înăuntru. Iar pe de altă parte, să împingă astfel slugile boierești, încât să le silească să treacă în ceardacul palatului, și dacă s-o putea, să le coboare chiar în ogradă. După aceste măsuri prudentiale se întoarse zâmbitor și senin spre divaniți, de parcă nu l-ar

încerca nici un gând ascuns sau vreo temere, și cu o ipocrizie desăvârșită le zise în batjocură:

- Văd că de în Joia Spălării Picioarelor v-ați înfățișat înaintea scaunului țării, voind a vă dovedi spășenia față de mine! De altfel eu am crezut dintotdeauna în umilința voastră, precum în iubirea și credința ce mi-o purtați, și mi-ați jurat-o acum un an și jumătate la patriarhia de la Stambul. Nu m-am îndoit o clipă de simțămintele acestea calde și de curățenia sufletului vostru și de aceea nu mai socotesc trebuit ca să săvârșiți canonul pioșeniei până la capăt, căci, la urma-urmelor, eu nu sunt parte bisericească, ci întrupez un așezământ mirenesc, așa că vel medelnicerul nu trebuie să aducă ligheanul cu apă și prosopul. Oricum, foarte frumos gândul de a veni ca să vă închinați mie cu asemenea prilej, așezându-vă smeriți și ascultători la picioarele mele! Dar faptul de a vă fi arătat dorința mi se pare îndestulător și vă face chiar cinste și-l prețuiesc, drept care mi se pare nepotrivit să vă pun la cazna zilei, de care hai să ne lipsim. Deci fiți bineveniți!!

Auzind cum i se tălmăcește gestul, Lupu mai să plesnească. El bătuse drumul ca să-l înfrunte pe domn, și când colo prezența îi era interpretată ca un semn de ploconită umilință, fiind luat chiar în răs. Răbdă însă, în așteptarea capugi-bașei. Nu avea rost să strice începutul scandalului proiectat, pornindu-l prea devreme, lipsindu-l astfel pe turc de el.

Ceasurile treceau, dar capugi-bașa nici gând să se arate. Între timp, în aclamațiile aprobatoare ale închipuiților veliți din stranele din stânga tronului, Alexandru vodă vorbi despre intenția de a da un hrisov prin care să ușureze nevoile țării și ale sărăcimii, îngrădind năpastele ce s-au pricinuit de cămătarii greci ce s-au aciuiat în ultima vreme în Moldova și aduc atingere obiceiurilor și așezămintelor strămoșești. Ba pomeni chiar de puțința de a închipui niște măsuri de

atenuare a dărilor. Era hotărât să făgăduiască libertăți și drepturi noi tuturor locuitorilor, începând bineînțeles cu cinstita boierime, iar ca dovadă a bunelor sale gânduri va depune legământ pe hrisov în fața prea fericitului chir Varlaam, mitropolitul țării, jurând că toate cele ce vor fi scrise le va înfăptui întocmai, fără nici o abatere.

Vornicul Lupu, spătarul Racovița Cehan, stolnicul Șoldan Dumitrașco și toți cei anume veniți ca să se plângă de Iliăș, îl priveau năuciți, dar și pe grecii din stranele aflate de cealaltă parte, care încuviințau senini și cu încântare zisele sale, care în fond erau măsuri ce urmau a fi luate împotriva lor! Nu mai înțelegeau nimic, iar turcul așteptat întârzia. Sfetnicii înmărmuriți uitau că, vorbind de cămătarii noi, voievodul și oblăduiții săi se refereau de fapt la zarafii aduși de Radu Iliăș, cu care chiar ei se certaseră și care plecaseră cu toții de bunăvoie încă din miezul iernii, deci de vreo trei luni și mai bine, în nădejdea de a fi despăgubiți la Stambul de aga Matei din Brâncoveni. Deci cum vodă pomenea numai de ei și nu se lega de prietenii săi, prin fuga lor, lucrurile se puteau socoti deja rezolvate, hrisovul fiind cu totul inutil, iar discuțiile pe marginea sa o pură demagogie, menită doar să amăgească și să pricinuiască pierderea vremii.

Opozanții, simțind că vorbăria trebuia doar să-i prostească și să le închidă gura, împiedicându-i ca să-și spună păsul, încercară să întrerupă în câteva rânduri discursul avântat al lui Iliăș, sfătuindu-l că, decât să dea hrisoave stupide, e mai nimerit să plece el însuși din Moldova, dimpreună cu grecii săi. Asemenea hotărâre ar fi nu numai mult mai înțeleaptă, ci și un gest de îndreptățită prevedere. Târgul e tulburat de zăbava lui, dovadă stând împrejurarea că în chiar acea clipă palatul e atacat. Dacă are îndoieli să asculte larma de afară, căci din odaia divanului se aud foarte limpede vocile gloatelor care au asediat Curtea.

Iar bubuiturile ce răsună deslușit stau mărturie că se încearcă spargerea porților. Deci lucrurile nu sunt de șagă! Niște măsuri de mântuire sunt într-adevăr grabnice, altfel pierе țara. Dar nu o zapiscă fără noimă așteaptă lumea.

Iliăș nu se arată deloc impresionat de amenințări și cerințe. Dânsul vorbi mai departe despre hrisovul pe care voia să-l dea spre liniștirea cugetelor nemulțumite.

- Aș face deîndată chiar și legământul făgăduit, dar nu se poate, căci nu m-am gândit să fi poruncit de ieri scrierea zapisului, ca să vă poată fi citit acum. Iar pe de altă parte nu are rost să tulburăm slujbele de Joia Mare, iar mâine cele de scoatere a Sfântului Epitaf în biserică și nici mai apoi a celorlalte rânduieli ale Săptămânii Patimilor, când tot creștinul pravoslavnic e copleșit de cucernicie. Cred că e nimerit ca împlinirea tuturor grijilor ăstora lumești să o amânăm câteva zile, săvârșind cele gândite de mine abia după Paști. Iar acum, boieri dumneavoastră, vă poftesc să mă însoțiți la liturghia ce se va ține anume pentru noi la biserica Sfântul Nicoloe de lângă plat, iar mâine om chibzui mai departe la nevoințele neamului.

Ceremonios, Alexandru vodă coborî cele trei trepte ale podinii ce-l înălța deasupra celorlalți și străbătu odaia de-a curmezișul, dar tot pe latura dinspre stranele prietenilor lui Veveli și ieși în tindă, unde-l aștepta, pregătit din vreme, un șirag de postelnicea înveșmântați în caftane de brocart cusute cu trandafiri de fir aurit și în mâini cu bastoane bătute cu fâșii de argint. Precedat de aceștia, o luă alene spre ceardacul cel mare al palatului. Boierii pământeni ce-i erau fideli se înșirară imediat și ei la ușă, urmați de șleahța lui Veveli.

Surprinși și năucii de evoluția neașteptată a lucrurilor, cei apropiați lui Lupu li se alăturară celorlalți, în frunte chiar cu vornicul, deși se simțeau tare încurcați, căci făptuiau pași pe care nu i-ar fi dorit.

Cum zidurile curții înconjurau și mănăstirea de alături, mulțimea furioasă rămăsese în afara ogrăzilor, încât trecerea alaiului spre biserică nu era tulburată de vreun neajuns, cu atât mai mult cu cât între ocoalele palatului și ale sfântului locaș se deschidea o porțiță de trecere, putându-se ajunge pe acolo de-a dreptul dintr-un loc în celălalt. Deci ceremoniile nu aveau de ce să fie în vreun fel stânjenite, ele desfășurându-se în cea mai deplină rânduială, de parcă din nici o direcție n-ar fi planat vreo primejdie.

De altfel după câteva ceasuri, plictisindu-se, căci nu se întâmpla nimic, răzvrățitorii care mișunau dincolo de ziduri începură a se împrăștia, liniștea așternându-se din nou asupra dulcelui târg al Ieșilor. Cei care abia acum ar fi sosit în cetate, ar fi putut jura că aceasta duce o viață foarte tihnită și așezată, pierdută într-o blândă dormitare.

Abia ajunși acasă după multa trudă cucernică câtă trebuieră să înghită la biserica Sfântul Nicolae domnesc, boierii opoziționiști aflară că măritul capugi-bașa Husein plecase încă înainte de prânz de la beilâc, luând drumul Galațiului. Nici o clipă nu voise să se reîntoarne la Curte, așa cum nădăjduseră ei. Era vădit că purcese spre casă, fără a avea măcar de gând să se întâlnească cu pârătorii care trimiseseră jalbe la Stambul, spre a le cerceta dreptatea, deci fără intenția de a-i asculta și pe dâșii cum ar fi fost drept, căci nu poți judeca o pricină fără a audia în aceeași măsură ambele părți. Ori el se mărginise a lua în seamă numai spusele domnului, dovadă că-i arătase o vinovată precădere. Indignarea lor era de aceea nemărginită. După amiază se întâlneau cu toții din nou în casele vel vornicului Coci, unde hotărâră să se plângă împotriva slujbașului care îi ignorase, făcând o cercetare pe cât de superficială, pe atât de incorectă și părtinitoare, căci nu se consultase decât cu principele, deci plecase urechea doar la o singură parte.

În vreme ce fostul treti logofăt Grigore Ureche scria chiar în odaie, la masa cea mare, pâra împotriva lui Husein, zugrăvind chipul arbitrar în care acesta făcuse inspecția, fără dorința de a afla vreo fărâmbă de adevăr, ceilalți, într-o larmă de nedescris, hotărârea să trimită din nou vorbă gloatelor din târg și din satele din jur ca să atace și a doua zi palatul, chiar cu mai mare înverșunare decât de dimineață, căci dacă Husein nu și-a împlinit datoria, și l-a favorizat pe Iiaș în loc să-l bage în sperieți, le revine lor povara de a-l pune pe fugă, dimpreună cu toți ai săi. Deci pentru a izbândi, furia mulțimii trebuia să fie nemăsurată, încât vodă să fie cuprins de spaime și, îngrozit, să înceapă să-și teamă viața. Când va fi copleșit de frică, îndărătnicia i se va topi și nu se va mai împotrivi să plece încotro o vedea cu ochii.

Deci și în ziua următoare, care era Vinerea Mare și în acel an pica în 19 aprilie, divanul se întruni iarăși. Asemenea lucru nu se mai întâmplase de ani întregi, rânduirea soborului în zile de praznic osebite fiind de tot neobișnuită. Înainte vreme la prilejuri de acestea credincioșii de toate cinurile băteau doar calea bisericii. Divaniții opozanți, deveniți îndrăzneți după ce în ajun, în ciuda temerilor încercate, nu li se întâmplase nimic, reapărură cu toții. Era evident că domnul renunțase la ideea masacrului și sârguia să dregă lucrurile, mânându-le spre împăcare, deci primejdia trecuse. Dar asta nu le schimba nici sentimentele, nici planurile.

Domnul însă se purta de parcă nu le-ar fi întrezărit și priceput pornirile. Drept care se apucă să le vorbească din nou despre hrisoavele de slobozenie pentru săracime, de iertarea de dări, de alungarea din țară a aceluia care stricau orânduile și năpăstuiu gloata și multe altele asemenea. Doar că pe aceștia din urmă nu-i mai numea «greci», ci «suflete avane și haine», răufăcători roși de lăcomie, pe care nesațul îi mână spre țeluri păcătoase. Parcă dăduse peste

voievod un talaz de milostenie pravoslavnică, sârguind să împartă pomeni celor din jur, asta după ce, de mai bine de un an de când domnea, nu dăduse în brânci cu mărinimia.

Ca și înainte boierii potrivnici nu-i luară în seamă însăilările, ci îi atraseră atenția că mulțimea furioasă care împresoară palatul îi cere plecarea atât lui, cât și grecilor ce-l înconjoară și că ar trebui să se grăbească să-i dea răspuns, căci în curând porțile vor fi sparte și atunci Măria Sa nu va putea scăpa cu viață. Așa că e mai prudent să se aștearnă de bună voie la drum, boierii făgăduind să-i ocrotească ieșirea, atât lui cât și protejaților săi, asigurându-le paza până ce se vor îndepărta de gloatele înfierbântate și puse pe gâlceavă.

Alexandru vodă își arată nedumerirea față de cererea lor. De ce ar fi lumea nemulțumită când el de două zile, prin hrisovul pe care-l plănuiește, se căznește să împământenească bunăstarea și fericirea pentru întregul neam, năzuind să întindă dreptatea și legea până în cel mai îndepărtat cătun al Moldovei. De aceea e foarte mirat că cinstiții lui sftnici tot mai cârcotesc. Cum tocmai vine în întâmpinarea dorințelor celor nemulțumiți, nu pricepe de ce taman aceștia protestează în loc să se bucure. Dar el își exprimă speranța că până la urmă sârgul îi va fi înțeles și apreciat cum se cuvine. În încheiere îi pofti pe boieri din nou la liturghia ce se va ține în mânăstirea de alături, iar în deseară îi roagă să vină la Curte, pentru ca împreună cu soborul popesc de la biserica Sfânul Nicolae domnesc, în frunte cu vlădica Varlaam, să facă după obicei ocolul bisericii, plimbând, în cântec de prohod, în jurul sfântului locaș Crucea și Epitaful, mânăta preumblare închipuind îndurerata înmormântare a Mântuitorului ce s-a mucenicit pentru nerecunoscătorii de oameni. Cu această poftire divanul se sparse, Măria sa trecând în tinda spătăriei unde-l așteptau postelniceii.

Ca și în ziua de dinainte, în urma sa se alcătui alaiul de cuviință. După ce ieși din palat, convoiul coborî scările foișorului și străbătu ogrăzile Curții spre a trece prin porțița despărțitoare în grădinile învecinate ale mănăstirii. Ajuns la biserică, sub supravegherea noului mitropolit, voievodul se strecură cu toată pioșenia pe sub masă, întru cinstirea jertfei Mântuitorului. De altfel preafericitul Varlaam le tot făcea semn celor patru monahi ce țineau picioarele mesei să o ridice cât mai sus, să nu-l silească pe preaslăvitul uns al Domnului să se aplece prea tare pentru împlinirea canonului.

Slujba ținu destul de mult, încât, atunci când se isprăvi, se făcuse foarte târziu, motiv îndestulător ca toți să moară de foame, simțind un aprig îndemn de a ajunge cât mai grabnic la prânzare. Cum nu se orânduise ospăț la palat, boierii se duseră în ograda zisă de afară și încălecară, ca, împreună cu cetele lor înarmate, să se întoarne acasă. Pe porțile mari ale Curții domnești, porțile gospod, cum se numeau, ieșiră însă cu greu, aici înghesuindu-se câteva mii de bărbați, care nu erau prea dornici ca să se dea în lături. Prin canaturile deschise, în care loviseră până atunci cu bărzile și securile, cei de afară putură zări de cealaltă parte o baricadă alcătuită din căruțe și rădvane, prin jurul cărora luceau capetele unor sânețe, care nu ademeneau pe nimeni ca să intre. Cu greutate, îmbrâncind adunătura într-o parte și în alta, sftenicii izbutiră să-și croiască în cele din urmă drum și să răzbată până dincolo de întretăierea Uliței Sfânta Vineri cu Ulița Mare, loc în care lumea era mai rară, putându-se umbla nestingherit. Dar în busculada trecerii podului de peste șanțul din jurul cetății, unii mahalagii, din pricina împinsorii, căzură în hăurile săpăturii ce era seacă, lucru care însă nu păru să impresioneze pe cineva. Ba dimpotrivă, unora dintre privitori căderea fărtașilor le stârni chiar râsul. Oricum, după ieșirea cetelor boierești, străjile

izbutiră să zăvorască din nou porțile și să le întărească cu grinzi pe dinăuntru.

Alexandru vodă, dimpreună cu câțiva dintre oamenii săi de casă se retrase în spătăria mică, unde știa că i se gătise masa de prânz. Abia când medelnicerul ținea domnului în față lighenașul cu apă pe care pluteau petale de trandafir, spre a se spăla pe degete, prea-tânărul sluger Gheorghe Ștefan, poreclit și Ceaurul, cuteză să se ivească și, închinându-se adânc, rosti temător, căci se aștepta să fie certat:

- Luminăția voastră a poruncit ca să împrăpățez merindele din beci, încât să se poată face mare ospăț de sfintele Paști. Din păcate însă de două zile n-am putut ieși cu nici măcar o singură căruță din ogradă, căci gloata înghesuită pe poduri nu lasă loc de trecere. Ba când s-au deschis canaturile porții dragonilor, mai să năvălească mahalagii înăuntru. Abia izbutiră străjile să le închidă la loc și să le întărească pe dinăuntru cu grinzi, ca să nu poată fi sparte! Iar cei scăpați înăuntru au fost băgați în temnița de sub poarta cea mare. Deci nu știu cum aş putea face ca să împrăpățez și să întregesc merindele cu cele trebuitoare...

Omul o spunea parcă cu o anume bucurie ascunsă, pe care însă și-o stăpânea. Era același care, în odaia de oaspeți a vornicului Lupu Coci, nu se sfiia să-l hăcuiească necruțător și usturător pe domn. Alexandru vodă uimit, rămase cu mâinile în aer, uitând să ducă până la capăt mișcarea începută. Părea că nu pricepe ceea ce auzea și simțea nevoia unei întăriri.

- Adică nu putem ieși din Curte? se minună el într-o mirare nătângă. Dar boierii ce-au fost mai devreme, cum au plecat?

- Cu greu. Dar până la urmă gloata i-a lăsat să treacă fără să-i lovească cu baltagele. Aș crede că sunt în oarece

înțelegere... Noi însă pare-se că nu suntem la fel de plăcuți turmei ce ne împresoară.

Tânărul boier, deși se ferea s-o arate, părea că se bucură de ceea ce spunea. Voievodul nu băgă de seamă sclipirea ciudată, cumva răutăcioasă, a ochilor săi, fiind năucit de ceea ce afla, deși ar fi trebuit să cunoască situația încă din ziua anterioară, când, chiar din palat, se auziseră bubuiturile bărzilor în canaturile porților, de săreau așchii în toate părțile.

- De altfel dacă aş porunci ca merindele să-mi fie aduse de pe la alte curți ale noastre, cu mijloacele lor, mi-e teamă nu numai că n-ar avea pe unde intra, dar că vor fi prăduite de gloate în vreme ce-ar încerca să se apropie, își continuă tânărul slujbaş explicațiile. Fiind încărcate cu de-ale mâncării, deci răspunzând nevoilor ei, sărăcimea va fi ispășită să se repeadă asupra lor spre a se îndestula. Iar ce-a fost înghițit, nu mai poate fi luat înapoi, cu oricâtă oaste te-ai porni...

Domnul asculta buimăcit deslușirile și parcă nu-i venea să-și creadă urechilor. Dacă până atunci nu păruse a lua în seamă foiala gloatei, la plângerea slugerului parcă prinse a se deșteapta. E drept că în săptămânile dinainte auzise că fuseseră sparte niște dughene prin marginea așezării, ba că niște zurbagii intraseră în ogrăzile lui Vevelli și ale lui Alexandru Mamona și încercaseră să le pună foc, dar acestea se aflau taman în mahalaua Fânăriei, în alt capăt de târg, care era mai slab păzit. La drept vorbind, cetatea fiind mare și lumea foarte multă, ordinea fusese dintotdeauna greu de apărut, iar răufăcătorii pricinuiseră, mai ales în preajma sărbătorilor, tulburări mai mari sau mai mici, încât ceea ce se petrecea nu i se păruse o noutate. Agia avusese în permanență bătaie de cap cu menținerea liniștii și ascultării, iar în acest post lucrurile nu păreau ieșite din tiparul celor obișnuite. Nici o clipă nu-și închipuise că

situația ajunsese atât de gravă, încât chiar siguranța sa să fie pusă în cumpănă.

Chipul zâmbitor al tânărului sluger începu să-l scoată din sărite, așa că îi făcu semn să iasă, fără însă să-i fi dat vreo deslușire asupra a ceea ce avea de făcut mai departe.

- Deci suntem împresurați ca la război... Bre jupân Batiște, matale ești o minte iscusită și m-ai scos deseori din impas. Ce zici că am putea face? Poate ar trebui să urci pe ziduri și să le făgăduiești nenorociților marea cu sarea, ca să se împrăstie. Sau poate ar trebui să punem săcălușele și sânetele pe calicime, s-o băgăm în sperieți!

- Nu! se împotrivi Vevelli. Mai rău am ațâța-o și ne-am ridica-o în cap, mai ales că e mânăuită de o seamă dintre boieri, care ar avea grijă să întoarcă pricina împotriva noastră, trimitând noi jalbe la Poartă. Trebuie să umblăm cu ceva viclenie și moliciune... O să mă duc la Poarta Seimenilor să văd ce pot face, încheie zaraful și se ridică.

- De s-ar lăsa odată întunericul. Poate că, dacă s-o începe vecernia și apoi s-o trece la ocolul bisericii, or pleca și scandalagii și ne-or lăsa în plata Domnului...

- Aș zice mai degrabă că slujbele astea de noapte nu ne sunt prielnice, ci dimpotrivă. Sunt un prilej pentru răufăcători de a umbla nestânjeniți prin târg, amestecându-se între cei de cinste, între care se pot ascunde ușor, că nu le mai dai de urmă. Mai ales mâine noapte, când lumea va ieși cu lumânările pe ulițe, și va fi mare foială, mi-e teamă că pungășimea nu va putea fi stăpânită nici de agie și nici de armășie, oricât ar sârgui acestea. Iar asta tocmai pentru că este beznă. Numai de nu s-ar isca și vreun incendiu ca în alți ani, pentru ca la adăpostul său spărgătorii să poată să-și facă de cap...

- Doamne păzește! făcu Alexandru vodă împletindu-și două degete, în timp ce Vevelli ieșea.

Îi trecuse și pofta de mâncare, încât împinse farfuria mai deoparte, silindu-i și pe ceilalți, cuprinși de jale, să-și stăpânească foamea. Rămase mut și țeapăn în așteptare, în vreme ce mesenii nu cutezau nici ei să se miște, ca să nu-i tulbure clipele de adâncire în sine, dar care totuși păreau lipsite de gânduri.

După ce ieși din palat, Vevelli coti la stânga și traversă ograda din lăuntru a Curții spre apus, îndreptându-se spre Poarta Seimenilor sau Poarta de Jos, poartă pe care obișnuit o foloseau alaiurile care urmau a părăsi târgul spre a lua drumul Galaților. Urcă la catul al treilea unde era o fereastră puțin mai largă, care-i îngăduia să se aplece în afară, celelalte fiind înguste și joase, menite a servi numai ca guri de tragere. Privi în jos, la lumea ce se îmbulzea pe podul ce trecea peste șanțul de apărare de la piciorul zidului. Pe partea dreaptă, spre oraș, șanțul era adânc și săpat cu grijă, în vreme ce spre stânga se pierdea, împletindu-se cu buza râpei din spatele palatului, pe coasta căreia cobora spre Bahlui așa zisul Pod al Gunoaielor.

Locul era plin, mulțimea acoperind nu numai ulița până spre răscrucea cu Ulița Mare, ci lumea se revărsa și în fânăria gospod, ce se întindea dincolo de ea. Erau adunate numai în partea asta, cât putea cuprinde cu privirea, mai multe mii de suflete. De bună seamă învâlmășeala era aceeași, dacă nu chiar și mai mare, și la celelalte două porți. Oamenii își urlau în legea lor nemulțumirile, încât nu se putea înțelege nimic deslușit, ci răzbătea doar un vuiet de glasuri răgușite. De jos se auzeau totodată bubuituri, semn că unii, cuprinși de o furie nimicitoare, loveau porțile cu bărzile, dar el nu-i putea zări, ei fiind ascunși sub bolțile turnului. Oricum pericol de a se sparge canaturile nu vedea, căci grinzile erau groase și întărite cu brâuri late de fier. Totuși nu era de dorit ca lucrurile să continue...

Dar ca să poruncească străjilor să deschidă focul asupra gloatei înfuriate nu era tocmai nimerit. Poate că acum ar fi împrăștiat-o, dar după aceea, în ziua următoare, aceasta ar fi putut reveni și mai dezlănțuită, ba chiar cu poftă de răfuială, ațâțată de dorința de răzbunare. Trebuia găsită o altă modalitate de a-i domoli pornirile...

La urma-urmei ce dorea această masă clocotindă? Greu de spus, și desigur că dacă ar fi întrebat-o, nu prea ar fi știut ce să-i răspundă. Evident, era nemulțumită. De ce? O revolta sărăcia ei, supunerea față de niște stăpâni, îndatorirea de a da dajdii, îngrădirea libertății de a face ce-i poftea inima, obligația de a respecta niște legi, ori de a da ascultare poruncilor. Apoi o rodea o nețărmită ură față de cei avuți, răscolită și numeroase invidii și gâlcevi ... Desigur trăia și teama zilei de mâine, mai ales că din vreme în vreme era atinsă de prădăciunile săvârșite de tătari, deși nici trecerea unor oști prietene nu făcea prăpădul mai ușor de îndurat.

Ce se putea face spre a o mulțumi? Nimic, sau cel mult se putea încerca o îngrădire a silniciilor slujbașilor domnești și boierești cu care ea se confrunta. Dar oricum lucrul n-ar fi adus nici liniște nici mulțumire, iar de recunoștință nici vorbă! Dărilor trebuiau până la urmă luate, căci fără ele statul nu putea exista. Iar dăbilarii sunt și ei oameni și nu lipsiți de cusururi. Fiecare e ispitit de câștig și de aici toate relele... Iar a le îngrați libertățile însemna să ți-i ridici și pe aceștia în cap, în condițiile în care gloata oricum nu te suferea...

Poate ar fi trebuit croită o altă lume, după chipul celeia propovăduite în Evangheliile ... Însă cine s-o facă? Cine avea atâta pricepere? Dar oamenii chiar ar accepta schimbarea? Nu s-ar împotrivi chiar ei?

Veveli își dădu seama că mintea i-a luat-o razna, imaginându-și utopii. Trebuia găsit ceva practic, cu efect imediat, pentru a ieși din impasul clipei și nu căutată o

rezolvare generală, de reorganizare socială. Probabil ar fi util să le spună ceva celor de afară, niște vorbe care să le meargă la inimă, să le schimbe simțămintele... Ce gândesc oare? Cu ce-i putea amăgi? Ce năzuințe au și, funcție de ele, ce vise le-ar putea fi vânturate prin fața ochilor? Dar chiar a le grăi era o himeră. În hărmălaia dezlănțuită l-ar fi putu auzi cineva?

Ajuns cu judecățile în acest punct, prin cap îi dădu un gând năstrușnic. Dacă Lupu câștigase gloata prin făgăduieli, și-i orientase dezlănțuirea împotriva domniei, ce-ar fi fost ca el s-o cumpere și să dea alt curs simțămintelor ei de ură, îndreptându-le asupra acelor care le ațâțaseră din prima clipă? Ideal ar fi fost să-i dezrădăcineze vrăjmășia, dar asta era cu neputință. Ura nu se va stinge niciodată, atâta vreme cât unii vor fi bogați, iar alții săraci. Singurul lucru ce se putea face era să se preschimbe direcția dușmăniei... Dar câți bani trebuia să ofere gloatei încât s-o poată mânuși? Întreaga sa avere, care nu era tocmai mică, nu i-ar ajunge! Dar ca să-i bălăcească simțămintele, i-ar fi fost de ajuns un mezelic. Amuzat de gândul ce-i venise, se întoarse spre ceaușul de divan ce-l însoțise, și-i ceru să-i aducă un paner cu bănet, dar numai mărunțiș, adică niscai parale și mangâr-e turcești între care să mestece însă și câțiva pumni de oboli grecești, ce erau de argint.

Așteptând coșul, se plictisea și căsca. Dacă tot venise, se cuvenea să folosească răstimpul și să facă totuși ceva folositor; nu putea sta nemișcat, cu mâinile încrucișate. Trebuia să vorbească gloatei, dar în hărmălaia de jos, desigur nimeni nu l-ar fi auzit, oricât ar fi țipat, mai ales că nimănui nu-i dădea în gând să privească în sus, spre a-l băga de seamă. Trebuia să atragă cumva atenția asupra-și. Chemă de aceea un străjer și-i porunci ca să țintească cu sâneța pe lângă el în văzduh. Pocnitura făcu într-adevăr ca pentru câteva clipe larma să înceteze, unii sperându-se chiar că s-ar

trage asupra lor. Vevelli folosi prilejul pentru a-și începe cuvântarea:

- Oameni buni, strigă el, Maria Sa, care vă iubește și vă poartă clipă de clipă de grijă, e foarte mirat de adunarea voastră și nu înțelege ce vă nemulțumește. Cum este dornic de a vă fi ocrotitor și de a veni în întâmpinarea dorințelor voastre, vă întreabă care vă este necazul și ce ar putea face spre a vă mulțumi.

Îi răspunse un talaz de urlete, din care nu se putea înțelege nimic. Vevelli tăcu, așteptând o nouă clipă de liniște, care i-ar îngădui să se facă auzit de cei de jos. Între timp apăru ceaușul cu coșulețul de bănet ce-l ceruse. Îl apucă de toartă și-l săltă, făcând să-i răsune cuprinsul. Era un amestec de monede mărunte, mare parte de aramă, iar unele din argint.

- Iaca o arvună pentru binele făgăduit de Măria Sa, strigă el, dar din cauza larmei nimeni nu-i putu nici auzi, nici înțelege spusele.

În același timp cu vorbele aruncă și un întâi pumn de bănet asupra mulțimii de pe pod. Apoi, repetându-și strigarea, rămasă însă tot neauzită, zvârli câțiva puni înspre uliță. Lumea simți ploaia de monede, încât în mijlocul ei se dezlănțui vânzoleala, oamenii încercând să dobândească bănuții căzuți în colb. Se porni o aprigă îmbrânceală, însoțită de noi țipete și suduieli. Parcă pentru a-i ațâța și mai amarnic pe răzvrățiți, Vevelli scoase pe ferestruică panerul și, întorcându-l cu fundul în sus, îl scutură bine ca să cadă tot mărunțișul ce-ar fi rămas prins în împletitură, după care renunță la încercarea de a ajunge la vreo înțelegere cu cei de afară. Ar fi trebuit să le promită bani, dar nu în batjocură ca acum, și mai ales privilegii, dar nu-și dădea seama care ar putea fi acestea, încât plecă.

Abia când începu să se lase întunericul se împrăstie mulțimea. Probabil că luă calea bisericilor, căci era seara în

care Sfântul Epitaf, ce-l închipuia pe Mântuitor, era purtat în jurul bisericilor cu mare procesiune și cânt de prohod, spre a fi apoi așezat pe Sfânta Masă din altar.

Deși târgoveții ridicaseră asediul și se supuseră cu spășenie obiceiului, nici măcar boierii pământeni fideli lui Iliăș nu primiră poftirea de a veni la biserica Sfântul Nicolae domnesc pentru a da împreună ocolul sfântului locaș, de teamă că, la adăpostul întunericului, răufăcătorii și răzvrățiții s-ar putea strecura în Curte pe porți, în ciuda străjerilor ce făceau de pază.

Oricum, deși cetatea părea în sfârșit cuprinsă de cucernicia măritului praznic, Curtea trăi clipe de panică și alarmă. Vevelli, deși aflase că namestiile sale din marginea târgului, din mahalaua Fânăriei, fuseseră din nou călcate, nu plecă acasă, lăsând grijile apărării avuțiilor sale în seama vechilului. Ceea ce se petrecea la palat i se păru de mai mare însemnătate și mai primejdios pentru viitorul său, al domnului și chiar al țării. De aceea era mai înțelept să nu lipsească de aici. Fără să mai aștepte porunci, hotărî dublarea gărzilor de peste noapte de pe zidurile Curții și orândui totodată privegherea de foc a târgului, adică puse paznicii urcați în ultimul cat al turnului porții mari să cerceteze neîncetat zarea. De acolo de sus se putea zări destul de bine orice ochi de lumină ce-ar fi apărut până spre Sărăria Veche sau Ulița Lipscanilor, capetele cele mai îndepărtate dinspre miază-noapte ale Târgului de Sus.

Spre seară la îndemnul lui Vevelli, voievodul porunci căpitanilor și hotnogilor în slujbă să i se înfățișeze în spătăria mică. A doua zi fiind sâmbătă, deci sfârșit de săptămână, urmau să se schimbe după obicei străjile. Dar cum în ultimele zile gloatele obișnuiseră să împânzească porțile, vrând chiar să le spargă, iar asta după ce pricinuiseră și tulburări în târg, domnul, la sfatul primit, hotărî că era trebuitoare întărirea pazei. Drept care nimeni nu va pleca

acasă, celor aflați în treabă prelungindu-li-se slujba cu încă o săptămână. Astfel numărul de oșteni de la metereze era îndoit, el urmând a rămâne sporit până ce va trece primejdia.

- Măria Ta, făcu Sava hotnogul, ceata mea este în întârziere cu plata soldelor și dacă oamenii tot trebuie să rămână, pentru a le crește râvna și a-i face mai cooperanți, poate că ar fi nimerit să li se dea drepturile ce li ce cuvin...

- Nici ai mei nu și-au primit leafa, bombăni mai din spate un alt hotnog, cam negricios la înfățișare.

Alexandru vodă întoarse încurcat capul spre Vevelli, cu o întrebare mută în priviri.

- Hotnogul are dreptate... făcu zaraful. Încrederea se plătește...

- Mi-e teamă că vel vistiernicul ne va pune iarăși bețe-n roate, bolborosi principele. Iar va zice că are nevoie de încuviințarea divanului... Asta înseamnă noi amânări...

- Pentru a grăbi lucrurile am putea cere un împrumut starostelui negustorilor... L-aș chema mâine de dimineață să vorbim cu el, sugeră Vevelli.

Hotnogii se priviră plini de înțeles. Soarta lor nu atârna atâta de domn, cât de bunul plac al boierilor. Luaseră aminte, chiar dacă nu ziseră nimic.

- Deci, precum bine zice jupân Batiște, răspunsul o să vi-l dau mâine, când vă voi chema din nou. Voi să fiți însă cu credință și râvnă, ca să vă meritați banii! încheie domnul scrâșnind nemulțumit din dinți.

Înclinându-se, oamenii se traseră de-a-ndăratelea spre ușă și ieșiră.

- Apare un necaz. Dacă-i plătim pe cei ce erau pe cale să iasă din slujbă, va trebui să-i plătim și pe cei ce intră în slujbă, spre a nu isca dezbinare și a nu-i porni pe unii împotriva altora... Numai ivirea unui frecuș între ei ne mai lipsește, după supărările ce le avem deja în târg, oftă Batiște.

Poate izbutesc a împrumuta mâine banii trebuitori și ieșim din impas... Iar mai târziu om vedea...

Sâmbăta Mare nu se dovedi mai prielnică pentru domn. Încă de dimineață, lumea se adunase la porți, tăind iarăși orice trecere. Cercetând-o, lui Veveli i se păru însă a fi mai puțină decât în ajun, ceea ce putea fi un semn încurajator, căci părea a sugera o scădere a înverșunării răzvrătiților și o micșorare a înrâuririi ațățătorilor mânați de vornicul Lupu și ai săi.

Oricum, și acum între răzvrățiți erau unii care izbeau cu sălbăticie canaturile cu bărzile, de săreau fie așchii de lemn în toate părțile, fie scânteii, dacă erau lovite brăurile de fier. Gărzilor li se poruncise însă să-i lase deocamdată în pace pe zurbagii, să nu se tragă în nici un caz asupra lor, căci poate în câteva zile se vor liniști de la sine, lucru care probabil nu s-ar întâmpla dacă s-ar dezlănțui foc asupra-le, rânind sau ucigând pe unii dintre ei.

Cum era statornicit de veacuri, încă de dimineață își făcură apariția noile cete de seimeni ce urmau a le înlocui pe cele aflate în slujbă și, cu desagii puși alături la picioare, se aliniară în așteptare în fața ogeacurilor ce aveau să le folosească de sălaș în săptămână ce va veni. Trebuiă să lase vreme fărtații lor ca să iasă, spre a le putea lua locul. În răstimpul cât stăteau înșirați răbdători pe prispe, aflară însă că cei de dinainte nu vor pleca și prin urmare vor trebui să se înghesuie cu aceștia în odăile și paturile care deveneau astfel neîndestulătoare. Între cei adunați se auziră primele murmure de nemulțumire. Dar oșteni fiind, bărbații înțeleseră că trebuie să se supună poruncilor fără a cârti, așa că își înăbușiră bombănelile, dar, evident, simțămintele de întărâtare și înciudare rămaseră ascunse pe undeva în fundul sufletului, unde colcăiau și dospeau.

Mai mult chiar. Aga fu înștiințat că un anume Stan hotnogul, ce-și avea casele, dimpreună cu cei pe care-i

cârmuia, în mahalaua Muntenimea de Sus, nu are de gând să se înfățișeze la slujbă, întrucât „nu are inima să tragă în târgoveții ce ce roiesc în jurul Curții și nici nu voiește s-o facă, aceștia având dreptate în cererile pe care le aridică și care nu ar trebui nesocotite de domnie.” Era o îndrăzneală de neînchipuit ca un oștean ori o slugă să comenteze justetea poruncilor pe care le primea!

Bietul agă trebuia însă, la rândul său, să-l vestească pe principe, dar nu-și putea închipui cum ar putea să formuleze lămuririle încât să nu supere, întrucât ele închipuiau mai mult decât o simplă necuviință, ele aducând mai mult a semeță sfruntare. În prima clipă se gândi să-l folosească de mijlocitor pe Vevelli, dar cunoștea firea cumplită a greului, ce-și ieșea ușor din sărite, încât i se păru riscant să i se înfățișeze cu o asemenea veste. Era de preferat cineva mai blând de felul său, cu care să se poată sta de vorbă mai în tihnă. În cele din urmă îl căută pe Asene și-i arătă că din păcate unele trupuri de oaste au trecut zilele astea de partea răzvrătiților, devenind nesigure. O seamă dintre seimenii și dărăbanii din părțile Muntenimii de Sus se găsesc între cei căzuți în asemenea păcat. Astfel spre exemplu hotnogul Stan se numără printre acești răuvoitori. A mers atât de departe încât a cutezat să trimită vorbă că nu se va arăta la Curte spre a-și împlini îndatoririle. Ori dânsul trebuie judecat și osândit cu osebită asprime, încât cele pățite să slujească de învățătură de minte pentru toți aceia care s-ar gândi să-i calce pe urme.

- Bine că a început și armata să aibă păreri, în loc să execute fără crâcnire ordinele! bombăni zaraful boierit. Vai nouă unde s-a ajuns.

Asene, care avea doar unele îndatoriri legate de logofeție, slujind și ca dragoman, nu îndrăzni nici el să vorbească de-a dreptul principelui, ci îl căută pe Vevelli, spre a se povățui mai întâi cu acesta:

- Trebuie să fim cu mare luare aminte zilele astea. Pare-se că boierii potrivnici au izbutit să câștige unele din căpeteniile oștirii. În nesocotința lor, acestea au mers atât de departe încât au refuzat să vină la Curte spre a face săptămâna viitoare de strajă. Noroc că s-a dat poruncă celor în slujbă să stea pe loc, altfel rămâneam cu paza descoperită.

- Au simțit afurisiții că ducem lipsă de bani și că plata lor atârnă de bunul plac al divanului, deci ține de boieri, nu de noi, bombăni furios Veveli. Deocamdată nu avem ce le face, dar nu trebuie să-i uităm, iar când ne va veni bine să-i pustiim!! Nu merită nici un fel de cruțare. O să-l înștiințez totuși și pe vodă, deși de descurcat, trebuie să descurcăm noi situația, căci pe el nu-l văd în stare să găsească vreo soluție. În noi e toată nădejdea.

Între timp începură să răsară și boierii. Că cei fideli apărură, strecurându-se aproape în ascuns prin porțița dinspre grădină, nu era de mirare. Dânșii voiau să se facă remarcați de domn ca fiindu-i utili și pe deasupra nu aveau pricină de a se teme în legătură cu proiectatul masacru de Paști, căci oricum nu era pornit împotriva lor. Mai ciudată era ivirea aceluia care făceau opoziție. Probabil nu se mai temeau pentru soarta lor, și deveniseră foarte îndrăzneți. De altfel ei își făcură intrarea prin porțile cele mari, nu în ascuns prin grădină, fiind bine primiți de mulțimea răzvrătită, care se dădu cuviincios de-o parte, spre a le deschide cărare de trece.

Cum se aflau în ajunul Paștelui, evident că nu se punea problema de a se ține vreo întrunire al divanului. Drept care cinstiții evgheniți se adunaseră în cete, după prietenii, în largă tindă a palatului și stăteau la taclale, așteptând să treacă vremea. Unii de rang mai mic rămăseseră în ceardac, ca să nu-i stânjenească pe cei mai de vază. Atmosfera era destinsă, parcă lumea uitase că jupân Asene vorbise acum câteva săptămâni de un masacru de

Paști, făptuit în stilul lui Lăpușneanu vodă, bunicul celui tocmai aflat în scaun. Era vădit că prea puțini mai credeau într-o asemenea eventualitate, iar dacă se mai jeluiau, o făceau numai din dorința de a isca scandal, și pentru a avea motiv de a-l acuza pe principe de o domnie tiranică și peste măsură de abuzivă.

Pe la a patra oră din zi¹⁵¹ Alexandru vodă ieși din iatac și fără să se grăbească străbătu de-a curmezișul marea tindă, în vreme ce boierii i se fereau din cale, făcând cărare. Mai mult, toți, chiar și cei care făceau opoziție, plecară capetele spre a se închina la trecerea sa. Intră în spătăria mică, unde îl urmară mai întâi vel logofătul Ghenghea, iar după câteva clipe jupân Cujbă, vel vornicul Țării de Sus. Cum închипuirea li se înfierbântă, privitorii se întrebă ră imediat ce vor fi punând la cale, închипuind mulțime de ipoteze.

Curând după aceea se ivi în ogradă chir Stavropoulos, unul din negustorii bogați ai târgului, ce ținea boltă mare pe Ulița Trapezărească. După cum fusese sfătuit, se strecurase în ogradă prin porțița dinspre grădină, să nu dea nas în nas cu gloatele întăritate și-l căută pe chir Vevelli, care-i trimisese vorbă să treacă pe la palat. Mânase un paic să-l caute și, până ce se va ivi, se trase umil lângă o aripă a scării foișorului celui mare, ca să nu stea cuiva în drum. Vevelli răsări destul de iute, și, luându-l repede, îl pofți să-l urmeze, tăindu-și drum printre cetele de boieri din ceardac și din tindă. Îl târi de-a dreptul în spătăria mică.

Vel vornicului Lupu Coci nu-i scăpă trecerea sa, și-i întui imediat și scopul. Desigur că vodă nu era preocupat să-i cumpere pânzeturile scumpe, brocart, urșinic, serasir, damască, agabaniu, canavața, ori altele asemenea, cu vânzarea cărora se îndeletnicea. Desigur avea nevoie de bani și încerca să-i stoarcă de la grecotei, își zise în gând. „Dar

---

¹⁵¹ Ora 10 a. m. după sistemul actual de apreciere a timpului.

oare pentru ce i-or trebui sunătorii?” se întrebă mai departe. Din vorbă în vorbă aflase mai devreme că de cu seară căpeteniile gărzilor își ceruseră soldele. „Asta trebuie să fie, încearcă să cumpere credința oștenilor...” concluzionă vel vornicul. Ori socotelile vodă-i trebuiau zădărnice.

Căută din ochi prin odaie pe cineva de care să se poată sluji, spre a-și împlini gândul ce-i venise. În apropierea ușii îl zări pe tânărul vtori sluger Gheorghe, poreclit și Ceaurul, feciorul biv vel-logofătului Dumitrașco Ștefan, cel care venea obișnuit în odaia sa de oaspeți și făcea totul ca să se remarce, sârguind din răspuțeri să treacă înaintea celorlalți meseni. Era omul de care avea nevoie. Se îndreptă spre el și-l trase mai într-o parte, în așa fel ca aceia aflați în jur să nu poată auzi ce șoptesc.

- Pot avea încredere în tine, ori duci vorba?

- Neîndoielnic, luminate, încredere deplină... O să fiu mormânt, nu alta...

- L-ai văzut pe negustorul acela de pânzeturi?

- Da.

- Sunt încredințat că vodă vrea să stoarcă niște paralele de la el. Dar nu trebuie să-i obțină în nici un caz. Grecoteiul trebuie convins ca să nu-i dea un sfaț.

- Dar cum s-o faci, căci desigur i se făgăduiește bună dobândă și ar fi nebun ca să nu-i scoată din pungă. Căci banii trebuie să puiască bani, căci altminteri degeaba îi ai. Iar afacerile, sunt afaceri, doar câștig să iasă.

- Trebuie speriat. Îi poți da de înțeles că dacă se bagă în cârd cu domnul lucru ar putea fi aflat de zavistnicii de pe ulițe și, stârnindu-le indignarea, s-ar putea trezi cu prăvălia arsă și beciurile sparte, ori chiar cu vreun jungher împlântat în spate... Și are cine să-i înștiințeze pe zurbagii, căci a fost văzut de prea mulți ochi intrând la vodă... Așa că e mai înțelept ca de acum să se păzească, dacă îi e dragă viața.

- Pricep.

- Pândește-l când o ieși. Să nu-l scapi. Ar putea folosi foișorul din dosul palatului, așa că fi cu băgare de seamă.

- O să stau prin ogradă... făcu slugerul și ieși din tindă.

Bănuielile lui Lupu erau întemeiate. Veveli și Iliăș îi cerură într-adevăr bani împrumut starostelui negustorilor. Acesta, știind însă ce se petrecea prin târg, tulburările nefiind o taină pentru nimeni, știind și ce pățiseră cămătarii lui Radu Iliăș, care rămăseseră cu buzele umflate la Iași, încât, pentru a drege paguba, fugiseră la Stambul, care auzise totodată că după victoria agăi Matei din Muntenia Alexandru vodă ar fi intrat în dizgrația Înaltei Porți, nu se arătă prea grăbit să cadă la învoială. Se plânse că dânsul nu prea a avut vânzări în ultima vreme și cheltuisese mult bănet ca să facă rost de marfă, fiind de aceea vremelnic la strâmtoare. Deci i-ar fi cu neputință să dea pe dată un împrumut.

Veveli, care se îndeletnicea el însuși cu negustoria și cu camăta, cunoștea firea unor astfel de oameni și dorința lor de câștig. Drept care vorbi de dobânda ce ar putea-o încasa de pe urma încheierii unei înțelegeri. Făcu câteva socoteli, ca unul care se pricepea la asemenea treburi. Auzind de grasul profit de care putea avea parte, care însă i-ar scăpa printre degete dacă refuză, jupânul Stavropoulos începu să șovăie. Evident, nu putea spune că dintr-o dată și-a adus aminte c-ar avea totuși bani, lucru care ar fi pricinuit oarece resentimente, fiind vădit că până atunci mințise. Așa că o coti altfel, încât să ocolească riscul de a se da de gol:

- E drept că în clipa asta eu trec prin ceva lipsuri ce mă strâmtorează. Dar am mulțime de prieteni care ar putea fi interesați de propunere. Aș putea să mijlocesc o înțelegere convenabilă cu ei... I-aș putea convinge. Dar ar trebui să-mi

lăsați câteva zile, mai ales că acum e Paștele la mijloc... După praznic am putea neguța...

- Bine, i-o reteză Vevelli, cam indispus de atâta reticență, atunci marți poate treci din nou pe aici, să discutăm. Dar fără ocolișuri și vicleșuguri. Facem înțelegere deschisă și cinstită.

Omul se plecă mios și salută după obicei turcesc, ducând mâna la inimă, la buze și la frunte și ieși de-a-nărățelea. Vevelli, care-l urmă, nu-l lăsă să treacă în tinda mare pe unde venise, ci, prinzându-l de braț, îl împinse spre micul foișor dinspre intrarea din spate a palatului, ca să iasă nevăzut.

Slugerul Gheorghe Ștefan, zis Ceaurul, care pândea de după o tufă de trandafiri cățărători care prinsese frunze, îl zări coborând scara. I se alătură. Negustorul se uită mirat la el, fiind surprins că niște boieri așa de însemnați îl bagă în seamă.

- Ți-a cerut bani, nu-i așa? făcu scurt, fără ocol, tânărul dregător.

Neguțatorul ezită să răspundă, neștiind dacă să confirme sau nu, neputându-și da seama unde voia să ajungă boierul. Cum tăcerea se lungea, slugerul își pierdu răbdarea, așa că-și urmă spusa:

- De când cu zurba asta, trecem prin zile tare grele și nesigure. Trebuie să chibzuim bine cum să facem ca să nu-i supărăm pe tulburători și să nu-i atragem asupra noastră. Alexandru vodă nu e prea iubit de gloată, iar a-i ține parte ar putea-o mânia și nu se poate ști ce se întâmplă dacă se înfurie din pricina cuiva. N-ar fi de mirare dacă ar pune foc celor pe care nu-i suferă, ori le-ar sparge casele... Ar putea fi mare prăpăd... E bine deci să fim cu mare luare aminte în clipele astea fatidice. Orice greșală am plăti-o amarnic... cu mult mai mult decât face. Chiar viața ne poate fi în joc!!

Chir Stavropoulos, se oprise locului, parcă năucit, și-l privea țepăn și mut pe tânărul boier. Înțelegea prea bine că e vorba de o amenințare, dar, cum nu se așteptase să fie luat așa de-a dreptul, nu-și găsea cuvintele și tăcea încurcat. Slugerului i se păru că nu a fost destul de limpede și grăitor în lămuriri, așa că hotărî să fie mai răspicat:

- Dacă-i dai bani lui vodă îți legi un pietroi de gât. Răzvrățiții de afară te-or afla imediat, căci te-a văzut prea multă lume ca lucrurile să nu răsufle. Așa că până mâine s-o găsi cineva să-ți pună foc la prăvălie, să-ți spargă casa sau să-ți prăduiască beciul, iar agia și armășia n-au cum te apăra! Pt liniștea ta stai frumușel de-o parte, nu te băga în cârd cu de-al de Iliăș și ai săi. Lumea e foarte înfierbântată și nu se poate ști ce se poate întâmpla. Și la urmă prinde chiorul, scoate-i ochii!! Cred că pricepi.

Cum tăcerea se prelungi, slugerul reluă:

- Ești prieten al domnului?

- Ca negustori trebuie să fim prieteni cu toată lumea, căci oricine ne poate fi client și ne poate prileji un câștig. Negoțul nu se poate face cu vrăjmășie... Nu ura, ci libovul aduce folos și umple buzunarele...

- Dreptate ai, dar e bine totuși să chibzuiești fără pripeală la prietenie în zilele astea tulburi, căci cine știe ce va mai fi mâine... Iar o prietenie nepotrivită poate aduce vărsare de sânge și nu ți-aș dori să încerci temeinicia acestui adevăr pe pielea ta...

Slugerul, socotind c-a fost destul de explicit, îi întoarse spatele și plecă. Negustorul mai stătu o vreme locului, privind în urmă-i cum dispărea după colțul casei. Apoi o porni spre porțița dinspre grădină, unde străjerii îl ajutară să treacă peste înjghebarea de grinzi și scânduri ce apăra pe dinăuntru ieșirea, spre a fi opreliște pentru niscai nedoriți năvălitori ce-ar fi izbutit să spargă canatul.

Scurt înainte de prânz se stârni o clipă de spaimă și încordare, căci se vesti pătrunderea gloatei furioase, neatinsă de pioșenia acelor zile de înălțător praznic, în grădinile din spatele palatului. Răzvrățiții simțiseră probabil că pe aici se strecurau în Curte aceia care voiau să se înfățișeze principelui fără a da ochii cu răzvrățiții. Sau poate fusese anume îndemnată de vrăjmașii stăpânirii ca să se întindă și într-acolo, spre a închide și ultima intrare în ogrăzi, încât nici cei mai credincioși dintre sfetnici să nu mai poată ajunge înăuntru, iar voievodul, văzându-se rămas singur, în totală izolare și fără de ajutoare, să fie adus la disperare.

Grădinile se găseau în șesul Bahluiului, chiar la piciorul râpei pe buza căreia se înălța Curtea. Ele fuseseră lăsate în paragină de mai mulți ani, încât livezile de aici se sălbăticiseră, iar iazul, anume săpat spre a sluji udării lor, se cam înnămolise. Deci năvala nu pricinuia vreo pagubă, dar era supărătoare, căci ridica o stavilă pentru cei ce-ar fi năzuit să ajungă la palat, zăvorând și ultima intrare ce rămăsese. Apoi mutarea aici a unor pâlcuri ale gloatei putea deveni chiar îngrijorătoare, căci pe latura aceasta ograda nu era apărată de zid zdravăn cu metereze, ca pe celelalte părți, ci doar de o palanca de stejar, voievozii dinainte socotind că priporul, fiind greu de urcat, închipuie el însuși o stavilă pentru năvălitori și de aceea nu trebuie să sârguiască prea mult cu ziditul. Deci înjghebarea aceasta de lemn închipuia partea cea mai slabă a fortificațiilor, iar strângerea lumii în dreptul ei nu putea decât neliniști, cu atât mai mult cu cât unele cete încercau să urce treptele ce duceau spre porțița grădinii, care era destul de șubredă, nefiind întărită cu prea multe brăuri de fier, precum porțile mari, și pe deasupra nu era nici destul de temeinic prinsă în balamale de palisadă. Îi dădeau oarece tărie doar niște grinzi puse pe dinăuntru, de-a curmezișul ei.

Văzând că mulțimea se adună de vale, ba încearcă chiar să suie povârnișul, căpeteniile străjilor se gândiră că nu era exclus ca șubredul canat să fie spart dacă era izbit zdravăn cu topoarele și cu bărzile. Drept care, în grabă, baricada de grinzi din lăuntru ogrăzii, ce înconjură intrarea, fu mărită, în așa fel încât să poată adăposti cât mai bine trăgătorii ascunși în dosul ei, ale căror sânețe și archebuze erau ațintite spre porțiță, asupra acelor ce-ar fi încercat să se strecoare înăuntru. Iar pentru a face față unei năvale mai temeinice fură mutate aici și nu mai puțin de două sotnii de seimeni. Din fericire, observând grămădirea de ostași în ceardacul de deasupra ușiței și din lungul palisadei, zavistnicilor le secătuiră avânturile de vitejie, încât nu mai încercară să urce coasta, frământându-se numai în vale, până ce, după prânz, pieriră prin pometul înfrunzit.

De altfel cam la aceleași ceasuri și la porți lumea începu a se risipi. Aproximativ Paștelui părea că reasează pacea în târg. Încordarea nu scăzu totuși la Curte, chiar dacă împresurarea se topise. Venea o noapte grea și lungă, cea a Învierii Domnului, când slujbele urmau a se ține până în miez de noapte în toate bisericile, scoțând toată suflarea din casă. Dar mișuneala desigur va mai întârzia câteva ceasuri și după aceea, poate până spre dimineață chiar, căci oamenii vor rătăci pe uliți cu lumânările aprinse încă ceva vreme, făcându-și unii altora urările de cuviință.

Nenorocirea era că împrejurarea naștea primejdii din două părți. Fiind atâta lume pe ulițe în plină noapte, nici agia, nici armășia nu puteau ține în frâu nemernicii, care puteau pricinui bătăi, jafuri, spargeri de case, omoruri chiar, și multe alte rele, toate dosite de beznă. Pe de altă parte, umblându-se cu lumânările arzânde prin târg, oricând se putea dezlănțui, chiar fără voie, un incendiu, cum de altfel se întâmplase și în anii dinainte. Dar acum, fiind pe deasupra și mare tulburare a cugetelor, primejdia era sporită,

căci răufăcătorii puteau pune anume focul, numai din dorința de a face rău și de a stârni anarhie, ceea ce le îngăduia să se dedea nestânjeniți la prădăciuni. Deci pentru Măria sa și ai săi, în fața acestor primejdii, noaptea ce se apropia era mult mai grea decât altele, stârnind o înfrigurare străbătută de mai multă neliniște și emoții decât în zilele de dinainte.

Nici în această seară, tot de spaima nesiguranței de pe străzi, nici măcar boierii cei mai fideli nu se înfățișară la Curte spre a lua parte alături de Măria sa la slujba Învierii. Se găseau în preajmă-i numai oamenii săi de casă obișnuiți și dregătorii ce fuseseră de slujbă în acea zi și nu apucaseră să se împrăștie. În ciuda temerilor și îngrijorărilor însă, întreaga noapte curse destul de liniștit. Dimineța, Alexandru vodă, ca și Vevelli de altfel, în ciuda fricii care-i încercase, putură răsufla ușurați. Lucrurile păreau a merge spre bine, iar apele s-ar fi zis că reintră în matcă, de vreme ce amenințările boierilor potrivnici nu se întrupaseră în vreo pornire dușmănoasă de tulburare. Nici la porți nu se mai înghesuia gloata înarmată cu baltage și furci, dornică de a sparge canaturile. Oamenii făcând noaptea albă, plecaseră pesemne să se culce și nu apucaseră a se trezi.

Oricum, Paștele începuse. Era duminica de 21 aprilie a anului 1633-lea de la Nașterea Mântuitorului, sau al 7141-lea de la Facerea Lumii. Toți se întâmpinau cu salutul îndătinat pentru clipa ce-o trăiau: „Cristos a înviat!” și „Adevărat c-a înviat!”

La Curte era anunțat ospăț mare în tinda palatului, unde puteau petrece chiar o sută sau două de oameni. Ca de obicei mesele fuseseră întinse printre coloanele de zid ale bolților, iar la cuhnii bucatele se găteau de zor. Numai musafirii lipseau. Boierii care se știau dușmăniți de domn nu cutezaseră să se arate, căci nu aveau cum fi pe deplin încredințați că acesta renunțase cu adevărat la măcelul pe

care-l proiectase. Lumea nu putea uita că bunicul său, Alexandru Lăpușneanu, făcuse și el prăpăd la un ospăț, deci un precedent exista, iar făgăduielile de împăcare nu puteau fi luate în serios, chiar însăilate cu patos clocotitor. Ori dacă potrivnicii nu veniseră nici la slujbele de la biserica Sfântul Nicolae domnesc, unde, în fața altarului, oricum nimeni n-ar fi cutezat să înjunghie sau să taie capete, nu trebuia să mire că nici nu voiseră să audă de o intrare în palat, loc în care se comiseseră masacre, precum acela al lui Lăpușneanu.

Spaima lor era însă neîntemeiată. După ce fusese demascat și pârât la Înalta Poartă, Iliș nu mai avea curajul de a-și duce la împlinire gândurile de răzbunare. Evident, nu-i iertase nici pe aceia care veniseră la Constantinopol ca să protesteze împotriva numirii sale, dar nici pe aceia care în ultimele luni sârguiseră să-i știrbească puterea și drepturile. Dar deocamdată înțelegea să-și înghită veninul și supărarea, în așteptarea unei clipe potrivite ca să-și ia revanșa fără a se expune la riscuri. Dar când aceasta se va ivi, era hotărât să fie necruțător. Însă până una-alta prefera să zâmbească cu seninătate angelică, ca unul ce s-a resemnat cu soarta, și din iubire creștinească către aproapele, își iartă cu duioasă spășenie semenii, oricât de păcătoși și vinovați ar fi fost.

Dacă potrivnicii lipseau, erau prezenți în schimb toți cei care alcătuiau casa domnului, camarila domnească cum s-ar zice în termeni moderni. Dintre boierii pământeni veniseră doar cei mai fideli, în frunte cu vel logofătul Ghenghea Ionașco și cu vornicul Țării de Sus, Cujbă Ionașco, dar nici măcar aceștia toți, căci unii se temuseră să treacă prin mijlocul cordoanelor de protestatari care împânzeau ulițele și blocau intrarea pe porțile Curții. De altfel cei care se încumetaseră să se înfățișeze, ca să nu dea ochi cu răzvrățiții, făcuseră uriașul ocol cu care se obișnuiseră din Săptămâna Patimilor, mai ales că grădinile de pe malul Bahluiului ajunseseră din nou pustii. Ei ieșeau

din târg pe ulița Chervăsăriei, treceau apoi pe aceea a Broștenilor, pe care o urmau până în dosul livezii domnești în care intrau prin capătul ei de jos, care nu era îngrădit. O străbăteau de-a curmezișul și urcau râpa din spatele Curții, pe scările făcute de domnii dinainte, intrând în ograda din lăuntru pe porțița ce era tăiată în palisada de stejar din partea aceea.

Văzând că mesele ospățului rămân cam goale, vel logofătul Ghenghea, socotind că astfel va face plăcere Măriei sale, ajutându-l să nu se simtă abandonat de dregători, pofti la petrecere pe toți boierii și boiernașii aflați în acea clipă în slujbă, fie ei de rangul al doilea sau al treilea, sau chiar mai mici, numai ca să umple odaia. Sârgul său nu se poate ști cât îl ajutate sufletește pe principe, însă îi puse în amarnică încurcătură pe cei de la cuhnii, căci lipsa de bucate despre care vorbise în zilele dinainte slugerul era reală, încât bucătarii trebuiră să micșoreze porțiile, drămuindu-le strașnic, și să lungească ciorbele și celelalte fierturi, ca să poată face față. Noroc că cei pofțiți erau de rang mic, iar primirea lor la masă închipuia oricum o cinste osebită ce li se făcea, încât sărăcia bucatelor nu prea mai avea însemnătate pentru ei. Lucrurile se mai dreseră prin aceea că vin se găsisse îndestul în beciuri, ceea ce sporise veselia mesenilor, întru plăcerea căroră cântau mai multe cete de lăutari, printre care se foiau și o seamă de măscărici, care imaginau tot soiul de jocuri și giumbușlucuri, ori istoriseau felurite glume deocheate.

Petrecerea, ce se întinse până pe înserat, nu apucă să-i priască lui Alexandru vodă, căci abia trecuse în iatac când fu înștiințat că slugerul vrea să i se înfățișeze. Simpla vedere a slujbașului îl agasa, iar acum, pe deasupra, ora și împrejurarea erau chiar cu totul nepotrivite pentru o audiență. Dar cum nu apucase să se dezbrace, făcu totuși semn paicului să-l poftască pe nedoritul solicitator.

După ce se închină, tânărul, fără a mai face vreun ocol prevenitor ca să menajeze simțămintele principelui, intră direct în subiect, arătându-și pasul în chipul unei pâre grosolane:

- Măria ta, zilele trecute am înștiințat-o pe Luminăția voastră că proviziile pentru petrecere sunt neîndestulătoare. Pentru a face față, bucătarii, în cu complicitate cu stolnicul, cu paharnicul, cu clucerul, cu jitnicerul și cu pitarul, care aveau cheile potrivite pentru beciuri și hambare, au intrat în rațiile puse de-o parte pentru gărzile palatului. Ori după ce tainurile și așa nu prea ajungeau, numărul oștenilor dublându-se de ieri pe azi, prin aceste dijmuiuri pentru ospățul de adineauri, ele au scăzut într-atât încât, chiar de mâine dimineață, vom fi siliți să reducem porțiile, lucru care desigur va stârni cârteli printre oșteni și asta taman când și afară lumea se frământă și ne amenință. Nu știu cum vor putea fi stăpânite nemulțumirile.

Era tocmai știrea potrivită ca să-i strice somnul și pica taman înainte de culcare! Vederea tânărului dregător, zâmbitor și senin, îl scotea din sărite. Îi dădea sentimentul că acesta se bucură de veștile rele pe care i le aducea, încât nu-l mai răbdă și, fără să-i răspundă, îi făcu semn să iasă, încât să scape cât mai repede de chipul său nesuferit, care-l indigna. Simțea că se îneacă, un nod ridicându-i-se pe gât. Rămas numai cu cămărașul, ajutat de acesta, se dezbracă, dar nu putu adormi.

De aceea dimineața se sculă obosit, de parcă ar fi cărat pietre toată noaptea. Era mahmur și-l durea capul, pe care-l simțea umflat cât banița. Probabil nici vinul băut de cu seară nu-i priise.

Lunea Luminată, care începuse deja de câteva ceasuri, nu se anunța ca o zi prea fericită pentru el. Cămărașul, simțind de dincolo de ușă că principele se foiește, intră cu gândul de a-l ajuta să se îmbrace.

- Cristos a înviat! îl salută slujbașul după obicei.

Alexandru vodă, cuprins de o groaznică stare de rău, nici nu-i răspunse, făcându-i doar semn ca să iasă și se întoarse pe partea cealaltă. Așa mai lâncezi o vreme în așternuturi, răstimp în care în tinda mare a palatului, printre pilaștri, începu a se aduna lumea. Nu trecu mult că se auzi pe fereastră, ca venind din depărtare, larmă de glasuri întăritate ce păreau a se gălcevi, iar din când în când răsunau și bubuituri înfundate de secure. „Iarăși trebuie să se fi adunat gloatele la poarta Haremului!” își zise domnul zădărat și lehametisit și se mai răsuci odată în pat. „Și azi palatul pare a fi împresurat, și după zarva ce răzbate până aici, pare-se că mulțimea este din nou destul de numeroasă. Doamne, oare câte zile o mai dura tulburarea asta? Păcat că nu am urmat pilda bunicului, căci atunci aveam liniște.”

Cum nu putea ațipi, îi săgetară prin gând amintirile întâmplărilor din urmă. În fața ochilor îi răsăriră hotnogii care cereau soldele pentru cetele ce le aveau sub comandă, apoi chipul lui Vevelli care-i lămurea că nu aveau bani, vistieria fiind sub controlul divanului căruia trebuia să i se ceară încuviințarea spre a putea face plățile. De bună seamă soldații priceuseră că soarta lefilor atârnă de bunul plac al boierilor, iar concluzia ce se putea trage nu-i era de fel prielnică, căci înrâurirea sa asupra lor scădea. Și pentru a pune capac încurcăturii, starostele negustorilor nu se învoise să-l ajute, și abia mâine putea afla dacă va izbuti să stoarcă un împrumut de la el. Nu lipsiseră nici alte necazuri, care poate în sine erau mici, dar puteau duce în cele din urmă la neplăceri mai mult decât foarte supărătoare. Nu mai departe decât aseară, afurisitul de sluger, cu sfruntătorul său zâmbet de încântare, îl înștiințase că nu mai are mâncarea îndestulătoare pentru strajă, trebuind să micșoreze din chiar această dimineață rațiile, căci nu putea aduce provizii de la alte curți, deși în beciurile de acolo existau desule rezerve,

ca spre exemplu la Hârlău. Însă nici din târg nu putea achiziționa ceva și asta din două pricini. În primul rând pentru că nu avea cum să le cumpere, căci divanul n-ar fi încuviințat plățile. Dar chiar dacă făcea rost de bani, din pricina celor adunați la porți, ce stăvileau trecerea, harabalele încărcate n-ar fi avut cum intra în ogradă.

În ultimele zile necazurile nu numai că nu-l iertaseră, dar se țineau lanț. Nu apuca să isprăvească cu o supărare, că, precum niciodată, altele câteva îi cădeau pe cap. Sună din clopoțel. La chemare răspunse un icioglan de slujbă, care deschise ușa iatacului, și, aplecându-se de mijloc înainte, intră doar pe jumătate:

- Trimite-l la mine pe signor Luigi Campo, porunci repezit principele.

Cel căutat era un astrolog cu înalte studii academice făcute la universitatea din Verona. Iliăș îl tocmise după modelul muneccimbași-lor otomani, care slujeau în seraiul împărătesc din Țarigrad cu îndatorirea de a face preziceri. Când sfetnicul i se înfățișă, îl întrebă cam în batjocură:

- Ce zic zodiile tale să fac în împrejurările de azi?

Omul șovăi o clipă, nefiind de bună seamă pregătit pentru o proorocie temeinică. Dânsul știa prea bine cât de încurcată era situația, așa că nu se putea hazarda să dea un răspuns la întâmplare, care să se dovedească în final nefast și neinspirat. Trebuia să țină seamă nu numai de ce ziceau astrele, ci și de ce se zărea în jur. La porți erau răzvrățiții ațâțați de boierii ce-i erau răuvoitori, și la porunca acestora îi cereau să plece din scaun, luând cu sine și șleahta sfătuitoarelor și cămătarilor greci ce-l avea în frunte pe aprigul și istețul Vevelli, adevăratul cârmuitor al țării în acele clipe nenorocite. Pe de altă parte cei din urmă nu se dădeau duși, stăruind ca Măria sa să nu facă nici un pas înapoi, ci să-i reprime pe cârcotași. Iar el, astrologul, se vedea prins la mijloc între cele două tabere potrivnice. Orice

răspuns ar fi dat, ar fi supărat una din părți și-și atrăgea dușmănia ei, ceea ce pentru el, simplu slujitor, nu era prea liniștitor, căci trăgea consecințele. Iar o judecată care să-i împace pe toți și să nu supere pe nimeni nu-i dăduse prin cap, deși din istorie știa destule pilde, cu deosebire cugetările Pythiei de la Delphi. Dar nu-i trăsnea prin minte posibilitatea de a potrivi vreuna la împrejurările clipei. Așa că bâlbâi încurcat:

- Această sfântă zi deschide o nouă filă în viața omenirii, în care se vor schimba multe destine... Oricum, clipa e un prag spre un timp hotărâtor pentru viitorul fiecăruia dintre noi, și ce vom alege a face azi va avea un rol covârșitor pentru soarta care ne așteaptă. De aceea trebuie să ne chitim cu mare grijă orice mișcare în acest răstimp sacru... Deci ne e trebuitoare multă chibzuială și cumpătate, ferindu-ne de orice pripepelă, căci orice pas greșit ne-ar putea costa scump...

- Mai bine chemam pe baba Floarea, șătrăreasa, să-mi dea în bobi, căci sfatul ei ar fi fost mai deslușit. Peste câteva ceasuri te-oi chema din nou, dar atunci nădăjduiesc să-mi spui un gând mai încheșat, să am ce alege din el, pufni domnul nemulțumit și-i făcu semn să iasă.

După ce mai lâncezi o vreme, își zise că, pentru a dovedi că nu se teme de boieri și de amenințările lor și că socoate că lucrurile sunt în bună rânduială, e nimerit să convoace divanul, deși, fiind încă zi de sărbătoare, lucru era cam neobișnuit, dacă nu chiar nefiresc. Probabil că niciodată până acum în luna Săptămânii Luminate nu se îndepliniseră treburi de stat. Oricum, după zarva înfundată care răzbătea prin uși, sfetnicii păreau să se fi adunat în tindă. Și în vreme ce cămărașul îl ajuta să se îmbrace, îl pofți pe vel logofătul Ghenghea.

- Jupâne, avem la îndemână niscai pricinași pentru nevoile cărora să ținem divan azi?

Puțin derutat de întrebarea la care nu se așteptase, după o scurtă tăcere, necesară ca să-i treacă năuceala, dregătorul bombăni cam încurcat:

- Pe vreo doi sau trei îi știu ca fiind prin târg, căci se așteptau să fie primiți zilele următoare, spre întărirea cumpărăturilor ce le-au făcut. Grămăticii tocmai erau pregătiți să le tocmească hrisoavele, așa că pot fi chemați. În cel mult un ceas îi putem avea aici, dacă poruncește Luminăția ta.

- Poruncesc!

Când fu înștiințat că primul dintre pricinași îi fusese adus, Alexandru vodă ieși alene din iatac și porni spre spătăria mare, traversând de-a curmzișul tinda. Boierii se răriseră, căci cei de divan trecură în odaia de alături, orânduindu-se în strane ca să-l aștepte. Dar chiar între cei rămași, remarcă pe mai mulți care, asemenea mai marilor lor, purtau la cingători, pe sub caftane, iatagane, junghere sau chiar pistoale. Trecu curajos printre ei, mai ales că din față era apărat de șiragul de postelnicei purtând în mâini cărjele lor bătute cu foi de argint, iar pe laturi și în spate era urmat de mai mulți paici.

După ce se așeză în scaun, judecata putu începe. Ca de altfel în tot răstimpul Postului Mare, în fața divanului nu era înfățișat vreun caz de violență, care ar fi impus vreo osândă sângeroasă sau doar dură, care prin cruzime ar fi adus știrbire pioșeniei sfintelor clipe de sărbătoare ce le trăiau, ci se judecau numai pricini de întărire a unor stăpâniri sau a unor cumpărături de ocini.

Cel care deschidea șiragul pricinașilor în acea dimineață târzie era un boiernaș oarecare, abia mai răsărit decât un razeș, pe nume Dumitru Botoșanul. În vara trecută dânsul cumpăraseră de la diacul Rugină din Șilișău o parte de ocină din satul Băiceni, aflat taman în ținutul Hârlăului, iar acum dorea să i se întărească stăpânirea printr-un uric care

să poarte semnătura și pecetea unor boieri de vază, încât nimeni niciodată să nu mai poată să-i pună la îndoială dreptul, atât lui, cât și urmașilor săi.

După nici măcar un ceas judecățile se isprăviseră, iar Alexandru vodă se pregătea să se ridice din jilț ca să plece, când vornicul Lupu se sculă în picioare tunând neiertător:

- Măria Ta, poate ar fi vremea să pleci urechea la strigătele țării și să ții seamă de ele. Precum chiar din odaia asta se aude, norodul cere să te lepezi de domnie și de grecii care sunt temeiul stăpânirii tale. Glasurile de afară sunt limpezi și răspicate. Ele se ridică împotriva veneticilor veniți de din jos de Dunăre, cerând alungarea lor.

- Dacă să rădică împotriva grecilor, înseamnă că împotriva mea să rădică!¹⁵² răbufni principele, care înțelegea să ia apărarea protejaților săi.

Cum înainte de Paști, în Săptămâna Patimilor, voievodul vorbise de intenția alcătuirii unor hrisoave antigrecești, vorbele sale sunau cel puțin ciudat, prin întorsătura ce o aduceau spuselor de dinainte. Era limpede că niciodată nu avusese de gând să ia vreo măsură din cele despre care flecărise cu atâta patos mai înainte. Bineînțeles, schimbarea de păreri nu produse vreo mirare, căci firea sa prefăcută și nestatornică le era tuturor cunoscută, știind că nu se putea pune temei pe vreuna din făgăduielile sale. Noua ieșire îi definea deci pe deplin chipul de taler cu două fețe, întărind încă odată, dacă mai era nevoie, proastele impresii ce se formaseră asupra-i.

- Palatul e asediat de zile întregi. Nici pasărea nu mai poate nici intra, nici ieși. Tot târgul este în picioare și lui i s-au alăturat și sătenii. E îndoielnic că straja va putea să facă față mulțimii încă multă vreme. Dacă va izbuti să năvălească în palat, după cât este de pornită, va nimici totul, și nici

---

¹⁵² E o parafrazăre a textului cronicarului Miron Costin, originalul sunând așa: „Dacă să rădică pre greci, pre mine să rădică.”

Măria ta nu vei scăpa cu viață. Acum noi putem făgădui să te scoatem cu bine din ghearele ei, că ne mai ascultă. În zilele următoare zău dacă mai cred că te vom putea apăra de furia ei. Deci se cuvine să te grăbești, să mai apuci zilele în care te putem ajuta...

- Nu cred că primejdia e chiar atât de mare pe cât o descrii matale, arhonda. Dar îți mulțumesc că te îngrijești de soarta mea și vrei să-mi ocrotești viața. Îți voi fi recunoscător și dator pentru sânghul ăsta, căci ce e mai prețios decât viața? Dar cred că întreci măsura prevederii și exagerezi...

Fără a mai ține seamă de cei din jur, Alexandru vodă coborî din scaun și trecu în spătăria mică. Îl urmară imediat Vevelli, Mamugna, Heres și Aseni. Cei rămași în odaie își aruncară priviri pline de înțeles. Iată-i pe cei ce stăteau împotriva țării, încălecând-o, căci se așezau deasupra divanului, precum făceau chiar în acea clipă, hotărând peste capul adunării ce se va face mai departe.

Și clevetitorii nu greșeau. În spătăria mică se dezbătea într-adevăr pasul următor ce trebuia făcut de domnie. Discuțiile erau foarte aprinse, căci situația se dovedea într-adevăr disperată, boierii neexagerând prea mult. Palatul era asediat, nimeni nemaiputând ieși decât cu primejdia vieții dacă nu era plăcut gloatei, arătau sfătuitoarii princiari. De altfel întreaga cetate ajunsese în mâna tulburătorilor. Agia și armășia își pierduseră puterea, nemaiputând păstra ordinea în nici un chip, stăruiau ei. Calicimea de strânsură era peste măsură de numeroasă și din pricina asta foarte puternică, deci de necontrolat.

Apoi aprovizionarea Curții nu numai că devenise imposibilă, dar și rezervele existente în beciuri și hambare erau pe sfârșite. Iar lipsa mâncării putea pricinui tulburări între apărători, cu atât mai mult cu cât aceștia își așteptau plata, care însă nu se putuse face. Divaniții refuzaseră

efectuarea oricărei plăți, chipurile pentru că soldele se dau numai în rânduiala breslelor ostășești, cum sunt scrie în catastife, neputând arăta precădere celor aflați acum la metereze. Aceștia trebuiau să-și aștepte rândul, când le-o veni. Deci paza devenise nesigură, nefiind cu puțință a întrevădea de ce parte vor trece în final străjerii.

Iar o înțelegere cu zurbagii era exclusă. Încercarea lui Vevelli de acum câteva zile de a vorbi mulțimii nu dăduse nici un rezultat. Lumea era plină de ură și nici nu știa bine ce voia. Socotea că starea ei este rea, voia să-i fie bine și să se bucure de belșug, dar nimeni nu putea spune cum se putea proceda pentru a ajunge la această situație fericită.

Deocamdată boierii păreau a mai controla răzvrățiții, putându-i încă mânuși cât de cât, dar nu era sigur că toți ascultă de ordinele lor. Anarhia începuse să roadă mulțimile, iar dacă lucrurile continuau, acestea puteau fi scăpate din mână, încât nici făgăduiala sfetnicilor că-i vor feri de mânia gloatei nu mai putea fi luată drept o certitudine. Iar cu cât vremea trecea, înrâurirea potrivnicilor asupra uneltelor lor părea să scadă, încât ei înșiși le puteau cădea victime, necum să mai apere pe cineva!

Tot mai mulți dintre cei prezenți erau de părere că poate a venit într-adevăr vremea ca să hălăduiască. Cu cât se grăbeau șansele de a scăpa cu bine erau mai mari.

În toiul discuțiilor signor Luigi Campo ceru îngăduința de a fi primit de domn. Cei adunați se priviră între ei mirați, neînțelegând ce căuta italianul în mijlocul lor, întrerupându-i de la o dezbatere de asemenea însemnătate.

Astrologul iscodise între timp atât boierii fideli principelui, precum logofătul Ghenghea, vornicul Cujbă sau marele medelnicer Gheuca, dar și potrivnicii, precum Lupu Coci, stolnicul Șoldan Dumitrașco, marele pitar Cehan Ionașco, slugerul Gheorghe Ștefan și ajunsese la concluzia că Iliăș nu mai are șanse de a se menține în tron, drept care

nu avea rost să-și lege soarta de el, ci trebuia să facă tot ce-i stătea în puteri ca să nu iasă din grațiile contestatarilor acestuia, fiind mai înțelept să le facă jocul. Astfel dovedea că dintru început fusese alături de învingători.

- Ce vești signor? îl repezi Iliș pe noul venit, supărat că-l deranjează, abătându-l de la treburi.

- Urmând porunca pe care mi-ați dat-o, am stat și-am cercetat starea astrelor observate azi noapte pe boltă și-am sânguit s-o talmăcesc cât mai bine. Din păcate soarta vă pare potrivnică, mai ales în zilele ce-or veni, devenind de-a dreptul primejdioasă spre sfârșitul săptămânii. Mercur și Jupiter sunt în amarnică regresie, deci mersul lor nu se mai face înainte, ci bate stăruitor înapoi. Chipul lunii este el însuși în scădere, lucru pe care l-ați putut băga și singur de seamă, dacă ați privit cerul după ce s-a lăsat întunericul. Ori ce semne mai grăitoare să vă înfățișez, ca dovadă a spuselor mele? Diseară, uitându-vă prin luneta mare pe care am instalat-o în podul porții gospod, vă puteți convinge că nu vorbesc într-aiurea. De aceea trebuie luată o hotărâre izbăvitoare cât mai repede. Aceasta va izbândi. Amânată, ea se va pierde.

- Deci ce zic astrele tale? Să plec sau nu? i-o reteză principele, pe care lălăiala slugii îl cam irita.

- Zic că o hotărâre trebuie luată cât mai repede! bâigui încurcată aceasta, evitând de fapt să răspundă răspicat și deslușit întrebării.

- Poate că ai dreptate! îl repezi supărat și nervos Vevelli. Dar acum te du odată, căci avem treburi mai de seamă de dezbătut și ne silești să ne pierdem vremea fără de folos.

Când astrologul ieși, întorcându-se spre vodă, Vevelli continuă poruncitor:

- Poate că plecând ne atingem mai bine ținta. Rămânând ne riscăm într-adevăr viețile, cum zice

neisprăvitul ăsta de italian. Și cu cât ne ducem mai repede, putem ajunge mai iute la Stambul. Acolo, slujindu-ne de relațiile și cunoscuții lui arhon Kurt Celebi și de ai mei, putem găsi ascultare în cele mai distinse cercuri. Mituind pe cine trebuie și scăpând câte o vorbă potrivită, avem toate șansele de a te întoarce în scaun, cu atât mai mult cu cât mazitarea s-a făcut nu numai fără încuviințarea Înaltei Porți, ci chiar împotriva voinței acesteia, al cărei cuvânt a fost nesocotit de răzvrățiți. Ba, în temeiul pârelor pe care le vom înfățișa, putem chiar obține dreptul ca la întoarcere să pedepsim pe cutezătorii ce ne stau împotriva. Deci pe această cale ne putem realiza planul conceput pentru Paști, pe care însă ne-am văzut siliți să-l abandonăm. Dacă vom veni îndărăt, la înturnare vor cădea capetele pe care nu le-am putut reteza până acum.

După ce mai cumpănim asupra propunerii lui Vevelli, întregindu-o chiar pe ici pe colo, cei din șlehta principelui o socotiră potrivită și-o încuviințară, iar Măria sa urma s-o ducă la împlinire. Boierii fură poftiți să se întoarne în divan spre a-l primi din nou pe domn, care voia să le vorbească.

Marii dregători reintrară a lehamite în spătăria mare, iar cei de rang mai mic rămaseră în tindă, pregătiți se închine voievodului după toată rânduiala, spre a nu-i pierde ocrotirea. Când trecu printre ei, Alexandru vodă se opri și-i rugă ca în urma sa să poftescă și ei în odaia soborului. După ce se așeză în jilțul său cu spătar înalt, deasupra căruia era prinsă stema Moldovei, principele înălță brațul cerând liniște.

- Trecând în spătăria mică am stat și-am chibzuit cum e mai bine pentru țară și-am zis că dacă unii dintre dumneavoastră stăruie cu atâta îndărătnicie ca să plec, le voi face pe voie. Știu că mulți nici nu m-ați voit, venindu-mi cu vrăjmășie împotriva acum vreun an și jumătate. Atunci mi-

ați jurat credință, iar eu m-am legat să vă iert. Din păcate văd că numai eu mi-am ținut neabătut cuvântul, pe când voi nici o clipă nu vi-ați luat în serios legămintele. Dumnezeu este deasupra noastră a tuturor; el le-a văzut pe toate și le va judeca după dreptate, dând fiecăruia răsplata cuvenită. Eu îi iert pe păcătoși, lăsând în seama Lui osânda ce-o merită fieștecare. Deci dând ascultare cererii ce mi-ați făcut, am hotărât să plec mâine dimineață din cetatea de scaun, primind privegherea voastră, pe care mi-ați făgăduit-o și care nădăjduiesc că a fost sinceră și nu fățărnică și vicleană. Drept care voi porunci ca lucrurile să-mi fie așezate în câteva chervane ce vor pleca cu mine. Iar voi să rânduți paza noastră pe drumul pribegiei.

- Așa vom face! Hotărârea Măriei Tale e dreaptă și înțeleaptă și slujește folosului și binelui țării. Să ne trăiești întru mulți ani, Măria Ta! se auziră îngânându-se mai multe glasuri din spătarie.

- Îmi voi purta cu smerenie crucea cu care m-ați osândit, așa cum a făcut-o și Mântuitorul cu veacuri în urmă, prigonit de farisei și romani... Dar Dânsul a fost cel care a învins, devenind împăratul lumii, dovedindu-se mai presus prigonitorilor. Așa încât nădăjduiesc că și dreptatea mea va învinge și mi se va dăruia răsplata pe care o merit, iar cei răi și necredincioși vor fi puși la locul de jos care li se cuvine.

Înainte de a porni spre casă, vornicul Lupu Coci, dimpreună cu hatmanul, cu spătarul și cu aga scoaseră gărzile la raport în ograda de afară în rânduiala breslelor și roatelor de care țineau, spre a le înștiința că în ziua următoare, o seamă dintre ele vor fi coborâte de la metereze spre a însoți pe domn pe drumul bejeniei și că e de dorit ca paza să fie temeinică, gloata nefăcând nici un rău celor care ieșeau din Curte.

Se stabili apoi mai departe care hotnogi cu cetele lor vor escorta convoiul din partea dreaptă, care din cea stângă,

care îi vor deschide drumul și care îl vor ocroti din spate. După ce rânduiala de marș fu fixată, dregătorii care dăduseră îndrumările se îndreptară spre conovețe, unde îi așteptau slugile cu caii, ca de acolo să plece acasă. După câțiva pași însă vornicului Lupu i se păru că unul dintre hotnogi nu fusese îndestul de atent la poruncile ce le dăduse, așa că, pentru a fi sigur că nu a fost înțeleș greșit, se întoarse câteva clipe din drum, chemând la sine pe hotnogul Sava. Bărbatul se apropie nedumerit.

- Din câte am reținut, tu ești orânduit să urmezi alaiul domnesc din spate.

- Da, așa mi s-a poruncit.

- Paza trebuie să fie temeinică, să nu avem nici un fel de neajunsuri.

- Nici o grijă, oamenii mei știu să-și facă datoria pe deplin. Nimeni nu va suferi de nici un rău.

- Nu ai fost tocmai atent la spusel mele și nu le-ai tălmăcit aidoma cum le-am rostit. Am zis mai devreme că luminatului principe și feciorului său nu trebuie să li se întâmple nimic rău. Ei trebuie să ajungă nevătămați la Stambul. Dânșii vor fi însoțiți însă și de oamenii lor de casă. Între aceștia se numără și jupân Vevelli. Ei bine, acesta e mai nimerit să nu ajungă în împărăție. La fel și ceilalți greci ce sunt împreună cu el... Pricepi?

Hotnogul îl privi puțin năucit pe măritul vornic. Era vădit că nu prea știa cum să tâlcuiască cele auzite, căci parcă nu se închegau laolaltă. Enervat de încetineala priceperii sale, jupân Coci îl repezi, supărat că trebuie să-și dezvăluie gândul în toată goliciunea sa, rostind în cuvinte deslușite lucruri ce trebuiau doar sugerate, încât să rămână cumva ascunse:

- Deci într-o clipă când lucrul nu bate la ochi, oștenii să lase ca din întâmplare un pâlc răzvrătiți să scape în lăuntru careului de apărători care cuprinde alaiul domnesc,

ca să-l răpească pe jupân Vevelli și dacă pot și pe alți fărtați ai săi și să-i târască între ei, unde să-i fărâme. Oricum, păzitorii să nu împiedice răpirea!! Dimpotrivă. Însă, cum spuneam, de domn nu se va atinge nimeni. El va rămâne nevătămat până la capăt. Iar ceea ce am sfătuit noi acum nu trebuie să afle cineva! Înțelesu-mai?

- Înțeles!

- Sper ca mâine să nu greșești. Dacă te vei descurca, te vei bucura de răsplată, dacă nu, mi-e teamă că se va dovedi că meseria nu ți se potrivește.

- Voi urma porunca întocmai! mai făcu omul, în vreme ce vel vornicul Țării de Jos se întorcea cu spatele, spre a porni din nou spre conovețele de lângă poartă, unde era așteptat de comișei săi.

*

Marțea de 23 aprilie din Săptămâna Luminată era deci orânduită pentru plecarea voievodului, în temeiul propriei sale hotărâri. Încă de cu seară se căutaseră felurite tălmăciri evenimentului. Cei care se simțeau legați de Iliăș socoteau că alegerea zilei de marți e anapoda făcută, neținând seamă de superstiția celor trei ceasuri rele. Alții însă spuneau că fiind totodată praznicul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe – cel purtător de biruință –, răul va fi spulberat și se va întoarce în bine, întru folosul Măriei sale și a frumosului său fecior, dâșșii izbândind până la urmă, asemenea aceluia al cărui praznic se sărbătorea.

Încă de dimineață toți boierii se înfățișară la Curte, fie că erau favorabili sau potrivnici domnului. Erau înarmați până în dinți, cu cămășile de zale și platoșele puse, fiind împresurați de mulțime de slugi și acestea pregătite ca de război. Ceasurile fiind timpurii, iar zorii tare înnegurați de norii plumburii ce se vălătuceau deasupra Ieșilor, în ogrăzile

palatelor trebuiră aprinse câteva butoaie cu păcură în chip de făclii, încât gătirile de plecare să se poată desfășura nestânjenite.

- Mare minune să nu înceapă o furtună. Asta ne mai lipsea, tocmai acum când ne așterneam la drum. Asemenea vreme nu prea e potrivită pentru a călători, ci te îndeamnă mai degrabă să stai la adăpostul unei streșini, oftă cu obidă Alexandru vodă, după ce aruncă o privire spre negreala boltii, ieșit fiind în largul ceardac al palatului.

Fiind trecut de ceasul al treilea al zilei¹⁵³ focurile fuseseră stinse, dar în văzduh mai plutea un înăbușitor iz de arsură. Principele coborî cele câteva trepte ale foișorului și urcă pe piatra de încălecare lângă care era tras trăpașul ce-i fusese pregătit pentru drum. Un comișel îi trase la îndemână scara șeii, ajutându-l să vâre vârful cizmei sub arcuirea ei. Era urmat de Radu, feciorul său, care se bucură de aceleași cinstiri. Toată averea o avea încărcată în doar patru chervane, pe lângă care trecu privind-le cu tristețe, spre a se așeza în fruntea alaiului alcătuit de oamenii săi de casă în frunte cu Vevelli, care-l așteptau deja de ceva vreme. În jur se foiau boierii călări, la rândul lor împresurați de slugile lor și de câteva sute de copii de casă tot călări. De-o parte, pe lângă ziduri, adunați în cete, zăboveau alte sute de seimeni pedestrași, cu sinețele gata lângă dâșii. Așteptau să li se arate lămurit unde se vor așeza în cele din urmă.

Prin mohoreala sumbră a zorilor răsunară câteva porunci scurte și boierii dimpreună cu cetele lor și cu icioglanii și paicii domnești împresurară din toate părțile pe voievod, pe feciorul său și pe sfetnicii săi de credință ce se grămădeau alături de el și de chervanele cu încărcătura ascunsă sub coviltire. La o nouă poruncă se deschiseră Porțile zise de Jos, adică cele de pe latura de răsărit a ogrăzii lăuntrice, ce dădeau în Podul Gunoaielor, loc pe unde

---

¹⁵³ Ora nouă dimineața după sistemul actual.

obișnuit intrau și ieșeau aceia care veneau sau plecau pe drumul Galaților.

În prima clipă gloatele de afară, ce se înghesuiau pe pod, mai să dea năvală înăuntru, îmbrâncite de cei din spate. Celora din față le pierise însă dintru început elanul unei năvale, căci se văzuseră întâmpinați de un gros cordon de seimeni cu spadele scoase, iar unii chiar cu sinețele aridicate spre ei. Zărind amenințarea, aceștia se traseră înapoi, încât pe podul peste șanțul Curții se iscă o învălmășeală îngrozitoare, destui dintre răzvrătiți căzând în adâncime, mai ales că parmalăcurile lipseau, pentru a nu fi piedică la ridicarea acestuia. Cu greu gloata fu împinsă în uliță, iar de aici în fâneața gospod care se întindea dincolo de ea, până în marginea râpei dinspre Bahlui, și care, în dreptul porții, era destul de largă.

Pe locul astfel slobozit, își făcu ieșirea alaiul princiar. În frunte, chiar în spatele brâului de pedestrași înainte mergători cu mundire sângerii, venea călare vel vornicul Țării de Jos, Lupu Coci, alături de scările căruia pășea trapașul vel logofătului Ghenghea. Păreau hotărâți să țină în frâu furia mulțimii care suduia și huiduia cumplit, c-ai fi zis că din pricina urletelor chiar și văzduhul clocotea. Alexandru vodă și feciorul său priveau cu ochii lărgiți de spaimă în jur, în vreme ce sfetnicii de taină însoțitori se înghesuiau în ei, stânjenind mersul cailor lor. Teama le era cu atât mai mare cu cât de peste tot se auzea strigătul:

- Dă-ne grecii, doamne!
- Pieire armășeilor și poterilor de tot felul!
- Vrem grecii!
- Moarte strângătorilor de gloabe!
- Îl voim pe jupân Batiște! Dă-ni-l, doamne pe nemernic!!
- Moarte veneticilor și dăbilarilor!
- Slobozenie!

Dacă din stânga convoiul era apărat de șanțul și de zidul Curții, de pe creasta căruia priveau o seamă dintre străjile lăsate în urmă, cu sinețele pregătite pentru orice eventualitate, din dreapta și din spate era asaltat de răzvrățiți, al căror număr creștea, căci atrași de larmă se adunau și aceia care până atunci zăboviseră în fața celorlalte porți.

De la metereze se vedea limpede că gloata se întindea în partea potrivnică până la buza râpei, iar în spate până departe, în susul Uliței Mari, zisă și a Bouarilor. Era greu de apreciat câți oameni se adunaseră acolo, dar parcă nici dacă venea toată suflarea târgului nu se putea strânge așa mulțime! Și toți urlau, fluierau, stuceau, suduiau, blestemau, huiduiau, iar la o vreme, cei mai de aproape începură a arunca cu bulgări de pământ, cu bolovani, cu găteje și tot soiul de alte scurtături. Mândrii mădulari ai alaiului trebuiau să se ferească de obiectele ce zburau prin văzduh în jurul capetelor lor, destui fiind păliți zdravăn, doar celor mai norocoși smulgându-le doar chiverele sau gugiumanele din cap. Celorlați izbiturile le pricinuiră felurite vătămări, dar nu aveau vreme de a griji de ele, căzându-le în seamă alte îndatoriri în acele clipe de înfrigurare.

Norocul era că după doar câteva sute de pași începea coborârea de-a coasta pe fața râpei, astfel încât șleahul devenea îngust, neîngăduind răzvrătiților să urmeze alaiul stându-i în coaste, căci pe-o latură se ridica malul, iar pe cealaltă se deschidea hăul. Așa încât domnul și ai săi avură parte de un răstimp de oarece liniște. Numai de sus, din când în când, mai cădeau asupra-le bolovani. Și de parcă năboiul lor șuierător n-ar fi fost de ajuns, începu și să bureze.

Când jalnicul convoi ajunsese în șesul Bahluiului, calvarul călătorilor reîncepu, căci aici era adunată mulțime de lume, pesemne țărani care, plecând mai târziu de acasă,

nu apucaseră să urce în târg. Dacă până la pod seimenii izbutiră să deschidă calea călăreților, după trecerea acestuia, drumul, și așa trudnic de despicat, li se împotmoli cu totul, căci cam prin dreptul mănăstirii lui Balica se scurgeau cetele ce colaborau din părțile Miroslovei, Găurenilor, Hlincei, ori dinspre Valea Adâncă.

Năboit de talazurile mulțimilor, alaiul se văzu silit să se oprească. Boierii și feluriții copii de casă însoțitori încercuiră pe domn și ceata oblăduiților săi puși pe fugă, spre a le fi scut. Apăsarea celor din afară crescând, rândurile de seimeni pedestrași se strânseseră într-atâta, încât oștenii s-ar fi stânjenit între ei dacă li s-ar fi cerut mânăuirea spadelor, iar, din pricina strâmtorii, de folosirea sinețelor nici nu putea fi vorba. Gloatele, în ciuda amenințării tășurilor săbiilor vânturate de păzitori primprejur, abia dacă puteau fi ținute la depărtare de câțiva pași. Hărmălaia devenise de nedescris, mai ales că între timp coborâseră și răzvrățiții din târg, care mai devreme păziseră porțile palatului. Iar aceștia erau parcă și mai îndârjiți decât țărani care întâmpinaseră din față pe cei plecați în pribegie.

Împresurat din toate părțile de o mare de lume, care devenea tot mai furioasă și mai agresivă, convoiul se vedea ținut locului, în ciuda încercărilor disperate de a despica un vad de trecere. Iar oamenii, clocotind de mânie, continuau să arunce asupra fugarilor cu ce apucau. Pe voievod îl izbi în umăr un bulgăre de pământ, care, fărâșându-se, îl umplu de praf și pulbere de țărână, iar caftanul fiindu-i deja umezit de bură, toată mizeria se lipi de prețioasa țesătură a veșmântului, preschimându-se destul de iute într-un soi de scursură de noroi, ce năclăi firele urșinului. Iar țipetele auzite și înainte se întetiră, adăugându-se însă și multe altele:

- Dă-ne grecii, doamne! Nu-i mai ocroti!
- Moarte celor care ne prigonesc!!

- Vrem grecii!
- Îl voim pe jupân Batiște! Dă-ni-l, doamne pe nemernic, spre scăparea domniei tale!!

- Moarte veneticilor!

- Moarte dăbilarilor!

Încercând zadarnic să se scuture de urmele de pământ muiat, care din pricina ploii se scurgeau și se întindeau pe fața lucioasă și catifelată a mantiei de urșinic ca niște firișoare vâscoase și lipicioase care-l îngrețosau peste măsură, amintindu-i de un uriaș scuiat cleios, vodă se uită înciudat la Vevelli, care călărea chiar alătura de șaua sa:

- După țipetele ce se aud în jur, cred că bulgărele ăsta îți era menit ție, nu era gândit pentru mine! Ia rămâi mai în urmă, că nu vreau să-l primesc și pe următorul în locu-ți. Ei, băieți, se adresă unor paici din dreapta sa, spre care se întoarse, împingeti mai încolo boierii iștia de lângă mine.

Vrând să-i îplinească voia, copiii de casă începură a îmbrânci cu pieptul cailor pe apropiații lui vodă, care nu prea se dădeau duși, ceea ce pricinui învâlmășeală chiar și între fugari, care erau și așa destul de înghesuiți de mulțimea care venea asupra-le din toate părțile.

Vodă se uita disperat în jur. Dincolo de cei care-l străjuiau, din înălțimea șelei, vedea o mare de capete și de căciuli ce se întindea până în zare, tălăzuindu-se se ca bătută de furtună. Nu înțelegea ce voia această mulțime de la el, de ce se ridicase împotriva-i? Doar nu schimbase în nici un fel chipul de cârmuire de dinainte-i, schimbare care să fi pricinuit o înrăutățire a stării calicimii, încât aceasta să aibă temei de a se răzvrăti. Din urletele ce răsunau în câmpie multe nu le putea înțelege, doar din unele pricepea că cei din jur cer moarte pentru dăbilar, pentru globnici, pentru vechili, pentru feluriți ispravnici, pentru vornicii de poartă, persoane cu care el nici nu avea de a face, necunoscând pe vreunul dintre ei! Deci ce putea el face spre a fi pe placul

gloatei?! Evident, nimic! Era neputincios, căci oricât de bonom ar fi dorit să se arate, nu avea cum s-o ajute, îndulcindu-i soarta. Cel mult putea să-i arunce o pomană de câteva parale, care n-ar fi mulțumit pe nimeni!

Adevărul era că trâmbele ce se revărsaseră în șesul Bahluiului nu erau nemulțumite de ceva anume ce-ar fi făcut el, Iliăș, ci nemulțumirea lor dăinuia de generații, la drept vorbind era moștenită și dospise de veacuri în sufletele oamenilor. Ei erau porniți și atât de înverșunați din pricina sărăciei, a împilărilor și abuzurilor de tot felul, a stoarcerilor, din puținul ce-l aveau, neîndestulător nici pentru nevoile lor, trebuind să dea dijmuală în primul rând stăpânului, niciodată sătul, apoi stăpânirii, în chip de gloabe, dajdii, biruri și multe altele, iar mai departe bisericii, care le cerea decimă. În cele din urmă, spre a se purta cu ceva omenie, trebuiau îmbunați și slujbașii cu care aveau de a face, care erau fie ai cărmuirii, fie vechilii stăpânului de loc, lucru ce nu se putea realiza decât îmbuibându-i zdravăn cu șperțuri. Iar extorcarea asta vlăguitoare îi zdrobea de veacuri, adunând o uriașă amăreală în afundul sufletelor lor, așternută acolo ca drojdia pe fundul butoaielor vechi. Se adăugau apoi tot soiul de robote, la dresul șleahurilor, a palatelor, a podurilor, a cetăților, felurite căraușii pentru zaharele, lucrul la ocne și câte altele. Și de-ar fi fost numai truda în sine, și ar fi fost de ajuns pentru a le acri cugetele! Dar corvezile se împlineau numai sub amenințarea gârbaciului ori a fierului roșu și a temniței. De aceea erau sătui de obidă, de silnicii, de năpaste, de strâmbătăți, de îndatorirea de a le răbda pe toate în tăcere, de a nu avea niciodată dreptate. Erau ursiți de soartă ca, supuși și ascultători, să care de-a pururi toate poverile, ca boul în jug. Ori această nemulțumire, chiar dacă nu era pricinuită de stăpânitorul clipei, era zvârlită în capul acestuia, însoțită de

o nemărginită sete răzbunare în vana nădejde că după o răfuială și-o bătaie zdravănă se va schimba ceva în bine.

Domnul avea simțământul de a se găsi în fața unei mase omogene ca tendințe și năzuințe, acționând unitar împotriva-i, dar nu era tocmai așa. Dacă ar fi putut s-o cerceteze mai îndeaproape, ar fi băgat de seamă că în sânul pornirii se pot remarca în acea clipă cel puțin patru linii directe în lungul cărora evolua gândirea și simțirea celor care se fremătau cu atâta înverșunare în juru-i.

Prima era a acelor care, în temeiul nemulțumirii generale împotriva sorții lor nefericite descrise mai sus, se simțeau sleiți și resemnați, acceptându-și ursita așa cum le fusese hărăzită. Supuși și cu capul plecat, trăiau o viață goală, searbădă, ca aceea a dobitoacelor ce primesc gârbaciul pe spinare fără să crâcnească, deși trag din greu la jug. Aceștia erau aceia care, la începutul înfruntării cel puțin, se frământau în mai mică măsură și priveau cu îndoială la ceilalți, neîncrezători că prin forțele lor ar putea dobândi o îmbunătățire a sorții. Dar avântul și înfierbântarea însoțitorilor începu, încet-încet, să-i molipsească și pe ei, încât sfârșiră prin a se alătura urletelor lor, iar mai apoi și dezlănțuirilor lor de violență. Acest soi de cugete închipuia poate grosul celor stânși în albia largă de la cotul Bahluiului.

Mai erau însă și aceia care nu se lăsau copleșiți de necazurile și grijile vieții zilnice, griji socotite de ei mărunte, ci pe fondul revoltei de ansamblu împotriva sorții lor nenorocite, se arătau sătui și lehămetisiți de urâtul vieții serbede, lăncede și goale la care erau osândiți de ursită. Dânșii erau dornici de o schimbare, de o înnoire, de tămbălău, de zarvă, de a stârni vâlvă în jurule, de a-și trăi clipele pătimaș, cu intensitate maximă, palpitant, cu pasiune ba chiar sub amenințarea riscului și a neașteptatului. Și, pentru a da vieții lor această notă de aventură și de neprevăzut, erau dornici de a se dezlănțui în excесе de furie

care să uluiască ori să înspăimânte. În temeiul felului lor de a simți și gândi, li se părea firesc să răbufnească izbînd în jur cu pumnul sau cu baltagul, să spargă sau să dărâme. Nu avea însemnătate ce făceau, însemnat era să înmărmurească pe cei din jur, că le trezească teama, să-i silească să-i ia în seamă. Oricum, nu le era în nici un caz îngăduit să rămână inerți, arătându-se molâi, vlăguiți ori neputincioși! Nu trebuia să gândească prea mult la rosturile a ceea ce făptuiau, căci pînă la urmă, gândind prea mult, ajungeau să nu mai facă nimic. Socotind astfel, sunt din păcate prea puțin preocupați de implicațiile negative și de eventuale urmări nefaste ale scandalurilor pe care le stârnesc, chiar dacă acestea le sunt neprilnice lor și celor de o seamă cu ei. Numai tîmbălău să fie! Asta era de ajuns pentru dînșii.

Deci dezlănțuirile lor nu erau animate de niște scopuri superioare, la care nici nu se gîndesc, și pe care de altfel nici nu sunt în stare a le elabora, ci sunt impulsionați numai de dorința și de plăcerea de a se bate, de a se face temuți, de a-și vădi patimile, căroră nu e îngăduit să le stai împotrivă, lucru ce-i înverșunează. Neavînd deci stabilite niște obiective sau idealuri proprii, la care să fi cugetat de dinainte, care de fapt nu-i preocupă, sunt oricînd gata să înghită drept înalte țeluri, pe acelea care le-au fost insuflate de niște ațățători abili, precum boierii din jurul lui Lupu, fără să se întrebe dacă acțiunile lor anarhice, la care sunt îndemnați, le satisfac sau nu interesele, dacă le aduc beneficii sau nu, dacă acestea nu revin decât altora, cu care ei nu au nimic comun, obiectivele care li s-au servit, fiindule de tot străine. Dar nu numai că ignoră că nu au nimic de câștigat, dar nu sesizează nici dacă implicațiile acțiunilor lor nu au cumva urmări nefaste pentru întreaga tagmă din care fac parte, urmări care poate lipseau dacă nu intrau ei în joc.

Detaliile de acest gen nu au importanță pentru ei, mai ales dacă astfel se remarcă în ochii ațățătorilor, a celor care

contează în societate, a mai marilor căroro nădăjduiesc să le intre în grații, dovedindu-se utili în ochii acestora și primind parte-le chiar o recompensă pentru zelul dovedit.

Grupul acelor care simt și gândesc astfel formează de fapt cheagul mișcării. Ei sunt cei mai vizibili, neptând fi trecuți cu vederea, căci sunt toată vremea în centrul bățăilor, al înfruntărilor, al scandalurilor. Tocmai din pricina aceasta ajung a-i molipsi și pe ceilalți, adică și pe cei pomeniți mai-nainte, care le calcă pe urme, chiar dacă gândesc mai altfel. Răzvrătirea rămâne mai ales a lor, adică tocmai a acelor ce nu-și pierd vremea cu prea multe judecăți legate de țeluri ori obiective și chipul de a le înfăptui; totuși dânșii sunt aceia care înrâuiesc în mod hotărâtor cursul general al lucrurilor. Și, deși nu reprezintă grosul, nu sunt totuși puțini.

Între aceștia, în tulburarea stârnită în jurul lui Alexandru vodă, se remarcă un anume răzăș orheian ce-și zicea Bosie Lăpușneanu, căruia îi plăcea să se dea de boiernaș, laudându-se a fi chiar parte a unei spițe ce-ar urca până foarte sus, căci numele domnesc de Lăpușneanu ce-l poartă, mărturisește chiar el ceva în privința aceasta. Însăilarea o făcea cu deosebită seninătate, fără să se gândească măcar că, dacă era luată în serios, afirmația închipuia o pretenție de a fi neam chiar cu domnul existent, împotriva căruia se revoltase.

Alături de cetele celor de mai sus, pe care le-am putea porecli „ale repeziților”, regăsim descuscăreții, cei ce-și cunosc interesele, și pot închipui mijloacele de a-și atinge țintele la care năzuiesc, îndreptând cât de cât a starea lor. Le pasă mai puțin de a descusca necazurile obștei, zbatându-se plini de disperare de a găsi o ieșire și-o îndreptare numai pentru sine, care să le îngăduie să se ridice și căpătui. Sunt deci aceia practici și realiști, conștienți, care trăiesc cu adevărat cu picioarele pe pământ. Nu se lasă instigați de ațăări, ori înșelați de ele, urmându-le numai dacă îi ajută la

propria realizare. Ei se delimitează de instigatori în anume puncte, sunt nemanevrabili, participând la răzvrătire numai în limita în care le satisface interesul, împingând pe alții în față pentru a risca cât mai puțin. Gândindu-se numai la sine și la binele lor, iar nu la nevoile tuturor, voind să răzbească numai ei cu orice preț, iau parte la tulburări doar în măsura în care lucrul le aduce foloase și nu sunt expuși la vreo primejdie. De bună seamă însă, dacă aceasta se ivește, sau obștea poate fi folosită spre atingerea țintelor alese, aceasta e împinsă înainte. Ei sunt mai puțini și risipiți între ceilalți, neînchipuind o masă compactă care să bată la ochi, ca repeziții.

Cei din urmă, împrăștiați și ei prin mulțime, sunt naivii care, crezând în idealuri și principii, iau de bune lozincile, pretextele și explicațiile invocate de boierii păpușari, care năzuiesc a mânuii gloata spre atingerea scopurilor lor. Cum ei au fost convinși că într-adevăr răul le vinde de la străini și de la Iliăș vodă, vor lupta cu toată convingerea împotriva grecilor și a domnului, socotindu-i pe aceștia vinovați de soarta nenorocită care-i apasă, închipuindu-și sincer că spulberarea lor le va aduce eliberarea și bunăstarea.

Cred atât de mult în judecățile ce li s-au vânturat pe sub nas, încât în clipa când chiar ațâțătorii le calcă, apărând pe domn și pe favoriții săi, îi atacă chiar pe aceștia. În temeiul felului lor de a gândi, atunci când lui Lupu i se sparge capul, ei, generalizând principiul ce li s-a servit, socotesc faptul pe deplin justificat, căci boierul a călcat regula chiar de el stabilită și e firesc să tragă ponoasele dacă s-a abătut de la calea dreaptă. Deci e posibil ca acela care l-a lovit pe Lupu să fie unul dintre dâșșii, pentru ai pedepsi trădarea, dacă nu a fost o greșeală banală a unui „repezit” neîndemânatic și năuc.

Rezumând deci lămuririle, putem conchide că mulțimea asta, cu tendințe atât de diferite în sânul ei, năzuia în esență să se elibereze de sărăcia seculară și de starea de subjugare care o înăbușea. Dar înțelegând și adâncind în chip atât de diferit lucrurile, chiar dacă gravitau în jurul acelorași teme, ea nici nu putea vedea cum să fie în cele din urmă realizate, de aceea trepăda în gol, fără a găsi vreo soluție. Dezlegarea, dacă se putea socoti că s-ar fi aflat vreuna, ar fi implicat reorganizarea societății în folosul maselor, deci a răzvrătiților, lucru care la acea vreme era cu neputință de conceput chiar teoretic, nechum și de realizat!¹⁵⁴ În fundul sufletului toți își dau seama că nu se ajunge la nimic, că bătaia la care tocmai luau parte nu duce nicăieri, nevoind însă măcar să recunoască adevărul simplu că scandalul iscat se mărginește doar la satisfacerea intereselor înguste ale ațâțătorilor, năzuințe care lor le sunt de tot străine, neavând nimic în comun cu ele.

Această lipsă de soluții, și nemărturisita lipsă de orizont, pe care răzvrățiții pe undeva le resimt totuși, sub influența antrenantă și contagioasă a furiei „repeziților”, se transformă într-o patimă și o plăcere de a lovi, de a sparge și ucide, amplificându-se continuu ca o compensație la adâncirea simțământului neputinței de a închipui o ieșire reală din situație. Deci până la urmă totul erupe într-o dezlănțuire plenară și inconștientă de răzbunare și de răfuială cu cei socotiți stavila ce stătea în calea înfăptuirii năzuințelor ancestrale.

Dar sporirea în amploare a tulburării va avea și alte implicații. Crescând înrâurirea „repeziților”, a celor violenți și a scandalagiilor, influența boierilor ațâțători, inclusiv a lui Lupu, intră în declin. Masa nu mai răspunde sfaturilor și

---

¹⁵⁴ Să nu uităm însă că după mai puțin de un deceniu izbucnește revoluția din Anglia, iar în secolul al XVIII-lea cea din Franța, care au pus capăt organizării feudale.

ordinelor calme ale mai marilor, de la îndemnul cărora s-a pornit aridicarea. Abia acum boierii realizează că stau pe un vulcan clocotind, care e gata să erupă în urma întăritărilor lor și că riscă să fie spulberați ei înșiși, încât chiar împotrivorii la regim, care se socoteau totodată păpușarii și regizorii momentului, încep să se simtă în pericol, sufletul prinzând să le tremure, căci intuiesc că pierd controlul evenimentelor, iar răzvrățiții, scăpați din mână, devin primejdioși chiar pentru dânșii, sau cel puțin incomozi prin nedorite inițiative. Aceștia încep să iasă din rolul pentru care au fost angajați, depășindu-și-l, căci, față de dorințele ațâțătorilor, își iau o prea mare libertate de acțiune. Lucru altfel de neîngăduit, dar ce nu poate fi împiedicat pe moment, deși în perspectivă va trebui înăbușit, încât calicimea să știe de frică și să nu mai facă ce nu trebuie, ieșind în afara poruncilor. Iar cei prea independenți trebuiau striviți, ca să le piară sămânța.

Scrutând în jur, Alexandru vodă își dădu seama că boierilor le scade tot mai mult înrâurirea, căci gloata, ațâțându-se prin molipsire de la unul la altul, scăpa de sub privegherea lor, devenind din ce în ce mai independentă, mai neascultătoare și mai îndrăzneță, motiv ca el însuși să se îngrijeze tot mai temeinic, căci dacă singur nu se putea apăra, nădejdea fusese până atunci în boieri, care însă încetau de a mai închipui o chezașie de păvăzuire! Și ca nenorocirea să fie deplină, taman când icioglanii îmbrânceau pe credincioșii lui Alexandru vodă ca să-i îndepărteze, sub apăsarea celor de afară, într-un colț mai în urmă se rupse cordonul apărătorilor seimeni și o ceată destul de mare de răzvrățiți, în frunte cu un răzeș orheian semeț, ce se ținea de boiernaș, Bosie Lăpușeanu pe nume, răzbi printre caii boierilor. Unii năvălitori prinseră să rupă coviltirele chervanelor spre a le jefui, în vreme ce alții izbutiră să-i tragă jos din șei pe câțiva dintre intimii vodă-i, pe care

acesta tocmai pusese să fie împinși mai încolo. Astfel Vevelli, Mamugna, Aseni și Heres se pomeniră în iarbă, printre copitele trăpașilor, care amenințau să-i lovească în zăpăceala iscată.

Alexandru vodă zări nenorocirea și, înspăimântându-se, strigă vornicului Lupu și vel logofătului Ghenghea aflați în apropiere:

- Faceți doară ceva! Opriți smintiții! O să mă omoare! Mai ales ocrotiți-l pe fecioru-meu, că-i nevinovat!! Rogu-vă, nu stați ca stanele! Unde vă e legământul?

Bosie, mai repede de picior și mai îndemânatic, izbuti să treacă nu numai de harabale domnești și de favoriții împinși mai în spate, ci ajunsese chiar la fruntea alaiului, lângă bidiviul domnului. Dintr-o mișcare prinse poala caftanului prețios al acestuia, țintind să-l smulgă din șa, cum se întâmplase și cu curtenii aflați mai în urmă. Smucit astfel, Iliăș se clătină zdravăn, plecându-se într-o parte, gata să se prăvale. Dar sprijinindu-se temeinic în scări, izbuti să se reazeze în locul din care pentru o clipă fusese clintit.

Vel logofătul Ghenghea și vornicul Coci, aflați în apropiere, zăriră în ultima clipă nenorocirea care era pe cale să se petreacă. Ori dacă chiar potrivnicii socoteau mai potrivit ca voievodul să fie ocrotit spre a nu stârni supărarea Porții, lucrul era cu atât mai puțin dorit de cei fideli scaunului. E de înțeles deci, de ce ambii boierii se repezără cu aceeași grabă, cu spadele, asupra îndrăznețului. Dar cum nu erau preocupați de uciderea acestuia, ci doar de salvarea domnului, dintr-o lovitură spintecară țesătura veșmântului de care Bosie trăgea cu nădejde. Urșinicul gros, zdravăn, împletit cu fir aurit, pârâi scurt și se sfâșie, iar Măria sa se pomeni, nici el nu știa bine cum, cu spinarea descoperită în ploaie. Apa rece îl pătrunse, dar în ciuda smuciturilor, nu căzu din șa, ci bidiviul țâșni speriat înainte, năvălind între paici.

Bosie, decumpănit, rămase cu o parte a prețioasei mantii princiare în mână, înmărmurit că însăși cel ce-l îndemnase să strângă lumea și s-o aridice asupra domniei își vântura amenințător spada pe deasupra capului său, gata să i-l reteze. Fu de altfel surprins că vâjitul lamelor trecuse mai adineauri pe lângă urechile sale, fără să fie atins. Socoti că avusese noroc. Dar de ce tocmai Lupu îi stătea împotriva? Începea să nu mai priceapă. S-ar fi convenit ca acesta să-i aprecieze îndrăzneala, curajul și inițiativa, își zicea el... Buimăcit dădu drumul bucății de țesătură, care căzu pe iarbă, și se trase repezit înapoi, spre pâlcul însoțitorilor cu care răzbiise între fugari, spre a se pune la adăpost de ucidere între aceștia.

Atenția majorității fiind concentrată asupra primejdiei ce-l amenințase pe voievod, jefuitorii chervanelor și capturatorii zarafilor greci se putură retrage nestânjeniți spre spărtura rămasă în brăul de seimeni apărători, ieșind în afara careului păzit de oșteni, care astfel se putu închide, iar în interiorul său se reachează întrucâtva liniște.

Spre norocul său, Constantin Aseni, primind o copită în burtă, fu zvârlit sub un chervan și scăpă din mâna celor care-l prinseseră și încercau să-l târască după ei. Mai puțin norocoși Vevelli, Mamona și Heres nu apucară să se sloboade în vreun chip oarecare, încât, până să-și dea bine seama ce li se întâmplă, se pomeniră în mijlocul răzvrătiților care-i smuceau de veșminte și-i loveau din toate părțile, năucindu-i cu totul, de nu mai înțelegeau ce se petrece. Cum oamenii purtau baltage, furci, cosoare, coase, bărzi, se repeziră cu uneltele ce le aveau asupra acelor ajunși între ei. În câteva clipe trupurile și veșmintele ce le îmbrăcau fură sfâșiate. În larma nemărginită ce se stârni, țipetele lor de durere, dacă vor fi fost, nici nu se putură remarca.

Alexandru vodă, înălțat în șa, privise disperat la răpirea ibovnicului său, la care ținea sincer, deși acesta

trăgea spre șazeci de ani, fiind deci mai vârstnic decât el. Nu apucă decât să-l vadă dispărând în spatele șiragului de seimeni înveșmântați în mundirele lor roșii. După aceea nu mai zări nimic, dar își dădu seama că gloata furioasă trebuia să-l fi sfâșiat. Abia mai târziu, după câteva zile, va afla cum s-au petrecut lucrurile, când ele îi vor fi istorisite de unii boieri care-l vor ajunge din urmă, cu gând de a-i fi de ocrotire. Atunci află că în numai câteva clipe sârmanul Battiste Vevelli, neprețuitul lui prieten, cu care împărtășise mulțime de bucurii și plăceri, dimpreună cu care petrecuse multe clipe minunate, fusese sfârtecat cu topoarele atât de rău, încât rămășițele sale nici nu mai putuseră fi deosebite de cele ale celorlalți doi fărtați ai săi, iar ciozvrățele și oasele găsite fuseseră așezate cam la nimereală în coșciuge a doua zi, fără a putea întregi din bucățile adunate trupul nici unuia dintre răposăți.

Cum situația devenea tot mai critică și mai greu de controlat, cinstiții veliți se adunară în jurul Măriei sale. Trebuia să-l scape cumva pe voievod, ca să nu atragă mânia Porții asupra lor. Lupu era poate cel mai îngrijorat, căci neîndoielnic era cunoscut și la Stambul ca fruntaș și inițiator al răzvrătirii, întrucât desigur cuscrul domnului, acel aprig Kurt Celebi, ce-i învărtea pe degete pe slujbașii Înaltului Devlet, le istorisise acestora deja cele întâmplate zilele dinainte și de bună seamă nu va întârzia să-l învinuiască deucidere, dacă vodă va fi omorât. În plus Lupu era iritat și din cauză că răzvrățiții îi ieșiseră din vorbă. Tânărului Bosie îi ceruse răspicat să nu-l scape pe Vevelli, iar el, neascultător și semeț, crezându-se grozav, se repezise la domn, mai să-l doboare din șa, dacă nu intervenea destul de iute vel logofătul, spintecând dintr-o lovitură precisă caftanul, încât orheianul rămăsese în mână doar cu o bucată de țesătură.

Erau de față toți prietenii vornicului Lupu Coci, pecum vel pitarul Cehan Ionașco, biv vel hatmanul Savin

Prăjescu, fostul treti logofăt Grigore Ureche, ori treti logofătul Dumitru Buhuș, dar și mulți alții. Iar de cealaltă parte stăteau vel logofătul Ghenghea Ionașco, vel vornicul Țării de Sus, Cujbă Ionașco, marele medelnicer Gheuca Simion, marele șătrar Bolea Stratulat.

- Nu putem lăsa calicimea să facă prăpăd, căci până la urmă nouă ni se va cere socoteală, nu amărăteii gloate.

- De altfel chiar noi suntem în primejdie... Trebuie să găsim leac fierberii.

După o scurtă chibzuială soluția aleasă era una singură. Vodă să fie scos din mulțime și dispărând el, se va așeza oarece liniște, căci se topea pricina de gâlceavă. Însă ca să fie dus pe drumul obișnuit al Galațiului, cel care urca pe Nicolina și apoi, cotind la stânga, trecea dealul spre satul Scânteia, era cu neputință, valea fiind în partea asta plină de lume până-n zare, iar rândurile ei nu puteau fi despicate pe asemenea depărtare. De altfel prostimea era primejdioasă în loc deschis, însă la strâmtoare era mai ușor de stăpânit, căci se fărâmița de la sine. Deci domnul trebuia smuls din șesul larg al Bahluiului și băgat în îngustimile ascunzîșului pădurii. Acolo nu numai că-i va fi greu gloatei să-l urmeze, dar băjenarii vor pieri vederii ei și luarea aminte îi putea fi abătută în altă parte. Astfel principele s-ar fi îndepărtat repede și nestingherit, mai ales dacă intrarea spre șleahul pe care fugea va fi închis de câteva rânduri de seimeni.

Din preajma mânăstirii Balicăi, unde se găseau, drumul cel mai apropiat ce intra în codru era cel ce ducea spre satul Bârnova. Braniștea se găsea însă la o depărtare de cel puțin cinci sau șase sute de pași, întindere ocupată de gloată. Dar închipuia singura cale de scăpare, în celelalte părți locul deschis întinzându-se până în zare. Fură chemați hotnogii seimenilor și li se ceru ca, păstrând cordonul de apărare din jurul alaiului și al cetelor boierești, să despice

prin mulțime vad de trecere spre pădure și să lunece încet într-acolo.

Deși la drept vorbind distanța era mică, fură necesare două ceasuri până ce oștenii izbutiră să taie cărare până sub streășina crângului. În sfârșit, după ce băjenarii ajunseră aici, lucrurile se desfășurară mai repede. Câteva cordoane de seimeni se opriră la intrarea în braniște, cu menirea de a opri gloatele să treacă și ele în lăstăriș. Ceilalți, dimpreună cu cetele boierești însoțiră mai multe ceasuri alaiul princiar în lungul șleahului, care, din pricina ploii care se îndesise, devenise mocirlos, desfundându-se de tot, încât copitele cailor, pe tina moale și lunecoasă, fugeau în toate părțile, astfel că sărmanii călăreți se clătinau, mai să cadă din șa. Deși căruțele cu avutul domnesc rămăseseră cam în urmă, împotmolindu-se în noroaie, voievodul, care pare-se că se speriasse peste măsură, stăruia neîncetat ca să meargă cât mai repede, să scape de năpastă. Era vizibil că îi era îngrozitor de frică, de vreme ce uitase de bogății, ori nu-i mai păsa de ele. Singur băiatul îl mai preocupa, temându-se să nu pătească ceva, și deși la drept vorbind era la adăpost, cerea boierilor să-l ocrotească cu deosebire pe el.

În cele din urmă, socotind că sau îndepărtat îndeajuns de zaverгии și că nu mai e primejdie din parte-le, și ca să scape de nesuferita trudă a drumului desfundat, boierii hotărâră să se întoarcă, mai ales că ploaia se întetise, iar fulgerele și tunetele prinseră a se îndesi, atingând din când în când cu străfundarea vârfurile frunzișurilor de deasupra lor. Porunciră ca seimenii și toți copiii de casă să se întoarcă dimpreună cu ei, fugarii nemaifiind amenințați.

Alaiul se opri și toți își luară ziua bună de la Măria sa. Scurtul popas dădu fugarilor un răgaz de odihnă și liniștire, care le era trebuitor. După urările de călătorie fericită, dacă mai putea fi vorba de așa ceva, cei plecați în pribegie, însoțiți doar de câteva zeci de grăjdari, de vizitii și

alte slugi și sfetnici mărunți, la care se adăugau și ceva oșteni nemți pe care Măria sa îi avea tocmiți, porniră trudnic mai departe.

Cinstiții boieri și seimenii mai rămaseră o vreme locului în așteptare, spre a tăia calea vreunor eventuali răzvrătiți rătăciți, ce-ar fi găsit mijlocul de scăpa cumva în desiș. Abia când se vor încredința că în codru domnește pacea, se vor întoarce spre cetatea de scaun.

Privind spre cei pe care-i lăsa în urmă, Alexandru vodă nu se putu stăpâni să nu-i zică feciorului care călărea alătura cu el.

- Toată urgisirea i se datorează afurisitului de Coci, vel vornicul. Bine-l poreclea cineva, zicându-i cocină. Dar e mai rău decât atâta: e o gunoiște. El ne-a săpat în toate de la bun început. Din prima clipă a atâțat pătura celor aleși, îmboldindu-i să vină la Stambul să se împotrivescă cu încăpățănare căftănirii mele. Abia am putut să-i subjug și să-i fac să mi se supună. Apoi a ridicat întregul divan împotriva mea. Din câte am aflat, a făcut tot ce i-a stat în puteri ca să nu iei domnia de la București. Ne-a vândut lui Matei și lui Abaza pașa. Acum în urmă a iscat răzvrătirea ce ne-a scos din scaun și-a pricinuit cumplita moarte a sărmanului jupân Batiște. Nu pot decât să-l blestem! Prin răscoală mi-am pierdut coroana, de răscoală să piară și el! De răscoală am fost alungat, răscoală să-l pustiască și pe el în cele patru vânturi! Ba să-l atingă și amarul pușcărilor pentru blestemățiile ce le urzește fără contenire! Nădăjduiesc ca Dumnezeu să mă audă!

Bietul Iliăș nu-și închipuia în acele clipe atât de amare pentru el, că, după vreo douăzeci de ani, blestemul său se va înfăptui aidoma cum îl rostise și că, plin de încântare, va putea gusta plăcerea răzbunării împlinite, văzându-și dușmanul nu numai înfrânt, ci chiar și băgat la pușcărie, acea temută temniță a celor șapte turnuri, zisă de

otomani Edikule. El nu făcuse nimic pentru a se ajunge aici, doar pronia dreaptă grijise pentru răzbunarea sa. Din păcate bucuria îi va fi destul de palidă și de sleită, căci o va încerca din postura unei sărăcii lucii, care i se trăgea de pe urma faptului că trebuise să fugă atât de rușinos din țară, cu mâna aproape goală. Atâta vreme cât trăise Vevelli mai putuse spera să revină în scaun, ba să primească și satisfacție pentru suferințele pătimate, dar după pieirea bunului său prieten toate nădejzile i se vor nărui. Singur, fără el, nu găsea nici puterea, nici mijloacele trebuitoare pentru a ajunge din nou sus. De altfel după ce văzuse moartea cu ochii, nici unul din scaunele valahe nu mai închipuia o ispită. Era mai înțelept să rămână departe de ele dacă viața îi era dragă... Moartea lui Batiște era un avertisment, pe care era bine să nu-l ignore...

Dar fugarii nu se îndepărta decât câteva sute de pași, abia trecând de prima cotitură a șleahului, dispărând astfel din vedere, că deodată vornicul Coci trase atât de repezit de dârlogi, că trăpașul, atât de nemilos smucit, se ridică în picioarele dindărăt, silindu-i pe cei din jur ca să se ferească.

- Boieri dumneavoastră, noi am făcut o mare greșală, tună el, cu pronunțatul accent grecesc, care-i era caracteristic. Drumul pe care l-am slobozit pe domn duce, e drept, și spre Bârlad și Galați, dar și spre Huși și vadul Prutului, putându-se ajunge pe el în Bugeac! Iar după cât de viclean și perfid e Iliăș, ca să se răzbune împotriva-ne, nu mi se pare exclus ca să încerce să ajungă la Cantemir mârza, și să aducă tătarii asupra noastră. Doar îi cunoașteți firea mârșavă! Trebuie să-l împiedicăm de a face asemenea rău țării. Nu putem pleca însă cu toții după dânsul, căci ar rămâne neamul fără cârmuire. Cred că e de trebuință de a alege pe unii dintre noi ca să-l privegheze și să aibă grijă ca să ajungă sigur la Galați și de acolo la Stambul. Iar ca acești

boieri să aibă putere asupra-i, trebuie să le dăm în seamă și niște roate de seimeni care ne sunt credincioși. Ei să păzească să nu se abată din drumul ce i l-am hărăzit, care e fără primejdie, nimicindu-l dacă ar dovedi că are vreun gând păcătos. Să nu uităm că hanul nogailor se ia la întrecere cu Abaza pașa ca să joace soarta Moldovei. Nu mai departe decât Moise Movilă a fost prins mai an de el, și de bună seamă nu fără a ținti ceva anume prin asta. Iar dacă a fost până la urmă slobozit la Stambul, mi-e teamă că lucrul s-a făcut cu un scop ascuns și nu de plăcerea prinsului. Care va fi acesta numai bunul Dumnezeu știe. Oricum, o plănuire pare a fi la mijloc. După ce a avut un domn la mână, ar ajunge să-l aibă și pe al doilea, pe Iliăș, la urma-urmei încă vodă moldovean. Luându-l în stăpânire, cine știe ce gânduri i-ar putea veni legat de olaturile noastre...

Aici vornicul făcu o pauză, căci nu putea mărturisi cu voce tare concluzia care-l frământa, și anume că, dispunând de doi domni moldoveni, Cantemir ar fi ispitit să împiedice urcarea sa la tron, vrând să-i folosească pe aceștia spre a se înstăpâni din sus de Bugeac, iar ivirea sa ca un al treilea candidat la coroană îi încurca urzelile. Sărind deci peste aceste calcule mentale ce nu puteau fi făcute publice, încheie pe ton categoric:

- Trebuie neapărat să-i împiedicăm trecerea la tătari!!

Cei din apropiere, ascultându-l, îi dădură dreptate, ei făcându-i cunoscut gândul și acelora aflați mai în spate, care nu-l putură auzi. Se adunară în cerc spre a ține un sfat scurt. La început nici unul dintre boieri nu se arătă însă dornic de a se alătura domnului în băjenia sa, căci o vreme ar fi fost siliți să stea departe de scaun și de treburile cârmuirii, pierzând avantajele pe care le oferea vacanța tronului. În cele din urmă, la stăruința lui Lupu, câțiva dregători de rangul al treilea se văzură nevoiți să se supună dorinței sale,

în fruntea lor fiind numit tretii logofătul Buhuș Dumitru, a cărui nevastă era nepoată a socrului vornicului. Pentru a le fi de ajutor, li se alăturară și doi hotnogi cu cetele lor de seimeni. Aceștia erau deci cei însărcinați ca să privegheze din scurt asupra principelui, iar dacă băgau de seamă că ar intenționa să se abată din drum, să-l nimicească fără milă.

Cei aleși se văzură nevoiți s-o pornească în treapăd mare, spre a ajunge din urmă fugarii, care nu se mai zăreau din pricina șerpuirilor șleahului în lungul văii, dar nu puteau să fi ajuns prea departe. Alexandru vodă auzi încă din depărtare tropăiturile, țipetele și chemările celor ce veneau spre el, și sângele îi îngheță în vine. Desigur boierii se răzgândiseră și socotiseră mai potrivit să-i ia viața, nădăjduind că așa își vor dobândi liniștea. Se uită în părți cu gând de a se salva cu fuga. Aruncă o privire întrebătoare și băiatului, care se vădea și el a fi înspăimântat. Era neîndoielic că nici acesta nu știa ce-ar fi fost mai bine ca să facă pentru a scăpa.

- Dumnezeu e nedrept cu mine și întoarce asupra mea blestemul rostit adineauri. Mai bine tăceam! Oricum, nu prea avem unde și cum ne izbăvi. Fie ce-o fi, trebuie să ne întâmpinăm cu resemnare soarta, zise el și dădu alaiului semn de oprire.

În puține clipe boierii și slugile lor călări răsăriră lângă alai și-l împresurară, în vreme ce printre copaci răsuna lipăitul oștenilor pedestri, care, deși veneau în fugă, rămăseseră mult în urmă, fiind ascunși undeva dincolo de ultima cotitură.

- Credeam că m-ați iertat, iar acum văd că năzuiți și la viața mea. Dar dacă mi-e scris să mor de mâna voastră, mă învoiesc să mor. Iar de mor din păcatul meu, Dumnezeu să mă osândească pe măsura greșelilor mele. Dacă însă nu, păcatul osândeii să cadă asupra ucigașilor celor nedrepti!

Boierii care-l împresurară începură să râdă, ceea ce îl cutremură pe voievod, care nu considera că uciderea sa poate reprezenta motiv de veselie. La atâta cinism nu se așteptase. Îi dădură lacrimile:

- Fie pe voia voastră. Cu mine puteți face ce veți voi, dar vă implor iertați-l pe feciorul meu, căci e un copil nevinovat, care nici n-a apucat să-și trăiască viața. Rogu-vă din inimă să nu-l omorâți. Lăsați-l să se întoarcă întreg la mumă-sa.

Treții logofătul Buhuș Dumitru, fruntașul celor aleși să-l petreacă puțin cam silnic pe fostul domn la Galați, se apropie și-i zise hohotind:

- Măria ta, nimeni nu voiește să se atingă nici de viața domniei tale, nici de cea a feciorului. Nu vă va fi clintit nici un fir de păr din cap! Ne-am temut însă că ți s-ar putea abate gândul de a trece prin Bugeac pentru a chema tătarii asupra Moldovei. Ori pentru a nu ne face acest rău, voim ați priveghea drumul până la hotar¹⁵⁵. Astfel te vom și păzi de alți zurbagii ce s-ar gândi să se lege de alaiul domniei tale. Deci jertfa ce facem e și spre folosul și liniștea Măriei tale.

Alexandru vodă răsufală ușurat.

- Dar vai de mine, eu nici o clipă n-am avut în gând de a mă întoarce asupra voastră. Înțeleg că doriți binele neamului și nu pot decât să mă închin neprihănitei voastre griji de bine. Iaca, jur să mă supun fără crâcnire voinței țării și să nu mă abat cu nici un pas de la drumul Galațiului, așa precum vă este voia. De altfel mă cunoașteți prea bine și știți că nu am plecări spre viclenie, ori prefăcătorie. Ce-am în

---

¹⁵⁵ Cronicarul Miron Costin, în letopisețul său, relatează întâmplarea astfel: „Au dzis Buhuș visternicul să n-aibă nice o grije, nice să să gândească mării-sa c-au vinitu cu vreun gând rău, numai poștește țara pre mării-sa să margă pre Bârladū spre Galați, să nu aducă vreun rău asupra țărâi cu tătari și i-au giurat să n-aibă nici o grije. Și așa au priimit și Alexandru-vodă, pe unde va hi voia țărâi, pe acolo să margă.”

gușă, și-n căpușă! Niciodată n-am dovedit că aș avea fire ascunsă sau aș fi taler cu două fețe!

- Cum spuneam, pentru a nu mai păți cruzimi și năpăști precum acelea din șesul Bahluiului, am hotărât să-ți așezăm alături în chip de ajutor o parte a paicilor domnești veniți cu noi, cât și cetele noastre de slujitori înarmați, ba, pentru a te feri mai temeinic, te vom împresura și cu seimenii ce i-am adus până aici. Astfel nimeni nu va mai cuteza să se atingă de neprețuita voastră viață, ori de integritatea ființei tale ori a feciorului tău.

- Vă mulțumesc cu adâncă recunoștință pentru nemăsurata și dezinteresata grijă ce-mi purtați, spre a mă ocroti de tâlhăreli și alte necazuri care m-ar putea amenința, rosti voievodul cu aceeași nemărginită ipocrizie, ca aceea a jupânului Buhuș.

După ce alaiul domnului se rândui din nou, de astă dată întărit cu boierii și copiii de casă călări care i se alăturaseră, și urmat din spate și de două cete de seimeni, o porni alene mai departe. De altfel pedestrașii se văzură siliți ca, din când în când, pe lângă îndatoririle de pază ce le fuseseră încredințate, să mai ajute și la scoaterea chervanelor din băltoacele în care se înfundau, împingând zdravăn de loitre.

*

În vremea asta, grăbiți, boierii ceilalți, cei mari, în frunte cu vel vornicul Țării de Jos, prealuminatul jupân Coci, se întorseseră în treapd mare spre cetatea de scaun, ca să grijească de trebile scaunului ce rămăsese gol, deci cu totul pe mâna dânșilor. Mai în spate, la oarece depărtare, veneau steagurile de seimeni pe care-i păstraseră, dar care, pedestri fiind, spre a le rămâne cât de cât alături, se văzură siliți să-i urmeze alergând. Abia după câteva ceasuri

ajunseră din nou sub streășina dinspre Bahlui a pădurii, unde mai multe rânduri de oșteni, așezate de-a curmezișul șleahului, împiedicaseră gloata să intre în desiș.

Măriții sfetnici princiari care se reîntorceau spre Iași, auziră deja de departe răsunetul harței dintre calicime și străjerii care îi opreau intrarea în hățiușul codrului, ultimii amenințându-și potrivnicii cu sinețele pentru a-i ține la oarece distanță.

Șesul Bahluiului mai era plin de lume, deși trecuse cu mult de ceasurile prânzului, iar ploaia nu încetase. Cu toate că ținta era atinsă, domnul fiind alungat, pare-se gloata nu pricepea că, izbândind, totul se isprăvisese, iar rolul ei se încheiase, și deci trebuia să meargă liniștită și cuminte acasă, înturnându-se la amărăta ei trudă de toate zilele. Prostimea nu se mișca din loc, nedând nici un semn că ar avea de gând să se risipească, de parcă mai aștepta ceva. Nici mânia nu i se domolise, ci dimpotrivă, cugetele păreau chiar mai înfierbântate decât înainte, nemulțumirea fiindu-i stârnită de împrejurarea că fuseseră împiedicată să se răfuiască până la capăt cu principele. Înainte de sosirea înalților veliți, furia și-o vărsaseră asupra seimenilor, frumoasele lor veșminte roșii de felendreș o arătau din plin, căci din pricina asta erau nu numai muiate de șiroaiele de ploaie, ci și pline de pete, căci gloatele aruncaseră spre oștime cu bulgări de pământ, cu pietroaie și chiar felurite gunoaie.

Când în capul șleahului, în spatele oștenilor, se iviră călări slăviții divaniți, oștenii își despicară rândurile spre a lăsa jilăvitul alai să treacă. Astfel luminații sfetnici se pomeniră pe neașteptate față în față cu cărtitorii, care nu păreau că ar avea de gând să taie cuviincios cărare, spre a-i lăsa pe să se întoarcă la Curte.

Văzând împotrivirea surdă ce-o întâmpina, vel vornicul Lupu, aflat în frunte, ridică mâna, fluturând-o pe

deasupra mulțimii, dând semn că ar vrea să-i cuvânteze și ar cere puțină liniște în acest scop. Se gândise să potolească întărâtarea calicimii, arătându-i că prin eroicul ei efort un domn tiranic și obtuz a fost alungat, iar dreptatea reșezată asupra neamului! Și cum țelul a fost atins, norodul și-a împlinit îndatorirea ce-i cădea în seamă, deci oamenii pot pleca mulțumiți acasă, iar vineri să nu uite să se ducă la Slujba de Izvorul Tămăduirii, luându-și în ulcele și apă sfințită pentru trebuințele gospodăriei. Deci, de vreme ce treburile s-au rezolvat, nu mai au pricină de a întârzia în ploaie. Ce mai vor? Ce-au dorit s-a înfăptuit! Nu mai au ce cere! Însă semnul său, în loc să liniștească cugetele, mai rău le întărâtă. Țipetele se întetiră:

- Te dăduși cu veneticii, că-ți aduseră și ție câștig! urlau unii, huiduindu-l.

- Vrei să te căpătuiești pe seama noastră!

- Păi nici tu nu ești moldovean, ci e știut că ești și tu unul dintr-aceia, oploșit de dincolo de Dunăre!

- Grecotei afurisit, și tu trebuie să fii alungat, dimpreună cu cei plecați!!

- Și ție ar trebui să-și fie pusă pielea pe băț ca lui Batiște!!

Bulgării de pământ și bolovanii, zvârliți până atunci în obrazul oștenilor, zburară acum spre el, iar unii chiar îl nimeriră. Bidiviul, lovit și el, se smuci și făcu câțiva pași înapoi, lucru care încurajă gloata, încât aceasta se încinse și mai aprig, devenind și mai îndrăzneată. Un pietroi îi smulse gugiumanul din cap, care căzu în iarba udă, fiind călcat în copite.

Dar vornicul nu apucă să se dezmeticească, că un os, unii ziceau că ar fi fost vorba de fluierul unui picior al lui Batiște, șuieră prin aer învârtindu-se, și-l izbi în tâmplă. Pielea îi plesni, iar sângele țâșni, amestecându-se cu siroaiile de apă ce-i curgeau din păr. Cum la început se

clătină în șa, uriașul boier păru o clipă că se va prăvăli din greabănuțul trăpașului. Dar, după ce se cumpăni în lături de câteva ori, își reveni, și-și șterse sângele cu mâneca de serasir a caftanului. Lumea continua să urle și să-l bulgărească. Smucind de dârlogi, se trase înapoi între fărtați, spre a fi cumva mai la adăpost.

Desigur că, dacă Alexandru vodă Iliăș l-ar fi putut zări în acele clipe, ar fi fost uns pe suflet și-ar fi zis că blestemele i s-au și împlinit. Dar el va afla cele întâmplare abia peste vreo săptămână, în vreme ce se tocmea la Galați cu stăpânul unei ghimii, care să-l ducă pe calea apei la Sтамbul. Oricum, întârzierea nu-l va împiedica să exclame cu satisfacție:

- Uite că pe pământ mai există totuși și un dram de dreptate a lui Dumnezeu!

Urmără câteva comenzi scurte, iar seimenii pocnind chiar din sânete în văzduh ca să sperie lume, se orânduiri într-un careu, încât, cuprinzându-i pe boieri între ei, să le deschidă drum spre podul peste Bahlui și de aici spre Curte. Reorganizarea convoiului înalților dregători și eforturile de a tăia cărare prin lume se petrecură pe fondul unor cumplite îmbrânceli, însoțite de huiduieli, suduieli și blesteme strașnice, ori de disperate țipete de ajutor sau de durere. Dar în cele din urmă vadul fu despicat, iar cinstiții boieri ce închipuiau țara, după cum ei înșiși ziceau, putură purcede către palat, spre a griji de treburile cârmuirii, rămase fără un cap, acum după alungarea domnului și slobozirea scaunului.

În vreme ce aleșii neamului intrau mândri și făloși în ogrăzile Curții prin Poarta de Jos sau a Seimenilor, prin care veneau obișnuit noii voievozi trimiși de la Înalta Poartă, grosul gloatelor prinse și el să se scurgă în târg, urcând destul de dezamăgit și necăjit coastele dinspre Podul Gunoaielor. Frământându-se, mulțimea stătuse toată ziua în ploaie și ce folos pentru ea? Ce câștigase? Nimic nu se

clintse. Situația rămăseseră taman cea de dinainte de așa-zisa victorie. Să fi fost la mijloc chiar o victorie? Oare pentru cine?

Bărbații se risipiră prin hanurile și cârciumile cetății, spre a pune țara la cale. Până târziu în noapte toate taclalele se învârtiră până la urmă numai în jurul acestor întrebări rostite însă cu amărăciune, acum după ce alungaseră domnul, iar scaunul rămăsese slobod, iar ei, chipurile liberi.

O altă parte a gloatelor nemulțumite se împrăștie de-a dreptul în satele din jur, fără a da ocol prin Iași. Dar și cetele acestea erau măcinate de aceleași întrebări dezamăgitoare, întrebări asupra cărora, ajunse acasă, vor chibzui ceasuri în șir în fața vetrelor aprinse, în vreme ce-și întinseseră la zvântat țoalele udate de ploaia din răstimpul pretinselor lupte.

*

* *

Capitolul al XVI-lea

După trecerea mării cete a boierilor călări, apărută de rândurile strânse ale seimenilor, grosul mulțimii ce umpluse șesul Bahluiului se scurse încet în târg, împrăștiindu-se în numeroasele cârciumi și hanuri ce înțesau ulițele. Cum ploaia se îndesise, toți se înghesuiau la adăpost, sorbind în tihnă și cu nesaț ulcele de vin și comentau alene cele petrecute, în vreme ce din veșminte le ieșeau aburi și miros greu de jilăveală.

Dacă la început discuțiile erau apăsate de o anume dezamăgire, oamenii dându-și seama că nimic nu s-a schimbat pentru ei, soarta lor rămânând cea de mai-nainte, încât se frământaseră degeaba în ploaie, cu timpul, pe măsură ce beau, ei trec ușor-ușor de la amărăciunea decepției la o voioasă încredere în viitorul sortii lor, pe care ajung să-l vadă în culori tot mai optimiste.

Încet-încet, cei cuprinși de încântarea de sine și de bucuria de a trăi, în înflăcărarea iscată de aburii vinului înghițit, începură să nu-i mai sufere pe cei care se plâneau că așteptările le fuseseră înșelarte, de aceea se ajunge adesea la controverse mai mult sau mai puțin aprinse. Atunci când cei din urmă mărturiseau că nu văd unde sunt strălucitele și mult-lăudatele victorii și succese câștigate, cei dintâi,

cuprinși de înfierbântare, se înfuriau, sărind cu pumnii asupra-le. Iar dacă aceștia nu tăceau deîndată, ci stăruiau că nu e de ajuns să dărâmi, după aceea trebuie să pui ceva în loc, altfel toată lupta e zadarnică, se alegeau nu numai cu o corecție zdravănă, ci erau zvârliți în brânciuri în stradă.

Îndepărtându-i pe acești denigratori defetiști, ce transfigurau totul în negru, bărbații rămași, care sub adierea aburilor băuturii vedeau lucrurile mai trandafirii, fiind convinși că au jucat și un rol hotărâtor în toată isprava, se puteau lăuda nestingherit și cu încântare, amintindu-și cum băgaseră spaima în voievod și în ai săi, după ce o viață întreagă tremuraseră chiar în fața celor mai amărâte slugi ale sale. Deci discuțiile își schimbă tenta, înspumându-se și umflându-se ca o strachină de lapte pusă la fiert. Izbutiseră să-l îngenuncheze pe vodă și să-l pună pe fugă, se fuduleau vorbitorii. Fără curajul lor nemăsurat, boierii n-ar fi fost în stare să-l dovedească. Acum că sloboziseră țara, puteau să-și golească cu plăcere și bucurie ulcica cu tărie. Ei erau învingătorii și stăpânii târgului. Cei mari trebuiau acum să țină seamă de voia lor. Mersul înainte al obștii atârna de cuvântul lor. Gata cu vechile rânduieli. Începeau alte vremuri, într-o țară devenită slobodă și neatârnată prin sârgul și nemăsurata lor îndrăzneală. Asta însemna să fii bărbat, să fii neclintit și știi ce vrei și să nu te dai bătut în ciuda tuturor opreliștilor!

Destui se grozăveau, arătând cum au rupt cordonul seimenilor, cum au pătruns în mijlocul băjenarilor, cum i-au smuls pe cei trei favoriți domnești și i-au târât în câmp, scoțându-i de la adăpost. Chiar domnul fusese pe cale de a fi luat cu ei, dacă vel vornicul Cocină Lupu, ca un Iudă, blid cu două fețe, nu s-ar fi repezit să-i sfășie caftanul cu iataganul, scăpându-l din prinsoare. Sau zugrăveau în vorbe răsunătoare cum l-au ucis pe năprasnicul jupân Batiște și pe cei doi grecotei neam cu el, deși foarte probabil istoriseau

cel mai adesea lucruri știute din auzite, căci în învălmășeala de lângă mănăstirea Balicăi, prea puțini erau aceia care se putuseră afla lângă cei cu pricina. Nici măcar aceia care reușiseră să privească întâmplarea nu puteau fi prea mulți, căci în crâncena înghesuială din șesul Bahluiului nu-l puteai zări decât pe cel ce stătea chiar lângă tine, necum să vezi ce se petrece dincolo de cei care te înconjurau. Dar asta nu-i împiedica să se mândrească și să se sumețească.

De azi înainte vor trăi altfel, perorau mai departe, plini de însuflețire și convingere, optimiști. De acum încolo vor tremura în fața lor toți cei care până mai ieri îi făcuseră pe ei să tremure! Iar mai apoi făceau, cum am zice în termenii de astăzi, „politică înaltă”, adică sfătuiau cum se cuvine ca să fie cârmuită Moldova în anii ce-or veni, căci înțelegeau că fără o conducere nu se poate! Dar cum să fie aceasta și cui să fie încredințată, nu le era prea limpede. Desigur că tot un principe și un divan erau trebuitoare ca țara să rămână țară. Dar cine să fie domn, încât stăpânirea să li se arate binevoitoare? Ar trebui să ridice pe unul dintre ei! Dar oare se pricepea careva? O asemenea înfăptuire era totuși cu putință, căci pe vremea bunicilor, cu nici patruzeci de ani în urmă, în scaun se urcase un țigan, Ștefan Răzvan pe nume, adevăr știut de toți și care nu putea fi tăgăduit. Bunicii și părinții chiar îl apucaseră! Ori dacă un țigan putuse fi voievod, de ce lucrul ar fi cu neputință pentru un răzeș de toată cinstea?! Și chibzuind astfel, mințile se încinseră, pe mulți prinzându-i miezul nopții lângă ulcica de vin care le încețosase însă gândirea, încât începuse să le-o cam ia razna, căci prinse a împleti realitatea cu crâmpie de basm.

În vreme ce gloatele, umplând cârciumile, chibzuiau de zor sub împâclirea vinului, boierii, reîntorși din preumblarea cu principele, fie ei cu dregătorii sau fără, se

adunaseră în spătăria mare, închipuind în mod spontan, un soi de adunare a țării, care să hotărască asupra viitorului neamului. Acum că scaunul rămăsese gol, se întrebau cu toții, ce era de făcut, căci o cârmuire nu putea lipsi!

Nu divăniră prea mult pentru a ajunge la o concluzie. În lipsa principelui locul nu putea fi ocupat decât de o căimăcămie, și nu le rămânea decât s-o aleagă neîntârziat, fără pic de amânare.

Vel vornicul Țării de Sus, arhon Cujbă, le aminti că numai cu un an și jumătate în urmă, după mazierea lui Moise Movilă, când scaunul rămăsese iarăși gol, prietenul său, preacinstitul vel logofăt Ghenghea fusese ales caimacam, deci, cunoscându-i vrednicia și experiența dobândită, poate e bine ca tot dânsului să i se încredințeze această grea îndatorire, căci și odinioară a împlinit-o cu multă destoinicie. Deși era cunoscut ca unul dintre fideliile servili ai voievodului alungat, dovedindu-se deci cam lingău din fire, divaniții, și chiar vornicul Coci, îl socotiră potrivit îndatoririi, și încuviințară să i se ofere din nou slujba. Astfel logofătul, în chip nesperat, se văzu înălțat la rangul de cârmuitor al adunării și totodată al întregii Moldove.

Dar deși îndatorirea încredințată îi făcea plăcere, dându-i chiar un simțământ de mândrie, nu îndrăznește să urce pe estrada scaunului domnesc și să se așeze în tron, deși odinioară, când mai deținuse funcția, cutezase să facă pasul într-acolo. Dar modul cum fusese împuternicit acum i se părea puțin cam forțat și încropit, iar alegerea nu tocmai legală, de aceea puterea ce-i cădea în seamă parcă nu era chiar deplină și justificată. Apăsător de aceste îndoieli nemărturisite, pe care avu însă grijă să le ascundă, ca să nu știrbească renumele dregătoriei tocmai dobândite, se va opri în fața mesei din mijlocul mării odăi, masă acoperită cu un prețios covor de Mosul, pe care obișnuit erau așezate spada

și sceptrul domnului. De altfel de la spada de pe masă, sala luase numele de spătărie.

Tocmai în vreme ce se nu se putea hotărî ce loc să aleagă pentru sine cât va cârmui largul sobor boieresc, mai întins decât un simplu divan, în odaie se ivi și prea-fericirea sa chir Varlaam, mitropolitul țării. Dânsul aflase la mănăstirea ce-l găzduia de întoarcerea boierilor și deschiderea divanului, așa că se grăbise să vină la Curte, știind, în temeiul legilor străvechi, că în absența domnului, e singurul în drept și în măsură să conducă adunarea înalților dregători. Când intră, dădu peste logofăt, care se foia în capul mesei celei mari, vorbind soborului ca unul care-l îndruma. Sfinția sa se opri puțin încurcat, văzând că cineva îi uzurpă atribuțiile, dar, pentru a nu stârni un tîmbălău stânjenitor, nu zise nimic, ci trecu mai departe, spre jilțul ce-i era rezervat de datini în dreapta estradei de trei trepte, pe care se ridica tronul.

După ce se așeză, logofătul, care-i știa prea bine rostul, se întoarse spre el, parcă dornic să se scuze și să-i lămurească împrejurările. Cei doi, cuprinși de stinghereală, se priveau muți și încurcați, neștiind ce să-și spună legat de împărțirea conducerii adunării. În cele din urmă, fără să se ridice, chir Valaam ținu o cuvântare ce aducea mai mult a predică, în care aminti că e poate cazul să se facă întocmai ca pe vremea lui Ștefan cel Mare, adică țara să-și aridice singură un domn, mai ales că aveau pilda celor petrecute mai an în Ungro-Vlahia, unde neamul îl alesese de capul său pe aga Matei din Brâncoveni și poate ar fi bine ca, privind peste hotar, în ținuturile megieșe, să ia aminte la ce se întâmplă acolo și să tragă cuvenita învățătură. Ciudat era că vorbea de o alegere în Muntenia, când aceasta nu avusese vreodată loc. Apoi încheie cu o întrebare:

- Deci, după părerea domniilor voastre, care dintre boierii aflați de față, prin însușirile sale deosebite și prin

înrudirea cu casa domnitoare, ar fi vrednic de a fi ales, spre a ocupa scaunul rămas slobod?

După o clipă de tăcere se auzi vocea biv vel paharnicului Catargi Apostol, care stătea în picioare pe aproape de ușă:

- Cel mai vrednic dintre noi este luminatul vel vornic Coci, ce ne-a și fost cârmuitor în lupta împotriva lui Alexandru vodă încă de la început, când ne-am dus la Stambul să ne jeluim împotriva căftănirii sale. Pe deasupra dânsul e coborător prin mamă din casa slăvitului Aron vodă, deci este de sănătos os domnesc!

- Așa-i, așa-i, încuviințară mulțime de alte voci, precum cele ale biv vel comisului Mihai Fortunas, zis obișnuit Furtună, a fostului treti logofăt Grigore Ureche, a stolnicului Șoldan Dumitrașco, a slugerului Ștefan Gheorghe poreclit Ceaurul, a marelui pitar Cehan Ionașco, a fostului hatman Savin Prăjescu.

Lupu iradia. Nu-l mai durea nici rana de la cap, pe care, pentru ca să oprească sângerarea, și-l înfășase într-o oblojeală uriașă, închipuită dintr-o lungă fâșie de pânză albă. Legătura, cu răsucelile ei destul de încurcate, aducea cumva a turban. Albeața pânzei o socotise ca fiind un semn de premoniție, căci în locul gugiumanului boieresc cu fundul roșu ce-i căzuse pe câmp, urma a purta unul cu fundul alb, adică domnesc. Își vedea în sfârșit visul realizat. Se întrebă dacă e cazul să rămână în strana boierească ce i se cădea în temeiul rangului de vornic ce-l deținea, sau dacă nu e mai nimerit să se scoale și, în aclamațiile celor prezenți, să urce în scaunul domnesc. Ezitând, privi spre mitropolit, așteptând din parte-i un îndemn. Poate ar fi fost vremea ca ierarhul să-l poftască în biserica mânăstirii Sfântul Nicolae, cea lipită de ograda Curții, ca să fie miruit acolo după dorința divanului, într-o zi de slavă, ca aceasta a sfântului Mare Mucenic Gheorghe, cel putător de biruință. Tăcerea și

inertă prelatului îl iritau. Se aștepta ca acesta să întreprindă ceva spre a-l ajuta să ocupe locul ce i se cuvenea.

Însă, în loc să vorbească mitropolitul, pofindu-i la biserică, răsună deodată, în chip neașteptat, glasul vel logofătului Ghenghea:

- Voia divanului e sfântă, iar dacă asta dorește, asta trebuie împlinit. Însă în anul din urmă soborul nostru a luat multe alte hotărâri însemnate de îngrădire a puterii domnești, și acestea e de dorit ca să se păstreze neschimbate. Trebuie să împiedicăm pe viitor ca voievozii să facă noi abuzuri. Lucrurile să rămână așezate ca în vremea lui Alexandru vodă. Ceea ce a fost bun pentru el, să fie îndatorire de neclintit și pentru urmașul său. Iar însemnătate deosebită o are apărarea drepturilor dobândite de vistierie. Domnul să dea socoteală vistiernicului pentru dările ce le adună și pentru cheltuielile ce le face. Iar banii să nu intre și să nu iasă din tezaur fără înștiințarea și încuviințarea divanului. Deci se cuvine ca noul domn ce-l alegem să se lege a ține seamă de toate cele hotărâte mai înainte de adunare și să aibă grijă de nevoile sărăcimii țării ăsteia, depunând jurământ înaintea icoanelor că nu va pune alte dări decât cele îndătinate și încuviințate de noi până acum.

De furie, lui Lupu i se înroși până și albul ochilor. Ar fi fost în stare să-l sfâșie pe logofăt, care nu i se punea prima dată împotriva, nesocotindu-i dorințele. De multă vreme nu-l suferea, dar acum socotea că chiar că a întrecut măsura. Era o obrăznicie de neînchipuit ca să i se poruncească cum să conducă țara și ce să-i fie îngăduit și ce nu, iar asta tocmai lui, care nu era chiar fitecine! Dar ca lucrurile să atingă cu adevărat culmea, mai multe voci încuviințară nerozia!

- Deci precum văd, cinstitul divan îmi dă dreptate, concluzionă vel logofătul victorios. Prin urmare să fie precum am stabilit în această clipă, iar viitorul domn să se

lege că va respecta cu sfințenie toate deciziile luate în răstimpul ultimului an și că va păstra numai dările existente, fără a așeza altele noi. Acum vel vornice Coci, e rândul dumitale de a face legământul cerut de marea adunare a țării, făptuirea sa fiind privegheată de sfinția sa chir Varlaam aici de față. Mai apoi el poate fi întărit și la biserică.

Lupu zvâcni în picioare și tună furtunos:

- Așa domnie de bațjocură mie nu-mi trebuiește. Dacă e să primesc, vreau o domnie întreagă și neștirbită, nu o făcătură. Eu nu am de gând să stau sub papucul nimănu. Ori domn adevărat și stăpân deplin al țării, ori deloc!! N-o să ajung ca de-al de Iliăș! Eu nu-s sodomit, ci bărbat în toată puterea cuvântului, om dintr-o bucată.

Sub bolțile mării odăi se stârni o rumoare surdă, căci schimbul de replici, la care boierii erau martori, era cu totul neașteptat.

- Totuși un domn ar fi trebuit în clipele astea de restriște, oftă pe ton scăzut mitropolitul. Să ne gândim la cineva, căci lumea nu se sfârșește cu noi cei de aici...

Se așternu tăcerea, căci nimeni nu vedea vreo ieșire din impasul ivit. Când nu se mai aștepta nimeni la un răspuns, se ridică din nou vel vornicul Lupu Coci, la fel de năvalnic și tot cu ochii roșii și scoși din orbite. Voi să spună ceva, dar nu apucă să deschidă gura că se clătină pe picioare și-ar fi căzut pe podea dacă logofătul Ghenghea, aflat în mijlocul odăii în picioare, nu sărea să-l sprijine, ajutându-l să se așeze în strană. Pare-se că rana suferită cu câteva ceasuri în urmă, care la început, în afară de o sângerare puternică strașnică, nu păruse a-i fi prea dăunătoare, începea să-și arate efectele nefaste. Poate că se simțise rău mai dinainte, dar izbutise să se stăpânească și să-și înăbușe suferința, și abia când încercase să ia cuvântul a doua oară fu răzbit și doborât de slăbiciune.

De altfel vel logofătul caimacam avea convingerea că vornicului trebuie să-i fie foarte rău, căci i se păruse că acesta, pentru un foarte scurt răstimp, chiar leșinase, căci îi rămăsese nemișcat și țeapăn în brațe, devenind îngrozitor de greu, încât fu cât pe ce să-l scape. Iar în clipa când își revenise în simțiri, el, altfel atât de zdravăn, era moale ca o cârpă, încât nici în strană nu putea ședeă dacă nu era sprijinit. Logofătul, care nu mai era prea tânăr, începu a simți că nu mai poate ține matahala rezemată de spătar, apăsarea acesteia sporind, drept care strigă spre ușă, peste capetele mulțimii de boieri ce umpleau odaia, stând în picioare:

- Chemați de grabă niște iciogłani să-mi fie stea de reazem, omul are nevoie de un ajutor temeinic. Iar cineva să se repeadă la saivane, să poruncească să se înhame niște cai la un rădvān, care să fie tras la scară, încât jupānul Coci să poată fi dus neîntārziat acasă! Starea lui pare să fie destul de gravă. Să vină repede și signor Alfio Scarlatti, că vadă dacă poate să-i fie de vreun folos.

Divanitul nu se putu însă îndepărta, căci dacă dădea drumul boierului, acesta ar fi lunecat din scaun. Așa că, de nevoie, rămase aplecat asupra vornicului, sprijinindu-l până ce se iviră câțiva iciocłani ce-l prinseră pe bolind. Cum vecinii se feriră, tinerii îl putură întinde pe boier pe mai multe strane alăturate.

Dezbaterile de alegere a noului domn bineînțeles că se întrerupseră, atenția tuturor îndreptându-se asupra vornicului. Cum sala era plină de lume ce stătea în picioare, mulți nici nu-și puteau da seama ce se petrece, neavând cum zări peste capetele celor din jur, pe cineva culcat la înălțimea jețurilor. De altfel mulțimea celor adunați la palat era așa de mare, încât destui nici nu încāpuseră în spătărie, aceștia rămânând în anticamera palatului, de unde, prin ușile deschise, ascultaseră ce se discutase până atunci în spătărie.

Ei cu atât mai mult nu puteau vedea ceva, aflând doar numai din auzite ce se întâmpla dincolo. Din spătărie li se auzeau vocile, în vreme ce puneau celor din față sumedenie de întrebări pentru a se dumiri:

- Ce se vede?
- Cum îi e jupânului? Ce-i fac?
- Și-a venit în fire?
- Vai, vai, ce nenorocire...

După puțin se vesti că rădvanul cerut a tras la scară. La semnul dat, șase icioglani zdraveni ridicară boierul pe brațe, ce era ditai namila, și se căzniră să-l ducă afară, lucru ce nu era prea lesnicios din pricina aglomerației, căci cei adunați se dădură cu destulă greutate de-o parte, spre a face cărare de trecere slujitorilor. Mânați de curiozitate, ca să nu piardă vreun detaliu al întâmplării, nu se lăsau împinși mai în spate. Până la urmă cei șase copii de casă, cu marea povară ce-o cărau, trecură prin mulțimea de gură cască, din spătărie, din tinda palatului și din pridvorul cel mare, ajungând la rădvan. Făcând drumul printre atâția privitori cu cel suferind, toți, minunându-se, putură privi îndeaproape nenorocirea ce-l lovise pe vornic. Divanitul era vădit semiconștient, poate chiar leșinat, deși unora li se păru că ar fi mormăit molcum, într-aiurea, cuvinte de neînțeles. Toți erau impresionați de neașteptata incident, căinând năpasta abătută asupra dregătorului, om atât de zdravăn, care până atunci părusese de nebiruit.

În cele din urmă boierul fu urcat trudnic în rădvan și culcat pe una dintre canapele. Iciogalnia rămaseră lângă suferind ca să-l sprijine, să nu se rostogolească la zduncinături și să cadă pe podea. Împreună cu ei urcă și signor Alfio Scarlatti, ce era un soi de medic al Curții. Dânsul fusese angajat la Iași încă de pe vremea lui Moise Movilă, care-l tocmise. Sărmanul era destul de încurcat, neștiind bine ce putea face. Din obișnuință luase cu sine o

tolbă cu burieni, alifii și prafuri de leac, dar la repezeală nu putuse dobândi și niște apă fierbinte să moaie ierburile uscate pentru a le folosi în chip de ceaiuri sau fierturi pentru spălături. Pe deasupra bolnavul avea fierbințeli amestecate cu tremurături de înfrigurare, iar el nu apucase nici măcar a face rost de niște comprese cu apă rece să le pună bolnavului pe frunte. De altfel după câteva clipe, prin poarta din mijloc, butca trecu în ograda din față și ieși în ulița Sfânta Vineri, prin Poarta Gospod, cotind pe Ulița Mare, unde, în inima târgului, vornicul își avea acareturile. De fapt până acasă depărtarea era destul de mică, încât rădvanul ajunsese destul de repede.

În urmă lumea nu mai prididea a se minuna de întâmplare, comentând cu multă aprindere scenele la care asistase. Nimeni nu se mai gândi la discuțiile despre domnie, curmate în chip atât de neașteptat. Pe de altă parte, cum Lupu dispăruse din decor, pentru boieri continuarea dezbaterilor despre viitoarea cârmuire deveniseră inutile, căci pe el îl voiau domn, ori, tocmai în momentul critic acesta plecase, ba încă într-un chip atât de neobișnuit. În asemenea împrejurări vitrege orice alte tocmeli nu-și mai aveau rostul, pierzându-și obiectul. Soborul, care dintru bun început avusese înfățișarea unui soi de mare adunare a țării, se sparse.

Între timp se făcuse seară și începuse să se întunece de-a binelea, deși nu era prea târziu. Dar negureala timpurie nu era de mirare, căci toată ziua fusese peste măsură de mohorâtă. Era și asta o pricină pentru a socoti treburile zilei încheiate, iar boierii, fie divaniți fie nu, se împrăștiară, mai ales că în lipsa vornicului nu se mai putea hotărî nimic privind viitoarea domnie, discuțiile trebuind amânate, până ce condițiile vor fi mai pirelnice pentru a se ajunge la o concluzie.

*

Vornicul, locuind aproape de palat, ajunsese destul de repede acasă cu întreaga ceată de însoțitori. Când rădvanul domnesc se opri la scară, jupâneasa Tudosca Bucioc ieși mirată pe scări, neînțelegând despre ce e vorba. Pesemne bărbatul ei fusese deja ales domn, își zise ea văzând butca deosebită. În loc de asta află că soțul ia fost răpus de o stare de rău. Porunci imediat ca o seamă de slugi să-l așeze pe suferind pe o cergă și să-l care pe sus în iatac, pe urmă-le venind ea, văietându-se pe zece voci, ca o bocitoare de meserie.

Signor Alfio Scarlatti, italian fin și gingaș, tinând seamă de căderile sale de vindecător cu diplome, ceru să i se aducă imediat apă caldă pentru spălarea rănilor și pentru ceaiuri, cât și prișnite reci pentru a potoli fierbințelile vornicului. Tudosca dădu poruncă slujnicelor să-i împlinească dorințele. Dar cum omul i se părea prea spilcuit, vorbind din vârful buzelor o românească peste măsură de stâlcită, nu-i inspiră însă prea multă încredere. Drept care trimise în grabă vechilul în șatră să le aducă iute pe țatele Safta și Piranda, vracițe și fermecătoare de care se mai slujise cu folos și a căror îndemnare într-ale meșteșugului lecurii o mulțumise încă din dățile de dinainte.

De altfel, cu toată apa caldă primită, signor Alfio Scarlatti nu izbutea să dezlipească oblojelile de la capul vornicului, care se încliaseră cu puroiul și sângele curs, lipindu-se zdravăn de piele. Dacă trăgea de ele risca să iște o nouă sângerare, pe care nu știa dacă o va putea opri, așa că șovăia în a începe ceva.

Între timp, aduse cu droșca, apărură și cele două țigănci chemate de stăpână, și signor Alfio Scarlatti le cedă locul, ofând cu ușurare. Acum, dacă se întâmpla ceva nedorit, avea pe cine da vina, putând chiar adăuga că dacă ar

fi fost lăsat în pace, să-și vadă de meserie, răul ar fi fost evitat.

Țigăncile însă, cu o îndemnare neașteptată, izbutiră să moaie cojile, să dizolve chiagurile de sânge și puroi apărute în jurul rănii, desfăcând legăturile în chip de turban, închipuite mai înainte de măritul vornic, fără a pricinui cea mai mică vătămare suferindului. Sângerarea nu reîncepu, dar un puroi vâscos se prelinse pe frunte și pe păr, ajungând destul de iute și pe perină. Puțin scârbite de scursori, vracițele spălară cu grijă părțile vătămate, simțind ochii stăpânei ațintiți asupra lor.

Mândrul și învățatul signor Alfio Scarlatti se simțea peste măsură de ofensat că fusese dat deoparte spre a fi înlocuit cu niște țigănci, care erau puse mai presus de știința sa atestată de prețioase diplome academice. Era jignitor că trebuia să împartă căderea sa de medic cu înalte studii universitare de toată cinstea cu niște sătrărese lăiețe, dar își stăpâni răbufnirea ce sta să izbucnească, căci se simțise bine la Curtea domnească ișeană în răstimpul celor două domnii petrecute deja aici, și s-ar fi bucurat să mai prindă cel puțin încă una, dacă nu chiar mai multe, de aceea, năzuind să mai rămână, socotea că nu era tactic să iște o sfadă lângă cineva care aproape că era să fie încoronat, dacă nu se îmbolnăvea. Nu-l prea vedea scăpând pe Lupu, dar nu strica să fie prevăzător, așa că-și înghiți furia și ciuda și tăcu, răbdând stoic cazna umilirii poruncită de stăpâna casei, cu care nu se putea pune.

De altfel țigăncile erau foarte îndemnate în meșteșugul lor, scutindu-l de o mulțime de operații neplăcute, cum era spălatul puroiului scurs, curățatul grijnic al rănilor, schimbatul oblojelilor, pusul unor prișnițe reci pentru a domoli fierbântelile, gătitul unor ceaiuri. Pe deasupra femeile erau foarte umile, mai ales că, intimidată de rangul său și de renumele de vestit om de știință din

lumea de fală a apusului, fuseseră cuprinse de o adâncă sfiiciune, încât îi ascultau indicațiile cu nespūsă supușenie, de parcă ar fi fost literă de evanghelie, urmându-le cu sfințenie, mai ales că băteau cu ceea ce socoteau și ele că era oricum de făcut. Ba chiar și la ierburile de leac ce trebuia să le folosească se nimeriseră potriveli, încât la urma-urmelor cei trei se înțelegeau pe deplin asupra căilor de îngrijire a suferindului.

Văzând starea îngrozitoare a soțului, cum n-o mai pomenise de când îl cunoștea, doamna Tudosca se sperie peste măsură. Îl știa foarte aprig și în stare să îndure cele mai neînchipuite chinuri. Nu putea uita că în urmă cu vreo zece – doisprezece ani fusese însemnat cu fierul roșu de Gaspar Graziani vodă și nu numai că nu crâcnise, dar răbdase cauza în picioare, ca pe un lucru fără de însemnătate. Ori acum boierul era pe jumătate mort, neputând să-ți dai seama bine nici când era treaz și nici când era leșinat, trecând de la fiebișeli, la nefirești tremurături de înfrigurare. Uneori murmura vorbe fără șir și fără de neînțeles, pesemne lovit de răstimpuri de aiureală.

În spaima ei nemăsurată, își aduse aminte că se vorbea că la Brașov, Kronstadt-ul de peste munte, s-ar fi aciuiat un doftor sas, un anume Herr Krüger, ce studiase medicina prin renumitele universități din imperiul habsburgic, și care ar fi foarte priceput în meșteșug, fiind în stare să te scoale din morți. Chemă deci pe jupân Palade, ce era un soi de om de casă bun la toate, și-i ceru să pornească neîntârziat spre Ardeal, să i-l aducă neîntârziat pe sas, la nevoie chiar legat, numai să se grăbească. De altfel jupânul, care plecă imediat, va ajunge înapoi abia în a doua dimineață, târându-l cu sine și pe vestitul brașovean.

În vreme ce stăpâna umbla de zor după ajutoare, babele îi descântară bonavului și-i schimbară de câteva ori oblojelile din jurul capului, îmbibându-le cu fierturi cu

mirosuri ciudate de ierburi de leac. Abia acuma, când totul era curățat, se văzu cât de rea e vătămătura. Pielea era zdrobită pe sub păr și pe o parte a tâmpiei, dar pare-se că însăși osul țestei era crăpat. Partea îngrijorătoare și primejdioasă era că rana prinsese să coacă, puroiul să se înmulțească, locul obrântindu-se temeinic, încât se umflă în chipul unui întins cucui. Văzând ce au în față, babele își făcură cruce. Se cuvenea să găsească o cale de a opri sporirea puroiului, altfel toată truda le era zădărnicită. Dar nu-și dădeau seama ce-ar mai putea născoci, iar grozavul și mult lăudatul italian tăcea și doar se uita...

- Vai de noi, dar e rău de tot. Niciodată nu am văzut o rană în care să se adune atâta puroi! se plâneră țigăncile stăpânei, în clipa în care aceasta trecu să vadă cum mai merg lucrurile. Când scursoarea ajunge la asemenea întindere, e vorba de o otrăvire a sângelui, iar obișnuit bolnavii nu mai apucă prea multe zile. Rar dacă scapă vreunul... Cine știe ce păcate vor fi apăsate asupra aceluia al cărui ciolan i s-a spart stăpânului capul. Iar prin spărtură păcatele nenorocitului au trecut asupra măritului vornic, sârmanul. Noi om facem ce-om putea și ce știm a fi folositor. Iar dacă Dumnezeu vrea... Puterea lui e mare. Așa că rugați-vă la icoane. Să se roage și slugile și popa de la biserica aridicată de înălțimea sa, poate s-o îndura pronia și i s-o stârni mila... Doar în ceruri mai este nădejdea.

Pentru a scăpa de coptura vâscoasă ce nu se mai sfărșea, fără a zăbovi șovăind, și fără a se gândi la durerea ce ar îndura-o suferindul, vracițele se apucară să stoarcă puroiul a cărui gălbejeală se ițea printre cojile de sânge închegat. Sub frământarea degetelor lor iscusite, zeama groasă și vârtoasă se prelinse cu prisosință, ajungând abundent și pe pernă. Șuvoiul era străbătut și de firișoare de sânge, încât doctorul italian se cam încruntă. Apoi când umflătura scăzu, femeile o luară de la capăt cu spălăturile cu

felurite fierturi, căznindu-se în nădejdea de o opri obrânteala și a stăvili formarea puroiului.

Iar pentru a-i scădea boierului fierbințelile, care provocau suferindului momente de inconștiență, când începea să aiurească, îi puseră prișnițe reci pe frunte și la tâmple, mângâindu-l duios pe păr. Adevărul era că bietecele babele se temeau că, dacă nu-l salvează, o să fie învinovățite și pedepsite pentru moartea sa, așa că tremura sufletul în ele.

Spre spaima lor, noaptea starea vornicului, și așa foarte proastă, se înrăutăți. Leșină de mai multe ori, iar la o vreme începu a murmura în chip ciudat și greu de înțeles, probabil aiurind. Puroiul parcă se mai împuținase, dar rămăsese încă destul de mult, încât se prelinge pe piele pe sub oblojeli, deși femeile le schimbaseră de mai multe ori.

În sfârșit, poate datorită sângelui lor, poate datorită norocului, al hazardului, sau al milei proniei, spre dimineață vornicul ațipi, prinzând un somn liniștit de câteva ceasuri. Se trezi abia după al doilea cântat al cocoșilor, când se crăpase deja de zi. Arăta mult mai bine decât fusese în deseară. Oricum celor trei veghetori care-l păziseră neîntrerupt, făcând noapte albă, li se părea chiar întremat. Zărind schimbarea în bine se grăbiră s-o vestească cu încântare pe stăpână de cum se ivi din nou în iatac, spre a cerceta starea soțului, căci nici ea nu dormise, venind din timp în timp la patul bolnavului, spre a-l iscodi.

Încă din zori, când nici nu se luminase bine, obișnuiții casei își făcură deja apariția, curioși și încordați, dornici să afle cum îi mai merge ocrotitorului lor, fiind sincer îngrijorați de soarta stăpânului, dar mai ales de soarta lor, ce era pusă în cumpănă dacă acesta pierea. Văzând că se adună lumea, jupâneasa Tudosca porunci boierului Petriceico al lui Toader, ținut ca un fel de ispravnic și rânduitor al gospodăriei, să primească oaspeții matinali și să-i îndrume în odaia cea mare din față. Curând aceasta se

umplu, dar musafirii continuau să sosească spre a întreba de sănătatea stăpânului casei, văzut de mai toți ca viitor domn al Moldovei.

În chip ciudat venirea chiar unii care, neînghițindu-l, obișnuit nu-i călcau pragul. Erau însă curioși să afle cât mai iute dacă se mai menține sau nu candidatura sa la tron. Nu avuseseră răbdare să aștepte știrile acasă, primindu-le prin mijlocitori, căci ar fi fost întârziate. Ca să le dobândească mai repede și proaspete hotărâre să vină direct la sursă. Răsar astfel pe rând vel vornicul Țării de Sus, Cujbă Ionașco, vel hatmanul Șoldan Dumitrașco, vtori hatmanul Bașotă Iurașco, treti vistiernicul Iordache Cantacuzino, vel stolnicul Toma Cantacuzino, vel armașul Caracaș, vel pitarul Cehan zis și Apostol Ionașco, vel șetrarul Bolea Stratulat și încă destui alții.

Grosul noilor veniți erau însă purtătorii unor ranguri din cele mai însemnate, încât se cădea să li se arate o cinstire deosebită, mai mare decât cea cuvenită obișnuiților casei. Sărmanul jupân Petriceico nu prea știa ce-ar mai putea face cu ei, spre a-i împăca, nemaifiind loc în odaia de oaspeți. Parcă nu-i venea totuși să-i lase în tindă, în înghesuială, între unii de rang mult mai mic, sau chiar fără de rang. Asemenea nesocotire însemnătății lor se putea considera la urma-urmelor o ofensă, înjosindu-i cumva. Disperat o căuta pe jupâneasa Tudosca, s-o întrebe cum să procedeze spre a ieși din impas.

- Scoate-i discret pe ai noștri în tindă și-n pridvor, și spune-le să nu cuteze să se întoarcă. Slobode lavیțele toate și dacă poți chiar niște jilțuri la masă și așează-i acolo pe cei mai de vază.

Văzând că se poate înțelege cu bărbatul, care-și venise cât de cât în fire, Tudosca îl înștiință că partea cea mai aleasă a boierimii a venit cu noapte-n cap să se intereseze despre soarta sa.

- E o adunare mai dihai ca un divan de Curte. Au venit să ți se înfățișeze, de parcă ai fi deja domn! Sunt de față cei mai de frunte dregători, îi zise femeia. Nici nu știu ce să fac în situația asta. În viața mea n-am văzut strânsă laolaltă atâta lume bună! Mi-e teamă că n-o să mă descurc față de atâția. Să le dau ulcele de vin, dulcețuri? Ce-ar trebui să fac?

- Dă-i încolo, au venit să se bucure de răul meu. N-au avut răbdare să aștepte veștile acasă, și s-au repezit precum corbii la hoitul spânzuratului. Dar pe mine n-o să mă mănânce! N-o să mă dau pe mâna lor.

Iar după o clipă de gândire, adăugă:

- Deci zici că au venit și cei mai de seamă divaniți să întrebe de mine! Pe aceștia cheamă-i aici în iatac, să le vorbesc. Ceilalți pot rămâne în tindă!

Pentru ea porunca bărbatului era lege. Hotărî să nu se mai slujească drept mijlocitor de boiernașul Petriceico, ci se duse întins în odaia mare unde ședeau oaspeții, și, deși era femeie, se opri în mijlocul stolului de bărbați, împărtășindu-le dorința soțului ei de a-și vedea confrății de adunare, spre a le vorbi.

Fără a mai aștepta vreun răspuns, se întoarse în prag și se îndreptă spre iatac. Toți boierii de rangul întâi și al doilea o porniră alene în urma ei, tăind de-a curmezișul tinda casei, în vreme ce aceia ce se înghesuiau acolo le deschiseră respectuos cărare, lăsându-i să treacă. Deci fruntea adunării se mută la căpătâiul vel vornicului, în vreme ce aceia de rang mai mic rămaseră înghesuiți pe coridor, cercând a privi înăuntru prin ușa rămasă larg deschisă. Tudosca se opri la picioarele bolnavului în vreme ce cele două babe și signor Alfio Scarlatti, medicul tocmit la Curte, se ascundeau în spatele vălurilor baldachinului ce îmbrăca patul. Vornicul încercă să se ridice într-un cot spre a cuvânta, dar pare-se nu găsi în sine destulă putere pentru

asta și sfârși doar prin a se întoarce cu fața spre cei care intraseră și se înșiraseră în lungul peretelui. Încercarea sa neizbutită nu scăpă însă privitorilor, fiind un prim indiciu asupra stării sale.

Din ascunzișul lor, țigăncile și italianul admirau, nu fără mândrie, progresul făcut de bolnavul lor, îndreptare petrecută în scurtul răstimp dintre miezul nopții și zori și nu pridideau a se minuna de puterea ce se găsea în acest om. Dacă pentru ei scena închipuia o uriașă schimbare în bine față de starea ce li se înfățișase de cu seară, fiind o adevărată izbândă, pentru musafiri, încercarea neizbutită de a se ridica în cot, încheiată doar cu o răsucire vlăguită pe pernă, era semnul unei îngrozitoare slăbiciuni de om sfârșit, ce nu mai are zile multe. Aceștia din urmă, spre deosebire de cei dintâi, nu văd decât o ființă de tot dărâmată, amețită, fără putere, cu comprese la cap, care să-i răcorească fierbântelile și să-i potolească suferința; iar în odaie un miros greu de ceaiuri, de fierturi de leac, un iz înăbușitor de puroi. Privitorii aceștia ocazionali nu întrezăresc vreo îmbunătățire a lucrurilor, ci dimpotrivă.

Evident că cei de afară nu puteau zări nimic din pricina celor din fața lor, dar și a pervazului, ce nu era destul de larg pentru a îngădui să fie cuprinsă din priviri întreaga odaie. De fapt pe vornic nici nu aveau cum să-l zărească, oricât s-ar fi străduit, chiar ridicându-se pe vârfuri, căci acesta era culcat în așternuturi, deci mult mai jos față de umerii celor din primele rânduri, care închideau partea de jos a priveliștii. Așa că cei înghesuți în tindă erau siliți să-i întrebe pe cei de dinaintea lor ce-au observat și să se mulțumească cu explicațiile ce le primeau. Lumea era zguduită de ceea ce îi era dat să vadă, și totul era pricinuit de un os aruncat la întâmplare de un smintit.

Parcă ostenit, vel vornicul Coci începu a vorbi cu glas stins, abia murmurat:

- Alegeți pe altul domn, eu nu voi să fiu domn sub papucul cuiva. Alegeți pe cine vreți! Ce-ați hotărât în divan nu-i de mine! Vreau domnie ca lumea, nu cârpeală!

O spunea de parcă numai ceilați ar fi născocit restricțiile ce mărgineau puterile lui Alexandru vodă Iliăș, iar nu el ar fi fost acela care avusese în permanență inițiativa lor.

- Dar pe cine să alegem? răspunseră mai multe glasuri. Că doar nu mai e nimeni vrednic de ridicare!

Fără să se miște, înaltul sfetnic bâlbâi mai departe cu glasul gângăvit:

- Am putea să ne mai gândim totuși la cineva. Spre pildă la Miron vodă Barnovschi din Lehia. N-au trecut decât vreo trei ani și jumătate de când a plecat. E știut că domniei sale i-ar place să se întoarne în scaun. A și încercat-o de câteva ori. Mulți dintre dumneavoastră ați slujit la Curtea sa și-l cunoașteți bine. Ba îi sunteți și prieteni, iar unii chiar neamuri. Poate dânsul să se învoiască cu legământul pe care-l cereți... Mie nici prin cap nu-mi trece să cad la așa înțelegere...

Deși vorbea foarte încet, cei din odaie îl auziră, dar nu și cei din tindă. Celor de afară li se împărtășiră mai apoi spusele sale. De altfel imediat în iatac se stârni ceva rumoare, întetită și de o nemăsurată nedumerire. Propunerea suna chiar puțin ciudat în gura vornicului, căci cu vreo trei ani în urmă acesta, dimpreună cu Grama stolnicul, luptase împotriva lui Barnovschi, nimicindu-i o armată condusă de Nicoriță hatmanul, cumnatul fostului principe, armată care încerca să-l readucă în scaun. Bunăvoința pe care Lupu i-o arăta dintr-o dată celui alungat, părea cel puțin neobișnuită, dacă nu cumva chiar bizară. Oare nu se gândea că Barnovschi, ajungând domn, și-ar putea aminti că i-a fost vrăjmaș, pricinuindu-i o înfrângere și o uriașă pagubă? Totuși în acea clipă nimeni nu se gândi că la mijloc s-ar afla

vreo intenție răuvoitoare sau vreo veninoasă viclenie, ci propunerea fu închipuită ca exprimând un sincer altruism și o deschidere sufletească vrednică de toată lauda, fiind pătrunsă de un adânc suflu creștin, de om ce-și vede sfârșitul aproape și vrea să-i fie iertate păcatele spre a fi mântuit de ele.

- Asta e părerea mea! Am simțit nevoia să vi-o împărtășesc, dacă tot ați venit. Dar acum plecați, căci sunt foarte ostenit și mă dor toate. Voi a mă hodini.

Vornicul se lăsă oftând pe spate, iar cele două țigănci ieșiră grabnic de după baldachin ca să-l ajute pe boier să se întindă mai lejer în așternut și-i potriviră pernele, stergând și urmele de puroi ieșite de sub oblojeală, spre a nu se scârbi cumva privitorii de așa priveștițe dezgustătoare.

Musafirii, în vârful picioarelor, se traseră în tindă, ieșind apoi în ogradă, ca să plece spre palat. Nimeni nu mai credea în el și în viitorul său. Chiar apropiatii, văzându-i starea jalnică, se gândeau să-l abandoneze, căutându-și alt protector. Era vădit că nu se mai punea problema de a fi ales domn, fiind pe sfârșite. De altfel pentru privitori nu era sigur nici măcar că va apuca începutul săptămânii următoare. Practic din această clipă se putea socoti ieșit din din viața publică, și absent fiind, rosturile sale într-ale cârmuirii încetau.

În aceeași dimineață, câteva ceasuri mai târziu, toți boierii, fie ei dregători sau foști dregători, de toate rangurile, de la cele mai mari până la cele mai mici, chiar și destui fără ranguri, se întruniră în odaia mare a divanului și în tinda de dinaintea ei, înjghebând din nou un soi de adunare lărgită a țării. Spre a încăpea cât mai mulți în spătăria mare, masa din mijloc fusese împinsă spre estrada tronului, încât vel logofătul Ghenghea, ajuns caimacam, care se căznea să cârmuiască soborul, se vedea silit să stea pe prima treaptă a podinei. Nici în dimineața asta nu se putuse hotărî să se

așeze în jilțul princiar, ci se foia ca și cu o zi în urmă, în picioare, în capul mesei ce-l despărțea de mulțimea celor intrați. Era unul dintre puținii care, știindu-se dușmănit de vornic, nu fusese în vizită la acesta, preferând să stea deoparte, și să aștepte să primească veștile de la alții. Astfel afla abia acum că potrivnicul său propusese alegerea ca domn a lui Miron Barnovschi, el lipsindu-se de cinstea ce i se făcuse.

Auzind zvonul, vel logofătul-caimacam își zâmbi încântat în barbă. Deci gândul ce-l avusese în după-amiaza de dinainte dăduse roade. El ceruse ca viitorul domn să se lege că va ține seamă de toate îngrădirile care fuseseră impuse lui Iliăș, făcându-l pe ambițiosul Lupu să renunțe la plănuirile sale de mărire. Socotea că prin asta îi e dăduse o nouă lecție vornicului, și încă una zdravănă, care i se cuvenea din plin, căci prea umbla cu nasul pe sus, sfidându-i pe toți. Din când în când trebuia să se găsească cineva care să-i mai reteze ifosele, punându-l la locul său.

Bucuros că poate face ceva în ciuda celuilalt, vel logofătul-caimacam se grăbi pe de-o parte să ia act de indisponibilitatea lui Lupu, iar pe de alta să susțină sugestia de a-l aridica în locu-i pe Miron Barnovschi.

- Alegerea cred că e cât se poate de nimerită și e merituos că vel vornicul s-a gândit la ea. Îi face cinste povața ce ne-a dat-o. Pan Miron Barnovschi e într-adevăr potrivit să stea în acest scaun și înțeleg că toți încuviințați aducerea sa.

Un cor de voci aprobatoare îl întrerupseră o clipă pe vorbitor, căruia îi făcea plăcere să le asculte, întrucât îi dădeau dreptate. Apoi mai mulți divaniți se dezlănțuiră în preamărirea fostului domn fugar, în nădejdea că acesta, reîntorcându-se în Moldova, va afla că-i ținuseră partea și li se va simți îndatorat, având grijă ca să-i răsplătească cu vreo slujbă.

Vel logofătul-caimacam, față cu acest năboi de cuvinte alese și laude preamăritoare, în ciuda caznei desperate de a ajunge mai repede la o încheiere, nu mai apuca o vreme să prindă rând la vorbă. Până și sfinția sa, chir Varlaam, se hotărî să însăileze câteva cuțări pline de simțire, rostind însă cuvintele peste măsură de rar, parcă spre a-i răpi cât mai mult timp. De acest lucru se sluji vel logofătul, care, prefăcându-se la o pauză că ar fi înțeles că înaltul chiriarh și-a isprăvit gândul, se întoarse la grijile sale, tăindu-i celuilalt vorba:

- Deci înțeleg din cele cuvântate de dumneavoastră cu atâta înflăcărare, că sunteți cu toții de acord cu propunerea chemării în țară a preamăritului pan Miron vodă Barnovschi. Față cu această unanimitate de opinii, zic ca să nu mai pierdem vremea, ci neîntârziat să alegem dintre noi o deputăție care să purceadă deîndată spre Lehia ca să-l cheme pe Maria sa, înainte ca Înalta Poartă să se dezmeticească și să hotărască altminterea decât voim noi, așa cum s-a întâmplat cu un an și jumătate în urmă, cu căftănirea lui Iliăș. Deci să nu mai ajungem ca stăpânirea să ne pună în fața unei alegeri împotriva căreia nu avem a cârti, ci noi s-o punem înaintea unui fapt împlinit!

Din nou logofătul se bucură de încuviințarea tuturor, încât, în cel mult un ceas, boierii aleși, împresurați de cetele lor de slujitori înarmați, urcând coastele domoale ale Sărăriei, ieșeau din Iași pe Drumul Hotinului, grăbind spre hotarul de miază-noapte al țării.

Călătoria se desfășură cu o grabă deosebită. Noaptea solii o petrecură în cetatea Hotinului, iar a doua zi, în 25 aprilie, care pica în joia din ajunul praznicului de Izvorul Tămăduirii, cu mult înainte de prânz, poposiră pe moșia Ustie, fostă a Movileștilor, unde sălășluia de câțiva ani, în tihnă, huzur și îmbielșugare, voievodul căutat.

Conacul era plin de oaspeți, dimpreună cu care gazda o ținuse tot într-o prăznuire de la Paști încoace. În urmă cu două zile, lumea petrecuse până noaptea târziu întru preamărirea muceniciei Sfântului Gheorghe biruitorul, ce era prilej de sărbătoare și papistășescă, dar și pravoslavnică. După beția de pomină trasă atunci, bărbații, abia treziți în acea dimineață, păreau încă puțin mahmuri, lucru ce nu-i împiedica să chibzuiască deja despre cheful de a doua zi, închinat Izvorului Tămăduirii, iar Duminică, Paștelui Blajinilor. Deci toată adunarea era peste măsură de veselă, pregătită s-o ia de la capăt cu zaiafeturile.

Solii moldoveni fură primiți de aceea cu multă voioșie, oaspeții socotind chiar că poftirea în scaunul țării vecine e un bun pretext pentru o nouă sindrofiie, și mai stașnică decât cele de mai înainte, căria i se putea jertfi ziua de sâmbătă dintre Izvorul Tămăduirii și Paștele Blajinilor.

Doar unul dintre musafiri, mai treaz fiind, îl sfătui pe Barnovschi să nu urmeze chemarea, neavând de ce să dea un trai îndestulat și tihnit, pe unul nesigur, care îi poate pune chiar existența în primejdie, însă fostul domn, peste măsură de bucuros, respinse îndemnul cu o vânturare a lehamite a mâinii:

- Ehei, voi nu puteți înțelege, însă tare „dulce este domnia de Muldova”.

- O fi, răspunse prevăzător temătorul leah. Dară „și obedzăle (obezile) turcești încă simtu grele!”¹⁵⁶ Așa că poate e mai înțelept ca domnia ta să rămâi unde te afli și să te ferești a ieși din adăpostul cald pe care l-ai găsit la noi.

Barnovschi răsă însă din nou disprețuitor și fără a lua în seamă avertismentul, porunci ca deîndată să fie începute gătirile de drum. Ca proaspăt statornicit în Lehia, nu putea

---

¹⁵⁶ Ambele citate puse în ghilimele sunt extrase din „*Letopisețul Țării Moldovei de la Aron vodă încoace*”, scris de Miron Costin la mai mult de 40 de ani după desfășurarea evenimentelor prezentate aici.

însă primi noua înălțare în rang fără învoirea și binecuvântarea regelui al cărui supus era, neînștiințarea sa închipuind o gravă ireverență, pe care el, ca onorabil cetățean, nu o putea săvârși. Așa că puse ca să se scrie imediat o scrisoare serenisimului crai Vladislav al IV-lea de Vasa. Dar evident nici prin cap nu-i trecea să piardă vremea așteptând răspunsul de încuviințare, căci asta însemna să zăbovească încă vreo săptămână, dacă nu chiar mai multe. Ori atâta răbdare nu avea!

Drept care, în vreme ce grămăticul mai trudea la încropitul cărții cerute, el își isprăvi gătirile de drum și porunci să-i fie adus bidiviul la scară. Amintindu-i-se de scrisoare, porunci să-i fie adusă deîndată, chiar dacă cerneala nu se uscuse pe ea, o semnă și-o pecetlui de a-n picioarele, înainte de a ieși ca să încalece. Lucrurile se petrecură cu asemenea repeziciune, încât părăsi ograda înaintea solului care trebuia să plece la Varșovia, spre a se închina regelui Poloniei. Musafirii, descumpăniți și încurcați, ieșiră pe prispă ca să-l petreacă, nefiindu-le prea limpede dacă mai rămâneau cu ceilalți ai casei spre a duce la capăt sindrofiile proiectate, sau era cazul să se întoarcă acasă. Din păcate la soarta lor nu se gândise nimeni, spre a le da vreo deslușire.

Iuțeala cu care luase hotărârea de a pleca și cu care se săvârșiseră gătirile de drum, dădeau simțământul că era prevenit asupra chemării, că se aștepta la ea, știind o taină ascunsă celorlalți, pricină ca aceia lăsați în urmă să se minuneze și să închipuie tot soiul de presupuneri și cleveteli pe marginea a ceea ce bănuiau că li se dosise.

Dar graba avea totuși o justificare, care nu trebuia ignorată, dar căreia lumea nu-i va acorda prea mare atenție. Duminica următoare era a doua duminică după Paști, adică aceea închinată sfântului Toma Necedinciosul. Dar era totodată, după o străveche datină, și Paștele Blajinilor, adică

un praznic închinat celorla trecuți în lumea veșnică, când toți pravoslavnicii își petrec ziua în cimitire, într-o împăcare și cinstirea moșilor pieriți în lungul vremii. Ori era nefiresc ca o măreață înscăunare să se petreacă în clipa în care credincioșii se plimbau printre morminte, cu sufletul îndurerat de reîntâlnirea cu cei dragi, de care se văzuseră siliți să se despartă pentru totdeauna și pe care-i plângeau! De aceea sosirea la Iași trebuia să aibă loc cu cel puțin o zidouă înainte de asemenea praznic funest, pentru a preveni nașterea unei asociații ideatice între sărbătoarea închinată morților și încoronare, îngemănarea putându-se socoti un soi de premoniție.

Oricum, la mai puțin de patru zile de la alungarea lui Alexandru vodă Iliș, când acesta nu ajunsese nici măcar până la Galați, Miron vodă Barnovschi trăgea deja la Curtea de pe malul Bahluiului, unde nu fu întâmpinat de boieri, căci aceștia nu se așteptaseră la o așa grabnică sosire, nimeni neapucând să fie înștiințat de apropierea micului său alai de Iași, care, în seara vinerii de 26 aprilie, intra în târg cumva pe furiș, fără a stârni agitația de întâmpinare obișnuită unui asemenea eveniment deosebit, când toată suflarea ieșea pe ulițe să privească și să se închine mândrei treceri princiare. Lucrurile se petrecură atât de șters, atât de searbăd, de parcă ar fi fost vorba de cetele de slujitori ale unui boier oarecare, ba încă de mâna a doua.

De altfel grăbita sa venire va stârni chiar unele suspiciuni, încât gurile rele se vor întreba cu încredință nu numai dacă nu cumva știa de dinaintea vizitei solilor trimiși la el ce se petrecea în Moldova în răstimpul lunii aprilie, ci dacă nu era chiar amestecat în ațâțarea răzvrătirii împotriva lui Iliș, punând-o el însuși la cale. Îndoielile și întrebările pline de nedumerire ce se născuseră, păreau cu atât mai întemeiate, cu cât era știut că în toți cei trei ani cât lipsise, făcuseperate demersuri de a redobândi coroana. Nu se

mărginise numai să tocmească oaste, ori să neguțeze cu o seamă dintre autoritățile otomane, dar nu se sfiise să atace Moldova cu lefegii luați în soldă! Spre ghinionul său fusese însă înfrânt, între alții de vel vornicul Lupu Coci, care, culmea, îndemnase acum la chemarea sa.

Bănuielile că în dosul venirii sale se ascunde o întinsă și pidosnică urzeală, deși pe nimic întemeiate, stârniră destulora un gust amar, deși mulți respingeau eventualitatea că la mijloc ar sta o viclenie păcătoasă, căci era știut că Lupu era acela care avansase propunerea alegerii sale. Ori vornicul nu numai că era recunoscut drept căpetenie a tulburării și tulburătorilor în nădejdea de a dobândi el scaunul, dar chiar luptase de curând împotriva fostului domn, iar împăcarea cu acesta în vederea unei colaborări părea puțin probabilă, lipsind un temei de apropiere. De altfel până în acea clipă nu se auzise vreun zvon ce-ar fi dus la gândul că cei doi ar fi încercat vreodată să ajungă la vreo înțelegere de împăcare sau cel puțin să se fi pornit niscai neguțări între ei.

Valul de bănuieli iscate va rămâne prin urmare fără un răspuns deslușit, trezind doar apăsătorul simțământ că se pun la cale în ascuns niște lucruri ce nu sunt chiar cinstite și drepte, încercând a înșela pe undeva buna credință a lumii, a cărei prostire se dorește.

Deci pan Miron vodă Barnovschi trase la Curte în seara vinerii de 26 aprilie, când se prăznuise Izvorul Tămăduirii, lumea petrecându-și mai toată ziua în ogrăzile bisericilor, spre a-și umple ploștile cu apa sfințită a Aghiasmei Mici, care să le stea la îndemână peste an.

Abia când se făcuse târziu, după stingerea clipelor de surprindere de la început, divaniții se dezmeticiră și-și dădură seama că, dacă vor să câștige grația noului domn, e cazul să se abată pe la palat ca să-l salute și să-i sărute poala. Drept care, pe la ceasurile înnoptării, Curtea princiară se

animă dintr-o dată, asaltată de-o mulțime de vizitatori care umplură ogrăzile până la refuz.

Între primii care se ivi în fața lui Barnovschi vodă, spre a-i săruta mâna și a-i ura bun venit, se număra noul mitropolit al țării, prea-fericitul chir Varlaam, hirotonit în scaun doar de vreo șapte luni. El era o veche cunoștință a Măriei sale încă de pe vremea primei sale domnii. Atunci, deși mânăstirea Secu nu era chiar apropiată de scaunul domnesc, devenise un obișnuit al Curții și-un favorit al vodă-i, încât cu vreo cinci ani în urmă acesta îl trimisese în îndepărtata împărăție a muscalilor¹⁵⁷, spre a-i târgui de acolo, pentru ctitoriile sale, niște icoane zugrăvite de vestiții meșteri din îndepărtata crăie a răsăritului. Când Varlaam se reînturnase din lungă și trudnică sa călătorie, însă fără icoane, Barnovschi nu mai era demult domn, încât, de la aceste evenimente demult trecute, cei doi se revedeau întâiași dată. De altfel și unul și celălalt se grăbiră să-și arate nemăsurata bucurie a reîntâlnirii.

Pentru ca, în ciuda marilor tulburări petrecute, stăpânirea țării să nu sufere, chiriarii hotărâră ca în dimineața următoare, după slujba de la ceasul al treilea¹⁵⁸, să facă mirungerea Măriei Sale, deși lucrul nu ar fi fost prea trebuitor, căci Înălțimea Sa, fusese sfințit și cu șapte ani în urmă, iar un dar de la Dumnezeu nu se poate lua, el fiind mai presus de măruntele și trecătoarele patimi lumești, el dăinuind întru veșnicie. Dar pentru a da satisfacție micimii firii omenești și a împăca lumea, ceremonia, chiar dacă era la urma-urmelor inutilă, nu trebuia neglijată, ci se cuvenea să i se dea toată atenția.

Apoi, până după miezul nopții, se perindară prin spătăria mică, spre a săruta mâna noului venit, toți boierii mai de seamă, fie ei dregători sau nu, fie de rangul întâi sau

---

¹⁵⁷ Rusia.

¹⁵⁸ Ora nouă, după actualul sistem orar.

mai mici. Sărmanul Barnovschi se topea de plăcere și fericire văzând cum se înghesuia în juru-i atâta gloată și încă din tagma cea mai aleasă!

Oricum, în cele câteva zile trecute de la plecarea lui Alexandru vodă Iliăș, frământările din târg se liniștiseră, plimbările pe întuneric, la lumina făcliilor, nemaiînchipuind o primejdie pentru umblători. După prima noaptea, plină de înfierbântare, petrecută prin cârciumi în aprinse dispute legate de cum trebuie clădit viitorul țării, târgoveții se risipiseră, fiecare reînturnându-se la meșteșugul său de toate zilele, iar țărani, în satele lor de baștină. Tuturor li se topise beția entuziasmului, avântul fiindu-le înlocuit cu o nesfârșită și amară dezamăgire.

Cum pe ulițe se reasezase tihna, încet, una câte una, cu oarece timiditate, dughenele începură să-și deschidă obloanele. Viața reîntra în normal, iar asta nu fără intervenția acelor de la putere. Cum va zice mai târziu vel vornicul Lupu, „desfrânata prostime”, făcându-și datoria, nu mai era trebuitoare veliților țării, dar, prin stăruința întru chibzuielile ei privind viitorul, le încurca acestora socotelile. De aceea trebuia scoasă din joc cu forța, drept care vechili fură trimiși prin târg să facă tot ce le stătea în puteri pentru a calma spiritele care nu arătau destulă supunere.

De altfel încă din prima noapte de după plecarea lui Alexandru vodă Iliăș, nevestele celor uciși în timpul răzvrătirii își trimiseră slugile să adune în saci rămășițele răposaiților sfârtecați de mulțimea furioasă. Ciozvârte ale leșurilor lor se găseau risipite pe undeva pe din jos de mânăstirea lui Balica. La lumina făcliilor argații le căutară prin buruienile și iarba călcată în picioare, în mocirla ce se adunase în urma ploii care ținuse toată ziua. Ici zăcea o bucată de braț, dincolo o jumătate de cap, mai încolo laba unui picior ce se ivea prin carâmbul unei cizme despicate, iar mai la vale câteva coaste însângerate, amestecate cu niște

fășii de brocart. Oamenii, ajunși cioclii fără voie, strânseră totul cu grijă, cum li se poruncise, dar rânduiri hărtăniturile la întâmplare, căci nu prea știau cum să le potrivească, neputându-și da seama din trupul căruia dintre cei pieriți făcea parte bucata tocmai descoperită.

În cele din urmă sacii încărcăți fură cărați la casa lui Batiște Vevelli de pe ulița Măcelarilor, unde se adunaseră cele trei văduve, și descărcați spre a orândui rămășițele în cele trei coșciuge pregătite în tindă, în așa fel încât să nu se nimerească mai mult de două mâini și două picioare în fieștecare. De altfel rupturile de țesătură sau de încălțări lipite în cheagurile de sânge ușurată în parte recunoașterea. Din păcate însă, când fu vorba de a împărți coastele și măruntaiele, lucrurile se cam încurcă, căci lipseau niște semne de îndrumare. Necazul și mai mare era că unele părți ale leșurilor lipseau cu totul, fiind poate luate și aruncate cine știe unde de răzvrățiți, nemaiputând fi regăsite, precum osul cu care fusese spart capul vel vornicului Coci.

În sfârșit, pe la miezul nopții isprăvindu-se gătitul raclelor, acestea fură închise și urcate într-o căruță, spre a fi duse în ascuns până la biserica Vovidenia, ce era grecească, aridicată pe aproape de mănăstirea Golia. Acolo era orânduit cu popa să li se facă răposăților slujba creștinească de înmormântate, fiind apoi îngropați, dar tot în mare taină, în dosul sfântului locaș, unde, într-un colț dosit, după niște tufe, li se săpase locul de veci. Toate cele de cuviință fuseseră tocmită cu mare fereală, să nu fie cumva simțite de târgoveți, spre a nu-i mai ațâța cumva, căci și așa lumea era destul de întărită, încât ar fi fost în stare să tulbure îngropăciunea, făcând prăpăd. În acest chip femeile nădăjduiau că bărbații lor pot ajunge în pământ cel puțin fără a fi din nou pângăriți.

*

Curând după sosirea lui Miron Barnovschi de la Ustie, la vremea la care noul domn întruni divanul reîncepând cârmuirea Moldovei după toate rânduielile, mătăhălosul Lupu își reveni brusc, ajungând să coboare chiar din pat. De altfel imediat ce-i izbuti încercarea de a se mișca liber prin iatac, hotărî să se înfățișeze oaspeților săi, dornic de a-și redobândi statutul deținut în societate, pe care tocmai îl pierduse.

Când apăru în odaia mare din față, deși se ținea bine pe picioare, Lupu se lasă purtat la subbraț, din părți, de două slugi, ca să dea greutate gestului său. Nimeni nu se așteptase la asemenea îndreptare, după ce fusese văzut abia răsuflând, cuprins de fierbânteli, aiurind sau leșinând din senin. Mulți crezuseră că se va stinge în zilele următoare, încât se gândiseră să-și caute alt ocrotitor, la adăpostul căruia să se poată căpătui și pe mai departe.

Intrarea sa iscă de aceea o uluială generală și numeroase exclamații de uimire. Privitorilor nu le venea să-și creadă ochilor.

- Minune mare, și asta doar după câteva zile de bolire!

Fratele mai mic al gazdei, Gavril Coci, văzându-l intrând, nu se putu stăpâni să nu remarce, și nu fără încântare, în chip de laudă:

- Țsta da, bărbat zdravăn. Nu credeam că apucă nici sfârșitul Săptămânii Luminate și uite-l sculat din morți! A reînviat, nu alta! Grozav! Păcat că din pricina necazului pățimit pierdu tronul! Mare păcat! Asta înseamnă să fii urmărit de ghinion!

Celălalt frate, Gheorghe Coci, adăugă în chip de glumă:

- Țsta-i om ce nu piere nici dacă bagi cuțitul în el! Parcă are nouă vieți, ca pisicile!

Împingând slugile de-o parte, de care în fond nici nu avea nevoie, se așeză într-un jilț din capul mesei, proptindu-se zdravăn cu coatele în tăblie. Fruntea, creștetul și ceafa le avea învelite într-un uriaș ștergar alb, încât, acoperământul aducând cumva a turban, vornicul părea un turc rătăcit în mijlocul unei adunări de creștini.

Apariția sa schimbă dintr-o dată subiectul discuțiilor. Dacă mai înainte toți își arătaseră îngrijorarea pentru viitorul lor, starea neașteptată în care li se înfățișa, le trezi sentimentul că se temuseră cam degeaba, în mare lucrurile rămânând neschimbate. Acum altul era necazul care-i afecta, atât pe ei, cât și pe vornic. El pierduse scaunul, scăpat printre degete, iar ei puțința de a avansa pe lângă el, motiv suficient ca să crape de ciudă. Mai departe dezbaterele se aprinseră tocmai legat de această temă.

- Mare greșeală ai făcut vel vornice, oftă biv vel comisul Fortunas, grec de felul său, dar care, ca să-și dovedească deplina împământenire, își zicea obișnuit Furtună. Era apăsător de o uriașă părere de rău, căci în fundul sufletului nădăjduise că prin Lupu va ajunge din nou mare dregător, iar acum toate visele nemărturisite i se spulberau.

În sinea sa Lupu era conștient de eșecul suferit din vina lui, dar la o vreme el însuși nu crezuse că va scăpa, și atunci se gândise că alegerea lui Barnovschi, ar fi într-adevăr singura soluție viabilă și disponibilă de a ieși din impasul clipei. Fusese evident o nemăsurată greșeală, dar nici el nu-și imaginase o evoluție favorabilă a lucrurilor. De bună seamă că acum îi părea rău de tot pentru propunerea făcută în vremea bolii, dar era prea târziu ca mai poată îndrepta ceva. Nu-i mai rămânea decât să-și scuze și să-și justifice greșelile făptuite. Oricum era furios că din cauza nenorocitei de boli, dar și a faptului că a avut o clipă de slăbiciune, a pierdut lupta în folosul lui Barnovschi, fiind hotărât să-l înlăture și pe acesta, după ce și-l așezase singur

de-a curmezișul drumului. Pătruns de asemenea gânduri și calcule ce nu puteau fi mărturisite, răspunse cu jumătate de voce:

- Bine, dar eu nu puteam accepta ceea ce îmi cereau divaniții! Eu nu sufăr să stau sub papucul cuiva, și cu atât mai puțin a unor boieri, care, la drept vorbind, îmi sunt mai prejos! Doar nu-ți închipui că sunt dispus să sărut mâna cuiva. Poate doar padișahului, ori marelui vizir! Atât. Sunt prea mândru ca să mă înjosesc față de alții. Și n-o să bag capul în jugul pe care încearcă să mi-l pună logofătul Ghenghea! Cine e el, să aibă asemenea îndrăzneală nerușinată?! se apără plin de făloșenie vornicul Coci, ducând mâna la tâmpla acoperită ce-i fusese rănită și care, deși nu mai sângera, îl durea totuși.

- Ei, vornice, uiți o vorbă intrată în datina gândirii omenești. Până treci puntea, te faci frate și cu dracul! reluă fostul comis, pieptănându-și cu degetele barba lungă ce-i acoperea pieptul.

- La nevoie pot fi eu însumi drac, dar tocmai din pricina asta n-o să fac vreodată învoieli care mă coboară între cugetele de rând. Ori totul, ori nimic! Și voi avea totul curând de tot!

- Oare? Mi-e teamă că Barnovschi are bună trecere printre boieri. Veliții îl prețuiesc și-i sunt prieteni... făcu biv vel paharnicul Catargi, care deși ținuse până de curând partea lui Radu Iliăș, nepotul său de văr, acum se bucura de necazul pățit de tatăl său, care-i era nesuferit de ani de zile. Deci va fi greu să-l dai mai apoi de-o pare, scoțându-l din cale! Ori greutățile puteau fi preîntâmpinate cu puțină viclenie. O făgăduială stoarsă silnic, poate fi oricând încălcată. Câte legăminte răsunătoare, întărite cu grozave juruieli făcute la biserică în fața sfântului altar, nu au fost lăsate de izbeliște, de s-a ales praful de ele?! La câte

jurăminte încălcate au fost în lungul vremii, ce mai conta unul...

- Totuși o domnie e ceva! Mai și rabzi unele, dacă vrei să fii stăpân! exclamă plin de reproș biv vel hatmanul Savin Prăjescu, cu coatele proptite pe masă, care nu se putea împăca cu gândul de a fi pierdut un bun prilej de mărire.

- Ori îs stăpân deplin, ori deloc! Învoială cu slugile, în nici un caz. Eu nu plec grumazul în fața nimănui, făcu semeț vel vornicul. Ceilalți trebuie să mi se plece mie și să-mi știe de frică și nu altminteri!

- Totuși cine știe când se va ivi din nou prilejul de a ajunge la coroană. Ne bucuram și noi. Domnia ta erai de altfel cel mai bun și mai de cinste dintre noi pentru a ajunge așa sus, făcu de pe lavița de lângă perete slugerul Gheorghe Ștefan Ceaurul.

Lupu îi ascultă cu plăcere lauda și întoarse binevoitor capul spre el. Prea tânărul boier știa să se facă plăcut și prețuit. „Desigur că va trebui să mă întemeiez pe el când voi fi în scaun. Asemenea oameni îmi sunt folositori și se cuvine să-i încurajez și să le dau prilej să se înalțe!” își zise vel vornicul zâmbind vorbitorului, fără să-și închipuie că peste vreo douăzeci de ani tocmai acesta va fi acela care-i va face de petrecanie alungându-l din scaun, după ce se ridicase împotriva-i cu oaste, punând ca pricină împrejurarea că i-ar fi siluit nevasta, pe prea frumoasa Saftă a vistiernicului Toader Boul, cu care se va căsători peste câțiva ani, în niște împrejurări nu tocmai nevinovate.

- De altfel nu numai Iliăș, ci și pan Barnovschi închipuia o buturugă, poate nu prea mare, așezată în calea mea, își urmă vornicul lămuririle de dezvinuire pentru prostul gând avut, acela de a fi pomenit de domnul fugit în Polonia. Dar să nu uităm zicala că și buturuga mică poate răsturna carul mare! Nici el nu trebuia lăsat de-o parte, de vreme ce a uneltit neîncetat pentru scaun. Dânsul i-a săpat

pe rând când pe Alexandru vodă Cuconul, când pe Moise vodă Movilă. De altfel nici pe Iliăș nu l-a iertat, încercând a folosi înrâurirea rigii Lehieii în josnicele sale urzeli! Pare-se că unii boieri moldoveni trag temeinic spre el și-ar fi fost fără credință față de mine, hienlenindu-mă. Deci, cât trăia în adăpostul său de dincolo de hotar, închipuia o primejdie pentru liniștea mea! Ori lucrul trebuia curmat! De aceea am hotărât să las să se aleagă apele și să vedem limpede cine-i cu mine, și cine cu el. Altfel nu se putea. Trebuia să știu deslușit pe cine pot să mă întemeiez și mă urmează orbește și cine nu! Acum vom afla și vom desteleni locul, dându-i de-o parte pe falșii prieteni, prefăcuți și vânzători!

De altfel, câțiva ani mai târziu, într-o scrisoare trimisă înalților slujbași ai Porții, pentru a le justifica acordarea unei favori ce o pretindea, el dă o altă explicație atitudinii sale de acum. Ajuns între timp domn, își începe cartea laudându-se cu nemăsurata credință purtată stăpânirii țarigrădene, arătând că merită să fie răsplătit pentru numeroasele servicii făcute împărăției în lungul vremii. Mai departe, spre a fi cât mai convingător, enumeră aceste servicii, între care îl pomenește și pe acela de a se fi jertfit renunțând la tron, pentru a-l ispiti pe Barnovschi să vină în țară, încât să poată fi prins și executat. Iar mai departe dădea de înțeles că slujbașii otomani ar trebui să-i mulțumească pentru efortul și sacrificiul său de atunci, renunțarea fiind închinată preamăritului padișah, în dorința de a-l ajuta să prindă un aprig dușman și să scape de el. Însă azi e greu de spus cât adevăr cuprinde răvașul și cât din el e doar născocire, ținând seamă de împrejurarea că era conceput spre a justifica acordarea unui privilegiu. Deci se putea prea bine să nu fie sincer, ci vorbăria să închipuie o simplă grozăveală, care să slujească drept searbăd pretext de susținere a cererii sale.

- Totuși tare ne mai pare rău de amânare, făcu din nou tânărul sluger, care în acea clipă își mărturisea regretul cu deplină sinceritate, fără urmă de prefăcătorie, întoarcerea simțămintelor sale survenind mai târziu, la vremea când Lupu îl înălțase la rang de mare logofăt.

Dar nu în toate casele boierimea era încercată de păreri de rău pentru că Lupu nu primise domnia. Dimpotrivă, erau și unii care se bucurau că nu se ajunsese acolo, și asta nu numai din invidie, ci și pentru că îl socoteau pe vornic o primejdie pentru viitorime. Iar moșnegii ce aveau obiceiul de a se strânge în casa vistiernicului Bașotă oglindeau poate cel mai grăitor această stare de spirit.

Oaspeții începură taifasul părelnic fără a se referi la soarta vornicului, ci chibzuind asupra necazurilor ce-l loviseră pe Iliăș.

- Tare-i mai țâțâia fundul bietului Alexandru vodă pe când era huiduit și alungat de gloate, îl jeli râzând vel medelnicerul Gheuca pe fostul domn.

- Păi îi tremura partea cea mai simțitoare a ființei sale, făcu în batjocură Jora Gheorghe, bătrânul pârçalab de Hotin, aflat întâmplător la Iași, făcând aluzie la faptul că cel alungat era homosexual.

- Nepotu-meu, ce era paic în convoiul domnesc, reluă medelnicerul Gheuca, îmi istorisea că era cumplit de înfricoșat că nu va scăpa cu viață, încât îi tremurau atât de tare mâinile pe dârlogi, de nu pricepea sârmanul bidiviu dacă smuciturile ce le simțea închipuie sau nu o poruncă pentru el, fie să pornească, fie să stea, zăpăcindu-l cu totul.

- De, și el om ca noi toți, căci nu cred că dacă erai în locu-i ți-ar fi fost mai lesne! îl caină fără răutate vel logofătul Ghenghea.

- Tremura mai ales pentru fecior, își urmă firul povestirii medelnicerul Gheuca. O fi el poponar, dar are totuși și simțăminte părintești. Nu i se pot contesta și

însușirile bune, căci are unele! Păcat că nu au slujit unei vrednice cârmuiri.

- Bietul copil se văzuse domn cu firmanul în mână, și încă tare greu plătit, și cu toate trebile așezate și deodată i se puse de-a curmezișul acel agă Matei, un fie-te cine, și bietul om n-a apucat să se bucure de nimic, ba zbură și tașău, încât se alese cu pagubă îndoită, făcu bilanțul situației vel logofătul Ghenghea. De, dacă te lăcomești și nu te mai saturi, pierzi și ce ai.

- Bine că s-o dus, că de acum poate ne-o fi mai bine, râse medelnicerul Gheuca, preocupat să vadă întotdeauna partea luminoasă a lucrurilor și predispus să se alătore de-a pururi învingătorilor.

- Plecarea lui o fi poate bună, dar nu cum s-a făcut! îl întrerupse indispus vel logofătul Ghenghea, căruia nu-i scăpa fățarnicia și duplicitatea celuilalt.

- De ce?

- Lupu tare a greșit ațâțând calicimea, pe care a tras-o după el! Cetele ei nu-s de stăpânit și adesea nu fac ce trebuie, sau numai ceea ce trebuie. Dovadă și acum. Vornicul s-a jucat cu focul și o puteam păți și noi, pârlindu-ne chiar destul de rău. Noroc că ogrăzile noastre sunt apărate de grămadă de slujitori. Numai asta ne-a ferit. Dar ceia mai sărăcuți și unii negustori cu stare, vrednici totuși de a fi luați în seamă, neavând mijloacele noastre de pază, nu s-au putut apăra și n-au scăpat de prăduit, de-au rămas sărăceni de tot, după ce și așa nu era mult de capul lor! Nu e de glumă cu gloata când îi dai nas. Lupu trebuia să știe asta.

- Păi dacă n-o știa, poate a înțeles-o acum când i s-a spart capul tocmai de către aceia pe care ia întărâtat. Să-i fie de învățătură de minte! încercă pârcălabul Jora să tagă o concluzie.

- Poate c-o fi și greșit vornicul, dar, oricum, Iliăș trebuia înlăturat. Prea se întinsese mult, mai mult decât îi era plapuma și nu îngrijea de țară.

- Da, dar trebuia găsit alt mijloc, stăruî în părerea sa vel logofătul Ghenghea. Prostimea nu trebuie nicum încurajată să ridice mâna la cei mai mari decât ea, precum asupra acelora cu statutul nostru, chiar dacă e vorba de dușmani, căci o învățăm cu nărav. Devine cutezătoare și n-o mai putem nici stăpâni, nici manevra numai împotriva cui vrem noi, și nici în hotarele dorite de noi, taman cum s-a întâmplat și acum câteva zile. Da, nu mai încape îndoială că a fost scăpată din mână. Într-un cuvânt calicimea trebuie să-și știe locul, care e jos, și doar acesta e orânduit pentru ea, ca talpă ce se află! În nici un chip nu i se poate îngădui să se amestece cu cei de rangul nostru!! Nu trebuie să i se dea vreodată nas, căci o să și-l ia la purtare. De când a ajuns omul de rând să hotărăscă soarta domnilor?! Deci nu se cuvenea în nici un chip să fie ridicată gloata, dar vornicului îi păsa prea puțin de părerea celorlalți. Numai la huzurul și plăcerile lui se gândește, iar fudulia îi e nemărginită. Parcă lumea începe și se sfârșește cu el.

- Ca om învățat o fi citit desigur Evanghelia, dar filele alea cu spălatul picioarelor pare-se că nu le-a nimerit, așa că trebuie iertat, răsă Grigore Condrea, boiernaș de mică însemnătate, care nu trecuse niciodată de rangul de staroste de târg, ultima oară, când mai era cât de cât tânăr, ajungând abia staroste de Putna, încât amestecul său în vorbă închipuia o îndrăzneală, pe care însă și-o îngăduia din pricina vârstei, deopotrivă cu a gazdei.

- Degeaba răzi moșule, îl repezi zădărât pe fostul staroste vel logofătul Ghenghea, care în acea clipă era caimacam țării. Primejdia pe lângă care am trecut e mare. Dacă vornicul izbândește, în țară se instaura o aspră tiranie, în care silniciile nu cunoșteau margini. Jupân Coci crede că lui

și alor săi le este îngăduit totul, ei având drept de viață și de moartea asupra tuturor. Să ne ferească Dumnezeu de așa cărmuire.

În acele momente nici logofătul, nici ceilalți meseni nu-și închipuiau că vorbele pătimase și puțin dușmănoase ale boierului erau adevărate prorociri profetice, ci le socoteau mai degrabă niște exagerări pornite din vrăjmășia surdă pe care dregătorul o purta vornicului, care deseori îi trecea înainte, chiar și atunci când el era, ca în acea clipă, cel mai de seamă dintre fruntașii țării.

Dar nu numai boierii cumpăneau asupra celor petrecute la Iași, ci chiar și oamenii de rând, mai ales cei ce luaseră parte la evenimente, își puneau întrebări și căutau răspunsuri. Într-una din serile Săptămânii Luminate, în vreme ce, ca de obicei, moș Stan din Miroslava ședea pe bușteanul de stejar culcat în dreptul gardului său de leasă, chiar lângă poartă, prin fața lui trecu Vasile al Mariei a Țundrii, unul din flăcăii cu care sfătuiseră în același loc în ultimele zile ale Săptămânii Mari, care-l învinuiseră atunci că se împotrivesc mersului înainte al obștii și dobândirii fericirii acesteia. Moșul privea pierdut în zarea ce prinse a se întuneca și parcă nici nu-l băgase în seamă, așa că feciorul se opri înainte-i și, spre a deschide vorba, îi zise cu superioritate, spre a-l zgândări puțin pentru spusele rostite mai înainte:

- Și spunea mai zilele trecute că degeaba sârguim noi cei tineri dacă ne alăturăm târgoveților întru dărâmarea stăpânirii. Da' uite că truda nu ne-a fost în zadar. Acel nemernic de Batiște a fost răpus, pierind pentru vecie, iar nevolnicul de vodă a fost alungat, de s-a pustiit, Dumnezeu știe unde.

Cum bătrânul primi cugetarea sa cu indiferență, flăcăul se încludă și se înfierbântă, simțind nevoia de a lăuda

faptele la care luase parte. Se vedea că era peste măsură de încântat de sine.

- Am învins vechea cârmuire și-am spulberat-o, stăruind el. Deci am slobozit țara de cei netrebniți și vom începe o altă vreme! Un veac fără cămătări venetici, care să ne stoarcă la sânge, ca pe obiele! I-am făcut fărâme. Deci lupta n-a fost inutilă. Fără noi, mulțimea adunată în șesul Bahluiului, nu se înfăptuiau toate acestea! Ne-am atins ținta! Deci n-ai avut dreptate! În tine, nene, răgeau nevredniciile fricii și lașitatea!

- Și de acum n-o să mai fie domn, ci doar o slobozenie fără de îngrădire, de-om zburda ca mânjii pe izlaz? făcu bătrânul anume ca să-l provoace.

Fără a sesiza tendențiozitatea vicleană a întrebării, ci socotind-o doar expresia prostiei și neștiinței moșului, băiatul se grăbi să-l corecteze:

- Ei, nici chiar așa, bre nea Stane! Țară fără domnie nu se poate și nici nu s-a mai văzut. Bineînțeles că va fi și pe mai departe domnie, doar că ea nu se mai întemeiază pe porunca împărăției, ci pe alegerea țării, pe alegerea norodului. Deci nu turcii, ci noi pus-am domn, așa că am ajuns la independență!

- Zău? se arătă neîncrezător bătrânul. Că l-ați alungat de câteva zile pe vodă am înțeles. Alta însă nu pricep. Aia cu învinsul. Ce ați învins? Pe cine? Cum? În ce fel? Apoi mai e una pe care n-o înțeleg: voi sau boierii au ales și-au pus domn nou?

- Tot una, căci noi și boierii... Oricum, fără puterile noastre nu-l puteau alunga pe vechiul principe.

- Asta cred. Voi ați fost buni ca să vă puneți pielea la bătaie în înfruntarea cu seimenii, să dați cu barda... Deci carne de tun, cum s-ar zice... Da, cam atâta v-a fost rostul...

- Oricum, de acum avem un domn al nostru!

- Al nostru? Eu știam că Barnovschi vodă, adică stăpânitorul cel nou venit, o fi el de neam moldovean, dar mintenaș e cetățean leah! D-aia nu știu cum vine că-i al nost și nu al leșilor. Apoi nu pricep lucrul ăsta și pentru că, după câte îmi amintesc, acum cinci ani a dat un așezământ prin care vecinii¹⁵⁹, adică cei de-al de noi, erau legați de pământ, nemaîngăduindu-li-se ca să plece de la stăpân, oricât de rău și nedrept ar fi fost acesta. Ori mă înșel? Deci, după ce dădu așa lege nemernică, e al nostru sau al celor mai neîndurători stăpâni de moșii? Iarăși eu sunt cel care nu pricepe, fiind greu de cap?!

- Ei, cu dumneata nu e chip de a se înțelege omul. Toți zic altminteri, numai dumneata o tai altfel și cauți nod în papură.

- Dar fie că le caut eu sau nu, în papură sunt totuși noduri. Și mi-e teamă că și în judecățile tale, de asemenea.

- Bine, dar dumneata nu înțelegi că de pe vremea lui Ștefan cel Mare țara nu și-a mai putut alege slobodă, după voința ei, domn?

- Cum o fi fost pe vremea lui Ștefan cel Mare, iaca, mărturisesc că eu nu știu, după cum nu știu dacă unul de-al de mine era întrebat pe atunci de alegere și dacă se ținea seamă de dorința lui. Dar nu prea cred să fi fost luat în seamă! Și atunci, ca și acum, noi suntem nimeni, doar buni de dat dajdii, ca să se scoată avuții aurite din sărăcia noastră lucie.

- Ai să vezi matală că de acum țara fiind liberă, nouă o să ne fie mai bine! se grăbi să încheie Vasile, văzând că n-o scoate la capăt cu moșneagul, care nu putea fi urnit din scepticismul său.

- Ce-o să văd?? Păi unde-i ușurarea și liberarea țării? Unde e binele pentru noi? N-am apucat să le simt vreodată. Eu nu zic că n-o răsări și un bine de acum încolo, dar pentru

---

¹⁵⁹ Cu semnificația de țaran dependent, iobag.

cine? Tare mi-e teamă că nu pentru noi. Oricum, tu zii mulțam lui Dumnezeu că după atâta luptă și ibândă n-ai dispărut ca văr-tău Bogdan. Oare ce s-o fi ales de el, sărmanul?

Răspunsul veni în mod neașteptat câteva ceasuri mai târziu. Între timp nea Stan se întorsese în bordei, care era învăluit de un întuneric nestatornic din pricina cumpănilor tremurătoare de lumină iscate de jocul pălălăilor, când mai mari, când mai mici. Moșneagul ședea pe laviță mai departe de vatra aprinsă, în vreme ce baba Svetlana, se așezase de cealaltă parte, pentru a putea priveghea ceaunul agățat într-un cârlig deasupra vâlvăților.

Deodată ușa se deschise cu o bufnitură, încât cei doi bătrâni tresăriră și se întoarseră să privească la cel ce da să intre. În pervaz, proiectându-se pe plumburiul cerului, se distingea silueta unui bărbat destul de înalt. În prima clipă cei doi nu-l recunoscără pe cel oprit în prag, dar la o răbufnire a pălălăilor, ce pricinui o iluminare, își dădură seama că cel apărut în fața lor este Bogdan, tânărul lor vecin.

- Te-ai întors, băiete? Lipsind câteva zile ne-am făcut griji. Crezusem că ai fi pierit în învălmășeala de răsalaltăieri. Te-am căutat zadarnic pe câmp.

- Mă ascusesem, și acuma sunt doar în trecere. Trebuie să fug o vreme, măcar până se așează lucrurile. Apoi poate m-oi putea întoarce. Viața mi-e pusă în cumpănă. Divaniții nu sunt mulțumiți de felul cum s-au petrecut tulburările, deși chiar dâșii au dorit să ne sculăm. Acum agia și mai ales armășia umblă după unii dintre noi. Ne găsec vină de a fi ucis niscai boieri, de a fi aruncat cu bolovani în ei, de a-i fi spart capul vel vornicului Lupu Coci. Au fost mai mulți răniți și armășia îi caută pe făptași. Armășeii iscodesc prin lume și pun tot soiul de întrebări ca să afle cine a ucis, ori a dat cu pietroaie în boieri și cu

deosebire în vornicul Lupu. Mai ales lovirea acestuia ne-a pricinuit necaz. Oamenii săi, o seamă de vechili, sunt cei mai aprigi și mai câinoși la căutări. E vorba cu deosebire de un anume Palade și de altul zis Petriceico al lui Toader. Posibil să apară în curând și pe aici.

- Deci cum spuneam cu zile în urmă, corb la corb nu-și scoate ochii... făcu mâhnit bătrânul.

- S-a aflat la armășie și cine este ucigașul lui Vevelli. E vorba de un anume Bosie, de fel de prin ținutul Orheiului. Ori noi eram pe lângă el când s-a întâmplat, încât vina cade și asupra noastră. Toată vremea m-am aținut în ceata lui Bosie, chiar și atunci când s-a aruncat osul care l-a rănit pe Lupu. Cică venea dinspre noi. Nu știu cine a făcut-o, dar toți din prejma orheianului suntem căutați și de agie și de armășie, fără a mai pune la socoteală slugoii vornicului, care-s cei mai afurisiți. Nu am habar cine l-a atins pe jupân Coci, însă nu cred că era Bosie. Adevărul e că am aruncat și eu destui bolovani. Și-ar fi fost și mai mulți dacă șesul n-ar fi fost acoperit de iarbă. Ca să-i găsești trebuia să cobori tocmai în albia Bahluiului.

- Și acum ce faceți?

- Cum ți-am spus, ne-om băjeni o vreme, adăpostindu-ne prin străinătăți. Și Bosie pribegeste, și voi fugi cu el și cu încă câțiva. Vrem să-l urmăm, că e mai dezghețat la cap și știe bine ce vrea. Acum și dânsul e ascuns. Lupu și-ai lui sunt al naibii de nerecunoscători. Nu au cuvânt!!

- Ți-am zis că dacă tu mujic ridici mâna asupra tagmei de sus nu-ți vor ierta îndrăzneala, căci ești cutezător și te poți atinge din nou de ea, însă data viitoare în paguba lor. Nu cred că voivodul următor vă va fi mai recunoscător decât a fost Iliăș vodă hatmanului Șeptilici, ori postelnicului Goia, care i-au pus la picioare capul lui Graziani. Iar dacă

boierii ucigași au sfârșit pe fundul umblătorilor, voi mujicii unde o să poposiți? Că mai jos și mai rău nici că se poate!

- Plec o vreme din sat până se liniștesc apele. Poate va mai trece cineva să dea știre despre mine peste câteva luni.

- Ei, săracan de tine, băiete. Uite cum ți-ai stricat rosturile și viața. Rea o aveam, iar acum a ajuns și mai nenorocită. Și ce-ați dobândit cu vitejia voastră, lucru ce s-ar fi irosit din vina unora ca mine, ce stau de-o parte? Am zis că nu domnul trebuie schimbat, ci instituția domniei, deci întreaga temelie pe care se ridică societatea. Dar lucrul nu se poate. Căci ce pui în golul ce se naște în urma răsturnării? Locul nu poate rămâne pustiu...

- Ei, vorbești și matale ca să te afli în treabă! Nu am câștigat nimic, răbufni puțin înfuriat Bogdan, dar barem ne-am răcorit sufletul. N-am fost mămăligi. Am dovedit că suntem bărbați întregi și curajoși.

- Da, ați dovedit că sunteți bărbați întregi... repetă ca un ecou îndepărtat bătrânul, zvonul glasului său stingându-se undeva în ungherele beznei.

- Rogu-te, ai grijă de Smaranda pe care sunt silit s-o las singură. Ajut-o de va fi nevoie, ți-oi fi recunoscător dacă m-oi mai întoarce...

*

Pacea fiind reșezată în Moldova, Miron vodă Barnovschi își putu începe în chip glorios domnia. Chiar de-a doua zi după sosirea sa, în acea ultimă sâmbătă a lunii aprilie, așa cum se hotărâse în răstimpul serii și al nopții, lumea se strânse fie la Curte, fie în băătura chinoviei învecinate, spre a lua parte la slujba de ceasul al treilea. Bineînțeles mirenilor nu le prea stârnise interesul serviciul religios în sine, de care le păsa prea puțin, fiind mai mult o

îndatorire mănăstirească a chinoviților, ci pricina adunării era aceea de a lua parte la mirungerea noului domn.

Dacă târgoveții ce se socoteau a fi mai de soi, precum șoltuzul și pârgarii, dar și cei mai de cinste negustori ai târgului, se strânseseră în ograda mănăstirii Sfântul Nicolae Domnesc, cei care se socoteau de obârșie aleasă se împărțiseră între cele două locuri de așteptare, și nu oricum. Divaniții și boierii mai de vază, la acel ceas timpuriu al crăpatului zorilor, umpluseră ceardacul mare și întinsa tindă a palatului, în vreme ce boierii fără dregătorii sau slujbașii de tot mărunți se văzuseră nevoiți să se înghesuie cu târgoveții în ograda sfântului locaș, și să-și dea coate cu aceștia, călcând în picioare, în învălmășeală, trandafirii monahilor. Toată această mulțime era mult prea neînsemnată ca să poată năzui să fie îngăduită a intra în biserică, ea trebuind să rămână afară în cursul evenimentelor ce urmau a avea loc.

Deci sub bolțile tindei palatului mare erau strânși toți cei de cea mai înaltă spiță, așteptând ca Măria sa să catadicsească să iasă din iatac. Postelniceii, în caftanele lor de brocart și cu toiegele bătute cu fâșii de argint, așteptau și ei nerăbdători să se alcătuiască alaiul.

În sfârșit în bubuit de tun și țipăt de surle ce răsuna de afară, se deschise ușa odăilor princiare, și domnul apăru înveșmântat în mândră cabaniță de serasir, împodobită cu trandafiri cusuți cu fir de aur, iar în cap cu gugiuman cu fundul alb.

Postelniceii, tropăind pripit pe cărămidile poldelei, se înșirară în grabă înainte-i pe două rânduri, iar dregătorii, după rang, în urmă-i, tot alaiul ieșind în cântec asurzitor de meterhanea în largul ceardac al palatului și coborî pompos din foișor, spre a traversa ograda către porțița ce da în ocolul mănăstirii de alături. Cei înghesuți deja acolo, auzind bubuiturile de tun, chemarea surlilor, iar mai apoi și

bubuiturile tobelor și chimvalelor, pricepură ca alaiul se apropie și se orânduie pentru primirea sa, seimenii gărzii palatului tăind în rândul privitorilor cărare largă, pe care o străjuiau pe laturi, stând umăr lângă umăr.

Pe prispa bisericii aștepta, preasfinția sa, chir Varlaam, chiriarhul Sucevei și a toată Moldovlahiei, secondat de cei trei episcopi ai țării, cel al Romanului, al Rădăuților și al Hușilor și de un întreg sobor de popi în odăjdii lucitoare. Iar mai încolo adăstau monahii ca un ciopor de ciocli, din pricina raselor și potcapurilor lor negre.

După ce făcu semnul sfinteii binecuvântări asupra-i, în cântec de axion, mitropolitul îl pofti pe domn să urce treptele sfântului locaș și să-l urmeze înăuntru. În isonitul prelung și văietat al psalților, domnul, după ce se închină la icoane după cuviință, își luă locul în jilțul care îi era menit, lăsând vreme celor din suită să se poată orânduie în naos și pronaos, spre a da convenita fală ceremoniei. Când freamătul încetă, prea-fericirea sa chir Varlaam pofti pe domn în altar și, urmat de cei trei vlădici, porni el însuși într-acolo, după ce ușile împărătești îi fuseseră larg deschise.

Voievodul, de astă dată singur, trecu și el în spatele catapetesmei, putând fi însă văzut de cei din naos pe sub bolta ușilor împărătești rămase deschise. Ajuns în fața pristolului, îngenunche și-și plecă fruntea plin de pioșenie. Preafericirea sa întru Hristos, chir Varlaam i se alătură și-i puse patrafirul pe cap, citindu-i o rugăciune asemenea aceloră orânduite odinioară încoronării împăraților bizanțului. Apoi, dezvelindu-i capul, îl unse pe frunte cu sfântul mir. Cu asta mirungerea se isprăvisă.

Pan Barnovschi se sculă degajat în picioare și se întoarse tihnit în jilțul său domnesc, în vreme ce diaconii îi cântau un polihroniu, dorindu-i viață lungă și rodnică, fericire și pace. „Doamne, Dumnezeuul nostru, dă-i ani mulți Măriei Sale, Miron vodă Barnovschi, bine-credinciosul,

preaînălțatul și prealuminatul voievod și domn al întregii Moldove!”

După ce chir Varlaam rosti câteva cuvinte de laudă întru preamărirea domnului și-i dădu unele povețe de bine, precum aceea de a apăra biserica și pe supușii pe care-i va păstori, ca unul ce știe de frica lui Dumnezeu, dar și de iubirea aproapelui, îl binecuvântă printr-o nouă blagoslovenie, iar drept mulțumire principele îi sărută smerit mâna dreaptă.

Apoi amândoi ieșiră în pragul bisericii, unde, în văzul mulțimii de privitori cuprinși de uimire, își dădură unul altuia câte o sărutare, iar Măria sa coborî treptele și se așează în urma rândului de postelnicei ce-l așteptau înșiruiți ca la venire. În vremea asta dregătorii ce ieșeau pe ușa bisericii se orânduiau în spatele său, înjghebând alaiul. De dincolo de zidul despărțitor, meterhaneaua așezată pe o latură a ceardacului palatului, la semnul ce-l primise, se dezlănțui într-un vuiet asurzitor de surle, chimvale și tobe, spre a întâmpina cu cinstea cuvenită pe cei care se înturnau.

Principele, lăsând în tindă postelnicei și sftnicii de rangul al doilea și al treilea, intră în marea odaie a divanului, unde se așează în jilțul său aridicat pe o prispă de trei trepte, iar boierii, după dregătoria avută sub Iliș vodă, în stranele cuvenite lor. Totuși pentru a da o mai mare fală încoronării, de astă dată, chemați fiind din tindă, din ceardacul palatului sau din ogradă, în spătăria mare, fură mai apoi îngăduiți și mulțime dintre boierii de rang mic ori mazili, ba chiar și unii dintre târgoveții de frunte și o seamă dintre căpeteniile oștirii, toți aceștia urmând a sta în picioare lângă ușă.

Vel logofătul Ghenghea, ca vârf al căimăcămiei ce-și înceta îndatoririle, fu primul care se închină celui ales. Oprindu-se în fața estradei tronului, îngenunche plin de căutată smerenie, punând genunchiul drept în podea. El își

încheie cuvântul cu avântate vorbe de credință și urări de bine:

- Încă ne rugăm cu inimă deschisă pentru binecredinciosul, prealuminatul și preaînălțatul nostru domn Miorn vodă, numele fie-i laudat, și Domnul Dumnezeuul nostru să-i dea lui biruință, tărie, sănătate și noroc, să-l ajute și să-l călăuzească întru izbândă și să-i așeze la picioare toți vrăjmașii știuți și neștiuți!!

Voievodul mulțumi pentru frumoasele urări și arătă că dânsul, pentru a nu mai isca zadarnică tulburare, după năpastele deja petrecute, nu va aduce nici o schimbare vechilor orânduiei. Până și dregătorii vor fi păstrați în slujbele ce le aveau. Cel mult cei pieriți sau plecați cu fostul domn vor fi înlocuiți. Așa e încredințat că va reazeza de îndată liniștea în Moldova, căci nu e îngăduit ca unui om de neam să-i fie frică să iasă din casă din cauza smintelii ce-a cuprins gloatele. Acestea trebuie ținute în frâu și învățate să-și știe locul, căci altfel se duce de râpă însăși țara.

Apoi pesemne amintindu-și temeiul pentru care vornicul Coci nu voise să primească scaunul, dânsul declară răspicat că nu vrea să aducă vreo știrbire celor hotărâte de divan în vremea înaintașului său, căci dacă acesta fusese nevolnic, nemernic și dedat desfrâului, cinstiții divaniți îndreptaseră relele, cârpind și dregând neîmplinirile, încât chibzuielile lor erau drepte și întemeiate, deci nu trebuie schimbate în vreun fel, ci urmate cu sfințenie.

Graba sa de a arăta că el se învoiește cu cererea făcută cu patru-cinci zile în urmă de vel logofătul Ghenghea era chiar puțin cam ciudată, cu atât mai mult cu cât, logofătul, care vorbise puțin mai devreme, nu mai stăruise asupra îngrădirilor cărora puterea domnească trebuie să li se supună. Era vădit că Barnovschi încerca să dovedească boierimii că se învoiește a sta sub papucul ei, numai pentru a o câștiga de partea sa.

În sfârșit pofti pe toți boierii mazili ce avuseseră odinioară dregătorii să rămână în odaie, el primindu-i pe toți ca veliți în divanul său, ceilalți fiind rugați să treacă în tindă, mulțumindu-le pentru dragostea și credința pe care i-o arătaseră.

Astfel, încă din această sâmbătă de 27 aprilie, își începu lucrările primul său divan al celei de a doua domnii, întărind mai multe hrisoave de stăpânire jălbașilor care se înscriseră la logofeție cu săptămâni în urmă în acest scop. Cel care avu cinstea de deschide acest așezământ de judecată era un oarecare Costantin Sitariul, căruia i se întăreau două sate foste domnești din ținutul Fălciului. Așa se mai urmară câteva pricini până după ora prânzului, când fusese orânduit în întinsa tindă a palatului un ospăț în cinstea aridicării noului domn, la care erau poftiți toți boierii aflați de față. De altfel în răstimpul judecății mesele fuseseră deja orânduite, încât, după plecarea ultimului pricinaș, întreaga adunare, în frunte cu principele, putu trece în odaia de alături pentru a se așeza la zaiafet.

Graba de a ține ospățul nu era întâmplătoare. El nu era amânat pe a doua zi la sfatul lui signor Luigi Campo, astrologul Curții, care arătase că desfășurarea sa Duminică, a doua după Paști, închinată apostolului Toma Necredinciosul, putea fi de rău augur întrucât în popor ziua era socotită Paștele Blajinilor, adică al celor trecuți în lumea dreptilor. Ori o încoronare, o măreață înălțare, nu trebuia asociată cu gândul morții sau cu amintirea celor răposați, lucrul putând fi socotit un semn de prevestire a ghinionului. Pe deasupra era nefiresc ca, în vreme ce toată lumea mergea smerită la cimitir să ducă ouă roșii și alte daruri la căpătâiul celor pieriți, la Curte să se încingă un bairam cu cântece de lume cam prea ușurate și cu pehlivani ce spun glume deocheate!!

De altminteri a doua zi Barnovschi era prins cu întâmpinarea mamei sale, care hotărâse să vină și ea la Iași, căci feciorul ei, care nu era tocmai tânăr, ajunsese din nou văduv, în urma morții soaței sale la naștere. Cum rămăsese iarăși singur, cădea în seama ei truda de a griji de tihna sufletului său și de a împlini toate treburile de casă pe care o femeie trebuie să le facă în gospodărie pentru bunul mers al acesteia. Ori pentru a lua asupra-și rostul de gospodină, avea nevoie de o mulțime de lucruri, pentru aducerea cărora încărcase vârf cinci chervane cu coviltir. Numai pentru alegerea și încărcarea lor avusese nevoie de două zile încheiate!

Apoi, după ce plecase mai târziu, târând atâta calabalâc cu sine, nu pusese merge nici repede, ceea ce sporise întârzierea. De altfel, fiind bătrână și slăbită, suporta cu greu zdruncinăturile pricinuite de desfundăturile șleahurilor ce se țineau lanț, drept care poruncise vizitiului să nu grăbească prea mult caii, ci să umble mai potolit, încât să se poată cruța cât de cât. Ori principele, imediat ce ieșise de dimineață din biserică, primise veste printr-un solitor că rădvanul doamnei Elisafă tocmai părăsise Dorohoiul când el pleca la drum. Deci neîndoielnic că între timp trecuse până din jos de Botoșani, putând ajunge pe la ceasurile apusului chiar la curtea de la Hârlău. Deci era de așteptat ca bătrâna, în cel mult o zi, să intre în cetatea de scaun, de aceea îi trimise un pâlci de boieri în întâmpinare, care pe de-o parte să-i ușureze călătoria, iar pe de alta s-o înconjoare cu cinstirile convenite unei mame de voievod, care ține loc și de doamnă a țării.

După ce mai trecu vreo săptămână, vel vornicul Lupu își revenise de-a binelea, putând ieși chiar din casă și umbla prin curte, spre spaima argaților. Mai avea capul oblojit cu uriașul ștergar alb din totdeauna, dar părea pe

deplin însănătoșit. De altfel de Armindeni¹⁶⁰ își înștiință oaspeții adunați în odaia mare a conacului său, că a hotărât să revină în viața publică, reîntorcându-se la îndatoririle dregătorești ce-i cădeau în seamă și chiar de joi se va înfățișa la Curte spre a da ochii cu Barnovschi vodă, pe care el nu apucase încă să-l salute și să i se închine după datină, veste întâmpinată cu încântare de ascultători, care întrezăreau o întoarcere la starea lor sigură de dinainte.

Dacă pentru oamenii săi de casă făgăduiala fusese prilej de bucurie, nu aceeași fu reacția din adunarea oblăduită de bătrânul Bașotă. Aici știrea fu primită cu o anume răutăcioasă înveninare. Auzind-o, spre pildă vel logofătul Ghenghea nu se putu stăpâni să nu exclame:

- De, hotărâre ce nu putea fi închipuită decât de ziua bețivului! La ce altceva să te aștepti de asemenea sărbătoare? De altfel să nu uităm că praznicul e zis și ziua pelinului, iar pelinul e știut că e foarte amar!

Oricum, în cea de a doua zi a lunii lui mai a anului 1633 de la nașterea Mântuitorului, măritul vel vornic al Țării de Jos răsări la Curte, așa cum făgăduise. Miron vodă Barnovschi, care fu deîndată înștiințat de apariția sa, se grăbi să-i facă cinstea de a-l primi în spătăria mică, unde tocmai se afla, ca să-l înștiințeze că îi fusese păstrat vechiul rang și vechea dregătorie, de care se putea bucura pe mai departe. Atenția ce i-o acorda nu era întâmplătoare, domnul știind cât de periculos putea fi dacă îi isca dușmănia. Ori asemenea potrivnic primejdios trebuia menajat și înconjurat cu deosebită grijă, spre a nu-l stârni. De altfel nu uitase nici că doar cu puțin în urmă Lupu îi înfruntase o armată trimisă

---

¹⁶⁰ Arminden(i) = Nume al sărbătorii populare de 1 Mai, considerată ca început al primăverii. Obiceiul presupunea să se pună la poartă, la ușă sau ferestrele caselor un pom sau o ramură verde, ca semn de primăvară. E totodată și ziua prorocului Eremia. Sărbătoarea e numită și „ziua pelinului” sau „ziua bețivului”.

să-l reazeze în scaun, și-i bătuse zdrobitor cumnatul, care numai datorită fugii scăpase cu viața, altfel ar fi fost căsăpit. Deci nu prea se afla pricină de a-l avea pe boier la inimă, dar i se păru mai înțelept să se prefacă, sădind credința că nu-și mai amintește întâmplarea și, râzând învoioșit, îi mulțumi, arătând că știe că dânsul a fost acela care se gândise cu supusă dragoste la alegerea sa în scaun, așa încât îi este peste măsură de recunoscător, ba chiar profund îndatorat, iar venirea unui asemenea neprețuit sfetnic la Curtea sa nu poate decât să-i facă o nețărmurită plăcere.

Deși crăpa de ciudă și se zgâria pe ochi de necaz, Lupu mărturisi că făcuse totul din adâncul inimii sale deschise și iubitoare, cunoscând intresele Moldovei, pentru care e gata să se jertfească fără preget. El știe a aprecia calitățile deosebite, inteligența adevărată și agerimea minții, însușiri ce se împletesc într-un chip atât de fericit în ființa neprețuitului domn. Și o ținură tot așa, tămâindu-se unul pe altul într-un desăvârșit joc al fățarniciei, deși amândoi erau conștienți că la drept vorbind nu se puteau suferi. Potopul de măguliri se sfârși abia când vel vornicul Coci trebui să se plece spre a săruta mâna lui Barnovschi. Cel dintâi era ditai zdrăhonul, în vreme ce al doilea era mult mai scund și nu tocmai trupeș, încât sfetnicul se văzu silit să se arcuiască tare mult în jos spre a putea atinge cu buzele degetele celuiilalt, ceea ce îi dădu un ascuțit simțământ de înciudare și de iritare.

*

Toată Săptămâna Luminată fu pentru Alexandru vodă Iliăș, un șirag de zile întunecate și neprietenose, de cazne și supărare. Pe drum nimeni nu-l mai atacase, nimeni nu-l mai huiduise și nimeni nu mai încercase să-i jefuiască puținele chervane cu care izbutise să scape în braniștea

dinspre Bârnova. Însă bura care-l muiase la plecarea din Iași nu încetase nici după aceea. Totul era jilav și rece, deși primăvara venise, iar firea era în plină înverzire, toți mugurii stând să crape. Păsările cântau, sălbăticiunile ieșiseră din vizuini, viața își începuse clocotul, doar fostul principe nu se de nimic. Era îngrozitor de posomorât, chinuit de tristeți și de păreri de rău. Îl durea sufletul după bietul Vevelli, dar mulțumea cerului că cel puțin el și Radu scăpaseră cu viață. Nu putuse vedea cum a pierit bunul său prieten, căci din cauza înghesuiei nu apucase decât să zărească felul cum bietul grec era târât de răpitorii săi și scos din încercuirea ocrotitoare. După aceea dispăruse în mulțime. Mai apoi i se istorisise c-ar fi fost ucis în chip înfiorător, fiind sfârtecat fără milă cu topoarele, ca un animal pus pe tăietor. Mai bine că nu zărise scena, căci numai închipuindu-și-o îl treceau fiori reci pe șira spinării.

Adevărul era că alaiul său umbla nespus de încet, dar nu din vina sa, ori pentru că așa ar fi dorit-o, dar împresurat fiind de pâlcul de seimeni dați lui chipurile spre ocrotire, însă menit la drept vorbind ca să-l împiedice să treacă la tătari să le ceară ajutor, trebuia să meargă în pasul pedestrașilor și nu putuse deci străbate mai mult de un conac pe zi, astfel că, în clipa când Miron Barnovschi poposea la Iași și lua frânele stăpânirii, el abia de se apropia de Târgul Bârladului, încât, nu fără îndreptățire, se putea spune că în acea clipă Moldova avea doi principii.

De altfel curând după aceea alaiul chiar i se lărgi, în întâmpinarea sa ieșind, venit din ținutul Putnei, biv vel postelnicul Iancu Costin, cel pe care voise cu câteva săptămâni în urmă să-l tragă de partea sa, dându-i hătmănia. Boierul, în temeul frecușurilor din divan, presimțind pesemne ce o să se întâmple, se grăbise să fugă din cetatea de scaun și să se ascundă. Nevasta, pe care tocmai o lăsase grea, o dusesese pe-o moșie de undeva de pe hotarul de miază-

noapte, gătindu-se să fugă din țară de-ar simiți ivirea unei primejdii. În ultima clipă își dădu seama că uitase într-o răcliță din pod uricele de stăpânire asupra moșiilor sale, încât se întorsese într-o fugă în ținutul Putnei ca să le recupereze, să nu piară cumva, fie fiindu-i furate, fie nimicite, dacă s-ar stârni vreun incendiu, lucru ce nu era imposibil la cât de tulburi se arătau vremurile. Tocmai când să se întoarcă la soață cu mica povară vârată în desagă, află de răzvrătirea din Iași și de fuga lui Alexandru vodă, care ar fi coborât cu alaiul în josul Bârladului, așa că-și schimbă gândul. Dacă slujba ce i se da cu vreo două săptămâni în urmă era nesigură, efemeră și-l punea în conflict cu boierii, acum, sprijinind revenirea în tron a domnului, putea ajunge înalt dregător fără a întâmpina asemenea riscuri. Se ivea chiar puțința de a ajunge slujbașul de căpătâi al stăpânirii, trecând înaintea tuturor. Dacă se dovedea destul de îndemnativ la neguțări, devenea un al doilea Vevelli, mâna dreaptă a principelui. Ar fi fost o avansare mai cinstită și pe deasupra și destul de stabilă...

Făcându-și asemenea socoteli, biv vel postelnicul se ivi dintr-o dată la Tecuci înaintea alaiului, și ținu să se închine fostului domn, cerând îngăduința de a fi lăsat să i se înfățișeze. Iliăș, care se vedea părăsit de toți, fu sincer surprins. Boierul i se părea ciudat, dacă nu cumva chiar puțin sucit; atunci când putea să-i dăruiască un privilegiu îl refuzase, iar acum, când nu mai avea cu ce să-l răsplătească sau să-l ispitească, i se închina de bună voie, arătându-se dornic să-l ajute, ba făcând-o cu atâta râvnă, încât fu pe cale chiar să-i schimbe gândurile și plănuirile cu care pornise la drum!

Totul începuse încă de la conacul de de la Tecuci când îi acordase mazilului o audiență, la stăruitoarea sa cerere. Dacă era acceptat ca mijlocitor, boierul se angaja să neguțeze o înțelegere cu divaniții rămași la Iași, el punându-

se chezaș pentru o împăcare cu aceștia și pentru reîntoarcerea în scaun. Propunerile fostului postelnic erau ispititoare și nu se putu împiedica să nu chibzuiască asupra lor, cuprins de neașteptate nădejdi. Dacă până în acea clipă era neclintit în hotărârea de a ajunge la Țarigrad, acum începu să șovăie, copleșit de o nețărnută nehotărâre, în vreme ce oaspetele, spre a-l îndupleca, se căznea să-i demonstreze de ce foloase și înlesniri s-ar bucura dacă i-ar urma sfaturile.

În vreme ce-l asculta, Iliăș își aminti cu câtă înverșunare cei din divan născociseră și adoptaseră felurite măsuri pentru a-i îngrădi puterea, ceea ce închipuia o adevărată batjocură. De la bun început Vevelli, care întotdeauna avusese dreptate în ceea ce spunea, îi arătase că e bine să plece la Stambul și să primească o nouă întărire în scaun, și, având cuvântul padișahului în spate, să nimicească împotrivirea îndărătnicei boierimi, mergând, în temeiul învoirii, până la un masacru, ca acelea pus la cale de bunicul său, al cărui nume îl purta.

Deci, acceptând propunerea lui Costin, însemna să bage din nou capul în jug. Dacă însă urma sfatul celui răposat, înlătura orice îngrădiri. Desigur că dacă Vevelli scăpa cu viață l-ar fi aridicat din nou domn, cum o făcuse și mai înainte. Dar nici acum șansele nu erau pierdute, chiar dacă ocrotitorul pierise. Mai avea o nădejde. Ea era închipuită de cuscrul Kurt Celebi. El izbutise să-l mazilească pe Leon vodă Tomșa și să dobândească firman pentru fecioru-său Radu. Iar dacă Muntenia fusese pierdută, vina nu era a cuscrului, ci a lor. Deci în el era nădejdea și nu avea de gând să se abată de la ea!

Încercând să-l ambiționeze pe Iliăș ca să lupte pentru scaun, Costin îi spuse la un moment dat că el, ca nepot al marelui Lăpușneanu, ar fi mult mai potrivit ca domn, decât nenorocitul de Lupu Coci!

Atunci Iliăș făcu o greșeală. Îl vesti pe boier că o solie primită de la Iași cu câteva ceasuri în urmă, îl înștiințase că divaniții aleseră domn nu pe orgoliosul și fudulul Lupu, care zăcea bolnav, ci pe blândul Barnovschi, pe care-l aduseseră în mare grabă din Lehia.

Vestea îl făcu dintr-o dată pe Costin să-și schimbe părerea. Nu mai stăruia pentru împăcarea cu divaniții, ci-l îndemnă pe fugar să-și urmeze voia, care era poate mai înțeleaptă, și să meargă la Galați, făgăduind să-i fie alături spre a-i ușura plecarea. Iar dacă se va întoarce din Stambul, va găsi în el un prieten gata să-l sprijine din toate puterile, putând avea deplină încredere în el. Iliăș nu-i înțelese schimbarea, închipuindu-și în naivitatea sa că fostul dregător se înclină în fața judecății mai profunde a lui Vevelli, pe care i-o zugrăvisese pe scurt, ferindu-se însă de a intra în toate detaliile, amintirea cărora putea avea nedorite implicații, precum povestea cu măcelărirea potrivnicilor.

Adevărul era însă că fostul postelnic nu era impresionat de profunzimea viziunilor grecului, ci, pomenindu-se numele lui Barnovschi, întrevăzu imediat niște avantaje pe care le-ar putea obține. Cu noul principe era rudă prin nevastă-sa, Safta, aceasta fiindu-i nepoată. În temeiul acestei înrudiri în răstimpul primei sale domnii primise chiar o seamă de dregătorii. Deci avea toate motivele să speră că și de această dată nu va fi omis, alegându-se cu o boierire, dobândită fără nici un fel de bătaie de cap. Prin urmare nu mai avea pricină de a se încurca cu salvarea lui Iliăș, ci, în noile împrejurări, mai de folos îi era plecarea acestuia, decât rămânerea sa!

Ba, pentru a fi sigur că se va putea bucura de avantajele tocmai ivite, trebuia să fie sigur că Iliăș părăsea cu adevărat și deplin țara. De aceea hotărî să-l însoțească pe fugar până ce-l va vedea urcat pe o ghimie care să plece la

Stambul, ca să nu mai încapă îndoială că s-a dus și că nu se va mai întoarce.

Gândul cel nou ce-i răsărise în minte nu-l putea însă împărtăși pribeagului, de aceea se mărgini să-i explice că dorește să-l însoțească dimpreună cu mica sa ceată de slugi până la schela Galașilor, spre a-l feri de răutatea gălățenilor, care, fiind cam cuțitari din fire, sunt destul de primejdioși. Stându-i până la capăt alături, nădăjduia că-l va putea apăra de orice rău ce i s-ar mai putea întâmpla. Sărmanul Iliaș îi luă de bune spusele, și-i mulțumi plin de recunoștință, că, acum când nu mai are nimic de câștigat de pe urmă-i, iar el nu-i mai poate oferi nimic, dânsul cu totul dezinteresat îi arată o nețărnută mărinimie, jertfindu-și vremea să-i fie de ajutor.

Drumul până la Dunăre mai ținu încă aproape trei zile, iar găsirea și tocmirea unei ghimii ceru și mai multă vreme! Abia în primele zile ale lunii lui mai, biv vel postelnicul Costin îl putu vedea în sfârșit pe Iliaș făcându-i cu mâna de pe puntea unei ghimii care ridicase ancora spre a coborî fluviul spre Tulcea. De altfel răuvoitorii, spre a-și arăta disprețul față de fugar, vor zice despre corăbioara pe care urcase, că aceasta ar fi fost doar o barcă amărâtă.

Din clipa când îl văzu pe principe pe punte, cu sufletul ușurat, mazilul o porni nebunește spre Iași, ajungând în nici două zile acolo, în nădejdea că neamul său, acum încoronat, nu va uita să-l răsplătească cu o boierie pe cinste.

Însă, chiar înainte de a se depărta ghimia de chei, vestea celor petrecute la Iași ajunsese la Stambul. Solii și iscoadele lui Celebi își înștiințaseră stăpânul, încă din ultimele zile ale lunii abia trecute, că Iliaș fusese alungat, Miron Barnovschi făcut domn, iar o seamă de cămătari greci, în frunte cu mintosul Vevelli, fuseseră uciși. Zaraful ofta amar ascultând știrile. Și dacă nu i-ar fi prevenit din vreme pe răposați!! Dar ei nu-l ascultaseră, iar acum nu mai

erau. Încăpățânarea și îngâmfarea o plătiseră cu viața... Nu avea ce să le mai facă.

*

În vreme ce Alexandru vodă Iliș, plin de amărăciune, se bălăcea prin noroaiele din bălțile Bârladului, Miron vodă Barnovschi preluase cu mână sigură frâiele cârmuirii. În Duminica Tomii, de smeritul Paște al Blajinilor, le lăsase însă vremelnice de-o parte, căci trebuise să-și întâmpine mama, ieșind pentru aceasta din târg până din sus de noua bisericuță a lui Vulpe, tocmai ctitorită de breasla blănarilor.

Urmat de un fastuos alai, ocrotit pe laturi de sute de seimeni pedestri, în tunicile lor roșii atât de strălucitoare, strânse în ceaprazuri, o aduse la curte și-o așezase în palatul cel mic, zis al haremului, chiar de el renovat în domnia sa anterioară, după ce întreaga Curte arsesese în vremea lui Radu vodă Mihnea, de nu mai rămăseseră în picioare decât câțiva pereți înnegriți.

După ce isprăvi cu problemele de familie, se reînturnă cu nădejde la cele ale țării și, în chiar luna ce urmă, întruni din nou divanul spre a orându-i cele de trebuință obștii. Și începu truda cu împlinirea unei rugăminți pe care i-o făcuse zilele trecute prea-fericitul chir Varlaam, măritul mitropolit, căruia i se simțea dator după minunata slujbă ce i-o jertfise sâmbătă, când îl unsesese. Spre a-i fi pe plac, întări Mitropoliei Sucevei scutirea de dări a poslușnicilor și a vecinilor săi, spre a ușura acestor obraze plata dăjdiilor către sfântul așezământ ce le stăpânea, întru îndestularea nevoilor sale, chit că astfel păgubea vistieria.

După ce toate uricele vechi fură cercetate și declarate valide de scaunul de judecată și în temeiul lor consimțită întocmirea unui nou hrisov, vel logofătul Ghenghea se sculă

în picioare și, închinându-se spre Măria sa, arată că boierii s-au sfătuit în zilele din urmă asupra sortii domniei și au chibzuit că alegerea făcută de dânșii nu e îndestulătoare pentru a da statornicie scaunului, ci este strict necesar ca să dobândească și confirmarea hotărârii lor de către slăvitul padișah Murad al IV-lea, care e știut că e tare zvăpăiat și nu se poate prevedea la ce decizie va opri până la urmă, fiind tare sucit și greu de înțeles. Oricum dobândirea învoirii sale este de nelipsit și îndatorirea de a-i cere încuviințarea nu poate fi ocolită în nici un chip. Iar lucrul se poate înfăptui în două feluri.

- Care? făcu domnul, agasat și plictisit pentru că introducerea ce i se făcea era prea lungă și inutilă, încât ar fi preferat să se între direct în subiect.

- După părerea cinstiților divaniți cel mai simplu ar fi ca să se trimită înalților slujbași ai Porții plocoanele și peșcheșurile obișnuite, însoțite de o seamă de arzmahzare lămuritoare, ce să arate care sunt dorințele țării, cerându-se cuvenita încuviințare.

- Și afară de asta ar mai fi o cale?

- Poate, dar una primejdioasă. Aceea ca Măria ta să te înfățișezi nemijlocit slăvitului padișah și luminatului vizir, spre a le face de-a dreptul cererea de întărire. Dar cum firile înalților slujbași sunt nestatornice și schimbătoare, iar la mânie sunt cu toții prea repezi, înfățișarea înaintea lor poate să-ți pună viața în cumpănă. Să nu uităm că atunci când boierii s-au dus, acum nici doi ani, să se împotrivescă numirii lui Alexandru vodă Iliăș au ajuns la amarnică temniță și numai norocul și un capriciu al prealuminatului padișah a făcut ca să scape cu viață. Ori lucrurile se pot repeta oricând. De aceea nu e bine să le stai prea la îndemână. Mai de la depărtare nu ești primejduit să cazi victimă răbufnirii primei lor reacții, ci, intervenind o clipă de întârziere, au vreme să mai chibzuiască, ajungând la o

hotărâre mai așezată, diferită de impulsul inițial... De aceea poate calea dintâi ar fi de preferat.

Plin de sine Miron vodă vântură a lehamite din mână:

- Eu am aflat că nu este tocmai așa. Știu că avem o pildă proaspătă chiar în olatul megieș. Matei din Brâncoveni, deși simplu și trecător agă, deci boier doar de rangul al doilea, a ajuns să dobândească domnia, deși dânsul nici măcar n-a fost ales de țară, ci a venit cu oastea asupra scaunului de la București, dobândindu-l fără învoirea divanului, mulți boieri fiind siliți să fugă din țară, și abia acum în urmă o parte dintre ei s-au împăcat cu el și s-au întors din pribegie, după legămintele ce li s-au făcut. Deci dacă un boier mic a putut izbândi, unul de cel mai înalt rang, precum sunt eu, poate da greș?!

- Măria ta, în nazurile, ifosele și capriciile celor din Stambul nu te poți încrede. Acum li se pare una, mâine alta. Deci e nimerit să chibzuim mai adânc cum ar fi mai bine să procedăm și ce cale să alegem. Oricum, o încuviințare nu poate lipsi.

- Atunci aștept să mai gândiți și să mai divăniți, iar la urmă să-mi dați sfatul cel mai bun! făcu domnul spre a încheia adunarea și a putea trece în spătăria mică, unde poruncise să i se pună masa.

De altfel, pe tot parcursul celei de a doua săptămâni de după sfintele Paști, în divan se dezbătu mai ales tema confirmării domniei de către Înalta Poartă, chestiune socotită grabnică, căci era de așteptat ca, odată cu sosirea lui Iliăș la Stambul, vestea că tronul moldovean rămăsese vacant să ajungă la urechea autorităților otomane, care desigur s-ar fi grăbit să ia o hotărâre, care mai apoi ar fi fost greu de anulat sau de preschimbat.

De altfel la Țarigrad se mai aflau câțiva candidați la tron și nu se putea ști dacă, întârziind cu cererea din partea

țării, nu i s-ar fi dat firman vreunuia dintre aceștia, ceea ce ar fi iscat noi încurcături și altă bătaie de cap! Pentru a preveni asemenea nedorită eventualitate, era mai înțelept să se acționeze cât mai repede, pentru a nu fi puși de autorități în fața unui fapt împlinit de căftănire.

Nimeni nu-și închipuia însă că, încă din ultimele zile ale lui aprilie, când certurile de la Curte erau în toi, iar Iliăș nici nu plecase din Galați, prin iscoadele sale, Kurt Clebi aflase de descăunarea cuscrului său, veste pe care se grăbise s-o răspândească, arătând că boierii moldoveni, vicleni și uneltitori, care, ca de obicei, nu voiau să se supună voinței slăvitului padișah, s-au răzvrătit din nou împotriva Înaltei Porți, lucru pentru care trebuiau aspru pedepsiți. Iar împlinirea strașnicei osânde se cuvenea să fie încredințată fostului domn, care nu degeaba voise să-i taie pe unii dintre sfetnicii săi! Acum, că se dovedea îndreptățirea dorinței sale, trebuia să i se dea mână liberă și tot sprijinul spre a-și duce până la capăt gândul, care era pe potrivă nevoilor slăvitei împărății!

Însă asupra chipului de a face înștiințarea marelui vizir și a padișahului divaniții nu puteau cădea de acord. Vel logofătul Ghenghea, vel vornicul Țării de Sus, Cujbă, pitarul Cehan Ionașco, și alții, prielnici lui Barnovschi, stăruiau ca dobândirea tronului să se facă prin neguțări, prin mijlocirea solilor care să împartă cu generozitate peșcheșuri și plocoane, căci bani erau din destul în vistierie, întrucât Alexandru vodă Iliăș, plecând în mare pripă, luase cu sine prea puține din bogățiile țării, cu atât mai mult cu cât vel vistiernicul și toți divaniții îi stătuseră împotriva în clipa fugii. Deci Măria sa să nu-și riște viața plecând din Iași pe coclauri străine și tare mișcătoare ca nisipurile deșerturilor. De altfel să nu uite că și la domnia de dinainte, în al 1626-lea an al mântuirii, țara îl alesese și apoi trimisese 100 000 de coroane sultanului ca peșcheș, și 50 000 vizirului și

celorlalți dregători și lucrurile se aranjaseră fără să mai trebuiască să meargă să sărute poala padișahului. Și acum ar trebui să facă la fel, situația fiind identică. Ce rost are să se expună în chip inutil, știind cât de schimbători și venali erau turcii?

Dimpotrivă, partizanii vel vornicului Coci, în frunte cu acesta, stăruiau ca, după pilda agăi Matei din Brâncoveni, Barnovschi să plece încrezător la Poartă și, înfruntând bărbătește autoritățile, să le silească să-i dea firmanul de căftănire. Calea era deschisă de domnitorul muntean și nu trebuia decât să se slujească cu îndrăzneală de precedentul creat de megieșul dunărean cu doar vreo două luni în urmă.

Mândrul Barnovschi, căruia îi plăcea să-și supravalueze puterile, însemnătatea și prețuirea de care se bucura în ochii celor din preajmă, și se socotea de rangul crailor, precum cel al Lehie, deci ridicat cu mult deasupra celor care-l înconjurau, era ispitit să asculte cu deosebire glasul acestora din urmă, care-i gâdileau orgoliul. Se și vedea neguțând cu marele vizir și cu nevârstnicul padișah ca un împuternicit al rigii de la Varșovia, care, cu răsunătorul său renume evropenesec, îi ocrotea spatele. Astfel încât sfaturile prevăzătoare și cumpănite ale vel logofătului se pierdeau în pustie.

Lucrurile se precipitară însă în clipa când la Iași sosi biv vel postelnicul Iancu Costin, care se putea socoti nepotul domnului prin soață, cu vestea că în urmă cu două zile Alexandru vodă Iliș se urcase la bordul unei mici ghimii, și plecase spre Tulcea. Pesemne în cel mult o săptămână va coborî pe malurile din Fosforion Limani, unul din porturile renumite ale Cornului de Aur, iar vestea alungării sale va cutremura urbea! Deci trebuia ca, pe cât de repede se va putea, să se opună ceva la fel de năucitor năprasnicei vești, spre a o contrabalansa înainte ca autoritățile să apuce să se gândească la o soluție de a ieși din impas.

În ziua următoare ajunse la Curte și trei logofătul Buhuș Dumitru, întărind spusele postelnicului. Graba devenise deci mare, iar domnul trebuia în sfârșit să ia o hotărâre, încuviințând fie părerea logofătului, fie pe cea a vel vornicului Țării de Jos.

- Ei bine, eu nu sunt un fricos, ca să mă ascund în fața primejdiei. Dacă un boier oarecare, ce n-a putut ajunge decât vremelnic la o dregătorie de rangul al doilea într-o raia oarecare, a fost în stare să înfrângă voia padișahului, eu, care sunt de talia celor mai înalți pani leahi, care am avut dregătorii de întâia treaptă, care sunt protejatul rigii Ladislau-Vladislav al IV-lea de Vasa, la care am oricând intrare, să fiu încercat de temeri și îndoieli?! Dacă ar fi așa, m-aș face de rușine și nu aș merita să urc în scaunul cu care m-ați învrednicit! Deci hotărâsc: asemenea agăi Matei vom alege o deputăție vrednică de renumele nostru și, deîndată ce vom isprăvi cu organizarea ei, ne vom așterne temeinic pe drumul Stambulului.

Discuțiile despre călătorie se prelungiră zile în șir. Nu mai departe decât la ospățul din Duminica Mironosițelor, a treia după Paști, ce pica în acel an în ziua de 5 mai, taclalele legate de nevoia confirmării din partea sultanului se reluară de cei care ședeau în vecinătatea domnului. Cum i se tot atrăgea atenția asupra riscurilor ce l-ar amenința, iar povețele prevenitoare îi lezau mândria, începu a stărui asupra pildei închipuite de domnul megieș de la București, care, după ce cucerise scaunul prin puterile sale, se dusesese să sărute poala împăratului și se întorsese cu bine acasă în urmă cu vreo două luni.

- Spre a putea discerne dedesubturile urzelii de intrigi de la Topkapî, și pentru a ne feri de capcana unor viclenii, îi vom facem lui Matei cinstea de a ne sfătui și cu el. Astfel vom fi preveniți asupra relelor ce ne așteaptă și le

vom putea preîntâmpina, hotărî Barnovschi spre a face o concesie neîncrezătorilor.

Dar trufia care-l rodea îl ispitea să minimalizeze importanța izbânzilor lui Matei, care i se arătau a fi destul de mărunte.

- Desigur că unele din împlinirile megieșului nostru ne pot servi de pilde, dar starea noastră e departe de a fi identică cu a sa. Nu numai că rangul meu e mai mare în ale boieriei, dar și legăturile mele în afară sunt mai întinse. Eu sunt prieten cu un rege, cel leah, a cărui sceptru umbrește semiluna, care privește cu teamă spre el. Iar ocrotitorul lui Matei cine era? Craiul Rákóczi, care nici n-a apucat să se așeze temeinic în scaunul său, încât și acum parcă mai scârțâie, amenințând să se surpe. Iar Ardealul cât este față de Lehia? O nimica toată. Apoi eu sunt ales de țară, iar pe Matei la drept vorbind nu l-a ales nimeni. S-a ales singur! A fost așezat silnic de Abaza pașa și apoi a dat năvală cu oastea peste divan, iar unii dregători l-au acceptat de nevoie, dar de ales nu l-a ales chiar nimeni!! Pe deasupra destui nu numai că nu l-au voit, dar au fugit din țară și nu i s-au supus până de curând, când, întorcându-se din Stambul și jurând să-i ierte pe pribegi, mulți – dar nu toți – s-au întors la poala sa, însă doar recunoscându-l domn, fără să-l fi ales vreodată! Deci nu grosul boierimii l-a chemat și l-a împuternicit, ca în cazul meu! Prin urmare în multe privințe între stările noastre nu există similitudine!

- Dar Măria Ta, nu ții seamă de o altă împrejurare, se grăbi să-l avertizeze vel logofătul Ghenghea. Matei mai întâi a fost investit de Poartă și abia apoi pofit la împărăție, iar aceasta ca urmare a părelor făcute de pribegii ocrotiți de Alexandru vodă Iliăș. Deci, stăruii dregătorul, Matei a fost chemat la Stambul, ducându-se de nevoie, nu de plăcere. Ori Măria Ta te duci nechemat! O faci de bună voie, cu totul nesilit! Îndrăzneala ce o arăți să nu pară o sfidare care să

supere, căci mărimile stambuliote sunt foarte sensibile și năzuroase și cine știe ce și cum o să le pară cutezanța Luminăției tale...

- Dacă un fi te cine, un simplu boier de rând, care nu s-a remarcat prin nimic de vază, a învins, să nu înving eu, care nu-s un oarecine care poate fi neglijat? Eu, fost domn, pan polonez, favorit al regelui polon, înrudit cu marile familiile domnitoare ale Moldovei, am altă greutate și mă bucur de altă ascultare, mai ales că prin mine se poate neguța cu o mare putere, al cărei cuvânt precumpănește în răsăritul Evropei! Deci vorba mea are alt răsunset, cântărind temeinic! Lucrurile vor merge ca unse, mai ales că precedentul a fost creat! Prin urmare nu am pricini de teamă.

Logofătul Ghenghea își dădu seama că stăruie degeaba, încât tăcu abătut și resemnat, dar în gând răspunse mușcător ultimei cugetări domnești: „Prostul nu e prost destul, dacă nu e și fudul. Tare mi-e teamă fudulia cam multă o să-i vină până la urmă de hac. Numai de nu ne-ar atinge și pe noi, aștialalți, năpasta!”

Principalele simți dezaprobarea logofătului, deși gândul nu i-l putu ghici, spre norocul acestuia, așa că socoti util să adauge câteva lămuriri pentru a-și întregi judecata și a-l convinge pe dregător să-i încuviințeze raționamentul:

- De asemenea am remarcat înrâurirea deosebită de care se bucură beglerbeiu Silistrei, Abaza pașa, pe lângă padișah, de aceea îl vom căuta și pe dânsul spre a-i obține sprijinul și a ne sluji de trecerea sa la Poartă.

Scepticismul logofătului nu era însă un fapt izolat. Nici chiar cei care în vreun fel erau îndatorați lui Barnovschi și țineau la el nu priveau cu prea mult entuziasm intenția de a întreprinde călătoria.

Între aceștia se număra și cuviosul Varlaam, favorit și chiar prieten al domnului încă din prima domnie, din urmă cu vreo cinci ani. Dacă mitropolitul Munteniei,

Grigorie întâiul, se grăbise să-l urmeze pe Matei la Țarigrad, arătând chiar multă râvnă în apărarea sa, chiriarhul Moldovei nu dovedea același zel. Simțind primejdia, nici nu se gândea să bată drumul Constantinopolului, principele neavând decât să se descurce singur, punându-și pielea în joc! Așa încât, după ce-l felicită pe Barnovschi pentru gândul grozav avut, pe cât de îndrăzneț, pe atât de bun, arată că dânsul, ca duhovnic, nu poate părăsi turma credincioșilor pe care-i păstorește, lăsându-i fără de căpătâi și de luminare pravoslavnică, dar, pentru drum, îi va da de ajutor mulțime dintre înalții arhieriei ai mitropoliei, stareți și popi, care să-i fie alături cu căldura cugetului lor și cu sfatul. Îi îndemnă și pe cei trei episcopi să urmeze pilda celor pe care-i trimite, arătându-se dornici de a fi folositori. Dar aceștia nu dădură brânci în a-i urma povața.

Vlădica de Roman, chir Dionisie, căruia Varlaam tocmai îi uzurpase dreptul la mitropolie, se făcu a nu auzi, mai ales că era știut că Barnovschi îl ținuse pe vremuri pe fostul stareț de Secu în mari și nemeritate cinstiri la Curte, ajutându-l să treacă înaintea altor arhieriei, mai în drept de a se bucura de o înaltă prețuire. Nici Evloghie, vlădica de Rădăuți, nemulțumit și el de alegerea lui Varlaam în scaunul de la Suceava, nu stăruie să fie primit în deputăție, făcând tot ce-i stătea în puteri ca să fie lăsat acasă.

Nici cel de al treilea episcop, Mitrofan al Hușilor, nu dădea pe dinafară cu osârdia, numai că el rămăsese dator lui Barnovschi cu un dram de recunoștință din domnia de dinainte. În vremurile trecute principele îl sprijinise în lupta cu arhimandritul Pavel, stareț de Dragomirna, care-l tot surpa din scaunul Hușilor, lându-i locul. În 1626 domnul însă curmă lupta, înlăturându-l definitiv pe potrivnic, spre a-i da lui deplinătate de drepturi. Iar de atunci rămase neclintit în vlădicie, unde era și acum. Deci situația pe care o avea i-o datora lui Barnovschi, așa că, nu fără obidă, scrâșnind din

dinți, trebui să se alăture alaiului. Pe deasupra îi era și ciudă că trebuia să urmeze îndemnul lui Varlaam, pe care nici el nu-l suferea asemenea fărtașilor săi, socotindu-l ajuns în fruntea bisericii moldovenești în chip nelegiuit, pe niște căi dosnice. Deci deși dacă nu-i făcea nici o plăcere, ci chiar îl înciuda, se vedea silit să bată drumul Stambulului, pentru a nu părea nerecunoscător.

Nici boierii nu prea se îndemneau să se alăture de bună voie proiectatei deputății, chiar dacă ei îl aleseseră domn, așa că voievodul se văzu nevoit să-i numească el pe cei socotiți datori ca să-l urmeze. Începu alegerea oprindu-se mai întâi asupra neamurilor, acestea fiindu-i într-un fel obligate. Puse ochii în primul rând pe cei doi cumnați, biv vel spătarul Gheorghe Roșca și fostul vornic al Țării de Sus Mateiaș Gavrilaş. Apoi se opri asupra nepotului, adică a biv vel postelnicului Iancu Costin. Mai departe trecu la cei pe care și-i știa apropiați și trăgând foloase de pe urmă-i: vel logofătul Ghenghea, vel vornicul Țării de Sus, Cujbă, vel pitarul Cehan Ionașco, iar înșirarea se urmă cu mulți alții, care-i alcătuiau Curtea. Adevărul era că, auzindu-și pomenit numele, nici unul dintre cei citați nu cutează să-l refuze. Dar era vădit că mai toți primeau pofțirea cu inima grea și fără nici o bucurie, ci ca pe amarnică povară, dacă nu chiar drept o osândă pentru credința și supunerea lor.

Nici vel vornicul Țării de Jos, măritul jupân Coci, nu fu uitat, cu atât mai mult cu cât, după câte Barnovschi auzise, el fusese acela care venise cu laudatul gând de a-i propune candidatura și acum era firesc să meargă până la capăt cu susținerea sa. Mai mult, pentru a-și arăta mulțumirea și recunoștință pentru că-i ținuse partea cu atâta căldură, lui datorându-i la urma-urmelor înălțarea, voievodul hotărî să-i dea chiar rang de frunte în deputăție, socotindu-l într-un fel mâna sa dreaptă în tot ce întreprindea, și

nădăjduia că boierul se va bucura pentru cinstea deosebită ce i-o făcea în acest fel chip.

Era de înțeles că Lupu, care spumega în sine pentru prostia făcută îndreptând atenția asupra lui, n-ar fi vrut să meargă cu cioporul, dar nu găsea o scuză plauzibilă, în temeul căreia să poată cere ca să rămână acasă, fără a stârni suspiciuni, dând de bănuit că ar fi bântuit de niște intenții viclene. Recunoștința și bunăvoința lui Barnovschi nu-i făcea nici bucurie, nici plăcere, ci doar o nețârmurită ciudă. Dar refuzând călătoria, în temeul zvonurilor de dinainte despre visurile sale, se putea crede că pune ceva la cale, ca să rămână singurul candidat la domnie. Ori o asemenea bănuială i se părea nespus de periculoasă, cu atât mai mult cu cât era și reală.

De altfel știa de pe vremea nașului Gaspar vodă Grațiani ce însemna să trezești suspiciuni în închipuirea unui principe! Nu degeaba acesta pusese să fie ars cu fierul roșu! Clevetelile din urmă cu peste zece ani puneau ca pricină a caznelor la care fusese supus, doar încurcarea trebilor vistieriei și neacordul cu niște măsuri de politică externă, ce priveau acordurile cu Polonia. În fapt însă, aceste temeuri de care se făcuse vorbire în lume erau simple pretexte, care erau menite să ascundă realitatea, și anume că boierul uneltise încă de atunci pentru dobândirea scaunului. Dar nici el, nici principele de odinioară nu socotiseră nimerit a dezvălui adevărul-adevărat, ci socotiseră mai potrivit ca acesta să fie acoperit cu niște justificări mai searbăde și neangajate, care să nu spună nimic, pentru a nu isca alte încurcături și supărări. Așa se ajunsese a se vorbi de un pretins furtul din vistierie!

Având deci experiența anilor trecuți, cu obidă, Lupu se învoi să dea ascultare rugii luminatului principe și făgădui că-l va urma și-l va sprijini în sânul său, fără a părăsi însă gândul de a născoci o cale ca să scape de

corvoadă. Supărător nu era numai că trebuia să ajungă la Constantinopol dimpreună cu cel împotriva căruia era hotărât să ridice pâră, dar trebuia să dea ochii și cu Matei vodă, care știa de visul său de a domni din scrisorile și explicațiile date când, cu câteva luni în urmă, îi trimisese jalbele împotriva lui Iliăș, spre a-i fi de ajutor pe lângă înalta stăpânire împărătească. Cunoscându-i uneltirile de atunci, desigur că bănuia că nici acum nu e sincer și că în taină urzește ceva, de aceea întrevederea cu el, de față fiind și Barnovschi, era cât se poate de neplăcută și apăsătoare. Nu putea fi sigur că fostul agă se prindea în jocul fățarnicilor sale, apărând riscul de a fi dat de gol. Ce făcea dacă Matei scăpa vreo vorbă sau vreo întrebare nepotrivită? Era deci un motiv în plus de a găsi dezagreabilă călătoria, dar nu se vedea în stare să născocoască un pretext în temeiul căruia să se poată sustrage.

Pentru a avea o deputăție cât mai numeroasă în înfruntarea cu padișahul, principele, nu-i lăsă de-o parte nici pe prietenii vornicului, socotind că chemarea lor va face plăcere boierului, fiind un semn al încrederii deosebite ce i-o arată. Astfel în deputăție se pomeniră aleși printre alții și biv vel comisul Mihai Fortunas, stolnicul Șoldan Dumitrașco, ori treti logofătul Buhuș Dumitru, nici unul necutezând a arăta vreo împotrivire.

Dar nu era de ajuns a-i stabili pe cei care vor pleca. Era nevoie de a statornici și o cârmuire pe care să o poată lăsa în urmă, ca să grijească de Moldova în lipsa sa.

- Întrucât domnia ta vel logofăte Ghenghea vei fi pe drum, trebuie să ne gândim la alt caimacam. Urmând pilda dovedită de succes a agăi Matei, poate e nimerit să punem în scaun tot o femeie, care să ne fie de neîndoielnică credință. Iar cum eu sunt vădov de câțiva ani, m-am gândit să înalț în această cinstită slujbă pe muma mea, prea vrednica doamnă

Elisafta. Și sunt încredințat că vă bucurați de a avea în funte o atât de aleasă jupâneasă și că-mi mulțumiți pentru asta.

Deși imitarea în detaliu a exemplului lui Matei vodă cam irită divanul, mai ales că bătrâna Elisaftă nu era privită ca o fire dăruită cu o personalitate deosebită, care s-o înalțe deasupra altora, propunerea sa fu totuși acceptată fără nici un fel de obiecții.

Deci toate detaliile organizatorice ale vizitei, fie cele privind situația de acasă, fie cele de drum, au fost concepute după modelul închipuit cu câteva luni în urmă de Matei vodă Basarab, când, la rându-i, acesta a fost silit să ajungă la Țarigrad ca să pupe poala împărătească. Numai că imitarea slugarnică domnului muntean, nemulțumi pe mulți, mai ales că erau prea puțini aceia cărora călătoria le făcea cu adevărat plăcere, sau li se părea utilă, majoritatea temându-se de consecințele cu care s-ar putea alege.

- Nimeni nu zice să nu ții seamă de exemplul altora și să împrumuți din înțelepciunea lor, dar, să-i maimuțești fără discernământ în toate, aduce a prostie, va răbufni față de oaspeții de acasă vel vornicul Coci, furios că se vedea silit să-l urmeze slugarnic pe Barnovschi la Poartă, când el visase de ani de zile să fie în locu-i.

Totuși în ciuda clevetelilor și veninurilor ce se vărsau în ascuns, lucrurile mergeau hotărât înainte.

Într-una din zilele acelea de febrilă organizare a convoiului, după închiderea întrunirii divanului, domnul se retrase cu oamenii săi de credință în spătăria mică, unde poruncise să i se aducă prânzul. În odaia sa de taină îl însoțiră cei doi cumnați, vornicul Mateiaș Gavrilaș și spătarul Gheorghe Roșca, vistiernicul Constantin Roșca, fratele celuia dinainte, postelnicul Iancu Costin, ce era nepot domnului prin soață, și vel pitarul Cehan Ionașco. Iar în vreme ce ospătau pe îndelete, stăteau de vorbă:

- Vornicul Lupu e tare primejdios, asemenea unui șarpe, și ar trebui să-i fie strivit capul, șuieră plin de patimașă pornire vistiernicul Roșca.

- Păi, oricum are capul spart de acum câteva săptămâni, răsé postelnicul Costin.

- Nu-i de ajuns! Oricând te poți aștepta la o lovitură în spate din parte-i. Vrea domnia. La el în casă, întreaga șleahță ce și-a adunat-o discută doar despre asta cât îi ziua de lungă. Toți se gândesc la găsirea unui mijloc de a lua coroana scăpată din mână din cauza bolii. De altfel înainte de a te alege pe Măria Ta, cei care-i alcătuiesc alaiul pe el au vrut să-l înalțe, iar el a refuzat din orgoliu, căci i s-a părut că boierii, cerându-i să se lege că nu va mări dările și va lăsa divanul să controleze și pe mai departe vistieria, cum se hotărâse mai înainte, îi încălcă dreptul la despoția la care visează. Vrea o putere neîngrădită, să fie asemenea împăraților bizantini de pe vremuri! De aceea, cuprins de nemăsurată fudulie, a impus alor săi ca să-i spună Vasile, cuvânt ieșit după grecescul Basil, adică basileu!

- Ei acum dacă a renunțat, n-o să mai fie basileu și s-o împăca cu soarta! făcu domnul concesiv.

- Nu se va lăsa până nu te va uzurpa și pe tine, precum a făcut și cu cei de dinainte-ți. Cum spunea răposatul Vevelli, Movilă a fost surpat nu numai de uneltirile lui Iliăș, ci și de urzelile și de pârele sale. Nenorocul a fost că cel dintâi, fiind mai aproape de stăpânire, a știut pe cine să cumpere, luându-i-o înainte, încât a rămas cu buzele umflate. Dar el nu s-a lăsat și a ațâțat răzvrătirea de săptămânile trecute, în vana nădejde de a-și atinge totuși ținta.

- Însă și de astă dată s-a înșelat, căci acum mi-a deschis mie calea! răsé Barnovschi. Cum o dă, altul e cu folosul...

- Sunt încredințat că atunci când te-a propus pe Măria ta a sperat că ai lui vor putea stârni adunarea împotriva-ți, și atunci, rămânând singurul candidat la tron, va putea sili divaniții să renunțe la gândul de a-l pune să le facă legămintele de supunere față de voia soborului. Ghinionul lui a fost acela că în divan s-au găsit mai mulți care te doreau pe Măria Ta, decât pe el, încât viclenia sa nu numai că n-a dat roate, dar s-a întors împotriva poftelor sale. Însă, oricum, va face totul să ne pună bețe-n roate! Ne putem aștepta la ce-i mai rău din parte-i, stării fostul vistiernic, care nu-l vedea cu ochi buni pe vornic.

- Dacă vine cu noi la Stambul, îl supravegheați și, dacă nu-l scăpați din ochi, n-o să poată face nici o mișcare care să ne dăuneze, se arată optimist și încrezător voievodul.

- Mai sigur ar fi ca să fie omorât. Vevelli și Iliăș aveau dreptate când îi doreau nimicirea. Știau bine ce știau! Numai așa năpârca poate fi împiedicată să mai facă rău, răbufni vistiernicul Roșca plin de veninoasă pornire.

- Da, dar când plănuirile lor au răsuflat la Stambul, au stârnit nemulțumirea cârmuitorilor Porții, căzând în dizgrație, îi atrase atenția Barnovschi, poate chiar cu o nuanță de reproș în glas.

- Nu mi se pare sigur că dizgrația lui Iliăș de aici s-ar trage. Poate o anume dezamăgire a provocat înfrângerea lui Radu, iar unii, spre a ațâța lumea, au interpretat răceala neașteptată a stăpânirii ca legată de măcelul pus la cale... își arată îndoiala postelnicul Costin.

- Totuși, orice ați zice, zvonul măcelului a avut un ecou neprielnic și i-a dăunat lui Iliăș. Ori eu nu pot începe domnia cu o ispravă de același soi, care a fost atât de rău primită, cu atât mai mult cu cât nu am fost încă întărit prin acordarea unui firman și a tuiului, ci abia cer confirmarea înscăunării, iar uciderea vornicului ar putea îngreuna dobândirea drepturilor mele! Deci trebuie să am încă un

dram de răbdare, până trec de hopul căftănirii. Deocamdată e bine să par mătă blândă... Toate la rândul lor... Acum e mai bine ca să-l rabd, să-i zâmbesc și să-i mulțumesc că s-a gândit la înălțarea mea, indiferent de urzelile pe care le coace! conchise domnul, zâmbind prietenilor săi.

De altfel și în zilele următoare primi din partea apropiaților asemenea îndemnuri, nu tocmai creștinești, împotriva lui Lupu, dar el vântura a nepăsare din mână, respingându-le cu un gest moale de împotrivire.

- Încă nu e timpul... Și poate până la urmă nici nu va fi trebuit să-l strivim... Eu voi fi căftănit, iar el rămâne boier supus. Poate mult mai târziu, dacă s-o întrece vreodată cu gluma urzelilor, să fac asemenea lui Graziani, recurgând la fierul roșu...

*

Cum la sfârșitul celei de a treia săptămâni de după Paști gătirile erau isprăvite, în luna de după Duminica Slăbănogului s-ar fi putut porni la drum, mai ales că prima zi a săptămânii este totdeauna fastă pentru începerea unei acțiuni, asigurându-i sorți de succes.

Dar din nou, ca la mai toate inițiativele sale de până acum, se ridicară sumedenie de obiecții. În fruntea împotrivorilor se găsea signor Luigi Campo, preaînvățatul astrologul al Curții, care, ca prezicător ce se socotea, arătă că ziua nu e aleasă în chip fericit, căci o fi ea luni, dar nu numai că pică în 13, număr purtător de nenoroc, ci pe deasupra vine și după praznicul Duminicii Slăbănogului, iar pomenirea neputințelor de care suferea acesta nu duce cu gândul la dobândirea unei biruințe, ci dimpotrivă, lucrurile începând sub semnul unei mari slăbiciuni.

Nici ziua următoare, cea de marți, nu era mai nimerită, căci marțea, cum toți o știu, este o zi nefastă, ce stă

sub zodia celor trei ceasuri rele, de aceea în răstimpul ei nu se încep lucruri noi. Până și babele cele mai îmbrobodite la minte din fund de țară obișnuiesc doară să zică „Marțea nu-i de spor, nici de-ajutor”!

Abia miercuri poate fi socotită potrivită, ea ursind de bine! Este ziua în care cei din norod postesc pentru Maica Domnului, ziua în care se pun cloștile ca să iasă pui frumoși și în care se începe aratul aducător de roade bogate.

Drept care, după atâtea înțelepte sfaturi, chibzuieli și proorociri, se alese pentru pornirea la lungul drum al împărăției ziua de miercuri 15 mai a celui de al 1633-lea an de la nașterea Mântuitorului și al 7141-lea de la Facerea Lumii. Iar în ajun se hotărî cetirea în toate bisericile târgului a moliftei de călătorie închinată Măriei Sale, încât mersul să-i fie încununat de slăvite împliniri și să fie ferit de primejdii, de tâlhari și orice alte năpaste, iar zărilor să-i rămână pururea deschise.

Convoiul, alcătuit în zorii zilei la Curte, era alcătuit deci din câteva zeci de boieri și boiernași cu slugile lor, toți călări, din câteva rădvane menite fețelor bisericești și episcopului Mitrofan al Hușilor, mai multe chervane cu felurite provizii și mai ales cu putini cu bani, pentru a-i putea plăti pe hulpavii slujbași turci care urmau a-și da încuviințarea. În sfârșit, întregul alai și bogățiile sale erau păzite și de un trup de oaste, tot călare, înveșmântată în tunici și chivere roșii.

Mulțimea de călători ieși pe Poarta de Jos, zisă și a Seimenilor, și se prelinse pe Ulița Gunoaielor, care cobora spre Bahlui, îndreptându-se spre mănăstirea lui Melentie Balica, cea ctitorită de bunicul principelui dinspre mamă, și care închipuia locul de întâmpinare a străinilor de seamă ce veneau la Iași din miază-zi. Jupâneasa Elisaftea, mama voievodului, în acea clipă și înalt caimacam al țării, îl urmă cu rădvanul până la mănăstirea părintelui ei, unde se opri

spre a se închina la icoane și a se ruga pentru norocul și fericirea feciorului, care pleca la așa grea cumpănă.

Alaiul, după ce se opri câteva clipe în poarta sfântului locaș, spre a privi la îmbrățișarea de despărțire dintre mamă și fiu, urcă coasta lină spre valea Nicolinei pe care o va urma o vreme, spre a trece apoi colinele din stânga, ca să ajungă la primul conac, cel de la Scânteia. Călătorii însă nu se opriră de astă dată aici, cum era datina, ci trudiră ca să răzbească până la curțile domnești de la Vaslui, pe care să le atingă înainte de a se întuneca. La acea vreme, din păcate, acestea nu se găseau într-o stare din cele mai bune, însă Măria sa zări prea puțin stricăciunile care măcinau zidurile lăsate în ruină, pe de-o parte din cauza înserării, iar pe de alta pentru că ispravnicul, vestit de avangărzi de apropierea alaiului, făcuse unele gătiri de întâmpinare, atârând spre pildă covoare pe zăplaz și pe parmaclăcul ceardacelor, acoperind în parte dărăpănăturile și coșcovelile supărătoare la vedere. Aici se făcu primul popas. Astfel se sfârșea întâia zi de călătorie.

Mergând cu grăbire, în răstimpul celei de a patra zile, alaiul ajunsese la Buzău. Iar lucrul poate n-ar fi fost vrednic de a fi pomenit în chip deosebit, dacă aici nu s-ar fi petrecut o întâmplare care a avut mai apoi o uriașă înrăurire asupra împrejurilor ce-au hotărât evoluția evenimentelor viitoare, deși poate, în clipa desfășurării sale, ea părea lipsită de orice însemnătate. Era vorba de apariția în convoi a unei slugi a vel vornicului Coci. Aceasta se întorcea din Stambul, unde fusese trimisă cu o pâra împotriva principelui care tocmai năzuia într-acolo ca să obțină confirmarea. Arzmahzarul cu pricina fusese încredințat lui kâzlar-agasî, adică șeful eunucilor ce păzeau haremul sultanului, slujbaş cumpărat de vornic de câteva luni. Jalba îi fusese dată cu rugămintea de a o face să ajungă în mâna stăpânului său.

Bărbatul, după porunca pe care o avea, îl căutase pe Lupu ca să-l înștiințeze că a împlinit toate cele ce-i fuseseră orânduite. Cu acest prilej îi împărtăși și alte noutăți aflate atât la Țarigrad, cât și în lungul drumului. Astfel îi relatează că Iliș a sosit la Sambul cu mai bine de-o săptămână în urmă și-a tras la casele sale de pe coastele domoale ale Galatei, lângă nevestă, deși femeia nu-l prea suferea. Nu cuteseră să treacă pe la Bogdan serai, ce era casa împuterniciților moldoveni din inima împărăției, adică un soi de ambasadă, și care stătea goală și nefolosită de luni de zile, căci capuchehaia Kurt Celebi, fiind totodată unul din cei mai bogăți cămătarii greci din târg, avea propriul palat într-un colț ales al Fanarului, pe undeva prin dosul patriarhiei ecumenice. Ori el prefera să locuiască aici, căci seraiul său era nu numai mult mai spațios și mai măreț decât cel ridicat pe coasta colinei din vecinătate de stăpânirea moldovenească, dar era și mult mai confortabil.

Se zvonea că fostul domn, cât și cuscru Kurt Celebi, ar fi depus pâră atât împotriva lui pan Miron Barnovschi, ridicat în scaun prin încălcarea legii, dar și împotriva bunului său stăpân Coci, învinuindu-l pe acesta din urmă că a răzvrătit ținuturile Kara Iflakului cu gândul de a le scoate de sub stăpânirea slăvitei împărății și a le trece sub ascultarea regelui Poloniei, dornic de a ajunge cu hotarele la țarmul Mării Negre.

Dar pârele împotriva noului principe moldav, după cât se părea, erau mai multe, ele nemărginindu-se numai la jalbele celor doi. Se vorbea că și alți doi zarafii vestiți, avându-și fiecare câte un oblăduit, încondeiau pe alesul divanului moldovenesc, aducându-i felurite învinuiri. Cel mai pornit părea a fi Scărlet Saegiul, socru răsosului voievod Alexandru Cuconul, căruia i se alătura și unchiul celui dispărut, un anume Bartolomeo Minetti. Erau niște moșnegi cu un picior în groapă, dar care nu se puteau lăsa

de uneltiri și de învârtit banii, socotindu-se un soi de rostuitori ai voievozilor valahi, pe care ei îi urcau sau îi zvârleau din scaun.

Însă toptanul arzurilor care-l înfierau pe Barnovschi nu se sfârșea cu acestea. Avea, după cum se dovedea, peste măsură de mulți dușmani. Iar între ei meritau a fi pomeniți cel puțin încă doi. Unul era Moise Movilă, domnitorul de mai înainte, care fusese până de curând prizonier la tătari. Pare-se că avea o înțelegere ascunsă cu Cantemir mârza, hanul nogailor, care dintr-o pricină oarecare dorea să-l vadă întors în scaun. Era însă primejdios și din altă pricină. După moartea cumnatului, preatânărul Alexandru vodă Cuconul, soața moștenise o avere uriașă, cu care putea cumpăra ușor coroana Moldovei. Numai că aceasta, nesuferindu-și bărbatul, dăruise unui unchi tot bănetul rămas de la răposat, lucru cu care, când a sosit la Stambul, soțul nu a fost de acord. Socotind că moștenirea e parte a zestrei nevestei, pe care ea nu o putea înstrăina fără încuviințarea sa, dădu în judecată pe vârstnicul unchi, procesul găsindu-se abia la începuturile sale. Dacă izbutea cumva să-l câștige, datorită bogăției ce-o dobândea, amenința să devină un adversar redutabil, fiind practic greu de dovedit. Ciudat era că, deși era neam cu Barnovschi prin mama acestuia, năzuia totuși să-l uzurpe, fără a-și face vreo muștrare de cuget.

Se zvonea apoi că în marele târg ar mai viețui un anume Neagu Basarab, ce ar dori și el să ajungă în scaunul de la Iași, dar nu se știa sigur dacă și dânsul a înaintat sau nu pâre împotriva lui Barnovschi, dar putea s-o facă în temeiul visurilor pe care și le făurise.

Și Leon vodă Tomșa pare-se că a trimis stăpânirii niște jalbe, năzuind însă, după câte se zicea, la scaunul de la București, nu la cel de la Iași. Oricum, plângându-se de Alexandru vodă Iliaș, și scrierile sale puteau fi de ceva ajutor în disputa iscată în jurul tronului ieșean.

Deci este oarece învâlmășeală în lupta pentru locul rămas vacant. Măritul kâzlar-agasî, adică mai marele eunucilor împărătești, și alți ocrotitori și împuterniciți ai milostivului său stăpân l-au prevenit asupra acestui toptan de arzuri, spre a-l ajuta să ia cuvenitele măsuri de apărare. Din păcate însă, nici unul dintre dâșșii nu-i putuse lămuri care sunt șansele de izbândă ale acelor care se înfruntau, căci la rândul lor aceștia se mâncau între ei, nefiind într-o unire, fiecare, și Iliăș, și Movilă, și Neagu Basarab, voind să smulgă celuilalt coroana. Oricum, ceea ce îi apropia pe toți era împrejurarea că toți ridicau pâra împotriva domnului ales, gășindu-i tot soiul de vini, păcate și cusururi, deci veneau în întâmpinarea scrisorii luminatului său stăpân, sprijinind-o. Dar arzurile lor închipuie un cuțit cu două tășuri, căci, deși îl spurcă strașnic pe Miron vodă Barnovschi, atrag atenția asupra existenței unei strașnice concurențe, care poate deveni primejdioasă.

Lupu ascultă cu luare aminte noutățile, dar fără prea mare veselie, căci dezvăluirile îi arătau că Barnovschi nu este singurul potrivnic pe care-l avea de învins. Ba alții erau și mai periculoși, riscând să pățească cele pătimate și în rândurile dinainte. Se ivea din nou primejdia ca el să trudească din greu ca să-l dea jos pe Barnovschi, iar de profitat să profite, un altul din cei trei pe care sluga îi indicase ca năzuind la scaun. Oftă înciudat, gândindu-se cum ar putea să-i înlătore și pe aceștia...

Deodată avu o străluminare. Dacă nu gășise soluția de a zădărnici urzelile acelor care-i stătea împotriva la Țarigrad, putea barem folosi o parte a știrilor aflate, pentru a scăpa de corvoada de a-l urma pe Barnovschi până la Stambul, primejduindu-se pentru câștigul cuiva ce-i mai era și potrivnic!

Pe deasupra nu-i venea la socoteală nici să dea ochii cu Matei vodă, căruia, în vreme ce acesta se judeca la

Stambul cu Celebi, îi trimisese mai multe pâre împotriva lui Alexandru vodă Iliaş, prilej cu care, spre a-l încredința că la mijloc nu sunt vicleniile unei curse, trimișii săi îi dezvăluseră domnului muntean și gândurile în temeiul cărora stăpânul lor voia să-i fie de ajutor. Deci principele muntean cam știa ce visa vel vornicul, și știa totodată că nu prea își făcea scrupule și muștrări de conștiință când era vorba să-și atingă ținta, fiind dispus să-i jertfească fără pic de ezitare pe toți aceia care-i stăteau în cale. Dar în acea clipă, își zicea Lupu, nu avea cum prevedea dacă fostul agă, cunoscând adevărul asupra-i, bănuind că face un joc dublu, se va prinde în țesătura ipocriziilor sale și se va preface, potrivit-nevoilor clipei, sau îl va da de gol. Drept care era mai înțelept să evite o întâlnire cu munteanul, la care să fie de față și Miron vodă.

Ori dacă își mânua sluga cu îndemnare, putea scăpa din alai, fără a mai ajunge nici la București, nici la Stambul. Drept care o luă de-o parte și-o dăscăli temeinic, arătându-i că o va duce înaintea noului domn, lămurindu-i totodată în amănunțime și ce anume să spună și ce nu, din cele pe care i le istorisise mai devreme. Putea să-l înștiințeze că la Stambul îl așteaptă trei dușmani, care vor să-l înlăture spre a dobândi ei scaunul și din pricina asta au ridicat toptan de pâre împotriva-i. Iar aceștia sunt Alexandru vodă Iliaş, Moise vodă Movilă și un oarecare Neagu Basarab, prieten la cataramă și rudă cu Matei vodă, la care tocmai se duc în ospeție. Având în vedere prieteșugul cu cel din urmă, va trebui să fie foarte prudent în relațiile cu principele muntean, care, pentru a-și ajuta oblăduitul, ar putea încerca să-l înșele, deci să nu se prea încreadă în spusele sale, fiind fățarnice!

Apoi să arate că Iliaş a depus și o aprigă pâară împotriva stăpânului său, învinuindu-l că a pornit răzvrătirea din Iași, pricinuind nu numai alungarea sa din tron, ceea ce era o încălcare a voii padișahului, dar a pricinuit și moartea

a o mulțime de greci și turci, uciși pe nedrept de zavistnici. Iar pentru aceste ticăloase fărădelegi a cerut aspra sa osândire. Ba a ațâțat împotriva-i și neamurile celor pieriți, îndemnându-i ca să-i ia viața, dacă vor putea ajunge în prajma sa. Deci dacă ajungea la împărăție, stăpânul său era în primejdie de a fi ori întemnițat, ori sortit butucului, ori înjunghiat pe la spate.

Iar dacă va fi întrebată de ce a mers la Stambul, sluga era îndrumată să arate, nu că a dus răvaș lui kâslar-agași, ci că a însoțit un negustor turc de miere – un balgiu – care cumpărase marfă de la stăpânul său, spre a-i fi de folos pe drum, omul neavând ajutoare îndeajuns.

Deci Lupu se înfățișă deîndată lui Barnovschi, cerându-i favoarea de a-i vorbi între patru ochi și-i lămuri că adineauri a primit din Stambul vești care ar putea fi hotărâtoare pentru victoria demersurilor lor la Înalta Poată și că îi poate aduce omul cu pricina, ca acesta să-i relateze cu gura sa știrile pe care le-a aflat, încât să-i poată cere și alte detalii, care lui îi scăpaseră.

Barnovschi se învoi să asculte și sluga, căzând în cursa pe care i-o întinse cu îndemnare vornicul. Știrile despre cei trei dușmani pe care-i avea la Țarigrad îl impresionară în chip deosebit. Oricum, după cum i se lămurea, dacă ajungea la Stambul trebuia să fie peste măsură de prevăzător, căci era de parcă intra într-un stup de viespi înfuriate, putându-se aștepta la zeci de înțepături.

Atitudinea prevenitoare, săritoare și îngrijorată a lui Lupu îl făcu să devină mai îngăduitor față de vornic, care nu i se mai păru atât de răuvoitor cum i-l înfățișaseră apropiații. Probabil că aceștia exagerau, dovadă stând împrejurarea că boierul îi atrăgea atenția asupra primejdiilor ce-l pândesc, lucru la care ceilalți nici nu se gândiseră. Deci îi păsa de soarta sa, căci, dacă îi dorea într-adevăr răul, nu l-ar fi prevenit, ca să poată lua din vreme măsuri, ci l-ar fi lăsat să

bâjbâie în neștiință, îmboldindu-l chiar să făptuiască unele greșeli.

Când Lupu mărturisi că îi este frică să meargă la Stambul de teamă de a nu cădea jertfă răzbunării lui Iliăș și a neamurilor grecilor și turcilor morți în timpul răzvrătirii de acum câteva săptămâni, domnul chiar îl crezu, socotindu-l sincer, și se grăbi să-i dea învoirea de a se întoarce în Moldova, unde să-i aștepte fericita înapoierie.

Lupu atâta aștepta. Când ieși de la audiență, își adună imediat ceata de slujitori și le porunci să-i aducă trăpașul, să încalcece cu toții și să pornească imediat spre casă, în graba cea mai mare. De altfel până dimineața trecuse înapoi hotarul pe la Focșani. Poruncise și vizitiilor de la chervanul cu merinde să facă drumul întors, dar nu-i așteptase, căci aceștia nu puteau merge cu repeziciunea unor călăreți fără de bagaje, ci îi lăsă mult în urmă, să se descurce singuri.

Prietenilor săi prinși în alai însă nu le explică viclenia la care recursese și nici scopul în care o făcuse, încât plecarea sa neașteptată îi derută și-i îngrijoră totodată. Bănuiau că este ceva la mijloc, ceea ce putea fi primejdios și pentru ei, dar nu se puteau dumiri despre ce e vorba, drept care îi cuprinse teama. Ar fi fugit și ei cu cea mai mare plăcere, dar nu le dădea prin cap nici un pretext în temeiul căruia să ceară ca să fie sloboziți din slujbă. Deci, cu inima strânsă, se vedeau siliți să meargă mai departe.

A doua zi, a cincina de călătorie, ce pica în 19 mai, adică taman în Duminica Samaritencei, Barnovschi porni mai departe spre București, scurtând calea pe la Bârsești¹⁶¹, iar seara convoiul atinse podul de din jos de mănăstirea Plumbuita, care făcea trecerea peste Colentina, loc unde, cu vreo șapte luni în urmă, avusese loc prima înfruntare dintre Radu Iliăș și Matei Basarab.

---

¹⁶¹ Azi Urziceni.

Aici îi veniră în întâmpinată o seamă dintre boierii de sfat, însoțiți de un pâlcc de vreo sută de oșteni în veșminte roșii, care îi însoțiră pe călători până la curtea domnească, unde oaspetele și câțiva dintre boierii săi de frunte primiră chiar găzduire peste noapte. Însoțitorii ceilalți, oștenii și slugile de rând, fură poștiți a găzdui pe la caravanseraurile din târg, care erau destul de multe.

Matei îl primi în aceeași seară pe Barnovschi în spătăria mică spre a sta de vorbă. Principele moldovean era însoțit la audiență de cumnați, de logofătul Ghenghea și de nepot. Acesta din urmă avea o mulțime de neamuri printre boierii munteni, simțindu-se foarte în largul său în mijlocul sfetnicilor gazdei.

Spre surprinderea și nedumerirea oaspetelui, Matei vodă începu neșuțările întrebând de vel vornicul Lupu, de care dânsul auzise încă din anul trecut și se arăta dornic să-l cunoască.

- A fost cu noi până ieri seară, când i-a venit o slugă din Țarigrad și i-a adus vestea că viața îi este în primejdie din cauza părelor ridicate împotriva-i de Iliăș și a cerut învoirea de a se întoarce.

Matei vodă, până atunci zâmbitor, se schimbă dintr-o dată la față și se încruntă:

- I-a venit slugă din Țarigrad cu vești? Ciudat. Lunile trecute cât eram eu la Stambul, mi-a trimis mai multe päre să mă ajute la judecata cu Kurt Celebi. Și ca să mă încredințeze că nu mă viclenește și nu mă ademeneste în vreo capcană, mi-a mărturisit prin trimișii săi că, surpându-l pe Iliăș, nădăjduiește să dobândească domnia... Mă întreb și eu dacă sluga aceea n-o fi fost una dintr-acelea ce-a venit și la mine cu pärele.

- Cică plecase să fie de ajutor unui balgiu...

- Oare chiar să nu fi avut turcul căruțe și căruțași îndeajuns, și i-a trebuit un călăreț însoțitor? se îndoii Matei.

Parcă n-aș crede. Mi-e teamă că omul tot cu vreo pâră mersese... Împotriva cui oare? Ar fi bine să aflăm, iscodindu-l chiar pe cel cu pricina. Poate Măria Ta ar trebui să alcătuiești o poteră pe care s-o trimiți pe urmă-i ca, avându-l la îndemână, să-i putem pune unele întrebări.

- Eu parcă nu îndrăznesc să dau poruncă de prindere și aducere cetluită a vornicului. De altfel a fost foarte binevoitor, prevenindu-mă asupra acelor care năzuiesc la scaunul meu. Pe deasupra nu cred că niște măsuri prea aspre luate împotriva unor boieri să fie bine primite de Înalțul Devlet, acum după ce s-a iscat zvonul că Iliș ar fi voit să facă măcel... Iar eu, care taman mă duc într-acolo, să răscolesc supărarea abia ogoită, cât de cât? Poate că nu e tocmai lucrul cel mai înțelept... Oarece blândețe cred că va duce la o mai bună părere...

- Atunci o să trimit eu după dânsul! hotărî Matei vodă și chemă la sine un iuzbașă, căruia îi porunci să-și adune ceata și să ia urma vel vornicului, aducându-l la curte chiar cu forța dacă nu vrea să vină de bună voie. Dar să nu-l lege ca pe hoți, ci pe cât va fi cu puțință să se prefacă a-l înconjura cu toate semnele de cinstire cuvenite unui boier de rang așa înalt. Numai la foarte dârză împotrivire să treacă la folosirea cătușelor și a lanțurilor.

Bietul om nu-și prea închipuia cum să-l aducă cu forța, dar totodată să-i arate semnele unei înalt respect și o deplină supunere. Dar nu obiectă, ci ieși să împlinească porunca, în speranța că va găsi o cale de a împăca sila cu respectul.

Adevărul este că ceata de poterași, deși va porni deîndată și va călări temeinic, nu-l va ajunge din urmă pe Lupu. Acesta trecuse hotarul la Focșani, cum arătară vameșii, și-și pierduse urma prin lunca Siretului. Iuzbașa, întâlnind împotrivirea grănicerilor moldoveni la încercarea de a trece dincolo, va abandona urmărirea și, ca să nu se

întoarce cu mâna goală, îi va lua prinși pe căruțașii lui Lupu, pe care-i descoperise la ducere și-i reîntâlnește și la întoarcere. Dimineața, primind știrea, Matei pufni nemulțumit:

- Al naibii ghinion! Dar asta e, nimic alta de făcut.

Nici nu-și închipuia bietul domn că faptul de a-l fi scăpat pe Lupu printre degete îi va aduce mai apoi o uriașă năpastă, ce se va întrupa în mai multe războaie năprasnice, care vor duce la pierderea câtorva mii de vieți. Și asta numai din pricina prea marii superficialității cu care un principe cam încrezut tratase lucrurile. Câte rele nu s-ar mai fi întâmplat, dacă Lupu n-ar fi fost atât de repede de picior în acea noapte de mai... Dar după ani, Matei nu mai putea face alta decât să se împace cu soarta.

Discuțiile cu Barnovschi, începute înaintea chemării iuzbașei, continuă și după plecarea oșteanului, Matei dând mulțime de povețe egalului său întru rang, arătându-i cui merita să ofere peșcheșuri și cui nu, cât de mari să fie acestea pentru a mulțumi și câștiga sprijinul celui dăruit, de cine să se ferească, cine e iudă și umblă cu fățarnicii, cine are cu adevărată înrăurire și cine nu asupra năbădăiosului și sângerosului padișah, în aprig război cu mumă-sa și cu o bună parte a oștii, pe care nu izbutise s-o supună pe deplin. Oricum, furtunosul Murad al IV-lea se stârnea ușor și adesea din nimic, devenind năprasnic, dar era schimbător, încât nu era de mirare ca, ceea ce admira azi, să nimicească, plin de mânie, mâine. La el te puteai aștepta la orice, fiind cu neputință să ghicești cum va răbufni peste câteva zile chiar în legătură cu un lucru care părea pentru vecie hotărât.

Apoi, întorcându-se la clipa pe care o trăiau, gazda stăruie că ziua în care se întâlneau și chibzuiau asupra chipului de a dobândi scaunul ieșean este plină de adânci semnificații, fiind Duminica Samaritencii, și așa cum acele femei pomenite în Sfânta Scriptură, în temeiul poveștelor primite, i se dezvăluie lumina mântuirii cerești, așa această

zi de praznic sfânt îi îngăduie și lui Miron vodă să descopere calea mântuirii pământești, bătând hrubele tenebroase ale împărăției necredincioșilor

Barnovschi asculta pilda scoasă din Evanghelii aproape încruntându-se, căci își zicea în ciudat: „Dacă eu aș fi samariteanca din sfânta scriptură care se luminează, înseamnă că el se crede Isus, Cel ce dă învățături, ceea ce cam întrece măsura! Dar în sfârșit, trebuie să mă prefac că nu pricep, ca să pot merge mai departe.”

Matei nu putea să nu remarce văditele aere de superioritate ale moldoveanului și să nu fie agasat că e privit de sus, cu oarece lehametiseală. Văzându-i semeția, se întrebă de ce-o mai fi venit la el ca să-i ceară sfatul, dacă se socotește mai înțelept și-i primește povețele cu o îngăduință ușor disprețuitoare, ca fiind naive, mult sub nivelul gândirii și înțelegerii sale. Oaspetele i se păru supărător de trufaș și, scos din sărite, își zise că până la urmă trufia îi va veni de hac. Un cămătar sas de la Brașov, când împrumutase bani de la el pentru războiul de anul trecut, vorbind de Rákóczi, pe care nu-l suferea, îi spusese o vorbă pe care i-o și tălmăcise de altfel pe românește, ca s-o poată înțelege. Zicea sasul: „Dummheit und Stolz wächst auf selbem Holz¹⁶².” Iar vorba părea că se potrivește de minune și moldoveanului în trecere. Prea se credea! Totuși, întrucât puteau fi vecini mulți ani, nu avea rost să-l stârneasă, ci era mai înțelept ca să-l rabde. Așa că se stăpâni.

De altfel îi dădu și câteva scrisori către prietenii pe care și-i câștigase la Țarigrad, atât în lumea grecească a Fanarului, cât și între slujbașii Topkapî-ului. Cum peste câteva zile urma să-l caute și pe beilerbeii Silistrei, îi dădu și un răvaș către acesta, în care îl ruga pe turc să-l ajute pe prietenul său de la Iași, putând dobândi prin mijlocirea sa și o seamă de avantaje de la crăia Lehie, acesta bucurându-se

---

¹⁶² Prostia și mândria cresc pe același ciot.

de o trecere deosebită pe lângă regele acelei țări. Iar pentru a doua zi își pofti oaspetele să ia parte ca invitat de cinste la întrunirea divanului, unde vor putea povățui asupra unui trainic tratat de alianță între cele două țări ale lor, întru prosperitatea acestora.

Se despărțiră destul de târziu, cu simțământul de a fi ajuns la o mare apropiere sufletească, chiar dacă Matei vodă simțea îngâmfaarea și disprețul celui alt ca pe o împunsătură în inimă. Pe de altă parte era puțin nedumerit de faptul că musafirul, în ciuda aerelor de superioritate pe care și le dădea, tindea să-i imite servil toate faptele, ceea ce era pe undeva ciudat și contradictoriu pentru cineva peste măsură de mândru, care-i privea de sus pe cei din jur, socotindu-se așezat cu mult deasupra lor!

Luni Barnovschi fu primit cu toată cinstea în divan, dându-i-se un jilț în stânga scaunului voievodului Matei, loc care, după obicei otoman, era socotit ca fiind cel mai de cinste. Fură poftiți și boierii moldoveni ca să ia parte la sfat, spre a desăvârși negocierile pentru încheierea unui tratat între cele două țări surori, care să le unească în cuget și în fapte, pentru ca, ajutându-se, să poată înfrunța împreună vitregiile ce le stăteau înainte. Dezbaterile se lungiră până spre ceasurile prânzului, când grămăticii fură poftiți să aștearnă întreaga înțelegere pe hârtie, iar cei doi domni și boierii aflați de față să întărească hrisovul cu pecetile lor. Între timp, în odaia cea mare a palatului, se încinse un strașnic ospăț în onoarea oaspeților.

Taman când cheful era în toi, ceaușul care plecase spre Silistra drept căpetenie a ariergărzii care gătea conacele pentru alaiul ce venea în urmă, se înfățișă domnului ieșean spre a-i șopti la ureche că are veste grabnică de împărțășit. Barnovschi, nerăbdător și lehametisit, îi porunci să-i spună acolo tot ce avea de spus.

- Măria Ta, gătind trecerea Dunării, am ajuns la Dârstor și am sârguit să rânduim de-o audiență la slăvitul beglerbei Abaza pașa, numai că atunci am aflat că Luminăția Sa nu se află în târg, fiind plecat în cercetare în cetatea Rusciucului. De aceea ne-am întors spre a te vesti, fiind trebuitoare o schimbare a a căii de urmat.

Matei care era alături și auzi lămurirea, râse:

- Păi nici că se putea mai bine. Drumul este mai scurt și mai bun. În șase-șapte ceasuri cel mult, fără a vă grăbi, puteți ajunge acolo. Deci cum spuneam și ieri, Duminica Samaritencii vă așează sub ocrotirea unor auspicii fericite.

- Foarte bine, jupâne! Nu rămâne atunci decât să urmezi noua cale și să ne gătești trecerea Dunării pe aici, se întoarse Barnovschi vodă spre ceaușul care aștepta în spatele său.

Deși ziua următoare pica marți, călătoria merse mai departe. La drept vorbind obiceiul așezat din popor sfătuia să nu începi lucru nou în asemenea zi de nenoroc, nu să duci la capăt un lucru deja început. Deci clipa nu trebuia să fie tălmăcită ca aducătoare de ghinion și supărare, cu atât mai mult cu cât latura nefastă era atenuată de împrejurarea că în acest an în aceeași zi se prăznuiau și Sfinții Împărați Constantin și Elena, care erau socotiți, prin însemnătate, asemenea Apostolilor.

De astă dată drumul plănuit fiind scurt, alaiul porni abia după împlinirea celui de al doilea ceas al zilei¹⁶³, umblând în pas tihnit. După amiază de altfel va intra în cetatea Giurgiului, unde nu adăstă prea mult, căci, sosirea fiindu-i vestită de ieri, ghimiile stăteau pregătite pentru traversarea apei. Dincolo domnul era așteptat de toate autoritățile locale, adică de muhafâz, de nazâr, de șehir, de kethudasi, de molla dimpreună cu mai mulți cadii și de subași. Ei închipuiau plin de mândrie a'yan-ii ținutului. De

---

¹⁶³ Corespunzător cu ora 8 din zilele noastre.

cum se apropiară călătorii de mal, chiar înainte de a pune piciorul pe pământ, meterhaneaua aflată mai în spate dădu zvon de cânt. După un scurt cuvânt de bun-sosie, în bubuit de tobe, zornăit de chimvale și țipăt pătrunzător de surle, alaiul începu să urce coastele falezei spre târg, într-un loc unde acestea erau mai domoale și străbătute de un șleah. De pe malul apei unde se oprise, Barnovschi nu putea zări decât acoperișurile roșii de olane ale unor case și mai multe minarete zvelte ce țâșneau îndrăznețe spre tării, împungându-le albăstreala cu acoperișurile lor ascuțite.

Miercuri principelui ieșean i se făcu cinstea de a fi primit în audiență de măritul beglerbei Abaza pașa. Se duse spre serai urmat de un alai măreț, dar de intrat, întră însoțit numai de câțiva dintre boierii săi, ceilalți rămânând în ogradă. Faptul că aceștia urmau a aștepta afară era știut de la bun început, dar menirea lor era aceea ca, prin strălucirea veșmintelor și a valtrapurilor, să dea fală împrejurării și să arate puterea, însemnătatea și bogăția oaspetelui.

Când Abaza îi ieși înainte în tinda seraiului său, Barnovschi i se închină cu mâna dusă la frunte la buze și la piept, în vreme ce niște paici așezau la picioarele gazdei peșcheșul pe care i-l adusese, adică niște pungi cu galbeni și niște blăni de samur. Slujbașul îi primi închinarea și darurile cu oarece nepăsare, și-l pofti în arzodasî, adică odaia învecinată unde urma ca să stea de vorbă. Adevărul era că, ținând seamă că se socotea mai marele domnilor români, stăpânul lor deci, i se păru că plocoanele sunt cam puține și cam sărace. Totuși nu zise nimic, ci doar zâmbi amabil, grăbindu-se să treacă pragul, în încăperea de alături, unde în lungul pereților așteptau înșirați în picioare toți slujbașii cetății și cei ai eyaletului.

Obișnuit aici erau aduși oaspeții, găsindu-l pe bei așezat pe sofaua ce avea rostul unui soi de tron. De astă dată însă, vizitatorul părându-i-se mai puțin marcant, nu se

grăbise să-și ocupe locul, ci întârziase în iatac, socotind că oaspele, ce-i era supus, n-avea decât să-l aștepte. Aceasta era pricina din care se întâlneau în tindă, creându-i lui Barnovschi impresia că turcul i-ar fi ieșit în întâmpinare, lucru care, evident, nu intra în vederile sale.

Abaza pașa, neluându-l o vreme în seamă, fiind întors cu spatele, se îndreptă spre sofaua sa și se tolăni tacticos între perine. Abia apoi păru că-și aduce aminte de moldovean și-i făcu semn că poate începe ca să-și spună păsurile. Barnovschi, rămas înainte-i în picioare, începu prin a-i cere să-l susțină pe lângă padișah întru dobândirea domniei Moldovei, cunoscând înrâurirea deosebită de care se bucură și știind totodată că el este ispravnicul împărăției, dator să privegheze asupra ținuturilor de din sus de Milcov. Îi înfățișă și scrisoarea de recomandare a lui Matei vodă, care-i sprijinea ruga. Turcul îl asculta senin și zâmbitor, dar total absent și fără a se angaja în vreun fel, părând chiar că se gândește la altceva.

Cum Barnovschi se așteptase la niște cuvinte de încurajare și la niște aprecieri laudative urmate de făgăduieli, se simți destul de dezamăgit în sinea sa de tăcerea prelungă a înaltului slujbaș. Pentru a-l scoate din starea de nepăsare în care era cufundat, fu cuprins de imboldul de a evidenția utilitatea sa, zugrăvind foloasele pe care le poate aduce dacă va fi aridicat în scaunul pe care îl revendica. Lăudându-se chiar puțin, arătă că se bucură de mare trecere pe lângă craiul Vladislav al Lehie și, prin aceasta, poate deveni un foarte folositor mijlocitor între acesta și împărăția otomană, cu atât mai mult cu cât în ultima vreme au apărut nefericite disensiuni, care pot fi totuși stinse.

- Desigur că nu pot rămâne indiferent în fața unei asemenea posibilități, mărturisii Abaza pașa, cu atât mai mult cu cât, orice conflict care s-ar dezlănțui, lovește în primul

rând în eyaletul ce mi-a fost sortit să-l cârmuiesc. De altfel chiar și în clipa de față întâmpin mulțime de supărări din pricina cazacilor zaporojeni, care pustiesc fără încetare ținuturile tătărăști de dincoace de Oceacov. Ori acesta e un semn de neprietenie din partea rigii Vladislav, care va trebui pedepsit, încât, deși de nimeni nu e dorit, va trebui să se dezlănțuie un război pentru a face în sfârșit un dram de rânduială în aceste olaturi.

- Eu cunosc bine simțămintele serinismului rege leah, și știu că nu dorește vreun război cu împărăția, ci, dimpotrivă, năzuiește la păstrarea unei păci statornice. În ce-i privește pe zaporojeni, aceștia au fost și au rămas niște scandalagii nesupuși și arțăgoși, care nu fac decât să poftescă la jaf și la bătaie, iar ceea ce fac, întreprind fără încuviințarea craiului, ci chiar împotriva voinței sale. De aceea pentru nesăbuiința acestui popor gâlcevitor, pus doar pe prădăciuni, nu trebuie învinuit regele Vladislav. De altfel eu pot scrie neîntârziat atât regelui, cât și marelui hatman al Poloniei, care grijește de pragurile Niprului, spre potolirea acestor tâlhari stricători ai buneii vecinătăți. De altfel domniile români și în trecut au mai mijlocit în chip fericita pacea. Să nu uităm de Radu Mihnea, care, prin răposatul Vevelli, a încheiat celebra pace de la Hotin de acum doisprezece ani¹⁶⁴, deși voievodul de odinioară nu se bucura de trecerea mea pe lângă rege. Eu însă, fiind mult mai de vază, pot lesne dobândi o înțelegere nu numai pielnică împărăției semilunii, dar pot smulge pentru ea mai multe înlesniri decât le-ar putea aduce oricine altcineva!

La aceste vorbe Abaza pașa, în loc să se bucure, păru a se supăra și nu fără pricină. Slujbașul visa în taină să dobândească renumele de mare comandant de armată și de strălucit biruitor în bătălii, să primească poreclele de „neînvingător” și de „viteazul”. Dar pentru asta avea nevoie de

---

¹⁶⁴ Din 1621.

cel puțin un război, și încă de unul cât mai spectaculos. Și ca valiu de Silistra-Oceakov nu putea lupta decât cu Polonia, aceasta fiind sigurul potrivnic ce se găsea prin preajmă. Iar năvălirile neîncetate și dezordonate ale arțăgoșilor zaporojeni îi ofereau și pretextul pentru a porni doritul atac.

Ori inițiativele de pace și de prevenire a războiului, propuse de Barnovschi, îi zădărniceau visele, spulberându-le, deci nu puteau decât să-i displacă, stârnindu-i chiar oroarea. Evident, nu putea mărturisi moldoveanului calculele pe care și le făcea, și cu atât mai puțin să-i ceară și colaborarea spre a le înfăptui, cum ar fi dorit, întrucât acesta era nu mai departe decât cetățean polonez cu toate drepturile și îndatoririle de cuviință și pretins prieten al regelui Vladislav! Așa că pașa, care era un om viclean și perfid, extrem de versat, socoti potrivit să păstreze tăcerea, ba chiar să se prefacă binevoitor și interesat de cele povestite, ascunzându-și adevăratele gânduri. Nu era un om școlit, nici a multe știutor, ci unul ridicat de jos, cu fire cam din topor, dar dăruit cu o minte ascuțită și pătrunzătoare, priceput în a-i mânuși pe cei din jur. Numai datorită acestor iscusințe ajunsese atât de sus, la un rang care echivala pe undeva chiar cu acela de vizir.

Barnovschi, cu orgoliul lui deșert, facu însă greșeala de a crede că tăcerea turcului închipuie o aprobare, ba avu chiar sentimentul că se bucură de aceeași ascultare ca Matei vodă. Orbirea sa pricinuită de făloșenie îi va fi însă fatală. Drept care, în loc să întrevadă primejdia și să gândească la o cale de a o abate, el insistă asupra posibilităților ce-i stăteau la îndemână pentru a preîntâmpina un război cu Polonia. Promise să scrie imediat marelui hatman al coroanei, Stanislav Koniecpolski, castelanul de Cracovia, spre a-i cere ca pe de-o parte să trimită un sol de pace la Silistra, iar pe de alta să ia măsuri de liniștire a căpeteniilor căzăcești, pe care să le aducă la ordine.

Ori lucruri mai neplăcute și mai agasante nici că putea spune beglerbeiului, care înghițea cu noduri cele pe care le auzea și se chinuia amarnic ca să-și stăpânească furia și să-și păstreze chipul blând și zâmbitor, ca un ipocrit desăvârșit ce putea fi. În sfârșit, pierzându-și răbdarea, slujbașul otoman puse capăt audienței, declarând că așteaptă să vadă dacă dânsul chiar se bucură de trecere pe lângă căpeteniile polone, trecere cu care se laudă. Așteaptă deci ivirea solului de pace polon, pe care el i-l făgăduise și nădăjduiește ca zaporojenii să se liniștească în sfârșit în urma intervenției sale.

Când Barnovschi pomeni de niște scrisori de recomandare, turcul se făcu a nu auzi, mulțumindu-se doar a făgădui că va pune o vorbă pentru dânsul la împărăție, scriind până seara și vizirului și padișahului despre el și audiența avută. Barnovschi se grăbi să creadă că spusele închipuie chiar o promisiune de ajutor și-i mulțumi cu recunoștință, și în compensație se legă să scrie, imediat ce va ajunge la gazdă, marelui hatman al coroanei poloneze, lucru pe care chiar îl și face în după-amiaza zilei. De altfel, din întâmplare, documentul s-a păstrat până astăzi în arhivele poloneze, și ne este cunoscut.

La rândul său și pașa își va ține făgăduiala și va scrie la Țarigrad în aceeași zi, numai că dânsul arăta atât vizirului cât și padișahului că cel care cere scaunul din Kara Bogania, după ce a discutat câteva ceasuri cu el, i se pare cu totul nepotrivit slujbei pe care o dorește. De aceea, ca ispravnic pentru țările de dincolo de Dunăre, dânsul nu-l recomandă, ci, dimpotrivă, sfătuiește să fie căutat altcineva în locu-i, cu atât mai mult cu cât, fiind și cetățean polonez și apropiat al regelui Vladislav, nu poate inspira nici un fel de încredere. Pare mai degrabă o iscodă polonă vârată în sufletul împărăției, spre a putea unelti din interior împotriva stăpânirii. Pecetluite, cele două scrisori, una către marele

vizir și alta către sultan, vor ajunge la destinație chiar cu o săptămână înainte ca voievodul moldav să intre în Stambul, lucru pe care, însă, el nu-l va afla vreodată.

Socotind că a câștigat ajutor temeinic din partea lui Matei vodă și a pașei de Silistra, Barnovschi își reîncepu cu avânt călătoria către Țarigrad, trecând munții care tăiau de-a curmezișul, pe la mijloc, ținuturile bulgărești. Vremea era minunată, caldă și însorită, iarba dăduse colț, înălțându-se până din sus de glezne, iar mugurii crăpând, copacii înfrunziseră și totul era în floare, iar aerul era încărcat de mireme de pământ reavăn și de seve proaspete, ce răzbăteau din verdeața în care clocotea viața năvalnică în plină dezlănțuire. Gâzele bâzâiau împânzind văzduhul, iar pe câmpii se vedeau păscând pe lângă dobitoacele de lângă case și felurite sălbăticiuni, de la sprintenii iepuri, până la gingașele caprioare sau mândrii cerbi. Călătoria devenise o plăcere, iar coclaurile ofereau niște priveliști minunate, ce aminteau frumoase locuri pe care le părăsiseră. Oamenii se veseleau, râdeau, însuflețiți de simțământul neîntârziatei izbânzi a naturii renăscute.

Din eyaletul Silistrei alaiul trecu în cel al Rumeliei, iar după alte câteva zile de umblet ajunsese în preajma celebrului târg de la Edirne, adică Adrianopolul din timpurile bizantine. De aici înaintă cu nădejde spre Țarigrad, ale cărui ziduri drumeții sperau să le zărească curând în zare.

Se povestește că la unul din ultimele popasuri, șezând boierii la masă într-un mare caravanserai, Miron vodă Barnovschi fu cuprins de un aprig strănutat, ce părea să nu se mai termine. La început, după fiecare răbufnire, mesenii se grăbiră a veni cu urările de bine, noroc și sănătate, obișnuite prilejului. Dar cum Măria Sa nu mai isprăvea cu pufnitul, unul dintre boieri își aminti că izbucnirea poate fi curmată spunându-i celui cuprins de

acces un lucru neplăcut, care să-i dea o înfiorare. Drept care, spre deosebire de toți urătorii de bine de mai-nainte, el strigă destul de tare ca să fie bine auzit: „Viermi, Doamnel!”

Învățătura rămasă din bătrâni își dovedi eficiența, căci voievodului i se întrerupse noianul de strănuturi, dar lumea rămase puțin nedumerită, având simțământul că cele petrecute ar fi fost semnul unei rele prevestiri. Două întrebări îi frământau pe toți. De ce se dezlănțuise nesfârșitul șirag de strănuturi? Și de ce tocmai cuvântul viermi îl frânsese? Cum viermii apar numai pe mort, dacă zace neîngrijit, toți își ziseră în gând că cele întâmplate nu sunt de bun augur... Lumea fu atât de impresionată de incident, încât întâmplarea va fi pe larg istorisită în letopisețele de mai târziu...

Oricum, miercuri, în ziua de 5 iunie, deci la jumătatea săptămânii de dinainte de Rusalii, Barnovschi vodă intra fălos în marea cetate a Țarigrdului, cea vestită și prea strălucită, cu palate minunate și oameni din toate colțurile lumii, pestriți și ca înfățișare și ca veșminte, de era mai mare mirarea ca să-i privești. Iar de bogăție nici vorbă, pe unele ulițe erau seraiuri a căror fâlnicie nu avea egal în lume.

De altfel, fălos de felul său, principele poruncise încă de dimineață însoțitorilor săi, de la boieri de rangul întâi, până la ultimii oșteni și căruțași, ca toți să-și primenească straietele, îmbrăcându-le pe cele mai scumpe și mai mândre, ca să înmărmurească trecătorii cu bogăția și minunata lor înfățișare.

Alaiul va intra pe Poarta dinspre Edirne, zisă pe atunci Edirnekapi, dar nu se adânci prea mult în târg, căci, cam din dreptul zidirii zise Aetius Sarnci, adică cisterna de apă a lui Aetius, călătorii părăsiră ulița cea mare ce ducea la palatul Topkapî și Hagia Sofia, ca să se abată spre stânga, către marea mahala a Fanarului, coborând coasta domoală a

cele de a șasea coline, Altinci Tepe, pe pantele căreia se găsea mai la vale Bogdan Seraiul, adică sălașul din Stambul al capucehaei venite de la Iași, ceea ce în termenii moderni am putea numi rezidența diplomatică a Moldovei. Aici călătorii făcură primul popas, domnul și boierii mai apropiați, cât și o parte a chervanelor cu provizii și bogății, oprindu-se în ogrăzile acestui serai, în vreme ce ceilalți însoțitori se împrăștiară pe la caravanseraiurile din această parte creștină a cetății de căpătâi a slăvitei împărății musulmane.

*

* *

Capitolul al XVII-lea

În clipa când, în săptămâna de dinaintea Rusaliilor, Barnovschi intra cu fălosul său alai pe poarta Edirnekapi, în marele târg al Țarigradului nu era singurul care se putea lăuda cu titlul de voievod românesc. Aici se mai găseau, ca deținători ai aceluiași rang, Alexandru vodă Iliăș și feciorul său Radu, care, deși nu apucase să șadă în scaunul de la București, purtase totuși titulatura aproape trei luni; apoi alături de ei, cu același statut, mai puteau fi pomeniți Moise vodă Movilă ori Leon vodă Tomșa, cel alungat din scaunul de la București de peste un an!

Ilieșii sosiseră cu mai puțin de-o lună în urmă pe un mic caic care trăsese în portul Fosforion Limani din capătul Golfului de Aur. Aici se despărțiră. Spre a-și întâlni tânăra soție, Radu se duse la elegantul palat al socrului său, aflat în dreptul mahalalei Fanarului, din care se putea socoti că face parte, aridicat din sus de așezămintele patriarhiei ecumenice, cam în dosul lor se putea zice. Însă mirificul serai fusese înălțat în afara zidului străvechi de apărare, pe malul Cornului de Aur, așezat fiind pe niște pilaștri chiar deasupra apei, încât undele line băteau sub ceardace și sacnasie, de te simțai ca pe o corabie.

De altfel la stăruința fetei rămase acolo, deși socrul nu-l prea răbda, mai ales după ce pierduse scaunul, prilej cu

care el suferea o uriașă pagubă, tot bănetul vârat în afacerea înscăunării ducându-se pe apa sâmbetei. Iar dezamăgirea îi era cu atât mai mare cu cât își făcuse socoteala de a scoate un profit care-i înzecea investiția și i se păruse sigur. Dar, în cele din urmă, din marile sale speranțe se alesese praful, și asta numai din cauza nepriceperii băiatului, care nu i se părea bun de nimic, ci păgubos prin tot ceea ce făcea și care, în afara frumuseții trupești și a chipului, e adevărat fără egal, nu mai avea nici un fel de alte calități vrednice de luat în seamă de un om de afaceri.

Fata în schimb era topită de dragul său. Era înalt, zvelt, peste măsură de chipeș – semănând la drept vorbind cu taică-său –, glumeț, simpatic, simțitor, delicat, știind să-i spună lucruri drăguțe, încât s-o facă să se simtă bine lângă el. Numai când îl atingea o treceau fiorii.

Tatăl pufnea toată ziua văzând-o cum îl sorbea din ochi cu nemăsurată admirație și se învârtea în jurul său ca în jurul unei mămăligi fierbinți, de care, deși ești ispitit, nu te poți atinge, ca să nu te frigă. „Ce Dumnezeu o fi găsinde la neisprăvitul ăsta, de care nu mai pot scăpa?! De tânt ce este, a scăpat tronul și mi-a nenorocit întreaga investiție! Un ușuratic, bun numai ca să se țină de fuste și să le dezmierde. Atâta știe! Am ajuns în sapă de lemn din cauza neghiobiei sale. Mă ia groaza numai când mă gândesc la maldărul de bani pierduți din vina lui! Nu poți să faci nici un aranjament ca lumea cu el, sau măcar prin el.” Apoi, aducându-și aminte și de părintele său, adăuga: „Și, după ce el îmi era mai mult decât îndeajuns, mi-a mai picat pe cap și ta-său. Acum să stau și de dosul acestuia ca să-l bibilesc. Desigur că vrea să-i redobândesc scaunul, dar cum s-o scot la capăt, când îmi căzu acum în cărcă, după nenorocitul de agă Matei, și pan Barnovschi, ce trage în urma sa, ca pe-o trenă, și grația poloneză. Pe câți pot înfrunța și eu?! Și barem de-ar mai trăi Vevelli, care era tare descurcăreț în a pune domni în

cele două Vlahii. În clipele astea grele mi-ar fi fost de mare ajutor. Păcat că nu mi-a urmat sfatul, căci atunci ar mai fi fost și acum în viață. Dar așa, prea se cere mult de la mine! Dă-mi Doamne răbdare, căci în timpul ce vine mare nevoie o să am de ea!”

În aceeași vreme Alexandru vodă trăsesese la casa sa, mult mai mică și mai umilă, ce se găsea undeva pe coastele domoale ale Galatei. Știindu-l homosexual, nevasta nu se prea pierduse vreodată cu firea după dânsul, de aceea și acum îl întâmpină tot cu răceală. Dar bărbatul, deși nu mai era chiar tânăr, fiind trecut bine de patruzeci de ani, arăta totuși destul de chipeș, căci feciorașul Radu, cel atât de drag femeii, cu el semăna. Și, asemenea băiatului, știa să fie plăcut femeilor, remarcându-se prin sensibilitate, prin purtări pline de tandrețe și finețe, prin simțăminte alese și delicate, prin vorbe frumoase și lunecoase, prin glume izbutite. Avea darul de a intra în sufletul firilor gingașe. Lipsindu-i Veveli sau alți ibovnici de odinioară, se purta ca un soț desăvârșit, cu multă dragoste, încât jupâneasa Elena, fata banului Ianchi Catargi, cel demult pierit, uitând trecutul, se lăsa cu plăcere dezmiertată cu vorbe și nu numai, încât în primăvara următoare va naște un alt băiețel, la fel de frumos ca și cel dintâi, semănând leit cu taică-său, pricină din care părinții îi vor pune numele acestuia și al celebrului străbunic, adică Alexandru.

Pe coastele Fanarului, întruna din casele de lemn cu catul de sus ieșit în afară și acoperiș de olane, înconjurată de o ogradă nu prea mare, năpădită de flori, trăia tot destul de modest un alt român, ce-și zicea mândru, dar pe drept, tot voievod. Era Moise Movilă, cel alungat din scaun cu mai puțin de doi ani în urmă de Alexandru Iliaș, pașnicul său vecin de acum, de dincolo de Cornul de Aur. După ce zăcuse mai multe luni prizonier la tătarii din Bugeac, aprigul Cantemir mârza îl slobozise și-l ajutase să ajungă pe calea

mării la Stambul, nădăjduind că prin el va putea mânui schimbătoarea grație imperială, care în ultima vreme parcă începuse a păli și trebuia înviorată. Desigur se gândise și că-l poate folosi pe fostul domn spre a-și spori înrâurirea în Moldova, pe care o pustia adeseori.

Soața, care nu-l suferise niciodată, după moartea năprasnică a neprețuitului ei frate, pe care-l iubea enorm, fiind devastată sufletește, simțise nevoia unui reazem și unei înțelegeri pline de căldură, iar Moise, bărbatul ei, care altfel era o fire cumsecade și simțitoare, îi ghici cerința și înțelese să i-o împlinească. Astfel sărmana Ecaterină își găsisse consolarea în brațele primitoare ale fostului domn, care, acum fiind destul de liber și lipsit de griji, își putea jertfi destul de multă vreme cu ea. Cum nu era nici vârstnic, nu era de mirare că, în clipa când Barnovschi intra în cetatea Țarigradului, femeia rămăsese gravidă, trebuind ca în doar câteva luni să nască. Spre necazul ei, sarcina nu-i prea pria, fiindu-i adeseori rău, încât nu putea mânca, vărsa cam tot ce înghițea, avea stări de greață și de slăbiciune. Două servitoare sârguiau s-o ajute, iar bietul Moise, bun la suflet, încerca să-i fie cât mai mult alături, fără a-i putea fi de prea mare folos.

De altfel, în vreme ce nevasta se căznea așa amarnic, singura grijă a bărbatului era aceea de a se război cu un foarte bătrân unchi al ei, căruia ea, înainte de a se întoarce el de la tătari, îi lăsase moștenirea rămasă de pe urma fratelui răposat anul trecut. Era vorba de o grămadă de bani depuși prin băncile venețiene. Unchiul, lacom ca orice cămătar, în ciuda rugămintilor ce i se făcuseră, se îndârjise să nu înapoieze lețcaie din avutul ce-i căzuse în mână datorită slăbiciunii femeii zdrobite de durere și rămasă o vreme singură și fără nici un sprijin. Moise vodă Movilă, întors din prinsoare, după ce-și înduplecase soața să se răzgândească, dezlănțui un adevărat război pentru recuperarea a ceea ce

pierduse, arătând că, femeia nu avusese dreptul de a face darul fără învoirea sa, acesta putând fi socotit parte a zestrei ei, asupra căreia avea și el niște drepturi.

Conflictul duse la deschiderea unui mare proces, care, în clipa intrării lui Miron vodă în Stambul, tocmai era în toi, și va mai dura un an întreg, întrerupându-se abia în vara următoare, când unchiul, bătrânul Bartolomeo Minetti, va muri pe neașteptate. Însă lui Movilă îi revine prea puțin din câștig, căci între timp moștenitoarea de drept, soția sa, murise și ea, iar pe deasupra, partea cea mai însemnată a bogăției fusese risipită pentru plata avocaților angajați.

Singurul care se bucurase de venire lui Movilă era socrul celui răposat, foarte vârstnicul Scărlet Saegiul. Și asta nu din sentimentalism. De multă vreme omul nu mai era animat de sentimente. De când îmbătrânise, sufletul parcă i se golise de orice gingășii și i se zbicise. Nu prea mai știa ce e mila sau iubirea, asta, dacă știuse vreodată. Nu-i mai păsa de nimic, afară de bani. Chiar pe cei din jur îi aprecia după câștigul pe care i-l puteau aduce. Nici măcar de fiică-sa nu-i păsa mai mult, chiar și pe ea o cântărea după foloasele ce le putea trage de pe urmă-i. Acum, văduvă fiind, putea s-o mărite, dar trebuia să găsească pe cineva care să-i aducă un profit vrednic de a fi luat în seamă. Numai că, în ciuda căutărilor făcute, un asemenea ursit nu găsisese încă.

De altfel de dragul pricopselii, cu vreo cinci ani în urmă, văzând că de pe urma ginerelui, pe atunci domn în Țara Românească, nu mai e rost de a storce un câștig temeinic, îl părăsise și-l ajutase pe potrivnicul său să-i ia locul, împrumutând acestuia mulțime de bani. Iar potrivnicul cu pricina nu era altul decât Alexandru vodă Iliș. Era vorba nu de domnia din urmă a lui Iliș, din care fusese alungat de răzvrătirea din Iași, ci de cea de dinainte, din care fusese scos de Leon vodă Tomșa. Nesătul de bani, se va simți dezamăgit și de Iliș ca și de ginere,

abandonându-l și pe el, chiar înainte de ivirea lui Leon vodă, de aceea Iliș nu-l prea mai suferea.

Lui Scărlet îi păru mai apoi rău că se grăbise să-l părăsească, mai ales că dobândise scaunul Moldovei, din care acum tocmai era alungat. Deci dacă nu-l lăsa de izbeliște, ar mai fi fost rost de ceva prinoase... Dar, ca să-i fie ciuda și mai mare, află în răstimpul anului trecut, că Radu, fecioru-său, dobândise scaunul de la București, deci nou prilej de câștig ratat din cauza nerăbdării arătate acum câțiva ani. Întrucât nu avea cum să prevadă pe atunci izbânda lui Matei vodă asupra lui Radu și nici răscoala din urmă împotriva lui Iliș, își zise că îmbătrânind își pierde îndemânarea în afaceri și capacitatea de a mirosi câștigul, lucru îngrijorător pentru el. Se consolă însă când văzuse declinul lui Radu, iar acum pe cel al tatălui său, zicându-și că poate exagerase închipuindu-se pe sine în decrepitudine.

Anul trecut, în clipa când apăruse Moise vodă de la tătari, grăbit să dreagă greșelile pe care atunci socotea că le făcuse, în minte îi răsări gândul de a-l folosi pe noul venit pentru a câștiga ceva bani de pe urmă-i. De atunci vizita asiduu pe sora ginerelui răposat și pe bărbatul ei, fostul vodă, arătându-și toată compasiunea pentru necazul de a fi căzut victimă escrocheriilor unchiului lor, acel afurisit Bartolomeo Minetti, și făgăduia să le dea tot ajutorul în procesul pe care îl începuseră. De altfel el era chiar sincer pornit împotriva venețianului, și nu-și debita acuzațiile ce i le punea în seamă doar din ipocrizie, pentru a fi pe placul celor doi, căci dânsul socotea că acesta o jefuise și pe fiicăsa de o seamă a drepturilor ei, ca soață a celui răposat, întrucât și dânsuia i se cuvenea să-i pice mai mult din cele rămase, bătrânul fiind gata a intra alături de Moise Movilă la judecată, pentru a-și apăra fata nedreptățită. Oricum, prin aceste atitudini care se voiau binevoitoare și săritoare, nădăjduia să se lipească de sufletul fostului principe, pentru

a putea profita, dacă acesta va mai avea norocul de a ajunge cumva domn.

Visele sale, cam încețoșate și chiar îndoielnice până de curând, prinseră dintr-o dată contur după alungarea lui Iliăș, întâmplare de care aflase cu aproape o lună în urmă. În temeiul zvonurilor ieșite, speranțele sale luaseră avânt, deși, în ultimele săptămâni, vestea venirii lui pan Barnovschi la Istanbul începuse a le mai răci. Oricum, de anul trecut devenise asiduu vizitator al casei lui Movilă și un îndârjit susținător al acestuia împotriva fârtatului Minetti, unchiul nevestei, cu care avea el însuși ceva de împărțit.

Dar în mod neașteptat, în aprigul proces de moștenire interveni și un alt personaj, căruia, până atunci nimeni nu-i acordase nici o atenție. Era vorba de un anume Nicolachi, ce se pretindea fecior din flori al lui Radu vodă Mihnea, făcut cu o țigancă, deci frate vitreg cu nevasta lui Moise vodă Movilă, statut însă nerecunoscut vreodată de vreunul din membrii legiuiri ai casei fostului domn. Ceva trebuia să fi fost totuși adevărat, altfel nu se putea explica cum țigancă, nu numai că-și obținuse eliberarea din robie, dar avusese bani ca să-și cumpere o căsuță mititică pe coastele Fanarului și să viețuiască ani de zile acolo cu feciorul ei.

Necunoscutul avea două mari năzuințe. Pe de-o parte voia să ia parte la împărțirea moștenirii rămasă de pe urma fratelui său vitreg, Alexandru Cuconul, iar pe de alta să ocupe unul din tronurile deținute odinioară de tatăl său, țel care stârnea hazul cunoscuților, care ziceau înveseliți că va fi primul domn românesc așa tuciuriu, un soi de harap zdravăn ars de soare. De altfel țintind la averea lui frățâne-său, intrase ca parte în aprigul proces început de Moise Movilă împotriva unchiului soției, acel Bartolomeo Minetti, și stăruia la fel de îndârjit ca și cumnatul fost domn, să-și primească partea. Ba încerca să-l scoată din joc pe acesta,

rămânând în război doar cu unchiul, sub motiv că Ecaterina, sora sa, își primise partea cu prilejul măritişului, când i se stabilise zestrea și nu putea cere mai mult. Deci acum pretențiile ei nu mai justificau. Dar, cum nu avea destui bani pentru a plăti avocații, el fu acela care va părăsi judecata, iar nu Movilă. Pe de altă parte Miron Barnovschi nu va afla vreodată că se înfruntase cu acest țigan înfîpt, care-i fusese și el potrivnic, voind să-i smulgă scaunul dăruit lui de boieri.

Dacă de Nicolachi nu va auzi niciodată, știa în schimb de la vel vornicul Coci, întors în Moldova, că un oarecare Neagu, ce-și zicea mândru și Basarab, ca vajnic scoborător din aleasa casă domnitoare a Țării Românești, a pus ochii pe coroana sa. În zilele următoare sosirii, va trimite iscoade ca să cerceteze starea acestui potrivnic, spre a ști dacă e vrednic de a fi luat sau nu în seamă, iar încheierea la care ajunsese era că nu trebuie să se sperie de el, întrucât averea ce o avea nu-i îngăduia să șperțuiască slujbașii de sprijinul cărora avea nevoie. Și nici cu cămătarii nu părea să se fi descurcat. Deci omul nu închipuia vreo primejdie, fiind doar un naiv visător, plin de ifose de mărire.

Pe o ulicioară dosnică de pe coastele Fanarului mai locuia și un alt voievod valah, Leon vodă Tomșa, care începuse și el a iscodi pentru a redobândi scaunul pierdut. Dar Miron vodă înțelese că nu trebuie să-și facă griji în privința lui, acesta uneltind doar pentru surparea lui Matei vodă, ochii avându-i ațintiți numai asupra Bucureștiului, deși părintele său domnise în două rânduri în Moldova.

Aceasta era deci starea celor mai de seamă potrivnici ai lui Barnovschi în clipa când va intra în Istanbulul atâtor speranțe.

*

Joi după sosire, la sfatul primit mai înainte de la Matei Basarab, biv vel postelnicul Iancu Costin, care, chiar dacă nu știa să scrie, cunoștea bine câteva limbi străine, între care turca și polona, fu trimis la chehaia vizirului, adică la locțiitorul acestuia, cu niște peșcheșuri pentru el și pentru stăpânul său. Slujbașul se arată încântat de darul primit și făgădui de a da tot sprijinul voievodului moldav. Și pentru a-și dovedi zelul, îl pofti pe postelnic să-l aștepte în odaia ce-i era menită în seraiul marelui vizir pentru a-și putea împlini îndatoririle, el ducându-se chiar în acea clipă să stea de vorbă cu preaputernicul său stăpân, Tabaniyassi Mehmed pașa, și, dacă va avea prilejul de a aduce vorba, va încerca să medieze stabilirea unei audiențe a principelui la înaltul slujbaș împărătesc.

Chehaia se întoarse abia după mult timp, scuzându-se că stăpânul îl pusese la împlinirea a mulțime de alte treburi, pricină din care trebuise să zăbovească atâta. Din păcate, fiind foarte ocupat, slăvitul pașă amânase pe o dată mai târzie stabilirea unei audiențe, pesemne aceasta putând avea loc abia în răstimpul săptămânii viitoare. Chihaia făgădui să nu uite și să stăruie pentru primirea voievodului, și-l va înștiința de îndată ce va obține un răspuns. Până atunci să aștepte liniștiți și umili ca mai marele său să se milostivească de ei și, jertfeindu-și puțină vreme, să hotărască să-i ia în seamă și să-i asculte. Deci să aibă răbdare, să arate supunere și trăiască cu credința în izbândă.

Vestea îi indignă pe cei adăpostiți la Bogdan Serai. Barnovschi, care se socotea un adevărat împuternicit al regelui Poloniei, se înfurie de-a binelea din pricina lipsei de considerație cu care era înconjurat. Era tratat asemenea unui mărunț solicitant de talia lui Matei sau Iliăș, el care se socotea adevărat sol al unei puteri pe potriva împărăției, putere de tăria căreia trebuie să se țină seamă! Neamurile și ceilalți boieri aflați de față îi dădură dreptate și hotărâră ca a

doua zi să se înfățișeze cu toții, adunând în jurul lor chiar și oștenii și slugile, la pașa-capisi, adică reședința marelui vizir, și, fie din uliță, fie intrând chiar în ogrăzi de se va putea, să-și strige dorința de a-l avea domn pe cinstitul pan Barnovschi și totodată de a cere ca să fie primiți neîntârziat în audiență.

Hotărârea, odată luată, fu dusă la îndeplinire. În ogrăzile seraiului viziresc nu putuseră intra, porțile fiind strașnic păzite, drept care își strigară păsurile din uliță. La început nimeni nu-i băgă în seamă, larma pe care o stârniră părând celor dinăuntru zvonul obișnuit al marelui târg. La un moment dat însă lui Tabaniyassi Mehmed pașa îi atrase atenția repetarea neîncetată a aceluiași cuvânt, pe care dânsul nu-l putea înțelege, drept care își trimise chehaia să vadă despre ce este vorba. Cuvântul cu pricina, care stârnise nedumerirea vizirului, era numele noului voievod moldovean.

Chehaia coborî la poartă și nu mare îi fu mirarea când din ceata celora aflați în fața sa se desprinsе postelnicul Costin care-l dăruise cu o zi în urmă și cu care stătuse atunci îndelung de vorbă.

- Dar ce faceți aici?! se miră bietul slujbaș.

- Fărtații mei n-au avut răbdare să aștepte și au venit să ceară zorirea audienței și a numirii voievodului ales de noi.

- Graba asta nu aduce a bine. Mi-e teamă că atunci când îi voi împărtăși Luminăției Sale ce am aflat, tare se va mai mânia, căci ceea ce faceți dumneavoastră aduce a încercare de a-i de a-i forța mâna. Ori asemenea îndrăzneală nu poate fi trecută cu vederea și nici lăsată nepedepsită. Aduce a sfidare. Mai bine mi-ați urma sfatul și nu v-ați mai agita atâta, ci, astâmpărându-vă, ați aștepta cu umilință și supunere să vi se dăruiască puțină ascultare. Lăsați-vă la

mila împărăției. Asta va crea o mai bună impresie despre voi.

- Din păcate nu am cum să-mi silesc fărtații să tacă și să se întoarne la seraiul nostru, căci aș face-o cu drag, urmându-vă înțeleapta povață, al cărei temei l-am înțeles de ieri.

- Rău, foarte rău, dar încercați totuși, poate-i înduplecați să înceteze și să plece. Eu mă reîntorc la stăpânul meu și tare nu știu cum să le potrivesc, ca povestindu-i despre ce este vorba, să nu-l stârnesc împotriva-vă. O să-mi fie tare greu să vă găsesc o scuză, care să poată fi luată de bună...

Și spunând acestea, omul se întoarce și, trecând printre străjeri, intră indispus pe poartă. Degeaba încercă postelnicul să explice lui Barnovschi și boierilor de frunte cele discutate cu chehaia vizirului și avertizările sale. Ieșirea slujbașului la poartă li se păru dovada că protestul lor, cât se poate de întemeiat, era luat considerație, că autoritățile, intimidată de atitudinea lor fermă, încep să cedeze și, dacă vor stăruii mai departe cu dârzenie și încăpățănare, le vor impresiona în asemenea măsură, încât vor socoti că trebuie să ia grabnic unele măsuri peotriva doleanțelor lor. Așa că nu se dădură duși până către ora prânzului, spre marea îngrijorare a lui Costin, care se întreba ce lămuriri mai putea născoci chihaiia ca să le îndreptățască ieșirea, întru potolirea nemulțumirii mai marelui său.

Dar pornirea boierilor nu se va mărgini la atâta. Încredințați că stârnind larmă, pentru a-i liniști, li se va da satisfacție, merseră cu stăruințele mai departe. Drept care, în ziua următoare, adică sâmbătă, se înfățișară la Bâb-i Hümâyun, adică la poarta de dinafară a palatului împărătesc Topkapi, spre a-și zbiera și în acest loc cererea de numire ca domn a lui pan Barnovschi. Cum depărtarea de încăperile locuite de împărat era mare, la mijloc interpunându-se

curtea de afară, evident că nu-i auzi nimeni dinăuntru. Oricum, nici aici nu putură trece de prag, străjile oprindu-i, ba chiar împingându-le trâmba pe esplanada dinspre moscheia Hagia Sofia, spre a putea deschide drum slujbașilor împărătești care voiau să intre în serai. Mult se mirară înalții dregători, între aceștia numărându-se chiar marele vizir Tabaniyassi Mehmed pașa, ori marele muftiu, șeyhülislamul Ahizade Hüseyin Efendi, când văzură ceata gălăgioasă, îmbrăncită de-o parte, în marginea uliței, și păzită de ieniceri. După îmbrăcămintea pe care o purtau scandalagii, era limpede că aceștia erau niște ghiauri. Ori era ciudat că într-o vreme când tulburările pornite de oștimea otomană abia se liniștiseră, cât de cât, dar nu tocmai deplin, încep să se frământe necredincioșii. Privind la cele câteva zeci de bărbați în toată firea, destui purtând bărbi patriarhale, marele vizir Tabaniyassi Mehmed pașa nu-și putu stăpâni nedumerirea, și, întorcându-se spre chihaiia sa, care călărea alături, o întrebă contrariat:

- Ce-i cu kâfir-ii ăștia? Și ce-or fi voind, de-s așa bătăioși?

Slujbașul, care-i văzuse și ieri pe boieri la pașacapis, adică la poarta reședinței marelui vizir, îi recunosc și, bâlbâindu-se puțin, lămuri după o clipă de ezitare:

- Păi sunt ghiaurii aceia din Moldova ce-au venit ca, prea-umil, să ceară să vă milostiviți prea-puternicia voastră de ei și să-i miluiți, dându-le de domn pe unul de-al lor, pe care l-au adus cu ei.

- Prea-umil, zici? Mie nu-mi par așa... Și nici ieri nu se arătau stăpâniți de prea multă smerenie și supunere...

Bietul chihaiie, care se simțea îndatorat față de postelnicul Costin și de moldoveni pentru grasul peșceș primit, nu mai găsi nimic de zis întru dezvinuirea protejaților săi, încât sfârși prin a înghiți cu noduri, în sec, asprul reproș al stăpânului său.

După ce intră în palat, marele vizir Tabaniyassi Mehmed pașa porunci lui ceauș-bași, adică starostelui aprozilor divanului, să se ducă să-i iscodească pe ghiaurii pe lângă care trecuse, cercetându-i mai îndeaproape în legătură cu dorințele lor și să-i împrăștie, fie și cu forța dacă e nevoie, încât să fie reșezată liniștea înaintea porților.

Printr-un dragoman, sârmanul ceauș care se simțea tare strâmtorat de îndatorirea primită, îngrijorat că ar putea supăra pe cineva cu înrâurire la mai marii săi, vorbi chiar cu Miron Barnovschi. Fudulul domn îi lămuri că, întrucât marele vizir n-a voit să stea de vorbă cu el, așa cum ceruse nu mai departe decât ieri, dorește să se înfățișeze preaputernicului padișah Murad, spre a grăi cu dânsul, ca să-i ceară investirea. De altfel el nu se înfățișează doar din postura unui simplu candidat la tronul Moldovei, ci și ca adevărat sol al serenisimului rege Vladislav al marelui regat al Poloniei, cu care poate mijloci în orice clipă încheierea unei păci trainice.

Cam în lehamite, ceaușul îi lămuri că cel dintâi divan împărătesc este orânduie a se ține chiar mâine, dar va fi cu neputință ca să fie primit atât de repede, căci cei îngăduiți a se înfățișa sunt hotărâți cu săptămâni înainte. Următoarea întrunire a divanului va avea loc abia marți. Atunci poate s-ar putea găsi loc și pentru primirea sa, dar lucrul nu este prea sigur, el neputându-i da vreo garanție. Oricum în zilele următoare i se va trimite o înștiințare asupra datei când va fi îngăduit a se înfățișa înaintea divanului, iar acolo, vorbind chiar cu marele vizir, îi poate cere acestuia să fie dus înaintea slăvitului împărat, dacă acesta va voi să-l asculte. Apoi rugă pe voievod să se reîntoarne cu ai săi de bună voie la gazdă, spre a nu fi silit să poruncească ienicerilor să-i alunge sub amenințarea iataganelor.

În aceeași după-amiază kethuda bey-ul, adică locțiitorul vizirului, îl chemă la sine pe postelnicul Costin și-

I muștră că boierii l-au pus în grea încurcătură, încât nici n-a putut să le ia apărarea, ba, încercând să pună o vorbă în folosul lor, se alesese cu niște reproșuri din partea luminatului său stăpân.

- Știu că fărtații mei se poartă fără de înțelepciune și am încercat să-i fac să priceapă că o purtare mai umilă le-ar fi mai de folos decât una bătaioasă. Dar zadarnic, sfaturile mele au mers în pustie.

- Trebuie să-l faci pe acest voievod al tău să înțeleagă că imaginea pe care și-a creat-o îi este cu totul neprielnică. Încă înainte de a sosi în oraș, s-au primit mulțime de pâre împotriva-i. Cel mai aprig e un moldovean de-al voștri, ce-și zice Lupu Coci și cică are rang înalt pe la voi.

- E vel vornicul Țării de Jos.

- O fi precum zici, dar eu nu pot rosti cuvintele pe care le grăiești. El învinuiește pe stăpânul pe care-l slujești că ar fi iscoadă poloneză, trimisă să pătrundă tainele cârmuirii noastre, iar, odată cu înstăpânirea sa în scaun, olaturile voastre vor trece sub ascultarea Poloniei, care se va lăși astfel până la Dunăre. Mai departe, zice că pentru a izbândi în această vicleană cotropire în paguba stăpânirii noastre, principele tău ar fi pus la cale răsturnarea vodă-i ce-a fost mai-nainte, dezlănțuind o răzvrătire ce-a pricinuit moartea multor prea-credincioși ai împărăției.

- Dar asta e o minciună sfruntată. Cel ce-a iscat tulburările din Iași și uciderea a o seamă de supuși ai împăratului a fost chiar Lupu. O spun ca unul ce-am fost acolo și am văzut lucrurile cu ochii mei. Lupu vrea el domnia. La noi o știe toată lumea.

- Așa o fi. Dar pe care dintre voi îl va crede înălțimea sa, preamilstivul mare vizir? Pe pârător sau pe tine? Asta cu atât mai mult cu cât e știut că stăpânul tău, acum câțiva ani, pe vremea unuia zis Alexandru vodă

Cuconul, a năvălit cu oastea în Kara Bogdania spre a alipi memleketul la Lehia. Ori acesta nu era semn de prietenie față de împărăția noastră...

- Prea-strălucirea ta, la mijloc sunt doar răstălmăciri răuvoitoare, nimic nu e adevărat. Născoceli...

- Poate... Dar totul trebuie dovedit cu mărturii de netăgăduit, pe care încă nu le-am văzut. Dimpotrivă, cele căzute în mâna slujbașilor noștri dau dreptate mai mult potrivnicilor voștri. De altfel din memleketul tău, au mai venit pâre și de la alte beraya-le. Mi-e teamă că un arzmahzar, dacă nu chiar două, au fost alcătuite chiar de unii dintre membrii deputăției din care faci parte. Ar fi bine să vă cercetați temeinic voi între voi, căci încep să cred că în rândurile voastre se ascund niscaiva vânzători. Deci mare atenție...

- Luminăția ta spui lucruri pe care nu-mi vine să le cred, făcu descumpănit postelnicul.

- Ba să crezi! Și nu numai atât. Pâre împotrivă-vă au mai aridicat și fostul vodă al vostru, cel alungat, și capuchehaia sa, de aici de la noi. Acesta din urmă a adunat o ceată întregă de turcoaice și grecoaice, care chipurile au pătimit de pe urma răzvrătirii de la voi, pierindu-le neamurile aflate acolo. Vrea să le înfățișeze milostivului meu stăpân, ca să jure în fața sa că spun adevărul. Ce-o fi însă adevărat și ce nu, numai unul Alah poate ști. Că așa l-a învinuit acum câteva luni și pe vodă cel nou din Kara Iflak, dar dânsul a dovedit în fața divanului împărătesc că la mijloc era numai o mare făcătură. Și acum ar putea fi la fel, dar trebuie dovedit! Deci spune-i stăpânului tău să vină cu cât mai multe mărturii care să-l dezvinuiască, căci în fața atâtor jalbe nu te poți înfățișa cu mâna goală! Și să strângă cu grijă toate dovezile care ar arăta că învinuirile ce i se aduc sunt neîntemeiate. Să nu se grăbească, deși mi-e teamă că greșeala pripelii a făcut-o deja. Am auzit că marți ar

putea fi chemat în fața divanului împărătesc și nu prea cred că până atunci, nemaifiind decât trei zile, va putea aduna îndestulătoare mărturii care să-l apere...

- Dar trebuie să sosească și scrisorile lui Abaza pașa, care-l recomandă pentru scaun... Preaputernicul pașa, care se bucură de mare ascultare la împărăție, având rang pe măsura celui de vizir, pune o vorbă pentru domnul meu! bâigui la repezeală postelnicul, într-un acces de optimism, încredințat că a găsit ieșirea din impas.

- Scrisorile sale au ajuns deja de câteva zile, și, dacă nu mă înșel, una a încăput pe mâna slăvitului padișah Murad. Numai că Abaza pașa cere ca să nu se dea scaunul stăpânului tău, pentru că e iscoadă leahă și voiește să treacă în stăpânirea dușmanului nostru memleketul primit spre cârmuire.

- Nu se poate... Măritul pașa s-a arătat foarte blând și binevoitor. A făcut frumoase făgăduieli de ajutor. Am fost de față la neguțări, deci nu vorbesc din auzite...

- Știu că și la voi umblă vorba că pisica blândă zgârie rău... Pare-se că n-ați luat seamă la zicală, căci atunci ați fi fost poate mai prevăzători... Deci numai multă umilință și nemăsurată spășenie vă mai pot ajuta! Și încercați a câștiga cât mai mult timp înainte de luarea vreunei hotărâri, ca să vă puteți spăla de păcatele ce apasă pe umerii voștri.

- Să văd ce pot face spre a amâna înfățișarea la măritul vizir, lăudat fie-i numele! făcu îngrijorat postelnicul, în care chehaia vedea un partener accesibil de discuție, cu care, datorită firii cumpătate, se puteau trata lucrurile cele mai delicate.

- Deci stăruie, căci aici trebile stau altminteri decât acolo la voi la Iași, încât o răzvrătire să poată fi trecută cu vederea și iertată. Aici sunteți la Stambul, unde e bine să fiți cu pace și supunere preaplecătă, mai ales că până lunile

trecute au fost mari tulburări în oastea ienicerilor și a spahiilor, care au costat chiar capul unor viziri! Deci bătaioșenia voastră pică prost, căci poate fi interpretată drept o continuare a răzvrătirilor abia stinse. Așa că nu încercați a vă sumeți. Cred că știi vorba ce umblă și la voi: numai capul plecat, sabia nu-l taie. Cel ridicat cu cam prea multă îndrăzneală e rețezat cel dintâi! Nu uita învățătura asta și împărtășește-o și mai marelui tău. Poate va fi destul de înțelept ca să-i prindă înțelesul. Eu unul vă urez noroc și cuminenie. Pe deasupra, după știința mea, e bine să vă feriți de unii slujbași împărătești. Unul este ceauș-bași, iar celălalt divan efendisii¹⁶⁵. Din câte am simțit, nu vă sunt prielnici. Mi-e teamă că au fost cumpărați mai demult de Lupu. De acum vreo doi ani cred că a vârat prin ei unele păre împotriva unor domni de dinainte. Slujba celor doi nu e însemnată, dar ei pot scăpa o vorbă foarte sus, având de a face în mai toate zilele cu marele vizir și marele muftiu, șeyhülislamul Ahizade Hüseyin Efendi. Ori dânșii pot zice ceva, de parcă ar vorbi întru prostie, dar cugetarea ascunsă în cuvintele lor să ajungă la țintă. Nu uitați că mai marii noștri sau mai schimbat, precum chiar vizirii, unora tăindu-li-se chiar capul, dar ei au rămas de câțiva ani netulburați la locul lor...

Urmară sfintele Rusalii. Pesemne după discuția cu ceauș-bași-ul divanului, Barnovschi socotise că audiența la împărat e neîndoielnică, așa că nu se mai agită în această duminică de mare praznic ca să atragă atenția asupra sa. Postelnicul Costin, văzând liniștirea, socoti că îndemnurile sale de potolire și de întoarcere la umilință au dat roade, fiind în sfârșit ascultate, așa că răsuflă cu oarecare ușurare.

La ora liturghiei coborâra cu toții coasta până la biserica patriarhiei spre a se împărtăși din cuvântul sfinților arhieriei, deși aceștia țineau slujba în grecește și numai o

---

¹⁶⁵ Secretarul divanului împărătesc, care nota hotărârile divanului.

parte a boierilor cunoșteau limba. Pe la ora prânzului încheindu-se sfânta slujbă, boierii cei mari se întoarseră la Bogdan serai, unde se făcu o mică petrecere, în vreme ce ceilalți se răspândiră pe la caravanseraiurile la care erau găzduiți.

În timpul mesei prăznuitoarii începură a reflecta la ceea ce mai aveau de realizat în zilele următoare.

- Poate ar trebui să-i cerem și chiriarhiei sale, preafericitului Chiril Lukaris ajutorul, zise gânditor pan Barnovschi.

- După știința mea patriarhii nu au nici o trecere în lumea autorităților musulmane, așa că neguțatul cu el ar cam fi o trudă zadarnică, se împotrivi logofătul Ghenghe. Desigur că, pentru a-i dobândi bunăvoința, s-ar putea fâgădui unele foloase pentru biserică, fără gând de a le împlini până la urmă cu adevărat...

- Nici eu nu cred că ne-ar putea fi de folos, interveni vistiernicul Roșca. După câte am auzit, chiar scaunul lui e pus sub semnul îndoielii. Un mitropolit de undeva de prin îndepărtatul Levant, Chiril Kontares pe nume, neguțează cu slujbașii împărăției numirea sa în scaun, așa că în curând vom avea parte de un nou patriarh. Tocmelile se lungesc din cauza prețului cerut, pe care vlădică nu poate sau nu vrea să-l acopere. Având în vedere că chir Lukaris este el însuși primejduit, neștiind dacă va mai fi, sau dacă nu va mai fi, nu cred că se gândește la a ajuta pe altcineva! De altfel în starea precară în care se află, când nu se poate mântui pe sine, mă îndoiesc că poate face ceva pentru noi, chiar de-ar vrea.

- De altfel nici în cele bisericești nu știu dacă e vrednic de a fi ascultat, căci spre pildă se îndoiește de puterea icoanelor făcătoare de minuni! răbufni bătrânul logofăt, care nu-l suferea, socotindu-l pe arhiereu atins de morbul calviniei, cum credeau de altminteri mulți alții.

- Deci prieteni, care să ne fie de ajutor, nu putem găsi. În schimb, după cum îmi zicea în urmă cu o lună vornicul Lupu, ne pândesc o mulțime de vrăjmași ce s-au aciuiat aici, iar cei mai primejdioși sunt ultimii domni moldoveni, Alexandru vodă Iliăș și Moise Movilă.

- Nu știu dacă chiar ei, sau mai degrabă cei care se ascund în umbra lor, își exprimă îndoiala postelnicul Costin. Aceștia din urmă închipuie adevărata amenințare, pentru că ei au banii trebuitori pentru a-i manevra pe cei doi. E vorba de Kurt Celebi și de Scărlet Saegiul. Uneltirile acestor zarafi ne vor da temeinic de furcă. Apoi mai sunt cei lăsați în urmă. Mulțime de pâre au venit chiar de la Iași, cap al pârătorilor fiind vornicul Lupu, ajutat temeinic de prietenii săi. Apoi tot din urmă ne înghiontește amarnicul și ipocritul pașă de Silistra, care cu una s-a legat și într-un fel a făcut jurământ, și în altul l-a dus la îndeplinire. Dar chiar și între noi avem niște trădători, desigur lăudătorii vornicului. Din toate cele ascultate, doar sfaturile lui Matei vodă s-au dovedit folositoare și temeince. Cei cărora le-am dat peșcheșuri fac tot ce pot să ne ocrotească.

Ascultându-l, Barnovschi zâmbi trist:

- Chiar crezi că aga Matei din Brâncoveni ne e prieten? Vornicul Lupu îmi spunea că se ascunde aici în târg un neam al său, pe care voiește să-l ajute să ajungă pe scaunul de la Iași. Cel cu pricina își zice Neagu Basarab. Deci din nici o latură nu ne întâmpină o prietenie sinceră. Din toate părțile ne pândește doar ipocrizia talerelor cu două fețe. Dar în ciuda potrivniciei trebuie să răzvim, și, dacă nu ne lăsăm copleșiți, vom izbândi.

- Totuși, poate plecându-ne la mila împărătească am avea izbândă mai mare decât dacă ne arătăm bățaiși... făcu postelnicul Costin, gândindu-se la sfatul chehaia-bei-ului viziresc.

Vistiernicul Roșca îl privi disprețuitor:

- Credeam, postelnice, că ai șira spinării mai țeapănă, nu făcută arc. Dar, de, în viață îți dai deseori seama că te înșeli asupra semenilor...

- Deie Domnul să greșesc eu, dovedindu-mă prea moale. Dar capul plecat... încercă postelnicul să se scuze în chip blând, ca să evite un conflict.

- Uneori poate că se cuvine să ridicăm capul și să punem piciorul în prag pentru a ne apăra dreptul, îi reteză vorba vistiernicul.

Postelnicul își dădu seama că nu are rost să mai insiste, căci alte îndemnuri la umilință și supunere nu ar fi făcut decât să-i aducă noi jigniri și vorbe de batjocură. Tăcu mâhnit, simțind că asupra-le bate, deși era plină vară, o viforniță a nenorocirilor, căreia nu-i putea sta împotrivă, ca unui blestem.

De altfel luni fură vestiți că marți vor fi primiți în divanul împărătesc, trebuind să se înfățișeze acolo încă înainte de răsăritul soarelui. Deci negrele presimțiri ale postelnicului nu păreau a se împlini, ci dimpotrivă, mersul li se arăta încununat de împliniri.

Plini de încredere se înfățișară la poarta cea mare Bâb-i Hümâyun, care de astă dată era deschisă pentru ei. Ba trecură și de poarta a doua, Orta Kapi, cea care ducea la curtea de mijloc, pe o latură a căreia se găsea partea seraiului care adăpostea între altele și marea odaie a divanului. În ogradă, sub bolțile pridvorului de dinainte-i, se așezaseră în așteptare toți pricinașii zilei, oameni mai obișnuiți, înveșmântați în caftane simple, prin deschiderea cărora se zăreau ceacșirii roșii și tuzlucii galbeni, având înfîpte în cap niște turbane largi. Boierii moldoveni se remarcău imediat dintre ei, căci purtau veșminte prețioase de brocart și gugiumane de samur. Iar cel mai strălucit și mai mândru decât toți era Miron vodă Barnovschi, care stătea țațos în fruntea lor. Cabanița de serasir o avea

înțesată cu flori cusute cu fir de aur, iar înalta cucă din cap era împodobită cu un surguci de pene de struț prinse într-un inel lat de aur, bătut cu pietre scumpe. Moldovenii strânși laolaltă nu treceau nici măcar de numărul a două duzini.

Cum așteptarea se prelungea, divaniții începură a striga din nou că ei nu primesc, nici în ruptul capului, alt domn decât pe acela pe care l-au ales de acasă, adică pe pan Barnovschi. Deși se găseau în afara anticamerei divanului, pare-se că zarva pe care o pricinuiiau se auzea dinăuntru, încât ieșiră, chiar de mai multe ori, niște aprozi să-i mai potolească. La un moment dat se ivi chiar ceauș-bași, mai marele lor, care se arătă foarte deranjat că este silit să se coboare la împlinirea unei trebi ce cădea în sarcina acelora aflați în subordinea sa. Iar supărare îi fu și mai mare când descoperi că cei care-i tulburau tihna erau zurbagii întâlniți cu zile în urmă la poarta cea mare de afară.

Când în sfârșit fură ascultați toți pricinașii, i se porunci lui Barnovschi să-și orânduiască boierii în șir, de la ușa dinăuntru a anticamerei, până la cea de afară, dânsul așezându-se în fruntea lor. Astfel fu îngăduit să intre în odaia divanului unde îl așteptau în capătul sălii marele vizir și marele muftiu, șeyhülislamul Ahizade Hüseyin Efendi, iar mai departe cei doi cadiascheri, ienicer-agasî, silihdar-agasî și ceilalți viziri.

Miron Barnovschi arătă că dânsul a fost ales de țară domn și a venit spre a săruta poala prea puterniciei sale, măritul sultan Murad, purtând totodată un mesaj de pace și bună prietenie din partea regelui Poloniei. Rugă deci să fie dus neîntârziat în fața padișahului spre a i se închina și a-i împărtăși acestuia dorința sa. Vizirul, Tabaniyassi Mehmed pașa, auzindu-l vorbindu-i așa de mândru, se cam întunecă la față și se încruntă. Barnovschi se miră puțin, știind că-i dăruise peșcheșuri din destul, în schimbul cărora se aștepta la ceva îngăduință. Marele muftiu, șeyhülislamul Ahizade

Hüseyin Efendi, plătit și el temeinic de Barnovschi, văzând schimbarea la obraz a confratelui său de divan, se grăbi să intervină:

- Poate că nu știi, dar chiar în clipa asta te află în fața slăvitului împărat. Înălțimea sa se află în spatele zăbrelelor aurite de la fereștriuca din peretele din stânga ta, și te vede și te aude. Deci aici poți să-ți rostești toate păsurile, fiind ascultat cu toată luarea aminte.

- Adică tu ce vrei să spui? îl repezi necruțător marele vizir pe domn. Că noi, cei de aici, suntem prea mici și prea neînsemnați, pentru a-ți putea da ascultare?! Noi nu suntem îndeajuns de vrednici pentru măreția ta? Nu crezi că întreci măsura?!

Muftiul şeyhülislamul Ahizade Hüseyin Efendi, care încercase a drege lucrurile, dând-o pe latura îngăduinței, înghiți în sec și tăcu.

Prin doar câteva vânturări de mână Tabaniyassi Mehmed pașa îi făcu semn mai marelui ceaușilor să-l ia pe sus pe răzvrătit și să-l ducă în temniță.

- Să ajungă la Bostangi Bașa-Forno! porunci el răstit aceluia care-l târau pe Barnovschi spre ușă.

Era cea mai înfiorătoare închisoare de la Curte, aflată în odăile subpământene de la temelia porții celei mari a palatului, fiind socotită un adevărat cuptor de tortură.

Din cauza smuciturilor și a aplecării sale silnice, spre a-l face să iasă pe brânci, cuca îi căzuse din cap, rostogolindu-se pe podeaua de marmură, iar cabanița i se crăpă la cusăturile de la mâneci, din dreptul umerilor. Așa dispăru mărețul domn din ochii boierilor, care-l urmăreau îngroziți. Sufletul tremura în ei, întrebându-se disperați care va fi soarta lor, acum când le venea rândul.

Muftiul, şeyhülislamul Ahizade Hüseyin Efendi, care nu putea uita că primise un peșcheș gras, ca să preîntâmpine alte măsuri la fel de drastice din partea

vizirului, vânturând grăbit din mâini spre moldoveni, țipă la ei:

- Ce mai așteptați nesocotiților? Îndrăzneala voastră întrece măsura oricărui bun simț. Dispăreți odată, pieriți din ochii noștri! Oare voiți să vă spânzurăm și pe voi de limbă?

Boierii, zăpăciți și de vorbe, dar și de amintirea scenei la care tocmai fuseseră martori, se traseră de-a valma, de-a-ndărătelea, spre ușă, acea celebră cubbe. Nu se opriră în curte, ci, în pas grăbit, trecură în ograda din față, și-ar fi ieșit de-a dreptul în uliță pe jos, dacă, slugile, văzându-i, nu desprindeau caii de la conovețe și nu le-ar fi ieșit în întâmpinare. Nu se mai opriră decât la Bogdan Serai unde se așezară la sfat.

Ce puteau face ca să scape? Era singura întrebare care-i preocupa.

- Cel mai înțelept ar fi să ne luăm tălpășița, înainte de a se răzgândi marele vizir în privința noastră, opină practic biv vel comisul Fortunas. Acum cât mai suntem liberi să dispărem. Aleagă-se praful de toate.

- Dar îl părăsim așa pe domn? Să fugim ca niște lași?! se indignă biv vel spătarul Roșca, cumnat al lui Barnovschi, care sperase că odată cu noua domnie va urca iarăși la o dregătorie de rang mare.

- Trebuie să facem ceva ca să salvăm pe Măria sa! hotărî celălalt cumnat princiar, vornicul Mateiaș Gavrilaş.

- Voi fiind neamuri, aveți temeii să vă puneți viața în joc, dar noi nu văd de ce-ar trebui să ne-o primejduim! șuieră furios stolnicul Șoldan Dumitrașco. Dacă vreți să ajungeți și voi sub pământ la Bostangi Bașa-Forno, treaba voastră, dar nu-mi cereți mie să fac aceiași nerozie. Din capul locului a fost o nebunie să venim aici, dacă scaunul putea fi cumpărat de acasă, cum s-a mai întâmplat de altfel în 1626. Pe mine să nu mai puneți bază. Oricum eu stăteam

la han în târg, așa că mă întorc acolo și o să fac cumva, ca să nu mai pot fi găsit.

Cu asta stolnicul se ridică de la masă și ieși.

- Omul are dreptate! Și eu am plecat! zise comisul Furtună cu voce arțăgoasă, de parcă cineva i s-ar fi împotrivit. Aia care țin la viață n-au decât să vină cu mine.

Alți vreo trei boieri se ridicară și-l urmară, dispărând în curte. Ultimul care ieși era treti logofătul Buhuș, cel care-l păzise pe Alexandru vodă Iliăș ca să ajungă la Galați și să nu se abată cumva pe la tătarii din Bugeac.

Cei rămași, cel mult o duzină, se priviră întrebător. Nu aveau decât o singură ieșire: să-l îmbuneze pe vizir și să-l înduplece să-l sloboază pe voievod. Dar numai rugămintele smerite nu erau îndeajuns. Pentru a-i atinge gingașele simțiri trebuiau să mai jertfească niște peșcheșuri. Dar să ajungă de-a dreptul la el era cu neputință. Singurul cale de a o face, era să se slujească de mijlocirea chehaia-bei-ului viziresc, care se arătase până acum destul de înțelegător. Însă pentru a-i păstra simțămintele de bunăvoință treze și pentru a da prin el peșcheș mai marelui său, se cuvenea să fie el însuși băgat de seamă. Asta însemna un bun plocon și pentru el.

După multă chibzuială se pregătiră doi desagi cu pungi, care fură urcați în spinarea trăpașului postelnicului Costin, iar acesta, fără prea mult elan, porni spre pașapacisi, adică reședința vizirului. Cu multă fereală postelnicul îl căută pe chehaia-bei și-l rugă să-i îngăduie să se strecoare, cu greua povară ce-o căra după sine, în odaia sa de taină. Primind încuviințarea, se furișă în serai, ajutat de o slugă.

Chehaia fu foarte mulțumit de cinstirea ce i se făcea și se grăbi să-l caute pe măritul Tabaniyassi Mehmed pașa ca să-l înștiințeze de darul pe care boierii moldoveni i-l jertfeau plin de recunoștință, nădăjduind la milostenia sa nemărginită.

După vreun ceas chehaia reveni. Cum joi și vineri era foarte ocupat, marele vizir hotărâse să-i primească pe moldoveni chiar a doua zi pe la ora prânzului, când se va întoarce acasă de la palatul împărătesc. Deci, stăruie chehaia, boierii să vină devreme, ca să fie la îndemână în orice clipă, iar el îi va ține într-un loc ferit până când Luminăția Sa își va putea face vreme să-i asculte. Numai să fie cu mare băgare de seamă, ce și cum vor cere. Măritul Tabaniyassi Mehmed pașa e uneori foarte schimbător și năzuros. Deci să aibă tare multă grijă ca să nu-l supere cu ceva, precum vreo vorbă nepotrivită. Iar legea izbânzii este una singură: capul plecat...

Cu aceste sfaturi postelnicul se întoarce la ai săi, care apoi, toată noaptea, chibzuiră ce gânduri să împărtășească înaltului dregător și în ce vorbe să le închipuie.

Dimineața, cum era înțelegerea, chiar înainte de răsăritul soarelui, o porniră zoriți spre seraiul vizirului, iar chehaia îi adăposti într-o odaie dosnică, unde-i îndemnă să aștepte până ce-i va înștiința că se pot înfățișa slăvitului său stăpân. Ceurile treceau greu, și-i chinuia foamea și setea. Apă până la urmă le aduseră slugile, dar mâncare deloc.

În sfârșit se ivi chehaia beiul și-i duse în tinda palatului și de aici în arzodasî, adică odaia de primiri a vizirului. Dregătorul ședea între perne pe o sofa, cu picioarele adunate sub el. Îi privi obosit și plictisit, primindu-le închinăciunile fără nici un fel de plăcere. Se vedea cât de colo că abia așteaptă să scape de ei.

- Și ce vor? se întoarce spre chehaie, de parcă jălbașii nici n-ar fi fost de față.

- Ar voi să pună o vorbă pentru stăpânul lor, care a fost întemnițat ieri și se află la Bostangi Bașa-Forno. O să vă arate că e nevinovat și e osândit pe nedrept!

- Zău? Dar știu ei ce vini i se aduc? Știu ei că e iscoadă la leșilor? Știu că a venit să descopere tainele

noastre și să le vândă vrăjmașilor? Știu ei că năzuiește a rupe memleketul Kara-Bogdanei de împărăție, spre a-l închina rigii Vladislav, stăpânul său? A încercat s-o mai facă de câteva ori, întrând chiar cu oastea acum câțiva ani în acele olaturi ale noastre. Știu ei toate astea? Și ce au de spus la ele?

- Minciuni sfruntate, toate, înălțimea voastră preamilstivă!! Numai născociri ale răuvoitorilor! se grăbiră boierii să murmure pe mai multe glasuri, spre iritarea marelui dregător, care ar fi preferat să nu-i fie întrerupt dialogul cu sluga sa.

- Zău?! îi repezi acesta, doritor de liniște.

Dar boierii nu-i înțelesesă voia și stăruiră:

- Ne-am bucura ca să-l eliberați pe principele nostru și să-l întăriți în scaun, așezându-l în fruntea țării, căci cârmuitor mai bun nu cunoaștem și nici în ruptul capului nu voim să primim pe altul, decât pe dânsul.

- Adică împărăția nu e stăpână deplină asupra robilor ei, iar aceștia vor a-i îngrădi dreptul de a hotărî cum îi place? Adică niște amărâte de raiale, niște ghiauri nenorociți ajung să ne arate ce și cum să facem? Iar noi trebuie să ascultăm de ei? Dar cine a ajuns să poruncească în împărăție? Sluga sau stăpânul?!

Era vădit că vizirul începea să se înfurie, iar chehaia nu știa cum s-o întoarcă, ca supărarea stăpânului să nu se răsfrângă și asupra lui, ca unul care-i adusese pe capul său pe jeluitori.

- Beraialele astea au venit să vă roage preaplecat să revărșați nemăsurata dumneavoastră milă asupra lor și a nesăbuitului lor stăpân, care nu din răutate, ci din prostie a greșit față de împărăție.

- Dar și prostia se plătește! i-o reteză vizirul.

Urmă o lungă clipă de tăcere, nimeni neștiind ce-ar putea adăuga pentru a domoli supărarea lui Tabaniyassi Mehmed pașa.

Într-un târziu boierii începură a se jeli din nou, cerând iertarea lui Barnovschi și eliberarea sa, învinuirile care i se aduseseră fiind cu totul nedrepte, iar osânda dată fiind nemeritată. Deodată vizirul se înfurie.

- Adică vreți să-mi reproșați că ceea ce am poruncit ieri e neîntemeiat? Adică judecățile mele și sentințele pe care le dau sunt nedrepte?!

Acum nici boierii și nici chehaia nu mai știau cum s-o potrivească, ca vorbele lor să pice bine.

- Trebuie să-i înțelegeți, sunt neamuri cu cel osândit, și pedeapsa primită le îndurerează sufletul... Și de durere omul se vaietă uneori chiar mai mult decât trebuie! făcu disperat chehaia, ca să-i scuze pe cei pe care el îi adusese în fața stăpânului său, deci era cumva răspunzător pentru ei.

- Sunt neamuri zici?

- Da, încuviințară o parte a boierilor.

Ba doi adăugară chiar:

- Suntem cumnați buni!

- Păi atunci sunteți complici cu cel căzut în păcat și vi se cuvine aceeași pedeapsă.

Și până să mai zică chehaia ceva, marele vizir bătu din palme, iar când se înfățișă ciohodarul, îi porunci:

- I-ai pe toți și-i du la Edikule. Mai apoi om hotărî soarta lor pe mai departe. Om mai chibzui când om avea vreme.

Într-o clipă în cameră mai năvăliră niște satări, și Ghenghea logofătul, Bașotă hatmanul, Cehan pitarul, Roșca vistiernicul, Costin postelnicul și încă câțiva, să fi fost cu toții vreo duzină, se pomeniră luați pe sus și scoși din odaie, iar după vreun ceas poposeau în larga ogradă a temniței ce le era menită. Aceasta se găsea în colțul dinspre miază-zi a

zidului de apărare al cetății, zid ridicat încă de pe vremea lui Theodosius, printr-o poartă a căruia intraseră cu vreo șapte zile în urmă.

În aceeași dimineață se mai petrecuseră încă cel puțin două fapte care aveau legătură cu soarta lor, dar de care vor afla abia peste câteva zile. Unul era mutarea lui Miron Barnovschi din hrubele de sub poarta cea mare a palatului Topkapi, într-o celulă a vestitei temnițe Edikule, adică Șapte Turnuri. Numai că el fu închis fără îngăduința de a mai ieși de acolo, în vreme ce boierilor li se va permite să coboare în ogradă ca să se soarească, lucru nu numai plăcut, ci chiar necesar, căci odăile cu pereți de piatră și cu ferestre ce nu se puteau închide, erau exagerat de reci chiar în plină vară, căci trăgea peste tot un curent îngrozitor. În umbra zidurilor tremurau chiar și atunci când afară te sufocai de zăpușeală!

Cea de-a doua întâmplare era că, din porunca divanului desfășurat cu câteva zile înainte, în urma căruia Barnovschi fusese întemnițat, tefterdar pașa¹⁶⁶, adică cel care era un soi de vistiernic, primise poruncă să descopere și să confiște toate averile trădătorului principe moldovean, care în chip perfid voise ca să dobândească tronul. De aceea, încă de dimineață, imediat ce boierii plecaseră la casa vizirului – pașa-capisi –, slujbașul, însoțit de o ceată de bostangii, năvălise în ogrăzile de la Bogdan serai și prădase totul, până la cel mai neînsemnat mărunțiș, ducând întreaga dobândă în vistieria împărăției. Fură luate nu numai bunurile domnului, ci și cele ale boierilor găzduiți acolo, încât pereții rămaseră goi. De altfel chiar și construcția, dimpreună cu toată ograda, fu confiscată și trecută în proprietatea împăratului. Curând, la nici măcar un an după aceea, adică

---

¹⁶⁶ Înalt dregător otoman însărcinat cu administrația finanțelor imperiului, echivalent unui actual ministru de finanțe.

în 1634, palatul a fost dat spre găzduire agentului diplomatic al Suediei, un anume Paul Strasburg.

Slugile prinse la fața locului fură bătute și alungate. Boierii fiind lipsă, scăpaseră de așa umilire. Deci oricum, chiar de-ar fi fost lăsați liberi, n-ar mai fi avut unde se întoarce, dar nici bani, merinde sau haine de schimb nu mai aveau, ajungând la o sărăcie lucie, descoperire ce o vor face însă abia peste vreo două săptămâni.

Joi, de praznicul Sfintei Treimi, boierii întemnițați se adunară ciopor la soare și-și plâneau soarta. Oare cât vor zace aici? Atunci când, cu un an și jumătate în urmă, o seamă dintre ei veniseră spre a se plânge împotriva căftănirii lui Alexandru Iliăș, scăpaseră ușor, învoindu-se ca să se împace cu cel voit de împărăție, căruia îi juraseră de altfel imediat credință în fața catapetesmei și icoanelor de la patriarhia ecumenică. Dar acum cu cine puteau încheia vreo înțelegere? La ajutorul cui puteau apela? Erau deznădăjduiți. Nu vedeau nici o ieșire, neavând cui se ruga, decât bunului Dumnezeu, de mila căruia atârnau. Desigur că de astă dată șederea în spatele zidurilor le va fi îndelungată și cumplită, asta dacă nu li se va da vreo osândă și mai strașnică ... Dacă mai marii împărăției voiau, puteau ajunge la galere, sau chiar să li se taie capul.

În timp ce se foiau prin curte, afluă de la un temnicer că undeva, într-o odaie a catului de sus, este zăvorât un fârtat de-al lor, și, dacă sunt atenți, ar putea să-l zărească la geam. Curând își dădură seama că cel despre care li se vorbise era Barnovschi, ba reușiră să-și facă chiar semne cu el. Cu astfel de gânduri și preocupări le trecu această a doua zi de pușcărie, care va semăna de altminteri cu toate celelalte zile care vor urma.

Vineri o veste neașteptată zgudui lumea Istanbulului, pricinuind îngrijorare atât în rândurile marilor stăpânitori din mărețele seraiuri, cât și în cele ale oamenilor de rând. O

numeroasă ceată de cazaci, ce se bucurau de vinovata ocrotire a regelui Poloniei, Vladislav al IV-lea de Vasa, cât și a marelui hatman al coroanei, izbutiseră să treacă cu șăicile Marea Neagră și atacaseră strâmtoarea Bosfor, la intrarea căreia abia de putuseră fi opriți. Puțin lipsise ca să ajungă sub zidurile cetății și să facă pradă și pârjol în târg. Zaporojenii deveniseră deci o primejdie chiar pentru inima împărăției, dovedindu-se că avertismentele preventivoare ale beilerbeiului de Silistra, care milita pentru un război cu Polonia, sunt cât se poate de întemeiate.

Moldovenii aflară în aceiași zi zvonul de la temniceri și-l primiră cu îngrijorare, mai ales aceia ce fuseseră de față la discuțiile dintre Abaza pașa și Miron Barnovschi. Ei știau prea bine cât se bătuse monedă pe tema dezlănțuirii unei bătălii pentru a-i potoli pe cazaci. Ori făgăduielile de liniștire făcute de Barnovschi se dovedeau simple vorbe în vânt, semn că trecerea cu care se lăuda era doar o închipuire...

- Treaba cade cât se poate de prost pentru noi și pentru domnul nostru, căci pune sub semnul îndoielii bunele relații dintre Turcia și Polonia tocmai în clipa când Măria sa se punea chezaș pentru o împăcare pe care ar putea-o mijloci. Ori spusele sale se dovedesc nu numai lipsite de temei, ci pot trece chiar de neadevărate, doritoare de a înșela ascultătorul. Mai rău de atâta nici că se putea. O să ne aștepte niște zile nespuse de grele, care s-ar putea prelungi pe tare mulți ani.

- Pușchea pe limbă-ți, făcu logofătul Ghenghe, care, data trecută, când cu Iliăș, rămânând caimacam la Iași, scăpase de cazna și înfrigurarea unor asemenea emoții.

- Ia venit beilerbeiului Abaza apa la moară. Simțeam eu că în adâncul sufletului vrea război cu Lehia, și că doar se preface când zice că ar fi plecat să caute și calea păcii. Iar dacă în acele părți se merge pe calea războiului un domn

precum pan Miron Barnovschi, cumnatu-meu, nu poate fi îngăduit în nici un caz pe scaunul de la Iași. Nici nu știu ce să zic. Oare noi nu am ales bine clipa, sau au greșit-o zaporojenii? oftă mâhnit vornicul Mateiaș Gavrilaş. Ceva nu bate laolaltă. Vai de capul nostru... Cine știe ce ne așteaptă.

Deci zilele de detenție păreau tot mai întunecate, mai îndelungi și mai apăsătoare.

Deși Barnovschi, în singurătatea riguroasei sale claustrări, nu putuse afla ultimele zvonuri, asemenea fărtașilor săi care erau mai liberi, fiindu-le îngăduit să zburde prin curte, era apăsător de simțământul că temnița îi va fi îndelungată. Probabil va îmbătrâni în spatele acestor pereți de piatră atât reci și aspri, că nici nu-ți venea să te rezemi de ei. De altfel, deși afară bătea soarele și era cald, deși chiar zăduf încă nu era, din pricina curentului, înăuntru era un frig ca de beci, deși el se găsea la catul al doilea, într-o odaie lipită de zidul de apărare împrejmuitor pe partea interioară a acestuia. La îndemână nu avea decât un pat, o masă și un scaun. Era o mobilă ciudată într-o încăpere dintr-o casă otomană, și se mira de ea. Pesemne și osânditul dinainte fusese tot un creștin și obținuse îngăduința de a-i fi gătită camera după obiceiul de acasă, nu după datina musulmană.

Își aminti de sfatul unui musafir leah, primit înainte de a pleca de pe moșia de la Ustine. „Nu te duce! De ce să dai o viață confortabilă și îndestulată pe una nefericită și săracă? De ce să dai tihna și siguranța zilei de azi, pe teama și incertitudinea zilei de mâine?” Mare dreptate avusese omul, dar acum era prea târziu ca să mai poată schimba ceva. Lăsa în urmă atâta avere și bunăstare, de care nu se va mai putea bucura vreodată. Dar oare cei rămași acasă ce vor face cu uriașa sa avuție? Cum o vor împărți și gospodări de acum încolo? Din păcate nu se gândise până în acea clipă la acest lucru, ca să le fi dat convenitele îndrumări. Cum

pesemne va zace aici până la adânci bătrâneți, poate până la sfârșitul zilelor, se cădea să orânduiască limpede ce se va întâmpla cu bunurile sale, cum se vor administra pe mai departe, cum vor fi împărțite câștigurile, cum se vor îngriji așezămintele duhovnicești pe care le ctitorise. Era obișnuit să dea porunci foarte clare și amănunțite, încât toate să fie în bună rânduială și nici acum nu se putea dezice de firea sa. Dacă nu-i mai era ursit să se întoarcă vreodată acasă, nu-i rămânea decât să-și exprime voința răspicat în scris. Trebuia să alcătuiască un testament, în care să arate limpede care vrea să fie viitorul bogățiilor sale. Când veni temnicerul cu mâncarea, ceru să-i fie adusă hârtie, cerneală și unelte de scris, căci, după obicei, știa că aici avea dreptul la așa ceva, lucruri la care n-ar fi putut năzui în închisoarea de dinainte.

Când i se aduseră cele cerute, se așternu pe treabă. „Io Miron Barnivschi voievod – începu el –, dăm știre cu scrisoarea noastră tuturor cui se cade a ști, că eu fiind acum în mâna păgânilor, de bună voia a mea venit în mâna lor,” întrucât „nici casa nu mi-am tocmit cum se cade în purcesul nostru, cum mi-a fost voia mea,”¹⁶⁷ hotărâsc să se urmeze cele scrise mai jos de mine.

În prima zi nu izbuti să încropească decât prima pagină, condeiul dovedindu-i-se a nu-i fi prea sprinten, așa încât se văzu nevoit să continue truda și în zilele următoare. De altfel nu avea pricină de grabă, când îi mai stăteau în față nenumărați ani de temniță. Putea să-și aștearnă pe hârtie, în tihnă deplină, toate gândurile... Când, spre sfârșitul săptămânii, isprăvi, printr-un temnicer izbuti să trimită diata boierilor din curte, cu rugămintea de a o face să ajungă la mama sa, sau cel puțin la surorile sale. Lăsa grija asta pe

---

¹⁶⁷ Pasajele puse în ghilimele sunt preluate prin transcriere liberă din testamentul lui Barnovschi vodă, care, printr-o întâmplare fericită, ni s-a păstrat până astăzi.

seama cumnaților și a nepotului, ce se aflau și ei închiși, dar care se bucurau de mai multă libertate.

Și, cu sufletul împăcat că făcuse tot ceea ce îi stătea în puteri ca viitorul să-i fie mai bun, se puse pe așteptat. Desigur plutea deasupra sa și primejdia morții, dar el era încredințat că va fi lăsat în viață de împărat, pentru a păstra prin el o porțiță deschisă pentru negocierile cu regatul Poloniei, care în cele din urmă vor avea neîndoielnic loc, chiar dacă nu în viitorul cel mai apropiat.

Duminică, după vechea rânduială stabilită încă de pe vremea măritului Suleiman întâiul, se ținu următorul divan împărătesc. După credința creștină era prima duminică de după Rusalii, când se prăznuia Duminica Tuturor Sfinților. În acel an însă duminica se nimerea a fi și ziua de Lăsata secului de dinaintea Postului Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Dar pentru musulmani toate aceste sărbători nu aveau nici o însemnătate, încât în strălucitul serai Topkapı treburile curgeau netulburate în temeiul vechilor obiceiuri.

După judecarea tuturor pricinilor ridicate de feluriți jălbași, mai marii împărăției, cum erau deja adunați în divan, începură a chibzui și asupra treburilor cârmuirii și a necazurilor pe care aceasta le întâmpina. Sfatul se opri mai întâi asupra considerațiilor privind năvala cazacilor și a pagubelor pe care aceasta le pricinuiseră. Devenea tot mai limpede că Polonia trebuia pedepsită pentru semeția ei sfidătoare, dar se dovedea totodată că Abaza pașa, beilerbeiu al Țării de Jos, avea tare multă dreptate când îndemna la pornirea unui război împotriva acestui vecin care devenea tot mai sfruntător și mai îndrăzneț. Într-adevăr se cuvenea să i se dea o lecție, care, învățându-l minte, să-l liniștească!

Deodată adunarea își aminti că are în custodie pe un pricinaș ce se socotește împuțernicit al coroanei polone, prieten al regelui de la Varșovia, în drept de a vorbi în

numele acestuia. Tocmai fusese aruncat marți în temniță pentru nemăsurata-i necuviință. Pentru a răzbuna prădăciunile suferite la intrarea Bosforului, acest nesăbuit merita să fie drastic pedepsit, și nu înălțat în scaunul unui memleket al Înaltei Porți, arătară mai mulți vorbitori. Vizirul încuviință propunerea. Drept care porunci lui divan efendisi, adică, cum am zice azi, secretarului divanului, să alcătuiască deîndată talhâșul trebuitor care să fie înfățișat slăvitului împărat Murad, rugându-l să încuviințeze execuția neîntârziată a insului.

- Poate se cuvine să dăm aceeași osândă și acelor care au ținut partea vicleanului, lăudându-l în fața noastră, adăugă vizirul, amintindu-și că, cu doar câteva zile în urmă, aruncase la pușcărie și câțiva boieri, socotindu-i părtași ai vicleniilor gândite de urzitorul trădător.

Muftiul, şeyhülislamul Ahizade Hüseyin Efendi, care primise un frumos peșcheș de la moldoveni, pentru care li se simțea îndatorat, deveni dintr-o dată îngăduitor:

- Ei, gloata e proastă, ea urmează întotdeauna în nerozia ei căpetenia. Iar dacă aceasta o ispitește la rău, ea mână într-acolo. Dar dacă-i rezezi căpetenia, o îndrepti, căci ea se potolește și urmează sfatul cuminte care i se dă. Deci e zadarnic a ucide sluga care merge după poruncă. Că așa e rânduiala ei. Iar de slugi avem și noi nevoie, cuvenindu-se ca grija să ni se mărginească doar la a le aduce la bună ascultare. Iar gloata care l-a urmat pe acest nesăbuit fiind deja la popreală, și-a primit învățătura și s-a potolit, iar de acum trebuie s-o mânuim și s-o folosim spre câștigul nostru. Numai capul răutăților să cadă.

Vizirul, care-și aminti că și el a primit chiar două rânduri de peșcheșuri, încuviință spusele învățatului său fârtat. Talhâșul ce-l va porunci, va cere retezarea unei singure țeste, a acelu nelegiuit, prieten al regelui leah, arată el în încheiere.

În câteva zile preaputernicul împărat răspunse talhâșului și încuviință tăierea iscoadei trădătoare, pentru a sluji de învățătură de minte semețului vecin din miază-noapte. Iar mai departe se arăta că osânda se va împlini chiar sâmbătă în fața norodului târgului, încă răscolit de zvonul năvalei dușmane, încât acesta să vadă ce pătesc vrăjmașii împărăției, atunci când îi aduc pagubă și întinare și să înțeleagă cât de multă grijă îi poartă împăratul. Iar pentru ca privitorii să fie cât mai mulțumiți de ocrotirea ce le era dăruită de stăpânire, execuția trebuia săvârșită fără de nici o cruțare. Într-un fel, prin cele hotărâte, atacul căzăcesc își primea răspunsul.

Deci execuția va avea loc în ziua de 22 iunie, când se nimerea a fi prima sâmbătă din Postul Sâmpetrului din anul al 1633-lea de la nașterea Mântuitorului.

Pe pajiștea din spatele zidurilor seraiului Topkapi, palatul împărătesc, destul de aproape de țărnul Mării Marmara, cam prin fața chioșcului Iali, se înălța eșafodul menit execuției domnului moldovean. Lumea se strânse în jur în așteptare. Printre privitori se găseau toți înalții dregători, în frunte chiar cu marele vizir Tabaniyassi Mehmed pașa. Osânditul fu adus cu o căruță din capătul târgului, unde se afla temuta închisoare Edikule. Când vizirul se așeză, prinsul fu coborât din căruță și târât prin mulțime spre eșafod, ținut fiind de brațe de niște ieniceri, deși nu opunea nici o împotrivire, pășind cu pas măsurat și liniștit. Tras de veșminte de ucenicii gădelui, urcă cele câteva trepte și se opri în mijlocul podinii, la un pas de butuc.

Călăul căta se uită spre vizir și la cei din jurul său, așteptând din parte-le un semn de îndemn, care însă întârzia. În așteptare își șterse tihnit spada lungă de mânecă, în vreme ce trăgea cu coada ochiului peste zidul împrejmuitor, spre ceardacele și sacnasiele strălucitului palat împărătesc.

Fusese înștiințat să se așeze astfel încât de acolo să poată fi văzut limpede tot ce se va întâmpla, căci de la o fereastră va fi privit de însăși luminăția sa, preamăritul padișah Murad al IV-lea. Deci să fie cu luare aminte, ca să nu-i strice priveliștea!

Pan Barnovschi, copleșit de iuteala cu care i se hotărâse soarta, năucit parcă, sta țeapăn la un pas în dreapta sa, cu chipul pustiit și fără a schița nici un gest. Era cu capul gol, iar cabanița, odinioară albă și lucioasă, cusută cu fir de aur, arăta pătată și mototolită, iar pe la unele înnădituri, descusută. Pesemne în zilele din urmă chiar dormise în ea. Călăului i se păru că, în nemișcarea sa, se arată prea semeț, atitudine ce putea fi interpretată ca un gest de neobrăzare față de împăratul care se ghicea în umbra unei ferestre, iar vina îndrăznelii îi putea fi imputată lui, ca nefiind destul de destoinic în a sădi spaimă și umilință în cei încăpuți pe mâna sa. De aceea, scrutându-l stăruitor pe moldovean, îi șopti, încredințat că va fi înțeles, închipuindu-și că în împărăție toți trebuie să știe turcește:

- S-ar cuveni să te arăți mai bucuros și mai umil, căci îți face cinstea de a te privi însăși luminăția sa, preamăritul padișah Murad, slăvit întru Alah. E o cinstire rar hărăzită unui rob împărătesc, căci înălțimea sa nu-și coboară privirea asupra oricui, iar acum chiar și-a jertfit o frântură a prețiosului său timp pentru a te lua în seamă. S-ar cuveni să fi încântat și recunoscător pentru atenția ce ți se dăruiește, de care nu are parte orișicine!

Barnovschi, care pricepu în parte cele spuse, îl întrebă:

- Dar unde este?

- La fereastra din mijloc, dintre cele trei arcuite în partea de sus. Văd că-ți arată o bunăvoință deosebită, ceea ce înseamnă că te socotește vrednic de a-și jertfi vremea pentru unul de-al de tine. Atâta luare aminte e neobișnuită,

așa că ar trebui să te bucuri de ea! Să știi că prin ceea ce mi-e dat să văd, ai crescut în ochii mei.

Pan Barnovschi rămase mai departe țeapăn în picioare, fără să se miște, în vreme ce ciracii călăului îl țineau de brațe, căznindu-se să-l silească să se aplece spre ferestrele palatului împărațesc și spre chioșcul în care ședea vizirul.

Într-un târziu gealatul zări semnul făcut de marele vizir. Venise timpul ca să-și arate îndemnarea. Se întoarse spre osândit, care stătea tot drept, ca o stană, opunându-se străduințelor ajutoarelor sale de a-l apleca. Își ieși din sărite:

- Toată cinstea ție, pentru prețuirea cu care ești înconjurat, dar acum pune supus capul colo pe butuc, ca să-mi pot face meseria. Nu mă mai întârzia!

Greu de spus dacă domnul pricepuse îndemnul. Dacă nu-l înțelesese el, desigur că îl pricepuseră ciracii săi, care, ca slugi ascultătoare, îl smuciră pe domn, târându-l lângă butuc și-l siliră să îngenuncheze. Un altul îi luă capul între palme și i-l răsuci cum știa că mai marele său dorește, spre a-i fi la îndemână și-i potrivi și barba, care, încurcându-se în asprimile marginii lemnului, îi împiedica mișcările. Apoi îi trase mai spre spate gulerul de blană de samur, spre a dezgoli gâtul. După ce socoti că a isprăvit, se ridică și se dădu de-o parte.

Meșterul, dintr-o singură lovitură reteză capul, care se rostogoli pe podină de câteva ori. Sângele țâșni șuvoi, trecând în arc, dincolo de butuc. Trupul mai zvâcni de câteva ori și desigur că s-ar fi zbătut pe podele dacă ciracii călăului nu l-ar fi ținut zdravăn. În cele din urmă se liniști și se muie, încât îi putură da drumul, lăsându-l să cadă pe podină.

Mortul rămase întins pe scânduri, în vreme ce lumea începu să se împrăștie. Plecă în cele din urmă și călăul și ceata sa de ajutoare. Muștele începură să bâzâie în jur, atrase

de mirosul sângelui proaspăt. Se apropiară chiar și niște câini, dar nu cutezară să urce scările la leșul aflat sus, ci se mulțumiră să lingă cheagurile apărute de pe urma sângelui scurs pe pământ prin crăpăturile podinii.

Locul se pustiise, iar ceasurile treceau. Soarele căzuse pe geana apusului și încet începea să se întunece. Din cauza căldurii și a muștelor, leșul prinse miros. Iar adierea boarei împingea duhoarea spre palat, deși era îndoielnic, că, din cauza depărtării, putea ajunge până acolo.

*

Întunericul se lăsase de-a binelea. În Cetatea Celor Șapte Turnuri pușcăriașii se trăsese în odăile lor, încercând să se culce. Deodată pe caldarâmul de sub bolțile uneia dintre porți se auzi tropăit de cai. Straja întâmpină oaspeții. Era chehaia-bei-ul viziresc însoțit de niște slugi. Porunci să-i fie adus unul dintre prinși, și anume cel pe care îl știa ca fiind chihaia celuia tăiat înainte de prânz. Înștiințat, postelnicul Costin coborî înspăimântat:

- A venit rândul meu? Acum, noaptea?

Chehaia râse:

- Nu te teme. Stăpânul meu îți mai lasă zile. Cred că peșcheșul ce i l-ai dat acum o săptămână i-a plăcut. N-a fost îndeajuns ca să-l scape pe voievodul tău, dar pare-se că te ocrotește pe tine. Uite care-i treaba. Îți dau împrumut un cal și o slugă de-a mea. Te duci și cauți între ai tăi niște ajutoare și-o căruță, și la lumina făcliilor iei leșul stăpânului tău și-l duci la cimitirul patriarhiei voastre și-l îngropi acolo, că a cam început să pută și dacă mai zace mult acolo, cu duhoarea sa, o să strice puritatea aerului ce-l respiră Luminăția Sa... Sluga mea o să te ajute să te descurci prin târg, căci ți-o fi greu și ziua, darmite acum în plină noapte.

De altfel o să abată de la voi și străjile de pe ulițe, care ți-ar putea pune piedici.

Ceaușii de strajă săriră însă imediat când fu ca postelnicul să iasă pe poartă:

- Păi nu-l putem lăsa să plece... E în grija noastră și răspundem pentru el.

- Drept e, dar porunca e vizirească...

- Atunci să-i orânduim barem o pază pe drum...

Chehaia râse din nou:

- La ce-i trebuie pază? „Unde să fugă, săracul?”¹⁶⁸

Deci bietul postelnic trudi toată noapte din greu. Ajunse la unul din caravanseriurile unde știa c-au tras fărtați de-ai săi și-i chemă să-i fie alături. Aici făcu rost de făclii și de-o căruță, și, cu ceata ce-o alcătuiuse, trase în dosul palatului împărătesc. Încărcă leșul și căpățâna unchiului răposat, după care traversă târgul de-a curmezișul până în Fanar, oprindu-se la patriarhie.

Îndrumat de monahii pe care-i sculă din somn, angajă la repezeală un tâmplar, care din câteva scânduri negeluite înjghebă o raclă grosolană, în care fu așezat leșul, în vreme ce câțiva fărtați și slugile lor se căzneau să sape groapa. Când totul fu gata, vlădica Mitrofan de Huși, care scăpase neîntemnițat, făcu o grăbită slujbă de înmormântare chiar lângă gura săpăturii, după care racla fu coborâtă și acoperită cu pământ.

Abia când se crăpa de ziuă îngropăciunea se isprăvi și bietul postelnic își luă calul de căpăstru și-l căută pe turcul ce-i fusese dat de ajutor, dar care, obosit, se culcase pe undeva pe lângă poarta cimitirului și era greu de găsit. În sfârșit dădu de el și-l rugă să-l ajute să găsească drumul la pușcărie, care era așezată taman în capătul de miază-zi al

---

¹⁶⁸ Expresia pusă în ghilimele este scoasă din cronica lui Miron Costin, ea referindu-se la tatăl autorului.

cetății, ei aflându-se în acea clipă în marginea de miază-noapte, nu departe de malul golfului Cornul de Aur.

Se luminase de-a binelea când ajunseră și bătură la una din porțile temniței celor șapte turnuri. Când intrară, în ogradă dădură peste chehaia vizirească, care păru că-i așteaptă.

- Venisem să aflu ce-ai făcut, ca să pot da seamă stăpânului.

- Apăi, ca un bun cioclu, am împlinit aidoma tot ce mi-ai poruncit. Iar dacă am întârziat a fost pentru că a trebuit să umblu mult și prin loc pe care nu-l cunosc. Apoi și truda o a fost îndestulă...

- Înțeleg, sărăcan de tine. Ai „venit ca o oaie singur iară la închisoare.” Le poți zice și celorlalți că „vei ieși și tu, și ei în puțină vreme.”¹⁶⁹ Îi voi povesti totul marelui vizir. Lui i-a cam trecut supărarea pe voi. Dar nu uita ce ți-am spus, capul plecat sabia nu-l taie... Zău că mi-ai picat de drag, și mi-ar părea rău să pieri... Noroc deci, și înțelepciune!

Aflând vorbele chehaiei și că postelnicul umblase toată noaptea fără pază, boierii mai prinseră inimă. Se ivea nădejdea de a scăpa ca și data trecută, deși acum era mai puțin limpede calea pe care vor trebui s-o urmeze. Oricum aveau în sfârșit temei de a nădăjdui... Astfel, cuprinși de bucurie și nădejdi, petrecură ce-a de a doua duminică de după rusalii, care se nimerise a fi chiar în acea zi.

Luni era praznicul închinat nașterii Sfântului Ioan Botezătorul. Între cei închiși nu se găsea însă nici un Ioan, deci nu aveau pe cine sărbători, deși acum le-ar fi plăcut să aibă pretext de a se veseli și bucura. Așa le trecu și ziua de 24 iunie, cea a doua de după reînturnarea fericită a

---

¹⁶⁹ Și citatele în ghilimele de aici sunt scoase tot din cronicarul Miron Costin, și se referă tot la tatăl său.

postelnicului, prilej cu care primiseră și minunata veste a posibilei lor mântuiri.

Cum vor afla boierii mai târziu, pe la începutul nopții care tocmai se lăsase, feciorelnicul sultan, care petrecuse ziua la Skutari-Üsküdar, hotărâse să se întoarcă în palatul său de la Topkapı, urcat pe puntea unei frumoase ghimii. În timp ce nava, în dulci legănări, tăia de-a curmezișul undele liniștite ale Mării Marmara, padișahul se așezase confortabil pe niște perne și privea pe gânduri minunata boltă înstelată, cu sclipirile ei tainice. Alături aștepta în picioare întreaga suită, într-o tăcere desăvârșită, preocupată ca să nu tulbure gândurile slăvitului padișah, atât de primejdios la mânie.

La un moment dat tânărul stăpân întoarse capul spre bătrânul Tabaniyassi Mehmed pașa, marele său vizir, care, cu chip îndatorat, stătea alături, gata să-i primească porunca.

- Zilele trecute mi-ai trimis un talhâș prin care cereai osândirea unui voievod ce năzuia la scaunul memleketului nostru dinspre Kara Bogdan. Numit-ai pe cineva în locul ei?¹⁷⁰

Vizirul, care-l știa pe sultan lacom după aur, socoti că încearcă să-l pună la încercare, spre a afla dacă nu cumva a primit niște peșcheșuri pe care nu le împărțise cu el. Drept care deveni prudent, încercând să pară cât mai neutru și mai neimplicat în vreo negociere care l-ar fi putut păgubi pe stăpânul său.

- Treaba fiind lăaturalnică și de prea mică însemnătate, n-am prea avut vreme să grijesc de ea. Deci nu am căutat înlocuitor. Dar din pârele primite împotriva celui osândit, în oraș s-ar afla cel puțin doi scoborători de voievozi din spița lor. Însă n-am apucat să-l cercetez pe

---

¹⁷⁰ Miron Costin, în letopisețul său, redă cuvintele sultanului prin propoziția: „Aședzat-au domnū la Muldova, în locul ghiaurului ce au perit?”

vreunul. Primul este chiar cel ce-a fost alungat din scaun acum vreo lună-două, pare-se, chiar de către acela ucis de noi, care ridicase împotriva-i berayalele de pe acolo. Celălalt a fost în scaun mai demult. Acesta se bucură de o bună recomandare a mârzacului Cantemir din Bugeac, de la care s-a întors vara trecută, pe vremea când eu nu eram în slujbă, de aceea știu prea puține despre dânsul.

- Iar își vâra coada în treburile noastre afurisitul de tătar! Tare se mai crede, și voiește chiar a trage sforile sub nasul nostru. Acum oare ce mai coace?!

Vizirul, prudent ca de obicei, ridică din umeri a neștiință și neamestec.

- Și pe care să-l alegem dintre cei doi? urmă padișahul.

- Poate că s-o afla și vreun al treilea, mai potrivit, dar ne mai trebuie puțin timp ca să-l căutăm, făcu vizirul, ca să evite darea unui răspuns răspicat și limpede, care putea sugera sultanului c-ar fi încheiat vreo înțelegere cu cineva, înțelegere din care ar fi putut trage vreun folos.

- Păi atunci poate e mai nimerit să întrebăm de-a dreptul berayalele memleketului cu pricina pe cine doresc de voievod, că dâșii se cunosc mai bine între ei. Cheamă-i și cercetează-i. Iar pe acela pe care-l vor alege ghiaurii, acela să le fie dat domn! Să le facem hatârul după spaima ce-au tras-o.

- Voi face precum poruncește Luminăția Ta. Cum ajungem la mal, o să le trimit vorbă, căci îmi sunt la îndemână, fiind închiși la Edikule.

Câteva ceasuri mai târziu sosi la închisoarea moldovenilor binevoitoarea chehaie vizirească, poruncind ca boierii să fie treziți din somn. Bieții oameni văzând că sunt sculați de temniceri în miez de noapte, fură cuprinși de teamă, căci se așteptau la ce e mai rău. Desigur vor fi torturați pentru a stoarce informații despre locurile unde are

Barnovschi dosite avuțiile, cu atât mai mult cu cât se știa că unii sunt chiar rude apropiate cu el. Răsuflară însă ușurați când dintre ei fu luat doar postelnicul Costin. Coborând scările, omului îi tremurau picioarele și simțea nevoia de a se sprijini cu mâna de perete ca să nu cadă. Când îl văzu chehaia în ce stare se află, începu să râdă. El îl alesese pentru că-l cunoștea mai bine și avea mai mare încredere în el, dar nu-și închipuise că-l va speria în asemenea măsură.

- Cum ți-am zis mai alaltăieri, în curând veți fi sloboziți. Împăratul vă iartă capetele. Pentru a primi iertarea aveți o singură obligație: să alegeți dintre voi un voievod care să îndeplinească condițiile necesare înălțării sale și să fie cu credință către noi. Acum noaptea nu aveți unde merge, dar mâine de dimineață sunteți liberi a ieși în oraș. Și te rog să mă înștiințezi cât mai repede ce-ai făcut cu alegerea. Fiind la mijloc porunca padișahului, lucrurile trebuie împlinite rapid, așa că aștept vești din parte-ți cât de curând s-o putea. Să mă cauți!

Acestea fiind spuse slujbașul, care fusese și el pe ghimia sultanului și făcuse noapte albă, plecă acasă ca să se culce.

Când Costin se întoarse nevătămat și le împărtăși veștile chehaiei, între boieri se stârni fierbere mare. Nimeni nu mai putu adormi. Se puseră pe chibzuit până la crăpatul zorilor. La repezeală nu puteau alege decât pe cineva care le era la accesibil în cetate. Ori în acea clipă locuiau în târg doar trei membri ai casei domnitoare moldovenești. Cel dintâi era chiar principele alungat, Alexandru vodă Iliaș. Dar se cuvenea să-l aleagă, dacă aproape toți veniseră cu mai bine de un an și jumătate în urmă ca să protesteze contra numirii lui în scaun, iar acum vreo două luni se răzvrătiseră împotriva-i?

Următorul ar fi fost feciorul său, Radu, care poate nu suferea de aceleași metehne ca taică-său, dar era cu totul

lipsit de experiență de curte și de pricepere în ale cârmuirii și deci și mai nepriceput ca părintele său în guvernarea țării, încât, dacă se opreau asupra lui, divaniții ar fi fost siliți, căznindu-se, să ia din nou asupra-și rezolvarea tuturor problemelor de stat, cârpindu-le iarăși cum i-o tăia capul.

Apoi în Fanar se mai găsea și Moise Movilă, principele de mai-nainte. Acesta era fiul lui Simion Movilă, deci fecior de voievod, iar prin mamă, nepot al lui Petru Rareș. Pe deasupra era căsătorit cu fata lui Radu vodă Mihnea, deci și ginere de domn. Iar fratele nevestei, Alexandru Cuconul, fusese și el voievod. Deci era și cumnat de domn! Iar pe vremea când cârmuise, lucru care se întâmpla cu doi ani în urmă, se arătase om bun, înțelegător, înțelept, muncitor și grijnic.

Cum de Leon vodă Tomșa uitaseră cu toții, deși tatăl său fusese domn moldovean chiar în două rânduri, boierii își ziseră că odată cu Movilă se încheie orice altă posibilitate de alegere. Deci, vrând-nevrând, ca să scape din necaz, cu dânsul trebuiau să negocieze.

În dimineața marții de 25 iunie, când li se dădu drumul, o porniră cu nădejde în susul colinei a șaptea, Yedinci Tepe, apoi traversară valea pârâului Bayrampașa Deresi, spre a sui coastele colinei a șasea și a coborî apoi spre Bogdan Serai, unde erau găzduiți.

Când să intre în ogradă, se pomeniră alungați cu hangere de o ceată de bostangii ce hălăduiau pe acolo. Abia atunci se dumiriră că le fusese prădat conacul. Desigur că fărtații ce mai erau prin târg, se speriaseră și se ascuseră. Deci altă trudă ca să le dea de urmă. Se despărțiră și se risipiră prin mahala, și, trecând pe la toate caravanseraiurile din Fanar, sânguiră să-i găsească, dându-și ca loc de întâlnire curtea patriarhiei. Le trebuiă câteva ceasuri până îi strânseră pe majoritatea dintre ei, adică vreo trei-patru duzini.

Din pragul bisericii patriarhiei o porniră plini de nădejde spre casa lui Movilă, care era dosită pe o ulicioară mai la deal. Cum zidirea nu era prea încăpătoare ca să poată cuprinde toți oaspeții, majoritatea rămaseră în uliță, și numai cei mai de seamă, în frunte cu vel logofătul Ghenghe și vlădica Hușilor, Mitrofan, intrară. Aici se închinară gazdei, și-i arătară că în temeiul poruncii împărătești primite în răstimpul nopții, au hotărât s-o aleagă voievod al Moldovei.

Moise, care, după execuția lui Barnovschi, nădăjduise în taină că i se deschide o cale de a reveni în Moldova, fu totuși cu sincer surprins, căci nu crezuse cu adevărat că crâncena moarte a celuiilalt va duce la înălțarea sa, și încă atât de repede și de ușor. De altfel cu câteva zile în urmă, când din mijlocul gloatei asistase la decapitarea lui Barnovschi, chiar îl trecuseră fiorii, gândindu-se că în locul osânditului putea fi el, care, după mazilire, călcând porunca împărătească, nu venise spăsit la Stambul, ci încercase să fugă în Polonia. Noroc că nesupunerea sa de odinioară se uitase...

Se simți încurcat în fața neașteptaților musafiri, și, pentru a-și arăta recunoștința față de ei, îi pofți să se așeze și, după obicei otoman, porunci să li se aducă chisele cu dulcețuri. Însă boierii nu voră să se așeze, ci se arătară grăbiți. Pentru ca alegerea să rămână valabilă, dânșii cereau ca Măria sa să pogoare imediat până la patriarhie și să jure în fața icoanelor că se va împăca cu boierii, că-i va ierta pentru cele petrecute la Iași, că va respecta toate cele hotărâte de divan, că nu va așeza dări fără voia dregătorilor, iar boierii se legau la rândul lor să se supună și să-i fie credincioși.

Movilă nu stătu pe gânduri. Șansa era mult prea frumoasă ca s-o rateze. Cine știe dacă i se va mai oferi vreodată. Se învoi imediat, cerând însă îngăduința de a

întârzia puțin, ca să se înveșmânteze după cuviință pentru un astfel de eveniment deosebit.

Când Movilă isprăvi cu gătitul, ieșiră cu toții în curte, încălecară și coborâră la patriarhie. Privind alaiul ce se închea și la gloatele ce se înghesuiau în jur spre a fi băgate în seamă de noul domn, biv vel vistiernicul Roșca șopti cu tristețe logofătului Ghenghea, dar destul de tare ca să-l audă și hatmanul Bașotă și Cehan pitarul:

- Domnia nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine se nimerește, căci ascunse sunt căile Domnului!

Preafericitul chir Chiril Lukaris, înștiințat din vreme, îi întâmpină în tinda sfântului locaș și-i duse înaintea iconostasului. Aici, punând mâna dreaptă pe Evanghelia așezată pe un tetrapod, începură jurămintele de ambele părți. Primul fu domnul, urmat apoi de boieri, care veneau cete-cete. Abia după două ceasuri se isprăvi ceremonia depunerii jurământului și ieșiră cu toții în piața de dinaintea bisericii.

De aici alaiul porni spre seraiul vizirului, pașacapisi. Grosul rămase afară și numai vreo cinci boieri vorbiră cu străjile ca să fie îngăduiți să intre la chehaia vizirului. După puțin fură primiți cu bunăvoință de slujbaș, pe care-l înștiințară că, după poruncă, au ales domn nou și i-l și înfățișau, el fiind în același timp nepot, fecior, ginere și cumnat de voievod, deci îndeplinea, cu prisosință, cum nu se putea mai bine, toate condițiile care se puneau. În încheiere rugară să se stabilească data în care noul domn putea fi primit de măritul vel vizir, spre a i se da împuternicirea cuvenită.

Chehaia făgădui că va mijloci întâlnirea cu mai marele său. Acum nu știa când se va putea întâmpla acest lucru, dar în câteva zile îi va înștiința când se vor putea înfățișa. Apoi moldovenii se retraseră, după care îl duseră pe Moise Movilă cu alai până acasă, de se minunau mahalagii uitându-se după numeroasa ceată de călăreți care urca ulița.

Cum casa lui Movilă era cam mică și ograda neîncăpătoare, cu trei ani în urmă, când fusese ales întâiași dată domn, pentru a face față împrejurării, se mutase la Bogdan Serai, căci acolo se afla un adevărat palat cu două caturi, cu paraclis lipit de el și o curte întinsă, în parte amenajată în terase. Și acum i-ar fi plăcut să facă la fel, căci de la început se simțise strâmtorat de lipsa spațiului pentru oaspeți, dar din păcate nu se putea. Bogdan Seraiul fusese ocupat de bostangii împăratului, după ce, cu vreo săptămână în urmă, în nădejdea de a afla avuțiile lui Banovschi, jefuiseră tot ce putuseră prinde.

Regreta cu atât mai mult imposibilitatea de a se muta, cu cât se lovea de niște dificultăți pricinuite de nevestă-sa, care, gravidă fiind, se simțea tot mai de rău, sarcina nepriindu-i de fel, drept care trebuia ferită de tulburări și de zarvă, lucru cu neputință în împrejurările în care era nevoit să se întâlnească zilnic cu boierii, ca să țină sfat cu ei, în legătură cu îndatoririle ce le stăteau înaintea.

Bietul Moise, care era un om cumsecade, în ultima vreme prinsese drag de nevestă-sa, după ce mai înainte n-o suferise, părăndu-i-se rece, dușmănoasă și greu de suportat; drept care nu voia în nici în chip s-o supere, sporindu-i chinurile, mai ales că era vădit că-i era din zi în zi tot mai rău, nefiind vorba doar de niște nazuri ale unei firi pline de ifose, cum se întâmpla deseori la femeile aflate în starea ei, care aveau tot soiul de capricii. Ea era cu adevărat chinuită de grețuri, vărsa mai tot ce mânca, suferea de dureri și amețeli, fiind silită să zacă mai toată vremea în pat. Pusese două slujnice s-o păzească, dar nici acestea nu prea aveau cum s-o ajute să iasă din impas, alinându-i cât de cât suferința. Din pricina acestui necaz odăile din catul de sus nici nu puteau fi folosite pentru boierii care veneau în vizită, spre a pune la punct demersurile de investire.

Dar încurcătura nu se mărginea la atâta. În cel mult câteva săptămâni era limpede că va fi nevoit să pornească spre Moldova ca să ocupe tronul și se întreba ce putea să facă cu biata Ecaterina. Mai înțelept ar fi fost s-o lase acasă și să plece numai el la Iași, căci desigur zdruncinăturile drumului nu puteau decât să-i dăuneze suferinței, înrăutățindu-i starea, și așa destul de proastă. Dar parcă i se sfâșia inima, știind-o rămasă singură și neajutorată. Iar îngrijorarea ce-l rodea nu era pricinuită doar de împrejurarea că n-ar fi putut trăi fără dânsa, deși adevărul era că începuse să țină la ea. Temeiul era cu totul altul. Pornise un complicat proces cu un unchi al nevestei, acel afurisit Bartolomeo Minetti, căruia soața îi dăruise moștenirea picată de la fratele ei, răposat în anul dinainte. Ori ea făcuse nerozia asta tocmai pentru că el lipsea atunci, fiind prizonier de la tătari. Dacă pleca și-o lăsa de capul ei, cine știe ce năzbâtie îi mai trăsnea prin cap, stricându-i acțiunea în plină desfășurare.

Deci dincolo de sentimentele pe care le încerca, intrau în joc și o seamă de alte împrejurări de care trebuia să țină seamă în luarea unei hotărâri, pricină din care nu prea își dădea seama cum putea să potrivească lucrurile. Dacă se gândea numai la sănătatea soaței, lăsând de-o parte celelalte considerente, era mai nimerit să-o lase la Țarigrad. Dar pentru a fi sigur că nu se va amesteca în judecata cu Minetti, tulburând-o, era mai înțelept s-o ia cu sine. Drept care stătea în cumpănă...

În noile împrejurări se confrunta și cu o altă dificultate. Când, încercând să fugă spre Polonia, fusese luat prizonier de tătari, aceștia puseseră stăpânire pe toate chervanele în care-și încărcase avuțiile, și i le luaseră. Tot ce avusese de preț ajunsese în corturile lui Cantemir mârza, încât rămăsese lefter. Iar acum trebuia să plătească o seamă de peșcheșuri și să afișeze o anume strălucire princiară. Dar de unde banii trebuitori? După ce era de tot sărac, trăind

numai pe socoteala nevestei, nici de cele adusese din Iași de Barnovschi și de o seamă de mari boieri nu se putea sluji, căci zilele trecute se alesese praful de toate. Deci, din nici o parte nu era speranță de ajutor. Nu-i rămânea decât să caute niște creditori. Cunoștea pe unii încă de pe vremea dobândirii primei domnii, și cum aceștia își promisera la timp dobânda pentru efortul lor, putea îndrăzni să apeleze din nou la ei. Dar până să se hotărască cu care dintre dânșii să înceapă, se ivi o surpriză.

Avu parte de ea în chiar aceeași după-amiază. Umil, după câteva ceasuri de la reînturnarea de la marele vizir, se ivi în prag Scărlet Saegiul, socrul cumnatului său de curând răposat, care, folosindu-și banii, își ridicase fostul ginerele în două rânduri domn. De altfel în ultima vreme începuse a-l curta stăruitor, parcă ghicindu-i destinul. Văzând că nu mai are după cine-și da fata, proaspăt văduvă, ca să mai scoată niscai sunători, bătrânul tot iscodea în jur, întru depistarea altor căi de a mai face o investiție profitabilă. Așa se oprise de câțva luni asupra cumnatului ginerelei său și nu se înșelase.

De cum trecu pragul, fără a face vreun ocol de complezență, intră direct în subiect:

- Am auzit că ai fost la seraiul vizirului cu boierii din Kara Bogdan. Bănuiesc că te-i dus ca să iei locul leahului tăiat zilele trecute.

- Da, boierii moldoveni m-au ales în locu-i, iar stăpânirea pare dispusă să țină seamă de voia lor..

- Atunci de bună seamă că ai nevoie de bani. Eu ți-aș putea împrumuta. Facem niscai teșcherele întărite cu martori și te bucuri de toată încrederea mea.

- Zilele astea o să văd cam cât o să-mi trebuiască și-o să putem bate palma, acceptă Movilă fără să mai stea pe gânduri, deși o anume pornire simțea împotriva-i, știindu-l o

ființă ipocrită și schimbătoare, lipsit de orice urmă de scrupule.

La drept vorbind omul i se părea golit de orice sentimente omenești. Doar banii îi mai dădeau viață și-l făceau să mai tresară a ființă vie. Cum era vorba de câștig, se anima și devenea simțitor, fără să-i pese de vreo îndatorire sufletească față de semenii. Astfel, în urmă cu vreo șase ani își părăsise ginerele și implicit fiica, când socotise că aceștia nu-i mai aduc câștig îndeajuns, domnia șubrezindu-se. Banii îi împrumutase unui potrivnic, care nu era altul decât vrăjmașul care-l săpase și pe el, adică Alexandru vodă Iliăș, pe care-l ajutase să ajungă domn în Țara Românească, în locu-l neamurilor sale! Acum mirosind prilejul de căpătuire, se grăbise să se lipească de norocul său. Și dacă ar simți că afacerea se clatină, desigur că-l va părăsi imediat și pe el, dar în așa fel încât să-și l recupereze investiția.

Dar deși târgul era uriaș, iar lumea multă și felurită, zvonurile, după cât se părea, circulau tare iute. Vestea vizitei sale pe la vizirat și a alaiului care-l plimbase pe ulițe se răspândise pesemne fulgerător, căci, cu doar câteva ceasuri înainte de înserat, îi bătu la ușă alt mare bogătaș din Fanar, și anume cumătrul Kurt Celebi, grec ce-și luase nume turcesc în nădejdea că astfel afacerile îi vor fi mai spornice.

Moise îl privi cu uimire, neînchipuindu-și că acesta i-ar putea trece pragul. Era cuscrul celui care-l uzurpase acum un an și jumătate, adică al lui Alexandru vodă Iliăș. Era de mirare cum de avea obrazul să apară în fața-i, mai ales că tot răul i se pricinuisse cu banii lui! De altfel fusese încredințat că grecul i-l va ridica împotriva pe vechiul rival, cu care se înfruntase nu mai departe decât în urmă cu nici doi ani. Pesemne oaspetele socotise că cuscrul său nu mai are șanse și atunci încerca la repezeală să urce în barca sa. În prima clipă fu ispitit să-l dea afară. Își stăpâni însă

răbufnirea. În anii de Curte, deși nu erau prea mulți, învățase că în lume nu e tocmai înțelept ca să-ți arăți răspicat simțămintele. Un dram de prefăcătorie putea fi oricând salvator. Apoi o zicală bătrânească spunea pe bună dreptate că, până treci puntea, te faci frate și cu dracul. Nu avea rost să nesocotească înțelepciunea vorbei. Dacă-l alunga pe zaraf, desigur că ar fi căutat câștigul în altă parte, și-ar fi ridicat vreun alt dușman împotriva-i. Spre exemplu se putea întoarce la Ilieși, încercând să-i ridice din nou. Dacă se hotărâse să-i abandoneze, nu se cuvenea să fie descurajat și întors înapoi. Drept care îi zâmbi prietenos:

- Cu ce prilej pe la noi arhon Celebi?

- După cum umblă zvonurile s-ar părea că și-ar putea fi folositori niște galbeni, pe care nu-i ai. Dar eu îi am și-am putea cădea la o înțelegere profitabilă pentru amândoi!

- Că bine zici arhonda. Dar încă n-am ajuns la învoieli depline cu boierii și cu vizirul, așa că nu știu cât ar trebui să cer. Dar n-o să uit că ești unul dintre aceia care-mi poată de grijă, iar gingașele simțăminte de bine nu se uită și nici nu se trec cu vederea. Deci în zilele următoare mă mai poți căuta din nou și atunci nădăjduiesc să-ți pot da un răspuns răspicat.

Deci primii cămătari îi găsisse chiar fără a-i căuta, iar acesta era doar începutul. Desigur că banii celor doi nu-i vor ajunge, dar ivirea lor era promițătoare. Desigur că zilele următoare va găsi și pe alții dispuși să investească în viitorul său. Trebuia doar să-i caute...

Răstimpul până la praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, în așteptarea audienței pentru investirea oficială, boierii și-l petrecură în casa lui Moise Movilă, ținând sfaturi ce aduceau pe undeva cu divanurile de acasă, chibzuind cu aprindere despre problemele arzătoare ce le stăteau înaintea, încât să se poată întoarce cât mai iute în Moldova, unde erau cât de cât la adăpost, scăpând de amenințările ce le

primejduiau viața aici în Stambul. Din nefericire, chiar odaia mare a casei, în care erau primiți, era prea mică pentru numărul lor, încât abia puteau încăpea cei mai de seamă dintre ei, dar înghesuindu-se amarnic. A sta cu toții în jurul mesei nici nu putea fi vorba. Nici scaunele nu erau îndeajuns, deși fuseseră adunate toate câte se putuseră găsi, cotrobăindu-se prin toate ungherele. Fu nevoie ca să se cheme un dulgher care să înjghebeze la repezeală, în lungul pereților niște lavițe, ceea ce dădea încăperii o înfățișare cam țărănească. Cum începuse căldura, în încăpere, din cauza supraaglomerării, era tot timpul o zăpușeală sufocantă greu de suportat, deși ferestrele stăteau fără întrerupere larg deschise.

Moise Movilă își adusese din catul de sus un jilț venețian, mai deosebit ca mărime și înfățișare, căptușit cu catifea galbenă, potrivindu-l în chip de tron în capul mesei, trasă într-un anume capăt al odăii. Iar celelalte scaune și lavițele se așezară astfel încât să sugereze un rang de a doua însemnătate pentru ocupanții lor.

Încă din prima zi se cercetă riscul ca alegerea făcută să întâmpine greutăți și opreliști de înfăptuire sau să fie chiar contestată.

- Numai cei doi Ilieși, ne pot pune piedici, plângându-se stăpânirii... Desigur Alexandru vodă, în nădejdea întoarcerii, tânjește după scaun, opină puțin înciudat Cehan pitarul. Nimeni nu renunță ușor la bine. Iar șederea la Iași i-a fost dulce, afară de ultimele zile și desigur vrea înapoi.

- Cred că i-e frică de-o revenire. În drum spre Galați l-am iscodit de mai multe ori legat de gândurile ce-l frământă, interveni postelnicul Costin. Pe atunci am vrut să-l înduplec să se împace cu boierii, dar dânsul năzuia de zor ca să ajungă la Țarigrad.

- Crezi că nu se învoia pentru că nu-i mai plăcea în scaun? Aș zice mai degrabă că acceptând o înțelegere cu boierii se temea că va trebui să se supună hotărârilor divanului, care-i stăteau în gât. Poate că năzuia să vină încoace ca să obțină încuviințarea împărăției pentru plănuita ucidere a boierilor potrivnici, ca să se întoarcă apoi ca un a toate stăpânitor, cu puteri nemărginite, mormăi dușmănos logofătul Grigore Ureche, care se afla între aceia a căror pieire domnul o dorise.

- Nu cred însă că acum mai năzuiește la scaun. Sau, chiar dacă mai visează la el, apropiații nu-i dau șanse de succes, râse Moise vodă Movilă. Steaua lui pare să fi apus. Dovada? Aseară trecu pe la mine capuchehaia sa, ce-i este și cuscu, Kurt Celebi, care se arătă gata ca să-mi împrumute banii pe care până acum îi investea în nevoile lui Ilieș și ale feciorului său. Deci nici el nu-l mai socotește pe vreunul dintre ei drept posibil contracandidat. Pesemne a aflat că au intrat în dizgrația mai marilor Înaltei Porți! Iar dacă el crede așa, de ce ne-am îndoi noi? Iar alți potrivnici nu mai avem, aici cel puțin...

- Nu e chiar sigur, bombăni cam neîncrezător biv vel spătarul Roșca, cumnatul celui pierit. Înainte de întemnițare, Măria sa, Barnovschi vodă, mi-a mărturisit că aflase de la vornicul Lupu că în târg s-ar adăposti un anume Neagu Basarab, neam cu casa domnitoare a Țării Românești, care ar năzui și el la scaunul nostru. Ba mai mult, că acesta s-ar bucura de sprijinul lui Matei din Brâncoveni, din primăvară domn deplin la București. Va trebui să-i dăm de urme și să vedem în ce ape se scaldă. Singurul lucru ce-l aflase răposatul era că omul e cam lipsit de bani, iar renumele său scăzut nu-l ajută să atragă în jurul său niște cămătari mai de soi, ca să devină cu adevărat primejdios.

- Dar dacă el poate nu-i primejdios, se grăbi să concluzioneze logofătul Ghenghea, ne atragi atenția asupra

unui alt lucru, ce nu trebuie neglijat, ci dimpotrivă. Nici în Matei din Brâncoveni nu se poate avea încredere deplină, părănd a avea două fețe. Una zice înainte-ne și alta uneltește în ascuns... Deci păzea...

- Mi-e teamă că între cei de acasă nu el e cel mai primejdios. Cei doi sunt neamuri, iar apropierea lor e pe undeva de înțeleș, și nu știu dacă trebuie socotită ipocrizie, încercă să-l scuze postelnicul Costin, care avea o bună părere despre principele muntean. Apoi în jurul oricărui învingător, ca în jurul unui felinar aprins în noapte, se adună o mulțime de găze, ce bâzâie ca să-și facă loc... Nu știu dacă sunt cu adevărat de luat în seamă, dar nu strică să cercetăm, punând iscoade... Mult mai primejdios decât Matei mi se pare vornicul Lupu Coci. El este unul din aceia care a pricinuit, prin mulțimea pârelor și uneltirilor sale, uciderea sârmanului meu unchi!! Multe despre fățarnicia sa ne-a istorisit Matei, care, pe timpul când se judeca cu chir Celebi, primise mai multe jalbe din pare-i, ca să-i fie de ajutor. Ori, pentru a câștiga încrederea lui Matei vodă, îi mărturisea că îl ajută întrucât năzuiește să ia scaunul ieșean, vis la care nu a renunțat vreodată.

- Că el a pus la cale răzvrătirea din Iași de acum vreo două luni nu mai încape îndoială, după cum nici în privința pricinii din care a făcut-o, nu mai stăruie nelămuriri, oftă vel șătrarul Bolea Stratulat. Dar răposatul Vevelli mi-a zis odată că Măria sa, Moise vodă Movilă, ales de noi acum, n-ar fi fost scos din scaun acum vreo doi ani și mai bine numai din pricina lui Iiaș, ci și de pe urma pârelor și uneltirilor lui Lupu. Iar dânsul amintea chiar de niște slujbași împărătești pe care vornicul i-ar fi cumpărat. Era parcă vorba între alții de câzlar-aga, mai marele eunucilor de la Topkapi. Deci l-a pârât odată pe Luminăția sa și n-ar fi de mirare să o facă din nou ... Deci trebuie neapărat scăpată Moldova de el...

- Într-adevăr, vornicul Coci, e peste măsură de primejdios și ne putem aștepta din parte-i la ce-i mai rău, bombăni pornit vornicul Cujbă. De el trebuie să te ferești și atunci când te laudă sau declară că ți-ar fi prieten. Chiar aici în târg, poate chiar între noi, are iscoade care-l înștiințează de tot ce se petrece, pentru a ști ce foloase ar putea trage, și cum. Nu poți avea pic de încredere în el. Lupu e o ființă lipsită de scrupule, crezând că lui i se cuvine totul și că poate face orice, fără de îngrădire. Nu-i pasă de oameni și de simțămintele acestora, pe care le calcă cu grosolanie în picioare. N-a auzit vreodată de morală. Iubește huzurul și desfătățile trupești, jertfînd pe oricine ca să-și facă pofta; îi place să batjocorească, să sfideze, e prefăcut, lacom, egoist, crud, strivind ca pe viermi semenii, dacă nu-i aduc folos.

- Poate că nu e totuși așa negru precum îl zugrăvești, încercă să-i ia apărarea treti logofătul Buhuș.

- Pe sufletul său apasă mult mai multe păcate decât știți voi! reluă vornicul Cujbă. De față fiind și mânia sa, Moise vodă Moghilă, vă pot mărturisi că, stînd odată de vorbă cu Alexandru vodă Iliăș, dînsul mi-a mărturisit, deși nu-l silea nimeni să fie sincer, că mazilirea în dechembrie a anilor 30 de la nașterea Lui Cristos, a luminatului domn pe care tocmai l-am ales, nu a pricinuit-o dînsul, deși așa era bănuț, ci părele lui Lupu. Deci întăresc cele spuse de răposatul Vevelli, pe care le-ați istorisit adineauri. Alexandru vodă a aflat de jalbe, și cum umbla după scaun, nu a făcut decât să profite de ele. Deci dacă vornicul Coci l-a surpat odată pe Măria sa, cam ar trebui să ne așteptăm s-o facă și a doua oară. Răutatea sa nu are margini. Numele său de la cocină vine și și-l merită deplin. Singura cale de mîntuire ar fi prinderea, dacă nu chiar tăierea sa.

- Mi-e teamă că ești prea aspru cu el! făcu hatmanul Savin Prăjescu.

- Zău?! i-o reteză iritat vornicul Cujbă. Povestea firii sale păcătoase și viclene nu e nouă! Nu degeaba nașu-său de cununie, răposatul Grațiani, îl osândise nu numai la temniță, ci-l arsesse și cu fierul roșu. Știa el ce știa, că doar numai pentru niște bani furați din vistierie, cum se zvonea pe atunci, era de ajuns să-i ia o parte a averii. Dar acolo erau și altele în joc, căci sufletul negru al Lupului e ca hăul unei hrube fără fund.

Mai departe se chibzui pe marginea unei alte trebi, asupra căreia se stăruia la fel de mult și a doua zi.

- Trebuie să ne gândim și la grijirea temeinică a țării pe care am lăsat-o în urmă și care e dată pe seama unei femei bătrâne și fără pricepere în ale cărmuirii. Jupâneasa Elisafta a lui Barnovschi, o fi având ea unele însușiri, dar acum, după răposarea și astrucarea feciorului ei, nu mai are rost să se afle în fruntea divanului, arătă, nu fără temei, logofătul Ghenghea, ce fusese de mai multe ori caimacam țării, deci înlocuitor de domn. Trebuie să așezăm grabnic căimăcămie nouă, care să se dovedească destoinică, pe măsura noilor împrejurări ce s-au ivit. S-ar cuveni să alegem câțiva boieri mai tineri și în puteri, buni la călărie, pe care să-i repezim în țară, spre a lua frâiele divanului!

Gândul fu primit imediat de toți cei aflați de față și încuviințat și de noul domn, încât se începu căutarea celor potriviți nevoii. După vreo jumătate de oră de chibzuieli, alegerea se opri asupra a trei boieri, Cehan pitarul, Banu Vasile jitnicerul și Roșca vistiernicul. Cel din urmă era chiar ginerele logofătului Ghenghea și frate cu unul din cumnații lui Barnovschi.

Tocmai când alegerea era pe sfârșite, dintr-una din odăile de sus se auzi larmă și țipete de femei. Din nou domnul se sculă în picioare și ieși. Nu era prima dată că soața se simțea rău și atât ea, cât și femeile ce-o slujeau intraseră în panică, și, cuprinse de spaimă, prinseră a se

agita. Bărbatul, știind cât suferea soața, nefiind vorba de vreo fandoseală, se simți dator să se ducă să vadă dacă nu poate fi de ajutor, lucru care cam stânjenea boierii, care vedeau întrerupte însemnatele treburi ale cârmuirii pentru niște fleacuri muierrești, care la urma urmei, după ei, erau doar niște nazuri ale unei femei răsfățate, care vrea să fie băgată în seamă.

- Cucoana ar cam trebui să-și ia seama și să nu ne mai stânjenească! bombăniră nemulțumiți unii dintre meseni pe seama tulburării ce le-o pricinuia stăpâna casei, cu atât mai mult cu cât purtarea soțului era cu totul nepotrivită, el dovedindu-se prea moale, un bărbat necuvenindu-se să se arate mișcat de ifosele unei femei și nici subjugat de gingășiile acesteia. El trebuia să fie mai dur.

Logofătul Ghenghea se sculă și el în picioare și porni spre ușă, spre mirarea celorlalți boieri, care se întrebară dacă și el vrea să vadă de nevasta principelui. Dar dregătorul se oprise în așteptare în tindă, și-și frământa în palmă vârfurile bărbii ce-i ajungea pe piept. Când Moise vodă Movilă, coborând scara, se întoarse, i se așeză în cale.

- Aș voi să-ți zic două vorbe, dar fără să mă audă ceilalți.

Domnul se opri în fața sa și ridică întrebător din sprâncene.

- Nu știu dacă alegerea făcută pentru căimăcămie e cea mai bună, chiar dacă asta a fost părerea boierilor.

- De ce?

- Doi dintre cei trei aleși sunt în gâlceavă. E vorba de pitarul Cehan și de ginere-meu Rosca, care de astă primăvară sunt în ceartă pentru satul Sterpeni, întărit de Alexadru vodă Iliș vistiernicului. Ori pitarul îl cere înapoi. Înainte de a-i trimite împreună trebuie găsită o cale de a-i domoli cumva, că de împăcare nu poate fi vorba. Desigur eu țin partea ginereului, dar nu pot nesocoti nici nevoile

scaunului Măriei tale. De altfel înainte de a ieși Luminăția ta băgai de seamă că Cehan prinsese a se înfoia și cred că de asta voia să aducă vorba. Am ieșit anume ca să te previn.

- Bine, dar cine are dreptate? Zici că pricina a mai fost judecată de divan! Ce știi despre ea?

- Satul e al ginerelei mele, fără nici o îndoială. Dar trebuie îmbunătățit și afurisitul de Cehan.

- Dar cum am putea face să împăcăm și capra și varza, încât să încapă în aceeași luntre?

- Dacă Cehan va deschide vorba, așa cum am simțit eu mai devreme, Măria ta să le ceri hrisoavele doveditoare. De bună seamă nu le pot avea aici. Atunci amâni judecata pentru când vom fi la Iași, dar în așa fel încât Cehan să tragă nădejde de câștig. Lui ginere-meu i-oi lămuri înțelegerea făcută între noi, și astfel îl voi liniști și pe el, și toate or fi bune până om ajunge acasă.

- Atunci să intrăm... mai zise Movilă și făcu câțiva pași spre ușă, gata să pună mâna pe clanță.

- Încă o clipă, îl opri logofătul. Mai e una pe care e bine s-o sfătuim la fereală de auzul tuturor. Au vorbit mai devreme boierii de primejdia ce o închipuie vornicul Coci. De altfel, după cum m-am înțeles deja cu o parte dintre dâșii, socotesc că vornicul trebuie întemnițat de căimăcămie de îndată ce va ajunge la Iași, iar de se împotrivesc, chiar scurtat de cap. Dar lucrul nu-l putem discuta în adunare, căci Lupu are acolo mulțime de iscoade, care ne-ar pârî imediat, prevenindu-l să se păzească. De altfel cred că unii au simțit deja ceva. Privește și Domnia ta cu mai mare atenție la logofătul Grigore Ureche, la comisul Furtună sau la stolnicul Șoldan. Cer deci învoirea Măriei Tale de a îngădui căimăcămiei să-l pună în obezi pe logofăt.

- Știind că și mie mi-a pricinuit rău îndeajuns, e de la sine înțeles că poruncesc căimăcămiei să-l lege și la nevoie să-l taie. Ne-ar fi chiar de ușurare, dacă l-am și pierit.

- Rog însă pe Măria ta să nu scape nici o vorbă din cele sfătuite de noi aici. Voi avea eu grijă să înștiințez în taină căimăcămia, de asemenea îl voi înștiința și pe ginerele meu să se liniștească, având noi o înțelegere prielnică lui.

Moise Movilă înclină fruntea a încuviințare și intră în odaia plină, urmat de logofăt, făcându-și cu greu loc prin înghesuială, spre jilțul său impunător.

Presupunerile logofătului se adeveriră. Abia se așeză Movilă, că pitarul Cehan se ridică și ceru să fie judecată pricina sa cu vistiernicul Roșca. Cel din urmă tresări furios și fu pe cale să sară și el în picioare. Un semn din ochi făcut de socru îi opri însă mișcarea. Se uită întrebător la el. Bătrânul clipi rar și clătină alene din cap, dându-i de înțeles că nu-i pricină de pripeală și frământare din parte-i. Bănuie că pesemne despre asta discutase socru-său cât fusese ieșit din odaie, deci hotărî să nu mai intervină în întreaga poveste.

- Vistiernicul Roșca, slujindu-se de împrejurarea că socru-său era logofăt lui Alexandru vodă, m-a prăduit de un sat cumpărat de mine cu teșcherele în bună rânduială. Voi deci judecată dreaptă, judecată ce n-o puteam cere de la domnul răposat, fiind neam cu pricinașul. Dar nădăjduiesc că Măria Ta ești nepărtinitor și-mi vei da dreptatea ce mi se cuvine.

- Cu nespusă plăcere! îi zâmbi binevoitor domnul. După obicei, arată adunării hrisoavele ca să ne încredințezi de nestrămutarea dreptății tale și vei primi pe dată zăpis de stăpânire legiuit, pecetluit de mine.

- Bine, dar aici nu am deresuri. Că doar nu le puteam purta în desaga de merinde!

- Păi atunci în ce temei să ne arătăm părerea? Numai pe vorbe, parcă nu prea merge. Barem niște martori vrednici de crezare ai? Adă-i înaintea noastră, făcu încurcat Movilă și privi spre logofăt.

Acesta intră imediat în vorbă:

- Jupân Cehan e în drept să ceară, dar noi în neputință de a da o hotărâre. Așa încât, spre a fi dreaptă împăcarea, este nimerit ca Măria ta să dai pe dată hrisov, prin care te legi, că, de cum vei ajunge la Iași, vei cerceta pricina în temeiul izvoadelor care ți se vor înfățișa.

- Vrednic este sfatul pe care mi l-ai dat și așa vom face. Domnia ta fiind logofăt, vei putea scrie hrisovul trebuitor, iar eu voi așeza pecetea.

- Eu sunt neam cu unul dintre pricinași, așa că nu se cuvine să mă amestec. E mai bine ca lucrul să fie săvârșit de cineva care poate fi socotit nepărtinitor. Între noi se află preainvățatul logofăt Grigore Ureche. Și dânsul e obișnuit cu scrisul unui dires după tiparele cuvenite. Deci să-l rugăm pe dânsul să pună mâna pe condei.

Cum hotărârea era socotită îndreptățită, fu încuviințată, iar logofătul Ureche se apucă să scrie, în vreme ce sfatul merse mai departe.

Se discută apoi cu mare aprindere dacă noua căimăcămie trebuia să aștepte căftănirea făcută de marele vizir, sau era mai nimerit să purceadă deîndată spre Iași. Cum mulți socoteau că acum, după uciderea lui Barnovschi, mama sa nu mai avea ce căuta în fruntea țării, puterea ei fiind lipsită de orice temei legiuit, toți cei adunați hotărâră ca toți cei trei caimacami să pornească chiar în dimineața următoare la drum, ca, în mai puțin de-o săptămână, să ajungă la Curte și să ia asupra lor soarta Moldovei, până ce va putea ajunge acolo și Măria sa, cu toate împuțernicirile ce le va primi.

Când Ureche isprăvi, se dădu citire hrisovului. Precum era înțelegerea cu logofătul, în încheiere se hotără că „deci să aibă (cei doi jălbași) a <în>fățișea cărțile lor

<ș>i să se giudece această pâră de iznoavă”¹⁷¹, dând deci speranță lui Cehan că de astă dată ar putea câștiga pricina.

Sâmbătă, adică în 29 iunie, când se nimerise a fi pentru creștini și praznicul închinat Sfinților Apostoli Petru și Pavel¹⁷², noul domn fu poftit la marele vizir pentru căftănire. După ce fu înveșmântat cu „hileatul” și sărută mâna și poala măritului Tabaniyassi Mehmed pașa, apoi și pe aceea a chehaiei sale, porni spre patriarhie cu strălucit alai dat de vizir, unde îl întâmpină însăși măritul Chiril Lucaris, patriarhul ecumenic, care îi citi în fața pristolului rugăciunea orânduită în veacul trecut pentru încoronarea împăraților slăvitului Bizanț și îl unse pe frunte cu sfântul mir. De aici, cu același alai primit de la vizir, se înturnă acasă, unde trebui să dea bacșișuri, cafele și dulcețuri mai marilor ceaușilor care-l însoțiseră.

În zilele următoare, folosind ajutoarele primite de la cămătarii cu care se tocmise dinainte, putu plăti peșcheșurile obișnuite unui asemenea prilej, dar cheltuiala fu mult mai mică decât la întâia domnie, căci între altele fusese scutit de plata darului către slăvitul împărat. Deci avu norocul de a scăpa cu mai puține datorii decât socotise el însuși.

În aceeași vreme primi mulțime de oaspeți dornici să-l felicite pentru izbânda avută și să-i dorească multe împliniri în noua sa domnie. În mica lui casă era un du-te-vino, de nu se mai înțelegea om cu om. Iar zăpăceala era cu atât mai mare cu cât, din când în când, ceremoniile erau tulburate de răcnetele soției gravide și a slujnicilor care-o îngrijeau.

Cum între timp și talhâșul către împărat fusese urmat de toate încuviințările de trebuință și îi sosise totodată și

---

¹⁷¹ Documentul ni s-a păstrat, din el fiind extras citatul din ghilimele, dar transcrierea s-a făcut cu mici modificări de ortografie.

¹⁷² Sărbătoarea cade constant în 29 iunie.

steagul de domnie, se putură începe preparativele de plecare către țară.

În prima duminică a lunii iulie, care în acel an pica în 7, după ce divanul împărătesc se sfârși, Movilă fu dus de marele vizir înaintea temutului padișah, căruia îi sărută mâna și poala, lucru după care avea deplina slobozenie de a pleca acasă.

Surpriza apăru atunci când padișahul, care privea parcă prin proaspătul voievod și nu-i vorbea de-a dreptul, ci prin mijlocirea vizirului, se adresă înaltului său dregător cam a lehamite, dacă nu chiar în scârbă și puțin muștrător:

- Sper că l-ai înștiințat pe protejatul tău să-și gătească oastea de cum o ajunge acasă, pentru a porni la războiul cu Leahia. Cele petrecute acum câteva săptămâni în strămtoarea Bosforului și îndrăzneala nemăsurată a cazacilor nu pot fi lăsate nepedepsite.

Moise Movilă tresări uimit. Deci incidentul cu cazacii, care nu părea un eveniment chiar atât de extraordinar, nu determinase numai execuția lui Miron Barnovschi, ci avea implicații mult mai adânci și mai neplăcute, căci un război nu era chiar un lucru de colo. Marele vizir, care probabil nu avusese în vedere iminența unui război, nu-i spusese nimic lui Movilă, dar nu-și pierdu cumpătul.

- Moise vodă a mai fost domn în Moldova, așa că știe prea bine de vecinătatea leahilor și de necazurile pe care ni le provoacă atât ei, cât și zurbagii lor supuși, cazacii zaporojeni! Și va ști să ne apere drepturile.

La aceste vorbe aruncă o privire spre domn, care înțelese că trebuie să încuviințeze, așa că nu numai că se plecă spre a-i întări spusele, dar duse mâna la frunte, la buze și la inimă cu deosebită smerenie și supușenie.

Povestea războiului nu era tocmai nouă. Din anul trecut, de când Polonia atacase pe muscali, tânărul țar

Mihail Fiodorovici Romanov, sau mai degrabă tatăl său care cârmuia în locu-i, Fiodor Nikitici Romanov, trimisese solie lui Murad, rugându-l să pornească un război împotriva regelui Vladislav, ca să-l silească astfel să-și mute cel puțin o parte a trupelor spre apus, slăbind presiunea ce-o exercita asupra-i, încât să poată fi oprit, căci îi pătrunsese adânc în teritorii și-i dădea temeinic de furcă. Pentru a-l ispiti pe sultan ca să-i asculte ruga, țarul îi făgăduia drept recompensă Cazanul și Azderhanul¹⁷³.

În aceiași vreme, valiul de Silistra, Abaza pașa, năzuind să câștige renumele de măreț și neînvingător, milita din interiorul imperiului pentru dezlănțuirea luptelor cu Polonia, susținându-l fără voie pe țar. Numai că, până la atacul căzăcesc asupra Bosforului, nici pașa și nici țarul nu găsiseră ascultare, o bătălie fiind amânată fără încetare spre ciuda celor doi.

Însă atacul căzăcesc, cel care provocase uciderea lui Barnovschi, avu efectul scânteii care aprinde praful de pușcă pus la păstrare în antrepozite, aruncând totul în aer. Astfel atât îndemnul lui Abaza, cât și ruga țarului fură în sfârșit ascultate de Murad al IV-lea, altfel prins până peste cap de nesfârșitele hărțuiri cu Persia, cât și cu încercările de restabilire a ordinii interne, reprimând pe de-o parte nesfârșitele răscoale ostășești ce nu-i dădeau pace, iar pe de alta sânguind să să-și înlăture mama de la cârmuire, care nu voia să renunțe în nici un chip la epitropia asupra-i. Ori eforturile, începute mai temeinic încă din anul trecut, păreau a-și arăta în sfârșit roadele, punând capăt la ceea ce cronicarii de odinioară și istoricii de mai târziu au numit regimului femeilor.

După alte câteva zile îndatoririle militare care cădeau în seama domnului se lămuriră, căci, conform uzanțelor, principele încoronat trebui să facă o ultimă vizită

---

¹⁷³ Astrahanul.

marelui vizir, aceea de despărțire, când i se dăruie izn-caftanul, adică un caftan de bun rămas. Cu acest prilej vizirul îi arată că trebuie să se dovedească destoinic, supus și credincios, iar împreună cu pașa Silistrei să participe la război, dacă acesta chiar se va dezlănțui până la urmă. Din felul indecis și confuz în care prezenta lucrurile, se înțelegea că nu credea în prea curândă sa începere, căci pesemne nu-i vedea utilitatea, dar era vădit că se ferea să-și mărturisească deschis părerile pacifiste, lăsându-le să plutească în ceață. Oricum, nu părea prea prielnic gândului unei înfruntări. Moise schimbă priviri pline de înțeles cu boierii, dar arată că este cu totul la dispoziția Slăvitei Porți, și cum i se poruncește așa va face, nedându-se de-o parte de la nimic.

După un formal și destul de scurt schimb de cuvinte, părăsi pașa-capisi, adică seraiul măritului vizir, întorcându-se acasă în Fanar, pe ulicioara îngustă pe care locuia. Alaiul, deși împănat și cu niște slujbași vizirești, era departe de a fi la fel de fălos ca al altor domni de mai-nainte. Chiar și atunci când primise prima domnie, suita îi fusese mai acătării. Oricum cea de acum nu suferea asemănare cu alaiul cu care venise Barnovschi și nici cu aceea ce-l însoțise cu câteva luni în urmă pe Matei vodă.

Deci la jumătatea lunii iulie, după aproape trei săptămâni de ceremonii și pregătiri, Moise Movilă vodă se așternu temeinic la drum, însoțit de boierii lui Miron Barnovschi și de slujbașii otomani orânduși să-l petreacă până în memleketul ce-i fusese orânduit, ca să-l așeze în chip legiuit în scaun în acele zări îndepărtate. După ce șovăise peste măsură de mult, cumpănind plin de nehotărâre între cele două alegeri ce-i stăteau la îndemână, de a-și lăsa sau nu nevasta la Stambul, domnul își zise s-o ia totuși cu sine, chiar dacă, gravidă fiind, suferea atât de mult, iar drumul era lung și peste măsură de trudnic, presărat de nenumărate hârtoape și bălți. Nădăjduia că, cu toate că era

tare slăbită, femeia va fi în stare să facă față greutăților, deși călătoria trebuia să dureze, după obicei, cel puțin vreo trei săptămâni.

Vremea de vară era minunată, cerul senin și soarele neumbrit cât era ziua de lungă. Gâzele bâzâiau, iar păsările ciripeau voioase, înviorând pajiștile înflorite și codrii foșnitori. Totul numai verdeață și poame. Iar pe câmpii holdele începeau să dea în pârg, încât miresmele de seve gâlgâinde se împleteau cu cele de roade în pragul coacerii.

Din nefericire însă, pentru Ecaterina aceste frumuseți nu contau, ea zăcând mai toată vremea, zdrobită de necazul ei. Șleahul, plin de gropi ca orice drum de pământ neîngrijit, o zdruncina îngrozitor, aruncând-o de colo-colo prin rădvan, încât se plângea celor două slujnice ce-o îngrijeau, că e toată o vânătaie de atâtea izbituri. Bietul voievod, întrevăzând neajunsurile, pusese niște meșteri să închipuie un soi de hamac prins de grinzile tavanului butcii, încât suferinda să nu fie silită să se căznească, șezând canonic pe lavite, ci să poată sta întinsă ca într-un pat, în tot lungul drumului, iar smuciturile să fie cumva atenuate prin blânde legănări. Dar în ciuda grijii ce i se arăta, suferinda se simțea destul de rău, și adesea de afară i se auzeau icnetele ori țipetele la vreo zgâlțâitură mai zdravănă a rădvanului. Atunci principele descăleca și se urca alături de ea, încercând să-i aline durerile și supărarea. Din pricina ei mergeau de altfel destul de încet, lucru care nemulțumea boierii, care-l socoteau pe domn cam moale și slab de înger, ajuns din păcate sub papucul femeii, căreia îi făcea în prea mare măsură pe plac, neglijându-i pe ei și treburile mult mai însemnate ale domniei. Ar fi voit un bărbat „adevărat”, cum ziceau ei, adică mai autoritar și mai dur.

Abia după vreo două săptămâni convoiul ajunsese în preajma Silistrei, iar când târgul se ghici în zare, se opri spre a se rearanja în așa fel încât să arate cât mai mândru și mai

fălos, pentru ca atunci când va intra în cetate să stârneasă minunarea privitorilor.

Movilă se așteptase să i se facă o întâmpinare mai de cinste, ca unui stăpânitor, dar în fața porților, dincoace de podul peste șanțul de apărare, nu-i ieșiră înaintea decât șehir emini, a'yan-ul, nazir-ul, dizdarul, cadiul și nakib-ül eşraf-ul, deși o mică unitate de avangardă îi vestise cu vreo zidouă în urmă sosirea, deci autoritățile știau că se apropie, lucrul fiind cunoscut chiar și de măritul vali, stăpân al vilaietului și ispravnic al Moldovei. Acesta nu păru însă preocupat de a-i da vreo atenție, trimițând cel puțin vreun împuternicit din parte-i, căci la uma-urmei era de așteptat ca el, ca mai mare al său, să nu se deranjeze pentru un supus. Oricum de față nu erau decât frunțașii târgului și ai cetății.

După cuvintele de bună primire, călătorii fură îndrumați spre hanurile din târg, alaiul risipindu-se astfel curând. Moise vodă se așteptase, ca semn de cinstire, cum se întâmplase cu alți voievozi în trecere, să fie găzduit peste noapte în seraiul beiului, dar nici un mesager nu-l căută pentru poftire. Era cât se poate de dezamăgit, văzându-se cu ignorat de cârmuirea eyaletului. De altfel pentru a obține o audiență la vali, trebui să trimită el un curier special cu o cerere, vestirea de acum câteva zile fiind lăsată fără răspuns. Doar la stăruința sa Abaza pașa acceptă ca să-l primească, dar numai a doua zi, deși până la înserat ar mai fi fost vreme îndeajuns.

Ajuns în dimineața următoare la seraiul pașei, fu poftit în arzodasî, sala sa de audiențe, ceva de soiul spătăriei mici la români. Slujbașul otoman era așezat confortabil între perne pe o sofa, cu picioarele strânse în cruce sub el, în vreme ce Moise vodă Movilă și cei vreo șapte boieri însoțitori rămaseră umili în picioare în față-i.

Turcul, e drept, nu era de spiță aleasă, trăgându-se din cine știe ce neam de vază; se știa că moșii i-ar fi fost

oameni obișnuiți. Clevetitorii, spre a-l ponegri, coborându-l cât mai jos, zvoniseră că de baștină ar fi fost doar un țăran caucazian căpătuit, lucru nu tocmai adevărat. E drept că era un om simplu și neinstruit, dar era dotat cu o inteligență naturală rar întâlnită și o extraordinară capacitate de adaptare la împrejurări neașteptate. În plus era întreprinzător, plin de inițiativă și curajos din fire. Pe deasupra, dăruit cu o minte pătrunzătoare și iscoditoare, abil în discuții, se dovedea totodată viclean și lunecos, oricând gata de a găsi contraargumentul potrivit la vorbele celui cu care stătea de vorbă, pricepându-se să-l mânuiască cu iscusință. Iar mai marilor săi știa să li se arate peste măsură de folositor, încât acestora să le pară greu să se lipsească de serviciile sale. Iar dacă față de cei mari era umil și spăsit, față de ceilalți se arăta încrezut și disprețuitor, strivindu-i necruțător pe aceia care ar fi încercat să-i stea împotriva.

La înfățișare era un bărbat chipeș, bine făcut, purtând o barbă bogată și cărlionțată, care-i acoperea partea de sus a pieptului. Deși nu era, părea totuși cult și pe deasupra și deosebit de distins, cu atât mai mult cu cât veșmintele îi erau croite cu o neobișnuită eleganță, făcându-l să arate peste măsură de spilcuit. Bineînțeles că purta straietele îndătinate, adică șalvari, caftan și turban, ce erau închipuite în niște tipare statornicite de veacuri, înfățișarea lor rămânând din vremuri străvechi nestrămutată, încât s-ar fi zis că nu li se mai puteau aduce vreun fel de înnoiri. Dar lucrurile nu se înfățișau așa și pentru valiu. Acesta reușise să descopere la aceste veșminte strămoșești puțința de a le face o cusătură sau o croială nouă, puțin schimbată, sau de a le adăuga sau scoate o cută, astfel încât în împărăție se ajunsese a se vorbi de „caftanul cu croiala Abaza pașa, sau de turbanul după tiparul Abaza”, lansându-se o adevărată modă Abaza, apreciată chiar în palatul imperial.

Movilă și pașa, chiar dacă se întâlneau acum întâiași dată, se știau de aproape doi ani și nu-și purtau unul altuia cele mai bune sentimente. Când turcul fusese mutat din Bosnia la Silistra, principele se afla în scaunul ieșean de mai bine de un an. Iar în clipa când Alexandru vodă Iliăș îl surpase cu mai mult de un an și jumătate în urmă, Movilă încercase să fugă în Polonia, iar dacă nu izbutise, de vină era Abaza. După cum aflate în vremea prizonieratului la tătarii nogai, capugi bașa ce-i aducea firmanul de mazilire trecuse mai întâi pe la Abaza pașa și convenise cu acesta ca să-l ajute să-l prindă pe principe dacă cumva nu ar voi să se supună descăunării și nu s-ar întoarce supus la Stambul. Iar valiul, după ce-i dăduse capugiului de ajutor niște achingii de la Brăila, ca să se descurce de va întâmpina vreo opoziție, hotărâse să-l înștiințeze totodată pe Cantemir mârza ca să privegheze ceea ce se petrece în Moldova, pândind mișcările domnului, iar de va voi să fugă, să-l prindă. Deci oaspetele nu avea de ce să privească gazda cu prea multă simpatie. Iar pe de altă parte nici turcul nu uitase cele petrecute, socotind că nu poate avea prea mare încredere în moldoveanul care se găsisse să-l deranjeze în acea dimineață, răpindu-i din vreme. De altfel simțămintele nu tocmai prietenești și le arătase încă din clipa când amânase primirea moldovenilor.

Totuși în timpul întrevederii, în afara îngâmfwării pe care nu și-o putea înăbuși, pașa se prefăcu a fi plin de blândețe și de bunăvoință, și cu glas voit prietenesc, îi dori bun sosit și-i ură domnie spornică și îndelungată și viață în laudă și cinstire. Dar Movilă nu uită ce-i spusese Costin și alți boieri. Cu Barnovschi fusese la fel, numai miere și dulceață, lucru care nu-l împiedicase ca după aceea să-i ceară osândirea. Deci se pricepea să fie de o ipocrizie desăvârșită.

După urările pline de simțire de la început, se puse să-l iscodească în legătură cu sentimentele pe care le purta

leșilor și regelui Vladislav. Voievodul se alarmă. Era vădit că beiful îl punea la încercare. Știa pesemne că maică-sa era leahă, iar grosul neamurilor sale se găseau adăpostite pe meleagurile stăpânite de coroană. De bună seamă își amintea că, cu numai un an și jumătate în urmă, când fusese mazilit, nu năzuise să ajungă la Țarigrad, sub aripa împărăției, ci încercase a fugi în Polonia, și numai repeziciunea cu care izbutiseră să-l prindă tătarii pricinuiseră înturnarea sa sub poală otomană.

Prudent, Moise vodă Movilă mărturisise că e un supus credincios al Înaltei Porți, și îl doare că regii leahi își încalcă cuvântul și înțelegerile și pricinuiesc supărări slăvitului său padișah. Nu mai departe decât acum câteva săptămâni au mers cu îndrăzneala atât de departe încât cazacii, deci supușii lor, pentru care sunt răspunzători, au ajuns cu șăicile lor până în strâmtoarea Bosfor, ceea ce este semnul unei nemăsurate semiții, care merită a fi pedepsită cu toată asprimea.

- Deci militezi pentru un război? îl luă din scurt Abaza, întrerupându-i bâiguierile, prin care încerca a ocoli un răspuns răspicat.

Luat de-a dreptul, principele se împotmoli și tăcu un scurt răstimp. Înțelesese din neguțările avute cu mai marii împărăției că padișahul dorea un război, iar vizirul nu era prea încântat de dezlănțuirea lui, arătându-se ceva mai pașnic. Dânsul de bună seamă nu-l dorea, cu atât mai mult cu cât ar fi fost silit să ia parte la el. Dar ce putea spune pașei din ceea ce știa și gândea? Din câte îi istorisiseră boierii, înțelesese că Barnovschi stăruise cu deosebire asupra putinței de păstrare a păcii, dar se alesese cu o pără din partea beifului. Deci se cuvenea să nu calce pe urmele înaintașului, dar nici să ceară dezlănțuirea bătăliilor nu-i venea la socoteală. Să tacă, fără a da nici un răspuns, de

asemenea era cu neputință. După o scurtă ezitare zise în doi peri:

- Dacă nu se află altă ieșire, un război devine chiar trebuitor... Asupra acestui lucru vor chibzui fruntașii noștri, mai înțelepți și mai în măsură decât noi să ia cuvenita hotărâre. Rămâne să așteptăm...

Astfel, prin această nedeslușită bâiguială, împăca voia sultanului, năzuințele încurcate ale vizirului și dorințele nelămurite ale pașei Abaza. De altfel peste o săptămână lucrurile se vor desluși, căci, în ciuda bâjbâielilor vizirului pe care le ascultase înainte de a porni la drum, la Iași va sosi porunca răspicată de a găti oastea de luptă.

Desigur că și valiului îi devenise limpede că moldoveanul o scâldea, dându-i răspunsuri formale și oportune, în care însă nici el nu credea, așa că nu mai insistă, încât după puțin puse capăt audienței și-i îngădui oaspetelui să se retragă, urându-i călătorie plăcută până în țara sa. Movilă ieși cu inima ușoară, având simțământul că a scăpat de o corvoadă, deși era conștient că turcul nu se arăta peste măsură de binevoitor, trebuind în viitor să se ferească de el.

Plecând, dânsul nu va afla însă că, cu doar vreo două săptămâni în urmă, pașa mai avusese un oaspete cu care stătuse mai îndelung și mai îndeaproape de vorbă. Cel cu pricina nu era nimeni altul decât vel vornicul Lupu Coci, fugit în taină din Iași. De altfel răceala primirii era poate și urmarea discuțiilor cu acesta. Oricum, în neștiința sa, voievodul se putu așterne la drum cât de cât liniștit și neapăsător de temeri.

Având obținută îngăduința trebuitoare din partea lui Matei vodă, trecu Dunărea și, pentru a ajunge acasă, luă drumul ce străbătea Bărăganul, ocolindu-i câmpiile pe la margine, prin Lichirești și Târgul de Floci, spre a ajunge în raiaua Brăilei. De aici trecu Siretul pe la Vădeni, iar mai

departe urcă în lungul văii Bârladului spre Iași, locuri prea binecunoscute lui încă din domnia dintâi.

*
* *

Capitolul al XVIII-lea

Trecerea lui Barnovschi vodă prin București fu pentru Matei vodă mai mult decât un avertisment ce-l prevenea asupra riscurilor care-l amenință. Răsturnările din Moldova îi atrăgeau atenția asupra faptului că domniile sunt foarte efemere și nestatornice. Acum se ridică, acum se prăbușesc. Iar constatarea era valabilă nu numai pentru principatul vecin, de unde venea oaspetele, ci și pentru el, care abia obținuse scaunul printr-o nouă, a patra, investire, iar asta numai în temeiul unor uriașe sacrificii, motiv ca guvernarea sa să fie și mai instabilă decât cele de dinainte! Iar pe el îl mai pândeau și o sumedenie de alte primejdii pe care nu le putea evita.

Prima era închipuită de Leon vodă Tomșa, care, din Țarigrad, îi vâna orice greșală, încât, slujindu-se de ea, să-l poată doborî, ca să revină în tron.

Apoi și Rákóczi, devenit nerăbdător, îi cerea insistent pescheșurile promise, atât de el, iar mai înainte și de Leon vodă, și care, la drept vorbind, închipuiau un adevărat tribut înrobitor. Nici nu se întorsese bine din Stambul că, încă prin luna lui martie, se pomenise pe cap la București cu fostul ambasador ardelenesc la Poartă, István Szalánczi, care-i amintea de datoriile neachitate stăpânului său, cerându-i plățirea lor grabnică. Ba îi reproșa că doamna

Elena, soața sa, pe vremea căimăcămiei, cam uitase de datorii... Deci se cuvenea ca dânsul să fie mai prompt. Iar solii promiși pentru încheierea unui tratat de alianță încă nu sosiseră la Bălgrad¹⁷⁴, unde erau demult așteptați. Însă Matei știa prea bine că așa-zisul tratat de alianță se dorea mai mult un tratat de subordonare, așa că nu se grăbea cu solia.

Dar asta nu o putea spune ungurului, așa că născoci niște scuze formale pentru a justifica atât neplata datoriilor, cât și netrimiteră soliei. Evident că Szalánczi nu se arată nici convins și nici mulțumit de răspunsuri, dar de nevoie le acceptă, nedorind să se ajungă la o ruptură, încălcând instrucțiunile primite de la stăpânul său. Iar prin luna lui iulie, când nou alesul domn Moise vodă Movilă se pregătea să plece spre țară, craiul ardelenesc îl mai soma încă odată, atât legat de datoriile bănești cât și de obligația de a trimite o solie de rang înalt pentru încheierea tratatului dorit de el, iar asta chiar pe un ton muștrător. Din nou Matei dădu din colț în colț, vorbind de lipsa banilor și făgăduind grabnica trimitere a soliei, deși nu avea de gând să se achite prea curând de vreuna dintre făgăduieli. Apoi, cu aceeași stăruință, era presat și de creditori, care-i cereau o grămadă de bani, pe care el nu avea de unde-i scoate așa dintr-o dată.

Dar domnia nu-i era amenințată numai de aceste presiuni la care era expus și care o șubrezeau temeinic, făcând-o destul de fragilă. Și Abaza pașa îi pomenea tot mai des de datorii și de făgăduieli, iar acestea nu erau puține. Dar din partea asta nu era numai atât. Primejdia era mare din pricina aceluia Stenemire, protejat al slujbașului, pretins succesor domnesc, care năzuia să-i ia scaunul. Nu putea uita că în anul trecut, acesta ridicase asupra-i pe pasa Vidinului, iar în înfruntarea de la Schela Ciobanului, de din jos de mănăstirea Sadova, îi pusese foarte serios viitorul în cumpănă, scăpând cu bine numai printr-un noroc. Deci

---

¹⁷⁴ Alba Iulia.

potrivnicul putea fi primejdios! Desigur și acum punea ceva la cale, iar pașa îl tolera și-l acoperea, privindu-i cu îngăduință urzelile. Nu era prea limpede ce gânduri avea turcul cu el, dar de bună seamă acestea nu puteau fi decât intenții neconvenabile, indiferent care ar fi fost acestea. Oricum ceva de bine nu putea veni din parte-i, ci numai dimpotrivă. Supărător era că nu putea întrevedea ce planuri închipuia pașa în legătură cu protejatul său, căci dacă le-ar fi știut, sau cel puțin bănuț, putea lua unele măsuri de contracarare. Totuși chiar degeaba, fără a ținti ceva, nu-l ținea la curtea sa pe acest sforar, și încă în mare cinste. Desigur că beiful se gândise la ceva, dar nu-și putea închipui la ce anume. Iar față cu atâtea lucruri necunoscute, nu putea decât să tremure de îngrijorare și să-și pună întrebări fără de răspuns.

Totuși, dincolo de aceste temeri ale lui Matei și gânduri ascunse ale lui Abaza, toți văd relația dintre ei ca excelentă, încât în cercurile înalte ale Porții din lăuntru palatului împărătesc, va fi lansat chiar zvonul existenței unei alianțe conspirative cam suspecte.

Iar ca îngrijorarea să-i ajungă la culme, la vreo săptămână după începutul lunii lui iulie, deci pe vremea când Moise vodă Movilă încă nici nu plecase din Sambul, principele muntean primise din partea lui Abaza un ordin de mobilizare pentru războiul cu Polonia. Ori din câte înțelegea, ordinul nu ieșise din inițiativa slujbaşului dunărean, ci era dictat chiar de la împărat, el doar transmițându-l. Pentru Matei știrea închipuia o lovitură. Nu numai că un război, indiferent care ar fi fost acesta, nu era de dorit. Dar, plecând spre Polonia lăsa tronul gol, deci expus, căci lua cu sine mai toți boierii și întreaga oaste, țara rămânând fără o conducere și o apărare serioasă. Deci, altfel zis, o lăsa la discreția lui Stenemire, acesta bucurându-se de o deplină libertate de acțiune în urmă-i, cu atât mai mare cu

cât și Abaza ar fi lipsit, fiind și el pe front. Deci primejdia, care era permanentă, creștea enorm în aceste împrejurări, suficient ca să-l facă să nu mai poată dormi de griji. Dar nu vedea cum ar putea să se sustragă nedoritei obligații. Drept urmare, pentru a lăsa o situație cât de cât sigură în urmă, înainte de a pleca de acasă, nu-i rămânea decât să găsească un mijloc de a-l înlătura pe Stenemire. Dar cum putea face aceasta, nu-i dădea prin minte.

Săptămâni de-a rândul va discuta în spătăria mică cu intimii, în nădejdea de a găsi o modalitate de a-l atrage într-o capcană, dar din păcate nici una din soluțiile oferite nu-l satisfăcea, închipuindu-și că tăbăcarul nu e chiar un naiv care să se lase prea ușor păcălit. Dar plecarea pe front și rămânerea celuilalt în urmă îl pusese pe jar. Norocul era că Stenemire, nebănuind rosturile popii Ignatie Sârbul și legăturile ce le avea cu Matei, îl alese pe acesta ca duhovnic și-i împărtășea toate gândurile și planurile sale. De altfel preotul, foarte abil în mânuirea spovedaniilor, se și pricepea să-l tragă de limbă, fără ca tăbăcarul să-și dea seama că se trădează și mărturisește lucruri care nu trebuiau știute de nimeni. Iar popa Ignatie îl informa pe Matei vodă periodic asupra a tot ce izbutea să afle de la credinciosul care i se destăinuia. Așa încât domnul muntean era cât de cât prevenit asupra primejdiilor ce-l pândeau din parte-i.

Aceasta era deci starea sufletească a lui Matei în clipa când, la sfârșitul lunii iulie și începutul lui august, primea din partea lui Moise vodă Movilă cererea de a i se îngădui să traverseze țara de-a curmezișul, spre a ajunge în Moldova cu alaiul său.

*

Nici nu apucaseră cei trei caimacami numiți de Moise Movilă să iasă pe porțile Țarigradului, că la Iași se

știa deja multe din cele care se petrecuseră în capitala imperiului. Singurul cu adevărat și deplin informat era vornicul Lupu, căci iscoadele sale erau mai multe decât cele ale capuchehaiei, iar solii mai repezi, încât noutățile ajungeau la el cu o zi sau două înaintea veștilor aduse de solii oficiali ai stăpânirii, care aveau datoria înștiințării cămăcămesei așezate asupra boierilor de divan. Pe deasupra se părea că iscoadele vornicului aveau acces la niște fire care duceau la păturile cele mai înalte ale cârmuirii otomane, contactarea cărora nu erau la îndemâna oricui.

Astfel de arestarea lui Barnovschi, Lupu aflase deja la mai puțin de-o săptămână după ce ea se petrecuse, după cum știa că boierii plecați în împărăție auziseră de părele sale și de implicarea sa în căderea principelui, ceea ce nu era totuși bine pentru el, dând dușmanilor apă la moară și stârnind patimi împotriva-i. Mama voievodului, cuprinsă de îngrijorare, va afla trista veste abia câteva zile după el.

Cei trei caimacami nu ajunseseră la Edirne, că Lupu era vestit deja în legătură cu execuția domnului, deși pe cale oficială, doamna Elisaftha o va afla cu mai mult de-o jumătate de săptămână mai târziu. Curând după aceea, oamenii strecurați în alaiul de la Stambul îl vor înștiința despre alegerea lui Moise Movilă și de faptul că acesta, sub înrăurirea neamurilor lui Barnovschi, este foarte pornit împotriva-i, mai ales că aflase că luptase și în anii dinainte pentru mazilirea sa, deci i se dezvăluiseră lucrăturile pe care le făcuse încă de prin iarna lui 1631. Deci era prevenit să se aștepte la tot ce putea fi mai rău din partea noului domn, mai ales că și rudele celui ucis erau hotărâte să se răzbune. Deci viitorul și chiar viața îi erau serios primejduite. Află apoi că spre țară se îndreaptă trei caimacami, cu poruncă de a o înlocui pe doamna Elisaftha Barnovschi. La veștile din urmă se supără, dar se și neliniști.

Se supără căci din nou dăduse greș, aidoma cum se întâmplase cu un an și jumătate în urmă. Atunci cheltuisese grămadă de bani și risipise o trudă uriașă cu pârârea lui Movilă, iar până la urmă, de sârgul său profitase Iliăș. Acum din nou jertfise o mulțime de bani și o osteneală nemăsurată, iar de profitat, profita Moise Movilă, adică tocmai cel săpat odinioară. Ghinion, nu alta. Și dăduse greș de fiecare dată pentru că era departe de vatra evenimentelor, pe care din depărtare nu avea cum le înrâuri. Poate că, în ciuda riscurilor, nu trebuia să se întoarcă din drum, ci să-l fi însoțit pe Barnovschi până la capăt, să fie acolo când s-a pus problema alegerii unui alt domn. Dar acum era prea târziu.

În ce privea neliniștea ce-o încerca, ea se întemeia pe alt gând. Știa că Movilă era împresurat de neamurile și prietenii celui răposat, deci trebuia să nu scape din vedere că este expus riscului de a plăti pentru urzelile sale, care fuseseră descoperite. Pe deasupra Movilă știa că-l săpase în prima domnie. Deci întârzierea sa în țară și întâlnirea cu noul domn devenea primejdioasă, amenințându-i libertatea. Era prin urmare cazul să se gândească la un adăpost, unde să se poată ascunde de furia acelor care-l dușmăneau. Deci se cuvenea să dispară încă înainte de a sosi Movilă în țară, cu toți însoțitorii săi.

Discută cu cei rămași în odaia sa de oaspeți, întrebându-i dacă nu știu vreun loc unde ar putea fi ferit de năpasta răzbunării acelor pe care-i urgisise. Tânărul sluger Gheorghe Ștefan, cel poreclit Ceaurul, îi mărturisi că are o moșie dosită în plin codru, undeva pe râpele dinspre pasul Oituzului, pe drumul care duce în Ardeal. Satul se numea Bogdana și se găsea departe, în susul Trotușului. Acolo ar fi greu de găsit, iar la caz de primejdie putea fugi lesne peste hotar și se pierde în străinătăți, încât nimeni nu i-ar mai fi dat de urmă.

Lupu, fără a mai pierde vreo clipă stând pe gânduri, hotărî prompt ca să plece. Chiar în dimineața următoare, îmbrăcat ca un simplu negustor, însoțit de credinciosul Palade, om bun la toate, și de vreo trei slugi, o porni zorit la drum, fără să uite să adauge și o desagă cu bani în greabănul trăpașului său arăbesc. O lăsa în urmă pe soață, doamna Tudosca, fata vornicului Coste Băcioc, care în iarnă tocmai născuse încă o fetiță, Ruxandra, pe care o adăugase celor trei copii pe care-i avea deja.

Din nefericire femeia se simțea tare vlăguită, mai ales că era și tare nefericită din pricină că unul dintre copii, și anume taman singurul ei băiat, era tare bolnav, fiind chiar puțin schilod. La naștere fusese mare și frumos, zdrahon precum taică-său. Dar poate că tocmai din pricina asta se născuse tare greu, atât el cât și maică-sa fiind gata să moară. Până la urmă, din îndemânarea moașei, scăpară cu viață amândoi, numai că după aceea se iviseră mulțime de supărări și probleme, pruncul crescând foarte anevoios. Parcă era beteag, sărmanul, la mâini și la picioare, care-i rămaseră descărnate și păreau a se usca pe os, fiind mai subțiri și mai plăpânde decât la un moșneag foarte vârstnic. De altfel nici nu prea se putea sluji de ele. Nici să meargă ca lumea nu izbutea, întrucât nu călca pe toată talpa, ci doar pe vârfuri, pricină din care amenința toată vremea să-și piardă cumpătul. De altfel tot din pricina asta nu ieșise vreodată la joacă cu ceilalți copii de vârsta sa, iar ca să poată umbla, trebuia să-l ajute o slugă anume tocmită ca să-l sprijine, ținându-l zdravăn de braț. Era cazna cu care fusese pedepsită mama, de nu mai știa ce să facă, încât să îndrepte răul. Adusese mulțime de vraci din norod, dar și doftori cu înaltă învățătură, însă toate încercările de lecuire se dovediseră zadarnice. Băiatul creștea greu, iar starea lui parcă se înrăutățea odată cu trecerea vremii. Dezbrăcat, sărmanul arăta ca un bătrân peste măsură de gârbovit, din care

rămăseseră numai oasele ce se puteau număra prin pielea uscată și stafidită, și astea cam strâmbe și chircite, iar alocuri nefiresc de noduroase.

Deci vornicul pleca de acasă fără părere de rău, căci viața îi era mai prețioasă decât orice pe lume. Nevasta și copiii, lăsați în Iași, n-aveau decât să-și poarte singuri de grijă. La urma-urmelor nu rămâneau nici în sărăcie, nici fără de ajutoare, căci aveau ograda plină de oameni datori să-i slujească. Dacă în lipsa lui, neamurile lui Barnovschi, în pornirea lor vrăjmașă, vor voi să se răzbune împotriva lor, n-aveau decât. Esențial era ca el să scape, ceilalți n-aveau decât să se descurce cum îi va duce capul. Nici pentru frații și surorile sale nu-și făcea muștrări de conștiință. N-aveau decât să se pună și ei la adăpost. Și dacă n-o făceau și cădeau jertfă unor răzbunări pe care, la drept vorbind, el le iscuse, vina era a lor, iar el nu avea ce-și reproșa. Proștii și neprevăzătorii n-aveau decât să plătească lipsa lor de prevedere. Dar poate aveau totuși norocul de a nu atrage cuiva atenția asupra-și ...

Oricum, vornicul Coci își pierdu urma în Codri Căpoteștilor. De a doua zi nimeni nu mai știa pe unde ar putea fi găsit. Merse la Bogdana, cum îl sfătuisese slugerul, dar nu se simți sigur nici aici. Urcă în pasul Oituz, numai, că după ce trecu hotarul, grănicerii îl preveniră ca să se ferească de a trece prin Brașov, dar și prin alte orașe mai mari din țara Bârsei, căci tocmai izbucnise ciurma prin cetăți, până acum murind câteva sute de sași din târgul de sub Tâmpa de pe urma năprasnicei molime, care, odată cu apropierea de toiuș verii, părea să se întetească. Auzind vestea, vornicul făcu cale întoarsă. În condițiile astea viața îi era mult mai ocrotită în Moldova decât în Ardeal.

*

Între timp la Iași sosiră caimacamii. Biata jupâneasă Elisaftă, care în taină tot nădăjduise că zvonurile ce umblau legate de feciorul ei n-or fi chiar adevărate, fu copleșită. Acum însă nu mai încăpea îndoială, de vreme ce fusese ales domn nou. Dacă știrea primită cu săptămâni în urmă prin solia capucehaiei nu i se păruse sigură, ci doar un zvon ce trebuie confirmat, sosirea celor trei boieri îi risipea ultimele speranțe. Tot dorul de viață i se năruî. Că era scoasă din slujba încredințată ei de băiat, nu mai avea nici o însemnătate. Sufletul îi era sfâșiat, căci, deși mai avea câteva fete, împrejurarea n-o putea consola pentru pierdere. Se simțea la capătul puterilor. De altfel curând după aceea, resemnată și dezamăgită, strivită de o tristețe nemărginită, se va retrage la mănăstire, devenind smerita maică Elisabeta monahia.

În cetatea de scaun, în tot răstimpul lunii iunie, se lansară tot soiul de explicații pentru a justifica execuția lui Barnovschi vodă, toate ignorând însă realitatea, destule dintre ele fiind de-a dreptul fanteziste. Spre pildă se spunea că împăratul Murad al IV-lea s-ar fi temut foarte tare de răposat, întrucât acesta ar fi vrut să smulgă Moldova Turciei, spre a o pune la picioarele Poloniei, ca s-o ajute să ajungă la Dunăre, încât să poată supraveghea circulația navelor în lungul apei, închizându-le la nevoie trecerea. Dovada spuselor ar închipui-o încercarea de a ataca Moldova încă pe vremea lui Alexandru Coconul, fără a mai vorbi de uneltirile ulterioare. Speriat de aceste gânduri primejdioase pentru împărăția sa, măritul sultan se chinuise ani de-a rândul să-l ispitească să vină la Stambul, ca să-l poată omorî.

De bună seamă totul nu era decât o exagerare. Amenințarea întruchipată de Barnovschi, inclusiv atacul pomenit de clevetitori, nu închipuiseră nicicând o așa de mare pricină de teamă, încât să fi stârnit măcar atenția

padişahului, necum spaima sa, drept care e mai degrabă de crezut că acesta, foarte probabil, să nu fi auzit vreodată de el. Iar dacă în trecut i se pomenise poate de năvala din vremea lui Alexandru vodă Cuconul, de altfel zădărnicită dintru început, întâmplarea, de tot neînsemnată, era demult uitată, iar lupta pentru scaunul unei mărunte raiale de la capătul lumii era un lucru prea mărunț pentru un împărat ce-și întindea stăpânirea pe două continente!

Apoi alții plăsmuiau niște istorii și mai neverosimile. Ei fabulau că padişahul era atât de înspăimântat, încât încuviințase domnia lui Matei, tocmai ca să-l ademenească pe Barnovschi, dându-i speranța că se va bucura de același tratament. Judecata era însă absurdă, căci întărirea lui Matei se făcuse în luna februarie, când nici măcar ieșenii nu puteau bănuși că va izbucni răscoala împotriva lui Alexandru vodă Iliș, necum sultanul, pentru care răzvrătirea era la urma-urmei nesemnificativă! Ori fără tulburările din Iași și fără refuzul lui Lupu, lucruri de neprevăzut în luna februarie, Barnovschi n-ar fi fost nicicând ales domn! Deci cum putea împăratul să ghicească, în clipa când semna firmanul pentru Matei vodă, cele care urmau să se petreacă în Moldova după câteva luni, între altele venirea în scaun a aceluia pe care-l executase?

Evident împrejurările care pricinuiseră execuția erau cu totul altele. Barnovschi venea dintr-o țară cu care Turcia, în ciuda acordurilor de pace, era în relație de tensiune, mai ales că țarul Rusiei și pașa Silistrei militau insistent pentru un atac otoman asupra Poloniei, chinuindu-se să-l înduplece pe padişah ca să-l încuviințeze. Ori, tocmai pe fondul acestor adversități, a căzut atacul căzăcesc în Bosfor, supuși ai Poloniei, ceea ce a ascuțit și mai tare neînțelegerile, îndestul ca să predisună la o replică. Însă necunoscători ai situației lumii largi, oamenii încercau a găsi o lămurire la nivelul înțelegerii lor, fiecare plăsmuindu-și propria istorie.

Dar, până la urmă, indiferent de născocirea scornită, toți aruncau vina pe vel vornicul Lupu Coci, și după cât se pare nu fără temeii, căci peste ani acesta se va lăuda că el era acela care l-a ademenit pe Barnovschi în Moldova și apoi l-a împins în mâna turcilor, care ar trebui să-i fie recunoscători pentru sârgul său, căci le-a dat liniște la hotar.

Urmând porunca primită de la Moise vodă Movilă, căimacamii încercară deîndată să dea de urma vornicului Lupu, trimițând poteri prin țară, prinderea sa închipuind, după cât se părea, prima lor grijă. Lupu, care nu putea cunoaște gândurile lor, dar desigur bănuia ce se întâmplă în urma sa, avu totuși îndrăzneala de a se întoarce de la hotarul Ardealului la Bogdana, dar, evident, nu se prea simțea în largul său aici, mai ales după ce nevasta, care știa pe unde s-ar putea afla, trimisese o slugă ca să-i vestească ultimele noutăți din cetatea de scaun, și anume că vechea căimăcămie fusese înlocuită, iar pe urmă-i plecaseră poteri ca să-l caute și să-l prindă, viu sau mort. Ca atare în Moldova, chiar ascuns prin păduri ori prin genunile munților, nu se mai putea simți în siguranță. Trebuia să plece în lume. Dar unde?

În Ardeal era primejdios să se adăpostească, căci izbucnise molima, și, pe zi ce trecea, se auzea de tot mai mulți morți, care ajunseseră la câteva mii. În Polonia de asemenea nu se putea socoti ferit de amenințări, căci acolo erau împământeniți Movileștii, care nu-i erau prielnici, mai ales acum când pricinuiseră moartea lui Miron Barnovschi, care, în fond, prin mamă, tot din neamul lor se trăgea. Nici în Țara Românească nu era în siguranță, căci Matei vodă, ce-și zicea acum și Basarab, ca să arate că descinde din străvechea casă domnitoare a țării, după ce el se despărțise de alaiul lui Barnovschi, încercase să-l prindă și asta nu pentru că i-ar fi purtat gânduri tocmai prietenești. Deci singura soluție de a scăpa nevătămat, era aceea de a se ascunde în împărăție, dar în așa fel încât să nu dea peste

Moise Movilă sau vreunul din oblăduiții săi, care se găseau încă la Stambul, fiind în neguțări cu marele vizir și cu slăvitul padișah.

Hotărî să se ducă la Galați și să ia de acolo o ghimie care se îndrepta spre strâmtorile Bosforului, stând ascuns apoi până ce Moise Movilă pleca spre casă. După ce trecu Siretul pe la Movilă cu podul umblător, își schimbă gândul. Își zise că totuși era mai înțelept să evite ca să intre în târg, căci acolo, mai ales în port, e multă ostășime și grăniceri și ar putea să-l prindă. Poate ajunsese pe acolo chiar și vreo ceată de poteri de-a căimăcămiei, socotind că dacă e să fugă, pe aici îi va trece drumul... I se păru mai nimerit să ia vaporul de la Brăila, care la acea vreme era raia. Pentru sine, în acea clipă, turcii erau mai puțin primejdioși decât slujbașii moldoveni.

Tocmai când cumpănea cum să ajungă nesimțit peste hotar, pe drum îl ajunse din urmă un gelep, care, cu slugile sale, mâna o turmă de oi pe care tocmai o cumpărase și voia să ajungă cu ea tot în raia. Se tocmi cu negustorul să facă drumul împreună, iar însoțitorii săi să-i ajute argații. Învoiala se încheie repede, ba cei doi legară chiar prietenie și trecură împreună podul pe la Vădeni, de intrară în ținuturile administrate nemijlocit de otomani. De aici mai era o aruncătură de băț până la Brăila.

Nu stătu prea mult aici. După ce se întâlni cu muhafâz-pașa, cel care cârmuia cetatea, hotărî să-l caute pe valiul Silistrei, căci știa că acesta avusese rolul hotărâtor în numirea lui Matei din Brâncoveni ca domn. Trebuia să-l atragă de partea plănuirilor sale. Tocmai când își făcea socoteala cum să răzbată până la Abaza pașa, o iscoadă îl ajunse din urmă, după ce-l căutase trudnic până la Iași, și-l înștiință că în clipa când pleca din Țarigrad, lucru petrecut cu vreo săptămână în urmă, noul voievod, Moise Movilă vodă, tocmai se gătea să pornească spre Moldova. Desigur

că acum, după ce trecuseră atâtea zile, era deja plecat, fără a putea însă spune unde să fi ajuns.

Lupu își făcu imediat socoteala că risca să dea nas în nas cu noul domn. Oricum, Movilă, chiar dacă plecase imediat după iscoada sa, nu se putea găsi decât pe undeva în marginea de miază-zi a eyaletului Silistrei, căci alaiurile mergeau mult mai încet decât solii de meserie. Dacă se grăbea, putea ajunge înainte-i la Abaza pașa. Așa că porni în aceiași zi cu un caic turcesc în susul Dunării, iar seara putu trage la un han din Silistra. Preferase calea apei, căci pe uscat drumul nu numai că ar fi fost mai îndelungat, dar trecând prin sate și târguri, ar fi fost zărit și astfel lăsa urme, adică cei pe care-i întâlnea îi puteau semnala trecerea, iar iscoadele îi puteau afla preumblările, ghicind pe unde se adăpostea. Apoi, ieșind din raiaua Brăilei, pe șleaurile Bărăganului putea da peste ostași de-ai lui Matei, care să-l oprească și să-l rețină, părăndu-li-se suspect. Urmând cursul Dunării nu era văzut decât la urcarea pe punte și la coborâre, iar privitorii ar fi fost cu deosebire turci care nu-l cunoșteau și desigur poterile care-l căutau nu i-ar fi iscodit. Români care s-ar fi nimerit în acele clipe în port, erau desigur prea puțini. Pe deasupra pe ghimie nu lăsa nici un fel de urme ale prezenței.

Dar la pașă nu se putea duce cu mâna goală. Plecase de acasă cu ceva bani, dar pentru un peșcheș vrednic de a fi luat în seamă, ce avea, nu era de ajuns. Se înfățișă deci neîntârziat unui cămătar și făcu o seamă de teșcherele de împrumut, pe care le putea garanta prin importantele conturi pe care le avea deschise de ceva vreme prin băncile venețiene și poloneze.

Cu desaga încărcată de pungi de galbeni, plecă în audiență la Abaza pașa. Slujbașul se învoi să-l primească, căci își aducea aminte să mai fi auzit de el încă de la numirea sa ca valiu de Silitra, când vornicul îi trimisese

urări de bine cu prilejul instalării, urări susținute cu frumoase plocoane. Apoi, curând după aceea, vorbise cu ghiaurul, care era fruntașul unei deputații de boieri moldoveni care mergeau la Stambul spre a împiedica urcarea în scaun a lui Alexandru vodă Iliăș. Ori în lumina ultimelor întâmplări, se dovedea că dorința arătată atunci nu era numai întemeiată, ci avea chiar iz profetic. Apoi mai fusese căutat de niște slugi ale boierului, care niciodată nu i se înfățișaseră cu mâna goală. Deci acest Coci nu trebuia ignorat, dovedindu-se un personaj demn de luat în seamă, care putea folositor în cărmuirea ținuturilor de care el era răspunzător.

Lupu se grăbea tare cu primirea la pașă, căci se temea să nu dea alaiul lui Moise Movilă peste el, deși acesta părea a fi încă departe, căci avangărzile sale, care grijeau de gătirea popasurilor și de dobândirea învoirii de călătorie din partea autorităților locale, nu se arătaseră încă. Iar Abaza pașa, parcă ghicindu-i gândurile și temerile, îi acceptă imediat ruga și-i acordă o întrevedere între patru ochi, stând îndelung de vorbă cu el.

Vornicul îi mărturisi deschis că visează să obțină tronul și că dacă îl va dobândi, îi va fi nu numai un foarte fidel susținător, ci-și va arăta din plin și recunoștința, prin peșcheșurile pe care i le va pune la picioare. Făgăduia să nu-i iasă din vorbă și să facă totul ca să-i înlesnească mărirea. Turcul, care deja avea o bună impresie despre el, fu încântat de firea sa bătaioasă, de dârzenia sa, de voința sa neclintită, de măreția visurilor sale, socotindu-l un om de ispravă, ursit să se bucure de mari succese. Îi putea fi util, de aceea se cuvenea să-l ajute și să-l încurajeze. Îi făgădui să-l sprijine în lupta pe care o ducea pentru a-și înfăptui visul încoronării, fără a ține seamă de împrejurarea că un domn tocmai fusese numit de sultan, iar acesta, chiar în acea clipă, se îndrepta spre el să i se închine, întrucât sta sub

ocârmuirea sa. La despărțire, beilerbeiul îl rugă să aștepte până a doua zi, încât grămăticii să aibă vreme să-i aștearnă pe hârtie niște scrisori de recomandare către mai marii din Țarigrad, ceea ce îi putea deschide o mulțime de uși, care altfel i-ar fi rămas zăvorâte. Lupu mulțumi ceremonios, sărutându-i mâna și poala, ba plecându-se adânc și spre vârfurile imineilor săi, lucru care plăcu turcului, care-i zâmbi foarte prietenos, deși prin barba și mustața bogată, gestul se ghicea cu oarece greutate.

Lupu bănuia că venind de la Stambul, Movilă va urma drumul obișnuit spre ținuturile Dunării de jos, adică nu se va abate de la acea „Sağ kol”, cum îi ziceau turcii, adică de la „brațul drept”, ori așa-zisa „calea din dreapta”, care mergea pe aproape de țărmul mării până la Oceakov, unde sfârșea împărăția, pierzându-se în ținuturile tătărăști. Drumul ocolea astfel crestele munților bulgărești, iar de la Bazarcik, târg aflat undeva la sud de Dobrogea, din el se desprindea o ramură spre apus, care ducea la Silistra. Pe aici era de așteptat să răsară Movilă. Ca să fie sigur că bănuielile nu-i sunt greșite, vornicul trimisese deja din prima zi o iscoadă care să cerceteze unde se afla alaiul noului domn și pe unde avea de gând să treacă, și apoi să-l înștiințeze.

Oricum, pentru ca, în călătoria spre Stambul, drumul să nu i se întretaie cu cel al lui Movilă, Lupu hotărî să se slujească de niște șleahuri aflate mai spre apus. În prima clipă se gândi să ocolească prin Șumen, dar cum nu primise încă veste de la iscoada trimisă să dea de urma lui Movilă, socoti mai prudent să-și caute o cale și mai îndepărtată spre apus și se îndreptă spre Razgrad. Aici sigur nu-l putea întâlni pe potrivnic, fiind un drum mai mult decât lăturalnic față de traseele tradiționale, ce legau Țarigradul de Silistra. De altfel curând, primi veste că Movilă, cum bănuise de la început, urma într-adevăr calea bătută, adică aceea care trecea prin Bazarcik, încât se putu liniști. Socotelile pe care

și le făcuse se împlineau pas cu pas. Toate îi mergeau pe voie...

Moise vodă ajunse abia o săptămână mai târziu la Silistra, fără a bănuși că, înainte-i, vornicul se abătuse și el pe acolo și că încheiase înțelegeri cu prietenosul, blândul și binevoitorul Abaza pașa, în paguba sa. Între timp începuse și Postul Adormirii Maicii Domnului¹⁷⁵. De altfel încă înainte de sfârșitul primei săptămâni de post, Miron vodă Movilă se va ivi în fața cetății Iașului și, trecând tihnit Bahluiul, se va așeza în scaun.

Deîndată cei trei caimacami, Roșca vistiernicul, Cehan vornicul și jitnicerul Banul, i se înfățișară, ca să-i predea puterea și să-i împărtășească ce-au săvârșit până a veni el. Lucrul cel mai trist și mai supărător pe care trebuia să i-l mărturisească, era că vornicul Lupu Coci le scăpase printre degete, el plecând din cetate înainte de sosirea lor, fiind pesemne înștiințat de primejdia ce-l paște, dovadă că în alaiul domnesc se găsesc amarnici vânzători, care ar trebui pedepsiți în locul celui scăpat. Din păcate nici una din poteri nu-l putuse prinde pe viclean, deși se dăduse de urma sa în unele locuri. Fugise după câte se putea bănuși în raiaua Brăilei, și de aici mersese în împărăție, să-și urzească mai departe uneltirile. Oricum, în acea clipă era dispărut, fără a se putea ști sigur pe unde s-ar ascunde. Dar fără îndoială, la acea vreme ajunsese la Țarigrad, unde era greu de prins, spre a fi readus acasă.

În zilele următoare se desfășurară ceremoniile de instalare, petrecute unele în divan, unde la porunca lui iskemne-agasî se ceti boierilor firmanul de numire în scaun, acel hiucm ferman, după care toți cei aflați de față i se închinară, altele, în biserica Sfântul Nicolae domnesc, unde se făcu o adevărată nouă ungere a domnului, ca recunoaștere a sa de biserica țării, și i se cântă polihronul de preamărire.

---

¹⁷⁵ Postul începe pe 1 august.

„Doamne, Dumnezeu nostru, isoneau plini de râvnă psalții, dă-i viață lungă bine-credinciosului, preînălțatului și prealuminatului voievod și domn al întregii Moldove, domnul nostru Moise vodă Movilă. Dă-i Doamne, ani mulți!”.

Mai apoi, în altă zi, se numiră dregătorii de toate rangurile, după ce cei de dinainte așezaseră la picioarele principelui toate însemnele slujbei lor. Când toate solemnitățile impuse de etichetă se isprăviră, iar slujbașii împărătești, dăruiri cu zdravene peșcheșuri pentru greaua lor trudă de a-l fi însoțit pe domn atâta drum, plecară înapoi la Țarigrad, divanul se înturnă la trebile sale obișnuite.

Din această clipă începu tot greu pentru noul voievod. Dar nu din pricină că de câteva luni nu se mai eliberaseră nici un fel de hrisoave și acum trebuia acoperit golul creat. Hopul era un altul. Înainte de plecarea din Stambul pecetluse un deres prin care se lega să judece din nou pricina dintre vornicul Cehan și vistiernicul Roșca, pentru satul Sterpeni, dându-i atunci de înțeles celui dintâi că îi va fi prielnic. Ori știa prea bine că mărturiile aflate în mâna lui Roșca nu puteau fi tăgăduite și nu-i putea întoarce în stăpânire satul decât făcând o grosolană nedreptate, ignorând niște zapise neîndoielnice. Dar cum să i-o spună acum boierului fără să-l supere? Tocmai ca să-l împace, cu câteva zile în urmă, îl înălțase la rangul de vel vornic al Țării de Jos, în locul fugarului Lupu. Dar nu-și dădea seama dacă cel dăruit pricepuse că e vorba de o compensație, care era menită ca să-l îmbuneze pentru pierderea procesului. Încercase să-l facă să înțeleagă situația, tot prin mijlocirea logofătului Ghenghea, dar acesta îi dăduse de înțeles că nu-l prea convinsese, încât să se resemneze... De aceea, el, om cu firea blândă și doritor de împăcare cu toții, era îngrozit de ideea procesului, care-l aducea într-un inevitabil conflict cu divanitul și nu știa cum să facă spre a scăpa din încurcătură.

Neavând încotro, trebui în cele din urmă să ia taurul de coarne și, între alte multe hrisoave pe care le dădu până în praznicul Adormirii Maicii Domnului, porunci să fie întocmit și acela în legătură cu satul Sterpeni. Cehan, rămas păgubaș, se cam încruntă și se cam uită urât la Măria sa, dar în cele din urmă pare-se că înghiți hapul.

În acele zile de început ale postului, principele mai avu două pricini de supărare. Cea dintâi era un hatihumaiun, adică o porunca împărătească, care în chip înnoit îi cerea să se pregătească grabnic de război cu Polonia, care se va porni sub comanda vrednicului pașă Abaza, ale cărui îndrumări să le urmeze cu sfințenie. Iar alături îi va avea pe Matei vodă al Kara Iflakului și pe Cantemir mârza, hanul tătarilor din Bugeac. Lucrul nu era nou, el fiind înștiințat de plănuiire încă înainte de plecarea din Țarigrad. De altfel după două zile primi un buiurdii de la însuși Abaza pașa, care-i aducea deslușiri la porunca împărătească. Beiul dunărean nu se mulțumea să-i orânduiască numai, ca neîntârziat, să-și mobilizeze oastea, așezând-o în tabără ca să-i fie la îndemână, ci stăruia ca să dreagă deîndată drumurile și mai ales podurile trebuitoare războinicilor săi ca, peste vreo lună sau o lună jumătate, să poată ajunge lesne și fără zăticneli taman în părțile de miază-noapte ale Moldovei, prin ținutul Hotinului, în dreptul Cameniței, deci la hotarele Poloniei.

Deslușirile ce i se dădeau privind îndatoririle ce-i cădeau în seamă îi amintiră fără voie de pățaniile lui Alexandru vodă Iliăș, întâmplate înaintașului său cu numai doisprezece ani în urmă, într-o domnie de mai-nainte. Iar lucrurile fiind apropiate, erau ușor de închipuit, memoria lor fiind încă vie și nu tocmai liniștitoare. Pe atunci Alexandru vodă Iliăș, aflat la sfârșitul primei sale domnii moldovenești, primise o poruncă aidoma celeia pe care o avea el acum în mână, doar că venită din partea sultanului Osman al II-lea. Potrivnicul său făcuse și el ce putuse, numai că padișahul

fusese nemulțumit de cele găsite și, supărându-se, în batjocură, îl priponise pe domn cu o funie de afetul unui tun, târându-l astfel în smucituri până pe câmpul de luptă. Ori, deși acum avea de a face numai cu valiul Silistrei și nu cu padișahul, Moise vodă Movilă avea toate motivele să fie îngrijorat și deci să execute sârguincios și grăbit porunca.

Drept care, deși mai era o lună până la proiectata expediție, dădu de îndată porunca de chemare la oaste și tocmi pentru pâlcurile ce se adunau un loc de tabără aflat în largul șes al Bahluiului, de partea cealaltă a apei, cam în dreptul palatului domnesc. La rândul lor, cei doi vornici, cel al Țării de Sus, și acela al Țării de Jos, se așternură imediat pe treabă, fie cărând pietriș pe șlehuri, spre a le mai netezi și a înfunda hărtoapele și bălțile, fie tocmind poduri noi, iar acolo unde erau, de a le întări. Mai mult chiar, pentru a nu i se reproșa lipsa de inițiativă și de participare, porunci părălabilor de Hotin și Orhei să trimită iscoade în Polonia, ca să descopere unde sunt concentrate unitățile militare ale vrăjmașului și cât de mari sunt acestea, ba să prindă chiar „limbă” dacă vor putea, raportându-i apoi îndeaproape toate cele ce putuseră afla.

Și parcă anume ca să nu-i tihnească noua domnie și să nu poată răsufla ușurat că a ajuns cu bine acasă, Moise vodă Movilă avu parte și de o a doua supărare. Anume, primi o solie de felicitare de la craiul Rákóczi a-l Ardealului, care, cu prilejul înscăunării, socotea potrivit să-i facă toate urările de bun-venit, potrivite momentului. Aceasta ar fi fost obișnuit pricină de bucurie, de veselie și de petrecere, iar nu de cătrăneală, ori năduf. Numai că se auzise că în acele luni izbucnise peste munte o înfricoșătoare epidemie de ciumă, care făcuse deja mii de victime. Lovise cu deosebire cetățile săsești, unde zice-se că cei pieriți erau așa de mulți, că destui zăceau neîngropați pe ulițe. Iar lucrurile erau departe de a se isprăvi! Gurile rele, predispușe

să facă glume sumbre, râdeau că, fiind în plină desfășurare un război între papistași și protestanți, care mai târziu va fi numit războiul de de treizeci de ani¹⁷⁶, la mijloc era pedeapsa Domnului împotriva celor din urmă, căci sașii, cu mai puțin de-o sută de ani în urmă, împărtășiseră credința socotită greșită, a predicatorului Luther. Acum, Atotputernicul Ziditor se răzbuna, să le fie sașilor de învățătură. Dar dincolo de glume, apariția solului, cu o ceată întreagă de însoțitori și cu o seamă de daruri, stârni nemăsurată panică, căci, odată cu oamenii și cu darurile lor, puteau fi aduși și germeii temutei molime! Deci apariția ardelenilor îi făcuse pe mulți să-și stupească înfricoșați în sân, cu atât mai mult cu cât, încă cei trei caimacami, îndată după sosirea în țară, orânduiseră ca hotarul să nu mai fie călcat de negustorii sași, ca nu cumva să răspândească dincoace de munți năprasnica boală. La curte teama era parcă mai mare, poate și din pricină că soața domnului fiind suferindă, în șubrezenia ei, ea putându-se molipsi foarte ușor.

De altfel spaima moldovenilor nu închipuia un fapt singular ori neobișnuit la vremea aceea. Lucrurile se petrecuseră similar și la București, ba încă cu mai bine de-o lună în urmă, adică pe la începutul lunii iulie, deci cu vreo săptămână înainte de plecarea lui Moise Movilă din Țarigrad, când sosise în Muntenia o solie a lui Rákóczi. Pricinile pentru care ardelenii căutau târgul muntenesc nu erau la fel de binevoitoare ca la Iași, ci dimpotrivă. Craiul cerea lui Matei să-i trimită tributul de 6000 de galbeni, făgăduit încă de Leon vodă cu doi ani în urmă, și pentru plata căruia se legase și Matei înainte de a porni să cucerească scaunul. Numai că datoria rămăsese neachitată de atâta vreme, iar jupâneasa Elena, soața sa, în lipsa lui, cât

---

¹⁷⁶ A durat din 1618 până în 1648.

el fusese dus la Țarigrad, în ciuda imboldurilor pe care le primise, se sustrăsese de la împlinirea făgăduielii.

Rákóczi, care se dorea mai presus vecinilor de dincoace de munți, cerea totodată lui Matei și încheierea unui tratat de alianță, politicos zis a unui act de credință și de supunere, după felul celui făgăduit odinioară de Leon Tomșa. Domnul muntean, care nu se simțea încă îndestul de consolidat în scaun și conștient că pentru a rezista vitregiilor are nevoie de aliați și protectori, nu va cârți la aceste cereri, deși pe undeva aveau și o latură silnică, și prin asta erau săcâitoare.

Ori solul crăiesc, care nu era chiar oricine, ci István Szalánczi, fosta capucehaie ardeleană la Stambul, ce fusese chemată acasă și înlocuită, înainte de a ajunge în Muntenia, ocolise pe la Brașov, căci primarul de acolo știa întotdeauna mulțime de zvonuri despre cele ce se întâmplaseră în țara megieșă, pe care era bine să le cunoască înainte de a ajunge la București. Numai că în clipa când să treacă hotarul pe la Bran, solul află că vama dinspre Rucăr era închisă din pricina aprigei molime, spre a pune stavilă celor, care-i puteau aduce sămânța, cu atât mai mult cu cât sub Tâmpa boala luase o amploare deosebită, cu sute de morți, iscând spaimă în sufletul multora.

Astfel încât, pasul dintre Bran și Rucăr fiind zăvorât, pentru a intra, solul trebui să ocolească tocmai pe la Căineni, pe valea Oltului, ceea ce-l întârzia, silindu-l să piardă câteva zile din prețiosul său timp. Apoi nici solia nu-i merse chiar pe voie, ungurul neputându-l zori pe Matei vodă nici să plătească datoriile rămase descoperite, și nici să trimită la Bălgrad solia cerută.

De altfel, ca și în Moldova, soarta celor două țări fiind îngemănată, la spaima ciumei se adăugau și necazurile războiului. Matei vodă primise primul ordin de mobilizare legat de atacul Poloniei, vestit lui Movilă încă la Stambul,

de-a dreptul de la împărat, scurt înainte de sosirea soliei crăiești. Cum István Szalánczi avea poruncă să treacă și pe la Abaza pașa după ce va isprăvi treburile din București, domnul îl va ruga să pună o vorbă în folosul său, în așa fel încât să scape, de s-o putea, de corvoada participării la război, care în clipa întâiei vestiri nu părea încă un lucru tocmai sigur. Dacă încercarea lui Matei a dat sau nu roade, nu putem afla, lucru lipsit în fond de însemnătate, căci la începutul lunii august primi și el, în același timp cu Moise Movilă, cel de al doilea ordin de mobilizare, de la rigorile căruia nu se va putea sustrage, cu atât mai mult cu cât era dublat de o suită de instrucțiuni mai detaliate din partea beifului Silistrei.

Deci îngemănarea de soartă a celor două extracarpătice, vizibilă în luna iulie, va continua și în luna următoare. Prin urmare în acest răstimp cele două țări surori cunosc aceleași îngrijorări, pricinuite de aceeași doi factori: pe de-o parte ciuma din Ardeal, iar pe alta iminența războiului cu Polonia, care presupunea însă ca ordiile otomane, chipurile prietene, să treacă peste teritoriul lor, ceea ce închipuia o năpastă cumplită, căci în mers, orice armată se aproviziona, chipurile, cu zaharele de drum de la localnici, adică jefuia pe rupele satele prin care trecea, deși primea merindele trebuincioase și din partea domniei.

Deci luna iulie, și mai apoi Postul Sfintei Mării Mari¹⁷⁷, cum i se zicea praznicului în norod, curg la ambele Curți, din Iași și București, cam la fel, atinse de aceleași tulburări și pricini de frământare. Dar pentru a fi cât mai exacti, trebuie remarcată și o deosebire, căci în Moldova apar în plus și necazurile doamnei Ecaterina, pricinuite de povara sarcinii, povară ce-o apăsa tot mai tare și care, pe măsură ce vremea trecea, devenea tot mai dificilă, în ciuda faptului că două moaște stăteau zi și noapte la căpătâiul ei ca

---

¹⁷⁷ Se ține între 1 și 14 august.

s-o păzească. Lumea feminină a târgului numai despre asta vorbea, făcând felurite pronosticuri legate de felul pruncului, de-o fi fată sau băiat, și de viitorul acestuia, nașterea trebuind să se petreacă în cel mult două-trei luni.

În timpul acesta bătrânul Bașotă, lânzezea în livada uneia din moșiile sale din ținutul Neamțului, unde avea curte mare și conac întemeiat. Plecase într-acolo imediat după praznicul sfinților împărați Constantin și Elena¹⁷⁸. Cât zăbovise în cetatea de scaun, se arătase un pățimaș susținător al ideii că pan Barnovschi nu trebuie să meargă la Țarigrad pentru a dobândi întărirea în scaun, el putându-se lipsi de a pupa mâna și poala împăratului, doar așa făcuse și odinioară când începuse întâiași domnie, tot ales de țară și nu numit de sultan, iar treaba izbutise în acele împrejurări. Atunci de ce n-ar avea sorți de izbândă acum?! „În turci nu poți avea încredere nici când te iau în brațe să te sărute!” obișnuia să spună, vânturând din mână a lehamite.

Mai toți oaspeții casei sale îi împărțeau convingerile, și nu se sfiiu să și le spună răspicat, unii dintre ei chiar la Curtea domnească. Dar sârgul lor se dovedise zadarnic, Miron vodă plecând urechea mai mult la potrivnici, pricină din care făcuse prostia de a lua drumul Sтамbulului. Dar și mai rău îl supăraseră pe bătrânul Bașotă împrejurarea că, pentru răstimpul de lipsă a domnului, căimăcămia fusese încredințată jupânesei Elisaftei, vârstnica sa mamă.

El nu concepea să stea sub fustele unei „muieri”, căci se socotea bărbat întreg și volnic, în ciuda tarelor bătrâneții, ale cărei slăbiciuni începuseră să se facă simțite. Doar pe vremuri fusese ditai vistierul, zicea el fâlindu-se, deci nu un oarecare, iar acum să ajungă pe mâna unei babe, fie ea și soață și mamă de domn?! Cugetările sale erau însă

---

¹⁷⁸ Sărbătoarea cade în 21 mai.

numai în parte îndreptățite. Ca titular de dregătorie fusese de fapt doar mare medelnicer, iar la vistierie slujise cu mulți ani în urmă numai ca treti vistier, deci se aflase pe treapta cea mai de jos a slujbei cu care se lăuda. Însă descoperise că atunci când se recomanda, o putea face dându-și rangul de vistier, ca și cum ar fi fost nu treti, ci vel vistier, particula adițională de vel, vtori sau treti toți omițând-o în vorbirea curentă. Deci o putea face și el, fără să pară ridicol. Ori una era să te prezinți oamenilor ca „medelnicer Bașotă” și alta ca „vistiernic Bașotă”, după cum nu era același lucru dacă cei din jur te strigau bre medelnicer sau arhon vistiernice. Rezonanța apelativului era cu totul altul, de aceea nu e de mirare că prefera pe ultimul, deși închipuia o ușoară mistificare a adevărului... Dar, de, ca orice om își avea și el orgoliul său, căruia trebuia să-i dea satisfacție.

Deci în temeiul semeției de bărbat cu așa greutate în lume, obișnuia să zică: „În casă cântă cocoșul, iar nu găina! Ea face ouă și stă cloșcă, și atât! Iar țara e o casă mai mare. Deci ce caută găina pe gard ca să cucurigească?!” De altfel, spre a dovedi cât de nepotrivită e o femeie în treburile de conducere, o pomenea ca pildă pe doamna Elisabeta Movilă, deseori numită și Elisaftea, aidoma cu mama lui Movilă, tocmai ajunsă în fruntea țării. Și zugrăvea cât rău a adus asupra țării nevasta lui Ieremia Movilă amestecându-se în cârmuirea feciorilor ei și sfârșind până la urmă prin a ajunge un soi de podană¹⁷⁹ amărâtă, zvârlită în bațjocură într-un harem.

Deci copleșit de gândul rușinii, că el, ditamai bărbatul, ar sta sub ascultarea unei fuste, dar și căznit de răbufnirea unei adânci indignări, se trăsese la țară mai devreme ca în alți ani, lucrul întâmplându-se încă de pe când Barnovschi mai hălăduia prin Muntenia, aflat fiind în ospeție la Matei Basarab. Când sosise, prinsese în parte încă

---

¹⁷⁹ Prostituată.

înflorit și mirositor pometul din întinsa livadă din dosul conacului; dar între timp poamele începuseră a se pârgui.

În după-amiaza de ajun a praznicului Sfintei Mării Mari, cum nu avea ce face cât era ziua de lungă în singurătatea bătrânească de la conac, Bașotă lâncezea ca de obicei la umbra unui măr încărcat de roade pe cale de a se înroși, întins pe scândurile unui soi de crivat îmbrăcat într-o cergă viu colorată. Era o zi zăpușitoare, soarele arzând neiertător din țării, mai rău ca o plită încinsă, dar asupra împrejurimilor se așternuse o tihnă nemărginită, încărcată de o nesfârșită liniște și pace, de împăcare de sine, ușor tulburată de discretul freamăt al frunzelor, uneori frământate de o abia simțită adiere trecătoare. În ciuda arșiței din jur, în umbra adăpostului de frunzișuri domnea o răcoare plăcută, odihnitoare, care predispunea la o dulce leneveală.

Abia sculat de la masă, bătrânul boier se vârase în culcuș, spre a-și petrece trudnicele ceasuri de după prânz, când trupul îi sârguia la așezarea în străfundurile pântecului a celor mai devreme înfulecate cu îmbelșugare. Toropit de moliciunile unei plăcute picoteli, pe care o sorbea cu nesaț, auzi din depărtare, taman dinspre șleahul de dincolo de zăplazurile ogrăzii, troncănitul roților unui rădvan, care se căznea să răzbată prin hârtoapele drumului, a cărui tină se uscuse de atâta secetă câtă fusese în urmă, devenind piatră, nu alta. „Iară vine cineva să-mi tulbure hodina!” reflectă lehametisit bătrânul, fără să se miște.

După puțin răsună, trântindu-se de perete, portița dinspre împrejmuirea de zid a curții, iar în pervazul ei îngust apăru chipul surâzător al „feciorului celui mare”, Gavrilaş, singurul de altfel, căci ceilalți copii erau fete. Tânărul era înveșmântat, în ciuda zăpușelii, în caftan și toate celelalte accesorii cerute de eticheta Curții domnești din Iași.

Bătrânul își privi oaspele printre gene, la început cu oarece nepăsare, dar apoi, dându-și seama cine i se arată în

față, se bucură de ivirea sa și sări înviorat de pe scândurile pe care era întins, în semn de bucuroasă întâmpinare.

- Ce mai faci fătul meu? Cum de te-ai rătăcit pe aici pe la noi? Ori s-a ivit vreo anevoință în calea ta?

- Nu, tată! Toate-s în bună rânduială, dar având drum prin ținuturile astea, mi-am zis să profit de prilej spre a vedea cum o mai duci și matale. Nu de alta, dar vizitiul pe care-l trimiseseseși să-mi aducă o butie de vin și ceva afumătură de porc, îmi zisese că sărmanul de tine ai fi rău bolnav, căci zaci cât îi ziua de lungă pe-un crivat în livadă! Și iaca mă îngrijorai.

De fapt omul adăugise „zace amarnic, fiind pesemne pe pat de moarte”, numai că băiatul se feri să ducă spusa-i până la capăt, să nu supere cumva.

- La Iași toate bune? întrebă bătrânul, care nu prea mai primise știri în sihăstria sa.

- Precum cred că ai aflat, coana Elisafta a fost înlocuită de mai bine de o lună de trei caimacami bărbați, veniți de la Țarigrad. Deci nu mai e pricină de supărare și zăbavă la moșie. Între timp, cu mai bine de vreo săptămână în urmă, a sosit și noul domn, Moise vodă Movilă, care se arată tare blând, milos și îngăduitor. Stăpânirea sa pare să fi început sub o zodie bună. Deie Domnul să țină, nu ca data trecută, căci puțină liniște și așezare ne-ar fi trebuitoare. Dar mă tem că tihnă n-om avea.

- De ce? S-a mai întâmplat vreun necaz?

- Aș zice nu unul, ci trei. Vornicul Lupu Coci, ce-a iscat răzvrătirea împotriva lui Alexandru vodă Iliăș, a fugit pesemne la Țarigrad, de bună seamă pentru a prinde scaunul de acolo. Deci dânsul va pricinui tulburare și zăticneli, cum a mai pricinuit destule în anii din urmă... Dar nu numai atât. Se vorbește că Abaza pașa, valiul de Silitra a poruncit strângerea oștilor pentru a dezlănțui război împotriva Lehieii. Ori dacă turcii trec de-a curmezișul prin Moldova, mult

prăpăd vor face... Noroc că ținuturile astea sunt cumva lăturalnice cu drumul lor, așa că vor fi poate mai ferite de năpastă... Aici vei prinde ceva liniște. Pentru noi din cetatea de scaun însă nu va fi bine, fiindu-le în cale...

- Păi atunci de ce mă îndemni să vin într-acolo?

- Chiar că pricină de îndemn nu am. Mai ales că viața târgurilor este mai primejduită ca aceea a satelor și nu numai din pricina turcilor...

- Cum așa?

- Iaca, în Ardeal a izbucnit ciurma acum mai bine de vreo două luni. Molima a lovit cu osebire cetățile săsești de peste munte. Se vorbește deja de sute, dacă nu chiar câteva mii de morți. Iar lucrurile nu se vor opri aici. Și deși s-au cam închis hotarele și vămile, încât călătorii să nu aducă molima și la noi, umbletul nu a încetat. Nu mai departe decât acum vreo săptămână veni solie de la craiul Rákóczi ca să-l firitisească pe Moise vodă pentru alegerea sa în scaun. Iar ceata de ardeleni era destul de numeroasă... Deie Domnul ca ungerii să nu fi adus nimic cu ei.

- Deci avem parte numai de un șirag de vești rele.

Băiatul ridică neputincios din umeri.

- Ce alta pot face decât să-ți istorisesc noutățile așa cum sunt ele. Nu am cum să le schimb înțelesul...

- Du-te acum la mă-ta, că tare s-o bucura de te-o vedea, că toată vremea mă cicălește să mă întorc în cetatea de scaun să-ți poată purta de grijă, uitând că acum ai casa ta, ai nevastă și în curând copii tăi, deci nu mai ești un prunc ce trebuie ocrotit, îngrijit de frig, de răceală, ori de foame. De, judecată și griji de femeie...

*

În vremea asta la Iași activitatea divanului curgea obișnuit, fără nimic ieșit din comun, adunarea umplându-și

vremea cu judecăți și mai ales cu întărirea de stăpâniri de moșii și de cumpărări de pământ și sate. Amintindu-și necazurile avute de Alexandru vodă Iliăș cu un an în urmă cu vechiul mitropolit, care îi tot pune piedici, apoi cu numirea aceluia nou, sabotat fiind de toți arhieriei în frunte cu episcopii, apoi și de necazurile din prima domnie a lui Barnovschi, Moise vodă socoti mai prudent să se pună bine cu căpeteniile de acum ale bisericii, așa că încuviință toate cererile mitropoliei, episcopiilor și mănăstirilor, care erau o mulțime, dându-le chiar întâietate, când cereau scutiri de dări pentru vecinii¹⁸⁰ și poslușnicii lor, pentru cârciumi și prăvălii, sau chiar pentru unii meșteri de prin târguri, pe care-i protejau.

Așa se vor continua trebile și în luna lui septembrie, la adăpostul unei aparențe de împăcare și de viață așezată și tihnită, deși în acest timp se strângea oastea în șesul Bahluiului, la oarece depărtare de mănăstirea lui Balica, undeva la răsărit de sfântul locaș, iar vornicii găteau drumurile și podurile în așteptarea lui Abaza pașa, întâlnirea cu care le dădea o ușoară înfiorare.

De altfel și Matei vodă avea aceleași preocupări tihnite, doar că primind poruncă să meargă la Galați spre a se întâlni cu măritul Abaza pașa, va pune capăt întrunirilor divanului încă înainte de sfârșitul lunii lui august și cu oastea ce adunase, o va lua grabnic la picior într-acolo. O face cu o mare strângere de inimă, știind că de la Silistra Stenemire îi pândește tronul, așteptând doar momentul prielnic ca să i-l smulgă. Dar nu are de ales, neputându-se opune cerințelor beilui.

Însă în târgul de la Dunăre va aștepta mai mult de-o săptămână sosirea pașei, care nu se arăta prea zorit, deși, cum mărturisea, tare dorea acest război, ca măritul sultan și craii vecini să-i poată descoperi destoinicia. Matei era

---

¹⁸⁰ Cu sensul de țaran dependent din Moldova.

disperat din pricina întârzierii, căci își isprăvisese merindele, iar ca să prăduiască satele din jur i se păru nedrept și păgubos, deși erau ale vecinului. Fu deci silit să trimită după ale chervane cu de-ale mâncării. Dar culmea era că, deși venit cu întârziere, beglerbeiul mai avea de gând să zăbovească locului, așteptând nu se știe ce. Fu o adevărată pacoste pentru localnici, căci oștenii turci nu se mulțumiră cu zaharelele aduse anume pentru ei de Matei vodă și cu cele trimise de Moise Movilă, ci începură a a jefui așezările din preajma taberei, luând nu numai de-ale mâncării, ci și orice lucru care le atrăgea atenția, părându-li-se folositor.

Abia după încă vreo săptămână de staționare, deci abia după jumătatea lunii septembrie, oștile se puseră în sfârșit în mișcare, urcând mai întâi pe drumul Bârladului, cotind apoi nu departe de Iași, spre Târgul Frumos, Hârlău și Darabani, în năzuița de a ajunge la Hotin și în cele din urmă peste Nistru, la Camenița, cetate în apropierea căreia se găsea tăbărită oastea poloneză, ce-l avea de căpetenie chiar pe marele hatman al coroanei, Stanislav Koniecpolski.

Acesta bănuia intențiile lui Abaza pașa, căci iscoadele îl înștiințaseră că intrase în Moldova, deși tratatul încheiat cu împăratul Osman al II-lea interzicea acest lucru, tocmai pentru a garanta securitatea granițelor dinspre miazăzi ale regatului. Primise e drept niște scrisori de liniștire din partea împăratului Murad, ba chiar și din partea lui Abaza pașa, care jurau veșnică prietenie Poloniei, arătându-se foarte prevenitori, dar zvonurile ce-i ajunseseră la ureche păreau a arăta altceva, cu atât mai mult cu cât doi soli trimiși la măritul sultan, cel regesc, Barucki pe nume, și cel hătmănesc, un anume Suliszewski, dispăruseră fără urmă, fiind reținuți și întemnițați pe undeva, probabil de beiul dunărean. Deci scrisorile primite oglindeau doar o nemărginită fățarnicie a celor doi moslemi, care voiau să-i înșele buna credință.

Drept care, pentru a descoperi adevărul, spre sfârșitul lunii septembrie, hatmanul coroanei, Stanislav Koniecpolski, îl abordă de-a dreptul pe Moise Movilă, cerându-i detalii despre intențiile otomanilor, dar mărturisindu-i totodată că nu agreează ideea unui război.

Bietul Movilă, om sincer și fără ascunzișuri, neobișnuit cu minciunile și fățarnicia, se văzu pus în încurcătură. Ca slujbaș de încredere al turcilor, primise din partea acestora un ordin deslușit de mobilizare; pe deasupra știa că-l însoțea pe Abaza pașa, pornit la luptă. Drept care se întrebă ce-ar putea răspunde leahului, ca nici să nu mintă, dar nici să nu-și trădeze mai marii, lucru pe care, dacă aceștia l-ar fi aflat, nu i-ar fi fost prea bine. După ce cumpăni îndelung, socoti că trebuie să rămână cinstit, mai ales că nădăjduia că scrisoarea o va putea trimite tainic, încât Abaza să nu afle de ea. Pe deasupra era și prielnic vecinilor de la miază-noapte, nesimțindu-se în stare să-i înșele. Drept care scrise chiar el răspunsul cu multă fereală, neavând încredere nici măcar într-un gramatic, acesta putând vorbi, trădându-l.

În câteva rânduri deslușite îi mărturisi leahului tot adevărul, iar răvașul îl încredință solului care-l căutase, ca să-l ducă stăpânului său, având mare grijă să nu cadă în mână străină. El arăta că Abaza pașa e de câteva săptămâni în Moldova, vrea zor-nevoie să se ajungă la luptă, dar el și domnul Munteniei se străduiesc să-l convingă pe turc că ar fi mai înțelept dacă ar păstra pacea în limita tratatului încheiat odinioară de sultanul Osman. La acele neguțări, din partea lui Radu Mihnea, pe atunci domn al Țării Românești, luase parte și Batiște Vevelli, cel de curând măcelărit din porunca lui Lupu, care avusese mare însemnătate în încheierea înțelegerii. Ori ei doi gândesc exact cum gândea odinioară Radu vodă și răposatul Vevelli. Dar îi este teamă că nici el, nici Matei vodă, n-au reușit să-l înduplece pe

moslim, care-i tare încăpățânat și îndărătnic, mai ales că, după cât se pare, se întemeiază pe îndemnul sultanului însuși.

Încurajat de acest răspuns, evident sincer și venit din inimă, în vreme ce inamicul se apropia, marele hatman al coroanei poloneze, Stanislav Konicpolski, va scrie din nou lui Moise Movilă, dar de această dată și lui Matei Basarab, îndemnându-i pe amândoi să militeze mai departe pentru menținerea păcii. Iar el mărturisea că dorește stăvilirea unor bătălii nu pentru că s-ar teme de-o înfruntare, ci pentru că pacea ar fi în folosul țărilor pe care le stăpânesc, deci murea de grija lor, fiind preocupat să-i menajeze.

Dacă Moise vodă fusese deplin sincer în cele așternute pe hârtie, primejduindu-și chiar viața dacă era descoperit, nu la fel se întâmpla cu slăvita căpetenie poloneză. Aceasta se ferea să mărturisească motivul adevărat pentru care era un așa aprig doritor al păcii, căci la drept vorbind de soarta celor două principate extracarpătice îi păsa prea puțin. Dar dânsul știa prea bine că regele Vladislav era prins în războiul mai vechi cu țarul Moskovei, și deci nu era dispus să-i cedeze vreun războinic pentru o eventuală înfruntare cu Turcia, căci lucrul acesta i-ar fi afectat lui succesul. Hatmanul se vedea astfel redus la posibilitățile sale, care se mărgineau la doar vreo 12 000 de soldați, în vreme ce Abaza pașa dispunea de vreo 30 000, adică mai mult decât dublu! Deci împrejurările nu-i erau deloc prielnice, motiv îndestulător să se căznească pentru menținerea păcii. Din acest calcul nemărturisit izvorau deci scrisorile sale stăruitoare către domnii români, în nădejdea că prin aceștia l-ar putea înrâuri pe bei, potolindu-i elanul de luptă, iar nu pentru că i se rupea sufletul pentru sărmanii voievozi.

De altfel numărul trimișilor plecați din ambele părți pare să fi fost mult mai mare decât cel descris în aceste

rânduri, căci într-o scrisoare de mai târziu, unde sunt pomenite bătăliile lui Abaza, Matei va vorbi de cel puțin două solii schimbate cu polonezii înainte de pornirea operațiilor militare.

Dar poate ar mai fi de amintit un detaliu, care n-ar merita să fie trecut cu vederea. În vreme ce oștile trecuseră de Hârlău, Matei vodă Basarab primi o solie grabnică de la capuchehaia sa din Stambul. În cuvinte puține era înștiințat că slujbașului i-a ajuns la ureche prin mijlocirea lui silihtar-aga, cumpărat de domn, că până la împărat ar fi răzbătut niște pâre întocmite de Leon vodă Tomșa, care ar năzui să redobândească scaunul. Nu știe cât de periculoase sunt cele scrise de jălbaș, neavând cum arunca vreo privire în arzul cu pricina, dar e bine să i se trimită ceva bani, pentru a putea da niște peșchesuri, dacă, din pricina mazilului, s-ar ivi vreo nevoie.

Matei nu luă vestea în deșert, ci scrise de îndată cumnatului rămas acasă, logofătul Udriște Năsturel, să grijească neîntârziat de împlinirea cererii făcute. De asemenea să trimită iscoade la Silistra, spre a cerceta dacă Stenemire, rămas de capul său, nu urzește și el ceva primejdios. Sunt deci doi vrăjmași lăsați în urmă, care ar putea profita de lipsa sa din scaun, de aceea să fie foarte prevăzător, nescăpându-i o clipă din vedere. El nu avea încotro, și, chiar dacă era cu inima îndoită, trebuia să meargă mai departe spre Hotin.

De altfel când ajunse sub zidurile cetății se mai pomeni cu o scrisoare venită de la Stambul. Ea era scrisă de Neagu Basarab, ce se pretindea a fi neam cu el. Acesta îl ruga stăruitor să-l ajute să urce pe scaunul de la Iași, făgăduindu-i a-i purta o recunoștință veșnică. Matei se grăbi să ardă răvașul, înainte de a-l vedea cineva, căci nu era de dorit să-l zărească Moise vodă Movilă, care ar fi putut crede că tocmai la vremea asta nenorocită de război uneltește

pentru descăunarea sa, ridicându-și-l în cap. Ori atâta mai lipsea ca, în împrejurările încurcate ale viitoarelor bătălii, Movilă să-i devină vrăjmaș, înfățișând lui Abaza pașa vreo pâra împotriva-i. Era mai înțelep ca deocamdată să nu strice buna prietenie cu moldoveanul, căci acum erau amândoi în aceeași barcă...

Fapt este că pe la începutul lunii octombrie, Abaza pașa, secondat de Matei vodă Basarab, de Moise Movilă și de tătarii lui Cantemir mârza, poposea pe malul râului Nistru, unde din nou zăbovea, neputându-se decide să pornească războiul care trebuia să-l transforme într-un mare comandant de oști, pe care să-l memoreze istoria.

Din cauza inactivității, oștenii turci nu se vor mulțumi cu zaharele primite de la domnii români, ci profitând de timpul liber dobândit prin amânarea luptelor, dezlănțuie un groaznic val de prădăciuni în ținutul în care staționau. Amploarea jafului a rămas de pomină, încât învățatul logofăt Toderașcu Ianovici istorisește mai târziu că „începând de la apa Prutului și până la Nistru, n-a mai rămas o casă; toate le-au ars (otomanii) și pe mulți dintre ai noștri i-au dus în robie”, deși oștile cu pricina închipuiau puterea noastră ocrotitoare și prietenă, iar nu niscai vrăjmași! Poate de aici se trage zicala: „Ferește-mă doamne de prieteni, că de dușmani mă feresc și singur!”

În acele zile de lânzezeală, Abaza pașa își îngădui să cerceteze cu luare aminte cetatea Hotinului și împrejurimile din lungul Nistrului, iar la urmă, drept încheiere la cele văzute, întorcându-se spre însoțitori, va zice oftând:

- Problemele de hotar cu Polonia nu se vor rezolva până ce fortăreața Hotinului nu ajunge serhat, iar ținutul din jur raia, ca s-o cârmuim noi cum se cuvine, căci domnii pământeni fie că nu vor, fie că nu pot s-o facă. Mai ales nu vor, zic eu, căci ghiaur la ghiaur trage și nu poți avea nici un soi de încredere în ei. Te violenesc în fel și chip! Ar trebui

spulberați de aici, dar dacă-i alungi nu mai ai de la cine lua tribut...

Culmea este că visul său se va înfăptui până la urmă, dar abia după nouăzeci de ani¹⁸¹, când ținutul va deveni raia. Numai că beiul nu va afla vreodată acest lucru, căci, la numai un an după cele istorisite aici, el va fi sugrumat din porunca sultanului Murad al IV-lea.

De altfel cum s-a petrecut cu adevărat războiul acesta ciudat, e greu de spus. Depinde a cui istorisire o ascuți și o iei de bună, căci încă de atunci părerile erau tare împărțite, fiecare povestitor încercând să tragă spuza pe turta sa...

Oricum, luptele pare-se că au început în jur de 12 octombrie după stilul vechi, într-o sâmbătă, tocmai în clipa în care sosi la Istanbul vestea unei mari victorii dobândite de valiul de Diyarbekir Mürteza cu o săptămână înainte asupra safevizilor la îndepărtatele hotare răsăritene ale împărăției. Știrea, ajunsă mai apoi și în Moldova, vestea totodată că sultanul a hotărât trimiterea într-acolo a unei noi armate în frunte cu chiar marele vizir Tabaniyassi Mehmed pașa, care va pleca imediat din Skutari-Üscüdar, oraș aflat, față de Istanbul, de cealaltă parte a strâmtoarei Bosfor, deși anotimpul era de tot nepotrivit pentru începerea unui asalt. Deci pare-se că slăvitul padișah socotea gâlceava cu leșii prea mărunță, încât să merite ca să-i jertfească prea mult din timpul său, mai însemnat părăndu-i-se războiul ce-l purta în răsărit, care-i sorbea întreaga atenție.

Luptele începute de Abaza pașa în josul Poloniei în această zi s-au prelungit pe parcursul a două sau, după alții, a mai multor zile, dar bătălii propriu-zise, de mai mare întindere și amploare, pare-se că s-au dat numai în prima zi, restul înfruntărilor reducându-se la simple și mărunte operații de hărțuială, lipsite de însemnătate și de răsunet.

---

¹⁸¹ Ținutul Hotinului devine raia în anul 1713.

Deci, ascultându-l pe Abaza și pe laudătorii săi, s-ar zice că a fost atacată mai întâi cetatea Camenița, dar care fiind întărită și înălțată pe o stâncă falnică, pentru cucerire ar fi necesitat un asediu îndelungat și stașnic, ceea ce nu intra în vederile comandantului turc, încât asaltul a fost abandonat. În compensație însă armatele ar fi năvălit în oraș, care fiind mai slab apărat, a fost pustiit, luându-se multe și bogate prăzi, dar și nenumărați robi, chiar dintre oștenii polonezi căzând mulți prizonieri, afară de morții pieriți în bătălie, care nu erau nici ei puțini.

Apoi oștile otomane învingătoare s-au repezit asupra taberei de la Paniowice, din vecinătate, pricinuind uriașe pierderi inamicilor, care s-au resimțit îngrozitor după cele două asalturi făcute asupra-le. De altfel în răstimpul celei de a doua năvale, apărarea poloneză a fost chiar ruptă și puțin a lipsit ca întreaga tabără să cadă în mâna sa. Doar la umilele rugăminți ale celor doi domni români însoțitori, că polonii sunt îngrozitor de înspăimântați și că de dragul păcii și pentru a-și ocroti puterile, sunt plecați la orice concesi, măritul Abaza pașa s-a lăsat înduplecat să încheie luptele din această întâie zi și să accepte tratativele de pace implorate de poloni. Drept care a ordonat retragerea în tabăra sa de dincolo de apele Nistrului.

A doua zi văzând că polonii nu se grăbesc să trimită soli de pace cum făgăduiseră, și neputându-și stăpâni elanul, slăvitul bei a trecut din nou râul și a atacat palâncile aflate în lungul său, pe care le-a cucerit pe rând pe toate, coborând într-o mărșăluire glorioasă în josul apei, până în fața orașului și a fortului Studenița, unde și-a oprit mersul victorios, pentru a institui asediul așezării. După trei zile de lupte zdrobitoare, vitejii săi oșteni și căpitani, au pătruns în târg și au făcut jaf, pustiindu-l și luând sute de robi, oameni de rând, șleahțici și magnați, cât și însemnate prăzi de

război. Ba în târg a fost prinsă chiar și fata marelui hatman al coroanei, care a căzut și ea roabă.

Ca dovadă a mării izbânzi dobândite, Abaza trimitea preamilstivului și prea-iubitorului său padișah mai multe dintre steagurile vrăjmașului, căzute în mâna luptătorilor săi, o parte a armelor luate drept captură de război, peste o sută de prizonieri, ce erau nobili polonezi de cea mai aleasă viță, iar pentru haremul luminăției sale, viteazul și curajosul șahinșah Murad al IV-lea, pe prea-frumoasă fiică a hatmanului biruit în chip atât de rușinos.

Cronicarul Miron Costin, care se născuse scurt înainte de începutul războiului, peste decenii va descrie și el povestea înfruntărilor, slujindu-se de știrile aflate de la tatăl său, care luase parte la evenimente, fiind prin urmare martor nemijlocit al celor petrecute, deci în măsură să cunoască adevărul în întreaga sa goliciune.

Cronicarul nu auzise de atacul nimicitor asupra Căminitei și nici de cârdurile nesfârșite de robi luați de aici. El știa doar de asaltul asupra liniilor poloneze de la Paniowice, atac respins cu succes de potrivnici. Iar cauza înfrângerilor o închipuia faptul că voievozii români luptau „fără tragere de inimă”, căci nu vedeau cu ochi buni ca creștinii să-i înfrunte pe creștini. De altfel Abaza pașa însuși a remarcat lipsa lor de zel, și, ca să le sporească avântul, a pus oștenii săi să ridice spadele asupra lor, amenințare care pare-se a dus la unele mici izbânzi, dar până la urmă, spre seară, întrucât prinsese a se întuneca, bătălia s-a întrerupt cu gândul de a se relua a doua zi.

Domnii români văzând că nu izbutesc să-l tempereze pe Abaza pașa cu argumente logice, abătându-l de la continuarea luptelor, a doua zi, s-au gândit la o mică farsă. Făcând haz, cronicarul Miron Costin, va relata lucrurile. Moise vodă Movilă, singur după unii, sau în complicitate cu Matei vodă Basarab, după alții, plin de viclenie, s-a înțele

cu niște soli călărași ce veneau de la pârcașul Sorocei, Teodorașco Vartic, ca aceștia să declare că, în drum spre oștirile aliate, ar fi zărit în zare, sub streășina pădurii Nădăboru, avangărzile polcurilor zaporojeane, care vor ajunge probabil în curând în ținutul în care se aflau, și astfel ordiile otomane vor fi prinse ca într-un clește, din față de sotniile hatmanului, iar din spate de cazacii care se apropiau. Deci șansele de victorie erau îndoielnice...

Zvonul ajunsese și la pașă, iar călăreții fură duși în fața sa, ca să-i descoase mai îndeaproape. Ascultându-le explicațiile, valiul făcu numai fețe-fețe și, speriat că va fi nimic, se grăbise să treacă pe celălalt mal al Nistrului, în Moldova, trăgând cuminte în tabăra pe care și-o întemeiasse aici, și-i îndemnă pe domnii munteni să înceapă tratative cu hatmanul Poloniei, pentru a preîntâmpina un atac din partea sa sau a cazacilor.

Abaza pașa, își va da seama de păcăleală chiar în ziua următoare, căci nici până în zare nu apăruse picior de cazac zaporojean, iar iscoadele pe care le trimisese încă din răstimpul nopții nu confirmară știrile zvonite. Deci căzuse într-o capcană ce i se întinsese cu dibăcie de domnul moldovean, de care fusese nemulțumit chiar din clipa când îl întâlnește întâiași dată. Furia sa nu cunoscua margini, dar nu mai avu ce face. Să-l pedepsească pe Moise vodă Movilă și pe boierii săi nu putea, căci armata acestuia rămânea fără comandă și deci nu s-ar mai fi putut folosi de ea, iar în acele clipe nu se putea lipsi de aliați, chiar dacă aceștia nu erau din cei mai buni. Nu-i rămânea decât să asalteze din nou pozițiile hatmanului Stanislav Koniecpolski, dar își dădu seama că aceste sunt greu de pătruns, căci pușcașii săi, adăpostiți în tranșee sau în dosul palâncilor, nu erau ușor de dovedit, iar dacă ar relua bătălia din ziua precedentă asupra taberei, mai ales după ce se și retrăsese, nu se va bucura de mai mult succes decât cel avut înainte. Dar dacă acum

trebuia să-și înghită amarul ciudei care-l cuprinsese, era hotărât să se răzbune strașnic cu primul prilej. Nu avea de gând să uite batjocura suferită.

Deci, neîndrăznind să atace de-a dreptul pe hatman, se decise să pornească spre Studenița, unde spera să întâmpine o rezistență mai slabă, presupunere care de altfel se și confirmă. Legat de luptele de aici, Costin nu vorbește de sutele de prizonieri nobili capturați de beilerbei, ci arată că celor prinși doar li s-a scornit „nume de oameni mari în Țara leșească”, ei nefiind, în cel mai bun caz, decât niște târgoveți mai de văză. Iar în ce privește fata trimisă în harem, el arată că aceasta era o roabă oarecare, nu o aleasă aristocrată, însă „foarte iscusită la trup”, căreia pașa doar îi născocise „nume că este fata hatmanului leșăscu”¹⁸²! Deci cronicarul semnala o serie de minciuni debitate cu nonșalanță și fără jenă de pașă, ca să pice cât mai bine în ochii măritului padișah.

Citind însă scrisorile marelui hatman al coroanei, Stanislav Koniecpolski, către regele său și către alți demnitari ai regatului, lucrurile s-ar zice că s-ar fi desfășurat altfel. Astfel, un atac asupra Cameniței nu a existat vreodată, iar cel asupra taberei sale a închipuit un lamentabil și total eșec, turcii fiind respinși cu pierderi uriașe, eroismul și curajul soldaților poloni fiind nemărginit, încât i-a băgat pe păgâni în sperieți, care, de spaimă, n-au știut unde se ascunde și imediat după al doilea atac, înfricoșați de marea împotrivire ce-o întâmpinau, au trecut spășiți înapoi peste Nistru, în speranța că apa le va oferi oarece adăpost, abia aici venindu-le cât de cât inima la loc.

Văzând că n-au succes în față-i, potrivnicii s-au îndreptat spre Studenița, mic târgșor fără ziduri de apărare și

---

¹⁸² Citatele puse în ghilimele de pe această pagină și de pe cele imediat anterioare, sunt extrase din documente autentice, sau din cronică lui Miron Costin.

lipsit de oaste, și au pătruns în el făcând unele stricăciuni, ce erau de așteptat. Dar cu această „măreață” cucerire cu care se laudă, s-au făcut numai de râs, căci ditai cavalerii semilunii, ce nu-și mai încăpeau în piele de atâta fală, n-au dobândit decât „un coteț de păsări sau o cocină de porci”, pentru așa dobândă de batjocură, pierind însă mulțime dintre ei! Deci prețul plătit nu e pe măsura neînsemnatului câștig.

După aceea, pentru a drege busuiocul, Abaza pașa, ca să dovedească marile izbânzi repurtate împotriva Poloniei, a înfățișat împăratului său drept capturi de război un steguleț găsit la negustorii din Studenița și niște lănci chipurile luate tot de acolo, dar de fapt aflate în dotarea oștirii sale. Apoi, ca lucrurile să pară și mai mărețe, a cerut lui Moise Movilă o sută de pușcăriași și țărani, dacă nu cumva chiar două sute, i-a spălat, i-a ras și i-a îmbrăcat în veșminte de pani polonezi, trimițându-i la împărăție ca distinși nobili căzuți prizonieri în luptele câștigate în chip atât de glorios.

Ba mai mult, a luat o fată de neam de jos din Moldova, despre care se spune însă că era „de-o frumusețe rară”, pe care a îmbrăcat-o cu straie tare scumpe și a urcat-o într-o butcă princiară aurită, trasă de șase cai, luată cu sila tot de la domnul Movilă, și-a trimis-o la haremul împărătesc, dar nu oricum, ci, adaugă înaltul slujbaș, înfățișând-o „drept fiică a mea!” Și, amuzat, conchidea: așa „că eu, fără să am o fiică, voi avea de ginere pe împăratul turcesc!” Iar în încheierea scrisorii adresate episcopului de Culm, reverendul părinte cancelar al coroanei, prea alesul hatman, mărturisea că nu are de gând să renunțe la statutul de socru al împăratului, argumentând că: „dacă regele (Sigismund) August a recunoscut-o pe Roxolana (favorita lui Soliman Magnificul) drept soră a sa (deși nu era), nici eu

nu mă voi lepăda de această iubită fiică a mea”¹⁸³ pe care n-o văzuse vreodată.

Deci după spusa lui, prizonierii și fata, trimiși sultanului ca dovadă a minunatelor sale victoriei, nici măcar nu erau polonezi! Deci de robi luați din Lehia nici nu putea fi vorba! Dar nici măcar armele, pretinse capturi de război, nu erau poloneze! Numai un steguleț amărât fusese luat în timpul confruntărilor de la Studenița, acesta fiind singura pradă de război adevărată, dar lipsită de orice însemnătate!

De altfel, pentru a minimaliza și mai mult valoarea pierderilor suferite de Polonia, hatmanul va preciza că stegulețul și lăncile capturate la Studenița nici măcar nu au ajuns la Stambul, căci comisul coroanei, Cristofor Zbararaski, a prins și a ucis solii turci care purtau aceste mărturii, spre a le înfățișa sultanului. Dar tot el spune în alt loc din scrisoare, că polonezii n-ar fi călcat vreodată hotarele Moldovei cu o centimă măcar, fiind fideli tratatului încheiat cu Înalta Poartă cu ani în urmă, deci dânșii n-au dat nicio motiv de învinuire, care să îndreptățească în vreun fel atacul lui Abaza. Atunci rămâne neclar cum, fără a trece hotarul, comisul leah a prins solia ce mergea cu pretinsele prăzi de război la împărat. Mai încolo, într-o întorsătură de frază, s-ar sugera însă că nici așa-zii prizonieri n-au ajuns la Stambul, pierzându-se cumva pe drum. Și povestea asta rămâne cufundată în ceață, căci nicăieri nu se arată cum și unde au dispărut.

Deci din cele trei istorisiri păstrate, care se contrazic, e greu de deslușit adevărul adevărat, acesta fiind pesemne pe undeva pe la mijloc. Însă, având în vedere „corecturile” pe care și le fac reciproc, e greu de spus cât adevăr conțin ele. Dar în orice caz, istoricii turci vor povesti, referindu-se la

---

¹⁸³ Toate citatele din aceste ultime pagini, puse în ghilimele, provin din documente autentice, păstrate în arhivele poloneze, descoperite și publicate de un istoric român.

acest război, că preaputernicul împărat musulman, din același geam de unde urmărise execuția lui Miron Barnovschi, a privit și decapitarea celor o sută de nobili polonezi trimiși la Stambul de Abaza pașa, ca dovadă de netăgăduit a marilor izbânzi pe care le dobândise.

Deci cercetând toate înscrisurile rămase din aceste vremi tulburi, ne dăm seama că e tare greu să deosebim adevărul de născocire, căci din păcate născociri s-au făcut din destul de ambele părți, din dorința și a unor și a altora de a se justifica pentru neajunsuri sau chiar de a se lăuda cu vitejia. Dar să nu uităm că nu numai povestea întâmplărilor de acum este îmbibată cu tot soiul de plămuiuri, ci întreaga istorie a omenirii este plină de asemenea potriveli din condei ce retușează adevărul, răstălmăciri de care cel mai adesea nici nu ne putem da seama. De aici se naște întrebarea: oare, cercetând istoria timpurilor de odinioară, cât adevăr și câte scorneli înghițim pe nemestecate?

Deci căderea Studeniței a închipuit într-adevăr sfârșitul luptelor, lucru asupra căruia toți cei implicați cad de acord, indiferent de tabăra din care făceau parte. După patru zile de așteptare a unor soli de pace, Abaza își pierdu răbdarea și-i chemă la sine pe cei doi domni români, luându-i la rost, întrucât potrivnicii nu dădeau nici un semn c-ar fi voit să înceapă negocieri de împăcare, cum susținuseră ei în zilele anterioare, când îl bătuseră la cap ca să înceteze bătălia.

Matei și Movilă, prinși la strâmtoare, ca să scape, se grăbiră să promită că vor scrie imediat hatmanului Stanislav Koniecpolski, spre a-l provoca să înceapă tratative. Abaza pașa, văzându-se ajuns la impas, cu plănuirile mărețelor vise date peste cap, nu numai că le încuviință gândul, dar chiar îi grăbi s-o facă, ba le dădu și o scrisoare din parte sa. Iar pentru ca să nu apară pricini de zăticneală, merse până acolo încât îl slobozi pe solul hatmanului, un anume Suliszewski,

pe care-l reținuse cu aproape o lună în urmă, impunându-i un adevărat statut de prizonier. Acum, ca să-l îmbuneze pe potrivnic și ca semn al bunelor sale intenții, îl scoase de la popreală, și-l alătură celor doi soli, unul muntean, celălalt moldovean, ce urmau a pleca în tabăra poloneză.

Atitudinea împăciuitoare a lui Abaza pașa, preschimbat din mare cuceritor, doritor de a trezi uimirea lumii, într-un jalnic căutător al păcii, cât și purtarea umilă față de principii români, supuși lui, cărora le cerea disperat ajutorul, deși nu mai putea avea îndoiele că aceștia îl trăsese ră pe sfoară, este pe deplin explicabilă, și deloc întâmplătoare.

Practic, prin atacurile pricinuite, Abaza pașa rupsesse tratatul de pace încheiat cu 12 ani în urmă, dar neobținând o victorie categorică, nu-i obliga pe poloni, care nu se înspăimântaseră că i-ar amenința niște consecințe nefaste, să ceară grabnic pace, pentru a scăpa de-o cotropire sau de ceva chiar mai rău, pace pe care s-o accepte în orice condiții, oricât de potrivnice i-ar fi fost cerințele. Dimpotrivă, polonii nu aveau motiv de a se socoti zdrobiți, încât erau convinși că pot oricând relua luptele. Deci nu aveau motive de a accepta concesiile, ci, dimpotrivă, se socoteau în drept de a pune ei condiții. Ori în această situație beiful se vedea pus în dificultate, lipsit fiind de orice ieșire mântuitoare. Exista chiar riscul ca vechea pace din 1621, anulată prin atacurile sale, să fie înlocuită cu una mai nefavorabilă Turciei.

Ori dându-și seama de acest lucru, Abaza pașa ar fi făcut orice, ca barem să găsească o cale de a păstra vechile prevederi de pace, dacă altele mai avantajoase nu putea dobândi. Dar se părea că hatmanul nu era de fel grăbit să întărească cele convenite cu doisprezece ani în urmă. Tăcea, spre disperarea pașei. Trebuia cumva silit să iasă din mușenie. Dar ce putea face el ca agresor, de vreme ce pe

celălalt nu-l putuse speria, determinându-l să ceară grabnic și umil pace, ci dimpotrivă, acesta, după retragerea sa, se simțea de neclintit pe pozițiile sale. Dacă începea el să se roage pentru pace, își arăta frica și slăbiciunea și evident condițiile care i s-ar fi pus ar fi fost dezastruoase pentru el.

Singura cale de a evita o asemenea situație nefastă, nu numai supărătoare, ci de-a dreptul penibilă, era să apeleze la domnii români care păstrasera relații normale cu polonii. Iar aceștia să explice inamicului lucrurile astfel încât el să nu apară în postura aceluia care cedează, ci, dimpotrivă, în așa fel încât să se înțeleagă că războiul va continua cu mai mare înverșunare, închipuind un uriaș și real pericol pentru viitorul Poloniei.

Iar lucrul era posibil dacă românii arătau că ei dâșii au fost de la bun început doritori ai păcii, iar Abaza a voit dintotdeauna război, pe care e gata să-l continue, de încăpățânat ce este. Ori, pentru a-l stăvili, ei, ca principii creștini, de bună credință, îl roagă umil pe hatman să accepte încheierea păcii, punându-i la temelie prevederile din 1621, iertând distrugerile ce se făcuseră prin atacurile din săptămâna trecută. În felul acesta le-ar fi cu putință să-l abată pe măritul pașă de la năprasnicele sale gânduri agresive și s-ar ajunge la o împăcare generală, spre mulțumirea și bucuria atât a Țărilor Române, cât și a Poloniei și Turciei. Deci toată lumea ar fi fericită dacă prealuminatul hatman s-ar învoi cu restabilirea păcii din 1621. Ei roagă prea-umil ca înălțimea sa să-și reverse asupra lor neprețuita-i grație și toleranță, care, în temeiul iubirii semenilor ce-l animă, ei știu că le are nemărginite și benefice. Deci dâșii ar fi profund mișcați dacă s-ar bucura de înțelegerea sa. S-o facă deci din dragoste pentru creștinii din Moldova și Țara Românească, iertând nesocotința lui Abaza pașă și îndeobște a tuturor turcilor.

Hatmanul însă nu se arăta prea zorit. Abia după alte patru zile sosiră răspunsurile sale prin solii celor doi domni români, adică prin stolnicul Grama al lui Moise vodă Movilă și logofătul Radu Năsturel, socrul lui Matei vodă Basarab. Deși în săptămânile dinainte tocmai lor le ceruse stăruitor găsirea unor căi de menținere și salvare a păcii, acum se părea că dorește amânarea negocierilor.

Spre pildă slujbașul leah arăta că solul regal trimis de alteța sa, menit a se înfățișa împăratului otoman, sosise demult în tabăra acestuia și tratativele s-ar fi putut începe de ceva vreme, dar acum, după atacul asupra Studeniței și părăgînirea ei, ajungându-se la stare de război, și pricinuindu-se atâtea stricăciuni Poloniei, solul are nevoie de noi instrucțiuni din partea regelui Vladislav, care a fost înștiințat asupra schimbării survenite. Și deci un nou mare sol nu poate pleca la Poartă înainte de a primi cuvenitele lămuriri și dezlegări din partea serenisimului său stăpân, lucru care va mai dura ceva timp vreme, întârzierea putând fi chiar de câteva luni! În orișice caz, prevederile vechii păci de la Hotin, cea încheiată de sultanul Osman în 1621, nu mai puteau constitui o bază de discuții pentru o nouă înțelegere. Evident, se cereau schimbări, și nu poate din cele mai mici.

Totuși hatmanul făgăduia că, deși acum se unise cu zaporojenii, întărindu-și temeinic armata, și se așezase într-o nouă tabără la Zabnice dimpreună cu ei, nu va ataca Moldova, din dorința de a păstra buna înțelegere cu măritul împărat și a nu încălca vechile înțelegeri. Deci răspunsul era în coadă de pește, descumpănindu-i și pe domni, dar și pe Abaza pașa. Nici ei nu mai știau ce trebuiau să înțeleagă din toate bâjbâielile acestea.

Taman în răstimpul acestor așteptări legate de negocieri, în tabăra puterilor năvălitoare de la Trebișăuți sosi un curier din Iași, cu o știre anume pentru domnul

Moise vodă Movilă. În cuvinte puține voievodul fu înștiințat că sârmana doamnă Ecaterina, după chinul unei trude nemăsurate, nu putuse naște pruncul cu care era grea, și, în urmă cu mai bine de o zi, răposase întru Domnu'. Când solul pleca din cetatea de scaun, arătă el, gătirile de astrucare erau în toi și poate chiar în clipa în care vorbeau, miloasa doamnă tocmai era coborâtă în gropnița ce-i fusese menită. Până se va întoarce, Măria sa nu va putea decât să se închine la mormântul sârmanei sale soațe și al pruncului său.

Deși la început fusese la cuțițe cu femeia, acum, după împăcarea din vara trecută, se simțea atașat de ea, și poate chiar o iubea, încât vestea nu numai că-l întristă cu adevărat, dar îi dădu o anume sfâșiere sufletească, fiind apăsător dintr-o dată de un groaznic simțământ de zădărnici. Biata lui nevastă își pierduse părinții când să fi avut vreo cincisprezece ani, în vara trecută îi pierise fratele, la care ținea enorm, mai ales după ce se văzuse orfană, iar acum, după o viață ce numai fericită nu fusese, dispărea și ea la fel de neașteptat, dimpreună cu pruncul pe care năzuia a-l zămisli, nelăsând nimic în urmă... Cât de pieritoare erau toate... Iar regii și împărații se băteau ca orbeții pentru un petic de pământ ce-l cotropiseră samavolnic, căci mica lui țară cam asta era...

După răspunsurile primite, dându-și seama că nu mai are ce spera, brusc măritul beglerbei hotărî să se întoarcă cu toții acasă. Pregătirile nu ținură decât o zi după intrarea solilor întorși de la hatman și imediat după aceea tabăra fu ridicată. Tătarii, călăreți de felul lor, se întoarseră de grabă în Bugeac, coborând în lungul Prutului. La sfârșitul lunii erau demult ajunși acasă, fără să fi făcut prea mare pagubă pe unde trecuseră. Matei vodă o porni și el valvârtej spre casă, și cum avea și el mai ales călăreți, se prelinse destul de iute de-a curmezișul Moldovei, pe șleahul Siretului. Ajunse la București însă abia după o săptămână, pe la începutul

lunii următoare. Movilă, ce-și întemeiase oastea tot pe călăreți, luă calea Hârlăului, cotind apoi spre Iași. Și cum drumul său era mai scurt decât la tuturora, ajunse acasă primul.

Abaza pașa, având multă pedestrime, se văzu silit să rămână mai în urmă. Se înturnă pe același drum pe care venise. Din părțile Hotinului coborî prin Darabani spre Hârlău, iar de aici, cum era ros de o aprigă sete de răzbunare asupra boierilor care-l batjocorisera, mințindu-l că vin cazacii, o porni de-a dreptul spre Iași, poposind în șesul Bahluiului pe aproape de mănăstirea lui Balica, unde își înălță corturile. Pe ferestrele palatului, uitându-se peste palanca dinspre râpă, ce închidea dosul ogrăzii, Moise vodă îi putea zări sălașul.

Apropierea hoardelor sale stârni o spaimă uriașă în cetatea de scaun, fiind cunoscut că, pe unde treceau, lăsau prăpăd în urmă, numai pârjol, jaf și omoruri. Toate dughenele își traseră cu zile înainte obloanele, oamenii se zăvorâră în case, toate avuțiile fură ascunse în hrube sau gropi arse, iar cei care aveau mijloace, fugiră chiar, mulți ascunzându-se în codrii Căpoteștilor. Deci pe ulițe domnea numai jalea și o nemăsurată teamă. Boierii își întăriră ogrăzile în vana nădejde de a se putea împotrivi „prietenilor ocrotitori aflați în pașnică trecere spre casă” și a se putea chiar apăra de ei. Moise vodă Movilă însăși zăvorâse zdravăn porțile curții, ba întărise chiar gărzile, mai ales că devenise prevăzător după învățătura trasă cu nici doi ani în urmă, când, mazilit fiind, fusese luat prizonier de tătarii lui Cantemir bei, care-l și jefuiră de toate avuțiile sale. De altfel în temeiul celor întâmplate atunci, tocmise peste o mie de lefegii care să grijească de paza sa, în afara străjilor îndătinate. Ori pe cei luați astfel în soldă, îi chemase primii la Curte, încât în hogeagurile străjerilor era o înghesuială de nedescris, trebuind să doarmă nu numai câte doi-trei într-un

pat, dar destui se vedeau siliți să-și caute culcuș pe podele. Oricum, din clipa când aflară de apropierea turcilor, ieșenii se așteptau la tot ce putea fi mai rău.

În prima zi, cea a sosirii, totuși silniciile fură puține, întrucât oștenii fură prinși ceasuri în șir cu înjghebarea taberei și ridicarea corturilor. Iar când isprăviră, oamenii se așezară osteniți la hodină, iertând deocamdată târgul de vizita lor, de nimeni dorită.

Dar nu toți se așezară la mas. Astfel yüzbași-ul Ahmed Hasan, om care trecuse binișor de vârsta tinereții, iar în războaie își pierduse ochiul drept, pe care-l avea acoperit cu o legătură ce trecea de-a curmezișul obrazului, își aminti că are un prieten în târg, pe postelnicul Iancu Costin, pe care-l cunoștea încă de pe vremea când mai slujea în Țarigrad, și împreună cu care trăsesse mici chiolhanuri încă de pe acea vreme, pe care și le amintea cu plăcere, căci începuse să-i cam placă vinul, cel interzis de credința musulmană, dar care se putea găsi din destul la păcătoșii de creștini, lucru pentru care ghiaurii puteau fi iertați pentru greșeala în care căzuseră prin plecarea spre credința lor rătăcită. Prietenia și-o întăriseră și pe malul Nistrului, tot în răstimpul unor chiolhanuri tainice, de care fărtații săi nu aveau voie să audă.

Acum, amintindu-și de plăcerile dăruite lui de băutura, se gândi imediat la o reîntâlnire cu postelnicul, care se putea lăsa cu un mic chef, bine udat cu niscaiva Cotnar. Drept care, după ce akângii îi înălțară cortul, se grăbi să urce coasta spre târg și în curând, îndrumat de puținii trecători întâlniți în cale, ajunse la postelnic. Cu acesta, bun cunoscător al limbii turce, se putu înțelege lesne și nu fu dezamăgit în așteptările sale. Postelnicul nu se lăsă mult îndemnat, și scoase pe masă așteptatele ulcele cu vin, încât cei doi se putură cinsti în tihnă și pe săturate. Când turcul se ameți, îl prinse dintr-o dată dragostea de fârtatul său păgân,

îmbrățișându-l și pupându-l pe ruptelea, prilej cu care îi șopti printre altele:

- Te sfătuiesc prietenește ca să dispari cât poți de repede. Măritul beilerbei, lăudat fie-i numele, e tare supărat pe boieri și pe domnul vostru pentru păcăleala pe care i-ați tras-o cu venirea zaporojenilor. Și nu poate nici uita și nici ierta rușinea pățită, pricină pentru care vrea să se răzbune. Pe deasupra hatmanul Lehieci n-a trimis imediat sol de pace sultanului, cum se așteptase măritul bei, pricină întârziere pe care trebuie s-o îndreptățească în fața prea-puternicului padișah. Ori pentru asta aruncă vina pe domnul vostru și pe boierii săi, care au neguțat în numele său cu leșii. Iar dacă lucrurile n-au ieșit ca la carte, ei sunt de vină! Deci dacă nu cutează să-l ia în obezi pe voievodul vostru, pentru a nu supăra cumva împărăția, vrea să ia legați, punându-i în fiare, pe cei mai însemnați boieri ai țării și să-i trimită la Stambul, ca vinovați de neîmplinirea păcii. Deci ei să plătească pentru neizbânzile și poticnelile întâmpinate în această expediție nenorocită. Și tare mi-e teamă că între cei atinși de mânia Măriei sale te numeri și tu, ca un apropiat al stăpânului tău. Așa că păzește-te bine din chiar noaptea asta, căci mâine va fi prea târziu. Eu zic că e bine să nu mai apari o vreme la Curte și să-ți pierzi urma, deși eu tare ți-oi duce dorul cât om mai adăsta aici.

Cum îi plecă oaspetele să se culce, prin slugi, postelnicul dădu de știre tuturor boierilor, istorisindu-le cele auzite și sfătuindu-i ca până dimineața să dispară unde vor ști. El însuși dădu poruncă să i se gătească plecarea și, până ce gătirile se vor isprăvi, dădu o fugă la Curte și-l înștiință și pe Moise vodă Movilă de cele aflate, ca să fie prevenit în legătură cu cele care se vor petrece și pregătit pentru orice eventualitate.

Când se întoarse acasă găsi casa plină de oaspeți. Toți cei înștiințați de el, ba și alții, îl căutară și-i așteptară

înturnarea de la Curte, căci socoteau nepotrivit să fugă singuri, căci răzlețiți n-ar fi avut puterea de a se apăra, stându-le la îndemână prea puține slugi și copii de casă. Dar dacă plecau în ceată mare, închipuiau o armată în toată puterea cuvântului, fiind greu de dovedit și deci aveau șanse mai mari de a scăpa de prigoană. Postelnicul le încuviința raționamentul și atunci se așezară la sfat spre a stabili încotro să-și caute adăpostul. După puțină chibzuință își ziseră că nimerit ar fi să se tragă la mânăstirea Probota, care avea ziduri puternice și turnuri trainice la colțuri, arătând ca o adevărată cetate, greu de cucerit. E drept că doar cu vreo unsprezece ani în urmă fusese călcată de o ceată de lotri, care o jefuiseră și-i pricinuiseră stricăciuni, dar de vină erau monahii, nepricepuți într-ale bătăliei, care se lăsaseră înșelați. Cu ei era însă altceva, căci ei erau războinici cu experiență! Deci fără a întârzia, încă înainte de miezul nopții, boierii se așternură la drum, pierind în beznă, pe cărările tainice din adâncul codrilor.

A doua zi măritul Mehmed Abaza pașa porni mândru spre Curte, înconjurat de mai bine de o mie de călăreți. Urcând de la Bahlui pe așa-zisul pod al gunoaielor, ajunse mai întâi la Poarta Seimenilor, sau Poarta de Jos. Numai că aceasta nu-i fu deschisă, întrucât dădea în ograda dinăuntru, unde se găseau palatele domnești. Străjerii de la creneluri îl înștiințară că oaspeții de seamă, pentru a putea fi întâmpinați cu tot fastul, sunt primiți pe poarta următoare, Poarta cea Mare, poreclită și Poarta Gospod, deci și domnia sa, nefiind un oarecare, era pofit să treacă pe acolo. Mârâind nemulțumit, căci simțea că se pune ceva la cale împotriva-i, acceptă cinstea ce i se făcea și-și continuă drumul.

Când trecu de turnul porții, și alaiul său se revărsă în ogradă, băgă de seamă cu uimire mulțimea de oșteni aflată în turnuri și în galeriile de la creneluri. Ba unii mișunau și prin dosul acareturilor. Știa că străjerii erau cel mult în

număr de câteva sute, dar ceea ce i se înfățișa trecea poate binișor de două mii. Pesemne, își zise el, nu fuseseră sloboziți încă cei mobilizați pentru luptele de la Hotin, a căror strângere el o orânduise.

Fu întâmpinat cu pâine și sare ca oaspete de cinste ce se afla. Îi ieșise înainte chiar domnul, care-l salută ceremonios, închinându-i-se cu mâna dusă pe rând la frunte, la buze și la inimă. Apoi rugându-l să lase oștenii de rând în ogradă în așteptare, îl pofti, dimpreună cu căpeteniile care-l însoțeau, să treacă în partea dinlăuntru a Curții, pentru a ajunge în odaia cea mare a divanului.

Abaza cam cârti, căci fără oșteni nu avea cum aresta boierii, pe care spera să-i găsească adunați în sobor. La început se gândise să-l cetluiască chiar pe Moise, și să-l trimită în cătușe slăvitului padișah, să plătească pentru înfrângerea bătăliilor. Dar renunțase la gând de teama scandalului ce s-ar putea naște, căci voievodul de bună seamă se va scuza în fața sultanului, că el însuși a fost mințit, așa cum l-au mințit pe el călărășii, care au văzut ceva, dar au interpretat greșit cele zărite. Deci n-a fost de rea credință. Apoi, după ce n-avea niște e capete de acuzare certe împotriva-i, se ridica și alt risc. Ajuns în fața sultanului, Moise, care cunoștea prea bine mersul bătăliilor de la fața locului, putea istorisi niște detalii care contraziceau grozăvelile pe care le însăilate în scrisori, dându-i de gol minciunile și plâsmuirile. Deci era mai înțelept ca deocamdată să nu se atingă de domn, răfuindu-se cu el cu alt prilej.

De altfel și mulțimea de oșteni din ogrăzi îl cam încurca, căci păreau la fel de mulți, dacă nu chiar mai mulți, decât aceia pe care-i adusese cu sine. Deci ca să-i înfrunte ar fi fost cam greu, mai ales că mulți, aflați la înălțimea zidurilor, cu sânețele pregătite de tragere, i-ar fi dovedit ușor însoțitorii. Mârâi în barbă nemulțumit și se alătură totuși

domnului, nădăjduind că până la urmă va găsi o cale de a-și duce gândul până la capăt.

Când intră în spătăria mare, avu parte de alt șoc năucitor. Stranele erau aproape goale. Mai ales acelea ale boierilor de rang mare. Se întoarse mirat, dar și încrunțat către Movilă:

- Da' dregătorii unde-s?!

Zâmbindu-i plin de sollicitudine, acesta îi explică mios:

- Din pricina războiului nu am putut aduna birul pentru slăvita împărăție, căci porunca de strângere a oștirii am primit-o, precum știi și înălțimea ta, la numai câteva zile după ce am ajuns la Iași. Ori acum, fiind întorși la tihnă, mi s-a părut firesc să grijesc de datoriile către Mărita Poartă, iar cea dintâi era plata haraciului. De aceea am orânduit în grabă boierilor să se răspândească în țară și să adune neîntârziat dreptul preaputernicului nostru padișah, ca să-mi arăt adâncă supunere pe care i-o port. Deci iartă Luminăția ta slăvită lipsa lor îndreptățită, căci și dânșii sunt dornici să-și dovedească adâncă fidelitate față de mărețul scaun împărătesc și s-au grăbit și ei cât le-a stat în puteri.

Chiar din tonul dulceag din glasul principelui îți dădeai seama că la mijloc nu e decât o nemărginită prefăcătorie, dar împrejurările îl sileau să ia de bune lămuririle, așa că beiful se făcu a da crezare spuselor sale. Drept care întrebă:

- Și când se vor întoarce în divan?

- Asta chiar nu am cum ști. Depinde cum și-or isprăvi treaba, căci nici unul nu va cuteza să mi se înfățișeze cu mâna goală, că altfel îl spulber. Dar nădăjduiesc că peste o săptămână sau cel mult două îi va găsi înălțimea sa pe toți aici, să asculte înțeleptele tale sfaturi și îndrumări. Banii trebuitori plății birului nădăjduiesc însă că vor fi strănși într-

o săptămână și trimiși imediat la Țarigrad, ca dovadă a supunerii și a buneii noastre credințe.

Abaza pașa strâmbă a lehamite din nas și strânse zădărât din buze, care însă, din pricina bărbii și mustății bogate, abia se zăreau. Vorbindu-i mios și lingușitor, domnul îl pofti cu gesturi onctuoase să se așeze în jilțul aflat în stânga tronului, loc, după obicei otoman, mai de cinste decât cel din dreapta, în vreme ce el rămase umil alături în picioare, căci în fața stăpânului i se păruse necuviincios să se așeze în strana care-i era menită, și-și pofti oaspele să cuvânteze cele dorite celor câțiva boieri rămași de față.

Însă, indispus, beilerbeul vântură a lehamite din mână, iar după câteva clipe de șovăială se ridică și arată că are de gând să se întoarcă în tabăra sa. Din nou domnul îl însoți, oprindu-se însă în ceardacul palatului, la un pas de foișorul ale cărui scări dădeau în curte. Pașa plecă fără să-i mai ia în seamă gesturile de curtoazie, prin care Movilă îi saluta plecarea. Când grupul oaspeților ajunse în ogradă, mütessellim-ul¹⁸⁴, socotind că nu mai poate fi auzit de principe și de cei care-l slujeau, îi șopti beglerbeului:

- Mărite emir-ül-ümera¹⁸⁵, ghiaurul ista e tare viclean și prefăcut. Se vede de la cale de-o poștă. Minte de stinge. Boierii lui sunt la strânsul birului cum sunt eu hatip-ul¹⁸⁶ care a rostit hutbe-ul¹⁸⁷ la slujba de vineri. Mă întreb dacă nu cumva sunt mai degrabă fugiți în Lehia, să-l cheme pe hatman împotriva noastră, acum când suntem lipsiți de ajutoarele aliaților, deci mai puțin și mai ușor de dovedit. Ar cam trebui să ne gândim și la eventualitatea asta și să

---

¹⁸⁴ Vice-gubernatorul unei provincii, caimacam/adjunct, reprezentantul unui pașă într-un oraș sau district.

¹⁸⁵ „Emir al emirilor”, denumire persană pentru beilerbei.

¹⁸⁶ Preot musulman, predicator la slujba musulmană de vineri, care pronunță predica zisă hutbe.

¹⁸⁷ Predică rostită în moscheie la slujba de vineri.

luăm măsuri, cu atât mai mult cu cât niște tratative de pace ni se arată ca foarte îndepărtate...

- Poate că ai dreptate. Dar din păcate în clipa de față nu am ac de cojocul vicleanului ăstuia. Oricum trebuie să-l scot din domnie și să-l nimicesc. Îmi pare rău că n-am sârguit să-l aduc în locu-i pe boierul care m-a vizitat acum câteva luni. Cu acela în scaun aș fi fost scutit de supărările de acum. Trebuie să-i dau de urmă și să mă slujesc de el... Om de nădejde, care nu te lasă la nevoie...

Dându-și seama că nu-și poate înfăptui planul de răzbunare și nu poate prinde ceata de boieri căreia să-i arunce în cap vina eșecurilor din Polonia, întors în tabără, porunci ca a doua zi oastea s-o pornească spre Galați. Dar cele câteva ceasuri de ședere tihnite fură de ajuns ca mulți dintre oștenii săi să dea iama prin târg, spărgând câteva gospodării pe care le jefuiră și unde mai violară câteva fete și femei, care nu avuseseră înțelepciunea de a se ascunde. Din fericire nu le dădu prin gând să și aprindă casele, lucru care ar fi putut pricinui un incendiu groaznic, asemenea aceluia izbucnit la Stambul cu numai două luni în urmă, adică în jurul zilei de doi septembrie, care mistuise mai bine de-o cincime din târg, preschimbând în cenușă minunatele și bogatele seraiuri de acolo.

Oricum pe la jumătatea lui noiembrie beilerbeicul Mehmed Abaza pașa se găsea încă la Brăila și va mai întârzia o vreme în raia, sperând într-o reluare a războiului, terminat atât de lamentabil pentru el.

*

Cum era supărat și pe Matei vodă, pe care-l socotea amestecat în păcăleala cu cazacii, ba îl credea vârat și în eșecul neguțărilor de pace cu hatmanul coroanei poloneze, căruia îl trădase, se gândi la o cale de a se răzbuna și pe

domnul muntean. Dacă pe Movilă, de nevoie, îl lăsase să-i scape printre degete, pe Matei nu avea de ce să-l ierte, cu atât mai mult cu cât dânsul îl aridicase principe, căci fără sprijinul său ar fi rămas un pribeag uitat de lume.

Tocmai când își frământa mintea ca să găsească ac de cojocul olteanului, își aminti de Stenemire, care din nou se adăpostea la curtea sa. Acesta, dându-se de fiu de domn făcut din flori, năzuia să dobândească scaunul de la București, iar atunci când el, mai an, își arătase preferința pentru aga Matei, ca să se pună la adăpost, fugise de frică la Vidin. Dar de câteva luni se întorsese la poala sa, implorându-i mila. Reapariția sa îi oferea mijlocul potrivit ca să-și atingă țelul, drept care îl pofți să vină la Brăila, căci dânsul voia să mai întârzie la adăpostul acestui serhat. Râmnicianul se grăbi să-i execute porunca, coborând cu o ghimie pe Dunăre.

De la popa Ignatie Sârbu, Matei află imediat de călătoria potrivnicului său, iar cum la Brăila avea ca prieten pe un anume jupân Badea neguțătorul, nu-i fu prea greu să cunoască și urmarea istoriei. Stenemire trăsese la un caravanserai chiar din vecinătatea casei neguțătorului și două zile la rând se înfățișase beiului, la care întârziase câteva ceasuri. Despre ce vor fi vorbit așa îndelungă vreme, jupân Badea, evident că nu putea ști. Dar lui Matei vodă nu-i fu prea greu ca să ghicească tema în jurul căreia se va fi învârtit sfatul lor. De vreme ce râmnicianul năzuia la coroană, desigur că despre aceasta discutaseră, mai ales că știa că turcul era supărat pe el din vremea necazurilor avute la Hotin, pe care în parte i le punea lui în seamă. De altminteri la sfârșitul săptămânii Stenemire se întorsese la Silistra și-și încredință gândurile și grijile celeilalte iscoade a voievodului, popa Ignatie, confirmând bănuielile.

Deci măritul Mehmed Abaza pașa trebuia grabnic îmbunat, pentru a-l aduce la gânduri mai bune. Dar pentru a-

Împăca, făgăduielile de credință și legămintele de supunere nu erau de ajuns. Vorbele nu aveau vreo valoare dacă nu erau însoțite de plocoane consistente. Le trimise grabnic în raia, chiar dacă față de craiul Rákóczi al Ardealului cam rămăsese dator încă din anul trecut, și se vedea silit să-l mai amâne. Adevărul era că la auzul atâtor vorbe dulci și mai ales al zornăitului aurului, beiul se mai îmbună, dar la răzburare nici prin cap nu-i trecea să renunțe. O lecție zdravănă tot trebuia să-i tragă olteanului, își zicea el, și-l încurajă pe tăbăcarul râmnicean să-și urmeze uneltirile, îndemnându-l să nu se lase, căci îl va ajuta. Matei fierbea din pricina adversității pașei, pe care-l umpluse cu aur și tot nu se mai sătura, săpându-l mai departe. Dar trebuia să rabde și să-i zâmbească a prietenie, făcând-o pe neștiutorul.

Stenemire, reîntors la Silistra, va mărturisi confesorului duhovnicului său cele toate cele puse la cale cu măritul pașă. Acesta făgăduise să-i pună la îndemână o ceată de câteva sute de oșteni ca să ia în stăpânire scaunul Ungrovlahiei, dar îl prevenise că aceștia erau meniți doar ca să-l apere, să nu pătească ceva, nu să-l așeze domn. Lăsa nădejdea asta pe seama răsculaților pe care-i va putea strânge. Treaba lui, cum se va pricepe să-i adune. Nu avea decât să se descurce. Dacă va învinge, va avea tot sprijinul și ocrotirea sa, dacă nu, oștenii moslemi îl vor aduce înapoi, la adăpostul seraiului său, unde va fi ferit de urmările năvalei pe care o va porni.

Adevărul era că, frunțașilor oștirii pe care i-o va da, pașa le va lămuri rosturile lor în cuvinte puțin diferite, pe care tăbăcarul nu le va afla vreodată. Lor le va spune răspicat „Nu-l așezați voi cu forța în scaun și nu-l doborâți voi pe Matei de la putere. Voi doar privegheați ce se petrece și-l păziți pe ghiaur să nu pătească ceva. De asemenea să aveți mare grijă ca să nu vă scape în nici un chip din mâini, căci îmi trebuie întreg, să-l pun la păstrare! Să-l aridice

răsculații, ei să hotărască cine le va fi viitorul domn. Dacă reușesc să-l dea jos pe Matei și-l pun pe tabac, îi foarte bine, de nu reușesc, tot bine e, căci ce mi-e unul sau celălalt! Deci voi nu vă băgați în luptă spre a decide învingătorul. Doar priviți. De izbutește să ia puterea, rămâneți de pază lângă el, să-mi fie credincios. Dacă e înfrânt, mi-l aduceți întreg înapoi, să-l am de rezervă, pt orice eventualitate neprevăzută, căci poate îmi va fi vreodată trebuitor de umplură.”

Mai departe Stenemire arăta că beiful i-a lămurit că datoria sa este aceea de a găsi printre boieri părtași care să-l sprijine, fiind sfătuit să-i caute între cei întorși de curând din Moldova, în urma împăcării cu Matei. Aceștia fuseseră aprigi dușmani ai agăi de mai-nainte, și desigur nu-și uitaseră simțămintele, încât cu primul prilej îl vor părăsi, căci ura, odată apărută, nu se stinge în suflețe, ci doar se ascunde ca jarul sub spuză, răbufnind în pălălăi de cum îl hrănești cu ceva lemne uscate. Iar datoria sa era aceea de a ațâța focul; deci era vremea ca să scrie celor cu pricina, îndemnându-i să i se alăture, iar pentru a-i îndupleca să le facă făgăduieli ispititoare.

Adevărul era că Matei vodă, încă din primăvară, imediat după ce se întorsese de la Stambul cu berat de domnie, făgăduise pribegilor fugiți la Iași la Alexandru Iliăș amnistie deplină, reîntoarcerea averilor, dacă acestea le fuseseră cumva confiscate, redobândirea tuturor drepturilor, inclusiv reprimirea în slujbe. Drept care aproape toți boierii băjenari se întoarseră acasă, afară de Catargiești, neamurile lui Radu Iliăș, iar principele își ținu făgăduielile față de ei, încât aceștia i se arătau binevoitori și credincioși. Abaza însă, știindu-i foști dușmani ai agăi, se gândi să-i folosească în slujba noului său protejat. Drept care îl îndemnă pe Stenemire să le scrie și să-i atragă într-un complot pornit împotriva voievodului.

Bineînțeles că popa îl înștiință neîntârziat pe principe, arătându-i chiar numele acelora cărora râmniceanul avea de gând să le scrie, dar bineînțeles nimeni nu bănuia că la mijloc era trădarea tainei spovedaniei. Dacă domnul muntean cunoștea lucrurile doar din vestirile duhovnicului, sau le dibuise și pe alte căi, astăzi e greu de spus. Sunt povestitori care, vrând a dovedi integritatea morală a boierilor, arătau că cei care primiseră scrisorile, dintr-un exces de cinste și fidelitate, le-ar fi arătat principelui, prevenindu-l, și numai datorită lor n-a putut fi luat pe nepregătite, deci Măria sa avea toate temeiurile să le fie recunoscător. De amestecul popii nu auziseră.

Oricum, aflând de uneltiri, indiferent care a fost calea prin care știrile îi ajunseseră la ureche, Matei vodă Basarab, care nu era lipsit nici de viclenie și nici de o bogată fantezie, se gândi să-și nimicească potrivnicul cu propriile-i arme.

Chemă la sine, în spătăria mică, boierii care i se destăinuiseră, arătându-i scrisorile primite, și-i sfătui să se prefacă a-i primi propunerile, fiind dispuși să organizeze și o mare conjurație care să-l suțină, dacă făgăduiește să le dea dregătorii. Apoi dacă se învoiește cu dorințele lor, să-i ceară o întâlnire, atrăgându-l în țară. Iar odată ajuns dincoace de hotar, cum se ivește prilejul, o oaste anume pregătită, de organizarea căreia se va ocupa chiar el, o să-l cetluiască și o să-l aducă legat la București.

Cu inima îndoită, căci li se cerea să se implice într-un soi de complot împotriva stăpânirii, în condițiile în care sentimentele lor față de Matei vodă nu erau cu adevărat din cele mai curate și mai sincere, boierii se învoiră. Știind ce ascundeau în fundul conștiinței, erau totuși încercați de temeri și îndoieli, căci li se cerea să facă ceea ce doriseră și gândiseră în sinea lor cu mult timp în urmă, și n-ar fi voit să se dea de gol!

Chemând grămăticul său de taină, domnul dictă chiar el scrisorile care urmau să fie trimise pribeagului de dincolo de Dunăre, în care arăta că o mulțime de boieri, sfātuindu-se între ei după răvașele primite, s-au unit spre a-i ține partea, căci aga Matei le-a pierdut demult dragostea. De altfel ei nu-l iubiseră dintru început, împăcându-se cu dânsul doar de nevoie, ca să se poate reîntoarce la moșiile lor, să se bucure de avuție, de foloasele căreia altfel ar fi fost lipsiți. De altfel țara e nemulțumită de stăpânirea hainului Matei, care a forțat urcarea sa în scaun, iritând întregul norod. Deci se învoiesc cu dorințele sale și intră în slujba sa, însă numai dacă le făgăduiește dregătorii de întâiul rang, ca să știe că nu-și primejduiesc viața degeaba. Ba mai mult. Nu numai că i se alătură, dar au izbutit să atragă de partea lor și a frăției ce-au legat-o, chiar pe prea-fericitul chir Grigore întâiul, mitropolitul țării, și pe episcopul Buzăului, prea-sfinția sa Efrem, amândoi fiind și ei gata de a-l primi domn, cel dintâi putându-i chiar face legiuita mirungere în fața pristolului. Împrejurările sunt deci prielnice pentru ca impostorul Matei să fie dat jos, ei unindu-se într-o conjurație secretă, care e gata să-l ajute să ia coroana, scăpând țara de năpastă căzută pe capul ei. Iar ca izbânda să fie mai lesnicioasă, este nimerit să tragă la Târgoviște, iar nu la București, căci acolo e sediul îndătinat al mitropoliei și tot în acest târg se află un scaun domnesc și un palat temeinic întemeiat. Mai mult, palatul cu pricina e apărat de ziduri trainice de cetate, încât poate face față cu ușurință unui asediu oricât de greu, cu atât mai mult cu cât beciurile sunt pline de provizii, care ajung pentru un timp îndelungat de luptă. Deci îl poșteau pe Stenemire să vină în țară, ei făgăduindu-i, dacă vor fi înștiințați la vreme, să-i iasă întru întâmpinare. Sunt gata să i se înfățișeze și să-i sărute poala și mâna, dar trebuie stabilit un loc tainic de întâlnire, care să li se facă cunoscut, dar și o dată la care să se vadă. Ei ar propune ca întâlnirea să se

petreacă la Ciocănești, iar asta cât mai curând cu putință, chiar în răstimpul săptămânilor următoare. Vor fi cu toții de față, aducând cu ei chiar fețele bisericești pe care le-au atras de partea sa. Deci dânsul să se grăbească a înștiința pe conjurați, ca totul să se înfăptuiască înainte ca Matei să poată prinde de veste. Ei așteaptă răspunsul său, și abia apoi se vor pune în mișcare, spre a nu se da de gol față de actualul uzurpator al tronului.

Stenemire, încrezător și fără a bănuși urzeala, răspunse imediat cărții primite, prin chiar același sol al așa-zișilor conjurați. Îi înștiință că va veni în părțile Ciocăneștilor, ei urmând a-i ieși înainte pe malul Mostiștii. Dânșii să nu se sperie, dar el va fi însoțit de o mică oaste dăruită lui de prea-luminatul Abaza pașa, dovadă că întreprinderea sa se bucură de încuviințarea și binecuvântarea Înaltei Porți. Să fie cu toții la locul de întâlnire în vinerea de 15 noiembrie, adică taman în ziua în care începea Postul Crăciunului.

După două zile scrisoarea poposea pe masa lui Matei vodă din spătăria mică, care-și frecă mâinile mulțumit. Convocă din nou boierii spre a-i instrui în legătură cu ceea ce aveau de făcut. Pe de altă parte găti și corpul de oaste care trebuia să-l prindă pe Stenemire și ceata de turci care-l însoțea. Cu aceștia din urmă trebuia să fie foarte atent, să nu li se întâmple ceva supărător, încât să-l mânia pe Abaza, a cărui bunăvoință nu trebuia s-o piardă, chiar dacă, înfruntându-l pe tăbăcar, îi făcea în ciudă.

În prima clipă toate se petrecură întocmai cum era închipuită înțelegerea. La malul apei cele două alaiuri își ieșiră în întâmpinare. Stenemire era însoțit într-adevă de vreo trei sute de turci, în majoritate akângii¹⁸⁸, dar și ceva

---

¹⁸⁸ Trupe otomane neregulate/nepermanente de cavalerie, folosite pentru incursiuni peste hotarele imperiului otoman, formate de obicei din țărani.

ieniceri și gönüllü¹⁸⁹, care aveau în frunte doi yüzbaşı. Tăbăcarul era un bărbat înalt, bine legat și totuși zvelt, tare chipeș la obraz, iar în veșmintele de serasir pe care și le procurase singur sau îi fuseseră dăruite de bei, arăta cu adevărat a mândru domn.

Fruntașii bisericești, coborând din rădvane, fură primii care se închinară noului venit și în cuvinte frumoase îi urară bun sosit și domnie fericită. E drept că mitropolitul lipsea în ciuda făgăduielii, dar vlădica Efreim lămuri că dânsul e foarte vârstnic, încât îi este peste măsură de anevoioasă o călătorie așa lungă, mai ales când trebuie să rămână și tainică, de aceea în locu-i a trimis un vicar mitropolitan, chir Pahomie, care să-l reprezinte, dând expresie acordului său. Dacă n-ar fi fost prea încrezător, lui Stenemire dezvinuirea ar fi trebuit să-i pară destul de suspectă, trezindu-i neîncrederea, având în vedere că în iarnă ierarhul avusese puterea de a ajunge tocmai la Țarigrad, drum de sute de ori mai lung și mai greu decât acela până la Ciocănești. Însă tăbăcarul era atât de încântat de faptul că boieri de întâiul rang, care până atunci nici nu-l băgaseră în seamă, îi sărută poala, unii chiar vârful cizmei, el fiind călare, lucru pe care mai an nici nu și l-ar fi putut închipui, încât nu intră la bănuieli. De altfel ceremonia fu destul de îndelungată, căci cei ieșiți în întâmpinare nu erau deloc puțini, lucru care la rândul său ar fi trebuit să-l facă bănuitor, căci era ciudat că lipsa de la Curte a unui număr așa de mare de slujbași nu atrăsese cuiva luarea aminte.

Din nou i se aminti oaspetelui că nu se vor duce la București unde hălăduiește hainul de Matei, ci o vor lua spre Târgoviște, găsind și în acest târg un tron, cât și pe chiriarhul țării, ce-și avea acolo sediul și-i aștepta. De aceea vor porni spre cătunul Fundul Crășani de pe Ialomița, ca să

---

¹⁸⁹ Sau în pronunție mai românească ghionguli, categorie de oaste otomană formată din voluntari.

urce în lungul apei până la Gherghița, de unde vor prinde drumul Târgoviștei. De altfel vechea cetate de scaun a fost dată ca loc de întâlnire tuturor aceluia inițiați în tainele conspirației, încât răzvrățiții se vor aduna cu toții în jurul său în doar câteva zile, drept care în puțină vreme va dispune de o armată numeroasă, cu care să pornească asupra potrivnicului, cu atât mai mult cu cât, cei cu care sunt înțeleși vor avea grijă să atragă și pe mulți alții, deocamdată neinițiați în complot. Deci urzeala e temeinic pregătită, pălălăile ei întinzându-se repede asupra întregii țări.

După ce lunga ceremonie de întâmpinare se încheie, convoiul o porni spre miază-noapte, ca să ajungă pe aproape de lunca Ialomiței, deși se făcuse deja târziu. Boierii se alăturară călări rămniceanului, arătându-i cinstire de domn, dar prin așezarea lor îl despărțiră de turcii care-l ținuseră până atunci în mijlocul lor, spre bună priveghere.

Cum prinsese a se înnopta, hotărâră să se oprească sub streășina unei păduri întâlnite în cale, neavând rostul de a se afunda în adâncimile ei la așa ceas înaintat, căci n-ar fi avut unde face tabără printre copaci până dimineața. Deci călătorii se opriră și-și înălțară corturile, după care se puseră pe cinat tacticos, deși pentru creștini mâncarea era mai puțin copioasă, căci tocmai începuse postul Crăciunului. Apoi, cu burta plină și fără de griji, se culcară, în jur domnind o tihnă deplină, nici măcar păsările nemaiauzindu-se ciripind.

Dar abia dacă trecu de miezul nopții, că la semnul primit din tabără, asupra celor cuprinși de somn se repezi o întregă oaste de peste o mie de oameni și pătrunzând prin corturi, confiscă toate armele întâlnite în cale. Intrușii erau de altfel îndrumați de boierii ce-și ziseseră până atunci „înfrățiți” întru conspirație, care le arătau noilor veniți încotro să se repeadă și pe cine să aresteze. Bieții turci, buimăciți de somn, erau înspăimântați, căci se vedeau lipsiți până și de iatagane și hangere și împresurați din toate părțile

de niște bărbați ce-și vânturau amenințător spadele în jurul lor. Iar cu mâna goală nu puteau cuteza a se împotrivi.

Zăpăceala dură câteva ceasuri, până ce, într-un târziu, vistiernicul Dumitru Dudescu, ce părea a-i cârmui pe boierii alaiului de întâmpinare, îi chemă la sine pe cei doi yüzbași, și-i lămuri că nu au de ce se teme, căci românii nu au nimic cu dâșșii și nu le vor face nici un rău, iar dimineața li se va drumul să se întoarcă neatinși și nevătămați acasă. Ba mai mult, nu numai că li se vor întoarce toate armele, dar pentru a nu se socoti că li s-ar fi adus vreo dăună, ori li s-ar fi pricinuit vreo vătămare, oștenii moslemi vor fi răsplătiți pentru truda de a fi trecut Dunărea și de a fi bătut zadarnic atâta drum. La aceste vorbe scoase la vedere niște pungi sunătoare, pe care le dăruie celor doi, ca să-i plătească pe cei aflați sub ordinele lor, oprind și pentru sine ploconul ce-l socotesc de cuviință. Așa nădăjduia că i-a îmbunat pentru sperietura pricinuită. Cele două căpetenii mulțumiră, încântate că se alegeau și cu un peșcheș la care nu se așteptaseră.

Mai departe vistiernicul Dudescu îi rugă să lămurească luminatului valiu cele petrecute așa cum el le va înfățișa mersul lucrurilor. Cel pe care boierii îl luau prins era un amărât de tăbăcar dintr-un târg oarecare de pe valea Oltului, un înșelător, un pungaș și-un măsluitor de cea mai joasă speță, care l-a mințit cu nerușinare pe măritul beilerbei Mehmed Abaza pașa, arătându-i niște hrisoave false, fără nici un fel de valoare sau relevanță. Era departe de a fi cine se pretindea! Deci stăpânul lor e victima unei îngrozitoare înșelătorii. Iar ei nu au nimic cu oastea măritului valiu al Silistrei, pe care ei îl respectă din fundul inimii, dar în pricina aceasta dânsul este căzut pradă unei nemăsurate erori și se cuvine să fie prevenit.

Cum între timp începuse a se crăpa de zi, pofti pe akângii să facă drumul înapoi, lucru la care turcii se

supuseră cu plăcere, mai ales după ce aflară că scapă și cu pielea întregă, dar și cu un plocon gras pe deasupra. Luându-și armele, se orânduiri în convoi și se așternură la drum, pierind curând în zarea ce mai era înnegurată.

În ce-l privea pe Stenemire, soarta sa nu fu la fel de fericită. Cu mâinile legate la spate și cu picioarele pe sub pânțelele calului, nu ajunsese la Târgoviște, ci fu dus la București, unde fu zvârlit în temnița Curții, în care zăcu până după sfârșitul anului. Matei vodă, întors de mai bine de-o săptămână de pe front, ar fi avut vreme îndeajuns de a griji de potrivnicul său, dar nu-l putea judeca și osândi, căci numai cu o zi în urmă începuse postul Crăciunului. Ori ar fi fost o impietate ca în ajunul nașterii Domnului, când toți se smereau și cereau iertare Mântuitorului, aducându-i laudă, dânsul să săvârșească vărsare de sânge! Deci judecata trebuia amânată până după anul nou, abia atunci putându-se lua o hotărâre legată de soarta prinsului.

Dar întârzierea nu era spre folosul lui Stenemire, căci spre sfârșitul lui noiembrie se lăsase un ger aspru, iar odaia în care zăcea nu era încălzită, iar fereastra închisă numai cu zăbrele, încât aerul rece și vântul de afară năvăleau nestânjenit înăuntru. Bietul tăbăcar tremura de i se auzea clănțănitul dinților de afară. Odată cu începutul lui decembrie lucrurile se înrăutățiră, căci gerul și vântul se întetiră, acesta din urmă preschimbându-se în crivăț.

Abaza pașa, când află cele întâmplate chiar de la yüzbași-ii săi, ce comandaseră oastea încredințată râmniceanului, la început se supără destul de tare, căci își vedea dejucat planul, și de bună seamă îi era ciudă că în ultima vreme toate lucrurile îi mergeau pe dos. De aceea încă din răstimpul lui noiembrie, furios, măritul pașă trimite o grabnică solie pentru salvarea lui Stenemire, a cărui eliberare imediată o ordonă, și încă pe un ton extrem de imperativ, arătându-și totodată adâncă indignarea că oștenii

săi au fost luați prizonieri, îndrăzneală greu de trecut cu vederea.

Matei vodă se grăbi să-i răspundă foarte umil, rugând să fie iertat, dar dânsul nu a vrut să ofenseze pe Înălțimea sa, dar socotește nimerit să-i atragă atenția că a căzut victimă amăgelilor unui pungaș de soiul cel mai rău. Totul s-a făcut întru apărarea cinstei și respectului ce i se datorează, iar vaza nu i-a fost știrbită, ci dimpotrivă, demascarea impostorului ferindu-l de a comite o greșală care ar fi avut urmări nefaste și ar fi fost cine știe cum interpretată de mai marii stăpânirii.

Pașa se aștepta ca Matei să-l decapiteze sau să-l spânzure pe tăbăcar. Văzând amânarea pedepsirii, în condițiile în care ignora obiceiurile și îngrădirile de la Curțile creștine impuse de restricțiile religioase, crezu că domnul se teme de a lua vreo măsură mai drastică, ca să nu-l supere, de aceea socoti că dacă stăruie pe un ton cât mai imperativ și amenințător poate să-și scape pionul, spre a-l păstra de rezervă pentru orice eventualitate care s-ar mai putea ivi. Drept care va trimite o a doua și a treia solie, discuțiile lungindu-se până la începutul anului creștin următor.

Abia după bobotează domnul se putu îngriji de soarta tăbăcarului, aducând vorba de ea în divan. Bineînțeles că nimeni nu încercă să-i ia apărarea, încât Matei vodă putu decide, fără vorbă multă, pedeapsa obișnuită pentru cei care năzuiesc să dobândească pe nedrept scaunul, și anume tăierea nasului. Judecata avu loc tocmai în clipa când sosise o nouă solie de la Abaza pașa, care se mai aținea tot la Brăila, în nădejdea vană că ar mai putea înrâuri de aici starea neîmplinirilor din Polonia. Solul, aflat în sala divanului, asculta și el dezbaterile, căci trăind în partea locului prinsese limbile ce se vorbeau în ținuturile Dunării de jos. Poate tocmai sosirea sa îl dusesese pe principe la

gândul că este vremea să lămurească în sfârșit soarta prinsului. Oricum, în încheierea adunării se hotărî ca execuția pedepsei să se facă în aceeași zi, drept care în mijlocul ogrăzii, înaintea ceardacului celui mare, se încropi în grabă un eșafod, în mijlocul căreia se așeză chiar și un butuc, ca lucrurile să arate cât mai impresionante, deși la drept vorbind acesta nu urma să fie folosit în vreun fel.

De altfel înainte de împlinirea osândeii, Matei ceru să i se înfățișeze gădele, și-i lămuri că nu admite să-i cresteze doar puțin nasul celui vinovat, încât vătămătura să se poată drege cumva de vreun vraci iscusit, cum se cam obișnuia. Lucrul trebuia săvârșit temeinic, astfel încât omul să fie pentru vecie slujit în chipul cel mai îngrozitor, ca să nu poată în nici un chip ascunde mârșăvia pe care o făptuise.

Câteva ceasuri mai târziu principele, o seamă de boieri de întâiul rang și solul lui Abaza pașa fură pofțiți în ceardac că să privească scena mutilării lui Stenemire, aducerea lui fiind pregătită. Bietului râmnician i se tăie nasul de la jumătate, retezându-i-se și o parte a buzei de sus, încât sârmanul, până atunci tare chipeș, de întorceau femeile capul după el, arăta acum ca un monstru, căci i se vedeau nările prin lăuntrul lor, iar mai jos gingia de sus și dinții, parcă hliziți. În această stare și înveșmântat în zdrențe de cerșetor fu slobozit, după ce i se confiscase tot ce se găsisse în stăpânirea sa la Râmnic. Dacă, în ciuda sângerărilor abundente, a mai trăit sau ba, nu se știe, veștile despre el pierzându-se pentru vecie. Oricum, dacă a supraviețuit totuși, traiul mai departe i-a fost desigur mai mult decât un calvar!

Așa s-a încheiat partea cunoscută a incidentului. La început povestea fusese tainică, dar după înfăptuirea execuției i se va duce vestea, zguduind nu numai cugetele celor din țară, dar va stârni vâlvă și în ținuturile din jur. Răsunetul fu atât de larg, încât de întâmplare se aude și

departe dincolo de hotare, ea ajungând să fie înscrisă chiar în letopiseții vremii din vecinătăți, fiind pomenită spre pildă în cronicile ardelenesti.

A doua zi solul pleacă spre Brăila și-l înștiință pe Abaza pașa asupra celor văzute și auzite. Dar nu părăsește Bucureștiul singur. Era însoțit și de un împuternicit al lui Matei vodă, încărcat cu o mulțime de daruri de împăcare. Cel trimis era destul de tânărul postelnic Constantin Cantacuzino, un îndemânatic vorbitor și negociator, cu vorba foarte lunecoasă, în stare de a găsi argumentele cu care să potolească furia turcului. Boierul era pe deplin conștient că-și riscă viața, căci se putea, cum se întâmplase și cu alte prilejuri, ca primitorul soliei, pornit împotriva celui care-o trimite, să se răzbune pe acesta din urmă, tăind capul nevinovatului mijlocitor. Ori divanitul nu avea cum ști dacă Abaza pașa, supărat tare pe voievod, nu-l va căsăpi în locul domnului, pe care nu avea cum îl ajunge.

Oricum, până la urmă, fie din pricina îndemnării postelnicului într-ale vorbe, fie din alte motive, beiful înghiți hapul. Desigur și plocoanele își avură rolul lor, și ele contribuind la îmbunarea turcului. Apoi potolirea putea veni și din aceea că, prin postelnic, Matei îl convinse pe pașă că nu ar fi fost implicat în păcăleala cu cazacii, minciuna fiind exclusiv opera lui Moise Movilă. Sau pur și simplu valiul își dăduse seama că nu are cu cine-l înlocui pe cel care-i stârnise nemulțumirea. Drept care socoti că Matei vodă poate fi iertat dacă se dovedește pe mai departe bun platnic, supus și ascultător. Important și îndeajuns era să-și țină toate făgăduielile făcute... De altfel chiar în aceste săptămâni valiul va fi scos din slujbă, așa că amenințarea din parte-i va dispărea oricum.

De altminteri asperitățile și neînțelegerile legate de Matei vodă pare-se că înceuseră a se netezi chiar înainte de primirea soliei muntenești. Încă în răstimpul ultimei luni a

anului 1633, slujbașul dunărean, prin iscoadele sale, simțise că la Stambul i se cam clatină scaunul din pricina anulării păcii din 1621. Ori de vreme ce eșecul din Polonia nu-i putea fi iertat și nici înfrângerea suferită uitată, fiind primejduit să cadă, soarta lui Stenemire nu mai era vrednică de a fi luată în seamă și de a-și mai pierde vremea cu ea. La urma urmei nu pierduse decât un pion, pe deasupra și prost, căci, picând atât de ușor în capcană, se dovedea incapabil de a fi folosit în înfăptuirea unor planuri mari și serioase. Deci nu prea avea de ce regreta paguba suferită.

Pe deasupra, încă de pe la sfârșitul lui noiembrie, Matei vodă aflând că măritul său ocrotitor are necazuri din pricina eșuării războiului și că își făcea griji pentru că, deși pleaseră de peste o lună de la Nistru, solul de pace făgăduit de poloni nu pornise încă la drum, se grăbi să-i făgăduiască să trimită hatmanului Stanislav Koniecpolski o solie nouă, spre a-l zori, lucru pe care chiar îl și făcu, dându-i bineînțeles și beifului de veste că se pusese în mișcare.

Valiului îi plăcu solicitudinea olteanului sa, și acesta fu poate motivul hotărâtor pentru care începu să-i treacă supărarea. Iar ajutorul lui Matei vodă se dovedea cu adevărat cât se poate de folositor, nefiind de nebăgat în seamă, căci, încă la începutul lui decembrie, deci după doar vreo două săptămâni, principele îl putu înștiința că hatmanul va da drumul în câteva zile lui pan Borucki, curierul regelui care se află la el. Era același pe care în octombrie beiful îl reținuse, obligându-l să-i depună lui mesajul ce-l ducea la Poartă, și-l ținuse prizonier până ce domnii români, la cererea sa, luaseră legătura cu hatmanul Poloniei.

Mai departe domnul muntean adăuga că, poate până să ajungă în față-i trimisul său spre a-l înștiința, solul leah și însoțitorii acestuia, se aflau deja pe drumurile Moldovei, deci vor trece curând prin dreptul Brăilei, unde mai întârzia. Abaza pașa, întrucât nu bănuia că solia asta îi va aduce

nenorocirea, era atât încântat de veste, încât îl va ierta pe voievod, alungând din minte gândul de a-l mai pedepsi chiar înainte de venirea lui Cantacuzino, întorcându-se de atunci la sentimente mai bune.

Și într-adevăr, pe la începutul lui decembrie solul leah, pan Borucki, va trece spre Stambul, fără însă a încerca să se întâlnească și cu pașa, ceea ce îl supără pe slujbaș peste măsură. Era vădit că-l ocolea. În prima clipă voi să-l aresteze din nou și să-l arunce chiar în fundul temniței, dimpreună cu toți însoțitorii săi, dar ar fi însemnat să blocheze tratativele de pace, împiedicând fructificarea războiului pe care tocmai îl încheiase, și asta după ce-l convinsese pe sultan că ar fi adus mari beneficii imperiului prin jertfa sa neprecupețită și dezinteresată. Oprindu-l deci pe polonez compromitea în fond preamărirea măreței sale opere, deci ar fi acționat împotriva propriilor interese. Așa că-și înghiți răbufnirea orgoliului și, îmbufnat, îl lăsă pe curier să traverseze eyaletul său. De altfel și leahul, amintindu-și cele pățite în răstimpul lui octombrie, deci cu nici două luni în urmă, și conștient că, vrând-nevrând, nu avea cum ajunge la Țarigrad fără a străbate ținutul guvernat de Abaza pașa, a cărui frică o prinsese, devenit prudent, făcu tot ce putu ca preumblarea sa să treacă cât mai neobservată, ferindu-se să pară prea fălos sau cumva sfidător, sau să atragă în vreun alt fel atenția asupra sa.

Socotelile ciudate pe care și le făcuse beglerbeiul, că întârziind la Brăila ar mai putea închipui niște manevre împotriva Poloniei, și fățarnica spășeală a leahului, chipurile căutător de bine, făcură cu puțință ca acesta să poată trece nestânjenit Dunărea chiar pe la Silistra, îndreptându-se spre Stambul, unde va intra încă înainte de jumătatea lui decembrie, deși tot drumul îl făcuse cu inima cât un purice.

Odată ajuns la Țarigrad își va arăta însă adevărata față, însetată de o cruntă răzbunare, și va dezlănțui o

furibundă și înveninată campanie de demascare a mistificărilor lui Abaza pașa, năzuind să răzbată cu acuzele până la padișah.

*

În privința lui Moise Movilă, beiul nu se arată la fel de tolerant ca în cazul lui Matei. Dușmănia pe care i-o purta acestuia era prea aprigă ca să poată fi ștearsă, mai ales după ce la Iași îi scăpase din mână și pe boierii cărora le pusese gând rău, iar domnul îl dusesse în mod grosolan cu vorba, bătându-și aproape joc de el. De aceea încă din noiembrie va scrie în mai multe rânduri la Stambul, cerând destituirea grabnică a lui Movilă, care e vânzător, slugă și iscodă a Lehie, cu mulțime de neamuri acolo. El este acela care, prin lipsa sa de avânt, a îngreunat luptele, sârguind să favorizeze victoria vrăjmașilor. Era fățarnic și perfid, iar în vremea tratativelor a trădat inamicilor intențiile lor secrete, făcându-i pe aceștia să-și ridice pretențiile.

Spre necazul său marele vizir era plecat cu armatele pe undeva prin părțile de răsărit ale împărăției, așa că nu putea corespunda decât cu slujbași de-ai acestuia de felurite ranguri, precum caimacam-pașa, care-i era loțiitor, dar favorabil moldovenilor și lui Iancu Costin, cu alți vizir-chehaiasi, adică un soi de agenți răspunzători de felurite resorturi vizirești, ori cu muftiul și cei din jurul său acestuia. De altfel scrise și sultanului însuși, deși desigur acesta nu se putea coborî din înălțimea autorității sale la asemenea mărunțișuri, care erau de căderea slujbașilor săi. Oricum beilerbeiul îl încondeie pe Movilă în fel și chip, adăugând numelui său cele mai strașnice apelative de ocară. Și de fiecare dată amintea că are la îndemână ca înlocuitor un om, pe cât de vrednic de încredere, pe atât de înzestrat și priceput, un anume vornic Lupu Coci, ce-a fost alungat de

vicleanul Moise, tocmai pentru marea sa credință ce-o poartă Înaltei Porți și preaputernicului ei împărat. Iar cum el, Abaza pașa, este răspunzător pentru Moldova, pentru a-și putea înfăptui îndatoririle, cere grabnic schimbarea nevolnicului și răuvoitorului, cu cel destoinic și folositor semilunii. Dar slujașii care țineau locul marelui vizir nu se simțeau îndreptățiți și destul de puternici încât să fie în măsură de a lua o hotărâre împotriva moldoveanului în locul mai marelui lor, spre a-i face pe plac, și amânau să-i dea vreun răspuns.

Între timp la Stambul pică și mica solie de pace a leșilor, condusă de pan Borucki. El înștiință slujbașii care se învoiseră să-l primească spre ascultare că, după jafurile făptuite de Abaza pașa și după tulburările pe care le-a iscat, măritul rege Ladislau-Vladislav al IV-lea de Vasa socotește că hotărârile păcii de la Hotin din 1621, încheiate cu slăvitul padișah Osman, nu mai pot fi considerate viabile, ele trebuind renegociate din temelie. Valiul Silistrei a izbutit prin nesăbuintele sale să strice o stare de pace și statornicie atât de folositoare ambelor părți, iar acum, pentru a cârpi lucrurile, întocmind noi acorduri, discuțiile trebuie pornite de la începutul-începutului. El înfățișă caimacam-pașei și noile condiții ale păcii, mult mai dezavantajoase față de cele din trecut.

Apoi leahul arată că cei o sută de așa-ziși prizonieri, trimiși la Poartă de beiul dunărean, și mai apoi executați, nici măcar nu erau de neamul său, ci pușcăriași dați de domnul Moldovei Moise vodă Movilă, doar travestiți în magnați și șleahlici polonezi, pentru a-l înșela pe preaînaltul padișah, care astfel a fost batjocorit, lucru ce nu trebuie iertat. Păcat că, fiind uciși, nu mai puteau vorbi, punând mărturie, spre a se dovedi cine erau cu adevărat, și că nici limba poloneză n-o știau.

Iar așa-zisa fiică fată a măritului hatman este și ea o moldoveancă amărâtă, copilă din popor, ce n-a fost vreodată înaltă aristocrată, lucru care poate fi cercetat și aflat, căci desigur ea mai este în viață. Deci toate cele însăilate de nemernicul de Abaza pașa nu închipuie decât o salbă de minciuni, prin care, încercând să-l păcălească pe înaltul padișah Murad, nu făcuse decât să-și bată joc de el. Oare nu s-a făcut de rușine slăvitul hudavendigâr¹⁹⁰, luând parte la execuția unor amărâți de pușcăriași de drept comun, osândiți pentru hoții sau omoruri, care de drept nu putea fi decât spânzurați? Făcându-le cinstea butucului, ca unor distinși nobili, nu s-a compromis, scoborându-se din măreția înălțimii sale, din pricina acestui bei de trei parale? Iar asemenea jigniri aduse majestății sale pot fi iertate?! Oare nu trebuie deîndată scos din slujbă?

Vestindu-i-se noile condiții de pace Murad al IV-lea nici nu se gândi să primească solul, acesta trebuind să rătăcească prin târg și să bată la ușile celorlalți slujbași împărătești, care ridicau neputincioși din umeri și-l plimbau cu vorba, trimițându-l de la unul la altul. Solul, care avea împuternicire numai de la hatman, și care știa că în urma sa va veni o mare ambasadă trimisă chiar de alteța sa regală, Ladislau-Vladislav al IV-lea de Vasa, nu se pierdu cu firea pentru ignorarea sa, conștient că el trebuia să pregătească doar terenul pentru buna primire a urmașului său, care era de rang mult mai înalt și avea și altă vază. De altfel clevetelile sale pătimeșe pe seama valiului Silistrei pare-se că ajunseseră la urechile la care trebuia și începuseră să roadă din temelia puterii acestuia, încât scaunul său amenința să se năruie cu încetul, încât până la venirea confratelui mai mare, se iveau șansa ca beiful să fi fost înlăturat.

---

¹⁹⁰ Hudavendigâr (hudavendighiar) = împărat, suveran, monarh; titlu arabo-persan dat și sultanilor otomani.

Însă, deși veștile primite în legătură cu pretențiile polonezilor și cu deosebire cele privindu-l pe Abaza pașa, îl cam iritară pe sultan, acesta pare-se nu se putea hotărî să ia vreo măsură împotriva protejatului său, care-i cucerise inima cu câțiva ani în urmă, când îi dăduse de înțeles că e dispus să sprijine întărirea puterii sale în dauna maică-si. Ca să-l scuze pe valiu, Murad își spunea că nu se putea ști dacă solul polonez – în fond un simplu curier – nu minte, încercând să minimalizeze acțiunile și meritele căpeteniei otomane, din dorința de a-l preamări pe regele său, așezându-l mai presus de el. La urma-urmelor pe cuvântul său nu se putea pune mai mult temei decât pe acela al beglerbeiului dunărean. Deci care dintre ei spune de fapt adevărul? Era o întrebare la care în acea clipă era cu neputință de a răspunde!

Dar oricum, Abaza pașa părea în acea clipă o piedică în calea încheierii unei înțelegeri între cele două țări, și prin urmare se cuvenea să fie găsită cumva o cale de a ieși din impas, adică era nevoie să fie născocit un pretext onorabil pentru a fi înlăturat din eyaletul de Silistra–Oceakov. Important era ca, prin ce hotăra, să nu dea sentimentul că ar capitula în fața pretențiilor regelui Poloniei. Pus în fața unor alternative atât de contradictorii, slăvitul padișah Murad al IV-lea stătea în cumpănă, neștiind ce decizie ar putea lua, încât să se potrivească tuturor scrupulelor pe care și le făcea. Până la urmă soluția era una singură: aceea de a nu lua vreo hotărâre, lucru ce se putea înfăptui amânând orice primire a leșilor, fie că li se oferea sau nu o explicație pentru refuzul unei audiențe.

Între timp Moldova era traversată de impozanta solie condusă de magnatul Alexander Trzebinski, însoțit de o uriașă suită de peste 300 de oameni. Cum prea-mândrul ambasador umbla plin de fală și fără de fereală, dornic de a stârni cât mai multă vâlvă în jurul său, Abaza pașa află de

prezența sa încă înainte de a ajunge în Muntenia. Însă la început socoti că nu e tactic să-l abordeze, tăindu-i calea, de aceea îl lăsă să treacă hotarul dinspre Milcov și să se îndrepte spre Silistra, în vreme ce el tot mai zăbovea, fără a ști bine de ce, la Brăila.

În cele din urmă se răzgândi. Pe de-o parte cuprins de îngrijorare că, scăpat, solul va pune, ca și Borucki, niște vorbe proaste împotriva-i, iar pe de alta copleșit de nădejdea că poate va dezlega dânsul situația încurcată pe care el însuși o crease, socoti că trebuie să-l convingă pe ambasador să negocieze în primul rând cu domnia sa, ca să-i revină lui meritul de a fi încheiat o pace avantajoasă cu Polonia, căci în ciuda celor petrecute, continua să se creadă învingător în războiul terminat atât de lamentabil, drept care era convins că în primul rând lui trebuie să i se depună mesajul soliei. Adică era ispitit să repete ceea ce făcuse încă la începutul lunii octombrie, când oprise cele două solii trimise atunci la Poartă, ținându-le prizoniere până la încheierea luptelor, când îi pusese pe domnii români să intre în legături cu hatmanul.

Cum însă, până a se răzgândi, cumpănind între îndoieli și nădejdi, ezitase peste măsură de multă vreme, leahul nu numai că străbătuse întreaga Muntenie, dar trecuse chiar Dunărea pe la Silistra. Cum solul nu-l întâlnește în cetate, turcul fiind rămas în urmă la Brăila, acesta își continuă nestânjenit drumul, ba poate încântat că nu trebuie să dea ochii cu stăpânul locului ca să-l salute. Până ca valiul să se hotărască să intervină, ambasadorul trecuse și de târgul Bazarcik-ului. Abia în această clipă, după o nesfârșită căcăială, Abaza porunci să fie oprită solia, ca s-o silească să trateze cu el, neacceptând să se treacă peste voința sa. Drept care porni grabnic în urma călătorilor, găsimu-i tocmai în târgul Provadiya, de unde nu li îngăduise să mai facă vreun pas înainte, interdicție care închipuia grav afront adus

onoarei prea-mândrului sol. Practic leahul ajunge prizonier, ca și înaintașii săi de acum câteva luni. Beiul, fără a ține seamă de ifosele sale, îl ia repede, și-i cere să i se prezinte mesajul regal, urmând a-l negocia cu el.

Măritul nobil leah, mult prea plin de sine, se socoti adânc jignit de acest slujbaş provincial și-i spune răspicat valiului că nu are ce discuta cu un pașă oarecare dintr-un colț uitat de lume. Faptul că are trei tuiuri nu are nici o însemnătate pentru domnia sa, dânsul ca magnat al coroanei, situându-se undeva departe deasupra sa. Osmanlâul, ofensat la rândul său de disprețul ce i se arată, se înfurie și trece la amenințări. Dar agitația sa e zadarnică. Străinul nu se lasă intimidat, drept care nu acceptă începerea nici unui fel de discuții. El este reprezentă regele unui mare regat, pe care-l întrupează, și nu poate vorbi decât cu un alt suveran de același rang ca al stăpânului său, iar în împărăția semilunii nu poate avea decât un singur interlocutor, și anume pe prealuminatul sultan!

Între timp vestea reținerii uriașei deputății a craiului său ajunge la urechile lui pan Borucki, cel aflat deja la Stambul. Abaza pașa încerca deci să-l silească pe preadistinsul pan Alexander Trzebinski să-i depună lui mesajul regal, tratativele urmând a se desfășura la acest nivel inferior, lucru ce era de netolerat, fiind umilitor pentru regele Poloniei. De altfel pan Borucki știa prea bine ce însemna forțarea la care te putea supune dușmănosul pașă dunărean, căci și el o pățise cu mai bine de două luni în urmă!

Și cum din capul locului era deja foarte pornit împotriva lui Abaza pașa, dârzul pan Borucki începu o inverșunată campanie pentru susținerea confratelui întru neguțări, încântat că a ajuns apărătorul cuiva cu un rang incomparabil mai înalt decât al său. Se adresă tuturor dregătorilor, cerând dreptate pentru marea deputăție

poloneză oprită silnic în drum, amenințând că batjocura care i se face unui magnat de talia lui Trzebinski nu va determina decât o teribilă îngreunare a tratativelor, fără a mai vorbi de replica pe care o va da regele Vladislav, care va fi una din cele mai dure. De altfel era o umilire și a sultanului însuși, ca un slujbaș al său să-și ia dreptul de a hotărî în numele său. Deja Abaza prin nesocotința sa stricase pacea din 1621, iar acum, prin noul abuz comis, nu făcea decât să tulbure și mai grav relațiile de bună vecinătate dintre cele două țări. Atâta vreme cât se lasă mână liberă lui Abaza, acesta nu va face altceva decât să strice tot mai rău legăturile cu patria sa. O primă condiție pentru a ajunge la împăcare, dar una esențială, o închipuia înlăturarea lui Abaza din fruntea eyaletului Silistrei-Özü.

Iar pan Borucki își susținu părerile cu atâta convingere și fervoare, încât stârni o vâlvă uriașă în cercurile imperiale, îndeajuns ca știrea să ajungă și la împăratul Murad al IV-lea.

Acesta fiind și o fire iute și nestăpânită, se înfurie peste măsură că un slujbaș al său, fără să-l consulte și fără să-i ceară încuviințarea, luase niște hotărâri cu implicații atât de împovărătoare, încât decise destituirea imediată a lui Abaza pașa, așa că beiul va mai apuca doar anul nou creștin ca valiu al Silistrei, târg în care de fapt nici nu va mai ajunge vreodată, căci se aținuse până în ultima clipă prin Brăila, care era mai aproape de Moldova și de Polonia, amintirea cărora îl râcăia încă pe suflet, și șederea în preajma lor îi dădea simțământul că poate ar mai putea drege ceva din nereușitele încercărilor din toamnă.

Dar sultanul, ca să nu dea impresia unei concesi față de panul venit în ospeție sau față de regele acestuia, cărora le-ar face astfel o cinste prea mare, arată că dorește să-l aibă pe Abaza pașa mai aproape de sine, fiindu-i peste măsură

drag și trebuitor. De aceea îl alesese între musâhibi¹⁹¹ și-l înălțase și între vizirii ce aveau dreptul de a lua parte la divanurile împărătești. Dar pentru a se bucura de înălțarea pe care i-o sortise, pașa trebuia să vină grabnic în marele Istanbul, ca să-și petreacă de acum încolo vremea în Topkapi serai, în inima împărăției, lăsând de izbeliște sordidele târguri de la marginea împărăției. În locu-i fu numit beglerbei de Silistra-Oceakov un anume Halil pașa.

Cu prilejul schimbării, bineînțeles că este eliberată, și suita solului polonez Alexander Trzebynski, acesta fiind chiar principalul scop al înlocuirii. Dar pentru ca nu cumva orgoliul sultanului să fie lezat, slobozirea leșilor a fost prezentată doar ca un fapt întâmplător, subsidiar, chiar accidental, care survine în acest context laolaltă cu măsurile generale de reorganizare a slujbei, fără să fi constituit un scop în sine. Oricum în acest mod, după eliberare, marea solie va ajunge cu mare fast la Istanbul în mai puțin de-o săptămână, dar trimisul nu va fi primit de sultan încă îndelungă vreme, mai ales că se știa că era purtătorul unor știri neplăcute.

De altfel pentru a găsi un pretext în temeiul căruia să evite primirea în audiență a solilor poloni, încă în răstimpul lui decembrie, care pica aproximativ pe la jumătatea anului al 1043-lea al hegirei, pe la sfârșitul lunii musulmane jumādā al-akhira, măritul sultan hotărî să inspecteze ținuturile Anatoliene de la sud de țărmul Mării Marmara, unde voia să și vâneze, pentru a se mai destinde puțin după truda grijilor cărmuirii. Lucrul se petrecea înainte de sosirea celei de a doua ambasade leșești la Țarigrad. Inopinata călătorie închipuia un excelent pretext pentru a nu da răspuns vreunei solicitări de audiență. Slăvitul padișah

---

¹⁹¹ Musâhib = însoțitor, sfetnic, curtezan, prieten intim, favorit al sultanului; ei pot vorbi oricând sultanului; 12 din cei mai bătrâni cunuci ai seraiului împărătesc au primit acest titlu.

Murat, pentru a întârzia cât mai mult, va trece fără grabă prin Nicomedia¹⁹², Niceea¹⁹³ și Brusa.

Dar curând atenția sultanului fu abătută de la grijile legate de Moldova și maziirea lui Moise vodă Movilă, de la Silistra și pârele împotriva beifului Abaza și chiar de la negocierile de pace cu Polonia. Necazul porni de la o întâmplare petrecută pe parcursul călătoriei spre Niceea. Acesta era numele mai vechi al orașului, rămas pe vremea dispărutului Imperiu Bizantin, pe care otomanii îl înlocuiseră cu cel de Isnik. În vremea preumblărilor sale prin ținut, șahinșahul băgase de seamă proasta stare a drumurilor, ceea ce îl nemulțumise peste măsură. Cum era o fire repezită și necumpătată, cu ieșiri neașteptate și peste măsură de crude, porunci ca acela răspunzător de neastuparea hârtoapelor, care era cadiful locului, să fie deîndată prins și spânzurat de bolta porții de intrare în târg, ca să poată fi privit de toți locuitorii, ca aceștia să ia aminte ca pe viitor și să nu se abată de la îndatoririle lor. Numai că acest slujbaș, care avea și atribuții de judecător, făcea parte din distinsa pătură a ulemalelor, adică din casta „învățaților din împărăție”. Ori toți cei de starea sa se răzvrătiră, căci execuția cu ștreangul închipuia a grozavă înjosire, spânzurarea fiind menită numai ucigașilor și hoților de cea mai joasă speță, cei aleși bucurându-se de privilegiul tăierii capului, privilegiu nesocotit de împărat prin osânda dată.

În fruntea cârtitorilor pare-se că se așezase chiar marele muftiu, şeyhüislâmul Ahîzâde Hüseyin Efendi, care zice-se că ar fi scris un mic răvaș aprigei sultane valide Kösem Mahpeyker, mama sultanului, care, ca epitrop al feciorului ei, fusese până de curând adevărata cârmuitoare a împărăției. În scrisoare muftiul îi mărturisea că cinul celor aleși e adânc nemulțumit de cele petrecute, lumea fiind tare

---

¹⁹² Azi Izmit.

¹⁹³ Azi Isnik.

tulburată sufletește, ceea ce poate produce supărări. Sultana pricepu din avertismentele citite că scaunul feciorului ei, cu care de fapt era într-un conflict de întâietate, e amenințat. Drept care îl înștiință pe băiat, rugându-l să se întoarcă în grabă la Stambul, căci s-ar pune la cale un complot care viza doborârea sa de la putere. „Leul meu, îi scria ea, vino repede, sunt vorbe și chestii în treburile tronului.”¹⁹⁴

Padișahul părăsi imediat Brusa, târg în care primise scrisoarea maică-si, și în două zile se afla la Istanbul. Lăasă de-o parte toate celelalte griji și cercetă îndeaproape uneltirile pornite iarăși împotriva-i, după ce cu abia vreun an în urmă curmase cât de cât îndelungatele tulburări care răscoliseră armata, punându-i cârmuirea la încercare. Socoti că frunțași ai răzvrătirii ar fi marele muftiu, ce era, prin slujbă și supremul legiuitor al împărăției, și feciorul acestuia, ce era cadiu al Istanbulului, căci în seraiul celui dintâi se întâlniseră nemulțumiții care cârtiseră împotriva-i. Și cum era repede la mânie, hotărî exilarea celor doi în insula Cipru, însă fiecare să fie dus acolo pe un alt caic, să nu mai urzească ceva împreună. După câteva ceasuri însă osânda i se păru prea blândă, dând celor pedepsiți puțința de a unelti mai departe, chiar din depărtare. Drept care socoti că executarea lor ar fi mai potrivită.

Trimise deci după ei, poruncind că dacă ghimiile care-i poartă n-au trecut de strâmtoarea Dardanele, să fie întoarse, iar cei doi să fie omorâți. Altminteri să fie lăsați să-și urmeze drumul. Întâmplarea a făcut ca fiul să fi fost plecat puțin mai devreme și ajungând mai departe scăpă cu viață. Vasul tatălui întârziase însă și fu prins din urmă, încât porunca se împlini, iar muftiul fu sugrumat în satul Kalikratya, aflat pe țărmul mării Marmara, la apus de Istanbul, la depărtare de vreo zi de mers călare. Lucrul se petrecea, după calendarul creștin, în ultimele zile ale anului

---

¹⁹⁴ Citatul din ghilimele este extras dintr-un document autentic de epocă.

1633 de la nașterea Mântuitorului (mai exact, cu trei zile înainte anulului nou) sau, după calendarul musulman, pe la jumătatea anului al 1043-lea al higitului.

Se întâmpla însă întâiași dată în istoria împărăției otomane ca un mare muftiu să fie ucis în acest chip mârșav, ca un borfaș oarecare, lucru care stârni ceva tulburare, ațâțând și mai rău ulemalele, care se vedeau și mai aprig amenințate, căci după batjocorirea unui cadiu, mare judecător, urma marele muftiu, cel care făcea legea și îndruma treburile bisericești în imperiu! Erau de temut noi frământări, de o intensitate chiar mai mare decât cele prevestite în urmă cu două săptămâni de mama sultanului. Adevărul era că sultana valide, Kösem Mahpeyker, și chiar sultanul însuși erau acum tare îngrijorați, căutând o ieșire din impas, care să ducă cumva la oarecare liniștire a spiritelor, căci riscau pierderea puterii.

Poate părea ciudat că bătrâna mamă, tocmai înlăturată de fiu de la cârmuire, se agita atâta pentru apărarea drepturilor sale. Dar nu trebuia scăpat din vedere că, chiar fără epitropie, mai juca un rol în treburile de stat. Dovada o închipuia chiar împejurarea că muftiul tocmai ei îi scrisese, socotind că mai are un cuvânt de spus. Dacă feciorul ei cădea și venea alt sultan în locu-i, dânsa, numai în cel mai fericit caz, era aruncată în ungherele vreunui harem uitat de lume, de nu se mai auzea de soarta ei! Altminteri era amenințată să fie surghiunită cine știe pe unde, ori chiar sugrumată. Deci Murad trebuia ajutat să rămână neclintit cât mai îndelungă vreme, spre binele ei!

Taman în aceste clipe tensionate va intra în joc Mehmed Abaza pașa, acel caucazian zurbagiu, tocmai scos din slujba de valiu de Silistra–Oceacov și preschimbat de nevoie în musâhib la Curte, care, în temeiul noilor sale aribuții, în ciuda dizgrațierii, se afla din întâmplare, de câteva zile, în preajma sultanului.

Văzându-și stăpânul supărat și căzut pe gânduri, fostul bei, viclean și abil cum era, simți că s-a ivit prilejul de de a se evidenția, drept care cugetă cu voce tare, anume ca să fie auzit:

- Cred că există posibilitatea de a justifica moartea șeyhülislamului Ahîzâde Hüseyin Efendi, în așa fel încât să se topească orice vină.

- Adică? făcu slăvitul împărat Murad, întorcându-se puțin mirat spre el.

- Putem lansa zvonul că hotărârea a fost luată în urma unui vis avut de Luminăția ta. Spunem că ți s-a arătat înaintea califul Omar cu o spadă însângerată în mână, pe care ți-a încredințat-o spre a pedepsi cu ea în chipul cel mai aspru pe muftiul trădător. Deci Înălțimea Ta, cel vrednic întru slavă, nu ai făcut decât să împlinești ziua, porunca primită în răstimpul nopții. Nici nu aveai cum face altfel ca zillullâhi fi'larz¹⁹⁵, ce te afli pe acest pământ nenorocit, coborât din mila lui Alah între păcătoșii de noi. Astfel vom închide gura lumii! Cine va cuteza să se împotrivescă mărețelor puteri care ne stăpânesc din lumea de dincolo?!!

Murad se întoarse de-a binelea spre Abaza și-l privea admirativ:

- Da' știu că-ți merge mintea! Nu degeaba te țin pe lângă mine. Iar dacă tot ai născocit povestea, acum îți cade în seamă să și răspândești zvonul, iar asta cât mai repede! Sper că nu mă lași să aștept prea mult...

- Din clipa asta voi griji ca știrea să se afle pe buzele tuturor! făgădui grăbit Abaza, în nădejdea de a șterge greul ecou lăsat de clevetelile veninoase ale solului leah, pan Borucki, care-i terfeliseră groaznic cinstea și bunul renume.

Iar lansarea zvonului o săvâși asemenea succes, încât ambasadorii apuseni de la Curte vor remarca răutăcios, că

---

¹⁹⁵ Umbra lui Alah pe pământ, adică vicar al lui Dumnezeu între muritorii de rând.

împăratul s-a luat la întrecere cu Dumnezeu în hotărârea sorții muritorilor. Poate cel mai veninos se va arăta bailul Venetiei în raportul său către doge, scrierea sa mușcătoare păstrându-se de altfel până în zilele noastre în arhivele vestitului oraș.

*

Plecarea beiului Mehmed Abaza pașa și înlocuirea sa cu Halil pașa trezi atenția întregii lumi românești, căci soarta ei atârna de bunul plac al slujbașului aflat la Silistra. Nimeni nu știa exact de ce era schimbat, dar pretinsa sa promovare la Curtea țarigrădeană, cum se căzneau oficialitățile să sugereze, era evident o disimulată cădere în dizgrație și nu o înălțare în rang! Numai că sentimentele cu care era primită schimbarea, erau destul de împărțite, ele diferind de la de la un grup de interese la altul.

Matei privea cu îngrijorare chemarea valiului la Țarigrad, căci prin plecarea sa pierdea un trainic ocrotitor, și încă unul foarte zdravăn plătit până în ultima clipă. Pe Halil, noul bei, pare-se venit de undeva din părțile necunoscute ale răsăritului, nu-l cunoștea, iar pentru a-i câștiga și lui bunăvoința erau din nou necesare noi, mari și neașteptate cheltuieli. Scăpa, e drept și de unele datorii, dar veneau altele, care nu erau mai mici. Iar alt dezavantaj era că Abaza fusese deja câștigat, închipuind un reazem sigur și temeinic, bunăvoința lui fiind pusă de-o parte și truda se mărginea doar la o păstra, în vreme ce necunoscutul Halil trebuia cucerit. Deci toate demersurile apropierii de sufletul proaspătului slujbaș trebuiau reîncepute din temelie.

Cu inima strânsă și gust amar, domnul muntean se grăbi să trimită o solie de felicitare la Silistra, ca să ureze bun venit noului stăpânitor și să-i dorească o cârmuire spornică și plină de strălucire. Bineînțeles cuvintele erau

susținute și cu câteva pungi zdravene de sunători... Altfel nu se putea, deși se găsea la mare strâmtoare, având datoriile uriașe neplătite, iar unii dintre creditorii începuseră să-l someze, cerându-și dreptul.

Nu mai departe decât craiul Rákóczi, devenit stăruitor, îl lua la rost, chiar în termeni grosolani și jignitori, pentru neplata tributului făgăduit mai întâi de Leon vodă Tomșa, apoi de el însuși, pe vremea pribegiei în Ardeal. De altfel craiul începea să se dovedească chiar de rea-credință, căci prin ianuarie, pe vremea când se găsea la Stambul, îi ajunsese la ureche zvonul că noua capucehaie ardelenescă, un anume Körössy, ar fi spus într-un cerc de români, că stăpânul său de la Bălgrad l-a sfătuit să dea scrisori de recomandare și altor candidați la tron dacă aceștia îi vor oferi o dare. Greu de spus cât adevăr era la mijloc, dar clevețele circulase, găsind ascultare. Oricum, parcă anume spre a o tăgădui, înainte de a veni spre casă, cel cu pricina i se lauda că măritul său stăpân i-ar fi poruncit să-i stea grijnic alături, precum o făcuse și înaintașul său, îndrumare pe care dânsul ar fi urmat-o cu sfințenie, lucru pentru care, se subînțelegea, domnul ar trebui să-i fie recunoscător. Iar după reîntoarcerea acasă, fosta capucehaie István Szalánczi îl vizită în două rânduri la București, mai întâi în martie, iar a doua oară după jumătatea lunii iulie, spre a-l întreba când va trimite în Ardeal banii datorăți.

Nu mai puțin șocat era și vornicul Coci, ascuns la Stambul, unde-și cumpărase un serai. Asemenea lui Matei vodă, prin dispariția lui Abaza pierdea un sprijin prețios și bine plătit, toată investiția, deloc puțină, ducându-se pe apa sâmbetii. Deși Abaza apăruse la Țarigrad, putând fi întâlnit plimbându-se prin curțile palatului de la Topkapi, nu se grăbi să-l caute, deși i-ar fi fost lesne să-l găsească, dar acum fostul valiu nu mai prezenta vreun interes, de vreme

ce se zvonea c-ar intrat în dizgrație, cuvântul său nemaibucurându-se de vreo înrâurire.

Însă când observă că măritul Murad începe să-l agreeze din nou, aflându-se mai toată vremea prin preajma sa, începu iarăși să-l curteze. Îl caută chiar de mai multe ori spre a-i vorbi de năzuințele sale, pentru împlinirea cărora, spunea plin de înțeles, că nu se va zgârci. De altfel nu va fi singurul în jurul căruia se învârtește stăruitor. La fel de prevenitor și îndatorat, dacă nu chiar mai slugarnic, se va arăta față de kâzlar-agasî, căpetenia eunucilor din harem, a cărui prietenie o dobândise chiar de mai multă vreme.

Dacă pe primii doi vestea schimbării îi întristă și-i îngrijoră, pe Moise vodă Movilă în schimb îl bucură, văzându-se scăpat de un dușman, căci era conștient că încă de la Camenița îl supărase peste măsură pe bei, trezind în el o înverșunată vrăjmășie, având a se aștepta din parte-i la tot ce putea fi mai rău. De vreme ce beiul căzuse în dizgrație, socotind că nu mai are motiv de a se teme de răzbunarea sa, putea răsufla ușurat, domnia nemaifiindu-i primejduită. Săptămâni la rând, cât turcul pândise la Brăila, atât el, cât boierii pe care pusese ochii, nu avuseseră clipă de liniște. Tot timpul își ținuse lefegii adunați grămadă la palat, să poată întâmpina o năvală. Acum putea în sfârșit să-i trimită acasă. Nici el nu întârzie să-l felicite pe noul valiu, dar, spre deosebire de Matei, bucuria și urările sale, erau chiar sincere.

Domnului îi era tot mai limpede că vel vornicul Lupu Coci, aflat la Stambul, uneltea împotriva-i cu înveșunare, fără a ști prea exact ce pune la cale, căci din păcate nu-și făcuse o rețea de iscoade în capitala împărăției. Oricum, chiar și în lipsa ei, aflase că fostul divanit nici nu se mai ascundea în ultima vreme, îndrăzneala sa necunoscând margini. După căderea pașei Abaza, Movilă fu cuprins de o stare de beatitudine, încât nici nu-i mai păsa de urzelile

potrivnicului său, socotindu-le lipsite de însemnătate, nefiind în stare să-l pună în primejdie. Lumea e plină de răuvoitori, dar asta nu înseamnă să nu ne trăim în pace viața, obișnuia să zică, dar, în ciuda bunătații sale, recunoștea că prin josnicia și îndărătnicia întru răutate pe care boierul le dovedea, își merita din plin porecla născocită de clevetitori, care-i asociau numele de cuvântul „cocină”, din care s-ar trage.

Deși foarte pătimăse și părtinitoare, aceste păreri nu erau poate chiar departe de adevăr. Lupu era într-adevăr o fire ambițioasă, orgolioasă și plină de trufie, pizmașă și intrigantă, care nu ierta ușor pe cei care nu i se supuneau orbește, necrâncind la capriciile sale. De altfel în mândria sa se socotea mai presus tuturor semenilor, asupra sorții cărora avea drepturi ce nu cunoșteau îngrădire. Cum era ipocrit, fățarnic și viclean, nu se da în lături de a înfăptui josniciile cele mai greu de închipuit ca să-și atingă țelurile, nefăcându-și nici cele mai elementare scrupule pentru răul pricinuit, numai lui să-i meargă bine și din plin. Visa la o domnie care să-i confere puteri nemărginite, mai abitir decât o tiranie din vremurile uitate ale elenilor din antichitate. În egoismul său atroce, devenea adesea brutal și crud dacă întâlnea împotrivire, față de care nu cunoștea îngăduință sau înțelegere. Îi plăcea luxul, fastul, strălucirea, prețuind linguşelile, laudele și preamărirea. Și lacom fiind, era nesățios când venea vorba de bogăție și de glorie.

Cunoscuții nu-l socoteau nici moldovean și nici muntean, ci arbănaș¹⁹⁶ sau mai degrabă grec, în orice caz un venetic și încă unul nu din soiul cel mai bun, prin simțămintele ce le purta celor din jur.

Postelnicul Costin, care nu avea ochi ca să-l vadă și i se cam ferea din cale, atunci când unii, pentru a-l menaja,

---

¹⁹⁶ Albanez.

arătau că nu e străin de neam, fiind „aromân de-al nostru” din Macedonia, obișnuia să zică:

- Grec sau aromân de-al nost, sau de ce neam va fi fost până la urmă, suflet bun nu este și, cât oi trăi, l-oi ocoli cât mai pe departe. Dar mi-e teamă că neamul îi e așa de peștiș la temelie, că desigur nici el nu mai știe unde să se așeze cu rădăcina.

Dar deși Moise vodă Movilă și mulți din cei din jurul său aveau o atât de proastă impresie despre vornic, domnul nu-l va urmări cu ura sa. Desigur nu-l va ignora, nici pe el și nici faptele sale, dar nu va face nimic să-l suprime. De altfel până spre jumătatea lunii lui noiembrie, fiind pe câmpul de luptă, prins de grijile războiului cu leșii, chiar de-ar fi voit, nu prea avea ce-i face.

Întors la Iași aflate prin boierii săi că dregătorul cutezase încă înainte de sfârșitul toamnei să iasă la suprafață, făcându-și loc în cercurile alese ale Fanarului, mahala în care își cumpăraseră chiar o casă pe la Curu-Ceșme. Știa prea bine că-l săpa în fel și chip pe la toți mai marii stăpânirii și pe la slugile lor, cerându-i mazilirea. Din nefericire nu avea cum să-l ajungă și să-l neutralizeze. Să-lucidă i se părea josnic și respinsese din capătul locului gândul. Nu voise să urmeze povața proverbului, puțin răstălmăcit de unii apropiați care doreau înlăturarea lui Lupu, că „pe cine nu-l ajuți să moară, nu te va lăsa să trăiești”. Iar îngăduința, și „bunătatea și blândețea sa ca de miel”, cum o va numi cronicarul, îl va costa până la urmă destul de scump. Dar asta se va vedea abia peste câteva luni.

Oricum, deși îi avea la îndemână pe mai mulți din casa sa, pe mamă, pe cei doi frați, surorile și pe nevastă-sa dimpreună cu copiii, nu va încerca să le facă vreun rău, căci își dădea seama că asta nu-l va abate pe boier de la plănuirile sale, ci cel mult îl va îndârji. Dar dacă ar fi făcut-o un altul în locul său, n-ar fi mișcat un deget pentru a-i ocroti,

oricât de năprasnic le-ar fi fost sfârșitul, chiar de-ar fi fost vorba de maică-sa, ori de copiii.

Încredințat deci că prin urgisirea alor săi nu-l va putea constrânge pe vornic să se abată de la uneltiri, Movilă nici nu va încerca să-i obidească în vreun fel, ci se arată foarte îngăduitor cu toți cei ai lui Lupu, nepricinuindu-le nici un neajuns, deși la drept vorbind i-ar fi fost foarte ușor ca s-o facă.

*
*   *   *

Capitolul al XIX -lea

Până spre sfârșitul toamnei veștile pe care Moise vodă Movilă le primea în legătură cu urzelile lui Lupu erau amestecate, incoerente, confuze și contradictorii, pentru că pe de-o parte nu-și înjgebase o rețea de iscoade la Stambul, care să cerceteze lucrurile, iar pe de alta pentru că fostul vornic se ascundea, iar urzelile și le țesea cu multă fereală. Odată cu începutul iernii lucrurile se schimbă însă, știrile înmulțindu-se și devenind tot mai clare și mai detaliate, căci pribeagul începe a unelti pe față, în văzul lumii, încât până și caimacamul putea culege fără dificultăți noutățile legate de demersurile întreprinse pe lângă slujbașii autorităților și înștiința domnul pe larg asupra lor.

Cum marele vizir era plecat încă din toamnă în părțile de răsărit ale imperiului în vederea războiului cu Persia și se așezase pentru iernat la Alep, Lupu se vedea silit să apeleze la slujbașii vizirești de mâna a doua, care îndeplineau treburile mai marelui lor, și-l aveau în frunte pe caimacam pașa, locțiitorul celui care lipsea. Numai că aceștia nu se socoteau în măsură să scrie talhăș-ul către sultan, prin care să ceară destituirea lui Movilă și numirea sa, încât sârgul i se consuma în gol. Întrucât era conștient de situație, care-i era neprielnică, curta cât se poate de stăruitor și pe noul mare muftiu așezat în locul celui sugrumat la sfârșitul lui decembrie.

Între timp, căzând în dizgrație în urma părelor solului polonez pan Borucki, care cam tulburaseră apele, Abaza pașa fu chemat la Stambul ca să dea socoteală pentru stricarea relațiilor cu Polonia, mai ales că se aflase că luase în captivitate și pe solul regelui Vladislav, pe mândrul și bogatul pan Alexander Trzebynski, lucru care amenința să creeze noi disensiuni, poate și mai greu de soluționat decât cele anterioare. E drept că, din orgoliu, sultanul se străduise să lase impresia că destituirea e rezultatul unei înălțări în slujbele de la palatul său Topkapi, și nu vreo oropsire. Deși venit la îndemâna sa, fostul vornic la început nu-l va băga în seamă, socotind că nu-i mai este folositor.

Dar declinul lui Abaza pașa fu de scurtă durată, de numai câteva săptămâni, căci iscusitul pașa izbuti să reintre în grațiile schimbătorului și nestatornicului împărat Murad al IV-lea, care, cum s-a arătat, în ciuda firii sale impulsive și crude, îi iartă totuși eșecul luptelor din Polonia, cât și minciunile însăilate, prin care încercase să-l amăgească, făcându-l să creadă într-o uriașă victorie dobândită la Camenița.

Lupu, imediat ce simți schimbarea intervenită, se va potrivi împrejurării, și, ca să profite de pe urma fostului său ocrotitor, din nou renăscut din cenușa sa, nu va întârzia să-l asalteze. Abaza vede în apariția sa un semn îmbucurător al noii sale înălțări, care e deci recunoscută de lume, și nu poate decât să se bucure și să-i primească cu încântare osanalele. De altminteri, în temeiul buneii impresii ce o avea despre boier, dar și din nevoia de câștiga partizani care să-l susțină și de a-i păstra în jurul său, nu va ezita de a pune în permanență câte o vorbă pentru pribeag chiar pe lângă sultan, promovându-i uneltirile.

De altfel încă din prima clipă în care câștigase din nou ascultare la slăvitul șahișah, Abaza pașa relua ideea reînceperii războiului cu Polonia. Chiar solii impuneau

revenirea la asemenea gând, căci condițiile de pace pe care le aduceau în discuție erau atât de umilitoare și împovărătoare pentru Turcia, încât nici măcar nu se putea pune problema de a începe vreo negociere în temeiul lor! Deci rămânea doar alternativa unui nou război, sârguia a dovedi Abaza, care în ultima lună încercase a neguța cu Alexander Trzebynski, iar în toamnă cu pan Borucki, pe amândoi ținându-i o vreme captivi, deci avea toate temeiurile de a ști clar ceea ce gândeau și năzuiau cei doi, deci opiniile pe care le avansa nu puteau fi în nici un caz ignorate! De altfel convingerile sale erau susținute și de ambasadorul moscovit de la Țarigrad, care stăruia de mai bine de un an ca Turcia să atace grabnic Polonia, cu care țara sa era în război. Iar pentru a-l ispiti pe Murad, îi făgăduia chiar unele compensații teritoriale drept răsplată și anume Cazanul și Astrahanul.

Măritul sultan, care aflase și pe alte căi pretențiile exagerate ale Poloniei, nu putea să nu dea dreptate fostului său favorit, pricină din care refuza de luni de zile să acorde vreo audiență solului tocmai sosit, oricât de fălos încercase acesta să se arate. Dar nu trebuie trecută cu vederea împrejurarea că, de fiecare dată când stăruia asupra nevoii de a relua bătăliile cu Polonia, Abaza pașa obișnuia să adauge că războiul nu se putea face atâta vreme cât pe scaunul de la Iași se afla trădătorul Moise Movilă, care și pe el vânduse vrăjmașilor, din pricina sa pierzându-se luptele din toamna trecută, căci el mințise că s-ar apropia cazacii, iar mai apoi ceruse să i se încredințeze neguțarea păcii, încât să poată întoarce lucrurile în folosul potrivnicilor. Cât timp va fi el domn în Moldova, succesul luptelor va fi compromis. Este mai rău decât o iscoadă de-a dușmanului. Pentru a fi siguri de victorie trebuia început cu înlocuirea și închiderea lui la Edikule.

Abaza pașa găsea și o alternativă la propunerea sa. Avea de ceva vreme și un înlocuitor potrivit pentru scaunul de la Iași, pe vel vornicul Lupu Coci, om de încredere, pe care îl cunoaște bine și este foarte fidel Porții, mai mult chiar decât un musulman. De altfel boierul e silit să se ascundă la Stambul, întrucât hicleanul Movilă, știindu-se dat de gol de acesta, a vrut să-lucidă, încât bietul om s-a văzut nevoit să plece în surghiun că să-și scape viața. Așa pățesc în Moldova toți cei ce dovedesc o neclintită credință către Măritul Devlet, căci mârșavul principe nu-i iartă.

Repetate de zeci de ori, reflexiile acestea pătrunseseră adânc în gândirea sultanului, închipuind o certitudine care nu mai trebuia demonstrată în vreun fel. Nu se grăbea însă să ducă la îndeplinire îndemnurile primite, atâta vreme cât nu luase nici o hotărâre în privința relațiilor viitoare cu Polonia. Abia atunci când va socoti că războiul e singura cale de a ieși din impas, va decide și soarta Moldovei și a domnului ei, își zicea Murad.

Pe deasupra era influențat și de dregătorii care credeau că, pentru o mai bună guvernare, principatele dunărene poate ar trebui să fie transformate în pašalâcuri, iar cetățile lor de margine în serhaturi. Abia conduse de slujbași otomani de nădejde, și nu de niște beraiale necredincioase, stăpânirea acestor teritorii ajunge să fie sigură.

Deci devenea tot mai limpede că apropierea războiului va impune grabnica deslușire a statutului țărilor dunărene. Și fie că acestea vor fi sau nu transformate în pašalâcuri, era neîndoios că Moise Movilă nu putea rămâne în scaun, așa cum demonstra cu îndărătnicie Abaza Mehmed pașa.

Chiar fără a avea o rețea de iscoade, prin capuchehaie și oamenii acesteia, Moise Movilă va afla în cele din urmă ce se spunea pe seama sa în distinsse cercuri ale seraiului de la Topkapi și va fi peste măsură de

îngrijorat. Dacă, imediat după căderea lui Abaza pașa fusese cuprins de un fel de beatitudine, crezându-se scăpat de la ananghie, curând după aceea, când își dădu seama că fostul valiu își redobândește trecerea pe lângă padișah, se trezește din transă și începe a privi mai realist lucrurile. Drept care expedie tainic unor bancheri varșovieni, ba prin Galați și unui bancher venețian, niște putinele cu galbeni, să-i fie de nevoie când va fi mazilit, lucru ce nu părea a mai întârzia prea mult.

Deși se știa amenințat, om bun și cumpătat fiind, își păstră calmul, așteptând însă la pândă, cu inima strânsă, clipa când va trebui să fugă. Străjile de la hotarul dinspre Muntenia și de la Dunăre erau instruite ca să-i dea în permanență de știre dacă s-ar apropia de ele vreun slujbaş al Porții. Porunca era ca să-i arate osmanlăului toată cinstea și ascultarea, dar să facă tot ce vor putea ca să-i încetinească mersul, încât curierul trimis de ei să ajungă înaintea turcului la Iași, iar lui să-i rămână vreme îndeajuns ca să fugă la adăpost în Lehia. De asemenea întări straja palatului, ba adăugă și un mic trup de oaste care trebuia să-l păzească strașnic la orice ieșire de la Curte, împresurându-l, încât nimeni să nu se mai poată apropia de el.

Cum în primele luni ale noului an 1634 de la nașterea Mântuitorului și al 7142-lea de la Facerea Lumii, ieșit la vedere, Lupu devine peste măsură de agresiv și de îndrăzneț, Moise vodă va afla, nu fără îngrijorare, mai tot ce pune la cale pentru dobândirea scaunului. Între altele e înștiințat că bunul Kurt Celebi, care în urmă cu câteva luni se oferise plin de generozitate să-i fie și lui de ajutor, văzându-și banii recăpătați, se grăbise să treacă în tabăra lui Lupu, împrumutându-l din gros și pe acesta, în nădejdea de a dobândi și de pe urma lui dobândă bună. Acest „făcător de domni” cum îi plăcea lui însuși să-și zică, nu se dădea de-o parte de la nimic dacă era vorba de câștig. Pentru el nu

exista scrupul, morală, demnitate sau principii dacă puteau ieși parale. Toate acestea nu erau decât vorbe de amețit firile slabe! Nu avea însemnătate câți oameni erau călcați în picioare dacă afacerea era spornică!

Dar acesta nu era singurul cămătar contactat de Lupu. Era evident că fusese cuprins de febra împrumuturilor, ceea ce însemna că intrase în legături cu o seamă de dregători pe care trebuia să-i mituiască în grabă. După câte aflase, unul dintre ei era cîslar-agasî, adică mai marele eunucilor din seraiul împărațesc, care avea acces neîngrădit la sultan, bucurându-se de o mare înrăurire, chiar dacă slujba sa nu se număra între acelea care să-și găsească locul printre instituțiile care închipuiau pârghiile puterii. Blajinul Moise Movilă, în ciuda bonomieii sale, simțea totuși din când în când că ura din toată inima pe Kurt Celebi, ori pe vornicul Coci, pentru lipsa lor de conștiință și de scrupul. Dar nu avea ce face. Viața mergea înainte cu toate asperitățile și brutalitățile ei, iar el trebuia să-i țină piept.

Tocmai când Moise vodă Movilă era copleșit de vămășagul acestor griji, având prea puțină vreme de a se mai gândi și la alții, i se înfățișară cei doi frați Cantacuzini, Toma și Iordache, primul biv vel sluger¹⁹⁷, celălalt treti vistiernic, cu rugămintea de a li se da voie să pornească de grabă spre Țarigrad, căci primiseră veste că fratele lor mai mare, Mihail, cel care purta numele unui bunic vestit, mai vârstnic cu doar câțiva ani față de ei, fusese atins de o molimă și se afla de ceva vreme pe patul de moarte. Voiau să se zorească, în nădejdea a-l mai prinde în viață și a-și putea lua rămas bun de la el. Își înștiințaseră și fratele Constantin din Muntenia, mare postelnic al lui Matei vodă, cu care sperau să se întâlnească pe drum.

Movilă le dădu imediat încuviințarea, cu atât mai mult cu cât Toma nici nu era în slujbă în acea clipă, dar îi

---

¹⁹⁷ Fost mare sluger.

rugă pe cei doi, ca, de vreme ce tot vor ajunge în inima împărăției, să bage puțin de seamă la uneltirile lui Lupu și să-l înștiințeze de cele ce vor izbuti să afle. Frații făgăduiră că-i vor urma ruga și-i vor trimite curând una din slugi fie cu scrisoare, fie doar cu lămuriri în viu grai. Deci încă din primele zile ale lui martie se așternură temeinic la drum, nădăjduind ca până cel târziu la jumătatea lunii să se afle la căpătâiul fratelui lor care se stîngea.

Împotriva lui Matei vodă Basarab, Abaza pașa nu veni cu nici un fel de învinuiri, el intrând într-un benefic con de umbră, marii stăpânitori, după ce doi ani îi tot puseseră soarta în joc, păreau să fi uitat de el. Dar cu toate acestea nici dânsul nu era mai liniștit decât Moise Movilă, căci aflase că în cercurile din jurul padișahului începuse a se vorbi de transformarea țărilor române în pašalâcuri. Matei auzise că s-ar fi avansat chiar niște propuneri de beilerbei ce urmau a fi numiți în fruntea noilor stăpâniri. Deci acesta îi putea fi sfârșitul, în ciuda protecției fostului valiu al Silistrei, drept care și lui îi cam țâțâia inima, văzându-se în primejdie de a-și pierde scaunul, îngropat într-un uriaș morman de datorii. Cum se va descurca mai apoi cu cămătarii zău dacă știa și-și putea închipui. Desigur îl vor sfâșia, și vor cere să i se confişte tot avutul, lăsându-l lipit pământului. Situația era de-a dreptul disperată. Cum se părea că Abaza s-ar fi lipit iarăși de padișah, singura nădejde era ca acesta să pună o vorbă ca planul transformării în pašalâc, al Valahiei cel puțin, să mai fie amânat o vreme. Drept care mai trimise grabnic niște peșcheșuri fostului valiu, deși nu se mai descurca cu datoriile, iar lui Rákóczi îi scrisese după ajutor, rugându-l să ceară capuchehaiei sale să-l sprijine pe lângă kethuda bey și împărat.

Față de crai avea niște datorii neachitate de vreo doi ani, căci în vremea pribegiei făgăduise a-i da un tribut de vreo 6000 de taleri anual, ba se legase că-i va vărsa și cei

vreo 5000 de taleri fĂgĂduiți de înaintașul sĂu Leon vodĂ Tomșa, dar din cauza sumelor uriașe plătite pentru cumpĂrarea tronului nu avusese de unde scoate banii pentru a acoperi promisiunile făcute principelui ardelean. De aceea nu prea știa cum va  ntĂmpina craiul cererea sa, nesușinută cu sunători, dar nu avea încotro, trebuia sĂ încerce ca sĂ-l abordeze chiar cu riscul unui refuz. Adevărul va fi cĂ RĂk czi, deși  i va cere în termeni destul de grosieri achitarea obligațiilor, îl va sprijini totuși prin scrisori trimise la Țarigrad, tocmai în nĂdejdea de a-i mai lĂsa ceva vreme ca sĂ-și poatĂ respecta angajamentele. Dacă Matei cĂdea, nici mĂcar speranța de a obține mĂcar o parte a cĂștigului nu o putea avea.

Oricum cei doi domni urmĂreau cu încordare pendulĂrile stĂpĂnitorilor de la Țarigrad, conștienți cĂ schimbĂrile de opinii ale acestora le influențau decisiv soarta. Curierii capuchehaielor și iscoadelor ce le aveau acolo făceau drumul de la Stambul acasĂ cel puțin odată pe sĂptĂmĂnĂ, spre a aduce noutĂți.

Deși nimeni nu va explica vreodatĂ epopeea lui Abaza pașa și noul statut pe care-l va dobĂndi, oscilĂnd între o dizgrațiere și o ridicare în rangul curții împĂrĂtești, ciudatele rĂsturnĂri petrecute nu închipuiau totuși pentru Matei vodĂ Basarab și pentru Moise vodĂ MovilĂ chiar un mister, cĂci dĂnșii știau cele  ntĂmplare la Camenița, cunoșteau mersul tratativele cu hatmanul coroanei poloneze, auziserĂ de minciunile servite sultanului, încĂt puteau totuși înțelege supĂrarea acestuia și necazurile cĂrora le cĂzuse victimĂ valiul.

ÎnsĂ ei doar puteau bĂnui ce se petrece în seraiul împĂrĂtesc, cum se cumpĂnesc acolo  nrĂuririle în jocul puterii, mai ales cĂ firea sucitĂ, inconsecventĂ, impulsivĂ, și sĂngeroasĂ a padișahului putea pricinui schimbĂri din cele mai neașteptate, reacțiile sale fiind de imprevizibile, cu atĂt

mai mult cu cât dispoziția sa sufletească era în permanentă modificare. Acum puteai fi în grațiile sale și imediat după aceea puteai fi trimis la eșafod. Saltul dintr-o extremă în la cealaltă putea fi fulgerător și fără vreun semn de tranziție premergător. Iar soarta fostului beilerbei era și ea supusă acestor fluctuații, încât un sol putea arăta că trecerea sa pe lângă împărat pare în ascensiune, în vreme ce următorul istorisea că ea a intrat în declin, așa că știrile erau vrastate de numeroase întretăieri întunecate. Iar cum, din cauza drumului îndelungat, veștile întârziiau vreo săptămână față de clipa despre care făceau vorbire, principii nu aveau cum ști sigur care era starea lucrurilor în clipa când îl ascultau pe olăcar, ea putând fi deja preschimbată.

În chipul unui umor trist, merită pomenită și împrejurarea că aceeași veste care îl mârnea pe unul, îl bucura pe celălalt, căci înălțarea lui Abaza nu putea decât să-l îngrijoreze pe Movilă, dar să dea speranțe de bine lui Matei, și invers. Oricum, dacă Abaza arunca o vorbă unui astfel de om crud, iute din fire și necugetat, care nu stătea să reflecteze prea mult, era greu să prevezi la ce să te aștepți.

De altfel chiar dincolo de imboldurile lui Abaza, putea surveni și vreo decizie năprasnică inspirată de feluriți alți factori, spre pildă sfaturile unora dintre ceilalți apropiați ai Înălțimii sale... Deci în plămădirea destinului ținuturilor românești, nu intrau în joc, nici pe departe, numai răutățile aruncate de Abaza pașa, ci viitorul lor atârna de evoluțiile schimbătoare ale stării sufletești a sultanului...

Nestatornicia aceasta era pricina din care pe ambii domni îi încerca în aceste luni de început ale anului 1634 un simțământ de incertitudine, de alarmă, de frică chiar.

Oricum, simplificând și rezumând, putem ajunge la următoarea încheiere. Aflând că Abaza pașa, după năprasnica sa cădere, a reintrat după doar câteva săptămâni în grațiile lui Murad, Matei s-a bucurat, știindu-l protector al

său. După ce o vreme îl considerase un reazem pierdut, și-l plânsese, acum vedea că trăinicia stăpânirii sale renaște și saluta cu bucurie reînălțarea fostului valiu. Din nou acesta putea pune o vorbă bună pentru el, deși ieșirile sucite și năzuroase ale lui Murad îi puteau fi totuși fatale!

Nu același lucru se întâmpla la începutul noului an cu Moise Movilă. Acesta își dăduse seama de câteva luni că Abaza îi este cel mai aprig dușman, și nu știa cum să se ferească mai bine de el. Declinul său îl bucurase. Scăpa de un potrivnic. Iar revenirea sa îl îngrijoră peste măsură, căci din nou devenea primejdios, cu atât mai mult cu cât auzise că Lupu îi dădea târcoale, câștigându-i grația. Prin capuchehaie Movilă aflase că fostul vornic îl vizita stăruitor chiar și acasă, punând desigur la cale ceva, și nu era greu de ghicit ce anume. Cel mai eficient mod de a pune capăt josnicelor sale uneltiri ar fi fost să fie asasinat, dar pentru blândul Movilă vodă asemenea gând năprasnic era de neconceput, oricât de mare ar fi fost răul pe care i-l făcea. Lupta sa cu adversarii nu putea trece dincolo de-o anumită limită...

Fiecare dintre cei doi dușmani, Abaza și Lupu, erau primejديوși prin sine, chiar luați singuri, dar uniți, prindeau tăria unei vijelii... Movilă era din cauza asta tot mai îngrijorat, așteptându-se în orice clipă la o nouă mazilire și chiar la o consecințe și mai rele. Iar cum nu putuse uita cele pățite la prima descăunare, când, încercând să fugă la adăpost în Polonia, ajunsese în prizonierat tătarăsc, se puse să-și întărească garda personală. Adunase peste o mie patru sute de lefegii, care-l păzeau în permanență, în afara unităților obișnuite, care făceau de slujbă săptămânal la palat. Acum era singur, fiind văduv și fără copii, după ce soața îi răposase și fusese astrucată cu câteva luni în urmă. Deci tot ceea ce făcea, tot ceea ce cheltuia era numai pentru sine și pentru liniștea sa.

În primele două luni ale noului an creștin, care, după socoteala hegirei, corespundeau începutului celei de a doua jumătăți a anului 1043, agitația și neliniștile iscate în sânul păturii ulemalelor, a „învățaților împărăției”, din pricina spânzurării cadivului de Niceea și a sugrumării marelui muftiu Ahîzâde, ajunseseră să se stingă, nemulțumirea intrând cumva în uitarea publică, între altele și în temeiul zvonului legat de porunca dată în vis padișahului de măritul Osman.

Drept care împăratul Murad, văzând primejdia trecută, își putu îndrepta atenția spre celelalte necazuri care-l mai zădărau. Iar unul dintre acestea erau solii poloni, care nu încetaseră cu stăruința obținerii unei audiențe la el, și răspândiseră pe ulițe tot soiul de cleveteli răuvoitoare și viclene. Slăvitul Murad se hotărî dintr-o dată. După ce vreme de câteva luni refuzase să-i primească, le transmise în sfârșit îngăduința de a i se înfățișa.

Era pe la începutul lui martie când mândrul fălosul pan Alexander Trzebinski și alți câțiva nobili din suita sa, ținuți din laturi, de brațe, de câte doi capugibași, fură purtați în fața măritului padișah, care ședea pe sofaua ce ținea loc de tron. Obișnuit dânsul nici nu-și lua în seamă oaspeții, iar întrebările nu le punea de-a dreptul acestora, ci lui caimacam-pașa, înlocuitorul marelui vizir care lipsea, neîntors încă din îndepărtările răsăritului, unde plecase cu oastea încă din toamnă și iernase la Alep. De astă dată, în mod surprinzător, padișahul se întoarse spre polonez, și, coborându-și privirile asupra sa, fără a ține seamă de canoanele și eticheta oricărei Curți, fie regești, fie împărătești, îl repezi nepoliticos și neprotocolar:

- Ce vrei la urma-urmelor? De ce mă tulburi?

Deși luat repede, solul nu se pierdu cu firea. Făcând o elegantă reverență, obișnuită la Curtea de la Varșovia, dar nu și la Stambul, răspunse plin de sine:

- Voiesc în primul rând să vă vestesc întronarea serenissimului rigă Ladislau-Vladislav al IV-lea de Vasa, înălțat în tron de peste un an de zile, spre nețărmurita bucurie a norodului său, ce-i stă smerit la picioare. Apoi mai doresc să supun încuviințării Măriei voastre hotărârea de a reveni la înțelegerea de pace dintre țările noastre, neguțată de pe vremea slăvitului vostru strămoș, Soliman Magnificul.

Auzind numele, sultanul se încruntă:

- Vrei să spui Osman!

- O, nu Prea-luminate. Soliman am spus, căci înțelegerea încheiată acum nici treisprezece ani a fost ruptă prin nesăbuinta slugii voastre, Abaza Mehmed pașa, care în necugetarea sa, ne-a călcat hotarul, fără să gândească la urmările gestului său.

Sultanul se înfurie dintr-o dată și nici nu-l mai lăasă să continue.

- Nici nu poate fi vorba de așa ceva! Dacă începi astfel, între țările noastre nu mai e loc de vreun tratat de pace și alianță, ci doar războiul poate dezlega neînțelegerile ivite. Pentru a ajunge la împăcare nu învoiala de pe vremea măritului Soliman trebuie înnoită, ci regele tău trebuie să treacă la credința mea, trebuie să-mi plătească tribut, să dărâme toate fortificațiile din lungul Nistrului și să-i țină în frâu pe zurbagii de cazaci, care se cam întrec cu gluma. Abia când se va învoi la toate acestea, putem începe neguțările!

- Atunci neîndoielnic între țările noastre va fi un năprasnic război, căci regele meu nicidecum nu va putea încuviința cerințele Luminăției tale.

Padișahul se ridică în picioare și puțin lipsi să nu smulgă spada din mâna silihtarului, care stătea puțin mai încolo, și s-o repeadă în pieptul solului. Pan Alexander Trzebinski, deși îi intui intenția, nu-și pierdu nici de astă dată cumpătul, ci continuă să apere interesele monarhului

său, în vreme ce din ochii înroșiți ai lui Murad săreau scânteii. După vreun ceas spiritele se încinseră în asemenea măsură, încât războiul apărea ca unica ieșire din impas. Cu acest mesaj se încheie întvederea audiența, spre îngrijorarea tuturor ambasadurilor acreditați în acea clipă la Istanbul, în rândul cărora începu o adevărată mișuneală, ca într-un mușuroi de furnici răscolit.

Iar frământarea lor nu era întâmplătoare, căci în vremea aceea Europa era sfâșiată de un aprig război, aflat în plină desfășurare, care mai apoi va căpăta numele de „războiul de treizeci de ani”¹⁹⁸. La prima vedere s-ar fi zis că împăratul habsburgic lupta împotriva principilor protestanți din imperiul său, care nu i se supuneau, încercând să-i aducă la ordine. Dar încleștarea era departe de a fi o simplă răfuială din lăuntru împărăției nemțești, legată de chipul cum trebuia înțeleasă credința creștină. Franța și Anglia, și mai ales cea dintâi, fără a fi un stat protestant, îi sprijinea pe răzvrățiți pentru a știrbi puterea habsburgilor, înlăturând hegemonia lor asupra continentului. Ea izbutise chiar să împingă în luptă unele state protestante, între ele numărându-se și Suedia. Aceasta intrase în confruntare în urmă cu vreo trei ani, fiind susținută discret din spate de pravoslavnică Rusie, care evident nu avea nimic comun cu protestantismul, pe care de altfel îl detesta chiar cu îndârjire, dar de bună seamă îi păsa de problema hegemoniei în Europa, pe care o dorea smulsă din mâna habsburgilor. Iar în lumina acestui joc de interese, toate socotelile se făceau calculând în ce măsură încleștarea dintre Turcia și Polonia putea sluji sau dăuna taberelor prinse în războiul de treizeci de ani și de aici smintita agitație a ambasadurilor.

---

¹⁹⁸ Războiul se desfășoară între anii 1618 – 1648, fiind în esență o confruntare dintre catolici și protestanți, prin statele care le stăteau în spate.

În acel moment se desfășura însă și o aprigă bătălie între Polonia și Rusia, care împiedica puterea din urmă să ajute prea mult pe suedezi, căci însăși soarta ei era în joc, o parte a teritoriilor fiindu-i cotropite. Însă dacă Polonia era atacată de Turcia, cea dintâi s-ar fi văzut silită să retragă o parte a trupelor cu care pătrunsesse în Rusia, încât cea din urmă, mai liberă fiind, putea da un ajutor mai substanțial suedezilor, care ar fi avut un spor față de habsburgi, pe care amenințau a-i copleși. De aceea austriecii nu vedeau cu ochi buni un nou război polono-turc, mai aprig și mai angajant decât cel din anul abia trecut, pornit la acea vreme doar de Abaza pașa, iar nu de sultan, ca acum.

Pentru a preveni asemenea eventualitate nefastă, ambasadorul habsburgic Adolf Graf von Puchheim se grăbi să-i propună sultanului să trimită un sol la Varșovia, încât tratativele să continue acolo, în nădejdea de a se ajunge la o pace mulțumitoare de ambele părți. În acest fel contele austriac spera, că, dacă nu va putea opri războiul, va izbuti cel puțin să-i amâne cât mai îndelungă vreme declanșarea, ceea ce era totuși un câștig și el.

După îndelungi discuții, la începutul lui aprilie, ideea fu în sfârșit acceptată de sultan, care însărcină pe Șahin aga să-l însoțească până acasă pe Alexander Trzebynski, care, încheindu-și misiunea în Istanbul, trebuia să se întoarcă la Varșovia. Și pentru ca solul otoman să arate și mai grozav decât fălosul polonez, sultanul îi dădu trimisului său o suită de 500 de însoțitori, deci aproape dublu față de câți avea celălalt. Și pentru a forța tratativele în folosul său, trebuia totodată să sădească convingerea că e neclintit în hotărârea de a porni războiul, încât potrivnicul, văzând amenințarea, să se sperie și să cedeze.

Drept care, chiar în vreme ce solii erau pe cale de a se așterne la drum, măritul padișah începu preparativele pentru a pleca pe urma lor în fruntea unei numeroase

armate, întărită cu nu mai puțin de șaizeci de tunuri, încât dorința sa nestrămutată de a începe o bătălie strașnică să pară cât mai verosimilă, iar înspăimântătoarea veste trebuia să ajungă la urechea rigii învecinate prin chiar gura solului său, care, tocmai când ieșea din oraș, văzuse cu ochii săi pregătirile întreprinse.

Dar înainte de a părăsi Țarigradul, Strălucirea sa mai avea de luat unele măsuri preliminare, prima închipuind-o stabilirea sorții Moldovei. Alcătui ca atare hatihumaiunul de mazilire a lui Moise vodă Movilă și-l împuternici pe caimacam-pașa să mâne deîndată spre Moldova un imbrohor sau capugiu în chip de iskemne-agasî, ca să-l scoată din dregătorie pe beiful de acolo, numindu-l în loc pe cel dorit de Abaza pașa, ce-i fusese înfățișat cu câteva zile în urmă. Apoi porunci noului domn, lui Matei vodă, craiului Rákóczi al Ardealului, lui Cantemir mârza, mai marelui tătarilor din Bugeac, tătarilor din Crimeea, lui Halil, noul beilerbei de Silistra, dar și celorlalți bei din vilaietele din Balcani, să fie gata de a i se alătura cu oștile lor în clipa când va porni, precum vârtejul, spre a nimici crăia cea necredincioasă a Poloniei.

Apoi trimise poruncă în îndepărtatele ținuturi ale Levantului ca Mürteza pașa, fost valiu de Silistra – Özü cu câțiva ani în urmă, acum beilerbei de Diyarbekir și vizir, care învinsese în chip zdrobitor cu vreo cinci – șase luni în urmă pe iranieni, să pornească spre Dunăre cu cei 20.000 de oșteni ai săi și cele 25 tunuri ce le avea, în vederea războiului cu Polonia, război ratat mai an de nepriceputul de Abaza pașa. Îi făcea chiar cinstea de a-i îngădui să i-o ia înainte, ca să-i deschidă strălucitul drum al gloriei. După ce va ajunge în Europa, îi orându-i să se îndrepte spre Rusciuk, unde va trece Dunărea pe un pod de vase ce se va face până ce va sosi acolo. De altfel beiful va urma de îndată porunca,

dar oastea sa, fiind întemeiată mai ales pe pedestrași, va ajunge la locul orânduit abia în vară, prin luna iulie.

Cel însărcinat să gătească podul peste fluviu, fu Matei vodă. Lui i se orânduie să aducă grinzile și scândurile trebuitoare și să se apuce temeinic de treabă. Ghimiile și caicele, cu care se puteau închipui un soi de picioare ale podului, erau păstrate din anii trecuți, prigonite la adăpostul limanurilor ostrovului Sloboziei, de dinaintea cetății Giurgiului.

Abia când toate aceste porunci fură date, măritul padișah purcese în sfârșit, cu nemăsurată pompă, la drum, fiind înșirați, spre a-și lua ziua bună de la el, toți slujbașii pe care-i lăsa în urmă, dar și toți ambasadorii acreditați la Istanbul, ieșiți smeriți înainte-i, ca să-l salute. În bubuit de tobe și chimvale, în țipăt ascuțit de surle, prin fața meterhaneli înșirate pe o latură a drumului, o porni mareț în dimineața zilei de 5 aprilie stil vechi de pe câmpia Davud pașa, de dincolo de străvechile ziduri ale Țarigradului, spre vestita cetate Edirne, urbe zisă odinioară a Adrianopolului, de unde drumul se bifurca, o ramură mergând spre apus, ca să ajungă la Buda ori spre Bosnia, iar cealaltă cotea spre răsărit, până în capătul de dincolo de Marea Neagră al împărăției, sfârșind pe la cetatea Özü sau Oceacov.

Va ajunge la destinație după douăsprezece zile, în urma unui marș care i se păru îngrozitor de istovitor. Aici se va opri spre a-l aștepta pe Mürteza pașa, care se afla pe undeva prin capătul de răsărit al ținuturilor Anatoliei, pentru ca acesta să-i deschidă drumul marilor victorii, așa cum hotărâse înainte de glorioasa lui plecare. De altfel falnica sa năvală se va împotmoli aici, el nemaifăcând vreun pas mai departe. De a ajunge la hotarele Poloniei nici nu putea fi vorba.

De altfel cronicarii musulmani, vorbind de această măreață expediție împotmolită la Edirne, vor istorisi o

singură întâmplare mai deosebită din răstimpul ei, care nu închipuia în nici un caz vreo mare izbândă, ci dimpotrivă. Cu mai mult de-o săptămână înainte de a ajunge la Edirne, făloasa oaste va ajunge din urmă treizeci de derviși indieni, care spre cinstirea lui Alah, aleseseră a trăi în sărăcie și amarnică strâmtoare, de curgeau zdrențele de pe ei. Văzând că se apropiau de ei gărzile împărătești de avangardă, care slobozeau drumul pentru trecerea nestânjenită a luminatului padișah, se ascuseră sub un pod ca să nu fie cumva întemnițați pentru cerșătorie.

Și-au stat ei doșiți până ce-au simțit că a ajuns în dreptul lor preaslăvitul șahinșah. În nătângia lor socotită că în fața unui cap atât de înălțat nu pot sta tupilați ca niște popândăi, ci e de datoria lor să iasă la vedere spre a se închina și a-și arăta smerita supunere față de stăpânire. Drept care năvăliră cu tot cioporul de mal în sus și se opriră în marginea drumului, făcând plecăciuni în toate direcțiile să li se vadă râvna și nemăsurata cinstire ce o poartă măritului cârmuitor. În clipa când se iviră și începură a țipa în chip de osanale aridicate preaminunatului stăpânitor al lumii, calul acestuia se sperie și se ridică în picioarele din spate. Luat pe neașteptate de smucitura dobitocului, mărețul sultan alunecă din șa, trecu peste crupa calului și se pomeni aterizând în fund în colbul din mijlocul drumului, încât sili întreaga oaste, care venea în urmă, să se oprească, spre a nu da peste el.

Năuceala sa ținu numai o clipă. Imediat își reveni, căci sftencii trăgeau de zor de el, pentru a-l așeza pe picioare. Furia lui nu cunoscua margini, căci rușinea pățită de o ființă sacră ca a sa, era de neîngăduit. Drept care porunci ca toți cei care îi știrbiseră măreția, lezându-i majestatea, să fie deîndată decapitați. Zadarnice țipeteleperate și rugile înfierbântate ale nenoriciților, care încercau a lămuri că dânșii voiseră doar să-și dovedească cinstirea ce o poartă

Măriei sale, fără gând de a face vreun rău. Deci sârmanii izbutiseră să scape de întemnițare, alegând în loc, fără voie, o moarte crudă. Aceasta a fost deci singura faptă de arme a lui Murad, în aprigul război dezlănțuit împotriva Poloniei.

Dar făloasele plănuiri ale padișahului vor pricinui nu numai o mare tulburare a vieții la Edirne, ci vor isca și adânci schimbări în destinul țărilor românești, stârnind o nețărmurită frământare, încărcată de teamă.

Matei vodă spre pildă se tot întreba de ce oștile turcești trec Dunărea dinspre Rusciuk la Giurgiu, deci făcând un ocol, când, pentru a ajunge în Polonia, ar fi fost mai firesc să ia calea Silistrei, pe unde drumul era mai scurt și mai direct. Iar explicația găsită nu putea fi decât una singură. Turcii nu ținteau să ajungă numai în Polonia, ci își propuseseră și altceva. Ce anume? După cele ce auzise că se zvoneau prin odăile Topkapi-ului, înțelese că era vorba de intenția de a transforma țările de din sus de Dunăre, din voievodate vasale, în simple pașalâcuri, conduse de beglerbei otomani. Dar asta însemna și sfârșitul său și al domniei abia începute... Deci perspectivele ce se puteau întrevădea nu erau tocmai liniștitoare...

Deși tremura sufletul în el de îngrijorare, se așternu totuși temeinic pe treabă, câteva sute de meșteri legând între ele ghimiile care trebuiau să închipuie picioarele podului. După aceea, de la o punte la cealaltă, așeză grinzi zdravene de stejar, pe deasupra cărora așternu o podină de scânduri groase cât palma. Pe la sfârșitul lunii iunie podul era isprăvit, dar Mürteza pașa, era încă departe. Abia trecuse pe meleagurile Europei, dar încă nu atinsese nici măcar hotarul eyaletului de Silistra, întârziind prin Rumelia, după ce se închinase padișahului la Edirne.

Dacă până și pentru Matei hotărârile luate iscaseră îngrijorate, e de închipuit că pentru Moise vodă Movilă, care-și știa soarta pusă mai demult în cumpănă, ele

stârniseră o adevărată spaimă. Iscoadele îl înștiințaseră că Lupu, care să fi avut la acea vreme vreo 40 sau 41 de ani, se înfățișase cu toată pompa cuvenită lui caimacam-pașa, iar după un divan împărătesc, chiar luminatului padișah, și că, primise deja firman de domnie. Aflase de asemenea că un imbrohor, cu tot alaiul de cuviință, se îndrepta spre Moldova, ca să-i aducă hatișeriful de mazilire. Era hotărât să nu-i aștepte intrarea în Iași. Va pleca înainte, ca să fie ferit de supărările mazilirii și de riscul unei ciocniri cu ceata de oșteni a slujbașului. Încă din răstimpul lunii martie se puse deci să-și adune pe îndelete avutul în chervane, care umpleau întinsa ogradă de afară a Curții. Avu grijă ca de astă dată să nu uite nimic. Nu se grăbea însă. Hotărâse s-o ia din loc doar în clipa când grănicerii îl vor înștiința că imbrohorul cu firmanul de mazilire atinsese hotarul de miază-zi, fie la Focșani, fie la Galați. Până atunci era hotărât să cârmuiască mai departe, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, și să țină divanele după orânduiala obișnuită.

La prima vedere așezămintele și obiceiurile Curții păreau netulburate, deși la un moment dat se ajunge la o situația puțin neobișnuită, căci în vreme ce el stătea în tron, toți știau că la Stambul firmanul de domnie se găsea în mâna altuia. Deci țara avea doi voievozi în același timp, lucrurile petrecându-se cumva ca în Muntenia, unde fusese un răstimp când domn era și Matei Basarab și Radu Iliș, cel din urmă cu numele, iar celălalt așezat în scaun și guvernând efectiv.

De altfel, în acele zile de curioasă liniște, Moise vodă Movilă se pomeni cu o bizară scrisoare din partea vornicului Lupu Coci, pe care o citi cu mare mirare, ba chiar cu nedumerire. Cartea, cum îi va explica prin viu grai curierul care o adusese, era trimisă cu mare grăbire, pentru ca să ajungă cu mult înaintea imbrohorului care trebuia să-i vestească mazilirea. În ea era înștiințat că fusese descăunat,

iar el, Lupu, fusese numit domn în locu-i fără voia sa. Dar să nu-i poarte resentimente, căci facerea domnilor nu este în puterea oamenilor, ci ea exprimă vrerea lui Dumnezeu. Deci nu trebuie să i se găsească lui vreo vină. El nu a făcut decât să urmeze calea poruncită lui de Ziditorul Lumii, care le așează soarta la toți, cu sau fără încuviințarea lor. Dar se simte dator să-i scrie din sinceră recunoștință, ca semn de mulțumire, întrucât făcuse mult bine casei lui și oamenilor săi, neprigonindu-i în nici un fel, ci lăsându-i în voia lor, să meargă unde ar fi avut poftă, fără de nici o îngrădire sau nevoință. Ori atâta grațitudine nu se poate nici uita, nici trece cu vederea, de aceea simte îndemnul de a-l avertiza asupra primejdiilor ce-l pasc, ca să se poată feri de ele, dânsul voind doar să-i întoarcă în acest chip binele cu care-l blagoslovesc.

Iar întâiul sfat ce se grăbește să i-l dea este acela de a nu veni în nici un caz la Țarigrad, căci aici are mulțime de vrăjmași dornici de a se răzbuna asupra sa, care nu-i văd cu ochi buni reîntoarcerea și ar putea păți ca biet Barnovschi vodă, mai ales că și el e bănuț de prea bun prieteșug cu Leahii. Deci pentru a-și păzi libertatea și chiar viața, să se ferească a rămâne în împărăție, ci mai bine să pribegească în Polonia, unde desigur va găsi adăpost și protecție, putând duce acolo, până la capătul zilelor, o viață liniștită și tihnită, cum și-ar dori el însuși, dacă Dumnezeu nu i-ar fi hărăzit altă soartă, mult mai grea și mai trudnică. Și e bine să fugă din Iași încă înainte de sosirea aceluia iskemne-agasî, ca acesta să nu găsească vreo cale de a pune stavilă scăpării sale spre slobozenie.

Movilă citi și răsciti răvașul, nevenindu-i să creadă că e adevărat. Știa prea bine că Lupu îl săpase în fel și chip ca să-l uzurpe, îl ponegrise în chipul cel mai josnic, aruncând asupra-i vini închipuite, numai ca să-l poată acuza și spurca în ochii otomanilor, și acum dintr-o dată dădea în

brânci cu nețărnumurita grijă ce i-o purta! Începu să se întrebe dacă nu se înșelase toată vremea asupra firii adevărate a vornicului, învinuindu-l pe nedrept sub înrâurirea potrivnicilor săi. Poate că omul avea un suflet mult mai bun, mult mai simțitor și mai recunoscător decât vorbea lumea și crezuse el însuși. Pesemne clevetitorii îl ponegreau și-l întinau și pe el la fel, nedreptățindu-l numai din plăcerea de a face rău. În noua lumină în care i se înfățișa, se simțea dator să-și reconsidere părerile despre boier, care se dovedea o ființă mult mai inimoasă, mult mai cinstită, mai îndatoritoare, mai sensibilă decât îl socotise ani de zile.

Știa și el, chiar fără a fi nevoie să mai fie avertizat, că la Țarigrad viața îi putea fi amenințată, de aceea nici nu avea de gând să se întoarcă acolo, iar fuga în Polonia și-o proiectase chiar din clipa când apucase pentru a doua oară drumul Ieșilor. Dar asta nu scădea meritul lui Lupu, care se gândea cu atâta grijă la liniștea și viitorul său fericit. Oricum, nici în vis nu se așteptase la asemenea atitudine din parte-i. Era cu adevărat o surpriză. Trebuia să-i fie recunoscător... E ciudat cât de mult te poți înșela asupra oamenilor, își zise bunul, cumpătatul și credulul Moise vodă Movilă, împăturind, impresionat, hârtia.

De altfel după numai câteva zile fu înștiințat că la hotar apăruse imbrohorul, însoțit de o ceată de ieniceri și achingii. Imediat porunci ca mulțimea chervanelor din ogradă să închege convoiul băjeniei și s-o pornească deîndată spre Hotin, pe unde să treacă Nistrul spre crăia Poloniei, locul slobozeniei sale. Deși domnia îi fusese scurtă, având însă experiența din urmă cu doi-trei ani, adunase o avuție însemnată. Pleca în surghiun, cărând cu sine nu mai puțin de „60 de povere de bani”, cum zice cronica, dar și multe alte lucruri de preț, păzit fiind de peste 1400 de lefegii călări, mulți dintre ei leși. Era însoțit și de

unii dintre boieri, care-l regretau pentru înțelegerea, cumpătarea și bunătatea sa.

La Hotin majoritatea dintre boieri se opriră și-i doriră călătorie plină de împliniri și se reînturnară la Iași, să aștepte venirea noului domn, de care știau cu toții, deși purtătorul firmanului, chipurile secret, era încă pe drum, nefiind ajuns încă nici până la Vaslui.

Puțini trecură dincolo. În fruntea acelor care-și părăseau cu părere de rău țara se afla jupân Iancu Costin, cel ce fusese odinioară mare postelnic, iar în urmă, în vremea lui Movilă vodă, mare hatman. Divanitul presimțind urgia pe care Lupu o va dezlănțui împotriva adversarilor, fuge definitiv din Moldova. Dânsul cunoștea prea bine firea nedreaptă, silnică, îngâmfată, crudă a lui Lupu și, spre deosebire de Moise Movilă, nu se lăsase nici impresionat, nici înșelat de duioasa și grijnică lui scrisoare, socotind mai prudent să i se ferească din cale, dacă voia să scape cu pielea întregă. Așa că preferase pribegia în țară străină în locul unei întâlneri cu nemilosul și părtinitorul Lupu. Și nici el, și nici Moise vodă Movilă nu vor mai apuca să revadă vreodată ținuturile Moldovei, de care cel dintâi, cel puțin, se simțise foarte legat și cărora le va duce amarnic dorul până la sfârșitul zilelor. Amândoi vor muri neîmpăcați în străinătate.

Dar hatmanul Costin nu se alăturase singur alaiului domnesc, ci își luase cu sine și nevasta, dimpreună cu pruncii, dintre care cel mai mic nu împlinise încă anul, fiind în scutece. El fusese botezat Miron, în amintirea lui Barnovschi vodă, cel răposat în chip crâncen de curând. Acesta era unchi nevestei. La acea vreme nimeni nu va bănuși că micuțul, ce nu știa încă a vorbi, va fi viitorul mare cronicar, al cărui nume va străpunge veacurile, amintirea lui supraviețuind până în zilele noastre.

Moise Movilă, vădov de câteva luni, care știa de rădvanul Costinilor și văzuse de mai multe ori pe cel mic, privea cu duiosie la cel în scutece, căci se născuse cam pe când ar fi trebuit să vină pe lume și pruncul său, care însă murise în chinurile facerii dimpreună cu maică-sa. Ori băiețelul hatmanului îl făcea să se gândească, cu sufletul îndurerat, la cei pe care-i pierduse.

Spre deosebire de tatăl său, la vreo doi ani după moartea acestuia, Miron Costin va reveni la moșiile părintești. Întoarcerea survenea după două decenii de pribegie, deci în clipa în care împlinea vreo 19-20 de ani. Să fi fost prin leaturile 1652-1653 când trecu înapoi hotarul, încât apuca în Moldova vremea de apus a lui Lupu, fiind martorul răzvrătirii logofătului Gheorghe Ștefan, care-l va surpa pe prigonitorul tatălui său. Tânărul, care urmase școlile leșești ale vremii, fiind peste măsură de dăscălit, își începe traiul în țara regăsită, alipindu-se casei vel vistiernicului Iordache Cantacuzino, căruia îi va sluji o vreme ca icioglan.

*

Pentru Moise vodă Movilă vor rămâne însă un mister, nicidecum dezlegat, împrejurările care-l determinaseră pe biv vel vornicul Lupu Coci să-i scrie acea carte plină de dragoste, de recunoștință și îngrijorare, prin care sânghina să-l ferească de năpastele prigoanei otomanilor. El se va întreba, fără a afla vreodată răspuns, ce se va fi întâmplat la Țarigrad atât de copleșitor, încât vornicul, mișcat, s-a socotit dator să-i scrie neîntârziat, fără a bănuși că la mijloc nu fusese decât un calcul meschin și cinic.

Deci pt a înțelege modul cum ia venit lui Lupu ideea scrisorii, e nevoie de a cerceta întreaga istorie a luptei sale

pentru putere, căci abia atunci se pot întrevedea rostul și dedesubturile neașteptatei sale ieșiri atât de altruiste.

Adevărul era că Lupu dezlănțuise cu mulți ani în urmă această aprigă bătălie pentru înscăunarea sa, care deci nu începuse, ci doar culminase cu răscoala pornită împotriva lui Alexandru vodă Iliș de Paștele trecut. Iar dacă atunci renunțase vremelnice la înțeleștare, n-o făcuse pentru că și-ar fi abandonat vreo clipă visul, ci pentru că, foarte bolnav fiind și zăcând, fusese încercat de teama că va muri și-l copleșise o trecătoare slăbiciune. De altfel era furios în acea împrejurare pentru că avusese sentimentul că fărtații boieri, care socoteau că numai ei întrupau țara, amenințau să-i îngrădească vrerea. Ori el nu concepea gândul ca voința sa să se supună vreunor legi, vreunor îngrădiri sau reguli, nu răbda să asculte de cineva, de vreun sfat, oricât de îndreptățit ar fi fost, ci puterea trebuia să-i fie absolută, despotică, iar el să fie socotit ca situat deasupra legiurilor, ce închipuiau îndatorire numai pentru alții. Toți trebuiau să se supună orbește capriciilor sale dacă doreau să fie tolerați printre aleși. În raport cu el nimeni nu putea avea drepturi, dânsul trebuind să fie privit ca Dumnezeu în lumea pe care ar fi cârmuit-o. Ori văzând îngrădirea care i se impunea, și copleșit de teama morții, voise a se răzbuna pe cei lăsați în urmă, împingând asupra altuia jugul ce se încercase a se pune lui, de aceea îndemnase la alegerea lui Barnovschi, lucru de care mai apoi, când se înzdrăveni, îi păru foarte rău.

Deci după ce trecuse de impasul slăbiciunii de-o clipă, și-a reluat cu îndârjire lupta, dar nu visa pur și simplu la putere, ci năzuia la o putere absolută, neîngrădită, care să-i dea drept de viață și de moarte asupra celor din jur. Ambiția sa îl costase viața pe Barnovschi, căci după, cum se va lăuda mai târziu Vasile Lupu Coci marelui vizir, lui i se datora și ispitirea lui Barnovschi în împărăție și împingerea

la Țarigrad, cât și dovedirea vinovăției sale față de măritul sultan.

Dar obsesia pentru putere ce-l bântuia, nu-l făcea orb, ci, dimpotrivă, foarte receptiv la primejdiile ce-i stăteau în cale. Întrevăzuse de aceea imediat riscul când Movilă fusese numit domn, așa că fugise grabnic din Iași. Însă pribegia nu închipuise o renunțare la vis. Evident, din mijlocul codrilor unde se ascunsese la început, nu avea cum și cu cine unelti! Dar de cum părăsise Moldova, se pusese din nou pe urzit.

Își reluase opera odată cu audiența cerută lui Mehmed Abaza pașa, pe care îl încântase. Acesta îl aprecie peste măsură de mult pentru nemăsurata bogăție pe care izbutise s-o adune, pentru atașamentul nețârmurit față de Poartă, pentru greutatea cuvântului său, pentru făgăduielile sforăitoare de a-i ține partea în orice împrejurări, dar și pentru ostilitatea arătată față de Polonia, care i se părea cât se poate de sinceră. Pesemne turcul simțea că chiar firile lor aveau ceva în comun, ei semănând pe undeva, de parcă ar fi fost frați gemeni.

Această bună părere i-o va păstra și după ce fusese scos din slujba de beilerbei și ajunsese musahib la curtea împărătească. Ba poate că tocmai din această nouă postură îi fusese de mai mare folos lui Lupu decât înainte, căci acum pare-se că izbutise să-l convingă pe slăvitul sultan Murad, că războiul cu Polonia nu se putea purta până ce trădătorul Moise vodă Movilă nu era scos din domnie. Această judecată, repetată stăruitor săptămâni în șir padișahului, fusese poate cheia înlăturării potrivnicului lui Lupu, tocmai aflat în scaun.

Cum în răstimpul lui martie împăratul Murad al IV-lea va opta definitiv pentru războiul cu Polonia, soarta lui Movilă fu pecetluită. În doar câteva săptămâni protejatul lui Abaza fu înfățișat lui caimacam-pașa și în temeiul talhășului

său, fu primit imediat de sultan și numit domn al Moldovei. Lupu putea fi mulțumit. În sfârșit își atinsese ținta, ba devenise domn chiar fără să aibă nevoie de încuviințarea țării, sau fie și numai a unor boieri, căroră ar fi trebuit să le fie recunoscător pentru bunăvoință, pricină din care ar fi fost dator să-și împartă cumva puterea cu ei. Acum puterea, în toată deplinătatea ei, era numai a lui, fără nici un fel de îngrădire, din nici o parte. Dacă avea a se teme de cineva, acesta era singur padișahul.

Evident, nu uitase nici o clipă că izbânda sa nu atârna de o singură voință. Pentru a obține toate încuviințările trebuitoare, se cuvenea să fie unse temeinic roțițele întregii mașinării care cârmuia împărăția, începând chiar cu padișahul, care nu numai că era cunoscut ca lacom din fire, dar în acea clipă avea o stringentă nevoie de bani pentru războiul pe care tocmai îl încuviințase și pentru care strânsese armata pe câmpia Davud-pașa de lângă Istanbul. Unele guri zvoneau că i-ar fi dat un peșcheș de numai 20 000 de taleri, încât se putea spune că scăpase destul de ușor. Ce plocoane va fi dăruit altora, nu s-a putut afla, letopisețele păstrând tăcerea asupra lor, ceea ce nu înseamnă că ar fi lipsit. Oricum între aceia care se bucuraseră de dărnicia sa se număra în primul rând kîzlar-agasî, adică mai marele eunucilor care păzeau haremul. Lui i se alătura imbrohurul, care era căpetenia staulelor împărătești, apoi ciohodar-agasi, adică acela care grijea de încălțările padișahului, mutbah-eminii, intendentul bucătăriei imperiale, ori chiurci-bașa, blănarul seraiului înalților sultani. Iar lista celor răsplătiți era departe de a se opri aici...

Deci sârguind să atragă bunăvoința cât mai multor slujbași din suita padișahului, avea nevoie de un morman cât mai mare de sunători. Cum averea nu-i ajungea, iar pe de altă parte era bine să păstreze ceva pus de-o parte, se va adresa lumii cămătarilor din împărătescul târg, căci aceștia,

prin banii ce-i aveau la îndemână, puteau înălța ori prăvăli orice candidat la tronurile dunărene. Iar cel mai încrâncenat „făcător de domni” ai acelor ani rămânea odiosul Kurt Celebi, cuscrul lui Alexandru vodă Iliăș.

Din câte aflate, zaraful își abandonase încă din anul trecut cuscrul și ginerele, căci socotea că aceștia nu-i mai puteau aduce câștig și încercase a se alipi de Movilă, căruia însă nu-i împrumutase decât prea puțini bani, încât se alesese cu o dobândă, după cât se părea, destul de mică, lucru care nu-l prea mulțumise. Iar dacă se luau de bune zvonurile, își și primise partea de la Movilă, încât nu prea mai avea treabă cu acesta. Deci putea fi disponibil, adică foarte probabil în căutarea disperată a unei noi căi de câștig. Drept care Lupu se grăbi să-l abordeze, deși cu doar câteva luni în urmă, apărând scaunul cuscrului alungat din Iași, îl acuzase de pricinuirea răskoalei din Moldova și de uciderea a o seamă de greci și turci, afară de cele 3 victime ce-l aveau în frunte pe Vevelli. Iar ca pâra să-i fie ascultată, ca și în pricina cu Matei vodă Basarab a ginerelui său, adusese de jălbași împotriva-i o ceată de femei, chipurile văduvele celor pieriți, ca să se plângă de răul suferit. Dar că să poată ajunge la banii săi, ce-i puteau fi folositori, vel vornicul se făcu a uita aceste atacuri virulente și răul pe care voise să i-l pricinuiască, apărându-l pe Iliăș. În lupta pentru putere nu era loc de duioase gingășii, de sensibilități sau de sentimente.

Deci trecând peste cele petrecute în anul trecut, ceea ce numai semne de prietenie nu erau, Lupu se înfățișă în strălucitul serai al cămătarului, unde fu întâmpinat ca un oaspete îndrăgit. Pesemne Celebi aflate deja că în scurt vornicul va ajunge domn, drept care fu numai miere. Mirosul unui gras câștig îl făcu pe cămătar să se învoiască repede cu împrumutul cerut, încât cei doi deveniră dintr-o dată buni prieteni, toate certurile și învinuirile făcute

odinioară de-o parte și de alta fiind uitate, de parcă nici n-ar fi fost vreodată, ci iubirea i-ar fi unit dintotdeauna.

Lupu vedea folosul banilor grecului turcit, și era ispitit de ei, dar nu avea nici o încredere în el, socotindu-l primejdios chiar pentru viitorul său. Înălțase e drept o mulțime de domni, înrudindu-se chiar cu unii dintre ei, dar nu numai că-i abandonase când nu-i mai aduceau câștig, dar susținuse chiar potrivnici de-ai lor, grăbind căderea foștilor oblăduiți. Deci nu era taler cu două fețe, ci unul cu nenumărate fețe, care putea fi folosit doar atâta vreme cât, având de luat o dobândă, dădea în brânci ca să te slujească, trebuind însă imediat fărâmat după aceea, ca nu carecumva să se înhăiteze cu vrăjmașii! Prin urmare lunile astea era bine să-i fie cel mai îndatoritor prieten, dar, după ce-l jumulea zdravăn de bani, trebuia să se gândească cum să scape de el, căci numai așa își putea asigura viitorul. De altfel nu fu singurul cămătar cu care încheie învoieli, dar ceilalți nu aveau însemnătatea și trecerea lui Celebi.

Tocmai în vreme ce fu înștiințat să se pregătească spre a se înfățișa împăratului pentru întărirea în scaun, află că în târg apăruseră feciorii lui Andronic Cantacuzino, care se socoteau scoborători din vestiții împărați bizantini de dinainte de aridicarea osmanlâilor. Mihai Cantacuzino, feciorul cel mai mare al răposatului Andronic, era pare-se pe patul suferinței și-al morții, iar frații veniseră să-i ție lumânarea. Doi dintre ei, Toma și Iordache, erau dregători prin Moldova, iar cel de al treilea, Constantin, fusese aridicat la rang de mare postelnic de noul domn muntean, Matei vodă. Nu era rău să-i câștige, mai ales că pe primii doi îi cunoștea, căci adesea trecuseră prin odaia sa de oaspeți din conacul ce-l stăpânea în târgul Ieșilor, pe care o ținuse deschisă tuturor doritorilor.

Nu-i fu greu să-i întâlnească, iar cei doi înțelesesă repede că steaua sa tocmai începuse să urce și că în scurt va

trebui să i se închine ca domn. Așa încât, deși Moise vodă Movilă îi rugase să-i slujească de iscoade pe lângă Lupu, trecură imediat de partea acestuia și puseră ei înșiși câte o vorbă pentru el pe lângă slujbașii pe care-i cunoșteau, pentru a trezi ceva recunoștință în sufletul său. Vornicul Lupu le primi cu încântare osârdia și ajutorul și făgădui că atunci când va fi domn la Iași va ține seamă de inimoasa lor străduință.

Oricum, trei vistiernicul Iordache nu uită totuși de făgăduiala făcută lui Movilă vodă cu săptămâni în urmă, și-i scrise, arătându-i că în curând va fi mazilit, căci potrivnicul său, Lupu Coci, va primi în scurt firman de domnie. Deci era bine să se tragă la adăpost, atâta vreme cât acest lucru îi mai este cu putință. De altfel, chiar înainte ca scrisoarea sa să ajungă la Iași, lui Lupu i se va înmâna hatișeriful de domnie, iar cei doi boieri primiră cu bucurie să intre în suita sa, urmând a se întoarce cu el în Moldova.

Fratele lor, Constantin Cantacuzino, care era vel postelnic în Muntenia, merse cu gândul mai departe. Nu numai că-și înștiință domnul că în câteva zile sârmanul Movilă vodă va fi înlocuit cu vornicul Lupu, dar îi ceru îngăduința ca solia munteană, care tocmai se afla la Stambul, să fie lăsată să-l felicite pe noul domn imediat ce va obține firmanul, încât prietenia cu acesta să fie înfiripată dintru bun început, căci lucrul nu putea fi decât folositor întăririi Țării Românești și stăpânirii sale. După nici două săptămâni postelnicul primi învoirea cerută, așa încât se așternu pe treabă.

La Țarigrad se afla în acea clipă o numeroasă solie muntenească însărcinată de Matei vodă Basarab să cerceteze temeinicia zvonurilor legate de gândul transformării țărilor românești în pašalâcuri și să afle dacă unii slujbași ai Porții nu ar putea fi cumpărați spre a se împotrivi unei asemenea intenții. Apoi trimișii trebuiau să mai iscodească dacă nu se

putea găsi vreo cale care să permită voievodului ca să se sustragă de la expediția împotriva Poloniei, pe care sultanul tocmai o pregătea și de a avansa în compensație ideea că el ar putea să mijlocească încheierea unei păci prielnice.

Între cei veniți cu asemenea îndatoriri anevoioase se numărau banul Hrizea, vel vornicul Ivașco, vel logofătul Gligore, vel vistiernicul Dudescu, Sima vistierul și fratele său, clucerul Nedelcu, cel care se dovedise cu doi ani în urmă foarte îndemânat în a justifica războiul pornit de Matei vodă împotriva lui Radu Iliaș, încât vizirul și sultanul iertaseră îndrăzneala agăi de a-l înfrunta pe alesul lor, împuternicit de dâșșii cu firman de domnie. De aceea de altfel Matei își punea mari speranțe în acesta din urmă. Lor li se va alătura și capuchehaia Costea Chihaia, care, stând de ceva vreme în cetate, își făcuse destule relații atât printre slujbașii Porții cât și printre nenumărații ambasadori acreditați pe lângă padișah.

Pe ei îi însărcină postelnicul Constantin să-l felicite pe Lupu pentru izbânda dobândită, și să-i arate totodată că dâșșii năzuiesc să încheie grabnic un tratat de prietenie cu el. Vornicul se învoi pe dată cu cererea lor, fiind prima recunoaștere am putea zice internațională a înscăunării sale și stabili în aceeași zi o întâlnire la patriarhie cu întreaga solie.

Muntenii pe de-o parte și Lupu pe de alta, ajunși în fața iconostasului de la patriarhie, își jurară reciproc „unire deplină în bune și rele” în chipul unui „legământ de sfântă frăție”, care să stea pentru vecie la temelia prieteniei dintre cele două țări surori. Fără a-i ajunge dușman, Matei îl abandonează astfel definitiv pe Movilă, al cărui chip trecea în lumea amintirilor, deși mai stătea în scaunul din Iași.

Deși toate păreau să-i meargă din plin lui Lupu, acesta nu ignora nici riscurile, nici primejdiile care pluteau în jurul său. Iar acestea veneau în primul rând din aceea că

la Stambul se găseau o seamă de contracandidați la tronul țărilor române, iar aceștia nu erau tocmai puțini și nici lipsiți de înrâurire sau relații. Ori acum, e drept că învinsese dânsul, dar lucrurile erau lipsite de orice fel stabilitate, căci potrivnicii puteau în orice clipă face ceea ce făcuse și el, adică să-l sape și să-l uzurpe, dovedind padișahului ori lui caimacam pașa că ei sunt mai utilili în obținerea unor victoriilor în războiul care tocmai se contura în zare...

În primul rând în Stambul hălăduia Leon vodă Tomșa, cel tocmai alungat din București. Iar din zvonuri se auzise că, întrucât nu mai trăgea nădejde să-l doboare pe Matei vodă, începuse să-și îndrepte privirile spre Iași unde de altfel domnise tatăl său, în două rânduri chiar.

Îngrijorător era că clevetitorii povesteau că s-ar fi apucat să facă o seamă de datorii pe la cămătari. Ori dacă se împrumuta, n-o făcea de florile mărului, ci țintea ceva... Ori nu era greu de ghicit pentru ce-i trebuiau banii... Desigur voia să mituiască pe unii dintre slujbașii Înaltei Porți. Deci gândurile sale de domnie nu erau de domeniul unor dorințe abstracte. Prin urmare Leon închipuia o primejdie reală și trebuia găsită o cale de a fi nimicit, încât să nu-i mai stea în cale.

Apoi erau cei doi Ilieși, tată și fecior. Numai prin sine poate nu închipuiau cine știe ce amenințare, mai ales acum, după ce fugiseră cu mâna goală de la Iași. Sărăcia lor era lucie. Ei puteau ajunge adversari demni de a fi luați în seamă numai dacă de dânsii îngrijea cuscrul Kurt Celebi. Numai cu banii săi puteau ajunge iarăși în scaun. Deci, la drept vorbind, primejdioși nu erau cei doi mazili, cât cuscrul și socrul lor... Dar deocamdată pe acesta îl convinsese să-și investească averea în susținerea sa. Prin urmare, în acea clipă cel puțin, putea nădăjdui că zaraful nu-i va ajuta, căci risca să-și piară bănetul împrumutat lui. Însă în privința lui nu putea fi chiar liniștit. Astfel supărătoare și rău

prevestitoare era împrejurarea că Celebi ținea în casă pe Radu Iliăș, ceea ce putea fi dovada că intenționa ca vreodată să se folosească de el, pesemne când îi va întoarce bănetul dat lui și cuvenita dobândă, căci altfel ce rost avea să-l ocrotească atâta? Deci Celebi trebuia în primul rând nimicit, iar mai apoi și ginerele său, dacă voia liniște din această parte. Acum, întrucât îi făgăduise lui sprijinul, trebuia să-l îngăduie și să-i folosească banii pentru a mitui pe cei de care avea nevoie. Dar când își vedea sacii în căruță, trebuia să găsească grabnic o cale de a-l face să piară. Câștigul ar fi fost dublu. Pe de-o parte scăpa de un dușman potențial, iar pe de alta, de plata datoriilor către afurisitul de grec, căci cei morți nu-și mai pot cere dreptul.

De altfel Alexandru vodă Iliăș privea cu tristețe la cuscrul, care se vedea cât de acolo că-l abandonase, uitându-se plin de dispreț la el. Bine barem că băiatul său se mai bucura de oarecare protecție din parte-i, păstrându-l în strălucitul său palat. „Nu poți avea nici o încredere în neamuri, își zicea fostul voievod dezamăgit. Când am luat tronul Țării Românești a doua oară m-a ajutat Skerlet socrul lui Alexandru Cuconul, în locul căruia, culmea, mă așezam eu! Socrul și-a părăsit fiica și ginerele, cel din urmă fiind socotit păgubos, și m-a sprijinit pe mine pentru că în acea clipă simțise că îi aduceam câștig mai mare decât acesta. Deci neamurile când întrevăd un folos, te trădează. Loc de înalte simțăminte nu e în lume. Iar cuscrul Kurt Celebi nu e cu o iotă mai bun decât Skerlet. Pățesc la rându-mi, precum bietul Cuconul cu socru-său... Acum cuscrul se leapădă de mine, dându-se când cu unul, când cu altul, după cum bate vântul câștigului. Mai an și-a băgat banii în Moise Movilă, care mă înlocuia, iar acum îl slugărește pe Lupu, cel care m-a surpat. Mare otreapă. Dar ce-i poți face? Trebuie să le înduri în tăcere pe toate! Suntem înconjurați numai de ființe ipocrite, de talere cu două fețe! Oare când mă va socoti

Celebi și pe mine iarăși folositor, spre a băga bani în nevoințele mele?”

Tot în Fanar se mai adăpostea un oarecare Neagu Basarab, care se credea scoborător din casa domnitoare a Țării Românești și năzuia și el la un scaun. Și cum încheiase prieteșug cu Matei vodă, de bună seamă ochii i se îndreptau tot spre Iași. Partea bună a lucrurilor era că nu avea bani, iar partea proastă, că Matei vodă Basarab, priceput în a-i mânui pe turci, părea să-i țină partea. Ori prin asta putea deveni periculos, dar dovedea și fățarnicia lui Matei, cu care tocmai își jurase nu simplă prietenie, ci frăție și unire la bine și la rău, ca la însurătoare! Ce fel de frăție mai era și asta, dacă, în chiar clipa jurământului, fârtatul cocheta cu un dușman al său?

Apoi în târg se mai aținea un anume Nicolachi, fecior din flori al lui Radu vodă Mihnea, făcut cu o țigancă. Până și amărătul ăsta se vedea ajuns în scaunul lui tătâne-său! Din fericire îi cam lipseau banii, deși în acea clipă purta un proces cu Moise Movilă și cu unchiul său Bartolomeo Minetti, pentru moștenirea rămasă de pe urma fratelui său vitreg, Alexandru Cuconul, mort în urmă cu aproape doi ani. Dacă procesul s-ar fi terminat și-și primea partea, putea deveni primejdios, mai ales că soră-sa vitregă murind, drepturile lui Moise vodă Movilă, soțul răposatei, se cam pierdeau, iar partea neveste-si putea rămâne și ea pe seama țiganului. De altfel lucrurile se vor dezlega în chip neașteptat peste câteva luni, când, pe la începutul verii, Bartolomeo Minetti își va duhul, în vreme ce Movilă se afla fugit în Polonia, de unde, în pribegie fiind, nu prea putea să-și susțină pretențiile. De altfel, deși se putea spune că împrejurările i-ar fi prielnice, țiganul se va alege cu prea puțin, căci avocații părților aflate până atunci în judecată vor fi aceia care prind grosul averii aflate în băncile venețiene.

De altfel înverșunata pornire a lui Lupu împotriva lui Nicolachi avea și un alt temei, care izvora dintr-o pizmă canonitoare și o nemăsurată înciudare. Nenorocitul de țigan, om din gloată, fără de căpătâi, avea o neîndoielnică și recunoscută scoborâre din os domnesc, ceea ce lui, boier de întâiul rang, cu moșii întinse și bani depuși la cele mai renumite bănci din Veneția și Varșovia, îi lipsea, încât gândindu-se la neisprăvit, care-i era pe undeva superior, se simțea lovit în mândria sa, lucru care-l făcea să sufere. Se căznise, e drept, să demonstreze că prin maică-sa ar fi urmașul lui Aron vodă, dar spusele se întemeiau pe mărturii tare slabe și greu de susținut, fiind la drept vorbind niște scorneli născocite de niște arhondologi bine plătiți, care se și îngrijiseră de răspândirea zvonului. Iar în vremea asta afurisitul de țigan se putea lăuda cu atuul de progenitură princiară, care nu i se putea smulge, lucru greu de iertat...

Ori la atât de mulți potrivnici ce-i stăteau deja în cale, tocmai Moise Movilă mai lipsea, căci dacă ajungea după mazilire la Stambul, trebuia să-l adauge și pe el pe lista celor cu drepturi la scaun! Ori cu schimbătorul și nestatornicul padișah Murad, nu puteai fi sigur că o hotărâre odată luată va rămâne nestrămutată. Astfel dacă războiul tocmai pus la cale ar fi evoluat neprielnic și s-ar fi cerut încheiere unor înțelegeri cu Polonia, era cu puțință ca Moise Movilă, prin legăturile ce le avea în tabăra potrivnică, să fie socotit util pentru a mijloci niște medieri și peste câteva luni să-i fie preferat, fiind așezat în locu-i. Ori puțința apariției unei asemenea alternative, care i-ar fi favorizat contracandidatul, trebuia prevenită. Drept care, din prevedere, trebuia găsită o modalitate de a-l împiedica pe Moise vodă de a veni sau a fi adus la Stambul, înduplecându-l să stea cât mai departe de împărăția moslemică. Așa îi veni ideea ciudatei scrisori, care va stârni atâtea nedumeriri și comentarii.

Deci pentru a-l convinge pe Movilă să fugă în adâncul lumii creștine, unde să nu poată fi ajuns de cei din Țarigrad, încearcă din primele rânduri să-l sperie, spunându-i că, fiind cunoscut ca prieten al leșilor, ar putea împărtăși soarta lui Barnovschi. De aceea pentru a-și cruța viața, din omenie și din recunoștință pentru binele făcut alor săi, îl sfătuia părintește să fugă în Polonia, iar asta cât mai repede, oricum înainte ca imbrohorul trimis de Înalta Poartă să ajungă la Iași cu firmanul de mazilire, căci acesta desigur l-ar putea încătușa, împiedicându-l să-și mai afle scăparea.

Îi vântura cu atâta stăruință prin față priveliștea acestei sperietori și puțința scăpării prin pribegie, căci, dacă-l convingea, odată ajuns în Polonia, Moise Movilă nu mai închipuia o primejdie pentru viitorul său, întrucât nimeni nu s-ar mai fi gândit vreodată la el ca la o alternativă pentru tronul moldovean. Prin urmare scrisoarea nu era inspirată dintr-o nețărmită mărinimie, dintr-un magnific altruism, ori o lăudabilă recunoștință, cum a socotit la acea vreme multă lume și chiar de Moise Movilă însuși. Cronicarul Miron Costin, care ne dă informația, se arată de altfel peste măsură de impresionat de gestul lui Vasile Lupu, pe care-l laudă în cuvinte alese pentru frumoasele simțăminte care l-ar fi însuflețit, încât fusese în stare să treacă peste toate dușmăniile și adversitățile timpului său, deasupra cărora se înălțase precum un soare care-i dogorește în aceiași măsură pe toți, fie ei buni sau răi.

De altfel curând după aceea Lupu avu satisfacția de a afla nu numai că Moise Movilă îi urmase sfatul, ci că îi și mulțumea din inimă pentru grija pe care i-o purtase și pentru marea înălțime sufletească ce-o dovedea, lucru la care nu se așteptase din partea unui potrivnic, și-și cerea iertare că-l judecase multă vreme greșit.

Deci cu astfel de sforării, de griji și calcule își petrecu vel vornicul Lupu Coci fericitul răstimp al lunii

martie și al începutului lunii aprilie a leatului 1634 de la nașterea Mântuitorului și al 7142-lea de la Facerea Lumii.

*

Oricum acesta era și răstimpul în care Moldova, după ce avusese doi domni, rămăsese fără nici unul, căci Moise vodă fugise peste hotar, iar Lupu nu se grăbise să ajungă în țară. Acesta din urmă va părăsi Țarigradul cam odată cu plecarea padișahului Murad cu întreaga oaste spre Edirne-Adrianopole, și va ajunge la Iași abia spre sfârșitul lunii aprilie, adică după vreo trei săptămâni de mers.

Iar ca să fie întâmpinat cu cât mai multă bucurie și mai mult fast de localnici, porunci să se răspândească zvonul că, la ruga sa, țara a fost iertată vreme de trei sau patru ani de plata birului către Înalta Poartă, aducând astfel mare ușurare norodului sărman, care ar trebui ca atare să se simtă dator a-i arăta o adâncă recunoștință pentru grija ce i-o purta. Zvonul, trâmbițat cu stăruință de laudători, făcu într-adevăr ocolul tuturor județelor, numai că nu stârni prea mult crezământ, mulți exprimându-și scepticismul în legătură cu asemenea mărinimoasă înlesnire. O ilustrare grăitoare a neîncrederii pe care destui o încercau, o constituie discuțiile din marea odaie de oaspeți a lui Bașotă, care tocmai se reîntorsese la Iași, părăsindu-și în acest an mai devreme moșia, ca să petreacă Săptămâna Mare și Paștele¹⁹⁹ în cetatea de scaun, dimpreună cu prietenii.

- În primul rând nu este o iertare de bir, ci doar o amânare a plății sale vreme de trei ani, urmând ca după

---

¹⁹⁹ În anul 1634 Săptămâna Mare (zisă și Săptămâna Sfântă sau Săptămâna Patimilor) începe cu luna de 31 martie, iar Paștele se serbează în Duminica de 6 aprilie stil vechi. Pentru aflarea datelor calendaristice corespunzătoare pe stilul nou, se va adăuga mențiunilor din text un interval de 10 zile.

trecerea răgazului să se achite toată datoria restantă până la ultima lețcaie. Deci oricum nu vom rămâne cu vreun câștig în pungă, căci ceea ce trebuie dat, va fi dat cu vârf și îndesat. Și apoi mai trebuie să ne întrebăm cât de mari vor fi fost plocoanele dăruite pentru a dobândi amânarea. Nu cumva, făcând socoteala la urmă, vedem că nu am ieșit în câștig, ci în pagubă, opină critic și înveninat vel vornicul Țării de Sus, Cujbă Ionașco, care nu se împăca cu gândul alungării bunului și cumpătatului Moise vodă Movilă, și a înlocuirii sale cu ambițiosul vornic Lupu Coci, om pe care-l socotea o ființă lipsită de scrupule, căreia nu-i pasă de semeni ori de morală, plăcându-i doar huzurul și desfătul, fiind dăruit cu o fire nestăpânită, prefăcută, lacomă, egoistă și crudă, în stare de a călca în picioare fără milă pe toți aceia care nu-i aduceau nici un folos, sau mai rău, îi puteau dăuna în vreun fel.

- Simplu zvon, fără nici un temei, menit doar să-i pregătească întoarcerea în țară, căci îi țâțâie inima după răzvrătirea de anul trecut de la Paște, îi întări părerea, cu voce acrită, vel logofătul Ghenghea Ionașco. Atunci și-a dat seama că a scăpat gloatele din mână, încât, deși ațâțător al zaverei, s-a ales cu capul spart! Ori acum mulțimile trebuie amăgite încât, dacă boierii nu-l plac, cel puțin ele să-l slăvească și să nu-l mai întâmpine iarăși cu pietroaie. Și ce poate fi mai ispititor pentru ele, decât făgăduiala iertării de dări. Dar ce putem face? Obiceiul prostirii lumii, spre a o mânui, a fost și a rămas în floare. Mai îngrijorător mi se pare că făgăduiala asta de iertare e menită ca să atragă gloatele de partea sa, ca să le poată ridica împotriva noastră, a boierilor. Mie teamă că nu a uitat că anul trecut, atunci când l-a alungat pe Iliaș, boierii l-au ales, dar i-au cerut să se supună celor orânduite de divan, deci să țină seama de vrerea noastră. Ori el tocmai cu supunerea față de cele legiuite nu s-a învoit! Iar acum a luat stăpânirea anume peste capul

nostru, ca să nu-i mai putem pune vreo îngrădire, puterea să-i fie nemărginită, chiar deasupra dorințelor și nevoilor neamului.

- Păi nu-i de mirare... făcu din nou vel vornicul Cujbă. Ce treabă are el cu neamul nostru? Toți îl știu de grec.

- Mi-e teamă că nici grecii nu-l recunosc ca fiind de neamul lor. Spița sa e atâta de pestriță, că nici el nu-i mai poate desluși firul, își corectă logofătul antevorbitorul. Ori prin tot ce poruncește să se spună despre el, vrea doar să fie întâmpinat cu liniște și pace, ca nu cumva tulburătorii pe care i-a ațâțat mai an să ridice capul împotriva-i. Totul nu e decât praf în ochii proștilor și al mulțimilor. Vrea doar potolirea calicimii. Și cred că ținta și-a atins-o, iar gloata o să stea liniștită. Ar fi și spre binele nostru, căci numai jafurile de anul trecut din târg ne-ar lipsi acum.

- Ei, ești nedrept, încercă să-l contrazică slugerul Costeanu. Zvonul nu circula dacă nu era și ceva adevărat în cuprinsul său! Chiar degeaba n-o fi ieșit. Se zice că trei vistiernicul Iordache Cantacuzino ar fi neguțat cu vel vizirul Tabaniyassi Mehmed pașa, iar înțelepciunea dregătorului nostru a învins.

- Poate cu caimacam-pașa, căci marele vizir, după câte știi, nu s-a întors încă de la Alep, interveni marele medelnicer Gheuca Simion, care, ca de obicei, încerca să fie prietenul tuturor, într-o împăcare de obște.

- De altfel și durata perioadei de grație de trei sau patru ani bate la ochi! Cine putea să-i prevadă lui Lupu o domnie mai lungă decât a înaintașilor săi? Oare vizirul sau înlocuitorul său chiar nu știau că domniile sunt obișnuit mult mai scurte? Nu mai departe decât cea a sârmanului Movilă nu a ajuns decât la nouă luni! Cum puteau turcii nădăjdui că Lupu le va putea da datoria după patru ani, dacă nici o domnie din ultima vreme nu a fost așa de lungă?! Puteau să-

i ceară plata când nu mai era în slujbă? Chiar așa să se fi lăsat prostiți?! Doar nu sunt nici smintiți și nici nerozi! râse logofătul Ghenghea. Oare crezi că ei nu aflaseră că de un sfert de veac nu a fost stăpânire la noi care să ajungă la trei ani, necum la patru, ba să mai și treacă de această durată! Spune-mi una singură și pun gâtul!

- Dacă nu ți-ai pune gâtul în joc, ți-aș spune nu una, ci chiar mai multe, nu mai departe decât din vremea aceleuia care ne e slăvit padișah în clipa de față! glumi medelnicerul. Da nu vreau să-ți primejduiești viața.

- Ei, zii odată, că mă făcuși curios! Da' nu pricep de ce-l preamărești și-l slăvești atâta pe turc, doar nu ești în fața lui, ca să te audă...

- Gândiți-vă spre pildă la Barnovschi vodă, în prima sa domnie...

- Care stăpâni, vezi Doamne, trei ani și șapte luni! Mare grozăvie! Crezi că asta putea îndupleca pe cineva care ținea la câștigul său? îl repezi disprețuitor logofătul.

- Sau Constantin Movilă, care domni nu mai puțin de patru ani!

- Iar el ar fi avut vreme, după patru ani, să-și dea datoria, când taman în clipa plății pierrea din scaun? Uiți că în acest ultim sfert de veac au fost nu mai puțin de șaisprezece domni, care n-ar fi putut recupera așa deodată o pagubă adunată vreme de trei-patru ani, mai ales că după mazilire cei pomeniți au cam fugit în Polonia ca haini!

- Apoi a mai fost și Ștefan Tomșa în prima sa domnie...

- Dar domnia i-a fost de doar trei ani și unsprezece luni! Iar el stăpânea pe vremea când iertătorul padișah de acum abia de se năștea, așa că tare își va mai aduce aminte că a fost un domn cu așa de lungă stăpânire!! Cu înșiruirea asta ce ne faci, s-ar zice nu că vrei să ne dovedești ceva, ci doar să ne cauți gâtă! Căci însăilările tale mai degrabă ne

arată că prea-cinstitul vornic Coci nu prea avea argumente cu care să-l convingă pe sultan sau pe vizir că, amânându-l, își vor vedea totuși în cele din urmă banii. Deci povestea iertării închipuie doar o născocire pentru înduioșarea și prostirea noastră și mai ales a gloatelor, poftite în acest chip să rămână pașnice până ce și-o tocmi temeinic scaunul, și când nimeni nu va mai cuteza să-i sufle în ciorbă!

- Mai bine recunoașteți că nu vreți să primiți un adevăr care nu vă e pe plac, deși ar trebui să ne bucurăm! nu se lăsă copleșit de reflecțiile celorlalți marele medelnicer Gheuca.

Iar împotrivirea sa nu era întâmplătoare. Lupu trebuia să ajungă în curând în țară și era bine ca să afle că el îi luase apărarea...

- Apăi crezi că scaunul la dobândit pe ochi frumoși? bombăni vornicul Cujbă, urmându-și cugetările pe care ceilalți i le întrerupseră. Cine știe cu cât l-o fi plătit și cât de mari sunt datoriile la cămătarii stambulioți! Iar dacă seraiul chiar l-ar ierta, crezi că zarafii s-ar resemna cu paguba, și încă în răstimpul atâtor ani, în care ar putea muri ori ei, ori datornicul lor? Apoi ce garanții au că Lupu va sta mai mult de trei sau patru ani la cârmă, ca să-și primească dreptul mai apoi? Dar chiar de ar avea asemenea garanții, crezi că ei s-ar învoi ca vreme trei ani ei să renunțe la profit și să nu se poată sluji de banii lor pentru a face noi afaceri?! Și de ce s-ar jertfi? Pentru o țară de care nu le pasă? Iar banii pentru ei trebuie scoși de undeva. De unde? Evident de la dajnici. Deci dări vor fi oricum, fie că haraciul e sau nu amânat. Ele nu vor înceta nici o clipă. Simple închipuiri pentru naivi și fraieri! Vorbe de clacă pentru a dobândi liniștea prin prostirea lumii.

- Apoi de ce el ar fi iertat de plăți, reluă logofătul Ghenghea, în vreme ce, mai an, aga Matei ajuns domn în Muntenia, nu numai că nu a fost iertat de nici un sfanț, ci a

trebuie să sporească birul de trei ori! Cel puțin așa se zvonește. La ăla sporire de trei ori, iar la noi iertare pe trei ani... De ce? De ochi albaștri? Nu vi se pare că ceva nu bate în întreaga poveste?

- Dacă o să căutăm fără părtinire o explicație, am putea totuși găsi una, nu se lăsă dovedit medelnicerul de interlocutori. Împărăția vrea să înceapă bătălia cu Lehia. Ori graba războiului putea duce la unele concesii față de Lupu...

- Apoi mai e una care bate la ochi. Făgăduiala ca în ce-ști trei ani, asta dacă n-or fi patru, aleasa Curte să trăiască în severă austeritate, cu cheltuială puțină și arătând mare îngăduință față de cei de jos. Dar cine s-o creadă? Înseamnă să nu-l cunoști pe măritul Coci și tot neamul său. Nu degeaba se zice că numele le vine de la cocină! Nu cunosc hotar la fudulie, iar Lupu îi întrece pe toți ai săi. Ori poți crede că va renunța la luxul cu care s-a obișnuit și s-a desfătat până acum? Ți-l închipui acum întors țărănește la surtucul de pănură și ițarii de aba, în loc de caftan de serasir, urșinic sau brocart, cusut cu fir de aur? Nu-l văd în stare de asemenea jertfire a goliului său!

Oricum, în ciuda clevetelilor, zvonul iertării de bir și al vieții de curte plină de cumpătare, de simplitate și înfrânări a avut un asemenea răsunet în epocă, încât i-a mers vestea peste veacuri, amintirea sa rămânând înscrisă mai apoi și în cronici. Dar ce s-a ales până la urmă din aceste făgăduieli nu știm, căci letopisețele tac. Dar de bună seamă nimic, căci atunci când Miron Costin sau unii călători străini trecuți prin Iași vor descrie viața curții lui Lupu, nu vorbesc de restricții, de lipsuri, ori de sărăcie, ci dimpotrivă, de risipă și un lux nemăsurat.

Lupu vodă, care înainte de plecarea de la Țarigrad își luase și numele de Vasile, împlinindu-și un vis mai vechi, pentru a da mai mare fală înscăunării sale, ar fi voit să intre în cetatea de scaun și la Curte de praznicul închinat

Sfântului Mare Mucenic Gheorghe – cel purtător de biruință²⁰⁰, încât, asemenea acestuia, să apară lumii călare și cu spada în mână ridicată la cer, ca semn al izbăvirii ce o aducea semenilor. Numai că, spre necazul său, oricât se zorise pe ultima porțiune a drumului, de miercurea praznicului nu izbutise să ajungă nici măcar până la Bârlad. Spre dezamăgirea sa, în Iași va intra abia în Duminica Slăbănogului²⁰¹.

Fiind zi de duminică, zi de răgaz și hodină, când toată lumea era slobodă iar munca întreruptă, târgoveții putură ieși înaintea alaiului încă de dincolo de Mănăstirea lui Balica, din șesul Bahlui. De altfel în fruntea lor călăreau înalții dregători, iar în urmă cei cu ranguri mai mici și slujitorii Curții. Gloata venea de-a valma mai în spate, împânzind câmpia.

Întâmpinarea fu mișcătoare și se rostiră vorbe mărețe. Vel logofătul Ghenghea, în numele divaniților, și șoltuzul ținură cuvântările de cuviință, întrecându-se pe sine în alegerea unor cugetări alese, care să meargă la inima noului voievod, care călărea în fruntea alaiului, împresurat de-a stânga de iskemne-agasî, iar de-a dreapta de sangeac-agasî, adică purtătorul și păzitorul steagului dat de slăvitul împărat.

Lupu vodă, în țipăt de surle, în bubuit de tobe și clinchet de chimvale, mulțumi, slujindu-se de cuvinte la fel de distinse și de răsunătoare. Principele făgădui pace, bunăstarea norodului, o sfântă împăcare care să unească neamul întru iubire și iertare. De altfel la o vreme dinspre Curte se auzi chiar trosnet de tunuri și pocnete de sinețe. Față de atâta strălucire lumea se veselea și glumea, bucurându-se de noii veniți, ce păreau a vesti niște timpuri mai fericite și mai luminoase.

---

²⁰⁰ Praznicul se serbează în 23 aprilie.

²⁰¹ Este a patra duminică de după Paști și în 1634 pică pe 27 aprilie.

Apoi, astfel lărgit și devenit mai mândru, alaiul trecu podul Bahluiului și, pe ulița zisă „Podul Gunoaielor”, urcă coasta pe care se înălța târgul. Mai departe, ocolind zidurile zdravene ale Curții, se opri în fața porții mănăstirii Sfântul Nicolae Domnesc, unde se opri. Toți descălecară, iar lumea împânzi ulița Sfânta Vineri, minunându-se de mândrețea caftanelor roșii, verzi, albastre, cărămizii ori vineții, de urșinic, serasir, brocart ori granat, împodobite cu minunate flori cusute cu fir de aur sau de argint și tivite pe margini și la guler cu prețioase blănuri de samur.

Lupu descălecă și, urmat de boieri, păși măreț în ograda sfântului locaș, trecând pe sub bolțile turnului, în vreme ce gloata, căzută în admirație, se înghesuia pe uliță, aclamându-l. Oaspeții turci rămaseră și ei afară, în total dispreț pentru credința proastă a ghiaurului pe care aveau poruncă de a-l aridica în slujbă.

În pridvorul bisericii principele era așteptat de chir Varlaam, noul mitropolit al țării, având alături pe cei trei vlădici, mulțime de alți arhieri și un întreg sobor de popi și de diaconi. Aceștia din urmă, dimpreună cu psalții, cântau de zor „vrednic este”, până ce Măria sa și pre-fericirea sa, cucernicul mitropolit, intrară în sfântul locaș.

După ce se făcu o nouă mirungere în altar, dublând-o pe cea săvârșită la patriarhie cu vreo două luni în urmă, și se rostiră noi rugăciuni de încoronare, Lupu vodă se întoarse în scaunul ce-i era orânduit în naos, în vreme ce i se cânta polihronul. Măritul mitropolit, oprit în fața iconostasului, socoti de a sa datorie de a ține o scurtă cuvântare în care, după ce laudă înaltele însușiri ale noului domn, îl îndemnă să se lase îndrumat de milă și iertare și să păzească dreptatea, ocrotind totodată sfânta biserică, așezământ ce este tuturor mumă preaiubitoare.

După isprăvirea slujbei Măria sa ar fi putut trece de-a dreptul din ograda mănăstirii în aceea a Curții, fiind o

portită între ele, dar alegând calea aceasta spre palat s-ar fi lipsit de ovațiile mulțimii din uliță, lucru cu care, în nemăsurata-i sete de preamărire, nu se putea împăca. Așa încât se înturnă în ulița Sfânta Vineri și încălecă pe îndelete, deși până la Poarta cea Mare a Curții, cea zisă Poarta Gospod, nu erau decât vreo sută de pași. Îl urmară pe jos boierii, iar călări turcii însoțitori, aceștia din urmă rămași afară în răstimpul slujbei. Se dezlănțuiră noi aclamații pe măsură ce înainta, stârnindu-se și o mare frământare între privitori, spre a-l putea zări cât mai de aproape, iar din ogradă, din timp în timp, bubuiau tunurile.

Apoi alaiul, care pășea foarte încet, coti peste pod spre turnul porții și dispăru înăuntru pe sub arcadele sale. Aici fu întâmpinat de urletele gărzii înșirată de la poarta de afară până la poarta ogrăzii dinăuntru pe două rânduri, de-o parte și de alta, făcând la mijloc cărare alaiului. Ajuns la piatra din fața scârilor, Lupu descălecă și, urmat de oaspeții turci și de boieri, urcă în odaia cea mare a divanului, unde înalții dregători se orânduiră în dreptul stranelor lor, până ce domnul ajunse pe estrada tronului și se așeză. În urmă, ușa spătăriei mari dinspre tinda palatului fusese anume lăsată larg deschisă, ca să se îngăduie căpeteniilor oștii, boierilor mai mărunți, târgoveților mai de seamă să privească și să asculte ce se petrece în odaia alăturată.

Aici, iskemne-agasî, rămas în picioare lângă scaunul domnesc, citi hiucm-ferman, adică hatîșeriful de numire a lui Lupu ca domn, iar dragomanul îl tâlmăci vorbă cu vorbă. Drept mulțumire și răsplată, Lupu porunci ca iskemne-agasî să fie îmbrăcat cu un prețios caftan, după slujbașul otoman care se așeză în jilțul aflat în stânga Măriei sale. Mai apoi, începând cu mitropolitul și vlădicii, toți cei aflați de față trecură ca să sărute mâna și poala domnului.

Într-un târziu, când șiragul doritorilor de închinăciune se încheie, oaspeții fură petrecuți cu alai până

la beilâc, care se afla tocmai în marginea de răsărit a târgului. La întoarcere domnul se trase în spătăria mică, unde pofți pe rând toți dregătorii, și, precum era obiceiul de anul nou, aceștia îi așezară la picioare toiagul care închipuia semnul slujbei lor, urmând ca a doua zi să fie numiți noii sftetnici.

În dimineața următoare toți slujbașii împărătești fură din nou primiți la Curte și, încărcăți cu felurite peșcheșuri, fură sloboziți ca să se întoarne la Țarigrad. Lupu vodă și boierii își petrecură oaspeții cu mare pompă până dincolo de Mănăstirea lui Balica, unde se despărțiră, turcii plecând mai departe spre Galați, sub îndrumarea fostului mare portar.

După întoarcerea la palat, domnul se trase în spătăria mică, unde primi pe rând pe boierii pe care voia să-i înalțe în dregătorii. Aceștia erau aleși cu deosebire dintre neamuri, începând cu frații săi, dar și dintre prietenii care îi frecventaseră în vremea dinainte odaia de oaspeți a namestiei sale.

Ceremonia începu cu numirea marelui postelnic, căci acesta, deși nu închipuia rangul cel mai înalt, urma să-i introducă apoi la domn pe toți aceia care erau meniți a primi dregătorii de rangul întâi. Cel care se bucură de această cinste de începător fu Apostol Catargi, unul dintre unchii lui Radu Iliăș, care-l înlocui pe Mihai Furtună. Împlinirea datinii curse obișnuit, fără a stârni nedumeriri, până ce se ajunse la slujba de vel armaș.

Jupânul Caracaș fu înlocuit cu un om de casă al fostului vel vornic, și anume cu Petriceico Toader, bărbat destul de tânăr, care până atunci nu se bucurase de vreo slujbă la Curte, fiind socotit un boiernaș de mâna a doua. Celor care-l cunoșteau le păruse un chip destul de șters, care în odaia de oaspeți a lui Lupu nu trecuse vreodată de lavița de pe lângă perete, menită tinerilor și boierilor de rang mic, nebăgați prea mult în seamă, dar dornici de afirmare.

Dacă numirea lui Petriceico nu păruse a închipui în sine un lucru neașteptat, atrase însă tuturor atenția lungimea neobișnuită a întrevederii, care se prelungise mai mult de jumătate de ceas. În răstimpul îndelungatei așteptări, până să iasă victorios cu cârja de mare armaș în mână, lumea din tinda largă a palatului se întrebese intrigată ce-o fi tăinuit atâta vreme cu noul domn, căruia îi slujise până atunci ca un soi de ispravnic, bun la toate. Fiindu-i deci îndeaproape cunoscut, n-ar fi avut prea multe a-și spune și totuși...

- Nu-i a bună, bombăni clonțosul de Cehan văzând ciudata întârziere, care-l făcu să intre la bănuieli, cu atât mai mult cu cât simțite că noul principe nu prea îl agreea.

Iar motive ca noul domn să nu-l înghită erau chiar mai multe. Astfel spre pildă făcea parte dintre cei trei caimacami trimiși să ia frâiele cârmuirii din mâna doamnei Elena-Elisafta, mama lui Barnovschi, primind însă și porunca de a-l prinde, drept care mânase putere pe urmă-i. Iar în vremea lui Moise vodă Movilă fusese înălțat vornic al Țării de Jos în locul său. Ori își închipuia că toate aceste fapte ale sale nu-i vor fi iertate, lucru pe care îl intuise încă în urmă cu o zi, din vorbele scăpate când îi depusese la picioare toiagul slujbei. Așa că îndelungul sfat al principelui cu viitorul armaș, nu i se păru de bun augur.

- Nu cred că o să-mi ierte faptul că am încercat să-l prind și să-l întemnițez la porunca lui Movilă vodă... zise el întorcându-se spre Cujbă, vel vornicul Țării de Sus și logofătul Ghenghea, care-i stăteau alături în acea clipă. Și nici altele n-o să-mi treacă cu vederea... Niciodată nu i-a plăcut că am gura mare, deși s-a folosit adesea de asta, spre pildă când ne-am dus la Țarigrad ca să protestăm contra numirii lui Iliăș vodă, iar Vevelli încercase să ne oprească. Atunci m-a lăsat pe mine să mă cert cu grecoteiul. El nu s-a băgat... Acum însă desigur nu-i place gândul că aș putea să-i vorbesc și lui la fel, dacă și-o da în petic, lucru ce-ar trezi

un dram de îndrăzneală și în alții... Așa că mi se pare mai înțelept să mă fac cât mai repede nevăzut, căci sfatul cu viitorul armaș ne avertizează asupra ceva...

- Mi-e teamă că ai dreptate, încuviință fostul vornic al Țării de Sus. Cred că-ți urmez și eu imediat pilda. Deci putem pleca împreună. O să mă trag la o moșie ce o am în ținutul Sorociei, ca la nevoie să pot scăpa lesne peste hotar în Lehia. Iar de acolo nu m-o mai putea prinde.

- Eu nu sunt laș. Mie nu mi-e frică de nimeni și de nimic! se grozăvi bătrânul logofăt Ghenghea. De mine nu va cuteza să se atingă, căci sunt om cu greutate, ce n-am fost chiar fi-te-cine-n țara asta!! Va trebui să mă respecte, fie că-i place sau nu!

- Deie Domnul să ai dreptate și să ne înșelăm noi. Dar nu prea cred. Îl cunosc prea bine pe Coci. E în stare de orice, ca să-i fie slava cât mai mare. Dreptate a avut hatmanul Costin când a fugit dimpreună cu Movilă vodă. Așa trebuia să facem și noi... Dar, la urma-urmei, niciodată nu e prea târziu, dacă încă nu ți-a fost luată viața...

- Ei, prea întreci măsura! îl repezi logofătul, cu aerul unui savant care dă lecții unor novici.

- Deie Domnul să n-am dreptate! încheie Cehan, după care se îndreptă grăbit spre ieșirea din odaie, întorcând spatele logofătului.

Vornicul Cujbă i se alătură și după câteva clipe logofătul îi pierdu din vedere în înghesuiala din larga tindă, în care pe deasupra lumina era și cam slabă. Când ieșiră pe ușă nici nu i-ar fi putut zări, căci unul din stâlpii care sprijinea bolțile odăii îi stătea în calea privirii. Cei doi dispărură și de atunci nimeni nu-i va mai vedea pe ulițele Iașilor.

Ceremonia, întreruptă pe la ceasurile prânzului, se va continua mai apoi cu numirea dregătorilor de rangul al doilea și al treilea, încât înghesuiala nu va scădea, mulți

trăgând nădejde că nu vor fi uitați, așa că se cuvenea să fie la îndemână.

Dacă deci în primele zile, cele de instalare, de față fiind oaspeții turci, noua stăpânire se arată pașnică, strălucitoare, plin de pohfală, împresurându-se cu o nemăsurată pompă, ori sânguind a fermeca ochii mulțimilor cu făgăduiala bunăstării și fericirii de obște, în chiar noaptea ce urmă numirii noilor dregători, își schimbă dintr-o dată înfățișarea, căci spre deosebire de Matei vodă Basarab, care își amnistiase plin de milosârdie potrivnicii, Lupu vodă Coci, care din această clipă își zice mândru Vasile vodă, cum visa de ani de zile, însă fără vreo legătură cu vreunul din numele sale, va trece la necruțătoarea lor osândire, ori stârpire.

Deci în răstimpul întregii nopți ce urmă numirii noilor dregători, armășeii umblară prin Iași pe întuneric și, la lumina făcliilor, bătură pe la felurite porți, iar stăpânii caselor dispărură, pentru o vreme nemaștiindu-se de rostul lor. Abia în joia de Armindenii²⁰² se lămuriră lucrurile. Atunci începură primele execuții. Cei prinși fuseseră zăvorâți la grămadă în temnița zidită în temelia turnului Porții Gospod. Erau scoși pe rând și decapitați pe eșafodul care se înălța în dreapta porții, cum intrai în ograda de afară a Curții. Câțiva boieri scăpară mai ușor, tăindu-li-se doar nasul ori urechile, după slujire fiind sloboziți.

Din nefericire însă, năpastele făptuite de Lupu nu se socotiră pesemene îndeajuns, căci domnul îngădui și neamurilor și favoriților săi să se răzbune pe dușmanii lor. Se povestea astfel, spre pildă, că Gavrilă sau Gavrilaşcu, fratele mai mic al lui Lupu, ridicat de câteva zile la rang de hatman, a primit cuvenita încuviințare din partea principelui

---

²⁰² Este sărbătoarea populară care se ține de 1 mai, ea marcând începutul primăverii. **Armindenii** este zisă și **ziua pelinului** sau **ziua bețivului**.

ca să le fie tăiat nasul, cu buza de sus cu tot, la mai mulți boieri pe care dânsul nu-i suferea, aceștia neavând însă nici o altă vină. Astfel fură mutilați în asemenea chip neomenos, spre plăcerea sa, un anume jupân Frangulea, ori un altul zis Ieremia. Culmea este că unii îl laudă că, în patimile răfuiei s-ar fi arătat totuși milos, căci lui Tatu pusese să-i fie retezate doar urechile.

Iar pentru mulțumirea și plăcerea noului logofăt Ianovici Toderășco a fost tăiat foarte bătrânul biv vel vornic Șoldan, care de vârstnic ce era, abia de-și mai ducea zilele, neputând face nimănui nici un rău. Dar păcatul său, care îi grăbi sfârșitul, era acela că se judeca de peste un an pentru niște moșii cu proaspătul divanit.²⁰³ Iar acestea erau doar câteva pilde, din multe câte se puteau da.

Oricum în târg, între boieri, după clipele inițiale de bucurie, se stârni spaimă mare și jale nemăsurată. Întreaga pătură a celor de neam fu cuprinsă de înfiorare, căci chiar și aceia aflați în acea clipă în grații, se întrebau dacă, datorită vreunei vorbe proaste scăpate la beție sau în cine știe ce altă împrejurare nefericită, nu ar putea ajunge pe urma acelor care pătimeau în acele zile ce încheiau fastuoasele sărbători ale instalării noii domnii.

Năucitoare este poate împrejurarea că în catul al treilea al turnului porții mari se găsea un mic paraclis, care la drept vorbind se înălța deasupra eșafodului pe care se executau cei din lumea bună și a unei temnițe subpământene din cele mai groaznice, ce-și găsea asemănare poate doar în închisoarea subterană Bostangi Bașa-Forno de la palatul Topkapi, aflată tot sub temelia unei porți, fiind vorba de vestita Bâb-i Hümâyun, prima poartă a minunatului serai

---

²⁰³ Detaliile de mai sus, care ar putea fi socotite exagerate sau chiar fanteziste, au fost extrase dintr-un document autentic de epocă, și anume, o scrisoare din 9 mai 1634 a lui Mihail Igyarto Besztercei către Martin Deiprano primarul Bistriței.

împărătesc, de unde padișahul socotea că ar cârmui asupra întregii lumi. Se putea spune că la Curtea ieșeană o casă a domnului patrona niște locuri ale groazei, situație unică în lume!

Logofătul Ghenghea, cel plin de sine, care socotea că dânsul e prea însemnat încât să cuteze cineva ca să-l atingă, nu scăpă nici el. Numai că el nu fu tăiat. Probabil că Lupu vodă îl socoti prea bătrân încât să merite ca gâdele să-și știrbească securea pe gâtul său, ori poate în fundul sufletului era totuși impresionat de renumele și personalitatea sa, ce nu erau simplă închipuire a logofătului. Drept care porunci să fie urcat într-o căruță cu boi, asemenea aceleia în care răufăcătorii sunt duși la spânzurătoare și, păzit de armășei ca un fur, fu trimis la mănăstire ca să fie călugărit cu sila, „căci acel câine bătrân a fost trădătorul multor principii și stricătorul sărăcimii”²⁰⁴, cum arăta domnul în tăblia atârnată de gâtul osânditului. Dar înainte de asta fu plimbat prin târg, spre a fi de batjocura mulțimii. Doar cei care, presimțind ce-i așteaptă, fugiseră din vreme, precum vornicii Cujbă sau Cehan, scăpară și netăiați și nebatjocoriți.

Multe pedepse date boierilor fură bine primite de norod, atât prin târgul Ieșilor cât și prin țară, căci ele păreau îndreptățite, ca fiind pornite din dorința de a pedepsi pe cei ce fuseseră „stricătorii sărăcimii” și „tâlhari țării”, și nedreptățiseră și năpăstuiseră poporul, storcându-l prin dări, până ce scoteau vlaga din el. Cum în chip firesc cei săraci, plătitori de apăsătoare dajdii, nu-i sufereau pe cei bogați, fângăduielile de a feri sărăcimea de silnicii și osânde primite de cei care până mai ieri cârmuiseră, n-au făcut decât să bucure gloatele, care și-au închipuit că în sfârșit s-a ridicat un voievod ce e hotărât să le facă dreptate și să le ocrotească. Din păcare ele nu înțelegeau că la mijloc nu e

---

²⁰⁴ Citatul este extras din scrisoarea menționată anterior.

vorba de o emancipare a lor, ci de o răfuială între niște clanuri boierești care se dușmăneau.

Văzând caznele împărțite cu atâta generozitate, cei care erau dornici să intre în grațiile noului domn, înțeleseră că trebuie să fie deosebit de prevăzători, încât să nu-i atingă sensibilitățile și slăbiciunile, ci dimpotrivă, să le menajeze. Deci pentru a fi bine văzuți, se cuvenea să se arate cât mai lingușitori, fără a se feri de-a fi chiar lingăi în toată puterea cuvântului. Pentru a se ajunge nu trebuia să se dea în lături de la nici o umilință, oricât de înjositoare, dacă aceasta putea să fie pe gustul lui vodă.

De ani de zile se știa că-i plăceau două lucruri, la care ținea tare mult. Primul era acela că visa să i se zică Vasile, întru pomenirea împrejurării că vechii împărați bizantini erau „basilei”, deci duceau cu gândul la acest nume, iar el, purtându-l, se putea socoti asemenea lor. Iar numele îi mai amintea și de împăratul Vasile întâiul Macedoneanul, marele legiuitor de odinioară, pe care-l admira din tot sufletul, simțind că are multe însușiri în comun cu el. Clevetitorii care-l cunoșteau și-i știau slăbiciunea, atunci când nu puteau fi auziți, spuneau că cei doi au într-adevăr multe în comun, și mai ales însușirea de a-și asasina potrivnicii care le stau în cale. Vorbitorii făceau aluzie la faptul că Vasile Macedoneanul îl omorâse între alții pe împăratul Mihail al III-lea Bețivul, pe care-l slujea, ca să-i poată lua locul. Cunoscându-i deci dorința, de îndată ce a apărut la Iași ca principe, toți, chiar fără a fi îndemnați de cineva, se grăbiră să-l întâmpine cu numele ce-l îndrăgea, lucru care-l unse pe suflet.

Apoi se știa că dorea să fie socotit de os domnesc, scoborâtor din străvechea casă domnitoare a țării, deși nu era o taină pentru nimeni că era un venetic, al cărui tată, simplu negustor, venise de undeva de dincolo de Dunăre și se oploșise la curțile princiare de aici, iar maică-sa era o

boieroaică oarecare. Cei care trecuseră prin odaia sa de oaspeți auziseră chiar cu ani în urmă că, mergând pe gândul acestei scoborâri alese, se dorea urmaș al lui Aron vodă, cel care era feciorul lui Alexandru Lăpușneanu, iar niște arhondologi iscusuși încercaseră chiar a născoci o punte care să-l lege de strămoșul dorit. Necazul era că tatăl său, Nicolae Coci, fostul negustor, murise doar cu vreo douăzeci și trei de ani în urmă, încât destui dintre bătrânii aflați încă în viață, îl cunoscuseră și-și aminteau de el. Ori între el și Aron vodă evident că nu era nici o legătură, deci a născoci o înrudire dinspre tată era categoric exclus, de vreme ce omul abia venise de undeva din Balcani.

Cum nevastă-sa era moldoveancă, arhondologii încercaseră atunci a imagina prin ea o legătură cu casa domnitoare, ei scornind zvonul că dânsa ar fi fost cumva neam cu fostul principe, dar lucrul era departe de a fi dovedit, căci nici măcar plăsmuitorii teoriei nu puteau indica treptele de înrudire ce-ar fi existat. Dar dacă legătura nu era dovedită, ea putea fi totuși cel puțin presupusă, drept care lăudătorii nu se sfîiau să vorbească de înrudire ca de un lucru cert, care iese în afară de orice îndoială, dându-i fostului vornic chiar rang de nepot sau strănepot al lui Aron vodă, încât afirmația să capete oarece concreteță și să pară logică.

Lupu însă nu se arătase mulțumit cu întreaga însăilare, care i se păru mult prea firavă și neconvingătoare. Atunci unul dintre arhondologii năimiți, cerându-și iertare față de jupâneasa Irina, mama vel vornicului, își îngădui să-i avanseze ideea că dânsa ar fi trecut prin patul voievodului Aron vodă, iar el ar fi feciorul din flori al acestuia, deci succesorul său direct. Povestea astfel închipuită pare-se că plăcu boierului, adevărul spusei neputând fi la urma-urmei nici dovedit, dar nici tăgăduit, căci infidelitățile conjugale erau și pe atunci destul de răspândite, uneori încurajate chiar

de soț, dacă acestea îi înlesneau înălțarea în ranguri sau îi aduceau alte avantaje. De altfel, din porunca sa, zvonul fu lansat imediat în odaia de oaspeți încă în urmă cu câțiva ani, iar lăudătorii, doritori de a se pune bine cu el, se grăbiră să-l răspândească în târg, căci oricum nu le păsa de adevăr, ci însemnat era să câștige inima divanitului. Și cum lingăii pare-se că nu erau puțini, iar bunul simț, demnitatea și simțul măsurii le cam lipseau, născocirea fu susținută de atunci cu atâta fervoare, încât lumea se întreba dacă nu cumva lucrul o fi chiar adevărat, coana Irina călcând pe vremea îndepărtatei tinereți în străchini. De aceea nu trebuie să mire că un contemporan, convins că nu spune o ineptie, va scrie răspicat că în momentul încoronării lui Lupu „se zicea (despre el) că ar fi fiul lui Aron vodă”²⁰⁵.

În vreme ce măritul Lupu Coci, și proaspăt Vasile, lua drasticele măsuri de înstăpânire descrise mai sus, Matei vodă Basarab privea cu neliniște spre Iași. Dânsul îi cunoștea renumele de mare și veninos intrigant de pe vremea când, la Țarigrad fiind spre a se judeca cu Kurt Celebi, primise scrisorile sale împotriva Ilieșilor, care, chiar dacă îi erau folositoare, nu erau totuși tocmai cinstite prin cuprinsul lor, însăilând multe născociri care erau închipuite anume ca să ațâțe cititorul. Apoi în vara trecută, când Barnovschi mergea la Înalta Poartă pentru întărire, știindu-i prea bine perfidele lucrături și înțelegându-i pericolozitatea, pentru a-l salva pe cel care abia dobândise domnia, fiind ales de boieri, a vrut să-l aresteze pe vornic, dar acesta scăpase ca prin minune, fiind mult mai viclean decât Matei și Barnovschi luați împreună.

Deci dacă de mai-nainte era îngrijorat din pricina uneltirilor lui Lupu, în ultimele luni temerile îi sporiseră, căci aflase că fățarnicul Coci se înhăitase cu primejdiosul Kurt Celebi, cel care, cu martori cumpărați, fusese cât pe ce

---

²⁰⁵ Extras din aceeași scrisoare amintită anterior.

să-i pricinuiască execuția, în urma învinuirilor pe care i le aducea legat de războiul pornit împotriva lui Radu Iliăș. Ori, se aștepta ca odiosul cămătar, după înfrângerea suferită la judecată, să dorească să-și ia revanșa și desigur că, dacă se va ivi prilejul, îl va folosi pe noul său asociat, principele moldav, în acest scop. Deci această înfrățire i se păru de rău augur, în ciuda legămintelor făcute la Țarigrad cu săptămâni în urmă între solii săi și proaspătul domn al Moldovei. Ca atare, pentru a preveni căderea lui Lupu pe deplin în mrejele greului turcit, era poate nimerit să facă noi legăminte cu dânsul și să-l încredințeze de nemăsurata sa prietenie. Poate așa, înțelegerea celor doi îl atingea mai puțin pe el.

Judecând astfel, încă înainte de jumătatea lunii mai îl trimise pe vtorii logofătul Marcu la Iași, spre a împărtași noului domn cele mai calde urări de fericire, de domnie lungă și împliniri. După ce dregătorul plecă, ținând seamă că nefasta înrăurire a lui Celebi trebuia neutralizată mai temeinic, i se păru că făcuse prea puțin pentru asta, mai ales că menise în chip greșit acestei misiuni un boier de rangul al doilea, a cărui prezență impresiona mai puțin și nu impunea prea mult. Drept care, pentru a îndrepta impresia, se grăbi să mâne spre Moldova un al doilea sol, care pe de-o parte să fie mai fălos, iar pe de alta să poarte cu sine și unele daruri prețioase, care să-l miște pe primitor. Alegerea căzu pe marele postelnic Constantin Cantacuzino, tocmai întors de la Stambul, de la căpătâiul fratelui răposat. Dregătorul, care era de întâiul rang de astă dată, căra cu sine, drept plocon, trei cai turcești de toată frumusețea, cu tot tacâmul cuvenit, bătut cu ținte de argint, și cu valtrapuri de catifea roșie, împodobite cu flori cusute cu fir de aur, cât și un paloș argintat. Postelnicul, anume instruit de Matei vodă pentru cele ce avea de făcut, reîntări jurământul de legătură și prietenie încheiat cu puțin în urmă la Stambul și înfățișă noi scrisori de credință din partea voievodului său.

Simțind probabil suspiciunile nemărturisite ale lui Matei vodă, Vasile Lupu fu cuprins de zelul de a dovedi că nu e încercat cugetări, simțiri sau uneltiri ascunse și perfide, drept care hotărî să răspundă cu bunăvoință mărturisirilor de bună vecinătate și de iubire, întorcând vizitele primite, scop în care îl trimise pe stolnicul Grama la București. Acesta ducea cu sine o scrisoare de credință, în care se făcea vorbire de un nou jurământ de sinceră prietenie, dar fără a adăuga vorbelor sforăitoare și niscai plocoane, precum ar fi cerut datina, ceea ce îl cam indispușe pe Matei vodă, socotind scăparea un soi de afront ce i se aducea, răspunsul nefiind la înălțimea demersului său. Pentru a nu-și mărturisi dezamăgirea și a se dezvinui față de curteni că acceptă așa ușor situația, îl scuză pe Lupu, explicând că, întrucât vornicul e străin, desigur nu cunoaște obiceiul domnilor din cele două țări de a-și trimite daruri pentru întărirea bunelor relații dintre ei.

Dar pentru orice ochi atent, era destul de vizibil că pupăturile frățești și îmbrățișările pline de revărsări de dragoste, atât cele din fațaristolului patriarhiei din Țarigrad, cât și cele din Iași sau din București, sunau cam a gol și fățarnicie...

*

De altfel curând lui Matei i se abătu atenția de la impolitețea lui Lupu, căci era apăsător de niște griji cu implicații mult mai grave. Primise de puțină vreme poruncă de la Stambul de a dura un pod plutitor peste Dunăre dinspre Rusciuk spre Giurgiu, în seama sa căzând mai ales îndatorirea de a procura toată lemnăria necesară lungii înjghebări și de a găsi meșterii care să realizeze dificila construcție. Și, deși numise dintre boierii săi cei mai destoinici niște ispravnici care să împlinească dispoziția

împărătească, nu-l răbda inima ca să nu dea din când în când câte o fugă până la Giurgiu, spre a se convinge cu proprii ochi în ce stare stadiu au ajuns lucrările. Nu uita că Alexandru vodă Iliăș, cu aproape treisprezece ani în urmă, pe când era întâiași dată domn al Moldovei, neîmplinind o poruncă de același gen după gustul măritului sultan Osman, fusese prionit de tăblia unui tun cu o funie ce-i trecea în jurul mâinilor și târât astfel în smucituri până la Nistru, locul unde se dădea atunci bătălia. Ori n-ar fi dorit să pățească ceva asemănător, ceea ce n-ar fi fost exclus, având în vedere că sultanul Murad de acum era mult mai repezit, mai descreeierat și mai zănatic decât padișahul Osman de odinioară, iar lupta urma a se da cam tot pe acolo pe unde se dăduse și odinioară.

De altfel pe malul Dunării avu surpriza de a-l întâlni și pe Halil pașa, noul beglerbei al Silistrei, care priveghea și el treaba ce-o săvârșeau boierii și meșterii săi, părănd a nu avea prea mare încredere în rezultatele muncii lor. Matei sârgui însă să pară încântat și nestânjenit de atenția pe care i-o arăta turcul, ca și cum aceasta ar fi fost un semn de prețuire și nu unul de îndoială.

Însă podul nu era singura grijă care-l rodea. Continua să-și bată capul ca să-și lămurească de ce se hotărâse trecerea Dunării la Giurgiu și nu la Silistra, când pe dincolo drumul spre Polonia ar fi fost mai direct și mai scurt. Și nu găsea decât o explicație, și aceea neliniștitoare, anume că într-adevăr sultanul și cei din jurul său năzuiau să transforme țara în pașalâc. Dar asta însemna sfârșitul său și al domniei sale, lucru cu care nu se putea împăca...

Dar ce putea face împotriva? Poate numai ca să se apropie de craiul Ardealului, mergând până la încheierea unei alianțe trainice, ca să-i folosească influența în nădejdea a pune stavilă prin mijlocirea sa pretențiilor otomane... Numai că solul crăiesc aflat în acele clipe la București,

István Szalánczi, fosta capucehaie la Stambul a lui Rákóczi, nu prea se lasă înduplecat să ceară stăpânului său asemenea legământ, ci îi amintea, și încă stăruitor și în cuvinte nu tocmai frumoase, să achite banii făgăduiți în anii trecuți pentru ajutorarea sa. Numai când pungile făgăduite vor ajunge la Bălgrad, se va îndupleca craiul ca să mai pună o vorbă pentru a preîntâmpina instaurarea pașalâcului la București, arăta solul.

- Dacă Măria sa n-o face acum, mai apoi să nu fie prea târziu. Mie teamă că dacă încercarea izbutește în Ungro-vlahia, să nu se hotărască întinderea ei și dincolo de munți, văzându-i-se rodnicia. Cele întâmplăte aici ar putea închipui o experiență aplicabilă și la voi... Greu e primul pas...

Solul înțelese primejdia chiar înainte de a-i fi așa de sugestiv tâlcuită, căci nu era chiar un neștiutor în treburile politice, așa că înghiți în sec, fără a mai stăruii. Domnul muntean din păcate avea dreptate și desigur că se cuvenea să-și înștiințeze principele, dar îi era mai la îndemână să nu o mărturisească, ca să nu-i fie știrbită făloșenia nici lui și nici stăpânului său.

Iar în vreme ce Matei vodă se zbătea ca peștele pe uscat, prins între plata datoriilor pe care i le cerea craiul și amenințarea de a i se transforma țara în pașalâc, marele război de care sultanul, înfoindu-se, făcuse atâta caz în primăvară, se împotmolea tot mai mult vădit. Prin luna mai lui Matei îi ajunse la urechi știrea că leșii încheiaseră cu rușii un armistițiu și că în curând se va ajunge chiar la pace, căci niște neguțări erau în toi. Iar zvonul fu confirmat după puțin timp, la jumătatea lunii iunie răspândindu-se vestea că regele leah Vladislav și țarul moscovit Mihail Teodorovici Romanov, semnaseră pace în a treia zi a postului

Sâmpetrului²⁰⁶, cel dintâi renunțând la tronul rusesc, iar cel din urmă lăsa în seama potrivnicului ținuturile dobândite de acesta prin bătăliile petrecute. Ori asta schimba cu totul soarta înfruntării dorite de Murad.

Cam odată cu veștile acestea venite din lumea creștină, la auzul lui Matei ajunse și știrea că oastea otomană pornită din primăvară din îndepărtatul Levant spre Europa sub comanda lui Mürteza pașa, poposise în sfârșit la Edirne, unde o aștepta de câteva luni măritul sultanul, spre a-i deschide calea izbânzilor asupra Poloniei. Numai că purtătorii știrii adăugau că preaslăvitul stăpânitor păgân nu mai părea de fel grăbit și avântat ca înainte vreme să pornească la luptă. Pesemne vestea încheierii păcii și faptul că acum Polonia se putea îndrepta cu întregile ei puteri împotriva Turciei îi secătuiseră pofta de luptă și avântul, drept care începu a o târăgăna cu plecarea, căutând pretexte onorabile, ca să se poată retrage la palatul său din Stambul.

Abia după mai bine de alte trei săptămâni, Matei primi vestea că de pe la începutul lui iulie Mürteza pașa ar fi pornit-o spre Dunăre, dar singur, cu numai cei 20 000 de oșteni ai săi și cele 25 de tunuri cu care plecase din depărtările Asiei. Preaînaltul sultan, cu elanul de tot răcit, rămânea locului în expectativă.

Matei vodă, neliniștit, pândea încordat mersul lucrurilor, conștient că destinul îi era în joc. De altfel, parcă spre a întări zicala că „o nenorocire nu vine niciodată singură”, aflase și o altă veste proastă. Probabil simțind că viitorul îi e pus în cumpănă, Leon vodă Tomșa, cel căruia îi luase locul, prinsese curaj și, atins dintr-o dată de imboldul de a redobândi scaunul pierdut cu aproape doi ani în urmă, începuse, plin de râvnă, a ispiti cu peșcheșuri dregătorii

---

²⁰⁶ În 1634 postul Sfântului Petru începe luni 2 iunie stil vechi, pacea de la Palianovka semnându-se deci în 4/14 iun 1634.

Înaltei Porți, spre a-i îndupleca să pună o vorbă pentru el pe lângă măritul sultan.

După încheierea păcii cu muscalii²⁰⁷, lumea se aștepta ca Polonia, care începuse a muta trupele din ținuturile răsăritene muscălești spre Camenița, să primească provocarea de război a Turciei. Dar în mod neașteptat și surprinzător, regele Vladislav acceptă să înceapă tratative de pace cu Șahin aga, trimisul padișahului. Ca să-i justifice hotărârea, socotită de mulți pripită și neinspirată, clevetitorii arătau că văzând că Mürteza pașa a părăsit Edirne și urcă spre Dunăre, s-a speriat, încredințat că înaintarea sa e semnul fermei dorințe a sultanului de a declanșa războiul cu care-l amenințase. Ori, cum nu era convins că forțele sale sunt cu adevărat precumpănitoare față de vrăjmaș, nu s-ar fi simțit prea sigur de victorie și prevăzător fiind, ca să evite o înfrângere, a cedat și și-a dat încuviințarea.

De altfel se mai spunea că solul otoman, sesizându-i nehotărârea, care-l făcea să stea în cumpănă, spre a-l călăuzi către calea unei împăcări, s-a grăbi a făgădui că, dacă majestatea sa va accepta să înceapă unele tratative, dânsul se leagă să convingă autoritățile otomane să dea semne de bunăvoință, întorcându-le spre porniri mai pașnice. Craiul leah, ca să prevină o confruntare care i se părea riscantă, nu numai că primi ideea tratativelor, dar se zice că s-a învoit să trimită chiar o solie care să iasă în întâmpinare lui Mürteza pașa, spre a-l îndupleca să se oprească din cale. Ce va fi făcut solia leșească cronicile nu arată, dar oricum pașa își va continua netulburat drumul, încât după o lună de la plecarea din Adrianopole-Edirne, adică pe la începutul lui august, avangărzile sale se vor ivi la Dunăre, prin părțile Rusciukului.

Dar dacă el mersese mai departe, sultanul, care de câteva luni era în căutarea unui pretext onorabil în temeiul

---

²⁰⁷ Rușii.

căruia să poată abandona vitejescul plan ce-l vânturase în primăvară, socoti că propunerea unor tratative îi pune la îndemână căutata ieșire din impasul în care tocmai se găsea, sădind însă impresia că părăsește gândul războiului neîntârziat nu pentru că ar ceda cumva, abandonând marea sa neclintire ca de stei, ci o face pentru a dovedi lărgimea inimii sale simțitoare și nețarmurita bunăvoință față de dușman, către care-și pleacă mărinimos urechea, și a cărui rugă smerită de neguțări i-a mișcat omenia și milostenia ce-i stăpânesc adâncul sufletului. Deci dacă încuviința începerea unor discuții, o îngăduia în chipul unui preamilstive concesii făcute sărmanilor leși înspăimântați de nemăsurata sa putere. Iar spre a dovedi că dorința sa de a se ajunge la tocmeli e sinceră și neclintită, la mijloc nefiind simple vorbe goale sau vreo laudă de sine, aruncate ca să ia ochii lumii, ci o hotărâre fermă, vesti că a poruncit alor săi să se reîntoarcă la Țarigrad chiar în acele ultime săptămâni ale lunii iulie.

Iar cele stabilite cu atâta îndurare, chibzuală și milosârdie se împliniră deîndată, încât, încă din ziua de cinci august, va ajunge în fața zidurilor Istanbulului, unde intră în chip triumfător, sărbătorit ca grandios învingător de gloate, care, în drumul său spre palatul Topkapi, îi întâmpinau trecerea pe ulițe cu avântate aclamații de preamărire.

Tratativerile de pace, socotite un lucru minor, ce n-ar fi deci de căderea sacrei sale măreții, fură lăsate în seama lui Mürteza pașa, care, între timp, ajuns la Rusciuk, începu să-și treacă ienicerii și tunurile peste podul înjghebat de Matei vodă, pod care stânjenea circulația corăbiilor în lungul fluviului.

La rândul său, nici regele Vladislav nu vru să se lase mai prejos față de Murad. Dacă ultimul încredinșase tratativerile unei slugi, regele, pentru a nu-i fi știrbită fala, hotărî să facă la fel și trecu îndatorirea marelui hatman al coroanei, pan Stanislav Koniecpolski, ce se afla, ca și în

anul dinainte, pe vremea războaielor cu Abaza Mehmed pașa, într-o tabără militară din apropierea cetății Camenița de pe Nistru. Deci neguțările, convenite între monarhi, se vor purta numai între cele două căpetenii ostășești, fiecare oprindu-se cu armata sa în locul în care o prinsese porunca începerii tratativelor.

Solii de pace poloni, trimiși ca să-l oprească pe Mürteza pașa din drum, îl întâlniră pe valiu încă de prin ținuturile bulgărești ale sangeacului Silistrei, și de nevoie se alipiră alaiului său aflat în mers, ajungând astfel și ei la Giurgiu. Abia aici oastea conăcindu-se, se găsi tihna trebuitoare pentru începerea unor discuții, slujbașul împărătesc lăsându-și vremea de a-i asculta pe oaspeți, care purtau asupra lor cerințele craiului lor.

Însă înainte de a trece la creionarea unor linii directe ale unei înțelegeri, leșii stăruiră ca la neguțări să fie primiți și reprezentării celor trei voievodate vecine țării lor, Ardealul, Țara Românească și Moldova. Era dorința expresă a marelui hatman, care le pusese în vedere să nu înceapă vreo discuție înainte de rezolvarea acestei dorințe ce o avea. Dânsul nu uitase că în anul dinainte, domnii români îi fuseseră extrem de utili pentru a-l înfrânge pe Abaza pașa, iar mai apoi pentru a ajunge la neguțări, pe care le mânuiseră astfel încât ieșise în câștig. De aceea nu voia să se lipsească de aportul neprețuiților megieși, mai ales că pe doi, pe Matei Basarab și pe Rákóczi, îi cunoștea de dinainte și avea cea mai bună impresie despre ei, socotindu-i oameni de ispravă, în care putea avea deplină încredere. Nu la fel de binevoitor îl privea pe Vasile Lupu, abia urcat în scaun, care-l săpase în chip josnic pe Moise Movilă, pe care și-l socotea chiar prieten. Pe deasupra aflase că moldoveanul era peste măsură de intrigant, prefăcut, cu mai multe fețe și tare nestatornic, fiind în stare în orice clipă să te mintă și să te vândă dacă întrezărea un folos din asta. Dar oricum

nădăjduia s-o scoată și cu acesta cumva la capăt, chiar dacă nu putea fi asemănat nici pe departe cinstitului Moise vodă Movilă.

La început Mūrteza pașa nici nu voi să audă de pretenția de a se lăsa secondat de niște ghiauri, și încă nu din cei mai de vază. Înainte de Abaza pașa slujise el ca valiu de Silistra, iar voievozii de din sus de Dunăre, e drept nu cei de acum, îi fuseseră supuși. Ori i se părea înjositor să stea la aceeași masă cu voievozii care-i fuseseră slugi. Iar acum, dacă dădea ascultare cererii leșilor, nu urma să stea de vorbă și să se sfătuiască nici măcar cu aceștia, ci doar cu niște împuternici ai lor, adică niște slugi de la Curțile lor, deci cu slugi ale fostelor sale slugi, ceea ce era cumva sub demnitatea sa. Cum leșii nu voiau să treacă la negoțurile propriu-zise înainte de încuviințarea cererii lor, împotrivirea sa bloca încheierea unei înțelegeri chiar înainte de a se începe discuțiile, lucru pe care nu știa dacă îl va putea justifica în fața năbădăiosului padișah, foarte iute la tăiat capete. Acesta îi poruncise răspicat că dorește să se ajungă la o învoială, ba încă prielnică împărăției semilunii. Ori nu se putea duce să-i spună că nici nu a apucat să vorbească despre tocmeli, întâlnirea cu potrivnicii încheindu-se înainte ca aceștia să înfățișeze dorințele regelui lor. Prins la mijloc, între încăpățânarea îndârjită a solilor și teama de furia sultanului, pentru ca lucrurile să se pornească în cele din urmă, se văzu silit să se învoiască cu umilirea ce i se cerea, lucru care se petrecu însă abia spre sfârșitul Postului Sfintei Marii Mari²⁰⁸.

Pe deasupra negoțurile erau pe cale de a se poticni și din pricina unei alte dorinți a hatmanului Stanislav Koniecpolski. Având încă din anul trecut o înverșunată răfuială cu Abaza pașa, va cere pentru buna desfășurare a tratativelor, ca fostul bei să plătească cu capul călcarea păcii

---

²⁰⁸ Postul acesta ține între 1 și 14 august.

de pe vremea lui Osman al II-lea, pe care el a stricat-o în chip nesăbuit, pricinuind criza politică în care se zbăteau acum, căznindu-se trudnic ca să găsească o rezolvare. Câte vieți pierdute, câte averi risipite din pricina nemerniciei lui Abaza! Ori greșeala ce era de neiertat, tulburând liniștea a două împărății, nu trebuia să rămână nepedepsită, mai ales că era făcută fără știrea împăratului, atât de drept și de chibzuit de altfel, stăruia hatmanul, deși știa prea bine că nu era așa. Însă era conștient, că pentru a se putea răzbuna pe bei, trebuia să-l scoată pe împărat din vălmășagul celor petrecute, declarându-l nevinovat. Dacă ar fi întins asupra-i fie și numai umbra vreunui amestec, tratativele ar fi eșuat din start, așa că, pentru ca să nu indispună, trebuia s-o aducă gingaș din condei.

Stăruința hatmanului, făcută prin solii săi, pare-se că nu a rămas fără urmări, mai ales că și unii dregători otomani nu vedeau cu ochi buni această dizgrațiere a lui Abaza, care se preschimbase la drept vorbind într-o înălțare în rangurile Curții, spre ciuda destulora, care ar fi năzuit să se ajungă la fel de ușor. Mürteza pașa însuși, chiar înainte de a se așeza temeinic la masa negocierilor, în temeiul scrisorilor primite de la hatmanul coroanei, va înștiința la Stambul că dispariția lui Abaza ar fi binevenită, netezind în mod fericit mersul tratativelor, care și așa se legau destul de greu.

Abaza pașa, era recunoscut ca unul dintre favoriții declarați ai padișahului Murad, dar nu e sigur că acesta ținea chiar atât de mult la el, încât să-i regrete cu adevărat dispariția, neputându-se lipsi de el. Dar dacă înlăturarea îi era impusă de potrivnici, desigur că nu ar fi acceptat-o vreodată, căci cedarea i s-ar fi părut un afront umilitor rănindu-i orgoliul.

Dar stăruința de a-l îndepărta ajunsese prea mare, ca s-o mai poată ignora, mai ales că venea chiar din mai multe părți, inclusiv din aceea a unor dregători influenți de-ai săi,

care, roși de pizmă, nu-l puteau suferi, căci se cocotase alături de ei slujindu-se de niște perfide căi dosnice, unora luându-le-o chiar înainte. Dar padișahul, deși în principiu era de acord cu dispariția sa, se îndărătnicea să le stea la toți împotriva, dar nu din dragoste față de Abaza, ci ca nu carecumva să fie suspectat că a cedat în fața cuiva, fiind cumva mai prejos acestuia. Cuvântul său trebuia să fie mai presus de al tuturor, nu numai al acelora din Curtea sa, ci și al celorlalți monarhi din lume. Prin urmare, dacă Abaza era să fie osândit, pedeapsa trebuia să pară dictată de el, aleasă fiind în afara oricărei înrâuriri străine, închipuind deci expresia de necontestat a voinței sale, încât hotărârea să nu-l coboare din măreția la care se înălțase. În nici un caz nu trebuia să se creeze impresia că el s-ar fi supus poftelor cuiva.

Deci încă de pe la începutul lui august soarta lui Abaza se putea socoti pecetluită, hotărârea de a-l pierde luată, doar un pretext convenabil, acoperitor, sultanul nu găsisese încă. Întâmplarea făcu ca, taman în clipele disperatei căutări a unei pricini de învinuire care să i se poată pune în seamă, lui Abaza, care era în acea vreme unul din vizirii divanului împărațesc, i se înfățișă spre judecată gâlceava iscată între monahii greci și cei armeni în legătură cu drepturile de întâietate asupra locurilor sfinte.

Abaza dădu dreptate celor din urmă, după ce primise din parte-le o mită de 20 000 de kuruși. Când fu însă să-și întărească hotărârea printr-un berat împărațesc, pare-se că i-ar fi zis padișahului că ar fi primit numai 12 000 de kuruși pentru hatârul făcut, păstrând restul pentru sine. Prin grija grecilor păgubiți, care-l pârără, pare-se că slăvitul Murad a aflat adevărul și, chipurile furios că a fost înșelat, l-a luat la întrebări pe pașă, care, prins la strâmtoare, și-ar fi recunoscut vina. Cum sultanul era iute din fire, cuprins de mânie, a poruncit ca iubitul său musahib să fie sugrumat de

eunucul ce-i stătea la îndemână, fiind înmormântat a doua zi, în 14 august 1634 stil vechi, cu cinstea cuvenită unui apropiat împărațesc, în mausoleul lui Kuyuku Murad pașa. Cel puțin aceasta era explicația oficială a subitei dispariții a lui Abaza Mehmed pașa din palatul Topkapi, deși nimeni n-ar fi putut spune că a fost martor la sugrumarea sa, la scoaterea leșului său din odăile împărațesti, sau la îngropăciune. Oricum, de atunci caucazianul n-a mai fost văzut vreodată prin Istanbul.

De altfel pe seama ciudatei sale pieiri se țesură și numeroase alte legende. Se spunea spre pildă că era singurul dinte musahibii sultanului care cuteza, contrar datinii, să se înfățișeze măritului său stăpân încins cu hangerul, deși toți dregătorii trebuiau să-și lase armele la intrarea în Curte, spre a nu pune în primejdie prețioasa viață a padișahului. Unii ziceau că libertatea asta pe care și-o lua, l-ar fi supărat pe împărat, fiind pricina care i-a adus pieirea.

După alți clevetitori, povestea ar fi fost cu totul alta. Cum în acele zile tocmai se pornise și prigoana împotriva celor din oaste, care se răzvrătiseră din nou împotriva stăpânirii, atât la Stambul cât și în provincie, se socoti că și pașa ar fi fost vârat în aceste zurbale și a fost dovedit. Unii credeau chiar că încercase să-și pregătească fuga în depărtările Asiei, unde se mai răzvrătise odinioară, și, ca să poată pribegi, trecuse chiar vreo patruzeci sau cinzeci de cai peste Bosfor la Skutari-Üsküdar, dovadă de netăgăduit a păcatului său. Spre ghinionul său, chiar înainte de a pleca, fusese dat de gol și osândit.

În orice caz, după câte se spunea răspicat la Curte, uciderea sa nu avea în mod sigur nici o legătură cu tratativele începute cu Polonia, ori cu răutăcioasele păre ale hatmanului Stanislav Koniecpolski. Însă tocmai stăruința cu care se încerca a se dovedi că Abaza n-ar fi fost sacrificat spre da satisfacție leșilor, făcea suspecte toate explicațiile

legate de dispariția sa. Iar neîncrederea și suspiciunile au mers până acolo încât unii au crezut că pentru a ușura tratativele a fost doar îndepărtat, dar nu ucis, fiind făcut scăpat în taină, pricină din care va apărea mai târziu în alte colțuri ale lumii.

Ce va fi fost adevărat și ce nu din toate zvonurile ce-au umblat o vreme, fiind de altfel prinse și în cronicile timpului, nu vom putea ști niciodată. Oricum se pare că spre sfârșitul postului Sfintei Mării Mari, Abaza a dispărut într-adevăr, lucru care apare ca neîndoielnic.

În răstimpul aceluiași post creștin, adică înainte de jumătatea lunii șafar a anului 1044 al hegirei, Mūrteza pașa își opri înaintarea în raiaua Giurgiului, în urma poruncii de a începe neaguțarea păcii. Oastea și-o așeză pe șesul din afara târgului, tocmind un întins conac de corturi, mai ales că vremea era senină și călduroasă. Măritul pașă își alege însă refugiul în cetatea ridicată pe ostrovul Sloboziei din fața orașului, de care era legat printr-un pod. Îndelungata întârziere a otomanilor aici lovi însă zdravăn în Matei vodă Basarab, care se văzu silit ca să aprovizioneze pe pașă pe cheltuiala sa, în împrejurările în care era deja năpădit de uriașe datorii neplătite.

Cei trei voievozi creștini din vecinătate primiseră poftirea de a-și trimite câte un sol la neaguțări și chiar în răstimpul lunii iulie o vor face. Matei vodă Basarab lăsă îndatorirea în seama marelui stolnic Vasile, craiul Rákóczi al Ardealului împuternici pe groful Mikó, iar Vasile vodă Lupu, care încetase de a mai fi Coci, numi pe boierul Necula Catargiu zis și Nicola Catargi spre a-l reprezenta. Acesta din urmă era fratele bunicului lui Radu Iliăș, a cărui oaste o condusesse atunci când băiatul încercase să smulgă tronul încăput pe mâna lui Matei Basarab. El era un aprig dușman al domnului muntean, fugind în Moldova când acesta se înscăunase și uneltind de acolo neîncetat împotriva-i. Faptul

că ajunsese omul de credință al lui Lupu, asupra căruia pare-se avea o mare influență, nu era un lucru prea liniștitor pentru Matei vodă, fiind deci un motiv în plus ca acesta să privească cu mare îndoială și chiar cu temere la vecinul său de peste Milcov.

De altfel cei trei voievozi înțelegeau în chip destul de diferit rosturile și țelurile tratativelor de pace care se tot târăgănau, Mürteza pașa nearătându-se prea grăbit să le înceapă.

Astfel Matei vodă era îngrijorat că oastea otomană era la nici măcar o zi de mers călare depărtare de cetatea sa de scaun. Ori el tare n-ar fi vrut s-o vadă atât de aproape. Îngrijorarea sa era atât de mare, încât cu mai bine de o lună în urmă, când Mürteza pașa abia plecase de la Edirne, îi spusese solului craiului, fosta capuchehaie ardeleană István Szalánczi, că dacă Luminăția sa i-ar încredința între 5 000 ori 8 000 de unguri, ar cuteza să-i împiedice pe turci să treacă Dunărea pe podul pe care tocmai începuse a-l dura. Din păcate nu întâlnești nici un fel de înțelegere, încât trebui să se resemneze și să-l îngăduie pe pașă în coasta sa. Dar împăcat nu era. Avându-l atât de aproape, teama de a-și vedea țara transformată în pašalâc îi dădea fiori, pricinuindu-i coșmaruri. Ori pentru a scăpa de amenințare, după părerea sa tratativele trebuiau întrerupte imediat și ațâțată reluarea războiului. Întărâtarea turcilor se putea face lesne, era convins dânsul, atrăgându-le atenția asupra îngrijorătoare concentrări a oștilor regale la Camenița, deci chiar la hotar, care deveneau o primejdie din ce în ce mai vădită, putând oricând provoca o invazie. Pentru a preveni, chipurile, iminentul pericol, Matei se căznea să demonstreze lui Mürteza pașa că era bine ca ordiile otomane să meargă la Nistru, cum voiseră dintru început, înăbușind din germene orice încercare polonă de a trece râul. Iar stolnicul Vasile, pe care Matei îl însărcinase să meargă la Giurgiu, era instruit să

militeze în acest sens. De altfel, dacă dorința i se împlinea, Matei vodă trăgea și un alt folos, întrucât greutatea zaharelelor trecea asupra lui Lupu.

Pe de altă parte craiul Rákóczi stăruia din răsuputerii pentru a se urma neaguările de pace, iar pe de altă parte sârguia să se sustragă de la o participare la război, încercând să-i convingă pe turci că el fi trebuitor pe front. Iar dorințele sale aveau niște temeieri aparte. El trimisese în lunile din urmă solie și la hatmanul Stanislav Koniecpolski, cât și la regele Vladislav, rugând ca la tratativele de pace ei să ceară dreptul de a interveni în Ardeal, dacă sultanul ar voi să-l schimbe în domnie sau turcii i-ar ataca țara. Însă s-o făcă de parcă ar fi vrerea lor, iar nu urmarea rugăminților sale. Dar pentru ca leșii să poată veni cu această cerință, neaguările erau neapărat necesare. În același timp se căznea se să le dovedească turcilor că Polonia nu dispune de o putere prea mare, deci, în cazul unui atac, nu e necesar să se alătore și el trupelor neînvisului sultan, acestea fiind mai mult decât îndestulătoare. Deci instrucțiunile primite de groful Mikó, solul lui Rákóczi la Giurgiu, porneau de la aceste gânduri călăuzitoare.

Spre deosebire de ceilalți doi principii, Vasile vodă Lupu, privea participarea la tratative dintr-un cu totul alt unghi. În primul rând trebuie spus că pentru el Mürteza pașa nu era tocmai străin. Îl cunoștea prea bine, căci încă cu vreo trei ani în urmă, deci prin vara lui 1631, îl plătise temeinic, atunci când trudea la uzurparea lui Moise Movilă, fiind unul din primii slujbașii împărătești cumpărați în nădejdea de a-i sprijini urcarea în scaun. Numai că nu apucase fructifice investiția făcută, căci la numai câteva luni după aceea Mürteza pașa fusese mutat undeva în răsăritul Anatoliei, fiind înlocuit cu Abaza pașa. De altfel chiar această schimbare fusese unul din motivele pentru care planul său eșuase, încât în locul lui Movilă nu a fost numit el, ci

Alexandru Iliăș. Acum, reîntâlnindu-l pe pașă, avea prilejul de a reînoda o veche legătură de prietenie, bine plătită odinioară, lucru ce spera că nu a fost uitat...

Având aceste relații speciale cu Mūrteza pașă, dorea tratativele de pace, pentru a fi pe placul turcului, despre care știa că avea o poruncă împărătească explicită de a face în așa fel încât să încheie o înțelegere cu vrăjmașii din miază-noapte. Apoi nu voia război pe malurile Nistrului, căci îi aducea pe cap armatele otomane și tot prăpădul ce-l pricinuieste trecerea chiar și a unei oștiri prietene, pe care pe deasupra trebuie s-o și întreții cu toate celea. Așa încât, își zicea îndârjit Lupu, decât să i se ruineze lui țara, mai bine să fie năpăstuit Matei Basarab!

Apoi Lupu era destul de strâmtorat, dorind a împiedica o invazie poloneză în Moldova, pe care războiul o putea prilejui, și din pricină că regele Vladislav al Poloniei, nu-l suferea de fel, socotindu-l un cui înfipt anume de turci în coasta sa. La recomandarea făcută de hatmanul său, craiul leah Vladislav îl aprecia nespus de mult pe Moise Movilă ca prieten al țării sale, fiind peste măsură de indignat pentru că fusese mazilit, iar Lupu, ca înlocuitor, nu-i putea apărea decât ca un potrivnic nedorit, care-i scădea înrâurirea în aceste părți. De aceea milita cu toată convingerea pentru înlăturarea sa și înlocuirea cu unul din protejații aflați în ținuturile pe care le stăpânea. Se gândea spre pildă la reînturnarea în scaun a fostului domn, căci prețuia mult neamul movileștilor, sau la înălțarea unui frate al său, Ioan Movilă, deci tot un fiu al lui Simion Movilă, ori chiar a hatmanului Iancu Costin. Unii ziceau însă că s-ar fi mulțumit fie și numai cu Necula Catargiu, cel care în acele clipe era trimis de Lupu la Giurgiu pentru negocierea păcii.

În aceste condiții extrem de complicate pentru el, noul voievod al Moldovei nu dorea nici ca trupele turcești să-i invadeze țara, dar nici ca înrâurirea polonă la tratative

să fie prea mare. Voia deci neapărat pace, socotind că războiul trebuie evitat prin orice mijloace, dar, în timpul tratativelor, turcii trebuiau ajutați, încât să-i precumpănească pe polonezi. De altfel, pornind de la legăturile sale aparte cu Mūrteza pașa, mai târziu Lupu se va lăuda că el ar fi mediat pacea din 1634, roadele dobândite de Turcia fiind meritul său.

Deci datoria solului moldovean, Necula Catargi, era în primul rând aceea de a demonstra avantajele neîntârziatei încheieri a unei păci. Dar ea nu se va mărgini doar la atâta. Cum va afla groful Mikó de la niște slugi ce trudeau în cetatea din ostrovul de pe Dunăre, pe care le plătise generos, bătrânul Catargi se întâlnește de mai multe ori cu căpetenia otomană și tănuise pe șoptite cu aceasta, ponegrind amarnic și pe Matei, ceea ce era de înțeles, fiindu-i vechi dușman, dar și pe craiul Rákóczi, cu care, chipurile, ar fi fost totuși prieten, cum singur zicea.

Pe cel dintâi îl învinuia că, prefăcut, viclean și uneltitor fiind din firea lui cea păcătoasă, săpase cu un an în urmă, plin de veninoasă nerecunoștință, pe Abaza, cel care-i făcuse pomana de a-l scoate din obiele și de a-l aridica domn. Iar trădarea i-a fost răsplata. El a fost născocitorul zvonului despre venirea cazacilor, punându-l apoi pe seama lui Moise Movilă vodă, căruia, fățarnic cum este, i-a aruncat toată vina. Iar ca să torpileze tratativele dintre Abaza și hatmanul Leah, îi trăda acestuia din urmă toate tainele, ca vrăjmașul să știe dinainte cum să mânuiască soliile. Deci înfrângerile suferite în anul trecut de Abaza, deci de otomani, se datorau întru totul lui și duplicității sale. Iar acum neștirile sunt în mare primejdie tot din pricina sa, căci a trădat deja o seamă de taine potrivnicilor, ca aceștia să le poată folosi împotriva Luminăției sale, măritul Mūrteza pașa. Cât din aceste ponegreli erau poruncite de Lupu și cât erau izvodite din voia și plăcerea sa, e greu de spus...

Dar nici pe crai nu-l iertase moșneagul. Astfel groful aflase că Lupu pâra că din Ardeal fuseseră trimise solii la Camenița, la hatmanul Stanislav Koniecpolski, dar și la Varșovia, la regele Vladislav. Le descoperise trecerea când slobozise niște iscoade ca să dea de urma trădătorului Moise Movilă, tocmai scos din scaun pe bună dreptate. Ce mesaje vor fi purtat aceste solii e cu neputință de știut, căci nu se poate afla ce s-a discutat în spatele unor uși închise. Dar nu era greu de bănuț ce se va fi spus. Cum lucrul se făcea fără voia și știința Înaltei Porți, era evident vorba de niște urzeli ce erau dăunătoare slăvitei împărății. Deci trădarea nu vine numai dinspre Matei, ci și de dincolo de munți. Prin urmare, Măria sa, cinstitul Mūrteza pașa, trebuia să fie cu mare luare aminte la cei doi spre a nu fi înșelat și împins de ei la necazurile neizbânzii, pătimind supărări și mustărări din partea slăvitului padișah de pe urma trădării lor. Iar acuzațiile curseseră în acest fel mai departe...

Groful îl înștiințase imediat pe crai, și cu învoirea acestuia și pe Matei vodă, care, amândoi începură a fierbe, gândindu-se dimpreună la o cale de a scăpa de asemenea vecin răuvoitor, vânzător al creștinilor, în folosul necredincioșilor.

De altfel, cum în aceeași vreme Matei vodă începuse a se plânge tot mai stăruiitor de uneltirile lui Leon vodă Tomșa, adăpostit la Țarigrad, craiul orândui lui Mikó să pună o vorbă pe lângă Mūrteza pașa, iar caimacamului István Rethi, pe lângă împărat, în folosul lui Matei și în paguba lui Leon.

Cu asemenea preocupări lăaturalnice trecu întreaga lună a lui august, sau, după calendarul musulman al aceluia an, sfârșitul lunii șafar și prima parte a lunii rabi' al-awwal, mărutul pașă Mūrteza, nearătându-se deloc grăbit să ajungă la vreo încheiere. Abia la sfârșitul lunii din urmă, adică după socoteala creștinească, pe la începutul lui septembrie, se

produse o oarece mișcare, clipă în care din Polonia sosi Șahin aga, însoțit de numeroasa sa deputăție, dar și de o solie a regelui Vladislav, mult mai firavă însă, care aduceau cu sine preliminariile păcii, discutate mai înainte cu regele leah. Acum în sfârșit zăcea un document explicit în fața ochilor celor care urmau a neguța, de la care se puteau porni cu adevărat dezbaterile. Asta nu accelerează însă demersurile, care se prelungiră până aproape de jumătatea lui octombrie, hotărârea luată fiind însă ratificată prin tugra²⁰⁹ sa de preamăritul sultan Murad al VI-lea abia o lună mai târziu.

Câștigul cel mai însemnat pentru domni pământeni era făgăduiala că otomanii nu vor încerca să schimbe principii fără acordul Polonei, ceea ce închipuia o cheazășie de stabilitate pentru Rákóczi și Matei vodă; dar totodată polonilor le era interzis să se amestece în trebile celor trei țări vasale, ceea ce era o garanție pentru viitorul lui Lupu, asigurându-l că nici lui nu i se va întâmpla nimic. Astfel, fără a intra în conflict cu turcii, fără a lăsa impresia că le-ar forța mâna, cei trei voievozi câștigă făgăduiala de statornicie a domniilor lor.

Pe fondul tratativelor, cu doar câteva săptămâni înainte ca acestea să ajungă la final, groful Mikó îi vestește lui Matei vodă o bucurie. După mult sărg și ceva cheltuială, se izbutise neutralizarea lui Leon vodă, care înceta de a mai fi o primejdie. Domnul muntean fu asigurat că putea răsufla în sfârșit ușurat, încercările potrivnicului fiind pentru totdeauna zădărnice. Iar lucrul se va dovedi mai apoi adevărat, căci fostul principe va deveni un prosper negustor de stridii, meșteșug pe care îl va trece și fiului său făcut pare-se din flori, care ajunge la asemenea performanță în breaslă, încât câștigă supranumele de Stridia-bey.

---

²⁰⁹ Monograma sultanului, aplicată pe documente oficiale, precum firme, hătișerifuri, berate, etc.

Vestea era însă numai pe jumătate îmbucurătoare, căci groful, cum făcuse de altfel toată vara și celălalt sol crăiesc, István Szalánczi, nu uită să-i aducă aminte, și încă în termeni extrem de grosieri, că mai trebuia să-i dea craiului o datorie veche de câțiva ani, care sporise în permanență, odată cu trecerea vremii.

Înciudat, domnul cugetă fără voie: „Mă întreb dacă nu cumva mi-ați luat partea nu din prietenie, ci pentru că, văzându-mă la ananghie, v-a prins teama că ați putea pierde baniiăștia afurisiți, pe care, de nevoie, am făgăduit să vi-i plătesc an de an, ca pe un adevărat tribut. Numai că acum, strâns din toate părțile de nevoi, nu prea am de unde să-i scot. Iar supărător este că mi-i cereți în termeni atât de umilitori.”

Ori el se indignase doar pentru ceea ce auzise, fără să știe că, în spatele său, solii și craiul vorbeau în chip și mai jignitor pe seama achitării datoriilor restante. Pe la jumătatea verii, spre pildă, mărturisindu-și părerea despre Matei, care tot făgăduia a da banii dar nu scotea lețcaie, István Szalánczi va scrie craiului că voievodul „nu este decât o gloabă îndărătnică, pe care oricât o îboldești, doar icnește, dar nu mișcă din loc”, drept care, după puțin, craiul va scrie lui Mikó, celălalt sol, că, în clipa când, mergând spre Giurgiu, va trece prin București „să-l ciupească pe Matei zdravăn de urechi, ca să-și țină făgăduielile și să nu se mai joace cu încrederea sa!”²¹⁰ Deci o protecție crăiască nu lipsea, dar era cu dublu tăiș și deseori legată de ieșiri pline de mojiicie.

Dar oricum, dincolo de mitocăniile sale, Rákóczi era peste măsură de îngrijorat de discuțiile ce se purtau la Giurgiu, încât, din vară și până toamna târziu, își va muta sălașul din strălucitul și luxosul târg al Bălgradului, unde

---

²¹⁰ Ambele citate sunt autentice, fiind extrase din niște scrisori din vara anului 1634, care ni s-au păstrat din întâmplare.

avea un uriaș și preafrumos palat, în mărunțul târg al Sebeșului Săsesc, care nu era prea departe de hotarul său de miază-zi, și deci locul cel mai apropiat de Dunăre pe care-l avea la îndemână, spre a primi știrile cu cel puțin câteva ceasuri mai devreme, deși odată cu începutul verii, în cetățile săsești ciurma care bântuise în anul trecut reizbucnise, închipuind o primejdie reală pentru lăcuitori.

Deci spre sfârșitul toamnei, soarta celor trei voievozi vasali de din sus de Dunăre era lămurită. Ei urmau a sta mai departe în scaun, în ciuda aceluia care îi săpau cu râvnă, dorindu-le căderea. Mai învinseseră încă odată.

Cum încă din noiembrie se lăsă un ger cumplit și căzu o bogată și pretimpurie zăpadă, troienind și înfundând șleaurile, toate călătoriile, și odată cu ele toate urzelile înghețară până în primăvara următoare. Cele trei țări surori, dar și crăiile și împărățiile din jur, intrau astfel la iernat, începându-și hibernarea asemenea urșilor vârați în bârlogul lor ascuns.

Odată cu desprimăvărarea însă, vechile râci, pizme, mâncătorii și uneltiri se vor redeștepta, anul 1635 anunțându-se la fel de contorsionat, de zbuțiat și plin de contradicții ca și cei de dinainte. Astfel capucehaia ardelenescă István Rethy își va înștiința grabnic stăpânul, în mai multe scrisori chiar, trimise la rând, că „în primăvară ambii voievozi români vor fi schimbați” întrucât potrivit lor „bat din poartă în poartă, în nădejdea de a ajunge domni, iar în vreo două săptămâni se va hotărî cine va câștiga” în această întrecere a mituielilor și-a milogelii. Drept care îl sfătuia pe măritul crai să stoarcă cât mai repede banii de la Matei vodă, căci în curând lucrul nu va mai fi cu putință și va rămâne în pagubă.

Luminatul sultan, care odată cu începutul primăverii voia să pornească înspre adâncul Levantului ca să reia războiul cu perșii, avea grabnică nevoie de bani pentru a-și

înfăptui plănuirile, motiv pentru care voia într-adevăr să înlocuiască mai mulți dintre beii aflați în slujbă, spre a stoarce plocoane cât mai mari de la noii candidați, ceea ce explica apariția zvonului.

De un comic trist era împrejurarea că cinicele scrisori ale capuchehaei Rethy, care la drept vorbind pomeneau în bătaie de joc de problemele lui Matei vodă, erau trimise prin curierii săi, care băteau drumul cel puțin odată pe săptămână, iar uneori la două săptămâni dacă nu prea se iveau noutăți, ele ajungând mai întâi la București, de unde alți olăcari le preluau nedeschise și le purtau mai departe, până ajungeau în mâna craiului.

Iar candidații la tron care unelteau nu erau puțini și nici necunoscuți, fiind aceiași de din anii dinainte. Ei nici nu ținteau un scaun anume, ci erau dispuși să-l accepte fie pe cel din Iași, fie pe cel din București, numai scaun să fie! Cei intrați în întrecere erau Leon vodă Tomșa, Neagu Basarab, ori Nicolahi, feciorul țigăncii ce fusese ibovnica lui Radu Mihnea, și care după moartea surorii sale maștere, nevasta lui Moise Movilă, nădăjduia să primească o grămadă de bani de la signor Bartolomeo Minetti, drept moștenire de pe urma fratelui său Alexandru Cuconul, răposat în chip foarte ciudat în urmă cu mai bine de doi ani. Cum bătrânul Minetti își va da și el duhul la începutul verii lui 1634, gâlceava se va purta mai departe între el și Moise Movilă ascuns în Polonia, dar grosul bănetului fusese deja înghițit de avocații celor angajați în îndelungatul proces, încât averea pentru care se băgeau se cam risipise.

Unii lansaseră zvonul că între doritori s-ar număra și Necula Catargiu, omul de credință al lui Lupu, care, evident, voia locul lui Matei, fapt încuviințat cu osebită larghețe de stăpânul său moldav. Nu lipseau însă și gurile rele care spuneau că boierului nu i-ar fi displăcut nici scaunul din Iași, mai ales că pentru acesta s-ar fi bucurat și de

încuviințarea regelui Vladislav al Poloniei. De altfel aceleași guri povesteau că încă din anul trecut regele leah ar fi avut chiar mai mulți preferați, între ei numărându-se fostul domn Moise Movilă, un frate mai mare al său, Ioan Movilă, ori chiar hatmanul Iancu Costin.

Lor li se alătura însă și Radu Iliăș, în umbra căruia se ascundea odiosul Kurt Celebi, care pare-se că îl părăsea și pe Lupu, cu care abia încheiase o înțelegere, săvârșind o nouă trădare, lucru obișnuit la el, dacă din asta ieșeau bani frumoși. Pare-se că întrevăzuse puțința unui câștig mai generos de pe urma frumosului și neisprăvitului său ginere, care mai avea caș la gură.

Adevărul era că nici Rákóczi nu avea de ce să fie prea liniștit, nici situația sa nefiind mult mai bună, căci la sfârșitul acelei ierni umbra mai departe după scaunul său Moise Szekely, care izbutise să câștige bunăvoința marelui vizir și chiar a padișahului. Ori groful se grăbea ca să obțină coroana înainte ca slăvitul Murad al IV-lea să plece spre hotarele de răsărit, la luptă împotriva Persiei, împrejurare care ar fi dus la amânarea la nesfârșit a împlinirii visului său.

Matei Basarab aflase pare-se și el că era temeinic săpat la Istambul, și nu din vreo scrisoare a lui Rethy, așa că trimise în împărăție pe clucerul Nedelco, cel care după victoria asupra lui Radu Iliăș, izbutise să-i împace pe turci, punându-i acum de ajutor între alții pe boier Barbu, în nădejdea că cei doi vor reuși să neutralizeze uneltirile ce se țeseau la vedere împotriva-i. Iar împuțniciții săi se descurcă. După o îndelungată și trudnică iscodeală, aflară cui și cât trebuie să dea peșcheș spre a-i dovedi pe potrivnici. Și își făcură treaba atât de bine, încât la sfârșitul primăverii Matei vodă se putea socoti izbăvit de necazuri, scăpând din impasul în care picase. De altfel el înfrânse și

un complot boieresc, pus la cale pare-se de Necula Catargiu, prinzându-i pe cei ridicați în țară împotriva-i.

Deci în ciuda proorocirilor nefaste ale capuchehaiei István Rethy, voievozii țărilor române vor rămâne neclinți în scaunele lor, deși măritul sultan Murad nu se abătu de la gândul de a-și duce la îndeplinire năzuințele belicoase. Pe la începutul lunii martie a anului 1635 va părăsi Istanbulul, trecând peste strâmtoarea Bosfor, spre a se întâlni cu oștile ce aveau poruncă să se adune la Skutari-Üsküdar, iar spre sfârșitul lunii se așternu la drum, hotărât să ajungă la hotarul cu Persia.

Dar războiul dezlănțuit în răsăritul împărăției va aduce pace, tihnă și așezare pe olaturile țărilor dunărene, cum va arăta cronicarul Miron Costin. Iar dacă liniștea le-a fost totuși tulburată, lucrul s-a întâmplat din vina viermelui vrăjmășiei și pizmei care-i rodea pe cărmuitorii lor. Astfel, parcă anume ca să stârnească vâltori, întunecând zărilor, Vasile vodă Lupu nu va înceta o clipă ca să-și verse veninurile împotriva celor doi domni vecini. Dacă în răstimpul anului trecut încercase să lovească în ei indirect, mărginindu-se doar la a-i pâri lui Mürteza pașa, în noul an, al 1635-lea de la nașterea Mântuitorului, în lipsa acestuia, întors la treburile sale în părțile răsăritului, se văzu nevoit să ia taurul de coarne și să-și înfrunte megieșii de-a dreptul. Și de altfel nici nu va pregeta prea mult.

Iar pentru a lovi în crai nu numai că îi va da tot ajutorul lui Moise Szekely, punându-i la îndemână toți sprijinatorii pe care-i cumpăraseră pentru sine, dar îl va primi pe grof vremelnic chiar în Moldova, ca să fie cât mai aproape de cel pe care voia să-l uzurpe, în împrejurările în care slăvitul padișah părăsise însă Stambulul!

Apoi, pentru a-l surpa pe Matei vodă, pare-se că mai întâi îl ațâțase pe Catargi ca să înjghebeze o frăție de boieri care să uneltească pentru surparea domnului, iar când

încercarea eșuă, cei vinovați fiind descoperiți, se hotărî să-l atace de-a dreptul. Va profita de împrejurarea că, după întoarcerea victorioasă a soliei sale de la Stambul, principele, socotindu-se scăpat din impas, hotărâse pe la începutul lui iunie să se retragă spre hodină la moșiile sale din Oltenia natală. La cererea lui Rákóczi, înainte de a porni la drum, i-l trimise pe clucerul Nedelco, dimpreună cu fratele său Zaharia și cu vistierul Sima, pentru ca serenissimul crai să-i poată descoase pe îndelete despre cele aflate în legătură cu urzelile lui Moise Szekely. După aceea împresurat de o gardă zdravănă de seimeni, plecă liniștit la Brâncoveni, pe malul de dincolo al Oltului.

Numai că nu trecură decât câteva zile, că fu înștiințat de grănicerii dinspre Milcov că Vasile vodă Lupu trecuse apa cu o oaste nu prea mare, adunată în ascuns, și luase calea Bucureștiului. Matei vodă dădu imediat ordin de mobilizare și-o porni grabnic cu polcurile ce le avea la îndemână spre cetatea sa de scaun, cu gând de a merge apoi mai departe spre Buzău. Dar marșul spre târgul din urmă nu se mai dovedî necesar, căci Lupu, văzându-se descoperit și în imposibilitate de a folosi factorul surpriză pe care contase, se retrase grabnic. Cum față de Matei nu avea cum să se scuze, trimise o solie în Ardeal în frunte cu vicleanul Necula Catargiu, încercând să justifice încălcarea păcii, ca fiind un gest de apărare, căci i se păruse că Matei l-ar fi amenințat, arătând însă că el, altfel este doritor de frățescă împăcare cu megieșii săi iubiți.

De altfel nici adversarii nu-i rămân datori lui Lupu. Încă de prin toamna trecută, când aflaseră de la iscoadele grofului Mikó că domnul moldav îi ponegrise amarnic în fața beifului Mărteza pașa, începuseră a căuta o cale de a-l înlătura. Noua întâmplare nu făcu decât să-i întoarcă cu mai mare îndârjire la gândurile încercate cu câteva luni în urmă. Drept urmare Gheorghe Rákóczi îi va recomanda

ambasadorului său la Poartă, un anume Sebessi pe nume, să stăruie dimpreună cu polonii pentru schimbarea lui Vasile Lupu, care se dovedise a fi „într-o stare de mare îngâmfare”, ce era greu de trecut cu vederea și de iertat.

Din păcate nici craiul și nici Matei vodă nu putură găsi până la urmă mijlocul de a scăpa de nesuferitul megieș, dar socotiră că o alianță temeinică încheiată între ei ar fi o cale de a se apăra atât de urzelile sale, cât și de amenințările care puteau veni dinspre Stambul. Gândul nu era nou, craiul cerând domnului muntean încă de la început să facă acest pas, dar principele simțind că nu era chiar o alianță propriuzisă, ci mai degrabă un tratat de supunere din parte-i, fiind deci cumva înrobitor pentru el, punându-l în stare de inferioritate, de mai bine de doi ani tot târăgânase trimiterea unei deputații cu împuternicirea convenită la Bălgrad, spre a încheia înțelegerea. De astă dată însă se hotărî și nu mai așteptă vreun nou îndemn dinspre Ardeal. Solii săi porniră imediat la drum, neguțările începând neîntârziat. Matei vodă jură deci credință craiului, legământul său fiind întărit după aceea și de boieri și de oaste. Un jurământ asemănător fu prestat apoi și de toate celelalte stări din Ungrovlahia. Bineînțeles cei din urmă, pentru legământ, nu vor trece munții în Ardeal, ci fac jurămintele acasă, înaintea solilor veniți anume ca să fie de față.

Nu la fel de zorit și de prompt se dovedi însă Rákóczi. Abia prin luna lui septembrie va încheia o învoială, dar din păcate nu atât de angajantă ca a lui Matei, el rezervându-și un statut superior față de vecinul său, care însă înghiți umilința, în ideea că înțelegerea îi va fi de folos, chiar dacă pe undeva era șchioapă. Oricum de acum încolo cei doi domni se vor sprijini unul pe celălalt, mai ales că Matei izbutise să achite integral și datoria restantă ce o mai avea față de crai.

Drept care încă din vară Rákóczi va porunci capuchehaiei sale Boldisar Sebessi: „să-l ocrotiți în domnia sa aproape în aceeași măsură în care sunteți dator să ne ocrotiți pe noi în statutul nostru princiar, și tot ce aflați primejdios pentru el să aduceți de îndată la cunoștința oamenilor săi de acolo, iar la urma-urmelor nu va fi dăunător dacă în toate chestiunile care privesc onoarea și binele nostru veți colabora cu capuchehaia sa.”²¹¹

Însă încercarea celor doi principii de a-i face față acestui dușman nu se va mărgini doar la alianța încheiată. Matei vodă îl va ocroti mai departe pe Neagu Basarab, adăpostit la Istanbul, care năzuia la scaunul ieșean, iar Rákóczi se va arăta binevoitor lui Ioan Movilă, cel sprijinit pentru tronul moldav de regele polon Vladislav. Așa că frecușul nu va înceta.

De altfel Vasile vodă Lupu era pare-se animat de vise mari și ambițioase, el năzuind să înfăptuiască planul unirii principatelor carpato-danubiene după pilda lui Mihai Viteazul, numai că spre deosebire de înaintaș, el năzuia să-și atingă ținta sub tutelă otomană. Iar mijloacele folosite nu trebuiau să fie acelea ale adulatului strămoș, adică războiul, soarta acestuia fiind foarte schimbătoare, iar împlinirea dorinței nesigură. Calea de urmat, mai apropiată firii sale de intrigant, era aceea folosită de un domn pe care-l cunoscuse personal, și anume Radu Mihnea. Acesta, cu vreo unsprezece-doisprezece ani în urmă își pusese feciorul nevârstnic, de numai 12 ani, domn la București, împresurându-l cu niște boieri destoinici, de toată nădejdea, care să-i înfăptuiască datoriile. În acest chip stăpâna la drept vorbind amândouă țările. După cum aflase încă din luna august a anului 1635, craiul știa că Lupu visa să facă la

---

²¹¹ Textele trecute în ghilimele din ultimele pagini sunt autentice, fiind extrase din diferite scrisori. Pasajul de mai sus, de exemplu, provine dintr-o scrisoare a craiului datată în 11/21 iulie 1635.

fel, deși feciorul său, după ce că nu împlinise decât vreo zece ani în acea clipă, mai era lovit încă de la naștere de o infirmitate cumplită. El, sărmanul avea mâinile și picioarele descărnate și sucite, încât nici nu putea umbla singur, trebuind să fie ajutat de o slugă la mers. Iar acesta nu era singurul beteșug care-l lovise. Gurile rele ziceau că nici mintea n-o avea prea întregă, gândirea nefiindu-i tocmai încheată. Bietul copil nici nu putuse măcar să se joace cu cei de vârsta sa, dar tatăl îl dorea domn în locul lui Matei!

Oricum peste vreo doi ani, adică prin 1637, pentru a-și înfăptui dorința, Lupu a intrat iarăși în Muntenia, arzând și jefuind satele după cât se pare până spre Râmnic, fiind însă apoi silit să se întoarne acasă fără izbândă, urmărit de oștirile muntenești și cele ardelenesti. După alți doi ani, adică în 1639, repetă încercarea, de astă dată dobândind, ca și Alexandru Iliăș mai devreme, chiar firman de domnie pentru nefericitul lui fecior, acum de vreo paisprezece ani, dar și mai suferind decât înainte. Dar și de astă dată va fi înfrânt.

Iar dușmănia și războaiele cu Matei vodă Basarab nu se vor curma nici acum, ci ele vor merge mai departe, până când, după alți paisprezece ani, mărețul Vasile vodă Lupu va fi zdobit în bătălia de la Finta, fiind în cele din urmă alungat din scaun în urma răzvrătirii unui boier împotriva sa. Era vorba de cel care îi tot adusesese osanale în odaia sa de oaspeți, mărunțul sluger Gheorghe Ștefan, cel poreclit și Ceaurul, făcut între timp chiar de el vel logofăt. Dar aceasta este o cu totul altă poveste²¹².

*

* *

---

²¹² Pentru a o urmări vezi Micu Secuiu, *Crepuscul voievodal* (roman în cinci volume în versiunea A sau în versiunea C – *Așfințit princiar*).

Epilog

Cu aceste câteva episoade creionate în paginile anterioare istoria luptei pentru putere și ascensiunea lui Matei vodă Basarab și a lui Vasile vodă Lupu Coci se pot socoti încheiate. Deci prezentarea istoriei unor întâmplări ale existenței cotidiene s-a isprăvit. Asemenea istorii „particulare”, cu un sfârșit fericit sau mai puțin fericit, surprind o minusculă fărâmbă ruptă din istoria cea mare românească, deci din istoria în sine, care este nesfârșită...

De altfel povestea celor doi domni, nici unul cu o fermă și veritabilă ascendență voievodală, este pe undeva ciudată. În aceeași vreme descendenți autentici ai caselor domnitoare, a căror scoborâre nu mai lăsa loc nici unui fel de îndoieli, fie nu puteau ajunge în scaun, fie aveau domnii efemere. Ori în ciuda acestora se vor ridica niște oameni obișnuiți, precum Matei și Lupu, cu niște genealogii contrafăcute, cum s-a dovedit mai ales în legătură cu ultimul. Cum a fost cu puțință? Nu se poate găsi decât o singură explicație. Pentru a izbândi în viață trebuie ca în primul rând să știi bine ce vrei să realizezi. Și odată ținta fixată, să nu te abați de la ea, oricât de nebunească și de vană ar părea. Dârzenia, încăpățânarea, perseverența mergând până la absurd, dublate însă și de o inteligență nativă și vigoasă te vor ajuta să învingi. Nici o clipă nu

trebuie să te resemnezi și nici să cedezi în fața sfaturilor așezate, pline de cumpătare și rațiune. Numai așa nebunia poate învinge, cum s-a întâmplat de atâtea ori...

De altminteri pilda celor doi voievozi pare a întări zicala că „soarta și-o croiește omul”. Cine ar fi crezut în anii de dinainte de 1630 că cei doi boieri nu numai că vor ajunge principii din cei mai iluștri, dar că vor avea și unele din cele mai lungi domnii din istoria țărilor lor?! Dar uneori și imposibilul este cu putință. Cum? Poate că un răspuns sigur și detaliat nu-l vom putea afla vreodată, ci doar ne vom putea da cu părerea...

Iar acum, când scopul prezentei istorisiri se poate socoti atins, pentru a încheia pe deplin povestea, poate e cazul a schița pe scurt modul cum a evoluat soarta acelor întâlniți în răstimpul întâmplărilor zugrăvite mai înainte. Rândurile de mai jos vor încerca răspundă acestui gând.

*

Poate că se cuvine a începe cu **beglerbeiu Abaza Mehmed pașa**, acel caucazian, ajuns, din om de rând și fără prea multă învățătură, unul din însemnații dregători ai împărăției otomane, dar dispărut între primii, din lista personajelor amintite în povestire.

Ca patronul absolut al principatelor dunărene, ce-și permitea o putere discreționară față de ele, va sprijini cu toată convingerea ascensiunea celor doi domni, Matei vodă și Vasile Lupu, stându-le reazem până la sfârșitul zilelor sale. Dacă se ia de bună explicația oficială, slujbașul ar fi fost sugrumat în ziua de 13/23 august 1634 din porunca slăvitului sultan Murad al IV-lea, pe care chipurile îl supăraseră, ascunzându-i o parte a banilor primiți ca mită de la călugării armeni pentru a li se recunoaște întâietatea asupra locașurilor sfinte din Ierusalim și ar fi fost înmormântat a

doua zi în mausoleul fostului mare vizir Kuyuku Murad pașa.

Însă foarte curând după aceea în arhipelagurile Mării Egee se ivește o ceată foarte îndrăzneată de pirați, care seamănă spaima între locuitorii insulelor grecești, dar și printre corăbierii țărilor creștine europene care încercau să facă negoț cu Turcia și cu ținuturile Levantului. În cele din urmă, după câțiva ani, pirații vor fi înfrânți, iar căpetenia lor, fiind capturată, va ajunge în prizonierat danez. Ciudat este că aceasta, în temniță, se fălea a fi fost, nici mai mult nici mai puțin, decât Mehned Abaza pașa, favoritul slăvitului împărat, care nu fusese dat pe mâna călăului, cum umblase zvonul, ci că, în ciuda osândirii, de care se făcuse atâta caz în împărăție, i s-ar fi înlesnit fuga!

Adevărul nu a putut fi dezghiocat nici la vremea lui, așa că acum, după trecerea veacurilor, aflarea sa a devenit imposibilă. Oricum, în știrile păstrate surprinde un detaliu șocant și anume că, deși se spunea că Abaza pașa ar fi fost înmormântat, nimeni nu-și putea aduce aminte să-i fi văzut leșul și nici îngropăciunea. De aceea nu trebuie să mire că imediat s-au născut nenumărate suspiciuni pe seama gâtuirii sale, prea puțini crezând în realitatea zvonului. Iar dacă aceasta a fost tăgăduit de mulți încă de pe atunci, existența brigandului care a bântuit mărire dinspre coastele grecești iese în afară de orice îndoială, fiind sigură. Dar nu vom afla vreodată dacă acesta era sau nu Abaza pașa, caucazianul zurbagiu scăpat prin vreun vicleșug de la ucidere, sau o fi fost cu totul altcineva, care doar se lăuda, grozăvindându-se cu prietenia împăratului.

Dar probabil așa se nasc legendele, mai ales că grația monarhilor a fost și a rămas schimbătoare și nesigură ca o părere, azi putând fi, iar mâine secând dintr-o dată, fără a ști bine de ce...

*

Următorul care a pierit la ceva mai mult de un an după cel de dinainte va fi bogatul **Kurt Celebi**, socotit făcătorul și desfăcătorul domniilor din țările române. Iar cel care-i va veni de hac va fi noul său partener de afaceri, Vasile vodă Lupu. Nu trecuse nici măcar un an și jumătate de la încheierea unei învoieli, că voievodul ieșean află că zaraful începuse a unelti pentru înscăunarea ginerelei său **Radu Ilias**. Prin capuchehaie îl luă la întrebări, bănuind că-l abandonase, ba că-l și săpa, cum făcuse și cu cuscrul său mai înainte. Grecul, văzându-se luat la rost, nu se fâstâci de fel, arătându-i că dânsul e de bună credință, iar Măria sa îl bănuiește pe nedrept, punându-i în seamă vini ce nu le are, căci nu vrea să-i pricinuiască nici răul cel mai mic. Năzuiește doar să-l așeze pe Radu la București, în locul lui Matei, așa cum mai încercase și în anii anteriori. Doar era știut că războiul din 1632 și judecata în divanul împărațesc în fața vizirului din 1633 tot pe banii săi se făcuseră. Ori el fusese odinioară înfrânt, e drept, dar nu se dăduse niciodată bătut, iar acum voiește doar a isprăvi treaba începută atunci.

Doar că Lupu nu-l prea crezu, căci el știa de la kîzlar-agasî, pe care-l cumpărase de câțiva ani, că afurisitul cămătar, atunci când dăduse peșcheșul, nu zisese că vrea zor-nevoie scaunul bucureștean, ci mărturisise că oricare scaun ar fi fost bun, numai scaun să fie. Deci începuse să-i întoarcă spatele, socotind că prin ginere ar putea dobândi câștig mai mare. Prin urmare cămătarul era mai primejdios decât cei doi Ilieși, chiar luați împreună, ba adăugând la ei și pe Leon Tomșa, ori pe Neagu Basarab. Cu relațiile pe care și le făcuse printre slujbași și cu banii ce-i avea, putea numi domni pe oricare dintre cei patru, în vreme ce singuri, nici unul dintre ei nu închipuia nimic. Orice contracandidat la tron devenea o amenințare numai în măsura în care încăpea

pe mâna unui cămătar de talia sa. Prin urmare dacă voia să scape de pericolul unor rivali, lupta împotriva lor nu trebuia începută cu ei, ci cu Celebi!

Ca atare, pentru a-și apăra liniștea, trebuia cu tot dinadinsul să-l scoată pe grecotei cât mai repede din joc. Dar puterea sa stătea în bani, și atunci cum îi puteai seca vlaga, făcându-l inofensiv? Cum averea uriașă nu-i putea fi smulsă, nu rămânea decât să-i fie luată viața... Drept care începu a țese urzeli de năruire a zarafului.

Încercă să-l atragă în uneltirile sale și pe Matei vodă, pe care-l știa dușman lui Celebi, căci la începutul lui 1633 avusese un greu proces la împărăție cu el. Numai că munteanul, după ce Lupu îl atacase în 1635, nu prea se simțea îmboldit să-i dea concursul, deși încuviința pieirea cămătarului, despre care știa prea bine, că-l săpa cu îndârjire.

Nu trecură nici doi ani de la urcarea sa în scaun, că Lupu îl convinse pe imbrohorul împărătesc, în temeiul unor plocoane generoase, ca să-i atragă atenția padișahului asupra nemăsuratei averi a cămătarului, pentru confiscarea căreia se putea ușor încropi un pretext. Ori împăratul, abia întors în iarna de la sfârșitul anului 1635 de pe frontul din răsărit, căuta disperat bani pentru continuarea luptelor cu perșii, mai ales că odată cu vara lui 1636 acestea începură să se dovedească tot mai dificile.

În asemenea împrejurări neprielnice împlinirii planurilor sale războinice, pare-se că sultanul întrevăzu imediat avantajele ce le-ar avea de pe urma jumulirii cămătarului. Drept care în vară, în frunte cu un defterdar, o ceată de bostangii invadează luxosul serai al lui Celebi, pe care-l prădară fără milă, lăsând un dezastru în urmă. Banii găsiți prin beciuri, felurite mărfuri păstrate pentru vânzare, veșmintele prețioase, vasele și tacâmurile de argint și multe alte lucruri fură aruncate în niște harabale înșirate la poartă

și cărate la palatul împărațesc. Fură luate până și scaunele, mesele, ori sipetele ferecate, iar draperiile smulse de pe la ferestre și uși. După câteva ceasuri casa rămăsese goală.

Nici stăpânii nu scăpară. Cei doi bărbați, bătrânul Celebi și ginerele său Radu, după ce fuseseră legați fedeleș, fură scoși în brânci, și aruncați grămadă într-o căruță, care porni tot spre strălucitul Topkapi. După direcția de mers a convoiului desigur că prinșii fuseseră duși în temuta temniță Bostangi Bașa-Forno, ascunsă în întunecatele beciuri ale porții dintâi a palatului, celebra Bâb-i Hümâyun, deci săpată adânc sub pământ. Oricum, de atunci cei doi bărbați dispărură și nimeni nu va mai auzi vreodată de ei, urma pierindu-le pentru vecie. Probabil fuseseră uciși, și, după obicei, leșurile aruncate în mare, unde pieriră, neavând norocul de a se ridica la suprafață, spre a fi descoperite de pescari și îngropate creștinește, cum se va întâmpla câțiva ani mai târziu cu rămășițele pământești ale patriarhului Chiril Lucaris.

Tânăra și frumoșica nevastă a lui Radu, priponită cu o frânghie de mâini, fu luată și ea de una dintre căpeteniile jefuitorilor și cărată într-un harem, pierzându-și urma. Singură bătrâna ei mamă scăpă, dar nu pentru că ar fi stârnit mila jefuitorilor. Ea, disperată, văzând nenorocirea, voi să se împotrivească bostangiilor care fărâmau și smulgeau tot ce întâlneau în cale, încercând să-și apere lucrurile. Oștenii, stânjenți de amestecul ei, o îmbrâncită pe scări, ea oprindu-se din rostogolit într-un colț al tinzii, unde nimeni n-o mai băgă în seamă, fiind lăsată să zacă într-o baltă de sânge. De altfel, lovindu-se la cap, leșinase și jefuitorii o crezuseră moartă. După plecarea bostangiilor slugile o cercetară și-și dădură seama că mai era vie, așa că o oblojiră. Rămasă săracă, fără soț și copilă, își va pierde curând și ea urma, nimeni nemiștiind cum și unde și-a sfârșit zilele.

Vecinii și slugile priveau îngroziți prăpădul, necutezând să se amestece. Era de necrezut că un om de o uriașă bogăție, cinstit de toți, puternic până mai ieri, putea sfârși atât de îngrozitor, fără a se ști măcar de unde-i venea năpasta!

Alexandru Iliș, care locuia în Galata, pe celălalt mal al Cornului de Aur, va afla abia spre seară cele întâmplate. I se frângea inima gândindu-se la nenorocirea abătută din senin asupra frumosului său fecior, la care ținea enorm. Îl încântase gândul că, deși avea numai 19 ani, se bucura de mare succes la femei, ceea ce îl făcea să-și amintească plin de nostalgie de propria tinerețe. Parcă se regăsea în el. Băiatul era tare dulce și mort după fuste, dar și fustele după el. Ori era sfâșietor că un adolescent atât de izbutit, ce atinge perfectiunea, aflat abia la începutul vieții, amenința să sfârșească îngrozitor. (În clipa când gândea astfel, tatăl nu-și închipuia că nu-și va mai revedea vreodată fiul. El mai spera că prigoana care-l lovise va fi trecătoare.) Sărmanul Alexandru vodă era disperat pentru că nu putea face nimic spre a-și ajuta cumva feciorul. Trecu apa spre a se încredința de adevărul celor auzite. Privi seraiul lui Celebi de afară. Urmele jafului și răpirea stăpânilor casei îl înspăimântară, gândindu-se că în orice clipă i se putea întâmpla și lui la fel, nefiind nici el ferit de urgia stăpânirii.

Cum porțița era smulsă din țâțâni, zări niște slugi umblând prin ogradă, așa că intră în vorbă cu ele. Află că doar cuskra era rămasă în casă. Urcă la ea, și-o găsi într-o odaie, întinsă pe podele, căci nici pat nu mai avea. Cele câteva lucruri ce mai zăceau ici-colo, fuseseră abandonate fiind fărâmate și nefolositoare. Femeia, oblojită la cap, după ce-l recunoscuse, se ridică în fund și începu să plângă.

Îi istorisi că vinovat de cele petrecute trebuie să fie un client de-al soțului, un anume Coci, care de câteva luni îl tot sâcăia cu felurite răvașe de aminințare, socotind că nu-l

slujește îndeajuns și cu destulă credință. Ahon Kurt, bărbatul ei preacinstit, nu obișnuia să discute cu ea problemele sale de în afaceri, acestea nefiind, după credința sa, de nasul femeilor, dar din unele spuse răzlețe înțelese că necunoscutul mușteriu era supărat pe el pentru că voia ca să-l ajute din nou pe Radu să ajungă principe, iar fata, principesă. pe undeva pe la Dunăre. Această dorință pare-se că-l deranja foarte tare pe acel Coci, pricină din care se gălcevea cu înțeleptul ei stăpân, de aceea îl bănuia vinovat de cele petrecute. Pe altcineva nu-l știa așa pornit împotriva bărbatului ei, deși desigur dușmanii erau mult mai mulți...

Ascultând-o, Alexandru vodă Iliăș își vedea întărite propriile bănuieli, așa că îi dădu dreptate. Desigur că aici era mâna vornicului Lupu Coci, mai ales că la mijloc era și feciorul său. Toată vremea se căznise să-i pună bețe-n roate, atât lui, cât și băiatului sau prietenilor săi. Cu cinci ani în urmă, când obținuse firman pentru a doua domnie în Moldova, Lupu adunase o deputație pe care o târâse până la Țarigrad ca să-i steie împotriva. Izbândise totuși ca s-o învingă. Atunci când Matei vodă era judecat pentru războiul pornit împotriva feciorului său, îi trimisese celui dintâi o mulțime de scrisori din țară, care chipurile îl învinuiau de sumedenie de silnici, toate plâsmuite.

Apoi cu trei ani în urmă Lupu iscase răzvrătirea prostimii din Iași, care mai să-lucidă. Murise din fericire numai Vevelli și prietenii săi. El și băiatul scăpaseră ca prin minune. Când părăsise Moldova îl blestemase pe vornic să piară și el tot de răscoală. Acum îl blestemă să nu moară de moarte bună, ci ucis în chipul cel mai crud și mai jalnic, zbătându-se în chinuri. Dar vorbele nu-l răcoriră. Potrivnicul era departe și de neajuns, iar blestemele parcă-l ocoleau...

Alexandru vodă Iliăș, cu sufletul încrâncenat și îndurerat, plecă copleșit de prăpădul văzut. Era totodată înspăimântat la gândul că și lui i se poate întâmpla în orice

clipă ceva asemănător... Dacă Lupu era atât pornit împotriva nevinovatului său fecior, însemna că vrăjmășia ce i-o purta lui trebuia să fie de zeci de ori mai mare. Deci avea temei să se aștepte la tot ce putea fi mai rău... Iar autoritățile erau atât de ușor de ațâțat...

Se lăsase întunericul până ajunsese acasă. Nevasta îl aștepta curioasă, în vreme ce, acela mic, vârat în scutece, ațipise în leagăn. Femeia îl descusu. Îi împărtăși cele aflate și nenorocirea întâmplată băiatului lor mai mare. Nu-și putea găsi liniștea, fiind zdrobit de frică.

*

Dacă în 1636 pieri Kurt Celebi, în anul următor va dispărea și un alt personaj de vază, care jucase deseori soarta țărilor românești, e vorba de **Cantemir mârza**, cunoscut și cu numele Cantemir Araslanoglu, hanul tătarilor nogai din Bugeac, care înainte vreme, ca slujitor al Înaltei Porți, fusese și valiu de Silistra, deci ispravnic al principatelor. Fire bătaioasă și sângeroasă, a fost amestecat adânc în războaiele cu Polonia. Pentru a lovi în acest vrăjmaș hoardele sale treceau și prin Moldova, unde de fiecare dată pricinuiau prădăciuni înspăimântătoare.

După ce mârzacul făcuse destule servicii Porții, sultanul va porunci pe neașteptate sugrumarea sa, lucru care se va petrece în 5 iulie 1637. Pretext invocat era acela a că feciorul său mai mic, beat fiind, ar fi omorât un musulman.

Adevărul care stătea în spatele omorului era însă cu totul altul. Înalta Poartă, după dificultățile întâmpinate pe frontul iranian în anul 1636, intenționa să reînceapă cu puteri înnoite și cu mai mare îndârjire războiul de la hotarul de răsărit, în nădejdea că de astă dată se va bucura de mai mult noroc.

Ori, pentru a-și putea concentra toată atenția asupra înfruntării, padișahul dorea ca spatele să-i fie asigurat. De aceea avea nevoie să ajungă la o deplină împăcare cu polonezii, împăcare pe care pacea încheiată în 1634 nu prea o chezașuia, mai ales că frecuşurile nu lipseau din pricina tătarilor, supuși ai otomanilor și a cazacilor, supuși ai Poloniei. Cei din urmă vedeau în Cantemir Araslanoglu un dușman înverșunat, care le amenința fără contenire hotarul, pricină din care cereau de multă vreme, și încă destul de insistent, înlăturarea nogailor din Bugeac, spre a instaura în sfârșit pacea în aceste zonă. Dacă li se făcea pe voie, polonezii făgăduiau drept compensație, să-i liniștească pe cazaci. Ori sultanul Murad al IV-lea, pentru a nu fi tulburat dinspre această parte, era dispus să le facă în sfârșit pe plac, chiar dacă asta însemna să sacrifice o căpetenie care până atunci i se dovedise foarte utilă. Pe deasupra Înalta Poarta se simțea stânjenită de rivalitatea dintre Cantemir Araslanoglu, cârmuitorul nogailor din Bugeac și Inayet Girey hanul tătarilor din Crimeea. Cei doi, aflați în permanent conflict, creau o continuă stare de tensiune și incertitudine în acest colț al împărăției, care devenea astfel greu de controlat. Pentru a pune capăt disensiunilor, sultanul va socoti trebuitoare pieirea ambelor căpetenii.

Deci acestea erau împrejurările dispariției lui Cantemir mârza. Dar nici potrivnicul său nu este iertat, urmându-i în mormânt.

*

Următoarea victimă a pornirilor sângeroase ale împăratului Murad al IV-lea, dintre cele pomenite în istoria

prezentă, va fi patriarhul **Chiril Lucaris**²¹³, cel care va mirui pe toți domnii din răstimpul descris mai sus.

Și el, precum și cei de dinainte, e o victimă colaterală a războaielor cu Persia, căci tocmai în clipa când înaltul padișah se pregătea de reluarea luptelor de la hotarul de răsărit a împărăției, i s-a șoptit, pare-se de iezuiți sau de confrății indignați de predispozițiile sale calvine, că măritul chiriarh ar fi amestecat într-un complot ce se punea la cale dimpreună cu cazacii, supuși ai Poloniei. De aceea, pentru a preveni niște neplăceri ce s-ar putea ivi în spatele său în vremea absenței din capitală, a poruncit ca acest cap al bisericii creștine pravoslavnice să fie sugrumat. O ceată de ieniceri va năvăli în seraiul patriarhiei din Fanar și va duce porunca la îndeplinire în ziua de 27 sau 28 iunie a anului 1638, stil vechi. Preafericitul părinte tocmai împlinise 65 de ani.

Prea cucernicul său urmaș ca purtător de mitră, Chiril al II-lea Kontares, după vreo trei zile, adică în dimineața de 30 iunie, porunci ca trupul să-i fie aruncat în apele Bosforului, iar nu înmormântat creștinește în cimitir, întrucât ființa sa ar spurca locul, datorită plecărilor sale către calvinie. Dar poate că noul patriarh, conducătorul facțiunii procatolice, nu voia numai să dea o pildă de milă și iubire creștinească a aproapelui față de aceia ce se arată toleranți cu calvinia, ci a socotit că așa se poate pune bine și cu sultanul, care spera el, va fi încântat de drastica sa hotărâre. Dar lucrul nu-i sluji prea mult, căci în chiar anul următor fu scos din scaun.

Preacinstitul trup al patriarhului Chiril Lucaris, dus de curenții Mării Marmara, a plutit spre răsărit, ajungând

---

²¹³ Chiril Lucaris (n. 1572 - m. 1638, la 65 de ani) a fost patriarh al Alexandriei sub numele de Chiril al III-lea între anii 1601-1620 și patriarh de Constantinopol sub numele de Chiril I de cinci ori între anii 1620 și 1638.

după mai bine de un an în preajma Insulei Heybeli, după numele dat de turci, sau Insula Halki, după cum îi ziceau grecii; adică în acest lung răstimp străbătuse un drum de peste zece mile, ieșind în cele din urmă la suprafață. Așa a fost descoperit de niște pescari, care l-au pescuit și l-au dus la mal. În măsura în care după atâta vreme din rămășițe se mai putea înțelege ceva, dar pornind mai ales de la veșminte, ce erau mai bine păstrate, gășitorii au socotit că se află în fața trupului patriarhului Chiril Lucaris și l-au înfățișat închinătorilor de la Mănăstirea Maicii Domnului - Panagia Kamariotissa de pe insulă. Lucrul se petrecea tocmai în vara anului 1639! Noul patriarh Partenie I, care tocmai își preluase funcția²¹⁴, înștiințat asupra descoperirii, veni în grabă și ținu slujba creștinească de înmormântare. Nu trebuie uitat că patriarhul Chiril Lucaris a fost socotit cel mai însemnat patriarh al veacului al XVII-lea. Astfel se va încheia trista poveste a aceluia care miruise un întreg șirag de domni din ținuturile românești, pe care el însuși le va vizita la un moment dat.

Deci din cele de sus vedem că nu trecu un an, căruia să nu i se asocieze și o crimă, dacă e să ne gândim numai la personajele din povestirea aceasta. Dar lucrurile nu stau chiar așa. În realitate crimele au fost mult mai multe în fiecare din acești ani, cum se va vedea mai departe.

*

Un alt personaj asupra căruia merită să întârziem puțin, este desigur **Murad al IV-lea**²¹⁵, sultanul slăvitului Imperiu Otoman între anii 1623 și 1640. El a fost încoronat la numai unsprezece ani, fiind pe atunci sub tutela mamei sale, apriga și abila **Kösem Mahpeyker valide sultan**, care

---

²¹⁴ Patriarhul Partenie I, preia funcția la 1 iulie 1639.

²¹⁵ Născut la 26/27 iulie 1612 - decedat la 9 februarie 1640.

a avut un rol deosebit în secolul al XVII-lea, conducând împărăția în vremea fiilor ei, cât și al unui nepot. Începutul perioadei anilor '30, perioadă surprinsă în roman, este tocmai vremea când tânărul padișah încerca să învingă „sultanatul femeilor”, sârguind să ia singur puterea, iar pe de altă parte se canonea să pună capăt anarhiei din împărăție, potolind mai ales răzvrătirile armatei. Pe plan extern va trebui să facă față unui îndelungat război cu Persia, iar vremelnice și cu Polonia. De altfel dinspre vrăjmașii din urmă îl supărau mai ales hărțuierile cazacilor, care deveniseră extrem de îndrăznețe, aceștia ajungând cu atacurile până în Bosfor.

În timpul încleștărilor pentru a obține puterea deplină, el își va vădi și firea peste măsură de necruțătoare, cu ieșiri de nemăsurată cruzime, severitatea sa devenind legendară. Nu numai că și-a executat toți frații, dar, neîndurător cum devenise, obișnuia să dea condamnări la moarte chiar pentru niște vini minore. Contemporanii vorbesc îngroziți de peste 100 000 de victime ucise fără vreo motivație serioasă.

O pildă a felului său exagerat de a fi o închipuire modul cum a înțeles să urmărească aplicarea acelor irâde, adică decrete pe care le-a dat, unul în 1633 împotriva fumatului tutunului, a băutului de cafea și a cafenelelor și a consumului de opiu, iar un altul după vreo doi ani, împotriva vinului și a bețivilor. Noaptea, însoțit de o gardă, umbla travestit pe străzile Istanbulului ca să nu fie recunoscut, și omora fumătorii și bețivii întâlniți în cale, încât în fiecare dimineață se întâlneau prin colb mulțime de cadavre sfârtecate. Iar casele care erau suspectate a adăposti cafelele sau cârciumi, fiind deci „de pierzanie”, erau devastate fără nici o cruțare. Dezlănțuirile sale neașteptate de furie vor băga spaima în cei din jurul său. Trist este că în vreme ce el pedepsea atât de aspru poporul pentru beție, în partea finală

a vieții, va cădea el însuși în patima băutului, lucrul care, adăugându-se gutei de care sufereau toți cei din neamul său, îi va grăbi sfârșitul. El moare la nici 28 de ani.

Mama în schimb, Kösem Mahpeyker valide sultan²¹⁶, grecoaică de felul ei, roabă ajunsă încă de la 15 ani în haremul sultanului Ahmed I, îi va supraviețui peste un deceniu. Ea a fost socotită cea mai puternică femeie din istoria otomană, prin faptul că, manipulându-și soțul, fiii, iar mai apoi și nepotul, a condus de facto imperiul vreme de câteva decenii. Sfârșitul i-a fost totuși trist. Suspectată de nora ei Turhan Hatice sultan că ar vrea să-i înlăture fiul de la tron în favoarea altui nepot, va fi ucisă din porunca ei de mai marele eunucilor kîzlar-agasî Süleyman Tall, sugrumată fiind, după unii cu o perdea, iar după alții cu coarda unui arc. Ea pierea în acest chip la 62 de ani, după ce petrecuse 47 de ani o viață îndestulată în harem, unde izbutise să adune o avere uriașă.

*

Craiul Gheorghe Rákóczi²¹⁷ întâiul, zis mai târziu și „cel Bătrân” întrucât în scaun îi urmează fiul, care poartă același nume, a luat coroana Ardealului cu doar vreun an înaintea înscăunării lui Matei Basarab. Față de acesta din urmă se va arăta însă foarte semeț, socotindu-se protectorul său de cel mai însemnat și mai influent, fără de care n-ar fi izbândit vreodată să ajungă domn. Adevărul era însă că, deși a fost incontestabil de mare ajutor lui Matei Basarab, victoria în lupta pentru scaun nu se datora exclusiv lui, așa cum adeseori susțin pe nedrept unii cronicari care au trăit în

---

²¹⁶ Născută probabil prin 1589, decedată în 03 septembrie 1651.

²¹⁷ Născut în 1593, la Szerencs în Ungaria și decedat în 11 octombrie 1648, domnind ca principe al Transilvaniei din 1 decembrie 1630 până în clipa morții, în anul 1648.

acele timpuri, precum sasu Georg Kraus, notarul Sighișoarei.

De altfel semiția sa se vede în primul rând din felul cum s-a încheiat alianța din 1635 pomenită în carte, când angajamentele din partea lui Matei a trebuit să fie mai cuprinzătoare și dublate de jurăminte depuse de mitropolit, de boieri, de armată și de toate stările, în vreme ce craiul răspundea mult mai sumar și mult mai târziu.

Dar semiția se vede și din aceea că a mers atât de departe, încât a ajuns să pretindă tribut lui Matei, lucru care, atunci când l-a aflat, a supărat chiar și Înalta Poartă, care-i reproșează craiului pretențiile, ca fiind deplasate, ba chiar de neîngăduit. Acesta se vede nevoit să nege realitatea și-i poruncește lui István Rethi, noua sa capucehaie la Stambul, să explice autorităților că la mijloc n-ar fi decât o calomnie, întrucât nu face decât să-i ceară lui Matei să-i restituie banii pe care i-a împrumutat acestuia din averea personală în împrejurările în care lupta pentru tron. Iar pentru ca să poată lua și mai departe zisul tribut, îl va disimula sub forma unei dări pe care Matei i-o dă oferă de bună voie, închipuind o parte din zeciuiala pe care domnii munteni o percepeau de veacuri de la ciobanii ardeleni care-și pășteau oile pe plaiurile din Țara Românească.

Deși incontestabil Rákóczi l-a sprijinit continuu pe Matei, s-a ferit totuși să se declare răspicat prietenul și aliatul hotărât al acestuia. Semnificativă în acest sens este o scrisoare a craiului din 20 septembrie 1643, prin care răspundea invitației lui Vasile Lupu de a se asocia la o uneltire care urmărea să-l înlăture pe Matei vodă din scaun. El nu se indignează și nici nu refuză poftirea întrucât i-ar fi fost răscolite sentimentele de prietenie față de domnul muntean, ci, plin de cinism, demonstrează că o încercare de răsturnare nu are rost întrucât Matei va muri, de bună seamă, chiar înainte ca ei să-și poată finaliza eforturile de a-l

dărâma, sugerând că în principiu nu e împotriva unui asemenea gând, pe care chiar l-ar încuviința. „Voievodul Matei e om bătrân, azi, mâine ajunge la sfârșitul vieții!”²¹⁸ scria el, pătruns de simțământul însemnătății sale.

Dar ironia sortii a făcut însă ca, după numai cinci ani de la cele așternute cu atâta ifos pe hârtie, augustul prieten al lui Matei vodă să moară, iar Matei, care era cu cel puțin vreo zece ani mai bătrân, să mai trăiască încă șase ani! Și poate ar fi trăit și mai mult dacă nu era victima unei lovituri de palat, care i-a grăbit sfârșitul. Iar dacă serenisimul crai murea epuizat la numai 55 ani, Matei Basarab, trecut de 70, găsea atâta vlagă în sine, încât a putut susține o bătălie care s-a prelungit o zi întregă, în condițiile în care pe deasupra se va dezlănțui și o groaznică furtună, iar el era rănit la un genunchi.

*

Despre **Moise vodă Movilă** Miron Costin va scrie că era „om blîndu, un mielū la hire, nelacom, nemăruia rău. Multe case de gios, lipsite, au scos în fruntea lăcuitorilor țării”, căci avea înțelegere față de tagma boiernașilor din starea de mijloc. Uzurpat de Lupu, va pribegi în Polonia pe la începutul leatului al 1634 de la nașterea Mântuitorului. El trecu hotarul cu o avuție destul de mare, pe care de astă dată nu i-o mai jefui nimeni, cum se întâmplase după întâia mazilire, și, asemenea celorlalte neamuri Movilești așezate mai dinainte în țara megieșă, își va cumpăra moșii și va duce aici vreme de încă trei decenii o viață tihnită și îmbelșugată, împresurat de rude și prieteni. Își va găsi apoi deplina împăcare în brațele unei distinse pane localnice de neam bun, trăind fericit, cum ar fi putut-o face și Miron Barnovschi dacă n-ar fi lăcomit la scaunul ieșean. Adevărul

---

²¹⁸ Citatul este extras dintr-un document autentic.

este că și Moise Movilă era ispășit de o reîntoarcere în Moldova, numai că regele Vladislav și craiul Rákóczi arătau preferință unui frate mai mare, Ioan pe nume, pentru râvnitul scaun, încât blajin, Moise abandonează cursa după puțini ani, mulțumindu-se a se bucura doar de mici realizări domestice. Asta îi aduse de altfel liniște și o nesfârșită mulțumire de sine. Ultimele știri despre el s-au mai aflat de pe vremea lui Dabija vodă. După aceea urma neamului său s-a pierdut.

*

Știindu-se vrăjmășit de Vasile Lupu, hatmanul **Iancu Costin**, cunoscut multora și ca postelnicul Costin, va pleca dimpreună cu Moise Movilă în țara vecină dinspre miază-noapte. Dânsul dusese cu sine mai puțină avere, dar spre deosebire de domnul pe care-l însoțea, el avea alături o nevastă și mai mulți copii, al căror număr l-a sporit temeinic în vremea pribegiei, fiind mai puțin prins decât acasă de grijile stăpânirii. Deși nu prea bogat, i se va recunoaște statutul de pan polonez, deci de împământenit, atât lui cât și primilor săi trei feciori, care erau mai mari, deci trecuseră de vârsta fragedei copilării. Va muri prin 1650, fără a-și mai revedea țara și moșiile, majoritatea așezate în părțile de miază-zi ale Moldovei, prin ținutul Putnei.

După moartea părintelui, copiii duceau o viață foarte strâmtorată, până ce Iordache Cantacuzino, vel vistiernicul lui Vasile Lupu, își va face „pomană și milă de ei”, de i-a „scos din țară străină și i-a strânsu la dumnealui și i-au crescut împreună cu fiii dumisali, fiindu-le ca un părinte. Și fetele le-au măritat și le-au înzestrat și au făcut multă cheltuială cu dânsule.”²¹⁹

---

²¹⁹ Citatele din ghilimele sunt extrase dintr-un document autentic din 13 martie 1663.

Dintre copii reține atenția mai ales Miron Costin, născut cu vreun an înainte de fuga familiei în Polonia, deci taman în vălmășagul evenimentelor surprinse în roman. Pe la 19 – 20 ani se întoarce în Moldova unde va sluji în casa marelui vistiernic, fiind unul din oamenii săi de credință. El va scrie după câteva decenii cronică, care ne relatează între altele, chiar pe larg, întâmplările istorisite în paginile de dinainte. El se înturnase cuprins de alean în țara părintească, fără ca să-și închipuie că, după multe clipe de mărire, el și un frate, vor sfârși aici pe butucul călăului. Miron își va pierde viața la numai vreo 58 de ani, tăindu-i-se capul din porunca lui Constantin Cantemir vodă, tatăl cunoscutului cărturar Dimitrie Cantemir.

*

Ultimele știri despre **Leon vodă Tomșa** ni s-au păstrat din primii ani de domnie ai lui Matei Basarab și Vasile Lupu, el găsimându-se pe atunci la Istanbul, unde uneltea în nădejdea de a redobândi vreunul dintre scaunele domnitoare românești, trudă care i-a rămas însă zadarnică. Din pleava Tarigradului răsărise și tot în mijlocul ei își va afla sfârșitul, căci cu această din urmă amintire el pierde din atenția istoriei. De altfel mulți clevețeau, încă de pe vremea când domnea la București, că nici n-ar fi fost feciorul lui Ștefan vodă Tomșa, aflat, e drept, și el pe vremuri la Stambul, ci progenitura unui pescar, sau cel în mai bun caz al unui negustor de stridii, căruia i-a continuat truda, pricină din care ar fi și fost poreclit înainte de domnie „Stridia bey”.

Iar dacă lucrul e adevărat, e de presupus că, ieșind din istorie, pentru a supraviețui, fostul principe s-a reîntors la pașnicul, sănătosul și mănosul comerț cu stridii, pe care-l va practica cu destul spor. Si chiar dacă acesta îi aducea

venituri mai mici decât domnia, ele erau mai sigure și oricum mai lipsite de primejdii.

Numele său va reapărea însă vreo douăzeci de ani mai târziu, prin vara lui 1655, în legătură cu un pretins fecior al său, făcut nu cu Victoria, nevasta lui legiuită, ci cu o femeie despre care cronicarii spun că era „din cele desfrânate”, care se sluzea de slăbiciunile bărbaților pentru a-și duce zilele și pare-se că se pricepea s-o facă cu destulă îndemnare, căci părea să fie apreciată de cei cărora le oferea serviciile desfătătoare ale meșteșugului ei.

Flăcăul, care la vremea istoriei noastre să fi avut vreo zece ani, se numea Radu, și, deși făcut din flori, pare-se că s-a bucurat de grijă din partea lui tătâne-sau, care îi trece mai apoi atât meșteșugul, cât și toate mijloacele și uneltele trebuitoare îndeletnicirii în care era specializat din tinerețe. Deci tocmai preocupările cărora li se dedică băiatul, ar putea închipui dovada că părintele se întorsese la subtilul și distinsul comerț cu stridii, pe care le vindea bine sărate, îndesate în butoaie. De altfel pare-se că și vajnicul său urmaș ajunge la o înaltă performanță în breaslă, încât, asemenea pretinsului său tată, câștigă supranumele de laudă de „Stridia bey”.

Cu cheagul moștenit de la taică-său, rod al celor adunate ca domn, iar mai apoi a celor strânse din comerț, feciorul ajunge destul de bogat încât după câteva decenii să se poată gândi la cumpărarea tronului. De altfel atunci când îl pomenește întâiași dată o cronică, se găsea la Silistra, sub oblăduirea pașei Siavuș, valiul de atunci al eyaletului de Silitra-Oceakov sau Özü, năzuind să dobândească scaunul tatălui său, făgăduind lui de beiul turc²²⁰.

Radu Leon, împreună cu un alt candidat la tron, opoșit și el în 1655 în seraiul beglerbeiului dunărean, un anume Hrizea din Bogdănei, vor fi însă, în cele din urmă,

---

²²⁰ O spune cronicarul ardelean Georg Kraus.

după multe neguțări, vânduți pentru 25 000 de ducați sau galbeni voievodului Constantin Șerban Basarab Cârnuț, poreclit astfel întrucât Matei vodă îl „însemnase la nas”. Dobânditorul celor doi, îi va aplica același cumpărat aceeași pedeapsă pe care o primise el însuși cu vreo șapte ani mai înainte, adică îi va cresta nasul, pentru a nu mai putea aspira la domnie. Cum osânda nu-i fu nici lui stavilă, el uzurpându-l pe Matei vodă, căruia îi luă locul, ea nu-l va împiedica nici pe Radu Leon, cel din flori, să ajungă mai apoi domn vreme de cinci ani, din 1664 până în 1669.

Încă din primul an al domniei, Radu vodă Leon va începe să restaureze crucea înălțată de tatăl său în amintirea biruinței asupra agăi Matei Basarab din 1632, care prinsese a se cam dărăpăna, zidindu-i chiar un adăpost de cărămidă, iar mai apoi va ctitori alături și o biserică ce se vede și azi, anume biserica Slobozia. Dar în aceeași vreme va avea grijă să surpe gorganul și crucea lui Matei vodă, ridicate în ostrovul Dâmboviței din apropiere, ce erau închinete victoriei asupra lui Radu Iliș.

*

Cum domniile lui Matei Basarab și Vasile Lupu sunt foarte cunoscute, nu este poate cazul de a stărui asupra lor, căci ar însemna să fie însăilate aici lucruri deja de toți știute. Oricum, după ce s-a văzut temeinic așezat în scaun, scăpat de primejdia alungării, Vasile vodă Lupu și-a dezvăluit pe deplin slăbiciunile, pornirile nărvite și „hirea” (firea), care, după spusa cronicarului, era „înaltă” tare „și mai multă împărătească ... decât domnească”, fiind roasă de trufie și pohfală nemăsurată, și mânată aprig de pofta „nesățioasă spre lățire și avuție (înavuțire) oarbă”, iar, în lăcomia sa, Lupu „pre cât (izbutea) să mai adaoge, pre atâta râhnăște (râvnește)” mai multe, căci „nu să (mai) satură”,

căci „pofțile domnilor și a împăraților n-au hotar!”²²¹. Mândria și risipa făcute pentru huzurul său sunt deci nemărginite. Nici vorbă de modestia Curții, principiu de care se făcuse atâta caz la înscăunare, ca făgăduială de ușurare a calicimii și a sărmanilor de toate felurile..

Castelanul de Cracovia, Nicolae Bieganovski, aflat în solie în Moldova în 1643, mărturisește uimit că Lupu era înveșmântat cu „o haină împodobită, atât de măreață încât n-ai putea vedea una ca aceea nici la sultanul turc și nici la vreun alt monarh. Materialul din care era croită mi se pare că era “altembas” pe care erau brodate în aur flori înalte de un deget”. Iar arhiepiscopul Bandini Marco ne spune că la un alt caftan, purtat de Lupu în 1647, numai nasturii valorau 100.000 de galbeni!²²²

Destui îl socoteau lacom, egoist, intrigant, crud, tiran și pizmăreț, stăpânit de dorința de mărire ce mergea până la nebunie și pornit spre plăcerea de a umili și de a batjocori, îngăduindu-și să dispună după bunul plac de soarta acelor din jurul său, fără nici un fel de îngrădire, în temeiul unor puteri discreționare, rezervându-și drept de viață și de moarte asupra lor. Astfel „Vasilie-vodă, cu silă” va lua „la țietorie” fetele unor boieri „peste voia părinților. Iară oamenii din casa lui, ... (și cu deosebire) nepoții” și „mai mare sile făcea, luându băieții oamenilor în silă la curvie (practicând homosexualitatea)”, întâmplându-se însă și destule alte „scârnăvii”. Deci sub orbitoarea pojghița de strălucire a Curții, se ascundea abuzul și arbitrarul, care erau în floare, patronate fiind chiar de domn.

Cronicarul, evocând epoca, vorbește de o nemăsurată abundență a vieții de zi cu zi, favorizată de pacea și de

---

²²¹ Citatele acestea, cât și unele de mai jos, sunt extrase din cronica lui Miron Costin, care a trăit exact în acei ani, cunoscând nemijlocit Curtea lui Vasile Lupu.

²²² Precizările provin din scrieri autentice de epocă.

stabilitatea instaurată. Dar oare întreaga societate se bucura de asemenea stare de mulțumire, cum s-ar putea crede la prima vedere, când cronicarul spune: „Că de a fostă cândva vrémi fericite acestor (în aceste) părți de lume, (apoi) atuncea au fostă”, căci „se putea dzice că (om) săracă nu să afla pre acéle vrémi, doară (cel) care nu-și vrea (nu voia) să aibă (nu avea de toate).”

Pare-se că fericirea invocată în aceste rânduri nu era totuși chiar generală, căci în alt loc el adaugă că „lăcomiia nice pre atunce nu lipsiia, ... dări grele, ... avîndu (a plăti) lăcuiorii țării” și doar în temeiul acestor dajdii stăpânirea „biruia toate acéle greutăți a domniei”²²³. Iar pentru cei care dădeau dajdiile uriașe, oare viața părea la fel de încântătoare și de frumoasă ca pentru aceia de la Curte, care le adunau? Dimitrie Cantemir, gândindu-se la această parte a societății va spune, nu fără tristețe, că „supușii ... i-au purtat jugul cu destulă răbdare mulți ani de-a rândul”²²⁴.

Au fost însă și oameni care l-au văzut pe Lupu simțitor și pătruns de muștrări de cuget, oricând plecat să îndrepte, plin de conștiință, răul făcut. O dovadă ar fi o istorioară păstrată până astăzi. Astfel se povestește că, după ce a pricinuit prin intrigile și pârrele sale josnice uciderea lui Miron Barnovschi, s-a spășit, îngrijindu-se de aducerea osemintelor răposatului în țară. Poate să fi fost așa, dar smerenia nu l-a împiedicat să se laude în 1642, într-o scrisoare către vizir, că eu „am trimis în mâinile împărătești pe Barnovschi, dușmanul jurat al Împărăției turcești, chemându-l din Țara Leșească.”²²⁵

Istoricii arată de regulă că Lupu s-a înălțat pe valul luptei împotriva grecilor care năpădiseră țara, încercând a

---

²²³ Ultimele citate din ghilimele provin tot din cronica lui Miron Costin, contemporan cu evenimentele descrise aici.

²²⁴ Citatul este extras din „Descrierea Moldovei”.

²²⁵ Citatul este extras dintr-un document autentic de epocă.

slobozi norodul de pacostea închipuită de acești străini. Așa se îndreptățește alungarea din țară a lui Alexandru vodă Iliăș tatăl în aprilie 1633 și uciderea lui Batiște Vevelli și a celor doi fărtați ai săi în șesul Bahluiului.

Ciudat este că, legat de acest aspect, de obicei se uită două lucruri. Primul e acela că la Curtea lui Vasile Lupu grecii n-au lipsit niciodată. Mai mult chiar, deseori divaniții vorbeau chiar între ei grecește, în frunte cu voievodul, care știa mai bine această limbă decât moldoveneasca. Iar al doilea ar fi acela că foarte mulți îl socoteau chiar pe Lupu de neam grec. Unul dintre aceștia este misionarul catolic Benedetto Emanuel Remondi da Milan, care trecând prin Iași în 1636, deci la numai doi ani de la urcarea sa în scaun, află știrea din gura acelora care umblau pe ulițe. Deci nu e vorba de vreo născocire a sa, ci de părerea moldovenilor cu care avusese de a face, părere pe care el doar o repetă! Drept care mulți nu prea vedeau unde era mult trâmbițata „eliberare de venetici”. Apoi nu trebuie uitat că el însuși e urmaș de venetic, al cărui neam nu a fost deslușit nici măcar la vremea lui, părerile variind încă de pe atunci între aceea de albanez, și cea de grec și nu numai, lucru ce-ar explica de ce, cum s-a arătat mai sus, la Curtea sa, cum de altfel adevăresc destui călători, se vorbea precumpănit grecește.

Spre deosebire de el, **Matei vodă Basarab** este văzut de Miron Costin ca un „om fericit preste toate domniile aceii țări, nemîndru, blîndu, dreptu om de țară, harnic la războaie, așa neînfrîntu și nespăimat, cît poți să-l asameni cu marii oșteni ai lumii.” Cel puțin așa putea apărea în ochii acelora de la Curte.

Plătitorul de dări nu are însă cum să perceapă însușirile zugrăvite de cronicar și nici foloasele stabilității politice instaurate, căci fiscalitatea era la fel de neiertătoare ca și în Moldova. Să nu uităm că Matei, pentru a urca în

scaun, nu numai că a făcut datoriile uriașe, pentru acoperirea cărora vor fi necesari șase ani, dar se învoise a întregi tributul către Înalta Poartă, ba plătea un tribut și craiului ardelenesc! Dajnicii, care închipuiau grosul lăcuitorilor, erau deci striviți de dări și de sărăcie, strălucirea Curtii, bogăția, luxul, fastul, chiar dacă nu se ridicau la înălțimea acelorora de la Iași, închipuie nenorocirea sa. Pentru ca palatul să se împodobească, iar cei de acolo să poată petrece în desfăț și risipă, el trebuie să rabde, scrâșnind din dinți.

Relațiile dintre cei doi voievozi vor rămâne în permanență foarte tensionate, dar nu din vina lui Matei vodă Basarab. Miron Costin va zice: „Covârșia cu atîta Matei-vodă pre Vasilie-vodă, că avea Matei-vodă și cu megieșii (vecinii) mare prietinșug, (mai) ales cu ungurii. Iar Vasilie-vodă nici cu un megieș, precum am apucat și noi acéia domnie, viața bună n-au avut, den nebăgare samă pre nime den megieși.”

Ba lucrurile au stat și mai rău! Nu numai că n-a căutat prietenia vecinilor, dar împotriva lui Matei vodă a pornit de mai multe ori cu oastea, vrînd să-i ia silnic scaunul. O face, cum am spus deja, încă din 1635, adică atunci când abia împlinise un an de domnie, apoi în 1637 și în 1639. După moartea nefericitului său fecior Ioan, se părea că s-ar fi liniștit. Dar nu era așa, împăcarea fiind înșelătoare, el țesându-și mai departe perfidele urzeli, doar că mai bine de un deceniu nu va cuteza să mai pună mîna pe arme, după lecțiile primite. Dar când o face în cele din urmă din nou în vara lui 1653, lucrul îi va fi fatal. În lupta de la Finta va fi definitiv zdrobit.

Însă lovitura de grație îi va fi dată din interior, de către un om crescut în propria-i casă, pe care-l socotea prieten de încredere și pe care în răstimpul anilor îl va ridica de la mărunta dregătorie de slujbaş pe la slugerie, la aceea de mare logofăt. Acesta, învinuindu-l de a i-o fi batjocorit

silnic pe Safta, frumoasa și tânăra lui nevestă, se va răzvrăti împotriva-i și-l va alunga din Moldova, așa cum făcuse el însuși cu douăzeci de ani mai devreme, când ridicase țara împotriva lui Alexandru vodă Iliăș-tatăl.

Sfârșitul lui Matei, survenit în anul următor, adică în 1654, se va petrece în împrejurări și mai dramatice. Destui au socotit că a murit înconjurat de iubirea, grija, respectul și părerea de rău a tuturor acelora din preajma sa. Pare-se că nu a fost totuși așa. El a fost victima unei lovituri de palat pusă la cale de Constantin Șerban Basarab, poreclit și „Cârnel”, căci avea nasul pocit, fiind „însemnat” la nări de Matei Basarab, tocmai ca pedeapsă pentru că ar fi năzuit la scaun. Numai că lui nu i se aplicase osânda cu aceiași cruzime ca lui Stenemire, căruia i se tăia se nu numai întregul nas, dar și o parte a buzei de sus, de i se vedea dezvelită falca de sus și dinții rânjiți, ceea ce îi dădea înfățișare de monstru, încât vederea sa isca fiori.

Ciudat este că în spatele uzurpatorului care pune la cale lovitura stătea ibovnica sa, o anume Nedelea, ce fusese roabă a celei de-a doua soții a lui Vasile Lupu, Ecaterina Cercheza. Ea era aceea care-l ațâțase, determinându-l să treacă la fapte.²²⁶ Deci se poate spune că dacă Lupu nu izbutise să-l dovedească pe Matei cu uriașele oști mănate împotriva-i, o făcuse o femeie tânără și foarte frumoasă, slugă a soaței sale, ba încă fără a folosi un singur ostaș! Deci era o răzbunare a sorții, care venea însă cumva tot din partea lui Lupu. Nu se știe însă dacă fostul domn moldav a aflat toate dedesubturile și dacă s-a bucurat de ele, căci în acele clipe, găsimu-se în pribegie la tătari, tocmai era cerut de un sol împărătesc, spre a fi dus la Istanbul și închis în temuta

---

²²⁶ Pentru detalii vezi Micu Secuiu, *Crepuscul voievodal*, vol. V, și cu deosebire articolul din anexa romanului, „*Unele precizări cronologice privind mișcările social – politice desfășurate în ultimul an al domniei lui Matei Basarab*”.

temniță a celor „Șapte Turnuri”, celebra Edikule. Dacă n-ar fi survenit odiosul complot, foarte probabil Matei ar mai fi domnit o vreme, fără ca să se poată aprecia cât de îndelungat ar fi fost răstimpul.

Dar poate și un alt detaliu va apropia soarta celor doi. Nici unul nu a avut noroc de moștenitori care să le continue opera. Lui Matei i-a murit copilul trupesc chiar înainte de a ajunge la tron, dar și cei pe care încerca să-i adopte, sau chiar îi adoptase. Lupu cu cele două neveste avusese, e drept, parte de mai mulți copii, vreo șase sau șapte cu totul, adică patru băieți și două sau chiar trei fete. Dintre băieți însă numai unul va trece de pragul copilăriei, Ștefăniță, ceilalți murind la o vârstă fragedă, căci, cum ziceau contemporanii, nici el, cum se întâmplase și cu Matei, „nu se dovedise bun de sămânță”. De altfel Ștefăniță, ajuns domn pentru nici doi ani, va muri la câteva luni după tatăl său. Astfel neamul celor doi se va stinge odată cu ei.

Gândindu-se la trista lor ursită, cronicarul va scrie întristat: „Iară nu sintă vrémile supt cârma omului, ce bietul om supt vrémi.” Deci dacă în prima clipă a izbânzii celor doi aspiranți la domnie puteam zice că omul este acela care își făurește soarta, ea stând în mâna sa și atârnă numai de voința și dârzenia cu care își urmărește atingerea țintei la care visează, privindu-le sfârșitul ajungem la încheierea că totuși omul este robit sorții, este învins de ea, și fiindu-i supus, sfârșește prin a o scăpa din mâini.

Deci dacă răsăritul lui Matei și al lui Lupu, adică înălțarea lor în scaun, s-a petrecut în tandem, la fel de îngemănat le-a fost și apusul. Dacă unul pe altul sau sprijinit în urcuș, mai apoi tot unul pe altul s-au săpat, pricinuindu-și neajunsuri, spre a-și grăbi prăbușirea.

Iar morala este că la început cei doi mergeau după principiul: „Soarta și-o croiește omul prin destoinicia și perseverența sa! Trebuie să vrei ca să poți!! De voința ta

depinde totul!” În clipele crepusculului lor, însă sfârșesc prin a fi înfrânți de soartă. Principiul care le domină asfințitul devine deci altul: „Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus! Soarta nu poate fi înfrântă, nu poate fi schimbată! Ea e mai presus de om!”

*

Alexandru vodă Iliș, care fusese de patru ori domn în cele două țări românești, va pleca din Iași, după ultima sa domnie, cu mâna goală, fără pic de avere, doar cu haina în spinare, dar și aceasta sfâșiată din pricina unuia dintre răzvrățiți. Nu i se întâmpla prima dată că trebuia să fugă iepurește din scaun, fără lețcaie, spre a-și scăpa viața. Așa pățise și în prima domnie din Muntenia, scurt după însurătoare, când se răzvrătiseră împotriva-i boierii în frunte tot cu un Lupu, și anume cu paharnicul Lupu Mehedințeanu. Dar mulțimea încă odată cerului că și de această dată, îi rămăsese cel puțin viața, spre deosebire de sârmanul Vevelli...

Cum zice cronicarul Ion Neculce, Alexandru vodă Iliș ajunsese „sărac și la mare lipsă și cu datorii multe, de pre cum iaste obiceiul domnilor mazili, de rămân săraci după ce să mazilescu”. Oricum, fostul principe a mai viețuit încă peste treizeci de an în nemăsurată strâmtoare, înglodându-se în nenumărate datorii la cămătarii pe care, păcălindu-i, îi făcea să creadă că ar mai putea ajunge iarăși în scaun și că astfel vor avea în cele din urmă prilejul de a-și recupera împrumuturile pe care i le făceau. Traiul îi era puțin îndulcit doar de cele păstrate din zestrea soaței, căci femeia avusese grijă ca bunurile să nu-i fie risipite.

Sărăcia, mai ales că rămăsese fără ibovnic, nu-l va împiedica să mai facă nevastei un fecioraș, în ciuda bârfelor care umblau pe seama sodomiei sale. Lucrul se întâmpla la

vreo doi ani după furtunoasa și nedorita sa reînturnare la Istanbul. Cea de a doua progenitură o va boteza chiar cu numele său și o va crește cu dragoste, cu deosebită grijă și înțelegere mai ales că pe vremea când aceasta împlinea primul an de viață, îi pieirea băiatul dintâi, Radu, a cărui amintire n-o va putea uita vreodată, căci ținuse enorm la el.

De altfel pieirea acestuia îl înspăimântase îngrozitor din prima clipă. Înțelese dintru început, mai ales după ce stătuse de vorbă și cu cuscră, că prigonirea lui Radu și a cuscrului Kurt Celebi sunt opera lui Vasile vodă Lupu, care așa înțelegea să-și înlătore adversarii. Nu se sfiise s-o facă și cu doi ani în urmă la Iași, la urcarea în scaun, când poruncise execuția și maltratarea tuturor acelora care nu-i erau pe plac, chiar de nu aveau nici o vină. Iar dacă acasă pusese slugile să-i înfăptuiască voia, aici la Stambul mânuise slujbașii împărătești să-i îplinească dorințele.

Ori în condițiile în care lui Lupu i se păruse că nevinovatul său băiat ar închipui o primejdie pentru liniștea sa, deși acesta nu domnise niciodată, și se pornise cu atâta urgie împotriva-i, desigur că el, care fusese domn de patru ori și era scoborător dovedit din neamul Mușatinilor, putea fi cu atât mai mult bănuțit că dorește scaunul, ceea ce de altfel era și adevărat. Deci în închipuirea vornicului reprezenta desigur o primejdie înzecit mai mare decât feciorul. Prin urmare avea toate temeiurile să se aștepte din parte-i la ce putea fi mai rău. Iar uciderea era primul lucru la care avea a se gândi, încât îl trecură fiorii, sufletul începând să-i tremure.

Drept care, pentru a nu ajunge pe urma lui Radu, tocmai pus în obezi, ori pentru a nu se pomeni cu niște asasini pe cap, își zise că era mai înțelept să dispară cât mai curând, iar o vreme, până ce lucrurile se vor mai limpezi, să nu mai fie de găsit. Hotărî de aceea să se ascundă printr-una din nenumăratele insule grecești din Marea Egee. Așa că,

strivit de un zdrobitor simțământ de înfrângere și neputință și cu sufletul îndurerat pentru urgisirea iubitului său fecior, fără prea multe lămuriri, își puse nevasta să facă niscai bocceluțe cu ce aveau mai de preț, îndesând în desagi și unele veșminte, și, dimpreună cu ea și cu cel de-al doilea băiat, care abia dacă trecuse de vârsta de vreun anișor, o luă frumușel la picior.

Pe furișatele coborî în port și trecu cu o ghimie pe malul de miază-zi al Cornului de Aur, în nădejdea de a se ascunde mai întâi la un prieten din Fanar, pentru ca, de acolo, după câteva zile, să-și piardă urma pe întinderile mării, căutându-și adăpost pe undeva prin nenumăratele insulele grecești, unde ar fi fost greu de dibuit. Din nefericire drumurile nu-i puteau fi prea lungi, căci banii nu-i prea prisoseau.

Deși frica nu-i slăbise, după câteva luni se văzu silit să se întoarcă, căci ajungând la fundul pungii, nu-și mai putu plăti găzduirea. Față de nevastă se grozăvi că a prins curaj și cutează să-și înfrunte față adversarul. Însă numai el știa ce chinuri și temeri îi căzneau sufletul. Se va reîntoarce deci și mai lefter decât la plecare, trăind într-o sărăcie lucie, că abia de se putea descurca. Și zestrea nevestei se cam împuținase, iar priceperea de a se porni pe vreo afacere n-o avea.

Până la urmă însă nu se petrecu nimic din ceea ce se temuse că se va întâmpla. Pare-se că Lupu, după pieirea banilor lui Celebi, văzându-l așa calic și fără de nici un fel de mijloace, nu-l mai luase în seamă, socotind că sărac fiind, a încetat de a închipui un pericol pentru el, deci nu mai era vrednic de a i se da atenție.

Însă în sărăcia lucie în care se zbătea, avu totuși parte de câteva satisfacții. Astfel în vara anului 1653 de la nașterea Mântuitorului se putu bucura privind la alungarea lui Vasile Lupu din Moldova tot în urma unei răscoale, taman așa cum îl afurisise el în aprilie 1633. La drept

vorbind era răzbunat de soartă, blestemele sale împlinindu-se chiar așa cum le gândise. Cam târziu poate, dar cel puțin izbutise să trăiască atâta încât să se poată savura clipa socotelilor încheiate. Deci exact după douăzeci de ani vornicul Coci se vedea pus pe fugă de unul dintre boierii pe care chiar el îi crescuse la sân, un anume Gheorghe Ștefan Ceaurul, în care avusese mare încredere. Nevasta, copii și averea încăpuseră până la urmă pe mâna învingătorului, el scăpând cu pribegia. Va trece mai întâi prin căzăcime, pe la cuscu, apoi de acolo își încearcă norocul la tătari, cu al căror han se putea socoti cumnat, și în cele din urmă își caută adăpost la Constantinopol, unde însă a fost închis în temnița Celor Șapte Turnuri, spre mulțumirea lui Iliăș. În ciuda jafului și a celorlalte nenorociri pățite, Lupu nu rămăsese totuși sărac, el având averi uriașe ascunse la bancherii venețieni, vienezi și varșovieni, cărora turcii nu izbutiră să le dea de urmă.

După câțiva ani Alexandru vodă Iliăș avu parte de o dezamăgire, care-l încludă peste măsură, căci Vasile vodă izbuti să-l ridice voievod pe fecioru-său Ștefăniță. Ba, curând după aceea, fiind eliberat din temniță, îi va sluji băiatului de capuchehaie. Pe fondul acestor necazuri cu care se confrunta, Iliăș avu totuși parte și de-o bucurie căci se zvonea că în închisoare, răceala zidurilor de piatră îi atinsese lui Lupu temeinic sănătatea, așa că după ieșire, în loc să se înzdrăvenească, se șubrezise și mai rău, încât, în nădejdea de a se vindeca, s-a văzut nevoit să-și angajeze chiar un medic, Cohen pe nume, cu învățătură dobândită prin universitățile franceze ale apusului. Numai că vraciul, în ciuda științei cu care se lăuda, era fie nepriceput, fie cumpărat de vrăjmași, căci nu se dovedea în stare să-și lecuiască mușteriu, ori poate nu voia s-o facă.

Lucru sigur era că spre sfârșitul iernii Lupu începu să zacă, împrejurare care nu-l împiedica să uneltească mai

departe pentru a obține tronul Ardealului, pe care voia să-l smulgă lui Gheorghe Rákóczi fiul. Însă plănuirile sale pare-se că stricau unele jocuri, stârnind patimi și furii. După cum se zvonea prin Fanar, cei deranjați de năzuințele sale l-ar fi înduplecat pe învățatul medic să-i grăbească sfârșitul, otrăvindu-l. Ce va fi fost adevărat și ce nu din toate clevetelile ce se vânturau prin lume, nici atunci nu s-a putut spune, iar astăzi, după trecerea câtorva sute de ani, cu atât mai puțin.

Oricum, fie din pricina nepriceperii medicului, fie pentru că fusese cumpărat de vrăjmași, fie pentru că boala era prea gravă și de nelecuit, pe la începutul lunii lui aprilie 1661 se vesti moartea lui Lupu, în mărețul său serai aflat în mahalaua Kuru-Ceșme din Fanar. Era prima dată, după câteva decenii de teamă și zbucium, că Alexandru Iliăș putu răsufla ușurat. Cel care-l săpase în repetate rânduri, îi făcuse domniile amare, cel care-l sărăcise, îi nenorocise feciorul cel mare, pierea în sfârșit și încă în chinuri! Acum putea spune cu toată convingerea că în sfârșit scăpase de primejdie. Dar din păcate izbăvirea venea destul de târziu, el trecând în aceste clipe de 70 de ani, când neputințele vârstei începeau să se facă tot mai simțite, încât nici bucuria morții îndârjitului său potrivnic nu-i mai procura cine știe ce plăcere... Toate erau cumva trecute...

La începutul anului, când tocmai se zvonea că Lupu a căzut rău la pat, veni din țară vestea că Ștefăniță Lupu ar fi fost alungat din scaun de Constantin Șerban Cârnel, uzurpatorul lui Matei vodă. Lupul nu murise încă și Alexandru Iliăș se bucură că dușmanul său mai apuca să afle nenorocirea, putându-se învenina din pricina ei. Îl încerca un singur regret, acela că nu putea intra în casa vornicului ca, privindu-l în ochi, să-i rădă în nas pentru restriștea sa, făcându-i în ciudă. Îl ura atât de mult încât, dacă ar fi avut

prilejul, nu s-ar fi dat în lături de a-l sfrunta în neputințele care-l doborâseră...

De altfel bucuria îi va fi trecătoare, căci alungarea lui Ștefăniță va fi de tot vremelnică, el revenind în scaun după numai o lună, lucru de care tatăl său va apuca să se mai bucure. Dar nu va domni mult. Cu totul stăpânirea sa nu va ține nici măcar doi ani, fiind un răstimp peste măsură de zbuciumat, în vremea căruia țara a fost lovită de ciumă și mai ales de o foamete grozavă, împrejurare din urmă ce-i aduce principelui între altele trista și batjocoritoare poreclă de Papură vodă, oamenii fiind siliți să mănânce papură în loc de pâine. În cele din urmă, prin septembrie 1661²²⁷, deci la doar câteva luni după tatăl său, Ștefăniță își va da și el sufletul, deși abia dacă împlinea vreo douăzeci de ani.

Alexandru Iliăș, dacă în primăvară se bucurase de pieirea lui Lupu, acum se întristă. Îi păru rău că vornicul nu apucase să afle de soarta nenorocită a feciorului său, trăind caznele și sfâșierea acestei dezamăgiri. Afurisitul scăpase prea ușor, își zicea în ciudat mazilul. Ceea ce îl mai alină cumva era că, deși majoritatea zvoniștilor susțineau că Ștefăniță ar fi murit de boală, deci cumva în chip mai firesc, destui bănuiau, cu sau fără temei, c-ar fi fost otrăvit de niște boieri nemulțumiți, sătui de firea sucită a tânărului domn, care, cum zic letopiseșele, „făcea lucruri copilărești, sau să zic mai bine nebunești” fiind cam „necoptu” la minte și „la mânie răpitoriu”. Despre asasinarea sa vorbește spre pildă cronicarul Radu Popescu. Știrea astfel închipuită îl încântă mai mult pe Iliăș, căci întrupa în mai mare măsură împlinirea blestemelor pe care le aruncase împotriva fostului vornic. Cumva se putea socoti răzbunat a doua oară, năpasta căzând nu numai asupra tatălui, ci și a fiului. Iar plăcerea acestei răzbunări împlinite o va mai gusta încă vreo cinci

---

²²⁷ Moare la 19 septembrie 1661 din cauza unei febre tifoide sau de tifos exantematic presupun unii autori, deși părerea nu e unanimă.

ani, el murind de bătrânețe pe la sfârșitul lunii aprilie sau la începutul lunii mai a anului 1666.

Se poate spune însă că își dădea sufletul cu câteva săptămâni prea devreme. Dacă mai trăia puțin, ar fi avut parte poate de cea mai mare bucurie a vieții sale. Dar el n-o va apuca. La sfârșitul lunii mai feciorul său de-al doilea, care-i moștenea numele și împlinea 31 de ani, va fi numit pe neașteptate domn al Moldovei în locul lui Gheorghe Duca, mazilit sub vina de a fi uneltit, dimpreună cu hanul Crimeii, împotriva Înaltei Porți, lucru dovedit de niște scrisori prinse de beglerbeiu Oceanovului și ajunse pe mâna marelui vizir Köprülü Fâzil Ahmed pașa sau chiar a padișahului. Iar răvașele interceptate ar fi dovedit că cei doi hicleni voiau să se dea de partea muscalilor, alăturându-se astfel cazacilor, care făcuseră pasul către puterea răsăritului cu mai bine de zece ani mai devreme.

Ori întâmplarea făcea ca, taman în clipa când se întâmpla mazilirea, să lipsească concurenții la tron, care altfel erau întotdeauna numeroși, fiind pe alese, ba și pregătiți să dea peșcheșuri grase pentru a fi luați în seamă. Vizirul era pus în încurcătură, negăsind imediat pe cineva potrivit să ia locul celui alungat. Absența de candidați dădu prilej ambasadorului englez la Poartă, contele Winchilsea, prieten cu bătrânul Iliș tocmai răposat, să-l propună pentru tronul vacant pe fiul cunoscutului său, care, deși lefter, era totuși de os domnesc și în acea clipă singurul care îndeplinea condițiile trebuitoare pentru ca să i se poată încredința slujba rămasă descoperită. În lipsa cuiva mai bun și cu mai mare dare de mână, marele vizir se învoi să-l aridice pe amărât în domnie. Deci dădu poruncă să fie căutat spre a-i fi înfățișat.

Cum istorisește cronica, într-una din zilele de sfârșit ale lunii mai a anului 1666, la poarta casei tânărului Iliș

bătu ca atare un ceauș viziresc, cerând să-i vorbească stăpânului casei. Cum de la sârman tatăl său, tocmai îngropat, moștenise niște datorii uriașe, tânărul Alexandru se sperie, gândindu-se că acum năvălesc asupra-i creditorii părintelui său și că, pentru a-și scoate paguba, îl vor băga în închisoarea datornicilor, căci el nu avea cum plăti împrumuturile făcute de tatăl său. Cuprins de disperare, nu întrevăzu altă cale de scăpare decât să se ascundă în pod, de unde nu mai voi să coboare nici în ruptul capului.

Din ascunziș imploră amarnic de ceauș ca să nu-l ducă la pușcărie, în vreme ce turcul, de jos, se căznea să-l facă să priceapă că e chemat a se înfățișa la înălțimea sa chehaia-beiul luminăției sale, marele vizir Köprülü Fâzil Ahmed pașa. Bietul fecior nu credea ca adevărată asemenea cinste, închipuindu-și că la mijloc e o viclenie pentru a-l cobor și prinde și stărui ca să mai fie amânat câteva zile, că în acest răstimp poate va face rost de bani, el gândind însă să fugă undeva în lume, unde să nu mai poată fi găsit, căci să procure sumele datorate nu avea nădejde. În sfârșit, după lungi parlamentări și noian de vorbe liniștitoare, flăcăul înțelese că poftirea nu închipuie vreo capcană, ci este chiar adevărată și abia atunci se lăsă înduplecat să coboare din pod.

Cum omul nu era pregătit să dea plocoane și peșcheșuri pentru tronul ce i se dăruia, cum era așezat obiceiul de două veacuri, căci nu avea de unde, vizirul se mulțumi cu a porunci ca, în compensația darurilor lipsă, de acum încolo tributul Moldovei să fie mărit cu 25.000 lei, iar acesta să fie singurul câștig dobândit de împărăție de pe urmă-i. Sârmanul Alexandru, năucit de cele ce se hotărau înainte-i, de altfel fără a-i cere părerea, nu putu decât încuviința tot ce se spunea, cu atât mai mult cu cât, despre țara din depărtări de care i se vorbea și pe care urma s-o cârmuiască, nu prea știa mare lucru, căci tatăl nu-i povestise

prea multe despre ea, nu păstrase o amintire prea bună locurilor de unde nu numai că fusese alungat, dar pe care fusese chiar cât pe ce să-și piardă viața!

În câteva zile toate cele stabilite de datină se împliniră; fu deci căftănit de vizir și imediat după aceea trimis la patriarhie ca să i se citească rugăciunile de încoronare. Până la sfârșitul săptămânii i se orândui să plece din târg. Domnii dinainte aveau alai mândru, mulțime de boieri, de oșteni și de slugi în jur, ce se numărau cu sutele. El nu avea pe nimeni, încât doar câțiva prieteni greci și puținele sale neamuri îl întâmpinaseră în fața patriarhiei și-i urară înălțare fericită, nici ei neînțelegând ce se întâmplă.

Când fu să plece, în afară de acești prieteni și neamuri, nu avu de alai decât pe cei dați lui de vizir spre însoțire. Adică de-a stânga lui călărea al doilea imbrohor împărătesc, ce trebuia să-i slujească de iskemne-agasî, adică să grijească de așezarea sa în scaun, iar de-a dreapta sangeac-agasî, adică purtătorul și păzitorul steagului dat de slăvitul împărat, în urmă venind apoi cetele lor de slujbași, oșteni și slujitori, câțiva capugii și ceauși și o tabulhana lărmuitoare. Mica trâmbă părăsi fără prea multă zarvă Istanbulul și se așternu pe lungul drum spre Moldova, unde ajunse după câteva săptămâni.

Bietul Alexandru vodă Iliăș fiul²²⁸, ajuns la Galați, fu întâmpinat de o vajnică ceată de localnici la care se uita cu mirare și nedumerire, căci îi făcură niște urări ce i se părură ciudate, fiind rostite într-o limbă pe care n-o pricepea. Era uimit de câtă însemnătate i se arăta lui, un om peste măsură de sărac și neajutorat, hăituit amarnic de creditori! Nu era obișnuit cu atâta mișuneală aleasă în jurul său și nici de atâtea închinăciuni. Noroc că găsi curând tălmaci de greacă

---

²²⁸ Este domnitor al Moldovei între 21 mai 1666 și 8 noiembrie 1668. Întrucât s-a născut prin 1635, are în jur de 31 ani la urcarea în scaun. Întors la Istanbul moare prin 1675, adică pe la 40 de ani.

și de turcă, de mai putu înțelege ceva din cele care se petreceau în jurul său. Mai fură apoi trebuitoare câteva zile bună de călărie ca să ajungă la Iași, cetatea sa de scaun, de care auzise de la tatăl său, fiind locul unde acesta era cât pe ce să-și piardă viața.

Domnia i-a fost scurtă, ea abia trecând cu câteva luni de durată a doi ani. Se spune că, obișnuit fiind cu sărăcia, înțelegea sărmanii, fiind bun, îngăduitor și milostiv față de ei. Se povestește chiar că atunci când se vedea silit să osândească pe vreun sărman la o „plată de datorie”, văzându-l pe pricinaș nevolnic, scotea din punga sa gloaba ce se așezase, ca să-l ajute pe cel ajuns la necaz. Deci a rămas un domn modest, nesticându-i-se firea în ciuda măririlor care se revărsară asupra-i.

Și față de boieri a arătat înțelegere, ținându-i la cinste, cu atât mai mult cu cât îl stăpâneau complexe de inferioritate ale omului sărac față de cel bogat și dominator. A căutat prietenia boierilor, încercând a-i apropia pe cei care i se păreau mai de suflet. Astfel lui Miron Costin și lui Enache Dabija le-a botezat câte un fecior, iar pe cărturarul Milescu Spataru l-a primit cu bunăvoință la curte. Ba pe acesta din urmă, când a fost mazilit, l-a luat cu sine la Istanbul, făcându-l cunoscut cercurilor diplomatice de acolo.

Din păcate, necunoscând graiul românesc, atât în treburile stăpânirii cât și la judecăți, se vedea silit să se slujească de tâlmaci. De aceea e învinuit că nu înțelegea bine pricinile, iar din cauza asta a luat o seamă hotărâri greșite. Dar pare-se că vina nu era a lui, ci a boierilor sfetnici din jurul său, care ca traducători, spre a-l mânui și determina să le facă pe plac, îi răstălmăceau lucrurile în chipul în care le convenea lor, abătându-se de la adevăr. Astfel, înșelându-l, nu e de mirare că unele păreri de-ale sale erau lipsite de temei.

Deși el rămăsese modest la înfățișare și la port, nefăcând fală precum odinioară Lupu vodă, se spune că la vistierie cheltuielile erau totuși peste măsură de mari, pricină din care dările trebuise să fie sporite. Dar din nou pare-se că a fost victima boierilor săi, care, profitând de bunătatea și îngăduința sa, își făceau de cap, socotindu-se cu neputință de supravegheat, iar domnului îi înfățișau numai ceea și cât voiau ei. Că mai ales la vistierie se făceau dintotdeauna înșelăciuni, chiar și atunci când domnul știa limba și era priceput în treburi de acest soi, e știut demult. Să nu uităm că nu mai departe decât Lupu Coci, a fost osândit de domnul Gaspar Grațiani, nașul său de cununie, pentru niște abuzuri pe vremea când slujea ca vel vistiernic. Deci obiceiurile rele în această slujbă nu închipuiau o noutate. Iar faptul că lucrurile s-au petrecut astfel e sugerat și de împrejurarea că Alexandru Iliăș sărac a venit, dar și mai sărac a plecat. Deci el nu jefuise, sârmanul, pe nimeni.

De altfel se mai cunoaște și o altă pildă a bunății sale. Odată cu el veniseră de la Constantinopol și unii dintre feciorii răposatului Batiște Vevelli, cel ucis de răzvrățiți în ajunul Paștelui din anul 1633. Între ei se număra un anume Lucachi, băiat din a doua căsnicie a celui pierit. Prin mamă acesta era deci văr bun cu domnul. De altminteri Iliăș se grăbise să-i dea chiar dregătorie, făcându-l mare jîtnicer. Tânărul nu putea însă uita că părintele său pierise ucis în chip mișelesc și era frământat de gândul răzbunării.

Într-o zi acesta dădu de urma unui bătrân orheian, Bosie Lăpușneanu, despre care știa că fusese în fruntea răzvrățiților din 1633 și smulsese mantia de pe domnul de atunci, și, de ciudă că pe acesta îl scăpase, îl omorâse pe tatăl său. Deci era unul dintre ucigași. Porunci deci să fie pus în obezi și adus în pușcăria din pivnița porții mari a Curții domnești, spre a fi osândit și el cu moartea.

Între dregători se stârne ceva foială, iar în ogrăzi începură a se auzi țipete, căci unii boieri care luaseră parte la răzvrătirea de odinioară, sau urmași ai acestora, începură să se teamă că vor fi puși să plătească pentru cele petrecute cu 33 de ani în urmă. Zarva se auzi din palat, încât Alexandru vodă Iliș prînse de veste de cele petrecute. Deîndată dânsul hotărî slobozirea orheianului și arată boierilor că nu au de ce se teme, căci el a făgăduit amnistierea celor petrecute odinioară tatălui său și prietenilor acestuia și nu are de gând să-și retracteze făgăduiala. Iar pe vărul său îl mustră aspru pentru gândul rău avut. Astfel lucrurile se liniștiră și împăcarea se așeză din nou asupra Curții, deși urzelile boierilor nu încetară, ei înșelându-l mai departe pe domn. Slujindu-se deci de neputința sa de a se înțelege cu cei din jur din pricina graiului, îi aduceau la știință numai atâta cât să le îngăduie să-l mânuiască după voia lor. Astfel bietul om era victima și robul acelor care chipurile îl slujeau, dar la drept vorbind nu făceau decât să-l prostească.

În vremea asta fostul domn, Gheorghe Duca a reușit să reintre în grațiile marelui vizir, convingându-l că nu scrisese scrisorile prînse de beglerbeiu Oceanovului din dorința de a trăda Înalta Poartă, ci ca să-l pună la încercare pe hanul tătar, a cărui credință era îndoielnică și de a-i da de gol fățarnicia. Dar poate mai înduplecătoare decât explicațiile sale lingușite au fost uriașele peșcheșuri date cu dărnicie marelui vizir, lui kehuda-bei, lui cîzlar-agasî sau silihdar-pașa, puterea lor de doveditoare fiind de neînvins. Spre ghinionul lui Alexandru vodă Iliș, încă din primăvara anului 1668, când urzelile fostului domn erau în toi, susținătorul său atât de binevoitor și dezinteresat, ambasadorul englez Winchilsea, a fost rechemat la Londra, lăsându-l descoperit în fața slujbașilor împărăției. Pe deasupra foștii oameni de casă ai lui Duca vodă, rămași în Moldova, îl săpau cu sârg la Iași. În asemenea împrejurări

nu e deci de mirare că în toamna anului se hotărî mazilirea lui Iliaş fără a-i înfățişa vreo pricină anume și fără a-i aduce vreo vină.

Bietul de el, tare sărac venise, dar și mai sărac va pleca, căci, în bunătatea și dărnicia sa, neglijase să pună de-o parte ceva bani pentru sine, spre a-și asigura viitorul. Era atât de lipsit, încât nici bani de drum nu avea. Marii boieri îl priviră cu dispreț și scârbă, ca pe unul de care nu mai aveau nevoie și care de nici un folos nu le mai putea fi. Boiernașii, care îi prețuiseră modestia și omenia, se simțiră mișcați de sărăcia sa și se îndurară de el și-i împrumutară banii trebuitori, deși știau prea bine că nu-i vor mai revedea vreodată. Dacă el ca domn nu-i putuse aduna, atunci ca mazil cum era să-i procure? Însă îi dădeau împrumutul din milă, mișcați în acele clipe de despărțire de restriștea de care îl vedeau cuprins.

Odată cu plecarea și apoi pieirea sa, se putea spune că apune și dinastia Mușatinilor. El rămâne deci ultimul Mușatin care a mai apucat să urce pe tronul Moldovei. Cu el se încheia deci o epocă... Ciudat era că acest moldovean de veche baștină din păcate nu mai știa limba strămoșilor săi, vorbind doar grecește și turcește... Adevărul este că în 1671 i se va naște un fiu, dar prin el firul frânt al istoriei nu se va mai reînnoa...

Alexandru vodă, uitat de lume, va răposa de altfel după numai patru ani. Gurile rele spuneau că pieirea sa la o vârstă care n-ar îndreptăți nici pe de parte moartea, căci împlinise doar vreo 40 de ani, duce cu gândul la otrăvire. Ba clevetitorii mai adăugau că la mijloc s-ar fi aflat mâna lui Gheorghe Duca, care se temea ca nu carecumva să-i ia din nou locul și hotărâse eliminarea rivalului. Desigur nu e decât un zvon, a cărui temeinicie n-o vom mai putea verifica vreodată.

Punând față în față soarta sa și aceea a lui Lupu, și cugetând la ele, fără voie gândul duce la o veche zicală din popor, care făcând haz de necaz, arată că **nici o faptă rea nu rămâne nerăsplătită, și nici una bună nepedepsită.**

Poate că afirmația pare nedreaptă, dar să nu uităm câte intrigi a țesut Lupu, câte pârre nedrepte a făcut, să nu uităm nici că a pricinuit moartea lui Vevelli și a fărtașilor săi, apoi pe aceea a lui Barnovschi, după cum nu se cuvine a uita nici pe cei executați abuziv, ori mutilați fără motiv cu prilejul urcării în scaun, iar răsplata i-a fost una din domniile cele mai lungi și mai îndestulate din Moldova. Iar pe de altă parte Alexandru Iliăș, care era bun, omenos, milos, înțelegător, a fost pedepsit pentru aceste însușiri cu o domnie scurtă și o sărăcie lucie, ba și cu o moarte pretimpurie, poate chiar pricinuită de un ucigaș.

Am putea zice că aceasta este dreptatea de dintotdeauna a destinului!

*

* *

Anexe:

Sultanul al Murad IV-lea
(1623 – 09 februarie 1640)

Monograma cu care
semna firmanele

Sultana valide, Kösem **Mahpeyker Sultan**, mama lui Murad al IV-lea
(cca. 1589 - 03 septembrie 1651)

Abaza paşa, beilerbeiu eyaletului Silistra – Oceaşkov
(1631 - 1634).

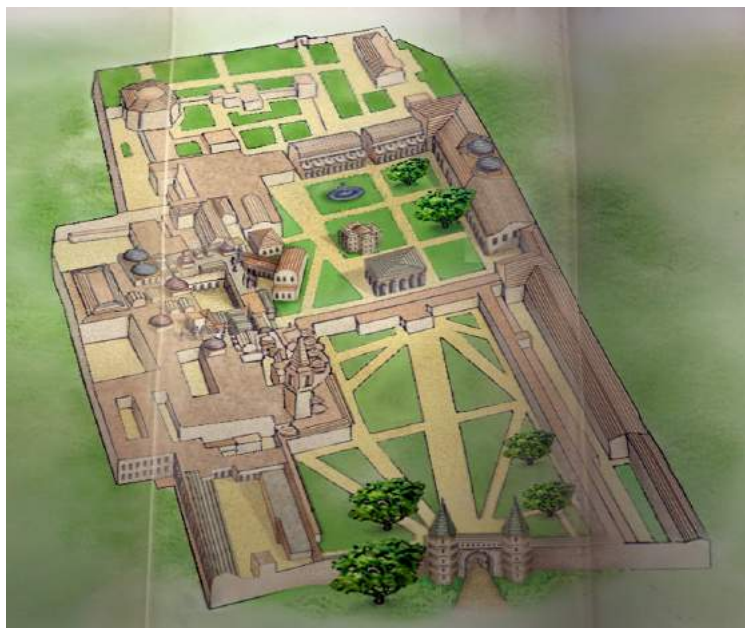

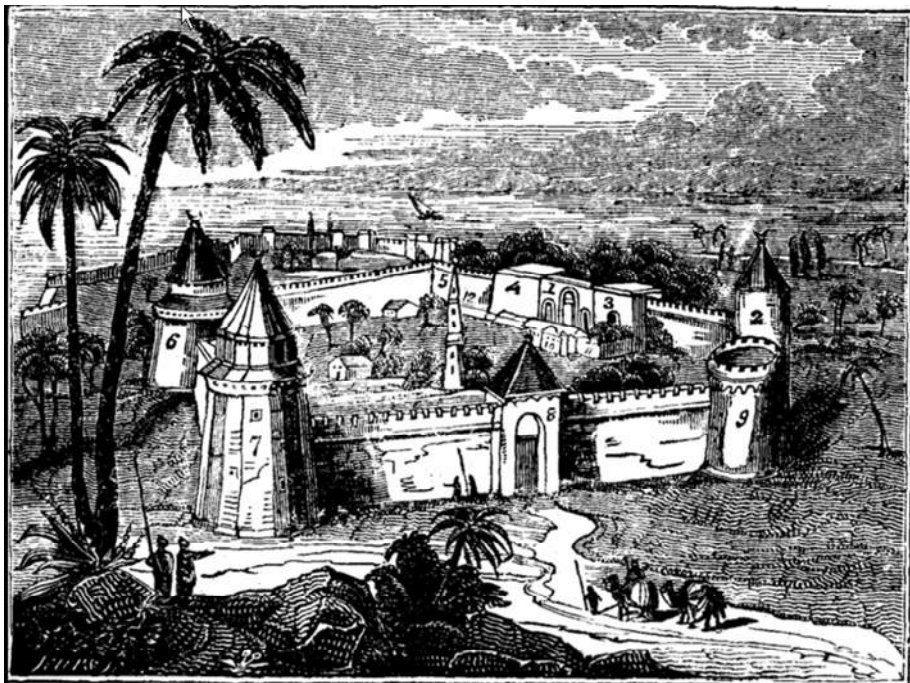

Palatul Topkapi din Istanbul, locul de ședere al sultanului (machete).

Închisoarea celor 7 turnuri Yedi Kule sau Edikule. (sus în 1827 și jos, azi)

Mirajul puterii

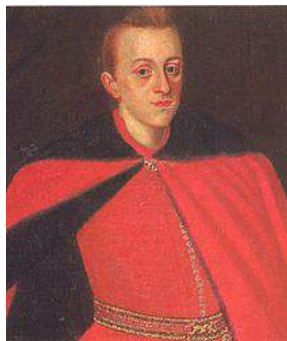
Edikule,
vederi de
astăzi

În dreapta,
Sigismund al III-lea de Vasa, regele
Poloniei, Lithuaniei și Suediei
(18 septembrie 1587 – 19 aprilie 1632)
Pictură de Martin Kober, cca. 1590
Jos copil – pictură de Johan Baptista van
Uther

Ladislau-Vladislav al IV-lea de
Vasa –
(8 noiembrie 1632 – 20 mai 1648)
În dreapta pictură de Frans Luycx - cca. 1639
Jos stânga, la 10 ani;

Władysław al IV-lea de Vasa
în stânga sus la maturitate

Portret de Marcello Bacciarelli

în dreapta jos,
spre sfârșitul vieții

Ferdinand al II lea, împaratul Sfantului Imperiu
Roman de neam german (26 august 1619-15 februarie 1637)

Chiril Lucaris I, patriarh ecumenic de Constantinopol
(1620-1623, 1623-1633, 1633-1634, 1634-1635,
1637-1638)

Țarul Mihail Fiodorovici Romanov (1613 - 1645)

Matei Basarab (1632-1654) Sus
zugerăvit în chip de ctitor la M-rea
Arnota. Jos portret dintr-un
manuscris și diferite replici ale sale.

În dreapta Matei Basarab (1632-1654), zugrăvit în chip de ctitor la M-rea Biserica dintr-un Lemn. În stânga la Arnota.

Matei Basarab în manuscrite

Matei Basarab și doamna Elena în manuscrise

Matei Basarab (1632-1654) și Danciu Pârâianu,
pictură din M-rea Polovragi.

Mirajul puterii

Sus: Matei Basarab și doamna Elena în tabloul votiv de la
M-reș Arnăta

Jos: Matei împreună cu Marica Brâncoveanu

Matei Basarab și doamna Elena (sus la M-rea Hurez, jos în biserica de la Strehaia – aici în stânga se vede și Mateiaș.)

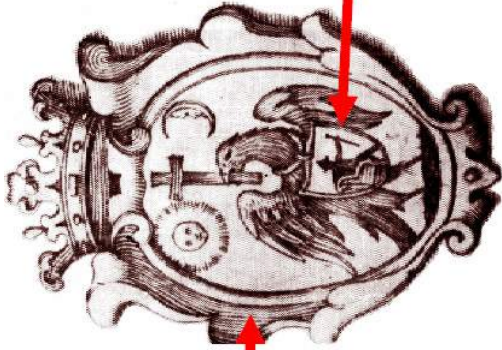
Sigiliul lui Matei Basarab și stema lui în Pravila de la Govora

În dreapta:
Stemă a Țării Românești în
vremea lui Matei Basarab.
Jos semnătura domnului.

„Pecetea <cu fîm a> lui Mateiu, reprezintă un om în profil șezând pe tron cu sabia în mână, pe vîrful tronului o cruce, iar deasupra: Măteiu.” N Iorga, *Scrieri și documente*, vol. IV, p. 103.
Amprenta sigiliului inelar al viitorului aghă Matei pe un document din 1618

Stema Țării Românești de pe gravură, cu acvila care poartă la gât blazonul cu bărbatul pe tron de pe sigiliul aghă Matei

Matei Basarab, gravură făcută de venețianul Marcus Boschimus între 1633 - 1651

Alexandru vodă Cuconul (TR: după 14 aug 1623 - după 3 noiembrie 1627; Moldova: aug. 1629 - 29 apr.1630)

Blazonul familiei Movilă

Gheorghe Rákóczi I (1630 - 1648) și Zsuzsanna Lorántffy – soție.

Blazonul lui
Gh. Rákóczi I

Jos Gheorghe Rákóczi I - tatăl
(1593-1648)
(gravură din 1631 de Rembrandt
și Jan Gillisz van Vliet)

Crucea lui Leon vodă în zilele noastre

Vasile vodă Lupu domn al Moldovei (1634-1653)
(portrete de epocă)

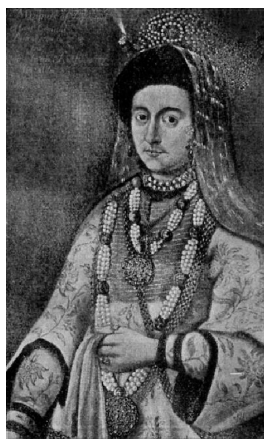

Vasile Lupu ca ctitor al Mănăstirii Trei Ierarhi (M-rea Trisfetitelor),
având alături soția, Tudosca Bucioc, și pe doi dintre copii, Maria măritată
în Polonia și Ioan, băiatul infirm (1637-1639).

Portrete ale Mariei, fata lui Vasile Lupu Coci, căsătorită cu magnatul lituanian Janusz Radziwill în 1645, decedată 1661.

Maria și sotul Janusz Radziwill (m.1655)

În dreapta Maria împreună
cu Kotryna_Potockytë

Mitropolitul Vaarlam
Moțoc al Moldovei
(1632 - 1653)

Vel postelnicul Constantin Cantacuzino și familia

Jos
postelnicul
Constantin
Cantacuzino
(portret)

Vel vornicul Preda
Brâncoveanu cu soția
sa, Păuna.

Preda Brâncoveanu și fiul
său Papa (tatăl lui
Constantin Brâncoveanu),
pictură de la mănăstirea
Arnota

Cronicarul Miron Costin (Născut probabil în 30 martie 1633
– decapitat în 1691 de Constantin Cantemir, tatăl lui
Dimitrie Cantemir.).

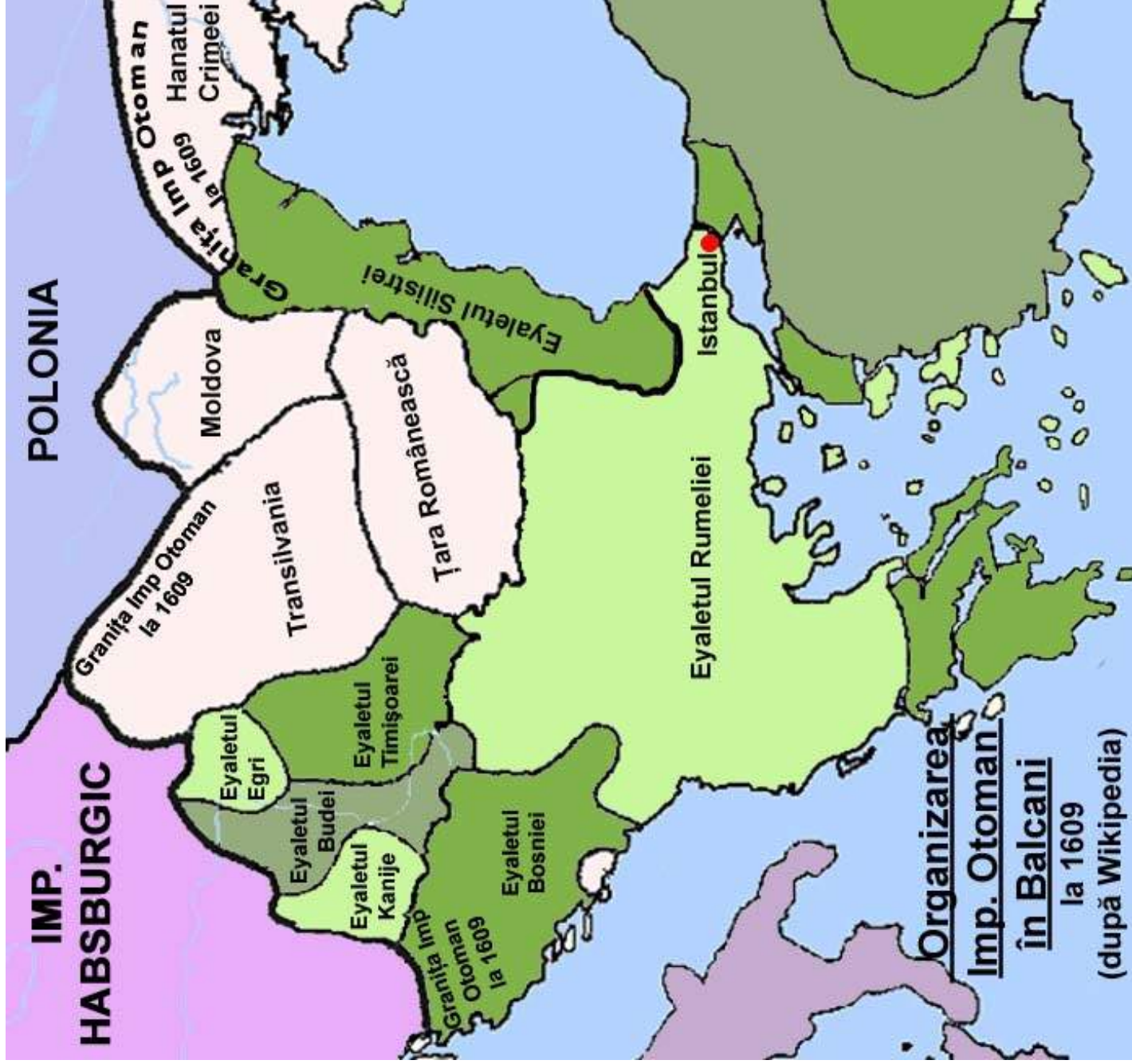

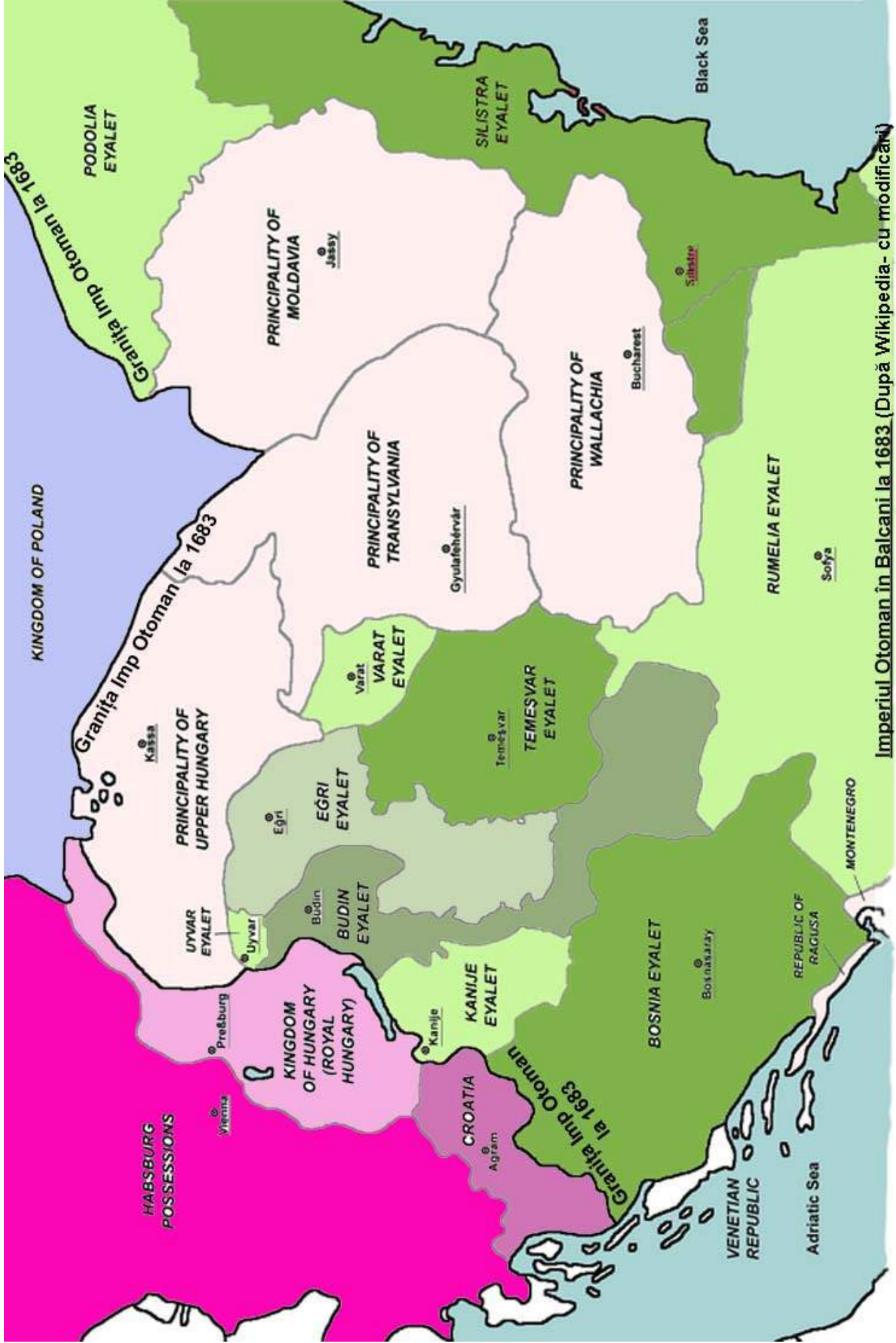
București, Curtea Veche în 1723.

IBRĂȚI

1. Tarile comănesti și Den. Balcanica în sec. al XVI-lea

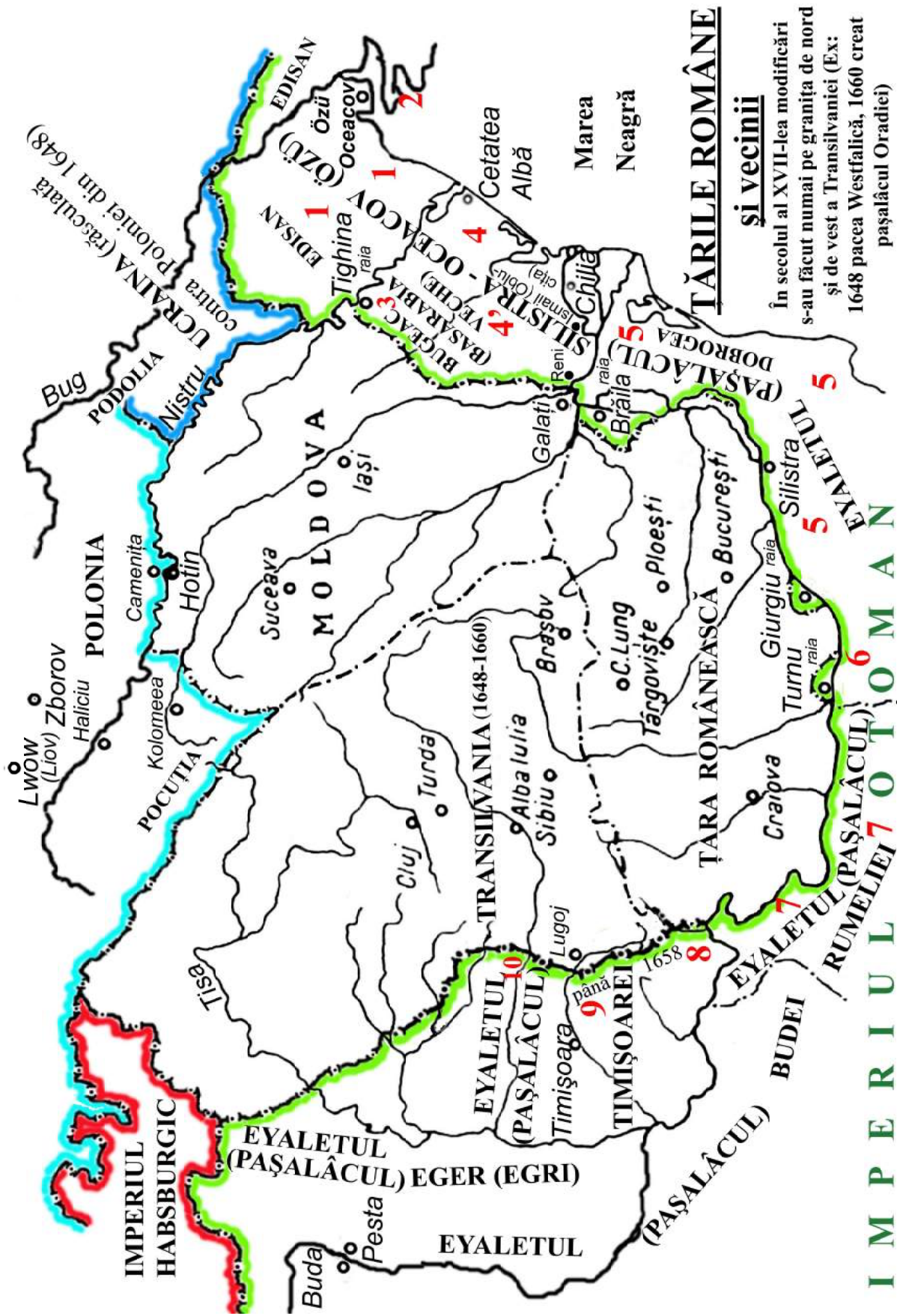

Imperiul Otoman în Balcani la 1683 (După Wikipedia - cu modificări)

Sangeacurile din jurul Țărilor Române (după Evlia Celebi, în Călători străini despre Țările Române, vol. VI, p. 328, 331,365):

- Eyaletul Silistra-Oceacov: 1 - Oceacov (Oceac, Özü, Özi); 2 - Kinburn (Kâburun); 3 - Tighina - Bender; 4 - Cetatea Albă-Akerman (uneori prezentată separat tâtării din Bugeac=4'); 5 - Silistra (fost Dârstor); 6 - Nicopole;

- Eyaletul Rmeliei: 7 - Vidin,

- Eyaletul Timișoarei: 8 - Orșovei (Rușavei); 9 - Timișoara; 10 - Lipova.

2. Mallooba

(Kara Bogdan, Bogdania Neagră)

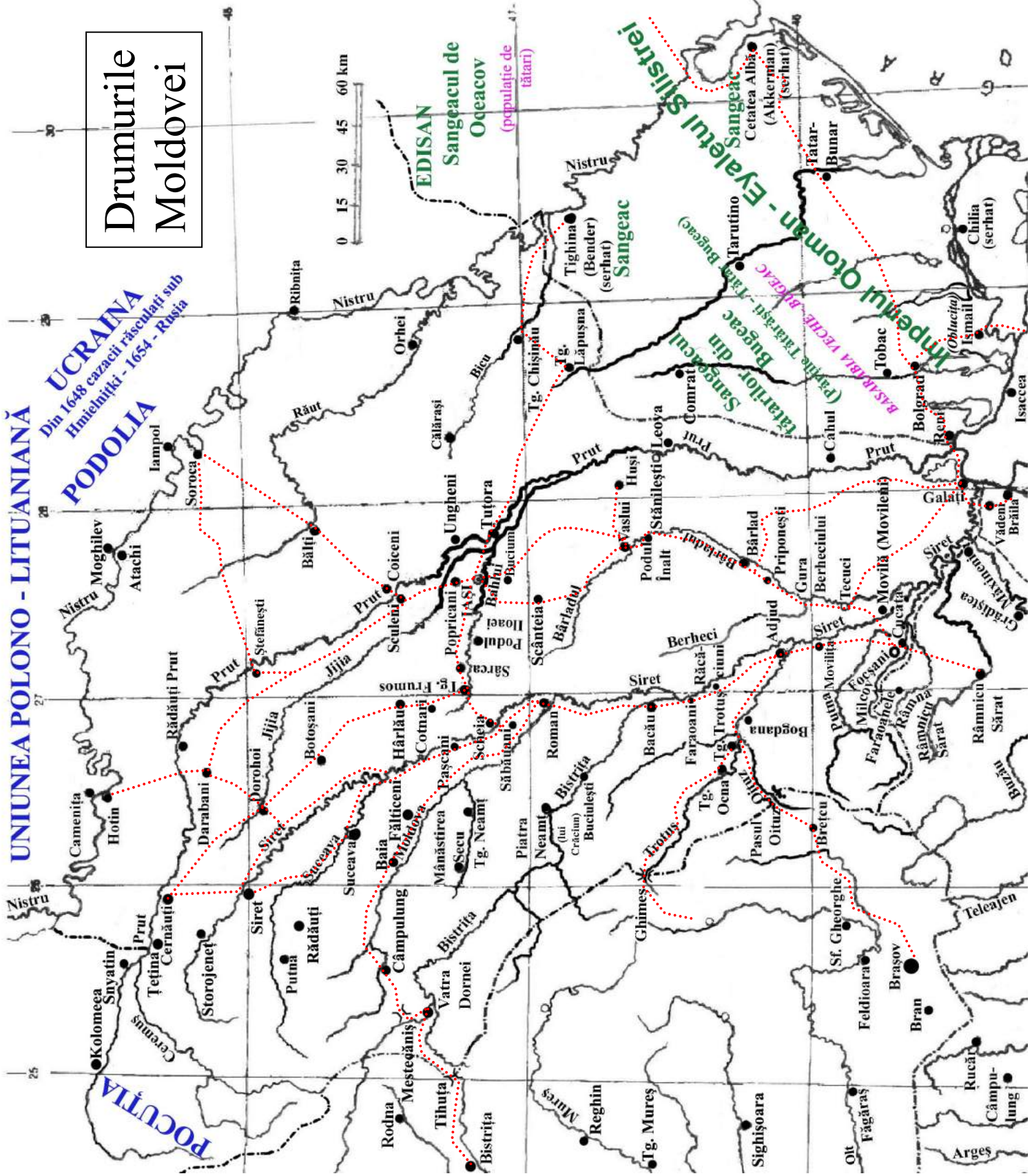

UNIUNEA POLONO - LITUANIANĂ

UCRAINA
Din 1648 cazaci răsculați sub
Hmielnicki - 1654 - Rusia

Drumurile Moldovei

Drumurile medievale

În evul mediu, spre deosebire de epoca romană, drumurile nu beneficiază de amenajări speciale, fiind prin dotare de același rang, adică simple șleahuri de pământ bătorit, echivalente cu drumurile comunale de pământ de azi, sau cu drumurile forestiere. În mod excepțional se comandă uneori amenajări speciale (construcție de poduri, acoperire de bălți cu pietriș), cum s-a întâmplat în vremea primei domnii a lui Alexandru Iliș în Moldova, când domnul nu se achită de porunca sultanului Osman II și e pedepsit (1621). Amenajările de acest fel sunt de altfel trecătoare. Rangel de drum principal sau secundar nu e dat de gradul sau tipul de amenajare, ci de importanța comercială sau administrativă a localităților pe care le leagă. Dacă noi localități înfloresc, rangul drumului spre ele crește, dacă își pierd însemnătatea drumul devine „secundar”, dar continuă să existe și să fie folosit de cei pentru care calea de ajuns la destinație pe acolo e cea mai scurtă și avantajoasă (deci drumul dictat de interesele ce stau în spatele deplasării). Preferarea unor drumuri este legată de existența podurilor, a vadurilor de trecere și nevoia ocularii mlaștinilor.

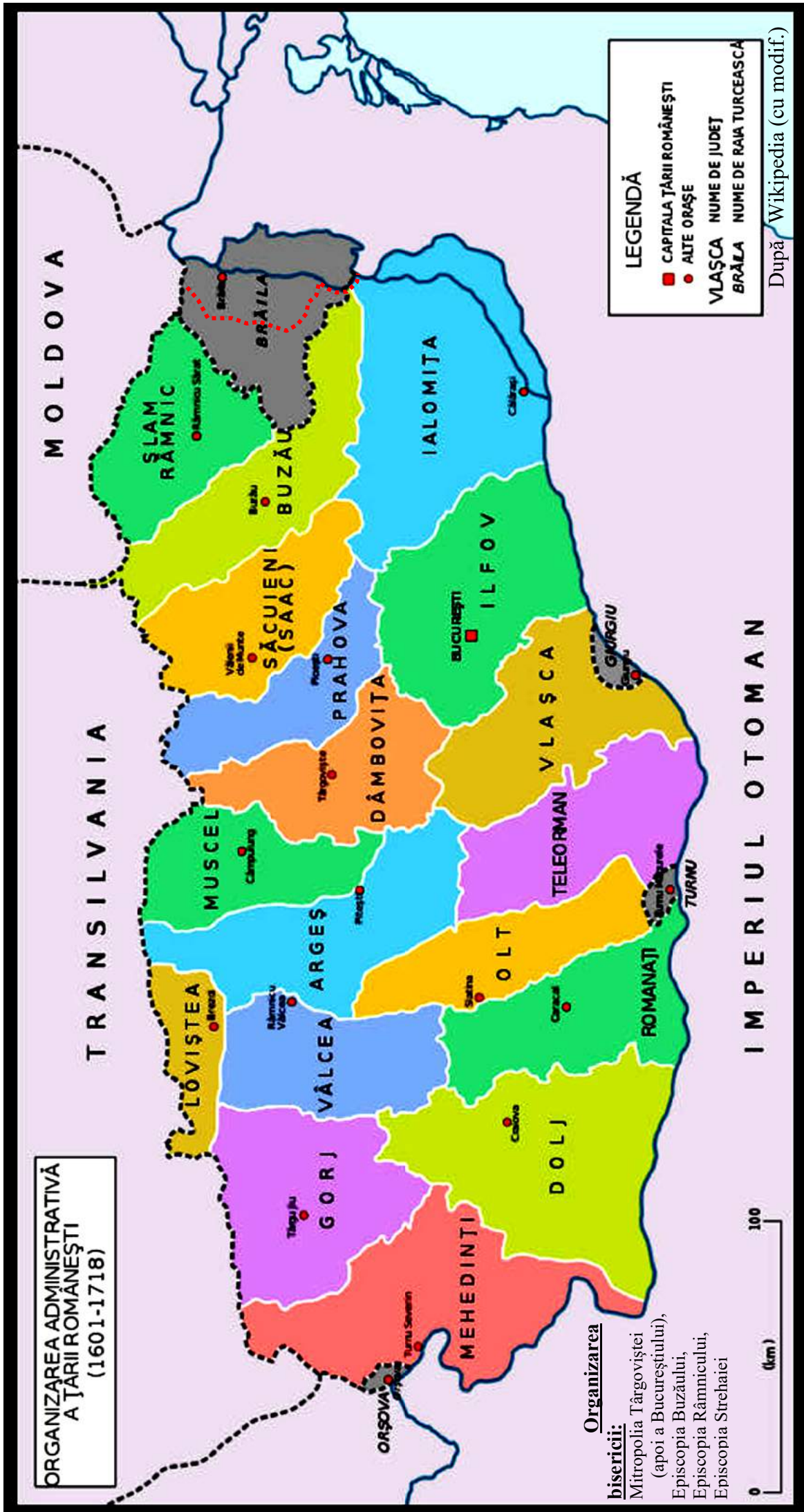

3. Cara Românească

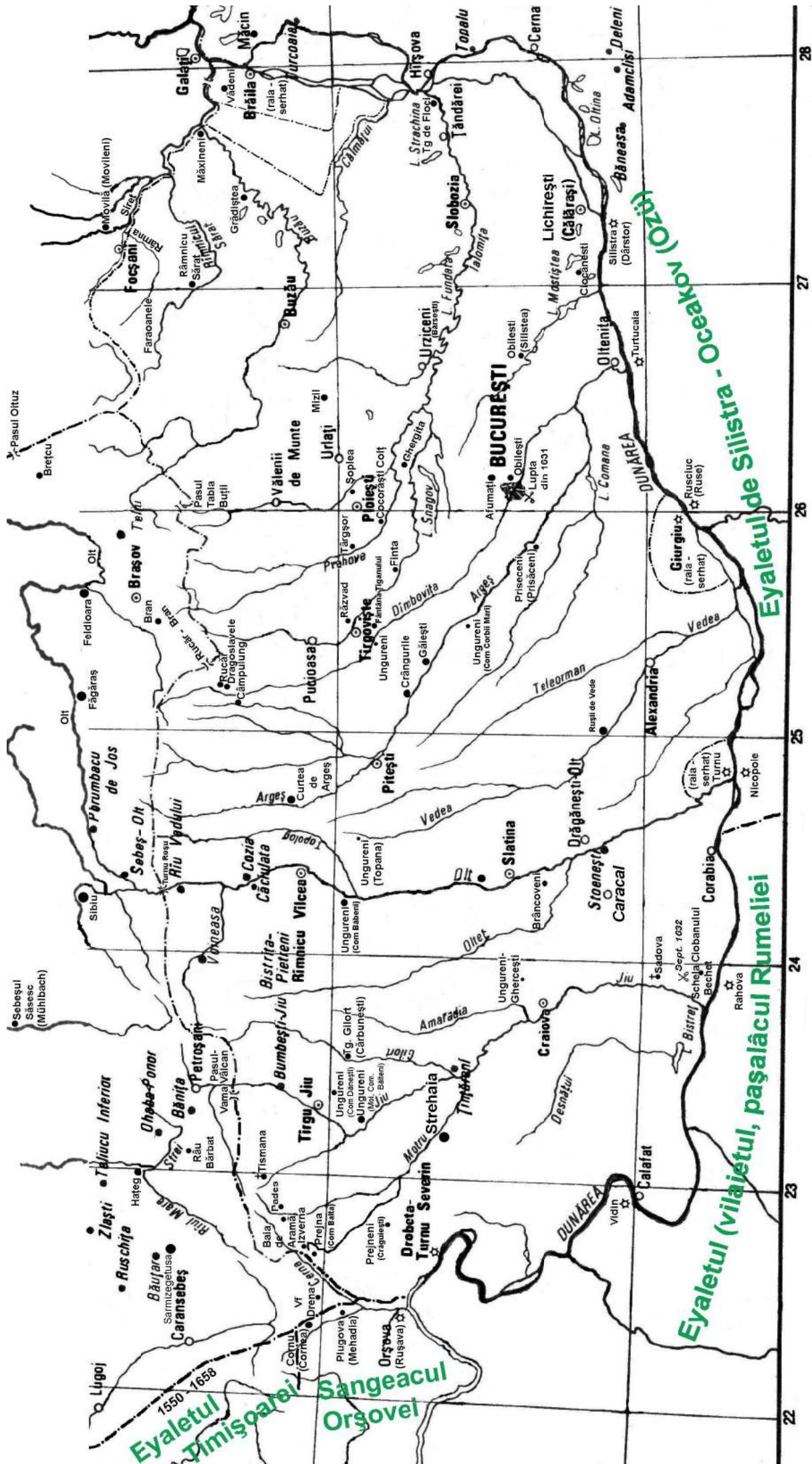
(Kara Iflak, Valahia Neagră, Ungrovlahia, Valahia, Muntenia)

Obs.:

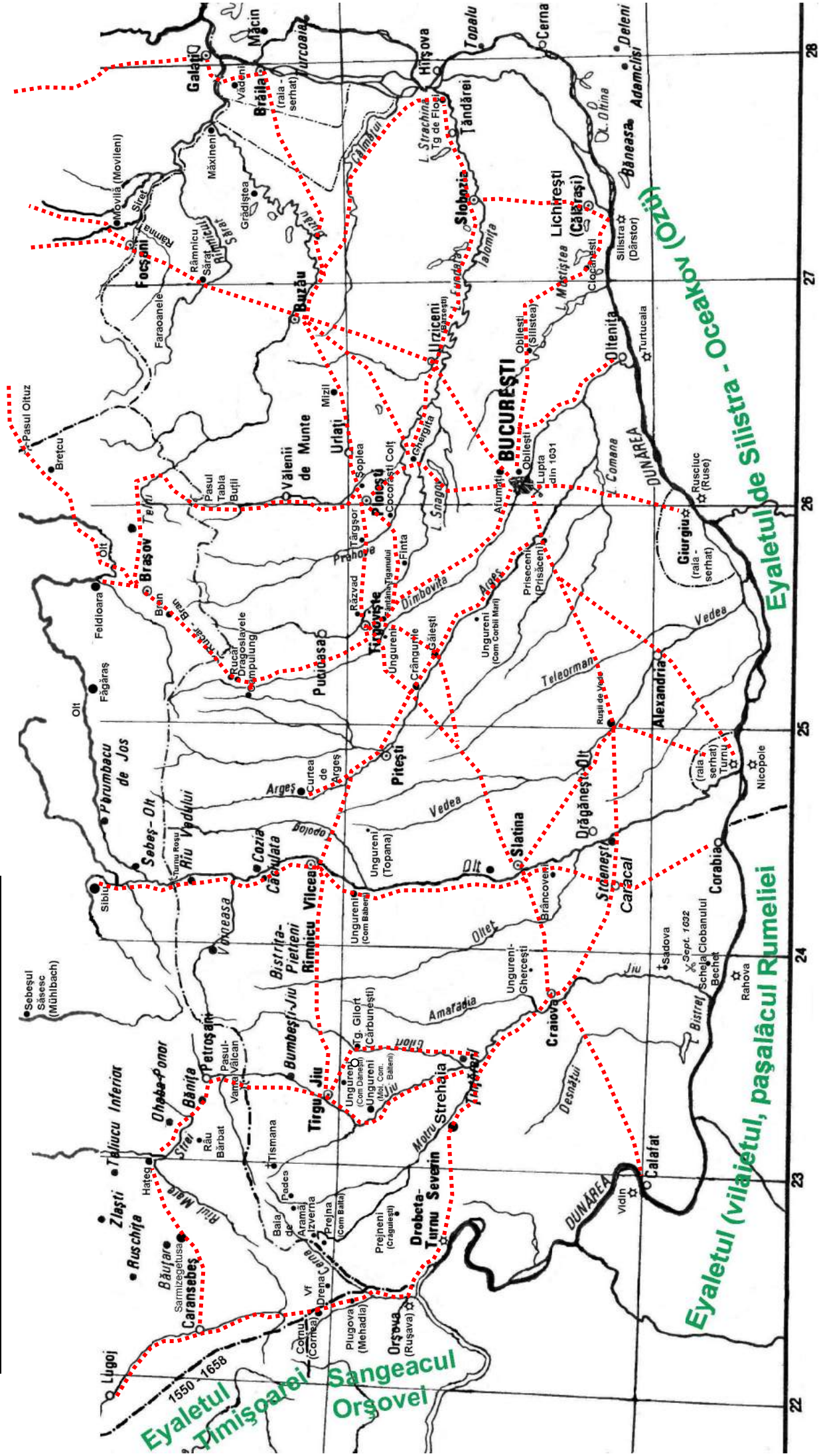
1. Nu tot județul Brăila a fost cuprins în raia prin 1540/1542, ci numai suprafața delimitată cu linia roșie punctată. Restul a fost inclus de Matei Basarab în jud. Slam Râmnic.
2. În 1579 și 1658 Orșova indicată de izvoare ca sangeac în cadrul eyaletului Timișoarei, iar în aug. 1632 autoritatea beului Orșovei se întindea până la Cornu (actual Cornea) după *Letopisețul cantacuzinesc* p.100, sugerând tot statut de sangeac.

Principalele localități amintite în carte

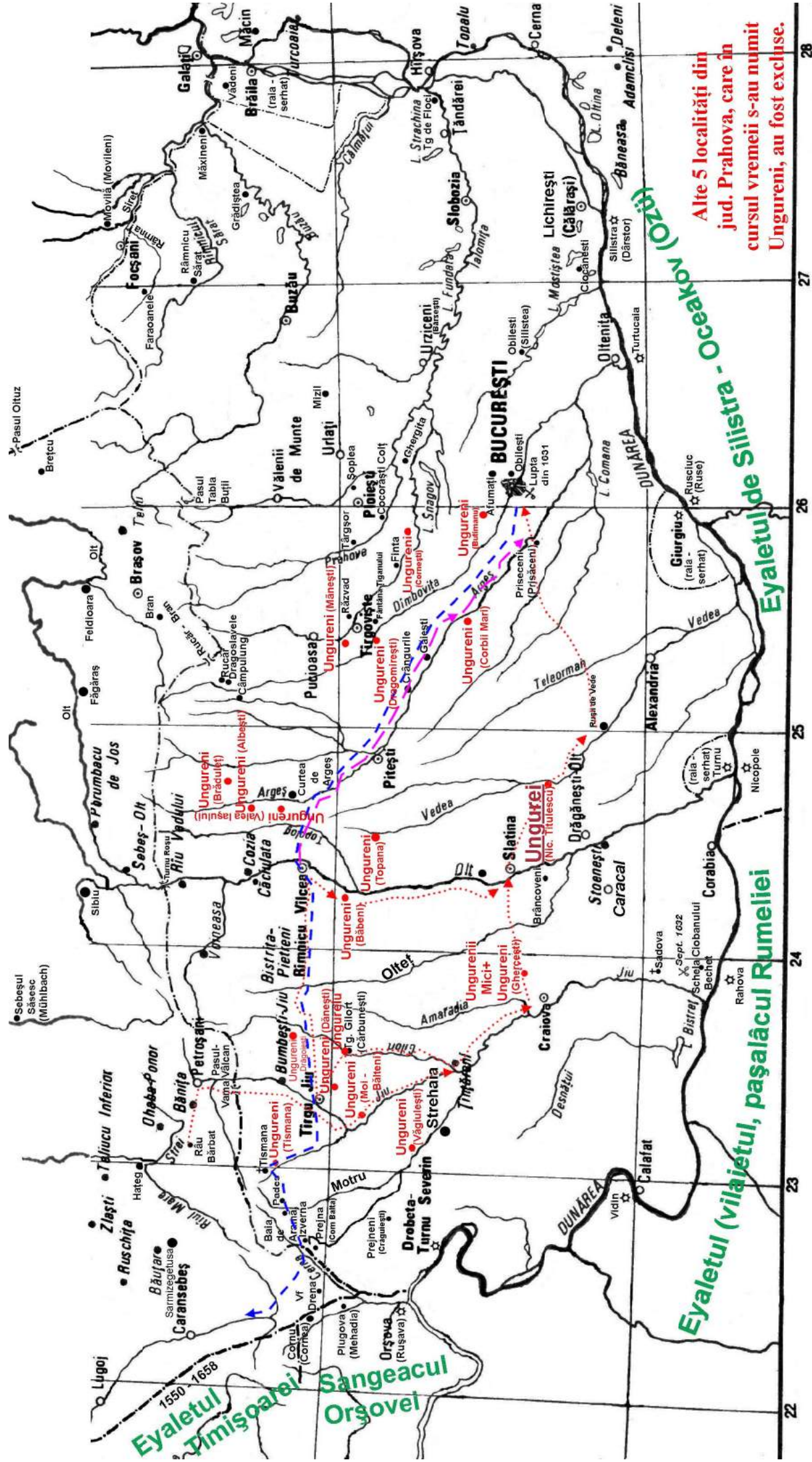

Drumurile utilizate cel mai frecvent în sec. al XVII-lea.

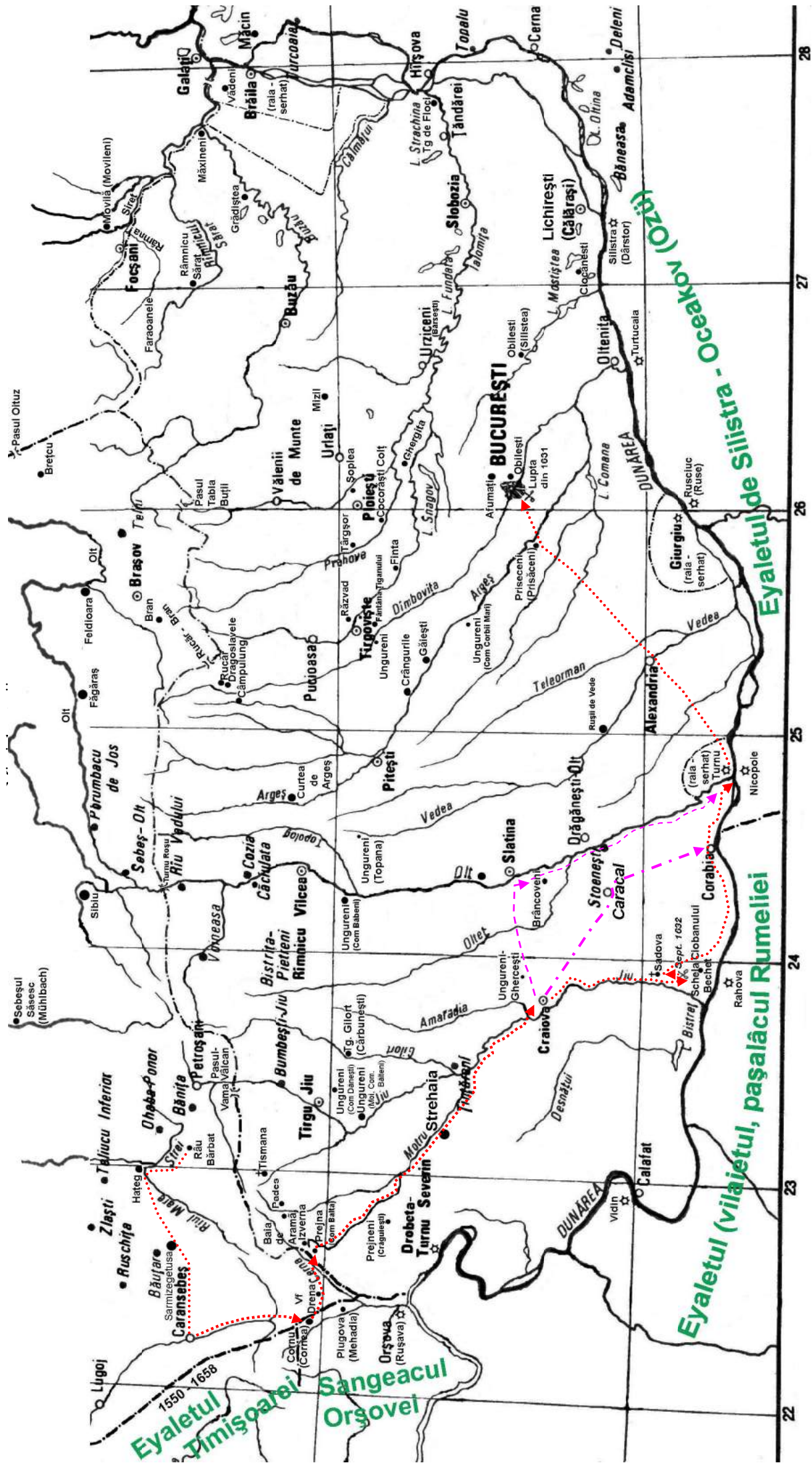
22 23 24 25 26 27 28

Cronica prezintă satul Ungurei drept loc al bătăliei preliminare din aug. 1631 dintre pribegi și oastea lui Leon vodă. Singurul sat din Țara Românească cu acest nume se afla pe teritoriul comunei N. Titulescu de azi. Istoricii au optat însă pentru denumirea de Ungureni, ori numărul satelor cu acest nume este foarte mare. Acceptându-le și pe ele ca loc al posibilei confruntări, numărul traseelor pe care puteau veni emigranții devine mai mare. Liniiile roșii punctate și cea mov reprezintă probabilele trasee urmate de Matei Basarab în aceste condiții. Cu albastru reprezentat traseul fugii spre Ardeal după 23 aug. 1631.

Linia punctată indică traseul probabil parcurs de Matei Basarab în august (probabil 20 – 25 aug. 1632), de la Caransebeș la Prejna și cel parcurs din 5 - 6 septembrie până în 20 sept. 1632 (stil vechi) pe traseul Prejna, Nicopol, București. Linii întrerupte mov indică trasee alternative posibile.

4. Iasi

Oraşul și Curtea domnească

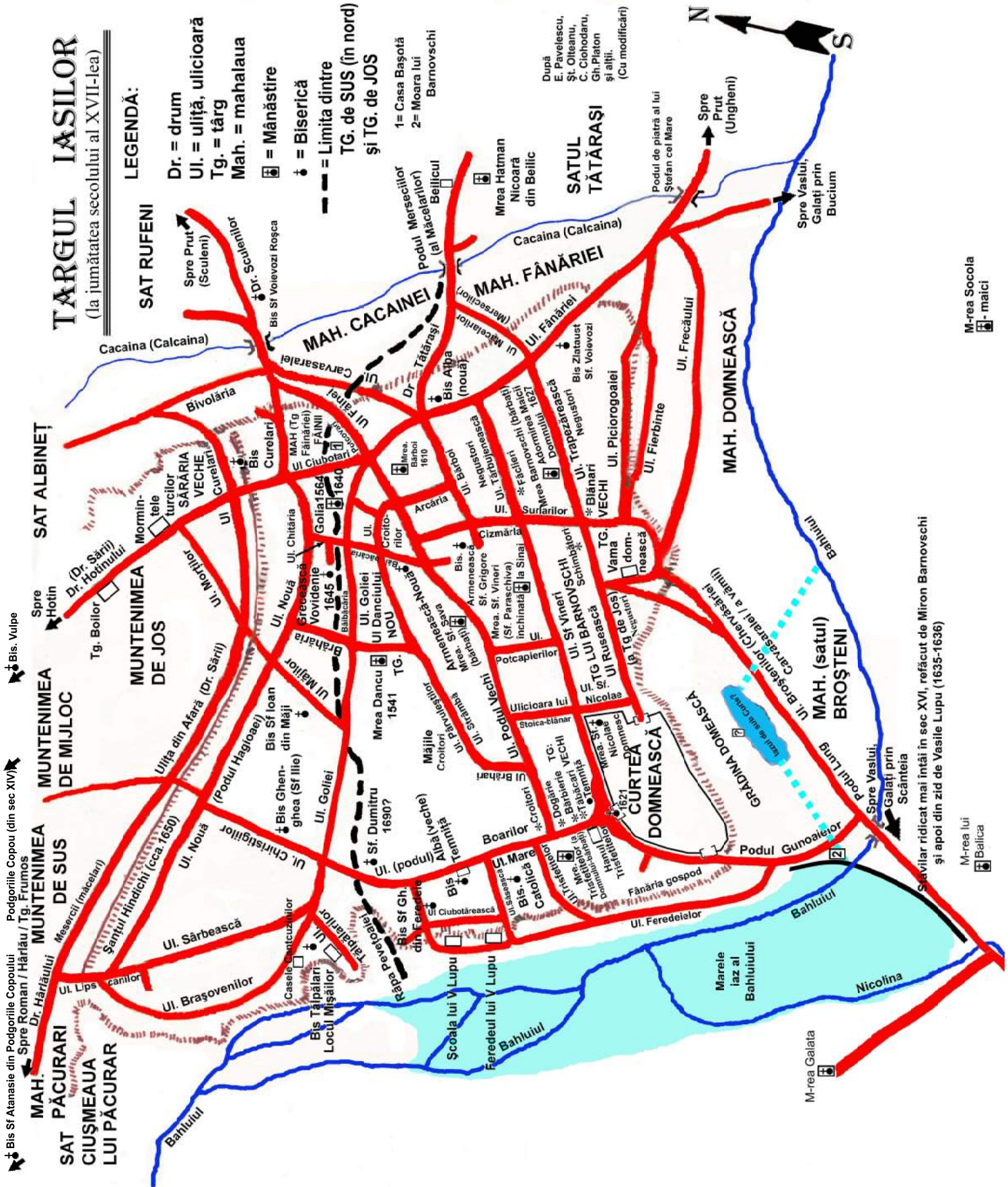

TARGUL IASILOR

(la jumătatea secolului al XVII-lea)

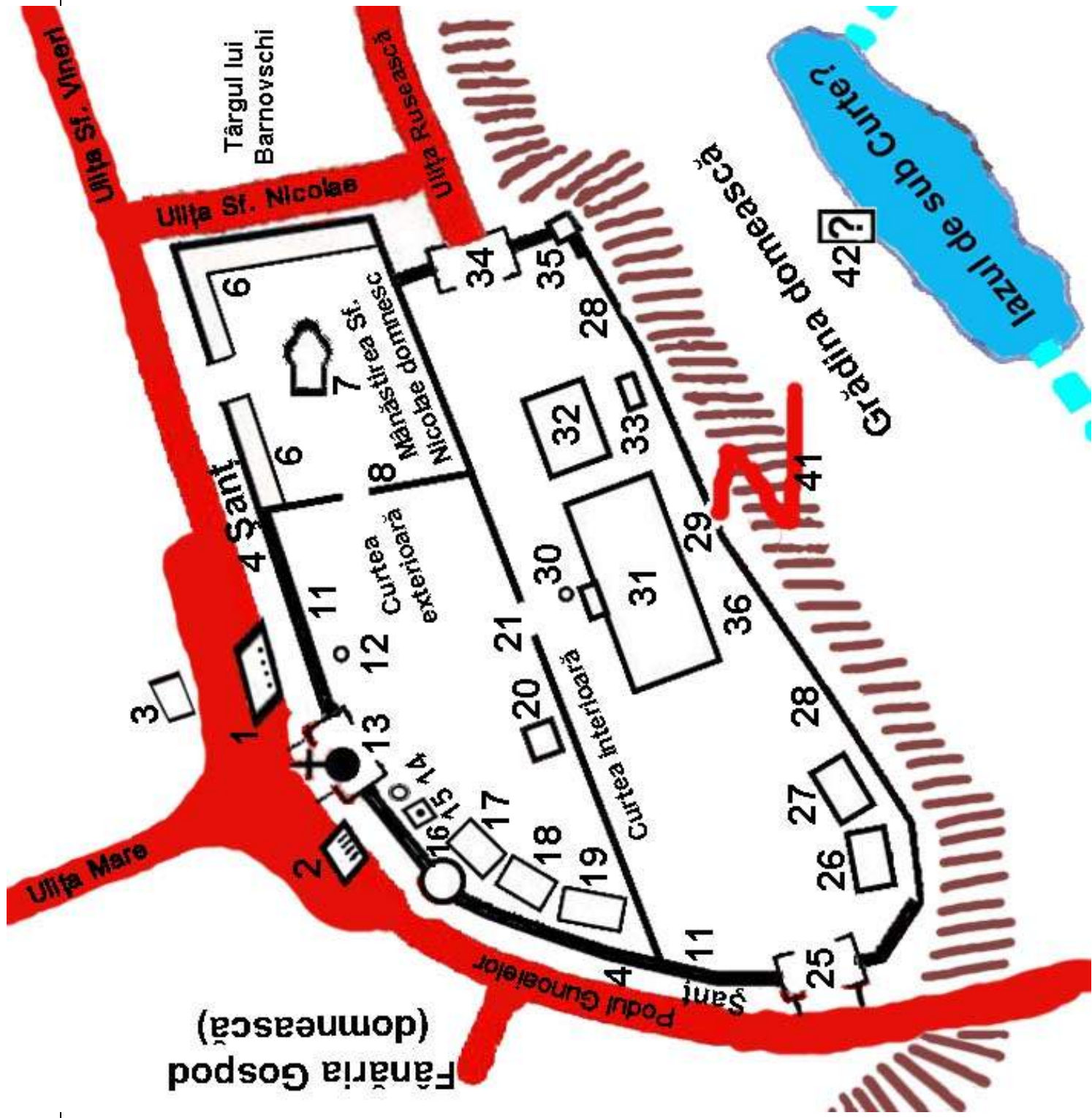
LEGENDĂ:

- Dr. = drum
- Ul. = uliță, ulicioară
- Tg. = târg
- Mah. = mahalaua
- = Mănăstire
- = Biserică
- = Limita dintre TG. de SUS (în nord) și TG. de JOS

Savaliar ridicat mai întâi în sec XVI, refăcut de Miron Barnovschi și apoi din zid de Vasile Lupu (1635-1636)

CURTEA DOMNEASCĂ DIN IASI

PIATA DIN FATA PORTII MARI (POARTA CURTHI GOSPOD)

1. Locul unde vomicii de poartă judecă pricine curente ale târgoveților și țărănilor
2. Platforma cu spânzurători (2-4 fureci) pentru condamnarea oamenilor de rând [spânzurarea se făcea nu numai de gât, ci și de picioare (cu capul în jos) sau de subsiori, „cu pielea goală”] Aici condamnații supuși și la cazne sau bătuți cu vergi sau cu biciul – țipetele auzindu-se și din palat. În sec. 18 executați și boieri. (La sf sec 17 - încep 18 (1729) există în zonă și o cișmea sau fântână)
3. Temniță.
4. Șanț înaintea zidurilor cetății.

OGRAA MĂNĂȘTIRII SFÂNTUL NICOLAE DOMNESC (Ogradă și cimitir în nordul și în sudul incintei)

6 Chiliale călugărilor de la mănăstire și stăreția.

7 Biserica Sf. Nicolae Domnesc, folosită de Domn de sărbători (praznice). În restul zilelor folosit paraclisul de deasupra Porții celei Mari. De sărbători admiși și poporeni în biserică sugera un izvor<?>.

8 Zid subțire, fără șanț, ce desparte mănăstirea de Curte.

CURTEA (OGRAA) EXTERIOARĂ

11. Zid de incită realizat din piatră și cărămidă, prevăzut cu metereze. În partea interioară, sus, e adăugată zidului o galerie pentru străji, de unde se poate supraveghea și curtea, dar și zona exterioară. În vremea lui Alexandru cel Bun fundamentul zidului este adânc de 1,5 m. Grosimea la nivel fundației e de cca. 1 m, iar deasupra solului e de cca. 0,9 m, ceea ce sugerează că trebuie să fi fost destul de înalt. În secolele următoare zidului i se fac îngroșări, încât în vremea lui Lupu pe alocuri ajunge la 2 m.

12 Piatra intrării la care descalecă boierii veniți la Curte.

13. Poarta cea mare (domnească) sau Poarta curții gospod, care e cuprinsă sub bolțile turnului porții. Ea dă spre Ulița Mare zisă și Ulița (sau Podul Bouarilor. În fața porții, într-o parte a acesteia, sunt amplasate spânzurătorile pentru oamenii de rând (oamenii pot fi spânzurați de gât, de subsiori, de mâini, de picioare; unora li se poate administra și o bătaie ca supliment. De ex. în 1582 se pot vedea aici expuși doi oameni.)

14 Fântâna de la poartă. Mai târziu (în 1703 și 1797), între zona dintre fântână (și eșafod) și dependințele notate cu 17 (pe planul de sus) este atestată o varniță și alături de ea o închisoare.

15. Eșafodul pentru execuția boierilor hileni.

16 Turn de flancare circular, cu ferestre înguste, ca la M-rea Golia, dărmăat 1834.

17 Șopron pentru rădvane, sănii, etc. (în ogradă mai sunt și multe alte clădiri așezate anarhic)

18 Cazarma corpului de gardă, atestată din 1591 (odăile slujitorilor militari – sunt chiar mai multe construcții pt cazărmi). Garda era formată din dărăbani, seimeni și lefegii nemți. În această clădire sunt închiși uneori boieri ostili regimului, spune un izvor (ar putea fi vorba de o confuzie cu închisoarea amintită la punctul 5). În 1647 poarta exterioară e păzită de 50 de pușcași și pedestrași. Se adaugă straja ogrăzii exterioare formată din 100 ieniceri. Pentru paza porții dintre ograda exterioară și ograda interioară sunt folosiți încă 100 pedestrași și pușcași. Ograda interioară e păzită de

200 pușcași din pedestriime și 50 de ciohodari (purători de scuturi). Alt izvor spune că 10 căpitani cu trupele lor fac de strajă Curții. Pare-se că schimbarea gărzilor se face săptămânat.

19 Grajduri pentru cai durate de zid de Vasile Lupu; anterior din lemn. Căi se pot compara cu cei ai regelui Angliei sau ai ducelui Florenței.

20 Chioșc (umbrar) atestat din 1585, unde domnul judecă vara (obiceiul dispare în sec. XVII).

21 Poarta a doua (întâia e poarta mare), între ograda exterioară și interioară

CURTEA (OGRADA) INTERIOARĂ (zisă și „CEA MICĂ”)

25 Poarta de jos (poarta seimenilor) – de regulă pe aici ies trăsurile domnilor mazili pentru a merge prin satul Scâteia spre Galați.

26 Cămările domnești și jtniceria (hambarul înalt de grâne). Aici se țin tainurile Curții și ale lefegiilor. Mai există și alte dependințe.

27 Cuhniile (bucătăria)

28 Îngrăditură (palisadă) din grinzi de stejar înfipte în pământ, pe latura dinspre „râpă”.

29 Porțița dinspre iaz (pe aici ies mazilii)

30 Piatra scării, locul unde descalecă domnul. Așezată în fața scării divanului.

31 Palatul cel mare (zis și „Casa mare”. Este locuința domnului. Uneori e numit „palatul exterior”, aici având acces sollicitanții care apelează la Domn).

32 Palatul Mic (zis și palatul haremului sau al doamnei și al cuconilor). Beciul folosit și ca temniță.

33 Baia domnească (atestată de la Vasile Lupu)

34 Poarta dragonilor („drăganilor” zisă și poarta cazacilor sau a haremului). Spre poartă dă Ulița Rusească zisă și Ulița Târgului de Jos, uliță pe care se găsec mai ales case de negustori. Pe aici se merge și spre vama Domnească (spre chervăsărie). E o poartă mai ferită, de aceea boierii o folosesc noapte pentru a ajunge în 1653 la Lupu fără știrea ginerelei său Timuș. Pare-se că în apropierea porții este o intrare în incinta mânăstirii Sf. Nicolae domnesc.

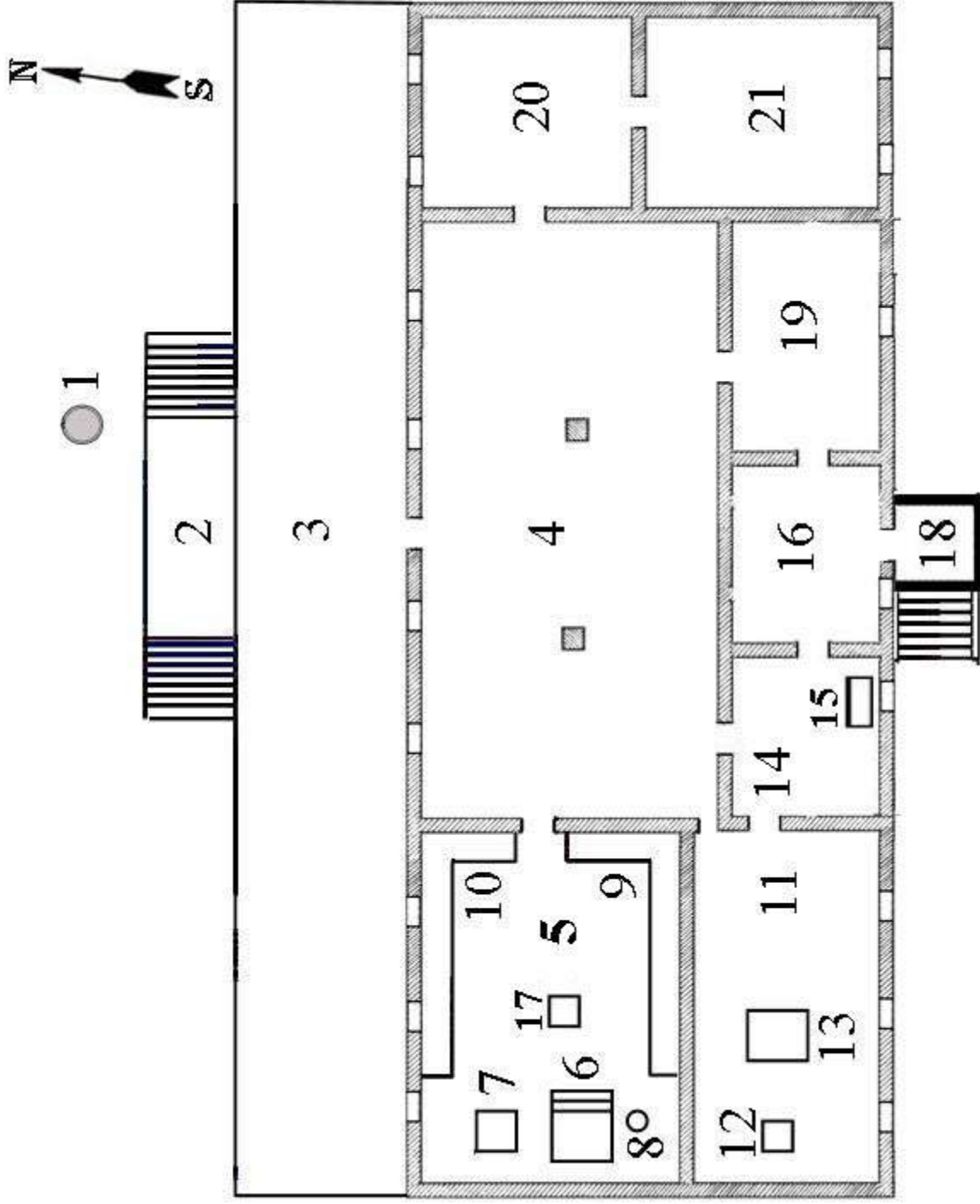
35 Bastion cu secțiune pătrată păstrat din vremea lui Ștefan cel Mare. (Bastionul și o parte a zidurilor de incintă sunt păstrate azi sub tribunele teatrului de vară.)

36 Terasă adesea cultivată cu flori.

GRĂDINA DOMNEASCĂ

41 Cararea de la Curte, până jos în grădină (alocuri cu trepte), săpată de-a coasta.

42 Chioșc în chipul unui foișor, construit chiar pe malul iazului. Pentru a se distra, Ștefăniță, fiul lui V. Lupu, arunca din foișor în apă pe fii de boieri pe care dorea să-i umilească. În spațiul dintre iaz și palisada curții, inclusiv pe coastă sunt plantați feluriti arbori autohtoni (duzi, caiși, etc.) la care V. Lupu adaugă și arbori exotici, cultivați în ciubere (hârdate), precum lămâi, migdali și un pom mic plin cu rodii. Alocuri se vorbește de lazul de sub Curte, dar nu e clar dacă e vorba de un iaz aflat în marginea sudică a grădinii, care comunică prin canale săpate cu Bahluiul, sau dacă sub această denumire nu e înțeleș lazul cel Mare al Bahluiului (vizibil pe harta orașului Iași), aflat de fapt la vest de palat.

PALATUL CEL MARE (palatul domnului), **numit și CASA CEA MARE** _Partea publică a palatului era numită și Palatul exterior.

Descriere generală: Aspectul nu e impozant și nici deosebit de frumos. E o clădire cu un singur nivel, înălțată pe un parter înalt, ce nu are nimic măreț în ea. Dedesubt ascunde niște pivnițe boltite. Era asemenea caselor boierești de epocă. În 1585 e clădită mai mult din lemn, numai puține părți sunt lucrate din piatră, care e însă prost potrivită. În secolul al XVII-lea (sau chiar 1594), pare-se că palatul e înlocuit cu o zidire temeinică de piatră. În

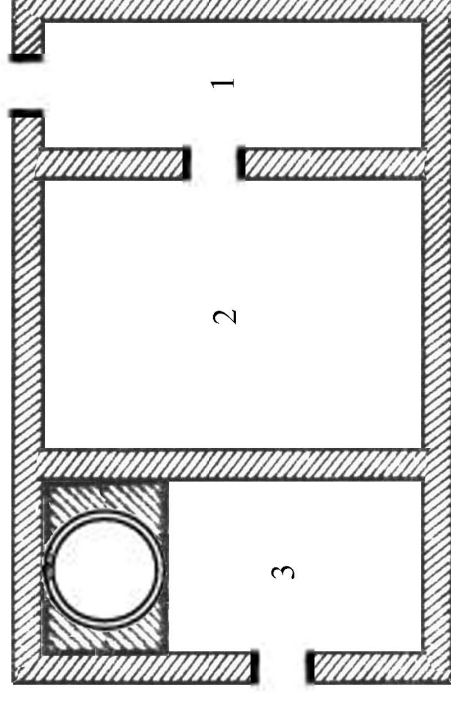
1622 arată cam dărăpănat. 1624 lovit de incendiu, Radu Mihnea silit să se mute la Suceava apoi Hârlău. 1626 refăcut de Barnovschi, care în timpul reparațiilor stă tot la Hârlău. În cursul invaziei tătarilor și cazacilor din 1650 Iașul este incendiat și jefuit. Cu acest prilej și palatul domnesc e ars până în temelii, fiind refăcut imediat după aceea de Vasile Lupu. Deși refăcut de multe ori, cădirea păstrează în general dimensiunile, împărțirea interioară și decorația (inclusiv după restaurările lui V Lupu). După incendiul din 1785 întreaga curte e distrusă și abandonată. După câteva decenii se ridică construcții cu totul diferite, ce nu mai amintesc de vechea Curte și vechiul palat.

1. Piatra scării unde descalecă domnul.
2. Foișorul intrării principale, cu scări pe două părți (cu două aripi). Scările, fiind destinate ceremoniilor, sunt late cât să încapă 3 oameni cot la cot. Scara cuprinde circa 7 trepte, deci platforma pe care se înalță parterul este la circa 1,4 - 1,6 m deasupra solului. Posibil ca foișorul să fi fost mai lat decât scara, ieșind mai în afară decât o arată desenul. Săriile numite „scara divanului”.
3. Pridvorul e destinat și ceremoniilor, fiind întins pe toată fața clădirii, lung de circa 80 de pași.
4. Vestibulul palatului (zisă de unii sala divanului mare, sala de afară, tinda). E sala cea mai mare a palatului, are tavanul boltit și sprijinit pe mai mulți stâlpi zidiți (coloane). Ferestrele sunt mici și apărate de gratii, ceea ce face ca în sală să fie cam întuneric în plină zi. Uneori sunt puse și mese în sală. Podeaua sălilor publice este realizată din cărămizi pavimentare hexagonale nesmălțuite sau uneori chiar smălțuite. În această sală se văd boieri de toate cinurile, preoți, oșteni, chiar orașeni. Aici așteaptă cei care urmează a fi primiți în audiență (cineva așteaptă două ceasuri, până să fie primit de domn).
5. Sala divanului celui mare (nume dat de D. Cantemir) sau sala tronului. Este sala divanului de judecată; sala e numită și spătăria mare, mai ales în limbaj muntelesc. Sala este folosită și pentru ospete, ocazie cu care se introduc și mese. (Unii o numesc sala divanului mic, sala divanului mare fiind tinda 4)
6. Jițul (tronul) domnesc e mare și e așezat pe o estradă de 3 trepte. În vremea lui Lupu și a lui Gheorghe Ștefan tronul e sculptat și aurit și are un ceas deasupra, fiind decorat - după Iorga - și cu un baldachin. Tot deasupra tronului, în spate, pe perete, se află o icoană ce înfățișează pe Iisus în fața judecății, iar dedesubtul ei e o candelă ce arde continuu.
7. Jițul mitropolitului
8. Locul în care stă în picioare spătarul (deci în dreapta tronului)
9. Stranele pentru boierii cu slujbe mai puțin însemnate, sau pentru cei fără slujbe (aceștia sunt plasați în dreapta tronului întrucât în tradiția otomană de cinste mare se bucură cei aflați în partea stângă; partea dreaptă e rezervată celor ce se bucură de cinste mai mică)
10. Stranele pentru boierii cu slujbe mai înalte, boieri așezați în partea stângă a tronului, fiind locul de cinste deosebită. Boierii se orânduiesc după rang, de la cei mai însemnați, aflați în apropierea tronului, până la accia de rang mai mic, plasați mai spre ușă.
11. Sala divanului celui mic (al sfatului – intră cei 7 boieri de sfat), sala interioară numită și spătăria mică (în limbaj muntean). Este sala destinată audiențelor publice și cabinetului (biroului) privat al domnului. Tot aici vin pe rând și boierii pentru investire anuală în funcții. Camera pare să fi fost îmbrăcată (tapisată) în vremea lui Vasile Lupu cu tapiserii de fir (similar biroului - spătăriei mici - a domnului muntean de la Târgoviște). Unii vorbesc de faianță pe pereți, ca teracota olandeză (cu pătrate mari albastre). Un călător vede pe perete un covor acoperit de o cortină. Pe jos e întins un covor simplu. Tavanul boltit.
12. Jițul (tronul) domnului

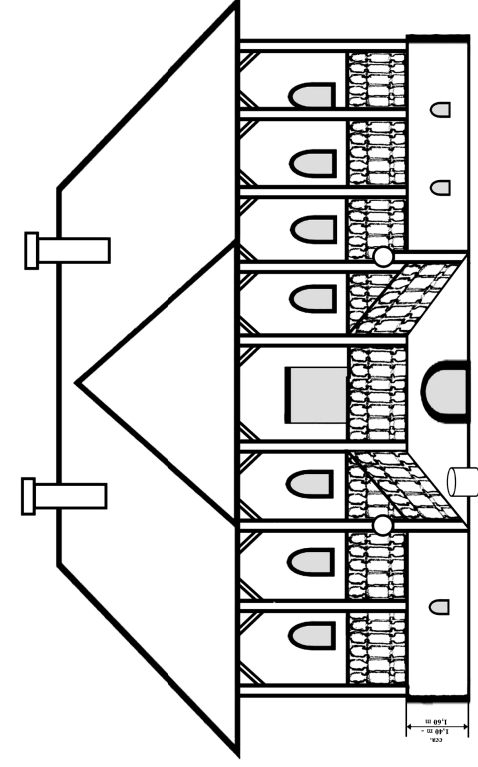
13. Masă joasă acoperită cu un covor. Pe masă sunt așezate însemnele domnești (buzduganul, spada și sabia dreaptă cu două tășuri).
14. Odaie boltită cu pereții acoperiți cu plăci de faianță cu desene albastre, asemănător cu faianța olandeză. (Un călător o numește „pretoriul cel mic”, fiind un fel de birou mai intim (privat) al domnului).
15. În fața ferestrei e așezată o măsuță joasă pe care se servesc domnului și musafirilor săi dulceturi zaharisite, mied și rachiu (în sticle) și pahare. După obicei otoman, toți stau turcește pe covor.
16. Vestibul (gang mic, galerie, sală intermediară) ce permite ieșirea spre foisorul aflat pe latura din spate a palatului. Posibil ca și pereții acestei încăperi să fi fost îmbrăcați cu faianță albastră, similară celei olandeze.
17. Masă aflată în sala divanului „mic” în fața tronului, pe ea fiind așezate însemnele puterii, exprimând atribuțiile domniei (buzduganul, spada și sabia dreaptă cu două tășuri).
18. Foisorul și scara din partea din spate a palatului, care permit a se coborî în grădina aflată între palat și împrejmuirea curții și permite totodată și accesul la porțița care duce la iazul de sub Curte și la grădinile înconjurătoare acestuia (unde pe lângă arbori și alte plante autohtone sunt expuse și plante exotice, cultivate în ciubere).
19. Cameră privată sau trecere spre spățaria mică, care sub V Lupu pare a fi fost îmbrăcată și ea în faianță albastră. Covor simplu.
20. și 21. Iatacul domnului (camerele sale private, casa dinlăuntru). În epoca lui Lupu pereții sunt acoperiți cu stucaturi și cu un tapet (țesut) aurit (desenul reprezintă flori colorate pe un fond de aur). După alți călători pereții erau nu tapetați, ci decorați cu o zugrăveală care înfățișa flori colorate pe un fond auriu. Alții văd plăci de ceramică. În 1647 se vorbește explicit de existența unui tapet aurit. În vremea lui Ștefan Tomșa, la începutul secolului al XVII-lea, pereții erau decorați cu niște covoare. Tavanul pare să fi fost și el minunat împodobit. Ferestrele sunt mari. Jițurile din încăperi sunt tapisate cu mătase și catifea, care e bătută cu ținte de argint aurit. În camere sunt sobe de olane smălțuite. În 1686 pe lângă cele două camere de la parter cu pereții acoperiți cu faianță (plăci de ceramică), există și două camere luminoase la etaj cu ferestre largi, cu largă perspectivă. Pereții și tavanul zugrăviți cu floricele pe fond auriu.

BAIA DOMNEASCĂ (feredeul - aflat din jos de iatacul doamnei, la sud de palatul ei) atestată din vremea lui V Lupu. Apa se aducea (zice Paul de Alep) din iazul din vale. E neclar dacă se referă la un eleșteu existent în grădină sau e vorba de heleșteul cel mare de pe Bahlui.

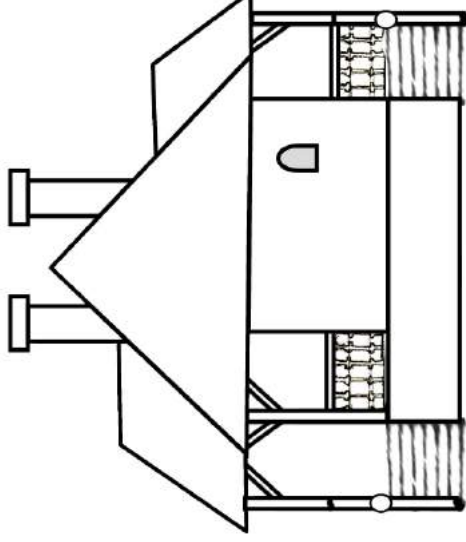
1. Vestibulul băii, unde se dezbrăcau cei ce urmau a face baie.
2. Sala de baie propriu-zisă, prevăzută cu mai multe bazine (fântâni), care era foarte elegantă, fiind pardosită cu marmură. Pare-se că și pereții erau îmbrăcați în marmură.
3. Sala băieșului și a cazanului. Apa necesară se aduce cu sacaua din iazul de sub curte.

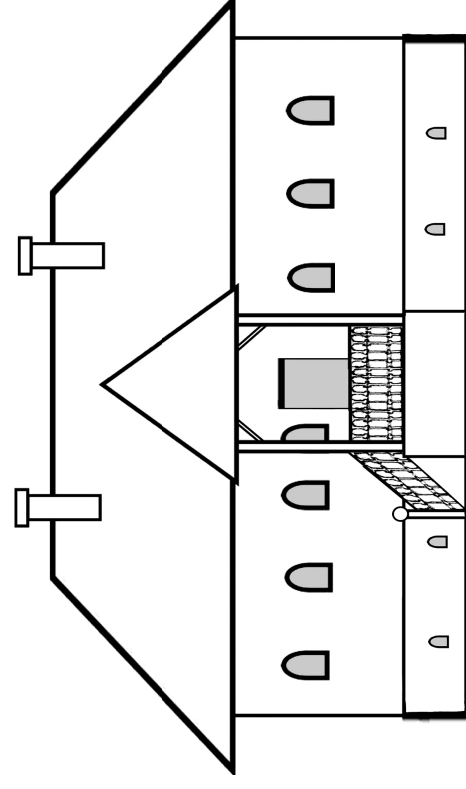

Vedere din față (din nord.)

Vedere laterală (din vest)

Vedere în spate (din sud)

Curtea domnească din Iași (CASA CEA MARE - palatul domnului)

CASA CEA MARE văzută din față, adică dinspre nord. Se remarcă foisorul și ceardaul (pridvorul) întins pe toată fațada clădirii. Spre foisor, pe ambele laturi, urcă câte o scară cu 7 trepte late cât să încapă 3 oameni alături, cot la cot. Este scara zisă a divanului. În fața scării piatra de descălecat a domnului. Fațada casei mici (a doamnei) arăta similar, numai că foisorul avea scară numai pe o singură parte (pe partea de vest). Sub foisor era o intrare în beci la ambele palate. Dacă fațada palatului mare era de circa 80 de pași lungime, cea a palatului mic era de numai 40 de pași. Evident și numărul ferestrelor era mai redus la palatul doamnei.

Acoperișul a fost până la Vasile Lupu de șindrilă. Acest domn a înlocuit, cu ajutorul unor meșteri ardeleni, vechiul acoperiș cu unul de țiglă. Arheologii au descoperit în majoritate țiglă nesmălțuită, dar a apărut și țiglă smălțuită cu galben și verde.

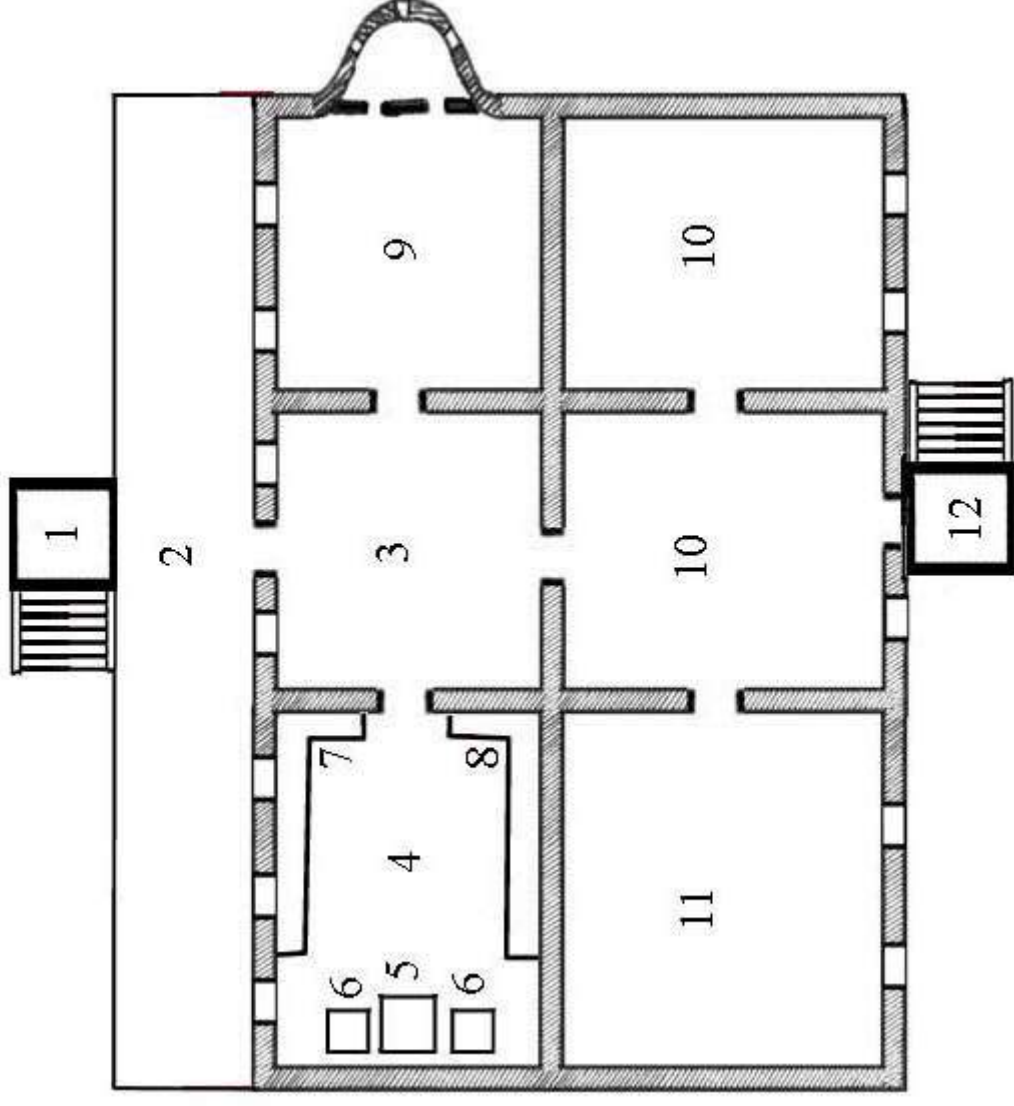
CASA CEA MARE văzută dintr-o parte - și anume dinspre latura de vest. Se remarcă foșoarele aflate atât în partea din față, cât și în partea din spate. Lățimea casei mari e de 50 de pași. Vederea casei mici (a doamnei) seamănă cu această reprezentare, numai că lungimea acestei laturi e mai mică decât aceea a casei domnului. În cazul foisorului din față al casei mici, scara fiind pe o singură parte, pe desen, în acest loc, în fundal apare o balustradă care delimitază foisorul spre est (exact ca la foisorul din spate al casei mari).

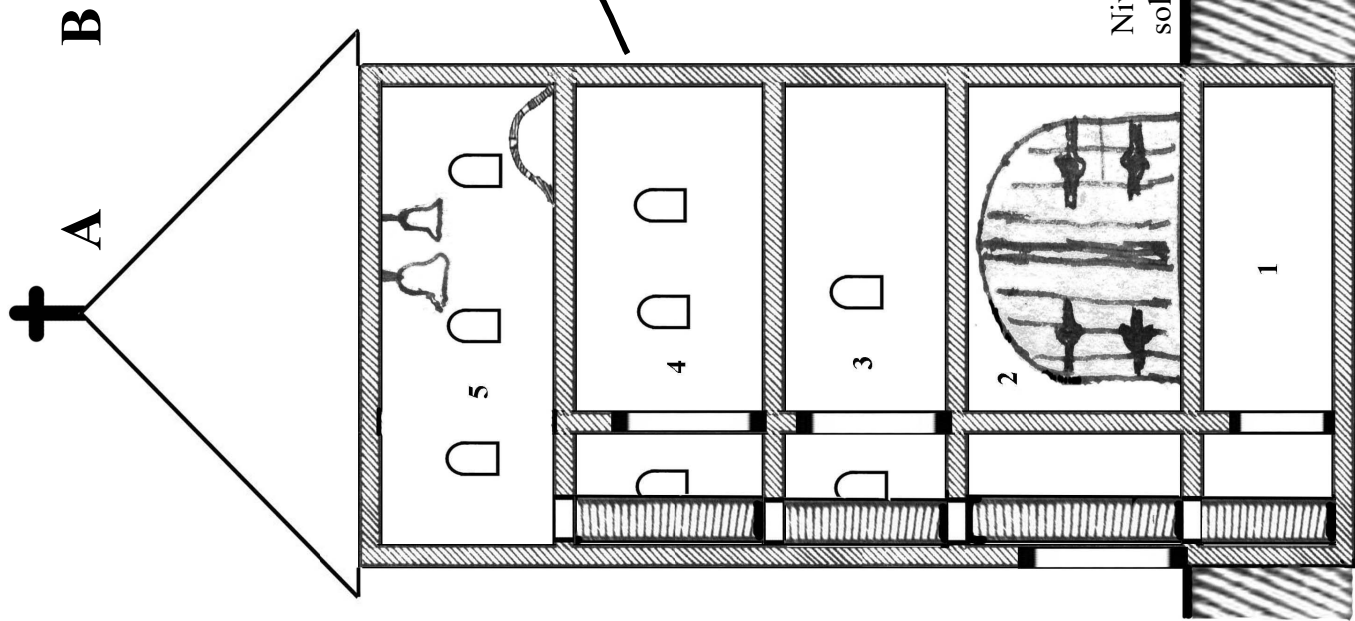
CASA CEA MARE văzută din spate, adică dinspre sud. Se remarcă un foisor care iese în afara peretelui clădirii. El dispune de o scară pe o singură parte, scară care duce la grădina din spatele palatului și la porțița care se deschide spre iazul de sub curte. Casa prezintă un parter înalt, ridicat peste o pivniță bolțită. Lungimea clădirii pe această latură este de 80 de pași. Vederea din spate a casei mici (a doamnei) seamănă cu această reprezentare, inclusiv foisorul și scara de acces spre el. De asemenea lungimea fațadei acestui palat al haremului este de numai 40 de pași.

PALATUL MIC sau **PALATUL HAREMULUI** (palatul doamnei și al cuconilor sau casa cea mică a doamnei și a cuconilor) Până în 1593 acest palat nu e menționat, el fiind poate adăugat abia de Ștefan Tomșa în 1623-1624 sau de Miron Barnovschi. Din 1648 existența îi este atestată de izvoare.

1. Scara principală și foișorul care îi corespunde (sub foișor este o intrare într-o pivniță boltită, care este folosită adesea și drept închisoare pentru cei ce uneltesc contra domniei). Din foișor se trecea în pridvor.
2. Pridvorul casei doamnei. Lungimea pridvorului este de circa 40 de pași.
3. Vestibulul (1643 „atriul extern” al) casei doamnei. În această încăpere se adună soldați, boieri, preoți, chiar orașeni. Treburile doamnei sunt coordonate de un vornic al doamnei, care se ocupa și de oaspeții adunați aici. Posibil ca încăperile publice (sala 3, 4 și 9 - paraclisul) să aibă podele din cărămizi pavimentare hexagonale nesmălțuite sau poate unele chiar smălțuite.
4. Sala de primiri a doamnei. Domnul (mai ales Vasile Lupu) ia adesea masa aici, însoțit de numai câțiva boieri. Era obiceiul ca atunci când Domnul dădea oște pe în Palatul cel mare, invitând toți boierii de seamă, doamna să dea la rândul ei un ospăț în această sală, la care poftea soțiile celor invitați de domn.
5. Jițul doamnei, aranjat ca un adevărat tron.
6. Jițurile cuconilor domnești.
7. Stranele soțiilor de boieri de rang mai înalt, orânduite după rangul soților lor (la turci partea stângă e considerată mai de cinste decât partea dreaptă). Doamnele formează „Curtea doamnei”.
8. Stranele soțiilor de boieri de rang mai mic, sau fără rang, orânduite după importanța soților lor.
9. Paraclisul (capela) doamnei, pare-se cu hramul Sf. Gheorghe (patronul Moldovei în sec XVII).
10. Iatacul (dormitoarele) doamnei
11. Iatacul (dormitorul) cuconilor
12. Scara din spate a Casei doamnei (scara dinspre baie) și foișorul care îi corespunde. Probabil pe la 1677 aici s-a adăugat clădirii un pridvor, similar celui din față, iar scara și foișorul au fost deplasate mai spre sud (sau niște ceardacuri după moda țarigrădeană).

Nivelul solului

TURNUL PORTII CELEIMARI (poarta Gospod)

A În stânga secțiunea pe verticală a turnului. (Intrarea în turn dinspre ograda exterioară. Casa scârilor aflată pe partea de vest a turnului (vezi secțiunea nivelului care include paraclisul și vistieria).

1. Temnița din beciul turnului (unii se îndoiesc de existența unui asemenea bec).
2. Nivelul parterului. Gang boltit de intrare-ieșire cu porți masive din blâni de stejar bătute cu fier.
3. Nivel intermediar, folosit și ca tainiță. Probabil că arată ca tainițele din unele cule din Oltenia, nivelul fiind mascat printr-o concepere adecvată a scării de acces, care creează impresia că nivelul nu există. Intrarea se face probabil nu ca în desen, din lateral (din vest), ci probabil prin tavan, ca la tainițele tradiționale ale culelor. Pare-se că tainița e folosită uneori ca temniță (de ex. pentru închiderea tâharilor).

4. Nivel care creează impresia de a fi etajul întâi (nivelul anterior fiind mascat). La acest nivel există un paraclis construit în 1614 de Șt Tomșa, folosit în mod curent de Domn pentru a asista la serviciul religios din zilele comune. Alături de paraclis există o încăpere folosită de vistierie. Vezi în continuare secțiunea în plan orizontal a prezentului nivel. Paraclisul este numit și Biserica de pe poartă. Paraclisul e foarte mic, încât nu încep nici toți boierii din suita princiară. Pare-se că avea hramul Sf. Gheorghe (patronul Moldovei în sec XVII) sau „Sf Treime”. E deservit sub Lupu de un protopop și unul sau mai mulți preoți de mir. Pare-se că paraclisul are și o turlă, ce se vede din interior, înaintând în spațiul clopotniței. Paraclisul fiind mic și asociat cu vistieria și temnița, e abandonat și în 1703 ridicată o biserică pe sol lângă poartă în interior, iar temnița din vecinătate desființată.

5. Camera clopotelor (clopotnița), care deservește paraclisul. Pare-se că e o încăpere foarte înaltă și compartimentată (în niște încăperi nereprezentate în desen), căci și aici sunt amenajate celule folosite ca temniță, mai ales pentru cei ce uneltesc contra domniei. În 1751 și 1797 turnul porții e atestat ca având ceas (probabil din 1729). Probabil ceasul a fost montat spre exterior, cu fața spre târg (adică pe latura nordică a construcției), la acest nivel. (Nu este exclus ca un ceas să fi existat la curte și în vremea lui Lupu, dar e greu de spus dacă în acest turn. Oricum prezența unui ceasornicar e atestată, iar un ceas exista sigur în turnul porții de la Mănăstirea Trei Ierarhi, aflată la o aruncătură de băț de palat.) Unele izvoare sugerează că, legat de funcțiile de apărare ale turnului, ar fi existat și o platformă pentru o piesă de artilerie (un tun), poate la acest nivel. Însă e posibil ca asemenea platformă să fi existat numai la celelalte porți. În 1729 este înălțat.

B. Sus: secțiunea pe orizontală a turnului la nivelul etajului doi (nivelul paraclisului).

1. Casa scârilor
2. Paraclisul de pe poartă
3. Vistieria

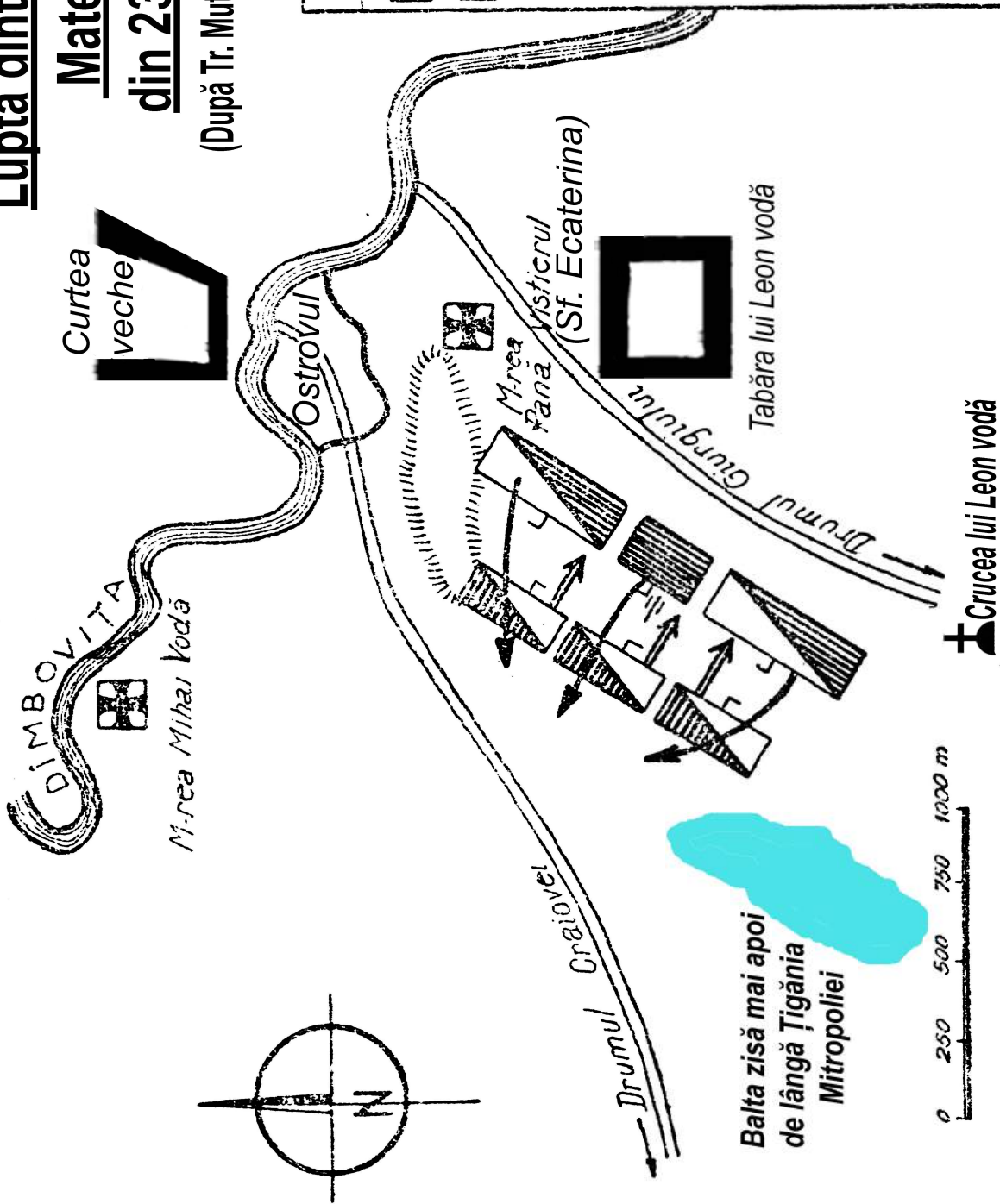
5. BAZA DE DATE SI INFORMATII

(Si luptele date lângă București)

Lupta dintre Leon vodă și

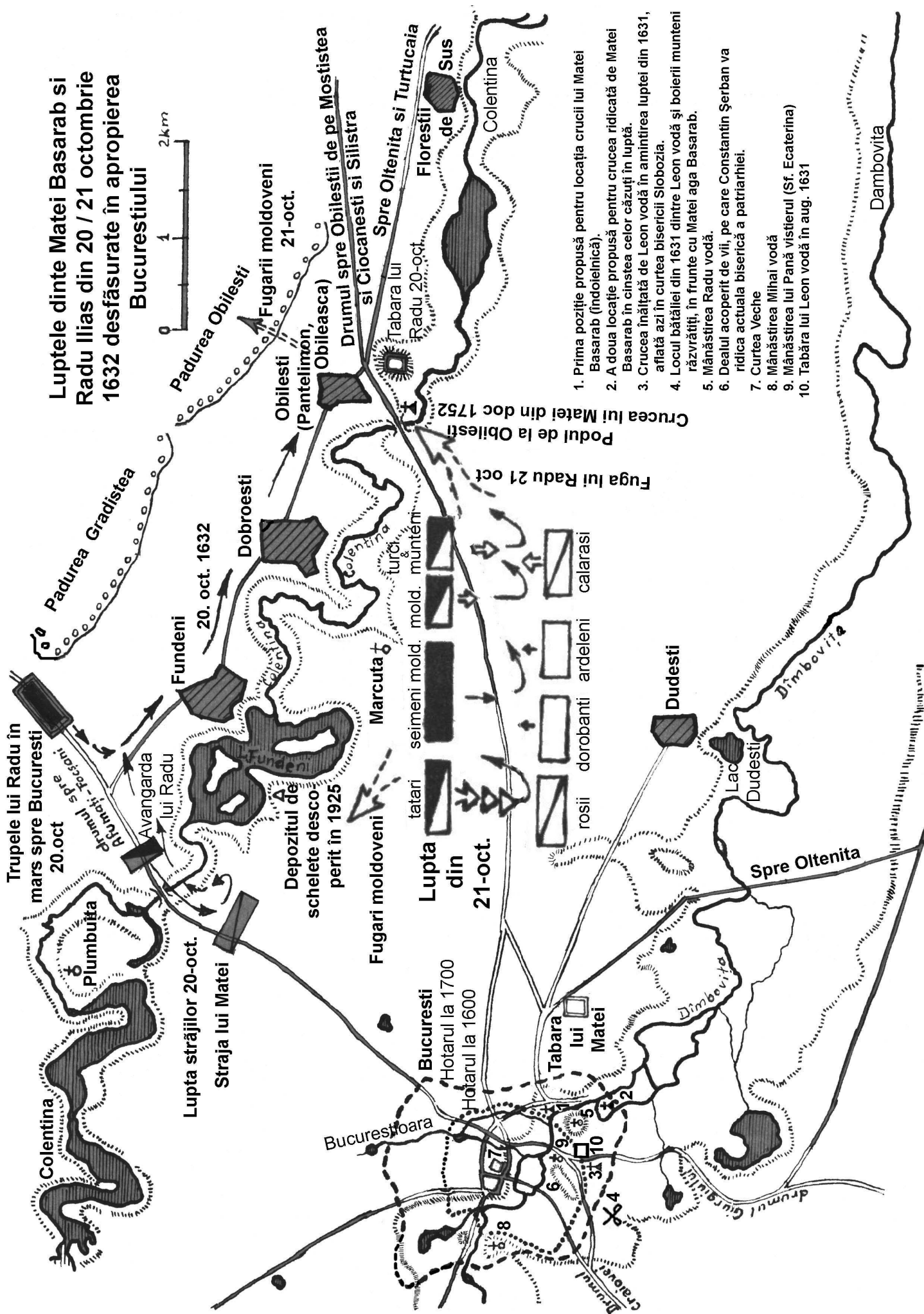
Matei Basarab din 23 aug. 1631

(După Tr. Mutașcu - cu modificări)

Harta este concepută pe bază de raționamente logice, întemeiate pe principiile de tactică și strategie militară specifice epocii.

Luptele dinte Matei Basarab si Radu Ilias din 20 / 21 octombrie 1632 desfășurate în apropierea Bucurestiului

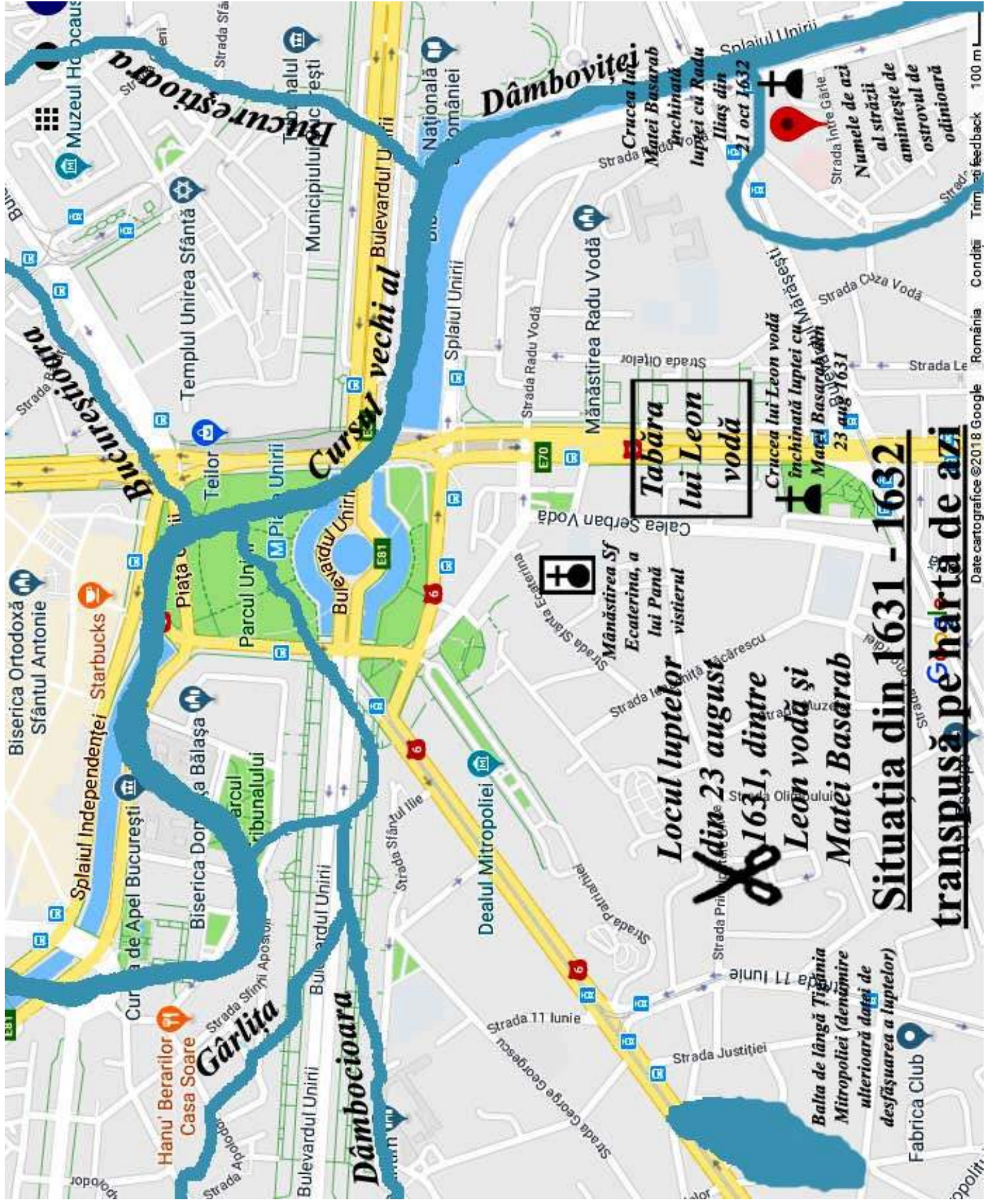

1. Prima poziție propusă pentru locația crucii lui Matei Basarab (indoleinică).
2. A doua locație propusă pentru crucea ridicată de Matei Basarab în cinstea celor căzuți în luptă.
3. Crucea înălțată de Leon vodă în amintirea luptei din 1631, aflată azi în curtea bisericii Slobozia.
4. Locul bătăliei din 1631 dintre Leon vodă și boierii munteni răzvrățiți, în frunte cu Matei aga Basarab.
5. Mănăstirea Radu vodă.
6. Dealul acoperit de vii, pe care Constantin Șerban va ridica actuala biserică a patriarhiei.
7. Curtea Veche
8. Mănăstirea Mihai vodă
9. Mănăstirea lui Pană vistierul (Sf. Ecaterina)
10. Tabăra lui Leon vodă în aug. 1631

Existența ostrovului, sugerat pe harta anterioară prin suprapunerea unei reconstituiri a situației din sec. al XVII – lea peste harta Google actuală, este confirmată și de harta lui Borroczyn datând din 1852, cum se vede în imaginea alăturată.

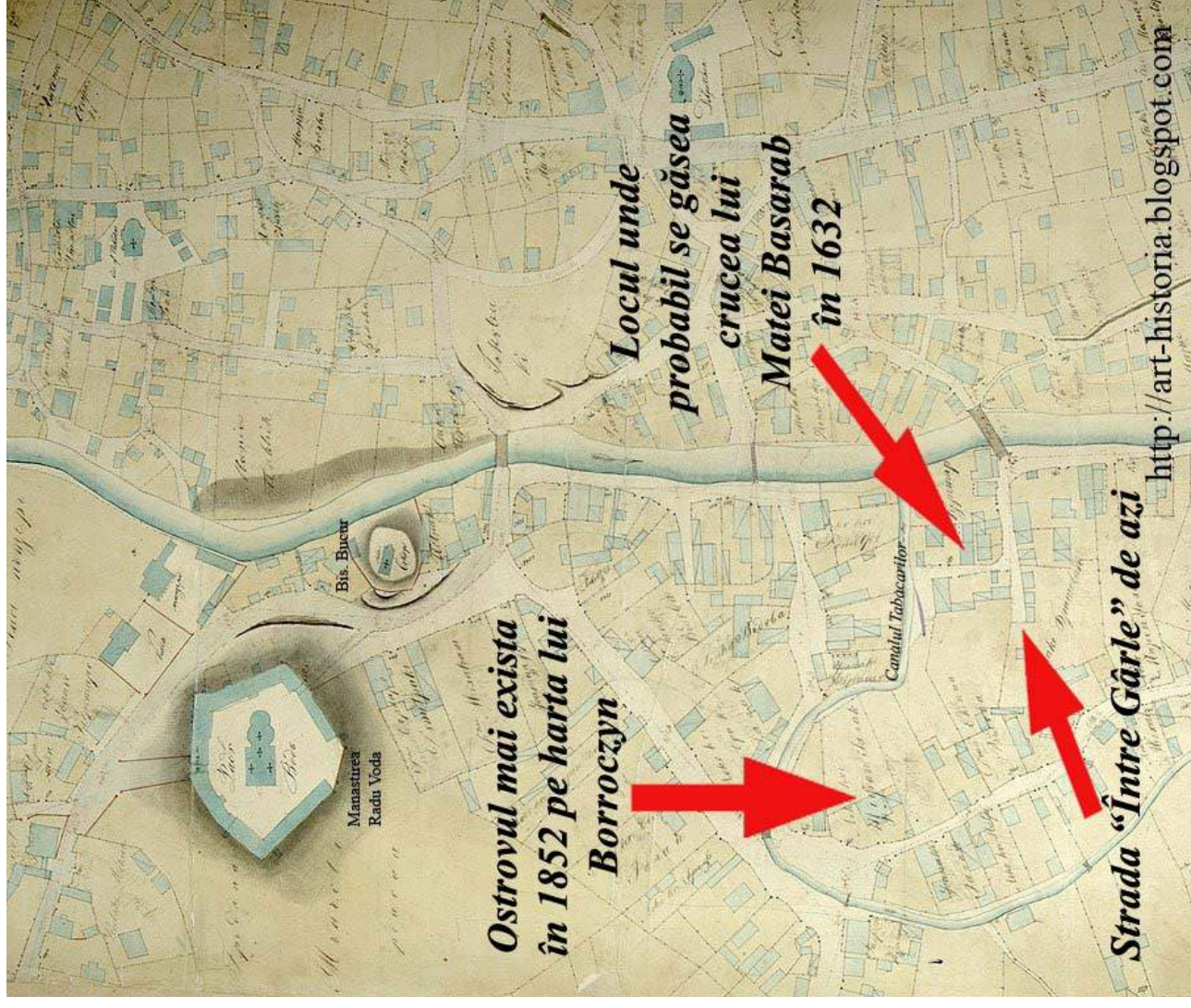
În nordul acestui ostrov se găsea desigur gorganul și crucea ridicată de Matei vodă, cum sugerează izvoarele istorice.

Astfel *Letopisețul cantacuzinesc*, p. 103, precizează că gorganul și crucea se găseau „în marginea orașului, dăspră Dudești”. În *Călători străini despre țările române*, p. 217, se spune că movila făcută de Matei o zărești „când intri în oraș (în București) venind dinspre Dunăre”, iar la p. 120 se adaugă detaliul că Crucea lui Leon e la o margine (pe o latură) a orașului, iar a lui Matei pe o alta, ultima fiind „așezată între râuri”.

Ori poziția indicată pe harta alăturată corespunde cel mai bine acestor descrieri

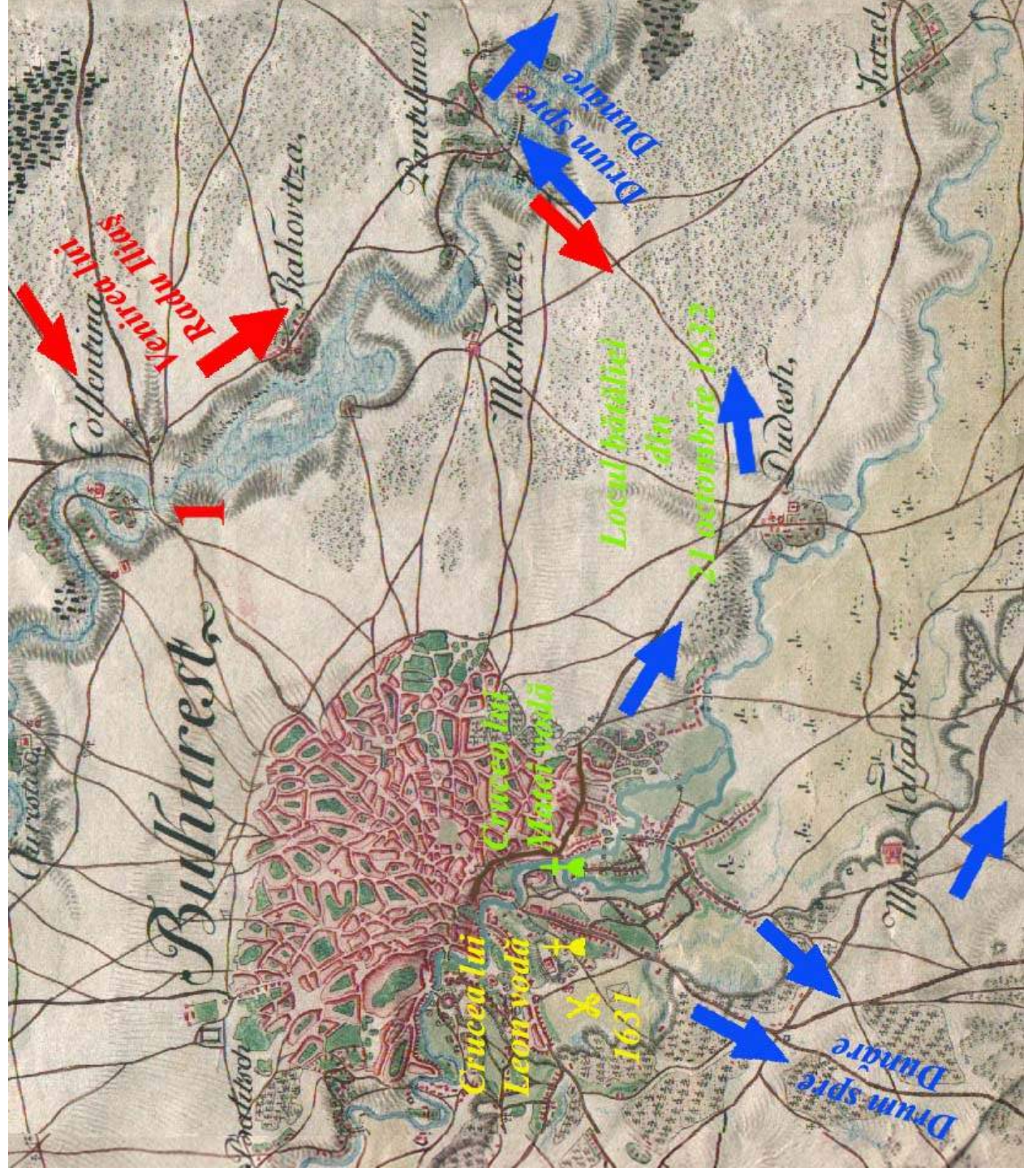
Str. Între Gârle de azi, marcată pe hartă, ne evocă existența aici a ostrovului de odinioară.

Pentru harta lui Borroczyn vezi site:
http://4.bp.blogspot.com/_iDRlyfXvxIQ/SWY_b6R-EJvI/AAAAAAAAABY/CmJM5OivNhY/s1600-h/borroczyn+6.jpg

<http://art-historia.blogspot.com>

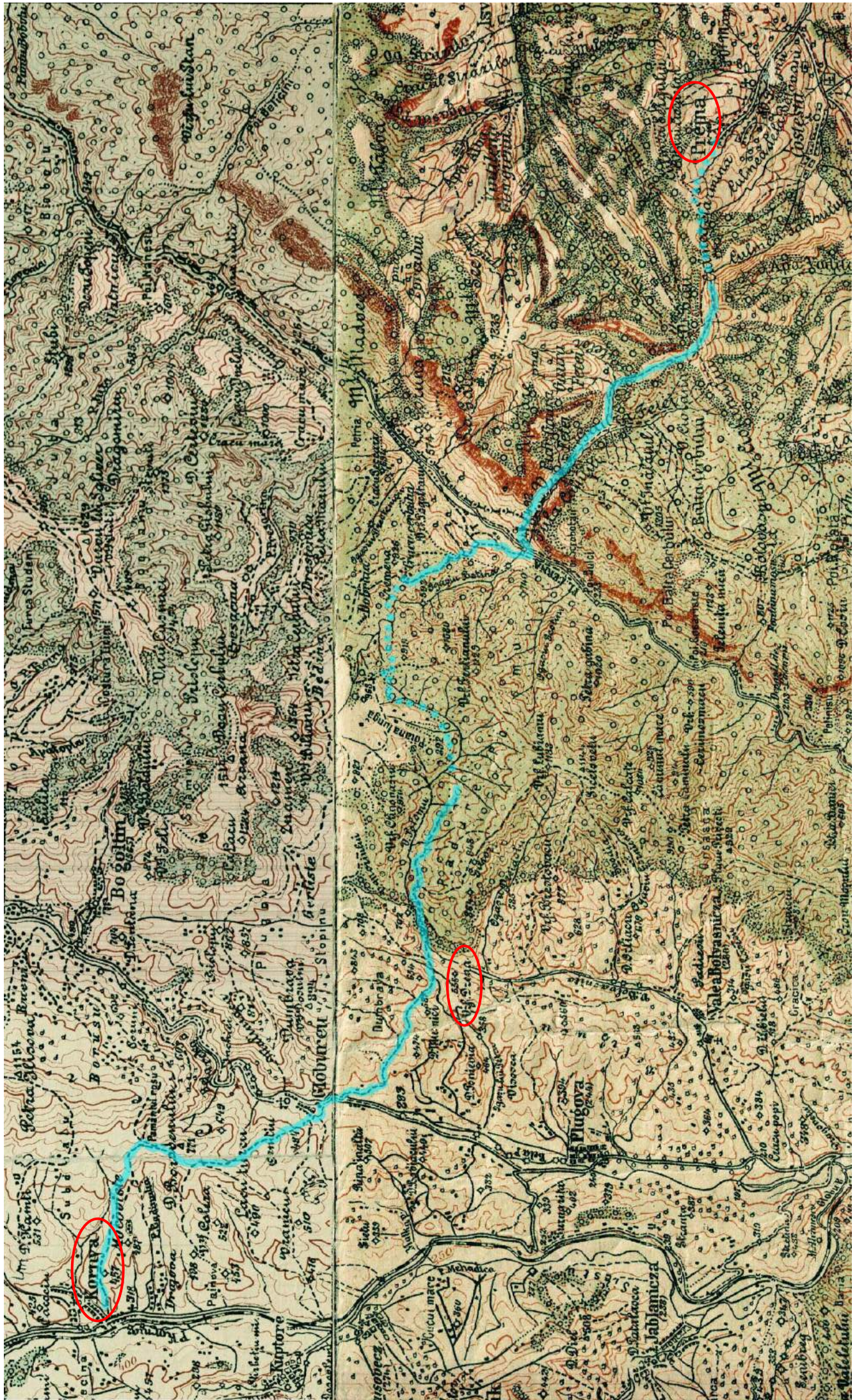
Izvoarele istorice plasează crucile lui Leon și Matei vodă în sudul Bucureștiului. Astfel *Letopisețul cantacuzinesc*, p. 103, precizează că gorganul și crucea se găseau „în marginea orașului, dăspră Dudești”. Iar în *Călători străini despre țările române*, p. 217, se adaugă amănuntul că movila făcută de Matei o zărești „când intri în oraș (în București) venind dinspre Dunăre”, iar la p. 120 precizează detaliul că Crucea lui Leon e la o margine (pe o latură) a orașului, iar a lui Matei pe o alta, ultima fiind „așezată între râuri”. Pe această hartă a lui Specht (din 1791, pagina 72) caracteristicile acestea se evidențiază foarte clar. Se văd drumurile venind de la Dunăre, ostrovul (locul dintre ape, aflat lângă drum). Doar așezarea în marginea orașului e mai puțin evidentă, căci din 1632 până 1791 orașul s-a extins mult. Ori această hartă dovedește și ea faptul că poziția propusă de mine pentru plasarea în ostrov a crucii lui Matei corespunde cel mai bine descrierilor din izvoare.

Planșa alăturată mi-a fost oferită de domnul Bogdan Condurățeanu.

Vizibile și drumul Colentinei (dinspre Focșani – Buzău), pe unde vine Radu Iliaș, locul ciocnirii de din jos de Plumbuita (marcat cu cifra 1), drumul urmat de armatele moldovenești până la podul Obileștilor (marcat cu 2) și câmpia pe care s-a desfășurat bătălia de la Dudești.

6. Speciale

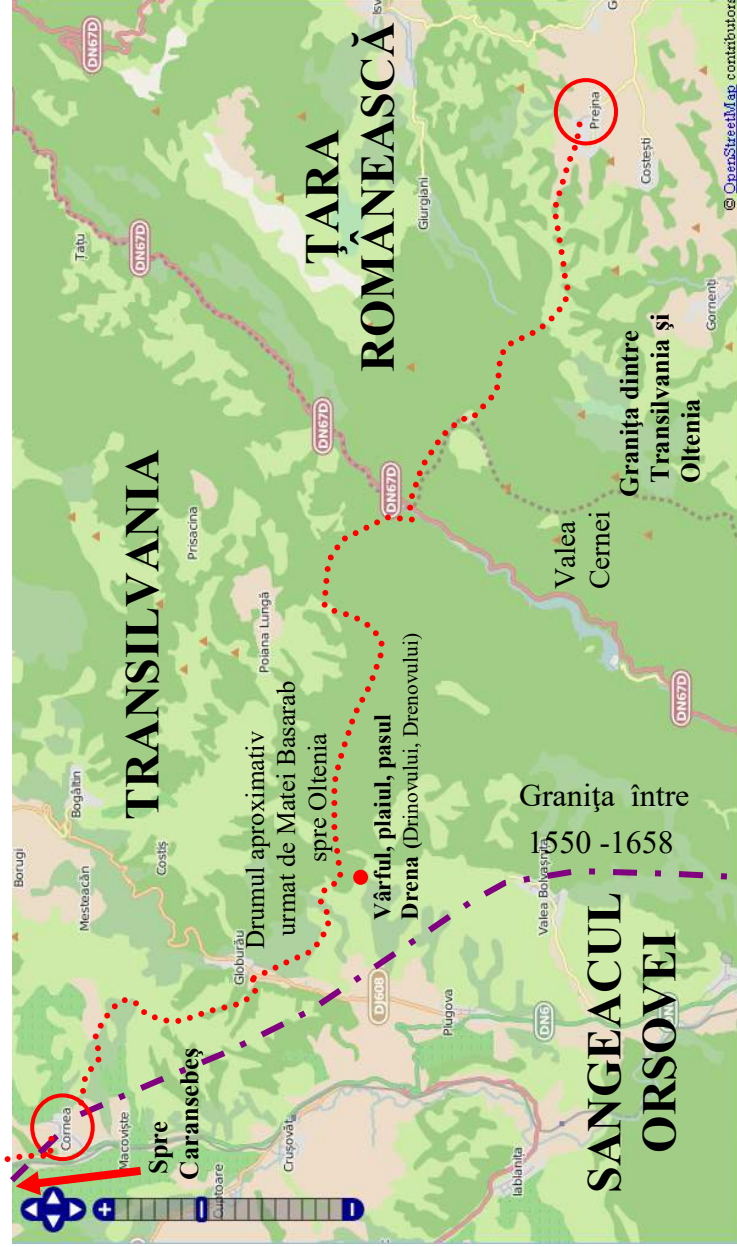
Legendă și unele explicații privind harta din pagina anterioară

Prezenta hartă, care îmbină planșele a X-a și a XI-a ale hărții României, planșe editate de Serviciul Geografic al Armatei în 1915 și 1921, indică existența Vf. Drena (evidențiat printr-o elipsă roșie), probabil toponimul care a generat în cronici denumirile de **plaiul sau pasul Drinovului**, **Drenovului**, **Drenovului**. (Planșele X-a și XI-a mi-au fost oferite cu deosebită bunăvoință de domnul Bogdan Condurățeanu, managerul proiectului România Digitală.)

Pe prezenta hartă devine evident relieful dificil pe care a trebuit să-l parcurgă Matei după „tratativele” cu sangeac-beiul Orșovei (Rușavei). Viitorul domn s-a văzut silit să înlocuiască un drum cât de cât confortabil, pe care cel puțin se putea circula și cu căruțele, cu niște poteci de picior, deosebit de dificile în destule locuri, cu pante multe și unele destul de povârnite, străbătând uneori văi strâmte. Nu lipseau locurile unde era dificil să se meargă chiar și călare, cel mai sigur fiind mersul pe jos. Un exemplu ilustrativ în acest sens îl reprezintă traversarea văii Cernei și apoi cheile înguste ale Țașnei.

Deci practic nu există un drum direct și continuu, care să unească cele 3 puncte (marcate prin ovale roșii), amintite ca reper al călătoriei făcute de Matei [Cornea <Cornu>, plaiul Drena <Drinovului, Drenovului, > și satul Prejna, din Oltenia]. Ori având în vedere că o armată târâște după sine provizii, armament, muniție și o seamă de alte poveri, opțiunea pentru o asemenea cale poate fi socotită a închipui o imensă nesăbuință. Deci presiunea și amenințările pașei trebuie să fi fost desul de drastice, de vreme ce l-au convins pe Matei să se abată din cale. Faptul că în cursul negocierilor sangeac-beiul încearcă a îndulci întrucâtva duritatea cerințelor sale cu unele făgăduieli, nu schimbă în esență lucrurile, dar dă prilej cronicarilor să invoce o pretinsă bunăvoință a turcului, lăsându-se impresia unor favoruri care s-ar face viitorului domn, cum arată spre pildă Letopisețul cantacuzinesc.

Linia albastră indică potecile potrivite pentru traversarea zonei. În intervalele punctate poteca nu e evidențiată de hartă, dar din alte hărți, chiar mai vechi [ex harta Josefina (1769-1772)], putem deduce că există totuși cărări și în aceste regiuni.

Alături vedem proiectat pe harta contemporană traseul descris în *Letopisețul cantacuzinesc* (Cornu, plaiul Drenovului, Prejna) și ilustrat și de harta anterioară. Din harta alăturată, mai schematică și prin asta mai sugestivă, se vede clar că sangeac-beiul de Orșova (Rușava) nu a admis ca viitorul domn să intre pe teritoriul sangeacului pe care-l cărmuia, silindu-l să se întoarcă în Ardeal. Asta pune sub semnul întrebării bunăvoința deosebită pe care, chipurile, slujbașul turc, conform Letopisețului cantacuzinesc, o arată domnului. E vorba mai degrabă de tratative care vizau prevenirea unui conflict militar deschis, tratative în cadrul cărora i s-a cerut lui Matei să nu treacă hotarul; iar pentru a-l îndupleca să accepte, rezolvând pașnic disensiunea, pașa îi făgăduiește în schimb unele recompense. Deci, din indicațiile hărții ne dăm seama că la mijloc numai de deosebită bunăvoință arătată viitorului domn nu este vorba. (Traseul lui Matei marcat prin linia roșie punctată.)

